

LEV TOLSTOI

— CLASICI UNIVERSALI —

ANNA
KARENINA

POLIROM

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de
Bogdan-Alexandru Stănescu.

Ediția originală : L.N. Tolstoi, *Anna Karenina*, Izdatel'stvo Hudojestvennaia
literatura, Moskva, 1978

© 2003, 2007 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

B-dul Carol I, nr. 4, Iași, P.O. BOX 266, 700506

B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;

P.O. Box 1-728, 030174, București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TOLSTOJ, LEV NIKOLAEVIČ

Anna Karenina/ Lev Tolstoi; trad. și note de Emil Iordache; postf. de
Sorina Bălănescu. – Iași: Polirom, 2007

ISBN 978-973-46-0662-7

I. Iordache, Emil (trad.)

II. Bălănescu, Sorina (postf.)

821.161.1-31=135.1

Printed in ROMANIA

LEV TOLSTOI

— CLASICI UNIVERSALI —

ANNA
KARENINA

Traducere și note de Emil Iordache

Postfață de Sorina Bălănescu

Ediția a II-a

POLIROM

2007

Lev Nikolaevici Tolstoi (1828-1910) – celebru scriitor rus, autorul unei opere în care individualul și naționalul capătă dimensiuni universale. Începînd cu trilogia autobiografică scrisă în perioada 1852-1857 și alcătuită din romanele *Copilăria*, *Adolescența* și *Tinerețea*, sondarea „fluidității” universului interior și a temeiurilor morale ale omului a devenit principala temă a operelor sale. În nuvela *Cazacii* (1863), eroul, un tînăr aristocrat, redescoperă bucuria comunicării cu natura, viața firească și integră a omului simplu. Capodopera *Război și pace* (1863-1869) zugrăvește viața întregii societăți ruse în perioada războaielor napoleoniene; evenimentele istorice și interesele personale, căile de autodefinire a personalității și spontaneitatea vieții populare sînt prezentate drept componente echivalente ale existenței natural-istorice. La sfîrșitul anilor 1870, scriitorul trece printr-o criză spirituală amplificată ulterior de ideea desăvîrșirii morale și a „simplificării” (care a dat naștere doctrinei și mișcării „tolstoismului”) și întreprinde în operele sale o critică din ce în ce mai accentuată a instituțiilor birocratice, a statului, a bisericii (în 1901 a fost excomunicat din Biserica Ortodoxă Rusă), a civilizației și culturii, a întregului mod de viață specific „claselor cultivate”: romanul *Învierea* (1889-1899), nuvela *Sonata Kreutzer*, dramele *Puterea întunericului* (1887) și *Cadavrul viu* (1900). De asemenea, interesul său se îndreaptă spre temele morții, păcatului, căinței și renașterii morale, în jurul cărora sînt construite nuvelele *Moartea lui Ivan Ilici* (1884-1886), *Părintele Serghi* (1890-1898) și *Hadji-Murat* (1896-1904). În romanul *Anna Karenina* (1873-1877), axat pe tragedia unei femei aflate sub imperiul distructiv al unei pasiuni adulterine, Tolstoi divulgă ipocrizia înaltei societăți, zugrăvește descompunerea modului de viață patriarhal, distrugerea instituției familiei. Receptării lumii de către o conștiință individuală și raționalistă scriitorul îi opune valoarea în sine a vieții, în infinitul, în nestatornicia haotică și în concretețea ei reală, manifestîndu-se drept un „criptovăzător al trupului” (termenul îi aparține lui Dmitri Merejkovski).

Partea I

A Mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti¹.

I

Toate familiile fericite seamănă una cu alta, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei.

Totul se învălmășise în casa familiei Oblonski. Soția aflate că soțul avea o legătură cu fosta guvernantă franțuzoaică ce locuise la ei și-i spusese acestuia verde în față că nu mai poate trăi cu el sub același acoperiș. Această situație dura de-acum de trei zile și era resimțită chinuitor atât de cei doi soți, cât și de toți ceilalți membri ai familiei, ca și de toți ai casei. Toți membrii familiei și toți oamenii din casă simțeau că această conviețuire a lor nu are sens și că niște inși nimeriți întâmplător la un han se simt mai legați unul de altul decât ei, membrii familiei și servitorii casei Oblonski. Soția nu ieșea din camerele ei, soțul lipsea de trei zile de acasă. Copiii zburdau năuci prin toate încăperile ; englezoaica se certase cu econoama și-i scrisese unei prietene, rugînd-o să-i găsească altă slujbă ; bucătarul părăsise curtea cu o zi înainte, chiar în timpul prînzului ; bucătăreasa servitorilor și vizitiul ceruseră să li se facă socoteala.

A treia zi după ceartă, prințul Stepan Arkadici Oblonski, Stiva, cum i se spunea în înalta societate, se trezi la ora obișnuită, adică la opt dimineața, dar nu în dormitorul soției, ci în biroul său, pe canapeaua de marochin. Își răsuci pe arcurile canapelei corpul rotofei, bine îngrijit, dorind parcă să mai tragă un pui de somn, îmbrățișă strîns perna pe partea cealaltă și se lipi cu obrazul de ea ; însă deodată sări ca ars, se așeză pe marginea canapelei și deschise ochii.

„Da, da, cum a fost asta ? se gîndi el, amintindu-și ce visase. Da, cum a fost ? Da ! Alabin dădea o masă la Darmstadt ; ba nu, nu la Darmstadt, parcă era ceva american. Da, dar acolo Darmstadtul era în America. Da, Alabin dădea un banchet pe

niște mese de sticlă, da – și mesele cîntau : *Il mio tesoro* *, și nu *Il mio tesoro*, ci ceva mai frumos, și se găseau acolo niște clondirase, care de fapt erau femei“ – își aminti el.

Ochii lui Stepan Arkadici străluciră vesel. Căzu pe gînduri, zîmbind. „Da, era bine, foarte bine. Multe altele erau excelente, dar n-ai cum să le spui în cuvinte și nu poți să le exprimi aieva nici cu gîndul.“ Și observînd o dîră de lumină, care-și făcea loc pe la marginea unuia dintre storurile de stofă, el își coborî vesel picioarele de pe canapea, căutînd cu ele papucii cusuți de soție, căptușiți cu marochin aurit (cadou de ziua lui de naștere de anul trecut) și, în virtutea vechii deprinderi, de nouă ani, fără să se ridice în picioare, întinse mîna spre locul unde, în dormitor, îi era agățat halatul. Și în clipa aceasta își aminti deodată cum și de ce nu doarme în dormitorul soției, ci în birou ; zîmbetul dispăru de pe chipul lui ; fruntea i se încruntă.

„Ah, ah ! Ah ! Aaa...” – gemu el, amintindu-și totul. Și în imaginație revăzu toate amănuntele certei cu soția, tot impasul situației sale și propria vină, care era mai chinuitoare decît toate.

„Da ! N-o să mă ierte și nici nu poate să mă ierte. Cel mai îngrozitor e că vina nu-mi aparține decît mie, dar nu sînt vinovat. În asta stă toată drama mea, se gîndi el. Ah, ah, ah !“ rosti el cu disperare, amintindu-și impresiile cele mai grele pe care i le lăsase această ceartă.

Cel mai neplăcut fusese primul moment, cînd el, întorcîndu-se de la teatru, vesel și mulțumit, ținînd în mînă o pară uriașă, pe care i-o adusese soției, n-o găsisese în salon ; spre marea lui mirare, n-o găsisese nici în birou. În cele din urmă, o văzuse în dormitor, avînd în mînă scrisoarea aceea cu ghinion, care-i dezvăluise totul.

Această Dolly, veșnic plină de griji, veșnic copleșită de treburi și simpluță, cum o credea el, ședea încremenită pe scaun, cu scrisoarea în mînă și îl privea cu o expresie de groază, disperare și minie.

— Ce-i asta ? Ce-i asta ? îl întrebase ea, arătîndu-i scrisoarea.

Amintindu-și scena, așa cum se întîmplă adesea, Stepan Arkadici nu era chinuit atît de întîmplarea propriu-zisă, cît de felul în care răspunsese el la întrebarea soției.

În momentul acela i se întîmplase ceea ce de regulă li se întîmplă oamenilor prinși pe neașteptate cu ceva deosebit de

* Comoara mea (it.)

rușinos. Nu apucase să-și pregătească chipul pentru expresia pe care și-o compunea față de soție înainte de a i se descoperi vinovăția. În loc s-o facă pe ofensatul, să se dezică, să se justifice, să-și ceară iertare, să rămână chiar indiferent – orice ar fi fost mai bine decît ceea ce făcuse el! – fața lui, cu totul fără voie („reflexele creierului“, se gîndise Stepan Arkadici, căruia îi plăcea fiziologia), cu totul fără voie afișase deodată zîmbetul obișnuit, blînd și de aceea imbecil.

Acest zîmbet imbecil nu și-l putea ierta. Văzîndu-i zîmbetul, Dolly tresărise, de parcă ar fi simțit o durere fizică, se dezlănțuisese, cu impulsivitatea care o caracteriza, într-un potop de cuvinte aspre și ieșise în fugă din încăpere. De atunci nu mai voia să-și vadă soțul.

„De vină nu-i decît acest zîmbet imbecil“, își zicea Stepan Arkadici.

„Dar ce să fac, ce să mă fac?“ se întreba singur, cu disperare, și nu găsea răspuns.

II

Stepan Arkadici era un om sincer cu sine însuși. Nu putea să se înșele singur și să se convingă de faptul că se căiește de fapta sa. Nu se mai putea căi acum de ceea ce se căise cu șapte ani mai înainte, cînd săvîrșise prima infidelitate față de soția sa. Nu se putea căi de faptul că el, un bărbat de treizeci și patru de ani, frumos, pofticios într-ale iubirii, nu era îndrăgostit de femeia care era mama celor cinci copii ai lor în viață și a celor doi morți și n-avea decît un an mai puțin decît el. Se căia doar că nu se pricepuse să se ascundă mai bine de nevestă-sa. Dar simțea toată dificultatea situației, îi era milă de soție, de copii, de el însuși. Poate că ar fi izbutit să-și ascundă mai bine păcatele față de soție, dacă s-ar fi așteptat că această veste o va afecta atît de mult. Niciodată nu meditase clar la această chestiune, însă, destul de confuz, i se părea că soția bănuiește demult că nu-i este fidel, dar că se face că nu vede. Chiar i se părea că ea, o femeie vlăguită, îmbătrînită, urîțită de-acum și prin nimic remarcabilă, simplă, care, în familie, nu era decît o mamă bună, ar fi trebuit să aibă sentimentul dreptății și să fie îngăduitoare. Se dovedise că lucrurile stau tocmai invers.

„Ah, ce groaznic! Ah, ah, ah! Groaznic! îşi tot repeta Stepan Arkadici şi nu găsea nici o soluţie. Şi ce bine era mai înainte, ce bine trăiam! Era fericită, mulţumită de copii, eu nu o deranjam cu nimic, o lăsam să se îngrijească de cei mici, de casă, după cum îi era voia. Ce-i drept, nu-i frumos că *ea* a fost guvernanta la noi în casă. Nu-i frumos. E trivial, e vulgar să-i faci curte guvernantei tale. Dar ce guvernantă! (Îşi aminti ce ochi negri, pişicheri, ce zîmbet avea *m-lle* Roland.) Şi doar cît a fost la noi în casă nu mi-am permis nimic. Dar cel mai rău e că acum Dolly... Na-ţi-o bună, ca nuca în perete! Ah, ah, ah! Dar ce, ce-i de făcut?”

N-avea alt răspuns, în afară de acela pe care viaţa însăşi îl dă la toate problemele cele mai complicate şi de nerezolvat. Răspunsul era : trebuia să trăiască cu necesităţile zilei, adică să uite. Să-şi afle uitarea în somn nu se mai putea, cel puţin pînă la noapte, nu mai putea nici să se întoarcă la muzica aceea pe care o cîntau clondiraşele-femei ; deci trebuia să uite cufundîndu-se în somnul vieţii.

„Văd eu pînă la urmă“, îşi zise Stepan Arkadici şi, ridicîndu-se, îşi puse un halat cenuşiu cu căptuşeală albastră de mătase, înnodă ciucurii şi, trăgînd adînc aer în cuşca sa toracică largă, cu paşii obişnuiţi ai picioarelor dolofane, care-i purtau cu atîta uşurinţă trupul mătăhălos, se duse la fereastră, ridică storul şi sună tare. Auzind soneria, intră imediat vechiul lui prieten, valetul Matvei, aducîndu-i hainele, cizmele şi o telegramă. După Matvei, veni şi bărbierul cu instrumentele lui.

— Sînt hîrtii de la cancelarie ? întrebă Stepan Arkadici, luînd telegrama şi aşezîndu-se în faţa oglinzii.

— Le-am pus pe masă, îi răspunse Matvei, se uită întrebător, cu milă la boier şi, după o scurtă pauză, adăugă cu un zîmbet şiret : A venit cineva de la stăpînul birjarului.

Stepan Arkadici nu-i răspunse nimic şi nu se uită la Matvei decît în oglindă ; în schimbul de priviri din oglindă, se vedea cît de bine se înţeleg unul pe celălalt. Privirea lui Stepan Arkadici parcă întreba : „Asta de ce mi-o spui ? Parcă nu ştii ?“

Matvei îşi vîrî mîinile în buzunarele jachetei, îşi împinse un picior înainte şi tăcut, naiv, cu o umbră de zîmbet, îi aruncă boierului o privire.

— I-am poruncit să vină duminica cealaltă, să nu vă deranjeze și nici el să nu se deranjeze degeaba pînă atunci, rosti el o frază pe care, probabil, și-o pregătise dinainte.

Stepan Arkadici înțelese că Matvei voia să glumească și să-i atragă atenția. Desfăcînd telegrama, o citi, ghicind din mers cuvintele schimonosite ca întotdeauna, și se luminea la față.

— Matvei, soră-mea, Anna Arkadievna, vine mîine, spuse el, oprind pentru cîteva clipe mîna lucioasă, puhavă a bărbierului, care curăța o potecă roz între favoriții lui lungi și cîrlionțați.

— Slavă Domnului, spuse Matvei, arătînd prin acest răspuns că și el, ca și boierul, înțelege importanța acestei sosiri, adică faptul că Anna Arkadievna, sora mult iubită a lui Stepan Arkadici, ar putea contribui la împăcarea dintre cei doi soți.

— Singură sau cu soțul? întrebă Matvei.

Stepan Arkadici nu-i putu răspunde, deoarece bărbierul era ocupat cu buza de sus, așa că ridică un deget. În oglindă, Matvei dădu din cap.

— Singură. Să pregătesc sus?

— Spune-i Dariei Aleksandrovna, unde-o să hotărască dumneaei.

— Dariei Aleksandrovna? repetă Matvei, parcă cu îndoială.

— Da, spune-i. Uite, ia telegrama, dă-i-o și vezi ce spune. „Vreți să faceți o încercare“, se gîndi Matvei, dar nu zise decît:

— Am înțeles.

Stepan Arkadici era de-acum spălat și pieptănat și se pregătea să se îmbrace, cînd Matvei, călcînd încet cu cizmele lui cu scîrț pe covorul moale, cu telegrama în mînă, se întoarce în cameră. Bărbierul nu mai era acolo.

— Daria Aleksandrovna mi-a poruncit să vă spun că pleacă. Cică el, adică dumneavoastră, n-are decît să facă ce vrea, zise el, rîzînd doar cu ochii, după care, vîrîndu-și mîinile în buzunare și aplecîndu-și capul pe-o parte, îl privi fix pe boier.

Stepan Arkadici tăcu. Apoi un zîmbet blînd și întru cîtva jalnic se arătă pe fața lui frumoasă.

— Ce zici? Matvei? spuse el, clătînînd din cap.

— Nu-i nimic, boierule, se drege treaba, spuse Matvei.

— Se drege ?

— Precis.

— Așa crezi tu ? Cine-i acolo ? întrebă Stepan Arkadici, auzind dincolo de ușă foșnetul unei rochii.

— Eu, rosti o voce fermă și plăcută de femeie și, de după ușă, se iți fața severă și ciupită de vărsat a Matrionei Filimonovna, doica.

— Cum e, Matriona ? întrebă Stepan Arkadici, ducându-se spre ea la ușă.

Cu toate că Stepan Arkadici era vinovat cu vîrf și îndesat față de soție, cu toate că și el simțea asta, aproape toți ai casei, pînă și doica, cea mai bună prietenă a Dariei Aleksandrovna, erau de partea lui.

— Cum e ? întrebă el abătut.

— Du-te, boierule, și pune-ți cenușă-n cap. Poate-o da Dumnezeu. Se chinuiește tare, ți-e și milă să te uiți la ea, și-n casă toate s-au pornit de-a berbeleacul. De copii, boierule, trebuie să-ți fie milă. Cere-i iertare, boierule. N-ai ce face ! Dacă-ți place urda, paște turma...

— Păi n-o să mă primească...

— Dumneata fă ce se cuvine. Dumnezeu e milostiv, roagă-te lui Dumnezeu, boierule, roagă-te Domnului.

— Bine, du-te, spuse Stepan Arkadici, roșind brusc. Ei, dă-mi să mă îmbrac, îi zise el lui Matvei și, hotărît, se dezbracă de halat.

Matvei ținea cămașa pregătită și, suflînd de pe ea un fir nevăzut de praf, o puse cu vădită plăcere pe trupul ghilosit al stăpînului.

III

După ce se îmbracă, Stepan Arkadici se stropi cu parfum, își trase mînecele cămășii, cu mișcări obișnuite își vîrî prin buzunare țigările, portofelul, chibriturile, ceasul cu două lăncișoare și brelocuri și, scuturînd bastista, simțindu-se curat, parfumat, sănătos și vesel din punct de vedere fizic, în pofida nefericirii sale, ieși, tremurînd ușor pe fiecare picior, și se duse în sufragerie, unde îl și aștepta cafeaua și, alături de cafea, scrisorile și hîrțile de la cancelarie.

Stepan Arkadici se așază, citi scrisorile. Una era foarte neplăcută, de la negustorul care voia să cumpere o pădure de pe moșia soției. Pădurea trebuia vîndută; dar acum, înainte de a se împăca cu soția, nici nu mai putea fi vorba de asta. Cel mai neplăcut era că astfel se insinua interesul bănesc în viitoarea împăcare cu soția. Și gîndul că ar putea să se lase condus de acest interes, că pentru vînzarea acestei păduri va căuta împăcarea cu soția, acest gînd, deci, îl jignea.

Terminînd cu scrisorile, Stepan Arkadici trase mai aproape hîrțile de la cancelarie, frunzări repede două dosare, făcu cîteva note cu un creion mare și, împingînd cît colo dosarele, se apucă să-și bea cafeaua; bîndu-și cafeaua, desfăcu ziarul de dimineață, cu cerneala încă umedă, și începu să-l citească.

Stepan Arkadici primea și citea un ziar liberal, nu excesiv, ci de orientarea de care se ținea majoritatea oamenilor. Și, cu toate că nici știința, nici arta, nici politica, la drept vorbind, nu-l interesau, el împărtășea cu fermitate părerile majorității și ale ziarului lui în toate aceste domenii și le schimba de-abia atunci cînd majoritatea și le schimba sau, mai bine zis, nu și le schimba, ci ele însele se schimbau în sinea sa, pe neobservate.

Stepan Arkadici nu alegea nici orientările, nici opiniile, ci aceste orientări și opinii veneau singure la el, la fel cum nu alegea nici forma pălăriei sau a redingotei, ci le lua pe cele ce se purtau. Iar a avea opinii, pentru el, care trăia într-o anume societate, în condițiile necesității unei activități de gîndire, care se dezvoltă de obicei la anii maturității, era la fel de necesar ca și a avea pălărie. Dacă exista vreun motiv, în virtutea căruia prefera orientarea liberală celei conservatoare, pe care o împărtășeau mulți din cercul său, acest lucru nu se întîmpla pentru că el găsea orientarea liberală mai rațională, ci pentru că aceasta se potrivea mai bine cu modul său de viață. Partida liberală spunea că în Rusia totul merge prost și, într-adevăr, Stepan Arkadici avea multe datorii, iar banii nu-i ajungeau nicidecum. Partida liberală spunea că, iată, căsătoria este o instituție perimată și că trebuie restructurată și, într-adevăr, viața de familie îi dăruia prea puțină bucurie lui Stepan Arkadici și-l silea să mintă și să se prefacă, ceea ce era împotriva firii sale. Partida liberală spunea sau, mai bine zis, subînțelegea că religia nu-i decît un frîu pentru partea barbară a populației și, într-adevăr, Stepan Arkadici nu putea

suporta, fără să-l doară picioarele, un tedeum scurt și nu putea înțelege la ce bun aceste cuvinte teribile și bombastice despre lumea cealaltă, când și pe lumea asta viața ar putea fi destul de veselă. Totodată, Stepan Arkadici, căruia îi plăceau glumele voioase, nu se dădea uneori în lături să lase cu gura căscată pe câte vreun om cuminte spunându-i că, dacă tot ne mândrim cu rasa noastră, n-ar trebui să ne oprim la Riurik² și să ne decidem de primul nostru strămoș, maimuța. Așadar, orientarea liberală îi devenise obișnuită lui Stepan Arkadici, care ținea la ziarul lui, așa cum ținea la țigara de foi fumată după masa de prînz, pentru ceața ușoară pe care i-o stîrnea în cap. Citi articolul de fond, în care se spunea că în zilele noastre e cu totul inutil să ne văităm că, pasămite, radicalismul amenință să înghită toate elementele conservatoare, că, pasămite, guvernul ar fi obligat să ia măsuri pentru reprimarea hidrei revoluționare și că, dimpotrivă, „după părerea noastră, primejdia nu este reprezentată de imaginara hidră revoluționară, ci de îndîrjirea tradiționalismului, care frînează progresul” etc. Mai citi un articol, financiar, în care erau pomeniți Bentham³ și Mill⁴ și se aruncau săgeți fine la adresa ministerului. Cu repeziciunea de gîndire care îl caracteriza, el înțelegea importanța fiecărei săgeți : cine, către cine și cu ce ocazie o arunca, lucru care, ca întotdeauna, îi făcea plăcere. Însă astăzi plăcerea era otrăvită de amintirea sfaturilor date de Matriona Filimonovna și de faptul că în casă lucrurile stăteau prost. Citi și că, după cum se aude, contele Beust⁵ s-a dus la Wiesbaden, și că nu mai există păr alb, și că cineva vinde o caretă ușoară, și oferta unei tinere persoane; dar aceste informații nu-i mai produceau, ca altădată, o ușoară satisfacție ironică.

Terminînd cu ziarul, sorbind a doua ceașcă de cafea și mîncînd un corn cu unt, se ridică, scutură firimiturile de corn de pe vestă și, îndreptîndu-și pieptul lat, zîmbi vesel, dar nu pentru că ar fi simțit în suflet ceva deosebit de plăcut, ci pentru că zîmbetul vesel făcea să aibă o bună digestie.

Însă acest zîmbet vesel îi aduse îndată aminte de toate și el căzu pe gînduri.

Două glasuri de copii (Stepan Arkadici recunoscuse vocea lui Grișa, băiețelul cel mic, și a Taniei, fetița cea mare) se auziră de dincolo de ușă. Copiii cărau niște lucruri și scăpaseră ceva pe jos.

— Ți-am spus că nu-i voie să urci pasagerii pe acoperiș, striga fetița în engleză. Acum adună-i!

„Totul s-a învălmășit, se gîndi Stepan Arkadici, copiii se zbenguie nesupravegheați.“ Și, ducîndu-se la ușă, îi strigă. Ei lăsară baltă caseta pe care o foloseau în chip de tren și veniră la tatăl lor.

Fetița, preferata lui taică-său, dădu fuga cu curaj, îl îmbrățișă și, rîzînd, i se atîrnă de gît, ca întotdeauna, bucurîndu-se de mirosul de parfum pe care îl împrăștiau favoriții lui. În sfîrșit, sărutîndu-l pe fața strălucind de tandrețe și înroșită din pricina poziției aplecate, fetița își desfăcu brațele și voi să dea fuga înapoi; dar tatăl ei o opri.

— Ce face mama? întrebă tatăl, plimbîndu-și palma pe ceafa netedă a fetei. Bună dimineața! îi spuse el băiatului, care îi dăduse binețe.

Își dădea seama că pe băiat îl iubește mai puțin și întotdeauna încerca să fie drept; dar băiatul simțea asta și nu răspunse cu un zîmbet la zîmbetul rece al tatălui.

— Mama? S-a sculat, răspunse fetița.

Stepan Arkadici oftă. „Înseamnă că iar n-a dormit toată noaptea“, se gîndi el.

— Și cum e, voioasă?

Fetița știa că părinții se certaseră și că mama nu putea să fie voioasă, și că taică-său trebuia să știe acest lucru, și că se prefăce punînd cu atîta ușurință această întrebare. Și roși pentru tatăl ei. El pricepu pe loc, roșind la rîndul lui.

— Nu știu, spuse ea. Ne-a spus să nu învățăm, ci să facem cu miss Hull o plimbare pînă la bunica.

— Bine, du-te, Tanciurocika. Ba nu, stai, spuse el, rețînînd-o totuși și mîngîindu-i mîna gingașă.

De pe cămin, unde o pusese de cu seară, luă o cutie cu bomboane și îi dădu două, alegîndu-le pe cele care îi plăceau ei, una de ciocolată și una fondantă.

— Lui Grișa? întrebă ea, arătînd-o pe cea de ciocolată.

— Da, da. Și, mîngîind-o încă o dată pe umăr, o sărută la rădăcina părului, pe gît și îi dădu drumul să plece.

— Careta e pregătită, spuse Matvei. Mai e și o petiționară, adăugă el.

— Așteaptă de mult?

— De vreo jumătate de ceas.

— De-atîtea ori ți-am poruncit să mă anunți imediat!

— Măcar cafeaua trebuia să vă las s-o beți, îi replică Matvei cu acel ton prietenesc și grosolan, pentru care nu se putea supăra pe el.

— Cheam-o mai repede, zise Oblonski, încruntându-se de necaz.

Petiționara, Kalinina, văduva unui căpitan de stat-major, cerea ceva imposibil și alandala; dar Stepan Arkadici, după cum îi era obiceiul, o invită să ia loc, o ascultă cu atenție, fără s-o întrerupă, și-i dădu sfaturi amănunțite, spunându-i cui și cum trebuie să se adreseze și chiar, cu scrisul său mare, lunguiet, frumos și sigur, îi întocmi un bilet pentru persoana care ar fi putut s-o ajute. Expediind-o pe văduva de căpitan de stat-major, Stepan Arkadici își luă pălăria și se opri, încercînd să-și aducă aminte dacă nu cumva a uitat ceva. Își dădu seama că nu uitase decît ceea ce voise să uite: de soție.

„Ah, da!“ Își lăasă capul în jos și pe fața lui frumoasă se întipări o expresie abătută. „Să mă duc sau să nu mă duc?“ se întrebă el. Și o voce interioară îi spunea să nu se ducă și că, în afară de falsitate, nu poate să iasă nimic, că relațiile lor nu pot fi îndreptate, îmbunătățite, pentru că e imposibil să facă din ea, din nou, o femeie atrăgătoare, care să-i ațîțe dragostea, la fel cum nici el nu se poate transforma într-un bătrîn incapabil să mai iubească. În afară de falsitate și minciună nu mai putea să iasă nimic acum; iar falsitatea și minciuna erau împotriva firii sale.

„Totuși, trebuie s-o fac odată și odată, căci lucrurile nu pot rămîne așa“, își spuse el, încercînd să-și facă singur curaj. Își bombă pieptul, scoase o țigară, o aprinse, pufăi de două ori, o aruncă în scrumiera de sidef sub formă de scoică, traversă cu pași repezi salonul întunecat și deschise ușa cealaltă, care dădea în dormitorul soției.

IV

Daria Aleksandrovna, îmbrăcată cu o bluză și avînd adunat la spate în două cozi prinse cu ace părul de-acum rar, dar care cîndva fusese splendid, cu fața scofilcită și slabă, cu ochii speriați, ieșiți și mai mult în relief din pricina slăbiciunii feței, înconjurată de lucruri aruncate vraisește prin toată

camera, stătea în dreptul comodei deschise, din care alegea ceva. Auzind pașii soțului, se opri cu ochii la ușă, încercînd zadarnic să-și compună o expresie aspră și disprețuitoare. Simțea că îi e frică și că se teme de întrevederea care se anunța. Pînă acum cîteva clipe încercase să facă ceea ce mai încercase de vreo zece ori în aceste trei zile : să adune lucrurile ei și ale copiilor ca să le ducă la maică-sa. Nici de data aceasta nu se putuse hotărî ; însă acum, ca și cu prilejul încercărilor precedente, își spunea că situația nu poate să rămînă așa, că trebuie să întreprindă ceva, să-l pedepsească, să-l facă de rușine, să-și răzbune măcar o mică parte din durerea pe care soțul i-o pricinuisse. Încă își mai spunea că-l părăsește, dar simțea că așa ceva era imposibil ; era imposibil pentru că nu se putea dezobișnui să-l considere soțul ei și să-l iubească. Mai mult chiar, simțea că dacă aici, în casa ei, de-abia reușea să aibă grijă de cei cinci copii, acestora le va fi și mai rău în locul în care s-ar muta cu ei. Mai ales că în aceste trei zile mezinul se îmbolnăvisese din cauză că i se dăduse să mănînce supă alterată, iar ceilalți rămăseseră ieri fără masa de prînz. Femeia simțea că-i e imposibil să plece ; dar, înșelîndu-se singură, alegea totuși lucrurile și se prefăcea că pleacă.

Văzîndu-și soțul, ea își coborî mîinile într-un sertar al comodei, ca și cum ar fi căutat ceva acolo, și își întoarse capul de-abia atunci cînd el ajunsese foarte aproape. Dar chipul ei, căruia ar fi vrut să-i dea o expresie aspră și decisă, nu arăta decît derută și suferință.

— Dolly ! spuse el cu voce înceată, sfioasă. Își strînse capul între umeri, voind să aibă o înfățișare jalnică și supusă, însă strălucea totuși de prospețime și sănătate.

Cu o privire rapidă, ea îi măsură din cap pînă în picioare silueta strălucind de prospețime și sănătate. „Da, e fericit și mulțumit ! se gîndi ea. Dar eu ? Și această bunătate nesuferită, pentru care toți îl iubesc și îl laudă ! Urâsc această bunătate“, se gîndi ea. Gura i se crispă, un mușchi de pe obraz începu să tremure pe partea dreaptă a feței ei palide, nervoase.

— Ce dorești ? întrebă ea cu voce iute, străină, pectorală.

— Dolly ! repetă el, cu un tremur în glas. Anna sosește astăzi.

— Și eu ce să fac ? N-o pot primi ! strigă ea.

— Totuși, trebuie, Dolly...

— Pleacă, pleacă, pleacă ! strigă ea, fără să se uite la el, ca și cum acest țipăt i-ar fi fost provocat de o durere fizică.

Stepan Arkadici putea să fie liniștit, cînd se gîndea la soție, putea spera că totul *se va drege*, cum spunea Matvei, și putea să-și citească ziarul și să-și bea liniștit cafeaua ; dar cînd îi văzu fața chinuită, suferindă, cînd auzi acest sunet al vocii, umil și disperat, i se tăie respirația, ceva i se opri în gît, și ochii i se umeziră de lacrimi.

— Dumnezeuule, ce am făcut ! Dolly ! Pentru numele lui Dumnezeu !... Păi... — nu mai putu să continue, hohotul de plîns îi blocă gîtlejul.

Ea trînti ușița comodei și îl privi.

— Dolly, ce pot spune?... Numai atît : iartă-mă, iartă-mă... Gîndește-te și tu : oare nouă ani de viață nu pot compensa o clipă, o clipă...

Ea stătea cu ochii în pămînt, asculta, așteptînd să vadă ce-o să spună și parcă implorîndu-l s-o facă să se răzgîndească.

— O clipă... o clipă de rătăcire... — rosti el și vru să continue, dar, la auzul acestui cuvînt, ca din pricina unei dureri fizice, buzele ei iarăși se crispară și iar începu să tresalte mușchiul de pe obrazul drept.

— Pleacă, pleacă de-aici ! strigă ea și mai sfîșietor. Și nu-mi mai vorbi de rătăcirile, de mizeriile dumitale !

Voi să plece, dar se clătină și se apucă de spătarul unui scaun, ca să se sprijine. Fața i se dilată, buzele i se umflară, ochii i se umplură de lacrimi.

— Dolly ! îngîină el, plîngînd de-acum cu sughițuri. Pentru numele lui Dumnezeu, gîndește-te la copii, ei n-au nici o vină. Eu sînt vinovat, pedepsește-mă, poruncește-mi să-mi răs-cumpăr vina. Cu ce pot, sînt gata ! Sînt vinovat, n-am cuvinte să spun cît sînt de vinovat ! Dar, Dolly, iartă-mă !

Ea se așeză. El îi auzea respirația greoaie, zgomotoasă și îi era nespus de milă de ea. Femeia dădu de cîteva ori să spună ceva, dar nu putu. El aștepta.

— Tu îți aduci aminte de copii doar ca să te joci cu ei, dar eu nu uit de ei și știu că acum sînt pierduți, spuse ea, probabil, una dintre frazele pe care în aceste trei zile și le repetase nu o dată.

Îi spusese „tu“, iar el o privi cu recunoștință și se întinse să-i apuce mîna, dar ea se îndepărtă de el cu dezgust.

— Eu nu uit de copii și de aceea aș face tot ce se poate pe lumea asta ca să-i salvez. Dar nici eu nu știu cum i-aș putea salva : luîndu-i de la tatăl lor, sau lăsîndu-i cu un tată desfrînat, da, cu un tată desfrînat... Ei, spune-mi, după ceea... ce s-a întîmplat, mai putem trăi împreună ? Oare mai e posibil așa ceva ? Hai, spune-mi, mai e posibil ? repetă ea, ridicînd glasul. După ce soțul meu, tatăl copiilor mei, intră într-o legătură amoroasă cu guvernanta copiilor lui...

— Și atunci... Ce-i de făcut ? zise Oblonski cu voce jalnică, fără să știe nici el ce spune și plecîndu-și capul tot mai jos.

— Pentru mine, ești un om mîrșav, dezgustător ! strigă ea, înfierbîntîndu-se tot mai mult. Lacrimile dumitale sînt apă chioară ! Niciodată nu m-ai iubit. N-ai nici inimă, nici onestitate ! Mi-e scîrbă, mi-e greață de dumneata, ești un străin pentru mine, da, un străin ! rosti ea cu durere și răutate acest cuvînt îngrozitor pentru ea : *străin*.

El o privi și furia întipărită pe chipul ei îl sperie și îl miră. Nu înțelegea că mila lui pentru ea o irita. Soția vedea la el compasiune pentru ea, dar nu și dragoste. „Nu, mă urăște. N-o să mă ierte“, se gîndi el.

— E îngrozitor ! Îngrozitor ! spuse el.

În acest timp, în altă cameră, probabil căzînd, începu să țipe unul dintre copii ; Daria Aleksandrovna ascultă cu atenție și deodată chipul ei se îmblînzî.

Pe cît se pare, a avut nevoie de cîteva secunde pentru a-și da seama unde se află și ce trebuie să facă, după care, ridicîndu-se repede, se duse spre ușă.

„Dar îmi iubește copilul, se gîndi el, observînd o schimbare pe chipul ei la auzul țipătului scos de copil. Îl iubește pe copilul *meu* ; atunci cum poate să mă urască ?“

— Dolly, încă o vorbă, rosti el, urmînd-o.

— Dacă vii după mine, chem oamenii, chem copiii ! Să știe cu toții că ești un ticălos ! Plec astăzi, iar dumneata n-ai decît să trăiești aici cu amanta !

Și ieși trîntind ușa.

Stepan Arkadici oftă, își șterse fața și, cu pași ușori, porni spre ușă. „Matvei zice că se drege, dar cum anume ? Eu unul nu văd nici cea mai mică posibilitate. Ah, ah, ce grozăvie ! Și ce trivial a țipat, își spuse el, amintindu-și țipetele și cuvintele soției : ticălos și amantă. Și, poate, au auzit fetele ! Groaznic, groaznic de trivial.“ Stepan Arkadici stătu locului cîteva clipe,

singur, își șterse ochii, oftă și, bombându-și pieptul, ieși din cameră.

Era vineri și în sufragerie ceasornicarul neamț întorcea ceasul. Stepan Arkadici își aminti o glumă a sa despre acest ceasornicar punctual, pleșuv, cum că „neamțul este el însuși întors pentru toată viața ca să întoarcă ceasurile“, și zîmbi. Lui Stepan Arkadici îi plăceau glumele bune. „Dar poate că se drege! Frumos cuvînt: *se drege*, se gîndi el. Asta trebuie s-o povestesc.“

— Matvei! strigă el. Ia-o pe Maria și pregătește camera cu divane pentru Anna Arkadievna, îi spuse el lui Matvei, care își făcuse apariția.

— Am înțeles.

Stepan Arkadici se îmbracă cu haina de blană și ieși în pridvor.

— N-o să mîncăți acasă? îl întrebă Matvei, petrecîndu-l.

— Cum s-o nimeri. Da, ia de-aici pentru cheltuieli, spuse el, dîndu-i zece ruble din portofel. Ajung?

— Ajung, n-ajung, se vede treaba că trebuie să mă descurc, spuse Matvei, trîntind portiera și pășind înapoi pe scară.

Între timp, Daria Aleksandrovna, liniștindu-l pe copil și, după vuietul caretei, înțelegînd că soțul plecase, se întoarse în dormitor. Acesta era singurul loc unde se putea refugia de grijile casei, care o asaltau de cum ieșea. Chiar și acum, în scurtul interval de timp cît se aflase în camera copiilor, englezoaica și Matriona Filimonovna apucaseră să-i pună cîteva întrebări, la care numai ea putea răspunde: cu ce să se îmbrace copiii la plimbare? să li se dea lapte? să trimită după un alt bucătar?

— Ah, lăsați-mă, lăsați-mă! spusese și, întorcîndu-se în dormitor, se așezase pe scaunul de pe care vorbise cu soțul ei, frîngîndu-și mîinile slabe cu inelele ce-i alunecau pe degetele osoase și apucîndu-se să repete în gînd toată discuția avută. „A plecat! Dar cum a terminat cu *aia*? se întreba ea. Oare se mai vîd? De ce nu l-am întreat? Nu, nu mă pot împăca cu el. Dacă rămînem în aceeași casă, sîntem doi străini. Străini pentru totdeauna!“ repetă cu un ton deosebit acest cuvînt teribil pentru ea. „Și cît l-am iubit, Doamne, cît l-am iubit!... Cît l-am iubit! Și parcă acum nu-l mai iubesc? Oare nu-l iubesc mai mult ca înainte? Și cel mai groaznic e că...“ —

începu ea, dar nu-și isprăvi gîndul, pentru că Matriona Filimonovna își băgă capul pe ușă.

— Îngăduiți-mi să trimit după fratele meu, spuse ea. Ar găti pentru prînz, fiindcă altfel, ca și ieri, copiii or să rămînă nemîncăți pînă la șase.

— Bine, ies acum și hotărăsc. Ați trimis după lapte proaspăt?

Daria Aleksandrovna se cufundă în grijile cotidiene și-și înecă, pentru un timp, amărăciunea în ele.

V

Stepan Arkadici învățase bine la școală grație bunelor sale aptitudini, dar fusese leneș și zvăpăiat și de aceea absolvise printre ultimii. Însă, cu toată viața sa petrecăreață, cu toate că nu prea avansase în ranguri și cu toată tinerețea sa, ocupa funcția onorabilă și bine plătită de șef al uneia dintre instituțiile din Moscova. Funcția o primise la intervenția soțului surorii sale Anna, Aleksei Aleksandrovici Karenin, care deținea un post foarte important în ministerul de care aparținea instituția; însă dacă Aleksei Karenin nu și-ar fi numit cumnatul în această funcție, Stiva Oblonski, printr-o sută de alte persoane, prin frați, surori, veri și verișoare, prin unchi și mătuși, tot ar fi obținut această funcție sau una asemănătoare, cu o leafă de șase mii, de care avea nevoie, deoarece afacerile sale, în pofida averii suficiente a soției, erau încurcate.

O jumătate din Moscova și din Petersburg era alcătuită din rubedeniile și prietenii lui Stepan Arkadici. Se născuse în mediul acelor oameni care au fost și au devenit puternicii acestei lumi. O treime din oamenii de stat bătrîni erau prieteni ai tatălui său și-l cunoșteau pe Stiva de cînd umbla în cămășuță; o altă treime era la *per tu* cu el, iar cea de-a treia treime era alcătuită din cunoștințe apropiate; prin urmare, distribuitorii bunurilor pămîntești sub formă de funcții, arenzi, concesiuni și așa mai departe îi erau cu toții prieteni și nu puteau nedreptăți pe unul de-al lor; era nevoie numai să nu refuze, să nu invidieze, să nu se certe, să nu se supere, ceea ce el, în virtutea bunătății firii sale, nu făcea niciodată.

I s-ar fi părut ridicol dacă cineva i-ar fi spus că nu va primi o funcție cu salariul de care avea nevoie, mai ales că nu prețindea nimic ieșit din comun ; el nu voia decât ceea ce primeau cei de-o vîrstă cu el și îndatoririle unei asemenea slujbe le putea duce la capăt la fel de bine ca oricare altul.

Stepan Arkadici nu numai că era iubit de cei care-l cunoșteau pentru firea lui bună, veselă și pentru onestitatea indiscutabilă, dar în înfățișarea lui frumoasă, senină, în ochii lui strălucitori, în sprîncenele și părul negru, în albeața și rumeneala feței, era ceva care, din punct de vedere fizic, stîrnea prietenia și voioșia asupra oamenilor cu care se întâlnea. „Aha ! Stiva ! Oblonski ! Uite-l și pe el !“ spuneau cu toții, aproape de fiecare dată, zîmbind bucuroși atunci cînd îl întâlneau. Și dacă din cînd în cînd își dădeau seama, după vreo discuție cu el, că nu se întîmplase ceva deosebit de vesel, a doua sau a treia zi, oricum, toți se bucurau iarăși văzîndu-l.

Ocupînd de trei ani postul de șef al unei cancelarii din Moscova, Stepan Arkadici își cîștigase, pe lîngă afecțiune, și respectul colegilor, subordonaților, șefilor și tuturor celor care aveau de-a face cu el. Principalele calități ale lui Stepan Arkadici, care-i asiguraseră acest respect general în serviciu constau, în primul rînd, din extrema sa indulgență față de oameni, bazată pe faptul că era conștient de propriile sale defecte ; în al doilea rînd, din absolutul său liberalism, dar nu cel despre care citea în ziare, ci cel pe care-l avea în sînge și-l manifesta în mod egal față de toți, indiferent de avere și rang ; în al treilea rînd, ceea ce era mai important, din absoluta indiferență față de munca sa, datorită căreia își păstra sîngele rece și nu făcea greșeli.

Ajungînd la slujbă, Stepan Arkadici, însoțit de ușierul respectuos, cu servieta sub braț, intră în micul său cabinet, își îmbracă uniforma și trecu în cancelarie. Copiștii și funcționarii se ridicară, salutîndu-l cu veselie și deferență. În grabă, ca întotdeauna, Stepan Arkadici trecu la locul său, strînse mîinile membrilor consiliului și se așeză. Glumi și vorbi exact cît cereau conveniențele, după care ziua de lucru începu. Nimeni nu se pricepea mai bine decât Stepan Arkadici să găsească acea limită a libertății, simplității și a distanței, care este necesară pentru ca munca să fie plăcută. Vesel și respectuos, ca toți lucrătorii din cancelarie, secretarul veni cu

hîrtille la Stepan Arkadici și, cu tonul familiar și liberal impus de Stepan Arkadici, spuse :

— Pînă la urmă am obținut informația de la administrația guberniei Penza. Poftim, nu doriți să...

— Deci, în sfîrșit, am obținut-o ? întrebă Stepan Arkadici, punînd un deget pe hîrtie. Atunci, domnilor... Și ședința începu.

„Dacă ar ști, se gîndi el, înclinîndu-și plin de importanță capul și ascultînd raportul, ce băiețandru vinovat era președintele lor acum o jumătate de oră !“ Și ochii lui rîseră tot timpul cît se citi raportul. Cancelaria trebuia să lucreze fără întrerupere pînă la ora două, cînd se lua pauza de gustare.

Încă nu era ora două cînd ușa mare, de sticlă a cancelariei se deschise brusc și cineva intră. De sub portret și dindărătul prisme⁶, bucuroși de distracție, toți se întoarseră cu ochii către ușă ; dar paznicul, care stătea la ușă, îl alungă imediat pe intrus și închise în urma lui ușa cu geamuri de sticlă.

După ce se sfîrși de citit raportul, Stepan Arkadici se ridică, se întinse și, plătind tributul de liberalism cerut de vremuri, scoase o țigară și se duse în cabinetul său. Doi dintre colegi, bătrînul și vrednicul funcționar Nikitin și *kammer-junker*⁷-ul Grinevici, ieșiră împreună cu el.

— După pauza de masă reușim să terminăm, spuse Stepan Arkadici.

— Și încă cum ! îl susținu Nikitin.

— Dar Fomin acesta trebuie să fie un potlogar pe cinste, adăugă Grinevici, referindu-se la una dintre persoanele implicate în afacerea pe care o discutau.

La aceste cuvinte ale lui Grinevici, Stepan Arkadici se încrunță, dîndu-i astfel să înțeleagă că nu se cade să se dea un verdict prematur, și nu-i răspunse nimic.

— Cine a intrat mai înainte ? îl întrebă el pe paznic.

— Un ins, Excelență, a dat buzna fără să mă anunțe, de îndată ce m-am întors cu spatele. Întreba de dumneavoastră. Îi zic : cînd or să iasă membrii consiliului...

— Unde-i ?

— O fi ieșit în vestibul. Pînă acum a tot umblat pe-aici. Iată-l, spuse paznicul, arătînd spre un bărbat solid, spătos, cu barba cîrlionțată, care, fără să-și scoată căciula din blană de miel, urca repede și agil treptele roase ale scării de piatră. Un

funcționar slăbănog, care cobora cu servieta sub braț, se opri și privi dezaprobator la picioarele vizitatorului și se uită întrebător la Oblonski.

Stepan Arkadici stătea în capătul scării. Fața lui, care strălucea de bunăvoință, ieșind din gulerul brodat al uni-formei, începu să strălucească și mai tare când îl recunoscă pe cel ce venea în fugă.

— Chiar el! Levin, în sfârșit! rosti el cu un surîs amical, zeflemist, privindu-l pe cel ce se apropia. Cum de nu ți-a fost scîrbă să mă cauți în această *speluncă*? îl întrebă Stepan Arkadici, nemulțumindu-se doar cu o strîngere de mîna și sărutîndu-și prietenul. Ai venit de mult?

— Nu, de-abia am venit și-am ținut foarte mult să te văd, îi răspunse Levin, privind împrejur cu timiditate și în același timp cu supărare și neliniște.

— Bine, să mergem în cabinet, îi spuse Stepan Arkadici, cunoscînd timiditatea vanitoasă și îndîrjită a amicului său; și, luîndu-l de mîna, îl trase după el, conducîndu-l parcă printre primejdii.

Stepan Arkadici era la *per tu* cu aproape toate cunoștințele sale: cu bătrîni de șaizeci de ani și cu tinerii de douăzeci de ani, cu actorii, miniștrii, comercianții și cu generalii-adju-tanți, așa că foarte multe dintre persoanele cu care se tutuia se aflau la cele două extremități ale ierarhiei sociale și s-ar fi mirat foarte mult că, prin Oblonski, au ceva în comun. Era la *per tu* cu toți cei cu care bea șampanie, iar șampanie bea cu toată lumea și de aceea, întîlnindu-se, în prezența subal-ternilor săi, cu acești *infamanți* „tu“, cum îi numea în glumă pe mulți dintre amicii săi, cu tactul care îi era caracteristic, se pricepea să atenueze această impresie neplăcută pentru subalterni. Levin nu era un „tu“ infamant, dar Oblonski, în virtutea aceluiași tact, simți că Levin crede că, de față cu subalternii, el ar putea să nu dorească să divulge intimitatea dintre ei, așa că se grăbi să-l ducă în cabinet.

Levin avea aproape aceeași vîrstă cu Oblonski și nu se tutuia numai fiindcă beau împreună șampanie. Erau tova-răși și prieteni din adolescență. Se iubeau în pofida caract-erelor și gusturilor diferite, așa cum se iubesc prietenii din adolescență. Totuși, cum se întîmplă adesea între oamenii care și-au ales domenii diferite de activitate, fiecare dintre ei, deși, stînd bine să se gîndească, justifica activitatea celui alt,

în adîncul sufletului o disprețuia. Fiecăruia i se părea că viața pe care o duce el este viața adevărată, iar cea a prietenului lui nu-i decît o fantasmă. Văzîndu-l pe Levin, Oblonski nu-și putea ascunde ușorul surîs zeflemitor. De-atîtea ori îl vedea la Moscova, sosind dintr-un sat, unde făcea ceva, dar ce anume — asta Stepan Arkadici nu putea înțelege prea bine și nici nu-l interesa. Levin sosea întotdeauna la Moscova tulburat, grăbit, un pic stingherit și iritat de această stinghereală și avînd mai întotdeauna o părere nouă, neașteptată asupra lucrurilor. Stepan Arkadici se amuza de aceste concepții, dar îi plăcea că prietenul lui le are. La fel, în adîncul sufletului său, Levin disprețuia și modul urban de viață al prietenului său, și slujba acestuia, pe care o considera un fleac, și făcea haz de ele. Dar diferența era că Oblonski făcea ceea ce fac toți, rîdea sigur pe sine și cu bonomie, pe cînd Levin nu rîdea sigur pe sine și uneori rîdea cu iritare.

— Te așteptam de mult, spuse Stepan Arkadici, intrînd în cabinet și eliberînd mîna lui Levin, parcă arătîndu-i astfel că aici primejdiile s-au sfîrșit. Mă bucur, mă bucur foarte mult că te văd, continuă el. Ei, ce mai faci ? Cum îți merge ? Cînd ai sosit ?

Levin tăcea, uitîndu-se la chipurile, pe care nu le cunoștea, ale celor doi colegi ai lui Oblonski, mai ales la mîna elegantului Grinevici, cu degete atît de albe și de subțiri, cu unghiile atît de lungi, de galbene și de curbate la capăt și cu butoni atît de mari și strălucitori la manșetele cămășii, încît aceste mîini, probabil, îi acaparau întreaga atenție și nu-i lăsau libertate de gîndire. Oblonski observă imediat acest lucru și zîmbi.

— Ah, da ! Permiteți-mi să vă fac cunoștință, spuse el. Colegii mei : Filipp Ivanîci Nikitin, Mihail Stanislavici Grinevici. Și, întorcîndu-se spre Levin, îl prezentă : Membru activ al zemstvei, un om nou al zemstvei⁸, gimnast, care ridică doar cu o mîină concin puduri⁹, crescător de animale, vînător și prieten al meu, Konstantin Dmitrici Levin, fratele lui Serghei Ivanovici Koznîșev.

— Foarte încîntat de cunoștință, spuse bătrînelul.

— Am onoarea să-l cunosc pe fratele dumneavoastră, pe Serghei Ivanîci, spuse Grinevici, întinzîndu-i mîna sa subțire, cu unghiile lungi.

Levin se posomori, îi strînse mîna cu răceală și imediat începu conversația cu Oblonski. Deși îl stima foarte mult pe fratele său după mamă, scriitor cunoscut în toată Rusia, nu putea totuși suporta cînd cineva nu-l trata ca pe Konstantin Levin în persoană, ci ca pe fratele celebrului Koznișev.

— Nu, nu mai lucrez la zemstvă. M-am certat cu toată lumea și nu mai merg la adunări, spuse el, adresîndu-i-se lui Oblonski,

— Cam repede! spuse Oblonski cu un zîmbet. Cum așa? De ce?

— E o poveste lungă. O să ți-o spun odată și odată, îi răspunse Levin, dar începu să-i povestească chiar atunci. Ei bine, pe scurt, m-am convins că nu există și nici nu poate exista vreo activitate de zemstvă, începu el, de parcă chiar atunci l-ar fi supărat cineva. Pe de o parte, e o jucărie, oamenii se joacă de-a parlamentul, iar eu nu mai sînt destul de tînăr, nici destul de bătrîn încă nu sînt ca să mă amuz cu jucăriile; pe de altă parte (se bîlbîi), este un mijloc prin care coteria județeană stoarce bani. Mai înainte au fost tutelele, tribunalele, iar acum a apărut zemstva... nu sub formă de mită, ci ca leafă nemeritată, spuse el cu ardoare, de parcă cineva dintre cei de față i-ar fi contrazis opinia.

— Ehe-he! Păi, după cum văd, ești iarăși într-o fază nouă, în cea conservatoare, zise Stepan Arkadici. De altminteri, o să vorbim mai tîrziu despre asta.

— Da, mai tîrziu. Dar trebuia să te văd, spuse Levin, uitîndu-se cu ură la mîna lui Grinevici.

Stepan Arkadici zîmbi de-abia perceptibil.

— Parcă spuneai că niciodată n-o să te îmbraci în haine europene, nu-i așa? întrebă el, privindu-i costumul nou, lucrat în mod evident de un croitor francez. Așa-i! Văd: ești într-o fază nouă.

Levin roși subit, dar nu așa cum roșesc adulții, ușor, fără să-și dea seama, ci așa cum roșesc băiețandrii, simțind că sînt ridicoli prin timiditatea lor și, în consecință, jenîndu-se și roșind și mai mult, aproape pînă la lacrimi. Și atît de ciudat era să vadă acest chip inteligent și matur într-o stare atît de infantilă, încît Oblonski încetă să-l mai privească.

— Da, dar unde ne vedem? Am mare, mare nevoie să stau de vorbă cu tine, zise Levin.

Oblonski păru să reflecteze.

— Uite ce-i : să mergem la Gurin să luăm masa și stăm de vorbă acolo. Pînă la trei sînt liber.

— Nu, spuse Levin, după o clipă de gîndire, trebuie să mă mai duc undeva.

— Bine, atunci să dejunăm împreună.

— Să dejunăm ? Păi n-am nimic deosebit, vreau să-ți spun doar două cuvinte, să te întreb ceva, iar de vorbit o să vorbim pe urmă.

— Atunci spune-mi acum cele două cuvinte și o să vorbim la dejun.

— Uite care-s cele două cuvinte, zise Levin. De altfel, nu-i nimic deosebit.

Fața lui își luă o expresie răutăcioasă, din cauza efortului de a-și depăși timiditatea.

— Ce mai face familia Șcerbațki ? Toate-s ca altădată ? întrebă el.

Stepan Arkadici, care știa de mult că Levin era îndrăgostit de Kitty, cumnata lui, zîmbi abia perceptibil și ochii începură să-i lucească vesel.

— Mi-ai spus că-i vorba de două cuvinte, dar eu nu-ți pot răspunde în două cuvinte, pentru că... Scuză-mă o clipă.

Intră secretarul, cu obișnuitul respect plin de familiaritate și cu o anumită conștiință, comună tuturor secretarilor, a propriei superiorități față de șef în ceea ce privește cunoașterea chestiunilor, se apropie cu niște hîrtii de Oblonski și începu, sub formă de întrebare, să-i explice o oarecare dificultate. Fără să-l asculte pînă la capăt, Stepan Arkadici își puse cu blîndețe mîna pe mîna secretarului.

— Nu, faceți așa cum v-am spus eu, zise el, atenuînd cu un zîmbet observația, și îi explică pe scurt cum înțelege el chestiunea, după care împinse hîrțiile și-i zise : Așa să faceți, vă rog. Faceți, vă rog, cum spun eu, Zahar Nikitici.

Încurcat, secretarul plecă. Levin, care în timpul discuției cu secretarul izbutise să se descotorosească de jenă, stătea în picioare, sprijinit cu amîndouă coatele de spătarul unui scaun și avînd pe față o expresie de interes ironică.

— Nu înțeleg, nu înțeleg, spuse el,

— Ce nu înțelegeți ? îl întrebă Oblonski zîbind la fel de voios și scoțîndu-și o țigară. Se aștepta ca Levin să aibă cine știe ce ieșire ciudată.

— Nu înțeleg ce faceți voi aici, răspunse Levin, strângînd din umeri. Cum poți face așa ceva la modul serios?

— De ce?

— Pentru că n-ai ce face.

— Așa crezi tu, dar avem de lucru pînă peste cap.

— Hîrtii. Da, ai un dar anume pentru asta, adăugă Levin.

— Adică tu crezi că-mi lipsește ceva?

— Poate că da, zise Levin. Totuși, îți admir măreția și mă mîndresc că un om atît de important îmi este prieten. Însă nu mi-ai răspuns la întrebare, adăugă el, făcînd un efort disperat să se uite în ochii lui Oblonski.

— Bine, bine. Ai puțină răbdare și-o să ajungi și tu la asta. Bine că ai trei mii de deseatine¹⁰ în județul Karazin, coșcogeamite mușchii și prospețimea unei fetișcane de doisprezece ani... Dar o să vii și tu la noi. În privința întrebării tale: nu-i nici o schimbare, dar păcat că n-ai mai trecut de mult pe acolo.

— De ce? întrebă Levin, speriat.

— Nu-i nimic, răspunse Oblonski. O să vorbim. Totuși, la drept vorbind, de ce ai venit?

— Ah, și despre asta o să vorbim mai tîrziu, îi răspunse Levin, roșind iarăși pînă în vîrful urechilor.

— Bine. Pricep, spuse Stepan Arkadici. Vezi tu, te-aș invita la mine acasă, însă soția nu se simte prea bine. Dar uite ce-i: dacă vrei să-i vezi, azi sînt cu siguranță la Grădina Zoologică. De la patru la cinci. Kitty patinează acolo. Du-te acolo, trec și eu mai tîrziu și dejunăm undeva împreună.

— Foarte bine. Atunci, la revedere.

— Ai grijă. Doar te știu. Nu cumva să uiți ceva sau să pleci așa, netam-nesam, la țară! strigă Stepan Arkadici, rîzînd.

— Nu, sigur voi fi acolo.

Și Levin ieși, aducîndu-și de-abia în ușă aminte că se pregătise să-și ia rămas-bun de la colegii lui Oblonski.

— Acest domn trebuie să fie foarte energic, spuse Grinevici, după ce Levin ieși.

— Da, neicușorule, spuse Stepan Arkadici, clătînînd din cap. Iată un om fericit! Trei mii de deseatine în județul Karazin, are totul înainte, și cîtă prospețime la el! Nu ca alde noi.

— Dumneavoastră vă plîngeți, Stepan Arkadici?

— Păi totul merge rău și urît, spuse Stepan Arkadici, oftînd din greu.

VI

Cînd Oblonski îl întrebasese pe Levin de ce a venit, acesta roșise și se supăraseră pe el însuși pentru că roșise și pentru că nu-i putea răspunde : „Am venit să-i cer mîna cumnatei tale“, deși numai pentru aceasta venise.

Casele familiilor Levin și Șcerbațki erau vechi case aristocrate din Moscova și întotdeauna se aflaseră în relații apropiate și amicale. Această legătură se consolidase și mai mult în timpul studenției lui Levin. Se pregătise împreună cu tînărul prinț Șcerbațki, frate cu Dolly și Kitty, și tot împreună cu acesta intrase la universitate. Pe atunci Levin venea deseori în casa familiei Șcerbațki și se îndrăgostise de această casă. Oricît ar părea de ciudat, Konstantin Levin era îndrăgostit chiar de casa lor, de familia Șcerbațki, mai ales de jumătatea feminină a acestei familii. Pe maică-sa nu și-o amintea, iar singura lui soră era mai mare decît el, așa că în casa familiei Șcerbațki văzuse pentru prima oară acel mediu al unei vechi familii aristocrate, cultivate și oneste, de care fusese frustrat prin moartea părinților lui. Toți membrii acestei familii, mai ales jumătatea feminină, i se păreau învăluiți într-o perdea misterioasă și poetică și nu numai că nu vedea la ei nici un defect, ci presupunea că sub această perdea poetică, în care erau învăluiți, se află sentimentele cele mai elevate și toate perfecțiunile posibile. De ce aceste domnișoare trebuiau să vorbească o zi franțuzește și o zi englezește ; de ce la anumite ore cîntau cu schimbul la pianul ale cărui sunete ajungeau pînă sus, în camera fratelui lor, unde învățau cei doi studenți ; de ce veneau aici acești profesori de literatură franceză, muzică, desen, dans ; de ce, la orele știute, toate cele trei domnișoare, împreună cu *m-lle* Linon se duceau cu caleașca pe bulevardul Tver, îmbrăcate în hainele lor de blană cu atlas – Dolly într-una lungă, Natalie într-una midi, iar Kitty într-una scurtă de tot, așa că picioarele ei zvelte, în ciorapii bine întinși, erau etalate în vîzul tuturor ; de ce ele, însoțite de un lacheu cu cocardă de aur la pălărie, aveau nevoie să se plimbe pe bulevardul Tver – toate acestea și multe altele, care se făceau în lumea lor misterioasă, el nu le

înțelegea, dar știa că tot ce se făcea acolo era sublim și era îndrăgostit tocmai de misterul celor ce se săvârșeau.

În timpul studenției era cît pe ce să se îndrăgostească de cea mare, Dolly, dar curînd aceasta fusese dată de soție lui Oblonski. Pe urmă mai că nu se îndrăgostise de cea de-a doua. Parcă simțea că trebuie să se îndrăgostească de una dintre surori, numai că nu-și putea da seama de care anume. Însă și Natalie, imediat după ieșirea în societate, se măritase cu diplomatul Lvov. Iar Kitty era încă un copil cînd Levin absolvise universitatea. Tînărul Șcerbațki, intrat în marină, se înecase în Marea Baltică și contactele lui Levin cu această familie, în pofida prieteniei lui cu Oblonski, deveniseră mai rare. Dar anul acesta, la începutul iernii, cînd Levin venise la Moscova după un an petrecut la țară și revăzuse familia Șcerbațki, înțelesese de care dintre cele trei surori îi era într-adevăr hărăzit să se îndrăgostească.

S-ar fi părut că pentru el, fiind de familie bună, mai curînd bogat decît sărac, avînd treizeci și doi de ani, nu era nimic mai simplu decît să ceară mîna prințesei Șcerbațkaia ; după toate probabilitățile, ar fi fost de îndată recunoscut drept o partidă bună. Dar Levin era îndrăgostit și de aceea i se părea că Kitty era o asemenea perfecțiune în toate privințele, o ființă mai presus de toate cele pămîntești, iar el, o ființă atît de terestră, încît nici nu putea fi vorba ca ceilalți și ea însăși să-l considere demn de ea.

Stînd la Moscova două luni și trăind ca într-un vîrtej, văzîndu-se aproape zilnic cu Kitty în societatea pe care începuse și el s-o frecventeze ca să se întîlnească cu ea, Levin își zisese din senin că așa ceva nu-i posibil și plecase la țară.

Convingerea lui Levin că așa ceva nu-i posibil se baza pe faptul că, în ochii părinților ei, el era o partidă neconvenabilă, nedemnă de splendida Kitty și că însăși Kitty nu-l putea iubi. În ochii părinților el nu avea nici o îndeletnicire obișnuită, bine definită, nici o situație în societate, în timp ce tovarășii lui acum, cînd el împlinise treizeci și doi de ani, erau care colonel, care șambelan, care profesor universitar, care demnitar respectabil, director de bancă sau la calea ferată sau șef de cancelarie, precum Oblonski ; pe cînd el (știa foarte bine ce părere trebuie să aibă alții despre propria lui persoană) era moșier, se ocupa cu creșterea vacilor, cu vînatul becaținelor și cu construcțiile, fiind, deci, un tip fără nici un talent, din care

n-a ieșit nimic și care face, în concepția societății, ceea ce fac oamenii care nu sînt buni de nimic.

Iar Kitty, misterioasa și splendidă Kitty, nu putea iubi un om atît de urît, cum se considera el, și mai ales un ins atît de simplu, care nu se făcuse remarcat prin nimic. Pe deasupra, vechea lui purtare față de Kitty, purtarea unui adult față de un copil, ca urmare a prieteniei cu fratele ei, i se părea a fi încă un obstacol în calea dragostei. Presupunea că un om urît, bun la suflet, cum se considera el, poate fi iubit ca prieten, dar să fie iubit cu dragostea pe care o avea el pentru Kitty – pentru asta trebuia să fie un bărbat foarte frumos și, mai ales, deosebit.

Auzise că adeseori femeile iubesc oameni urîți, simpli, dar nu credea, pentru că judeca după ce avea el în minte, pentru că el putea iubi numai femei frumoase, misterioase și deosebite.

Însă, după ce trăise două luni singur în satul lui, se convinsese că nu era vorba de unul dintre capriciile amoroase pe care le încercase în prima sa tinerețe ; că acest sentiment nu-i mai dădea pace nici o clipă ; că nu putea trăi fără să afle răspunsul la întrebarea dacă ea îi va fi sau nu soție ; și că disperarea sa nu provenea decît din propria lui imaginație, că nu avea nici un argument că va fi refuzat. Așa că acum sosise la Moscova ferm decis să-i ceară mîna și să se căsătorească, dacă va fi acceptat. Sau... Nu-și putea închipui ce va face, dacă va fi refuzat.

VII

Sosind la Moscova cu trenul de dimineață, Levin se opri la Koznîșev, fratele mai mare după mamă, și, după ce se schimbase, intrase în cabinetul acestuia, avînd de gînd să-i spună imediat pentru ce venise și să-i ceară sfatul. Dar fratele lui nu era singur : îi venise în vizită un celebru profesor de filosofie, sosit de la Harkov ca să lămurească o neînțelegere apărută între ei într-o problemă filosofică foarte importantă. Profesorul polemiza cu materialismul, iar Serghei Koznîșev urmărea cu interes această polemică și, citind un articol al profesorului, îi scrisese părerea sa ; îi reproșa profesorului

concesiile excesive pe care le făcea materialiştilor. Şi profesorul sosise imediat, ca să se explice. Era vorba de o problemă la modă : există o limită între fenomenele psihice şi cele filosofice în activitatea omului şi unde se află ea ?

Serghei Ivanovici îşi întâmpină fratele cu zîmbetul blajin şi rece, obişnuit pentru toată lumea şi, făcîndu-i cunoştinţă cu profesorul, continuă conversaţia.

Savantul, un ins mic şi palid, cu ochelari, cu fruntea îngustă, îşi întrerupse pentru o clipă discursul, ca să-l salute, după care continuă, fără să-i mai acorde atenţie lui Levin. Acesta se așeză, așteptînd ca profesorul să plece, dar curînd se simţi prins de subiectul discuţiei.

Levin dăduse în reviste peste articolele despre care era vorba, le citise şi, ca naturalist, manifestase interes faţă de ele, fiindcă dezvoltau principiile ştiinţelor naturii, cu care era familiarizat încă din universitate, dar nu făcuse niciodată legătura între aceste concluzii ştiinţifice, privitoare la originea omului ca animal, la reflexe, la biologie şi sociologie, cu problemele ei despre viaţă şi moarte, pe care în ultimul timp şi le punea tot mai des.

Ascultînd discuţia fratelui său cu filosoful observă că ei puneau în legătură problemele ştiinţifice cu cele sufleteşti, că de cîteva ori se apropiaseră de problemele respective, dar de fiecare dată, cînd era cît pe ce să ajungă la aspectele cele mai importante, cum i se părea lui, se îndepărtau de ele în grabă şi iar se lansau în domeniul distincţiilor subtile, rezervelor, citatelor, aluziilor, trimiterilor la autorităţi, așa că el pricepea cu greu despre ce era vorba.

— Nu pot admite, spuse Serghei Ivanovici cu claritatea şi precizia în exprimare, cu eleganţa dicţiei, care îi erau proprii, nu sînt în nici un caz de acord cu Keiss, cum că întreaga mea reprezentare a lumii exterioare provine din impresii. Însuşi conceptul fundamental de *existenţă* nu-l percep prin senzaţie, fiindcă nu am un organ special pentru transmiterea acestui concept.

— Da, însă ei, şi Wurst, şi Knaust, şi Pripasov¹¹, v-ar răspunde că şi conştiinţa existenţei, pe care o aveţi, vine din ansamblul de senzaţii, că această conştiinţă a existenţei este rezultatul senzaţiilor. Wurst chiar spune categoric că, dacă senzaţia este absentă, nu există nici conceptul de existenţă.

— Eu aş zice că din contra... începui Serghei Ivanovici.

Dar aici lui Levin iarăși i se păru că ei, atingînd punctul cel mai important, se îndepărtează din nou și se decise să-i pună profesorului o întrebare.

— Deci, dacă sentimentele sînt anulate, dacă trupul meu va muri, nu mai poate fi vorba de nici o existență?

Cu iritare și parcă cu durere intelectuală, pricinuită de faptul că a fost întrerupt, profesorul îl privi pe personajul acela ciudat, ce semăna mai degrabă a edecar decît a filosof, după care se uită la Serghei Ivanovici, parcă întrebîndu-l: mai încape aici vreo discuție? Dar Serghei Ivanovici, care nici pe departe nu vorbea cu atîta efort și atît de unilateral, ca profesorul, căruia îi rămînea în cap suficient spațiu și pentru a-i răspunde profesorului, și pentru a înțelege punctul de vedere simplu și firesc, din care fusese pusă întrebarea, zîmbi și spuse:

— Încă nu avem dreptul să ne pronunțăm asupra acestei chestiuni...

— Nu avem date suficiente, îl susținu profesorul și își continuă raționamentele. Nu, spuse el, mă refer la faptul că dacă, așa cum Pripasov o spune de-a dreptul, senzația are drept fundament impresia, atunci trebuie să facem o distincție strictă între aceste două concepte.

Levin nu mai ascultă și așteptă să plece profesorul.

VIII

După plecarea profesorului, Serghei Ivanovici îi spuse fratelui său:

— Mă bucur foarte mult că ai venit. Cît stai? Cum merge gospodăria?

Levin știa că pe fratele lui mai mare gospodăria nu-l interesează mai deloc și că-l întrebasese doar ca să-i facă lui plăcere, așa că nu-i vorbi decît de vînzarea grîului și de bani.

Levin voise să-i spună fratelui despre intenția lui de a se însura, voise să-i ceară sfatul și chiar se hotărîse ferm s-o facă; dar cînd îl văzu, cînd ascultă conversația acestuia cu profesorul, cînd auzi apoi acest ton ocrotitor fără voie, cu care fratele îl întreba despre felul cum merg treburile în gospodărie (moșia mamei lor nu era împărțită și Levin administra ambele

părți), el simți că, cine știe de ce, nu poate să înceapă o discuție cu fratele său și să-i spună că s-a hotărât să se însoare. Simțea că acesta ar vedea lucrurile în cu totul altă lumină decît ar fi voit el.

— Dar la zemstvă cum e? întrebă Serghei Ivanovici, care se interesa foarte mult de zemstvă și-i atribuia o mare importanță.

— Drept să-ți spun, nu știu.

— Cum așa? Păi nu ești membru în consiliu?

— Nu, nu mai sînt membru, mi-am dat demisia, îi răspunse Konstantin Levin. Și nu mai merg la adunări.

— Păcat! rosti Serghei Ivanovici, posomorîndu-se.

Ca să se justifice, Levin începu să-i povestească ce se făcea la adunările din județul lui.

— Uite-așa se întîmplă mereu! îl întrerupse Serghei Ivanovici. Noi, rușii, întotdeauna facem așa. Poate că facultatea noastră de a ne vedea defectele este o frumoasă trăsătură de caracter, dar exagerăm, ne consolăm cu ironia, pe care o avem întotdeauna gata pe limbă. Nu-ți voi spune decît că dacă aceste drepturi, cum sînt instituțiile zemstvei de la noi, le-ar avea alt popor european, nemții sau englezii, ar ajunge să-și cîştige prin ele libertatea, pe cînd noi rîdem și atîta tot.

— Dar ce era să fac? întrebă Levin pe un ton vinovat. A fost ultima mea experiență. M-am străduit din tot sufletul. Nu pot. Sînt incapabil.

— Nu ești incapabil, îi replică Serghei Ivanovici, nu vezi lucrurile cum ar trebui.

— Se prea poate, zise Levin cu tristețe.

— Află că Nikolai, fratele nostru, e iarăși aici.

Nikolai, frate bun cu Levin și mai mare decît el, frate după mamă cu Serghei Ivanovici, era un om pierdut, care risipise cea mai mare parte a averii și se învîrtea în cea mai ciudată și mai rău famată societate. Era certat cu frații săi.

— Ce spui? strigă cu groază Levin. De unde știi?

— Prokofi l-a zărit pe stradă.

— Aici, la Moscova? Unde-i? Știi? Levin se ridică de pe scaun, parcă pregătindu-se să plece imediat.

— Îmi pare rău că ți-am spus, zise Serghei Ivanovici, clătînd din cap, văzînd tulburarea fratelui mai mic. Am pus pe cineva să afle unde stă, i-am trimis polița pe care i-a dat-o lui Trubin și am achitat-o eu. Uite ce mi-a răspuns.

Și Serghei Ivanovici îi întinse un bilet, pe care-l ținea sub prespapier.

Levin citi biletul, scris cu caligrafia ciudată și bine cunoscută: „Rog frumos să fiu lăsat în pace. E singurul lucru pe care-l cer de la dragii mei frățiori. Nikolai Levin“.

După ce citi, Levin rămase cu capul în jos, stînd în picioare în fața lui Serghei Ivanovici.

În sufletul lui se înfruntau dorința de a uita acum de fratele lor nefericit și conștiința faptului că uitarea ar fi ceva urît.

— Evident, vrea să mă jignească, urmă Serghei Ivanovici, dar nu mă poate jigni și sînt gata să-l ajut din tot sufletul, dar știu că nu se poate.

— Da, da, repetă Levin. Înțeleg și apreciez atitudinea ta față de el. Dar vreau să-l văd.

— Dacă așa vrei, du-te, dar nu te sfătuiesc, zise Serghei Ivanovici. Adică, în ce mă privește, nu mă tem, n-o să poată băga zîzanie între noi. La tine mă gîndesc și de aceea te sfătuiesc să nu te duci. Nu-l poți ajuta. De altfel, fă cum vrei.

— Poate că mi-e imposibil să-l ajut, dar simt, mai ales în clipa asta – da, asta-i altceva – simt că nu pot rămîne indiferent.

— Uite, asta n-o înțeleg, zise Serghei Ivanovici. Totuși, pricep, adăugă el, că-i o lecție de umilință. Am început să privesc altfel, mai îngăduitor, ceea ce se numește mîrșăvie, după ce Nikolai al nostru a ajuns ceea ce este... Știi ce a făcut...

— Ah, e îngrozitor, îngrozitor! repetă Levin.

Luînd de la valet adresa fratelui, Levin era cît pe ce să plece imediat la acesta, dar, după ce chibzui puțin, hotărî să-l viziteze spre seară. Mai întîi, ca să aibă sufletul împăcat, trebuia să rezolve problema care-l adusese la Moscova. De la fratele său Levin plecă la cancelaria lui Oblonski și, aflînd unde se află familia Șcerbațki, se duse acolo unde i se spusese că o poate găsi pe Kitty.

IX

La ora patru, cu inima zbătîndu-i-se în piept, Levin coborî din birjă la Grădina Zoologică și porni pe alea ce ducea la derdeluș și patinoar, fiind sigur că o va găsi acolo, deoarece văzuse careta familiei Șcerbațki așteptînd la poartă.

Era o zi senină și geroasă. La intrare stăteau șiruri de carete, sănii, birje, jandarmi. Publicul bine îmbrăcat, pe ale cărui pălării juca soarele strălucitor, foia la intrare și pe aleile curățate de zăpadă, printre căsuțele rusești cu coamele din lemn sculptat; bătrînii mesteceni pletoși din grădină, cu ramurile lăsate în jos din pricina zăpezii, păreau gătiți în odăjdii noi, solemne.

Levin pășea pe alee spre patinoar și își spunea: „Nu trebuie să am emoții, trebuie să fiu calm. Ce spui? Ce vrei? Taci, proasto!” îi zicea el inimii sale. Și cu cît încerca să se potolească, cu atît mai abitir i se tăia respirația. Un cunoscut trecu pe lîngă el și-l strigă, dar Levin nu-l recunoscuse. Se apropie de derdeluș, pe care zdrăngăneau lanțurile săniilor alunecînd la vale sau trase la deal, vuiau săniile coborînd derdelușul și răsunau glasurile vesele. Mai făcu încă vreo cîțiva pași și în fața lui se deschise priveliștea patinoarului și, cu toată mulțimea ce aluneca pe gheață, simți de îndată că ea era acolo.

Simți că era acolo după bucuria și teama care îi cuprinseseră inima. Kitty stătea de vorbă cu o doamnă la capătul celălalt al patinoarului. Nici hainele, nici poza ei nu păreau să aibă ceva deosebit; dar Levin ar fi recunoscut-o în mulțime la fel de ușor cum ar fi zărit un trandafir într-o tufă de urzici. Toată preajma strălucea de lumina pe care o iradia Kitty. „Oare chiar aș putea să cobor pe gheață și să mă duc la ea?” se întrebă el. Locul în care se afla ea i se părea un sanctuar inaccesibil și, la un moment dat, mai că nu plecă, atît de mare îi era spaima. Trebui să facă un efort și să-și spună că pe lîngă ea circulă fel de fel de oameni, că și el poate să se ducă acolo și să patineze. Coborî, evitînd mult timp s-o privească, de parcă ar fi fost însuși soarele, dar o vedea și fără să se uite la ea, ca și cum ar fi fost însuși soarele.

În ziua aceea din săptămîină și la ora aceea se adunau pe gheață oameni din același cerc, care se cunoșteau cu toții

între ei. Erau aici și maștri ai patinajului, care făceau paradă cu măiestria lor, și unii care învățau să patineze ținându-se de scaune, cu mișcări stângace și timide, și băiețandri, și bătrâni, care patinau ca exercițiu igienic; toți i se păreau lui Levin a fi aleși ai sorții, pentru că erau aici, aproape de ea. Parcă toți o ajungeau din urmă și o întreceau complet indiferenți și chiar îi vorbeau, ba încă și, făcînd cu totul abstracție de prezența ei, se bucurau, profitînd de gheața excelentă și vremea splendidă.

Nikolai Șcerbațki, vărul lui Kitty, într-o jachetă scurtă și în pantaloni strîmți, ședea pe o bancă și-și ținea patinele pe genunchi. Zărindu-l pe Levin, îi strigă :

— Aha, iată-l pe cel mai bun patinator din Rusia ! Ai venit de mult ? Gheața-i foarte bună, pune-ți iute patinele.

— Păi nici patine nu am, îi răspunse Levin, mirîndu-se că are atîta curaj și degajare în prezența ei și, deși nu se uita la ea, nu o pierdea nici o clipă din vedere. Simțea că soarele se apropia de el. Era într-un colț și, mutîndu-și caraghios picioarele mici în ghetete înalte, vizibil sfiindu-se, aluneca spre el. Un băiețandru în costum rusesc, dînd disperat din mîini și aplecîndu-se la pămînt, o depăși. Kitty nu patina cu prea multă siguranță ; avînd mîinile scoase afară din manșonul mic, atîrnat de un șnur, le ținea gata pregătite și, privindu-l pe Levin, pe care îl recunoscuse, zîmbea spre el, dar și ca să-și facă curaj. Cînd curba se sfîrși, își făcu vînt cu piciorul ei suplu și alunecă direct spre Șcerbațki, după care, apucîndu-se cu mîna de el, surîzînd, îl salută pe Levin cu o mișcare a capului. Era mai frumoasă decît și-o imagina el.

Cînd se gîndea la ea, și-o putea închipui întregă, mai ales farmecul acestui cap mic, blond, cu expresia lui de seninătate și bunătate copilărească, pozînd atît de liber pe umerii frumoși de domnișoară. Expresia copilărească a chipului ei dimpreună cu frumusețea fină a staturii alcătuiau farmecul deosebit, pe care el îl ținea minte foarte bine ; dar ceea ce îl uimea întotdeauna, ca o surpriză, la ea era această expresie a ochilor sfioși, calmi și sinceri și mai cu seamă zîmbetul ei, care-l transporta mereu pe Levin într-o lume fermecată, unde se simțea înduișat și împăcat, cum arareori mai fusese în cîte-o zi din frageda sa copilărie.

— Ești de mult aici ? întrebă ea, întinzîndu-i mîna. Mulțumesc, adăugă atunci cînd el ridică batista care-i căzuse din manșon.

— Eu? De-abia ieri... adică astăzi... am sosit, răspunse Levin care, de emoție, înțelesese cu întârziere întrebarea. Am vrut să merg la voi, adăugă el imediat și, amintindu-și cu ce intenție venise, se fîstîci și roși. Nu știam că patinezi și că patinezi atît de bine.

Ea îl privi cu atenție, dorind parcă să înțeleagă pricina tulburării lui.

— Lauda dumitale trebuie apreciată. Aici s-a păstrat legenda că dumneata ești cel mai bun patinator, spuse ea, scuturîndu-și cu mîna mică, pitită în mînușa neagră, acele de chiciură care-i căzuseră pe manșon.

— Da, cîndva am patinat cu pasiune, voiam să ajung la perfecțiune.

— Mi se pare că toate le faci cu pasiune, spuse ea, zîmbind. Tare mult aș vrea să văd cum patinezi. Pune-ți patinele și hai să patinăm împreună.

„Să patinăm împreună! Oare chiar e posibil?“ se gîndi Levin, privind-o.

— Imediat mi le pun, spuse el.

Și se duse să-și pună patinele.

— De mult n-ați mai fost pe la noi, domnule, zise angajatul de la închirieri, ținîndu-l de picior și înșurubîndu-i patinele pe toc. După ce ați plecat, n-a mai rămas nici un virtuos printre domni. E bine așa? întrebă, strîngînd curelușa.

— E bine, mai repede, vă rog, răspunse Levin, ascunzîndu-și cu greu surîsul de fericire, care îi apărea fără voie pe chip. „Da, se gîndi el, aceasta este viața, aceasta este fericirea! *Să patinăm*, mi-a spus, *împreună*. Să-i spun acum? Însă mi-e frică să-i spun acum pentru că sînt fericit, fericit măcar cu speranța... Atunci?... Totuși, trebuie! Trebuie, trebuie! Hai, curaj!“

Levin se ridică în picioare, se dezbracă de palton și, luîndu-și elan pe gheața zgîriată de lîngă căsuța de închirieri, ieși pe gheața netedă și începu să patineze fără efort, parcă numai prin propria lui voință, iuțind, scurtînd și dirijîndu-și alunecarea. Se apropie de ea cu sfială, dar iarăși zîmbetul ei îl calmă.

— Cu dumneata aș învăța mai ușor, nu știu de ce am încredere în dumneata, îi spuse ea.

— Și eu mă simt încrezător cînd te sprijini de mine, spuse el, dar imediat se sperie de cele spuse și roși. Și, într-adevăr,

de îndată ce rosti aceste cuvinte, subit ca și cum soarele s-ar fi ascuns după nori, chipul ei își pierdu blîndețea și Levin recunoscă jocul obișnuit al feței ei, care însemna un efort de gîndire : pe fruntea ei netedă se văzu de îndată un rid.

— Ai vreo neplăcere ? De altfel, n-am dreptul să te întreb, spuse el repede.

— De ce ?... Nu, n-am nici o neplăcere, îi răspunse ea cu răceală și adăugă repede : N-ai văzut-o pe *mademoiselle* Linon ?

— Încă nu.

— Du-te la ea, ține foarte mult la dumneata.

„Ce-i asta ? Am supărat-o. Dumnezeule, ajută-mă !“ se gîndi Levin și dădu fuga la bătrîna franțuzoaică, cu buclele albe, care stătea pe o bancă. Zîmbindu-i și descoperindu-și dinții falși, ea îl întîmpină ca pe un vechi prieten.

— Da, uite că creștem, îi zise ea, arătîndu-i din ochi spre Kitty, și îmbătrînim. *Tiny bear** s-a făcut mare ! continuă franțuzoaica rîzînd și-i aminti de gluma lui despre cele trei domnișoare, cărora le dăduse numele celor trei ursuleți din basmul englezesc. Ți-amintești că așa-i spuneai cîndva ?

El nu-și mai amintea absolut nimic, dar ea rîdea de vreo zece ani de gluma aceasta, care o amuza.

— Lasă, du-te și patinează. Și Kitty a noastră a început să patineze bine, nu-i așa ?

Cînd Levin ajunsese din nou lîngă Kitty, chipul ei nu mai era aspru, ochii priveau la fel de sincer și blînd, dar lui Levin i se păru că în blîndețea ei era o nuanță particulară, de un calm intenționat. Și se întristă. După ce vorbiră despre bătrîna guvernantă, despre ciudățeniile acesteia, Kitty se interesă de viața lui.

— Chiar nu te plictisești iarna la țară ? îl întrebă ea.

— Nu, nu mă plictisesc, sînt foarte ocupat, spuse el, simțînd că ea îl subordonează tonului ei calm, din care nu va mai avea puterea să iasă, la fel cum fusese la începutul iernii.

— Ai venit pentru mult timp ? îl întrebă Kitty.

— Nu știu, răspunse el, fără să-și dea seama ce spune. Gîndul că, dacă se va lăsa influențat de acest ton de prietenie calmă, va pleca din nou fără să ia vreo hotărîre, îi trecu prin minte și el se decise să riposteze.

* Ursulețul (engl.)

— Cum nu știi?

— Nu știu. Asta depinde de dumneata, spuse el și imediat se îngrozi de propriile cuvinte.

Poate că nu va fi auzit aceste vorbe, poate că nu va fi voit să le audă, dar Kitty parcă se împiedică, bătut de două ori din picior și se îndepărtă în grabă de el. Se duse spre *m-lle* Linon, îi spuse ceva la ureche și se îndreptă spre căsuța unde doamnele își scoteau patinele.

„Dumnezeule, ce am făcut! Doamne-Dumnezeule! Ajută-mă, învață-mă“, își spunea Levin, rugîndu-se și, simțind totodată nevoia de mișcare viguroasă, își luă vînt și începu să deseneze cercuri exterioare și interioare.

În acest timp, unul dintre tineri, cel mai bun dintre noi patinatori, ieși din cafenea cu țigara în gură, patină în jos pe trepte, duruind și topăind. Zbură în jos și, fără să-și schimbe cîtuși de puțin poziția degajată a brațelor, alunecă pe gheață.

— Ah, asta-i o figură nouă! spuse Levin și alergă iute sus ca să facă și el figura respectivă.

— Să nu cazi, ai nevoie de obișnuință! îi strigă Nikolai Șcerbațki.

Levin ajunsese în vîrful scării, își luă elan cît putu și coborî, menținîndu-și echilibrul cu mîinile, în poziția aceea neobișnuită. La ultima treaptă patina i se agăță de ceva, dar el, de-abia atingînd gheața cu o mînă, făcu o mișcare puternică, se redresă și, rîzînd, își continuă cursa.

„Grozav băiat, simpatic“, se gîndi Kitty în acest timp, ieșind din căsuță împreună cu *m-lle* Linon și îl privi cu un zîmbet calm și mîngîietor, așa cum o soră își privește fratele preferat. „Oare chiar sînt vinovată, oare chiar am făcut ceva rău? Mi se spune: asta-i cochetărie. Știu că nu el e cel pe care îl iubesc. Totuși, mă simt bine cu el, e atît de drăguț. Dar de ce mi-o fi spus vorbele astea?...“ — se gîndea ea.

Văzînd-o pe Kitty că pleacă împreună cu maică-sa, care o așteptase lîngă scară, Levin, roșu la față din pricina iuțelii cu care patinase, se opri și chibzui. Își scoase patinele și le ajunse din urmă la ieșirea din grădină.

— Mă bucur să vă văd, îi spuse prințesa. Joia, ca întotdeauna, avem zi de primire.

— Adică astăzi?

— Ne vom bucura să vă vedem, îi spuse prințesa cu răceală.

Această răceală o întristă pe Kitty, care nu se putu abține să nu îndulcească răceala mamei ei. Întoarse capul și, cu un zîmbet, spuse :

— La revedere.

În acest timp, cu pălăria pe-o ureche, cu fața și cu ochii strălucitori, ca un învingător vesel, Stepan Arkadici își făcu apariția în grădină. Dar, apropiindu-se de soacră-sa, cu o mină tristă, vinovată, îi răspunse la întrebările privitoare la sănătatea lui Dolly. După ce vorbi cu jumătate de gură și posac cu soacră-sa, el își bombă pieptul și-l luă la braț pe Levin.

— Ce facem, mergem ? întrebă el. M-am tot gîndit la tine și sînt foarte, foarte bucuros că ai sosit, spuse el, privindu-l în ochi cu un aer plin de importanță.

— Mergem, mergem, îi răspunse Levin, fericit și auzind neconținut în urechi sunetul vocii ei, care îi spusese : „La revedere“, văzînd încă în fața ochilor zîmbetul cu care rostise aceste cuvinte.

— La „Anglia“ sau la „Ermitage“ ?

— Mi-e totuna.

— Atunci, la „Anglia“, spuse Stepan Arkadici, alegînd „Anglia“, pentru că acolo avea datorii mai mari decît la „Ermitage“. De aceea considera că nu-i frumos să evite acest hotel. Ai o birjă ? Foarte bine, căci eu am lăsat careta să plece.

Tot drumul, cei doi prieteni tăcură. Levin se gîndea ce va să însemne schimbarea expresiei de pe fața lui Kitty, ba spunîndu-și că există o speranță, ba lăsîndu-se pradă disperării și văzînd clar că speranța lui era nebunească. Totuși, se simțea alt om : nu mai semăna cîtuși de puțin cu acela care fusese înainte ca ea să-i fi zîmbit și să-i spună *la revedere*.

Pe drum, Stepan Arkadici alcătuia *meniul*.

— Parcă-ți place calcanul, nu ? îl întrebă el pe Levin, cînd erau aproape de destinație.

— Poftim ? făcu Levin. A-a, calcanul ? Da, calcanul îmi place *la nebunie*.

X

Intrînd în hotel împreună cu Oblonski, Levin nu putu să nu remarce expresia deosebită, un soi de strălucire reținută,

pe care o aveau chipul și întreaga siluetă a lui Stepan Arkadici. Acesta își scoase paltonul și, cu pălăria pe-o ureche, trecu în restaurant, împărțind ordine tătarilor în fracuri și cu servețele pe braț, care se țineau scai de el. Salutînd în dreapta și în stînga, fiindcă aici, ca peste tot, se găseau cunoscuți care îl întîmpinau cu bucurie, se duse la bufet, bău un păhărel de votcă și mîncă un peștișor și-i spuse o năzbîtie femeii de la tejghea, o franțuzoaică sulemenită, toată numai panglici, dantele și cîrlionți, care rîse din toată inima. Levin nu bău votcă numai pentru că îi displăcuse această franțuzoaică, parcă alcătuită cu totul din păr străin, *poudre de riz** și *vinaigre de toilette***. Se îndepărtă grăbit de ea, ca și cum s-ar fi aflat într-un loc murdar. Tot sufletul îi era plin de amintirea lui Kitty, și în ochii lui lucea un zîmbet de triumf și fericire.

— Vă rog aici, Excelență, aici n-o să fiți deranjat, Excelență, zise un tatar bătrîn și cărunț, deosebit de tenace, cu șolduri mari, deasupra cărora se desfăceau pulpanele fracului. Dați-mi pălăria, vă rog, Excelență, îi spuse el lui Levin, curtîndu-l și pe invitatul lui Stepan Arkadici, în semn de respect pentru acesta.

După ce întinse fulgerător o față de masă albă peste cea aflată deja pe masa rotundă cu aplice de bronz, împinse scaunele de catifea și se opri în fața lui Stepan Arkadici, cu servețelul pe braț și cu meniul în mînă, așteptînd comanda.

— Excelență, dacă doriți un separeu, se eliberează imediat: pleacă prințul Golițîn cu o doamnă. Am primit stridii proaspete.

— A, stridii!

Stepan Arkadici căzu pe gînduri.

— N-ar fi bine să ne schimbăm planul, Levin? întrebă el, oprindu-și degetul pe meniu. Chipul lui exprima o serioasă ezitare. Sînt bune stridiile? Ai grijă!

— Da, sînt de Flensburg, Excelență, de Ostende nu avem.

— Or fi ele de Flensburg, dar sînt proaspete?

— Ieri le-am primit.

— Mda, atunci n-ar fi bine să începem cu niște stridii și apoi să schimbăm tot planul? Ce zici?

* Pudră de orez (fr.)

** Oțet de toaletă (fr.)

— Mi-e totuna. Aș fi preferat o ciorbă de varză și niște cașă. Dar aici n-au așa ceva.

— Cașă à la russe doriți? Întrebă tătarul, aplecându-se peste umărul lui Levin precum doica deasupra pruncului.

— Nu, fără glume. E bine ce alegi tu. Am patinat și mi-e foame. Și să nu crezi, spuse el, observînd expresia de nemulțumire a lui Oblonski, că nu-ți apreciez alegerea. Voi mânca cu plăcere ceva gustos.

— Ba bine că nu! Orice ai zice, asta-i una dintre plăcerile vieții, spuse Stepan Arkadici. Ei bine, frățioare, ia dă-ne douăzeci, ba nu, e prea puțin, dă-ne treizeci de stridii, supă de zarzavat...

— *Printanière*, repetă tătarul în limba franceză. Dar se pare că Stepan Arkadici nu voia să-i facă plăcerea de a spune denumirile franțuzești ale felurilor de mîncare.

— De zarzavat, știi? Apoi calcan cu sos gros, apoi... rosbif, dar vezi să fie bun. După aceea, claponi, zic eu, și niște conserve.

Tătarul, amintindu-și maniera lui Stepan Arkadici de a nu comanda mîncărurile rostindu-le denumirile așa cum figu-
rau în meniul franțuzesc, nu repetă imediat după el, ci își rezervă plăcerea de a repeta la urmă întreaga comandă conform meniului: „*Soupe printanière, turbot sauce Beaumarchais, poularde à l'estragon, macédoine de fruits...*“ – și imediat, ca pe arcuri, punînd deoparte un meniu și luînd altul, lista de vinuri, i-o oferă lui Stepan Arkadici.

— Ce bem?

— Beau ce bei tu, numai un pic, șampanie, zise Levin.

— Cum? De la început? De altfel, de ce nu? Îți place cea cu sigiliul alb?

— *Cachet blanc*, zise tătarul în franceză.

— Bine, dă-ne marca asta la stridii și pe urmă mai vedem.

— Am înțeles. Ce fel de vin de masă preferați?

— Dă-ne *Nuits*. Nu, mai bine *Chablis* clasic.

— Am înțeles. Să vă servesc brînza preferată a *dumneavoastră*?

— Da, parmezan. Sau îți place altă brînză?

— Nu, mi-e indiferent, spuse Levin, încercînd zadarnic să-și ascundă zîmbetul.

Și tătarul cu pulpanele fluturînde peste șoldurile late dispăru, iar peste cinci minute reveni în fugă cu o tavă de

stridii desfăcute în cochiliile lor sidefii și cu o sticlă între degete.

Stepan Arkadici frecă puțin șervețelul apretat, și-l împinse după gulerul vestei și, punându-și calm mâinile pe masă, se apucă de stridii.

— Să știi că nu-s rele, spuse el, desprinzînd cu furculița de argint stridiile clisoase din cochiliile sidefii și înghițindu-le una după alta. Nu-s rele, repetă el, uitîndu-se cu ochii umezi și strălucitori cînd la Levin, cînd la tătar.

Levin mîncă și stridii, deși i-ar fi plăcut mai mult pîinea albă cu brînză. Dar îl admira pe Oblonski. Pînă și tătarul, care destupase sticla și turnase vinul spumos în cupele fine, cu un vizibil surîs de satisfacție, îndreptîndu-și cravata albă, se uita la Stepan Arkadici.

— Nu cumva nu prea-ți plac stridiile? întrebă Stepan Arkadici, sorbindu-și cupa. Sau te frămîntă ceva? Așa-i?

Ar fi vrut ca Levin să fie voios. Dar Levin nu numai că nu era voios, era stîmjenit. Cu ceea ce avea el în suflet, se simțea groaznic și penibil în restaurant, printre separeurile, unde bărbații luau masa cu femeile, în această agitație și forfotă; acest interior cu bronzuri, oglinzi, gaz, tătari – totul îl ofensa. Se temea să nu păteze ceea ce îi umplea sufletul.

— Eu? Da, mă frămîntă ceva. Dar, pe deasupra, mă și stingheresc toate acestea, spuse el. Nu-ți poți imagina că mie, om de la țară, toate acestea îmi par teribil de ciudate, ca și unghiile domnului pe care l-am văzut la tine.

— Da, am văzut că unghiile bietului Grinevici te-au interesat foarte tare, spuse rîzînd Stepan Arkadici.

— Nu pot pricepe, îi răspunse Levin. Ia încearcă să intri în pielea mea, adoptă punctul de vedere al unui om de la țară. Acolo ne străduim să facem astfel încît să putem lucra mai ușor cu mâinile. Pentru asta, ne tăiem unghiile, uneori ne suflecăm mînecele. Iar aici oamenii își lasă unghiile să crească atît de lungi, încît de-abia se mai țin, și, drept butoni, își agață un soi de farfurioare, ca să nu mai poată face chiar nimic cu mâinile.

Stepan Arkadici zîmbi voios.

— Da, e un semn că n-are nevoie de munca brută. Îi lucrează mintea...

— Se prea poate. Totuși, mi se pare ciudat, la fel cum tot ciudat mi se pare că noi, cei de la țară, încercăm să ne potolim

foamea cît mai repede, pentru a ne putea face treaba, în timp ce aici noi doi încercăm să ne săturăm cît mai încet și de aceea mîncăm stridii...

— Firește, îl întrerupse Stepan Arkadici. Dar tocmai în asta constă scopul civilizației: să transformăm totul în plăcere.

— Ei bine, dacă acesta-i scopul, eu aș prefera să rămîn sălbatic.

— Și așa ești sălbatic. Voi, toți Levinii, sînteți sălbatici.

Levin oftă. Își aminti de Nikolai, fratele lui, și se simți jenat și îndurerat, ceea ce-l făcu să se posomorască. Dar Oblonski trecu la un subiect care-l făcu să uite totul de îndată.

— Deci, te duci în seara asta la ai noștri, adică la familia Șcerbațki? întrebă el, împingînd cochiliile goale, rugoase, trăgîndu-și brînză mai aproape și avînd în ochi o strălucire cu subînțeles.

— Da, mă duc neapărat, îi răspunse Levin. Deși mi s-a părut că prințesa nu m-a invitat cu prea mare plăcere.

— Asta-i bună! Ce prostie! Asta-i maniera ei... Hai, frate, adu supă!... E maniera ei, de *grande dame**, spuse Stepan Arkadici. O să vin și eu, dar mai întîi trebuie să mă duc la o repetiție de cor la contesa Banina. Păi cum să nu fii sălbatic? Cum să-și explice omul dispariția ta subită din Moscova? Alde Șcerbațki m-au tot întrebat mereu de tine, ca și cum eu ar fi trebuit să știu. Eu însă știu doar atît: tu faci întotdeauna ceea ce nu mai face nimeni.

— Da, spuse Levin încet și tulburat. Ai dreptate, sînt sălbatic. Dar sînt sălbatic nu fiindcă am plecat atunci, ci fiindcă am venit acum. Acum am venit...

— O, ce norocos ești! îl întrerupse Stepan Arkadici, privindu-l în ochi.

— De ce?

— Văd și eu că-i calul aprig după cum e însemnat, văd că junele iubește după ochii care-i ard¹², recită Stepan Arkadici. Ai toată viața înainte.

— Dar tu? Ai lăsat-o în urmă?

— Nu, n-am lăsat-o în urmă, dar tu ai un viitor, pe cînd mie nu mi-a rămas decît prezentul, un prezent nu prea darnic.

— Ce vrei să spui?

* Mare doamnă (fr.)

— Că lucrurile stau prost. Dar nu vreau să-ți vorbesc despre mine, mai ales că mi-ar fi imposibil să-ți explic totul, zise Stepan Arkadici. Deci, de ce ai venit la Moscova?... Hei, ia astea de-aici! îi strigă el tătarului.

— Nu ghicești? întrebă Levin, fixîndu-l pe Stepan Arkadici cu ochii strălucind de o lumină venită din adîncul lor.

— Ghicesc, dar nu pot începe să vorbesc despre asta. Fie și dintr-atîta lucru îți poți da seama dacă merg sau nu la țintă, spuse Stepan Arkadici, privindu-l pe Levin și zîmbind a rîde.

— Atunci, ce-mi poți spune? întrebă Levin cu voce tremurătoare și simțind că-i tremură toți mușchii de pe față. Cum vezi tu lucrurile?

Stepan Arkadici își bău încet cupa de Chablis, fără să-l scape pe Levin din ochi.

— Eu? făcu Stepan Arkadici. Nu mi-aș dori nimic mai mult decît asta, nimic. E tot ce ar putea fi mai bine.

— Și nu te înșeli? Știi despre ce vorbim? întrebă el, sfredelindu-și interlocutorul cu privirea. Crezi că așa ceva e posibil?

— Cred că e posibil. De ce să nu fie posibil?

— Zău, ești sigur că e posibil? Hai, spune-mi tot ce crezi despre asta! Dacă mă așteaptă un refuz?... Și chiar sînt sigur...

— De ce crezi asta? îi spuse Stepan Arkadici și zîmbi, văzîndu-i emoția.

— Așa mi se pare cîteodată. Ar fi ceva îngrozitor și pentru ea, și pentru mine.

— În tot cazul, pentru fată n-ar fi nimic îngrozitor. Fiecare domnișoară se mîndrește cînd este cerută în căsătorie.

— Da, fiecare domnișoară, dar nu ea.

Stepan Arkadici surîse. Cunoștea foarte bine acest sentiment al lui Levin, știa că pentru el toate fetele din lume se împart în două categorii: o categorie o alcătuiau toate fetele din lume, cu excepția ei, și acestea aveau toate slăbiciunile omenеști și erau fete cît se poate de obișnuite; în cealaltă categorie intra numai ea, care nu avea nici o slăbiciune și se afla mai presus de toate creaturile umane.

— Stai, ia puțin sos, zise el, reținînd mîna lui Levin, care îndepărta sosul.

Supus, Levin își puse puțin sos, dar nu-l lăsa pe Stepan Arkadici să mănânce.

— Nu, stai, stai puțin, zise el. Pricepe că pentru mine e o chestiune de viață și de moarte. N-am mai vorbit niciodată cu nimeni despre asta. Și nici nu pot vorbi cu nimeni așa cum vorbesc cu tine. Sîntem diferiți în toate, avem gusturi diferite, opinii diferite, dar știu că ții la mine și mă înțelegi, fapt pentru care și eu țin grozav de mult la tine. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, fii cît se poate de sincer.

— Îți spun ce gîndesc, zise Stepan Arkadici, zîmbind. Dar o să-ți spun ceva mai mult; soția mea e o femeie extraordinară... Stepan Arkadici oftă, amintindu-și relațiile cu soția și, după ce tăcu cîteva clipe, continuă: Are harul premoniției. Vede pînă și sufletul din oameni; dar asta-i prea puțin, știe ce-o să fie, mai ales în privința căsătoriilor. De pildă, a prezis că Șahovskaia se va mărita cu Brenteln. Nimănui nu-i venea să creadă, dar așa s-a întîmplat. Și ea e de partea ta.

— Cum adică?

— Nu numai că ține la tine, dar spune și că Kitty va fi neapărat soția ta.

La aceste cuvinte, pe fața lui Levin străluci deodată un zîmbet, acel zîmbet care este foarte aproape de lacrimile de duioșie.

— Ea spune asta! strigă Levin. Întotdeauna am spus că soția ta e o minune. Dar ajunge, să nu mai vorbim despre asta, spuse el, ridicîndu-se.

— Bine, dar stai jos, a venit și supa.

Dar Levin nu putea să stea jos. Traversă de două ori, cu pași apăsați, încăperea strîmtă, clipi din ochi, ca să nu i se vadă lacrimile și de-abia după aceea se așează din nou la masă.

— Înțelege-mă, spuse el, asta nu-i dragoste. Am mai fost îndrăgostit, dar acum e cu totul altceva. Nu e un sentiment al meu, e o forță exterioară care a pus stăpînire pe mine. Atunci am plecat, fiindcă mi-am zis că așa ceva e imposibil, înțelegi și tu, că e o fericire imposibilă pe pămînt, dar am luptat cu mine însumi și văd că fără asta nu există nici viață. Și trebuie să decid...

— Dar de ce ai plecat?

— Ah, stai! Ah, cîte gînduri! Am atîtea întrebări să-ți pun! Ascultă. Nici nu-ți imaginezi ce ai făcut pentru mine spunîndu-mi ceea ce mi-ai spus. Sînt atît de fericit, încît am

devenit dezgustător; am uitat totul... Astăzi am aflat că Nikolai, fratele meu... știi, e aici... am uitat și de el. Mi se pare că și el e fericit. Asta-i ceva ca o nebunie. Dar un lucru e îngrozitor... Tu te-ai însurat, cunoști acest sentiment... E îngrozitor că sîntem bătrîni, că avem deja un trecut... nu de iubire, ci de păcate... și deodată ne apropiem de o ființă pură, inocentă; e ceva dezgustător și de aceea n-ai cum să nu te simți nedemn.

— Păi tu n-ai prea multe păcate.

— Și totuși, zise Levin, totuși, „eu, cu dezgust citindu-mi întregul meu trecut, mă zvîrcolesc și blestem, și am regrete-amare...”¹³. Da.

— Asta-i, așa-i făcută lumea, spuse Stepan Arkadici.

— Singura consolare e în rugăciunea asta, la care țin și în care se spune: „Iartă-mă, nu pentru vrednicia mea, ci din mare mila Ta”. Numai așa și ea poate să mă ierte.

XI

Levin își goli cupa. Tăcură cîteva clipe.

— Trebuie să-ți mai spun ceva. Îl cunoști pe Vronski? îl întreabă Stepan Arkadici pe Levin.

— Nu, nu-l cunosc. De ce mă întrebi?

— Mai adu o sticlă, îi spuse Stepan Arkadici tătarului, care umpluse cupele și se învîrtea pe lîngă ei tocmai acum, cînd n-aveau nevoie de el.

— De ce ar trebui să-l cunosc pe Vronski?

— Trebuie să-l cunoști, pentru că este unul dintre rivalii tăi.

— Cine-i acest Vronski? întreabă Levin și fața lui, care pînă atunci avusese o expresie de încîntare infantilă, admirată de Oblonski cu cîteva clipe mai înainte, se făcu rea și dezagreabilă.

— Vronski este unul dintre fiii contelui Kirill Ivanovici Vronski și unul dintre cele mai reușite exemplare din rîndurile tineretului de aur al Petersburgului. L-am cunoscut la Tver, cînd aveam acolo serviciul și el venea la recrutări. E putred de bogat, frumos, are relații sus-puse, e aghiotant la palatul imperial și, peste toate acestea, băiat foarte bun și de

ispravă. Dar e mai mult decît băiat de ispravă pur și simplu. După cum l-am cunoscut aici, e și instruit și foarte inteligent ; e un om care va ajunge departe.

Levin tăcea posomorît.

— Și-a făcut apariția la puțin timp după plecarea ta și, după cîte îmi dau seama, e îndrăgostit pînă peste urechi de Kitty, și înțelege că maică-sa...

— Scuză-mă, dar nu pricep nimic, zise Levin, încruntîndu-se. Și imediat și-l aminti pe Nikolai, fratele lui, și își zise cît e de ticălos că a putut să-l uite.

— Stai, stai un pic, spuse Stepan Arkadici, zîmbind și luîndu-l de mînă. Ți-am spus ceea ce știu și repet că în această afacere delicată, gîngășă, după cît pot eu să-mi dau seama, șansele sînt de partea ta.

Levin se lăsă pe spătarul scaunului. Era palid la față.

— Dar te-aș sfătui să tranșezi cît mai repede această chestiune, continuă Oblonski, umplîndu-i cupa.

— Nu, mulțumesc, nu mai pot bea, spuse Levin, îndepărtînd cupa. M-aș îmbăta... Ei, cum o mai duci ? continuă el, cu dorința evidentă de a schimba subiectul discuției.

— Încă un cuvînt : în tot cazul, îți recomand să rezolvi problema cît mai repede. Te sfătuiesc să nu spui nimic astăzi, zise Stepan Arkadici. Du-te mîine dimineață, în maniera clasică, cere-i mîna și Dumnezeu să te binecuvînteze...

— Tot voi ai să vii la mine la vînătoare. Vino la primăvară, cînd se împerechează becațele, spuse Levin.

Acum regreta din tot sufletul că începuse această discuție cu Stepan Arkadici. Sentimentul său *deosebit* era întinat de pomenirea concurenței unui ofițer din Petersburg, de presupunerile și sfaturile lui Stepan Arkadici.

Stepan Arkadici zîmbi. Înțelegea ce se petrece în sufletul lui Levin.

— Voi veni într-o bună zi, spuse el. Da, frățioare, femeile sînt pivotul pe care se rotește totul. Și la mine-n casă lucrurile merg rău, foarte rău. Și totul din pricina femeilor. Te-aș ruga să fii sincer cu mine, continuă el, scoțînd o țigară și ținînd o mînă pe pahar, să-mi dai un sfat.

— În care privință ?

— Păi uite în care. Să zicem că ești însurat, îți iubești soția, dar te atrage o altă femeie...

— Scuză-mă, dar asta nu o înțeleg deloc, cum... n-aș înțelege dacă eu, acum, după ce m-am săturat, aș trece pe lângă o tarabă și aș fura un colac.

Ochii lui Stepan Arkadici erau mai strălucitori decît de obicei.

— De ce nu? Uneori colacul miroase atît de bine, că nu te mai poți abține.

*Himmlisch ist's, wenn ich bezwungen
Meine irdische Begier;
Aber noch wenn's nicht gelungen,
Hatt' ich auch recht hübsch Plaisir!**¹⁴.

Recitînd versurile, Stepan Arkadici surîdea cu finețe. Levin nu se putu abține să nu zîmbească și el.

— Da, dar aici nu încape gluma, continuă Oblonski. Pricepe și tu că e o femeie frumoasă, o ființă sfioasă, iubitoare, săracă, singură, care și-a sacrificat totul. Acum, după ce fapta a fost săvîrșită, înțelege-mă și pe mine. S-o părăsesc? Să zicem că ar fi bine să mă despart de ea, ca să nu-mi stric viața de familie. Dar să nu-mi fie milă de ea, să nu-i caut un angajament, să nu-i ușurez situația?

— Nu, scuză-mă. Știi că pentru mine femeile se împart în două categorii... adică nu... mai precis: există femei și există... Sublime creaturi stricate n-am văzut¹⁵ și n-o să văd, iar ființele, precum franțuzaica sulemenită de la tejghea, cu zuluși, sînt pentru mine niște netrebnice și toate cele stricate sînt la fel.

— Dar cea din *Evangelie*?

— Ah, încetează! Hristos n-ar fi spus niciodată aceste cuvinte dacă ar fi știut cum se va abuza de ele. Din toată *Evangelia* oamenii nu-și amintesc decît aceste cuvinte. De altfel, nu-ți spun ce gîndesc, ci ce simt. Femeile stricate mă dezgustă. Tu te temi de păianjeni, iar mie mi-e frică de aceste netrebnice. Sînt sigur că n-ai studiat păianjenii și nu le cunoști năravurile. La fel și eu.

— Ție ți-e ușor să vorbești așa. Ești ca acel personaj din Dickens, care, cu mîna stîngă, aruncă peste umărul drept

* E excelent, dacă mi-am învins/ Pasiunea pămîntească;/ Dar și dacă n-am reușit,/ Am încercat totuși plăcerea! (germ.)

toate chestiunile dificile. Dar negarea unui fapt nu este un răspuns. Ce să fac, spune-mi, ce să fac? Soția ta îmbătrânește, iar tu ești plin de viață. Nici nu apuci să te dumirești și simți că nu mai poți s-o iubești, oricât ai respecta-o. Și deodată dă peste tine dragostea și ești pierdut, ești pierdut! spuse Stepan Arkadici cu o disperare mohorâtă.

Levin surîse ironic.

— Da, și ești pierdut, continuă Oblonski. Dar ce-i de făcut?

— Să nu furi colaci.

Stepan Arkadici izbucni în râs.

— Ah, ești moralist! Dar înțelege odată că sînt două femei: una insistă doar asupra drepturilor ei, iar aceste drepturi sînt dragostea ta, pe care nu i-o poți dăruia; iar cealaltă sacrifică totul pentru tine și nu-ți pretinde nimic. Ce te faci? Cum procedezi? Aici e o dramă teribilă.

— Dacă vrei să afli opinia mea în această privință, îți spun că nu cred să existe vreo dramă în asta. Și iată de ce... După părerea mea, iubirea... ambele iubiri, pe care, ți-aduci aminte, Platon le definește în *Banchetul* său, ambele iubiri le servesc oamenilor drept piatră de încercare. Unii înțeleg numai o iubire, alții o înțeleg doar pe cealaltă. Și cei care nu înțeleg decît dragostea neplatonice vorbesc degeaba de dramă. Cu o asemenea dragoste nici o dramă nu este posibilă. „Vă mulțumesc supus pentru plăcere, respectele mele“ – asta-i toată drama. Iar în cazul dragostei platonice nu poate fi vorba de dramă, pentru că într-o asemenea dragoste totul este clar și pur, pentru că...

În acest moment Levin își aminti păcatele sale și lupta lăuntrică prin care trecuse. Și adăugă pe neașteptate:

— De altfel, poate că ai dreptate. Se prea poate. Dar nu știu, nu știu chiar deloc.

— Vezi tu, zise Stepan Arkadici, ești un om foarte integru. E și calitatea, și defectul tău. Ai un caracter integru și vrei ca viața să fie alcătuită din fenomene integre, iar așa ceva n-ai să întîlnești. Disprețuiești serviciul public, pentru că vrei ca fapta să fie mereu în concordanță cu scopul, ceea ce nu se întîmplă în viață. Mai vrei și ca activitatea unui om să aibă întotdeauna un scop, ca dragostea și viața de familie să fie unul și același lucru. Iar așa ceva nu există pe lume. Întreaga varietate, întregul farmec al vieții sînt alcătuite din umbră și lumină.

Levin oftă și nu răspunse nimic. Se gîndea la ale lui și nu-l asculta pe Oblonski.

Și deodată amîndoi simțiră că, deși erau prieteni, deși luau prînzul împreună și beau vin, ceea ce ar fi trebuit să-i apropie, fiecare din ei se gîndește numai la ale sale și nu împărtășește grijile celuilalt. Oblonski mai simțise și altă dată această înstrăinare în locul apropierii care ar trebui să apară după o masă de prînz și știa ce trebuie să facă în asemenea cazuri.

— Nota! strigă el și se duse în încăperea alăturată, unde se întîlni din prima clipă cu un aghiotant cunoscut și începu cu el o discuție despre o actriță și despre cel care o întreține. Și imediat, în conversația cu aghiotantul, simți că se relaxează și se odihnește după convorbirea cu Levin, care îl supunea întotdeauna la o prea mare tensiune intelectuală și sufletească.

Cînd tătarul își făcu apariția cu nota de douăzeci și șase de ruble și ceva, plus bacșișul, Levin, care altădată, ca om de la țară, s-ar fi îngrozit de cele paisprezece ruble ce-i reveneau, nu făcu deloc caz de asta, plăti și se duse acasă să se îmbrace și să plece la familia Șcerbațki, unde avea să i se hotărască soarta.

XII

Tînăra prințesă Kitty Șcerbațkaia avea optsprezece ani. În iarna aceea își făcuse debutul în societate. Avea succes mai mare decît avuseseră amîndouă surorile ei, chiar mai mare decît se așteptase prințesa-mamă. Pe lîngă faptul că aproape toți tinerii ce frecventau balurile din Moscova erau îndrăgostiți de ea, încă din prima iarnă apăruseră două partide serioase: Levin și, imediat după plecarea acestuia, contele Vronski.

Apariția lui Levin la începutul iernii, vizitele lui frecvente și dragostea vizibilă pentru Kitty fuseseră un prilej pentru o discuție serioasă între părinții lui Kitty despre viitorul fetei și provocaseră disensiuni între prinț și prințesă. Prințul era de partea lui Levin, spunea că nu-și dorește nimic mai bun pentru Kitty. Însă prințesa, cu obișnuința specifică femeilor

de a ocoli fondul chestiunii, spunea că Kitty e prea tînă, că Levin nu arată prin nimic că ar avea intenții serioase, că Kitty nu se simte atașată de el, mai adăugînd și alte pretexte ; dar nu recunoștea ceea ce era mai important, că așteaptă o partidă mai bună pentru fiica ei și că Levin nu-i este simpatic, că nu-l înțelege. Cînd Levin plecase brusc, prințesa se bucurase și-i spusese cu un aer triumfător soțului ei : „Vezi, am avut dreptate“. Iar cînd apăruse Vronski, se bucurase și mai mult, convingîndu-se că avusese dreptate, că Kitty nu trebuia să facă pur și simplu o partidă bună, ci una strălucită.

Pentru ea, ca mamă, nu putea fi vorba nici pe departe de o comparație între Vronski și Levin. La Levin, nu-i plăceau raționamentele ciudate și tăioase, stîngăcia lui în societate, provenită – după părerea ei – din vanitate, nu-i plăcea nici viața sălbatică, cum și-o imagina ea, pe care acesta o ducea la țară, ocupîndu-se de vite și de mujici ; nu-i plăcea deloc nici că Levin, îndrăgostit de fiica ei, le vizitase casa timp de o lună și jumătate, parcă așteptînd ceva, scormonind cu privirea, parcă temîndu-se că le-ar face o onoare prea mare cerînd-o în căsătorie și neînțelegînd că, frecventînd o casă în care se află o fată de măritat, trebuie să se explice. Și deodată, fără nici o explicație, plecase. „Bine că nu-i cine știe ce atrăgător și Kitty nu s-a îndrăgostit de el“, se gîndea ea.

Vronski satisfăcea toate exigențele mamei. Era foarte bogat, inteligent, nobil, îl aștepta o carieră strălucită în armată și la curte ; în fine, era un om fermecător. Nu-și putea dori nimic mai bun.

La baluri, Vronski îi făcea lui Kitty curte pe față, dansa cu ea, venea în casa lor, așa că nu se puteau îndoi de seriozitatea intențiilor lui. Cu toate acestea, în decursul întregii ierni, prințesa se aflase într-o continuă stare de teribilă neliniște și tulburare.

Ea însăși se măritase cu treizeci de ani în urmă, datorită aranjamentelor unei mătuși. Logodnicul, despre care se știa totul dinainte, venise, își văzuse logodnica, îl văzuse și ea ; mătușa aflase și le transmisese impresia reciprocă ; impresia era bună ; apoi, în ziua stabilită, părinților le fusese prezentată cererea în căsătorie, pe care ei o acceptaseră. Totul se desfășurase foarte ușor și simplu. Cel puțin, așa i se păruse prințesei. Dar cînd i-au crescut fetele și-a dat seama că această afacere, aparent banală, cu mărițișul nu-i deloc

ușoară și nici simplă. Prin câte spaime a trecut, câte gânduri au frământat-o, câți bani s-au cheltuit, câte conflicte a avut cu soțul ei când le-a măritat pe cele două fete mai mari, Daria și Natalia! Acum, când îi venise vremea mezinei, trecea prin aceleași spaime și îndoieli și avea certuri mai înverșunate cu soțul ei decît la măritișul primelor două. Bătrînul prinț, ca toți tații, era foarte pedant în privința onoarei și inocenței fiicelor sale; era nehibzuit de bănuitor față de fete, mai ales față de Kitty, preferata lui, și la fiecare pas îi făcea scene prințesei, reproșîndu-i că o compromite pe fată. Prințesa era obișnuită cu această atitudine de pe vremea primelor două fiice, dar acum simțea că pedanteria prințului are mai multă îndreptățire. Vedea că în ultimul timp moravurile societății se schimbaseră foarte mult, că obligațiile mamelor deveniseră și mai dificile. Vedea că fetele de aceeași vîrstă cu Kitty formau fel de fel de grupuri, că frecventau felurite cursuri, comunicau liber cu bărbații, circulau singure pe stradă, că multe dintre ele nu făceau reverențe și că, mai ales, erau ferm convinse că alegerea soțului le privește pe ele și nu e treaba părinților. „Acum căsătoriile se încheie altfel decît mai înainte“, gîndeau și vorbeau toate aceste fete tinere, ba chiar și persoanele în vîrstă. Dar cum se încheie acum căsătoriile prințesa nu izbutise să afle de la nimeni. Obiceiul franțuzesc – părinții decid destinul copiilor – nu era acceptat, era condamnat. Obiceiul englezesc – libertatea totală a fetei – era și el de neacceptat și de neconceput în societatea rusă. Obiceiul rusesc al pețitului era considerat monstruos, era luat în derîdere de toată lumea, inclusiv de prințesa însăși. Dar cum se cade să te măriți sau să fii măritată nu știa nimeni. Toți cei cu care prințesei i se întîmpla să vorbească îi spuneau același lucru: „Să avem iertare, dar ar trebui, în zilele noastre, să renunțăm la acest obicei din bătrîni. Căci tinerii sînt cei care se căsătoresc, nu părinții lor; prin urmare, se cuvine să-i lăsăm pe tineri să se descurce cum știu“. Dar le era ușor să vorbească așa celor care nu aveau fiice; prințesa înțelegea că fata ei, cunoscînd pe cineva îndeaproape, ar putea să se îndrăgostească de unul care nu va dori să se însoare sau de unul care nu se cade să-i fie soț. Și oricît i s-ar fi spus prințesei că în zilele noastre tinerii trebuie să-și clădească singuri destinul, ea tot nu putea crede acest lucru, așa cum nu putea crede că în nu mai știu care vremuri pentru niște copii de

cinci ani jucăriile cele mai bune trebuie să fie pistoalele încărcate. Și de aceea prințesa își făcea mai multe griji pentru Kitty decît pentru cele două fiice ale ei mai mari.

Acum se temea ca nu cumva Vronski să se limiteze doar la curtea pe care i-o făcea fetei. Vedea că Kitty se și îndrăgostise de el, dar se consola cu gîndul că tînărul era un om onest, incapabil să-i facă rău. Însă mai știa și cum, în condițiile purtărilor lejere de acum, un tînăr îi poate suci ușor capul unei fete și cît de superficial tratează bărbații o asemenea vină. Cu o săptămînă în urmă, Kitty îi relatase maică-sii conversația pe care o avusese cu Vronski în timp ce dansau mazurca. Această conversație o liniștise întru cîtva pe prințesă; dar nu putea fi cu totul liniștită. Vronski îi spusese fetei că ei, cei doi frați, s-au obișnuit să se supună întru totul mamei lor, că niciodată nu s-ar decide să întreprindă ceva important înainte de a se sfătui cu ea. „Și acum aștept, ca pe o fericită ocazie, sosirea mamei de la Petersburg“, spusese el.

Kitty îi povestise toate acestea fără să acorde vreo importanță cuvintelor în sine. Dar mama ei înțelesese totul altfel. Știa că bătrîna este așteptată de la o zi la alta, că bătrîna se va bucura de alegerea fiului ei, așa că ei, prințesei, i se părea ciudat că Vronski, temîndu-se să nu-și jignească mama, nu-i cere fata în căsătorie; totuși, își dorea atît de mult această căsătorie și, mai ales, își dorea atît de mult să se potolească după aceste griji, încît dăduse crezare vorbelor spuse de ofițer. Oricît de amărîtă era acum de nefericirea fetei mai mari, Dolly, care se pregătea să-și părăsească soțul, emoția provocată de soarta mezinei îi absorbea toate sentimentele. Ziua de astăzi, cu apariția lui Levin, îi mai adăugase încă o îngrijorare. Se temea că fiica ei, care, așa cum i se părea ei, avusese un timp un anume sentiment pentru Levin, l-ar putea refuza pe Vronski dintr-un exces de onestitate și în general îi era teamă că sosirea lui Levin va încurca, va întîrzia finalizarea afacerii ce se afla aproape de rezolvare.

— Ce-i cu el, a sosit de mult? o întrebă prințesa pe Kitty, ajungînd acasă. Se referea la Levin.

— Astăzi, *maman*.

— Un lucru vreau să-ți spun... — începu prințesa și, după expresia ei serioasă, Kitty își dădu seama despre ce va fi vorba.

— Mamă, spuse ea, îmbujorîndu-se și răsucindu-se iute către maică-sa, te rog, te rog, nu-mi vorbi nimic despre asta. Știu, știu tot.

Își dorea același lucru ca și mama ei, dar motivele dorinței mamei o ofensau.

— Nu vreau decît să-ți spun că, după ce i-ai dat unuia speranțe...

— Mamă, draga mea, pentru Dumnezeu, nu spune nimic. Mi-e frică să vorbesc despre asta.

— Bine, tac, spuse maică-sa, văzînd lacrimi în ochii fetei, dar nu uita un lucru, scumpo : mi-ai promis că n-o să ai nici un secret față de mine. N-o să ai ?

— Nici unul, mamă, niciodată, îi răspunse Kitty, roșind și uitîndu-se drept în ochii maică-sii. Dar acum n-am ce-ți spune. Eu... eu... chiar dacă aș vrea, n-aș ști ce și cum să spun... nu știu...

„Nu, nu poate să mă mintă cu ochii aceștia“, își zise mama și zîmbi, văzîndu-i emoția și bucuria. Prințesa zîmbea, pentru că înțelegea cît de imense și importante i se păreau bietei Kitty toate cîte se petreceau acum în sufletul ei.

XIII

După-amiază și pînă la începutul serii Kitty avusese sentimentul pe care îl încearcă un tînăr înaintea unei lupte. Inima i se zbătea tare și gîndurile ei nu se puteau fixa asupra a ceva anume.

Simțea că seara aceea, cînd cei doi se vor întîlni pentru prima dată, va fi decisivă în destinul ei. Și ea și-i închipuia fără încetare, ba pe fiecare în parte, ba la un loc. Cînd se gîndea la trecut, se oprea cu plăcere, cu tandrețe la amintirea relațiilor ei cu Levin. Amintirile tinereții și amintirile despre prietenia lui Levin cu fratele ei mort colorau cu un farmec aparte, poetic aceste relații. Dragostea lui, de care era sigură, o măgulea și o bucura. Și îi era ușor să și-l amintească pe Levin. În amintirile despre Vronski, dimpotrivă, se insinua ceva jenant, deși acesta era un om cît se poate de liniștit, cu maniere perfecte ; totuși, parcă exista ceva fals – nu la el, el era foarte sincer și drăguț – ci la ea însăși, în timp ce cu Levin

se simțea absolut naturală și fără ascunzișuri. Însă de îndată ce se gîdea la viitorul ei alături de Vronski, îi apărea dinaintea ochilor o perspectivă strălucitoare și fericită ; iar cu Levin viitorul i se vădea cețos.

Urcînd în camera ei ca să se îmbrace pentru seară și privindu-se în oglindă, Kitty remarcă cu bucurie că se află într-una din cele mai bune zile ale ei, că-i întru totul stăpîină pe forțele sale, ceea ce era foarte util pentru evenimentele ce urmau să se petreacă : își simțea calmul exterior și grația liberă a mișcărilor.

La șapte și jumătate, de îndată ce coborî în salon, valetul o anunță : „Konstantin Dmitrici Levin“. Prințesa era încă în camera ei, iar prințul încă nu-și făcuse apariția. „Asta-i !“ se gîndi Kitty și tot sîngele i se urcă în inimă. Se uită în oglindă și se îngrozi văzînd cît e de palidă.

Acum știa sigur că Levin a venit mai devreme ca să-i facă propunerea de căsătorie. Și de-abia acum văzu lucrurile sub un alt aspect, cu totul nou. De-abia acum înțelese că nu este vorba numai despre ea – cu cine va fi fericită și pe cine iubește – dar și că în momentul acela va trebui să jignească un om la care ține. Și să-l jignească teribil... De ce ? Pentru că, dragul de el, o iubește, e îndrăgostit de ea. Dar n-are a face, așa se cuvine, așa trebuie să facă.

„Dumnezeule, oare eu sînt cea care trebuie să-i spun ? se întrebă ea. Și ce-o să-i spun ? Oare o să-i spun că nu-l iubesc ? N-ar fi adevărat. Atunci ce să-i spun ? Să-i spun că iubesc pe altul ? Nu, nu se poate. Plec, plec imediat.“

Aproape ajunsese la ușă cînd se auziră pașii lui. „Nu ! N-ar fi cinstit ! De ce să mă tem ? N-am făcut nimic rău. Fie ce-o fi ! O să spun adevărul. De fapt, cu el nu te poți simți incomod. Uite-l“ – zise ea, văzîndu-i statura puternică și în același timp timidă, cu ochii strălucitori, ațintiți asupra ei. Îl privi drept în față, parcă implorîndu-l s-o cruțe, și îi întinse mîna.

— N-am picat la momentul potrivit, cred că am venit prea devreme, spuse el, plimbîndu-și privirea prin salonul pustiu. Cînd văzu că așteptările i se împliniseră și că nimic nu-l împiedică să spună ce avea de spus, fața lui se posomorî.

— O, nu, zise Kitty și se așeză la masă.

— Însă tocmai asta voiam : să te găsesc singură, începu el, fără să se așeze și fără să se uite la ea, ca să nu-și piardă curajul.

— Mama coboară din clipă în clipă. Ieri a obosit foarte mult. Ieri...

Vorbea fără să-și dea seama ce rostesc buzele ei, fixându-l cu aceeași privire imploratoare și tandră.

Levin o privi; ea roși și tăcu.

— Ți-am spus că nu știu dacă am venit pentru mult timp... că asta depinde de dumneata...

Kitty își pleca tot mai jos capul, neștiind ce va răspunde la cuvintele ce urmau a fi rostite curînd.

— Că depinde de dumneata, repetă el. Am vrut să spun... am vrut să spun... Am venit... ca să... fii soția mea! rosti el, fără să știe ce spune; dar, simțind că tot ce era mai teribil fusese spus, se opri și o privi.

Kitty răsufla greu și nu se uita la el. Era încîntată. Sufletul ei era plin de fericire. Nu se așteptase deloc că dragostea declarată îi va face o impresie atît de puternică. Dar aceasta ținu doar o clipă. Și-l aminti pe Vronski. Își ridică spre Levin ochii luminoși și sinceri și, văzîndu-i chipul disperat, răs-punse în grabă:

— Asta nu se poate... iartă-mă...

Cît de apropiată, cît de importantă pentru viața lui fusese cu o clipă în urmă! Și cît de străină și îndepărtată îi devenise acum!

— Nu putea fi altfel, spuse el, fără s-o privească.

Se înclină și dădu să plece.

XIV

Dar chiar în acest moment coborî prințesa. Pe față i se întipări spaima cînd îi văzu singuri și cu chipurile mîhnite. Levin o salută și nu spuse nimic. Kitty tăcea, cu ochii în pămînt. „Slavă Domnului, l-a refuzat“, se gîndi prințesa-mamă și pe față îi apăru surîsul obișnuit, cu care își întîmpina joia musafirii. Se așeză și începu să-l întrebe pe Levin despre viața la țară. El se așeză din nou, așteptînd să vină musafirii, ca să poată pleca neobservat.

Peste cinci minute veni o prietenă a lui Kitty, contesa Nordston, care se măritase iarna trecută.

Era o femeie uscată, galbenă, cu ochii negri și strălucitori, bolnăvicioasă și nervoasă. O iubea pe Kitty și dragostea ei pentru ea, așa cum se întâmplă cu dragostea femeilor măritate pentru domnișoare, se exprima în dorința de a o mărita pe Kitty conform idealului propriu de fericire și de aceea dorea s-o vadă măritată cu Vronski. Levin, pe care îl întâlnise aici adeseori la începutul iernii, nu-i plăcuse niciodată. Ocupația ei permanentă și preferată, atunci când îl întâlnea, era aceea de a glumi pe seama lui.

— Îmi place când, de la înălțimea măreției sale, se uită la mine : sau pune capăt conversației inteligente, pe care o are cu mine, pentru că sînt proastă, sau coboară la nivelul meu. Îmi place tare mult : *coboară* la nivelul meu ! Mă bucur foarte mult că nu mă poate suferi, spunea ea despre Levin.

Avea dreptate, pentru că într-adevăr Levin n-o putea suferi și o detesta pentru că se mîndrea și își făcea un titlu de glorie din nervozitatea ei, din disprețul rafinat pentru tot ce e profund și ține de viață.

Între Nordston și Levin se stabilise o relație frecventă în lumea bună, aceea că doi oameni, rămînînd aparent prietenoși și binevoitori unul față de celălalt, se disprețuiesc într-un asemenea hal, încît nu pot sta de vorbă serios și nici măcar nu se pot jigni reciproc.

Contesa Nordston se repezi la Levin din prima clipă.

— A! Konstantin Dmitrici ! Iar ați venit în Babilonul nostru desfrînat, spuse ea, întinzîndu-i mîna minusculă și galbenă și amintindu-i vorbele rostite la începutul iernii cum că Moscova este însuși Babilonul. Ei bine, Babilonul s-a îndreptat sau dumneavoastră v-ați stricat ? adăugă ea, uitîndu-se cu ironie la Kitty.

— Mă simt foarte flatat, contesă, că vă amintiți cuvintele mele, îi răspunse Levin, care izbutise să-și revină și putea să reia imediat tonul glumeț-agresiv față de contesa Nordston. Probabil, vă impresionează foarte mult.

— Ba bine că nu ! Îmi notez totul. Kitty, iar ai fost la patinaj ?...

Și începu să converseze cu Kitty. Oricît de penibil i-ar fi fost lui Levin să plece acum, îi era totuși mai ușor să facă acest gest penibil decît să rămînă toată seara și s-o vadă pe Kitty, care din cînd în cînd trăgea cu coada ochiului spre el și

îi evita privirea. Dădu să se ridice, dar prințesa, observînd că tace, i se adresă :

— Ați venit pentru mult timp la Moscova ? Mi se pare că vă ocupați de zemstvă și nu puteți sta mult.

— Nu, prințesă, nu mă mai ocup de zemstvă, spuse el. Am venit pentru cîteva zile.

„Cu el e ceva deosebit, se gîndi contesa Nordston, privindu-i cu atenție fața aspră, serioasă. Cine știe de ce, nu se mai lansează în raționamentele sale. Dar o să-l fac să vorbească. Tare-mi place să-l ridiculizez față de Kitty și o s-o fac.“

— Konstantin Dmitrievici, îi spuse ea, explicați-mi, vă rog, pentru că dumneavoastră le știți pe toate, cum se face că în satul nostru din gubernia Kaluga toți mujicii și toate țărăncile au băut tot ce au avut și acum nu ne mai plătesc nimic. Ce înseamnă asta ? Dumneavoastră îi lăudați întotdeauna pe mujici.

În acest timp, în cameră mai intră o doamnă, iar Levin se ridică.

— Scuzați-mă, contesă, dar nu știu nimic de asta și nu vă pot răspunde nimic, spuse el și se uită la militarul intrat în urma doamnei.

„Trebuie să fie Vronski“, se gîndi Levin și, pentru a se convinge, se uită la Kitty. Aceasta apucase să-i arunce o privire lui Vronski și acum îl privea pe Levin. Și numai din această privire a ochilor ei rugători fără voie, Levin înțelese că ea îl iubește pe omul acela, înțelese la fel de bine, ca și cum ea însăși i-ar fi spus-o. Dar ce fel de om să fie ?

De-acum, fără să se mai întrebe dacă este bine sau rău ceea ce face, Levin nu putea să nu rămînă : trebuia să afle ce fel de om era acela pe care Kitty îl iubea.

Există oameni, care, cînd întîlnesc un rival norocos în orice privință, sînt gata să închidă ochii la tot ce are frumos și să nu vadă decît tot ce este urît la el ; există oameni, care, dimpotrivă, cel mai mult își doresc să găsească la acest rival norocos calitățile cu care acesta a învins și, cu adîncă durere în inimă, nu caută decît ceea ce omul are mai frumos. Levin făcea parte din a doua categorie. Dar nu-i era greu să găsească la Vronski ceea ce avea frumos și atrăgător. Aceste calități săreau în ochi. Vronski era un brunet de talie mijlocie, bine făcut, cu fața binevoitoare și frumoasă, extrem de calmă și

fermă. La persoana lui, de la părul negru, tuns scurt, de la bărbia proaspăt bărbierită și pînă la uniforma nouă și largă, de o croială ireproșabilă – totul era simplu și în același timp elegant. Lăsînd-o să treacă pe doamna care intrase, Vronski se duse la prințesă și apoi la Kitty.

În timp ce se apropia de ea, ochii lui frumoși începură să strălucească într-un mod special și cu un abia perceptibil zîmbet fericit și modest-triumfător (așa i se păru lui Levin), aplecîndu-se respectuos și atent spre ea, îi întinse brațul scurt, cu palma mică, dar destul de lată.

După ce se salută cu toată lumea și spuse cîteva cuvinte, se așeză, fără să-l privească deloc pe Levin, care nu-l scăpa din ochi.

— Dă-mi voie să vă fac cunoștință, spuse Kitty, arătînd spre Levin. Konstantin Dmitrici Levin. Contele Aleksei Kirillovici Vronski.

Vronski se ridică și, privindu-l cu prietenie pe Levin în ochi, îi strînse mîna.

— Iarna aceasta parcă trebuia să luăm masa împreună, spuse el cu zîmbetul său deschis și sincer, dar ați plecat subit la țară.

— Konstantin Dmitrici disprețuiește și urăște orașul, ca și pe noi, orașenii, zise contesa Nordston.

— Probabil că vorbele mele v-au impresionat foarte mult, dacă le mai țineți minte, spuse Levin și, amintindu-și că se repetă, roși.

Cu un zîmbet, Vronski se uită spre Levin și spre contesa Nordston.

— Locuiți întotdeauna la țară? întrebă el. Cred că iarna e plicticos, nu?

— Nu-i plicticos dacă ai ce face și dacă nu te plictisești de tine însuși, îi răspunse, tăios, Levin.

— Îmi place viața la țară, continuă Vronski, remarcînd și prefăcîndu-se că nu remarcă tonul lui Levin.

— Sper însă, conte, că n-ați accepta să trăiți toată viața la țară, interveni contesa Nordston.

— Nu știu, n-am încercat să stau mai mult timp la țară. Am încercat un sentiment ciudat, continuă el. Nicăieri nu mi-am amintit cu mai mare nostalgie de sat, de satul rus, cu opinci și țărani, decît atunci cînd am stat cu mama o iarnă întreagă la Nisa. Nisa este în sine plicticoasă, știți și singuri.

De fapt și la Neapole, la Sorento e bine doar pentru scurt timp. Și tocmai acolo îți amintești mai viu Rusia, anume satul. Orașele astea parcă ar fi...

Vorbea, adresându-i-se și lui Kitty, și lui Levin, mutându-și de la unul la altul privirea calmă și binevoitoare – vorbea probabil tot ce-i trecea prin minte.

Observînd că doamna contesă Nordston vrea să spună ceva, se opri fără să termine ce avea de spus și începu s-o asculte cu atenție.

Conversația nu se întrerupea nici un moment, așa că bătrîna prințesă, care avea ca rezervă, în caz de tăcere, două arme grele: învățămîntul clasic și real și serviciul militar obligatoriu, nu fu nevoită să le pună la bătaie, iar contesa Nordston nu avu ocazia să-l tachineze pe Levin.

Levin voia și nu putea să intervină în conversația generală; spunîndu-și mereu: „acum trebuie să plec“, nu pleca, așteptînd ceva.

Se aduse vorba despre mesele ce se învîrtesc și despre spiritiști, iar contesa Nordston, care credea în spiritism, începu să povestească minunile pe care le văzuse.

— Ah, contesă, luați-mă neapărat și pe mine, pentru Dumnezeu, luați-mă și pe mine acolo! N-am văzut niciodată ceva neobișnuit, deși caut peste tot, spuse Vronski, zîmbind.

— Bine, simbăta viitoare, îi răspunse contesa Nordston. Dar dumneavoastră, Konstantin Dmitrici, credeți? îl întrebă ea pe Levin.

— De ce mă întrebați? Doar știți ce voi spune.

— Dar vreau să aud părerea dumneavoastră.

— Părerea mea, spuse Levin, se rezumă doar la faptul că mesele care se învîrtesc demonstrează că așa-numita societate cultivată nu este mai presus de mujic. El crede în deochi, în farmece, în descîntece, iar noi...

— Cum, dumneavoastră nu credeți?

— Nu pot crede, contesă.

— Dar dacă am văzut cu ochii mei?

— Și țărăncile spun că au văzut cu ochii lor spiridușii caselor.

— Atunci credeți că spun minciuni?

Și rise fără veselie.

— Ba nu, Mașa, Konstantin Dmitrici spune că nu poate să creadă, zise Kitty, roșind pentru Levin, lucru pe care el îl

înțelese și, iritat și mai tare, voi să răspundă, dar Vronski, cu zîmbetul său deschis și vesel, veni imediat în ajutorul conversației, care amenința să devină neplăcută.

— Chiar nu admiteți deloc posibilitatea ? întrebă el. De ce admitem existența electricității, pe care n-o cunoaștem ; de ce n-ar putea o nouă forță, care încă nu ne este cunoscută, să...

— Cînd a fost descoperită electricitatea, îl întrerupse repede Levin, n-a fost descoperit decît fenomenul și nu se știa de unde provine și ce produce el, așa că au trecut secole pînă cînd oamenii i-au născocit o aplicație. Pe cînd spiritiștii, dimpotrivă, n-au început decît cu faptul că mesele le scriu și duhurile vin la ei, și de-abia după aceea au început să spună că aceasta este o forță necunoscută.

Vronski îl asculta cu atenție pe Levin, așa cum asculta întotdeauna, interesat evident de cuvintele lui.

— Da, însă spiritiștii spun : acum nu știm ce-i cu forța aceasta, dar forța există și iată în ce condiții acționează. Iar oamenii de știință n-au decît să descopere în ce constă forța respectivă. Nu, eu nu văd de ce n-ar fi o forță nouă, dacă ea...

— Pentru că, îl întrerupse iarăși Levin, în cazul electricității, de cîte ori frecăți o bucată de smoală de o blană, descoperiți fenomenul respectiv, pe cînd, în cazul de față, nu-l decoperiți de fiecare dată și, deci, nu este un fenomen natural.

Simțind probabil că discuția ia o întorsătură prea serioasă pentru un salon, Vronski nu insistă și, încercînd să schimbe subiectul conversației, zîmbi vesel și se întoarse spre doamne.

— Haideți să încercăm acum, contesă, începu el.

Dar Levin voia să-și spună părerea pînă la capăt.

— Cred, continuă el, că această tentativă a spiritiștilor de a-și explica minunile printr-o nouă forță este cea mai puțin reușită. Ei vorbesc de-a dreptul despre o forță spirituală și vor s-o supună imediat experienței materiale.

Toți așteptau să termine și el simțea acest lucru.

— Cred că veți fi un medium excelent, spuse contesa Nordston, aveți ceva exaltat.

Levin deschise gura, dădu să spună ceva, roși și nu zise nimic.

— Haideți să întrebăm chiar acum mesele, vă rog, spuse Vronski. Ne permiteți, prințesă ?

Și Vronski se ridică în picioare, căutînd din ochi o masă.

Kitty se ridică și ea și, trecînd pe-alături de masă, privirea ei se întîlni cu a lui Levin. Îi era milă din tot sufletul de el, mai ales că-l deplîngea din pricina nefericirii, a cărei pricină era chiar ea. „Dacă pot fi iertată, atunci iartă-mă, spunea privirea ei, sînt atît de fericită.“

„Pe toți îi urăsc, și pe dumneata, și pe mine“, îi răspunse privirea lui. Și Levin puse mîna pe pălărie. Dar n-avu norocul să poată pleca. În momentul în care voiau să se așeze împrejurul mesei, iar Levin era pe cale să plece, intră bătrînul prinț și, după ce le salută pe doamne, îl abordă pe Levin.

— A! începu el bucuros. Cînd ai venit? Nici n-am știut că ești aici. Mă bucur mult să te văd.

Lui Levin, bătrînul prinț îi spunea cînd „dumneata“, cînd „dumneavoastră“. Îl îmbrățișă și, stînd de vorbă cu el, nu-l observă pe Vronski, care se ridicase și aștepta calm ca prințul să i se adreseze.

Kitty simțea că, după cele întîmplate, amabilitatea tatălui ei era greu de suportat pentru Levin. Văzu și cît de rece tatăl ei răspunse, în sfîrșit, la salutul lui Vronski și cum Vronski, cu o stupoare prietenoasă, se uită la tatăl ei, încercînd să priceapă cum și pentru ce acesta poate să-i fie ostil – și tînăra roși.

— Prințe, lăsați-ni-l pe Konstantin Dmitrievici, spuse contesa Nordston. Vrem să facem o experiență.

— Ce experiență? Să învățăm mesele? Ei bine, scuzați-mă, doamnelor și domnilor, dar, după părerea mea, „inelul“ e un joc mai amuzant, spuse bătrînul prinț, privindu-l pe Vronski și dîndu-și seama că el pusese la cale această distracție. „Inelul“ măcar are un sens.

Vronski se uită cu mirare la prinț cu ochii săi pătrunzători și, cu o umbră de zîmbet, începu imediat să vorbească cu contesa Nordston despre un mare bal, care urma să aibă loc săptămîna următoare.

— Sper că vei fi și dumneata, nu? o întrebă el pe Kitty.

De îndată ce bătrînul prinț se îndepărtă de el, Levin ieși pe neobservate și ultima impresie pe care o luă cu el de la această serată fu chipul zîmbitor, fericit al lui Kitty, care îi răspundea lui Vronski în legătură cu balul.

XV

După ce serata se sfîrși, Kitty îi povesti maică-sii discuția avută cu Levin și, cu toată mila pe care o simțea pentru Levin, se bucura la gîndul că i-a fost făcută o *propunere*. Nu avea nici o îndoială că procedase cum se cuvenea. Dar mai apoi, în pat, multă vreme nu putu să adoarmă. O impresie o obseda mereu. Era chipul lui Levin, cu sprîncenele încruntate și cu ochii blînzi, privind mohorît și trist pe sub ele, era poza în care stătea, ascultîndu-l pe tatăl ei și uitîndu-se la ea și la Vronski. Și i se făcu atît de milă de el, încît ochii i se umplură de lacrimi. Dar imediat se gîndi la acela de dragul căruia îl sacrificase. Își aminti limpede fața lui bărbătească, fermă, calmul lui aristocratic și bunătatea care iradia de la el în toate părțile; își aminti că o iubește, că și ea îl iubește și iarăși simți bucurie în suflet și își puse capul pe pernă cu un zîmbet de fericire. „Păcat, păcat, dar ce să fac? Nu sînt vinovată“, își zise ea; însă vocea interioară îi spunea altceva. Nu știa dacă se căia de faptul că-l făcuse pe Levin să se îndrăgostească sau pentru că-l refuzase. Însă fericirea îi era otrăvită de îndoieli. „Fie-ți milă, Doamne, fie-ți milă, Doamne, fie-ți milă, Doamne!“ își tot repetă în gînd pînă adormi.

Între timp, în micul cabinet al prințului, avea loc una dintre scenele care se repetau adesea între părinți din pricina fiicei lor preferate.

— Cum? Iată despre ce-i vorba! strigă prințul, dînd din mîini și trăgîndu-și imediat la loc poalele halatului său de casă, căptușit cu blană de veveriță. Că n-ai mîndrie, demnitate, că o faci pe fată de rîs, o nenorocеști cu acest pețit mîrșav, prostesc.

— Dar, prințe, pentru numele lui Dumnezeu, ce-am făcut? întrebă prințesa, aproape plîngînd.

Fericită, mulțumită după discuția cu fiica ei, venise, ca de obicei, să-i spună prințului noapte bună și, cu toate că nu avea intenția să-i spună de cererea lui Levin și de refuzul lui Kitty, îi făcuse totuși aluzia că afacerea cu Vronski pare cu totul încheiată și că se va rezolva de îndată ce va sosi mama acestuia. Și aici, la aceste cuvinte, prințul se aprinsese și începuse să strige vorbe urîte.

— Ce ai făcut ? Uite ce : în primul rînd, momești un ginere și toată Moscova va vorbi despre asta, pe bună dreptate, de altfel. Dacă dai serate, cheamă pe toată lumea, nu numai posibili pretendenți, toți unul și unul. Invită-i pe toți *tontăldăii* (așa le spunea prințul tinerilor din Moscova), cheamă un pianist și n-au decît să danseze, dar nu-mi chema, ca astăzi, numai miri, ca s-o faci pe codoașa. Mi-e scîrbă, mi-e scîrbă să văd cum ți-ai atins scopul, cum ai zăpăcit-o pe fată. Levin e un om de o mie de ori mai bun. Iar celălalt nu-i decît un fante de la Petersburg, din aceia care-s făcuți la mașină după un tipic, adică-s niște nemernici cu toții. Chiar dacă ar fi prinț prin sînge, fata mea n-are nevoie de un nimeni !

— Dar ce am făcut ?

— Ai făcut... strigă prințul cu furie.

— Știu eu, îl întrerupse prințesa, că dacă aș sta să te ascult pe tine, n-o mai mărităm niciodată pe fată. Dacă-i pe așa, mai bine am pleca la țară.

— Chiar că ar fi mai bine.

— Dar stai puțin. Crezi că-l lingușesc ? Nu-l lingușesc deloc. E un tînăr, un tînăr foarte bun, care s-a îndrăgostit de fată, iar ea, mi se pare...

— Da, ți se pare ! Și dacă ea se îndrăgostește de-a binelea, iar lui o să-i stea mintea la însurătoare așa cum îmi stă mie acum ?... Oh ! Mai bine n-aș fi avut ochi !... „Ah, spiritism, ah, Nisa, ah, la bal...” Și prințul, imaginîndu-și că o imită pe soția lui, făcu cîte o reverență la fiecare cuvînt. Uite cum o s-o facem nefericită pe Katenka, dacă ea, într-adevăr, o să-și bage în cap că...

— De ce crezi asta ?

— Nu cred, știu ; de asta noi avem ochi și nu femeile. Văd un om cu intenții serioase, pe Levin ; și mai văd un pitpalac, un scîrța-scîrța, care nu vrea decît să se distreze.

— Gata, ai luat-o razna...

— O să-ți aduci aminte, dar prea tîrziu, ca și cu Dașenka...

— Bine, bine, să nu mai vorbim despre asta, îl opri prințesa, amintindu-și de biata Dolly.

— Excelent, la revedere !

Făcîndu-și cruce unul altuia și sărutîndu-se, dar simțînd că fiecare a rămas la părerea lui, cei doi soți se despărțiră.

Prințesa fusese mai întîi convinsă că în seara aceea se decisese destinul lui Kitty și că nu există nici o îndoială în

pravința intențiilor lui Vronski; dar cuvintele soțului ei o puseră pe gînduri. Și, întorcîndu-se în camera ei, la fel ca și Kitty, cu spaimă față de incertitudinea viitorului, repetă de cîteva ori în sinea ei: „Fie-ți milă, Doamne, fie-ți milă, Doamne, fie-ți milă, Doamne!”

XVI

Vronski nu cunoscuse niciodată viața de familie. Mama lui fusese în tinerețe o strălucită femeie mondenă, care, în timpul căsătoriei, dar mai ales după aceea, avusese multe aventuri, știute de toată lumea bună. Pe taică-său nu și-l amintea aproape deloc și fusese educat la Corpul de Paji.

După absolvirea școlii, fiind un ofițer foarte tînăr și strălucit, nimerise de la bun început în cercul tinerilor militari bogați din Petersburg. Deși frecventa uneori înalta societate a Petersburgului, toate preocupările sale amoroase se aflau în afara acesteia.

La Moscova, după viața luxoasă și vulgară pe care o ducea la Petersburg, încerca pentru prima oară farmecul apropierei de o fată din lumea bună, frumoasă și inocentă, care se îndrăgostise de el. Nici prin cap nu-i trecea că ar putea fi ceva rău în relația lui cu Kitty. La baluri, dansa de preferință cu ea; le frecventa casa. Vorbea cu ea ceea ce se vorbea de obicei în societate, adică felurite fleacuri, dar niște fleacuri cărora el, fără voie, le conferea un sens special pentru ea. Cu toate că nu-i spusese nimic din ceea ce n-ar fi putut fi spus de față cu toată lumea, simțea că fata începe să se atașeze tot mai mult de el și, cu cît mai bine simțea acest lucru, cu atît mai satisfăcut se simțea și sentimentul pe care îl avea față de Kitty devenea tot mai tandru. Nu știa că modul în care se comporta el față de Kitty avea o denumire precisă, că însemna seducerea domnișoarelor fără intenția de a se căsători și că seducerea este una dintre faptele urîte, obișnuite printre tinerii străluciți, cum era el. I se părea că el este primul care a descoperit această plăcere și profita de descoperirea lui.

Dacă ar fi putut auzi ce vorbeau părinții fetei, dacă ar fi putut să adopte punctul de vedere al familiei și să afle că Kitty va fi nefericită dacă el nu se va căsători cu ea, s-ar fi

mirat foarte mult și nu ar fi crezut acest lucru. Nu putea crede că ceea ce îi produce lui și, în primul rînd, ei o plăcere atît de mare și de curată putea fi ceva rău. Și mai puțin ar fi putut crede că trebuie să se căsătorească.

El nu-și imaginase niciodată căsătoria drept o posibilitate reală. Nu numai că nu-i plăcea viața de familie, dar familia și mai ales soțul, conform părerii generale a lumii celibatare în care trăia, erau pentru el ceva străin, dușmănos și mai ales ridicol. Cu toate că Vronski nu bănuia ce vorbeau părinții fetei, plecînd de la familia Șcerbațki, simțea că legătura spirituală și tainică, existentă între el și Kitty, devenise în seara aceea atît de puternică, încît trebuia să întreprindă ceva. Dar ce anume putea și trebuia să întreprindă nu-și imagina.

„Splendid e, se gîndea el, plecînd de la familia Șcerbațki și ducînd cu sine, ca întotdeauna, un sentiment de puritate și prospețime, care se explica în parte prin faptul că nu fumase toată seara, și totodată un nou sentiment de duiosie pentru dragostea pe care i-o purta Kitty, splendid e că nici eu n-am zis nimic, nici ea n-a zis, dar ne-am înțeles atît de bine în această nevăzută conversație a privirilor, încît astăzi, mai clar decît altă dată, ea mi-a spus că mă iubește. Și ce drăguț, ce simplu și, mai ales, cu cîtă încredere mi-a spus! Eu însumi mă simt mai bun, mai curat! Simt că am inimă și că am multă bunătate în mine. Și frumoșii ei ochi îndrăgostiți! Cînd mi-a spus: *și foarte...*“

„Ce-i de zis? Păi nu-i nimic de zis. Mie mi-e bine și ei îi e bine.“ Și Vronski începu să se gîndească unde ar putea să-și încheie seara.

Trecu în revistă toate locurile, unde ar fi putut să se ducă. „La club? O partidă de *bésigue*¹⁶ și șampanie cu Ignatov? Nu, nu mă duc. *Château des fleurs*, unde-aș da de Oblonski, de cuplete, de cancan? Nu, mi s-a urît. Uite, pentru asta țin la familia Șcerbațki, pentru că și eu devin mai bun. Mă duc acasă“. Se duse de-a dreptul în camera sa de la Dussaut, comandă cina și apoi, după ce se dezbracă, de-abia apucînd să-și pună capul pe pernă, se cufundă într-un somn adînc și liniștit, ca întotdeauna.

XVII

A doua zi, la ora 11 dimineața, Vronski se duse la gara liniei ferate Peterburg-Moscova ca s-o aștepte pe maică-sa și prima persoană pe care o întâlni pe treptele scării mari fu Oblonski, care-și aștepta sora la același tren.

— A! Excelență! strigă Oblonski. Pe cine aștepți?

— Pe maică-mea, îi răspunse Vronski, zîbind și el ca toți cei care se întâlneau cu Oblonski, îi strînse mîna și urcă scara împreună cu el. Trebuie să sosească acum de la Petersburg.

— Să știi că te-am așteptat pînă la ora două. Unde ai plecat de la Șcerbațki?

— Acasă, îi răspunse Vronski. Recunosc că m-am simțit atît de bine după vizita la familia Șcerbațki, încît n-am avut chef să mai merg nicăieri.

— Văd și eu că-i calul aprig după cum e însemnat, văd că junele iubește după ochii care-i ard, îi recită Stepan Arkadici, la fel cum îi recitase și lui Levin.

Vronski zîmbi cu aerul că nu se dezice de asta, dar schimbă repede subiectul discuției.

— Dar tu pe cine aștepți? întrebă el.

— Eu? O femeie frumoasă, spuse Oblonski.

— Ca să vezi!

— *Honni soit qui mal y pense!** E vorba de Anna, sora mea.

— Ah, pe Karenina o aștepți? întrebă Vronski.

— O cunoști, nu-i așa?

— Mi se pare că o cunosc. Sau nu.... Zău, nu-mi amintesc, îi răspunse Vronski distrat, imaginîndu-și vag, la auzul numelui de Karenina, ceva afectat și plicticos.

— Dar pe Aleksei Aleksandrovici, celebrul meu cumnat, cred că-l cunoști. Toată lumea îl cunoaște.

— Am auzit de renumele lui și-l cunosc din vedere. Știu că-i deștept, savant, cumva divin... Dar știi că asta nu-i de... *not in my line*** , spuse Vronski.

— Da, e un om foarte remarcabil; puțin conservator, dar un om grozav, observă Stepan Arkadici, un om grozav.

* Rușine să-i fie celui ce se gîndește la ceva rău (fr.)

** Nu e de competența mea (engl.)

— Cu atât mai bine pentru el, spuse Vronski, zîmbind. A, ești aici! i se adresa el valetului înalt și bătrîn al mamei lui, care stătea lîngă ușa. Intră.

În ultimul timp, pe lîngă plăcerea pe care o încercau toți întîlnindu-se cu Stepan Arkadici, Vronski se simțea atașat de acesta, pentru că, în imaginația lui, Oblonski era legat de Kitty.

— Ce zici, dăm duminică o cină pentru marea *artistă*? îl întrebă el zîmbind și luîndu-l la braț.

— Neapărat. Fac o listă de subscripție. Ah, ai făcut ieri cunoștință cu amicul meu Levin? întrebă Stepan Arkadici.

— Sigur că da. Dar a plecat devreme.

— E un băiat foarte bun, continuă Oblonski. Nu-i așa?

— Nu știu, răspunse Vronski, de ce toți acești moscoviți, firește, cu excepția celor cu care stau de vorbă, adăugă el în glumă, au un comportament brutal. Nu știu de ce se tot burzuluiesc, se supără, de parcă ar vrea să te facă să simți ceva...

— E adevărat, așa-i... spuse Stepan Arkadici, rîzînd cu veselie.

— Cum e, vine trenul? întrebă Vronski pe un slujbaș.

— A plecat din ultima stație, răspunse slujbașul.

Apropierea trenului se făcea tot mai simțită prin agitația pregătirilor din gară, prin alergătura hamalilor, prin apariția jandarmilor și a funcționarilor, prin sosirea celor care așteptau pe cineva. Prin aburul rece se vedeau niște muncitori, îmbrăcați în haine scurte de blană, cu cizme moi de pîslă în picioare, traversînd șinele liniilor curbate. Din depărtare, se auzea șuieratul locomotivei și deplasarea a ceva greu pe șine.

— Nu, spuse Stepan Arkadici, care ținea morțiș să-i povestească lui Vronski despre intențiile lui Levin cu privire la Kitty. Nu, nu-l apreciezi cum se cuvine pe Levin. E un om foarte nervos și, ce-i drept, uneori urîcios, dar alteori se întîmplă să fie foarte simpatic. E o fire onestă, sinceră, are o inimă de aur. Dar ieri avea motive speciale, continuă Stepan Arkadici, zîmbi cu țîlc, uitînd cu totul compasiunea sinceră pe care o avusese cu o zi înainte față de prietenul său și încercînd acum aceeași compasiune față de Vronski. Da, a avut un motiv în virtutea căruia putea să fie deosebit de fericit sau deosebit de nefericit.

Vronski se opri și îl întrebă direct:

— Care, adică? Sau ieri o fi cerut-o în căsătorie pe *belle-soeur** a ta?

— Se prea poate, spuse Stepan Arkadici. Așa mi s-a părut ieri. Și dacă a plecat devreme și nu era în apele lui, așa trebuie să se fi întâmplat... O iubește de mult și mi-e foarte milă de el.

— Ca să vezi!... De altfel, cred că fata se poate aștepta la o partidă mai bună, zise Vronski și, bombîndu-și pieptul, începu iarăși să umble înainte și înapoi. De altminteri, nu știu, adăugă el. Da, e o situație dificilă! De aceea majoritatea bărbaților preferă să aibă de-a face cu femeile ușoare. Cu ele lipsa succesului nu-ți demonstrează decît că nu ai bani destui, pe cînd aici e demnitatea ta pe cîntar. Dar iată și trenul!

Într-adevăr, de departe se auzi șuieratul locomotivei. Peste cîteva minute peronul începu să se cutremure și, pufnind aburul împins în jos din cauza gerului, trecu locomotiva trăgînd și împingînd încet și uniform biela de la roata din mijloc, cu mecanicul înfofolit și plin de chiciură, care saluta; în urma tenderului, tot mai încet și cutremurînd cel mai mult peronul, trecu vagonul de bagaje, în care scheuna un cîine; în sfîrșit, cutremurîndu-se înaintea opririi, ajunseră vagoanele de pasageri.

Un conductor sprinten, fluierînd din mers, sări pe peron și, în urma lui, începură să coboare cîte unul pasagerii nerăbdători: un ofițer de gardă, care se ținea drept și se uita cu asprime în jur; un negustor flușturatic cu geantă, zîmbind vesel; un țăran, cu o traistă pe umăr.

Stînd alături de Oblonski, Vronski cerceta cu privirea vagoanele și pe cei care coborau și uitase cu totul de maică-sa. Cele aflate despre Kitty îl surescitau și îl bucurau. Pieptul i se bombă fără voie și ochii îi străluceau. Se simțea învingător.

— Contesa Vronskaia este în compartimentul acesta, spuse conductorul cel sprinten, apropiindu-se de Vronski.

Cuvintele conductorului îl dezmeticiră și îl făcură să-și aducă aminte de maică-sa și de apropiata întîlnire cu ea. În adîncul sufletului, n-o respecta pe maică-sa și, fără să-și dea seama de asta, nu o iubea, deși, în virtutea opiniilor cercului în care trăia, ca rezultat al educației sale, nu-și putea imagina altă atitudine față de maică-sa decît cea de supunere și respect la superlativ, și cu atît mai multă supunere și respect

* Cumnată (fr.)

în aparență, cu cât mai puțin o iubea și o stima în adîncul sufletului.

XVIII

Vronski îl urmă pe conductor în vagon și se opri în ușa compartimentului, făcîndu-i loc să treacă unei doamne care voia să iasă. Cu flerul lui obișnuit de om de lume, numai după înfățișarea doamnei își dădu seama că aceasta face parte din înalta societate. Se scuză și dădu să intre în compartiment, dar simți nevoia s-o mai privească o dată — nu pentru că era foarte frumoasă, nu datorită eleganței și grației modeste, care se citeau pe tot chipul ei, ci pentru că, atunci cînd trecuse pe lîngă el, în expresia feței ei drăgălașe observase ceva mîngîietor și gingaș. Cînd el întoarse capul, femeia făcu la fel. Ochii cenușii, strălucitori, părăind negri din pricina genelor dese, se opriră atenți pe chipul lui, de parcă l-ar fi recunoscut, și imediat se mutară asupra mulțimii ce se apropia, căutînd parcă pe cineva. În această otheadă scurtă, Vronski izbuti să remarce animația reținută care-i juca pe față și plutea între ochii strălucitori și zîmbetul abia perceptibil ce-i arcuia buzele rumene. Parcă un surplus de ceva îi umplea ființa, iar acel ceva, în pofida voinței ei, se exprima ba în strălucirea privirii, ba în zîmbet. Ea stinse cu bună știință lumina din ochi, dar aceasta strălucea în pofida voinței ei într-un surîs abia perceptibil.

Vronski intră în compartiment. Mama lui, o bătrînă uscățivă cu ochi negri și bucle, se uita pe sub sprîncene la fiul ei și zîmbea ușor cu buzele ei subțiri. Săltîndu-se de pe canapea și dîndu-i cameristei un sac de voiaj, îi întinse fiului mîna mică și uscată și, ridicîndu-i capul aplecat spre mînă, îl sărută pe obraz.

— Ai primit telegrama? Ești sănătos? Slavă Domnului.

— Ai călătorit bine? întrebă fiul, așezîndu-se lîngă ea și trăgînd fără voie cu urechea la vocea feminină ce se auzea de după ușă. Știa că era vocea doamnei pe care o întîlnise la urcarea în vagon.

— Și totuși nu sînt de acord cu dumneavoastră, spunea vocea femeii.

— E un punct de vedere petersburghez, doamnă.

— Nu petersburghez, ci, pur și simplu, feminin.
— Atunci dați-mi voie să vă sărut mîna.
— La revedere, Ivan Petrovici. Uitați-vă dacă nu cumva fratele meu e aici și trimiteți-l la mine, spuse doamna chiar din ușă și intră iar în compartiment.

— Ei, v-ați găsit fratele ? o întrebă Vronskaia.

Vronski își aminti de-abia acum că doamna era Karenina.

— Fratele dumneavoastră este aici, spuse el, ridicîndu-se în picioare. Scuzați-mă, nu v-am recunoscut, de fapt ne-am cunoscut doar în treacăt, spuse Vronski, înclinîndu-se, așa că, probabil, nu vă mai aduceți aminte de mine.

— Ah, nu, spuse ea, v-aș fi recunoscut, pentru că tot drumul numai despre dumneavoastră am vorbit împreună cu mama dumneavoastră, spuse ea, permițîndu-i, în sfîrșit, animației care se cerea să iasă afară să se exprime într-un zîmbet. Dar fratele meu tot nu apare.

— Cheamă-l, Alioșa, spuse bătrîna contesă.

Vronski coborî pe peron și strigă :

— Oblonski ! Aici !

Dar Karenina nu așteptă să vină fratele la ea, ci, văzîndu-l, cu pași ușori și hotărîți, coborî din vagon. Și, de îndată ce fratele ei se apropie, cu o mișcare care îl uimi pe Vronski prin fermitate și grație, îl cuprinse pe Oblonski cu mîna stîngă pe după cap, îl trase iute spre ea și îl sărută apăsător. Vronski n-o scăpa din ochi și, fără să știe nici el de ce, zîmbea. Dar își aminti că îl așteaptă maică-sa și reveni în vagon.

— E foarte drăguță, nu-i așa ? îl întrebă contesa, referîndu-se la Karenina. Soțul ei a plasat-o lîngă mine și eu m-am bucurat foarte mult. Tot drumul am stat de vorbă. Cît despre tine, cum se zice... *vous filez le parfait amour. Tant mieux, mon cher, tant mieux* *.

— Nu știi la ce faci aluzie, *maman*, îi răspunse fiul cu răceală. Să mergem, *maman*.

Karenina intră iarăși în compartiment ca să-și ia rămas-bun de la contesă.

— Deci, contesă, v-ați întîlnit fiul, iar eu, fratele, spuse ea cu veselie. Și toate istoriile mele s-au epuizat ; n-aș mai fi avut ce să vă povestesc.

* Te înțelegi perfect în ale dragostei. Cu atît mai bine, dragul meu, cu atît mai bine (fr.)

— Ba nu, draga mea, spuse contesa, luînd-o de mînă, cu dumneata aş face ocolul lumii şi nu m-aş plictisi. Eşti una dintre femeile cu care e o plăcere şi să vorbeşti, şi să taci. Şi, rogu-te, nu te mai gîndi la fiul dumitale : e imposibil să nu te desparţi niciodată de el.

Karenina stătea nemişcată, ţinîndu-se cît se poate de dreaptă, iar ochii îi surîdeau.

— Anna Arkadievna, spuse contesa, explicîndu-i fiului, are un băieţel de opt ani şi, pare-mi-se, nu s-a despărţit niciodată de el, aşa că acum îi pare rău că l-a lăsat acasă.

— Da, am vorbit tot drumul cu contesa : dumnea ei – despre fiul ei, eu – despre al meu, spuse Karenina şi iarăşi zîmbetul îi luminează faţa, un zîmbet mîngietor, adresat lui.

— Cred că vi s-a urît de tot, spuse el,prinzînd imediat, din zbor, mîngea de cochetărie pe care Karenina i-o pasase.

Dar ea părea să nu vrea să continue discuţia pe acest ton şi i se adresa bătrînei contese :

— Vă mulţumesc foarte mult. Nici nu mi-am dat seama cum s-a scurs ziua de ieri.

— La revedere, dragă prietenă, îi răspunse contesa. Dă-mi voie să-ţi sărut obrazul cel frumos. Lasă-mă să-ţi spun simplu, bătrîneşte, de-a dreptul, că te-am îndrăgit.

Oricît de banală era această frază, Karenina crezu din tot sufletul în sinceritatea ei şi se bucură în mod evident. Roşi, se aplecă puţin şi îşi întinse obrazul către contesă, se îndreptă la loc şi cu acelaşi surîs ce-i fremăta între buze şi ochi, îi întinse mîna lui Vronski. El strînse mîna aceea mică şi, ca de ceva deosebit, se bucură de strîngerea energetică cu care ea scutură tare şi curajos mîna lui.

Karenina ieşi cu paşi repezi, care îi purtau ciudat de uşor trupul destul de plinuţ.

— Foarte drăguţă, spuse bătrînica.

Aceeaşi părere o avea şi fiul. O urmări cu privirea pînă cînd dispăru silueta ei graţioasă, şi un zîmbet i se întipări pe chip. Pe fereastră o văzu apropiindu-se de fratele ei, luîndu-l de braţ şi începînd să vorbească viori cu el ceva ce cu siguranţă n-avea nici o legătură cu el, cu Vronski, adică, lucru care lui i se păru supărător.

— Ei, *maman*, eşti perfect sănătoasă? repetă el întrebarea, pe care i-o mai pusese maică-sii.

— Totul e bine, excelent. *Alexandre* a fost foarte drăguț. Și *Marie* s-a făcut foarte frumoasă. E foarte interesantă.

Și iarăși începu să povestească despre cele ce o interesau cel mai mult, despre botezul nepoțelului ei, pentru care călătorise la Petersburg, și despre bunăvoința deosebită pe care împăratul i-o arăta fiului ei mai mare.

— Uite-l și pe Lavrenti, spuse Vronski, uitîndu-se pe fe-reastră. Acum, dacă n-ai nimic împotrivă, să mergem.

Bătrînul majordom, care călătorise cu același tren, veni în vagonul contesei s-o anunțe că totul este gata, și contesa se ridică de pe canapea ca să coboare.

— Să mergem acum, că nu mai e aglomerat, spuse Vronski.

Camerista luă sacul de voiaj și cățelul, majordomul și hamalii apucară celelalte bagaje. Vronski o luă la braț pe contesă. Chiar atunci cînd coborau din tren, cîțiva oameni cu chipurile speriate trecură în fugă pe alături. Veni în fugă și șeful gării cu cascheta sa de o culoare neobișnuită. Probabil, se întîmplase ceva neobișnuit. Cei coborîți din tren fugeau înapoi.

— Ce?... Ce?... Unde?... S-a aruncat!... L-a strivit!... — se auzea printre trecători.

Stepan Arkadici, cu sora la braț, amîndoi cu chipurile speriate, se întoarseră și se opriră la ușa vagonului, dîndu-se deoparte din calea mulțimii.

Doamnele urcară în vagon, iar Vronski și Stepan Arkadici porniră în urma oamenilor ca să afle amănunte despre accident.

Un paznic, poate beat, poate prea înfofolit din pricina gerului puternic, nu auzise trenul care dădea înapoi și fusese strivit.

Încă înainte de întoarcerea lui Vronski și a lui Oblonski, doamnele aflaseră aceste detalii de la majordom.

Amîndoi, și Oblonski, și Vronski, văzuseră cadavrul mutilat. Oblonski suferea vizibil. Era crispat și părea gata-gata să plîngă.

— Ah, ce oroare! Ah, Anna, dacă ai vedea! Ah, ce oroare! spuse el.

Vronski tăcea, și fața lui frumoasă era gravă, dar cît se poate de calmă.

— Ah, dacă ați vedea, contesă, spuse Stepan Arkadici. Și soția lui e aici... Ți-e și groază s-o vezi... S-a aruncat peste cadavru... Se spune că el singur hrănea o familie mare. E groaznic!

— Nu s-ar putea face ceva pentru ea ? întrebă Karenina, emoționată, cu voce șoptită.

Vronski îi aruncă o privire și coborî imediat din vagon.

— Vin imediat, *maman*, rosti el, întorcînd capul din ușă.

Cînd reveni, după o absență de cîteva minute, Stepan Arkadici vorbea de-acum cu contesa despre o cîntăreață nouă, iar aceasta se uita cu nerăbdare la ușă, așteptîndu-și fiul.

— Acum să mergem, spuse Vronski, intrînd.

Coborîră împreună din vagon. Vronski mergea înainte cu maică-sa. Din urmă veneau Karenina cu fratele ei. Aproape de ieșire îi ajunse din urmă șeful de stație, care i se adresă lui Vronski :

— I-ați dat adjunctului meu două sute de ruble. Fiți bun, cui îi sînt destinate ?

— Văduvei, spuse Vronski, strîngînd din umeri. Nu înțeleg de ce mă întrebați.

— I-ai dat ? strigă din spate Oblonski și, strîngînd mîna soră-sii, adăugă : Foarte frumos, foarte frumos ! Nu-i așa că-i băiat de ispravă ? Respectele mele, contesă.

Și se opri împreună cu soră-sa, căutînd-o pe camerista acesteia.

Cînd ieșiră din gară, careta lui Vronski se îndepărta. Pe lîngă ei treceau oameni care vorbeau despre cele întîmplate.

— Groaznică moarte ! spuse un domn, trecînd pe-alături. Se zice că l-a tăiat în două bucăți.

— Eu cred că, dimpotrivă, asta-i moartea cea mai ușoară, fulgerătoare, interveni altul.

— Și cum de nu se iau măsuri ? întrebă încă unul.

Karenina urcă în caretă și Stepan Arkadici, cu mirare, o văzu cu buzele tremurînde și de-abia abținîndu-se să nu plîngă.

— Ce-i cu tine, Anna ? întrebă el, după ce careta parcurse cîteva sute de stînji.

— Semn rău, spuse ea.

— Ei, asta-i bună ! zise Stepan Arkadici. Important e că ai sosit. Nici nu-ți poți închipui ce speranțe mi-am pus în tine.

— Îl cunoști de mult pe Vronski ? îl întrebă ea.

— Da. Știi tu, sperăm că se va căsători cu Kitty.

— Da ? întrebă încet Anna. Bine, acum hai să vorbim despre tine, adăugă ea, scuturîndu-și capul, ca și cum ar fi vrut să alunge fizic ceva inutil, care o deranja. Hai să vorbim despre treburile tale. Am primit scrisoarea ta și uite că am venit.

— Da, toată speranța mi-e în tine, spuse Stepan Arkadici.

— Hai, povestește-mi tot.

Și Stepan Arkadici începu să povestească.

Ajunghind acasă, Oblonski își ajută sora să coboare, oftă, îi strînse mîna și plecă la cancelarie.

XIX

Cînd Anna intră în cameră, Dolly ședea în micul ei salon, în compania unui băiețel blond și grăsuț, care de pe acum semăna cu taică-său, și îl asculta la citire în limba franceză. Băiatul citea, răsucind cu mîna și încercînd să rupă un nasture de la veston, care de-abia se ținea. Mama îi dăduse de cîteva ori mîna la o parte, dar degetele dolofane ale băiatului se agățau mereu de nasture.

— Ține-ți mîinile acasă, Grișa, îi spuse ea și se apucă iarăși de cuvertura la care lucra de mult, în momentele cele mai grele. Acum se apucă să tricoteze nervos, săltîndu-și degetul și numărînd ochiurile. Deși poruncise ieri să i se spună soțului ei că n-o interesează deloc dacă vine sau nu vine sora lui, se pregătise pentru sosirea acesteia și își tot așteptase cu înfrigurare cumnata.

Dolly era distrusă, cu totul absorbită de durerea ei. Totuși, nu uitase că Anna, cumnata, era soția unuia dintre cei mai importanți oameni ai Petersburgului, fiind deci o *grande dame* din capitală. Și datorită acestui lucru, nu procedase așa cum își amenințase soțul, adică nu uitase că sosește cumnata ei. „Și la urma urmei, Anna n-are nici o vină, își zicea Dolly. Despre ea nu știu decît lucruri bune și nu mi-a arătat decît tandrețe și prietenie.“ Ce-i drept, după cum își putea aminti impresia pe care și-o făcuse la Petersburg, la soții Karenin, căsnicia lor nu-i plăcea; era ceva fals în viața lor de familie. „De ce n-aș primi-o? Numai să nu-i treacă prin minte să mă consoleze! se gîndea Dolly. Toate consolările și povețele și iertările creștinești – la toate m-am gîndit de o mie de ori și nu-s bune la nimic.“

În toate aceste ultime zile Dolly fusese singură cu copiii. Nu voia să vorbească despre amărăciunea ei și, avînd această amărăciune în suflet, nu putea să vorbească despre altceva.

Știa că, într-un fel sau altul, îi va spune Annei totul ; și ba se bucura gîndindu-se cum îi va spune, ba se enerva că va trebui să vorbească despre felul cum fusese înjosită, să vorbească cu ea, sora lui, și să asculte de la ea povețe și vorbe de consolare dinainte pregătite.

Așa cum se întîmplă de obicei, cu ochii pe ceas, o așteptase din clipă în clipă și lăsase să-i scape tocmai momentul sosirii musafirei, așa că nu auzi soneria.

Auzind un foșnet de rochie și niște pași ușori ajunși de-acum la ușă, ea întoarse capul și, fără voie, pe fața ei chinuită apăru nu o expresie de bucurie, ci una de uimire. Se ridică și își îmbrățișă cumnata.

— Cum, ai și venit ? întrebă ea, sărutînd-o.

— Dolly, cît de mult mă bucur să te văd !

— Și eu mă bucur, spuse Dolly, zîmbind chinuit și încercînd, după expresia chipului Annei, să-și dea seama dacă știe. „Știe, fără îndoială“, se gîndi ea, observînd compasiunea întipărită pe fața Annei. Hai, te conduc în camera ta, continuă ea, încercînd să amîne cît mai mult momentul explicațiilor.

— El e Grișa ? Doamne, cît a crescut ! spuse Anna și, sărutîndu-l pe băiețel, fără să-și ia ochii de la Dolly, se opri și roși. Nu, eu zic să nu mergem în altă parte.

Își scoase șalul, apoi pălăria, care i se agăță de o șuviță din părul ei negru, cîrlionțat, și ea scutură din cap ca să-și desprindă părul.

— Văd că strălucești de fericire și sănătate ! spuse Dolly aproape cu invidie.

— Eu ?... Da, spuse Anna. Doamne, Tania ! E de-o seamă cu Serioja al meu, adăugă ea, întorcîndu-se spre fetița care intrase în fugă. O luă în brațe și o sărută. Fermecătoare fetiță, e o dulceață ! Arată-mi-i pe toți.

Ținea minte nu doar numele copiilor, ci și anii, lunile, caracterele, bolile prin care trecuseră, ceea ce Dolly nu putu să nu aprecieze.

— Atunci să mergem la ei, spuse ea. Vasea doarme acum, îmi pare rău.

După ce-i văzură pe toți copiii, se întoarseră singure în salon, unde le aștepta cafeaua. Anna puse mîna pe tavă și apoi o împinse.

— Dolly, zise ea, Stiva mi-a spus...

Dolly o privi cu răceală. Aștepta acum fraze de falsă compasiune; dar Anna nu le rosti.

— Dolly, draga mea! spuse ea. Nu vreau nici să intervin în favoarea lui, nici să te consolez. Așa ceva nu se poate. Dar, draga mea, mi-e pur și simplu milă de tine, mi-e milă din tot sufletul!

Dindărătul genelor dese de la ochii ei strălucitori se iviră deodată câteva lacrimi. Se trase mai aproape de cumnata ei și îi luă mâna în palma ei energică și mică. Dolly nu se feri, dar chipul ei nu-și schimbă expresia de răceală.

— Nu pot fi consolată, spuse Dolly. După cele întâmplate, totul e pierdut, totul s-a sfârșit!

Și de îndată ce rosti aceste vorbe, expresia de pe chipul ei se îmblinzi. Anna ridică mâna uscată, slabă a lui Dolly, o sărută și spuse:

— Dar, Dolly, ce-i de făcut, spune-mi, ce-i de făcut? Cum se poate proceda mai bine în această situație îngrozitoare? La asta trebuie să ne gândim.

— Totul s-a sfârșit și gata, spuse Dolly. Și ce-i mai rău, înțelege-mă, e că nu-l pot părăsi. Avem copii, sînt legată. Și nu pot trăi cu el, e un calvar să-l văd.

— Dolly, draga mea, el mi-a povestit, dar eu vreau să aud de la tine, spune-mi totul.

Dolly o privi întrebător.

O expresie neprefăcută de compasiune și iubire se citea pe chipul Annei.

— Bine, spuse ea deodată. Dar o să încep cu începutul. Știi cum m-am măritat. Cu educația primită de la *maman*, nu numai că eram inocentă, eram proastă. Nu știam nimic. Se zice, știi asta, că bărbații le povestesc soțiilor toată viața lor de dinainte, dar Stiva... Stepan Arkadici, se corectă ea, nu mi-a spus nimic. N-o să mă crezi, dar pînă acum mi-am închipuit că eu am fost singura femeie pe care a cunoscut-o. Așa am trăit opt ani... Înțelege-mă, nu numai că nu-l bănuiam de infidelitate, dar credeam că așa ceva este imposibil. Și deodată, imaginează-ți că, avînd o asemenea mentalitate, aflu toată această infamie, toată această mîrșăvie... Înțelege-mă. Să fii absolut sigură de fericirea ta și deodată... — continuă Dolly, abținîndu-se să nu plîngă — să te pomenești cu o scrisoare... o scrisoare a lui, adresată amantei, guvernantei mele. Nu, așa ceva e prea oribil! Își scoase repede batista și își

ascunse fața în ea. Aș putea înțelege un moment de rătăcire, continuă Dolly după o scurtă pauză, dar să mă înșele cu premeditare, cu viclenie... și... cu cine? Așa ceva e îngrozitor! Tu nu poți înțelege...

— O, nu, înțeleg! Înțeleg, dragă Dolly, înțeleg, zise Anna, strângându-i mâna.

— Și crezi că el pricepe în ce situație groaznică mă aflu? continuă Dolly. Cîtuși de puțin! E fericit și mulțumit.

— O, nu! o întrerupse repede Anna. E nenorocit, îl chinuiesc remușcările...

— Crezi că-i capabil de remușcări? o întrerupse Dolly, cercetînd cu atenție chipul cumnatei.

— Da, îl cunosc. Nu m-am putut uita la el fără să-mi fie milă. Amîndouă îl cunoaștem. E bun la suflet, dar orgolios și s-a înjosit acum atît de mult. Cel mai mult m-a mișcat faptul că (și aici Anna ghici și atinse punctul sensibil al lui Dolly) îl fac să sufere două lucruri: că îi e rușine de copii și că, iubindu-te... da, da, iubindu-te pe tine mai mult decît orice pe lume, îi luă ea în grabă vorba din gură lui Dolly, care voia s-o contrazică, te-a făcut să suferi, te-a distrus. „Nu, nu, n-o să mă ierte“, repeta el întruna.

Dolly privi gînditor pe-alături de cumnată-sa, ascultîndu-i cuvintele.

— Da, îmi dau seama că se află într-o situație îngrozitoare, spuse ea. Omul vinovat se simte mai rău decît cel nevinovat, dacă își dă seama că nefericirea i se trage de la vina lui. Dar cum să-l iert, cum să-i fiu din nou soție după legătura cu femeia aia? Viața cu el mi-ar fi un chin, tocmai pentru că l-am iubit așa cum l-am iubit, pentru că-mi iubesc fosta dragoste pentru el...

Și hohotele de plîns îi întrerupseră cuvintele.

Dar ca un făcut, de fiecare dată cînd se îmbuna, începea iarăși să vorbească despre ceea ce o irita.

— Ea e frumoasă, e tînă, continuă Dolly. Anna, pricepi că tinerețea, frumusețea mea mi-au fost luate. De cine? De el și de copii. L-am slujit cît mi-a stat în puteri și această corvoadă m-a epuizat, așa că, se înțelege, o ființă proaspătă și vulgară i se pare mai plăcută. Cred că au vorbit între ei despre mine sau, ceea ce-i și mai rău, m-au trecut sub tăcere. Înțelegi? Ochii ei se aprinseră din nou de ură. Și după toate astea, o să-mi spună... Iar eu să-l cred? Niciodată. Nu, totul

s-a terminat, tot ceea ce mi-a fost consolare, răsplată pentru muncă și chinuri... Mă crezi sau nu? Adineauri îl ascultam pe Grișa la franceză. Mai înainte era o bucurie, acum e un chin. De ce mă străduiesc, de ce muncesc? La ce bun copiii? Teribil e că acum sufletul mi s-a întors pe dos și în loc de dragoste, de tandrețe, nu simt pentru el decît dușmănie, da, dușmănie. L-aș ucide și...

— Dolly, draga mea, te înțeleg, dar nu te mai chinui. Ești atît de ofensată, atît de iritată, că multe lucruri le vezi altfel decît s-ar cuveni.

Dolly se potoli. Tăcură amîndouă vreo două minute.

— Ce să fac? Anna, găsește o soluție, ajută-mă. Eu m-am tot gîndit și nu văd nici una.

Anna nu putea găsi nici o soluție, dar în inima ei își găseau ecou fiecare cuvînt al cumnatei, fiecare expresie de pe chipul ei.

— Îți spun una și bună, începu Anna. Sînt sora lui, îi cunosc caracterul și această capacitate de a uita tot, tot (își duse un deget la frunte), această capacitate de a se lăsa acaparat cu totul, însă și de a se căi profund. Acum nu crede, nu înțelege cum a putut să facă ceea ce a făcut.

— Ba da, înțelege, înțelege! o întrerupse Dolly. Dar mie... văd că pe mine mă uiți... mie mi-e mai ușor?

— Stai. Cînd vorbeam cu el, îți mărturisesc, încă nu înțelegeam întreaga oroare a situației tale. Nu-l vedeam decît pe el și faptul că familia este distrusă. Mi-a fost milă de el, dar acum, după ce am vorbit cu tine, în calitatea mea de femeie, văd și altceva. Văd suferințele tale și nu-ți pot spune ce milă mi-e de tine! Dolly, draga mea, îți înțeleg perfect suferințele, dar nu-mi e cunoscut un singur lucru. Nu știu... nu știu cîtă iubire pentru el mai ai în sufletul tău. Numai tu poți ști dacă ai suficientă ca să-l poți ierta. Dacă ai, iartă-l!

— Nu, începu Dolly; dar Anna o întrerupse, sărutîndu-i mîna încă o dată.

— Știi mai bine lumea decît tine, zise ea. Îi cunosc pe cei ca Stiva și știu ce părere au despre asta. Spui că a vorbit cu ea despre tine. Așa ceva nu s-a întîmplat. Acești oameni pot fi infideli, dar pentru ei căminul și soția sînt lucruri sfinte. În mintea lor, aceste femei sînt demne de dispreț și nu-i împiedică să țină la familie. Ei trasează o linie de netrecut între familie și ele. Asta eu n-o înțeleg, dar așa e.

— Da, dar a sărutat-o...

— Dolly, draga mea, stai. L-am văzut pe Stiva când era îndrăgostit de tine. Îmi amintesc cum venea la mine și plîngea, vorbind de tine, și ce poezie, ce ideal erai tu pentru el și știu că, cu cît mai lungă era perioada trăită lîngă tine, cu atît mai mult creșteai în ochii lui. Rîdeam uneori cu soțul meu de el, fiindcă la fiecare cuvînt adăuga : „Dolly e o femeie extraordinară“. Ai fost și ai rămas pentru el un idol, iar această rătăcire nu-i vine din suflet...

— Dar dacă această rătăcire se va repeta ?

— E imposibil, după cîte înțeleg...

— Dar tu l-ai ierta ?

— Nu știu. Nu pot să judec... Ba pot, spuse Anna, după o clipă de tăcere. Și surprinzînd situația cu gîndul și măsurînd-o pe cîntarul ei interior, adăugă : Da, pot, pot, pot. Da, l-aș ierta. Nu aș mai fi aceeași, desigur, dar l-aș ierta și l-aș ierta ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Da, fără îndoială, o întrerupse iute Dolly, ca și cum ar fi spus un lucru la care se gîndise de multe ori. Altfel n-ar mai fi vorba de iertare. Dacă-i să ierți, apoi trebuie să ierți totul, totul. Hai să mergem, am să te conduc în camera ta, spuse ea ridicîndu-se și, din mers, o îmbrățișă pe Anna. Draga mea, ce mult mă bucur că ai venit, ce mult mă bucur ! Mi-e mai ușor, mi-e mult mai ușor.

XX

Toată ziua aceea Anna și-o petrecu acasă, adică la Oblonski, și nu primi pe nimeni, cu toate că unele dintre cunoștințele ei, apucînd să afle că sosise, veniseră s-o vadă în aceeași zi. Anna își petrecu toată dimineata cu Dolly și copiii. Doar îi trimise un bilet fratelui ei, pentru ca acesta să ia neapărat prînzul acasă. „Vino, mare este mila lui Dumnezeu“, îi scria ea.

Oblonski prînzea acasă ; discuția fu comună, soția vorbi cu el, spunîndu-i „tu“, ceea ce nu se mai întîmplată în ultimul timp. În relațiile dintre soț și soție rămînea aceeași înstrăinare, dar nici nu se mai pomenea de despărțire, așa că Stepan

Arkadici întrevedea posibilitatea unei explicații și a unei împăcări.

Imediat după masa de prînz sosi Kitty. O cunoștea pe Anna Arkadievna, dar foarte puțin și, pe drumul spre sora ei, se întrebase cu spaimă cum o va primi această doamnă din înalta societate a Petersburgului, pe care toată lumea o lăuda. Dar îi plăcu Annei Arkadievna, ceea ce Kitty văzu din prima clipă. Anna, evident, îi admira frumusețea și tinerețea, iar Kitty nici nu apucă să se dezmeticească și se și pomeni nu doar sub influența ei, ci și îndrăgostită de ea, așa cum sînt capabile să se îndrăgostească tinerele fete de femeile măritate, mai în vîrstă decît ele. Anna nu semăna a doamnă din înalta societate sau a mamă cu un copil de opt ani, ci, prin suplețea mișcărilor, prin prospețimea și vioiciunea chipului ei, care se strecura ba în zîmbet, ba în privire, ar fi putut mai degrabă să pară o fată de douăzeci de ani, dacă nu ar fi avut expresia aceea serioasă, uneori tristă, a ochilor, care o uimea și o atrăgea pe Kitty. Aceasta simțea că Anna era cît se poate de simplă și nu ascundea nimic, dar că avea în ea o altă lume superioară, a unor interese inaccesibile ei, complicate și poetice.

După masa de prînz, cînd Dolly plecă în camera ei, Anna se ridică repede și se duse lîngă Oblonski, care își aprindea o țigară.

— Stiva, îi spuse ea, clipind veselă spre el, făcîndu-i cruce și arătîndu-i cu ochii spre ușă. Du-te și să te ajute Dumnezeu.

El o înțelese, aruncă țigara și dispăru îndărătul ușii.

După ce Stepan Arkadici ieși, ea se întoarse pe canapeaua unde stătuse înconjurată de copii. Poate fiindcă văzuseră că mama lor o iubește pe această tanti, poate fiindcă simțeau ei înșiși un farmec deosebit la ea, copiii cei mari și, după ei, și cei mici, așa cum li se întîmplă adesea copiilor, se agățaseră încă înainte de prînz de această nouă tanti și se țineau scai de ea. Și între ei avea loc un fel de joc, adică să stea cît mai mult lîngă ea, s-o atingă, s-o țină de mîna ei mică, s-o sărute, să se joace cu inelul ei sau măcar să pună mînuțele pe volanele rochiei ei.

— Hai, așezați-vă cum ați stat mai înainte, spuse Anna Arkadievna, reluîndu-și locul.

Și iarăși Grișa își strecură capul sub brațul ei, sprijinin-du-și-l de rochia ei și strălucind de mîndrie și fericire.

— Deci, cînd va fi balul ? o întrebă ea pe Kitty.

— Săptămîna viitoare, și va fi un bal splendid. Unul dintre acele baluri care sînt întotdeauna amuzante.

— Există baluri amuzante întotdeauna ? întrebă Anna, cu o ironie neașteptată.

— Ciudat, dar există. La Bobrișcev e întotdeauna amuzant, la Nikitin de asemenea, iar la Mejkov e întotdeauna plicticos. Dumneavoastră n-ați remarcat ?

— Nu, draga mea, pentru mine nu mai există baluri la care să mă amuz, spuse Anna, și Kitty văzu în ochii ei lumea aceea deosebită, care nu era deschisă pentru ea. Pentru mine nu există decît baluri la care nu-mi e chiar atît de greu și mă plictisesc mai puțin...

— Cum se poate ca *dumneavoastră* să vă plictisiți la bal ?

— Adică de ce *eu* nu m-aș putea plictisi la baluri ? o întrebă Anna.

Kitty își dădu seama că Anna știa ce răspuns va urma.

— Pentru că dumneavoastră sînteți întotdeauna cea mai frumoasă dintre toate.

Anna era în stare să roșească. Roși și spuse :

— În primul rînd, niciodată nu-i așa. Și în al doilea rînd, dacă ar fi așa, ce importanță ar avea pentru mine ?

— Veți merge la acest bal ? întrebă Kitty.

— Cred că-mi va fi imposibil să nu merg. Poți să-l iei, îi spunea ea Taniei, care încerca să-i scoată inelul ce-i aluneca ușor pe degetul ei alb, subțire la vîrf.

— Voi fi foarte bucuroasă dacă veți merge. Țin foarte mult să vă văd la bal.

— Dacă voi fi nevoită să merg, cel puțin mă voi consola cu gîndul că asta îți va face duminică o plăcere... Grișa, nu mă mai trage de păr, și așa mi s-a încîlcit de tot, spuse ea, aranjîndu-și bucla alunecată de lîngă celelalte, cu care se juca băiețelul.

— Vă imaginez la bal într-o rochie liliachie, zise Kitty.

— De ce neapărat liliachie ? se interesă Anna, surîzînd. Ei, copii, duceți-vă, duceți-vă. Auziți doar că *miss* Hull vă cheamă la ceai, spuse ea, îndepărtîndu-i pe copii și trimițîndu-i în sufragerie. De fapt, știu de ce mă îndemni să vin la bal. Aștepți multe de la acest bal și vrei ca toți să vină acolo și să fie părtași.

— De unde știți ? Așa e.

— O! Ce vîrstă frumoasă, continuă Anna. Îmi aduc aminte și cunosc această ceață albastră, precum cea din munții Elveției. Ceața care acoperă totul la vîrsta fericită, cînd copilăria e pe sfîrșite și din acest cerc imens, fericit, vesel, calea devine tot mai strîmtă și pătrunzi în această anfiladă cu veselie și cu frică, deși e și luminoasă, și fermecătoare... Cine n-a trecut prin asta?

Kitty tăcea și zîmbea. „Dar cum a trecut ea prin toate acestea? Tare-aș vrea să știu tot romanul vieții ei“, se gîndi Kitty, amintindu-și înfățișarea nepoetică a lui Aleksei Aleksandrovici, soțul Annei.

— Sînt la curent într-o oarecare măsură. Stiva mi-a spus și te felicit. Vronski îmi place foarte mult, continuă Anna. L-am întîlnit la gară.

— Ah, a fost acolo? întrebă Kitty, roșind. Dar ce v-a spus Stiva?

— Vrute și nevrute, adică tot. Și m-aș bucura foarte mult. Am călătorit ieri cu mama lui Vronski, continuă ea, care mi-a vorbit tot timpul numai despre el. E fiul ei preferat. Știu că mamele sînt pătinitoare, dar...

— Și ce v-a povestit mama lui?

— Ah, multe! Știu că e favoritul ei, dar se vede că e un gentleman... De pildă, mi-a spus că a vrut să-i lase toată averea fratelui lui, că în copilărie a mai făcut ceva neobișnuit, că a salvat o femeie de la înec. Într-un cuvînt, e un erou, spuse Anna, zîmbind și amintindu-și de cele două sute de ruble pe care Vronski le donase la gară.

Dar nu pomeni de acești bani. Cine știe de ce, amintirea lor îi era dezagreabilă. Simțea că în acest gest era ceva care o privea pe ea, ceva care nu trebuia să se întîmple.

— A insistat foarte mult să trec pe la ea, continuă Anna. M-aș bucura s-o văd pe bătrînă și mîine o să merg s-o vizitez. Totuși, slavă Domnului, Stiva stă destul de mult în budoarul lui Dolly, adăugă ea, schimbînd subiectul discuției și ridicîndu-se, după cum i se păru lui Kitty, nemulțumită de ceva.

— Nu, eu sînt primul! Ba eu! strigau copiii, care își băuseră ceaiul și acum dădeau fuga la tanti Anna.

— Toți deodată! spuse Anna și, zîmbind, fugi către ei, îmbrățișă și rostogoli pe jos toată grămada copiilor, care se zbăteau și țipau de încîntare.

XXI

La ceai, Dolly ieși din camera ei. Stepan Arkadici nu-și făcu apariția. Probabil că ieșise din camera soției pe ușa din dos.

— Mă tem că o să-ți fie frig la etaj, spuse Dolly, adresându-i-se Annei. Vreau să te mut la parter, unde o să fim mai aproape una de alta.

— Ah, te rog, nu vă faceți griji pentru mine, răspunse Anna, privind atent chipul lui Dolly și încercînd să-și dea seama dacă împăcarea avusese loc.

— Aici o să ai mai multă lumină, zise cumnata.

— Ți-am spus doar că dorm buștean oriunde și oricînd.

— Despre ce-i vorba? întrebă Stepan Arkadici, ieșind din cabinet și adresându-i-se soției.

După tonul lui, Kitty și Anna pricepură că împăcarea se produsese.

— Vreau s-o mut pe Anna jos, dar trebuie să schimb drapelele. Nimeni nu se pricepe la asta, trebuie să le schimb cu mîna mea, răspunse Dolly, adresându-i-se soțului.

„Doamne, oare s-or fi împăcat de tot?“ se gîndi Anna, auzind tonul ei rece și calm.

— Ah, Dolly, mereu complici lucrurile, spuse soțul. Dacă vrei, fac eu totul...

„Da, se pare că s-au împăcat“, își zise Anna.

— Știu eu cum le faci tu pe toate, replică Dolly. O să-i spui lui Matvei să facă ceea ce nu se poate face, tu o să pleci, iar el o să încurce totul. Și zîmbetul obișnuit, puțin ironic, încrețea buzele lui Dolly în timp ce vorbea.

„Împăcarea e deplină, completă, se gîndi Anna. Slavă Domnului!“ Și bucurîndu-se că împăcarea era opera ei, se apropie de Dolly și o sărută.

— Ba nu! De ce ne disprețuiești pe mine și pe Matvei? întrebă Stepan Arkadici, zîmbind aproape imperceptibil și adresându-i-se soției.

Toată seara, ca întotdeauna, Dolly a fost puțin ironică față de soțul ei, iar Stepan Arkadici s-a arătat mulțumit și bucuros, dar nu prea tare, ca nu cumva, fiind iertat, să arate că și-a uitat vina.

La ora nouă și jumătate, discuția de familie, deosebit de veselă și agreabilă, purtată la masa de ceai a familiei Oblonski, a fost tulburată de o întâmplare aparent foarte simplă, dar această întâmplare foarte simplă, cine știe de ce, le păru tuturor bizară. Conversînd despre cunoștințele comune de la Petersburg, Anna se ridică repede.

— O am în album, spuse ea. Cu această ocazie, vi-l arăt și pe Serioja al meu, adăugă ea, cu un zîmbet de mîndrie maternă.

Aproape de ora zece, cînd de obicei îi spunea „noapte bună“ fiului ei și adeseori, înainte de a pleca la vreun bal, îl culca chiar ea, se întristase că era acum atît de departe de băiat ; și oricare ar fi fost subiectul discuției, gîndul îi revenea mereu la Serioja al ei cel cîrlionțat. Acum simțea nevoia să-i vadă fotografia și să vorbească despre el. Profitînd de primul pretext, se ridică și, cu mersul ei ușor, ferm, se duse după album. Scara care ducea sus, în camera ei, pornea din vestibulul încălzit, spre care dădea scara principală, de la intrare.

Cînd ea ieși din salon, în vestibul se auzi soneria.

— Cine să fie ? întrebă Dolly.

— Dacă a venit cineva după mine, e prea devreme, iar pentru un străin e prea tîrziu, observă Kitty.

— Trebuie să fie niște hîrtii pentru mine, adăugă Stepan Arkadici și, cînd Anna trecu pe lîngă scara principală, un servitor urca treptele ca să-l anunțe pe vizitator, care se postase lîngă lampă. Privind în jos, Anna îl recunoscuse de îndată pe Vronski și în inima ei se zvîrcoli un sentiment ciudat de bucurie amestecată cu spaimă. El stătea în picioare, fără să-și dezbrace paltonul și scoțînd ceva din buzunar. În clipa cînd ea ajungea la mijlocul scării, Vronski se uită în sus, o văzu și în expresia chipului i se insinuă o umbră de jenă și de spaimă. Înclinîndu-și ușor capul, Anna urcă mai departe și în urma ei se auzi vocea tare a lui Stepan Arkadici, care-l chema să intre, și vocea înceată, moale și calmă a lui Vronski, care refuza.

Cînd Anna se întoarse cu albumul, Vronski nu mai era și Stepan Arkadici îi spuse că acesta venise să se intereseze de dineul pe care îl dădeau a doua zi în cinstea unei celebre artiste aflate în turneu.

— N-a vrut să intre nici în ruptul capului. E cam ciudat... adăugă Stepan Arkadici.

Kitty roși. Credea că doar ea a înțeles de ce a venit Vronski și de ce n-a vrut să intre. „A fost la noi, se gîndi ea, nu m-a găsit acasă și și-a dat seama că-s aici. Dar n-a intrat pentru că a crezut că-i târziu și știa că Anna e aici.“

Se uitară cu toții unii la alții fără să spună nimic și începură să răsfoiască albumul Annei.

Nu era nimic neobișnuit, nici ciudat în faptul că un om a trecut pe la un prieten la nouă și jumătate ca să afle amănunte despre dineul pe care-l proiectaseră, dar tuturor gestul li se păru bizar. Mai ales Annei această vizită i se păru ciudată și îi făcu o impresie proastă.

XXII

Balul de-abia începuse, cînd Kitty și mama ei pășiră pe scara mare, inundată de lumini, înțesată de flori și valeți pudrați, îmbrăcați în livrele roșii. Din săli răzbătea foșnetul vînzolelii, care răsuna uniform precum zumzetul albinelor într-un stup, și în timp ce ele, în vestibulul plin de arbuști, își aranjau coafurile în fața oglinzii, se auziră sunetele precaute și clare ale viorilor din orchestră, care atacau primul tur de vals. Un bătrînel în haine civile, care-și netezise tîmplele cărunte în fața altei oglinzi și împrăștia în jur miros de parfum, se încrucișă cu ele pe scară și le făcu loc să treacă, admirînd-o vizibil pe Kitty, pe care n-o cunoștea. Un tînăr fără barbă, unul dintre aceia pe care prințul Șcerbațki îi poreclea *tontălăi*, trecu pe lîngă ele îndreptîndu-și din mers cravata albă, le salută, apoi se întoarse și o invită pe Kitty la cadril. Primul cadril îi fusese promis lui Vronski, astfel încît trebui să i-l ofere acestui tînăr pe al doilea. Un ofițer, care-și încheia o mînușă, se dădu deoparte din fața ușii și, mîngîindu-și mustața, o admira pe Kitty, care arăta foarte bine în rochia roz.

Cu toate că toaleta, coafura și toate pregătirile pentru bal o costaseră pe Kitty destulă muncă și imaginație, acum, îmbrăcată în rochia ei de tul, complicată, cu dublură roz, pășea la bal atît de degajat și de simplu, de parcă tuturor acestor rozete, dantele și tuturor amănuntelor toaletei ea și ai casei nu le acordaseră nici un moment de atenție, de parcă

s-ar fi născut în acest tul, în aceste dantele, cu această coafură înaltă, cu un trandafir și două frunze în vîrf.

Cînd bătrîna prințesă, înainte de la intra în salon, voi să-î aranjeze o panglică răsucită de la cordon, Kitty se trase un pic deoparte. Simțea că totul trebuie să fie de la sine frumos și grațios în toaleta ei și că nu mai trebuie aranjat nimic.

Kitty era într-una din zilele ei faste. Rochia n-o strîngea nicăieri, șalul de dantelă nu-i aluneca de pe umeri, rozetele nu se șifonau și nu se rupeau; pantofii roz, cu tocuri înalte, nu-i strîngeau, ci îi înveseleau picioarele; meșele dese și blonde se aranjau bine pe capul mic, ca și cum ar fi fost părul ei. La mînușa lungă, care i se mula pe braț, fără să-i schimbe forma, nu căzuse nici un nasture, toți trei erau încheiați. Panglica neagră de velur a medalionului era o minunăție și îi înconjura grațios gîtul; acasă, privind-o în oglindă, Kitty simțise că această panglică de velur avea grai. De toate celelalte se putea îndoi, dar panglica de velur era o minune. Privind-o în oglindă, Kitty zîmbi și aici, la bal. În umerii dezgoliți și în brațele ei goale se simțea o răcoare marmoreană, senzație care lui Kitty îi plăcea în mod deosebit. Ochii îi străluceau și buzele rumene nu puteau să nu zîmbească, știindu-se atît de fermecătoare. Nu apucă să intre în salon și să ajungă la grupul doamnelor, alcătuit din tul, panglici, dantele și flori, aflat în așteptarea invitațiilor la dans (Kitty nu zăbovea niciodată în acest grup), că o și invită cineva la vals și o invită cel mai bun, cel mai important cavalier din ierarhia balurilor, celebrul dirijor de baluri, maestrul de ceremonii Egorușka Korsunski, un bărbat căsătorit, frumos și elegant. De-abia părăsind-o pe contesa Banina, cu care dansase primul tur de vals, el, uitîndu-se la gospodăria sa, adică la cele cîteva perechi ce începuseră să danseze, o zări pe Kitty intrînd, se repezi spre ea cu acea alură degajată, deosebită, specifică numai dirijorilor de baluri și, înclinîndu-se, fără măcar s-o întrebe dacă vrea sau nu, întinse mîna să-i cuprindă talia subțire. Kitty se uită împrejur să vadă cui i-ar putea încredința evantaiul, și amfitrioana, surîzînd, îl luă.

— Ce bine că ați venit la timp, spuse el, cuprinzînd-o de talie. Nu-mi place maniera altora de a veni mereu mai tîrziu.

Îndoindu-și brațul, ea îi puse mîna pe umăr și piciorușele ei încălțate în pantofi roz începură să se miște ușor și uniform, în ritmul dansului, pe parchetul alunecos.

— Mă odihnesc, valsînd cu dumneavoastră, îi spuse el după primii pași lenți de vals. Ce minunăție, ce lejeritate, ce *précision*! repeta el ceea ce le spunea mai tuturor cunoștințelor.

Kitty răspunse cu un zîmbet la compliment și, peste umărul lui, continua să se uite prin sală. Nu era o debutantă la baluri, pentru care toate chipurile se contopesc într-o impresie feerică, nici una dintre domnișoarele prea umblate pe la baluri, cărora toate fețele prezente le sînt atît de cunoscute, încît li s-a urît de ele. Ea se afla la mijlocul acestor extreme: era și emoționată, dar, în același timp, era și atît de stăpînă pe sine, încît putea să observe. Văzu că în colțul din stînga încăperii se grupase elita societății. Acolo se afla soția lui Korsunski, frumoasa Lydie, ultra-decoltată, acolo se afla amfitrioana, acolo strălucea și chelia lui Krivin, care nu lipsea niciodată din locul unde se găsea floarea societății; într-acolo priveau tinerii, fără să îndrăznească să se apropie; și tot acolo îl găsi cu privirea pe Stiva, după care zări silueta splendidă și capul Annei, care era îmbrăcată într-o rochie de catifea neagră. Și *el* era acolo. Nu-l mai văzuse din seara cînd îl refuzase pe Levin. Cu ochii ei prezbiți, Kitty îl recunoscuse de îndată și chiar observă că o privește.

— Facem încă un tur? Ați obosit? întrebă Korsunski, gîfîind ușor.

— Nu, mulțumesc.

— Unde să vă conduc?

— Karenina e aici, mi se pare... Duceți-mă la ea.

— La ordinele dumneavoastră.

Și Korsunski, moderîndu-și pașii, valsă spre grupul din colțul stîng al încăperii, repetînd: „*Pardon, mesdames, pardon, pardon, mesdames!*” și, manevrînd prin marea de dantele, tul și panglici, fără să agațe nici o pană, își răsuci brusc partenera, încît acesteia i se dezgoliră picioarele subțiri, cu ciorapi ajurați, iar trena zbură ca un evantai și acoperi genunchii lui Krivin. Korsunski se înclină, își bombă pieptul deschis și îi întinse mîna, ca s-o conducă la Anna Arkadievna. Kitty, roșind, își trase trena rochiei de pe genunchii lui Krivin și, puțin amețită, se uită împrejur, căutînd-o din priviri pe Anna. Aceasta conversa, înconjurată de bărbați și femei. Nu era îmbrăcată într-o rochie liliachie, cum și-ar fi dorit neapărat Kitty, ci într-una neagră, de catifea, care îi lăsa

dezgoliți umerii perfecți, parcă sculptați în fildeș vechi, pieptul și brațele rotunde, cu palmele mici și fine. Toată rochia era garnisită cu dantelă *guipure* venețiană. Pe cap, în părul negru, care era al ei, fără meșe, avea o mică ghirlandă din panseluțe. Mai avea o ghirlandă, la fel, pe panglica neagră a cordonului, prinsă între dantele albe. Coafura trecea neobservată. Se observau doar, înfrumusețînd-o, acei mici cîrlionți, rebeli, care-i apăreau mereu pe ceafă și pe tîmple. La gîtul viguros, sculptural avea un colier subțire de perle.

Kitty se văzuse în fiecare zi cu Anna, era îndrăgostită de ea și și-o imaginase neapărat în liliachiu. Dar acum, văzînd-o în negru, simți că nu-i înțelesese tot farmecul. De data aceasta văzu o ființă cu totul nouă și surprinzătoare pentru ea. Pri-cepu că Anna nu putea fi în liliachiu și că întregul ei farmec consta în faptul că își punea toaleta în umbră, că aceasta nu putea fi vizibilă niciodată pe corpul ei. Nici rochia neagră cu dantele bogate nu atrăgea atenția; era doar un cadru, și nu se vedea decît ființa ei, simplă, firească, elegantă și în același timp veselă și vioaie.

Ca întotdeauna, ținuta ei era extrem de dreaptă și, cînd Kitty se apropie de acest grup, Anna stătea de vorbă cu stăpînul casei, avînd capul puțin întors spre el.

— Nu, n-o să arunc eu piatra, îi răspunse ea la ceva, deși nu înțeleg, continuă Anna, strîngînd din umeri și imediat, cu un zîmbet tandru și protector, se întoarse spre Kitty. Cercetîndu-i toaleta cu o privire fugară, de femeie, făcu din cap un gest abia perceptibil, dar clar pentru Kitty, ceea ce însemna că îi aproba toaleta și frumusețea. Dumneata și în sală intri dansînd, adăugă ea.

— Este una dintre cele mai fidele ajutoare ale mele, spuse Korsunski, înclinîndu-se în fața Annei Arkadiевна, pe care încă n-o văzuse. Prințesa mă ajută să fac în așa fel, încît balul să fie vesel și frumos. Anna Arkadiевна, un tur de vals, spuse el, înclinîndu-se.

— Vă cunoașteți? întrebă stăpînul casei.

— Cu cine nu ne cunoaștem? Eu și soția mea, ca două oi negre, sîntem cunoscuți de toată lumea, răspunse Korsunski. Un tur de vals, Anna Arkadiевна.

— Nu dansez atunci cînd se poate să nu dansez, spuse ea.

— Dar astăzi nu se poate să nu dansați, îi răspunse Korsunski.

Între timp se apropie Vronski.

— Păi, dacă astăzi nu se poate să nu dansez, atunci hai-deți, spuse ea, fără să observe salutul lui Vronski, și își puse iute mîna pe umărul lui Korsunski.

„De ce o fi nemulțumită de el?” se întrebă Kitty, băgînd de seamă că Anna nu răspunsese intenționat la salutul lui Vronski. Acesta se apropie de Kitty, îi aduse aminte de primul cadril și își exprimă regretul că în ultimul timp nu avusese plăcerea s-o vadă. Kitty îl asculta și se uita cu admirație la Anna, care dansa. Se aștepta ca el s-o invite la vals, dar Vronski n-o invită și ea îl privi uimită. Vronski roși și se grăbi s-o invite la vals, dar nu apucă decît s-o cuprindă de talie și să facă primul pas, că muzica se opri. Kitty se uită la chipul lui, aflat atît de aproape, și mult timp după aceea, peste cîțiva ani, această privire plină de dragoste, pe care și-o îndreptase atunci spre el și la care el nu-i răspunsese, avea s-o rănească în inimă ca o rușine chinuitoare.

— *Pardon! Pardon!* Vals, vals! strigă Korsunski din celălalt capăt al sălii și, înșfăcînd prima domnișoară de lîngă el, începu să danseze.

XXIII

Vronski făcu cu Kitty cîteva tururi de vals. După vals, Kitty se duse la mama ei și nici nu apucă să schimbe cîteva vorbe cu doamna Nordston, că Vronski veni s-o ia la primul cadril. În timpul cadrilului nu-și spuseră nimic important, discutară cu intermitențe ba despre Korsunski și despre soția acestuia, pe care el îi descrise foarte amuzant ca pe doi copii simpatici de patruzeci de ani, ba despre viitorul teatru monden și doar o singură dată conversația o atinse unde o dorea, cînd Vronski o întrebă dacă Levin era la bal și adăugă că îi plăcuse foarte mult. Dar Kitty nici nu spera mai mult de la cadril. Cu inima cît un purice, aștepta mazurca. I se părea că la mazurcă trebuia să se hotărască totul. N-o îngrijora faptul că, în timpul cadrilului, el n-o invitase la mazurcă. Era sigură ca va dansa mazurca cu el, ca la balurile precedente, și refuzase cinci cavaleri, spunîndu-le că mazurca era deja promisă. Tot balul, pînă la ultimul cadril, a fost pentru Kitty un vis

fermecat, plin de culori vesele, sunete și mișcări. Nu dansa doar atunci când era prea obosită și simțea nevoia să se odihnească puțin. Dar, dansînd ultimul cadril cu unul dintre tinerii plecticoși, care nu putea fi refuzat, se pomeni deodată față în față cu Vronski și cu Anna. Nu se mai întâlnise cu Anna de la sosire și acum o văzu iarăși într-o lumină nouă și neașteptată. Remarcă la ea acea stare, pe care o cunoștea atât de bine, de excitație, datorată succesului. Vedea că Anna era amețită de vinul admirației pe care o provoca. Kitty cunoștea acest sentiment și îi știa semnele, pe care le vedea acum la Anna, vedea și strălucirea tremurătoare, fierbinte a ochilor, și zîmbetul de fericire și surescitare, care îi arcuia fără voie buzele, și grația limpede, precizia și ușurința mișcărilor.

„Pentru cine să fie toate acestea? se întrebă ea. Pentru toți sau pentru unul singur?” Și fără să-i vină în ajutor tînărului cu care dansa, care scăpase firul conversației și nu-l mai putea reînnoa și, supunîndu-se mașinal strigătelor vesele și poruncitoare ale lui Korsunski, care îi arunca pe toți ba în *grand rond**, ba în *chaîne***, ea observa și inima i se strîngea din ce în ce mai mult. „Nu, nu privirile mulțimii o amețesc, ci admirația unuia singur. Și oare acesta e chiar el?” De fiecare dată cînd Vronski vorbea cu Anna, în ochii femeii se aprindea o strălucire de bucurie și un zîmbet fericit îi arcuia buzele rumene. Parcă făcea eforturi să nu arate aceste semne de bucurie, dar ele îi răzbăteau cu de la sine putere pe chip. „Ce-o fi cu el?” Kitty îl privi și se îngrozî. Ceea ce văzuse atât de limpede pe chipul Annei observă și la el. Unde dispăruseră manierele lui întotdeauna calme, ferme și expresia liniștită și fără griji a feței? Nu, acum, de fiecare dată cînd i se adresa Annei, își apleca puțin capul, parcă dorind să cadă dinaintea ei, și nu avea în privire decît o expresie de umilință și de spaimă. „Nu vreau să vă jignesc, parcă spunea privirea lui de fiecare dată, ci încerc să mă salvez și nu știu cum.” Chipul lui avea o expresie pe care Kitty nu i-o mai văzuse niciodată.

Cei doi vorbeau despre cunoștințe comune, purtau discuția cea mai banală cu putință, dar lui Kitty i se părea că fiecare cuvînt pe care și-l spuneau decidea destinul lor și pe al ei.

* Cerc mare (fr.)

** Șir (fr.)

Ciudat era că, deși își spuneau cât de ridicol era Ivan Ivanovici cu franceza lui, că pentru Elețkaia s-ar fi putut găsi o partidă mai bună, aceste cuvinte aveau totuși pentru ei importanță, lucru pe care, ca și Kitty, îl simțeau. Tot balul, toată societatea se acoperiră de ceață în sufletul lui Kitty. Numai educația severă prin care trecuse o susținea și o silea să facă ceea ce se cerea, adică să danseze, să răspundă la întrebări, să vorbească, chiar să zîmbească. Dar înainte de începerea mazurcii, cînd scaunele începură să fie trase la perete și cîteva cupluri veniră din saloanele mici în sala mare, Kitty trecu printr-un moment de disperare și spaimă. Refuzase cinci cavaleri și acum nu dansa mazurca. Nu era nici o speranță să mai fie invitată, pentru că avea prea mare succes în societate și nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că n-o invitasese nimeni. Trebuia să-i spună mamei că nu se simte bine și să plece acasă, dar n-avea putere pentru așa ceva. Se simțea distrusă.

Se duse în fundul unui salon mic și se lăsă într-un fotoliu. Rochia vaporoză se ridică precum un nor împrejurul taliei ei fine; un braț dezgolit, subțire, gîngăș, lăsat neputincios în jos, se cufundă în pliurile roz ale jupei; în cealaltă mînă ținea evantaiul și, cu mișcări repezi și scurte, își răcorea fața înfierbîntată. Însă, în pofida acestei înfățișări de flutură de-abia coborît în iarbă și gata-gata să zboare, să-și desfacă aripile multicolore, o disperare teribilă îi chinuia inima.

„Poate că m-am înșelat, poate că toate acestea nu s-au întîmplat?”

Și își aminti din nou tot ce văzuse.

— Kitty, ce înseamnă asta? o întrebă contesa Nordston, care se apropiase, călcînd cu pași neauziți pe covor. Asta n-o înțeleg.

Kitty se ridică repede; buza de jos îi tresări.

— Kitty, nu dansezi mazurca?

— Nu, nu, răspunse Kitty, cu vocea tremurînd din pricina lacrimilor.

— În fața mea a invitat-o la mazurcă, spuse contesa Nordston, știind că Kitty va pricepe cine-i el și cine-i ea. Ea l-a întreat: Oare nu dansați cu prințesa Șcerbațkaia?

— Ah, mi-e indiferent! răspunse Kitty.

Nimeni altul, cu excepția ei, nu înțelegea în ce situație se află, nu știa că îl refuzase recent pe omul pe care, poate, îl iubea și îl refuzase fiindcă avusese încredere în altul.

Contesa Nordston îl găsi pe Korsunski, cu care se înțeleșese să danseze mazurca, și îi porunci s-o invite pe Kitty.

Kitty dansa în primul cuplu și, spre norocul ei, nu era nevoită să vorbească, pentru că Korsunski alerga încoace și încolo, împărțind dispoziții printre dansatori. Vronski și Anna stăteau aproape în fața ei. Îi vedea și de departe cu ochii ei prezbîți, îi vedea și de aproape, cînd se nimerea să formeze o pereche și, cu cît îi privea mai mult, cu atît mai mult se convingea că nenorocirea ei era un fapt împlinit. Kitty vedea că cei doi se simțeau singuri în această sală ticsită de lume. Și pe fața lui Vronski, întotdeauna calmă și impasibilă, vedea acea expresie care îl schimbasese atît de mult, o expresie de zăpăceală și supunere, asemănătoare cu aceea a unui cîine inteligent, cînd se simte vinovat.

Anna zîmbea și zîmbetul ei i se transmitea și lui. Atunci cînd ea cădea pe gînduri, și el devenea serios. O forță supranaturală îndrepta privirea lui Kitty spre fața Annei. Era splendidă în rochia ei simplă, neagră, splendide erau brațele ei rotunde, cu brățări, splendid era gîtul ei inflexibil, cu colierul subțire de diamante, splendid era părul cîrlionțat, cu şuvițele răzvrătite, splendide erau mișcările grațioase ale picioarelor și mîinilor ei mici, splendidă era această față frumoasă, plină de însuflețire; dar exista ceva teribil și crud în splendoarea ei.

Kitty o privea cu și mai multă admirație decît înainte și suferea din ce în ce mai mult. Se simțea zdrobită și chipul ei trăda acest lucru. Cînd Vronski o văzu, întîlnindu-se cu ea la mazurcă, n-o recunoscă imediat – atît de mult se schimbasese.

— Grozav bal! îi zise el, numai ca să spună ceva.

— Da, răspunse ea.

În toiul mazurcii, repetînd o figură complicată, inventată de Korsunski, Anna ieși în mijlocul cercului, luă doi cavaleri și chemă la ea o doamnă și pe Kitty. Apropiindu-se, Kitty se uita speriată la ea. Mijindu-și ochii, Anna o privi și zîmbi, strîngîndu-i mîna. Dar observînd că fața lui Kitty nu i-a răspuns la zîmbet decît cu o expresie de disperare și uimire, ea îi întoarse spatele și începu o conversație veselă cu cealaltă doamnă.

„Da, are în ea ceva străin, diabolic și fermecător“, își spuse Kitty.

Anna nu voia să rămînă la cină, dar stăpînul casei insista.

— Destul, Anna Arkadievna, spuse Korsunski, luîndu-i brațul dezgolit și punîndu-și-l sub mîneca fracului. Ce idee de cotilion am! *Un bijou**!

Și începu să facă pași mici, încercînd s-o tragă după el. Amfitrionul zîmbea, dînd aprobator din cap.

— Nu, nu rămîn, spuse Anna zîmbind. Însă, în pofida zîmbetului, după tonul hotărît, cu care răspunsese, și Korsunski, și amfitrionul înțelesesă că nu va rămîne.

— Nu, și-așa la Moscova, numai la balul dumneavoastră am dansat mai mult decît toată iarna la Petersburg, spuse Anna, uitîndu-se la Vronski, care stătea lîngă ea. Trebuie să mă odihnesc înainte de a pleca la drum.

— Sînteți decisă să plecați mîine? întrebă Vronski.

— Da, așa cred, îi răspunse Anna, parcă mirîndu-se de această întrebare îndrăzneată. Dar, spunînd aceste cuvinte, îl arse cu strălucirea tremurătoare, irezistibilă a ochilor și a zîmbetului.

Anna Arkadievna nu rămase la cină. Plecă.

XXIV

„Da, am în mine ceva urît, respingător, își spunea Levin, ieșind de la familia Șcerbațki și plecînd pe jos la fratele său. Nu-s bun de nimic pentru ceilalți oameni. Orgoliul, zice lumea. Nu, nici orgoliu n-am. Dacă aș fi avut orgoliu, nu m-aș fi pus într-o asemenea situație.“ Și și-l imagină pe Vronski, un om fericit, bun, inteligent și calm, care nu a ajuns, cu siguranță, niciodată într-o situație atît de îngrozitoare, ca aceea în care se aflase Levin în seara respectivă. „Da, trebuia să-l prefere pe el. Așa trebuie și n-am a mă plînge de nimeni și de nimic. Numai eu sînt vinovat. Ce drept am avut să cred că ea își va uni viața cu a mea? Cine sînt eu? Și ce sînt? Un ins de tot nimicul de care n-are nevoie nimeni.“ Și își aduse aminte de fratele lui, Nikolai, oprindu-se bucuros la această amintire. „Oare n-are dreptate să spună că în lume toate-s urîte și dezgustătoare? Și nu cred că l-am judecat sau că îl judecăm just pe fratele nostru. Firește, din punctul de vedere

* O bijuterie (fr.)

al lui Porfiri, care l-a văzut beat, cu haina de blană sfișiată, este un om demn de dispreț. Dar eu îl cunosc altfel. Îi cunosc sufletul și știu că semănăm cu el. Și eu, în loc să-l caut, m-am dus să iau masa și am venit aici.“ Levin se apropie de un felinar, citi adresa fratelui său, pe care o avea în portmoneu, și opri o birjă. Tot drumul, destul de lung, Levin își aminti ca aieva toate întâmplările din viața lui Nikolai, care îi erau cunoscute. Își aminti că acesta, la universitate și un an după absolvirea universității, trăise ca un călugăr, în pofida ironiilor colegilor, îndeplinind cu strictețe toate ritualurile religiei, slujbele, ținând toate posturile și evitând toate plăcerile, mai ales femeile ; și apoi se dezlănțuise brusc, se împrietenise cu oamenii cei mai ticăloși și se cufundase în dezmățul cel mai destrăbălat. Își aminti apoi istoria cu un băiețel pe care Nikolai îl luase de la țară ca să-l crească și, într-un acces de furie, îl bătuse atât de crunt, încât începuse un proces la care era acuzat de mutilare. Își aminti apoi încurcătura cu un cartofor, căruia îi rămăsese dator la cărți și îi dăduse o poliță, după care îl reclamase, susținând că acesta îl escrocasse. (Aceștia erau banii plătiți de Serghei Ivanîci.) Apoi își aminti cum și-a petrecut Nikolai o noapte la poliție, arestat fiind pentru scandal. Își aminti procesul rușinos, inițiat de Nikolai împotriva fratelui său, Serghei Ivanîci, pentru că acesta nu i-ar fi achitat partea ce-i revenea de pe urma moșiei maică-sii ; își aminti și ultima ispravă, când Nikolai se mutase cu serviciul în Ținutul de Vest și acolo ajunsese la tribunal pentru că bătuse un plutonier... Toate acestea erau teribil de mîrșave, dar lui Levin nu i se păreau atât de mîrșave cum și le-ar fi imaginat toți cei care nu-l cunoșteau pe Nikolai Levin, nu-i știau toată istoria și nu-i cunoșteau inima.

Levin își aminti că pe vremea cînd Nikolai era în perioada de evlavie, cu posturi, călugări, slujbe bisericești, cînd căuta ajutor în religie, un frîu pentru natura sa pasională, nimeni nu-l încurajase, ci, dimpotrivă, toți, chiar și el însuși, rîdeau de el. Îl tachinau, îl porecleau Noe, monah ; iar cînd a scăpat din laț, nimeni nu l-a ajutat, toți i-au întors spatele cu groază și dispreț.

Levin simțea că fratele Nikolai, în sufletul său, în adîncul sufletului său, cu toată viața scandaloasă pe care o ducea, nu era mai rău decît oamenii care îl disprețuiau. Nu era vinovat că se născuse cu caracterul său impetuos și cu mintea lovită

de ceva. El voia să fie bun întotdeauna. „O să-i spun totul, o să-l silesc să-mi spună totul și o să-i arăt că-l iubesc și de asta îl înțeleg“, hotărî Levin pe la ora unsprezece, cînd ajunsese la adresa ce i se dăduse.

— Sus, camerele 12 și 13, răspunse portarul la întrebarea lui Levin.

— E acasă?

— Trebuie să fie.

Ușa camerei numărul 12 era întredeschisă și de acolo, odată cu fișia de lumină, ieșea un fum gros de tutun prost și slab și se auzea o voce pe care Levin nu o cunoștea; dar își dădu imediat seama că fratele lui era acolo: auzise tusea acestuia.

Cînd intră pe ușă, vocea necunoscută spunea:

— Totul depinde de cît de rațional și de conștient se va conduce afacerea.

Konstantin Levin se uită pe ușă și văzu că cel care vorbea era un tînăr cu o claie uriașă de păr pe cap, îmbrăcat într-o *poddiovka*¹⁷; o femeie tînără, ciupită de vărsat, într-o rochie de lînă fără manșete și guler, stătea pe canapea. Fratele lui nu se vedea. Inima lui Konstantin se strînse dureros gîndindu-se printre ce oameni străini trăiește Nikolai. Nimeni nu-l auzise și Konstantin, descălțîndu-se de galoși, trăgea cu urechea la ceea ce spunea domnul cu *poddiovka*. Acesta vorbea despre o întreprindere.

— Ei bine, naiba să le ia pe clasele astea privilegiate, se auzi vocea lui Nikolai, după un acces de tuse. Mașă! Fă-ne rost de ceva mîncare și dă-ne vin, dacă a mai rămas. Dacă nu, trimite să ne aducă.

Femeia se ridică, ieși de după paravan și îl văzu pe Konstantin.

— Nikolai Dmitrici, e un domn aici, spuse ea.

— Pe cine caută? întrebă vocea iritată a lui Nikolai Levin.

— Eu sînt, spuse Konstantin Levin, ieșind la lumină.

— Care *eu*? repetă și mai iritat vocea lui Nikolai. Se auzi că se ridică repede și că se lovește de ceva, apoi Levin văzu în ușă statura fratelui său, atît de bine cunoscută și totuși surprinzător de sălbătică și bolnăvicioasă, uriașă, slabă, gîrbovită, cu ochii mari și speriați.

Era și mai slab decît cu trei ani mai înainte, cînd Konstantin Levin îl văzuse pentru ultima oară. Era îmbrăcat

cu o redingotă scurtă. Iar mîinile și oasele lui mari păreau și mai uriașe. Părul îi era mai rar, avea aceeași mustață deasupra buzelor, aceiași ochi priveau la cel intrat, cu o expresie ciudată și naivă.

— A, Kostea! rosti el deodată, recunoscîndu-și fratele, și ochii îi străluciră de bucurie. Dar imediat aruncă o privire spre tînărul din cameră și făcu o mișcare convulsivă, pe care Konstantin i-o cunoștea atît de bine, răsucindu-și capul și gîtul, de parcă l-ar fi strîns cravata; și pe față i se întipări o cu totul altă expresie, ciudată, suferindă și aspră.

— Ți-am scris și duminică, și lui Serghei Ivanîci, că nu vă cunosc și nici nu vreau să vă cunosc. Vrei ceva? Vreți ceva?

Era cu totul altfel decît și-l imaginase Konstantin. Cînd se gîndise la el, uitase de părțile cele mai urîte și mai dificile ale caracterului lui, datorită căruia te înțelegeai atît de greu cu el; și acum, cînd îi văzu fața și mai ales răsucirea convulsivă a capului, își aminti de toate acestea.

— Nu am nici un motiv special să te caut, spuse el cu sfială. Pur și simplu, am venit să te văd.

Probabil că sfiala fratelui îl înmuiase pe Nikolai. Buzele începură să-i tremure.

— A, asta era? spuse el. Păi intră, stai jos. Vrei să cînezi? Mașă, adu trei porții. Nu, stai. Știi cine-i dumnealui? Își întrebă el fratele, arătînd spre domnul cu *poddiovka*. Este domnul Krițki. Sîntem prieteni încă de la Kiev. E un om remarcabil. Firește, îl urmărește poliția, pentru că nu-i un ticălos.

Și așa cum îi era obiceiul, se uită la toți cei aflați în încăpere. Văzînd că femeia, care se oprise în ușă, dădea să plece, îi strigă: „Ți-am spus să stai!“ Și cu aceeași nepricepere, cu aceeași incoerență, pe care Konstantin i le cunoștea atît de bine, învăluindu-i iarăși pe toți cu privirea, începu să-i povestească lui Konstantin istoria lui Krițki: cum fusese exmatriculat din universitate, pentru că înființase o societate de ajutorare a studenților săraci și școli de duminică și cum acesta se angajase ca învățător la o școală primară, și cum fusese alungat și de acolo, și cum fusese pe urmă judecat pentru ceva.

— Deci, ați urmat universitatea din Kiev? întrebă Konstantin Levin, ca să întrerupă tăcerea penibilă, care se instaurase.

— Da, cîtva timp, îi răspunse Krițki, iritat și încruntat.

— Iar această femeie, îl întrerupse Nikolai Levin, arătînd spre ea, este tovarășa mea de viață, Maria Nikolaevna. Am luat-o dintr-o casă de toleranță, spuse el, răsucindu-și gîtul. Dar o iubesc și o respect, și pe toți cei care vor să aibă de-a face cu mine, adăugă el, ridicînd glasul și încruntîndu-se, îi rog s-o iubească și s-o respecte. Acum știi cu cine ai de-a face. Și dacă crezi că te înjosești, ușa nu-i departe.

Și iarăși privirea lui întrebătoare se mută repede de la unul la altul.

— Nu înțeleg de ce m-aș înjosi.

— Atunci, Mașa, spune să ne-aducă cina : trei porții, votcă și vin... Nu, stai... Ba nu, nu-i nevoie. Du-te.

XXV

— Vezi și tu, continuă Nikolai Levin, cu efort, cu fruntea încruntată și cu ochii împăienjeniți. Se vedea că îi era greu să se dumirească ce ar trebui să spună și să facă. Vezi tu... Îi arată spre un colț al camerei, unde erau niște bare de fier legate cu sfori. Le vezi ? E începutul noii afaceri în care ne angajăm. Este vorba de un artel de producție...

Konstantin aproape că nu-l asculta. Îi privea cu atenție fața bolnavă de ftizie și îi era tot mai milă de el, așa că nu putea să asculte ceea ce-i povestea fratele despre artel. Vedea că acest artel nu era decît un colac de salvare din disprețul față de sine însuși. Nikolai Levin continuă :

— Știi că muncitorul e oprimat de capital. La noi, lucrătorii, țărani duc toată povara muncii și, oricît ar trudi, nu pot ieși din starea lor de vite. Tot profitul care li s-ar cuveni peste salariu, cu care ar putea să-și îmbunătățească situația, să-și facă timp liber și, prin urmare, să se instruiască, le este luat de către capitaliști. Și societatea e în așa fel alcătuită că, cu cît lucrătorii vor munci mai mult, cu atît mai mult se vor îmbogăți negustorii, moșierii, iar ei vor trudi ca vitele de povară. Și această stare a lucrurilor trebuie schimbată, încheie el și își privi întrebător fratele.

— Da, fără îndoială, spuse Konstantin, uitîndu-se la roșeața apărută sub pomeții proeminenți și osoși ai obrazilor lui.

— Așa că noi organizăm un artel de lăcătușărie, unde toată producția și profitul și, mai ales, uneltele de producție să fie în comun.

— Și unde va fi artelul? întrebă Konstantin Levin.

— În satul Vozdremo din gubernia Kazan.

— De ce să fie într-un sat? Mi se pare că la țară și așa e mult de lucru. La ce bun acolo un artel de lăcătușărie?

— Pentru că țăranii sînt tot sclavi, cum au fost și mai înainte, și de aceea ție și lui Serghei Ivanîci nu vă place cînd cineva vrea să-i scoată din această sclavie, spuse Nikolai Levin, iritat de obiecție.

Konstantin Levin oftă, uitîndu-se în același timp prin camera întunecoasă și murdară. Oftatul păru să-l irite și mai mult pe Nikolai.

— Știu eu ce opinii aristocratice aveți voi, tu și Serghei Ivanîci. Știu că el își folosește toate forțele intelectuale pentru a justifica răul existent.

— Zău, de ce vorbești așa despre Serghei Ivanîci? îl întrebă Levin, surîzînd.

— Serghei Ivanîci? Uite de ce! strigă Nikolai Levin, auzind numele lui Serghei Ivanîci. Uite de ce... Ce să mai vorbim? Un singur lucru... De ce ai venit la mine? Tu disprețuiești toate acestea! N-ai decît! Du-te cu Dumnezeu, du-te! strigă el, ridicîndu-se de pe scaun. Pleacă, pleacă!

— Nu le disprețuiesc cîtuși de puțin, spuse Konstantin Levin cu sfială. Și nici măcar nu te contrazic.

Între timp se întoarse Maria Nikolaevna. Nikolai Levin se uită supărat la ea. Femeia se apropie repede de el și îi șopti ceva.

— Sînt bolnav, am devenit irascibil, spuse Nikolai, calmîndu-se și respirînd greu. Pe deasupra, îmi mai și vorbești despre Serghei Ivanîci și articolul lui. Este o prostie, un fals, o autoamăgire. Ce poate scrie despre dreptate un om care nu știe ce-i dreptatea? Dumneata i-ai citit articolul? i se adresă el lui Krițki, așezîndu-se din nou la masă și împingînd, ca să facă loc, țigările împrăștiate și eliberînd astfel o jumătate de masă.

— Nu l-am citit, răspunse posac Krițki, nedorind, se pare, să se implice în discuție.

— De ce? îl întrebă Nikolai, arătîndu-și de data aceasta iritarea față de Krițki.

— Pentru că nu cred că are rost să-mi pierd timpul cu așa ceva.

— Adică, dă-mi voie, de unde știi dumneata că-ți pierzi timpul? Multora articolul le e inaccesibil, adică îi depășește. Dar în ce mă privește, e altceva: îi citesc gândurile ca-n palmă și știu de ce articolul e slab.

Tăcură cu toții. Krițki se ridică încet și își luă căciula.

— Nu vrei să mănânci? Atunci, la revedere. Vino mâine cu lăcătușul.

De îndată ce Krițki ieși, Nikolai Levin zîmbi și făcu din ochi.

— Nici el nu-i sănătos, spuse el. Văd și eu că...

Dar în acest moment Krițki îl chemă din prag.

— Ce mai vrei? Întrebă Nikolai și se duse la el în coridor. Rămînînd singur cu Maria Nikolaevna, Levin i se adresă:

— Sînteți de mult cu fratele meu?

— De un an și ceva. Numai că a început să stea tare rău cu sănătatea. Bea mult, răspunse femeia.

— Cum să bea?

— Bea votcă și nu-i face bine.

— Și chiar bea mult? Întrebă Levin în șoaptă.

— Da, îi răspunse ea, uitîndu-se cu teamă la ușa în care apăruse Nikolai Levin.

— Ce vorbești? Întrebă el, încruntîndu-se și mutîndu-și privirea speriată de la unul la celălalt. Ce-ați vorbit?

— Nimic, îi răspunse încurcat Konstantin.

— Dacă nu vreți să-mi spuneți, treaba voastră. Numai că n-are rost să stai de vorbă cu ea. Ea-i o tîrfă, iar tu ești boier, spuse el, răsucindu-și gîtul. Văd că ai înțeles tot, ți-ai dat seama despre ce-i vorba și te uiți cu milă la rătăcirile mele, adăugă el, ridicînd iarăși tonul.

— Nikolai Dmitrici, Nikolai Dmitrici, începu iarăși să-i șoptească Maria Nikolaevna, apropiindu-se de el.

— Bine, bine!... Dar ce-i cu cina? A, uite-o! spuse el, văzîndu-l pe valetul cu tava. Aici, pune-o aici, adăugă el posac și imediat puse mîna pe votcă, își umplu un păhărel și-l sorbi cu lăcomie. Nu vrei și tu? Își întrebă el fratele, înveselindu-se subit. Să-l lăsăm pe Serghei Ivanici. Totuși, mă bucur să te văd. Orice s-ar zice, nu sîntem străini. Hai, bea. Ia spune-mi: ce mai faci? Întrebă el, mestecînd cu lăcomie o bucată de piine și umplîndu-și din nou paharul. Cum o mai duci?

— Locuiesc singur la țară, ca și mai înainte, mă ocup de gospodărie, îi răspunse Levin, îngrozit de lăcomia cu care fratele lui mânca și bea și încercînd să mascheze atenția cu care îl urmărea.

— De ce nu te însori?

— N-am avut ocazia, îi răspunse Konstantin, roșind.

— Cum așa? Pentru mine s-a sfîrșit! Mi-am stricat toată viața. Am spus-o și o spun că, dacă atunci cînd aveam nevoie de ea, mi s-ar fi dat partea mea, viața mea ar fi fost cu totul altfel.

Konstantin Dmitrici se grăbi să schimbe discuția.

— Știi că Vaniuşka al tău e la mine în Pokrovskoe? L-am făcut slujbaş de cancelarie, spuse el.

Nikolai își răsuci gîtul și căzu pe gînduri.

— Păi spune-mi ce se mai întîmplă la Pokrovskoe. Casa mai e întreagă, și mestecenii, și camera unde învățam noi? Și Filipp-grădinarul mai trăiește? Ce bine îmi aduc aminte pavilionul și divanul! Ai grijă, nu schimba nimic în casă, însoară-te mai repede și fă ca lucrurile să fie ca înainte. Am să vin la tine, dacă soția ta o să fie bună.

— Păi vino acum, spuse Levin. Ce bine ne-am aranja amîndoi!

— Aș veni la tine, dacă aș ști că nu-l găsesc pe Serghei Ivanîci.

— N-o să-l găsești. Trăiesc absolut independent de el.

— Da, însă orice s-ar spune, trebuie să alegi între mine și el, zise Nikolai, privindu-și fratele cu sfială. Această sfială îl emoționă pe Konstantin.

— Dacă vrei să afli părerea mea sinceră în această privință, îți spun că, în ce privește cearta dintre tine și Serghei Ivanîci, nu-s de partea nici unuia dintre voi. Nici unul nu aveți dreptate. Tu nu ai dreptate mai mult din punct de vedere exterior, iar el – interior.

— A, a! Ai înțeles asta, ai înțeles asta? strigă bucuros Nikolai.

— Dar eu, în ce mă privește, țin mai mult la prietenia ta, pentru că...

— De ce, de ce?

Konstantin nu-i putu spune că ține pentru că Nikolai era mai nefericit și avea nevoie de prietenie. Dar Nikolai înțelese

că voia să spună tocmai acest lucru și, încruntându-se, puse iar mîna pe votcă.

— Îți ajunge, Nikolai Dmitrici! zise Maria Nikolaevna, întinzîndu-și mîna dezgolită și plinuță către clondir.

— Dă-i drumul! Nu mă bate la cap! Te pocnesc! strigă el.

Maria Nikolaevna îl privi cu un zîmbet sfios și plin de bunătate, care i se transmise și lui Nikolai, și îi luă votca.

— Crezi că nu pricepe nimic? întrebă Nikolai. Astea le pricepe mai bine decît noi. Nu-i așa că are ceva bun și frumos în ea?

— N-ați mai fost pînă acum la Moscova? o întrebă Konstantin, ca să spună ceva.

— N-o mai lua cu *dumneavoastră*. Se teme de asta. Nu i-a mai spus *dumneavoastră* decît judecătorul de pace, atunci cînd a ajuns la tribunal pentru că a vrut să plece de la bordel. Doamne, ce aiureală mai e și pe lumea asta! strigă el deodată. Instituțiile astea noi, judecătorii de pace, zemstva... Mare porcărie!

Și începu să-i povestească despre conflictele avute cu noile instituții.

Konstantin Levin îl asculta și negarea sensului tuturor instituțiilor sociale, pe care o împărtășea și el și adeseori o enunța, auzită acum, de pe buzele fratelui, îi repugna.

— Astea o să le înțelegem pe lumea cealaltă, spuse el în glumă.

— Pe lumea cealaltă? Oh, nu-mi place lumea cealaltă! Nu-mi place, repetă el, oprindu-și privirile speriate și sălbătice pe chipul lui Konstantin. Și doar uneori ți se pare că n-ar fi rău să ieși din toată această mizerie, aiureală, și a ta, și a altora, dar eu mă tem de moarte, mă tem groaznic de moarte. Tresări. Ia și bea ceva. Vrei șampanie? Sau să mergem undeva. Hai la țigani! Știi, au început să-mi placă țigani și cîntecele rusești.

Limba începuse să i se împleticească și Nikolai prinse să sară de la un subiect la altul. Cu ajutorul Mașei, Konstantin îl convinge să nu plece nicăieri și îl culcară beat de tot.

Mașa promise să-i scrie lui Konstantin în caz de nevoie și să-l convingă pe Nikolai să vină să stea la el.

XXVI

În dimineața zilei următoare Konstantin Levin plecă din Moscova și spre seară ajunsese acasă. Pe drum, în tren, discutate cu vecinii de compartiment despre politică, despre noile căi ferate și, la fel ca la Moscova, îl copleșeau talmeș-balmeșul ideilor, nemulțumirea de sine, jena de ceva. Dar cînd coborî în gara lui, cînd îl văzu pe Ignat, vizitiul cel chior, cu gulerul caftanului ridicat, cînd, în lumina slabă ce răzbătea prin ferestrele gării, își văzu sania cu un covor așternut pe ea, caii cu cozile legate, cu inele și ciucuri la hamuri, cînd vizitiul Ignat, în timp ce aranja bagajele, îi povesti toate noutățile din sat, că venise un antreprenor și că fătase Pava, el simți că talmeș-balmeșul i se limpezește încetul cu încetul, că-i trec jena și nemulțumirea de sine. Acestea le simți doar văzîndu-l pe Ignat și uitîndu-se la cai. Dar după ce se îmbracă cu cojocul, care îi fusese adus, după ce urcă în sanie și se înveli cu pledul, după ce porni din loc și începu să se gîndească la ordinele pe care le va avea de dat în sat și să se uite la calul lăturaș, fost de călărie, un cal de Don, vlăguit dar semeț, începu să înțeleagă cu totul altfel toate cele ce i se întîmplaseră. Se simțea el însuși și nu voia să fie altul. Acum nu voia decît să fie și mai bun decît înainte. În primul rînd, se hotărî ca din acea zi să nu mai spere la fericirea extraordinară, pe care ar trebui să i-o ofere căsătoria și, în consecință, să nu mai negligeze prezentul. În al doilea rînd, nu se va mai lăsa luat înainte de pasiunea respingătoare, a cărei amintire îl chinuise atît de mult, cînd făcuse cererea în căsătorie. Apoi, aducîndu-și aminte de Nikolai, fratele lui, își puse în gînd să nu-și mai permită să-l uite vreodată, să-l urmărească și să nu-l mai scape din vedere, pentru a fi gata să-i sară în ajutor atunci cînd acestuia nu-i va fi bine. Și așa urma să se întîmple curînd, avea această presimțire. După aceea, discuția despre comunism, față de care avusese o atitudine atît de superficială, îl sili să mediteze. Considera că transformarea condițiilor economice este o aiureală, dar simțise întotdeauna inechitatea belșugului în care trăia el în comparație cu sărăcia poporului și acum hotărî că, pentru a se simți întru totul îndreptățit, deși și mai înainte muncise mult și nu trăise în lux, de-acum înainte va munci și mai mult și își va permite

mai puțin lux. Și toate acestea i se păreau atît de ușor de îndeplinit, încît de-a lungul drumului se cufundă în visările cele mai plăcute. Aproape de ora nouă, cu sentimentul viguros al speranței într-o viața nouă, mai bună, ajunse acasă.

Din ferestrele de la camera bătrînei doici Agafia Mihailovna, care deținea în casa lui funcția de econoamă, lumina cădea pe zăpada ce acoperea micul peron din fața casei. Bătrîna încă nu dormea. Kuzma, trezit de ea, somnoros și cu picioarele desculțe, ieși în fugă în pridvor. Laska, o cățea de prepelicar, aproape doborîndu-l pe Kuzma, ieși și ea în fugă lătrînd, se frecă de genunchii lui, se ridică, voind și neîndrăznind să-i pună labele din față pe piept.

— Te-ai întors repede, boierule, spuse Agafia Mihailovna.

— Mi s-a urît, Agafia Mihailovna. La alții e bine, dar e mai bine acasă, îi răspunse el și intră în cabinet.

Cabinetul se luminează treptat, pe măsură ce înainta cu lumînarea. Apăreau amănuntele știute : coarnele de cerb, rafturile cu cărți, oglinda sobei cu răsuflătoarea care de mult trebuia reparată, divanul tatălui său, o masă mare, iar pe masă o carte deschisă, o scrumieră spartă, un caiet cu scrisul lui. Cînd văzu toate acestea, pentru o clipă se îndoi de posibilitatea de a-și orîndui noua viață la care visa. Toate aceste urme ale vieții lui parcă îl împresurau și-i spuneau : „Nu, n-o să scapi de noi și n-o să fii altul, ci vei rămîne așa cum ai fost : cu îndoieli, cu veșnica ta nemulțumire de sine, cu încercările vane de a te îndrepta, cu căderi și cu perpetua așteptare a unei fericiri, care nu-ți este dată și e imposibilă pentru tine“.

Dar asta i-o spuneau lucrurile, în timp ce o altă voce din suflet îi șoptea că nu trebuie să se supună trecutului și că poate face orice cu ființa lui. Și, ascultînd această voce, se duse în colțul unde avea două haltere de cîte un pud și începu să facă cu ele exerciții de gimnastică, încercînd să-și recapete curajul. Dincolo de ușă se auzi un scîrțîit de pași. El lăsă repede halterele din mînă.

Intră vechilul, care îi spuse că, slavă Domnului, totul e bine, dar îi aduse la cunoștință că se încinsese hrișca din uscătoria cea nouă. Uscătoria cea nouă fusese construită și în parte proiectată de Levin. Vechilul fusese întotdeauna împotriva ei și acum, cu o satisfacție ascunsă, îi spunea că hrișca se încinsese. Însă Levin era ferm convins că se încinsese numai pentru că nu se luaseră măsurile despre care dăduse

ordine de sute de ori. Iritat, îl admonestă pe vechil. Dar exista un eveniment important și îmbucurător : fătase Pava, cea mai bună vacă a lui, scumpă, cumpărată de la o expoziție.

— Kuzma, dă-mi jocul. Și spune să mi se aducă un felinar. Mă duc s-o văd, îi zise el vechilului.

Grajdul vacilor scumpe era chiar după casă. Trecînd prin curte pe lîngă troianul adunat împrejurul tufei de liliac, porni spre grajd. Cînd deschise ușa, simți în nări aburul cald de gunoi, iar vacile, uimite de lumina, neobișnuită pentru ele, a felinarului, începură să se foiască pe așternutul de paie. Zări spinarea lată, netedă, cu pete negre, a olandezei. Berkut, taurul, tolănit cu belciugul în bot, dădu să se ridice, dar se răzgîndi și doar pufni de două ori, atunci cînd Levin trecu pe lîngă el. Frumoasa-frumoaselor, mare cît un hipopotam, Pava, se răsuci cu spatele, ca să-și ferească vițelușa de cei care intraseră, și o adulmeca.

Levin intră în stănog, se uită la Pava și săltă pe picioare vițelușa bălțată, cu pete roșii. Îngrijorată, Pava dădu să mugească, dar se potoli atunci cînd Levin împinse vițelușa spre ea și, răsufliînd din greu, începu s-o lingă cu limba ei aspră. Căutînd ugerul, vițelușa împingea cu botul sub burta mamei și dădea din coadă.

— Aici, Feodor, fă lumină aici, spuse Levin, cercetînd vițelușa. Leit maică-sa ! Nu contează că la culoare seamănă cu taică-său. E foarte frumoasă. Lungă și joasă în vîntre. Vasili Feodorovici, e frumoasă, nu ? îl întrebă el pe vechil, bucurîndu-se de vițică și iertîndu-l cu totul pentru hrișca încinsă.

— Cu cine să semene ca să nu fie frumoasă ? Semion, antreprenorul, a venit a doua zi după plecarea dumneavoastră. Trebuie să vă tocmiți cu el, Konstantin Dmitrici, spuse vechilul. V-am raportat despre mașină.

Această chestiune era suficientă pentru a-l antrena pe Levin în toate amănuntele gospodăriei lui mari și complicate, așa că, de la grajd, se duse de-a dreptul la cancelarie, stătu de vorbă cu vechilul și cu Semion, după care se întoarse acasă și urcă în salonul de la etaj.

XXVII

Casa era spațioasă, veche, și Levin, deși locuia singur, ocupa toate camerele și făcea focul în ele. Știa că e o prostie, știa chiar că nu e bine și că astfel se află în contradicție cu noile sale planuri, dar această casă era o lume întreagă pentru el. Era lumea în care trăiseră și muriseră părinții lui. Aceștia trăiseră o viață, care lui Levin i se părea idealul oricărei perfecțiuni și pe care el spera s-o reînnoiască împreună cu soția, cu familia lui.

Levin de-abia și-o mai amintea pe maică-sa. Imaginea ei era pentru el o amintire sacră și viitoarea lui soție, în închipuirea lui, trebuia să fie copia celui splendid, sfânt ideal de femeie, care era pentru el mama lui.

Nu numai că nu putea să-și imagineze iubirea pentru o femeie fără să fie căsătorit cu ea, ci mai întâi își închipuia familia și abia după aceea femeia care îi va dăruia această familie. De aceea concepția lui despre căsătorie era cu totul alta decât aceea a majorității cunoștințelor lui, pentru care căsătoria era unul dintre numeroasele aspecte ale vieții sociale; pentru Levin căsătoria era cel mai important lucru din viață, de care depindea toată fericirea. Și acum trebuia să renunțe la ea!

Cînd intră în micul salon, unde își bea ceaiul întotdeauna, și se așază pe fotoliu cu o carte în mînă, iar Agafia Mihailovna îi aduse ceaiul și, spunînd ca de obicei: „Stau și eu, fiule“, se așază pe un scaun la fereastră, el simți că, oricît ar părea de ciudat, nu s-a detașat de visele sale și nu poate trăi fără ele. Cu Kitty, cu alta, dar așa va fi. Citea, se gîndea la ceea ce citește, se întrerupea, ca s-o asculte pe Agafia Mihailovna, care flecărea neobosită; și totodată, fără nici o legătură, difere imaginii ale gospodăriei și ale viitoarei vieți de familie i se perindau în imaginație. Simțea că, în adîncul sufletului lui, ceva se statornicea, se potolea și își găsea locul.

Asculta cum Agafia Mihailovna îi spunea că Prohor l-a uitat pe Dumnezeu și cu banii dăruïți de Levin, în loc să-și cumpere un cal, bea în neștire și mai că n-a omorît-o în bătaie pe nevastă-sa; asculta și citea cartea și își amintea tot șirul ideilor provocate de lectură. Era cartea lui Tyndall¹⁸ despre căldură. Își amintea că-i reproșa lui Tyndall mulțumirea de

sine și abilitatea cu care făcea experiențele, absența perspectivei filosofice. Și deodată îi trecu prin cap un gând îmbucurător: „Peste doi ani voi avea în cireadă două vaci olandeze, poate că și Pava va trăi, douăsprezece tinere fiice ale lui Berkut și, în cazul cel mai bun, dacă le-aș strecura printre ele și pe astea trei, ar fi o minune!“ Puse iarăși mîna pe carte.

„Bine, electricitatea și căldura sînt același lucru ; dar într-o ecuație, pentru a rezolva problema, este posibil să punem un termen îl locul celui alt? Nu. Atunci? Legătura dintre toate forțele naturii și așa se simte prin instinct... Deosebit de plăcut ar fi, atunci cînd vițelușa Pavei va fi o vacă bălțată cu roșu, și toată cireada, în care le-aș *strecura* pe astea trei... Excelent! Să ies cu soția și cu musafirii în întîmpinarea cirezii... Soția o să spună: «Eu și Kostea ne-am îngrijit de vițelușa asta ca de un copil». «Cum poate să vă intereseze pe dumneavoastră așa ceva?» va întreba un musafir. «Tot ce îl interesează pe el mă interesează și pe mine.» Dar cine va fi soția?“ Și Levin își aminti ce i se întîmplase la Moscova... „Ei, ce să fac?... N-am nici o vină. Dar de-acum toate se vor orîndui altfel. E stupid să crezi că viața nu va permite schimbarea, că trecutul n-o va permite. Trebuie să te bați, să te străduiești să trăiești mai bine, mult mai bine...” Își ridică puțin capul și căzu pe gînduri. Întorcîndu-se după o repriză de lătrat prin curte, bătrîna Laska, încă bucurîndu-se de sosirea stăpînului, intră în salon dînd din coadă și aducînd cu ea mirosul de aer proaspăt ; apoi își vîrî capul sub brațul lui și începu să scîncească jalnic, cerîndu-i astfel s-o mîngîie.

— Numai că nu vorbește, spuse Agafia Mihailovna. Și-i ciîne... Pricepe și dobitocul că stăpînu-său s-a întors și că îi e urît.

— De ce să-mi fie urît?

— Parcă eu nu văd, taică? Ar cam fi timpul să-i cunosc pe boieri. De mică am trăit pe lîngă boieri. Nu-i nimic, taică. De-ai fi sănătos și curat la cuget.

Levin o privi cu atenție, mirîndu-se de felul în care femeia îi înțelesese gîndul.

— Ce zici, să-ți mai aduc niște ceai? întrebă ea, luă ceașca și ieși din cameră.

Laska își tot băga capul sub mîna lui. Levin o mîngîie și ea se încolăci imediat la picioarele lui, punîndu-și capul pe o

labă din spate. În semn că acum totul e bine și că se simte mulțumită, căscă botul, plescăi din limbă, își potrivea mai aproape de dinții bătrâni buzele lipicioase și se cufundă într-o liniște fericită. Levin îi urmări cu atenție aceste ultime mișcări.

„Așa-i și cu mine! își spuse el. Așa-i și cu mine! Nu-nimic... Totul e bine.“

XXVIII

După bal, dimineața devreme, Anna Arkadieвна îi trimise soțului o telegramă, anunțându-l că pleacă din Moscova în aceeași zi.

— Nu, trebuie, trebuie să plec, îi explică ea cumnatei de ce își schimbase planurile, vorbind pe un ton care dădea a înțelege că își amintise de atâtea treburi pe care le avea de făcut, încât nici nu le mai putea număra. Nu, mai bine astăzi!

Stepan Arkadici nu lua prânzul acasă, dar promisese să vină la ora șapte ca să-și conducă sora la gară.

Nici Kitty nu venise. Trimisese un bilet, în care scria că o doare capul. Dolly și Anna luară prânzul singure, alături de copii și de englezoaică. Cine știe de ce, poate fiind schimbători ca toți copiii sau foarte sensibili și simțind că în ziua aceea Anna nu mai era deloc aceeași ca la venire, că nu-i mai era gîndul la ei ca atunci cînd o îndrăgiseră atît de mult, cei mici își întrerupseră brusc jocul cu tanti, n-o mai iubeau și nu le părea deloc rău că pleacă. Toată dimineața Anna fu ocupată cu pregătirile de drum. Scrise bilete pentru cunoștințele ei de la Moscova, își calculă cheltuielile și împachetă lucrurile. Dolly n-o găsea deloc calmă, ci cuprinsă de acea îngrijorare pe care ea, Dolly, o cunoștea din experiență, îngrijorarea care nu vine niciodată fără vreo pricină anume și cel mai adesea acoperă nemulțumirea de sine. După masa de prînz, Anna se duse să se îmbrace în camera ei, iar Dolly o urmă.

— Ce ciudată ești astăzi! spuse Dolly.

— Eu? Așa crezi? Nu sînt ciudată, ci proastă. Mi se întîmplă. Tot îmi vine să plîng. E o prostie, dar trece, spuse repede Anna și își aplecă fața îmbujorată spre sacul de voiaj în care punea scufia de noapte și cîteva batiste fine. Ochii îi

străluceau într-o lumină aparte și i se umezeau mereu de lacrimi. Nu-mi venea să plec din Petersburg, iar acum plec cu greu de aici.

— Ai venit aici și ai făcut un lucru bun, spuse Dolly, privind-o cu atenție.

— Să nu spui asta, Dolly. N-am făcut nimic și nici nu puteam să fac ceva. Adeseori mă mir de ce oamenii s-au înțeles să mă strice. Ce am făcut și ce puteam să fac? Tu ai găsit în inima ta destulă iubire ca să ierți...

— Numai Dumnezeu știe ce s-ar fi întâmplat fără tine! Ce fericită ești tu, Anna! spuse Dolly. În sufletul tău, totul e clar și bine.

— Fiecare are în sufletul lui niște *skeletons**, cum spun englezii.

— Ce *skeletons* să ai tu? La tine totul e foarte clar.

— Am! spuse deodată Anna și brusc, după lacrimi, un zîmbet șiret, zeflemist îi încreți buzele.

— Ei bine, aceste *skeletons* ale tale sînt hazlii, nu întunecate, spuse Dolly, surîzînd.

— Nu, sînt întunecate. Știi de ce plec astăzi și nu mâine? E un lucru care mă apasă și pe care trebuie să ți-l mărturisesc, spuse Anna, îndreptîndu-se cu hotărîre pe scaun și privind-o pe Dolly drept în ochi.

Și, spre mirarea sa, Dolly văzu că Anna se înroșește pînă la urechi, pînă la cîrlionții negri de pe gît.

— Da, continuă Anna. Știi de ce Kitty n-a venit la prînz? E geloasă pe mine. I-am stricat... eu am fost de vină că balul acesta a devenit pentru ea un chin și nu o bucurie. Dar, ce-i drept, nu-s vinovată sau sînt doar puținel vinovată, spuse ea cu voce subțire, lungind cuvîntul „puținel“.

— O, ai lungit cuvîntul cum face Stiva! spuse Dolly, rîzînd. Anna se simți ofensată.

— O, nu, o, nu! Eu nu sînt Stiva, spuse ea, încruntîndu-se. Asta ți-o spun pentru că nu-mi permit nici o clipă să mă îndoiesc de mine însămi, zise Anna.

Dar în timp ce rostea aceste cuvinte, simțea că nu sînt adevărate; nu numai că se îndoia de ea însăși, dar se simțea tulburată cu gîndul la Vronski și pleca mai repede decît ar fi vrut tocmai ca să nu se mai întâlnească cu el.

* Aici : secrete (engl.)

— Da, Stiva mi-a spus că ai dansat mazurca cu el și că el...

— Nu-ți poți imagina ce ridicol a ieșit. Mă gîndeam să-l pețesc pentru Kitty și deodată m-am pomenit cu altceva. Poate, în pofida voinței mele...

Roși și tăcu.

— O, bărbații își dau seama imediat! spuse Dolly.

— Însă aș fi disperată, dacă din partea lui ar fi ceva serios, o întrerupse Anna. Și sînt sigură că totul va fi dat uitării și Kitty va înceta să mă urască.

— De altfel, Anna, dacă-i să-ți spun drept, nu prea-i doresc lui Kitty această căsătorie. Și-ar fi mai bine ca lucrurile să se oprească aici, dacă Vronski a fost în stare să se îndrăgostească de tine într-o singură zi.

— Ah, Dumnezeu, cît de prostește s-a întîmplat totul! spuse Anna și iarăși roși intens de plăcere, auzind cum Dolly rostește cu voce tare gîndul care o preocupa pe ea. Așa că plec, după ce mi-am făcut un dușman din Kitty, pe care o iubesc! Ah, ce drăguță e! Dar tu o să îndrepti lucrurile, Dolly? Da?

Dolly de-abia se abținu să nu zîmbească. O iubea pe Anna, dar îi plăcea să vadă că și aceasta are slăbiciuni.

— Un dușman? Nu se poate.

— Tare mi-aș dori ca voi să mă iubiți așa cum vă iubesc eu. Iar acum v-am îndrăgit și mai mult, spuse Anna gata să plîngă. Ah, ce proastă sînt astăzi!

Își trecu batista pe față și începu să se îmbrace.

Chiar înaintea plecării, veni Stiva, întîrziat, cu fața roșie, veselă, mirosind a vin și a țigară de foi.

Emoția Annei i se transmise și lui Dolly și, cînd își îmbrățișă pentru ultima dată cumnata, îi șopti:

— Ține minte, Anna: n-o să uit niciodată ce ai făcut tu pentru mine. Și ține minte că te iubesc și te voi iubi mereu ca pe cea mai bună prietenă a mea!

— Nu pricep pentru ce, spuse Anna, sărutînd-o și ascunzîndu-și lacrimile.

— M-ai înțeles și mă înțelegi. La revedere, scumpa mea!

XXIX

„Ah, s-a sfârșit totul, slavă Domnului“ – iată primul gând care îi trecu Annei prin minte când își luă ultimul rămas-bun de la fratele ei, care, pînă la cel de-al treilea semnal, blocase culoarul. Se așeză pe canapea alături de Annușka și se uită împrejur prin semiîntunericul din vagonul de dormit. „Slavă Domnului, mîine mă văd cu Serioja și cu Aleksei Aleksandrovici și revin la viața mea, bună și obișnuită, ca și mai înainte.“

În aceeași stare de surescitare în care se aflase toată ziua, Anna se pregăti cu plăcere și meticulozitate pentru călătorie; cu mîinile ei mici și dibace, deschise și închise sacul de voiaj roșu, scoase o perniță, și-o puse pe genunchi și, acoperindu-și bine genunchii, se așeză liniștită. O doamnă bolnavă se și pregătea de culcare. Celelalte două doamne intrară în vorbă cu ea, iar bătrîna cea grasă își înfășura picioarele și făcea observații cu privire la încălzire. Anna le răspunse cîteva cuvinte doamnelor, dar, neașteptîndu-se la o conversație interesantă, o rugă pe Annușka să-i aducă un felinar, îl agăță de brațul fotoliului și scoase din poșetă un cuțit de tăiat hîrtie și un roman englezesc. La început nu putu să citească. Mai întîi o deranjau forfota și umbletul; apoi, după pornirea trenului, nu putea să nu tragă cu urechea la sunete; apoi ninsoarea, care bătea în fereastra stîngă și se lipea de sticlă, și înfățișarea conductorului plin de zăpadă pe-o parte, care trecu pe culoar, și discuțiile despre viscolul crunt de afară, toate acestea îi distrăgeau atenția. Mai pe urmă totul se repetă monoton: aceleași zgîlțuituri și pocnituri, aceleași ninsoare bătînd în fereastră, aceleași treceri rapide de la cald la frig și din nou la cald, aceleași licăriri a chipurilor în semiîntuneric și aceleași voci, așa că Anna începu să citească și să înțeleagă ceea ce citea. Annușka moțăia de-acum, ținînd pe genunchi sacul de voiaj roșu și acoperindu-l cu palmele ei late, băgate în mînuși, dintre care una era ruptă. Anna Arkadievna citea și înțelegea că nu-i face plăcere să citească, adică să urmărească cum era zugrăvită viața altor oameni. Prea mare era dorința ei de viață. Dacă citea cum eroina romanului se îngrija de un bolnav, ea voia să umble, cu pași neauziți, prin camera bolnavului; dacă citea că un membru al parlamentului ținea o cuvîntare, voia să rostească ea această cuvîntare; dacă citea

că lady Mary călărea în urma unui cârd, o tachina pe cumnată-sa și îi uimea pe toți cu curajul ei, Anna voia să facă ea însăși același lucru. Însă era imposibil, și ea, plimbându-și cuțitașul neted în palmele mici, făcea eforturi să citească.

Eroul romanului era pe cale să-și dobândească fericirea tipic englezească, să capete titlul de baronet și o moșie, și Anna dorea să meargă cu el la această moșie, când simți subit că lui ar trebui să-i fie rușine și că ei îi e rușine de același lucru. Dar de ce eroului să-i fie rușine? „De ce mi-e rușine?” se întrebă ea cu o mirare ofensată. Lăsa cartea deoparte și se sprijini de spătarul fotoliului, strângând tare, cu amândouă mâinile, cuțitul de tăiat hîrtie. Nu era nimic rușinos. Rememoră toate impresiile sale de la Moscova. Toate erau bune, plăcute. Își aminti balul, își aminti de Vronski și de fața lui supusă, îndrăgostită, își aminti cum se purtase cu el: nu era nimic rușinos. Și totuși, chiar în acest moment al amintirilor, sentimentul de rușine se amplifică, de parcă o voce lăuntrică tocmai acum, când și-l amintise pe Vronski, îi spunea: „Cald, foarte cald, fierbinte”. „Și ce-i cu asta? se întrebă ea cu hotărîre, așezîndu-se mai bine în fotoliu. Ce înseamnă asta? Oare mi-e frică să privesc lucrurile în față? Ce să fie? Oare între mine și acest băiețandru-ofițer pot exista alte relații decît cele pe care le am cu oricare dintre cunoștințele mele?” Surîse disprețuitor și puse iarăși mîna pe carte, dar nu putea înțelege absolut nimic din ceea ce citea. Plimbă cuțitașul pe geam, apoi își lipi de obraz lama lui netedă și rece și mai că nu rîse cu voce tare de bucuria care, fără nici un motiv, pusese stăpînire pe ea. Simțea că nervii, ca niște strune, se încordau tot mai tare și mai tare, răsuciți fiind pe un fel de bastonașe. Simțea că ochii i se fac tot mai mari și mai mari, că degetele de la mîini și de la picioare i se mișcă nervos, că în piept ceva îi sugrumă respirația și că o doboară, cu o furie neobișnuită, toate imaginile și sunetele din acest semiîntuneric clătinător. Trecea mereu prin clipe cînd se întreba dacă trenul merge înainte sau înapoi sau dacă nu cumva stă pe loc. Annușka o fi cea de lîngă ea sau e o femeie străină? „Ce-i acolo, pe brațul fotoliului, o haină de blană sau o fiară? Și eu ce caut aici? Eu sînt sau alta?” Îi era frică să se lase furată de această stare de uitare de sine. Dar ceva o absorbea în această stare și numai de ea depindea dacă se va lăsa absorbită sau va rezista. Se ridică în picioare ca să se dezmeticească, dădu pledul deoparte

și scoase pelerina care-i acoperea rochia groasă. Pentru o clipă, își veni în fire și înțelese că bărbatul slab, îmbrăcat într-un palton de nanchin fără un nasture, care intrase, era fochistul, că se uita la termometru, că vîntul și zăpada s-au năpustit în urma lui pe ușă; apoi însă toate se amestecară... Acest bărbat cu talia înaltă se apucă să roadă ceva în perete, bătrîna începu să-și întindă picioarele aproape cît era vagonul de lung și-l umplu cu un nor negru; apoi ceva scîrțîi și pocni teribil, de parcă ar fi fost sfîșiat un om; apoi o lumină roșie îi orbi ochii, după care totul parcă fu astupat de un zid. Anna simți că s-a prăbușit. Și toate acestea nu o înfiorau, ci o înveseleau. Vocea unui om înfofolit și acoperit de zăpadă îi strigă ceva la ureche. Ea se ridică în picioare și se dezmetici; înțelese că ajunseseră într-o gară și că omul acela era conducătorul. O rugă pe Annușka să-i dea din nou pelerina, pe care o scosese, și șalul, și le puse pe umeri și se îndreptă spre ușă.

— Vreți să coborîți? întrebă Annușka.

— Da, vreau să iau puțin aer. Aici e foarte cald.

Și Anna deschise ușa. Viscolul și vîntul se năpustiră în întîmpinarea ei, disputîndu-și ușa cu ea. Și asta Annei i se păru ceva vesel. Vîntul parcă de-abia o așteptase, începu să șuiere vesel și voia s-o înșface și s-o ducă, dar ea, cu mîna puternică, se apucă de bara rece și, ținîndu-și poalele rochiei, coborî pe peron și se trase îndărătul vagonului. Vîntul bătea tare pe platformă, dar pe peron, îndărătul vagoanelor, atmosfera era calmă. Cu plăcere, cu tot pieptul, ea respira acest aer plin de ninsoare, geros și, stînd lîngă vagon, se uita la peron și la gara iluminată.

XXX

Viscolul teribil răbufnea și șuiera printre roțile vagoanelor și lovea stîlpii de după colțul gării. Vagoanele, stîlpii, oamenii – tot ce vedea era troienit dintr-o parte și zăpada creștea din ce în ce mai mult. Cîte o clipă, viscolul se potolea, dar apoi se năpustea iarăși în dezlănțuiri atît de puternice, încît se părea că nimic nu-i poate rezista. Între timp, oamenii forfoteau, vorbind vesel între ei, cu tălpile scîrțîind pe scîndurile peronului, deschizînd și închizînd mereu ușile mari. Umbra

încovoiată a unui om lunecă pe sub picioarele ei și se auziră lovituri cu ciocanul pe roțile de fier. „Dă-mi depeșa!” se auzi o voce supărată din partea cealaltă a beznei viscolite. „Poftiți aici! Numărul 28!” mai strigau alte glasuri și niște oameni plini de zăpadă, cu fularele pe obraji, trecură în fugă. Doi domni cu țiğările aprinse în gură trecură pe lângă ea. Ea mai trase o dată aer în piept, ca să-și umple plămînii. Scosese de-acum mîna din manșon ca să se agațe de bară, cînd încă un ins, îmbrăcat într-o manta militară, se așeză în lumina tremurătoare a felinarului. Anna întoarse capul și în aceeași clipă recunoscuse chipul lui Vronski. Ducîndu-și mîna la cozoroc, el se înclină și o întrebă dacă nu are nevoie de ceva, dacă nu-i poate fi cu ceva de folos. Destul de mult timp ea nu-i răspunse nimic, îl privi cu atenție și, cu toată umbra în care stătea el, văzu sau i se păru că vede expresia feței lui și ochii. Era din nou aceeași expresie de admirație respectuoasă, care o impresionase atît de mult cu o zi mai înainte. Nu o dată își spusese în aceste ultime zile, și-o spusese cu puțin timp înainte, că Vronski este pentru ea unul dintre sutele de oameni cu care se întâlnește mereu și pretutindeni, că niciodată nu-și va permite să se gîndească la el, dar acum, în prima clipă a întîlnirii cu el, o cuprinse un sentiment de mîndrie bucuroasă. N-avea nevoie să-l întrebe de ce este aici. Știa acest lucru la fel de sigur ca și cum el i-ar fi spus că se află aici pentru a fi acolo unde este ea.

— Nu știam că și dumneavoastră călătoriți. De ce ați pornit la drum? întrebă ea, lăsînd în jos mîna cu care voise să apuce bara. O bucurie și o însuflețire de nestăvilit îi străluceau pe față.

— De ce călătoresc? repetă el, privind-o drept în ochi. Știți că am pornit la drum ca să fiu acolo unde sînteți dumneavoastră, spuse el. Și nu pot altfel.

În aceeași clipă, parcă depășind un obstacol, viscolul spulberă zăpada de pe acoperișul vagonului, zdrăngăni o tablă desprinsă pe undeva și în față mugi plîngăreț și lugubru șuierat apăsător al locomotivei. Toată urgia viscolului i se păru Annei și mai splendidă acum. El rostise tocmai cuvintele pe care le rîvnea sufletul ei, dar de care judecata ei se temea. Nu-i răspunse nimic și Vronski citi pe fața ei lupta ce se dădea în suflet.

— Iertați-mă, dacă v-am spus ceva dezagreabil, rosti el cu umilință.

Vorbise respectuos și curtenitor, dar atât de ferm și de franc, încît mult timp ea nu-i putu răspunde nimic.

— Ceea ce-mi spuneți e rău și vă rog, dacă sînteți un om bun, să uitați ce-ați spus, așa cum voi uita și eu, îi replică ea în cele din urmă.

— Nu voi uita niciodată nici o vorbă a dumneavoastră, nici un gest al dumneavoastră și nu pot...

— Gata, gata ! strigă ea, încercînd zadarnic să-și compună o expresie severă pe chipul la care el se uita cu aviditate. Și, agățîndu-se cu mîna de bara rece, se ridică pe trepte și intră repede în vagon. Dar în coridorul mic se opri, meditînd în imaginație la cele întîmplate, fără să-și amintească nici vorbele ei, nici pe ale lui, Anna înțelese cu simțirea că această conversație de un minut îi apropiase teribil de mult ; și era speriată și fericită din această pricină. Stînd încremenită cîteva secunde, intră în vagon și se așeză la locul ei. Acea stare fermecată și încordată, care la început o chinuia, nu numai că se reînnoi, ci se și amplifică și ajunsese pînă la aceea că Anna se temea că în fiecare clipă s-ar putea rupe în ea ceva prea încordat. Nu dormi toată noaptea. Dar în această încordare și în reveriile care o umpleau nu era nimic neplăcut și lugubru ; dimpotrivă, era ceva îmbucurător, fierbinte și surescitant. Spre dimineată Anna ațipi în fotoliu și, cînd se trezi, afară era alb, era lumină și trenul se apropia de Petersburg. De îndată gîndurile despre casă, despre soț, despre copil și grijile zilei care începea și ale zilelor următoare puseră stăpînire pe ea.

La Petersburg, de îndată ce trenul opri și ea coborî, primul chip care îi atrase atenția era cel al soțului ei. „Ah, Dumnezeule, de ce o fi avînd asemenea urechi ?“ se gîndi ea, privindu-i silueta distantă și impozantă și mai ales ceea ce o frapase acum, cartilajele urechilor care îi susțineau borurile pălăriei rotunde. Văzînd-o, soțul veni s-o întîmpine, schițînd cu buzele zîmbetul său obișnuit și ironic și privind-o drept în față cu ochii lui mari și obosiți. Un sentiment neplăcut o împunse în inimă atunci cînd întîlni privirea lui fermă și obosită, de parcă se aștepta să-l vadă altfel. Mai ales o uimi sentimentul de nemulțumire de sine, pe care îl încercă în momentul întîlnirii cu soțul. Acest sentiment era cel vechi,

știut, semănînd a ipocrizie, pe care îl încerca în relațiile cu soțul ei; dar mai înainte ea nu observase acest sentiment, pe care de-abia acum îl înțelese clar și dureros.

— Da, cum vezi, soțul tandru, tandru ca în al doilea an de la căsătorie, ardea de dorința de a te vedea, spuse el cu vocea trăgănată și subțire, cu tonul pe care îl întrebuița aproape întotdeauna cu ea, un ton de ironie la adresa celor care ar vorbi într-adevăr așa.

— Serioja e sănătos? întrebă ea.

— Și asta-i toată recompensa, zise el, pentru înflăcărarea mea? E sănătos, sănătos...

XXXI

Toată noaptea, Vronski nici nu încercă să doarmă. Ședea în fotoliul său, ba privind fix înainte, ba măsurîndu-i din ochi pe cei ce intrau și ieșeau și, dacă și mai înainte îi uimea și îi tulbura pe necunoscuți prin calmul său imperturbabil, cu atît mai mult acum părea mîndru și impasibil. Privea la oameni ca la niște lucruri. Tînărul nervos, funcționar la un tribunal local, care stătea în fața lui, îl urî pentru acest aer. Tînărul îi cerea și foc, intra și în discuție cu el, chiar îl și înghiontea, ca să-l facă să simtă că nu este un obiect, ci om, dar Vronski se uita la el la fel ca la un felinar și tînărul făcea grimase, simțind că-și pierde stăpînirea de sine sub presiunea nerecunoașterii calității sale de om și, din cauza aceasta, nu putea să ațipească.

Vronski nu vedea nimic, nu vedea pe nimeni. Se simțea rege nu pentru că credea că a impresionat-o pe Anna – de asta încă nu era sigur – ci pentru că impresia pe care ea i-o făcuse îl umplea de fericire și de mîndrie.

Nu știa dacă va ieși ceva din asta și nici măcar nu se gîdea. Simțea că puterile lui, pînă acum neglijate și dispersate, sînt strînse acum la un loc și, cu o energie teribilă, tind spre un unic scop dătător de beatitudine. Acest lucru îl făcea să se simtă fericit. Nu știa decît că-i spusese adevărul – că merge acolo unde se află ea, că toată fericirea vieții, unicul scop al vieții erau acum pentru el s-o vadă și s-o audă. Și cînd coborîse din tren la Bologovo, ca să bea un pahar de apă gazoasă, și o văzuse pe Anna, îi spusese fără să vrea chiar

ceea ce gîndea. Și era bucuros că-i spusese acest lucru, că ea știe acum și se gîndește la asta. Nu dormise toată noaptea. Revenind în vagonul lui, rememorase neîncetat toate situațiile în care o văzuse, toate cuvintele ei și, în închipuirea lui, făcîndu-i inima cît un purice, se perindau imaginile unui viitor posibil.

La Petersburg, cînd coborî din tren după o noapte nedormită, se simțea înviorat și proaspăt, ca după un duș rece. Se opri lîngă vagonul său, așteptînd-o să coboare. „O s-o mai văd o dată, îmi spunea el, zîmbind fără să vrea, o să-i văd mersul, chipul, poate că îmi va spune ceva, poate că se va uita la mine, poate că îmi va zîmbi.“ Dar înainte s-o vadă pe Anna, îl zări pe soțul ei, pe care șeful gării îl conducea respectuos prin mulțime. „Ah, da ! Soțul !“ De-abia acum, pentru prima oară, Vronski înțelese clar că soțul era o persoană legată de Anna. Știa că avea un soț, dar nu credea în existența acestuia și crezu că există numai cînd îl văzu în carne și oase, cu cap, umeri și picioare, îmbrăcat în pantaloni negri ; mai cu seamă cînd îl văzu pe acest soț luînd-o pe Anna de mîină calm, cu sentimentul proprietății.

Văzîndu-l pe Aleksei Aleksandrovici, cu fizionomia sa proaspătă de petersburghez și cu figura severă și sigură de sine, cu pălăria rotundă, cu spinarea puțin gîrbovită, se convinse că el există și încercă același sentiment prin care trece un om chinuit de sete, atunci cînd ajunge în sfîrșit la izvor și găsește acolo un ciine, o oaie sau un porc, care a băut și a tulburat apa. Pe Vronski îl impresionează neplăcut mai ales mersul lui Aleksei Aleksandrovici, care lopăta cu șoldurile și cu picioarele boante. Considera că numai el are dreptul indiscutabil s-o iubească. Însă Anna era aceeași ; și înfățișarea ei dintotdeauna, înviorîndu-l fizic, tulburîndu-l și umplîndu-i sufletul de fericire, acționează asupra lui. Îi porunci valetului german, care venise în fugă spre el de la clasa a doua, să ia lucrurile și să plece acasă, apoi porni în urma Annei. Văzu primele momente ale întîlnirii dintre soț și soție și, cu perspicacitatea unui îndrăgostit, remarcă semnele de ușoară stînjeală cu care ea îi vorbea soțului. „Nu, nu-l iubește și nici nu-l poate iubi“, decise Vronski în sinea lui.

Apropiîndu-se din spate de Anna Arkadievna, remarcă cu bucurie că ea îi simțise prezența, că aruncase o privire fugară peste umăr și, recunoscîndu-l, își reluase discuția cu soțul.

— V-ați petrecut bine noaptea? întrebă el, înclinându-se în fața ei și a soțului și oferindu-i astfel lui Aleksei Aleksandrovici posibilitatea de a crede că lui îi fusese adresat salutul, ca și pe aceea de a-l recunoaște sau nu, după cum îi va fi voia.

— Vă mulțumesc, foarte bine, îi răspunse ea.

Era obosită și parcă de pe chipul ei dispăruse acel joc al neastîmpărului, care-i răzbătea ba în zîmbet, ba în priviri; dar pentru o clipă în ochii ei licări ceva și, cu toate că această scînteiere se stinse de îndată, Vronski se bucură de această clipă. Anna se uită la soțul ei ca să-și dea seama dacă acesta îl cunoaște sau nu pe Vronski. Aleksei Aleksandrovici îl privea cu nemulțumire pe Vronski, distrat, încercînd să-și amintească cu cine are de-a face. Calmul și siguranța de sine a lui Vronski, precum coasa pe piatră, se ciocniră acum cu recea siguranță de sine a lui Aleksei Aleksandrovici.

— Conte Vronski, spuse Anna.

— A! Ne cunoaștem, cred, spuse cu indiferență Aleksei Aleksandrovici, întinzîndu-i mîna. Ai plecat cu mama și te-ai întors cu fiul, spuse el, pronunțînd clar cuvintele, de parcă ar fi fost ruble pe care le dăruia. Veniți din concediu, nu-i așa? întrebă el și, fără să mai aștepte răspunsul, reluă, pe același ton glumeț, discuția cu soția. Ei, la Moscova, s-au vărsat multe lacrimi la despărțire?

Prin această întrebare adresată soției, îi dădea lui Vronski de înțeles că dorește să rămînă singur și, răsucindu-se spre el, își duse mîna la pălărie; dar Vronski îi spuse Annei Arkadieвна:

— Sper să am onoarea să vă vizitez.

Aleksei Aleksandrovici se uită la Vronski cu ochii lui obosiți.

— M-aș bucura foarte mult, spuse el cu răceală. Lunea e ziua noastră de primire. Apoi, concediindu-l de tot pe Vronski, îi spuse: Și ce bine că am avut exact o jumătate de oră la dispoziție ca să te întîmpin și să-ți arăt tandrețea mea, continuă el pe același ton glumeț.

— Bați prea tare moneda pe tandrețea ta ca să ți-o pot aprecia prea mult, spuse ea pe același ton glumeț, trăgînd cu urechea fără voie la pașii lui Vronski, care venea în urma lor. „Ce mă privește asta pe mine?“ se gîndi ea și începu să-l întrebe pe soțul ei cum și-a petrecut Serioja timpul în absența ei.

— O, excelent! *Mariette* spune că a fost foarte drăguț și... trebuie să te dezămăgesc... nu i-a fost urît fără tine, spre deosebire de soțul tău. Dar încă o dată *merçi*, draga mea, pentru că mi-ai dăruit o zi. Simpaticul nostru samovar va fi încântat. (Samovar îi spunea renumitei contese Lidia Ivanovna, pentru că aceasta se agita și se înfierbînta cu orice prilej.) M-a întrebat de tine. Știi tu, îndrăznesc să te sfătuiesc s-o vizitezi astăzi. Căci o doare inima pentru toate. Acum, pe lîngă toate grijile sale, este ocupată cu împăcarea soților Oblonski.

Contesa Lidia Ivanovna era prietena soțului ei și centrul unuia dintre cercurile din lumea bună a Petersburgului, cu care, prin soț, Anna era legată foarte strîns.

— Dar i-am scris.

— Însă ea vrea să afle amănuntele. Du-te la ea, dacă nu ești obosită. Careta o să ți-o pună la dispoziție Kondrati. Eu mă duc la comitet. Iar n-o să prînzesc singur, continuă Aleksei Aleksandrovici, renunțînd de data aceasta la tonul glumeț. N-o să crezi ce mult m-am obișnuit...

Și, strîngîndu-i îndelung mîna, cu un zîmbet semnificativ, o ajută să urce în caretă.

XXXII

Prima persoană care o întîmpină pe Anna acasă fu fiul ei. Dădu fuga spre ea pe scară, în ciuda exclamației guvernantei, și începu să strige cu încîntare disperată: „Mama, mama!” Ajungînd la ea, i se agăță de gît.

— Ți-am spus că-i mama! îi strigă el guvernantei. Știam eu!

Și fiul, la fel ca și soțul, îi produse Annei un sentiment ce semăna a dezămăgire. Și-l imagina mai frumos decît era în realitate. Acum trebuia să coboare în real, pentru a se bucura de el așa cum era. Dar și așa, era încîntător cu buclele lui blonde, cu ochii albaștri și cu piciorușele zvelte și plinuțe ieșindu-i în relief de sub ciorapii bine întinși. Anna încercă o plăcere aproape fizică de pe urma îmbrățișărilor și mîngîierilor lui și o împăcare morală cu sine atunci cînd îi întîlni privirea naivă, încrezătoare și iubitoare și îi auzi întrebările

inocente. Scoase cadourile pe care i le trimiseseră copiii lui Dolly și îi povesti fiului ei că la Moscova este o fetiță, pe care o cheamă Tania, și că Tania știe să citească și chiar îi învață pe ceilalți copii.

— Ce, eu nu-s așa de bun ca ea ? întrebă Serioja.

— Pentru mine ești cel mai bun din lume.

— Asta o știi, spuse Serioja zîmbind.

Anna nu apucase încă să-și bea cafeaua, cînd îi fu anunțată contesa Lidia Ivanovna. Aceasta era o femeie înaltă și trupeșă, cu o culoare galbenă, nesănătoasă a feței și cu doi ochi negri, splendizi, îngîndurați. Anna o iubea, dar acum parcă o văzu pentru prima dată cu toate defectele ei.

— Ei, draga mea, ai dus ramura de măslin ? întrebă contesa Lidia Ivanovna de cum intră în cameră.

— Da, totul s-a terminat, dar n-a fost ceva chiar atît de important cum credeam noi, îi răspunse Anna. În general, *belle soeur* a mea e prea prăpăstioasă.

— Da, pe lume este multă amărăciune și răutate, iar eu sînt astăzi de-a dreptul extenuată.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Anna.

— Încep să obosesc de pe urma luptei zadarnice pentru dreptate. Inițiativa surorilor (era vorba de o instituție filantropică, religios-patriotică) a început excelent, dar cu acești domni este imposibil să faci ceva, adăugă contesa Lidia Ivanovna, cu un ton de resemnare ironică în fața sorții. S-au agățat de idee, au schimonosit-o și apoi o discută într-un mod meschin și mizerabil. Doi-trei oameni, printre care și soțul dumitale, înțeleg toată importanța acestei acțiuni, iar ceilalți doar o ridiculizează. Ieri mi-a scris Pravdin...

Pravdin era un celebru panslavist din străinătate. Contesa Lidia Ivanovna povesti conținutul scrisorii acestuia.

Apoi contesa îi relată toate neplăcerile provocate de uneltirile împotriva unirii bisericilor și plecă în grabă, fiindcă în aceeași zi trebuia să fie prezentă la ședința unei societăți și la Comitetul Slav.

„Și doar toate acestea au existat și mai înainte ; de ce nu le-am remarcat pînă acum ? se întrebă Anna. Sau era foarte iritată astăzi ? Într-adevăr, e ridicol : scopul ei este virtutea, este creștină și se supără mereu, și are dușmani, și numai dușmani întru creștinism și virtute.“

După contesa Lidia Ivanovna veni o prietenă, soția unui director, și-i povesti toate noutățile din oraș. La ora trei plecă și aceasta, promițând să revină la masa de prînz. Aleksei Aleksandrovici era la minister. Rămînînd singură, Anna profită de timpul rămas pînă la masa de prînz pentru a fi de față la prînzul fiului ei (acesta prînzea separat), își făcu ordine în lucruri, citi și răspunse la biletele și scrisorile ce se adunaseră pe masa ei.

Sentimentul de jenă fără motiv, pe care îl încercase pe drum, și tulburarea dispărură cu totul. În condițiile ei obișnuite de viață, se simțea din nou de neclintit și ireproșabilă.

Își aminti cu uimire starea din ajun. „Ce-o fi fost? Nimic. Vronski a spus o prostie, căreia i se poate pune capăt cu ușurință, iar eu i-am răspuns cum se cuvenea. Nu trebuie și nu se poate să-i spun soțului meu despre asta. Să vorbesc despre asta ar însemna să dau importanță unui incident minor.“ Își aminti cum îi povestise soțului despre faptul că unul dintre subordonații lui din Petersburg îi făcuse aproape o declarație de dragoste și cum Aleksei Aleksandrovici îi răspunsese că, frecventînd înalta societate, fiecare femeie este expusă la așa ceva, dar că el are deplină încredere în ea și nu-și va permite niciodată s-o înjosească și să se înjosească pe el însuși într-un asemenea hal, încît să decadă pînă la a fi gelos. „Deci, de ce să-i spun? Da, slavă Domnului, nici n-am ce-i spune“, își zise ea.

XXXIII

Aleksei Aleksandrovici se întoarse de la minister la ora patru și, așa cum se întîmpla de obicei, nu apucă să treacă prin camera soției. Intră în cabinet ca să primească niște petiționari și să semneze hîrțiile aduse de secretarul lui. La masa de prînz (întotdeauna la familia Karenin luau prînzul vreo trei oameni) sosiră: o verișoară bătrînă a lui Aleksei Aleksandrovici, un director de departament cu soția și un tînăr recomandat lui Aleksei Aleksandrovici pentru a fi primit în serviciu. Anna ieși în salon ca să converseze cu ei. La ora cinci fix, cînd pendula de bronz marca „Petru I“ de-abia apucă să ajungă la cea de-a cincea bătaie, apăru Aleksei

Aleksandrovici, cu cravată albă la gât și în fracul cu două stele, deoarece trebuia să plece imediat după masa de prînz. Fiecare minut din viața lui Aleksei Aleksandrovici era ocupat și programat dinainte. Și pentru a reuși să facă tot ce trebuia să facă în fiecare zi, își impunea o punctualitate foarte strictă. Deviza lui era: „Fără grabă și fără odihnă“. Intră în salon ștergîndu-și fruntea, salută pe toată lumea și se așează grăbit, zîmbindu-i soției.

— Da, s-a terminat singurătatea mea. N-o să mă crezi ce incomod (accentuă cuvîntul *incomod*) e să iei singur masa de prînz.

La masă, vorbi cu soția despre treburile de la Moscova, cu un zîmbet ironic o întrebă despre Stepan Arkadici; dar conversația se învîrte împrejurul unor subiecte comune, legate de problemele de serviciu și de cele obștești. După masa de prînz își petrecu o jumătate de oră cu musafirii și, după ce-i strînse iarăși cu un zîmbet mîna soției, ieși din salon și plecă la Consiliu. De data aceasta, Anna nu plecă nici la prințesa Betsy Tverskaia, care, aflînd de sosirea ei, o invitasese în seara aceea, nici la teatru, unde în ziua aceea avea o lojă rezervată. Nu plecă nicăieri în primul rînd din cauză că nu era gata rochia cu care ar fi vrut să se îmbrace. În general, după plecarea oaspeților, ocupîndu-se de toaleta sa, Anna se simți foarte iritată. Înainte de plecarea la Moscova, îi dăduse modistei trei rochii să i le transforme. Rochiile urmau să fie transformate în așa fel, încît să nu poată fi recunoscute și trebuiau să fie gata de trei zile. Anna află că două rochii nu erau încă gata, iar cea de-a treia fusese transformată altfel decît voia ea. Modista veni să dea explicații, susținînd că așa era mai bine, și Anna se enervă atît de tare, încît mai apoi îi era jenă să-și amintească. Pentru a se calma de tot, se duse în camera copilului, își petrecu cu el toată seara, îl puse cu mîna ei în pat, îi făcu cruce și-l acoperi cu plapuma. Era bucuroasă că nu plecase nicăieri și că-și petrecuse seara atît de bine. Își simțea inima atît de ușoară și calmă, vedea atît de limpede că tot ceea ce pe drum i se păruse atît de important nu era decît unul dintre obișnuitele și măruntele incidente ale vieții în înalta societate, așa că nu trebuia să se jeneze față de nimeni, nici față de sine. Anna se așează lîngă șemineu cu un roman englezesc în mînă, așteptîndu-și soțul. La nouă și jumătate fix îl auzi sunînd la ușă, apoi el intră în cameră.

— În sfârșit, ai apărut ! spuse ea, întinzînd mîinile spre el. El îi sărută mîna și se așează alături.

— În mare, văd că ți-a reușit călătoria, spuse el.

— Da, mi-a reușit foarte bine, zise Anna și începu să-i povestească totul de la început: călătoria cu doamna Vronskaia, sosirea, accidentul din gară. Apoi îi spuse că i-a fost milă mai întîi de fratele ei, apoi de Dolly.

— Cred că un asemenea om nu poate fi scuzat, chiar dacă-i fratele tău, spuse Aleksei Aleksandrovici cu asprime.

Anna zîmbi. Își dăduse seama că el spusese acest lucru tocmai pentru a-i da a înțelege că legăturile de rudenie nu-l pot împiedica să-și spună părerea. Cunoștea și aprecia această trăsătură de caracter a soțului ei.

— Mă bucur că totul s-a sfîrșit cu bine și că te-ai întors, continuă el. Ei, se vorbește acolo despre noul decret pe care l-am trecut prin Consiliu ?

Anna nu auzise nimic despre acest decret și se simți jenată fiindcă uitase cu atîta ușurință un lucru atît de important pentru el.

— Aici, dimpotrivă, a făcut mult zgomot, spuse el cu un zîmbet satisfăcut.

Anna vedea că Aleksei Aleksandrovici vrea să-i comunice ceva plăcut pentru el în această chestiune și, punîndu-i întrebări, îl făcu să povestească. Cu același zîmbet satisfăcut, el îi spuse că a fost ovaționat pentru acest decret trecut prin Consiliu.

— M-am bucurat foarte, foarte mult. Asta demonstrează că, în sfârșit, și la noi începe să se formeze o opinie rațională și fermă în această privință.

Mîncînd o felie de pîine și golind al doilea pahar de ceai cu frișcă, Aleksei Aleksandrovici se ridică și porni spre cabinet.

— N-ai plecat nicăieri. Te-ai plictisit, nu-i așa ? întrebă el.

— O, nu ! îi răspunse ea, ridicîndu-se și conducîndu-l prin salon spre cabinet. Ce citești acum ?

— Acum citesc Duc de Lille, *Poésie des enfers* ^{* 19}, răspunse el. O carte remarcabilă.

Anna zîmbi, așa cum se zîmbește de slăbiciunile oamenilor dragi și, punîndu-și mîna sub mîna lui, îl conduse pînă la ușa cabinetului. Îi cunoștea obiceiul, devenit necesitate, de a citi

* Ducele de Lille, *Poezia infernului* (fr.)

seara. Știa că, în pofida faptului că era absorbit aproape cu totul de problemele de la serviciu, el considera că este obligat să se țină la curent cu lucrurile remarcabile ce apăreau în sfera intelectuală. Mai știa că îl interesau cu adevărat cărțile de politică, filosofie, teologie, că arta era cu totul străină firii lui, dar că, în ciuda acestui fapt, sau mai bine ca urmare a acestui fapt, Aleksei Aleksandrovici nu lăsa să-i scape nimic din ceea ce făcea furori în acest domeniu și se considera dator să citească totul. Anna știa că în domeniul politicii, filosofiei, teologiei, Aleksei Aleksandrovici avea îndoieli și căuta; dar în problemele de artă și poezie, mai ales în domeniul muzicii, de înțelegerea căreia era lipsit cu totul, avea opiniile cele mai precise și mai ferme. Îi plăcea să vorbească despre Shakespeare, Rafael, Beethoven, despre importanța noilor școli de muzică și poezie, care erau toate la el catalogate într-o ordine foarte clară.

— Să te aibă Dumnezeu în pază! îi spuse Anna în ușa cabinetului, unde i se pregătiseră lumânarea cu abajur și un clondir cu apă lângă fotoliu. Eu mă duc să scriu la Moscova.

El îi strînse mîna și o sărută din nou.

„Totuși, e un om simpatic, drept, bun și remarcabil în domeniul lui, își spuse Anna, întorcîndu-se în camera ei și parcă luîndu-i apărarea față de cineva care îl acuza și susținea că nu poate fi iubit. Dar urechile lui de ce ies atît de ciudat în evidență? Sau s-o fi tuns?”

La douăsprezece fix, cînd Anna încă mai stătea la masă și-i scria lui Dolly ultimele rînduri, se auziră pașii uniformi ai picioarelor lui, încălțate în papuci de casă, și Aleksei Aleksandrovici, spălat, pieptănat, cu cartea sub braț, se apropie de ea.

— E timpul, e timpul, spuse el, zîmbind cu tîlc și ducîndu-se în dormitor.

„Și cu ce drept se uita așa la el?” se întrebă Anna, amintindu-și privirea cu care Vronski îl măsura pe Aleksei Aleksandrovici.

Dezbrăcîndu-se, intră în dormitor, dar pe față nu numai că nu i se citea acea vioiciune, care, la Moscova, îi licărea mereu ba în ochi, ba în zîmbet, dimpotrivă, focul părea acum stins în ființa ei sau ascuns undeva departe.

XXXIV

Plecînd din Petersburg, Vronski lăsase apartamentul lui mare de pe strada Morskaia în grija unui prieten și bun tovarăș, Petrițki.

Petrițki era un tînăr locotenent de familie nu prea bună, nu numai sărac, ci și dator vîndut, care spre seară era întotdeauna beat și adeseori, din pricina unor istorii și caraghioase, și murdare, nimerea la arest, fiind însă iubit de tovarăși și de comandanți. Sosind pe la ora douăsprezece de la gară, Vronski văzu la scară o birjă pe care o cunoștea. Dindărătul ușii, după ce sună, auzi un rîs bărbătesc și gînguritul franțuzesc al unei femei, urmate de strigătul lui Petrițki: „Dacă-i vreunul dintre nemernici, nu-i da drumul!“ Vronski îi interzise ordonanței să-l anunțe și intră tiptil în prima cameră. Baroana Shilton, amica lui Petrițki, strălucindu-și atlazul mov al rochiei și bujorii figurii ei blonde, umplea, ca o cînăriță, toată camera cu sporovăiala ei pariziană și stătea la masa rotundă, făcînd cafea. Petrițki, în palton, și căpitanul de cavalerie Kamerovski, în uniforma completă, venit probabil de la serviciu, stăteau împrejurul ei.

— Bravo! Vronski! strigă Petrițki, sărînd în picioare și împingînd scaunul cu zgomot. Stăpînul casei în persoană! Baroană, dă-i o cafea din cafetiera cea nouă. Chiar nu mă așteptam! Sper că ești mulțumit de podoaba cabinetului tău, spuse el, arătînd spre baroană. Vă cunoașteți, nu-i așa?

— Ba bine că nu! spuse Vronski, zîmbind vesel și strîngînd mîna mică a baroanei. Cum să nu! Sîntem prieteni vechi!

— Dumneata de-abia ai venit de pe drum, spuse ea. Plec. Ah, plec chiar în clipa asta, dacă deranjez.

— Dumneata, baroană, ești acasă acolo unde te afli, spuse Vronski. Salut, Kamerovski, adăugă el, strîngînd cu răceală mîna acestuia.

— Uite, dumneata nu te pricepi niciodată să spui vorbe atît de frumoase, îi zise baroana lui Petrițki.

— Nu? Ba bine că nu! După masa de prînz, cuvintele mele pot fi la fel de frumoase.

— Dar după masa de prînz n-ai nici un merit! Ei bine, îți dau cafea, dar mai înainte du-te și te spală și aranjează-te, spuse baroana, așezîndu-se din nou și răsucind cu grijă

robinetul noii cafetiere. Pierre, dă-mi cafeaua, i se adresează ea lui Petrițki, căruia îi spunea Pierre după numele lui de familie, și nu-și ascundea relațiile cu el. Mai pun un pic.

— O s-o strici.

— Nu, n-am s-o stric! Ei bine, dar ce-i cu soția dumitale? întrebă ea deodată, întrerupînd discuția dintre Vronski și camaradul său. Nu ți-ai adus soția? Căci noi, aici, te-am însurat.

— Nu, baroană. M-am născut țigan și țigan o să mor.

— Cu atît mai bine, cu atît mai bine. Dă-mi mîna.

Și baroana, ținîndu-l pe Vronski de mîna, începu să povestească, intercalînd mereu glume, ultimele sale planuri de viață și să-i ceară sfatul.

— El îmi refuză mereu divorțul! Ce să mă fac? (*El* era soțul ei.) Acum vreau să intentez proces. Ce sfat îmi dai? Kamerovski, ai grijă de cafea, că a dat în foc. Vezi că sînt ocupată cu afaceri! Vreau să intentez procesul, pentru că am nevoie de averea mea. Îți dai seama ce prostie? Susține că i-aș fi infidelă, spuse ea cu dispreț, și din cauza asta vrea să profite de proprietatea mea

Vronski asculta cu plăcere gînguritul vesel al acestei femei drăguțe, îi dădea apă la moară, îi dădea sfaturi pe jumătate glumețe și în general reveni la tonul său obișnuit de discuție cu femeile de soiul ei. În lumea sa petersburgheză, toți oamenii erau împărțiți în două categorii total opuse. O categorie inferioară: oamenii triviali, proști și, mai ales, ridicoli, care cred că un bărbat nu trebuie să trăiască decît cu femeia cu care s-a cununat, că o fată trebuie să fie inocentă, o femeie – pudică, un bărbat – brav, echilibrat și ferm, că trebuie să-ți crești copiii, să-ți câștigi pîinea, să-ți plătești datoriile și alte asemenea prostii. Era categoria oamenilor de modă veche și caraghioși. Dar mai era o categorie de oameni, oameni adevărați, din care făceau parte ei toți, și care trebuiau să fie, în primul rînd, eleganți, frumoși, generoși, curajoși, care trebuiau să se lase în voia pasiunilor fără să roșească, rizîndu-și de toți ceilalți.

Doar în primul moment, după impresiile dintr-o altă lume, aduse de la Moscova, Vronski se simți derutat; însă imediat, ca și cum și-ar fi vîrît picioarele în niște pantofi vechi, intră în lumea sa de altădată, veselă și plăcută.

Cafeaua nu mai ajunsese să fiarbă, ci îi împroșcă pe toți, dădu în foc și făcu chiar ceea ce trebuia, adică le dădu un pretext de gălăgie și de rîs prin faptul că se vîrșă pe covorul scump și pe rochia baroanei.

— Bine, acum te las, altfel n-o să te mai speli niciodată și voi avea pe conștiință cea mai mare crimă a unui om onorabil, murdăria. Deci, mă sfătuiești să-i pun cuțitul la gît?

— Neapărat, și în așa fel, încît mîna dumitale să fie cît mai aproape de buzele lui. Îți va săruta mîna și totul se va sfîrși cu bine, îi răspunse Vronski.

— Deci, pe diseară, la Teatrul Francez! Și foșnindu-și rochia, baroana dispăru.

Kamervoski se ridică și el, iar Vronski, nemaiașteptînd pînă la plecarea lui, îi întinse mîna și se duse la toaletă. În timp ce se spăla, Petrițki îi povesti în linii mari situația în care se afla, în măsura în care aceasta se schimbase de la plecarea lui Vronski. Nu avea nici un ban. Taică-său îi spusese că nu-i dă și nu-i plătește datoriile. Un croitor vrea să-l bage la închisoare, altul îl amenință și el că-l bagă negreșit la închisoare. Comandantul regimentului i-a declarat că dacă nu pune capăt scandalurilor, va trebui să plece. De baroană s-a săturat ca de o ridiche amară, mai ales din cauză că tot vrea să-i dea bani; dar este una, o să i-o arate lui Vronski, o minune, o splendoare, în stilul strict oriental, „genre sclavei Rébecca”²⁰, înțelegi cum vine asta“. Și cu Berkoșev s-a certat ieri, a vrut chiar să-i trimită secundanți, însă, desigur, n-o să iasă nimic. În general, totul e excelent și extrem de vesel. Și, nelăsîndu-și tovarășul să aprofundeze situația, Petrițki se grăbi să-i povestească toate noutățile interesante. Ascultînd povestirile, atît de cunoscute, ale lui Petrițki în ambiața atît de cunoscută a apartamentului în care locuia de trei ani, Vronski avea sentimentul plăcut al revenirii la viața obișnuită și fără griji pe care o ducea la Petersburg.

— Imposibil! strigă el, lăsînd din mîna pedala lavoarului, deasupra căruia își turna șuvoaie de apă pe gîtul roșu și sănătos. Imposibil! strigă el, aflînd că Lora s-a cuplat cu Mileev și l-a părăsit pe Fertinhof. Dar el, e tot așa de idiot și mulțumit? Și Buzulukov ce face?

— Ah, cu Buzulukov a fost o istorie de tot hazul! strigă Petrițki. Știi că se dă în vînt după baluri și nu lasă să-i scape nici un bal de la curte. S-a dus la un bal mare, avînd pe cap

casca cea nouă. Ai văzut căștile noi? Sînt foarte frumoase, ușoare. Numai că el stă... Dar ascultă-mă.

— Păi te ascult, îi răspunse Vronski, ștergîndu-se cu un prosop plușat.

— Trece una dintre marile ducese cu un ambasador și, spre ghinionul lui Buzulukov, se-apucă să discute despre noile căști. Marea ducesă vrea să-i arate casca nouă... Îl vede pe amicul nostru. (Petrițki luă poziția lui Buzulukov, arătînd cum ținea casca.) Marea ducesă îl roagă să-i dea casca. El nu i-o dă. Ce să însemne asta? Cei din jur îi fac cu ochiul, dau din cap, se încruntă. Dă-o! N-o dă. Stă ca un bolovan. Poți să-ți imaginezi! Numai că unul... cum îl cheamă... vrea să-i ia casca... n-o lasă!... I-o smulge, i-o întinde mării ducese. „Iată noul model“, zice marea ducesă. Răsuțește casca și, poți să-ți imaginezi, din ea – pleosc! – cade o pară, curg bomboane, doi pfunzi de bomboane!... Își făcuse provizii, drăguțul de el!

Vronski se umflă de rîs. Și mult timp după aceea, vorbind altceva, își amintea de cască și izbucnea în hohote sănătoase de rîs, arătîndu-și cele două șiraguri întregi de dinți puternici.

După ce află toate noutățile, Vronski, ajutat de valet, se îmbracă cu uniforma și se duse să se prezinte la regiment. După aceea, voia să se ducă la fratele lui, la Betsy și să mai facă niște vizite, pentru a începe să frecventeze casele unde ar fi putut s-o întâlnească pe Karenina. Așa cum i se întîmpla întotdeauna la Petersburg, ieșind din apartament, n-avea să se mai întoarcă pînă noaptea tîrziu.

Partea a II-a

I

La sfârșitul iernii, în casa familiei Șcerbațki avu loc un consult, care trebuia să decidă în ce stare de sănătate se afla Kitty și ce trebuia făcut pentru restabilirea puterilor ei slăbite. Era bolnavă și, odată cu apropierea primăverii, sănătatea ei devenea tot mai proastă. Medicul casei îi prescrisese untură de pește, apoi fier, apoi nitrat de argint, dar, întrucât nici primul, nici al doilea, nici al treilea tratament nu dăduseră rezultate, iar medicul îi recomanda să plece din primăvară în străinătate, fusese invitat un doctor celebru. Doctorul celebru, un bărbat încă tânăr, foarte frumos, dori s-o consulte pe bolnavă. Cu o plăcere deosebită parcă, insista asupra faptului că pudoarea de domnișoară nu este decît o rămășiță a barbariei și că nu e nimic mai firesc ca un bărbat încă tânăr să pipăie o tînără dezbrăcată. Găsea că acest lucru este firesc, pentru că făcea așa ceva în fiecare zi și nu simțea sau gîndea, după cum i se părea lui, nimic rău, și de aceea considera că pudoarea fetei nu este doar o rămășiță a barbariei, ci și o ofensă personală.

Kitty trebui să se supună, deoarece, cu toate că toți medicii învățaseră la aceeași școală, studiaseră aceleași cărți și cunoșteau aceeași știință, deși unii spuneau că acest medic celebru nu este bun, totuși în casa prințesei și în cercul ei, cine știe de ce, se considera că numai acest medic celebru știe ceva deosebit și numai el o poate salva pe Kitty. După ce examinează și percută pe toate părțile bolnava, care era zăpăcită și zguduită de rușine, celebrul doctor se spală stăruitor pe mîini, apoi se duse în salon ca să discute cu prințul. Acesta, om trecut prin viață, inteligent și sănătos, nu avea încredere în medicină și, în sufletul lui, ura această comedie, mai ales că era aproape singurul care înțelegea pe deplin cauza bolii lui Kitty. „Ia te uită cum latră-n vînt“, se gîndi el, caracterizîndu-l astfel, cu o expresie din vocabularul cinegetic, pe celebrul doctor, în timp

ce-i asculta sporovăiala despre simptomele bolii de care suferea fiica lui. În acest timp, doctorul încerca din răspuțeri să-și ascundă disprețul pentru acest bătrîn boieros și se cobora cu mare greutate la nivelul scăzut de înțelegere al acestuia. Își dădea seama că n-avea rost să discute cu bătrînul și că în această casă totul depindea de mamă. În fața acesteia avea el intenția să-și risipească perlele elocinței. Între timp, prințesa intrase în salon împreună cu medicul de familie. Prințul se retrase, încercînd să nu se trădeze lăsînd să se vadă cît de caraghioasă i se părea această comedie. Prințesa era dezorientată și nu știa ce să facă. Se simțea vinovată față de Kitty.

— Ei bine, doctore, decideți-ne soarta, spuse prințesa. Spuneți-mi totul. „Există vreo speranță?” – voise să întrebe, dar buzele începuseră să-i tremure și nu putuse să pună această întrebare. Ei, cum e, doctore?

— Un moment, prințesă, vreau să mă consult cu colegul meu și după aceea voi avea onoarea să vă comunic opinia mea.

— Să vă las singuri?

— Vă rog.

Oftînd, prințesa ieși. După ce doctorii rămaseră singuri, medicul casei începu să-și expună timid părerea, care consta în faptul că exista începutul unui proces de tuberculoză, dar... etc. Doctorul celebru îl ascultă și la mijlocul discursului acestuia se uită la ceasul său masiv de aur.

— Așa e, spuse el. Dar...

Medicul casei tăcu respectuos la jumătatea frazei.

— După cum știți, nu putem diagnostica începutul unui proces de tuberculoză; înainte de apariția cavernelor nu există nici un simptom precis. Dar putem bănui. Și indicii avem: lipsa apetitului, surescitarea nervoasă și altele. Întrebarea se pune cam așa: dacă suspectăm un proces de tuberculoză, ce trebuie să facem ca să stimulăm apetitul?

— Dar știți și dumneavoastră că în asemenea cazuri există întotdeauna cauze etice, spirituale, își permise să intervină medicul casei, cu un surîs fin.

— Da, asta se înțelege de la sine, răspunse doctorul celebru, uitîndu-se din nou la ceas. Scuzați: s-o fi reparat podul Iauzski, sau trebuie să ocolesc? întrebă el. A! S-a reparat. Da, pot ajunge în douăzeci de minute. Deci, spuneam că problema poate fi pusă așa: să stimulăm apetitul și să calmăm

nervii. Un aspect este legat de celălalt și trebuie să acționăm din ambele părți ale cercului.

— Dar un voiaj în străinătate? întrebă medicul casei.

— Sînt adversarul călătoriilor în străinătate. Vă rog să remarcați: dacă există începutul unui proces de tuberculoză, lucru pe care nu putem să-l știm, un voiaj în străinătate nu va ajuta cu nimic. Este nevoie de un mijloc, care să ajute apetitul și să fie inofensiv.

Și doctorul celebru își expuse planul de tratament cu ape de Soden, la prescrierea cărora principalul argument era, probabil, acela că nu puteau dăuna.

Medicul casei îl ascultă cu atenție și respect.

— Dar în favoarea unui sejur în străinătate eu aș aduce ca prim argument schimbarea deprinderilor, îndepărtarea de condițiile care provoacă amintiri. Și apoi mama fetei vrea asta, spuse el.

— A! Atunci, în cazul acesta, n-au decît să meargă; numai că o să le facă rău șarlatanii de nemți... Trebuie să asculte... Mda, n-au decît să meargă.

Se uită iarăși la ceas.

— O! E timpul! spuse el și se îndreptă spre ușă.

Doctorul celebru o anunță pe prințesă (buna-cuviință îl îndemnă la aceasta) că trebuie s-o mai vadă o dată pe bolnavă.

— Cum? Vreți s-o mai consultați o dată? exclamă mama, îngrozită.

— O, nu, n-am nevoie decît de cîteva detalii, prințesă.

— Atunci poftiți.

Și mama, însoțită de doctor, intră în budoarul în care se afla Kitty. Slăbită și îmbujorată, cu o strălucire neobișnuită în ochi, urmare a jenei prin care trecuse, Kitty stătea în picioare în mijlocul camerei. Cînd doctorul intră, ea roși și ochii i se umplură de lacrimi. Toată această boală, tot tratamentul i se păreau ceva prostesc și chiar ridicol! Tratamentul i se părea la fel de ridicol, ca și reconstruirea din cioburi a unei vase sparte. Inima îi era zdrobită. Atunci cum vor s-o vindece cu pilule și prafuri? Dar n-o putea jigni pe mama ei, mai ales că aceasta se considera vinovată.

— V-aș ruga să luați loc, prințesă, îi spuse doctorul celebru.

Zîbind, se așează față în față cu ea, îi luă pulsul și iar începu să-i pună întrebări plicticoase. Ea îi răspunse și, deodată, iritîndu-se, se ridică.

— Doctore, scuzați-mă, dar zău că toate acestea nu vor duce la nimic, mai ales că mă întrebați a treia oară aceleași lucruri.

Doctorul celebru nu se simți ofensat.

— Iritabilitate patologică, îi spuse el prințesei, după ce Kitty ieși. De altfel, am terminat...

Și în fața prințesei, ca în fața unei femei extrem de inteligente, defini științific starea în care se afla Kitty și trase concluzia asupra necesității de a se trata cu apele minerale de care fata nu avea nevoie. La întrebarea dacă să plece sau nu în străinătate, doctorul se cufundă în meditație, ca și cum ar fi avut de rezolvat o problemă dificilă. Răspunsul fu dat în cele din urmă : să plece și să n-aibă încredere în șarlatani, să i se adreseze lui în toate chestiunile.

După plecarea doctorului parcă se petrecu ceva vesel. Mama mai veselă reveni la fiica ei, iar Kitty se prefăcea și ea că-i veselă. Acum era nevoită să se prefacă des, aproape întotdeauna.

— Zău că sînt sănătoasă, *maman*. Dar dacă vrei să mergem, atunci să mergem ! spuse ea și, încercînd să arate că o interesează voiajul, începu să vorbească despre pregătirile de drum.

II

După plecarea doctorului, sosi Dolly. Știa că în ziua aceea trebuia să aibă loc consultul și, cu toate că de-abia de curînd se ridicase din pat după naștere (născuse o fetiță la sfîrșitul iernii), cu toate că avea și ea destule neazuri, lăsase acasă copilul sugar și fetița bolnavă și venise să afle ce-i cu Kitty, a cărei soartă se decidea în ziua aceea.

— Ei, cum e ? întreabă ea, intrînd în salon fără să-și scoată pălăria. Sînteți veseli cu toții. E bine, nu-i așa ?

Încercară să-i povestească ce le spusese doctorul, dar se văzu că, deși doctorul vorbise mult și bine, nu puteau nicidecum să redea spusele lui. Interasant nu era decît faptul să se deciseseră să plece în străinătate.

Dolly oftă nemulțumită. Cea mai bună prietenă, sora ei, pleca. Iar viața ei nu era deloc veselă. După împăcare, relația

ei cu Stepan Arkadici devenise umilitoare. Sudura făcută de Anna se dovedise a nu fi rezistentă și armonia conjugală se frînse din nou în același loc. Nu era nimic cert, dar Stepan Arkadici lipsea aproape tot timpul de acasă, banii le lipseau și ei aproape întotdeauna din casă și suspiciunile de infidelitate o chinuiau permanent pe Dolly, care le alunga, temându-se de suferințele geloziei, prin care apucase să treacă. Primul acces de gelozie, odată consumat, nu mai putea reveni și chiar descoperirea infidelității n-ar mai fi putut acționa asupra ei ca prima dată. O asemenea descoperire ar fi privat-o acum doar de deprinderile din familie și ea se lăsa înșelată, disprețuindu-și soțul și disprețuindu-se pe sine pentru această slăbiciune. Pe deasupra, grijile familiei numeroase o chinuiau neîncetat: ba alăptarea copilului nu mergea cum trebuie, ba pleca doica, ba, ca acum, se îmbolnăvea câte unul dintre copii.

— Ei, cum o duc ai tăi? o întrebă mama.

— Ah, *maman*, și dumneata ai necazuri destule. Lili s-a îmbolnăvit și mă tem să nu fie scarlatină. Am ieșit acum din casă ca să aflu ce-i cu Kitty, dar, dacă-i scarlatină, Doamne ferește, n-o să mai pot ieși mult timp.

După plecarea doctorului, bătrînul prinț ieși din cabinetul său și, întinzîndu-și obrazul spre Dolly și spunîndu-i cîteva cuvinte, i se adresă soției.

— Ce hotărîre ați luat? Plecați? Și cu mine ce vreți să faceți?

— Cred că trebuie să rămîi acasă, Aleksandr Andreici, spuse soția.

— Cum vreți.

— *Maman*, de ce să nu vină și tata cu noi? întrebă Kitty. S-ar distra și el, ne-am distra și noi mai bine.

Bătrînul prinț se ridică și o mîngîie pe Kitty pe păr. Ea își ridică ochii și, zîmbind forțat, îl privi. Întotdeauna i se păruse că, din toată casa, el o înțelege cel mai bine, deși vorbește puțin cu ea. Ca mezină, era preferata tatălui și lui Kitty i se părea că iubirea pentru ea îl făcea să fie perspicace. Acum, întîlnind privirea ochilor lui albaștri și blînzi, care o priveau insistent de pe fața lui zbîrcită, i se păru că prințul o vede ca în palmă și înțelege gîndurile urite care o stăpînesc. Roșind, se întinse spre el, așteptîndu-se să fie sărutată, însă el doar îi ciufuli părul și spuse:

— Ah, moda asta prostească a meșelor ! Pe propria ta fiică n-ai cum s-o atingi și nu mîngîi decît părul unor femei care au dat ortul popii. Ei, Dolinka, i se adresează el fetei mai mari, ce mai face atuul tău ?

— Bine, *papa*, îi răspunse Dolly, înțelegînd că se referă la soțul ei. E mereu plecat, aproape că nu-l văd, nu se putu ea abține să nu adauge cu un zîmbet ironic.

— Încă nu s-a dus la moșie să vîndă pădurea ?

— Nu, se tot pregătește.

— Așa deci ! spuse prințul. N-ar fi bine să mă pregătesc și eu ? Ce zici ? Își întrebă el soția, așezîndu-se. Iar tu, Katia, i se adresează el mezinei, odată și odată, într-o bună zi, trezește-te și spune : păi sînt sănătoasă tun și o să merg iar cu *papa* să mă plimb dimineața, pe ger. A ?

Cele spuse de tatăl ei păreau foarte simple, dar Kitty, auzind aceste cuvinte, se fistici și se pierdu cu firea, ca un răufăcător prins asupra faptei. „Da, știe tot, înțelege tot și, prin aceste cuvinte, îmi spune că, chiar dacă mi-e rușine, trebuie să-mi depășesc rușinea.“ Nu putu să-și facă curaj și să-i răspundă ceva. Dădu să înceapă, dar izbucni deodată în plîns și ieși în fugă din cameră.

— Uite ce fac glumele tale ! zise prințesa, năpustindu-se la soțul ei. Tu întotdeauna... — începu ea să-i reproșeze.

Prințul asculta destul de mult timp reproșurile prințesei, tăcea, dar fața i se posomora din ce în ce mai mult.

— Se află, biata de ea, într-o stare atît de jalnică, atît de jalnică și tu nu simți că suferă la fiecare aluzie care se face la cauza chinului ei. Ah ! Să te înșeli atît de mult în privința oamenilor ! spuse prințesa și, după schimbarea tonului ei, Dolly și prințul înțeleseseră că se referea la Vronski. Nu înțeleg cum de nu sînt legi împotriva unor oameni atît de ticăloși și ingrati.

— Ah, mai bine nu te-aș fi auzit ! spuse prințul posomorît, ridicîndu-se de pe scaun și parcă vrînd să plece, dar oprindu-se în ușă. Legi sînt, draga mea, și dacă tot m-ai provocat, o să spun cine-i de vină în toate : tu și tu, numai tu. Legi împotriva unor asemenea secături au fost întotdeauna și sînt ! Dar, dacă n-ar fi existat ceea ce n-ar fi trebuit să existe, așa bătrîn, cum sînt, l-aș provoca la duel pe acest fante. Mda, acum însă o tratezi și-i chemi în casă pe șarlatanii aceștia.

Prințul părea să aibă încă multe de spus, dar de îndată ce îi auzi tonul, așa cum se întâmpla întotdeauna când era vorba de probleme serioase, prințesa se potoli repede și se căi.

— *Alexandre, Alexandre*, șopti ea, înaintînd spre el și izbucnind în plîns.

Văzînd-o plîngînd, prințul tăcu și el în aceeași clipă. Se apropie de soție.

— Ei, gata, gata! Știu că și ție ți-e greu. Ce-i de făcut? Nu-i mare nenorocire. Domnul e milostiv... mulțumește-I... — spuse el, fără să-și dea seama ce vorbește și, răspunzînd la sărutul umed al prințesei, pe care-l simți pe mînă, ieși din cameră.

Încă din momentul în care Kitty ieșise plîngînd din salon, Dolly, cu instinctul ei de mamă, de femeie măritată, își dăduse seama că situația cerea implicarea unei femei și se pregătise s-o facă. Își scoase pălăria și, suflecîndu-și mintal mînele, se pregăti să intre în acțiune. În timpul ofensivei mamei asupra tatălui ei, încercase să-și tempereze mama, atît cît îi permitea respectul ei de fiică. În timpul dezlănțuirii prințului, tăcuse; se simțea jenată pentru maică-sa și în același timp o încerca o efuziune de tandrețe pentru tatăl ei, care își recăpătase de îndată blîndețea; dar după ieșirea prințului, se pregăti să facă lucrul cel mai important și cel mai necesar — să se ducă la Kitty și s-o calmeze.

— *Maman*, de mult am vrut să te întreb dacă știi că Levin a vrut s-o ceară în căsătorie pe Kitty, atunci cînd a fost ultima oară aici. I-a spus lui Stiva.

— Și ce-i cu asta? Nu înțeleg...

— Atunci poate că Kitty l-a refuzat?... Nu ți-a spus?

— Nu, nu mi-a spus nimic nici de una, nici de cealaltă: e prea mîndră. Dar știi că totul i se trage de la acest...

— Da, dar imaginează-ți că nu l-ar fi refuzat pe Levin, și nu l-ar fi refuzat, dacă n-ar fi fost la mijloc celălalt, asta o știi... Și apoi celălalt a înșelat-o atît de îngrozitor.

Prințesei îi era prea teamă să se gîndească ce mare vină avea față de fiica ei, așa că se supără.

— Ah, nu mai înțeleg nimic! Acum fetele vor să trăiască așa cum le taie capul, mamei nu-i spun nimic și pe urmă, poftim...

— *Maman*, mă duc la ea.

— Du-te. Nu te las eu să te duci? spuse mama.

III

Intrînd în micul budoar al lui Kitty, o cameră frumoasă, cu tapet roz, cu păpuși din *vieux saxe**, la fel de proaspătă, de roz și de veselă, cum era însăși Kitty cu două luni în urmă, Dolly își aminti cu cîtă bucurie și dragoste aranjase anul trecut această cameră împreună cu Kitty. Simți un fior rece în inimă cînd o văzu pe Kitty stînd pe un scaun scund, cel mai aproape de ușă, fixînd cu ochii immobili un colț de covor. Kitty se uită la sora ei fără ca expresia rece și un pic aspră a feței ei să se schimbe cîtuși de puțin.

— Curînd plec și nu mai ies din casă, iar tu n-o să poți veni la mine, îi spuse Daria Aleksandrovna, așezîndu-se lîngă ea. Vreau să stau de vorbă cu tine.

— Despre ce? întrebă repede Kitty, ridicîndu-și speriată capul.

— Despre ce altceva, dacă nu despre necazul tău?

— N-am nici un necaz.

— Lasă, Kitty. Crezi că aș putea să nu știu? Știu totul. Și crede-mă, e un fleac atît de... Toate am trecut prin asta.

Kitty tăcea și pe față avea aceeași expresie aspră.

— Nu merită să suferi atît de mult din cauza lui, continuă Daria Aleksandrovna, abordînd problema frontal.

— Da, pentru că m-a desconsiderat, rosti Kitty cu voce tremurătoare. Nu-mi spune! Te rog, nu-mi spune!

— Păi cine ți-a zis asta? Nimeni nu ți-a zis. Sînt sigur că a rămas la fel de îndrăgostit de tine, dar...

— Ah, pentru mine cel mai penibil e să aud asemenea compătimiri! strigă Kitty, supărîndu-se subit. Se răsuci pe scaun, roși și începu să-și miște repede degetele, strîngînd cînd cu o mîină, cînd cu cealaltă catarama de la cordonul pe care îl ținea în mîină. Dolly cunoștea acest tic al surorii ei de a strînge ceva în mîini atunci cînd se enerva, știa că Kitty, în momentele de enervare, putea să uite de sine și să trîntească multe vorbe inutile și neplăcute, și vru s-o calmeze; însă era prea tîrziu.

— Ce, ce vrei să insinuezi, ce? întrebă Kitty repede. Că am fost îndrăgostită de un om care n-a vrut să știe de mine, că

* Porțelan vechi de Saxa (fr.)

mor de dragoste pentru el? Și asta mi-o spune sora mea, care crede că... că.. că mă compătimește!... N-am nevoie de aceste păreri de rău, de această prefăcătorie!

— Kitty, ești nedreaptă.

— De ce mă chinuiești?

— Eu, dimpotrivă... Văd că ești amărîtă...

Dar Kitty, în impulsivitatea ei, n-o asculta.

— N-am motive să-mi pară rău și să fiu mîngîiată. Sînt prea mîndră, ca să-mi permit vreodată să mă îndrăgostesc de un om care nu mă iubește.

— Păi nici nu-ți spun altceva. Numai un lucru să-mi spui, dar să-mi spui adevărul, zise Daria Aleksandrovna, luînd-o de mîna. Levin ți-a vorbit ceva?...

Se părea că amintirea despre Levin o lipsise pe Kitty de ultima rămășiță de stăpînire de sine; sări de pe scaun și, trîntind jos catarama și făcînd pași iuți, începu să vorbească:

— De ce-l amesteci și pe Levin? Nu înțeleg ce nevoie ai să mă chinuiești. Ți-am spus și îți repet că sînt mîndră și *niciodată*, niciodată n-o să fac ceea ce faci tu, care te întorci la omul care te-a înșelat, care s-a îndrăgostit de altă femeie. Nu înțeleg, așa ceva nu pot înțelege! Tu poți, dar eu nu pot!

Spunînd aceste cuvinte, se uită la sora ei și, văzînd că Dolly tace întristată, cu capul aplecat, Kitty, în loc să iasă din cameră, cum avusese de gînd, se așeză pe scaunul de lîngă ușă și, acoperindu-și fața cu batista, își lăsă și ea capul în pămînt.

Tăcerea dură vreo două minute. Dolly se gîndea la ale ei. Înjosirea, pe care o simțea întotdeauna, avusese un ecou deosebit de puternic în sufletul ei atunci cînd i-o adusese aminte Kitty. Nu se așteptase la asemenea cruzime din partea surorii și era supărată pe ea. Dar deodată auzi un foșnet de rochie și, totodată, un hohot de plîns dezlănțuit, după care mîinile cuiva îi îmbrățișară gîtul. Kitty stătea în genunchi în fața ei.

— Dolinka, sînt atît, atît de nefericită! șopti ea cu un aer vinovat.

Și fața ei drăgălașă și înlăcrimată se ascunse în poalele rochiei Dariei Aleksandrovna.

Lacrimile parcă fuseseră acea unsoare necesară, fără de care nu putea funcționa cu succes mașina comunicării reciproce dintre cele două surori. După revărsarea lacrimilor, surorile începură să vorbească despre alte lucruri decît cele ce

le preocupau; dar și vorbind despre altceva, se înțeleseră. Kitty înțelese că vorbele trîntite de ea la mînie despre infidelitatea soțului și despre umilire o sfredeliseră pe biata ei soră pînă în adîncul inimii, dar că aceasta o iertase. Dolly, la rîndul ei, înțelese tot ce voia să înțeleagă; se convinsese că presupunerile ei erau corecte, că suferința, suferința incurabilă a lui Kitty consta tocmai în faptul că Levin îi ceruse mîna și ea îl refuzase, iar Vronski o înșelase și ea era gata să-l iubească pe Levin și să-l urască pe Vronski. Kitty nu scoase o vorbă despre toate acestea; vorbi doar despre starea ei sufletească.

— Nu sufăr deloc, spuse ea după ce se calmă. Dar cred că nu înțelegi că pentru mine totul a devenit dezgustător, detestabil, grosolan și, în primul rînd, eu însămi mă simt așa. Nu poți înțelege ce gînduri dezgustătoare am despre toate acestea.

— Ce gînduri dezgustătoare poți avea tu? o întrebă Dolly, zîmbind.

— Cele mai dezgustătoare și mai grosolane; nu pot să ți le descriu. Nu e întristare, nici plictis, ci ceva mult mai rău. Parcă tot ce a fost frumos în mine s-a ascuns și n-a mai rămas decît ceea ce e mai dezgustător. Ei, cum să-ți spun? continuă ea, remarcînd nedumerirea din ochii soră-sii. Mai înainte *papa* a început să-mi vorbească... mi se pare că nu se gîndește decît cum să mă mărit. Mama mă duce la un bal: mi se pare că nu mă duce decît ca să mă mărite mai repede și să se descotorosească de mine. Știu că nu-i așa, dar nu pot alunga aceste gînduri. Pe așa-zișii pretendenți n-am ochi să-i văd. Am mereu impresia că-mi iau măsura. Mai înainte era o plăcere pentru mine să merg undeva într-o rochie de bal, mă admiram singură; acum mi-e jenă, mă simt penibil. Ce mai vrei! Doctorul... Lasă...

Kitty se zăpăci; voise să spună că, de cînd în ființa ei survenise această schimbare, Stepan Arkadici îi devenise insuportabil de antipatic și că nu-l poate vedea fără să-și imagineze despre el lucrurile cele mai grosolane și mai diforme.

— Da, văd totul în lumina cea mai grosolană, cea mai dezgustătoare, continuă ea. Asta mi-e boala. Poate că va trece...

— Păi nu te mai gîndi atîta.

— Nu pot. Numai cu copiii mi-e bine, numai la tine.

— Păcat că n-o să poți veni la mine.

— Nu, o să vin. Am avut scarlatină și o s-o conving pe *maman*.

Kitty își impuse punctul de vedere, se mută la sora ei și, cît ținu boala fetei, care se dovedi să fie într-adevăr scarlatină, avu grijă de copii. Amîndouă surorile îi puseră pe picioare pe toți cei șase copii, dar sănătatea lui Kitty nu se îmbunătăți și, în Postul cel Mare, familia Șcerbațki plecă în străinătate.

IV

Înalta societatea a Petersburgului este alcătuită, la drept vorbind, dintr-un singur cerc; toți se cunosc unii cu alții, chiar se vizitează. Dar acest cerc mare are porțiunile sale. Anna Arkadieвна Karenina avea prieteni și relații strînse în trei cercuri diferite. Un cerc era cel oficial al soțului ei, alcătuit din colegi de serviciu și subordonați, legați și despărțiți în modul cel mai variat și mai capricios în plan social. Acum Annei îi era greu să-și amintească acel respect aproape pios pe care-l avusese în primele momente pentru aceste persoane. Acum îi cunoștea pe toți, așa cum se cunosc oamenii dintr-un oraș județean; știa ce obiceiuri și slăbiciuni are fiecare, care cizmă îl strînge pe cutare; cunoștea relațiile reciproce dintre ei și pe cele cu centrul principal; știa cine și cum se ține de cineva și cine se înțelege sau nu se înțelege cu cine în cutare privință; dar acest cerc de interese masculine, de stat, în pofida îndemnurilor contesei Lidia Ivanovna, nu putea s-o intereseze, îl evita.

Alt doilea cerc apropiat Annei era acela prin intermediul căruia Aleksei Aleksandrovici își clădise cariera. Centrul acestui cerc era contesa Lidia Ivanovna. Era un cerc de femei bătrîne, urîte, binefăcătoare și bisericoase și de bărbați inteligenți, savanți, ambițioși. Unul dintre oamenii inteligenți din acest cerc îl numise „conștiința înaltei societăți a Petersburgului“. Aleksei Aleksandrovici ținea foarte mult la relațiile sale cu acest cerc și Anna Arkadieвна, care se pricepea să se acomodeze cu toată lumea, își găsisse la începutul sederii sale în Petersburg cîțiva prieteni și în acest cerc. Dar acum, după întoarcerea de la Moscova, acest cerc îi devenise

insuportabil. I se părea că atît ea, cît și toți ceilalți se prefac și începuse să se simtă atît de plictisită și de stingherită în această societate, încît începuse s-o frecventeze cît putea de rar pe contesa Lidia Ivanovna.

Cel de-al treilea cerc, în fine, în care avea relații, era ceea ce se cheamă înalta societate, a balurilor, a dineurilor, a toaletelor strălucitoare, o lume care se ținea cu o mîină de palat, ca să nu se confunde cu lumea pur și simplu bună, pe care membrii acestui cerc credeau c-o disprețuiesc, în timp ce de fapt gusturile lor nu erau numai asemănătoare, ci chiar aceleași. Cu acest cerc întreținea relații prin prințesa Betsy Tverskaia, soția unui verișor al ei, care avea o sută douăzeci de mii venit și care, încă de la apariția Annei în înalta societate, o îndrăgise, îi căutase prietenia și o introdusese în cercul său, rîzînd de cercul contesei Lidia Ivanovna.

— Cînd voi fi bătrînă și urîtă, voi ajunge ca ea, spunea Betsy, dar pentru dumneata, femeie tînără și frumoasă, e prea devreme să te închizi în acest azil.

La început Anna evitase cît putuse cercul contesei Tverskaia, deoarece acesta pretindea cheltuieli peste posibilitățile ei și, în plus, în sufletul ei, îl prefera pe celălalt; dar după întoarcerea de la Moscova lucrurile începură să stea invers. Îi evita pe prietenii moraliști și frecventa înalta societate. Acolo îl întâlnea pe Vronski și simțea o bucurie tulburătoare de fiecare dată cînd îl vedea. Cel mai adesea îl întâlnea la Betsy, al cărei nume de domnișoară era Vronskaia, și era verișoară cu el. Vronski era peste tot unde o putea întîlni pe Anna și îi vorbea cînd putea despre dragostea lui. Ea nu-l încuraja deloc, dar de fiecare dată cînd se întâlnea cu el, în sufletul ei se aprindea acel sentiment de vioiciune, care o invadase în ziua aceea în tren, cînd îl văzuse pentru prima oară. Simțea și singură că, văzîndu-l, bucuria strălumina în ochii ei și îi arcuia buzele într-un zîmbet, dar nu era în stare să-și tempereze această expresie a bucuriei.

Cîtva timp, Anna crezuse sincer că este nemulțumită de faptul că Vronski își permite s-o urmărească; dar curînd după întoarcerea de la Moscova, sosind la o serată, unde credea că îl va întîlni și de la care el lipsea, datorită întristării care pusese stăpînire pe ea, înțelesese clar că se înșela singură, că această urmărire nu numai că nu-i era dezagreabilă, ci constituia și tot interesul vieții ei.

Celebra solistă cînta pentru a doua oară și toată înalta societate se afla la teatru. Văzînd-o din fotoliul său pe verișoara lui, care stătea în primul rînd, Vronski, fără să mai aștepte antractul, se duse în loja ei.

— De ce n-ai venit la masa de prînz? îl întrebă verișoara. Mă mir de această clarviziune a îndrăgostiților, spuse ea zîmbind și adăugă în șoaptă, ca să nu audă decît el: *Ea nu a venit*. Dar treci pe la mine după spectacol.

Vronski o privi întrebător. Ea își lăsă capul în jos. Tînărul îi mulțumi cu un zîmbet și se așeză lîngă ea.

— Și cînd îmi amintesc zeflemelele dumitale! continuă contesa Betsy, căreia îi făcea o plăcere deosebită să urmărească evoluția acestei pasiuni. Unde au dispărut toate acestea! Ești prins, dragul meu.

— Nu-mi doresc decît să fiu prins, îi răspunse Vronski cu zîmbetul lui calm și binevoitor. Dacă mă plîng, asta este din cauză că sînt prea puțin prins, dacă-i să spunem adevărul. Încep să-mi pierd speranța.

— Păi ce speranță poți avea? întrebă Betsy, ofensată pentru prietena ei. *Entendons nous**... Dar în ochii ei licăreau scînteii, care spuneau că ea înțelege la fel de bine ca și el care îi putea fi speranța.

— Nici una, spuse Vronski, rîzînd și arătîndu-și dinții albi. Scuze, adăugă el, luîndu-i binoclul din mîină și apucîndu-se să studieze, peste umărul ei gol, rîndul de loji din partea opusă. Mă tem că devin ridicol.

Știa foarte bine că în ochii lui Betsy și ai tuturor oamenilor din înalta societate nu riscă să fie ridicol. Știa foarte bine că în ochii acestor persoane rolul de iubit nefericit al unei domnișoare sau al unei femei libere poate fi ridicol; dar rolul de bărbat, care se ține scai de o femeie măritată și care, drept scop al vieții, și-a pus în gînd s-o atragă cu orice preț la adulter, acest rol, deci, are o aură frumoasă, sublimă și nu poate fi niciodată ridicol, așa că el, cu un zîmbet mîndru și vesel, care-i juca sub mustăți, își luă binoclul de la ochi și se uită la verișoara lui.

— De ce n-ai venit la masa de prînz? îl întrebă aceasta, admirîndu-l.

* Să ne înțelegem (fr.)

— Asta ar trebui povestit. Am fost ocupat. Și cu ce? N-ai șanse nici de unu la sută, de unu la mie să ghicești. Am împăcat un soț cu cel care i-a jignit soția. Zău!

— Și i-ai împăcat?

— Aproape.

— Trebuie să-mi povestești, spuse ea, ridicîndu-se. Vino în antracul următor.

— Imposibil. Plec la Teatrul Francez.

— Te trage ața la Nilsson²¹? întrebă cu groază Betsy, care n-ar fi putut pentru nimic în lume s-o deosebească pe Nilsson de oricare altă coristă.

— Ce să fac? Am o întâlnire acolo, tot în legătură cu împăcarea.

— Fericiți făcătorii de pace, căci ei se vor mîntui, spuse Betsy, amintindu-și o expresie asemănătoare, pe care o auzise de la cineva. Atunci, stai jos și povestește-mi despre ce-i vorba.

Și contesa se așează din nou.

V

— E o istorie puțin scabroasă, dar atît de drăguță, încît nu mă pot abține să n-o povestesc, zise Vronski, privind-o în ochii ei surîzători. N-o să dau nume.

— Cu atît mai bine, eu oricum le voi ghici.

— Ascultă. Doi tineri veseli merg cu trăsura...

— Doi ofițeri din regimentul dumitale, nu?

— Nu spun că erau ofițeri. Pur și simplu doi tineri care luaseră micul dejun...

— Tradu: care cam băuseră.

— Se poate. Se duc la prînz la un coleg, în cea mai bună dispoziție. Și văd că o femeie drăguță trece pe lîngă ei cu birja, se uită în urmă și, cel puțin așa li se pare lor, le face semn cu capul și le surîde. Tinerii, firește, se reped după ea. Mîna cît pot de repede. Spre marea lor mirare, frumoasa se oprește la scara clădirii unde mergeau și ei. Frumoasa dă fuga la etaj. Ei nu-i zăresc decît buzele roșii de sub voalul scurt și picioarele mici și splendide.

— Povestești cu atîta plăcere, încît mi se pare că ești unul dintre cei doi.

— Păi ce mi-ai spus mai înainte? Ei bine, tinerii intră la colegul lor, care dă un banchet de rămas-bun. Aici, într-adevăr, beau ceva mai mult, cum se întâmplă întotdeauna la banchetele de rămas-bun. Și în timpul sindrofiei întreabă cine locuiește la etaj. Nimeni nu știe și numai valetul amfitrionului le răspunde la întrebare: la etaj, cică, locuiesc niște *demoiselles*, și-s foarte multe. După ce mănâncă, tinerii se duc în cabinetul stăpînului casei și-i scriu necunoscutei o scrisoare. I-au scris o scrisoare pasionată, o declarație, pe care i-o duc chiar ei la etaj, ca să explice ceea ce în misivă ar fi fost mai greu de înțeles.

— De ce îmi spui vulgaritățile astea? Și?

— Sună. Iese o fată, ei îi înmînează scrisoarea și o îndreptățează pe fată că-s amîndoi atît de îndrăgostiți, încît vor muri pe loc, chiar lîngă ușă. Nedumerită, fata poartă tratative. Deodată apare un domn cu favoriții ca doi cîrnăciori, roșu la față ca racul și le spune că singura femeie care locuiește la etaj este soția lui, după care îi alungă.

— De unde știi dumneata că avea favoriții ca doi cîrnăciori, așa cum spui?

— Păi ascultă. Astăzi m-am dus să-i împac.

— Și?

— Acum urmează ce-i mai interesant. După cum am aflat, este vorba de un cuplu fericit, de un consilier titular și de soția lui. Consilierul titular înaintează o plîngere și eu devin mediator între el și cei doi tineri. Și ce mediator! Te îndreptățează că pînă și Talleyrand e un nimic pe lîngă mine.

— Păi care-i dificultatea?

— Ascultă cum stau lucrurile... Ne-am scuzat cum scrie la carte: „Sîntem disperați, vă rugăm să ne iertați pentru o confuzie atît de regretabilă“. Consilierul titular cu cîrnăciori e gata-gata să se înmoaie, dar dorește să-și exprime și el sentimentele și, de îndată ce se apucă să și le exprime, începe să se înfierbînte și să spună mitocăanii, iar eu sînt din nou nevoit să-mi pun la bătaie talentele diplomatice: „Sînt de acord, fapta lor a fost urîță, dar vă rog să țineți cont de confuzia creată de tinerețea lor, mai ales că tinerii de-abia luaseră micul dejun. Înțelegeți. Se căiesc din tot suflul, vă roagă să-i iertați“. Consilierul titular se înmoaie: „Sînt de acord, conte, sînt gata să iert, dar înțelegeți că soția mea, soția mea, o femeie cinstită, ajunge să fie urmărită de niște

băiețandri impertinenți, care-i spun grosolăanii, porcă...“ Înțelegeți dumneata, acești băiețandri sînt de față și eu trebuie să-i împac. Iar îmi pun diplomația la bătaie și iar, cînd sîntem pe punctul de a aranja lucrurile, consilierul titular se înfierbîntă, se face roșu la față, cîrnăciorii i se ridică, iar eu mă lansez din nou în subtilități diplomatice.

— Ah, asta trebuie să v-o povestesc! i se adresează Betsy, rîzînd, unei doamne care tocmai intrase în loja ei. Atît de mult m-a făcut să rîd! Ei bine, *bonne chance**! adăugă ea, întinzîndu-i lui Vronski un deget de la mîna cu care ținea evantaiul și își coborî, cu o mișcare din umeri, corsajul rochiei, care i se ridicase, pentru ca, așa cum se cuvine, să fie goală de tot atunci cînd se va apleca spre scenă, apărînd la lumina gazului și în văzul tuturor.

Vronski plecă la Teatrul Francez, unde într-adevăr trebuia să se vadă cu comandantul de regiment, care nu scăpa nici un spectacol de la acest teatru, și să stea de vorbă cu el despre activitatea sa de pacificare, care îl preocupa și îl amuza de trei zile. În această istorie erau amestecați Petrițki, pe care el îl iubea, și încă un camarad, venit recent, un băiat grozav și un excelent tovarăș, tînărul prinț Kedrov. Dar în primul rînd aici erau implicate interesele regimentului.

Amîndoi erau din escadronul lui Vronski. La comandantul regimentului venise funcționarul, consilierul titular Venden, cu o plîngere împotriva ofițerilor lui, care îi jigniseră soția. Tînăra soție, după cum povestea Venden, care era însurat de o jumătate de an, fusese la biserică împreună cu soacra și, simțindu-se dintr-odată rău din pricina sarcinii, nu mai putuse sta și pornise spre casă cu prima birjă găsită. Cînd ofițerii se luaseră după ea, se speriasă și, simțindu-se și mai rău, urcase în fugă scările. Venden, întorcîndu-se de la cancelarie, auzise clopoțelul de la intrare, ieșise și, văzîndu-i pe ofițerii beți ce aduceau scrisoarea, le dăduse brînci. Cerea ca aceștia să fie pedepsiți exemplar.

— Fie, cum vreți, îi spusese comandantul de regiment lui Vronski, chemîndu-l la el, dar Petrițki devine imposibil. În fiecare săptămînă intră în cîte o istorie. Acest funcționar n-o să lase lucrurile baltă, va merge mai sus.

* Îți urez succes (fr.)

Vronski vedea și el fața urâtă a lucrurilor, înțelegea că nici nu poate fi vorba de duel și că trebuia făcut ceva pentru a-l îmbuna pe consilierul titular și a mușamaliza incidentul. Comandantul regimentului îl invitase pe Vronski tocmai pentru că-l știa om cumsecade și inteligent și, mai ales, știa că pune la mare preț onoarea regimentului. Stătuseră de vorbă și ajunseseră la concluzia că, împreună cu Petrițki și Kedrov, Vronski trebuia să meargă la acest consilier titular și să-i prezinte scuze. Comandatul regimentului și Vronski înțelegeau că numele lui Vronski și titlul de aghiotant la palat trebuie să contribuie la îmbunarea consilierului titular. Și într-adevăr, aceste două lucruri se dovediseră eficiente; dar rezultatul concilierii rămânea îndoielnic, ceea ce Vronski voia să-i spună comandantului.

Sosind la Teatrul Francez, Vronski se retrase cu comandantul în foaier și îi povesti succesul sau insuccesul său. Chibzuind, comandantul decise să lase afacerea fără urmări, dar apoi, pentru propria plăcere, începu să-l descoase pe Vronski despre amănuntele întrevederii și mult timp nu-și putu stăpîni râsul, în timp ce Vronski îi povestea cum consilierul titular se potolea și apoi, amintindu-și detaliile tărășeniei, iarăși se înfierbînta subit și cum Vronski, manevrînd la ultima jumătate de cuvînt de împăcare, dăduse înapoi, împingîndu-l înainte pe Petrițki.

— O istorie urîță, dar nostimă. Că doar Kedrov n-o să se bată în duel cu acest domn! Așa de grozav s-a înfierbîntat? întrebă el din nou, rîzînd. Dar Claire cum ți se pare astăzi? E o minune! spuse el, referindu-se la noua actriță franțuzoaică. Oricît ai privi-o, în fiecare zi e alta. Așa ceva numai francezii pot face.

VI

Prințesa Betsy plecă de la teatru înaintea ultimului act. De-abia apucă să intre în camera de toaletă, să-și pudreze fața prelungă și palidă, să șteargă surplusul de pudră, să-și aranjeze coafura și să comande ceaiul pentru salonul cel mare, că, una cîte una, caretele începură să tragă în dreptul casei ei imense de pe Bolșaia Morskaia. Oaspeții coborau pe peronul

larg, și ușierul gras, care, dimineța, pentru a le da exemplu trecătorilor, citea ziarele îndărătul ușii de sticlă, deschidea fără zgomot această ușă uriașă, lăsându-i pe cei sosiți să treacă pe lângă el.

Aproape în același timp, amfitrioana, cu coafura refăcută și fața împrăpatată, apărură pe o ușă, iar pe cealaltă ușă musafirii pătrunseră în salonul mare, cu pereții în umbră, cu covoare moi și cu masa albă, strălucitoare în lumina lumînărilor, care făcea să scinteieze argintul samovarului și faianța străvezie a serviciului de ceai.

Stăpîna casei se așeză în spatele samovarului și își scoase mănușile. Împingînd scaunele cu ajutorul unor valeți invizibili, oaspeții se instalară, împărțindu-se în două grupuri, lângă samovar, cu amfitrioana, și în capătul celălalt al salonului, în preajma unei frumoase soții de ambasador, o femeie în catifea neagră și cu sprîncenele negre, avîntate în sus. În ambele centre, așa cum se întîmplă de obicei în primele momente, conversația era ezitantă, întreruptă de întîlniri, saluturi, oferte de cești de ceai, parcă încercînd să se oprească la ceva.

— E neobișnuit de bună ca actriță. Se vede că l-a studiat pe Kaulbach²², spuse un diplomat din cercul soției de ambasador. Ați remarcat cum a căzut...

— Ah, vă rog, să nu vorbim de Nilsson! Despre ea, nu se mai poate spune nimic nou, interveni o doamnă blondă, grasă, rumenă, fără sprîncene și fără meșe, îmbrăcată într-o rochie veche de mătase. Era prințesa Miagkaia, cunoscută prin simplitatea, vulgaritatea comportamentului și poreclită *l'enfant terrible*^{*23}. Prințesa Miagkaia stătea între cele două grupuri și, trăgînd cu urechea, lua parte cînd la conversația unuia, cînd la a celuilalt. Astăzi trei oameni mi-au spus această frază despre Kaulbach, de parcă s-ar fi înțeles între ei. Și nu știu de ce le-o fi plăcut fraza asta.

Conversația fusese întreruptă de această remarcă și trebuia găsit un nou subiect.

— Povestiți-ne ceva amuzant, dar nu răutăcios, spuse soția de ambasador, mare specialistă în conversația elegantă, căreia în englezește i se spune *small-talk*, adresîndu-i-se diplomatului, care nu mai știa nici el cum să înceapă.

* Copil teribil (fr.)

— Se spune că așa ceva este foarte dificil, că numai lucrurile răutăcioase sînt amuzante, începu el cu un zîmbet. Dar voi încerca. Dați-mi o temă. Totul depinde de temă. Dacă tema este dată, e ușor să brodezi apoi ceva pe marginea ei. Adeseori mă gîndesc că celebrii vorbăreți din secolul trecut s-ar afla în mare dificultate dacă ar trebui să vorbească inteligent. De lucrurile inteligente ni s-a urît atît de mult...

— Asta s-a spus demult, îl întrerupse, rîzînd, soția de ambasador.

Discuția începu simpatice, dar tocmai pentru că era prea simpatice, se opri din nou. Trebui să se recurgă la un mijloc infailibil, care nu dă greș niciodată, la clevetire.

— Nu găsiți că Tușkevici are ceva din *Louis XV*? întrebă diplomatul, arătînd din ochi spre un tînăr frumos și blond, care stătea lîngă masă.

— O, da! Seamănă la stil cu salonul și de aceea vine așa de des aici.

Această conversație rezistă, deoarece se vorbea în aluzii tocmai despre ceea ce nu se putea vorbi în acest salon, adică despre relațiile lui Tușkevici cu stăpîna casei.

Între timp, împrejurul samovarului și al amfitrioanei, conversația ezitase între cele trei subiecte inevitabile: ultima noutate din lumea bună, teatru și judecarea aproapelui și, nimerind asupra celui din urmă, se opri, deci, tot la clevetire.

— Ați auzit, și Maltîșceva, nu fiica, ci mama, își coase un costum *diable rose**?

— Imposibil! Ah, e splendid!

— Mă mir că, fiind atît de inteligentă, căci proastă nu e, nu vede cît e de ridicolă.

Fiecare avea de spus ceva dezaprobativ despre biata Maltîșceva, și discuția începu să trosnească vesel, ca un foc încins.

Soțul prințesei Betsy, un grăsun blajin, pasionat colecționar de gravuri, aflînd că soția are oaspeți, intră în salon înainte de a pleca la club. Neauzit, pășind pe covorul moale, se apropie de prințesa Miagkaia.

— Cum v-a plăcut Nilsson, contesă? întrebă el.

— Ah, domnule, oare e posibil să veniți așa, pe furiș? Ce m-ați speriat! îi răspunse ea. Nu vorbiți, vă rog, despre operă

* Diavolul roz (fr.)

cu mine, că habar n-aveți de muzică. Mai bine cobor eu la nivelul dumneavoastră și vorbim despre porțelanuri și gravuri. Ei, ce comoară ați cumpărat recent de la talcioc?

— Vreți să vă arăt? Dar nu vă pricepeți.

— Arătați-mi. Am învățat la... cum îi cheamă... bancheri... au gravuri excelente. Ni le-au arătat.

— Cum, ați fost la Schützburg? Întrebă stăpîna casei, de lîngă samovar.

— Am fost, *ma chère*. Ne-au invitat, pe mine și pe soțul meu, la masă și ne-au spus că numai sosul a costat o mie de ruble, spuse prințesa Miagkaia cu voce tare, simțind că toți o ascultă. Și era un sos oribil, ceva verde. A trebuit să-i invit și eu și le-am făcut un sos de optzeci și cinci de copeici, de care au fost mulțumiți cu toții. Nu-mi pot permite să fac sosuri de cîte o mie de ruble.

— E unică! spuse soția de ambasador.

— Extraordinară! adăugă cineva.

Efectul produs de cuvintele prințesei Miagkaia era întotdeauna același și secretul efectului consta în faptul că ea spunea lucruri care, chiar dacă nu erau întotdeauna potrivite ca acum, erau simple și cu sens. În societatea în care trăia ea, asemenea vorbe aveau efectul glumei celei mai inteligente. Prințesa Miagkaia nu înțelegea de ce vorbele ei aveau acest efect, dar știa că aveau efect și profita de asta.

Întrucît în timpul intervenției prințesei Miagkaia toți o ascultaseră și conversația dimprejurul soției de ambasador se întrerupsese, stăpîna casei vru să-i adune pe toți oaspeții la un loc și i se adresă soției de ambasador:

— Chiar nu doriți ceai? Mai bine ați veni lîngă noi.

— Nu, aici ne simțim foarte bine, îi răspunse, zîbind, soția de ambasador și continuă conversația începută.

Conversația era foarte plăcută. Discutau despre familia Karenin, despre soț și soție.

— Anna s-a schimbat foarte mult după călătoria la Moscova. Are ceva ciudat în ea, spuse una dintre prietenele ei.

— Principala schimbare e că a adus cu sine umbra lui Aleksei Vronski, zise soția de ambasador.

— Și ce-i cu asta? Frații Grimm²⁴ au o fabulă: omul fără umbră, omul lipsit de umbră. Și asta-i pedeapsa lui pentru nu știu ce. Niciodată n-am putut să înțeleg în ce constă pedeapsa. Dar o femeie s-ar simți, probabil, dezagreabil fără umbră.

— Da, însă femeile cu umbră sîfîrșesc rău de obicei, spuse prietena Annei.

— Pușchea pe limbă! zise deodată prințesa Miagkaia, auzind aceste cuvinte. Karenina e o femeie admirabilă. Pe soțul ei nu-l iubesc, dar la ea țin foarte mult.

— De ce nu-l iubiți pe soțul ei? E un om extraordinar, spuse soția de ambasador. Soțul meu spune că Europa are puțini asemenea oameni de stat.

— La fel îmi spune și soțul meu, dar eu nu cred, îi replică prințesa Miagkaia. Dacă soții noștri nu ne-ar spune, noi am vedea lucrurile așa cum sînt, iar Aleksei Aleksandrovici, după părerea mea, e un prost. Asta o spun în șoaptă... Nu-i așa că totul devine clar? Înainte, cînd mi se impunea să găsesc că-i inteligent, tot căutam și găseam că eu însămi sînt proastă, fiindcă nu-i vedeam inteligența. Însă, de îndată ce mi-am zis: *e prost*, dar în șoaptă, totul a devenit cît se poate de clar, nu-i așa?

— Ce rea sînteți astăzi!

— Cîtuși de puțin. N-am altă ieșire. Unul dintre noi doi e prost. Și așa ceva, după cum știți, e imposibil să spui despre tine.

— „Nimeni nu-i mulțumit de averea sa, însă toți sînt mulțumiți de mintea lor”²⁵, cită diplomatul o maximă franțuzească.

— Așa, chiar așa! se grăbi să-l aprobe prințesa Miagkaia. Însă problema e că pe Anna nu v-o dau. E atît de dulce, de drăguță. Ce să facă, dacă toți sînt îndrăgostiți de ea și, ca umbrele, se țin de ea?

— Păi nici prin cap nu mi-a trecut s-o blamez, se justifică prietena Annei.

— Dacă nimeni nu se ține de noi ca o umbră, asta nu ne dă dreptul să blamăm.

După ce o puse bine la locul ei pe prietena Annei, prințesa Miagkaia se ridică și, împreună cu soția de ambasador, se alăturară mesei, la care conversația comună era despre regele prusac.

— Despre cine ați clevetit? întrebă Betsy.

— Despre soții Karenin. Prințesa i-a făcut lui Aleksei Aleksandrovici caracterizarea, spuse, zîbind, soția de ambasador și se așeză la masă.

— Păcat că n-am auzit și noi, spuse stăpîna casei, uitîndu-se spre ușa de la intrare. A, în sfîrșit, ai apărut și dumneata ! i se adresă ea cu un zîmbet lui Vronski, care intra.

Vronski nu numai că se cunoștea cu toți, dar se vedea în fiecare zi cu cei pe care îi întâlnea aici și de aceea intra cu acel aer calm, cu care intri în camera unor oameni de la care de-abia ai ieșit.

— De unde vin ? răspunse la întrebarea soției de ambasador. N-am ce face, trebuie să recunosc. De la *Bouffe*. Cred că am fost de o sută de ori și de fiecare dată cu o nouă plăcere. O minunăție. Știu că-i rușine ; dar la operă dorm, pe cînd la *Bouffe* stau pînă la sfîrșit și mă amuz. Astăzi...

Rosti numele actriței franceze și voi să povestească ceva despre ea ; însă soția de ambasador, cu spaimă prefăcută, îl întrerupse :

— Vă rog, nu povestiți despre această oroare !

— Bine, n-o s-o fac, mai ales că toate lumea cunoaște aceste orori.

— Și toată lumea s-ar duce acolo, dacă ar fi la fel de *bon ton* ca la operă, îl susținu prințesa Miagkaia.

VII

La ușa de la intrare se auziră pași și prințesa Betsy, știind că era Karenina, se uită la Vronski. Acesta privea spre ușă și chipul lui avea o expresie nouă și ciudată. Cu bucurie, cu insistență și în același timp cu sfială se uită spre cea care intrase și se ridică încet. În salon își făcu intrarea Anna. Ca întotdeauna, ținîndu-se foarte dreaptă, cu pașii repezi, siguri și ușori, care o distingeau dintre celelalte femei mondene, și fără să-și schimbe direcția privirii, ea făcu cei cîțiva pași care o despărteau de stăpîna casei, îi strînse mîna, îi zîmbi și în același zîmbet îl învăluî pe Vronski. El se înclină adînc și îi oferî un scaun.

Anna nu-i răspunse decît cu o ușoară înclinare a capului, roși și se încruntă. Dar imediat, salutîndu-i repede pe cunoscuți și strîngînd mîinile întinse, i se adresă amfitrioanei :

— Am fost la contesa Lidia și am vrut să vin mai devreme, dar m-am luat cu vorba. Era la ea sir John. Un ins foarte interesant.

— Ah, e vorba de misionarul acela ?

— Da, a vorbit foarte interesant despre viața indienilor.

Conversația, întreruptă de sosirea Annei, se întetea din nou, precum flacăra unei lămpi în care suflă ușor.

— Sir John ! Da, sir John ! L-am văzut. Vorbește bine. Vlasieva e îndrăgostită de el pînă peste cap.

— E adevărat că Vlasieva cea mică se mărită cu Topov ?

— Da, se zice că-i ceva hotărît.

— Mă mir de părinți. Se zice că-i o căsătorie din dragoste.

— Din dragoste ? Ce idei antediluviene aveți ! Cine mai vorbește astăzi de dragoste ? interveni soția de ambasador.

— Ce să facem ? Această modă veche și stupidă încă se mai menține, zise Vronski.

— Cu atît mai rău pentru cei care se țin de această modă. Toate căsătoriile fericite pe care le cunosc sînt numai din calcul.

— Da, însă ce des fericirea căsătoriilor din calcul se preface în praf și pulbere tocmai din cauză că apare acea dragoste care n-a fost recunoscută, spuse Vronski.

— Dar ceea ce noi numim căsătorie din calcul este cea încheiată după ce amîndoi și-au făcut de cap pe săturate. Asta-i ca scarlatina, trebuie să treci prin ea, și gata.

— Atunci ar trebui să învățăm să ne vaccinăm contra dragostei ca și contra variolei.

— În tinerețe am fost îndrăgostită de un paracliser, spuse prințesa Miagkaia. Nu știu dacă mi-a folosit.

— Nu, eu cred, fără glumă, că, pentru a afla ce-i dragostea, trebuie să greșești și apoi să-ți revii, spuse prințesa Betsy.

— Chiar după căsătorie ? întrebă în glumă soția de ambasador.

— „Niciodată nu-i tîrziu să te căiești“, plasă diplomatul o zicală englezească.

— Chiar așa, îl susținu Betsy, trebuie să greșești și să-ți revii. Dumneata ce crezi despre asta ? i se adresă ea Annei, care, cu un zîmbet abia perceptibil, dar ferm, asculta conversația.

— Cred, spuse Anna, jucîndu-se cu mînușa, cred că... dacă fiecare cap are mintea lui, atunci și fiecare inimă are soiul ei de dragoste.

Vronski o privise pe Anna cu inima cît un purice, așteptînd să audă ce spune. Oftă ușurat, ca scăpat dintr-o primejdie, după ce ea rostise aceste cuvinte.

Anna i se adresă în aceeași clipă :

— Am primit o scrisoare de la Moscova. Mi se scrie că prințesa Kitty Șcerbațkaia este foarte bolnavă.

— Chiar așa ? făcu Vronski, posomorîndu-se.

— Asta nu vă interesează ?

— Dimpotrivă, mă interesează foarte mult. Aș vrea să aflu ce vi se scrie, spuse el.

Anna se ridică și se apropie de Betsy.

— Dați-mi o ceașcă de ceai, zise ea, oprindu-se în spatele scaunului prințesei.

În timp ce prințesa Betsy îi turna ceai, Vronski veni lângă ea.

— Deci, ce vi se scrie ? întrebă el.

— Adeseori mă gîndesc că bărbații nu înțeleg ce este și ce nu este o faptă nobilă, spuse Anna, fără să-i răspundă. De mult am vrut să vă spun, adăugă ea și, făcînd cîțiva pași, se așează la masa din colț, cu albume.

— Nu înțeleg prea bine semnificația cuvintelor dumnea-voastră, spuse el, întinzîndu-i ceașca.

Anna se uită la divanul de lângă ea și Vronski se așează repede.

— Da, am vrut să vă spun, începu ea, fără să se uite la el, că ați făcut o faptă urîță, foarte urîță.

— Credeți că nu știu că m-am purtat urît ? Dar cine a fost de vină că m-am purtat așa ?

— De ce îmi spuneți asta ? îl întrebă Anna, privindu-l cu asprime.

— Știți de ce, îi răspunse el cu curaj și bucurie, întîlnindu-i privirea și neplecîndu-și ochii în jos.

Nu el, ci ea se tulbură.

— Asta nu demonstrează decît că nu aveți inimă, spuse ea. Dar privirea spunea că ea știa că el are inimă și că din pricina aceasta ei îi e frică de el.

— Fapta la care v-ați referit a fost o greșeală, nu dragoste.

— Vă amintiți că v-am interzis să roștiți acest cuvînt, acest cuvînt dezgustător, spuse Anna tresărînd ; dar imediat simți că numai prin acest cuvînt, *v-am interzis*, își aroga anumite drepturi asupra lui și astfel îl încuraja să-i vorbească despre dragoste. De mult am vrut să vă spun asta, continuă ea, privindu-l cu hotărîre în ochi și roșind vizibil, și astăzi am venit special, știind că vă voi întîlni. Am venit să vă spun că

toate acestea trebuie să se sfîrșească. N-am roșit niciodată în fața nimănui, iar dumneavoastră mă obligați să mă simt vinovată de ceva.

El o privea, uimit de noua frumusețe spirituală a chipului ei.

— Ce vreți de la mine? întrebă el simplu și serios.

— Vreau să vă duceți la Moscova și să-i cereți iertare lui Kitty, spuse Anna și o scînteie începu să-i joace în ochi.

— Asta n-o vreți, spuse el.

Vronski vedea că Anna spune ceea ce-și impunea să spună, nu ceea ce ar fi vrut.

— Dacă mă iubiți, așa cum susțineți, șopti ea, faceți acest lucru, ca să fiu liniștită.

Fața lui începu să strălucească.

— Parcă n-ați ști că sînteți însăși viața pentru mine. Dar liniște nu știu și nu vă pot da. Întreaga mea ființă, dragostea... da. Nu mă pot gîndi separat la mine și la dumneavoastră. Dumneavoastră și eu sîntem aceeași ființă pentru mine. Nu văd pentru viitor posibilitatea de liniște nici pentru mine, nici pentru dumneavoastră. Și văd posibilitatea de disperare, de nefericire... sau văd posibilitatea fericirii, și ce fericire!... Oare nu-i posibilă? adăugă el doar cu buzele, dar ea îl auzi.

Anna își încorda toate puterile minții pentru a-i spune ceea ce se cuvenea; dar, în loc de asta, își opri asupra lui privirea plină de dragoste și nu-i răspunse nimic.

„Asta-i! se gîndi el entuziasmat. Tocmai cînd căzusem în disperare și cînd parcă nu mai ajungeam la capăt, uite! Mă iubește. Mărturisește că mă iubește.“

— Atunci faceți asta pentru mine. Să nu-mi mai spuneți niciodată asemenea cuvinte și să rămînem buni prieteni, spuse ea în cuvinte; dar privirile ei spuneau cu totul altceva.

— Prieteni nu vom fi, asta o știți și dumneavoastră. Și numai de dumneavoastră depinde dacă vom fi cei mai fericiți sau mai nefericiți oameni din lume.

Ea vru să spună ceva, dar el o întrerupse.

— Doar nu vă rog decît un singur lucru, să-mi dați dreptul să sper, să sufăr ca acum; dar dacă nici asta nu se poate, porunciți-mi să dispar și eu dispar. Nu mă veți mai vedea, dacă prezența mea e grea pentru dumneavoastră.

— Nu vreau să vă gonesc nicăieri.

— Numai să nu schimbați nimic. Lăsați lucrurile așa cum sînt, spuse el cu vocea tremurătoare. Iată-l și pe soțul dumneavoastră.

Într-adevăr, în clipa aceea intră în salon Aleksei Aleksandrovici, cu mersul său calm și greoi.

Aruncînd o privire spre soție și spre Vronski, se duse la stăpîna casei și, așezîndu-se cu o ceașcă de ceai dinainte, începu să vorbească cu vocea sa domoală, întotdeauna răsunătoare și cu obișnuitul său ton de glumă, ca și cum ar fi luat pe cineva peste picior.

— *Rambouillet*²⁶-ul dumneavoastră este complet, spuse el, învîluindu-i cu privirea pe cei prezenți. Grații și muze.

Însă prințesa Betsy nu putea suferi acest ton *sneering*^{*}, cum spunea ea și, ca o amfitrioană inteligentă ce era, îl atrase într-o discuție serioasă, despre serviciul militar obligatoriu. Imediat, Aleksei Aleksandrovici se lansă în conversație și începu să apere la modul serios, în fața prințesei Betsy, care îl critica, decretul deja dat publicității.

Vronski și Anna continuau să stea la măsura din colț.

— Asta devine indecent, șopti o doamnă, arătînd din ochi spre Vronski, Karenina și soțul ei.

— Ce vă spuneam eu? răspunse prietena Annei.

Dar nu numai aceste două doamne, ci aproape toți cei din salon, chiar prințesa Miagkaia și Betsy însăși, se uitară de cîteva ori la cei izolați de restul grupului, ca și cum această izolare îi deranja. Numai Aleksei Aleksandrovici nu se uită niciodată într-acolo și nu se lăsă distras de la discuția interesantă care începuse.

Observînd impresia neplăcută pe care o avea toată lumea, prințesa Betsy aduse în locul ei o altă persoană care să-l asculte pe Aleksei Aleksandrovici și se duse la Anna.

— Întotdeauna mă miră claritatea și precizia expresiilor soțului dumitale, spuse ea. Noțiunile cele mai transcendente îmi devin accesibile atunci cînd vorbește el.

— O, da! spuse Anna, strălucind de fericire, fără să înțeleagă o iotă din spusele lui Betsy. Se mută la masa mare și luă parte la conversația comună.

După ce mai rămase vreo jumătate de oră, Aleksei Aleksandrovici se apropie de soție și îi propuse să meargă

* Zeflemist (engl.)

acasă împreună cu el ; dar ea, fără să-l privească, îi răspunse că rămîne la cină. Aleksei Aleksandrovici salută și ieși.

Vizitiul Kareninei, un tătar bătrîn și gras, într-o haină lucioasă din piele, îl ținea cu greu pe calul sur din stînga, care înghețase și se cabra lîngă scară. Valetul stătea în picioare, ținînd portiera. Ușierul ținea și el ușa de la intrare. Anna Arkadievna, cu mîna ei mică și sprintenă, desprinsese o dantelă a mîneții, care se agățase într-o copcă a hainei de blană și, cu capul aplecat, asculta ce-i spunea Vronski, care ieșise s-o conducă.

— Nu mi-ați spus nimic. Să zicem că nu cer nimic, spuse el. Dar știți că nu de prietenie am nevoie, pentru mine doar fericirea e posibilă în viață, acest cuvînt care vă displace atît de mult... da, dragostea...

— Dragostea... repetă ea încet, cu vocea lăuntrică și, în timp ce-și desprindea dantela, adăugă: Nu-mi place acest cuvînt din cauză că pentru mine înseamnă prea mult, mai mult decît puteți dumneavoastră să înțelegeți. Și îl privi în ochi. La revedere !

Îi întinse mîna și, cu pași repezi și elastici, trecu pe lîngă ușier și dispăru în caretă.

Privirea ei, atingerea mîinii îl fripseră. Își sărută palma în locul unde ea îl atinsese și plecă acasă, fericit la gîndul că în seara aceea se apropiase de realizarea scopului său mai mult decît în ultimele două luni.

VIII

Aleksei Aleksandrovici nu găsise nimic deosebit și indecent în faptul că soția lui stătuse cu Vronki la o masă separată și discutasese ceva cu însuflețire ; dar remarcase că celorlalți această atitudine li se păruse prin ceva deosebită și indecentă și de aceea începuse să i se pară indecentă și lui. Se hotărîse să-i spună soției acest lucru.

Întorcîndu-se acasă, Aleksei Aleksandrovici intră la el în cabinet, așa cum făcea de obicei, se așeză în fotoliu și luă o carte despre papism, avînd drept semn cuțitul de tăiat hîrtie pus în ea ; citi, ca de obicei, pînă la ora unu ; numai din cînd în

cînd își ștergea fruntea înaltă și își scutura capul, parcă alungînd ceva. La ora obișnuită, se ridică și își făcu toaleta nocturnă. Anna Arkadieвна încă nu venise. Cu cartea sub braț, urcă la etaj; dar în seara aceasta, în locul gîndurilor și considerațiilor obișnuite despre problemele de serviciu, mintea nu-i stătea decît la soție și la ceva neplăcut, care i se întîmplase. În pofida obișnuinței sale, nu se băgă în pat, ci, punîndu-și mîinile la spate, se apucă să umble încoace și încolo prin camere. Nu se putea culca, simțînd că mai întîi trebuie să chibzuiască din nou la situația ivită.

Cînd Aleksei Aleksandrovici decisese cu de la sine putere că trebuie să stea de vorbă cu soția, acest lucru i se păruse ușor și simplu; dar acum, după ce începu să mediteze la situația de-abia creată, i se păru că are de făcut ceva complicat și dificil.

Aleksei Aleksandrovici nu era gelos. Gelozia, după părerea lui, o jignește pe soție, în soție trebuie să ai încredere. De ce trebuia să aibă încredere, adică deplina convingere că tînăra lui soție îl va iubi întotdeauna, nu se întreba; dar nu simțea neîncredere, pentru că avea încredere și își spunea singur că trebuie să aibă. Acum însă, deși convingerea lui în faptul că gelozia este un sentiment rușinos și că trebuie să aibă încredere încă nu i se clătinase, simțea că se află față în față cu ceva nelogic și lipsit de înțeles și nu știa ce să facă. Aleksei Aleksandrovici stătea față în față cu viața, cu posibilitatea iubirii soției lui pentru altcineva decît el și tocmai acest lucru i se părea lipsit de sens și absurd, pentru că aceasta era viața însăși. Toată viața Aleksei Aleksandrovici și-o trăise, și-o petrecuse în sferele administrative, care aveau de-a face doar cu reflectarea vieții. Și de fiecare dată cînd se ciocnea de viață, se dădea deoparte din fața ei. Acum avea sentimentul pe care l-ar simți un om care a trecut liniștit podul peste o vîltoare și a văzut dintr-odată că podul a fost demolat și că n-a mai rămas decît vîltoarea. Această vîltoare era viața însăși, iar podul era acea viață artificială, pe care o trăise Aleksei Aleksandrovici. Pentru prima dată își punea problema că este posibil ca soția lui să iubească pe altcineva și se înspăimînta de această eventualitate.

Fără să se dezbrace, cu pași egali, mergea înainte și înapoi pe parchetul scîrțîitor din sufrageria iluminată de o singură lampă, pe covorul din salonul întunecat, unde lumina se

reflecta doar pe portretul lui, făcut de curînd, care atîrna deasupra canapelei, și prin budoarul soției, unde ardeau două lumînări, iluminînd portretele rudelor și prietenelor ei și frumoasele flecușete, pe care el le știa și le îndrăgise de mult, de pe masa de scris. Prin camera ei, ajungea pînă la ușa dormitorului și iarăși se întorcea.

La fiecare porțiune a plimbării sale și cel mai adesea pe parchetul din sufrageria luminată, el se oprea și își spunea : „Da, problema se cere rezolvată și încheiată, trebuie să-mi spun părerea în decizia pe care am s-o iau“. Și făcea cale întoarsă. „Dar ce să spun ? Care decizie ?“ se întreba în salon și nu găsea răspunsul. „La urma urmei, se întreba înainte de a coti spre cabinet, ce s-a întîmplat ? Nimic. A stat mult timp de vorbă cu el. Și ce-i cu asta ? Sînt puțini oameni pe lume, cu care o femeie poate să stea de vorbă ? Și apoi, fiind gelos, aş înjosi-o și pe ea, și pe mine“, își spunea intrînd în budoarul ei ; dar raționamentul acesta, care mai înainte cîntărise atît de mult pentru el, acum nu mai avea nici o greutate și nici o importanță. Și el, din ușa dormitorului, revenea în salon ; dar de îndată ce intra din nou în salonul întunecat, o voce îi spunea că lucrurile nu stau deloc așa și că și ceilalți remarcaseră situația, adică faptul că este ceva la mijloc. Și el iarăși își spunea în sufragerie : „Da, problema se cere rezolvată și încheiată, trebuie să-mi spun părerea...“ Și iarăși, înaintea ocolului din salon, se întreba : cum să rezolve ? Și apoi se întreba ce s-a întîmplat. Și își răspundea : nimic și își amintea că gelozia este un sentiment care o înjosește pe soție, după care, în salon, iar se convingea că s-a întîmplat ceva. Gîndurile lui, ca și corpul, descriau un cerc complet, fără să dea peste nimic inedit. Își dădu seama de acest lucru, își șterse fruntea și se așeză în budoarul ei.

Aici, uitîndu-se la masa ei, cu un *buvard** de culoarea malachitului pus peste un bilet început, gîndurile lui luară brusc o altă turnură. Începu să se gîndească la ea, la gîndurile și sentimentele ei. Pentru prima dată își imaginează în mod viu viața ei personală, gîndurile, dorințele ei și gîndul că ea are și trebuie să aibă o viață personală, deosebită de a lui, i se păru atît de teribil, încît se grăbi să-l alunge. Era acea vîltoare în care se temea să se uite. Mutarea cu gîndul și simțirea în altă

* Mapă de birou (fr.)

ființă era o acțiune spirituală străină lui Aleksei Aleksandrovici. Considera că această acțiune spirituală este o fantezie dăunătoare și primejdioasă.

„Și cel mai îngrozitor e, își spunea el, că tocmai acum, cînd se apropie de sfîrșit ceea ce am de făcut (se gîndea la proiectul pe care-l înaintase spre aprobare), cînd am nevoie de toată liniștea și de toate puterile sufletului, tocmai acum se prăbușește peste mine această neliniște absurdă. Dar ce să fac? Nu fac parte dintre oamenii care suportă neliniști și îngrijorări și n-au puterea să le privească în față.“

— Trebuie să reflectez, să decid și să termin, rosti el cu voce tare.

„Ce sentimente are ea, ce s-a întîmplat și ce se poate întîmpla în sufletul ei, toate astea nu mă privesc, se află pe conștiința ei și țin de religie“, își spuse el, simțindu-se ușurat la gîndul că a descoperit articolul de lege în care trebuia încadrată situația apărută.

„Deci, își spuse Aleksei Aleksandrovici, problemele legate de sentimentele ei și așa mai departe sînt aspecte ce țin de conștiința ei, care pe mine nu mă privesc în nici un fel. Iar obligația mea se conturează clar. În calitatea mea de cap al familiei, sînt persoana obligată s-o îndrum, fiind deci în parte și o persoană responsabilă: trebuie să-i indic primejdia pe care o văd, s-o previn și chiar să-mi întrebuițez autoritatea. Trebuie să-i spun.“

Și în capul lui Aleksei Aleksandrovici se contură clar ceea ce urma să-i spună soției. Reflectînd la cele ce urmau să fie spuse, regreta că trebuie să-și piardă timpul și să depună eforturi intelectuale pentru niște probleme domestice; totuși, în capul lui, clară și precisă ca un raport, se înfiripă forma discursului ce urma să fie rostit și succesiunea punctelor. „Trebuie să-i spun și să-i expun următoarele: în primul rînd, explicarea importanței opiniei publice și a decenței; în al doilea rînd, explicarea religioasă a semnificației căsătoriei; în al treilea rînd, dacă va fi necesar, indicarea faptului că s-ar putea întîmpla un rău care să-l atingă pe fiul nostru; în al patrulea rînd, indicarea propriei ei nenorociri.“ Și, înclеștîndu-și degetele, cu palmele în jos, Aleksei Aleksandrovici trase de ele, iar degetele trosniră din încheieturi.

Acest gest, acest prost obicei de a-și înclеșta și pocni degetele îl calma întotdeauna și-i reda siguranța, de care

acum avea atîta nevoie. Dinspre peronul de la intrare se auzi huruitul unei carete care trăgea la scară. Aleksei Aleksandrovici se opri în mijlocul încăperii.

Pe scară începură să urce niște pași de femeie. Pregătit pentru discursul său, Aleksei Aleksandrovici stătea în picioare, strîngîndu-și degetele încheștate și așteptînd să vadă dacă nu va mai trosni vreunul. O încheietură trosni.

Încă după zgomotul pașilor ei ușori, el îi simți apropierea și, cu toate că era mulțumit de discurs, i se făcu frică de explicația iminentă...

IX

Anna intră cu capul înclinat în jos și jucîndu-se cu ciucurii de la glugă. Fața îi strălucea; dar această strălucire nu era veselă, semăna cu strălucirea teribilă a unui incendiu într-o noapte neagră. Văzîndu-și soțul, Anna își ridică fruntea și, parcă trezindu-se, zîmbi.

— Nu ești în pat? Mare minune! spuse ea, lăsîndu-și gluga și, fără să se oprească, trecu mai departe, spre toaletă. E timpul, Aleksei Aleksandrovici, spuse ea dîndărătul ușii.

— Anna, trebuie să stau de vorbă cu tine.

— Cu mine? întrebă ea mirată, ieși de după ușă și îl privi.

— Da.

— Ce s-a întîmplat? Despre ce să vorbim? întrebă ea, așezîndu-se. Bine, hai să stăm de vorbă, dacă e atît de necesar. Dar mai bine ne-am culca.

Anna spunea tot ce-i venea pe limbă și, auzindu-se, se mira singură de priceperea cu care mințea. Cît de simple, de firești erau cuvintele ei și ce bine semăna a adevăr afirmația ei că pur și simplu vrea să se culce! Se simțea îmbrăcată într-o armură impenetrabilă de minciună. Simțea că o forță nevăzută o ajută și o susține.

— Anna, trebuie să te pun în gardă, spuse el.

— Să mă pui în gardă? făcu ea. În ce privință?

Îl privea atît de simplu, atît de vesel, încît cineva care n-o cunoștea atît de bine ca soțul ei, n-ar fi putut să observe nimic nefiresc nici în sonoritatea, nici în sensul vorbelor ei. Dar pentru Aleksei Aleksandrovici, care o cunoștea, care știa că

atunci cînd el se culca cu cinci minute mai tîrziu, ea remarca și îl întreba care-i cauza, pentru el, care știa că Anna îi spunea de îndată orice bucurie, orice plăcere, orice amar, acum, pentru el, însemna foarte mult să vadă că ea nu vrea să-i înțeleagă starea și nici să-i spună o vorbă despre propria ei persoană. Vedea că acea profunzime a sufletului ei, altădată mereu deschisă în fața lui, îi era acum închisă. Mai mult chiar, după tonul Annei, își dădea seama că ea nu se jenează de acest lucru și parcă îi spunea de-a dreptul : da, sînt închisă și așa trebuie să fiu și voi fi de acum înainte. Acum el trecea prin sentimentul pe care l-ar avea un om care s-a întors acasă și și-a găsit casa ferecată. „Nu se poate, cheia mai poate fi găsită“, își spunea Aleksei Aleksandrovici.

— Vreau să te pun în gardă, spuse el cu vocea înceată, că din lipsă de prevedere și din ușurătate poți da pretext de vorbe în societate. Discuția ta din seara asta, prea însuflețită, cu contele Vronski (rosti ferm acest nume, după o pauză calmă), a atras atenția.

Aleksei Aleksandrovici vorbea și se uita în ochii ei rîzători, teribili acum pentru el prin opacitatea lor, și, vorbind, simțea toată lipsa de sens și inutilitatea vorbelor sale.

— Întotdeauna te porți așa, îi răspunse Anna, parcă neînțelegîndu-l deloc și înțelegînd cu bună știință doar ultimele cuvinte. Ba nu-ți face plăcere că-s tristă, ba nu-ți place că-s veselă. Nu m-am plictisit. Asta te jignește?

Aleksei Aleksandrovici tresări și își încleștă degetele, ca să trosnească din ele.

— Ah, te rog, nu mai trosni, tare nu-mi place gestul acesta, spuse ea.

— Anna, tu ești oare? întrebă încet Aleksei Aleksandrovici, făcînd un efort și reținîndu-și mișcarea mîinilor.

— La urma urmei, ce înseamnă asta? întrebă ea cu o uimire sinceră și comică. Ce vrei de la mine?

Aleksei Aleksandrovici tăcu și își șterse cu palma fruntea și ochii. Vedea că în loc să facă ceea ce voise să facă, adică să-și pună soția în gardă, ca să nu greșească în ochii înaltei societăți, se preocupa fără să vrea de conștiința soției și lupta cu un zid imaginar pe care și-l clădea singur.

— Uite ce intenționez să-ți spun, continuă el cu răceală și calm, și te rog să mă ascuți. După cum știi, eu consider că gelozia este un sentiment jignitor și înjositor și niciodată

nu-mi voi permite să mă las dominat de acest sentiment ; dar există anumite legi ale decenței, care nu pot fi încălcate fără să fii sancționată. Astăzi nu eu am remarcat, ci, judecînd după impresia generală, toți au remarcat că te-ai comportat cu totul altfel decît ar fi fost de dorit.

— Nu înțeleg absolut nimic, spuse Anna, ridicînd din umeri. „Lui îi e totuna, se gîndi ea. Dar societatea a observat, și asta îl îngrijorează.“ Ești bolnav, Aleksei Aleksandrovici, adăugă ea, se ridică și dădu să iasă pe ușă ; dar el înaintă, ca și cum ar fi dorit s-o oprească.

Fața lui era urîtă și posomorîtă, cum Anna nu i-o mai văzuse niciodată. Ea se opri și, dîndu-și capul pe spate și înclinîndu-și-l puțin pe-o parte, începu să-și scoată repede acele din păr.

— Ei bine, o să te ascult, să văd ce spui, zise ea calm și ironic. Și chiar o să te ascult cu interes, pentru că vreau să știu despre ce-i vorba.

— N-am dreptul să intru în toate amănuntele sentimentelor tale și, în general, cred că acest lucru e inutil și chiar dăunător, începu Aleksei Aleksandrovici. Scormonind în sufletul nostru, adeseori scoatem la iveală ceea ce ar fi zăcut neobservat acolo. Sentimentele tale țin de conștiința ta ; dar eu sînt dator față de tine, față de mine, față de Dumnezeu să-ți arăt obligațiile pe care le ai. Viețile noastre sînt legate și nu-s legate de oameni, ci de Dumnezeu. Această legătură poate fi ruptă doar de o crimă, iar crimele de acest fel atrag după sine pedepse grele.

— Nu înțeleg nimic. Ah, Doamne, ce somn îmi e ! spuse ea, trecîndu-și iute mîinile prin păr și căutînd acele rămase.

— Anna, pentru Dumnezeu, nu vorbi așa, îi spuse el cu sfială. Poate că mă înșel, dar crede-mă că ceea ce-ți spun ți-o spun atît pentru mine, cît și pentru tine. Sînt soțul tău și te iubesc.

Pentru o clipă fața ei se înnegură și i se stinse scînteia ironică din ochi ; dar cuvintele „te iubesc“ o făcură să se revolte din nou. Se gîndi : „Mă iubește ? Oare e în stare să iubească ? Dacă n-ar fi auzit că există iubire, n-ar fi rostit niciodată acest cuvînt. Habar n-are ce-i iubirea“.

— Aleksei Aleksandrovici, zău că nu înțeleg, spuse ea. Explică-mi ce găsești...

— Lasă-mă să termin. Te iubesc. Dar nu la mine mă refer ; persoanele cele mai importante sînt aici fiul nostru și tu însăși. Se prea poate, repet, ca vorbele mele să ți se pară inutile și deplasate ; poate că le provoacă o eroare a mea. În cazul acesta, te rog să mă scuzi. Dar, dacă tu însăși simți că există motivul cel mai mic, te rog să te gîndești și, dacă inima îți spune ceva, să-mi destăinui...

Fără să-și dea seama, Aleksei Aleksandrovici rostea cu totul alt discurs decît cel pe care și-l pregătise.

— N-am ce-ți spune. Și, la drept vorbind... spuse ea deodată, reținîndu-și cu greu un zîmbet, zău, e timpul să ne culcăm.

Aleksei Aleksandrovici oftă și, fără să mai spună o vorbă, se duse în dormitor.

Cînd Anna intră și ea în dormitor, Aleksei Aleksandrovici era culcat. Buzele îi erau strînse, arătînd severitate, iar ochii lui n-o priveau. Anna se culcă în patul ei și se aștepta ca dintr-o clipă în alta el să înceapă să-i vorbească. Se și temea că va începe să vorbească, dar și voia acest lucru. Așteptă mult timp în nemișcare pînă cînd uită de el. Se gîdea la celălalt, îl vedea și simțea că, la acest gînd, inima i se umplea de emoție și de o bucurie criminală. Deodată auzi un sforăit monoton și calm. În prima clipă, Aleksei Aleksandrovici parcă se sperie de sforăitul său și se opri ; dar, după ce trase de două ori aer în piept, sforăitul se auzi din nou, la fel de uniform și de calm.

— E tîrziu, e tîrziu, e prea tîrziu, își șopti Anna zîmbind. Stătu mult timp nemișcată, cu ochii deschiși, a căror scînteiere, i se părea, o vedea ea însăși prin întuneric.

X

Din seara aceasta începu o nouă viață pentru Aleksei Aleksandrovici și soția lui. Nu se întîmplase nimic deosebit. Anna, ca întotdeauna, ieșea în lume, o vizita foarte des pe prințesa Betsy și se întîlnea peste tot cu Vronski. Aleksei Aleksandrovici vedea acest lucru, dar nu putea face nimic. La toate încercările lui de a o provoca la o explicație, ea îi opunea zidul impenetrabil al unei nedumeriri vesele. Pe dinafară

relația lor arăta ca mai înainte, dar pe dinăuntru se schimbase cu totul. Aleksei Aleksandrovici, un om atît de competent în activitatea guvernamentală, se simțea aici nepuțincios. Ca un bou, plecîndu-și capul supus, aștepta muchia toporului, care, simțea, era ridicat deasupra lui. De cîte ori începea să se gîndească la asta, simțea că trebuie să mai încerce o dată, că prin bunătate, gingășie, prin forța convingerii încă mai are o speranță s-o salveze, s-o facă să se dezmeticească și de fiecare dată se pregătea să stea de vorbă cu ea. Dar ori de cîte ori începea să-i vorbească, simțea că acel spirit al răului și al înșelăciunii, care o stăpînea, îl cotropea și pe el, și Aleksei Aleksandrovici îi spunea cu totul altceva și îi vorbea pe un ton total diferit de cel pe care și l-ar fi dorit. Și, fără să vrea, vorbea cu ea pe tonul său obișnuit, de parcă s-ar fi amuzat de cineva care ar fi vorbit într-adevăr așa. Iar pe acest ton era imposibil să-i spună ceea ce era necesar să-i spună.

.....

.....

XI

Ceea ce timp de aproape un an fusese pentru Vronski singura dorință, care îi înlocuise toate dorințele de altădată; ceea ce pentru Anna fusese un vis de fericire, imposibil, îngrozitor și totuși seducător, — această dorință se împlini. Alb la față, cu bărbia tremurînd, el stătea aplecat deasupra ei și o implora să se liniștească, fără să știe nici el în ce privință și cum.

— Anna! Anna! îi spunea el cu glas tremurător. Anna, pentru numele lui Dumnezeu!...

Dar, cu cît mai tare vorbea, cu atît mai jos își apleca ea capul cîndva mîndru, vesel, ajuns acum infam și se încovoia din tot trupul, gata-gata să cadă de pe divanul pe care ședea și să se prăbușească pe dușumea, la picioarele lui; ar fi căzut pe covor, dacă el n-ar fi ținut-o.

— Dumnezeu! Iartă-mă! spuse Anna printre sughițuri de plîns, ducînd la piept mîinile lui Vronski.

Se simțea atât de criminală și de vinovată, încât nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să se umilească și să-și ceară iertare ; iar acum, în viața ei, nu-l mai avea decât pe el și spre el își îndrepta ruga de iertare. Privindu-l, își simțea fizic înjosirea și nu mai putea spune nimic. Iar el simțea ceea ce ar trebui să simtă un ucigaș la vederea cadavrului, pe care el l-a lipsit de viață. Acest cadavru, pe care el îl lipsise de viață, era dragostea lor, prima perioadă a iubirii lor. Era ceva îngrozitor și dezgustător în amintirea faptului că iubirea fusese plătită cu acest teribil preț al rușinii. Rușinea față de nuditatea ei spirituală o apăsa și i se transmitea și lui. Însă, cu toată spaima ucigașului în fața cadavrului victimei, el trebuie să taie trupul în bucăți, trebuie să-l ascundă, trebuie să profite de tot ceea ce a obținut prin crimă.

Și, cu îndrjire, parcă cu pasiune, se repede asasinul la acest cadavru, trage de el și-l taie ; așa și Vronski acoperea cu sărutări fața și umerii Annei. Ea îl ținea de mână și nu se mișca. Da, sărutările acestea erau tot ce cumpăraseră cu această rușine. Da, și mâna aceasta, care va fi întotdeauna a mea, e mâna complicitelui meu. Ea ridică această mână și o sărută. El se lăsa în genunchi și voia să-i vadă fața, dar ea și-o ascundea și nu spunea nimic. În sfârșit, făcând parcă un efort, ea se ridică și-l împinse. Fața îi era la fel de frumoasă, dar cu atât mai mult era vrednică de plîns.

— Totul s-a sfârșit, spuse ea. Nu mai am nimic, doar pe tine te am. Asta ține-o minte.

— Nu pot să nu țin minte ceea ce este viața mea. Pentru această clipă de fericire...

— Care fericire ! exclamă ea cu dezgust și groază, și această groază i se transmise, fără voie, și lui. Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai spune nimic, nimic.

Anna se ridică repede și se îndepărtă de el.

— Nu mai spune nimic, repetă ea și, cu o expresie, ciudată pentru el, de disperare rece pe față, se despărți de el. Simțea că în momentul acela nu putea exprima în cuvinte sentimentul de rușine, bucurie și groază față de această inaugurare a unei vieți noi și nu voia să vorbească despre asta, să trivializeze acest sentiment în cuvinte imprecise. Dar nici după aceea, nici a doua, nici a treia zi, Anna nu numai că nu găsi cuvinte în care ar fi putut exprima complexitatea acestor

sentimente, dar nu găsi nici gândurile prin care și-ar fi putut explica sieși tot ce avea în suflet.

Își spunea: „Nu, acum nu mă pot gândi la asta; o s-o fac mai târziu, cînd voi fi mai calmă“. Dar acest calm pentru gîndire nu venea niciodată; de fiecare dată cînd își amintea ce a făcut, și ce se va întîmpla cu ea, și ce trebuie să facă, se înspăimînta și alunga aceste gînduri.

— Mai târziu, mai târziu, își spunea, cînd voi fi mai calmă.

Însă în vis, cînd nu mai avea putere asupra propriilor gînduri, această situația i se vădea în întreaga ei goliciune diformă. Un vis îi revenea aproape în fiecare noapte. Parcă amîndoi, Vronski și Aleksei Aleksandrovici, erau soții ei și amîndoi o copleșeau cu mîngîieri. Aleksei Aleksandrovici plîngea, sărutîndu-i mîinile, și îi spunea: „Ce bine e acum!“ Și Aleksei Vronski era tot acolo și îi era soț și el. Și Anna se mira că mai înainte acest lucru i se părea imposibil, le explica, rîzînd, că așa e mult mai simplu și că ei amîndoi sînt acum mulțumiți și fericiți. Dar acest vis, ca un coșmar, o strivea și ea se trezea îngrozită.

XII

Încă din primele zile după întoarcerea de la Moscova, cînd tresărea și roșea ori de cîte ori își amintea rușinea refuzului, Levin își spunea: „La fel roșeam și tresăream, crezîndu-mă pierdut, după ce am primit nota unu la fizică și am rămas repetent în anul al doilea; la fel de pierdut m-am simțit după ce am compromis afacerea surorii mele, pe care mi-o încredințase. Și? Acum, după ce au trecut atîția ani, îmi aduc aminte și mă mir că asemenea fleacuri au putut să mă amă-rască. Așa va fi și cu această amărăciune. Va trece timpul, și acest refuz mă va lăsa rece“.

Dar trecură trei luni și întîmplarea nu-l lăsa rece și, ca în primele zile, suferea la amintirea ei. Nu se putea potoli, pentru că visase mult la viața de familie, se simțise maturizat pentru ea și totuși nu se însurase și era mai departe decît oricînd de căsătorie. Simțea dureros, la fel cum simțeau toți cei din preajma lui, că nu-i bine ca omul, la vîrsta lui, să fie singur. Își amintea cum, înainte de plecării la Moscova, îi

spusese o dată văcarului Nikolai, un țăran naiv, cu care-i plăcea să stea de vorbă: „Uite ce-i, Nikolai! Vreau să mă însor“. Iar Nikolai îi răspunsese degrabă, ca și cum nici nu mai încăpea îndoială: „Și de mult era timpul, Konstantin Dmitrici“. Dar acum însurătoarea se îndepărtase de el mai mult ca niciodată. Locul era ocupat, și când el, în imaginație, puneă în acest loc pe vreuna din domnișoarele cunoscute, simțea că așa ceva era cu desăvârșire imposibil. Pe deasupra, amintirea refuzului și a rolului său în această poveste îi provoca o rușine dureroasă. Oricît și-ar fi zis că n-are nici o vină, amintirea acestei istorii, alături cu alte asemenea amintiri jenante, îl făcea să tresară și să roșească. În trecutul lui, ca și în al oricărui om, existau fapte urâte, pentru care conștiința ar fi trebuit să-l chinuiască; dar amintirea faptelor urâte nu-l chinuia nici pe departe la fel de mult ca această amintire neînsemnată, dar penibilă. Aceste răni nu i se cicatrizau. Și alături de aceste amintiri se aflau acum refuzul și situația de plîns în care trebuise să apară în fața altora în seara aceea. Dar timpul și munca își făceau datoria. Amintirile grele erau din ce în ce mai mult acoperite de evenimente, invizibile pentru el, dar importante, ale vieții la țară. De la o săptămînă la alta, își amintea tot mai rar de Kitty. Aștepta cu nerăbdare să fie anunțat că s-a măritat sau că se mărită curînd, sperînd că această veste, ca extracția unui dinte, îl va vindeca cu totul.

Între timp, sosi primăvara, minunată, compactă, fără obișnuitele așteptări și înșelăciuni ale primăverii, una dintre acele rare primăveri, de care se bucură împreună plantele, jivinele și oamenii. Această primăvară minunată îl provoca și mai mult pe Levin și îi întări intenția de a se dezice de tot trecutul și a-și orîndui ferm și independent viața solitară. Deși multe dintre planurile cu care revenise la țară nu fuseseră duse la bun sfîrșit, totuși lucrul cel mai important, puritatea vieții, fusese respectat. Nu simțea acea jenă prin care trecea de obicei după o prăbușire și se putea uita cu curaj în ochii oamenilor. Însă din februarie primise o scrisoare de la Maria Nikolaevna, care îl înștiința că sănătatea lui Nikolai, fratele lui, se înrăutățește, dar că acesta nu vrea să se trateze și, ca urmare a acestei scrisori, Levin făcuse un drum la Moscova și reușise să-și convingă fratele să consulte un medic și să plece la un tratament cu ape minerale în străinătate.

Reușise atât de bine să-și convingă fratele și să-l împrumute, fără să-l irite, cu bani pentru voiaj, încît în această privință era mulțumit de sine. Pe lîngă gospodărie, care pretindea o atenție deosebită în timpul primăverii, pe lîngă lecturi, Levin începuse încă din iarnă o lucrare despre agricultură, al cărei plan consta în faptul că și caracterul lucrătorului agricol trebuie luat drept un dat absolut, ca și clima și solul, și, prin urmare, toate principiile științei nu trebuie extrase doar din datele privitoare la sol și climă, ci din datele despre sol, climă și caracterul știut, neschimbător, al lucrătorului. Așa că, în ciuda izolării, viața îi era extrem de plină și doar uneori el simțea dorința nesatisfăcută de a a-și împărtăși ideile ce-i treceau prin cap și altcuiva decît Agafiei Mihailovna, deși și cu ea i se întîmpla să discute deseori despre fizică, teoria economiei rurale și, mai ales, despre filosofie; filosofia era subiectul favorit al Agafiei Mihailovna.

Primăvara se arătase tîrziu la față. Ultimele săptămîni ale postului fuseseră senine și geroase. Ziua soarele topea zăpada, iar noaptea temperatura ajungea la minus șapte grade; pojghița de gheață era atât de tare, încît săniile mergeau peste cîmp. Paștele fusese cu zăpadă. Apoi deodată, în a doua zi a săptămînii sfinte, începu să adie un vînt cald, se îngrămădiră nori pe cer și trei zile și trei nopți turnă o ploaie caldă, aproape torențială. Joi vîntul se potoli și veni o ceață deasă, cenușie, parcă vrînd să ascundă tainele schimbărilor care se săvîrșeau în natură. În ceață, apele se revărsară, ghețurile trosniră și o porniră la vale, începură să curgă mai repede pîraiele tulburi, înspumate, îndreptîndu-se chiar spre Krasnaia Gorka; spre seară ceața se ridică, norii se împrăștiară ca niște miei, cerul se limpezi și primăvara cea adevărată își arată chipul. A doua zi de dimineață soarele strălucitor, înălțat pe cer, mistui repede gheața subțire de deasupra apelor și tot văzduhul cald începu să tremure, umplîndu-se de aburul pămîntului reavăn. Iarba veche înverzi, cea nouă își scoase la vedere firele subțiri, se umflară mugurii de călin, de coacăz, de mesteacăn cleios, și pe pajiștea smălțuită cu flori aurii începură să zumzăie albine zburătăcite din stupi. Ciocîrlii nevăzute prinseră să cînte deasupra ierbii catifelate și a miriștilor sure, începură să plîngă nagîții deasupra bălților și vîlcelelor umplute cu apă brună, încă neretrasă în albi, și trecură prin înalt, cu gîgîit primăvăritic,

cocorii și găștele. Pe imașuri, mugeau vitele năpîrlite, cu părul rămas doar din loc în loc, mieii cu picioarele scurte zburdau împrejurul mamelor lor, care behăiau, lăsînd în urma lor smocuri de lînă, copii sprinteni alergau desculți pe potecile uscate, cu urme de tălpi goale pe ele, răsunau pe malul iazului vocile vesele ale femeilor venite cu pînzeturi la ghilit, și prin curți bocăneau topoarele țăranilor, care își reparau plugurile de lemn și grapele. Sosise primăvara cea adevărată.

XIII

Levin se încălță cu cizmele sale mari și, renunțînd pentru prima oară la haina de blană, într-o *poddiovka* de stofă, porni prin gospodărie, pășind peste pîrîiașele ce-l orbeau cu sclipirea lor la soare, călcînd cînd pe gheață, cînd prin noroi cleios.

Primăvara este anotimpul planurilor și proiectelor. Și, ieșind în curte, Levin, precum un copac care, primăvara, nu știe cum și încotro vor crește aceste mlădițe și ramuri, ascunse în mugurii mustoși, nu știa nici el prea bine de ce treburi se va apuca acum în gospodăria la care ținea atît de mult, dar se simțea plin de planurile și proiectele cele mai bune. Mai întîi se duse în grajd. Vacilor li se dăduse drumul în țarc și, strălucindu-și părul năpîrlit, încălzindu-se la soare, mugeau, rugîndu-se să fie lăsate pe imaș. După ce admiră vacile, pe care le cunoștea foarte bine, Levin porunci să fie scoase în cîmp, iar în țarc să fie aduși vițeei. Văcarul dădu bucuros fuga să se pregătească pentru ieșirea în cîmp. Femeile-îngrijitoare, cu fustele sumese, desculțe, cu picioarele încă albe, nearse de soare, umblau prin noroi, alergau cu vergile după vițeei mugitori, înnebuniți de bucuria primăverii, mînîndu-i în curte.

Admirînd vițeei fătăți în anul acela, care erau neobișnuit de frumoși – vițeei fătăți mai devreme erau mari cît o vacă de țăran, iar fiica Pavei, care avea trei luni, era mare cît o juncă de un an – Levin porunci să li se aducă în curte o troacă și să li se dea fin prin grilaje. Dar se vădi că grilajele de la padocul neîntrebuințat în timpul iernii, făcute încă din toamnă, erau stricate. Levin trimise după dulgher, care, conform programii, trebuia să facă o treierătoare. Află însă că dulgherul

repara grapele, care trebuiau să fie reparate încă de la lăsata-secului. Toate acestea îl supărară foarte tare pe Levin. Îl irita faptul că se repeta această veșnică delăsare din gospodărie, cu care el, de-atîția ani, lupta din răputeri. Grilajele, după cum află, de care peste iarnă nu fusese nevoie, fuseseră mutate în grajdul cailor, unde se stricaseră fiindcă fuseseră făcute de mîntuială, ca pentru viței. În plus, cu acest prilej descoperi că grapele și toate uneltele agricole, cu privire la care dăduse poruncă să fie verificate și reparate încă din iarnă și pentru care fuseseră nămiți trei dulgheri, rămăseseră ne-reparate, iar grapele fuseseră reparate doar cînd avuseseră nevoie să grăpeze. Levin trimise după vechil, dar porni și el în căutarea lui. Vechilul, strălucind precum ziua aceea, într-un cojoc scurt din blană de miel, venea dinspre hambar, frămîntînd un fir de pai în mîini.

— De ce dulgherul nu-i la treierătoare ?

— Am vrut să vă spun de ieri : grapele trebuie reparate. Că ne-apucăm de arat.

— Dar astă iarnă ce-ați făcut ?

— Păi la ce-aveți nevoie acum de dulgher ?

— Unde-s grilajele din grajdul vițelor ?

— Am poruncit să fie duse la locul lor. Ce să mă fac cu oamenii ăștia ? spuse vechilul, dînd a lehamite din mîină.

— Nu cu oamenii ăștia, ci cu vechilul acesta ! spuse Levin, ieșindu-și din fire. La ce bun te mai țin pe dumneata ? Începu el să țipe. Apoi, amintindu-și că asta nu ajută la nimic, se opri la jumătatea reproșului și oftă. Ei, se poate semăna ? Întrebă el, după ce se mai gîndi puțin.

— Dincolo de Turkinovo mîine sau poimîine o să se poată.

— Dar trifoiul ?

— I-am trimis pe Vasili și pe Mișka să semene. Numai că nu știu dacă o să poată intra, e mocirlă.

— Cîte deseatine ?

— Șase.

— De ce nu toate ? strigă Levin.

Îl irita și mai mult că se semănau șase deseatine de trifoi și nu toate douăzeci. Trifoiul, și din teorie, și din propria lui experiență, trebuia semănat cît mai timpuriu, aproape pe zăpadă. Și niciodată Levin nu izbutea să semene la timp.

— N-avem oameni. Ce credeți că se poate face cu asemenea oameni ? Trei nu au venit la muncă. Uitați-l și pe Semion.

— Ai fi putut să iei dintre cei care lucrează la paie.
— Și-așa am luat.
— Atunci, unde-s oamenii ?
— Cinci fac compot (asta însemna „compost“). Patru mută ovăzul, să nu se aprindă, Konstantin Dmitrici.

Levin știa foarte bine că „să nu se aprindă“ însemna că apucaseră să strice sămînța englezească de ovăz : iar nu se făcuse cum poruncise el.

— Păi ți-am spus încă din post să pui burlane !... strigă el.

— Stați liniștit, facem totul la timpul potrivit.

Levin dădu supărat din mîna, se duse în hambar să vadă ce-i cu ovăzul și se întoarse la grajdul de cai. Ovăzul însă nu se stricase. Dar lucrătorii îl împingeau cu lopata, cînd putea fi lăsat să curgă de-a dreptul în hambarul de jos. Orînduind lucrurile, Levin luă de-acolo doi oameni pe care-i trimise la semănatul trifoiului. Îi trecuse supărarea pe vechil. De fapt, și ziua era atît de frumoasă, încît nu merita să se supere.

— Ignat ! îi strigă el vizitiului, care, lîngă fîntînă, cu mîne-cile suflecate, spăla caleașca. Pune-mi șaua pe...

— Pe care doriți ?

— Pe Kolpik, zic eu.

— Am înțeles.

Așteptînd să i se înșeezeze calul, Levin îl chemă din nou pe vechil, care se învîrtea la vedere, ca să se împace cu el și începu să-i vorbească de viitoarele lucrări de primăvară și de planurile gospodărești.

Căratul gunoiului să-l înceapă mai devreme, pentru ca să fie gata înainte de primul cosit. Să are cu plugurile, fără întrerupere, toată miriștea de la marginea moșiei, astfel încît s-o țină de ogor negru. Fînul să nu se dea în dijmă, ci să fie cosit cu oameni tocmiți.

Vechilul asculta și, probabil, făcea eforturi să aprobe proiectele stăpînului ; dar avea aceeași expresie deprimată și abătută, pe care Levin i-o cunoștea atît de bine și care îl scotea din sărite. Această expresie spunea : toate astea-s bune, dar vor ieși după voia Domnului.

Nimic nu-l întrista mai mult pe Levin decît acest ton. Dar același ton îl avuseseră toți vechilii care-i trecuseră prin curte. Toți avuseseră aceeași atitudine față de proiectele lui și de aceea acum nu se mai supăra, ci doar era necăjit și se simțea și mai pornit să lupte cu această forță a naturii, căreia nu-i

găsea alt nume decît „voia Domnului“ și care i se împotriva mereu.

— N-apucăm să facem, Konstantin Dmitrici, spuse vechilul.

— De ce să nu apucăm ?

— Fără doar și poate, trebuie să mai tocmim vreo cincisprezece oameni. Dar nu vin. Astăzi au venit, cer cîte șaptezeci de ruble pe vară.

Levin tăcu. Iarăși i se opunea această forță. Știa că, oricît s-ar fi străduit ei, pentru o simbrie convenabilă, nu puteau tocmi mai mult de patruzeci de oameni ; treizeci și cinci, treizeci și opt, patruzeci de lucrători veneau, dar nu mai mulți. Totuși, nu putea să nu lupte.

— Trimite la Surî, la Cefirovka, dacă nu vin. Trebuie să căutăm.

— De trimis, trimit eu, spuse abătut Vasili Feodorovici. Dar și caii ni-s slabi.

— Mai cumpărăm. De fapt, adăugă el rîzînd, știu că te conduci după principiul să fie puțin și rău. Dar anul acesta nu te mai las de capul dumitale. Voi supraveghea eu însumi totul.

— Mi se pare că și-așa dormiți puțin. Noi sîntem mai veseli sub ochii stăpînului...

— Ziceai că se seamănă trifoi dincolo de Beriozovîi Dol ? Mă duc să văd, spuse el, încălecînd pe micul Kolpik, un cal șarg, pe care i-l adusese vizitiul.

— N-o să puteți trece pîrîul, Konstantin Dmitrici, îi strigă vizitiul.

— O să merg prin pădure.

Și în buiestrul vioi al căluțului bun, odihnit, care sforăia deasupra bălților și se cerea strunit, Levin trecu prin noroiul din curte, ieși pe poartă și porni pe cîmp.

Dacă se simțise vesel în grajd și în hambar, Levin se simțea și mai vesel în cîmp. Clătinîndu-se uniform în șaua căluțului, trăgînd în piept aerul cald și proaspăt, cu miros de zăpadă, trecu prin pădure pe drumeagul păstrat pe alocuri, pe zăpada scăzută, cu urme topite pe ea, el se bucura de fiecare copac al său, cu mușchiul trezit la viață pe scoarță și cu mugurii plini de sevă. Cînd ajunse dincolo de pădure, în fața lui, pe o întindere imensă, se așternu covorul verde și catifelat al cîmpului, fără nici o insuliță neagră și fără nici o băltoacă, doar prin vîlcele pătat ici-colo de albul zăpezii încă netopite.

Nu-l supăraseră nici calul, nici mînzul unui țăran, care-i călcau iarba (îl puse pe un mujic întîlnit în cale să-i alunge), nici răspunsul ridicol și idiot al țăranului Ipat, pe care îl întîlnise și îl întrebaseră: „Ei, Ipat, acuși ne-apucăm de semănat?“, iar acesta îi răspunsese: „Mai întîi trebuie să arăm, Konstantin Dmitrici“. Pe măsură ce se îndepărta călare de casă, se simțea tot mai vesel și își imagina planuri gospodărești din ce în ce mai frumoase: să sădească pe toate ogoarele, în fișii către miazăzi, răchită, astfel ca zăpada să nu rămîna mult timp netopită; să împartă pămîntul în șase ogoare îngrășate cu gunoi și alte trei să le lase de rezervă, semănînd iarbă pe ele; să clădească un grajd pentru vite în capătul îndepărtat al cîmpului și să sape un iaz și, pentru îngrășarea pămîntului, să facă țarcuri de vite, pe care să le mute din loc în loc. Și atunci va avea trei sute de deseatine de grîu, o sută de cartofi și o sută cincizeci de trifoi, fără să i se istovească vreun petec de pămînt.

Cu aceste gînduri, mînîndu-și calul cu grijă pe haturi, ca să nu-și calce pajiștile, se apropie de lucrătorii care semănau trifoi. Căruța cu semințe nu era trasă pe margine, ci pe arătură, iar semănătura cu grîu de toamnă era călcată de roți și de copitele calului. Lucrătorii ședeau pe hat, fumînd probabil o lulea în doi. Țărîna din căruță, cu care erau amestecate semințele, nu fusese trecută prin ciur și se întărise și înghețase în bulgări. Văzîndu-l pe stăpîn, Vasili se duse la căruță, iar Mișka se apucă de semănat. Nu era bine, dar Levin se supăra arareori pe lucrători. Cînd Vasili se întoarse, îi porunci să tragă calul pe hat.

— Nu-i nimic, boierule, grîul crește la loc.

— Te rog să nu-ți dai cu părerea, spuse Levin, și să faci cum îți spun.

— Am înțeles, răspunse Vasili și apucă de căpăstrul călului. Cît despre semănătură, Konstantin Dmitrici, adăugă el, flatîndu-l, e clasa întîi. Numai că-i greu de mers. Tragi după tine cîte-un pud de noroi pe fiecare opincă.

— De ce țărîna nu-i ciuruită? întrebă Levin.

— Bulgării îi sfărîmăm, zise Vasili, luînd sămînță și frecînd bulgării în palme.

Vasili nu era vinovat că i se dăduse țărînă neciuruită, dar lui Levin îi era necaz.

După ce de atâtea ori încercase cu folos mijlocul știut de a-și reprima necazul și de a face ca tot ce pare rău să fie bine, Levin recurse și acum la același mijloc. Se uită la Mișka, îl văzu înaintînd pe cîmp și trăgîndu-și cu greu picioarele pline de noroi, coborî de pe cal, luă traista din mîna lui Vasili și se duse și el să semene.

— Unde te-ai oprit ?

Vasili îi arătă semnul făcut cu piciorul și Levin porni cum se pricepea să împrăștie țărîna cu semințe. Era greu de mers, ca prin mlaștină, și Levin, după ce semănă o postată, transpiră, se opri și dădu traista din mînă.

— Eh, boierule, să nu mă ocărăști în vară pentru semănătura asta, spuse Vasili.

— De ce ? întrebă Levin cu veselie, simțind eficacitatea mijlocului întrebuințat.

— Păi o să vedeți la vară. O să faceți deosebirea. Ia uitați-vă unde am semănat eu primăvara trecută. Ce bine am împrăștiat sămînța ! Păi eu, Konstantin Dmitrici, mă străduiesc, ca și cum aș lucra pentru tatăl meu. Nici mie nu-mi place să lucrez rău, nici pe alții nu-i las. Dacă stăpînului îi e bine, și nouă ne e bine. Cînd te uiți, spuse el, arătînd spre cîmp, ți se bucură inima.

— Da, e o primăvară frumoasă, Vasili.

— Nici bătrînii nu-și mai amintesc de-o primăvară ca asta. Am fost acasă. Acolo și bătrînul meu a semănat cu grîu trei prăjini. Zice că nu-l deosebești de secară.

— De mult ați început să semănați grîu ?

— Păi dumneavoastră ne-ați învățat acum doi ani ; mi-ați dăruit două banițe. Un sfert l-am vîndut și cu restul am semănat trei prăjini.

— Ai grijă să mărunțești bulgării, spuse Levin, ducîndu-se la cal. Și nu-l scăpa pe Mișka din ochi. Dacă răsare bine, îți dau cîte cincizeci de copeici de deseatină.

— Mulțam frumos. Și așa mi se pare că sîntem tare mulțumiți de dumneavoastră.

Levin încălecă și porni spre cîmpul unde anul trecut fusese trifoi și spre lanul arat pentru a fi semănat cu grîu de primăvară.

Trifoiul răsărise de mai mare dragul pe miriște. Renăscuse în întregime și își arăta verdele crud printre paiele rupte ale grîului de anul trecut. Calul porni prin noroi și fiecare picior

al lui clefăia, smulgîndu-se din mocirlă. Pe arătură nu se putea merge deloc; ținea unde era gheață, dar pe brazdele dezghețate calul se afunda în noroi pînă aproape de genunchi. Arătura era excelentă; peste două zile se putea grăpa și semăna. Totul era minunat, totul îndemna la veselie. Pe drumul de întoarcere, Levin trecu prin pîrîu, sperînd că apa a scăzut. Într-adevăr, reuși să treacă și sperie două rațe. „Trebuie să fie și sitari“, se gîndi el și chiar la cotitura spre casă îl întîlni pe paznicul pădurii, care îi confirmă această supoziție.

Levin porni la trap spre casă, ca să reușească să ia masa de prînz și să-și pregătească pușca pentru seară.

XIV

Apropiindu-se de casă cît se poate de binedispus, Levin auzi un clopoțel dinspre drumul principal.

„Da, vine cineva de la gară, se gîndi el, trebuie să fi sosit trenul de la Moscova... Cine să fie? Ce-ar fi să fi venit Nikolai, fratele meu? Doar mi-a spus: poate mă duc la stațiune, dar s-ar putea și să vin la tine“. În prima clipă, i se făcu frică și încercă un sentiment neplăcut la gîndul că prezența fratelui lui îi va strica această bună dispoziție primăvăratică. Dar se rușină de acest sentiment și imediat păru să dea frîu liber îmbrățișărilor sufletului, așteptînd cu bucurie duioasă și dorind din toată inimă să fie Nikolai. Trase de frîu și, trecînd de salcîm, văzu o troică de poștă de la gară, în care stătea un domn cu haină de blană. Nu era fratele lui. „Ah, dacă ar fi un om plăcut, cu care să pot sta de vorbă“, se gîndi el.

— A! strigă Levin cu bucurie, ridicîndu-și amîndouă mîinile deasupra capului. Uite un musafir care mă bucură! Ah, ce bine-mi pare că ai venit! strigă el, recunoscîndu-l pe Stepan Arkadici.

„Aflu precis dacă s-a măritat sau cînd se mărită“, se gîndi el.

Și în această minunată zi de primăvară el simți că amintirea ei nu-l doare deloc.

— Ce, nu te așteptai? întrebă Stepan Arkadici, coborînd din sanie, cu stropi de noroi la rădăcina nasului, pe un obraz și pe o sprînceană, dar strălucind de bucurie și sănătate. Am

venit să te văd, una la mînă, spuse el sărutîndu-l, să vînez, doi la mînă, și să vînd pădurea de la Ergușovo, trei la mînă.

— Minunat! Ce zici de primăvara asta? Cum de-ai ajuns cu sania?

— Cu căruța e și mai rău, Konstantin Dmitrici, spuse vizitiul, care îl cunoștea.

— Ei, mă bucur foarte mult de sosirea ta, spuse Levin cu un zîmbet bucurios ca de copil.

Levin își conduse prietenul în camera pentru oaspeți, unde fură aduse și bagajele lui Stepan Arkadici: un sac de voiaj, o pușcă în husa ei, o geantă pentru țigările de foi. Lăsîndu-l să se spele și să-și schimbe hainele, Levin se duse pînă la birouri să spună de arat și de trifoi. Agafia Mihailovna, care era întotdeauna preocupată de cîntea casei, îl așteptă în vestibul cu întrebări privitoare la masa de prînz.

— Fă cum vrei dumneata, numai cît mai iute, îi spuse el și se duse la vechil.

Cînd se întoarse, Stepan Arkadici, spălat, pieptănat și zîmbitor, ieșea pe ușa camerei lui, așa că urcară amîndoi la etaj.

— Ce mult mă bucur că am ajuns la tine! Acum o să înțeleg în ce constau misterele pe care le săvîrșești aici. Să știi că te invidiez, zău așa. Ce casă, ce grozave sînt toate! Ce lumină, ce veselie! spuse Stepan Arkadici, uitînd că nu e întotdeauna primăvară și zilele nu-s toate chiar atît de senine. Și doica ta e o minune! Ar fi de dorit o cameristă drăgălașă cu șorț dinainte; dar, avînd în vedere stilul tău monahal și sever, e foarte bine și-așa.

Stepan Arkadici îi povesti o mulțime de noutăți interesante și mai ales că fratele lui Levin, Serghei Ivanovici, avea de gînd să vină peste vară la el la țară.

Stepan Arkadici nu suflă o vorbă despre Kitty și în general despre familia Șcerbațki; doar îi transmise salutări din partea soției. Levin îi era recunoscător pentru delicatețe și se bucura foarte mult că-l are musafir. Ca întotdeauna în timpul izolării, adunase în el un noian de gînduri și sentimente, pe care nu le putea împărtăși celor din jur și acum turna în Stepan Arkadici și bucuria poetică a primăverii, și eșecurile, și planurile de gospodărire, și ideile, și observațiile despre cărțile citite, și mai ales ideea lucrării lui, a cărei bază, chiar dacă el nu-și dădea seama de asta, o reprezenta critica tuturor

vechilor lucrări despre economia rurală. Stepan Arkadici, întotdeauna simpatic, înțelegînd totul din jumătăți de cuvinte, în timpul acestei vizite era deosebit de simpatic și Levin remarcă la el o nouă trăsătură, care-i impunea respect și tandrețe.

Strădaniile Agafiei Mihailovna și ale bucătarului, pentru ca prînzul să fie deosebit de bun, avură drept rezultat doar faptul că cei doi prieteni, cărora li se făcuse foame, se apucară de gustări și se săturară de pîine cu unt, pastramă de pasăre și ciuperci murate și că Levin porunci ca supa să fie servită fără pateurile cu care bucătarul voise să-l uimească pe musafir. Dar Stepan Arkadici, deși era obișnuit cu alte mese de prînz, găsea că totul era excelent : și votca cu ierburi, și pîinea, și untul, și în special pastrama de pasăre și ciupercile, și borșul de urzici, și găina în sos alb, și vinul alb de Crimeea – totul era excelent și minunat.

— Splendid, splendid, spuse el după friptură, aprinzîndu-și o țigară groasă. La tine mă simt de parcă aș fi călătorit cu un vapor, cu scrișnituri și cutremurături, și aș fi coborît pe un mal liniștit. Deci, spui că însăși persoana lucrătorului trebuie studiată și luată drept reper în alegerea modului de exploatare agricolă. Știi că sînt profan ; dar mi se pare că teoria și aplicarea îl vor influența și pe lucrător.

— Da, dar așteaptă : nu mă refer la economia politică, ci la știința agriculturii. Ea trebuie să fie precum științele naturale și să observe fenomenele date, ținînd cont și de lucrător, cu profilul lui economic, etnografic...

În acest timp intră Agafia Mihailovna cu dulceața.

— Ei, Agafia Mihailovna, spuse Stepan Arkadici, sărutîndu-și vîrfurile degetelor dolofane, ce pastramă mi-ai dat, ce votcă cu ierburi !... Ce zici, Kosteă, n-ar fi timpul ? adăugă el.

— E timpul, e timpul, îi răspunse Levin. Kuzma, spune să înhame caii la trăsură.

Coborînd la parter, Stepan Arkadici scoase husa de pînză de pe cutia lăcuită și, deschizînd-o, începu să-și monteze pușca scumpă, de model nou. Kuzma, care simțea de-acum un bacșiș bun pentru votcă, se ținea scai de Stepan Arkadici și îi trăgea în picioare ciorapii și cizmele, ceea ce Stepan Arkadici îl lăsa cu plăcere să facă.

— Kosteă poruncește ca, dacă vine negustorul Riabinin – i-am dat ordin să vină astăzi – să fie primit și să mă aștepte...

— Cum, lui Riabinin îi vinzi pădurea?

— Da. Îl cunoști?

— Da, îl cunosc. Am făcut afaceri cu el. „Definitiv și absolut.“

Stepan Arkadici izbucni în râs. „Definitiv și absolut“ erau cuvintele preferate ale negustorului.

— Da, vorbește extraordinar de caraghios. Uite-o, a înțeles unde se duce stăpînul! adăugă el, mîngîind cățeaua, care, dînd din coadă, se gudura pe lîngă Levin și-i lîngea ba mîna, ba cizmele și arma de vînătoare.

Trăsura și aștepta la scară.

— Am poruncit să se înhame caii la trăsură, deși drumul nu-i lung. N-ar fi mai bine să mergem pe jos?

— Nu, mai bine cu trăsura, spuse Stepan Arkadici. Urcă, își înveli picioarele cu un pled în dungi și își aprinse o țigară. Mă mir că nu fumezi! Țigara nu-i o plăcere, ci culmea și semnul plăcerii. Uite, asta-i viața! Ce bine e! Uite-așa aș vrea să trăiesc!

— Dar cine nu te lasă? îl întrebă Levin, zîmbind.

— Zău, ești un om fericit. Ai tot ce-ți place. Îți plac caii – ai, cîini ai, de vînătoare ai parte, de agricultură.

— Poate că din pricina faptului că mă bucur de ceea ce am și nu-mi pare rău după ceea ce n-am, spuse Levin, amin-tîndu-și de Kitty.

Uitîndu-se la el, Stepan Arkadici pricepu, dar nu spuse nimic.

Levin îi era recunoscător lui Oblonski, fiindcă acesta, cu tactul său dintotdeauna, observase că se teme de discuția despre familia Șcerbațki și nu spunea nimic despre aceasta; dar acum voia să afle ceea ce îl chinuia atît de mult, însă nu îndrăznea să deschidă discuția.

— Dar ție cum îți merg treburile? întrebă Levin, spunîndu-și că nu-i frumos din partea lui să se gîndească numai la el.

Ochii lui Stepan Arkadici începură să strălucească vesel.

— Tu nu accepți ideea că-ți pot plăcea colacii, cînd ți se dă de mîncare cu porția. După părerea ta, asta-i o crimă. Dar eu nu accept viața fără dragoste, spuse el, înțelegînd în felul său întrebarea lui Levin. N-am ce face, așa mi-e firea. Și, zău așa, prin asta fac atît de puțin rău cuiva, iar pentru mine plăcerea-i așa de mare...

— Ai cumva ceva nou? întrebă Levin.

— Am, frate! Vezi tu, cunoști tipul de femei ale lui Ossian... femei, pe care le visezi... Uite, femeile astea pot fi întâlnite și aieva... și aceste femei sînt teribile. Femeia, vezi tu, e o ființă care, oricît ai studia-o, e întotdeauna ceva cu totul nou...

— Atunci mai bine n-aș studia-o.

— Nu. Un matematician a spus că plăcerea nu constă în adevăr, ci în căutarea lui.

Levin îl asculta tăcut și, cu toate eforturile pe care le făcea, nu se putea nicidecum muta în sufletul prietenului său, pentru a-i înțelege sentimentele și farmecul studierii unor asemenea femei.

XV

Locul de vînătoare era aproape, ceva mai sus de pîrîu, într-o pădurice de plopî tremurători. Apropiindu-se de pădurice, Levin coborî și-l conduse pe Oblonski în colțul unei poienițe pline de mușchi și de băltoace, scăpată cu totul de covorul zăpezii. El se duse în capătul celălalt, unde erau doi mesteceni îngemănați și, sprijinindu-și pușca în crăcana de jos, se dezbracă de caftan, se încinse din nou și își încercă libertatea de mișcare a mîinilor.

Laska cea bătrînă și căruntă, care îl urmase, se așeză cu grijă în fața lui și își ciuli urechile. Soarele cobora dincolo de pădurea cea mare; și în lumina amurgului, mestecenii, presărați prin păduricea de plopî tremurători, se desenau clar cu ramurile lor aplecate în jos și cu mugurii umflați, gata să plesnească.

Din pădurea cea deasă, unde mai era încă zăpadă, apa încă se mai scurgea, de-abia auzită, în pîrîiașe șerpuitoare. Păsări mici ciripeau și arareori zburau din copac în copac.

În intervalele de liniște deplină se auzeau frunzele de anul trecut, foșnind din pricina dezghețării pămîntului și a creșterii ierburilor.

„Grozav! Se aude și se vede cum crește iarba!“ își spuse Levin, observînd o frunză udă de plop, de culoarea ardeziei, care se mișcase lîngă un fir de iarbă crudă. Stătea în picioare,

asculta și se uita ba în jos, la pământul umed, acoperit cu mușchi, ba la cătea, care stătea cu urechile ciulite, ba la marea de vîrfuri goale ale copacilor din pădurea ce se așternea în fața lui, ba la cerul ce se întuneca, vîrstat de dungile albe ale norilor. Un uliu, bătînd agale din aripi, trecu în înalt pe deasupra pădurilor îndepărtate ; altul trecu tot așa în aceeași direcție și dispăru. Tot mai tare și mai gureș, păsările ciripeau în poiană. În apropiere dădu glas o bufniță și Laska, tresărînd, făcu cîțiva pași precauți și, lăsîndu-și capul pe-o parte, începu să asculte. De dincolo de pîrîu se auzi un cuc. Își strigă numele de două ori cu glasul obișnuit, apoi horcăi, se grăbi și se încurcă.

— Asta-i bună ! Cîntă cucul ! spuse Stepan Arkadici, ieșînd de după un tufiș.

— Da, aud, îi răspunse Levin, nemulțumit de faptul că strica liniștea pădurii cu vocea, care și pentru el suna neplăcut. De-acum nu mai e mult.

Silueta lui Stepan Arkadici dispăru din nou îndărătul tufișului și Levin văzu doar focul viu al unui chibrit, căruia îi luară locul jarul roșu al țigării și fumul albastru.

Clic-clic ! clănțăniră cocoșele de la armă, ridicați de Stepan Arkadici.

— Ce animal țipă ? întrebă Oblonski, atrăgîndu-i lui Levin atenția la un hîrîit tărăgănat, de parcă, cu glas subțire, poznaș, ar fi nechezat un mînz.

— A, nu știi ? E un iepuroi ! Dar ajunge cu vorba. Ascultă, zboară ! aproape că strigă Levin ridicînd cocoșele armei.

Se auzi un șuierrat îndepărtat, subțire și, exact în acel tact, atît de bine cunoscut vîntătorului, peste două secunde, urmară al doilea, al treilea și după cel de-al treilea șuierrat începu să se audă horcăitul.

Levin își aruncă privirea spre dreapta, spre stînga, și în fața lui, pe cerul de un albastru tulbure, deasupra mlădițelor gingașe, care se contopeau între ele, ale vîrfurilor plopilor, se arată o pasăre în zbor. Venea drept spre el : sunetele apropiate ale gînguritului, asemănătoare fișîitului uniform al unei pînze tari, pe care o sfîșie cineva, se făcură auzite chiar deasupra urechii lui ; de-acum se vedeau ciocul lung și gîtul păsării și, în clipa în care Levin duse arma la ochi, dîndărătul tufișului, unde pîndea Oblonski, sclipi un fulger roșu ; pasărea, ca săgeata, coborî și se avîntă iarăși în sus. Iar sclipi un fulger și

se auzi împușcătura ; și, dînd din aripi, parcă încercînd să se mențină în văzduh, pasărea se opri, stătu pe loc o clipă, după care se prăbuși greoi pe pămîntul umed.

— Oare am ratat ? strigă Stepan Arkadici, care nu vedea din pricina fumului.

— Uite-l ! spuse Levin, arătînd spre cățea, care, cu o ureche ridicată și dînd din vîrfurile cozii pufoase, cu pași ușori, parcă vrînd să-și prelungească plăcerea, îi aducea stăpînului pasărea ucisă. Ei, mă bucur că ai reușit, adăugă Levin, simțindu-se în același timp invidios că nu el ucisese sitarul.

— Am dat un rateu păcătos din țeava dreaptă, spuse Stepan Arkadici, încărcîndu-și pușca. Ssst... zboară.

Într-adevăr, se auziră șuierături ascuțite, rapide. Doi sitari, hîrjonindu-se și luîndu-se la întrecere, numai șuierînd, fără să gîngurească, trecură în zbor chiar peste capetele vînătorilor. Răsunară patru împușcături și, ca niște rîndunele, sitarii făcură un ocol rapid și dispărură.

.....

Vînătoarea fusese excelentă. Stepan Arkadici împușcase încă doi sitari, Levin nimerise și el doi, dintre care nu găsise unul. Se lăsă întunericul. Venus cea clară și argintie apăruse de-acum la apus și strălucea gingaș de după mesteceni, iar sus, spre răsărit, sumbrul Arcturus își revărsa de-acum flăcările roșii. Levin găsea deasupra capului stelele Ursei Mari și apoi le pierdea din ochi. Sitarii nu mai zburau : dar Levin hotărî să mai aștepte pînă cînd Venus, pe care o vedea mai jos de creanga mestecănelui, va trece pe deasupra lui și stelele Ursei Mari se vor vedea clar peste tot. Venus trecuse de-acum pe deasupra crengii, carul Ursei Mari se vedea cu tot cu oiștea pe cerul albastru-închis, dar el tot mai aștepta.

— N-ar cam fi timpul ? întrebă Stepan Arkadici.

În pădure era liniște și nici o pasăre nu se mișca.

— Să mai stăm un pic, îi răspunse Levin.

— Cum vrei.

Stăteau acum la vreo cincisprezece pași unul de altul.

— Stiva ! spuse Levin pe neașteptate. De ce nu-mi spui dacă s-a măritat cumnata ta sau cînd se mărită ?

Levin se simțea atît de tare și de calm, încît, credea el, nici un răspuns nu l-ar fi putut tulbura. Dar nicidecum nu se aștepta la răspunsul pe care i-l dădu Stepan Arkadici.

— Nu a avut și nici nu are de gând să se mărite, este foarte bolnavă și doctorii au trimis-o în străinătate. Chiar se tem pentru viața ei.

— Ce spui! strigă Levin. E foarte bolnavă? Ce-i cu ea? Cum...

În timp ce ei discutau despre asta, Laska, ciulindu-și urechile, se uita în sus la cer și le arunca priviri pline de reproș.

„Și-au găsit când să discute, se gîndea cățeaua. Zboară... Da, uite-l că zboară. O să-l scape.“

Dar în aceeași clipă vînătorii auziră un țipăt sfișietor, care parcă îi biciui peste urechi, și puseră amîndoi mîna pe arme, și două fulgere sclipiră, și două detunături se auziră deodată. Sitarul care zbura în înalt își strînse într-o clipă aripile și căzu în poiană, îndoind mlădițele subțiri.

— Excelent! L-am doborât amîndoi! strigă Levin și, împreună cu Laska, alergă în poiană să caute sitarul. „Ah, da, de ce simțeam ceva neplăcut? se întrebă el. Da, Kitty e bolnavă... N-am ce face, îmi pare foarte rău.“

— A, l-ai găsit! Ești deșteaptă, spuse el, luînd din botul Laskăi pasărea grea și punînd-o în tolba aproape plină. L-am găsit, Stiva! strigă el.

XVI

Întorcîndu-se acasă, Levin se interesă de toate amănuntele bolii lui Kitty și de planurile familiei Șcerbațki și, deși se jena să recunoască, lucrurile aflate îi făceau plăcere. Îi plăcea că mai avea o speranță și îi plăcea și mai mult că ea suferea, ea, care îl făcuse pe el să sufere atît de mult. Dar cînd Stepan Arkadici începu să vorbească despre cauzele bolii și pomeni numele lui Vronski, Levin îl întrerupse:

— Nu am nici un drept să aflu toate secretele de familie și, la drept vorbind, nici nu mă interesează.

Stepan Arkadici zîmbi abia perceptibil, surprinzînd schimbarea fulgerătoare, pe care i-o cunoștea atît de bine, de pe chipul lui Levin, care se făcu tot atît de posomorît, pe cît de vesel fusese cu o clipă mai înainte.

— Ai terminat cu pădurea și cu Riabinin? întrebă Levin.

— Da, am terminat. Prețul e excelent, treizeci și opt de mii. Opt în avans, iar restul în șase ani. Mi-am bătut mult capul cu asta. Nimeni nu-mi dădea mai mult.

— Asta înseamnă că ai dat pădurea pe gratis, spuse Levin posomorît.

— Cum adică gratis? întrebă Stepan Arkadici, cu un zîmbet binevoitor, știind că de-acum pentru Levin nimic nu va mai fi bine.

— Pentru că pădurea face cel puțin cinci sute de ruble deseatina, îi răspunse Levin.

— Ah, ce să mă fac cu acești proprietari rurali! spuse Stepan Arkadici în glumă. Acest ton al vostru de dispreț față de noi, orașenii!... Dar cînd trebuie făcut ceva, noi facem întotdeauna mai bine. Crede-mă, am calculat totul, spuse el, și am vîndut pădurea foarte avantajos, încît chiar mă tem ca nu cumva să renunțe. Căci nu-i pădure tînăra, adăugă el, dorind ca prin cuvîntul *tînăra* să-l convingă pe Levin de lipsa de temei a îndoielilor sale, e bătrînă și copacii nu-s buni decît pentru lemn de foc. Și n-adună mai mult de treizeci de stînjeni de lemn pe deseatină, iar el mi-a dat cîte două sute de ruble.

Levin surîse disprețuitor. „Cunosc, se gîndi el, această manieră, care nu-i numai a lui, ci a tuturor orașenilor, care, venind la țară de două ori în zece ani și, reținînd două-trei cuvinte țărănești, le folosesc cu rost și fără rost, crezînd că știu totul. *Tînăra, adună treizeci de stînjeni*. Vorbește, dar nu pricepe nimic.“

— N-am să mă apuc să te învăț cum să scrii la tine la cancelarie, spuse el. Dacă aș avea nevoie să știu ceva, te-aș întreba pe tine. Însă ești foarte sigur că înțelegi toate chi-chițele privitoare la pădure. Să știi că sînt foarte complicate. Ai numărat copacii?

— Cum să număr copacii? întrebă, rîzînd, Stepan Arkadici, dorind să-și scoată prietenul din starea de proastă dispoziție. Să numeri firele de nisip, razele planetelor, deși o minte mare ar putea²⁷...

— Mda, dar mintea mare a lui Riabinin poate. Și nici un negustor nu cumpără fără să numere, dacă nu i se dă ceva pe gratis, cum i-ai dat tu. Pădurea ta o știu. În fiecare an vînez acolo și pădurea ta face cinci sute de ruble deseatina bani gheață, iar el ți-a dat două sute în rate. Înseamnă că i-ai făcut cadou vreo treizeci de mii.

— Hai, nu mai exagera, spuse cu părere de rău Stepan Arkadici. De ce nu mi-a dat nimeni mai mult?

— Pentru că e în cîrdăşie cu ceilalţi negustori: le-a dat filodormă. Am avut de-a face cu toţi şi îi cunosc. Nu-s negustori, ci pleşcari. Nu se bagă într-o afacere în care pot câştiga zece, cincisprezece procente, ci aşteaptă că cumpere o rublă cu douăzeci de copeici.

— Gata! Nu eşti în apele tale.

— Cîtuşi de puţin, spuse posomorît Levin, cînd ajunseră acasă.

La scară era trasă o trăsurică acoperită cu tablă şi piele, la care era înhămat strîns un cal bine hrănit. În trăsurică stătea un comisionar roşu la faţă, bine încins, care îi servea lui Riabinin de vizitiu. Riabinin era în casă şi îi întîmpină pe cei doi prieteni în vestibul. Era un om înalt, slab, de vîrstă mijlocie, cu mustăţi, cu bărbia rotundă, rasă, cu ochii tulburi şi holbaţi. Era îmbrăcat într-un gheroc lung, bleumarin, cu nasturi mai jos de fund şi avea în picioare cizme înalte, încreţite la glezne şi drepte pe pulpe, pe deasupra cărora purta nişte galoşi mari. Îşi şterse circular faţa şi, descheyndu-se la gherocul care şi așa stătea foarte bine pe el, îi salută zîmbitor pe cei intraţi, întinzîndu-i lui Stepan Arkadici mîna, ca şi cum ar fi vrut să prindă ceva.

— Iată că ai venit, spuse Stepan Arkadici, strîngîndu-i mîna. Foarte bine.

— N-am îndrăznit să nu dau ascultare poruncii Excelenţei Voastre, cu toate că drumul e tare rău. Absolut tot drumul am mers pe jos, dar am ajuns la timp. Konstantin Dmitrici, respectele mele! i se adresă el lui Levin, încercînd să-i prindă mîna. Dar Levin, încruntîndu-se, se prefăcu că nu-i observă mîna şi se apucă să scoată sitarii din tolbă. Aţi binevoit să vă distraţi cu o vînătoare? Care va să zică, ce păsări sînt astea? întrebă Riabinin, uitîndu-se cu dispreţ la sitari. Care va să zică, au gust? Şi clătină dojenitor din cap, parcă îndoyndu-se foarte mult că face faţa cît aţa.

— Vrei în birou? îl întrebă Levin pe Stepan Arkadici în franţuzeşte, încruntîndu-se posac. Mergeţi în birou ca să staţi de vorbă.

— Sigur că da, unde doriţi, spuse Riabinin cu o demnitate dispreţuitoare, parcă vrînd să-i facă să înţeleagă că, dacă alţii ar putea avea dificultăţi în ce priveşte modul cum trebuie să

se poarte cu cineva, pentru el nu pot exista niciodată astfel de dificultăți.

Intrînd în birou, din obișnuință, Riabinin se uită de jur împrejur, cautînd icoana și, negăsind-o, nu-și făcu cruce. Se uită la dulapurile și rafturile cu cărți și, cu aceeași îndoială, ca și în cazul sitarilor, clătină din cap, fiind sigur că nu face față cît ața.

— Ei, ai adus banii? întrebă Oblonski. Ia loc.

— La bani nu ne scumpim. Am venit să vă văd, să stăm de vorbă.

— Despre ce să stăm de vorbă? Dar ia loc, te rog.

— Asta se poate, spuse Riabinin, așezîndu-se și sprijinindu-se de spătarul scaunului în modul cel mai chinuitor pentru el. Trebuie să mai lăsați din preț, prințe. Ar fi un păcat. Iar banii sînt gata definitiv, pînă la ultima copeică. N-o să întîrziem din cauza banilor.

Levin, care își pusese pușca în dulap, dădu să iasă pe ușă, dar auzi cuvintele negustorului și se opri.

— Te-ai procopsit cu pădurea pe degeaba, spuse el. A venit tîrziu la mine, altfel i-aș fi dat prețul adevărat.

Riabinin se ridică și tăcut, zîmbitor, se uită de sus la Levin.

— Konstantin Dmitrici e foarte zgîrcit, spuse el cu un surîs, adresîndu-i-se lui Oblonski. Nu lasă din preț nimic și definitiv. Am vrut să-i cumpăr grîul, îi dădeam bani buni pe el.

— De ce să dau pe degeaba ce-i al meu? Doar nu l-am găsit pe drum și nici nu l-am furat.

— Dați-mi voie, dar în vremurile noastre e absolut imposibil să furi. În vremurile noastre procedura judiciară e definitiv deschisă, totul e cum se cade, nici vorbă de furat. Noi am vorbit cîstit. Am fixat un preț prea mare, n-au să-mi iasă socotelile. Rog să mi se mai lase din preț.

— Păi ați încheiat sau nu afacerea? întrebă Levin. Dacă ați încheiat-o, n-are rost să vă mai tîrguiți, iar dacă n-ați încheiat-o, cumpăr eu pădurea.

Zîmbetul dispăru subit de pe fața lui Riabinin. Pe chipul lui apăru o expresie de uliu, hulpavă și aspră. Cu degetele sale osoase și sprintene, se descheie la gheroc, lăsînd la vedere cămașa îmbrăcată peste pantaloni, nasturii de aramă de la jiletă și lăntîșorul de la ceasornic, și scoase iute un portofel vechi și gros.

— Pădurea-i a mea, zic eu, spuse el, făcându-și repede semnul crucii și întinzînd mîna. Luați banii, pădurea-i a mea. Uite-așa cumpără Riabinin, nu stă el să numere pitacii, adăugă el, încruntîndu-se și agitînd portofelul.

— În locul tău, eu nu m-aș grăbi, spuse Levin.

— Imposibil, zise Oblonski cu uimire, mi-am dat cuvîntul.

Levin ieși din cameră, trîntind ușa în urma lui. Riabinin, uitîndu-se spre ușă, clătină din cap și zîmbi.

— Ah, tinerețe, copilărie definitivă! Păi cumpăr, cinstit vă spun, numai ca să se afle că Riabinin, cică, și nu altul, a cumpărat dumbrava lui Oblonski. Poate că o să mă ajute Dumnezeu să-mi iasă socotelile. Să vă încredeți în Dumnezeu. Luați-i. Să scriem înțelegerea...

Peste o oră negustorul, încheindu-se bine la halat și la gheroc, cu înțelegerea în buzunar, urcă în trăsura sa bine ghintuită și plecă acasă.

— Ah, ce mi ți-e și cu domnii ăștia! îi spuse el comisionarului. Tot o apă și-un pămînt.

— Asta așa-i, îi răspunde comisionarul, întinzîndu-i hățurile și trăgînd coviltirul de piele. Să vă felicit cu prilejul cumpărăturii, Mihail Ignatici?

— Bine, bine...

XVII

Stepan Arkadici, cu buzunarul umflat de biletele de bancă pe care negustorul i le dăduse cu trei luni înainte de scadență, urcă la catul de sus. Afacerea cu pădurea era încheiată, banii îi avea în buzunar, vînătoarea fusese excelentă, așa că Stepan Arkadici se afla într-o dispoziție cît se poate de bună și de aceea ținea foarte mult să risipească proasta dispoziție care dăduse peste Levin. Voia să sfîrșească ziua la cină la fel de plăcut cum o începuse.

Într-adevăr, Levin nu era în apele lui și, cu toate că-și dorea să fie blînd și drăguț cu simpaticul său oaspete, nu putea să-și depășească sentimentele. Amețeala veștii că Kitty nu se măritase începea să pună, încetul cu încetul, stăpînire pe el.

Kitty nu se măritase și era bolnavă, bolnavă din cauza iubirii pentru omul care o desconsiderase. Această ofensă cădea parcă asupra lui. Vronski o desconsiderase pe ea, iar ea îl desconsiderase pe el, pe Levin. Prin urmare, Vronski avea dreptul să-l disprețuiască pe Levin și de aceea era dușmanul lui. Dar Levin nu le gîndea pe toate acestea. Simțea vag că în toată povestea aceasta era ceva jignitor pentru el, și nu se supăra pentru ceea ce-l necăjea, ci căuta nod în papură pentru închipuiri. Vânzarea prostească a pădurii, înșelăciunea, căreia Oblonski îi căzuse victimă și care se săvîrșise în casa lui, îl scotea din sărite.

— Ei, ai terminat? întrebă el, întîmpinîndu-l la etaj pe Stepan Arkadici. Vrei să cinezi?

— Da, n-o să refuz. La țară, am o poftă de mîncare, de mă minunez și eu! Dar lui Riabinin de ce nu i-ai propus să rămîină la cină?

— Ducă-se dracului!

— Totuși, te porți urît cu el! spuse Oblonski. Nici mîna nu i-ai dat-o. De ce să nu-i dai mîna?

— Fiindcă nici unui lacheu nu i-aș da mîna, iar un lacheu e de o sută de ori mai bun decît el.

— Totuși, ce retrograd ești! Dar contopirea stărilor? întrebă Oblonski.

— Cine vrea să se contopească – să fie sănătos, mie asta îmi repugnă.

— Văd că într-adevăr ești retrograd.

— Zău, nu m-am gîndit niciodată cine sînt. Sînt Konstantin Levin și nimic mai mult.

— Și acest Konstantin Levin nu-i în apele lui, spuse, zîmbind, Stepan Arkadici.

— Da, nu-s în apele mele și știi de ce? Din cauza, scu-ză-mă, vînzării tale prostești.

Stepan Arkadici se încrunță îngăduitor, ca un om jignit și mîhnit de cineva fără să aibă vreo vină.

— Gata! spuse el. Unde s-a mai văzut să vîndă careva ceva și să nu i se spună imediat după vînzare: „Prețul trebuia să fie mult mai mare”? Însă cît încă n-a vîndut, nimeni nu-i dă nici atît... Nu, văd eu că ai un *dinte* împotriva bietului Riabinin.

— Poate că am. Și știi de ce? O să spui din nou că-s retrograd, sau o să mă gratulezi cu mai știu eu ce cuvînt

teribil ; totuși sînt mîhnit și mi-e ciudă să văd peste tot cum sărăcește nobilimea, căreia îi aparțin și, în pofida contopirii claselor, mă bucur că îi aparțin. Și sărăcirea nu-i din cauza luxului – asta n-ar fi nimic ; traiul pe picior mare e un lucru aristocratic, la așa ceva numai nobilii se pricep. Acum, împrejurul nostru, țărani cumpără pămînt cu toptanul și de asta nu-mi pare rău. Boierul nu face nimic, țăranul muncește și-l dă deoparte pe omul trîndav. Așa trebuie să fie. Și mă bucur pentru țăran. Dar îmi pare rău să văd sărăcirea din pricina acestei, nici nu știu cum să-i zic, inocențe. Într-un loc, un arendaș polonez cumpără cu jumătate de preț o moșie excelentă de la o aristocrată care locuiește la Nisa. În alt loc un negustor ia în arendă, cu o rublă deseatina, pămînt care face zece ruble. Iar tu, fără să ai vreun motiv, i-ai făcut cadou acestui potlogar treizeci de mii.

— Și ce era să fac ? Să număr fiecare copac ?

— Neapărat. Tu nu i-ai numărat, dar Riabinin i-a numărat. Copiii lui Riabinin vor avea mijloace de trai și de educație, iar ai tăi poate că nu vor avea !

— Ah, scuză-mă, dar este ceva meschin în această numărătoare. Noi avem ocupațiile noastre, ei le au pe ale lor, trebuie să se aleagă cu un profit. De fapt, afacerea s-a încheiat și gata. Uite și ouăle-ochiuri, omleta mea preferată. Și Agafia Mihailovna o să ne dea votca aceea excelentă cu ierburi...

Stepan Arkadici se așeză la masă și începu să glumească cu Agafia Mihailovna, încredințînd-o că de mult nu mai mîncase atît de bine la prînz și cină.

— Dumneavoastră măcar mă lăudați, spuse Agafia Mihailovna, dar Konstantin Dmitrici, orice i-ai pune dinainte, chiar și o coajă de pîine, o mănîncă și-și vede de treabă.

Oricît încerca Levin să-și depășească proasta dispoziție, rămînea posac și tăcut. Trebuia să-i mai pună o întrebare, dar nu se putea hotărî, nu găsea nici forma, nici momentul cînd să i-o plaseze. Stepan Arkadici coborî în camera lui, se spălă din nou, se îmbracă în cămașa plisată de noapte și se culcă, iar Levin tot întîrzia în camera lui, vorbind felurite fleacuri și neîndrăznind să-l întrebe ceea ce voia.

— Ce bine se face acum săpunul ! spuse el, răsucind și privind bucata de săpun parfumat, pe care Agafia Mihailovna o pregătise pentru oaspete, dar Oblonski n-o folosise. Uite, e o adevărată operă de artă.

— Da, acum în toate s-a ajuns la perfecțiune, spuse Stepan Arkadici cu un căscat umed și mulțumit. Teatrele, de pildă, distracțiile... a-a-a! făcu el, căscînd. Lumină electrică peste tot... a-a!

— Da, lumina electrică, spuse Levin. Da. Ei, dar unde-i Vronski acum?

— Vronski? întrebă Stepan Arkadici oprindu-se din căscat. E la Petersburg. A plecat curînd după tine și apoi n-a mai venit niciodată la Moscova. Știi, Kosteia, o să-ți spun adevărul, continuă el, sprijinindu-se cu cotul de masă și punîndu-și pe mîna fața rumenă, frumoasă, pe care, ca două stele, scînteiau ochii umezi, buni și somnoroși. Singur ești vinovat. Te-ai speriat de rival. Dar eu, așa cum ți-am spus și atunci, nu știi care ar fi avut mai multe șanse. De ce n-ai mers de-a dreptul? Ți-am spus atunci că... Căscă doar cu maxilarele, fără să deschidă gura.

„Știe sau nu știe că i-am cerut mîna? se întrebă Levin, privindu-l. Da, există în el ceva viclean, diplomatic.“ Și, simțînd că roșește, se uită fix în ochii lui Stepan Arkadici.

— Dacă atunci a fost ceva din partea ei, n-a fost vorba decît de o atracție pentru fizicul lui, continuă Oblonski. Acest, știi tu, aristocratism desăvîrșit și situația viitoare în societate n-au acționat asupra ei, ci asupra maică-sii.

— Stai, stai, spuse Levin, întrerupîndu-l pe Oblonski, spui: aristocratism. Dar permite-mi să te întreb în ce anume constă aristocratismul lui Vronski sau al altuia, un asemenea aristocratism, încît eu să fiu desconsiderat? Consideri că Vronski este aristocrat, iar eu nu. Un om, al cărui tată s-a ridicat din nimic, prin șmecherie, a cărui mamă numai Dumnezeu știe cu cine n-a avut legături... Nu, scuză-mă, dar eu mă consider aristocrat pe mine și la fel îi consider pe oamenii care pot arăta în trecut trei-patru generații de familii cinstite, care s-au aflat pe cea mai înaltă treaptă a educației (talentul și inteligența sînt cu totul altceva), și care nu s-au lingușit niciodată în fața nimănui, care nu au avut niciodată nevoie de nimic, așa cum au trăit tatăl meu, bunicul meu. Și cunosc mulți asemenea oameni. Ți se pare ceva josnic că număr copacii din pădure, și îi dai cadou treizeci de mii lui Riabinin; dar tu o să primești o arendă sau mai știu eu ce, iar eu n-o s-o primesc și de aceea țin la lucrurile simple, obținute prin muncă... Noi sîntem aristocrați și nu cei care pot trăi

numai din mila puternicilor lumii acesteia și care pot fi cumpărați cu două grivne.

— La cine faci aluzie? Sînt de acord cu tine, spuse, sincer și vesel, Stepan Arkadici, deși simțea că printre cei care pot fi cumpărați cu două grivne Levin îl încadra și pe el. Înviorarea lui Levin îi plăcea în mod sincer. La cine faci aluzie? Deși multe dintre cele spuse de tine despre Vronski nu sînt adevărate, n-am să-ți vorbesc de asta. Îți spun de-a dreptul că, dacă aș fi în locul tău, aș porni chiar acum împreună cu mine la Moscova și...

— Nu, nu știu dacă știi sau nu, dar mi-e indiferent. Și o să-ți spun: i-am cerut mîna și am fost refuzat, iar acum Katerina Aleksandrovna nu este pentru mine decît o amintire grea, penibilă.

— De ce? E o prostie!

— Dar să nu mai vorbim despre asta. Scuză-mă, te rog, dacă am fost grosolan cu tine, zise Levin. Acum, după ce spusese tot ce avea pe suflet, redevenise omul de dimineață. Nu te-ai supărat pe mine, Stiva? Te rog, nu te supăra, spuse el și, zîmbind, îi luă mîna.

— Cîtuși de puțin și nici n-am de ce. Sînt bucuros că am avut această explicație. Știi, vînătoarea de dimineață poate să fie bună. N-ar fi bine să mai mergem o dată? Parcă n-aș avea chef să dorm și, de la locul de vînătoare, aș pleca direct la gară.

— Excelent.

XVIII

Cu toate că întreaga viață interioară a lui Vronski era plină de pasiune, viața lui exterioară, fără schimbări, își urma cu impetuozitate cursul pe făgașele de mai înainte, obișnuite ale relațiilor mondene și ale intereselor regimentului. Interesele regimentului ocupau un loc important în viața lui Vronski și pentru că își iubea regimentul și, mai ales, pentru că era iubit în regiment. Camarazii din regiment nu numai că-l iubeau pe Vronski, ci îl și respectau și se mîndreau cu el, se mîndreau cu faptul că acest om, foarte bogat, extraordinar de educat și de talentat, cu calea deschisă spre orice fel de

succes, ambiție sau vanitate, neglija toate acestea și, dintre toate interesele vieții, ținea cel mai aproape de inimă interesele regimentului și ale camaraderiei. Vronski știa că tovarășii lui au o asemenea părere despre el și, pe lângă faptul că îi plăcea această viață, se simțea obligat să mențină această opinie a tuturor despre el.

Se înțelege că nu vorbea cu nimeni despre dragostea sa, nu lăsa să-i scape o vorbă nici în timpul chefurilor celor mai strașnice (de altfel nu se îmbăta niciodată atât de tare, încît să-și piardă controlul) și le închidea gura colegilor săi frivoli, care încercau să-i facă aluzie la această relație. Dar, în pofida faptului că dragostea lui era cunoscută de întregul oraș (toți erau mai mult sau mai puțin la curent în ce privește relația lui cu Karenina), majoritatea tinerilor îl invidiau tocmai pentru ceea ce era mai dificil în dragostea lui, pentru înalta poziție pe care o ocupa Karenin în societate, ceea ce făcea ca această relație să fie bătătoare la ochi în cercurile mondene.

Majoritatea femeilor tinere, care o invidiaseră pe Anna, care se săturaseră de mult să audă că *i se spune cea dreaptă*, se bucurau că bănuiseră ceva și nu așteptau decît schimbarea opiniei publice, pentru a se năpusti asupra ei cu toată greutatea disprețului lor. Pregăteau de pe acum bulgării de noroi pe care îi vor arunca spre ea, cînd va veni momentul. Majoritatea oamenilor în vîrstă și a demnitarilor erau nemulțumiți de acest scandal public care se pregătea.

Mama lui Vronski, aflînd de relația fiului ei, la început fusese satisfăcută pentru că, după părerea ei, nimic nu-l șlefua mai bine pe un tînăr strălucit decît o relație în înalta societate și pentru că doamna Karenina, care-i plăcuse atît de mult, care-i vorbise atît de mult despre fiul ei, era, din punctul de vedere al contesei, la fel ca toate femeile frumoase și corecte. Dar în ultimul timp aflase că fiul ei refuzase un post, important pentru carieră, care i se oferise, numai ca să rămînă în regiment, unde se putea întîlni cu Karenina, aflase că anumite persoane sus-puse sînt nemulțumite de el, așa că își schimbase părerea. Nu-i plăcea nici că, judecînd după toate cele aflate despre relația fiului ei, aceasta era o pasiune *à la Werther*, disperată, după cum i se povestise, care putea să-l implice într-o prostie. Nici nu-l mai văzuse de cînd plecase subit de la Moscova și, prin fiul cel mare, îi ceruse să vină să o vadă.

Fratele mai mare era și el nemulțumit de mezin. Nu-și bătea capul dacă era o pasiune mare sau mică, calmă sau pasionată, morală sau imorală (el însuși, avînd copii, întreținea o dansatoare și de aceea era indulgent cu asemenea lucruri); dar știa că era o iubire, care nu le place celor cărora ar fi trebuit să le placă, și de aceea dezaproba comportarea fratelui său.

Pe lîngă serviciu și înalta societate, Vronski mai avea o ocupație – caii, de care era foarte pasionat.

În acest an erau prevăzute curse cu obstacole pentru ofițeri. Vronski se înscrișese la curse, își cumpărase o iapă englească pursînge și, în pofida dragostei sale, se pregătea cu pasiune, deși moderată, pentru competiția anunțată.

Aceste două pasiuni nu se stînjeneau reciproc. Dimpotrivă, Vronski avea nevoie de o ocupație și de o distracție independentă de dragostea lui, cu ajutorul căreia se înviora și se odihnea de pe urma impresiilor care-l agitau prea mult.

XIX

În ziua curselor de la Krasnoe Selo, mai devreme decît de obicei, Vronski veni să mănînce un biftec la popota regimentului. N-avea nevoie să țină un regim prea sever, pentru că greutatea lui era exact cea cerută de regulament: patru puduri și jumătate; dar nici nu trebuia să se îngrașe și de aceea evita pasteles făinoase și dulciurile. Stătea cu redingota deschisă peste jiletca albă, cu amîndouă coatele pe masă și, așteptînd biftecul comandat, frunzărea un roman franțuzesc pus pe farfurie. Se uita în carte numai ca să nu vorbească cu ofițerii, care intrau și ieșeau, și se gîndea.

Se gîndea că Anna îi promisese că-i va fixa o întîlnire după curse. Însă nu o văzuse de trei zile și, ca urmare a revenirii soțului ei din străinătate, nu știa dacă întîlnirea era sau nu posibilă în ziua aceea și nu știa cum să afle acest lucru. Ultima dată, se văzuse cu ea la vila verișoarei Betsy. Iar la vila familiei Karenin mergea cît mai rar posibil. Acum voia să se ducă acolo și se gîndea cum să facă.

„Firește, o să-i spun că Betsy m-a trimis s-o întreb dacă nu vine la curse. Fără îndoială, mă duc“, se hotărî în sinea lui,

ridicându-și ochii din carte. Și imaginându-și clar fericirea de a o vedea, începu să strălucească.

— Trimite vorbă la mine acasă să înhame repede caii la trăsură, îi spuse el servitorului, care îi aducea biftecul pe un platou fierbinte din argint și, trăgând mai aproape platoul, începu să mănînce.

Din sala de biliard se auzeau lovituri de bile, frînturi de discuție și rîsete. Pe ușa de la intrare își făcură apariția doi ofițeri: unul tinerel, cu fața slabă, subțire, venit de curînd în regimentul lor de la Corpul de Paji; celălalt era un ofițer grăsuliu, bătrîn, cu o brățară pe mîină și cu ochii mici, tulburi.

Vronski se uită la ei, se încruntă și, parcă neobservîndu-i, începu să mănînce și să citească în același timp, trăgînd cu coada ochiului la carte.

— Ce? Vrei să prinzi puteri înainte de a te apuca de lucru? îl întrebă ofițerul gras, așezîndu-se lîngă el.

— După cum vezi, îi răspunse Vronski fără să-l privească, încruntîndu-se și ștergîndu-se la gură.

— Și nu te temi că o să te îngrași? întrebă celălalt, trăgînd un scaun pentru ofițerul cel tînăr.

— Ce? întrebă Vronski supărat, făcînd o grimasă de dezgust și arătîndu-și dinții sănătoși.

— Nu te temi că o să te îngrași?

— Băiete, adu-mi vin de Xeres! strigă Vronski fără să-i răspundă și, mutînd cartea în partea cealaltă, continuă să citească.

Ofițerul gras luă lista de vinuri și i se adresă celui tînăr:

— Alege tu ce-o să bem, îi spuse, întinzîndu-i lista și privindu-l.

— Vin de Rin, dacă vrei, spuse ofițerul cel tînăr, trăgînd sfios cu coada ochiului spre Vronski și încercînd să-și prindă cu degetele mustăcioara de-abia răsărită. Văzînd că Vronski nu se întoarce spre ei, tînărul se ridică. Hai în sala de biliard, spuse el.

Docil, ofițerul gras se ridică și amîndoi porniră spre ușă.

În acest timp, în încăpere intră Iașvin, un căpitan de cavarierie înalt și zvelt, și, salutîndu-i de sus, cu dispreț, pe cei doi ofițeri, se apropie de Vronski.

— A, uite-l și pe el! strigă el, lovindu-l tare peste epolet cu palma lui mare. Vronski întoarse capul supărat, dar imediat

se lumină și pe față-i apăru obișnuita lui tandrețe, calmă și fermă.

— Bine faci, Alioșa, zise căpitanul cu vocea lui sonoră, de bariton. Trebuie să măninci ceva și să bei un păhărel.

— Nu mai vreau să mănînc.

— Sînt de nedespărțit, adăugă Iașvin, uitîndu-se batjocoritor la cei doi ofițeri, care ieșeau din încăpere. Și se așează lîngă Vronski, îndoindu-și în unghi ascuțit picioarele băgate în pantalonii de călărie, prea lungi pentru înălțimea scaunului. De ce n-ai venit ieri la teatrul din Krasnoe Selo? Numerova n-a fost rea deloc. Unde ai fost?

— Am stat mult la familia Tverskoi, îi răspunse Vronski.

— A! făcu Iașvin.

Iașvin, cartofor, chefliu, un om nu numai fără reguli, ci cu reguli imorale, era cel mai bun prieten din regiment al lui Vronski. Vronski îl iubea pentru forța fizică neobișnuită, pe care cel mai adesea și-o demonstra prin faptul că putea să bea un butoi, să nu doarmă și să rămînă neschimbat, și pentru marea forță morală pe care o arăta în relațiile cu comandantii și tovarășii, provocînd spaimă și impunînd respect, și la jocul de cărți, unde pune la bătaie zeci de mii și, în pofida vinului băut, juca atît de subtil și cu atîta siguranță, încît era considerat cel mai bun jucător al Clubului Englez. Vronski îl respecta și îl iubea mai ales pentru că simțea că Iașvin nu-l iubește pentru nume și avere, ci pentru propria sa persoană. Și dintre toți, numai cu el ar fi vrut să vorbească despre dragostea lui. Simțea că numai Iașvin, cu toate că părea să disprețuiască orice sentiment, numai el, după cum i se părea lui Vronski, putea pricepe puternica pasiune care îi umplea acum toată viața. Pe deasupra, era convins că Iașvin nu găsește vreo plăcere în bîrfe și scandal și că înțelege acest sentiment cum se cuvine, adică știe și crede că dragostea nu-i o glumă, nu-i o distracție, ci ceva mai serios și mai important.

Vronski nu vorbea cu el despre dragostea sa, dar își dădea seama că acesta știe, înțelege totul cum trebuie și îi făcea plăcere să vadă asta în ochii lui.

— Ah, da! spuse el, aflînd că Vronski fusese la familia Tverskoi și, ridicîndu-și ochii negri și strălucitori, își apucă mustața stîngă și și-o băgă în gură, așa cum avea prostul obicei.

— Dar tu ce-ai făcut ieri? Ai cîștigat?

— Opt mii. Dar trei nu-s pe bune, nu cred să mi le dea.
— Ei bine, ai putea pierde și din cauza mea, spuse Vronski rîzînd. (Iașvin pariașe o sumă mare pe Vronski.)

— N-am cum să pierd.

— Numai Mahotin e periculos.

Și discuția trecu la tema așteptării curselor din ziua aceea, fiindcă Vronski nu se putea gîndi la altceva.

— Hai să mergem, am terminat, spuse Vronski și, rîdîndu-se, porni spre ușă.

— Pentru mine e prea devreme să prînzesc, dar simt nevoia să beau ceva. Te-ajung din urmă. Hei, adu-mi vin! strigă Iașvin cu vocea sa celebră la comandamentul regimentului, de bas profund, care făcea să zdrăngăneasă ferestrele. Nu, nu-i nevoie, strigă el imediat după aceea. Dacă te duci acasă, vin cu tine.

Și porni împreună cu Vronski.

XX

Vronski era încartiruit într-o casă finlandeză, spațioasă și curată, despărțită în două printr-un paravan. Petrițki locuia cu el și în cantonamente. Cînd Vronski și Iașvin intrară în casă, acesta dormea.

— Scoală, ți-ajunge cu dormitul, spuse Iașvin, ducîndu-se după paravan și trăgîndu-l de umăr pe Petrițki, care, ciufulit, zăcea cu nasul în pernă.

Petrițki sări brusc în genunchi și se uită împrejur.

— Fratele tău a fost aici, îi spuse el lui Vronski. M-a trezit, lua-l-ar naiba, mi-a spus că vine din nou. Și iarăși, trăgîndu-și pătura pe el, se prăbuși pe pernă. Lasă-mă-n pace, Iașvin! spuse el, răstîndu-se la Iașvin, care trăgea pătura de pe el. Lasă-mă-n pace! Se răsuci și deschise ochii. Mai bine mi-ai spune *ce* să beau. Simt o porcărie în gură, că...

— Votca-i cea mai bună, îl sfătui Iașvin. Tereșcenko! Votcă și un castravete pentru boier! strigă el, plăcîndu-i probabil să-și audă glasul.

— Zici să beau votcă? A? întrebă Petrițki strîmbîndu-se și frecîndu-se la ochi. Bei și tu? Atunci să bem împreună! Vronski, bei? întrebă Petrițki, ridicîndu-se și înfășurîndu-se

în pătura dungată. Ieși pe ușa paravanului, își ridică mâinile și începu să cînte franțuzește: „Era un rege în Thu-u-lé“²⁸. Vronski, bei?

— Cară-te de-aici, îi spuse Vronski, îmbrăcînd redingota adusă de valet.

— Încotro? îl întrebă Iașvin. Uite și troica, adăugă el, zărind trăsura care se apropiase.

— La grajd, apoi trebuie să mă duc la Brianski să discut despre cai, îi răspunse Vronski.

Într-adevăr, Vronski promisese că va trece pe la Brianski, la zece verste de Peterhof, ca să-i aducă banii pentru cai; și avea de gînd să treacă și pe acolo. Dar tovarășii înțelesesă pe loc că nu merge numai la acesta.

Petrițki, continuînd să cînte, făcu semn cu ochiul și își umflă buzele, parcă spunînd: „Știm noi despre ce fel de Brianski este vorba“.

— Vezi să nu întîrzii! îi spuse Iașvin și, ca să schimbe discuția, adăugă: Roibul meu cum e, trage bine? Întrebarea, pe care o pusese privind pe fereastră, se referea la calul din mijloc, pe care i-l vînduse lui Vronski.

— Stai! îi strigă Petrițki lui Vronski, care ieșea pe ușă. Fratele tău ți-a lăsat o scrisoare și un bilet. Stai, pe unde-or fi?

Vronski se opri.

— Ei, unde-s?

— Unde-s? Asta-i întrebarea! spuse solemn Petrițki, rîdîndu-și degetul arătător mai sus de vîrfurile nasului.

— Spune odată, nu te purta prosteste! îi zise Vronski, zîmbînd.

— În cămin n-am aprins focul. Trebuie să fie pe undeva.

— Gata cu minciunile! Unde-i scrisoarea?

— Zău, am uitat. Sau oi fi visat? Stai, stai! De ce te superi? Dacă ai fi băut ieri, ca mine, cîte patru sticle de om, ai fi uitat și unde te afli. Stai, acuși mi-aduc aminte!

Petrițki se duse dincolo de paravan și se culcă în pat.

— Stai! Eu eram culcat, iar el stătea în picioare. Da-da-da-da... Uite-o! Și Petrițki scoase scrisoarea de sub saltea, unde o ascunsese.

Vronski luă scrisoarea și biletul fratelui lui. Era chiar ceea ce se aștepta: o scrisoare de la maică-sa cu reproșuri că nu vine s-o vadă și un bilet de la fratele lui, în care se spunea că

trebuie să stea de vorbă. Vronski știa că amîndoi se refereau la același lucru. „Ce-i privește?” se întrebă el și, mototolind scrisorile, le băgă între nasturii de la redingotă, ca să le citească cu atenție pe drum. În tinda casei se întîlni cu doi ofițeri: unul de-al lor, celălalt din alt regiment.

Locuința lui Vronski era întotdeauna spelunca tuturor ofițerilor.

— Încotro?

— Trebuie să mă duc la Peterhof.

— Dar calul a venit de la Țarskoe Selo?

— A venit, însă nu l-am văzut.

— Se zice că Gladiatorul lui Mahotin șchiopătează, spuse unul dintre cei doi ofițeri.

— Aiurea! Numai cum o să alergi prin noroiul acesta? întrebă celălalt.

— Uite-i pe salvatorii mei! strigă Petrițki, văzîndu-i pe musafirii, în fața cărora stătea ordonanța cu votca și cu castravetele pe tavă. Iașvin zice să bea ca să-mi vin în fire.

— Păi dumneata ne-ai făcut-o ieri, spuse unul dintre cei veniți. Toată noaptea nu ne-ai lăsat să dormim.

— Dar și cum am terminat! zise Petrițki. Volkov s-a cățărât pe acoperiș și zice că e trist. Eu zic: Muzica, un marș funebru! Iar el acolo, pe acoperiș, a ațipit în sunetele marșului funebru. Deci, să bea? întrebă el, ținînd paharul în mînă și strîmbîndu-se.

— Bea, bea neapărat votcă, apoi apă gazoasă și multă lămîie, îi spuse Iașvin, stînd deasupra lui Petrițki, ca o mamă care-și silește copilul să ia un medicament. După aceea, un pic de șampanie, cam o sticlă.

— Așa da. Stai, Vronski, să bem.

— Nu. La revedere, domnilor, astăzi nu beau.

— Crezi că o să te îngrași? Bine, bem singuri. Dă-mi apă gazoasă și lămîie.

— Vronski! strigă unul dintre ei, cînd acesta ieșea în tindă.

— Ce-i?

— N-ar fi rău să te tunzi, fiindcă părul ți-i cam greu, mai ales pe chelie.

Într-adevăr, Vronski chelea înainte de vreme. Rîse vesel, arătîndu-și dinții sănătoși și, împingîndu-și cascheta pe chelie, ieși din casă și urcă în trăsură.

— La grajd! spuse el și dădu să pună mîna pe scrisori, ca să le citească, dar apoi se răzgîndi, nedorind să-și facă griji înainte de a vedea calul. „Pe urmă...”

XXI

Grajdul provizoriu, o baracă din scînduri, fusese construit chiar lîngă hipodrom și acolo, cu o zi înainte, trebuia să-i fie adusă iapa. Încă n-o văzuse. În ultimele zile nu ieșise la plimbare cu iapa, i-o încredințase unui antrenor și acum nu știa în ce stare venise și se afla aceasta. De îndată ce puse piciorul pe pămînt, grăjdarul lui (*groom*-ul), așa-numitul băiat, recunoscîndu-i de departe trăsura, îl chemă pe antrenor. Englezul uscățiv, cu cizme înalte și jachetă scurtă, cu un smoc de păr lăsat numai sub bărbie, cu un mers stîngaci de jocheu, cu coatele date în lături și clătînîndu-se, îi ieși în întîmpinare.

— Ei, ce face Frou-Frou? întrebă Vronski în limba engleză.

— *All right, sir*, totul e în regulă, domnule, se auzi vocea englezului de undeva din profunzimea gîtlejului. Mai bine nu v-ați duce la ea, adăugă el, ridicîndu-și pălăria. I-am pus botnița și calul e surescitat. Mai bine nu v-ați duce, să nu-l tulburați.

— Nu, mă duc. Vreau să-l văd.

— Să mergem, spuse englezul încruntat, fără să deschidă gura și, dînd din coate, porni înainte cu mersul său clătînat.

Intrară în curtea mică din fața barăcii. Grăjdarul de serviciu, un băiat chipeș, gătit într-un veston curat, cu mătura în mîna, îi întîmpină și veni în urma lor. În boxe erau cinci cai, și Vronski știa că în ziua aceea trebuia să fi fost adus și, deci se afla acolo, principalul său rival, Gladiatorul, calul roib și masiv al lui Mahotin, pe care nu-l mai văzuse; dar Vronski știa că, în conformitate cu regulile curselor, nu numai că nu avea voie să-l vadă, dar ar fi fost și incorect să se intereseze de el. În timp ce mergea de-a lungul coridorului, băiatul deschise ușa celei de-a doua boxe din stînga și Vronski zări un cal mare, roib, pintenog. Știa că era Gladiatorul, dar, ca un om care vede scrisoarea deschisă a cuiva, întoarse capul și se duse la boxa în care se afla Frou-Frou.

— Aici este calul lui Ma-k... Mak... nu pot rosti niciodată acest nume, îi spuse englezul peste umăr, arătînd cu degetul murdar spre boxa Gladiatorului.

— Al lui Mahotin? Da, este principalul meu rival, spuse Vronski.

— Dacă l-ați călări dumneavoastră, spuse englezul, pe dumneavoastră aș paria.

— Frou-Frou este mai nervoasă, Gladiatorul este mai puternic, spuse Vronski, zîmbind la complimentul privitor la modul cum călărea.

— La cursele cu obstacole totul depinde de stil și de *pluck*, spuse englezul.

Pluck, adică energie și curaj, Vronski nu numai simțea că are destul, dar, ceea ce era mult mai important, era ferm convins că nimeni din lume nu putea avea mai mult *pluck* decît el.

— Ești sigur că nu era nevoie de *transpirație intensă*?

— Nu era nevoie, îi răspunse englezul. Vă rog să nu vorbiți tare. Calul este nervos, adăugă el, arătînd din cap spre boxa închisă, în dreptul căreia se aflau și de unde se auzea cum calul bătea din copite pe paie.

Deschise ușa și Vronski intră în boxa slab iluminată printr-o fereastră. În boxă, frămîntînd din copite, era un cal murg cu botniță. Uitîndu-se în semiîntunericul boxei, fără să vrea, Vronski învăluî dintr-o privire toate formele calului său preferat. Frou-Frou era de statură mijlocie și, ca forme, nu întru totul ireproșabilă. Nu avea oasele masive; deși sternul îi ieșea mult în afară, pieptul era îngust. Crupa îi era puțin lăsată în jos, iar picioarele din față și mai ales cele din spate erau destul de strîmbe. Mușchii picioarelor din spate și din față nu erau cine știe ce puternici; însă, în chingă, calul era neobișnuit de lat, ceea ce acum era deosebit de uimitor, avînd în vedere ținuta și burta uscățivă. Mai jos de genunchi, oasele picioarelor păreau mai subțiri decît un deget, însă, privindu-le dintr-o parte, păreau neobișnuit de late. Iapa, în afară de coaste, parcă era turtită din lateral și suptă în profunzime. Dar, în cel mai înalt grad, avea o calitate, care te făcea să-i uiți toate defectele; această calitate era *sîngele*, acel sînge care, așa cum spun englezii, *se simte*. Mușchii, care ieșeau vizibil în relief de sub țesătura de vine întinse în pielea subțire, mobilă și netedă ca atlazul, păreau la fel de tari ca și

oasele. Capul ei uscățiv, cu ochii veseli ieșiți în afară, era lătit la bot de nările proeminente, despărțite de membrana în care mustea sîngele. Tot corpul și mai ales capul aveau o neîndoielnică expresie energetică și totodată gingașă. Iapa era unul dintre acele animale care, parcă, nu pot vorbi numai pentru că dispozitivul mecanic din gură nu le permite acest lucru.

În orice caz, lui Vronski i se păru că ea înțelege tot ceea ce el, privind-o, simțea acum.

De îndată ce Vronski intră în boxă, iapa trase adînc aer în piept și, rostogolindu-și ochiul bulbucat astfel încît albul se înroși de sînge, se uita din capătul celălalt la oamenii intrați, scuturîndu-și botnița și mutîndu-se cu suplețe de pe un picior pe altul.

— vedeți ce surescitată e, spuse englezul.

— Ah, draga mea! Ah! spuse Vronski, apropiindu-se de iapă și încercînd s-o liniștească.

Dar cu cît se apropia, cu atît mai surescitată devenea iapa. Numai cînd ajunse aproape de capul ei, ea se potoli brusc și mușchii începură să-i tremure sub părul fin, gingaș. Vronski îi mîngîie grumazul puternic, îi îndreptă pe greabăn o șuviță de coamă aruncată în partea cealaltă și își apropie fața de nările ei umflate, subțiri, ca două aripi de liliac. Ea trase zgomotos aer pe nările încordate și îl slobozi, tresări, își aplecă urechea ascuțită și își întinse nara puternică, neagră spre Vronski, parcă vrînd să-l apuce de mîneacă. Dar, amintindu-și de botniță, o scutură și iar începu să-și mute greutatea de pe un picior sculptural pe altul.

— Potolește-te, dragă, potolește-te! spuse el, mîngîind-o cu palma pe crupă și ieși din boxă bucuros că iapa era în forma cea mai bună.

Surescitarea calului i se transmisese și lui Vronski; simțea că sîngele îi pulsa spre inimă și că și lui, aidoma calului, îi venea să se miște, să muște; simțea și frică, și veselie.

— Ei bine, îmi pun speranțele în dumneata, îi spuse el englezului. La șase și jumătate să fii la locul cu pricina.

— În regulă, spuse englezul. Dar unde vă duceți, *milord*? întrebă el, folosind pe neașteptate titlul de *milord*, pe care nu-l utiliza aproape niciodată.

Uimit, Vronski își săltă capul și se uită așa cum se pricepea el să se uite, privindu-l pe englez nu în ochi, ci în frunte și mirîndu-se de întrebarea acestuia. Dar înțelegînd că englezul,

punîndu-i această întrebare, i se adresase nu ca unui stăpîn, ci ca unui jocheu, îi răspunse :

— Trebuie să mă duc la Brianski, dar peste o oră voi fi acasă.

„A cîta oară mi se pune această întrebare !“ își spuse el și roși, ceea ce i se întîmpla rar. Englezul îl privi cu atenție. Și, parcă știind unde se duce Vronski, adăugă :

— Cel mai important este să fiți calm înaintea cursei. Trebuie să fiți binedispus și să nu vă necăjească nimic.

— *All right*, răspunse Vronski, zîmbind și, sărind în trăsură, îi porunci vizitiului să-l ducă la Peterhof.

De-abia făcu vreo cîțiva pași, că norul, care de dimineața amenința cu ploaia, se întinse pe cer și începu să toarne cu găleata.

„Rău ! se gîndi Vronski ridicînd husa. Și așa era noroi, de-acum va fi mocirlă de tot.“ Stînd singur în trăsura acoperită, scoase scrisoarea maică-sii și biletul fratelui și le citi.

Da, totul era despre același lucru. Toți, mama lui, fratele lui găseau că trebuie să se amestece în treburile lui intime. Acest amestec trezea în el ura, un sentiment pe care îl încerca arareori. „Ce-i privește pe ei ? De ce fiecare crede că-i de datoria lui să-mi poarte grija ? Și de ce toți se leagă de mine ? Fiindcă văd că e vorba de ceva de neînțeles pentru ei. Dacă ar fi o legătură trivială mondenă, m-ar lăsa în pace. Simt că e altceva, că nu-i o jucărie, că această femeie mi-e mai scumpă decît viața. Și asta n-o pot înțelege și de aceea le e ciudă. Oricum este și va fi soarta noastră, noi ne-am făcut-o și nu ne plîngem de ea, spunea el, unindu-se cu Anna în cuvîntul *noi*. Nu, ei vor să ne învețe să trăim. Habar n-au ce înseamnă fericirea, ei nu știu că, fără această iubire, pentru noi nu există nici fericire, nici nefericire, nu există viață“, se gîndea el.

Era supărat pe toți pentru că se amestecau tocmai pentru că, în adîncul sufletului, simțea că ei toți aveau dreptate. Simțea că iubirea, care-l lega de Anna, nu era o atracție de-o clipă, care va trece așa cum trec relațiile mondene, fără să lase în viața lui și a ei alte urme decît niște amintiri plăcute sau neplăcute. Simțea cît de chinuitoare era situația lui și a ei, simțea cît de greu era, fiind atît de expuși în ochii lumii bune, să-și ascundă dragostea, să mintă și să disimuleze : și să mintă, să înșele, să disimuleze și să se gîndească mereu la

ceilalți, cînd pasiunea care îi lega era atît de puternică, încît ei uitau totul, în afara dragostei lor.

Își aminti clar toate cazurile, des repetate, cînd fuseseră nevoiți să mintă și să înșele, cazuri care îi repugnau firii lui ; își aminti deosebit de limpede sentimentul de rușine pe care îl remarcase adesea la ea, pentru această necesitate de a înșela și a minți. Și trecu printr-un sentiment ciudat, pe care îl avea uneori de cînd dura relația cu Anna. Era un sentiment de dezgust față de ceva : poate față de Aleksei Aleksandrovici, poate față de sine, poate față de lumea întreagă – asta n-o știa bine. Dar întotdeauna alunga de la sine acest sentiment ciudat. Și acum, scuturînd din cap, își continuă gîndurile.

„Da, înainte ea era nefericită, dar mîndră și calmă ; dar acum nu poate fi calmă și demnă, deși nu arată acest lucru. Da, trebuie să punem capăt acestei situații“, hotărî el în sinea lui.

Și pentru prima dată îi veni în minte ideea clară că trebuie să termine cu această minciună și, cu cît mai repede, cu atît mai bine. „Să renunțăm și ea, și eu la tot și să ne ascundem undeva singuri, numai cu dragostea noastră“, își spuse el.

XXII

Ploaia nu ținu mult și, cînd Vronski se apropia, dus de galopul calului din mijloc, care-i trăgea după el și pe lăturași și aceștia, slobозиți din frîu, alergau de-acum prin noroi, soarele se arată din nou și acoperișurile vilelor, plopii bătrîni din grădinile de pe ambele laturi ale străzii principale străluceau umed, iar de pe crengi cădeau picături vesele și de pe acoperișuri se prelingea apa. Nu se mai gîndea acum că ploaia va strica hipodromul și se bucura că, datorită acestei ploi, o va găsi cu siguranță acasă și singură, fiindcă știa că Aleksei Aleksandrovici, întors de curînd de la băi, încă nu se mutase din Petersburg.

Sperînd s-o găsească singură, Vronski, așa cum făcea întotdeauna, ca să atragă cît mai puțin atenția, coborî din trăsură înainte de a trece podețul și merse pe jos. Nu se duse spre pridvorul dinspre stradă, ci intră în curte.

— A venit domnul ? îl întreabă el pe grădinar.

— Nu. Doamna e acasă. Dar intrați prin pridvor. Sînt oameni acolo, are cine să vă deschidă.

— Nu, intru prin grădină.

Și convingîndu-se că e singură și dorind s-o ia prin surprindere, deoarece nu-i promisese că vine astăzi, iar ea, cu siguranță, nu se gîdea că trece pe la ea înaintea cursei, Vronski porni, ținîndu-și sabia cu mîna și pășind cu grijă pe nisipul aleii mărginite de flori, spre terasa ce dădea în grădină. Acum uitase tot ce gîndise pe drum despre situația lui dificilă și împovărătoare. Nu se gîdea decît că acum o va vedea, dar nu în imaginație, ci aievea, întreagă, așa cum este în realitate. Tocmai se pregătea să intre, călcînd cu toată talpa, ca să nu facă zgomot, pe treptele line ale terasei, cînd își aminti brusc ceea ce uita întotdeauna și ceea ce reprezenta cea mai chinuitoare latură a relației lui cu ea : și-l aminti pe fiul ei, care, după părerea lui, avea privirea întrebătoare și ostilă.

Acest băiat, mai des decît toți ceilalți, era un obstacol în relațiile lor. Cînd era aici, nici Vronski, nici Anna, nu numai că nu-și permiteau să vorbească vreun lucru care n-ar fi putut fi repetat de față cu toată lumea, dar nici măcar nu riscau să facă vreo aluzie, pe care băiatul n-ar fi putut s-o priceapă. Nu făcuseră vreo înțelegere în această privință, aceasta venise de la sine. Ar fi considerat că-i ceva degradant pentru ei să-l înșele pe acest copil. Dar, în pofida acestei atitudini precaute, Vronski vedea adesea, ațintită asupra lui, privirea atentă și nedumerită a copilului, sfiala lui ciudată, trecerile de la blîndețe la răceală și timiditate față de el. Copilul parcă simțea că între acest om și mama lui există o relație importantă, a cărei semnificație el nu o putea pricepe.

Într-adevăr, băiatul simțea că nu poate înțelege această relație și se străduia să-și precizeze sentimentul pe care trebuie să-l aibă față de acest om. Cu flerul său de copil în ce privește manifestarea sentimentului, el vedea clar că tatăl lui, guvernanta, dacă, toți adică, nu numai că nu-l iubeau pe Vronski, ci îl priveau cu dezgust și spaimă, deși nu vorbeau nimic despre el, iar mama îl privea ca pe cel mai bun prieten al ei.

„Ce înseamnă asta ? Cine-i el ? Cum trebuie să-l iubesc ? Dacă nu pricep, sînt vinovat sau prost, sau copil rău“, se gîdea băiatul ; și de aici provenea acea expresie iscoditoare,

întrebătoare, într-o anumită măsură ostilă și schimbătoare, care-l stînjenea pe Vronski. Prezența copilului îi provoca întotdeauna și invariabil lui Vronski sentimentul de repulsie nemotivată, pe care îl trăia în ultimul timp. Prezența copilului le provoca lui Vronski și Annei un sentiment asemănător celui prin care trece un navigator, care, după compas, vede că înaintează rapid într-o direcție mult diferită de cea necesară, că fiecare clipă îl îndepărtează tot mai mult de direcția pe care ar trebui s-o urmeze, și că a recunoaște această deviere e același lucru cu a-și recunoaște pieirea.

Acest copil, cu atitudinea lui naivă față de viață, era compasul care le indica gradul de deviere de la ceea ce ei știau, dar nu voiau să știe.

De data aceasta Serioja nu era acasă și Anna era singură și stătea pe terasă, așteptîndu-l să se întoarcă: plecase la plimbare și fusese prins de ploaie. Trimisese un servitor și o cameristă să-l caute și acum aștepta. Îmbrăcată într-o rochie albă și largă, ședea îndărătul florilor dintr-un colț al terasei și nu-l auzi. Aplecîndu-și capul cîrlionțat și negru, își sprijinise fruntea de stropitoarea pusă pe balustradă și, cu amîndouă mîinile ei splendide, avînd pe degete inelele, pe care el i le știa atît de bine, ținea stropitoarea. Frumusețea întregului ei trup, a capului, a gîtului, a mîinilor, îl uimea de fiecare dată pe Vronski, ca un lucru neașteptat. Se opri și o privi cu încîntare. Dar de îndată ce voi să facă un pas ca să se apropie de ea, Anna îi simți apropierea, împinse stropitoarea și își întoarse spre el fața înfierbîntată.

— Ce-i cu dumneata? Ești bolnavă? întrebă el franțuzește, înaintînd. Voia să se apropie de Anna; dar, amintindu-și că ar putea să-i vadă cineva, își aruncă privirea spre ușa de la balcon și roși, ca de fiecare dată, simțind că trebuie să se teamă și să se uite împrejur.

— Nu, sînt sănătoasă, spuse ea, ridicîndu-se și strîngîndu-i tare mîna întinsă. Nu mă așteptam... să vii.

— Dumnezeule, ce mîini reci! spuse el.

— M-ai speriat, spuse Anna. Stau singură și-l aștept pe Serioja, care-a plecat la plimbare. Vor veni aici.

Dar, în pofida faptului că încerca să fie calmă, buzele îi tremurau.

— Iartă-mă că am venit, dar nu puteam lăsa să treacă ziua aceasta fără să te văd, continuă el franțuzește, așa cum

vorbea întotdeauna, evitînd pe *dumneavoastră*, imposibil de rece între ei, și pe *tu*, atît de primejdios dacă ar fi vorbit rusește.

— De ce să te iert? Mă bucur foarte mult!

— Dar ești bolnavă sau mîhnită, continuă el, fără să-i lase mîna și aplecîndu-se spre ea. La ce te gîndeai?

— La un singur lucru, spuse ea zîbind.

Spunea adevărul. Oricînd, în orice clipă ar fi întreat-o cineva la ce se gîndește, ea ar fi putut răspunde fără să greșească: la un singur lucru, la fericirea și la nefericirea ei. Acum, cînd el o găsise aici, iată la ce anume se gîdea: de ce pentru alții, pentru Betsy, de pildă (știa de relația acesteia, tănuită de societate, cu Tușkevici) toate acestea erau ușoare, iar pentru ea atît de chinuitoare? Acum acest gînd, din difere-rite considerente, o chinuia în mod deosebit. Îl întrebă ceva despre curse. El îi răspunse și, văzînd că-i tulburată și încercînd s-o distreze, îi povesti, pe tonul cel mai simplu, amănuntele pregătirilor pentru cursă. „Să-i spun sau să nu-i spun? se întrebă ea, privindu-l în ochii calmi și tandri. E atît de fericit, atît de preocupat de cursă, încît nu va înțelege cum trebuie, nu va înțelege ce important e pentru noi acest eveniment.“

— Dar nu mi-ai spus la ce te gîndeai cînd am intrat, spuse el, întreprupîndu-și povestirea. Te rog, spune-mi!

Anna nu-i răspunse și, înclinîndu-și un pic capul, îl privea întrebător pe sub sprîncene cu ochii ei strălucitori, umbriți de genele lungi. Mîna ei, care se juca cu o frunză ruptă, tremura. El observă acest tremur și fața lui începu să exprime acel devotament docil, de sclav, care o dădea gata întotdeauna.

— Văd că s-a întîmplat ceva. Pot fi vreo clipă liniștit, știind că ai o amărăciune pe care nu o împărtășesc și eu? Spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu! repetă el cu voce imploratoare.

„Da, nu-l voi ierta dacă nu va înțelege întreaga importanță a acestui lucru. Mai bine să nu-i spun. De ce să-l pun la încercare?“ se gîdea ea, privindu-l în continuare și simțînd că mîna cu frunza îi tremură din ce în ce mai tare.

— Pentru numele lui Dumnezeu! repetă el, luînd-o de mînă.

— Să-ți spun?

— Da, da, da...

— Sînt însărcinată, spuse ea încet și tărăgănat.

Frunza din mîna începu să-i tremure și mai tare, dar ea nu-l scăpa din ochi, ca să vadă cum va primi această veste. El păli, voi să spună ceva, dar se opri, îi lăsă mîna și își aplecă repede capul. „Da, a înțeles toată importanța acestui eveniment“, se gîndi ea și îi strînse mîna cu recunoștință.

Dar se înșela, crezînd că el înțelesese importanța știrii așa cum o înțelegea ea, ca femeie. Auzind vestea, cu o putere înzecită, el simți criza aceea de dezgust pentru cineva, care dădea uneori peste el; dar totodată înțelese că această criză, pe care o dorea, a început acum, că relația lor nu mai poate fi ascunsă de soț și că, într-un fel sau altul, trebuie să pună capăt acestei situații nefirești. Totuși, emoția ei i se transmitea și lui. O privi cu duioșie, îi sărută mîna, se ridică și, tăcut, începu să se plimbe pe terasă.

— Da, spuse el hotărît, apropiindu-se de ea. Nici eu, nici tu n-am considerat că relația noastră este o jucărie și acum soarta noastră este pecetluită. Trebuie să punem punct minciunii în care trăim, spuse el, uitîndu-se împrejur.

— Să-i punem punct? Cum să-i punem punct, Aleksei? întrebă ea încet.

Anna se liniștise de-acum și pe fața ei strălucea un surîs tandru.

— Să-ți părăsești soțul și să ne unim viețile.

— Ele sînt unite și-așa, spuse ea, de-abia auzit.

— Da, dar să le unim definitiv, definitiv.

— Dar cum, Aleksei, învață-mă, cum s-o facem? întrebă ea cu ironie tristă la adresa situației ei fără ieșire. Oare este vreo ieșire din această situație? Nu sînt soția soțului meu?

— Din orice situație există o ieșire. Trebuie să ne decidem, spuse el. Orice ar fi mai bine decît situația în care trăiești. Doar văd că toate te fac să suferi: societatea, fiul, soțul.

— Ah, numai soțul nu, spuse ea cu un surîs simplu. Nu-l cunosc, nu mă gîndesc la el. Nu există.

— Nu ești sinceră. Te cunosc. Suferi și din cauza lui.

— Dar el nici nu știe, spuse ea și deodată fața începu să i se înroșească; obrații, fruntea, gîtul i se făcură roșii și lacrimi de rușine îi licăriră în ochi. Să nu mai vorbim despre el.

XXIII

Vronski mai făcuse cîteva încercări, chiar dacă nu atît de insistente ca aceea de acum, s-o facă să se gîndească la situația ei și de fiecare dată se lovise de acea superficialitate și frivolitate a opiniilor, cu care și acum îi răspundea la provocare. Ca și cum în toate acestea exista un lucru pe care ea sau nu putea, sau nu voia să-l elucideze, parcă, de fiecare dată cînd începea să vorbească despre asta, ea, Anna cea adevărată, pleca undeva și lăsa locul alteia, o femeie ciudată, străină pentru el, pe care nu o iubea, de care se temea și care îi riposta.

— Dacă știe sau nu știe, spuse Vronski cu tonul lui obișnuit, ferm și calm, dacă știe sau nu, asta nu ne privește. Nu putem... nu poți să rămii așa, mai ales acum.

— Și ce-ar trebui să fac, după părerea ta? întrebă Anna cu ironia ei lejeră. Ea, care se temuse atît de mult că el va primi cu ușurință vestea că este însărcinată, acum era supărată că din toate acestea el trăsese concluzia că este nevoie să întreprindă ceva.

— Să-i explici și să-i lași lui totul.

— Foarte bine. Să presupunem că aș face așa ceva, spuse ea. Știi ce va ieși din asta? Știu dinainte, îți pot povesti tot. O lumină răutăcioasă se aprinse în ochii ei în clipa aceea. „A, dumneata iubești pe altul și ai intrat cu el într-o relație criminală? (Imitîndu-și soțul, Anna puse, așa cum făcea Aleksei Aleksandrovici, accentul pe cuvîntul *criminală*.) Te-am prevenit asupra consecințelor sub aspect religios, civic și familial. Nu m-ai ascultat. Acum nu pot lăsa să-mi fie făcut de rușine numele... și fiul, voi ea să adauge, dar în privința fiului ei nu putea să glumească... să-mi fie făcut de rușine numele“ – și altele de același fel, adăugă ea. Pe scurt, în maniera sa de om de stat, limpede și precis, îmi va spune că nu mă poate lăsa să plec, dar că va lua măsurile ce depind de el pentru a împiedica scandalul. Și va face calm, punctual, tot ce va spune. Iată ce se va întîmpla. Nu e om, e o mașină și o mașină răutăcioasă atunci cînd se supără, adăugă ea, amintindu-și-l pe Aleksei Aleksandrovici cu toate amănuntele persoanei sale, ale manierei de a vorbi și ale caracterului,

învinuindu-l de tot ce putea găsi defectuos la el, neiertându-i nimic pentru vina teribilă pe care o avea față de el.

— Dar, Anna, spuse Vronski cu voce convingătoare și moale, încercînd s-o calmeze, totuși trebuie să-i spui și după aceea să te conduci după ceea ce va spune.

— Ce să fac? Să fug?

— De ce să nu fugi? Nu văd posibilitatea de a continua viața asta. Și nu pentru mine, ci pentru tine, fiindcă văd că suferi.

— Da, să fug și să devin amanta ta? Întrebă ea cu răutate.

— Anna! rosti el cu reproș și tandrețe.

— Da, continuă ea, să devin amanta ta și să distrug totul.

Voise iar să spună: „să-mi distrug copilul“, dar nu putuse rosti aceste cuvinte.

Vronski nu putea înțelege cum ea, cu firea ei puternică, onestă, putea să suporte această postură de înșelăciune și să nu dorească să iasă din ea; dar nu-și dădea seama că principala cauză era cuvîntul *fiu*, pe care ea nu-l putea rosti. Cînd se gîdea la fiul ei și la viitoarea lui atitudine față de mama care l-a părăsit pe tatăl lui, i se făcea atît de frică pentru fapta comisă, încît nu mai judeca și, ca femeie, nu încerca decît să se calmeze cu ajutorul unor false raționamente și cuvinte, doar-doar totul va rămîne cum a fost, și să uite teribila întrebare privitoare la ce se va întîmpla cu fiul ei.

— Te rog, te implor, spuse ea deodată, pe un ton total diferit, sincer și tandru, luîndu-l de mîină, niciodată, niciodată să nu mai vorbești cu mine despre asta.

— Dar, Anna...

— Niciodată. Lasă-mă să rezolv eu lucrurile. Toată jосnicia, toată oroarea situației mele o cunosc; dar lucrurile nu pot fi rezolvate chiar atît de ușor cum crezi tu. Lasă-mă pe mine să rezolv și dă-mi ascultare. Niciodată să nu mai vorbești cu mine despre asta. Îmi promiți?... Nu, nu, promite-mi!

— Îți promit tot ce vrei, dar nu pot fi calm, mai ales după cele pe care mi le-ai spus. Nu pot fi calm, cînd nici tu nu poți fi calmă...

— Eu? repetă ea. Da, uneori sufăr; dar chinul îmi va trece, dacă n-o să mai vorbești niciodată despre asta. Sufăr numai cînd vorbești cu mine despre asta.

— Nu înțeleg, spuse el.

— Știu, îl întrerupse ea, cît îi e de greu unei asemenea firi să mintă și îmi pare rău de tine. Adeseori mă gîndesc cum ai putut să-ți distrugi viața de dragul meu.

— Și eu mă gîndeam la același lucru, spuse el. Cum ai putut să te sacrifici pentru mine? Nu pot să-mi iert faptul că ești nefericită.

— Eu sînt nefericită? întrebă ea, apropiindu-se de el și privindu-l cu un zîmbet exaltat și plin de dragoste. Sînt ca un om flămînd, căruia i s-a dat să mănînce. Poate că îi e frig, poate că are hainele rupte și se rușinează, dar omul acesta nu este nefericit. Eu să fiu nefericită? Nu, uite fericirea mea...

Anna auzi vocea fiului ei, care se întorsese, și, învăluind într-o privire rapidă toată terasa, se ridică repede. În privirea ei se aprinse scînteierea, pe care Vronski i-o cunoștea, și ea, cu o mișcare rapidă, își ridică mîinile frumoase, împodobite cu inele, îi luă capul în palme, îl privi lung și, apropiindu-și fața cu buzele îndredeschise, zîmbitoare, îl sărută repede pe gură și pe amîndoi ochii, după care îl împinse. Voia să plece, dar el o reținu.

— Cînd? întrebă el în șoaptă, privind-o exaltat.

— Astăzi, la ora unu, șopti ea și, oftînd din greu, porni cu pașii ei ușori și repezi să-și întîmpine fiul.

Pe Serioja îl prinsese ploaia în grădina cea mare și stătuse cu dădaca într-un chioșc.

— Ei bine, la revedere, îi spuse Anna lui Vronski. Nu mai e mult pînă la începutul curselor. Betsy a promis că trece să mă ia.

XXIV

Cînd se uitase la ceas pe terasa familiei Karenin, Vronski era atît de îngrijorat și absorbit de gîndurile sale, încît văzuse acele pe cadran, dar nu putuse înțelege cît era ora. Ieși în șosea și, călcînd cu grijă prin noroi, se îndreptă spre trăsură. Era într-atît de stăpînit de sentimentul său pentru Anna, încît nu-și punea problema cît e ceasul și dacă mai are timp să meargă la Brianski. Așa cum se întîmplă adeseori, nu-i mai rămăsese decît mecanismul exterior al memoriei, care-i dădea indicații asupra succesiunii lucrurilor pe care se hotărîse să

le făcă. Se apropie de vizitiul său, care ațipise pe capră, în umbra de-acum oblică a unui plop stufos, admiră roiurile de musculițe, care se învîrteau deasupra cailor asudați și, trezindu-l pe vizitiu, îi porunci să-l ducă la Brianski. De-abia după ce străbătu șapte verste, se dezmetici suficient de bine, încît se uită la ceas și înțelese că era cinci și jumătate și că se afla în întârziere.

În ziua aceea erau cîteva curse: una a militarilor de escortă, una de două verste pentru ofițeri, apoi una de patru verste și, în fine, cursa la care participa Vronski. La cursa lui putea ajunge, dar, dacă s-ar fi dus la Brianski, ar fi ajuns chiar la începutul cursei și ar fi ajuns cînd toată curtea ar fi fost prezentă. Așa ceva nu era bine. Dar îi promisese lui Brianski că va trece pe la el și de aceea îi porunci vizitiului să continue drumul, gonind fără milă cei trei cai.

Ajunse la Brianski, stătu cinci minute și făcu iute cale întoarsă. Această goană îl calmă. Îi zbură din minte toată starea apăsătoare, existentă în relațiile lui cu Anna, toată incertitudinea, rămasă după discuția cu ea; cu plăcere și emoție, se gîdea acum la cursă, la faptul că, totuși, va ajunge la timp și, din cînd în cînd, așteptarea fericirii promise de întîlnirea din noaptea aceea răbufnea ca o lumină orbitoare în imaginația lui.

Emoția cursei îl cuprindea tot mai mult, pe măsură ce pătrundea în atmosfera acesteia, depășind trăsurile care veneau de la vile și din Peterhof și se îndreptau spre hipodrom.

La el acasă nu mai era nimeni: toți erau la curse, iar valetul îl aștepta la poartă. În timp ce se îmbrăca, valetul îi spuse că începuse deja cea de-a doua cursă, că veniseră mai mulți domni să întrebe de el și că băiatul de grajd dăduse și el de două ori fuga.

Îmbrăcîndu-se fără grabă (nu se grăbea niciodată și nu-și pierdea stăpînirea de sine), Vronski îi porunci vizitiului să-l ducă la barăci. De la barăci putea vedea marea de trăsuri, de oameni pe jos, de soldați, care înconjurau hipodromul, și pavilioanele ticsite de spectatori. Probabil se desfășura cursa a doua, pentru că, intrînd în baracă, auzise semnalul. Apropiindu-se de grajd, se întîlni cu Gladiatorul lui Mahotin. Roibul pintenog, acoperit cu o cergă portocalie cu albastru, cu urechile albastre pe dinăuntru, ce păreau uriașe, era dus la hipodrom.

— Unde-i Cord? îl întrebă el pe grăjdar.

— În grajd, pune șaua.

În boxa deschisă, Frou-Frou era înșeuată. Cord se pregătea s-o scoată afară.

— N-am întârziat?

— *All right! All right!* Totul e bine, totul e bine, spuse englezul. Să nu fiți nervos.

Vronski mai învălui într-o privire formele admirabile ale calului, care tremura din tot trupul, și desprinzându-și cu greu ochii de această priveliște, ieși din baracă. Cu trăsura, ajunse la barăci în momentul cel mai potrivit ca să nu atragă atenția nimănui. De-abia se încheia cursa de două verste și toți ochii erau îndreptați spre cavaleristul din regimentul de gardă, aflat în frunte, și spre husarul care îl urma. Cu ultimele puteri, aceștia își îmboldeau caii și se apropiau de potou. Din mijlocul cercului și din afara lui, toți se înghesuiau spre potou și un grup de soldați și ofițeri din regimentul de gardă, strigînd tare, își manifesta bucuria pentru victoria așteptată a ofițerului și a tovarășului lor. Neobservat, Vronski pătrunse în mijlocul mulțimii aproape în același moment cînd se auzi semnalul de încheiere a cursei și cînd ofițerul de cavalerie, înalt, improșcat cu noroi, care sosise primul, se lăsă în șa și începu să slăbească friul armăsarului său sur, ud learcă de sudoare și răsufîind din greu.

Armăsarul, tropăind cu efort, încetini alergarea rapidă a trupului său masiv și ofițerul din regimentul de gardă, ca un om trezit dintr-un somn adînc, se uită împrejur și zîmbi cu mare greutate. O mulțime de cunoscuți și străini îl înconjură.

Vronski evita cu bună știință mulțimea aleșilor, a celor din înalta societate, care se mișcau încet și lejer, discutînd în fața pavilioanelor. Află că aici erau și Karenina, și Betsy, și soția fratelui lui și, în mod intenționat, ca să nu-și piardă concentrarea, nu se duse la ele. Dar se întîlnea mereu cu oameni cunoscuți, care îl opreau, îi povesteau amănuntele curselor precedente și îl întrebau de ce a întârziat.

În timp ce concurenții erau chemați la tribună pentru înmînarea premiilor și toți își îndreptară privirile într-acolo, fratele mai mare a lui Vronski, Aleksandr, un colonel cu eghileți, scund, la fel de robust ca și Aleksei, dar mai frumos și mai rumen, cu nasul roșu, cu fața sinceră de om băutor, se apropie de el.

— Ai primit biletul meu? întrebă el. Nu te găsește omul niciodată.

Aleksandr Vronski, în pofida vieții dezmațate și, mai ales, plină de beții, datorită căreia era celebru, era un om care frecventa asiduu curtea.

Acum, vorbind cu fratele lui despre un lucru foarte dezagreabil pentru el, știind că ochii multora pot fi ațintiți asupra lor, își luase aerul unui ins care zîmbește, care parcă glumește cu fratele lui pe seama unei chestiuni lipsite de importanță.

— L-am primit și zău că nu înțeleg de ce *tu* îți faci griji, spuse Aleksei.

— Îmi fac griji pentru că mai înainte mi s-a atras atenția că n-ai apărut și că luni ai fost văzut la Peterhof.

— Există lucruri care pot fi discutate numai de cei interesați în mod direct de ele, iar lucrul de care îți faci atâtea griji e unul dintre acestea...

— Da, dar cei interesați nu sînt în armată, nu...

— Te rog să nu te amesteci și atîta tot.

Fața încruntată a lui Aleksei Vronski păli și maxilarul de jos, ieșit în afară, îi tremură, ceea ce i se întîmpla rar. El, ca un om cu inima foarte bună, se supăra arareori, dar atunci cînd se supăra și îi tremura bărbia, era, așa cum știa și Aleksandr Vronski, primejdios. Aleksandr Vronski zîmbi vesel.

— N-am vrut decît să-ți transmit scrisoarea mamei. Răspunde-i și nu te enerva înaintea cursei. *Bonne chance!* adăugă el, zîmbind și îndepărtîndu-se.

Însă după plecarea lui încă un salut prietenesc îl opri pe Vronski.

— Nu mai vrei să-ți cunoști prietenii! Salut, *mon cher!* spuse Stepan Arkadici, care și aici, înconjurat de această splendoare a Petersburgului, strălucea tot atît de mult ca la Moscova cu fața lui rumenă și cu favoriții lucioși, pieptănați. Am sosit ieri și mă bucur mult că voi vedea triumful tău. Cînd ne întîlnim?

— Treci mîine pe la popotă, spuse Vronski și, scuzîndu-se, îi strînse mîneca paltonului, după care se duse în mijlocul hipodromului, unde începuseră să fie aduși caii pentru marea cursă cu obstacole.

Caii care terminaseră cursa, asudați, chinuiți, erau duși acasă de grăjdari și, unul după altul, își făceau apariția caii

pentru cursa următoare, odihniți, cei mai mulți englezești, cu glugi pe cap, cu burțile strînse în chingi, semănînd cu niște păsări uriașe și ciudate. În dreapta venea frumoasa și uscățiva Frou-Frou, care, ca pe arcuri, călca pe chișițele ei elastice și destul de lungi. Nu departe de ea i se scotea gluga urechea-tului Gladiator. Formele masive, splendide, cu desăvîrșire regulate ale armăsarului cu crupa superbă și cu chișițele neobișnuit de scurte, crescute chiar deasupra copitelor, îi atraseră, fără voie, atenția lui Vronski. Voi să se apropie de calul lui, dar iarăși îl reținu un cunoscut.

— A, uite-l pe Karenin! îi spuse cunoscutul cu care discuta. Își caută soția, iar ea e în pavilionul din mijloc. N-ați văzut-o?

— Nu, n-am văzut-o, îi răspunse Vronski, fără să se uite la pavilionul unde i se spusese că se află Karenina, după care se duse la cal.

Nu apucă Vronski să vadă bine șaua, cu privire la care trebuia să dea dispoziții, că toți concurenții fură chemați la pavilion pentru a trage la sorți numerele de ordine și pentru alinierea la linia de start. Șaptesprezece ofițeri, cu figurile serioase, aspre, mulți chiar palizi la față, se adunară la pavilion și traseră la sorți. Lui Vronski îi căzu numărul șapte. Se auzi: „Încălecați!”

Simțînd că împreună cu ceilalți concurenți alcătuiește centrul spre care sînt îndreptați toți ochii, Vronski, aflat în starea de încordare care de obicei îl făcea lent și calm în mișcări, se apropie de calul său. Cu prilejul cursei, Cord se îmbrăcase în costumul de paradă: o redingotă neagră, încheiată la toți nasturii, gulerașe strîmte, care îi sprijineau obrajii, pălărie neagră, rotundă și cizme lungi de cavalerie. Era, ca întotdeauna, calm și impozant și ținea el însuși calul de dîrlogi, stînd în fața lui. Frou-Frou continua să tremure, de parcă era cuprinsă de friguri. Ochiul ei plin de foc se uita pieziș la Vronski, care se apropia. Vronski își băgă un deget sub chingă. Calul se uită și mai pieziș, își dezveli dinții și își ciuli de ureche. Englezul își încreți buzele, dorind să arate că zîmbește pentru că cineva îl verifică dacă a înșeuat bine calul.

— Încălecați. O să aveți mai puține emoții.

Vronski se uită pentru ultima oară la adversarii săi. Știa că în timpul cursei nu-i va mai vedea. Doi dintre ei călăreau de-acum spre linia de plecare. Galtin, unul dintre adversarii

periculoși, amic al lui Vronski, se învîrtea împrejurul unui armăsar șarg, care nu-l lăsa să-l încalece. Un husar mic, cu pantaloni strîmți, mergea la galop, aplecat pe crupă ca un motan, dorind să-i imite pe englezi. Prințul Kuzovlev stătea palid pe iapa sa pursînge, din hergheliile Grabovski, și un englez o ducea de căpăstru. Vronski și toți tovarășii lui îl cunoșteau pe Kuzovlev și-i știau defectul nervilor „slabi” și teribilul amor propriu. Știau că se temea de orice, se temea să călărească un cal de front; dar acum, tocmai pentru că era periculos, fiindcă oamenii își frîngeau gîtul și la fiecare obstacol erau un doctor, un furgon-ambulanță cu crucea cusută pe coviltir și o soră de caritate, se hotărîse să participe la cursă. Privirile li se întîlniră, și Vronski, tandru și încurajator, îi făcu cu ochiul. Nu-l vedea doar pe principalul său concurent, pe Mahotin călare pe Gladiatorul lui.

— Nu vă grăbiți, îi spuse Cord lui Vronski, și țineți minte un lucru : nu întîrziați la obstacole și n-o îmboldiți, lăsați-o pe ea să aleagă.

— Bine, bine, spuse Vronski apucînd dîrlogii.

— Dacă e posibil, conduceți cursa ; dar dacă nu sînteți în frunte, să nu vă pierdeți cu firea pînă în ultimul moment.

Calul nu apucă să se miște, că Vronski, cu o mișcare suplă și viguroasă, puse piciorul în scara zimțată de oțel și ușor, cu siguranță, își așeză trupul îndesat pe șaua de piele, care scîrțîia. Luînd scara cu piciorul drept, cu gestul său obișnuit, își potrivea între degete dîrlogii dubli, iar Cord își retrase mîinile. Parcă neștiind cu care picior să pășească, Frou-Frou, trăgînd de dîrlogi cu gîtul ei lung, se puse în mișcare, călcînd ca pe arcuri și clătînîndu-și călărețul pe spinarea ei suplă. Cord, pășind mai repede, venea în urma lor. Calul, surescit, trăgea de dîrlogi cînd dintr-o parte, cînd din cealaltă, încercînd să-și înșele călărețul și Vronski se străduia degeaba cu vorba și cu palma să-l calmeze.

Se apropiiau de-acum de pîrîul îndiguit, îndreptîndu-se spre locul unde era linia de pornire. Mulți concurenți erau înaintea lui, mulți veneau din urmă, cînd deodată Vronski auzi prin noroiul drumului galopul unui cal și fu depășit de Mahotin, călare pe Gladiatorul său pintenog, cu urechi mari. Mahotin zîmbi, arătîndu-și dinții lungi, dar Vronski îl privi supărat. Și-așa nu-l iubea, iar acum îl considera cel mai periculos dintre adversari și îi era ciudă că trecuse pe alături,

iritându-i iapa. Frou-Frou își săltă piciorul drept ca pentru galop și făcu două sărituri, apoi, supărându-se din cauza dîrlo-gilor strînși, trecu într-un trap hurducat, zdruncinîndu-și călărețul. Cord se încruntase și el și fugea aproape în buiestru în urma lui Vronski.

XXV

La cursă participau șaptesprezece ofițeri. Cursa trebuia să se desfășoare pe o pistă mare de patru verste, de formă elip-tică, în fața tribunei. Pe această pistă erau dispuse nouă obstacole: un pîriu, o barieră înaltă de doi arșini, o barieră compactă chiar în dreptul tribunei, un șanț fără apă, un șanț cu apă, o pantă, o banchetă irlandeză (unul dintre obstacolele cele mai dificile) alcătuită dintr-un meterez din vreascuri, îndărătul căruia, invizibil pentru cal, mai era un șanț, astfel încît calul era nevoit sau să sară amîndouă obstacolele, sau să se nenorocească; urmau apoi încă două șanțuri cu apă și unul fără apă și cursa se încheia în dreptul tribunei. Dar cursa nu începea de pe pistă, ci la o sută de stînji mai departe și pe această distanță era primul obstacol, un pîriu îndiguit, de trei arșini lățime, pe care călăreții puteau să-l sară sau să-l treacă prin vad.

De vreo trei ori călăreții se aliniară, dar de fiecare dată cîte un cal o lua înainte și trebuiau să ia totul de la început. Cunoscător al starturilor, colonelul Sestrin era cît pe ce să se supere cînd, a patra oară, strigă: „Start!“ și călăreții porniră.

Toți ochii, toate binoclurile erau îndreptate spre grupul peștiș de călăreți, în timp ce ei se aliniau.

„Gata! Au pornit!“ se auzi din toate părțile, după liniștea așteptării.

Grupuri și pietoni singuratici începură să se mute din loc în loc, ca să vadă mai bine. Din primul moment, pîlcul compact de călăreți se desfăcu și se vedea cum cîte doi, cîte trei și unul după altul se apropie de pîriu. Spectatorilor li se părea că alergaseră cu toții odată, dar pentru călăreți era vorba de secunde, care aveau mare importanță pentru ei.

Surescitată și prea nervoasă, Frou-Frou pierduse primul moment și cițiva cai porniseră înaintea ei, dar, încă înainte de

a ajunge la pîrîu, Vronski, strunindu-și din răspuțeri calul care trăgea de frîu, depăși cu ușurință trei și înainte îi rămăseseră numai Gladiatorul roib al lui Mahotin, care își sălta ușor și uniform crupa chiar în fața lui, și, în frunte de tot, splendida Diana, purtîndu-l pe Kuzovlev, care era mai mult mort decît viu.

În primele minute Vronski încă nu era stăpîn nici pe sine, nici pe cal. Pînă la primul obstacol, care era pîrîul, nu putuse stăpîni calul.

Gladiatorul și Diana se apropiau împreună, aproape în aceeași clipă : hop ! se ridicară deasupra pîrîului și zburară în partea cealaltă ; pe neobservate, parcă plutind, se avîntă în urma lor Frou-Frou, dar în momentul cînd se simțea în aer, îl văzu deodată, aproape sub copitele calului său, pe Kuzovlev, care se prăbușise cu Diana pe malul celălalt al pîrîului (Kuzovlev slobozise dîrlogii după săritură și calul se dăduse peste cap cu el cu tot). Amănuntele incidentului Vronski le află mai tîrziu, însă acum nu văzu decît că de-a dreptul sub copite, în locul unde ar fi trebuit să aterizeze Frou-Frou, poate nimeri un picior sau capul Dianei. Dar Frou-Frou, ca o pisică în cădere, făcu un efort în timpul săriturii, dădu din picioare și își încordă spinarea, astfel că, evitînd calul, alergă mai departe.

„O, draga mea !“ se gîndi Vronski.

Dincolo de pîrîu, Vronski puse stăpînire complet pe cal și începu să-l strunească, avînd intenția să treacă bariera cea mare după Mahotin și pe distanța următoare, fără obstacole, de vreo două sute de stînji, să încerce să-l depășească.

Bariera cea mare se afla chiar în dreptul tribunei imperiale. Împăratul și toată curtea, și mulțimea de oameni – toți se uitau la ei, la el și la Mahotin, aflat înaintea lui la o lungime de un cal, apropiindu-se de drac (așa se numea bariera compactă). Vronski simțea acești ochi îndreptați asupra lui din toate părțile, dar nu vedea decît urechile și grumazul calului său, pămîntul care i se așternea dinainte, crupa și picioarele albe ale Gladiatorului, care băteau repede tactul în fața lui și rămîneau la aceeași distanță. Gladiatorul se ridică, fără să lovească nimic, își flutură coada scurtă și dispăru din ochii lui Vronski.

— Bravo ! se auzi o singură voce.

În aceeași clipă, în fața ochilor lui Vronski, foarte aproape, apărură scîndurile barierei. Fără cea mai mică schimbare a mișcării, calul se avîntă sub el ; scîndurile dispărură și numai în spate se auzi un pocnet. Ațîțată de Gladiator, care alerga în fața ei, iapa se ridicase prea devreme deasupra barierei și o lovise cu o copită din spate. Dar alergarea nu i se schimbă și Vronski, primind în obraz un cocoloș de noroi, înțelese că a ajuns din nou la aceeași distanță de Gladiator. Văzu din nou în fața sa crupa, coada scurtă și picioarele, care se mișcau repede, dar nu reușeau să se îndepărteze.

Chiar în clipa cînd Vronski se gîndi că trebuie să-l ocolească pe Mahotin, Frou-Frou, înțelegînd ce are de gînd, fără nici un imbold, își iuți mult alergarea și începu să se apropie de Mahotin din partea cea mai avantajoasă, aceea dinspre coardă. Mahotin nu-i lăsa coarda liberă. Vronski doar se gîndi că ar putea să-l depășească prin exterior, că Frou-Frou schimbă pasul și începu să ocolească chiar prin exterior. Spata ei, care se și înnegrise din pricina sudorii, ajunse în dreptul crupei Gladiatorului. Cîteva salturi le făcură alături. Dar înaintea obstacolului, de care se apropiau, ca să nu ocolească mult, Vronski începu să lucreze din dîrlogi și repede, chiar în pantă, îl depăși pe Mahotin. Îi zări din fugă fața stropită cu noroi. Chiar i se păru că Mahotin zîmbise. Vronski îl depășise pe Mahotin, dar îl simțea aproape și auzea tot timpul din spate tropăitul uniform și răsufierea întretăiată, dar încă proaspătă a nărilor Gladiatorului.

Următoarele două obstacole, șanțul și bariera, fură depășite ușor, dar Vronski începu să simtă mai aproape sforăitul și galopul Gladiatorului. Își îmboldi calul și simți cu bucurie că acesta și-a iuțit alergarea, iar tropotul copitelor Gladiatorului prinse să se audă din nou la distanța de mai înainte.

Vronski conducea cursa, ceea ce voise să facă și îl sfătuisese Cord și acum era sigur de succes. Emoția lui, bucuria și tandrețea pentru Frou-Frou deveneau din ce în ce mai puternice. Voia să se uite înapoi, dar nu îndrăznea și încerca să se calmeze și să nu-și îmboldească iapa, ca să păstreze în ea o rezervă de energie egală cu aceea care, simțea el, îi rămînea Gladiatorului. Mai rămăsese un singur obstacol, cel mai dificil ; dacă îl va trece înaintea tuturor, va ajunge primul. Se apropia de bancheta irlandeză. Odată cu Frou-Frou, văzu de departe această banchetă și totodată, el și calul, avură o clipă

de îndoială. El observă nehotărîrea în urechile calului și ridică cravașa, dar imediat simți că îndoiala era neîntemeiată : calul știa ce are de făcut. Iuți pasul și, în cadență, exact cum voia Vronski, calul își luă avînt și, desprinzîndu-se de pămînt, se lăsă în voia inerției, care o purtă departe, peste șanț; și în același tact, fără efort, cu același picior, Frou-Frou își continuă alergarea.

— Bravo, Vronski ! auzi el strigătele unui grup de oameni (știa că sînt tovarăși de regiment și prieteni), aflați lîngă acest obstacol ; nu putu să nu-i recunoască vocea lui Iașvin, dar nu apucă să-l vadă.

„O, scumpa mea!“ se gîndi el la Frou-Frou, ascultînd zgomotele care se auzeau din spate. „A trecut !“ își zise el, auzind din spate tropotul Gladiatorului. Mai rămînea numai șanțul cu apă, lat de doi arșini. Vronski nici nu se uita la șanț și, voină să cîștige la mare distanță, începu să tragă circular de dîrlogi, ridicînd și coborînd capul calului în ritmul galopului. Simțea că iapa aleargă din ultimele puteri ; nu numai grumazul și spatele îi erau learcă, ci broboanele de sudoare îi ieșiseră pe greabăn, pe cap și pe urechile ascuțite, și calul răsufla adînc și scurt. Însă el știa că aceste forțe sînt mai mult decît suficiente pentru cei două sute de stînjeni rămași. Numai după faptul că se simțea mai aproape de pămînt și după moliciunea deosebită a mișcării, Vronski își dădea seama cît de mult își sporise viteza calul. Peste șanț zbură, ca și cum nu l-ar fi observat. Zbură peste șanț ca o pasăre ; dar în acest moment Vronski, spre marea lui groază, simți că, nereușind să țină ritmul calului, fără să-și dea singur seama, făcuse o mișcare urîtă, de neiertat, lăsîndu-se în șa. Deodată poziția i se schimbă și el înțelese că se întîmplase ceva îngrozitor. Încă nu-și putea da seama ce se întîmplase, cînd văzu lîngă el picioarele albe ale armăsarului roib, iar Mahotin, într-un galop rapid, îl depăși. Vronski atîngea pămîntul cu un picior, iar calul lui se prăbușea pe partea aceea. Abia apucă să-și scoată piciorul din scară, că iapa se prăbuși pe-o parte, horticînd greoi și, făcînd eforturi zadarnice ca să se ridice, începu să se zvîrcolească pe pămînt, la picioarele lui, ca o pasăre împușcată. Mișcarea stîngace făcută de Vronski îi frînsese spinarea. Dar el înțelese acest lucru mult mai tîrziu. Acum nu vedea decît că Mahotin se îndepărta repede, iar el, clătînîndu-se, stătea pe pămîntul noroiu și nemișcat, iar în

fața lui, răsuflînd greu, zăcea Frou-Frou, care, întorcîndu-și capul spre el, îl privea cu ochii ei splendizi. Încă neînțelegînd ce s-a întîmplat, Vronski trăgea calul de dîrlogi. Iapa începu iarăși să se zbată, ca un pește, fluturînd aripile șei, își eliberă picioarele dinainte, dar, neavînd putere să-și ridice crupa, se zbatu repede și se prăbuși iar pe-o coastă. Cu fața crispată de furie, palid și cu falca de jos tremurînd, Vronski o lovi cu tocul cizmei în burtă și începu din nou s-o tragă de dîrlogi. Dar iapa nu se mișca și, înfundîndu-și botul în pămînt, doar își privea stăpînul cu ochi grăitori.

— Aaa! mugi Vronski, apucîndu-se cu mîinile de cap! Aaa! Ce-am făcut! strigă el. Și cursa pierdută! Și vina mea, rușinoasă, de neiertat! Și acest biet cal simpatic, pe care l-am nenorocit! Aaa! Ce-am făcut!

Oamenii, doctorul și felcerul, ofițerii din regimentul lui veneau în fugă spre el. Spre marea lui nefericire, Vronski simțea că era întreg și nevătămat. Calul își frînsese spinarea și se luă decizia să fie împușcat. Vronski nu putea răspunde la întrebări și, fără să-și ridice cascheta, care îi alunecase de pe cap, se îndepărtă de hipodrom, fără să știe nici el încotro se duce. Se simțea nefericit. Pentru prima dată în viață simțea nefericirea cea mai grea, de nevindecă, de care numai el era vinovat.

Cu cascheta lui în mînă, Iașvin îl ajunse din urmă și-l conduse acasă, unde peste o jumătate de oră Vronski își reveni. Dar această cursă îi lăsă pentru mult timp în suflet cea mai grea și mai chinuitoare amintire din viața lui.

XXVI

Aparent, relațiile lui Aleksei Aleksandrovici cu soția lui rămăseseră neschimbate. Singura deosebire consta în faptul că el era și mai ocupat decît mai înainte. Ca și în anii precedenți, odată cu venirea primăverii, plecase în străinătate la băi ca să-și restabilească sănătatea, zdruncinată an de an din pricina surmenajului de peste iarnă și, ca de fiecare dată, se întorsese în iunie și, cu energie sporită, își reluase munca obișnuită. Ca în fiecare an, soția lui se mutase la vilă, iar el rămăsese în Petersburg.

De la discuția ce avusese loc între ei după serata petrecută la prințesa Tverskaia, el nu mai vorbise niciodată cu Anna despre suspiciunile și gelozia lui și tonul lui obișnuit, parcă imitînd pe cineva, era cît se poate de comod pentru relațiile lui actuale cu soția. Se purta ceva mai rece cu ea. Acum, parcă n-ar fi avut decît o mică nemulțumire pentru acea primă discuție nocturnă, de la care Anna se eschivase. În relațiile cu ea exista o nuanță de supărare, dar nu mai mult. „N-ai vrut să ai o explicație cu mine, parcă spunea el, adresîndu-i-se mintal Annei, cu atît mai rău pentru tine. Acum tu o să mă rogi, dar *eu* nu o să doresc să avem explicații. Cu atît mai rău pentru tine“, spunea el în sinea lui, ca un om care a încercat zadarnic să stingă un incendiu, s-a supărat pentru eforturile sale vane și a spus: „Așa-ți trebuie! N-ai decît să arzi!“

El, acest om inteligent și subtil în treburile de la serviciu, nu înțelegea întreaga nebunie a acestei atitudini față de soție. Nu înțelegea acest lucru, pentru că îi era prea frică să pricieapă starea reală și, în sufletul lui, închisese, încuiase și sigilase sertarul în care se aflau sentimentele lui pentru familie, adică pentru soție și fiu. El, un tată atent, de la începutul acestei ierni devenise deosebit de rece cu fiul lui și avea față de acesta aceeași atitudine zeflemistă ca și față de soție. „A, tinere!“ – i se adresa el.

Aleksei Aleksandrovici credea și spunea că nici într-un an nu mai avusese atîtea chestiuni de serviciu ca anul acela: nu-și dădea seama că în anul acela chiar el își inventase atîtea treburi, că astfel găsise una dintre căile de a nu deschide sertarul unde avea sentimentele și gîndurile pentru soție și familie, care, pe măsură ce zăceau ferecate acolo, deveneau tot mai groaznice pentru el. Dacă cineva ar fi avut dreptul să-l întrebe pe Aleksei Aleksandrovici ce părerea are despre purtarea soției lui, el s-ar fi supărat foarte tare pe omul care l-ar fi întrebat așa ceva. Din această pricină expresia feței lui Aleksei Aleksandrovici căpăta ceva trufaș și aspru atunci cînd cineva se interesa de sănătatea soției lui. Aleksei Aleksandrovici nu voia să creadă nimic despre comportarea și sentimentele soției și într-adevăr nu credea nimic despre acestea.

Vila permanentă a lui Aleksei Aleksandrovici era la Peterhof și de obicei contesa Lidia Ivanovna locuia tot acolo, aproape și în contacte permanente cu Anna. Anul acesta contesa Lidia Ivanovna renunțase la Peterhof, n-o vizitase

niciodată pe Anna Arkadievna și-i făcuse lui Aleksei Aleksandrovici aluzia că o deranjează apropierea Annei de Betsy și Vronski. Aleksei Aleksandrovici o oprise sever, exprimându-și opinia că soția lui e mai presus de orice bănuială și de atunci începuse s-o evite pe contesa Lidia Ivanovna. Nu voia să vadă și nu vedea că în societate mulți se uitau strîmb la soția lui, nu voia să înțeleagă și nu înțelegea de ce soția lui insista mult să se mute la Țarskoe Selo, unde locuia Betsy și de unde nu era departe pînă la tabăra de vară a regimentului lui Vronski. Nu-și permitea să se gîndească la asta și nu se gîdea; totuși, în adîncul sufletului său, fără să recunoască vreodată acest lucru și neavînd nu numai dovezi, dar nici suspiciuni, știa precis că este un soț înșelat și era foarte nefericit din această pricină.

De multe ori de-a lungul celor opt ani de viață fericită alături de soția lui, privind la femeile infidele ale altora și la soții înșelați, Aleksei Aleksandrovici se întrebase: „Cum să ajungi într-un asemenea hal? Cum să nu pui capăt acestei situații mizerabile?” Dar acum, cînd nenorocirea căzuse pe capul lui, nu numai că nu se gîdea cum să pună capăt acestei situații, dar nici nu voia să știe de ea, nu voia să știe tocmai pentru că toate acestea erau prea îngrozitoare, prea nefirești.

De cînd se întorsese din străinătate, Aleksei Aleksandrovici fusese de două ori la vilă. O dată dejunase, altă dată își petrecuse seara cu musafirii, dar nu înnoptase niciodată, așa cum obișnuia s-o facă în anii precedenți.

Ziua curselor era una în care Aleksei Aleksandrovici avea multe de făcut; dar de dimineată, alcătuiindu-și planul zilei, hotărî că imediat după masa de prînz va merge la vilă să-și vadă soția și de acolo va pleca la curse, unde va fi toată curtea și unde se cuvenea să fie și el prezent. Pe la soție trebuia să treacă fiindcă, pentru respectarea conveniențelor, se decisese s-o viziteze o dată pe săptămînă. Pe deasupra, ca de fiecare dată în preajma zilei de cincisprezece, așa cum stabilise, trebuia să-i dea Annei bani de cheltuială.

Chibzuind toate acestea în legătură cu soția, cu obișnuita sa autoritate asupra gîndurilor, el nu le permise să meargă mai departe în privința ei.

Aleksei Aleksandrovici a fost ocupat toată dimineata. În ajun, contesa Lidia Ivanovna îi trimisese broșura unui celebru explorator al Chinei, aflat acum la Petersburg, însoțită de o

scrisoare în care îl ruga să-l primească pe acest călător, care, din diferite considerente, era un om foarte interesant și util. Aleksei Aleksandrovici nu apucase să citească toată broșura de cu seară și o termină în cursul dimineții. Apoi apărură petiționarii, începură rapoartele, primirile, numirile, concedierile, împărțirea decorațiilor, a pensiilor, a lefurilor, corespondența – toate treburile curente, cum le spunea Aleksei Aleksandrovici, care îi luau o mulțime de timp. Apoi urmară chestiuni personale: vizita unui medic și a intendentului. Intendentul nu-i luă mult timp. Doar îi înmînă lui Aleksei Aleksandrovici banii de care avea nevoie și îi făcu un scurt raport despre situația afacerilor, care nu era foarte bună, deoarece se întîmplase că anul acesta, ca urmare a călătoriilor frecvente, cheltuise mai mult și rămăsese în deficit. Dar medicul, un celebru medic de la Petersburg, aflat în relații amicale cu Aleksei Aleksandrovici, îl reținu mult timp. Aleksei Aleksandrovici nu se așteptase la vizita acestuia și se mirase atît de venirea lui, cît și, mai ales, de faptul că acesta îl descusu atent despre starea sănătății, îi ascultă plămînii, îi ciocăni și îi palpă ficatul. Aleksei Aleksandrovici nu știa că prietena lui, Lidia Ivanovna, observînd că anul acesta Aleksei Aleksandrovici nu stătea bine cu sănătatea, îl rugase pe doctor să vină și să-l consulte. „Faceți asta pentru mine“, îi spusese contesa Lidia Ivanovna.

— O voi face pentru Rusia, contesă, îi răspunsese doctorul.

— E un om neprețuit! spusese contesa Lidia Ivanovna.

Doctorul rămase foarte nemulțumit de Aleksei Aleksandrovici. Îi găsi ficatul mult mărit, apetitul foarte diminuat și nici un efect de pe urma curei de la băi. Îi recomandă mai multă mișcare, cît mai puțin efort intelectual și, în primul rînd, să evite orice supărare, adică ceea ce pentru Aleksei Aleksandrovici era la fel de imposibil, ca și cum i s-ar fi cerut să nu respire; plecă, lăsîndu-l pe Aleksei Aleksandrovici cu impresia neplăcută că ceva nu este în regulă cu el și că nu se poate face nimic.

Ieșind de la Aleksei Aleksandrovici, doctorul se întîlni în pridvor cu Sliudin, intendentul lui Aleksei Aleksandrovici, pe care îl cunoștea foarte bine. Fuseseră colegi la universitate și, cu toate că se întîlneau rar, se respectau unul pe altul și erau buni amici, așa că nimănui, în afară de Sliudin, doctorul nu i-ar fi spus sincer părerea despre pacient.

— Mă bucur că ați fost la el, spuse Sliudin. Nu arată prea bine și mi se pare... Ce credeți?

— Iată ce cred, spuse doctorul, făcînd, peste capul lui Sliudin, semn vizitiului să tragă trăsura la scară. Iată ce cred, continuă doctorul, luînd în mîinile sale albe un deget al mînușii din piele de căprioară și întinzîndu-l. Dacă nu încordați o strună și încercați s-o rupeți e foarte greu; dar încordați-o cît puteți de tare și apăsați-o cu degetul – plesnește. Iar el, în virtutea sîrguinței, a modului conștiincios în care lucrează, e încordat în ultimul hal. Există și o presiune din afară, una puternică, încheie doctorul, ridicîndu-și semnificativ sprîncenele. Veniți la curse? adăugă el, coborînd spre trăsura trasă la peron. Da, da, firește, asta ia foarte mult timp, răspunse doctorul la ceea ce-i spusese Sliudin, dar el nu auzise.

După doctor, care îl reținuse atît de mult, își făcu apariția celebrul explorator și Aleksei Aleksandrovici, profitînd de broșura de-abia citită și de cunoștințele sale anterioare, îl uimi pe explorator cu profunda sa cunoaștere a subiectului și prin amplexarea culturii sale.

Odată cu exploratorul, i se raportă sosirea unui mareșal al nobilimii, care venise la Petersburg și cu care trebuia să vorbească. După plecarea acestuia, trebui să termine treburile curente cu intendentul și să treacă pe la o persoană importantă, în legătură cu o chestiune serioasă. Aleksei Aleksandrovici de-abia reuși să se întoarcă pe la cinci, ora la care prînzea, și, după ce luă masa cu intendentul, îl invită să-l însoțească la vilă și la curse.

Fără să-și dea seama, Aleksei Aleksandrovici căuta acum prilejul să aibă o a treia persoană la întrevederile sale cu soția.

XXVII

Anna stătea la catul de sus, în fața oglinzii, prinzîndu-și, cu ajutorul Annușkăi, ultima fundă la rochie, cînd auzi la intrare zgomotul unor roți care călcau prundișul.

„Pentru Betsy e încă devreme“, se gîndi ea și, uitîndu-se pe fereastră, văzu o trăsură și, ițindu-se din ea, pălăria neagră

și urechile atît de bine cunoscute ale lui Aleksei Aleksandrovici. „Ce vizită inoportună! Oare vrea să rămînă peste noapte?” se întrebă ea. Și întrucît i se păru groaznic și înspăimîntător ceea ce ar fi putut ieși din asta, ea, fără să stea nici o clipă pe gînduri, cu chipul vesel, strălucitor le ieși în întîmpinare și, simțind prezența spiritului de minciună și înșelăciune, pe care și-l cunoștea de-acum, se lăsă imediat în voia lui și începu să vorbească, fără să știe nici ea ce va spune.

— A, ce draguț din partea dumată! spuse ea, întinzîndu-i mîna soțului și salutîndu-se cu Sliudin, care era de-al casei. Rămii peste noapte, sper? (Era primul cuvînt pe care i-l sugerase spiritul înșelăciunii) Acum o să plecăm împreună. Păcat numai că i-am promis lui Betsy. Vine să mă ia.

Auzind numele lui Betsy, Aleksei Aleksandrovici se încrunță.

— O, n-o să despart două prietene de nedespărțit! spuse el cu tonul obișnuit de glumă. O să merg împreună cu Mihail Vasilievici. Și doctorii m-au sfătuit să umblu pe jos. O să merg pe drum pe lîngă trăsura și o să-mi imaginez că sînt în stațiune.

— N-avem motive de grabă, spuse Anna. Vreți ceai? Sună. Aduceți ceaiul și spuneți-i lui Serioja că a venit Aleksei Aleksandrovici. Ei bine, cum stai cu sănătatea? Mihail Vasilievici, n-ați mai fost la mine; ia uitați-vă ce frumos e pe balcon, spuse ea, adresîndu-i-se cînd unuia, cînd celui alt.

Vorbea foarte simplu și firesc, dar prea mult și prea repede. Simțea și singură acest lucru, mai ales că, în privirea curioasă pe care i-o aruncase Mihail Vasilievici, remarcase că acesta o privea iscoditor.

Mihail Vasilievici ieși de îndată pe terasă.

Anna se așeză lîngă soț.

— Nu arăți prea bine, spuse ea.

— Da, îi răspunse Aleksei Aleksandrovici, astăzi a fost un doctor la mine și m-a reținut o oră întreagă. Simt că unul dintre prietenii mei l-a trimis: așa de prețioasă e sănătatea mea...

— Dar ce-a spus?

Îl întreba de sănătate și despre ocupații, încerca să-l convingă să se odihnească și să se mute la ea.

Toate acestea le spunea vesel, repede și cu o strălucire aparte în ochi; dar acum Aleksei Aleksandrovici nu-i mai

atribuia acestui ton nici o semnificație. Nu-i auzea decît cuvintele și le lua doar în sensul direct, pe care îl aveau. Și îi răspundea simplu, chiar dacă în glumă. În toată această discuție nu exista nimic deosebit, dar niciodată după aceea Anna nu va mai putea să-și aducă aminte această scurtă scenă fără să simtă durerea chinuitoare a rușinii.

Intră Serioja, însoțit de guvernantă. Dacă Aleksei Aleksandrovici și-ar fi permis să observe, ar fi remarcat privirea timidă și derutată cu care Serioja se uitase la tatăl, apoi la mama lui. Dar nu voia să vadă nimic și nu vedea.

— A, tînărul ! A crescut. Zău, devine bărbat. Salut, tinere !

Și îi întinse mîna lui Serioja, care era speriat.

Serioja, și mai înainte timid în relațiile cu tatăl lui, acum, după ce Aleksei Aleksandrovici începuse să-i spună „tinere“ și după ce-i intrase în cap dilema dacă Vronski e prieten sau dușman, se ferea de tatăl lui. Parcă cerînd protecție, se uită la maică-sa. Cu maică-sa îi era bine. Între timp, începînd să discute cu guvernanta, Aleksei Aleksandrovici își ținea fiul de umăr, iar Serioja se simțea atît de incomod, încît Anna văzu că băiatul era gata să plîngă.

Anna, care roșise în momentul intrării fiului ei, observînd că băiatul nu se simțea în largul lui, sări repede, ridică de pe umărul lui mîna lui Aleksei Aleksandrovici și, sărutîndu-l, îl duse pe terasă, după care se întoarse repede.

— Totuși, e timpul, spuse ea, uitîndu-se la ceas. De ce n-o fi venind Betsy ?

— Da, spuse Aleksei Aleksandrovici și, ridicîndu-se și împreunîndu-și mîinile, trosni din degete. Am venit ca să-ți aduc niște bani, căci, decît de zece ori da, mai bine o dată na. Cred că ai nevoie.

— Nu, n-am nevoie... da, am nevoie, spuse ea, fără să-l privească și roșind pînă la rădăcina părului. Însă mă gîndesc că mai treci pe-aici după curse.

— O, da ! îi răspunse Aleksei Aleksandrovici. Iat-o și pe frumusețea Peterhofului, pe prințesa Tverskaia, adăugă el, uitîndu-se pe fereastră și văzînd doi cai englezești cu ochelari la ochi, care trăgeau o trăsură cu cutia mică, foarte sus suspendată pe roți. Ce eleganță ! O minunăție ! Ei bine, plecăm și noi.

Prințesa Tverskaia nu coborî din trăsură, numai valetul ei, cu pantofi, pelerină și pălărie neagră, sări pe peron.

— Mă duc, la revedere ! spuse Anna și, sărutîndu-și fiul, se apropie de Aleksei Aleksandrovici și îi întinse mîna. Ai fost foarte drăguț că ai venit.

Aleksei Aleksandrovici îi sărută mîna.

— Atunci, la revedere. Foarte bine că o să treci să bem ceaiul împreună, spuse ea și ieși, strălucitoare și veselă. Dar, de îndată ce nu-l mai văzu, simți pe mîna locul atins de buzele lui și se cutremură de dezgust.

XXVIII

Cînd Aleksei Aleksandrovici își făcu apariția la curse, Anna stătea alături de Betsy la tribuna unde se aduna înalta societate. Își văzu soțul de departe. Doi oameni, soțul și aman-tul, reprezentau pentru ea cei doi centri ai vieții și le simțea apropierea fără ajutorul simțurilor exterioare. Încă de departe simțise apropierea soțului și, fără voie, îl urmărea în valurile mulțimii, printre care se deplasa. Îl văzu apropiindu-se de tribună, ba răspunzînd condescendent la plecăciunile servile, ba salutîndu-se amical, indiferent cu cei care îi erau egali, ba pîndind stăruitor privirile puternicilor acestei lumi și rîdîcîndu-și pălăria rotundă, care îi presa vîrfurile urechilor. Anna îi cunoștea toate aceste gesturi și toate o dezgustau. „N-are decît ambiție, decît dorința de reușită, își zise ea, iar rațiunile superioare, dragostea pentru cultură, religia – toate acestea nu sînt decît mijloace pentru a-și asigura reușita.“

După privirile lui spre tribuna doamnelor (se uita drept spre ea, dar nu o recunoștea în oceanul de muselină, tul, panglici, coafuri și umbreluțe) înțelese că o căuta ; dar ea nu-l zărea cu bună știință.

— Aleksei Aleksandrovici ! strigă prințesa Betsy. Cred că nu vă vedeți soția ! E aici !

El își afișă surîsul rece.

— E atîta strălucire aici, încît ochii mi s-au împăienjenit, spuse el și veni la tribună. Îi zîmbi soției, așa cum trebuie să zîmbească un soț, întîlnindu-și soția, de care abia s-a despărțit, și se salută cu prințesa și cu ceilalți cunoscuți, arătîndu-i fiecăruia atenția cuvenită, adică glumind cu doamnele și făcînd schimb de saluturi cu bărbații. Jos, lîngă tribună,

stătea un general-adjutant celebru prin inteligența și educația sa, pe care Aleksei Aleksandrovici îl respecta. Aleksei Aleksandrovici intră în vorbă cu el.

Era intervalul dintre curse și de aceea nimic nu le deranja discuția. Generalul-adjutant critica cursele. Aleksei Aleksandrovici îl contrazicea, luîndu-le apărarea. Anna îi asculta vocea subțire, monotonă, fără să-i scape nici un cuvînt și fiecare cuvînt al lui i se părea fals și îi agasa dureros auzul.

Cînd începu cursa de patru verste cu obstacole, se aplecă înainte și, fără să-i scape din ochi, se uita la cal și la Vronski, care urca în șa, ascultînd în același timp această voce dezgustătoare a soțului ei, care vorbea întruna. O chinuia emoția pentru Vronski, dar și mai mult o chinuia vocea subțire, neîntreruptă – așa i se părea ei – a soțului ei, cu intonațiile pe care i le cunoștea atît de bine.

„Sînt o femeie stricată, o femeie pierdută, se gîndea ea, dar nu-mi place să mint, nu pot suporta minciuna, iar *el* (soțul) trăiește din minciună. Știe tot, vede tot. Atunci ce simte, dacă poate vorbi atît de calm? Dacă m-ar omorî pe mine, dacă l-ar omorî pe Vronski, l-aș respecta. Dar nu, el n-are nevoie decît de minciună și de conveniențe“, își spunea Anna, fără să se gîndească la ceea ce voia ea de la soț, cum anume voia să-l vadă. Nu înțelegea nici că vorbăria deosebită de acum a lui Aleksei Aleksandrovici, care o irita atît de mult, nu era decît expresia agitației lăuntrice și a neliniștii. Așa cum un copil care s-a lovit își pune, sărind, mușchii în mișcare, ca să-și potolească durerea, tot așa și Aleksei Aleksandrovici avea nevoie de o activitate intelectuală, ca să înăbușe gîndurile despre soția lui, care în prezența ei și în prezența lui Vronski, al cărui nume era pomenit în fiecare clipă, pretindeau să li se acorde atenție. Și cum pentru un copil e firesc să sară, și pentru el era firesc să vorbească bine și inteligent. Aleksei Aleksandrovici spunea :

— Pericolele, la cursele militarilor și cavaleriștilor, este condiția necesară a curselor. Dacă Anglia poate face referire, în istoria militară, la cele mai strălucite isprăvi ale cavaleriei, asta este posibil numai datorită faptului că ea și-a dezvoltat istoric această forță a animalelor și a oamenilor. Sportul, după părerea mea, are mare importanță și, ca întotdeauna, noi nu vedem decît partea cea mai superficială.

— Nu pe cea superficială, spuse prințesa Tverskaia. Se zice că un ofițer și-a rupt două coaste.

Aleksei Aleksandrovici zîmbi cu zîmbetul lui obișnuit, care doar îi dezgolea dinții, dar nu spunea nimic.

— Să zicem, prințesă, că nu-i partea superficială, spuse el, ci cea interioară. Dar nu asta-i problema, i se adresă el din nou generalului, cu care vorbea serios, nu uitați că la curse participă militari, care și-au ales această carieră și recunoașteți că fiecare vocație are și partea cealaltă a medaliei. Acest lucru intră de-a dreptul în obligațiile unui militar. Hidosul sport al luptelor cu pumnii sau al toreadorilor spanioli este un semn de barbarie. Dar sportul specializat este un semn de evoluție.

— Nu, altă dată nu mai vin. Îmi fac emoții prea mari, spuse prințesa Betsy. Nu-i așa, Anna?

— Da, provoacă emoții, dar nu te poți desprinde, spuse altă doamnă. Dacă aș fi locuitoare a Romei, n-aș lăsa să-mi scape nici un circ.

Anna nu spunea nimic și, fără să-și ia binoclul de la ochi, privea într-un singur punct.

În acest timp pe lângă tribună trecea un general înalt. Întrerupîndu-și discursul, Aleksei Aleksandrovici se ridică în grabă, dar demn, și-i făcu o plecăciune adîncă militarului care trecea.

— Nu participați la curse? glumi cu el generalul.

— Cursa mea e mai dificilă, îi răspunse respectuos Aleksei Aleksandrovici.

Și cu toate că răspunsul nu însemna nimic, militarul se prefăcu că a primit un răspuns inteligent de la un om inteligent și că înțelege foarte bine *la pointe**.

— Există două aspecte, continuă Aleksei Aleksandrovici, așezîndu-se. Al participanților și al spectatorilor. Și sînt de acord că atracția pentru aceste spectacole este cel mai sigur semn de inferioritate a evoluției pentru spectatori, dar...

— Prințesă, să pariem! se auzi de jos vocea lui Stepan Arkadici, adresîndu-i-se lui Betsy. Pe cine pariați?

— Eu și Anna pariem pe prințul Kuzovlev, îi răspunse Betsy.

— Iar eu pe Vronski. O pereche de mînuși.

* Poanta (fr.)

— S-a făcut!

— Dar ce frumos este, nu-i așa?

Aleksei Aleksandrovici tăcu pe timpul acestei conversații de lângă el, dar începu imediat.

— Sînt de acord, dar jocurile care presupun curaj...

Însă între timp călăreților li se dădu startul și toate discuțiile încetară. Aleksei Aleksandrovici tăcu și toți se ridicară în picioare, îndreptîndu-și privirile spre pîrîu. Pe Aleksei Aleksandrovici nu-l interesa cursa și de aceea nu se uita la călăreți, ci începu să-i privească distrat pe spectatori cu ochii lui oboșiți. Privirea i se opri asupra Annei.

Fața ei era palidă și aspră. Evident, nu vedea nimic, pe nimeni, decît o singură persoană. Mîna ei strîngea convulsiv evantaiul. Nu respira. Aleksei Aleksandrovici o privi, apoi se grăbi să-și mute privirile și să se uite la alte figuri.

„Da, și această doamnă, și altele sînt foarte emoționate. E cît se poate de natural“, își spuse Aleksei Aleksandrovici. Voia să n-o privească pe Anna, dar privirea îi aluneca fără să vrea spre ea. Îi privi din nou chipul, încercînd să nu citească ceea ce era scris pe el atît de clar și, în pofida propriei voințe, citi cu groază pe el ceea ce nu voia să citească.

Prima cădere, cea a lui Kuzovlev, de lângă pîrîu îi tulbură pe toți, dar Aleksandr Aleksandrovici vedea clar pe fața palidă și triumfătoare a Annei că acela, la care ea se uita, nu căzuse. Apoi, după ce Mahotin și Vronski săriră bariera cea mare, ofițerul din urma lor căzu în cap și rămase leșinat, prin public trecu o rumoare de spaimă. Aleksei Aleksandrovici văzu că Anna nu remarcase incidentul și că înțelegea cu greu ceea ce se vorbea în jurul ei. Dar el, tot mai des și mai insistent se uita la ea. Anna, absorbită cu totul de cursa lui Vronski, simți dintr-o parte privirea rece a soțului ei, care o fixa.

Întoarse capul pentru o clipă, se uită întrebător la el și, încruntîndu-se ușor, se răsuci la loc.

„Ah, mi-e totuna“, parcă îi spuse și nu se mai uită niciodată la el.

Cursa fusese nereușită, din șaptesprezece oameni căzuseră și se răniseră mai mult de jumătate. La sfîrșitul cursei toți erau tulburați, cu atît mai mult cu cît împăratul era nemulțumit.

XXIX

Toți își exprimau zgomotos dezaprobarea, toți repetau o frază spusă de cineva : „Mai lipsește doar un circ cu lei“ și toți se simțeau îngroziți, așa că atunci când Vronski căzu și Anna strigă destul de tare, în asta nu era nimic neobișnuit. Apoi însă pe chipul Annei urmă o schimbare, care era de-acum chiar indecentă. Se pierdu de tot cu firea. Începu să se zbată ca o pasăre prinsă în laț : ba se ridica și voia să se ducă undeva, ba îi spunea lui Betsy :

— Hai, hai să plecăm !

Dar Betsy n-o auzea. Aplecată în jos, vorbea cu un general, care o abordase.

Aleksei Aleksandrovici se apropie de Anna și, respectuos, îi oferi brațul.

— Să plecăm, dacă așa vrei, îi spuse el în franceză. Dar Anna trăgea cu urechea la ceea ce spunea generalul și nu-și observă soțul.

— Și-a rupt și el piciorul, spunea generalul. Asta chiar că-i ceva nemaipomenit.

Fără să-i răspundă soțului, Anna ridică binoclul și începu să se uite la locul unde căzuse Vronski ; dar era atât de departe și se adunaseră atîția oameni, încît nu putea zări nimic. Lăsă binoclul în jos și se pregăti să plece ; dar chiar atunci veni în galop un ofițer care-i raportă ceva împăratului. Anna se aplecă înainte, ascultînd.

— Stiva ! Stiva ! strigă ea spre fratele ei.

Dar fratele nu o auzi. Ea voi din nou să plece.

— Îți mai ofer o dată brațul meu, dacă vrei să pleci, îi spuse Aleksei Aleksandrovici, atingîndu-i mîna.

Ea se îndepărtă cu dezgust de el și, fără să-l privească în față, îi spuse :

— Nu, nu, lasă-mă, rămîn.

Vedea acum că de la locul prăbușirii lui Vronski, de-a latul pistei, un ofițer alerga spre tribună. Betsy îi făcea semn cu batista.

Ofițerul aduse vestea că Vronski nu se rănise, dar că iapa își frînsese spinarea.

Auzind acestea, Anna se așeză repede și își acoperi fața cu evantaiul. Aleksei Aleksandrovici văzu că plînge și că nu-și

poate stăpîni nu numai lacrimile, ci și hohotele, care îi ridicau pieptul. Aleksei Aleksandrovici se puse în dreptul ei, dîndu-i timp să-și vină în fire.

— A treia oară îți ofer brațul meu, îi spuse el peste cîtva timp. Anna îl privea și nu știa ce să-i spună. Prințesa Betsy îi sări în ajutor.

— Nu, Aleksei Aleksandrovici, eu am adus-o pe Anna și i-am promis s-o duc acasă, interveni Betsy.

— Scuzați-mă, prințesă, spuse el, zîbind curtenitor, însă privind-o ferm în ochi, dar văd că Anna nu se simte prea bine și doresc să meargă cu mine.

Anna întoarse capul speriată, se ridică docilă și își puse mîna pe brațul soțului ei.

— Trimit pe cineva la el, află tot și-ți dau de știre, îi șopti Betsy.

La ieșirea din tribună, ca de obicei, Aleksei Aleksandrovici stătu de vorbă cu cei întîlniți, iar Anna trebuia, ca întotdeauna, să răspundă și să vorbească; dar nu era deloc în apele ei și, ca prin vis, mergea la braț cu soțul.

„S-o fi rănit sau nu? E adevărat? Oare vine sau nu? Oare o să-l văd astăzi?“ se întreba ea.

Tăcută, urcă în trăsura lui Aleksei Aleksandrovici și ieși din mulțimea caleștilor. În pofida celor văzute, Aleksei Aleksandrovici nu-și permitea totuși să se gîndească la situația reală a soției lui. Nu vedea decît semnele exterioare. Văzuse că nu se purtase decent și considera că e de datoria lui să-i spună. Dar îi era greu să nu-i spună mai mult, ci să-i spună doar acest lucru. Deschise gura să-i spună că nu s-a purtat decent, dar fără să vrea îi spuse cu totul altceva.

— Totuși, ne simțim cu toții atrași de aceste spectacole brutale, spuse el. Observ că...

— Ce? Nu înțeleg, spuse Anna cu dispreț.

El se simți jignit și începu imediat să-i spună ce voia.

— Trebuie să-ți spun... – rosti el.

„Iată explicația!“ se gîndi ea și i se făcu frică.

— Trebuie să-ți spun că astăzi te-ai purtat indecent, îi spuse el în franceză.

— Cu ce m-am purtat indecent? spuse ea cu voce tare, întorcîndu-și repede capul spre el și privindu-l drept în ochi, dar nu cu veselia de altădată, care ascundea ceva, ci cu un aer hotărît, sub care își ascundea cu greu spaima prin care trecea.

— Nu uita, spuse el, arătînd spre geamul deschis, dincolo de care se afla vizitiul.

Se săltă puțin și ridică geamul.

— Ce găsești că a fost indecent ? repetă ea.

— Disperarea pe care nu ai știut să ți-o ascunzi atunci cînd a căzut unul dintre călăreți.

Se aștepta ca ea să-l contrazică ; însă Anna tăcea, cu ochii îndreptați înainte.

— Te-am rugat să te porți în societate în așa fel, încît nici gurile rele să nu poată spune nimic împotriva ta. Altădată vorbeam despre relațiile de familie, acum nu mai vorbesc despre ele. Acum vorbesc despre relațiile mondene. Te-ai purtat indecent și aș dori ca asta să nu se mai repete.

Ea nu auzea nici jumătate din cuvintele lui, îi era frică de el și se gîdea dacă e adevărat că Vronski nu s-a rănit. Oare despre el se spunea că e viu și nevătămat și calul și-a frînt spinarea ? Cînd soțul își încheie tirada, ea doar zîmbi cu ironie prefăcută și nu-i răspunse nimic, pentru că nu auzise ce-i spusese. Aleksei Aleksandrovici începu să vorbească cu curaj, dar cînd își dădu bine seama ce spune, spaima prin care trecea ea i se transmise și lui. Îi văzu zîmbetul și o confuzie teribilă puse stăpînire pe el.

„Își rîde de suspiciunile mele. Da, îmi va spune imediat ceea ce mi-a spus atunci : că suspiciunile mele n-au nici un temei, că totul este ridicol.“

Acum, cînd era amenințat să descopere totul, nu-și dorea mai mult decît ca ea, ca și altădată, să-i răspundă ironic că suspiciunile lui sînt ridicele și nu au temei. Îi era atît de frică, încît acum era gata să creadă orice. Dar expresia chipului ei, speriată și întunecată, nu mai promitea acum nici măcar o tentativă de a-l înșela.

— Poate că greșesc spuse el. În cazul acesta, te rog să mă scuzi.

— Nu, nu ai greșit, spuse ea tărăgănat, privindu-i cu temeritate fața rece. Nu ai greșit. Am fost și nu puteam să nu fiu disperată. Te ascult pe tine și mă gîndesc la el. Îl iubesc, îi sînt amantă, nu pot să te suport, mi-e frică de tine, te urăsc... Fă ce vrei cu mine.

Și, prăbușindu-se într-un ungher al trăsurii, izbucni în hohote de plîns, acoperindu-și fața cu palmele. Aleksei Aleksandrovici nu se mișcă și nu-și schimbă direcția privirii

cu care o fixa. Dar toată fața lui căpătă deodată imobilitatea solemnă a unui mort și această expresie nu se schimbă cît ținu drumul pînă la vilă. Apropiindu-se de casă, el întoarse capul spre ea cu aceeași expresie.

— Așa! Dar îți cer să respecti conveniențele, aici vocea lui începu să tremure, pînă cînd voi lua măsurile menite să-mi asigure onoarea, pe care ți le voi comunica.

Coborî primul și o ajută la coborîre. De ochii servitorilor, îi strînse mîna în tăcere, urcă în trăsură și plecă la Petersburg.

După plecarea lui veni un valet de la prințesa Betsy, care îi aduse Annei următorul bilet: „Am trimis pe cineva la Aleksei să-l întrebe de sănătate, iar el îmi scrie că e întreg și nevătămat, dar că se simte disperat“.

„Înseamnă că el o să vină! se gîndi Anna. Ce bine am făcut că i-am spus totul.“

Se uită la ceas. Mai rămîneau trei ore și amintirile amănuntelor ultimei întîlniri îi înfierbîntară sîngele.

„Doamne, ce luminoasă e noaptea! E ceva teribil, dar îmi place să-i văd chipul și iubesc această lumină fantastică... Soțul! Ah, da... Slavă Domnului că am terminat cu el.“

XXX

Ca în toate locurile unde se adună oameni, și în mica stațiune germană, unde sosise familia Șcerbațki, avea loc, ca de obicei, un fel de cristalizare a societății, care îi atribuia fiecărui membru al ei un loc fix și constant. La fel cum întotdeauna și invariabil o particulă de apă primește la frig forma de cristal de zăpadă, fiecare nouă persoană, sosită în stațiune, era pusă la locul ei firesc.

*Fürst Schtscherbatzky samt Gemahlin und Tochter** și după apartamentul pe care îl ocupaseră, și după nume, și după cunoștințele găsite aici, se cristalizară imediat în locul fixat și menit pentru ei.

În acest an, în stațiune se afla o principesă germană de viță veche și, ca urmare a acestei prezențe, cristalizarea societății se săvîrși și mai energic. Prințesa dori neapărat să

* Prințul Șcerbațki cu soția și fiica (germ.)

i-o prezintă principesei pe fiica ei și chiar a doua zi îndeplini această ceremonie. Kitty făcu o reverență adâncă și grațioasă, îmbrăcată în rochia ei primită de la Paris, o rochie de vară *foarte simplă*, adică foarte elegantă. Principesa spuse: „Sper că bujorii vor reveni curînd pe acest chip frumos” și pentru familia Șcerbațki fură stabilite ferm anumite căi în viață, de la care nu se mai putea abate. Făcură cunoștință cu familia unei lady englezoaice și cu o contesă germană, și cu fiul ei rănit în ultimul război, și cu un om de știință suedez, și cu un *monsieur* Canut, și cu sora acestuia. Dar societatea principală pentru familia Șcerbațki era involuntar alcătuită dintr-o doamnă de la Moscova, Maria Evghenievna Rtișceva, și fiica acesteia, care nu-i plăcea lui Kitty, pentru că se îmbolnăvisese ca și ea, din dragoste, și dintr-un colonel tot de la Moscova, pe care Kitty îl văzuse încă din copilărie și îl știa în uniformă cu epoleți și care aici, cu ochii lui mici și cu gîtul gol, împodobit cu o cravată multicoloră, era neobișnuit de ridicol și plicticos prin faptul că era imposibil să te descotorosești de el. Cînd toate acestea fură ferm stabilite, Kitty începu să se plictisească foarte tare, mai ales că prințul plecase la Karlsbad și ea rămăsese singură cu mama ei. Nu o interesau oamenii pe care îi cunoștea, știind că nu se poate aștepta la nimic nou de la ei. Principalul ei interes în stațiune era acum să-i observe pe cei pe care nu-i cunoștea și să facă presupuneri despre ei. Datorită caracterului ei, Kitty își imagina că oamenii sînt minunați, mai ales necunoscuții. Și acum, făcînd presupuneri și întrebîndu-se cine-s aceste persoane, ce fel de relații există între ele și ce fel de oameni sînt, Kitty își imagina caracterele cele mai uimitoare și mai frumoase și găsea confirmarea acestui fapt în observațiile pe care le făcea.

Dintre aceste persoane o interesa în mod deosebit o tînră rusoaică, sosită în stațiune împreună cu o doamnă bolnavă, rusoaică și ea, *madame Stahl*, cum îi spunea toată lumea. *Madame Stahl* făcea parte din înalta societate, dar era atît de bolnavă, încît nu putea merge și numai arareori, în zilele frumoase, își făcea apariția în stațiune, purtată într-un cărucior. Însă nu atît din cauza bolii, cît din mîndrie, așa cum explica prințesa, *madame Stahl* nu cunoștea pe nimeni dintre ruși. Tînră rusoaică se îngrijea de *madame Stahl* și, pe lîngă asta, așa cum remarcă Kitty, se înțelegea bine cu toate persoanele grav bolnave, care erau numeroase în stațiune, și le

purta de grijă în modul cel mai firesc cu putință. Această rusoaică tânără, după observațiile lui Kitty, nu era nici rudă cu *madame* Stahl, dar nici angajată s-o îngrijească. *Madame* Stahl îi spunea Varenka și ceilalți îi spuneau *mademoiselle* Varenka. Nemaivorbind de faptul că pe Kitty o interesau observațiile asupra relațiilor dintre această fată și *madame* Stahl, ca și relațiile ei cu alte persoane necunoscute, Kitty, așa cum se întâmplă adesea, avea o simpatie inexplicabilă pentru această *mademoiselle* Varenka și simțea, după privirile reciproce, că și ea îi plăcea.

Despre această *mademoiselle* Varenka nu s-ar fi putut zice că nu mai era la prima tinerețe, ci mai degrabă că era o ființă fără tinerețe: îi puteai da și nouăsprezece, și treizeci de ani. Dacă îi examinai chipul, în pofida culorii nesănătoase a obrazilor, ajungeai la concluzia că era mai degrabă frumoasă, decît urîță. Ar fi fost și bine făcută, dacă n-ar fi avut corpul prea uscățiv și capul prea mare față de statura ei mijlocie. Semăna cu o floare splendidă, care, deși încă plină de petale, este de-acum uscată, fără parfum. Pe deasupra, ea nu putea fi atrăgătoare pentru bărbați fiindcă îi lipsea ceea ce Kitty avea prea mult – flacăra ponderată a vieții și conștiința propriului farmec.

Părea întotdeauna ocupată cu ceva temeinic și de aceea parcă nu se putea interesa de ceva de altă natură. Prin acest contrast cu propria persoană ea o atrăgea în mod deosebit pe Kitty. Kitty simțea că la ea, în modul ei de viață, va găsi un model pentru ceea ce ea căuta acum chinuitor: interesele de viață, valorile vieții, în afara relațiilor mondene, dezgustătoare pentru Kitty, dintre o fată și bărbați, care acum îi păreau doar o infamă expunere a mărfii care-și așteaptă cumpărătorul. Cu cît mai atent o observa Kitty pe prietena ei necunoscută, cu atît mai mult se convingea că fata aceasta este o ființă perfectă, așa cum și-o imagina ea, și cu atît mai mult își dorea să facă cunoștință cu ea.

Cele două fete se întâlneau de cîteva ori pe zi și la fiecare întîlnire ochii lui Kitty spuneau: „Cine ești? Ce-i cu dumneata? E adevărat că ești ființa minunată din imaginația mea? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, adăuga privirea ei, să nu crezi că îmi permit să-ți impun să ne cunoaștem. Pur și simplu te admir și țin la dumneata“. „Și eu țin la dumneata și îmi ești foarte simpatcă. Și aș ține și mai mult, dacă aș avea

mai mult timp“, îi răspundea privirea fetei necunoscute. Și într-adevăr, Kitty vedea că era ocupată tot timpul : ba îi ducea acasă de la cură pe copiii unei familii de ruși, ba aducea un pled pentru o bolnavă și o învelea, ba încerca să distreze vreun bolnav iritat, ba alegea și cumpăra biscuiți pentru cineva care avea nevoie de ei la cafea.

Curînd după sosirea familiei Șcerbațki, la cura de dimineață își făcură apariția încă două persoane, care deveniră obiectul unei atenții generale, prea puțin binevoitoare. Era vorba de un bărbat foarte înalt, adus de spate, cu mâini uriașe, îmbrăcat într-un palton vechi, prea scurt pentru statura lui, cu doi ochi negri naivi și în același timp înspăimîntători, care era însoțit de o femeie drăguță, ciupită de vărsat, îmbrăcată foarte rău și fără gust. Dîndu-și seama că acești oameni erau ruși, Kitty și începuse să alcătuiască în imaginație un roman minunat și emoționant despre ei. Dar prințesa, aflînd din *Kurliste** că aceștia erau Levin Nikolai și Maria Nikolaevna, îi explică lui Kitty ce om stricat era acest Levin, așa că toate visările ei despre aceste două persoane se împrăștiară. Nu atît pentru că maică-sa îi spusese aceste lucruri, cît pentru că insul era fratele lui Levin, lui Kitty aceste persoane i se părură deodată cît se poate de neplăcute. Acest Levin, datorită ticului de a-și scutura capul, îi trezea acum un sentiment irezistibil de dezgust.

I se părea că în ochii lui mari și înspăimîntători, care o urmăreau cu obstinație, se exprima sentimentul de ură și batjocură, așa că încerca să evite întîlnirile cu el.

XXXI

Era o zi urîtă, ploua de dimineață și bolnavii, cu umbrelele în mîini, se înghesuiau în galerie.

Kitty se plimba împreună cu maică-sa și cu colonelul de la Moscova, care făcea vesel paradă de costumul său european, cumpărat de gata la Frankfurt. Mergeau pe o latură a galeriei, încercînd să-l evite pe Levin, care se plimba pe partea cealaltă. Varenka, într-o rochie închisă la culoare, cu o pălărie

* Lista clienților stațiunii (germ.)

neagră cu borurile lăsate în jos, se plimba cu o franțuzoaică oarbă de-a lungul galeriei și, de fiecare dată cînd se întâlneau, fetele făceau schimb de priviri prietenoase.

— Mamă, pot intra în vorbă cu ea? întrebă Kitty, care o urmărea pe prietena ei necunoscută și observase că aceasta se apropia de izvor, unde se puteau întâlni.

— Dacă ții atît de mult, mai întîi află ce-i cu ea și o abordez, îi răspunse mama. Ce-ai găsit deosebit la ea? Este, probabil, domnișoară de companie. Dacă vrei, fac cunoștință cu *madame* Stahl. Am cunoscut-o pe o *belle-soeur* a ei, adăugă prințesa, ridicîndu-și capul cu mîndrie.

Kitty știa că prințesa se simțea jignită de faptul că doamna Stahl parcă evita să facă cunoștință cu ea. Nu insistă.

— E o minune! Ce simpatică-i! spuse ea, uitîndu-se la Varenka, în timp ce aceasta îi întindea franțuzoaicei paharul. Uite ce simplu, ce draguț face totul.

— Mă faci să rîd cu aceste *engouments** ale tale, spuse prințesa. Nu, mai bine mergem înapoi, adăugă ea, observînd că Levin venea spre ei, alături de însoțitoarea sa și de un doctor german, cu care vorbea tare și supărat.

Se întoarseră ca să se îndepărteze, dar deodată nu mai auziră o conversație zgomotoasă, ci țipete. Oprindu-se, Levin striga, iar doctorul se înfierbîntase și el. O mulțime de curioși se adunară împrejurul lor. Prințesa și Kitty se îndepărtară în grabă, iar colonelul se alătură mulțimii, ca să afle despre ce-i vorba.

Peste cîteva minute colonelul le ajunse din urmă.

— Ce a fost asta? întrebă prințesa.

— Rușine și batjocură, îi răspunse colonelul. În străinătate nu trebuie să te temi decît de întîlnirile cu rușii. Domnul acela înalt s-a certat cu doctorul, i-a trîntit o mulțime de grosolănii fiindcă nu-l tratează bine și a ridicat bastonul la el. Rușine și nimic altceva.

— Ah, ce dezagreabil! spuse prințesa. Ei, și cum s-a terminat?

— Slavă Domnului că a intervenit această... domnișoară cu pălăria ca o ciupercă. Cred că-i rusoaică, spuse colonelul.

— *Mademoiselle* Varenka? întrebă bucuroasă Kitty.

* Admirații exagerate (fr.)

— Da, da. Și-a venit în fire mai repede decît toți ceilalți, l-a luat de braț pe domnul acela și l-a dus de acolo.

— Uite, mamă, te miri că sînt încîntată de ea.

Din ziua următoare, urmărind-o în stațiune pe prietena ei necunoscută, Kitty băgă de seamă că *mademoiselle* Varenka și cu Levin, și cu însoțitoarea acestuia se și afla în aceleași relații ca și cu ceilalți *protégés* ai săi. Se apropia de ei, discuta, îi servea drept traducătoare femeii care nu vorbea nici o limbă străină.

Kitty începu s-o roage și mai insistent pe mama ei să-i permită să facă cunoștință cu Varenka. Și, oricît de mult nu-i plăcea prințesei să facă primul pas în dorința de a o cunoaște pe doamna Stahl, care-și permitea să fie mîndră de ceva, ea se interesă de Varenka și, aflînd amănunte, care-i dădeau posibilitatea să conchidă că în această posibilă relație nu era nimic rău, deși nici nimic bun, o abordă chiar ea pe Varenka și făcu cunoștință cu ea.

Alegînd momentul cînd fiica ei se dusesese la izvor, iar Varenka rămăsese în fața franzelăriei, prințesa se apropie de ea.

— Permiteți-mi, spuse ea cu zîmbetul ei demn, să vă cunosc. Fiica mea e îndrăgostită de dumneavoastră. Poate că nu mă cunoașteți. Sînt...

— Plăcerea e mai mare de partea mea, prințesă, îi răspunse, precipitată, Varenka..

— Ce faptă bună ați făcut ieri cu bietul nostru compatriot ! continuă prințesa.

Varenka roși.

— Nu-mi amintesc, cred că n-am făcut nimic, spuse ea.

— Cum să nu ? L-ați scăpat de neplăceri pe acest Levin.

— Da, *sa compagne** m-a chemat și eu m-am străduit să-l calmez : este foarte supărat și nemulțumit de medicul său. Iar eu obișnuiesc să mă îngrijesc de acești bolnavi.

— Da, am auzit că locuiți la Menton împreună cu mătușa dumneavoastră, mi se pare, *madame* Stahl.

— Nu, nu mi-e mătușă. Îi spun *maman*, dar nu-i sînt rudă. Ea m-a crescut, îi răspunse Varenka, roșind din nou.

Toate acestea fuseseră spuse cu atîta simplitate, expresia de pe chipul ei era atît de sinceră și deschisă, încît prințesa înțelese de ce Kitty o îndrăgise pe această Varenka.

* Însoțitoarea lui (fr.)

— Și ce face acest Levin ? întrebă prințesa.

— Pleacă, îi răspunse Varenka.

În acest timp, strălucind de bucurie că maică-sa făcuse cunoștință cu prietena ei necunoscută, Kitty venea dinspre izvor.

— Iată, Kitty, marea ta dorință de a o cunoaște pe *mademoiselle*...

— Varenka, toată lumea îmi spune așa, îi veni în ajutor, zîmbind, aceasta.

Kitty se îmbujoră de bucurie și, tăcută, îi strînse mult timp mîna noii sale prietene, care nu răspundea la strîngerea ei, dar nici nu-și retrăgea mîna. Mîna nu-i răspundea la strîngere, dar chipul domnișoarei Varenka începu să strălucească într-un zîmbet blînd, bucuros, deși un pic trist, care îi dezvelea dinții mari, dar frumoși.

— De mult voiam și eu să vă cunosc, spuse ea.

— Dar sînteți atît de ocupată.

— Ah, dimpotrivă, nu sînt ocupată deloc, îi răspunse Varenka, dar în același timp trebui să-și părăsească noile cunoștințe, pentru că două fete rusoalice, fiicele unui bolnav, fugeau spre ea.

— Varenka, te cheamă mama ! strigară ele.

Și Varenka porni în urma lor.

XXXII

Amănuntele aflate de prințesă despre trecutul Varenkăi și despre relațiile ei cu *madame* Stahl și despre însăși *madame* Stahl erau următoarele.

Madame Stahl, despre care unii spuneau că și-a chinuit bărbatul, iar alții susțineau că el a chinuit-o cu comportarea sa imorală, fusese întotdeauna o femeie bolnavă și exaltată. Cînd, divorțată de-acum de soț, născuse, copilul murise în aceeași zi și rudele doamnei Stahl, știindu-i sensibilitatea și temîndu-se ca nu cumva această veste s-o ucidă, schimbaseră copilul, luînd fiica unui bucătar de la curte, născută în aceeași zi și în aceeași casă din Petersburg. Acest copil era Varenka. *Madame* Stahl aflase ulterior că Varenka nu era fiica ei, dar continuase s-o crească, mai ales că la scurt timp după asta Varenkăi nu-i mai rămăsese nici o rudă.

Madame Stahl locuia neîntrerupt în străinătate de zece ani, în sud, fără să se ridice vreodată din pat. Și unii spuneau că *madame Stahl* își crease în societate reputația de femeie virtuoasă, cu o înaltă conștiință religioasă; alții ziceau că, în sufletul ei, era chiar ceea ce pare: o ființă de o înaltă moralitate, care trăiește numai pentru binele aproapelui. Nimeni nu știa de ce religie este: catolică, protestantă sau ortodoxă; dar un lucru nu putea fi pus la îndoială: se afla în relații amicale cu persoane de rangul cel mai înalt din toate bisericile și confesiunile.

Varenka locuia permanent cu ea în străinătate și toți cei care o cunoșteau pe *madame Stahl*, o cunoșteau și o iubeau pe *mademoiselle Varenka*, cum îi spuneau toți.

Aflînd toate aceste amănunte, prințesa nu găsi nimic condamabil într-o prietenie dintre fiica ei și Varenka, mai ales că Varenka avea maniere distinse și era foarte bine educată: vorbea excelent franțuzește și englezește și, ceea ce era mai important, îi transmisese din partea doamnei Stahl regretul că, din pricina bolii, nu poate avea plăcerea de a o cunoaște pe prințesă.

Făcînd cunoștință cu Varenka, Kitty era tot mai cucerită de noua ei prietenă și în fiecare zi îi găsea noi calități.

Aflînd că Varenka are voce frumoasă și cîntă bine, prințesa o rugă să vină seara la ei și să cînte.

— Kitty cîntă la pian, avem unul, ce-i drept, nu prea bun, dar ne veți face o mare plăcere, spuse prințesa cu zîmbetul ei prefăcut, care acum pentru Kitty era foarte dezagreabil, fiindcă observase că Varenka n-avea chef să cînte. Varenka, totuși, veni seara și aduse cu ea un caiet cu note. Prințesa o invitase pe Maria Evghenievna cu fiica ei și pe colonel.

Varenka părea cu totul indiferentă la faptul că aici se aflau oameni necunoscuți și se duse imediat la pian. Nu știa să se acompanieze, dar descifra excelent partitura. Kitty, care cînta bine la pian, o acompania.

— Aveți un talent extraordinar, îi spuse prințesa, după ce Varenka interpretă prima piesă.

Maria Evghenievna și fiica ei îi mulțumiră și o lăudară.

— Uitați-vă, spuse colonelul, aruncînd o privire pe fereastră, ce public s-a adunat să vă asculte. Într-adevăr, sub ferestre se adunase un grup destul de mare de oameni.

— Sînt foarte bucuroasă că vă face plăcere, răspunse Varenka cu simplitate.

Kitty se uită cu mîndrie la prietena ei. Îi admira și arta, și vocea, și chipul, dar cel mai mult îi admira manierele, faptul că, evident, Varenka n-avea nici o părere despre felul cum cînta și era cu desăvîrșire indiferentă la laude ; parcă nu voia decît să întrebe dacă să mai cînte sau e de ajuns.

„Dacă aș fi în locul ei, se gîndi Kitty, ce mult m-aș mîndri ! Ce mult m-aș bucura, uitîndu-mă la mulțimea de sub ferestre ! Iar ei îi e absolut indiferent. Cîntă doar ca să n-o refuze pe *maman* și să-i facă plăcere. Ce are deosebit ? Ce îi dă puterea să nu ia nimic în seamă și să fie independentă și calmă ? Tare-aș vrea să știu asta și să învăț de la ea“, se gîndea Kitty, scrutînd acest chip calm. Prințesa o rugă pe Varenka să mai cînte și ea mai interpretă o piesă, la fel de uniform, de clar și de bine, stînd dreaptă lîngă pian și bătînd în el tactul cu mîna ei slabă și măslinie.

Următoarea piesă din caiet era un cîntec italian. Kitty cîntă la pian preludiul, care îi plăcu foarte mult, și se uită la Varenka.

— Să-l sărim, spuse Varenka, roșind.

Speriată, Kitty își opri privirea întrebătoare pe chipul Varenkăi.

— Bine, să cîntăm altceva, spuse ea repede, întorcînd foile și înțelegînd pe loc că de cîntecul acela era legată o amintire.

— Nu, zise Varenka, punînd mîna pe note și zîmbind. Nu, să-l cîntăm pe acesta. Și cîntă la fel de calm, de rece și bine, ca și mai înainte.

După ce termină, toți îi mulțumiră din nou și se duseră să bea ceai. Kitty și Varenka ieșiră în grădinița din jurul casei.

— Nu-i așa că de cîntecul acela te leagă o amintire ? întrebă Kitty. Nu-mi spune despre ce-i vorba, adăugă ea în grabă, spune-mi numai dacă-i așa.

— De ce să nu-ți spun ? Îți spun, zise Varenka la fel de simplu și, fără să mai aștepte răspunsul, continuă : Da, e o amintire și a fost grea cîndva. Am iubit un om. Această piesă i-o cîntam.

Cu ochii larg deschiși, tăcută, înduioșată, Kitty o privea pe Varenka.

— Îl iubeam, mă iubea și el. Dar mama lui n-a vrut și el s-a căsătorit cu alta. Acum locuiește în apropierea noastră, îl văd. Dumneata nu te-ai gândit că și eu am avut o poveste de dragoste? Întrebă ea și pe chipul ei licări focul pe care Kitty îl simțea când o lumina dinăuntru.

— Cum să nu mă gândesc? Dacă aș fi bărbat, după ce te-am cunoscut, n-aș mai putea iubi pe altcineva. Numai că nu înțeleg cum, făcându-i pe plac mamei lui, a putut să te uite și să te facă nefericită. N-a avut inimă.

— O nu, e un om foarte bun și eu nu sînt nefericită: dimpotrivă, sînt foarte fericită. Deci, nu mai cîntăm astăzi? adăugă ea, vrînd să intre în casă.

— Ce frumoasă ești, ce frumoasă ești! strigă Kitty și, oprind-o, o sărută. Dacă aș semăna cîtuși de puțin cu dumneata!

— De ce să semeni cu cineva? Ești frumoasă așa cum ești, spuse Varenka, fluturîndu-și surîsul sfios și obosit.

— Nu, nu-s frumoasă deloc. Bine, dar spune-mi... Nu te grăbi, să mai stăm un pic jos, spuse Kitty, trăgînd-o din nou lîngă ea, pe bancă. Spune-mi, nu te simți jignită gîndindu-te că un om ți-a disprețuit dragostea, că nu a vrut?...

— Dar nu mi-a disprețuit-o. Sînt sigură că m-a iubit, însă e un fiu ascultător...

— Dar dacă n-ar fi făcut-o din voința mamei, ci pentru că așa a vrut el?... spuse Kitty, simțind că și-a trădat secretul și că fața ei, arzînd de rușine, o demască.

— Atunci ar fi făcut o faptă urîță și nu l-aș regreta, răs-punse Varenka, înțelegînd că nu mai era vorba de ea, ci de Kitty.

— Dar jignirea? Întrebă Kitty. Jignirile nu pot fi uitate, nu pot fi uitate, spuse ea, amintindu-și ce privire avea la ultimul bal, cînd se oprise muzica.

— Care jignire? Doar n-ai făcut nimic rău, nu-i așa?

— Mai rău decît rău, m-am purtat rușinos.

Varenka clătină din cap și își puse mîna pe mîna lui Kitty.

— Dar care-i rușinea? Doar nu puteai să-i spui „te iubesc” unui om care te tratează cu indiferență?

— Firește că nu. Nu i-am spus nimic, dar el știa. Nu, nu, există priviri, există maniere. O sută de ani de-aș trăi și tot n-aș uita.

— De ce? Nu înțeleg. Problema e dacă acum îl mai iubești sau nu, zise Varenka, spunînd lucrurilor pe nume.

— Îl urăsc. Și nu mi-o pot ierta.

— Ce?

— Rușinea, jignirea.

— Ah, dacă toate fetele ar fi atât de sensibile ca dumneata, spuse Varenka. Nu există fată care să nu fi trecut prin asta. Dar e un lucru lipsit de importanță.

— Atunci ce e important? întrebă Kitty, uitîndu-se curioasă la chipul Varenkăi.

— Ah, multe lucruri sînt importante, spuse Varenka zîmbind.

— Care?

— Ah, multe sînt importante, repetă Varenka, neștiind ce să spună. Dar în acest moment, de la fereastră, se auzi vocea prințesei :

— Kitty, e răcoare! Sau pune-ți un șal, sau vino în casă.

— Chiar așa, e timpul, spuse Varenka, ridicîndu-se. Trebuie să trec și pe la *madame* Berthe. M-a rugat.

Kitty o ținea de mîină și, rugătoare, cu o curiozitate înflăcărată, o întreba din priviri : „Ce, ce este lucrul cel mai important, care-ți dă o asemenea împăcare? Știi, spune-mi!“ Dar Varenka nu înțelegea nici măcar ce o întrebau privirile lui Kitty. Nu se mai gîndea decît că astăzi trebuie să mai treacă și pe la *madame* Berthe și să ajungă acasă la ora douăsprezece, cînd își bea ceaiul *maman*. Intră în casă, își strînse partiturile și, luîndu-și rămas-bun de la toată lumea, se pregăti de plecare.

— Permiteți-mi să vă conduc, spuse colonelul.

— E noapte, cum să mergeți singură? confirmă prințesa. Măcar Parașa să vă însoțească.

Kitty văzu că Varenka își stăpînea cu greu zîmbetul, auzind că trebuie s-o conducă cineva.

— Nu, merg întotdeauna singură și niciodată nu mi se întîmplă nimic, spuse ea, luîndu-și pălăria. Și sărutînd-o încă o dată pe Kitty, fără să-i spună ce era important, cu pași vioi, cu partiturile sub braț, dispăru în semiîntunericul nopții de vară, luînd cu sine secretul acelui lucru important, care-i dădea calmul și demnitatea de invidiat.

XXXIII

Kitty făcu cunoștință și cu doamna Stahl, fapt care, împreună cu prietenia Varenkăi, nu numai că avea asupra ei o influență puternică, dar o și consola în durerea ei. Își găsi consolarea în faptul că, datorită acestor relații, descoperise o cu totul altă lume, care nu avea nimic în comun cu trecutul ei, o lume superioară, sublimă, de la înălțimea căreia putea privi cu calm spre trecut. Descoperi că, pe lângă viața instinctivă, în voia căreia Kitty se lăsase pînă atunci, mai era și o viață spirituală. Această viață se revela prin religie, dar printr-o religie, care nu semăna deloc cu ceea ce știa Kitty din copilărie, o religie exprimată în slujba de dimineață și de noapte la Casa Văduvelor, unde te poți întîlni cu cunoscuții, și în învățarea pe de rost, sub supravegherea preotului, a textelor slavonești; era o religie sublimă, misterioasă, legată de o serie de idei și sentimente minunate, în care nu doar poți crede, pentru că așa-i porunca, ci pe care poți s-o și iubești.

Kitty nu află aceste lucruri din vorbe. *Madame Stahl* vorbea cu ea ca și cum ar fi vorbit cu un copil drăguț, pe care îl admira ca pe o amintire a tinereții tale, și numai o dată amintise că, în toate amărăciunile omenești, alinare îți dau numai dragostea și credința și că pentru mila lui Hristos față de noi nu există dureri neînsemnate; după care schimbă discuția. Dar în fiecare gest al ei, în fiecare cuvînt, în fiecare privire cerească a ei, cum zicea Kitty, și mai ales în toată istoria ei, pe care o aflase de la Varenka, – în toate acestea, deci, Kitty descoperea „ceea ce era important” și nu știuse pînă atunci.

Însă, oricît de sublimă era firea doamnei Stahl, oricît de emoționantă era toată povestea ei, oricît de înălțătoare și de gingașe erau vorbele ei, Kitty remarcase fără să vrea niște trăsături care o nedumereau. Remarcase că, întrebînd-o despre părinții ei, *madame Stahl* zîmbise cu dispreț, ceea ce era împotriva virtuții creștine. Mai remarcase și că, atunci cînd o găsisese cu un preot catolic, *madame Stahl* își ținuse cu grijă chipul în umbra abajurului și avusese pe față un zîmbet aparte. Oricît de neînsemnate erau, aceste două amănunte observate o derutau și ea se îndoia de *madame Stahl*. În schimb Varenka, singură, fără părinți, fără prieteni, cu o

dezamăgire tristă în suflet, care nu-și dorea nimic, care nu regreta nimic, era singura perfecțiune la care își permitea Kitty să viseze. De la Varenka înțelesese că, dacă uiți de tine și ajungi să-i iubești pe alții, devii calmă, fericită și bună. Și așa voia Kitty să fie. Înțelegînd acum ce era *cel mai important*, Kitty nu se mai mulțumea să fie încîntată de acest lucru, ci imediat, din tot sufletul, se implică în această viață nouă, care se deschisese înaintea ei. Din povestirile Varenkăi despre faptele doamnei Stahl și ale altor persoane, cărora le spunea pe nume, Kitty își și făcuse planul unei vieți fericite în viitor. Ea, precum nepoata doamnei Stahl, *Aline*, despre care Varenka îi povestise multe, oriunde ar locui, îi va căuta pe cei nefericiți, îi va ajuta după puteri, le va împărți evanghelii, le va citi *Sfînta Scriptură* bolnavilor, criminalilor, muribunzilor. Ideea de a le citi *Evanghelia* criminalilor, cum făcea Aline, o încînta în mod deosebit pe Kitty. Dar toate acestea erau visările ei tainice, pe care nu le împărtășea nici mamei, nici Varenkăi.

De altfel, în așteptarea momentului cînd își va îndeplini planurile pe scară mai largă, Kitty și acum, în stațiune, unde erau atîția bolnavi și nefericiți, găsi cu ușurință un prilej să-și pună în aplicare noile reguli, imitînd-o pe Varenka.

La început, prințesa nu remarcă decît că Kitty se află sub puternica influență a acestui *engouement*, cum spunea ea, pentru doamna Stahl și, mai ales, pentru Varenka. Vedeă că Kitty nu numai că o imită pe Varenka în ceea ce face, dar, fără voie, îi imită mersul, felul de a vorbi și a clipi din ochi. Dar apoi prințesa observă că în ființa fiicei ei, independent de această admirație, se săvîrșește o serioasă transformare sufletească.

Prințesa vedeă că Kitty citește seara o *Evangheli*e franțuzească, pe care i-o dăruise doamna Stahl, lucru pe care altădată nu-l făcea; că evită cunoștințele mondene și se împrietenește cu bolnavii aflați sub ocrotirea Varenkăi și mai ales cu familia săracă a unui anume Petrov, pictor bolnav. Kitty părea foarte mîndră de faptul că-și asumase în această familie obligațiile unei surori de caritate. Toate acestea erau bune și prințesa nu avea nimic împotrivă, mai ales că soția lui Petrov era o femeie distinsă și că principesa, care observase activitatea lui Kitty, o numea înger-mîngîietor. Toate acestea ar fi fost bune fără exagerări. Însă prințesa vedeă că fiica ei întrece măsura, lucru pe care i-l spunea.

— *Il ne faut jamais rien outrer**, zicea ea.

Însă fiica ei nu-i răspundea nimic: în sinea ei, nu se gîndea decît la faptul că în faptele creștine nu se poate niciodată spune că ai întrecut măsura. Ce fel de exagerare poate să fie, dacă urmezi doctrina care-ți poruncește să întorci și celălalt obraz cînd te lovește cineva și să dai cămașa de pe tine, atunci cînd ți se ia haina? Dar prințesei nu-i plăcea această exagerare și, încă și mai mult, nu-i plăcea că Kitty (asta o simțea) nu voia să-și deschidă cu totul sufletul în fața ei. Într-adevăr, Kitty ascundea de maică-sa noile ei idei și sentimente. Le ascundea nu pentru că nu-și iubea, nu-și respecta mama, ci numai pentru că ea era mama ei. Mai degrabă le-ar fi mărturisit oricui, decît mamei ei.

— Cam de mulțișor Anna Pavlovna n-a fost la noi, spuse prințesa o dată despre Petrova. Am chemat-o. Dar parcă ar fi nemulțumită de ceva.

— Nu, *maman*, eu n-am băgat de seamă, spuse Kitty, roșind.

— E mult de cînd n-ai fost la ei?

— Mîine avem de gînd să facem o plimbare în munți, îi răspunse Kitty.

— Bine, duceți-vă, spuse prințesa, privind chipul tulburat al fiicei ei și încercînd să ghicească motivul acestei stînjeneli.

În aceeași zi Varenka veni la masa de prînz și le anunță că Anna Pavlovna s-a răzgîndit în privința excursiei de a doua zi în munți. Și prințesa observă că Kitty roși.

— Kitty, nu cumva a intervenit ceva neplăcut între tine și familia Petrov? o întrebă ea după ce rămaseră din nou singure. De ce nu mai trimite copiii și nu mai vine pe la noi?

Kitty îi răspunse că între ele n-a fost nimic și că nu înțelege deloc de ce Anna Pavlovna parcă ar fi nemulțumită de ea. Spusese adevărul. Nu știa de ce Anna Pavlovna își schimbase atitudinea față de ea, dar bănuia motivul. Bănuia un lucru pe care nu i-l putea spune mamei, despre care nu vorbea nici în sinea ei. Putea să fie unul dintre lucrurile pe care le știi, dar n-ai voie să ți-l spui nici ție, atît de groaznic și de rușinos ar fi să te înșeli.

Iarăși și iarăși își revedea în memorie toate relațiile cu această familie. Își amintea bucuria naivă, exprimată pe fața

* Nu trebuie să întreci măsura în nimic (fr.)

rotundă și naivă a Annei Pavlovna la prima lor întâlnire ; își amintea discuțiile lor secrete despre bolnav, cum complotau să-l distragă de la lucru, care i se interzisese, și să-l scoată la plimbare ; își amintea atașamentul mezinului, care-i spunea „Kitty a mea“ și nu voia să se culce fără ea. Ce bine era ! Apoi își aminti silueta slabă-slabă a lui Petrov, cu gîtul lui lung, cu redingota lui cafenie ; părul lui rar, cîrlionțat, ochii albaștri, interogativi, teribili în primele momente pentru Kitty și încercările lui dureroase de a părea vioi și sprinten în prezența ei. Își aminti eforturile făcute la început pentru a-și învinge repulsia pe care, ca față de toți tuberculoșii, o simțea față de el și străduințele de a găsi un subiect de conversație. Își aminti privirea aceea sfoasă, înduioșată, în care o învăluia el și sentimentul ei bizar de compătimire și penibilitate, însoțit de conștiința faptului că face un bine. Ce frumoase erau toate ! Dar așa fusese la început. Însă acum cîteva zile totul se stricase subit. Anna Pavlovna o întîmpina pe Kitty cu amabilitate prefăcută și nu-și scăpa soțul din ochi.

Oare acea bucurie impresionantă a lui la apropierea ei era cauza răcelii Annei Pavlovna ?

„Da, își aminti ea, Anna Pavlovna avea ceva nefiresc, ceva care nu semăna deloc cu bunătatea ei, atunci cînd, cu trei zile în urmă, îi spusese cu ciudă : «Uite, vă tot așteaptă, n-a vrut să-și bea cafeaua fără dumneavoastră, cu toate că a slăbit îngrozitor».”

„Da, poate că ei nu i-o fi făcut plăcere atunci cînd i-am dat pledul. Totul a fost foarte simplu, dar el s-a simțit atît de penibil, mi-a mulțumit atît de mult, încît am ajuns și eu să mă simt penibil. Și apoi portretul pe care mi l-a făcut atît de bine. Și mai ales, privirea aceea, confuză și tandră ! Da, da ! așa-i !“ repetă Kitty îngrozită. „Nu, asta nu se poate, nu trebuie să se întîmple ! E atît de vrednic de milă !“ – își spuse ea imediat.

Și această îndoială îi otrăvea farmecul noii ei vieți.

XXXIV

Aproape de sfîrșitul curei cu ape minerale, prințul Șcerbațki, care plecase de la Karlsbad la Baden și Kissingen

la niște compatrioți ca să se încarce de simțire rusească, cum spunea el, reveni în familie.

Opiniile prințului și ale prințesei față de viața în străinătate erau diametral opuse. Prințesa găsea că totul este excelent și, cu toată poziția ei fermă în societatea rusă, încerca în străinătate să semene cu o doamnă europeană, ceea ce nu era, fiindcă era o boieroaică rusoaică și de aceea se prefăcea, lucru care nu-i făcea prea mare plăcere. Prințul în schimb, găsea că în străinătate totul e rău, se simțea stingherit de modul de viață european, își păstra deprinderile rusești și se străduia cu bună știință să pară mai puțin european decât era în realitate.

Prințul se întoarse mai slab, cu pungile atârându-i sub ochi, dar cât se poate de binedispus. Buna lui dispoziție crescuse atunci când văzu că Kitty își revenise cu totul. Vestea despre prietenia ei cu doamna Stahl și cu Varenka și observațiile, transmise de prințesă, despre o anumită schimbare prin care trecea fata, îl tulburară pe prinț și treziră în el gelozia față de tot ce o preocupa pe fiica lui fără să știe el și îl făcu să se teamă ca nu cumva Kitty să iasă de sub influența lui și să alunece pe niște teritorii care lui îi erau inaccesibile. Dar aceste vești neplăcute se dizolvă în oceanul de bunătate și veselie, care existase întotdeauna în ființa lui și crescuse și mai mult datorită apelor de la Karlsbad.

A doua zi după sosire, prințul, îmbrăcat în pardesiul său lung, cu ridurile sale rusești și cu obrajii puhavi sprijiniți în gulerul apretat, în cea mai bună dispoziție, ieși cu fiica lui în stațiune.

Dimineața era splendidă : casele curate și vesele, cu grădinițe, servitoarele germane cu obrajii și mâinile roșii de pe urma berii băute, care lucrau vesele, și soarele strălucitor îi înveseleau inima ; dar pe măsură ce se apropiau de izvoare, tot mai des întâlneau oameni bolnavi și înfățișarea lor părea și mai de plîns în mijlocul tabloului obișnuit al vieții confortabile nemțești. Pe Kitty aceste contraste n-o mai uimeau. Soarele strălucitor, licărirea veselă a verdeții, sunetele muzicii erau pentru ea cadrul firesc al acestor chipuri cunoscute și al schimbărilor în bine sau în rău, pe care le urmărea ; dar pentru prinț soarele și strălucirea dimineții de iulie și sunetele orchestrei, care interpreta un vals vesel, și mai ales înfățișarea servitoarelor sănătoase i se păreau a fi ceva indecent

și hidos alături de aceste cadavre adunate din toate colțurile Europei, care se mișcau cu un aer depriment.

Cu toate că se simțea mîndru și întinerit cînd pășea braț la braț cu fiica lui preferată, acum nu era în apele lui și se jena de mersul său viguros, de picioarele sale mari, grase. Se simțea aproape ca un om gol în văzul tuturor.

— Prezintă-mă, prezintă-mă noilor tăi prieteni, îi spuse el fiicei, strîngîndu-i mîna cu cotul. Și pe acest dezgustător Soden al tău l-am îndrăgit, fiindcă te-a pus atît de bine pe picioare. Numai că-i trist, trist la voi. Cine-i acesta?

Kitty îi spunea numele persoanelor cunoscute și necunoscute pe care le întâlneau. Chiar la intrarea în grădină o întîlniră pe *madame* Berthe, care era oarbă și mergea împreună cu însoțitoarea ei, și prințul se bucură văzînd expresia duioasă de pe chipul franțuzoaicei, care auzise vocea lui Kitty. Imediat, cu surplusul francez de amabilitate, intră în vorbă cu el, lăudîndu-l că are o fiică atît de încîntătoare și ridicînd-o în slăvi pe Kitty, numind-o comoară, perlă și înger-mîngîietor.

— Dar ea e al doilea înger, spuse prințul, zîmbind. Spune că îngerul numărul unu e *mademoiselle* Varenka.

— *Oh! Mademoiselle* Varenka este un adevărat înger, *allez**, îl susținu *madame* Berthe.

În galerie se întîlniră chiar cu Varenka. Venea repede în direcția lor, ducînd o poșetă elegantă, roșie.

— A venit tata! îi spuse Kitty.

Simplu și firesc, așa cum făcea totul, Varenka făcu un gest intermediar între plecăciune și reverență și intră imediat în vorbă cu prințul, așa cum vorbea cu toată lumea, fără jenă și afectare.

— Desigur, vă cunosc de mult, vă cunosc foarte bine, îi spuse prințul cu un zîmbet, după care Kitty își dădu seama cu bucurie că prietena ei îi plăcuse. Unde vă grăbiți așa?

— *Maman* e aici, spuse ea, adresîndu-i-se lui Kitty. Nu a dormit toată noaptea și doctorul a sfătuit-o să iasă din casă. Îi duc lucrul de mîină.

— Deci, acesta este îngerul numărul unul! spuse prințul după ce Varenka plecă.

Kitty vedea că el vrea să glumească pe seama Varenkăi, dar nu putea nicidecum, fiindcă fata îi plăcuse.

* Fără îndoială (fr.)

— Ei bine, o să-i vedem pe toți prietenii tăi, adăugă el. Și pe *madame* Stahl, dacă va binevoi să mă recunoască.

— Cum, ai cunoscut-o? întrebă Kitty cu spaimă, observînd scînteia de ironie ce licărise în ochii prințului atunci cînd pomenise de *madame* Stahl.

— I-am cunoscut soțul, și pe ea un pic, înainte de a se face pietistă.

— Ce înseamnă pietistă, tată? întrebă Kitty, speriată că ceea ce ea aprecia atît de mult la doamna Stahl avea o denumire.

— Nici eu nu știu prea bine. Știu doar că îi mulțumește Domnului pentru tot, pentru fiecare nenorocire și chiar și pentru că i-a murit soțul îi mulțumește lui Dumnezeu. Și pînă la urmă-i ceva ridicol, fiindcă au trăit rău. Cine-i acesta? Ce chip jalnic! spuse el, văzînd pe o bancă un bolnav scund, cu pardesiu cafeniu și pantaloni albi, care făceau cute ciudate pe picioarele lui descărnate.

Acest domn își ridică pălăria de pai deasupra părului rar și cîrlionțat, lăsîndu-și descoperită fruntea înaltă, înroșită maladiv din pricina pălăriei.

— Este pictorul Petrov, îi răspunse Kitty, roșind. Iat-o și pe soția lui, adăugă ea, arătînd spre Anna Pavlovna, care parcă într-adins, în timp ce se apropiau ei, se dusesese după copilul ce alerga pe alee.

— Ce bolnav e și ce chip simpatic are! spuse prințul. De ce nu te-ai apropiat de el? Voia să-ți spună ceva?

— Atunci hai la el, spuse Kitty, răsucindu-se ferm pe călcîie. Cum vă simțiți astăzi? îl întrebă ea pe Petrov.

Petrov se ridică, sprijinindu-se în baston și se uită cu timiditate spre prinț.

— Este fiica mea, spuse prințul. Dați-mi voie să mă prezint.

Pictorul se înclină și zîmbi, dezvelindu-și dinții albi, care străluceau ciudat.

— V-am așteptat ieri, prințesă, îi spuse el lui Kitty.

Spunînd acestea, se clătină și repetă mișcarea, vrînd să arate că a făcut-o dinadins.

— Am vrut să vin, dar Varenka mi-a spus că Anna Pavlovna a trimis-o să mă anunțe că nu mai mergeți.

— Cum să nu mai mergem? spuse Petrov, tuși și începu imediat să-și caute soția din priviri. Aneta, Aneta! spuse el

cu voce tare și pe gîtul lui subțire și alb, ca niște funii, se întinseră venele roșii.

Anna Pavlovna se apropie.

— Cum de i-ai transmis prințesei că nu mai mergem? șopti el iritat, pierzîndu-și vocea.

— Bună ziua, prințesă! spuse Anna Pavlovna cu un zîmbet prefăcut, ce semăna atît de puțin cu ceea ce fusese mai înainte. Îmi pare foarte bine să vă cunosc, îi spuse ea prințului. Vă așteptăm de mult, prințe.

— Cum de i-ai transmis prințesei că nu mergem? mai întrebă o dată pictorul, cu șoapte răgușite, și mai supărat, probabil iritat și mai mult de faptul că vocea îl trădează și nu poate vorbi pe tonul dorit.

— Ah, Dumnezeule! Am crezut că nu mai mergem, îi răspunse soția cu ciudă.

— Cum, dacă... începu el, dar îl apucă tusea și dădu din mîină.

Prințul își ridică pălăria și se îndepărtă împreună cu Kitty.

— O, oh! făcu el, oftînd adînc. Ce nefericiți!

— Da, tată, îi răspunse Kitty. Trebuie să știi că au trei copii, nici un servitor și bani aproape deloc. El primește ceva de la Academie, explica ea cu vioiciune, încercînd să-și potolească frămîntările pe care le avea ca urmare a faptului că Anna Pavlovna, într-un mod atît de ciudat, își schimbase atitudinea față de ea.

— Iat-o și pe *madame* Stahl, spuse Kitty, arătîndu-i un cărucior, în care, sub umbrelă, se afla ceva înconjurat de perne și înfășurat în pleduri albastre și cenușii.

Era doamna Stahl. În spatele ei stătea o namilă de lucrător neamț, posomorît, care împingea căruciorul. Alături se afla un conte suedez, blond, pe care Kitty îl știa după nume. Cîțiva bolnavi zăboveau pe lîngă cărucior, uitîndu-se la această doamnă ca la ceva nemaivăzut.

Prințul se apropie de ea. Și imediat Kitty văzu în ochii lui sclipirea de ironie, care o făcea să se fîstîcească. Prințul se apropie de *madame* Stahl și începu să-i vorbească, cu foarte mare respect și galant, într-o franceză excelentă, pe care atît de puțini o vorbesc acum.

— Nu știu dacă vă mai amintiți de mine, dar trebuie să reintru în atenția dumneavoastră, ca să vă mulțumesc pentru

bunătatea arătată fiicei mele, spuse el, scoțându-și pălăria și rămânând cu ea în mână.

— Prințul Aleksandr Șcerbațki, spuse *madame* Stahl, ridicându-și spre el ochii cerești, în care Kitty observă o umbră de nemulțumire. Mă bucur foarte mult. Am îndrăgit-o pe fiica dumneavoastră.

— Tot nu stați bine cu sănătatea?

— M-am obișnuit, îi răspunse *madame* Stahl și îi făcu prințului cunoștință cu contele suedez.

— V-ați schimbat foarte puțin, îi spuse prințul. N-am mai avut onoarea să vă întâlnesc de vreo zece sau unsprezece ani.

— Da, Dumnezeu ne dă crucea și tot El ne dă puterea s-o purtăm. Adeseori te miri la ce bun durează viața asta atît de mult... Pe partea cealaltă! îi spuse ea cu iritare Varenkăi, care nu-i înfășura așa cum voia ea picioarele cu pledul.

— Ca să faci fapte bune, cred eu, spuse prințul, rîzînd cu ochii.

— Asta nu noi sîntem în măsură s-o judecăm, spuse doamna Stahl, remarcînd umbra de zîmbet de pe fața prințului. Deci, dragă conte, îmi trimiteți cartea? Vă mulțumesc foarte mult, i se adresa ea tînărului suedez.

— A! exclamă prințul, văzîndu-l pe colonelul de la Moscova, aflat în apropiere și, salutînd-o pe doamna Stahl, se îndepărtă împreună cu Kitty și cu colonelul, care li se alătură.

— Asta-i aristocrația noastră, prințe! spuse colonelul de la Moscova, dorind să fie ironic, fiindcă era supărat pe doamna Stahl, care nu dorise să-l cunoască.

— Întotdeauna aceeași, îi răspunse prințul.

— Prințe, ați cunoscut-o înainte de a se îmbolnăvi, adică înainte de a cădea la pat?

— Da. O cunoșteam cînd s-a îmbolnăvit.

— Se zice că nu s-a ridicat din pat de zece ani.

— Nu se ridică fiindcă are picioarele scurte. E foarte rău făcută...

— Tată, nu se poate! strigă Kitty.

— Gurile rele zic așa, draga mea. Iar Varenka ta are de tras, adăugă el. Ce mi-e și cu boieroaicele astea bolnave.

— O, nu, tată! îl contrazise Kitty cu ardoare. Varenka o divinizează. Și apoi face atîta bine! Întreabă pe cine vrei. Pe ea și pe *Aline* Stahl le cunoaște toată lumea.

— Se prea poate, spuse el, strîngîndu-i mîna cu cotul. Dar și mai bine e cînd faci binefaceri în așa fel încît, pe oricine ai întreba, nu știe nimeni de ele.

Kitty tăcu, dar nu fiindcă n-ar fi avut ce spune; dar nici față de tatăl ei nu voia să-și dezvăluie gîndurile tainice. Dar, ciudat lucru, cu toate că se pregătea să nu se supună opiniei tatălui ei, să nu-l lase să ajungă la taina ei sfîntă, simți că imaginea divină a doamnei Stahl, pe care o purtase în suflet o lună întreagă, dispăruse fără întoarcere, așa cum silueta pe care ți se pare că o vezi într-o rochie aruncată dispare de îndată ce îți dai seama cum zace rochia. Rămăsese numai o femeie cu picioare scurte, care stă la pat pentru că este rău făcută și o chinuiește pe biata Varenka pentru că nu-i pune pledul cum vrea ea. Și nici un efort al imaginației nu i-o mai putea restitui pe *madame* Stahl de altădată.

XXXV

Prințul îi molipsi cu buna sa dispoziție și pe ai săi, și pe cunoscuți, chiar și pe proprietarul german, la care locuia familia Șcerbațki.

Întorcîndu-se cu Kitty din stațiune și invitîndu-i la el la o cafea și pe colonel, și pe Maria Evghenievna, și pe Varenka, prințul porunci să se scoată masa și scaunele în grădiniță, sub castan și acolo să se servească micul dejun. Și proprietarul și servitorii se înviorară sub influența veseliei lui. Îi cunoșteau generozitatea și, peste o jumătate de oră, doctorul bolnav de la Hamburg, care locuia la catul de sus, se uita cu invidie pe fereastră la acest grup de ruși sănătoși, adunați sub castan. Sub umbrele rotunde și tremurătoare ale frunzelor, la masa acoperită cu o față de masă albă pe care se îngărmădeau ibricile, pîinea, untul, brînză și friptura rece de vînat, prințesa, avînd pe cap o bonetă cu panglici liliachii, împărțea ceștile și tartinele. La celălalt capăt al mesei ședea prințul, mîncînd zdravăn și conversînd vesel. Prințul își pusese alături cumpărăturile: casete sculptate, jucărioare, felurite cuțite de tăiat hîrtie, cumpărate cu toptanul din toate stațiunile, și le împărțea tuturor, inclusiv lui Lischen, servitoarea, și proprietarului, cu care glumea în germana lui proastă și comică,

încredințându-l că nu apele minerale o vindecaseră pe Kitty, ci mîncărurile excelente ale acestuia, mai ales supa cu prune uscate. Prințesa rîdea de soțul ei, taxîndu-l pentru obiceiurile lui rusești, dar era însuflețită și veselă, cum nu mai fusese pe toată durata sejurului în stațiune. Colonelul, ca întotdeauna, zîmbea la glumele prințului; dar în privința Europei, pe care o studia cu atenție, așa cum credea el, îi ținea partea prințesei. Blajina Maria Evghenievna pufnea de rîs la toate vorbele comice ale prințului, iar Varenka, lucru pe care Kitty nu-l mai văzuse la ea, tremura de un rîs slab, dar molipsitor, pe care i-l insuflau glumele prințului.

Toate acestea o înveseleau pe Kitty, dar nu putea să nu fie îngrijorată. Nu putea rezolva dilema, pe care, fără voie, i-o pusese dinainte tatăl ei prin atitudinea lui hazlie față de prietenii ei și față de viața pe care ea o îndrăgise atît de mult. La această dilemă se mai adăuga și schimbarea relațiilor ei cu familia Petrov, schimbare care în ziua aceea ieșise clar și neplăcut la iveală. Toți erau veseli, numai Kitty nu putea fi veselă, ceea ce o chinuia și mai mult. Se simțea ca în copilărie, atunci cînd era pedepsită să stea închisă în camera ei, de unde auzea rîsul vesel al surorilor.

— La ce bun ai cumpărat atîtea fleacuri? întrebă prințesa zîmbind și întinzîndu-i soțului o ceașcă cu cafea.

— Ieși la plimbare, te apropii de o tarabă și te roagă să cumperi: *Erlaucht, Exzellenz, Durchlaucht**. Ei bine, cînd aud acest *Durchlaucht*, nu mai pot și mă pomenesc fără zece taleri în buzunar.

— Asta-i din plictiseală.

— Firește că din plictiseală. Te plictisești, draga mea, că nici nu mai știi unde să-ți găsești locul.

— Cum vă puteți plictisi, prințe? Acum, în Germania, sînt atît de multe lucruri interesante, spuse Maria Evghenievna.

— Da, tot ce e interesant știu: supă cu prune uscate, salam din mazăre – astea le știu. Știu tot.

— Nu, prințe, orice-ați zice, instituțiile lor sînt interesante, spuse colonelul.

— Ce să fie interesant? Toți sînt mulțumiți și se umflă în pene că au învins toată lumea. Ei bine, eu ce motive am să fiu mulțumit? N-am învins niciodată, așa că descălță-ți singur

* Luminăția Voastră, Excelență, Prealuminăția Voastră (germ.)

cizmele și tot singur pune-le după ușă. Dimineața scoală-te, îmbracă-te repede, du-te în salon să bei ceaiul lor păcătos. Altceva-i acasă! Te trezești încetișor, te superi pe ceva, bombănești, te dezmeticești binișor, le chibzuiești pe toate, nu te grăbești.

— Dar nu uitați că timpul înseamnă bani, spuse colonelul.

— Care timp! Uneori dai o lună întreagă pe cincizeci de copeici, iar uneori, oricât ai da, nu poți cumpăra o jumătate de ceas. Nu-i așa, Katenka? De ce ești tristă?

— N-am nimic.

— Unde plecați? Mai stați, i se adresă el Varenkăi.

— Trebuie să mă duc acasă, spuse Varenka, se ridică și iarăși izbucni în râs.

Potolindu-se, își luă rămas-bun și intră în casă ca să-și ia pălăria. Kitty o urmă. Până și pe Varenka o vedea acum cu alți ochi. Nu era mai rea, dar era alta decât cea pe care și-o imaginase până atunci.

— Ah, de mult n-am mai râs așa! spuse Varenka, luându-și umbrela și săculețul. Ce simpatice tatăl dumitale!

Kitty tăcea.

— Când ne mai vedem? întrebă Varenka.

— *Maman* vrea să mergem la familia Petrov. N-o să fii acolo? întrebă Kitty, punînd-o pe Varenka la încercare.

— O să fiu, îi răspunse Varenka. Se pregătesc să plece, așa că le-am promis că-i voi ajuta să-și facă bagajele.

— Atunci, vin și eu.

— Nu, ce să faci dumneata acolo?

— De ce, de ce, de ce? spuse Kitty, făcînd ochii mari și, ca să n-o scape pe Varenka, o apucă de umbrelă. Nu, stai puțin, de ce?

— E foarte simplu. A sosit tatăl dumitale. Și apoi ei se jenează de dumneata.

— Nu, spune-mi de ce nu vrei să vizitez mai des familia Petrov? Nu-i așa că nu vrei? De ce?

— Asta n-am spus-o, îi răspunse, calm, Varenka.

— Nu, te rog, spune-mi!

— Să-ți spun tot? întrebă Varenka.

— Tot, tot! o îndemnă Kitty.

— De fapt, n-am nimic deosebit de spus. Doar că Mihail Alekseevici (acesta era numele pictorului) voia să plece mai

devreme, iar acum nu mai vrea să plece, spuse Varenka, zîmbind.

— Bine, bine! o grăbea Kitty, privind-o sumbru.

— Ei bine, Anna Pavlovna, nu ştii de ce, a spus că nu vrea să plece pentru că dumneata eşti aici. Desigur, au fost nişte vorbe nepotrivite, dar din cauza asta, din cauza dumitale, s-au certat. Şi ştii cît sînt de iritabili aceşti bolnavi.

Kitty se încrunta tot mai mult şi Varenka vorbea singură, încercînd s-o îmbuneze şi s-o calmeze, văzînd că urmează o explozie, despre care nu ştia din ce va fi, din lacrimi sau din cuvinte.

— Aşa că e mai bine să nu te duci... Ar trebui să înţelegi şi să nu te superi...

— Aşa-mi trebuie, aşa-mi trebuie! spuse repede Kitty, înşfăcînd umbrela din mîna Varenkăi şi privind pe lîngă ochii prietenei ei.

Varenkăi îi venea să rîdă, văzînd mînia copilărească a prietenei ei, dar se temea să n-o jignească.

— Cum vine asta? Nu înţeleg, spuse ea.

— Aşa-mi trebuie, pentru că totul a fost prefăcătorie, pentru că totul a fost ceva scornit, care nu pornea din inimă. Ce mă priveşte soarta unui om străin? Şi uite, sînt vinovată pentru că s-au certat, pentru că am făcut ceea ce nu m-a rugat nimeni. Din cauză că totul a fost prefăcătorie! Prefăcătorie! Prefăcătorie!...

— Dar ce rost ar fi avut să te prefaci? întrebă Varenka cu voce scăzută.

— Ah, ce prostie, ce mizerie! N-avea nici un rost... Totu-i prefăcătorie! spuse ea, deschizînd şi închizînd umbrela.

— Dar cu ce scop?

— Ca să par mai bună faţă de oameni, faţă de mine în-sămi, faţă de Dumnezeu, ca să-i păcălesc pe toţi. Nu, de-acum nu voi mai aluneca pe panta asta! Voi fi rea, dar măcar nu voi fi falsă, nu voi fi mincinoasă!

— Păi ce fel de mincinoasă eşti dumneata? întrebă, cu reproş, Varenka. Vorbeşti de parcă...

Însă Kitty fusese apucată de o criză de impulsivitate. Nu o lăsa să termine.

— Nu de dumneata vorbesc, nu. Eşti perfecţiunea întruchipată. Da, da, ştiu că eşti perfecţiunea, dar ce mă fac, dacă eu sînt rea? Aşa ceva nu s-ar fi întîmplat, dacă nu aş fi fost

rea. De-acum, fie, voi rămîne așa cum sînt, dar nu mă voi mai pface. Ce mă doare pe mine de Anna Pavlovna ! N-au decît să trăiască cum vor, iar eu voi trăi cum vreau. Nu vreau să fiu alta... Și toate acestea sînt altceva, altceva !...

— Cum, adică, altceva ! întrebă Varenka, nedumerită.

— Altceva. Nu pot trăi decît cum îmi dictează inima, iar dumneata trăiești conform regulilor. Te-am îndrăgit pur și simplu, iar dumneata, probabil, m-ai îndrăgit numai ca să mă salvezi, ca să mă înveți !

— Ești nedreaptă ! spuse Varenka.

— Dar nu zic nimic de alții, de mine vorbesc.

— Kitty ! se auzi vocea mamei. Vino și arată-i tatei colierul de coral.

Cu un aer mîndru, fără să se împace cu prietena ei, Kitty luă de pe masă cutioara cu colierul și se duse la mama ei.

— Ce-i cu tine ? De ce ești roșie toată la față ? o întrebară în același timp mama și tatăl ei.

— N-am nimic, spuse ea. Mă întorc imediat. Și dădu fuga înapoi.

„Este încă aici ! se gîndi ea. Ce-o să-i spun, Doamne ! Ce am făcut, ce am spus ! De ce am jignit-o ? Ce să mă fac ? Ce-o să-i spun ?“ se gîndi Kitty și se opri în dreptul ușii.

Cu pălăria pe cap și cu umbrela în mîini, Varenka ședea la masă, uitîndu-se la arcul pe care-l rupsesese Kitty. Își ridică încet capul.

— Varenka, iartă-mă, iartă-mă ! șopti Kitty, apropiindu-se de ea. Nu-mi mai aduc aminte ce am spus. Eu...

— Zău că nu am vrut să te mîhnesc, spuse Varenka, zîmbind.

Pacea era încheiată. Dar odată cu sosirea tatălui ei, pentru Kitty se schimbă toată lumea în care trăia. Nu se dezise de tot ce aflase, dar înțelese că se înșela singură, crezînd că poate fi ceea ce își dorea. Parcă se dezmetici ; simți cît e de greu, fără prefăcătorie și lăudăroșenie, să te menții la înălțimea la care ea voia să ajungă ; pe lîngă aceasta, simți toată greutatea acestei lumi a durerilor, a bolilor, a muribunzilor, în care trăia ; eforturile făcute asupra propriei ființe de a iubi toate acestea i se părură chinuitoare și acum dorea să iasă mai repede la aer proaspăt, voia să se întoarcă în Rusia, la Ergușovo, unde, așa cum aflase dintr-o scrisoare, se mutase Dolly, sora ei, cu copiii.

Dar dragostea ei pentru Varenka nu scăzu. Luîndu-și rămas-bun, Kitty o rugă să vină la ei în Rusia.

— O să vin cînd ai să te măriți, spuse Varenka.

— N-am să mă mărit niciodată.

— Atunci n-o să vin niciodată.

— Atunci o să mă mărit numai de dragul dumitale. Ai grijă, nu uita că mi-ai promis! spuse Kitty.

Previziunile medicului se realizează. Kitty se întoarce acasă, în Rusia, vindecată. Nu mai era atît de lipsită de griji și de veselă ca mai înainte, dar era calmă și amărăciunile de la Moscova rămaseră doar o amintire.

Partea a III-a

I

Serghei Ivanovici Koznișev voia să se odihnească după munca intelectuală și, în loc să plece, ca de obicei, în străinătate, veni la sfârșitul lui mai la țară, la fratele lui. Era convins că viața cea mai frumoasă era cea de la țară. Sosise acum, ca să se bucure de această viață, la fratele lui. Konstantin Levin era foarte bucuros, mai ales că, în vara aceea, nu-l mai aștepta pe fratele Nikolai. Însă, cu toată dragostea lui și cu tot respectul pentru Serghei Ivanovici, Konstantin Levin nu se simțea bine cu fratele său, atunci cînd acesta venea la țară. Nu se simțea în largul lui și chiar nu-i făcea plăcere să vadă atitudinea fratelui său față de sat. Pentru Konstantin Levin satul era locul de trai, adică de bucurii, de suferințe, de muncă; pentru Serghei Ivanovici satul era, pe de o parte, odihna după muncă, pe de altă parte un antidot folositor împotriva depravării, pe care îl lua cu conștiința utilității lui. Pentru Konstantin Levin satul era frumos pentru că reprezintă cadrul unei munci indiscutabil utile; pentru Serghei Ivanovici satul era frumos pentru că putea și trebuia să nu facă nimic. Pe lângă asta, și atitudinea lui Serghei Ivanovici față de popor îl dezgusta întru cîtva pe Konstantin. Serghei Ivanovici spunea că iubește poporul, că îl cunoaște și adeseori stătea de vorbă cu țăranii, lucru la care se pricepea bine, fără să se prefacă și fără să se fandosească și din fiecare discuție trăgea concluzii generale în favoarea poporului și a argumentului că el cunoaște acest popor. Această atitudine față de popor nu-i plăcea lui Konstantin Levin. Pentru el poporul nu era decît principalul participant la munca în comun și, cu tot respectul și dragostea sa frățească pentru țăran, suptă, probabil, cum spunea el, odată cu laptele de la sînul doicii, el, ca participant la aceeași muncă, încîntat fiind cîteodată de forța, smerenia, spiritul de dreptate

al acestor oameni, destul de des, în această muncă în comun pretindea alte calități, se supăra pe popor pentru nepăsarea de care dădea dovadă, pentru delăsare, beție, minciună. Konstantin Levin, pus în fața întrebării dacă iubește poporul, n-ar fi știut nici în ruptul capului ce să răspundă. Iubea și nu iubea poporul, ca, de altfel, pe toți oamenii. Firește, fiind om bun, mai mult îi iubea decât nu-i iubea pe oameni, deci și poporul. Însă și să iubească sau să nu iubească poporul ca pe ceva deosebit el nu putea, fiindcă nu numai că trăia la un loc cu poporul, nu numai că toate interesele lui erau legate de popor, dar se considera și el o parte din popor, nu vedea nici la sine, nici la popor cine știe ce calități sau defecte deosebite și nu se putea pune față în față cu poporul. Mai mult chiar, deși trăise destul de mult printre țărani ca proprietar și mijlocitor și, mai ales, ca sfătuitor (țărani aveau încredere în el și veneau de la mai mult de patruzeci de verste ca să se sfătuiască cu el), nu avea nici o părere bine definită despre popor și, la întrebarea dacă cunoaște poporul, ar fi răspuns la fel de greu ca și la întrebarea dacă iubește poporul. A spune că cunoaște poporul ar fi fost pentru el același lucru cu a spune că îi cunoaște pe oameni. Observa permanent și ajungea să cunoască oameni de tot felul, inclusiv țărani, pe care îi considera oameni buni și interesanți și remarcă permanent la ei noi trăsături, își schimba părerea pe care și-o făcuse despre ei și își forma altele noi. Serghei Ivanovici – dimpotrivă. La fel cum iubea și lăuda viața la țară prin opoziție cu cea pe care n-o iubea, iubea și poporul prin opoziție cu acea categorie de oameni pe care n-o iubea și, tot la fel, cunoștea poporul ca pe ceva opus oamenilor în general. În mintea lui metodică se formaseră în mod clar anumite forme ale vieții poporului, extrase în parte chiar din viața poporului, dar mai ales din opoziție. Nu-și schimba niciodată părerea despre popor și atitudinea de simpatie pentru acesta.

Cînd li se întîmpla să discute în contradictoriu despre popor, Serghei Ivanovici ieșea întotdeauna învingător tocmai datorită faptului că avea o părere precisă despre popor, despre caracterul, însușirile și gusturile acestuia; iar Konstantin Levin nu avea nici o opinie precisă și imuabilă, așa că în aceste controverse Konstantin era prins că se contrazice.

Pentru Serghei Ivanovici fratele mai mic era un băiat de ispravă, cu inima *bine plasată* (cum se exprima el în limba franceză), dar cu o minte care, deși era destul de ageră, se

supunea impresiilor de-o clipă și de aceea era plină de contradicții. Cu indulgența unui frate mai mare, îi explica uneori semnificația lucrurilor, dar nu putea să găsească vreo plăcere în polemicele cu acesta pentru că îl învingea cu prea mare ușurință.

Konstantin Levin îl considera pe fratele său drept un om foarte inteligent și cultivat, nobil în sensul cel mai înalt al cuvîntului și înzestrat cu capacitatea de a acționa spre binele tuturor. Dar în adîncul sufletului său, pe măsură ce se maturiza și ajungea să-și cunoască tot mai bine fratele, din ce în ce mai des îi trecea prin cap că această capacitate de a acționa spre binele tuturor, de care el unul se simțea lipsit cu totul, poate că nu este o calitate ci, dimpotrivă, un defect, o lipsă a ceva – nu lipsa intențiilor și gusturilor bune, cinstite, nobile, ci lipsa forței de viață, a ceea ce se numește inimă, a acelei năzuințe care îl silește pe om, dintre toate căile posibile în viață, să aleagă una singură și să și-o dorească numai pe aceasta. Pe măsură ce-și cunoștea mai bine fratele, remarcă tot mai des că Serghei Ivanovici și mulți alți campioni ai binelui general nu ajunseseră cu inima la dragostea pentru acest bine general, că raționaseră cu mintea că e bine să se ocupe de asta și doar din acest motiv se ocupau de binele general. În această presupunere Levin era întărit și de observația că fratele lui nu pune deloc mai mult la inimă problemele binelui general decît nemurirea sufletului, o partidă de șah sau construcția ingenioasă a unei mașinării noi.

Pe lîngă aceasta, Konstantin Levin se simțea stîngenit de fratele său la țară, mai ales vara, fiindcă era foarte ocupat cu gospodăria și zilele nu erau destul de lungi pentru a apuca să facă tot ce trebuia, iar Serghei Ivanovici se odihnea. Dar, cu toate că acum se odihnea, adică nu lucra la cartea sa, era atît de obișnuit cu activitatea intelectuală, încît îi plăcea să exprime, într-o formă frumoasă și concisă, ideile care îi treceau prin cap și avea nevoie de cineva care să-l asculte. Or, cel mai obișnuit și mai firesc ascultător era fratele mai mic. Și de aceea, cu toată simplitatea prietenească a relațiilor lor, Konstantin Levin se jena să-l lase singur. Lui Serghei Ivanovici îi plăcea să stea întins pe iarbă, la soare și să zacă așa, bronzîndu-se și flecărind leneș.

— N-o să crezi, îi spunea el fratelui, ce plăcută e pentru mine lenevia asta ucraineană. N-ai nici un gînd în cap, nici să cauți cu lumînarea.

Dar Konstantin Levin se plictisea să stea și să-l asculte, mai ales că știa că, în lipsa lui, țăranii cărau gunoi pe miriște și cine știe cum aveau să-l împrăstie, dacă nu-s supravegheați; nici cuțitele la pluguri n-au să le pună, ci, dimpotrivă, au să le scoată și pe urmă au să spună că plugul de fier este o scorneală și că altceva era plugul de lemn etc.

— N-are rost să umbli pe arșiță, îi spunea Serghei Ivanovici.

— Nu, trebuie să trag o fugă pînă la birou, și fugea în cîmp.

II

În primele zile ale lui iunie se întîmplă că Agafia Mihailovna, doica lui Levin, care acum îndeplinea funcția de chelărească, ducînd în pivniță un borcan cu ciuperci puse la murat, alunecă pe scări, căzu și își scrînti mîna din încheietură. Veni medicul zemstvei, un student vorbăreț, care de-abia absolvise cursurile. Examină mîna, spuse că nu-i fracturată, îi puse comprese Agafiei Mihailovna, după care rămase la masa de prînz și se delectă conversînd cu celebrul Serghei Ivanovici Koznîșev, povestindu-i, ca să-și exprime punctul de vedere progresist asupra stării de lucruri, toate cancanurile din județ și plîngîndu-se că la zemstvă lucrurile nu merg bine. Serghei Ivanovici îl ascultă cu atenție, îi puse felurite întrebări și, însuflețit de prezența unui nou ascultător, își dădu drumul la gură și își exprimă cîteva observații precise și temeinice, apreciate cu respect de tînărul doctor, și reveni la verva spirituală pe care Levin i-o cunoștea atît de bine, care îl cuprindea de obicei după o conversație strălucită și însuflețită. După plecarea doctorului, lui Serghei Ivanovici îi veni chef să pescuiască la rîu. Îi plăcea să stea cu undița pe mal și se mîndrea că poate să-i placă această ocupație stupidă.

Konstantin Levin, care trebuia să meargă la arături și la fînețe, se oferi să-l ducă cu cabrioleta.

Era cumpăna verii, adică perioada cînd recolta de peste an s-a statornicit, cînd încep grijile privitoare la semănăturile pentru anul viitor și a venit vremea cositului, cînd secara a dat în spic și, verde-gri, cu spicul încă nepîrguit, ușor, se

leagănă în vînt, cînd ovăzul verde, avînd la rădăcină smocuri de iarbă galbenă, se întinde neuniform pe lanurile semănate tîrziu, cînd hrișca timpurie începe să semene cu tufele de brusturi, acoperind pămîntul, cînd sînt arate pe jumătate pîrloagele bătucite de copitele vitelor și mai tari ca stîncă, străbătute de drumuri atît de pietroase, încît plugul de lemn nu le poate scormoni; cînd, uscate, grămezile de gunoi cărat în cîmp împrăstie mirosuri în zori, odată cu ierburile dulci și cînd, în locurile joase, așteptînd coasa, lanurile se întind ca niște oceane, cu mormane de măcriș smuls, ale cărui rădăcini se înnegresc.

Era perioada cînd, printre muncile cîmpului, vine un scurt moment de odihnă înaintea strîngerii recoltei, care se repetă an de an și are nevoie de toate puterile oamenilor de la țară. Recolta era excelentă. Zilele de vară erau senine și fierbinți, urmate de nopți scurte, cu rouă.

Cei doi frați trebuiau să treacă prin pădure, ca să ajungă la fînețe. Serghei Ivanovici nu înceta să admire frumusețea pădurii cu frunzișul compact, arătîndu-i fratelui ba cîte un tei bătrîn, negru pe partea umbrită, împestrițat de frunzulițe crude, galbene, gata să dea în floare, ba lăstarii tineri, de anul acesta, ai copacilor, strălucindu-și smaraldele. Lui Konstantin Levin nu-i plăcea nici să vorbească, nici să asculte despre frumusețea naturii. Pentru el, cuvintele răpeau din frumusețea priveliștii. Îl aproba pe fratele lui, dar, fără voie, începu să se gîndească la altceva. După ce traversară pădurea, toată atenția îi fu absorbită de pîrloaga de pe un dîmb, cu petice de iarbă galbenă, pe alocuri strivită și tăiată în pătrate, presărată de mușuroaie, iar pe unele porțiuni chiar arată. Pe pîrloagă mergeau în șir niște căruțe. Levin numără căruțele și rămase mulțumit că se cară tot ce trebuie, după care, văzînd fînețele, începu să-l preocupe problema cositului. Întotdeauna simțea un fel de emoție aparte cînd se gîdea la cositul finului. Ajungînd la fîneță, Levin opri calul.

Roua de dimineată încă mai rămăsese jos, la rădăcina ierbii, iar Serghei Ivanovici, ca să nu-și ude picioarele, îl rugă să-l ducă cu cabrioleta peste fîneță, pînă la tufa de răchită, unde trăgeau bibanii. Oricît de rău îi părea lui Konstantin Levin să-și strivească iarba, mîna de-a latul fîneței. Iarba înaltă se unduia moale pe lîngă roți și pe lîngă picioarele cailor, lăsîndu-și semînțele pe spițele și pe butucii umezi.

Fratele lui se așează sub tufă și își pregăti undițele, iar Levin deshămə calul, îl legă și intră în marea uriașă, cenușiu-verzuie, nemișcată de vînt, a fîneței. Pe locurile inundabile, iarba mătăsoasă și cu semințele pîrguite îi ajungea pînă la brîu.

Traversînd fîneța, Konstantin Levin ieși în drum și întîlni un bătrîn cu un ochi umflat, ducînd un coș în care, acoperit cu un sac, avea un roi de albine.

— E al tău, Fomici? întrebă el. Sau l-ai prins?

— Ce să prind, Konstantin Mitrici! De le-aș păstra pe ale mele. A doua oară a zburat... Bine că băieții l-au ajuns din urmă. Oamenii dumneavoastră sînt la arat. Au scos un cal de la plug și l-au ajuns din urmă...

— Dar de cosit ce zici, Fomici, să începem sau să mai așteptăm?

— Știu eu? Noi credem că-i bine să așteptăm pînă la Sfîntul Petru. Numai că dumneavoastră cosiți întotdeauna mai devreme. Dar, dacă o da Dumnezeu, o să avem iarbă bună. Vitele or să aibă ce mînca.

— Dar vremea cum crezi că o să fie?

— Cum o fi voia Domnului. Poate că o să avem vreme bună.

Levin se întoarce la fratele lui. Peștele nu mușca, dar Serghei Ivanovici nu se plictisea și părea în cea mai bună dispoziție. Levin vedea că, incitat de discuția cu doctorul, acesta avea chef de vorbă. Însă Levin, dimpotrivă, voia să ajungă mai repede acasă, ca să dea dispoziții să se iasă la cosit a doua zi, punînd astfel capăt îndoielilor privitoare la cosit, care îl preocupa atît de mult.

— Hai să plecăm, spuse el.

— De ce să ne grăbim? Să mai stăm un pic. Totuși, te-ai udat tot! Peștele nu mușcă, dar e frumos. Orice vînătoare e frumoasă pentru că te afli în mijlocul naturii. Apa asta ca oțelul e o minune! spuse el. Aceste maluri cu fînețe îmi amintesc întotdeauna o vorbă din popor. Știi care? Iarba îi spune apei: ne clătînam, ne clătînam.

— Vorba asta n-o știu, îi spuse, fără chef, Levin.

III

— Să știi că m-am gândit la tine, spuse Serghei Ivanovici. La voi în județ se întâmplă ceva nemaipomenit, după cum mi-a povestit doctorul. E un băiat foarte deștept. Și eu ți-am spus și îți mai spun : nu-i bine că nu te duci la întruniri și că te ții departe de treburile zemstvei. Dacă oamenii cumsecade se vor retrage, firește, toate vor merge cum va bate vîntul. Cheltuim bani, aceștia se duc pe salarii, dar nu avem nici școli, nici felceri, nici moașe, nici farmacii, nu avem nimic.

— Să știi că am încercat, îi răspunse Levin încet și fără chef. Nu pot ! Asta-i și n-am ce face !

— De ce să nu poți ? Îți mărturisesc că nu înțeleg. Nu cred că ești indiferent sau nepriceput. Să fie vorba doar de lene ?

— Nici una, nici alta, nici altceva. Am încercat și văd că nu pot face nimic, spuse Levin.

Era prea puțin atent la ceea ce-i vorbea fratele lui. Uitîndu-se la pășunea de peste rîu, zărea ceva negru, dar nu-și putea da seama dacă-i un cal, ori e vechilul călare.

— De ce nu poți face nimic ? Ai făcut o încercare, crezi că nu ți-a reușit și te resemnezi. Chiar nu ai deloc orgoliu ?

— Orgoliul, spuse Levin, atins de cuvintele fratelui, eu nu-l înțeleg. Dacă la universitate mi s-ar fi spus că alții înțeleg calculul integral și că eu nu-l înțeleg, atunci ar fi fost vorba de orgoliu. Dar aici trebuie să fii mai înainte convins că trebuie să ai anumite calități pentru aceste treburi, că aceste treburi sînt foarte necesare.

— Na-ți-o bună ! Nu-s importante ? întrebă Serghei Ivanovici, atins de faptul că fratele lui găsea neimportante problemele care îl preocupau și mai ales că acesta, probabil, nu-l asculta aproape deloc.

— Nu mi se par importante, nu-mi ajung la inimă, ce vrei ?... îi răspunse Levin, dîndu-și seama că ceea ce vedea era vechilul și că acesta, probabil, îi lăsase să plece pe țărani de la arat. Aceștia își răsturnau plugurile de lemn. „Oare au terminat de arat ?” se întrebă el.

— Nu, ascultă-mă ! spuse fratele lui, încruntîndu-și chipul frumos și inteligent. Toate au o limită. E foarte bine să fii un om ciudat și sincer și să nu-ți placă falsul, toate astea le știu ; dar ce spui tu sau nu are sens, sau are un sens foarte rău.

Cum să crezi că n-are importanță faptul că poporul pe care, așa cum pretinzi, îl iubești...

„N-am pretins niciodată“, se gândi Konstantin Levin.

— ... moare fără ajutor? Niște babe proaste lasă copiii să moară, iar poporul persistă în ignoranță și rămîne la discreția oricărui conțopist, iar ție ți s-a dat în mînă mijlocul de a ajuta în această situație... Dar tu nu-l ajuți, fiindcă nu are importanță. Și Serghei Ivanovici îl puse în fața unei dileme: ori ești atît de înapoiat intelectual, încît nu poți vedea ce trebuie să faci, ori nu vrei să-ți sacrifici tihna, vanitatea, nu mai știu cum să numesc toate astea.

Konstantin Levin simțea că nu-i mai rămîne decît să se încline și să recunoască pe loc că n-are suficientă dragoste pentru cauza comună. Iar asta îl jignea și îl întrista.

— Și una, și cealaltă, spuse el cu hotărîre. Nu văd cum s-ar putea...

— Cum? Nu se poate ca, administrînd bine banii, să le dăm un ajutor medical bun?

— Mi se pare că nu se poate... Pe cele patru mii de verste pătrate ale județului nostru, cu drumurile noastre proaste, cu viscole, cu mulțimea de munci, nu văd cum s-ar putea acorda pretutindeni asistență medicală. De fapt, nici nu cred în medicină.

— Dă-mi voie, ceea ce spui nu-i drept... Îți pot da mii de exemple... Bine, dar școlile?

— La ce bun școlile?

— Ce spui? Oare poate exista vreo îndoială cu privire la utilitatea educației? Dacă-i bună pentru tine, e bună pentru oricine.

Konstantin Levin se simțea moralmente pus la zid și de aceea se irită și, fără să vrea, își dezvălui principalul motiv al indiferenței pentru cauza comună.

— Poate că toate astea sînt bune. Dar eu n-am motive să mă îngrijesc de înființarea unor puncte medicale la care nu voi recurge niciodată, și de fundarea unor școli unde nu-mi voi trimite copiii, unde nici țărani nu vor să-și trimită copiii și eu încă nu sînt ferm convins că trebuie să-i trimită, replică el.

Acest punct de vedere neașteptat asupra stării de lucruri îl uimi pentru o clipă pe Serghei Ivanovici; dar își alcătui imediat un nou plan de atac.

Tăcu, trase o undiță, o aruncă din nou și, zîmbind, i se adresă fratelui său :

— Dă-mi voie... În primul rînd, de punctul medical am avut nevoie. Uite, pentru Agafia Mihailovna a fost chemat medicul zemstvei.

— Da, dar eu cred că mîna va rămîne strîmbă.

— Asta o să vedem... Apoi, țăranul știutor de carte e un lucrător de care ai mai multă nevoie și la care ții mai mult, nu ?...

— Asta nu, întreabă pe cine vrei, îi replică, hotărît, Levin. Țăranul știutor de carte e un lucrător mult mai prost. Nici drumurile nu vrea să le repare, iar, dacă se face un pod, îl fură cît ai clipi din ochi.

— De altfel, spuse încruntîndu-se Serghei Ivanovici, căruia nu-i plăceau obiecțiile și mai ales acelea care săreau mereu de la un aspect la altul și aduceau fără nici o legătură argumente noi, așa că nu mai știai la care să răspunzi, – de altfel nu asta-i problema. Dă-mi voie. Recunoști că educația este un bine pentru popor ?

— Recunosc, acceptă Levin și imediat își zise că nu spusese ceea ce credea. Simțea că, dacă recunoaște acest lucru, i se va demonstra că spune fleacuri fără nici un sens. Cum i se va demonstra – nu știa, dar știa că, fără îndoială, acest lucru i se va demonstra logic și el aștepta demonstrația.

Aceasta se dovedi mult mai simplă decît se aștepta Levin.

— Dacă recunoști că e un bine, spuse Serghei Ivanovici, tu, ca un om onest, nu poți să nu iubești și să nu-ți manifesti simpatia pentru această operă și, de aceea, nu poți să nu lucrezi pentru ea.

— Dar încă n-am recunoscut că această operă este bună, spuse Konstantin Levin, roșind.

— Cum ? Păi abia ai spus...

— Adică nu recunosc nici că-i bună, nici că-i posibilă.

— Asta nu poți s-o știi fără să faci vreun efort.

— Bine, să admitem, spuse Levin, deși nu admitea cîtuși de puțin acest lucru, să admitem că este așa. Totuși, nu văd de ce mi-aș face griji pentru asta.

— Cum adică ?

— Nu, dacă tot am deschis discuția, explică-mi tu din punct de vedere filosofic, spuse Levin.

— Nu înțeleg ce rost ar avea aici filosofia, zise Serghei Ivanovici, pe un ton care, după cum i se păru lui Levin, arăta că el nu-i recunoștea fratelui său dreptul de a discuta despre filosofie. Și asta îl irită pe Levin.

— Iată ce rost! spuse el, însuflețindu-se. Cred că mobilul tuturor acțiunilor noastre este totuși fericirea personală. Acum, în instituțiile zemstvei, eu, ca nobil, nu văd nimic care ar putea contribui la bunăstarea mea. Drumurile nu sînt mai bune și nu pot fi mai bune; caii mei mă duc și pe drumuri proaste. N-am nevoie de doctor și de punctul medical. Judecătorul de pace nu-mi trebuie, n-am apelat niciodată la el și n-o să apelez. Școlile nu numai că nu-mi trebuie, dar sînt și nocive, așa cum ți-am spus. Pentru mine instituțiile zemstvei nu înseamnă decît obligația să plătesc taxa de optsprezece copeici pentru fiecare deseatină, să merg în oraș și să dorm printre ploșnițe și să ascult felurite aiureli și porcării la care interesul personal nu mă îndeamnă.

— Dă-mi voie, îl întrerupse, zîmbind, Serghei Ivanovici, interesul personal nu ne-a îndemnat să lucrăm pentru emanciparea țăranilor, dar am lucrat.

— Nu! spuse Levin, înfierbîntîndu-se și mai mult. Emanciparea țăranilor a fost altceva. Aici a existat interesul personal. Voiam să aruncăm de pe umerii noștri acel jug care ne apăsa pe toți oamenii buni. Dar să fiu consilier și să discut despre numărul vidanjorilor, despre traseul conductelor dintr-un oraș în care nu locuiesc; să fiu jurat și să-l judec pe un țăran care a furat niște șuncă și să ascult cîte șase ore prostiile pe care le îndrugă avocații și procurorii, și să aud cum președintele îl întreabă pe unul dintre mujicii mei, pe bătrînul Alioșka-prostovanul: „Domnule acuzat, recunoașteți fapta furtului de șuncă?“, iar el: „Hi?...“

Konstantin Levin, deviind de la subiect, începu să-i imite pe Alioșka-prostovanul și pe președinte; i se părea că toate acestea aveau legătură cu discuția.

Dar Serghei Ivanovici ridică din umeri.

— Deci, ce vrei să spui?

— Nu vreau decît să spun că acele drepturi care mă privesc... care îmi ating interesul, le voi apăra din răsuputeri; că atunci cînd eram student, iar jandarmii ne-au făcut percheziție și au început să ne citească scrisorile, am fost gata să-mi apăr din răsuputeri drepturile, să-mi apăr dreptul la educație,

la libertate. Înțeleg serviciul militar obligatoriu, care atinge soarta copiilor mei, a fraților și a mea; sînt gata să discut despre lucrurile care mă privesc; dar să-mi dau cu părerea unde să repartizez patruzeci de mii de ruble ale zemstvei sau să-l judec pe Alioșka-prostovanul – așa ceva nu înțeleg și nu pot face.

Konstantin Levin vorbea de parcă se rupsese zăgazul care îi stăvilea cuvintele. Serghei Ivanovici zîmbea.

— Mîine va trebui să te judeci cu cineva. Ți-ar plăcea mai mult să te judeci la vechea cameră de justiție?

— Nu mă voi judeca niciodată. N-o să înjunghii pe nimeni și n-am nevoie de tribunale. Zău! continuă el, sărind din nou la un subiect cu totul aiurea. Instituțiile noastre și toate celelalte seamănă cu niște pui de mesteacăn pe care i-am înfige în pămînt de Rusalii ca să pară o pădure crescută de la sine în Europa. Nu pot să cred din tot sufletul în acești pui de mesteacăn, nu pot să-i ud la rădăcină!

Serghei Ivanovici ridică doar din umeri, exprimîndu-și astfel uimirea că, cine știe de unde, apăruseră și mestecenii, deși înțelesese imediat ce voia să spună fratele lui.

— Dă-mi voie, nu se poate să raționezi așa, observă el.

Dar Konstantin Levin voia să-și justifice defectul pe care și-l știa, indiferența pentru binele comun, și continuă:

— Cred, spuse Konstantin, că nici o activitate nu poate fi temeinică dacă nu se bazează pe interesul personal. E un adevăr general, filosofic, spuse el, repetînd cu tărie cuvîntul filosofic, parcă dorind să arate că și el, ca oricare om, are dreptul să vorbească despre filosofie.

Serghei Ivanovici mai zîmbi o dată. „Are și el o filosofie în slujba predispozițiilor lui“, se gîndi el.

— Lasă baltă filosofia, spuse el. Principalul scop al filosofiei din toate secolele constă tocmai în a găsi legătura necesară care există între interesul personal și cel comun. Dar asta nu contează, contează că trebuie să-ți corijezi comparația. Mestecenii nu-s înfipti în pămînt, sînt plantați și trebuie să fim atenți cu ei. Popoare cu viitor, care pot fi numite istorice, nu sînt decît acelea care simt ceea ce este important și semnificativ în instituțiile lor, pe care le țin la mare preț.

Și Serghei Ivanovici mută conversația în domeniul filosofiei istorice, inaccesibilă lui Konstantin Levin, și îi arată cît de neîntemeiată era opinia pe care o avea.

— Și dacă ție asta nu-ți place, iartă-mă că ți-o spun, la mijloc sînt lenea noastră rusească și boieria. Însă sînt sigur că te afli într-o eroare temporară și că o s-o depășești.

Konstantin tăcea. Simțea că este învins pe toată linia, dar în același timp simțea că fratele lui nu înțelesese ceea ce voise el să spună. Nu știa de ce nu înțelesese : fiindcă el nu se pricepuse să-i explice clar ceea ce voia, sau fiindcă fratele lui nu voia ori nu putea să înțeleagă. Însă nu insistă asupra acestei întrebări și, fără să-i mai obiecteze nimic lui Serghei Ivanovici, începu să se gîndească la cu totul altceva, la o problemă personală.

— Totuși, hai să plecăm.

Serghei Ivanovici își înfășură ultima undiță, Konstantin dezlegă calul și plecă.

IV

Problema personală care îl preocupa pe Levin în timp ce conversa cu fratele lui era următoarea : anul trecut, venind o dată la cosit și supărîndu-se pe vechil, Levin întrebunțase un mijloc de a se calma : luase coasa unui țăran și se apucase de cosit.

Această muncă îi plăcuse atît de mult încît mai cosise de cîteva ori ; apoi cosise tot imașul din fața casei, iar anul acesta, încă din primăvară, plănuise să cosească zile întregi alături de țărani. De la sosirea fratelui său se tot întreba : să cosească sau nu ? Îi era jenă să-și lase fratele singur zile întregi și se temea ca acesta să nu-și rîdă de el. Dar, plimbîndu-se pe fineață și amintindu-și impresiile lăsate de cosit, aproape că se hotărîse să cosească. După discuția neplăcută cu fratele lui, își amintise din nou această intenție.

„Am nevoie de mișcare fizică, altfel caracterul mi se strică de tot“, se gîndi el și se hotărî să cosească, oricît de jenă i-ar fi fost de fratele lui și de țărani.

De cu seară, Konstantin Levin se duse la birou, dădu dispoziții în privința cositului și trimise oameni prin sate să-i cheme a doua zi pe cosași, ca să cosească fineața Kalinovii, cea mai mare și cea mai bună.

— Trimite-i, te rog, și coasa mea lui Tit, ca s-o bată și s-o aducă mîine. Poate că o să cosesc și eu, spuse el, încercînd să-și ascundă jena.

Vechilul zîmbi și spuse :

— Am înțeles.

Seara, la ceai, Levin îi spuse fratelui său :

— Mi se pare că vremea s-a așezat. Mîine încep cositul.

— Îmi place foarte mult această muncă, zise Serghei Ivanovici.

— Mie îmi place la nebunie. Uneori am cosit și eu cu țăranii, iar mîine vreau să cosesc toată ziua.

Serghei Ivanovici își ridică încet capul și-l privi curios.

— Cum adică ? La un loc cu țăranii, toată ziua ?

— Da, e foarte plăcut, îi răspunse Levin.

— Este excelent ca exercițiu fizic, numai că-i puțin probabil să rezisti, îi spuse Serghei Ivanovici, fără nici o umbră de ironie.

— Am încercat. La început e mai greu, apoi te obișnuiești. Cred că n-o să rămîn în urmă...

— Ca să vezi ! Dar țăranii cu ce ochi văd asta ? Cred că rîd și își zic că boierul are toane.

— Nu, n-aș crede. De fapt, munca e atît de veselă și, în același timp, atît de grea, încît n-ai timp să te gîndești.

— Înseamnă că o să mănînci de prînz alături de ei ? Atunci n-ar fi prea frumos să-ți trimit niște vin *Château-Lafitte* și friptură de curcan.

— Nu, cosesc doar o jumătate de zi, iar cînd țăranii se opresc să se odihnească, vin acasă.

A doua zi, Konstantin Levin se sculă mai devreme decît de obicei, dar întîrzie din pricina dispozițiilor pe care trebui să le dea și, cînd ajunse la fîneață, oamenii coseau a doua brazdă.

De sus, văzu partea de fîneață de la poalele dealului, aflată la umbră, cosită deja, cu brazdele de iarbă ce începuseră să bată în cenușiu și cu grămăjoarele de sumane de care oamenii se dezbrăcaseră în locul de unde începuseră prima brazdă.

Pe măsură ce se apropia, îi apăreau în fața ochilor cosașii, venind unul după altul, într-un șir lung, mînuind coasa fiecare în felul lui, care cu suman, care doar cu cămașa pe el. Numără patruzeci și doi de oameni.

Se mișcau încet pe întinderea neuniformă a vîlceleii, unde altădată fusese un iaz. Pe cîțiva Levin îi recunosc. Era aici

bătrînul Ermil, într-o cămașă albă, foarte lungă, care cosea aplecat ; era și tînărul Vaska, vizitiul lui Levin, care se opintea la fiecare zvîcnire a coasei. Era și Tit, profesorul de cosit al lui Levin, un țăran slab și mic de stat. Fără să se aplece, pășea cu pieptul înainte, parcă jucîndu-se cu coasa, care tăia pale largi.

Levin coborî din șa, legă calul lîngă drum și se apropie de Tit, care, scoțînd dintr-un tufiș cea de-a doua coasă, i-o dădu.

— E gata, boierule. E brici, taie singură, îi spuse Tit, zîbind și scoțîndu-și pălăria.

Levin luă coasa și făcu mai multe mișcări de probă. Terminîdu-și rîndurile, asudați și veseli, țăranii ieșeau unul după altul în drum și, rîzînd, își salutau boierul. Se uitau cu toții la el, dar nici unul din ei nu zise nimic pînă cînd în drum nu ieși un bătrîn înalt, cu fața zbîrcită și fără barbă, care îi spuse :

— Vezi, boierule, dacă ai intrat în horă, să nu rămîi în urmă !

Levin auzi un murmur de rîs printre coșai.

— O să mă străduiesc să nu rămîn în urmă, spuse el, aliniindu-se lîngă Tit și așteptînd să înceapă cositul.

— Vezi ! repetă bătrînul.

Tit porni, și Levin îl urmă. Iarba de lîngă drum era scurtă, iar Levin, care nu mai cosise de mult, jenat de privirile ațînțite asupra lui, cosea rău în primele minute, deși se opintea din greu. Din spate se auziră voci.

— Nu-i pusă bine, mînerul e sus, uite cum trebuie să se aplece, spuse unul.

— Sprijină-te mai bine în călcii, spuse altul.

— Nu-i nimic, se deprinde, continuă bătrînul. Uite că a pornit... Iei brazda prea largă, o să te istovești... E stăpîn, de, muncește pentru el ! Da' ia uite ce margine ! Pentru asta alde noi o mai luam și pe cocoășă.

De-acum iarba era mai moale, iar Levin, ascultîndu-i, nu le răspundea, doar se străduia să cosească și el cît mai bine, urmîndu-l pe Tit. Parcurseră vreo sută de pași. Tit cosea fără să se oprească, mînuia coasa fără nici cel mai mic semn de oboseală ; dar lui Levin îi era de-acum teamă că nu va rezista, atît era de ostenit.

Simțindu-se ajuns la capătul puterilor, se gîndi să-l roage pe Tit să se oprească. Dar chiar atunci Tit se opri singur și, aplecîndu-se, luă un smoc de iarbă, șterse coasa și începu s-o ascută. Levin își îndreptă șira spinării și, oftînd adînc, se uită

în urmă. După el venea un țăran care părea și el foarte obosit, pentru că, imediat, fără să ajungă pînă la Levin, se opri și începu să-și ascută coasa. Tit își ascuți coasa, o ascuți și pe a lui Levin și porniră mai departe.

La a doua postată se întîmplă tot așa. Tit mînuia coasa fără să se oprească și fără să obosească. Levin venea după el, străduindu-se să nu rămînă în urmă și cosind din ce în ce mai greu ; veni un moment cînd simți că nu mai are deloc putere, dar chiar atunci Tit se opri și se apucă să-și ascută coasa.

Așa cosiră primul rînd. Și acest rînd lung i se păru lui Levin deosebit de greu ; însă, după ce terminară rîndul, și Tit, punîndu-și coasa pe umăr, porni cu pas încet de-a lungul brazdei, pe lîngă urmele lăsate de tocurile lui în iarbă, iar Levin, la fel, porni de-a lungul brazdei sale, cu toate că sudoarea îi curgea șiroaie pe obraji și-i picura de pe nas, iar spinarea îi era udă learcă, de parcă de-abia ar fi scos-o din apă, el se simțea foarte mulțumit. Se bucura mai ales pentru că acum știa că va rezista.

Bucuria îi era umbrită doar de faptul că brazda cosită de el nu arăta bine. „Voi da mai puțin din mîini și mai mult cu tot corpul“, se gîndi el, uitîndu-se la brazda lui Tit, trasă parcă cu sfoara, și văzînd că a lui era lăbărțată, cu iarba culcată vraise.

După cum remarcă Levin, Tit parcursese primul rînd foarte repede, dorind probabil să-l pună pe boier la încercare. Pe deasupra, și rîndul se nimerise să fie foarte lung. Celelalte rînduri erau mai ușoare, dar Levin trebui totuși să-și încordeze toate puterile, ca să nu rămînă în urma țăranilor.

Nu se gîndea la nimic, nu-și dorea decît să nu rămînă în urma țăranilor și să lucreze cît mai bine. Nu auzea decît foșnetul coasei și nu vedea înainte decît silueta lui Tit, dreaptă, îndepărtîndu-se, rotocolul pologului, iarba care se apleca lin și slobod, și căpșoarele florilor pe lîngă coasă și, înaintea lui, capătul rîndului, unde avea să-și tragă sufletul.

Fără să înțeleagă cum și de unde, la mijlocul cositului simți deodată o răcoare plăcută pe umerii transpirați. În timp ce oamenii își ascuțeau coasele, se uită la cer. Un nor greu se îngălămbise pe cer și ploua cu stropi mari. Cîțiva țărani se duseră după sumane și se îmbrăcară cu ele ; alții, ca Levin, își ridicau umerii cu bucurie sub ploaia răcoritoare.

Mai cosiră un rînd și încă unul. Parcurseră rînduri lungi sau scurte, cu iarbă bună sau proastă. Levin pierdu orice socoteală a timpului și nu mai știa dacă e devreme sau tîrziu. Începu să aibă momente cînd munca îi dăruia o mare plăcere. Muncind, uita uneori ce făcea, se simțea ușor și în aceste momente brazda lui ieșea aproape la fel de dreaptă ca a lui Tit. Dar de îndată ce își amintea ce face și încerca să facă mai bine, simțea imediat greutatea muncii și brazda îi ieșea rău.

Cosind încă un rînd, voi să mai înceapă unul, dar Tit se opri și, ducîndu-se la bătrîn, îi spuse ceva. Amîndoi se uitară la soare. „Ce-or fi vorbind și de ce nu încep rîndul?” se întrebă Levin, fără să-și dea seama că țăranii coseau de cel puțin patru ore fără întrerupere și că era timpul să mănînce.

— E timpul să mîncăm, boierule, îi spuse bătrînul.

— Da? Atunci mîncăți.

Levin îi dădu lui Tit coasa și împreună cu țăranii, care se duceau spre sumane, unde aveau pîinea, porni spre cal de-a latul lungii postate cosite, cu poloagele stropite de un pic de ploaie. De-abia acum înțelese că nu nimerise vremea potrivită și că ploaia îi udase finul.

— Se strică finul, spuse el.

— Nu-i nimic, boierule, cosește pe ploaie, greblează pe soare! îi spuse bătrînul.

Levin dezlegă calul, încălecă și plecă acasă să-și bea cafeaua.

Serghei Ivanovici de-abia se sculase. Bînd cafea pe săturate, Levin plecă din nou la cosit, înainte ca Serghei Ivanovici să fi apucat să se îmbrace și să vină în sufragerie.

V

După micul dejun, Levin nu mai nimeri în șir la vechiul loc, ci între bătrînul glumeț care-l invitasese să-i fie vecin și un țăran tînăr, însurat de-abia din toamnă, care în vara aceea ieșise pentru prima oară la cosit.

Ținîndu-se drept, bătrînul mergea înainte, cu pași mari și egali, mutîndu-și agale picioarele răsucite. Cu mișcări precise și uniforme, care nu păreau să fie mai grele decît datul din mîini în timpul mersului, parcă în joacă, tăia un polog drept,

la fel de gros pe toată lungimea. Parcă nu el mînuia coasa ascuțită, ci aceasta aluneca singură prin iarba grasă.

După Levin venea tînărul Miška. Fața lui simpatică, înrămată de împletitura de iarbă proaspătă cu care își prinsese părul, era schimonosită de efort; dar, de îndată ce se uita cineva la el, zîmbea. Probabil că mai degrabă ar fi murit decît să lase să se vadă că îi e greu.

Levin cosea între ei. Pe arșița cea mai mare, munca nu i se părea atît de grea. Sudoarea, care curgea șiroaie pe el, îl răcorea, iar soarele, care îi frigea spinarea, capul și brațele cu mînecele suflecate pînă la coate, îi dădea tărie și îndîrjire în muncă; și tot mai des veneau acele momente de inconștiență cînd putea să nu se gîndească la ceea ce face. Coasa tăia singură iarba. Erau momente de fericire. Și mai fericite erau momentele cînd, apropiindu-se de pîrîul pe al cărui mal se terminau rîndurile, bătrînul ștergea coasa cu un smoc de iarbă udă și grasă, o scufunda în apa răcoroasă, pescuind de acolo plosca și îndemnîndu-l pe Levin:

— Ia sorbiți un pic din cvasul meu! E bun! spunea el, făcîndu-i cu ochiul.

Și, într-adevăr, Levin nu mai băuse pînă atunci ceva mai bun decît apa aceea caldă, în care pluteau frunzulițe verzi, cu gust de rugină din cauza ploștii de tablă. Și îndată după aceea urma încă o plimbare desfătătoare, înceată, cu coasa, în timpul căreia se putea șterge de sudoarea de prisos, putea respira cu tot pieptul și se putea uita la șirul de cosași și la ceea ce se întîmpla în jur, în pădure și pe cîmp.

Cu cît cosea mai mult, cu atît mai des simțea momentele de uitare, cînd nu brațele lui mînuiau coasa, ci aceasta îi puneă în mișcare tot trupul conștient de sine, plin de viață și, parcă prin farmec, fără să se gîndească la ea, munca precisă și clară se făcea de la sine. Erau momentele cele mai fericite.

Greu îi era doar atunci cînd trebuia să întrerupă această mișcare devenită inconștientă și să se gîndească, atunci cînd trebuia să cosească un mușuroi sau o tufă nesmulasă de măcriș. Toate acestea bătrînul le făcea cu ușurință. Vedea un mușuroi, și el, măsurîndu-și mișcarea, ba cu călcîiul, ba cu dosul coasei, îl spulbera din amîndouă părțile, cu lovituri scurte. Și făcînd toate acestea, vedea și observa tot ce era dinaintea lui; ba rupea o poamă, o mînca sau i-o oferea lui Levin, ba arunca cu vîrfurile coasei o creangă, ba se uita la un cuib de prepeliță, din

care, chiar de sub coasă, zvîcnea în zbor găinușa, ba prindea cîte un șarpe și, ridicîndu-l în coasă ca în furcă, i-l arăta lui Levin și îl arunca.

Și pentru Levin, și pentru tînărul din urma lui, aceste schimbări de mișcare erau grele. Amîndoi, deprinzîndu-se cu o mișcare ritmică, munceau cu rîvnă și nu aveau puterea să schimbe mișcarea și să se uite în același timp la ceea ce era dinaintea lor.

Levin nu simțea cum trece timpul. Dacă l-ar fi întrebat cineva cît a cosit, ar fi răspuns că o jumătate de ceas, deși era aproape de ora prînzului. Începînd un rînd, bătrînul îi atrase lui Levin atenția la fetele și băieții care, din diferite părți, de-abia văzuți, veneau prin iarba înaltă și pe drum, spre cosași, ducînd legăturile cu pîine și ulcioarele cu cvas, astupate cu cîrpe, povară grea pentru mînuțele lor.

— Uite, vin gîndacii! spuse el, arătînd spre ei cu palma pusă streășină la ochi.

Mai cosiră două brazde și bătrînul se opri.

— Boierule, s-a făcut de prînz! spuse el cu hotărîre. Și, ajungînd la pîriu, cosașii porniră peste brazde spre sumane, unde așteptau copiii care le aduseseră de mîncare. Țăranii veniți de departe se adunară sub căruțe, cei de aproape – sub o tufă de răchită, pe care clădiseră iarbă.

Levin se așeză lîngă ei; n-avea chef să se ducă acasă.

Orice rușine față de boier dispăruse. Țăranii se pregăteau să prînzească. Unii se spălau, tinerii se scaldau în pîriu, alții își pregăteau locul pentru odihnă, își dezlegau săculețele cu pîine și desfundau ulcioarele cu cvas. Bătrînul fărîmiță niște pîine într-o ceașcă, o mărunți cu coada lingurii, turnă apă din ploscă, mai tăie niște pîine și, presărînd sare, începu să se închine către răsărit.

— Hai, boierule, gustă din papara mea, spuse el, așezîndu-se în genunchi în fața ceștii.

Papara era atît de gustoasă, încît Levin se răzgîndi și nu se mai duse acasă să prînzească. Prînzi cu bătrînul și vorbi cu el, află cum stăteau treburile acasă la el, manifestă interesul cel mai viu pentru ele, îi povesti și el toate treburile lui și aspectele care ar fi putut să-l intereseze pe bătrîn. Se simțea mai apropiat de bătrîn decît de fratele lui și zîmbea fără să vrea, simțînd cît de mult îl simpatizează pe țăran. Cînd bătrînul se ridică din nou, se închină spre răsărit și se culcă tot

sub tufă, punându-și un smoc de iarbă sub cap, Levin făcu la fel și, cu toate că îl deranjau muștele lipicioase, întăritate de soare, și gîngăniile care îi gîdilau fața asudată și corpul, adormi de îndată și se trezi abia cînd soarele trecuse de partea cealaltă a tufei și începuse să-l ajungă cu fierbințeala lui. Bătrînul se trezise de mult și ședea în capul oaselor, bătînd coasele țăranilor mai tineri.

Levin se uită împrejur și nu recunoscuse locul, atît de mult se schimbaseră toate. Întinderea uriașă a fineței era cosită și, în bătaia razelor de seară ale soarelui, avea o strălucire deosebită, nouă, cu poloagele ei ce începuseră să-și împrăștie miresmele. Și tufele de lingă pîrîu și pîrîul, care mai înainte nu se vedea, iar acum strălucea ca oțelul în albia lui șerpuită, și oamenii care se mișcau și se ridicau, și zidul drept al imașului necosit, și ereții care pluteau deasupra fineței dezgolate – toate acestea erau cu desăvîrșire noi. Dezmeticindu-se, Levin socoti cît s-a cosit și cît se mai putea cosi în ziua aceea.

Se muncise foarte mult pentru patruzeci și doi de oameni. Toată fineța mare, care pe timpul clăcii se cosea în două zile cu treizeci de coase, era acum terminată. Necosite rămăseseră doar colțurile cu rînduri scurte. Dar Levin voia să cosească în ziua aceea cît mai mult și îi era ciudă pe soare, care cobora atît de devreme spre asfințit. Nu se simțea obosit deloc; nu voia decît să muncească mai iute și mai mult.

— Crezi că izbutim să cosim Dealul Mașkăi? îl întrebă el pe bătrîn.

— Cum o da Domnul, soarele nu-i sus. Le promiteți flăcăilor niște votcă?

În timpul opririi pentru o gustare, cînd se așezară din nou pe iarbă și fumătorii își aprinseră pipele, bătrînul îi anunță pe flăcăi că, dacă mai cosesc și Dealul Mașkăi, boierul le dă votcă.

— Cum să nu-l cosim! Începe tu, Tit! Îndată îl dăm gata! O să te ghistuiești la noapte. Începe! se auziră voci și, înghițind ultimii dumicați, cosașii se duseră să-și înceapă brazdele.

— Flăcăi, țineți-vă bine! spuse Tit, pornind primul aproape la trap.

— Mergi, mergi! spuse bătrînul, pornind după el și ajungîndu-l ușor din urmă. Îți tai picioarele! Păzea!

Și tinerii, și bătrînii coseau de parcă se luaseră la întrecere. Dar, oricît de mult se grăbeau, nu stricau iarba și poloagele se

răsturnau la fel de precis și uniform. Colțul rămas a fost dezgolit în cinci minute. Ultimii cosași încă își mai terminau brazdele când cei din frunte își luară sumanele pe umeri și trecură drumul spre Dealul Mașkăi.

Soarele cobora de-acum pe vîrfurile copacilor când ei, zdrăngănindu-și ploștile, intrară în văgăuna împădurită a Dealului Mașkăi. În mijlocul vîlcei iarba era pînă la brîu, gingașă și moale, cu brusturi, împestrită din loc în loc, în pădure, de sor-cu-frate.

După un scurt sfat – să cosească de-a lungul sau de-a latul – Prohor Ermilin, un țăran uriaș, negricios, cunoscut și el ca bun cosaș, porni primul, cosi o brazdă, veni înapoi și porni din nou, iar ceilalți începură să se țină după el, cosind la vale, în vîlcea, și la deal, spre marginea pădurii. Soarele coborî dincolo de pădure. Roua începuse să cadă și cosașii numai pe deal erau la soare, iar în vale, de unde se ridicau aburi, și pe partea cealaltă, mergeau prin umbra răcoroasă, înrourată. Munca clocotea.

Retezată cu un fișuit metalic și mirosind amărui, iarba se alinia în brazde groase. Înghesuindu-se din toate părțile de-a lungul rîndurilor scurte, zăngănindu-și ploștile și zdrăngănind ba din coasele lovite una de alta, ba din cutea plimbată pe coasă, ba strigînd veseli, cosașii se îndemnau unii pe alții.

Levin cosea tot între flăcău și bătrîn. Bătrînul, care își îmbrăcase jocul scurt din blană de oaie, era la fel de vesel, glumeț și slobod în mișcări. În pădure dădeau mereu peste ciuperci mari, crescute în iarba succulentă, pe care coasele le retezau. Dar bătrînul, ori de cîte ori vedea o ciupercă, se apleca, o culegea și o băga în sîn. „Încă un dar pentru babă“, spunea el.

Iarba umedă și subțire era ușor de cosit, însă malurile abrupte ale văgăunii erau greu de coborît și de urcat. Dar pe bătrîn povîrnișul nu-l stînjenea. Mînuind coasa la fel, făcînd pași mărunți și fermi cu picioarele lui încălțate în opinci mari, se cățara încet pe mal și, cu toate că se clătina din tot trupul, iar nădragii îi alunecaseră mai jos de poalele cămășii, nu lăsa să-i scape nici un fir de iarbă, nici o ciupercă, și chiar glumea, ca și mai înainte cu țăranii și cu Levin. Acesta venea în urma lui, și adeseori își spunea că se va prăbuși urcînd cu coasa în mîini un asemenea deal abrupt, pe care e greu să te cațări și

fără coasă ; dar se cățăra și făcea tot ce trebuia să facă. Simțea că îl împinge o forță exterioară.

VI

Dealul Mașkăi îl cosiră. Țăranii terminară ultimele brazde, își îmbrăcară sumanele și plecară veseli spre casele lor. Levin încălecă și, luându-și cu părere de rău rămas-bun de la țărani, porni și el spre casă. De pe deal se uită în jur ; țăranii nu se mai vedeau din pricina ceții ce se ridica din văgăună ; nu se auzeau decît vocile lor vesele, groase, hohotele de rîs și zdrăngănitul coaselor lovite una de alta.

Serghei Ivanovici prînzise de mult și bea apă cu lămîie și gheață în camera lui, frunzărind ziarele și revistele de-abia primite prin poștă cînd Levin, cu părul lipit de frunte din pricina sudorii și cu cămașa udă, înnegrită pe piept și pe spinare, vorbind vesel, dădu buzna la el.

— Am cosit toată fineața ! Ah, ce bine, ce grozav e ! Dar tu ce-ai făcut ? turui el, uitînd cu totul de discuția neplăcută din ajun.

— Dumnezeule, cum arăți ! spuse Serghei Ivanovici, uitîndu-se în primele clipe cu nemulțumire spre fratele lui. Ușa, închide ușa ! strigă el. Sînt sigur că ai scăpat vreo trei-zeci.

Serghei Ivanovici nu putea suferi muștele și de aceea deschidea ferestrele camerei numai noaptea și închidea ușa cu grijă.

— Zău că n-a intrat nici una. Iar dacă a intrat, o prind. Nu-ți dai seama ce plăcut e ! Cum ți-ai petrecut ziua ?

— Eu, bine. Dar tu chiar ai cosit toată ziua ? Cred că ești flămînd ca un lup. Kuzma ți-a pregătit totul.

— Nu, nu mi-e foame. Am mîncat acolo. Mă duc numai să mă spăl.

— Bine, du-te, du-te, vin imediat la tine, spuse Serghei Ivanovici, privindu-și fratele și clătinînd din cap. Du-te odată, du-te mai iute. Se înveselise și el subit și nu mai voia să se despartă de fratele lui. Dar în timpul ploii unde ai fost ?

— Care ploaie ! A picurat un pic. Vin imediat. Zici că tu ți-ai petrecut bine ziua ? Excelent.

Și Levin plecă să se îmbrace.

Peste cinci minute frații se întâlniră în sufragerie. Deși lui Levin i se părea că nu-i e foame și se așezase la masă numai ca să nu-l supere pe Kuzma, de cum începu să mănânce, bucațele i se părură nemaipomenit de gustoase. Serghei Ivanovici îl privea și zîmbea.

— Ah, da, ai primit o scrisoare, spuse el. Kuzma, adu-o, te rog, de jos. Și ai grijă să închizi ușa.

Scrisoarea era de la Oblonski. Levin o citi cu voce tare. Oblonski îi scria lui Levin din Petersburg: „Am primit o scrisoare de la Dolly, e la Ergușovo, și nu-i merge bine. Treci, te rog, pe la ea și ajut-o cu un sfat, tu știi tot. Se va bucura să te vadă. E singură de tot, biata de ea. Soacră-mea și toți ceilalți sînt încă în străinătate“.

— Excelent! Neapărat mă duc la ea, spuse Levin. Hai să mergem amîndoi. E o femeie grozavă. Nu-i așa?

— E departe?

— Vreo treizeci de verste. Hai, patruzeci. Însă drumul e foarte bun. O să călătorim excelent.

— S-a făcut! se învoi Serghei Ivanovici, continuînd să zîmbească. Văd că ai o poftă de mîncare grozavă, spuse el, uitîndu-se la fața roșie, bronzată a lui Levin, aplecată deasupra farfuriei.

— E admirabil! Nu-ți dai seama ce folositor este acest regim împotriva oricărei pandalii. Vreau să îmbogățesc medicina cu un termen nou: *Arbeitskur**.

— Cred că tu n-ai nevoie de așa ceva.

— Nu, dar au nevoie bolnavii de nervi.

— Am putea face o probă. Să știi că am vrut astăzi să vin să mă uit la tine, dar arșița era insuportabilă, încît n-am mers mai departe de pădure. Mi-am tras sufletul și apoi am pornit spre slobozie, am întîlnit-o acolo pe doica ta și am chestionat-o în ce privește felul în care te văd țărani. Mi-a spus: „Nu-i treabă boierească“. În general, mi se pare că, în înțelegerea poporului, cerințele pentru o anumită activitate „boierească“, cum îi spun ei, sînt foarte ferm definite. Și nu permit ca boierii să depășească limitele stabilite de înțelegerea lor.

* Tratament prin muncă (germ.)

— Se prea poate. Dar niciodată în viață n-am mai avut o asemenea plăcere. Și nu-i nimic rău în asta. Nu-i așa? îi răspunse Levin. Ce să fac dacă lor nu le place? Cred că nu trebuie să fac nimic. Ce zici?

— La urma urmei, continuă Serghei Ivanovici, tu, după cum văd, ești mulțumit de felul cum ți-ai petrecut ziua.

— Foarte mulțumit. Am cosit toată fineața. Și cu ce bătrîn m-am împrietenit acolo! Nu poți să-ți imaginezi ce minune de om e!

— Deci, ești mulțumit de această zi. Și eu. În primul rînd, am dezlegat două probleme de șah, dintre care una este foarte drăguță. O să ți-o arăt, se deschide cu un pion. Iar apoi m-am gîndit la discuția noastră de ieri.

— Ce? La discuția de ieri? repetă Levin, mijindu-și mulțumit ochii și răsufînd din greu după terminarea mesei, fără să-și poată aduce deloc aminte ce discuție avuseseră cu o zi înainte.

— Găsesc că ai dreptate în parte. Dezacordul dintre noi constă în faptul că tu iei drept mobil interesul personal, iar eu presupun că un interes pentru binele comun trebuie să-l aibă orice om ajuns la un anume nivel de educație. Poate că ai dreptate cînd susții că mai de dorit ar fi interesul material. În general, ai o fire prea *primesautière**, cum spun francezii; îți dorești ori o activitate pasionată, energică, ori nimic.

Levin își asculta fratele și nu înțelegea, sau nu voia să înțeleagă nimic. Nu se temea decît că acesta îi va pune o întrebare care îl va trăda că nu a auzit nimic.

— Uite-așa, amice, spuse Serghei Ivanovici, bătîndu-l pe umăr.

— Da, firește. Cum să nu! Nu pretind că adevărul e numai de partea mea, spuse Levin cu un zîmbet de copil vinovat. „Despre ce ne-om fi contrazis? se gîndi el. Desigur, eu am dreptate, are dreptate și el, și totul e minunat. Trebuie doar să mă duc la birou și să dau dispoziții.“ Se ridică, întinzîndu-și oasele și zîmbind.

Serghei Ivanovici zîmbea la rîndul lui.

— Dacă vrei să faci o plimbare, merg și eu cu tine, spuse el, nedorind să se despartă de fratele lui, care îl molipsea cu

* Spontană (fr.)

prospețimea și vioiciunea lui. Hai, trecem și pe la birou, dacă ai nevoie.

— Ah, Dumnezeule! strigă Levin, atât de tare, încât Serghei Ivanovici se sperie.

— Ce-ți veni?

— Ce-i cu mîna Agafiei Mihailovna? întrebă Levin, lovindu-se peste frunte. Am uitat de ea.

— E mult mai bine.

— Oricum, trec pe la ea. Nici n-apuci să-ți pui pălăria pe cap și m-am întors.

Și porni în fugă pe trepte, făcînd cu tocurile un zgomot ca de morișcă.

VII

În timp ce Stepan Arkadici se afla la Petersburg pentru a-și îndeplini obligația cea mai firească, știută de toți funcționarii și complet necunoscută nefuncționarilor, obligația cea mai necesară, fără îndeplinirea căreia nimeni nu poate rămîne în funcție, adică aceea de a aduce aminte la minister că existi, iar, pentru îndeplinirea acestei obligații, luase aproape toți banii din casă. În timp ce el își petrecea timpul într-un mod vesel și plăcut și la curse, și la vile, Dolly se mutase cu copiii la moșie, ca să micșoreze cît mai mult cheltuielile. Plecase la moșia ei primită ca zestre, Ergușovo, de unde se vînduse pădurea în primăvară, moșie aflată la cincizeci de verste de Pokrovskoe, proprietatea lui Levin.

La Ergușovo, vechiul conac fusese demolat de mult și, încă de pe cînd moșia îi aparținea prințului, pavilionul fusese reparat și mărit. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, pe cînd Dolly era încă un copil, pavilionul era încăpător și confortabil, deși stătea, ca toate pavilioanele, cu o latură spre alee și cu fața spre sud. Dar acum pavilionul era vechi și putred. Cînd Stepan Arkadici venise în primăvară să vîndă pădurea, Dolly îl rugase să cerceteze bine casa și să dea dispoziții să se facă reparațiile necesare. Ca toți soții vinovați, care se îngrijesc foarte mult de confortul soțiilor, Stepan Arkadici inspectase casa și dăduse toate poruncile necesare după părerea lui. După părerea lui, era nevoie ca tot mobilierul să fie tapițat

din nou cu creton, trebuiau puse draperii la ferestre, grădina trebuia curățată, era nevoie de un pod lângă heleșteu și trebuiau răsădite niște flori; dar uitase multe lucruri necesare, a căror lipsă avea s-o chinuiască mai apoi pe Daria Aleksandrovna.

Oricît încerca Arkadi Stepanovici să fie un tată și un soț grijuliu, nu putea nicidecum să-și aducă aminte că are soție și copii. Avea gusturi de burlac și nu ținea cont decît de ele. Întors la Moscova, îi spusese cu mîndrie soției că totul e pregătit, că pînă la sosirea ei casa va fi ca o jucărie și că o sfătuiește să plece. Pentru Stepan Arkadici mutarea la țară a soției era plăcută în toate privințele : era bine și pentru sănătatea copiilor, se cheltuia mai puțin, iar el era mai liber. La rîndul ei, Daria Aleksandrovna considera că mutarea la țară pe timpul verii le era necesară copiilor, mai ales fetei, care nu-și putea reveni după scarlatină și, în fine, așa era bine pentru ea, ca să scape de micile umilințe, de măruntele datorii față de furnizorul de lemne, față de vînzătorul de pește, față de pantofar, datorii care o chinuiau. Pe deasupra, plecarea îi făcea plăcere și pentru că visa s-o atragă la țară și pe sora ei, Kitty, care urma să se întoarcă din străinătate la mijlocul verii și i se recomandaseră băi. Kitty îi scrisese din stațiune că nimic nu-i surîde mai mult decît să-și petreacă vara alături de Dolly, la Ergușovo, loc plin de amintiri din copilărie pentru amîndouă.

Primele zile ale vieții ei la țară au fost foarte grele pentru Dolly. Locuise la țară în copilărie și rămăsese cu impresia că satul este salvarea de toate neplăcerile orașului, că, dacă viața la țară nu este frumoasă (lucru cu care Dolly se împăca ușor), este în schimb ieftină și comodă : se găsesc de toate, totul e ieftin, copiilor le e bine. Dar acum, sosind la Ergușovo ca stăpînă a proprietății, vedea că toate erau altfel decît credea ea.

A doua zi după venirea lor plouase cu găleata, iar în timpul nopții apa începuse să picure în coridor și în camera copiilor, așa că paturile trebuiseră mutate în sufragerie. Bucătăreasă nu era ; din cele nouă vaci, după spusele îngrijitoarei, unele urmau să fete, altele așteptau primul vițel, iar altele erau sterpe ; nici unt, nici lapte nu aveau, nici măcar pentru copii. Ouă nu erau. Nu puteau găsi o găină ; frigeau și fierbeau cocoși bătrîni, cu carnea vînată și afoasă. Nu puteau găsi

țărânci care să spele dușumelele, pentru că toate erau cu burta la gură. Nici cu trăsura nu se puteau plimba, pentru că unul dintre cai se speria și nu se lăsa înhamat. N-aveau unde se scălda : tot malul pîrîului era bătucit de copitele vitelor și expus vederii dinspre drum ; nici măcar nu se puteau plimba pe jos, pentru că vitele intrau în grădină prin gardul spart, iar printre ele era un taur furios care mugea, și de aceea se putea bănuî că împunge. Dulapuri pentru haine nu aveau ; cele pe care le aveau nu se închideau și se deschideau singure cînd treceai pe lîngă ele. Ceaune și oale nu aveau ; cazan pentru fiert rufe nu era, nu puteau găsi nici măcar o masă de călcat pentru odaia slujnicilor.

În primele zile, găsind, în loc de liniște și pace, aceste lipsuri îngrozitoare după părerea ei, Daria Aleksandrovna era disperată : se agita din răsuputeri, simțea că situația este fără ieșire și clipă de clipă își stăpînea lacrimile, care îi umezeau mereu ochii. Vechilul, un fost subofițer, pe care Stepan Arkadici îl îndrăgise și, din ușier, îl înaintase în funcție datorită înfățișării sale chipeșe și pline de prestanță, nu se implica deloc în necazurile Dariei Aleksandrovna, spunea respectuos : „Nu se poate face nimic, oamenii ăștia sînt niște ticăloși“ și nu o ajuta deloc.

Situația părea fără ieșire. Dar în familia Oblonski, ca în toate familiile, exista o persoană aproape neobservată, însă foarte importantă și utilă, Matriona Filimonovna. Ea o liniștea pe doamnă, o încredința că totul *se drege* (era expresia ei, de la ea o preluase Matvei) și, fără să se grăbească, fără să intre în panică, acționa.

Se împrieteni de îndată cu soția vechilului și, chiar din prima zi, stătu cu ea la o ceașcă de ceai sub salcîmi și discută toate treburile. Curînd, sub salcîmi luă ființă clubul Matrionei Filimonovna și tot aici, în cadrul acestui club, alcătuit din soția vechilului, starostele și slujbașul de la birou, începură să fie înlăturate una cîte una greutățile vieții – și peste o săptămînă, într-adevăr, toate erau *drese*. Acoperișul a fost reparat, au găsit bucătăreasă, o cumătră a starostelui, au cumpărat găini, au început să primească lapte, grădina a fost împrejmuită cu un gard de nuiiele, tîmplarul a făcut o maglă pentru rufe, la dulapuri s-au pus cîrlige și nu se mai deschideau la întîmplare, iar o scîndură acoperită cu stofă groasă, din care se fac mantalele pentru soldați, a fost sprijinită cu

un capăt pe brațul unui fotoliu și cu celălalt pe comodă, astfel încît în odaia slujnicelor a început să miroasă a fier de călcat.

— Uite așa! spuse Matriona Filimonovna, arătînd spre masa de călcat. Și dumneata te dădeai de ceasul morții.

Li s-a făcut chiar și o cabină de baie din niște paravane de paie. Lili începu să se scalde, iar pentru Daria Aleksandrovna se împliniră măcar parțial așteptările unei vieți, poate nu tihnite, dar confortabile la țară. Cu cei șase copii ai ei, Daria Aleksandrovna nu putea avea parte de tihnă. Unul se îmbolnăvea, altul putea să se îmbolnăvească, al treilea avea nevoie de ceva, al patrulea părea să aibă un caracter urît etc. etc. Rar, foarte rar avea norocul unei perioade tihnite. Însă pentru Daria Aleksandrovna aceste griji și neliniști erau singura fericire posibilă. Dacă nu ar fi fost acestea, ar fi rămas singură cu gîndurile ei despre soțul care nu o iubea. Dar acum, oricît de greu erau de suportat pentru o mamă frica de boli, bolile și amărăciunea la vederea unor apucături rele ale copiilor, totuși, copiii îi compensau amărăciunile cu micile bucurii pe care i le ofereau. Bucuriile acestea erau atît de mărunte, încît treceau aproape neobservate, ca aurul în nisip, iar în momentele proaste ea nu vedea decît amărăciunile, decît nisipul; dar avea parte și de momente bune, cînd nu vedea decît bucuriile, decît aurul.

Acum, în izolarea ei de la țară, Daria Aleksandrovna începu să-și dea din ce în ce mai des seama de aceste bucurii. Adeseori, uitîndu-se la copii, făcea toate eforturile cu putință spre a se convinge că se înșală, că, mamă fiind, este partinitoare cu ei; totuși, nu putea să nu-și spună că are copii minunați, toți șase, fiecare în felul lui, așa cum rar se întîmplă – și era fericită și se mîndrea cu ei.

VIII

La sfîrșitul lui mai, cînd toate se aranjaseră mai mult sau mai puțin, primi de la soțul ei răspunsul la plîngerile despre harababura de la moșie. El îi scria, rugînd-o să-l ierte că nu se gîndise la toate și promițîndu-i să vină de îndată ce va avea posibilitatea. Această posibilitate nu se ivi, și pînă la începutul lui iunie Daria Aleksandrovna locui singură la țară.

De Sfîntul Petru, duminică, Daria Aleksandrovna se duse la liturghie să-și împărtășească toți copiii. În conversațiile ei intime, cu sora, cu mama, cu prietenii ei, Daria Aleksandrovna îi uimea adeseori pe toți cu atitudinea ei liber-cugetătoare față de religie. Avea o ciudată religie a metempsihozei, în care credea cu tărie, ținînd prea puțin seama de dogmele bisericii. Însă, în familie, ea – și nu numai ca să dea exemplu, ci din toată inima – îndeplinea cu strictețe toate prescripțiile bisericii, iar faptul că de un an de zile copiii ei nu fuseseră la împărtășanie o neliniște foarte mult, așa că, cu deplina aprobare și înțelegere a Matrionei Filimonovna, se hotărîse să săvîrșească acum acest ritual.

Cu cîteva zile înainte, Daria Aleksandrovna se gîndise cum să-și îmbrace copiii. Hăinuțele fură cusute, refăcute și spălate, tivurile și volănașele fură lăsate mai jos, se cusură nasturii și se pregătiră panglicile. Numai o rochie pentru Tania, pe care se apucase s-o coasă englezoaica, îi făcu mult sînge rău Dariei Aleksandrovna. Modificînd rochia, englezoaica nu potrivise bine pensele, scosese mînecele prea în afară și mai că nu stricase totul. Dar Matriona Filimonovna avusese ideea să facă niște clini și ieși o mică pelerină. Lucrurile se îndreptaseră, dar era cît pe ce să se certe cu englezoaica. Totuși, dimineața totul era în regulă, iar pe la nouă – oră pînă la care îl rugaseră pe preot să aștepte cu slujba – strălucind de bucurie, gătiți nevoie-mare, copiii stăteau pe peron, lîngă trăsură, așteptîndu-și mama.

În locul Corbului, care se speria, profitînd de protecția Matrionei Filimonovna, fusese înhămat Murgul vechilului, iar Daria Aleksandrovna, reținută de grijile propriiei toalete, îmbrăcată într-o rochie albă de muselină, ieși și urcă în trăsură.

Daria Aleksandrovna se pieptănase și se îmbrăcase cu grijă și cu emoție. Altădată se îmbrăca pentru ea însăși, ca să fie frumoasă și să placă; apoi, pe măsură ce îmbătrînea, îmbrăcatul îi făcea tot mai puțină plăcere: vedea că nu mai arăta bine. Acum însă nu se îmbrăca pentru ea, pentru propria ei frumusețe, ci pentru ca, fiind mama acestor copii minunați, să nu strice impresia generală. Și, uitîndu-se pentru ultima oară în oglindă, rămăsese mulțumită de sine. Era frumoasă. Nu atît de frumoasă cum ar fi vrut altădată să fie la un bal, dar frumoasă pentru scopul pe care îl avea acum.

La biserică, în afară de țărani, de rîndași și de femeile lor, nu mai era nimeni. Dar Daria Aleksandrovna vedea sau i se părea că vede încîntarea trezită de copiii ei și de ea însăși. Copiii nu numai că erau splendizi în hăinuțele lor, dar erau simpatici și prin felul cum se purtau. Ce-i drept, Alioșa, nu stătea deloc bine : se foia întruna și voia să-și vadă vestonașul din spate ; totuși, era nemaipomenit de drăguț. Tania stătea ca un om mare și avea grijă de cei mai mici. Iar micuța Lili era admirabilă prin uimirea naivă față de toate cele și era greu să nu zîmbești cînd ea, primind împărțășania, a spus : „*Please, some more*“*.

În drum spre casă copiii simțeau că se săvîrșise ceva solemn și erau cuminți.

Totul a fost bine și acasă ; dar la micul-dejun Grișa a început să fluiera și, ceea ce era și mai rău, nu a ascultat-o pe englezoaică și a fost lăsat fără desert. Dacă ar fi fost de față, Daria Aleksandrovna nu ar fi permis să fie pedepsit într-o asemenea zi ; însă trebuia să susțină decizia englezoaicei, confirmînd că Grișa va rămîne fără desert. Asta a stricat puțin bucuria tuturor.

Grișa plîngea, spunînd că și Nikolenka a fluierat fără să fie pedepsit și că nu plînge din pricina plăcintei – lui îi e totuna – ci fiindcă au fost nedrepti cu el. Situația devenise tristă și Daria Aleksandrovna se hotărî să meargă la englezoaică și să trateze cu ea iertarea lui Grișa. Dar, trecînd prin salon, văzu o scenă care-i umplu inima de atîta bucurie, încît ochii i se umplură de lacrimi, și îl iertă singură pe făptaș.

Pedepsitul ședea în salon, pe pervazul ferestrei din colț ; lîngă el, Tania stătea în picioare, cu o farfurie în mînă. Sub pretextul că voia să le dea de mîncare păpușilor, o rugase pe englezoaică să-i dea voie să ducă porția ei de plăcintă în camera copiilor și i-o adusese fratelui ei. Continuînd să plîngă din pricina pedepsei nedrepte, băiețelul mîncă din plăcintă și, printre lacrimi, spunea : „Mîncă și tu, o să mîncăm amîndoi... amîndoi“.

Asupra Taniei acționase mai întîi mila pentru Grișa, apoi conștiința faptei sale bune, așa că avea și ea ochii plini de lacrimi ; dar, fără să refuze, își mîncă porția.

* Încă puțin, vă rog (engl.)

Văzîndu-și mama, copiii se speriară, dar, uitîndu-se mai bine la chipul ei, înțeleseră că fac bine, începură să rîdă cu gurile pline de plăcintă și să-și șteargă buzele zîmbitoare cu mîinile, așa că-și întinseră pe fețele strălucind de bucurie lacrimile amestecate cu dulceață.

— Dumnezeu! Noua ta rochie albă! Tania! Grișa! zicea mama, încercînd să salveze rochia, dar cu lacrimi în ochi, surîzînd de încîntare.

Hăinuțele noi fură dezbrăcate, fetițelor li se spuse să se îmbrace în bluze, băieților — în vestonașele vechi. Daria Aleksandrovna porunci să se pregătească brecul, înhămîndu-l din nou, spre părerea de rău a vechilului, pe Murgul, ca să plece cu toții după ciuperci și la cabina de baie. În camera copiilor începură să răsune strigăte de încîntare, care nu încetară pînă în clipa plecării.

Adunară un paner întreg de ciuperci, și pînă și Lili găsi o ciupercă albă. Mai înainte miss Hull găsea ea ciuperca și i-o arăta; dar acum Lili găsisese singură o ciupercă mare și toți strigau cît îi ținea gura: „Lili a găsit o ciupercă!“

Apoi plecară la pîrîu, traseră caii sub mesteceni și se duseră la cabina de baie. Vizitiul Terenti, legînd de un copac caii, care se apărau de tăuni cu coada, se culcă pe iarbă la umbra unui mestecăn și își aprinse pipa, trăgînd cu urechea la strigătele vesele ale copiilor care se auzeau neîncetat din cabina de baie.

Deși îi era greu să-i supravegheze pe toți copiii și să nu-lase să facă pozne, deși îi era greu să-și amintească și să nu încurce toți acești ciorăpei, pantalonași și pantofiori scoși de pe atîtea picioare, să dezlege, și să lege șnururi, să descheie nasturi, pe Daria Aleksandrovna, căreia scăldatul îi plăcuse întotdeauna, considerîndu-l folositor pentru copii, nu o încînta nimic mai mult ca acest scăldat cu toți copiii. Să ia în mînă piciorușele durdulii, trăgînd pe ele ciorapii, să ia în brațe și să scufunde în apă micile trupuri goale și să audă țipete ba de bucurie, ba de spaimă; să-i vadă tresăltînd de bucurie, cu ochii mari, speriați și veseli, pe acești heruvimi ai ei, care se bălăceau în apă împrăștiind stropi — era pentru ea o mare încîntare.

Cînd jumătate dintre copii erau gata îmbrăcați, spre cabină veniră și se opriră, sfioase, niște țărânci gătite, care fuseseră la cules susai și laptele-cucului. Matriona

Filimonovna o strigă pe una dintre ele, ca să-i dea să pună la uscat un cearșaf scăpat în apă și o cămașă, iar Daria Aleksandrovna intră în vorbă cu femeile. Acestea nu înțeleseseră la început întrebarea, rîseră cu palma la gură, dar curînd prinseră curaj și începură să vorbească cu ea, cîști-gînd-o pe Daria Aleksandrovna prin admirația sinceră pe care le-o arătau copiilor.

— Uite ce frumoasă-i, albă ca zahărul, spuse una uitîndu-se la Tanecika și clătînd din cap. Da' îi slabă...

— Da, a fost bolnavă.

— Și pe cel mic l-ați scăldat? întrebă alta, arătînd spre prunc.

— Nu, n-are decît trei luni, îi răspunse cu mîndrie Daria Aleksandrovna.

— Ca să vezi!

— Dar tu ai copii?

— Am avut patru, mi-au rămas doi: un băiat și o fetiță. Am întărcat-o la începutul cîșlegilor trecute.

— E mare?

— Are aproape doi ani.

— Și ai alăptat-o atît de mult?

— Așa-i obiceiul nostru: trei posturi...

Și conversația deveni foarte interesantă pentru Daria Aleksandrovna: cum a născut? ce boli a avut? unde-i soțul? vine des s-o vadă?

Dariei Aleksandrovna nu-i mai venea să plece de lîngă țărănci, atît de interesantă i se părea discuția cu ele, fiindcă aveau absolut aceleași interese. Cel mai mult îi plăcea că, așa cum vedea limpede, femeile se minunau mai ales de faptul că ea are mulți copii și că aceștia sînt frumoși. Femeile o făcură să rîdă pe Daria Aleksandrovna și o supărară pe englezoaică, aceasta văzîndu-se pricina acestui rîs pe care nu-l înțelegea. Una dintre tinerele femei se uită la englezoaică și cînd văzu că aceasta, care se îmbrăca ultima, își punea pe ea cea de-a treia jupă, nu se putu abține și spuse: „Iote la ea, se înfofolește, se înfofolește și nu mai gătește!“, la care toate celelalte izbucniseră în rîs.

IX

Înconjurată de toți copiii scăldați, cu căpșoarele ude, Daria Aleksandrovna, avînd o basma pe cap, se apropia cu trăsura de casă cînd vizitiul îi spuse :

— Vine spre noi un domn, parcă ar fi cel de la Pokrovskoe.

Daria Aleksandrovna se uită și se bucură, recunoscîndu-l pe Levin, care cu o pălărie gri și cu pardesiu de aceeași culoare, venea spre ei. Întotdeauna se bucura să-l vadă, dar acum se bucura și mai mult, fiindcă el o va vedea în toată gloria ei. Nimeni n-ar fi putut înțelege mai bine măreția ei și în ce consta ea.

Văzînd-o, Levin se pomeni în fața unuia dintre tablourile din viața lui de familie, pe care și le imaginase cîndva.

— Parcă ai fi o cloșcă, Daria Aleksandrovna.

— Ah, ce mult mă bucur să te văd ! spuse ea, întinzîndu-i mîna.

— Te bucuri, dar nu mi-ai dat de știre. La mine e fratele meu. Am primit de la Stiva o scrisoare, în care îmi spune că ești aici.

— De la Stiva ? îl întrebă cu uimire Daria Aleksandrovna.

— Da, îmi scrie că te-ai mutat și crede că-mi vei permite să te ajut cu ceva, răspunse Levin și, spunînd acestea, se fîstîci brusc, își întrerupse discursul și merse tăcut în urma brecului, rupînd din mers mlădițe de mestecăn și mușcînd din ele. Se fîstîcise ca urmare a presupunerii că Dariai Aleksandrovna nu-i va plăcea ajutorul unui om străin într-o problemă pe care ar fi trebuit s-o rezolve soțul ei. Într-adevăr, Daria Aleksandrovna detesta această manieră a lui Stepan Arkadici de a lăsa treburile lui de familie pe seama altora. Și înțelese pe loc că Levin își dădea seama de acest lucru. Pentru această finețe a înțelegerii, pentru această delicatețe îl iubea ea pe Levin.

— Firește, continuă Levin, am înțeles că asta nu înseamnă decît că dumneata vrei să mă vezi, ceea ce m-a bucurat foarte mult. Înțeleg, desigur, că dumneata, orășeancă get-beget, găsești că viața de aici e sălbatică, așa încît, dacă ai nevoie de ceva, sînt la dispoziția dumitale.

— O, nu ! îi răspunse Dolly. În primele zile m-am simțit tracasată, dar acum toate s-au aranjat excelent datorită

bătrînei mele doici, spuse ea, arătînd spre Matriona Filimonovna, care înțelegea că se vorbește despre ea și zîmbea cu prietenie spre Levin. Îl cunoștea și știa că ar fi o partidă bună pentru domnișoara, și dorea ca totul să se aranjeze.

— Urcă și dumneata, ne înghesuim în partea asta, spuse ea.

— Nu, fac o plimbare pe jos. Copii, care vine cu mine să ne luăm la întrecere cu caii?

Copiii îl cunoșteau foarte puțin pe Levin, nu-și aminteau cînd l-au mai văzut, dar nu arătau față de el acel sentiment ciudat de timiditate și dezgust pe care copiii îl au adesea față de adulții prefăcuți și din pricina căruia adesea au de suferit. Prefăcătorii de orice fel îl poate înșela pe omul cel mai inteligent, cel mai perspicace; dar pînă și copilul cel mai puțin inteligent intuiește prefăcătorii, oricît de bine ar fi ea disimulată, și se simte dezgustat de ea. Oricît de multe defecte ar fi avut Levin, n-avea nici cea mai mică urmă de prefăcătorie, și de aceea copiii îi arătară aceeași atitudine prietenească pe care o observaseră pe chipul mamei lor. La propunerea lui, cei doi copii mai mari săriră de îndată din trăsura și fugiră cu el la fel de simplu ca și cum ar fi fugit cu doica, cu miss Hull sau cu mama lor. Lili se ceru și ea la el, mama i-o întinse, iar Levin și-o puse pe umeri și fugi cu fetița în spate.

— Nu te teme, nu te teme, Daria Aleksandrovna! spuse el, zîmbind vesel spre mama copiilor. E imposibil s-o lovesc sau s-o scap jos.

Și uitîndu-se la mișcările lui dibace, puternice, precaut grijulii și prea încordate, mama copiilor se liniști și îl urmărea zîmbindu-i vesel și aprobator.

Aici, la țară, cu copiii și cu Daria Aleksandrovna, pe care o simpatiza, Levin ajunsese în acea stare de copilărie care îi dădea ghes adeseori, datorită căreia Daria Aleksandrovna ținea atît de mult la el. Fugind cu copiii, îi învăța exerciții de gimnastică, o amuza pe miss Hull cu engleza lui proastă și îi povestea Dariei Aleksandrovna cu ce se ocupa la țară.

După masa de prînz, Daria Aleksandrovna, stînd singură cu el pe balcon, aduse vorba despre Kitty.

— Știi? Kitty va sosi aici și-și va petrece vara alături de mine.

— Adevărat? făcu el roșind și, ca să schimbe imediat discuția, întrebă: Deci, să-ți trimit două vaci? Dacă vrei să nu-mi

rămîi datoare, poţi să-mi dai cîte cinci ruble pe lună, deşi ar trebui să-ţi fie ruşine.

— Nu, mulţumesc. Acum s-a aranjat totul.

— Atunci o să mă uit la vacile voastre şi, cu permisiunea dumitale, o să dau dispoziţii cum să fie hrănite. Totul depinde de hrană.

Şi Levin, numai ca să schimbe discuţia, îi expuse Dariei Aleksandrovna teoria sa despre producţia de lapte, constînd în ideea că vaca nu este decît o maşină de transformare a nutreţului în lapte etc.

Spunea aceste lucruri şi dorea cu patimă să audă amănunte despre Kitty, temîndu-se în acelaşi timp de aceste amănunte. Se temea că îşi va pierde liniştea cîştigată cu atîta greutate.

— Mda, însă de toate acestea trebuie să aibă grijă cineva, şi cine s-o facă ? îi replică, fără chef, Daria Aleksandrovna.

Cu ajutorul Matrionei Filimonovna, îşi orînduise gospodăria atît de bine, încît nu voia să schimbe nimic ; de fapt, nici nu credea în cunoştinţele lui Levin despre agricultură. Teoria că vaca este o maşină de lapte i se părea suspectă. I se părea că asemenea teorii nu pot decît să stînjenească bunul mers al gospodăriei. I se părea că lucrurile sînt mai simple : că Bălţata şi Pintenoaga trebuie hrănite şi adăpate mai bine, iar bucătarul nu trebuie lăsat să ducă lăturile pentru vaca spălătoresei. Aceste lucruri erau clare. Iar ideile despre nutreţul făinos şi ierbos erau îndoielnice şi obscure. Cea mai mare dorinţă a ei era să vorbească despre Kitty.

X

— Kitty îmi scrie că nu-şi doreşte nimic altceva decît singurătate şi linişte, spuse Dolly după un moment de tăcere.

— Dar cu sănătatea cum stă ? întrebă Levin cu emoţie. E mai bine ?

— Slavă Domnului, s-a restabilit complet. N-am crezut niciodată că e bolnavă de piept.

— Ah, mă bucur foarte mult ! spuse Levin, iar în timp ce el rostea aceste cuvinte lui Dolly i se păru că vede pe faţa lui ceva emoţionant şi neajutorat.

— Ascultă, Konstantin Dmitrici, spuse Daria Aleksandrovna, cu zîmbetul ei bun și puțin ironic, de ce ești supărat pe Kitty?

— Eu? Nu sînt supărat, spuse Levin.

— Ba da, ești supărat. De ce n-ai trecut nici pe la noi, nici pe la ei, atunci cînd ai fost la Moscova?

— Daria Aleksandrovna, spuse el, roșind pînă în vîrfurile urechilor, chiar mă mir că dumneata, care ești atît de bună la suflet, nu simți asta. De ce nu mă cruți pur și simplu, cînd știi...

— Ce să știi?

— Știi că am cerut-o în căsătorie și m-a refuzat, rosti Levin, și toată tandrețea pe care cu o clipă în urmă o simțea pentru Kitty fu înlocuită în sufletul lui de ciudă și de sentimentul jignirii.

— De ce crezi că știi?

— Pentru că știe toată lumea.

— Uite că te înșeli: eu n-am știut, deși am bănuț.

— Aha! Dar acum știi.

— N-am știut decît că s-a întîmplat ceva, dar ce – asta n-am putut s-o aflui niciodată de la Kitty. Am văzut doar că s-a întîmplat ceva, ceva ce o chinuia groaznic, și că ea m-a rugat să nu-i vorbesc niciodată despre asta. Iar dacă nu mi-a spus mie, n-a spus nimănui. Dar ce a fost între voi? Spune-mi!

— Ți-am spus ce a fost.

— Cînd?

— Cînd am fost ultima dată la voi.

— Știi ce vreau să-ți spun? întrebă Daria Aleksandrovna. Îmi pare foarte, foarte rău. Dumneata nu suferi decît din orgoliu.

— Se poate, spuse Levin, dar...

Ea îl întrerupse:

— Dar de ea, de biata de ea, îmi pare teribil, teribil de rău. Acum înțeleg totul.

— Ei bine, Daria Aleksandrovna, scuză-mă, spuse el, rîdîndu-se. La revedere! Rămii cu bine, Daria Aleksandrovna!

— Nu, stai, spuse ea, apucîndu-l de mîncă. Stai, așază-te.

— Te rog, te rog, să nu vorbim despre asta, spuse el, așezîndu-se la loc și simțînd în același timp că în sufletul lui renaște și se mișcă speranța care i se păruse înmormîntată pentru totdeauna.

— Dacă nu aş ţine la dumneata, spuse Daria Aleksandrovna, şi ochii i se umplură de lacrimi, dacă nu te-aş cunoaşte, aşa cum te cunosc...

Sentimentul care părea mort se trezea din ce în ce mai mult la viaţă, se ridica şi punea stăpânire pe inima lui Levin.

— Da, acum am înţeles tot, continuă Daria Aleksandrovna. Dumneata nu poţi înţelege. Voi, bărbaţii, care sînteţi liberi, care alegeţi, ştiţi întotdeauna precis pe cine iubiţi. Dar o fată care aşteaptă, supusă mereu acestei pudori feminine, de domnişoară, o fată care vă vede pe voi, bărbaţii, de departe, care crede orice i se spune, — o fată are şi poate avea sentimentul că nu ştie pe cine iubeşte şi nu ştie ce să spună.

— Da, dacă inima nu-i şopteşte...

— Nu, inima îi şopteşte. Dar ia gîndeşte-te: voi, bărbaţii, aveţi o intenţie cu o fată, îi frecvenţaţi casa, studiaţi terenul, aşteptaţi să vedeţi dacă veţi găsi la ea ceea ce vă place şi apoi, după ce v-aţi convins că o iubiţi, îi cereţi mîna...

— Nu, lucrurile nu stau deloc aşa.

— Oricum, voi îi faceţi declaraţia atunci cînd dragostea vi s-a împlinit sau cînd, între două fete, balanţa înclină în favoarea uneia. Dar pe fată nu o întreabă nimeni. Lumea vrea ca ea să aleagă singură, iar ea nu poate să aleagă şi nu răspunde decît da şi nu.

„Da, alegerea a fost între mine şi Vronski“, se gîndi Levin, iar mortul care aştepta în sufletul lui muri din nou, apăsîndu-i dureros inima.

— Daria Aleksandrovna, spuse el, aşa se alege o rochie sau mai ştiu eu ce cumpărătură, dar nu dragostea. Alegerea a fost făcută şi cu atît mai bine... Şi nu mai poate fi repetată.

— Ah, orgoliul, orgoliul! spuse Daria Aleksandrovna, parcă dispreţuindu-l pentru josnicia acestui sentiment în comparaţie cu celălalt sentiment, superior, pe care nu-l cunosc decît femeile. Atunci cînd ai cerut-o în căsătorie pe Kitty, ea se afla în situaţia cînd nu-ţi putea răspunde. Se îndoia. Ezita între dumneata şi Vronski. Pe el îl vedea în fiecare zi, pe dumneata nu te mai văzuse de mult. Să zicem, dacă Kitty ar fi fost mai în vîrstă... Pentru mine, de pildă, în locul ei, n-ar fi putut exista vreo ezitare. Pe Vronski nu l-am putut suferi niciodată şi am avut dreptate.

Levin îşi aminti răspunsul lui Kitty. Îi spusese: *Nu, asta nu se poate...*

— Daria Aleksandrovna, spuse el cu răceală, prețuiesc încrederea pe care o ai în mine ; cred că te înșeli. Însă, fie că am sau nu dreptate, acest orgoliu, pe care îl disprețuiești atât de mult, face ca orice gând despre Katerina Aleksandrovna să fie pentru mine imposibil, înțelegi, imposibil.

— Nu-ți mai spun decît un singur lucru. Înțelegi că vorbesc despre sora mea, pe care o iubesc ca pe copiii mei. Nu spun că te-ar iubi, n-am vrut să zic decît că refuzul ei în clipa respectivă nu demonstrează absolut nimic.

— Nu știu ! spuse Levin, sărind în picioare. Dacă ai ști cît de mult mă faci să sufăr ! E același lucru ca și cum ți-ar muri un copil, iar eu ți-aș spune : a fost uite-așa și-așa și ar fi putut să trăiască, iar dumneata te-ai fi bucurat de el. Însă a murit, a murit, a murit...

— Ce ridicol ești ! spuse Daria Aleksandrovna cu un zîmbet trist, fără să țină seama de tulburarea lui Levin. Da, acum înțeleg totul, continuă ea, îngîndurată. Deci, n-o să vii pe la noi cînd Kitty va fi aici ?

— Nu, n-o să vin. Firește, n-o s-o evit pe Katerina Aleksandrovna, dar, unde voi putea, o voi scuti de prezența mea neplăcută.

— Ești foarte, foarte ridicol, repetă Daria Aleksandrovna, privindu-i cu tandrețe chipul. Bine, să rămînă ca și cum n-am vorbit niciodată despre asta. De ce ai venit, Tania ? o întrebă ea în franceză pe fiica ei, care tocmai intrase.

— Mamă, unde-i lopățica mea ?

— Eu vorbesc cu tine franțuzește, așa vorbește-mi și tu.

Fetița voi să spună, dar uitase cum se spune „lopățică“ în franceză, maică-sa îi șopti și după aceea, tot în franceză, îi explică unde-și poate găsi lopățica. Toate acestea i se părură penibile lui Levin.

Acum toate, în casa Dariei Aleksandrovna și la copiii ei, nu i se mai părură atît de simpatice ca mai înainte.

„De ce o fi vorbind franțuzește cu copiii ? se întrebă. E ceva atît de nefiresc și de fals ! Și copiii simt asta. Să-i înveți franțuzește și să-i dezveți de sinceritate“, se gîndi el, neștiind că Daria Aleksandrovna meditase la acest lucru de vreo douăzeci de ori și, chiar în detrimentul sincerității, găsise că e necesar să-i învețe pe copii în felul acesta.

— De ce vrei să pleci ? Mai stai.

Levin rămase pînă la ceai, dar veselie îi dispăruse și se simți stînjinit.

După ceai, ieși în vestibul și porunci să se înhame caii, iar cînd se întoarse o surprinse pe Daria Aleksandrovna tulburată, mîhnită și cu lacrimi în ochi. Cît lipsise Levin, avusese loc un incident groaznic pentru Daria Aleksandrovna, care îi spulberase deodată toată bucuria din acea zi și mîndria pentru copiii ei. Grișa și Tania se luaseră la bătaie pentru o minge. Daria Aleksandrovna auzise țipete în camera copiilor, dăduse fuga acolo și îi găsisese într-un hal fără de hal. Tania îl apucase pe Grișa de păr, iar el, cu fața desfigurată de furie, o lovea cu pumnii unde nimerea. Ceva se frînse în inima Dariei Aleksandrovna, cînd văzu această scenă. O beznă parcă se lăsă peste viața ei : înțelese că și copiii ei, cu care se mîndrea atît de mult, nu numai că erau cît se poate de obișnuiți, dar erau copii răi, prost educați, cu apucături grosolane, sălbatice.

Nu mai putea vorbi nimic, nu mai putea să se gîndească la nimic altceva și nu era în stare să-i povestească lui Levin amărăciunea pe care o simțea.

Levin văzu că este nefericită și încercă să o consoleze, spunîndu-i că nu-i nimic rău în asta, că toți copiii se bat ; dar, spunînd aceste lucruri, Levin își zicea în sinea lui : „Nu, eu n-o să mă fandosesc și n-o să vorbesc franțuzește cu copiii mei, dar copiii mei au să fie altfel : nu-i nevoie decît să nu-i strici, să nu-i mutilezi pe copii, și ei vor fi minunați. Da, copiii mei vor fi altfel“.

Își luă rămas-bun și plecă, iar ea nu mai încercă să-l rețină.

XI

La mijlocul lui iunie la Levin veni starostele din satul surorii lui, aflat la douăzeci de verste de Pokrovskoe, ca să-i dea socoteală despre mersul treburilor și despre cosit. Principalul venit de pe moșia surorii lui Levin era cel dat de luncile inundabile. În anii trecuți țărani iși împărțeau fineața între ei, plătind cîte douăzeci de ruble pe deseatină. Cînd Levin luase moșia în administrarea lui și văzuse finețele, constatase că prețul era prea mic și fixase unul de douăzeci și

cinci de ruble pe deseatină. Țăranii nu dăduseră acest preț și, după cum bănuia Levin, îi alungaseră pe ceilalți clienți. Atunci Levin se duse el însuși în sat și dăduse dispoziție ca fînețele să fie cosite cu oameni plătiți, altele să fie date în parte. Țăranii din sat se împotriviseră din răspuțeri acestor noi condiții, dar sistemul se puse în mișcare și în primul an venitul fîneței se dublase. Cu doi ani și cu un an în urmă continuase împotrivirea țăranilor și cositul se făcuse după aceeași înțelegere. Însă în anul acela țăranii luaseră ei cositul în parte, urmînd să-și oprească o treime din recoltă, și acum starostele venise să-i explice că finul fusese adunat și că el, temîndu-se de ploaie, chemase un om de la birou, împărțise în prezența acestuia finul și clădise unsprezece stoguri pentru proprietar. După răspunsurile lui evazive la întrebarea cît fin dăduse fîneța principală, după graba starostelui, care împărțise finul fără să-i ceară permisiunea, după tonul cu care îi vorbea țăranul, Levin pricepu că în această operație ceva nu era curat și se hotărî să se ducă acolo ca să verifice personal.

Ajungînd în sat la amiază și lăsîndu-și calul la un țăran bătrîn, soțul doicii fratelui lui, cu care era prieten, Levin se duse la prisaca bătrînului, dorind să afle de la el amănunte privitoare la împărțirea finului. Parmenîci, un bătrîn vorbăreț și plăcut la înfățișare, îl primi cu bucurie pe Levin, îi arătă toată gospodăria lui, îi povesti o mulțime de lucruri despre albine și despre roiul din anul acela; dar la întrebările lui Levin despre cosit răspundea evaziv și fără plăcere. Acest lucru îi întări și mai mult lui Levin suspiciunea. Se duse la fîneță și văzu stogurile. În fiecare dintre acestea nu puteau fi cîte cincizeci de care și, ca să-i prindă pe țăranii cu minciuna, porunci să fie chemați imediat cei care căraseră finul, să încarce stogul în care și să-l mute într-un hambar. Stogul încăpu în numai treizeci și două de care. Cu toate că starostele îl încredința că finul fusese moale și că în stoguri se îndesase, cu toate jurămintele că totul se făcuse cinstit, Levin rămase la părerea lui, spunîndu-le că împărțiseră finul fără permisiunea lui și că de aceea nu primește stogurile ca avînd cîte cincizeci de care. După îndelungi tratative hotărîră ca țăranii să ia în contul părții lor cele unsprezece stoguri, considerînd că fiecare din ele are cîte cincizeci de care, iar proprietarului să i se facă parte din nou. Aceste tratative și împărțitul căpițelor ținură pînă la prînzul cel mic. Cînd

ultima căpiță fu împărțită, Levin lăsă în grija slujbaşului supravegherea treburilor, se așează pe o căpiță însemnată cu o ramură de răchită și începu să admire lunca ce foia de oameni.

În fața lui, dincolo de balta pe care o forma o curbură a râului, sporovăind vesel, se mișca un șir multicolor de femei și, din brazdele greblate, pe miriștea gri-cenușie, se alcătuiau repede vălătuci uriași, șerpuitori. În urma femeilor veneau bărbații cu furcile și din vălătuci creșteau căpițe late, înalte, înfoiate. În stînga, pe lunca greblată mai demult, scîrțîiau căruțele și, una după alta, ridicate cu țapoaielor uriașe, dispăreau căpițele și, în locul lor, se ridicau munți grei de fin mirositor, lăsați către crupele cailor.

— Bună vreme de adunat! Ce fin o să fie! spuse bătrînul, așezîndu-se lîngă Levin. Ceai, nu fin! Ia te uită cum se mis-tuie, parcă ar fi grăunțele pe care le ciugulesc dimineața bobocii! adăugă el, arătînd spre căpițele care se încărcau. De la prînz au cărat mai bine de jumătate. E ultima? strigă el la un flăcău, care, stînd în partea din față a cotigii și filfîind capetele hățurilor din cîneapă, trecea pe alături.

— Ultima, tată! strigă flăcăul, strunind calul și, zîmbind, se uită în spate, la femeia rumenă, care zîmbea și ea, șezînd în partea din spate a cotigii.

— Cine-i? Ți-e fecior? îl întrebă Levin.

— Mezinul, spuse bătrînul cu un zîmbet duios.

— Ce voinic!

— Da, e zdravăn, n-am ce zice.

— E însurat?

— Da, s-au împlinit doi ani de Sfîntul Filip.

— Are copii?

— Care copii! Un an întreg n-a priceput nimic, se rușina. Da' ce mai fin! Zici că-i ceai și nimic altceva, spuse el, vrînd să schimbe discuția.

Levin se uită cu atenție la Vanka Parmenov și la soția lui, care, în apropiere, încărcau o căpiță în căruță. Ivan Parmenov stătea în picioare în căruță, primind, aranjînd și călcînd în picioare finul, pe care mai întîi cu brațele și apoi cu furca i-l dădea cu dibăcie gospodina cea tînără și frumoasă. Femeia muncea ușor, vesel, cu îndemînare. Nu lua imediat cu furca finul gros, îndesat. Mai întîi îl înfoia, apoi înfigea furca, după care, cu o mișcare viguroasă și rapidă, apăsa cu toată greutatea trupului și imediat, dezdoindu-și spinarea încinsă cu un

brîu roșu, se îndrepta și, împingîndu-și înainte sînii rotunzi de sub cămașa albă, apuca astfel coada furcii cu mîinile și arunca finul sus pe grămadă. Grăbit, dorind probabil s-o scu-tească de orice efort de prisos, Ivan își desfăcea larg brațele, apuca finul aburcat cu furca și îl împrăstia deasupra. Săl-tîndu-i ultimele fire de fin cu grebla, femeia se scutură de pleava care-i căzuse pe grumaz și, îndreptîndu-și basmaua roșie, alunecată pe fruntea ei albă, nearsă de soare, se băgă sub căruța ca să lege încărcătura. Ivan îi dădea sfaturi cum să lege frînghia de inima căruței și izbucni în hohote de rîs cînd femeia îi spuse ceva. Pe chipurile lor se citea o dragoste puternică, tînără, de-abia trezită.

XII

Claia de fin din căruța fusese legată. Ivan sări pe pămînt și luă de căpăstru calul bun, bine hrănit. Tînăra țărăncă aruncă în vîrfurile greblei și, cu pas vioi, dînd din mîini, li se alătură celorlalte femei, adunate ciopor. Ivan, trăgînd căruța în drum, porni după alte două căruțe. Cu greblele pe umăr, cu straietele multicolore și sporovăind cu voci răsună-toare, vesele, femeile mergeau în urma căruțelor. Una dintre ele, cu vocea grosolană, vijelioasă, începu un cîntec și îl duse pînă la refren și deodată, de la început, același cîntec fu reluat de vreo cincizeci de voci diferite, groase și subțiri, sănătoase.

Cîntînd, femeile se apropiau de Levin și lui i se părea că un nor însoțit de tunete de veselie venea asupra lui. Norul veni și îl cuprinse și pe el, și căpița pe care stătea întins, și celelalte căpițe, și toată lunca dimpreună cu cîmpia îndepărtată – totul începu să se miște și să se clatine în ritmul acestui cîntec simplu, vesel, cu strigăte, fluierături și tremu-rături. Levin începu să le invidieze pentru această veselie sănătoasă și voi și el să ia parte la exprimarea acestei bucurii a vieții. Dar nu putea face nimic și trebuia să stea culcat, privind și ascultînd. Cînd țărăncile nu se mai văzură și cîntecul lor nu se mai auzi, Levin fu cuprins de un sentiment greoi de părere de rău pentru singurătatea sa, pentru trîn-dăvia sa, pentru ostilitatea față de această lume.

Cîtiva dintre țăranii care cîrtiseră cel mai mult la împărțitul finului, pe care îi nedreptățise sau care voiseră să-l înșele, deci, tocmai țăranii aceia îl salutau veseli și era limpede că nu aveau și nu puteau să aibă nici un fel de ciudă pe el și nu numai că nu se căiau, dar nici măcar nu-și mai aduceau aminte că voiseră să-l tragă pe sfoară. Toate acestea se înecaseră în marea muncii vesele, la care luaseră parte cu toții. Dumnezeu le-a dat o zi frumoasă, Dumnezeu le-a dat puteri. Și ziua și puterile fuseseră închinat muncii, și aceasta le era toată răsplata. Și pentru cine munciseră? Ce roade va avea munca lor? Acestea erau niște gînduri străine pentru ei și neînsemnate.

Levin admira adeseori această viață, de multe ori simțea că-i invidiază pe oamenii care aveau parte de o asemenea viață, dar acum, mai ales sub impresia celor văzute în felul cum se purtau unul față de altul Ivan Parmenov și tînăra lui soție, se gîndi pentru prima oară că numai de el depinde să renunțe la viața lui apăsătoare, trîndavă, artificială și egoistă și să adopte viața aceasta de muncă, curată și minunată, trăită alături de alți oameni.

Bătrînul, care stătuse lîngă el, plecase de mult acasă; țăranii se împrăstiaseră. Cei din satele apropiate se duseseră pe la casele lor, cei veniți de departe se pregăteau să cineze și să înnopteze pe fineață. Neobservat de nimeni, Levin stătea culcat în căpiță, privea, asculta și se gîndea. Oamenii rămași să înnopteze pe fineață nu dormiră aproape toată noaptea scurtă de vară. Mai întîi se auzi cum discutau și rîdeau cu toții veseli la cină, apoi se puseră din nou pe cîntat și pe rîs.

Toată ziua lungă și grea de muncă nu lăsase asupra lor altă urmă decît veselia. Înainte de răsăritul soarelui totul se potoli. Nu se auzea decît cîntecul nocturn, neîntrerupt al broaștelor din baltă și furnăitul cailor în ceața ce se ridicase spre dimineată deasupra fineței. Dezmeticindu-se, Levin se ridică din căpiță și, uitîndu-se la stele, înțelese că noaptea trecuse.

„Ei bine, ce să fac? Cum să fac? se întrebă el, încercînd să exprime pentru sine tot ce gîndise și simțise în această noapte scurtă. Toate cele gîndite și simțite se împărțeau în trei direcții de gîndire. Prima era renunțarea la vechiul său mod de viață, la cunoștințele sale inutile, la cultura care nu-i folosea la nimic. Această renunțare îi făcea plăcere și era

ușoară și simplă pentru el. Alte idei și alte imagini se refereau la viața pe care ar fi vrut s-o trăiască acum. Simplitatea, puritatea și echitatea acestei vieți le simțea în mod clar și era sigur că va găsi în ea satisfacția, liniștea și demnitatea, a căror absență o resimțea dureros. Însă a treia direcție de gândire se învîrtea în jurul întrebării cum să facă această trecere de la vechiul la noul mod de viață. Și în această privință nu întrezărea nici un răspuns precis. „Să am o soție? Să am o muncă și necesitatea de a munci? Să renunț la Pokrovskoe? Să cumpăr pământ? Să mă integrez în obște? Să mă însor cu o țărăncă? Cum să fac? se întreba el din nou și nu găsea răspunsul. De altfel, nu am dormit toată noaptea și nu-mi pot da un răspuns clar, își spuse el. Mă voi lămuri mai târziu. Nu sînt sigur decît de faptul că această noapte mi-a hotărît soarta. Toate visurile mele de altădată despre viața de familie sînt niște prostii, nu se potrivesc, se gîndi el. Totul e mult mai simplu și mai bine...”

„Ce frumusețe! își spuse el, privind la norii pufoși, opriți deasupra lui, chiar în mijlocul cerului, alcătuiind un fel de cochilie ciudată, de sîdef. Ce minunat e totul în această noapte minunată! Și cînd a apucat să se formeze această cochilie? M-am uitat mai înainte la cer și nu erau decît două fișii albe. Da, uite cît de imperceptibil mi s-au schimbat ideile despre viață!”

Ieși de pe fineață și porni pe drumul mare spre sat. Se ridică o boare de vînt și cerul se făcu cenușiu, posomorît. Erau clipele mohorîte care preced de obicei răsăritul, biruința deplină a luminii asupra întunericului.

Zgribulit de frig, Levin pășea repede, cu ochii în pămînt. „Ce-i asta? Vine cineva”, se gîndi el, auzind clinchete de zurgălăi și ridicînd capul. La patruzeci de pași de el, pe drumul de iarbă, venea din față o caretă trasă de patru cai, cu geamantane. Caii de la oiște trăgeau într-o parte, dar vizitiul dibaci, stînd pieziș pe capră, îi ținea cu oiștea pe mijlocul drumului, așa că roțile mergeau pe moale.

Numai acest lucru îl observă Levin și, fără să se gîndească cine ar putea fi călătorii, se uită distrat în caretă.

Într-un colț dormea o bătrînă, iar lîngă geam, poate de-abia trezită, stătea o fată tînă, ținîndu-se cu amîndouă mîinile de panglicile bonetei albe. Senină și îngîndurată, plină de

viața aceea elegantă și complicată, de care Levin era străin, ea se uita pe deasupra lui la zăriștea răsăritului.

În clipa cînd vedenia dispărea, ochii ei limpezi îl priviră. Fata îl recunoscuse și o bucurie plină de uimire îi lumină chipul.

Levin nu putea greși. Ochii aceia erau unici pe lume. În lume nu exista decît o singură ființă în stare să concentreze pentru el întreaga lumină și întregul sens al vieții. Era ea. Era Kitty. El înțelese că fata venea de la gară și se ducea la Ergușovo. Și tot ceea ce-l preocupase pe Levin în noaptea aceea nedormită, toate hotărîrile pe care le luase dispărură dintr-odată. Își aminti cu dezgust cum visase să se însoare cu o țărăncă. Numai acolo, în careta care se îndepărtase și trecuse pe partea cealaltă a drumului, se afla posibilitatea de a-și rezolva enigma vieții, care-l apăsase atît de dureros în ultima vreme.

Kitty nu-l mai privi. Scîrțîitul arcurilor încetă, doar zurgălăii se mai auzeau cît de cît. Lătratul cîinilor îi dădu de știre că, iată, careta a trecut și de sat – și rămaseră împrejur cîmpurile pustii, satul în fața lui și el însuși, singuratic și străin de toate, pășind de unul singur pe drumul acela părăginit.

Se uită la cer, sperînd să vadă cochilia pe care o admirase și care personifica pentru el toate gîndurile și trăirile din noaptea aceea. Dar pe cer nu mai era nimic care să semene a cochilie. Acolo, în înălțimea de neatins, se săvîrșise o tainică schimbare. Nu mai era nici urmă de cochilie și pe o jumătate a cerului se întindea un covor de nori cîrlionțați, din ce în ce mai mărunți. Cerul se făcu azuriu, începu să strălucească și, cu aceeași tandrețe, dar și cu același mister, răspundea privirii lui întrebătoare.

„Nu, își spuse el, oricît de frumoasă ar fi această viață simplă și închinată muncii, nu mă pot întoarce la ea. Sînt îndrăgostit de ea“.

XIII

Nimeni, cu excepția celor mai apropiați, nu știa că Aleksei Aleksandrovici, acest om aparent foarte rece și foarte sigur pe el, avea o slăbiciune contrară întregului său caracter. Aleksei

Aleksandrovici nu putea rămîne indiferent la lacrimile unui copil sau ale unei femei. Vederea lacrimilor îl bulversa și își pierdea cu totul capacitatea de a judeca. Șeful său de cabinet și secretarul știau acest lucru și le prevenea pe petiționare să nu plîngă, dacă nu vor să strice totul. „Se supără și nu vă mai ascultă“, spuneau ei. Și într-adevăr, în asemenea cazuri, tulburarea pe care i-o produceau lacrimile se manifesta la Aleksei Aleksandrovici în accese rapide de furie. „Nu pot, nu pot face nimic. Vă rog să plecați!“ striga el, de regulă, în asemenea cazuri.

Cînd, întorcîndu-se de la curse, Anna îi divulgase relațiile ei cu Vronski și imediat după aceea, acoperindu-și fața cu palmele, începuse să plîngă, Aleksei Aleksandrovici, în ciuda faptului că se înfuriase pe ea, simțise în același timp acel acces de indispoziție, pe care i-l provocau întotdeauna lacrimile. Știind acest lucru și știind că în clipa aceea manifestarea sentimentelor sale ar fi fost nepotrivită situației, se străduise să nu dea nici un semn de viață și de aceea nu se mișcase și se uitase pe fereastră. De aici acea expresie stranie, cadaverică de pe chipul lui, care o uimise atît de mult pe Anna.

Cînd ajunseră acasă, o ajută să coboare din caretă și, făcînd un efort, își luă rămas-bun de la ea cu politețea obișnuită, rostind niște cuvinte care nu-l obligau la nimic; îi spuse că a doua zi îi va comunica hotărîrea pe care o va lua.

Cuvintele soției, care îi confirmară cele mai grave bănuieli, treziră o durere cruntă în inima lui Aleksei Aleksandrovici. Această durere era amplificată de sentimentul ciudat de milă fizică, pe care i-l insuflau lacrimile ei. Dar, rămînînd singur în caretă, Aleksei Aleksandrovici, spre mirarea și bucuria sa, se simți cu totul ușurat de această milă, de îndoelile care-l făcuseră să sufere în ultimul timp și de chinurile geloziei.

Se simțea ca un om căruia i s-a scos un dinte care l-a durut mult timp, cînd, după durerea strașnică și după ce a simțit că ceva uriaș, mai mare decît capul, i-a fost smuls din maxilar, pacientul, fără să-i vină să dea crezare norocului său, constată că nu mai există ceea ce i-a otrăvit atîta timp viața, ceea ce i-a ținut atîta timp atenția încordată și că acum poate din nou să trăiască, să gîndească și să se intereseze și de altceva decît de dintele respectiv. Prin această stare trecea Aleksei Aleksandrovici. Durerea fusese ciudată și teribilă, dar

trecuse ; simțea din nou că poate să trăiască și să se gîndească și la altceva decît la soție.

„Este o femeie stricată, fără onoare, fără inimă, fără religie ! Asta am știut-o și am văzut-o întotdeauna, cu toate că, fiindu-mi milă de ea, am tot încercat să mă înșel singur“, își spuse el. Și într-adevăr i se părea că văzuse întotdeauna acest lucru ; își amintea amănunte din viața lor de pînă atunci, care nu i se păruseră cu nimic rele, dar care acum arătau clar că ea fusese o stricată. „Am greșit legîndu-mi viața cu ea ; dar în greșeala mea nu este nimic rău și de aceea nu pot să fiu nefericit. Nu eu, își spuse el, sînt de vină, ci ea. Dar n-am nici o treabă cu ea. Nu există pentru mine...”

Tot ce urma să i se întîmple Annei și fiului lor, față de care, ca și față de ea, sentimentele lui se schimbaseră, încetase să îl preocupe. Singurul lucru care îl mai preocupa acum era cum să facă, în modul cel mai potrivit, mai decent și mai convenabil pentru el, să se scuture de noroiul cu care Anna îl împrôscase în decăderea ei și să meargă în continuare pe calea vieții sale active, cinstite și utile.

„Nu pot fi nefericit pentru că o femeie demnă de dispreț a făcut o crimă ; nu trebuie decît să găsesc cea mai bună ieșire din situația grea în care mă pune. Și o s-o găsesc, își spuse el, încrutîndu-se tot mai mult. Nu sînt primul și nici ultimul.“ Și, nemaivorbind de exemplele istorice, începînd cu Menelaus, readus în memoria tuturor de *Frumoasa Elena*²⁹, o serie întreagă de infidelități conjugale contemporane din înalta societate se perindă prin imaginația lui Aleksei Aleksandrovici : „Darialov, Poltavski, prințul Karibanov, contele Paskudin, Dram... Da, și Dram... un om atît de cinstit și de serios... Semionov, Ceaghin, Sigonin, — își amintea Aleksei Aleksandrovici. Să zicem că acești oameni sînt puși într-o lumină prostească, ridicolă, dar eu nu am văzut niciodată la ei decît nefericire și întotdeauna am fost de partea lor“, își spuse Aleksei Aleksandrovici, deși nu era adevărat și nu-i compătimisese niciodată pe acești nefericiți, ci, dimpotrivă, se simțea mai presus de ei pe măsură ce exemplele de infidelitate a soțiilor deveneau tot mai numeroase. „E o nefericire care îl poate lovi pe oricare. Și această nefericire m-a lovit pe mine. Problema e cum să ies cît mai bine din această situație“. Și începu să mediteze la amănuntele modului de acțiune al oamenilor aflați în aceeași situație ca și el.

„Darialov s-a bătut în duel...”

În tinerețe, duelul îl preocupase în mod deosebit pe Aleksei Aleksandrovici tocmai pentru că avea un temperament temător și știa bine acest lucru. Nu putea să se gîndească fără groază la un pistol îndreptat asupra lui și niciodată în viață nu pusese mîna pe vreo armă. Această spaimă din tinerețe îl făcea să se gîndească adesea la duel și să se imagineze în situația de a-și pune viața în pericol. Ajungînd să aibă succes și o situație fermă în viață, uitase de mult acest sentiment; dar obișnuința biruise și spaima pentru propria lașitate se dovedi și acum atît de puternică, încît Aleksei Aleksandrovici reflectă mult timp, întoarse și pe o parte și pe alta ideea duelului, deși știa dinainte că nici într-un caz nu se va bate.

„Fără îndoială, societatea noastră e încă atît de sălbatică (nu ca în Anglia), încît foarte mulți – și printre aceștia erau mulți oameni la părerea căroră Aleksei Aleksandrovici ținea în mod deosebit – privesc duelul din partea cea bună; dar la ce rezultat se va ajunge? Să zicem, îl provoc la duel, continuă Aleksei Aleksandrovici în sinea lui și, imaginîndu-și clar noaptea, pe care și-o va petrece după provocare, și pistolul ațîntit asupra lui, se cutremură și înțelese că niciodată nu va face una ca asta. Să zicem că mă învață cineva, că mă pune la barieră, eu apăs pe trăgaci și văd că l-am ucis, își spuse el, vorbind singur, cu ochii închiși, și scuturîndu-și capul ca să alunge aceste gînduri prostești. Ce sens are să ucizi un om ca să-ți precizezi atitudinea față de soția criminală și față de fiul tău? La fel, va trebui să hotărăsc ce să fac cu ea. Dar, ceea ce e mai probabil, eu voi fi ucis sau rănit. Eu, un om nevinovat, o victimă, să fiu ucis sau rănit. E ceva și mai lipsit de sens. Dar mai mult chiar: din partea mea, provocarea la duel ar fi un act necinstit. Oare nu știu dinainte că prietenii mei nu mi-ar permite niciodată să mă bat, n-ar permite ca viața unui om de stat, de care Rusia are nevoie, să fie pusă în primejdie? Ce-ar reieși din asta? Ar reieși că eu, știind dinainte că lucrurile nu vor ajunge pînă la a-mi pune viața în pericol, n-am vrut decît ca, prin acest duel, să mă pun într-o falsă lumină favorabilă. Ar fi necinstit, ar fi fals, ar fi o înșelăciune față de ceilalți și față de mine însumi. Duelul e de neconceput, nimeni nu se așteaptă să mă duelez. Scopul meu este să-mi apăr reputația de care am nevoie pentru a-mi putea continua nestingherit activitatea”. Îndatoririle de serviciu, care și mai

înainte avuseseră mare importanță în ochii lui Aleksei Aleksandrovici, îi apăreau acum și mai importante.

După ce medită la duel și elimină această eventualitate, Aleksei Aleksandrovici se gîndi la divorț, cealaltă posibilitate aleasă de cîțiva dintre soții pe care și-i amintise. Trecînd în revistă toate cazurile cunoscute de divorț (erau foarte numeroase, în cercurile cele mai înalte ale societății, pe care le cunoștea foarte bine), Aleksei Aleksandrovici nu găsi nici unul, la care scopul divorțului să fi fost acela pe care îl avea el în vedere. În toate aceste cazuri soțul își ceda sau își vindea soția infidelă, iar aceasta, vinovată fiind și neavînd dreptul să se căsătorească, intra cu noul soț în niște relații fictive, aparent legalizate. În cazul său, Aleksei Aleksandrovici vedea că era imposibilă obținerea unui divorț legal, în urma căruia doar să se descotorosească de soția vinovată. Vedea că condițiile complexe de viață în care se afla nu-i permiteau descoperirea probelor grosolane pe care le pretindea legea pentru a dovedi culpabilitatea soției; vedea că rafinamentul acestei vieți nu permitea nici utilizarea acelor probe, dacă ar fi existat, că apelul la aceste probe l-ar fi înjosit mai mult decît pe ea în ochii opiniei publice.

Tentativa de divorț nu putea duce decît la un proces scandalos, care ar fi fost o adevărată mană cerească pentru dușmani, pentru calomnie și pentru subminarea înaltei sale poziții în societate. Iar scopul principal, clarificarea situației cu cît mai puțin scandal, nu se realiza nici prin divorț. În plus, în cazul divorțului, chiar al unei tentative de divorț, era clar că soția va rupe relațiile cu soțul și se va alătura aman-tului. Iar în sufletul lui Aleksei Aleksandrovici, în pofida indifferenței disprețuitoare pe care, credea el, o avea acum față de soție, rămăsese o dorință – aceea ca ea să nu se poată uni fără piedici cu Vronski, să nu profite de fărădelegea ei. Acest gînd îl irită atît de tare pe Aleksei Aleksandrovici, încît, numai închipuindu-și situația, începu să mugească din pricina durerii lăuntrice, se ridică și își schimbă locul în caretă și rămase mult timp posomorît, înfășurîndu-și picioarele înfrigurate și osoase în pledul pufos.

„În afara divorțului oficializat, aș putea proceda ca și Karibanov, Paskudin și blîndul Dram, adică să trăiesc separat de soție“, continuă el să se gîndească, după ce se calmă; dar și această soluție prezenta aceleași neajunsuri ale rușinii ca și

în cazul divorțului și, în primul rînd, ca și divorțul oficializat, o arunca pe soția lui în brațele lui Vronski. „Nu, e imposibil, imposibil! spuse el, apucîndu-se din nou să-și răsucescă pledul. Nu se poate ca eu să fiu nefericit, dar nici ea și el nu trebuie să fie fericiți.“

Gelozia, care îl chinuise în perioada de incertitudine, trecuse în clipa cînd cuvintele soției îi smulseseră dintele cu brutalitate. Dar acestui sentiment îi luase loc altul: dorința ca ea nu numai să nu triumfe, ci să-și primească și răsplata pentru crimă. Nu recunoștea această dorință, dar în adîncul sufletului lui voia ca Anna să sufere pentru că-i stricase liniștea și-l dezonorase. Și, trecînd din nou în revistă ipotezele duelului, divorțului, despărțirii și refuzîndu-le din nou, Aleksei Aleksandrovici se convinge că nu are decît o soluție: s-o țină lîngă el, ascunzînd de societate cele întîmplate, luînd toate măsurile pentru întreruperea relației și în primul rînd – ceea ce nu recunoștea nici în sinea lui – pentru a o pedepsi. „Trebuie să-i comunic hotărîrea mea, că, reflectînd la situația dificilă în care și-a pus familia, am ajuns la concluzia că orice soluție ar fi mai rea pentru ambele părți decît un *status quo* aparent și că sînt de acord să-l respect cu condiția strictă ca ea să se conformeze voinței mele, adică să pună capăt relațiilor cu amantul.“ Ca o confirmare a acestei decizii, cînd aceasta fusese luată definitiv, lui Aleksei Aleksandrovici îi mai veni în minte o idee importantă: „Numai în cazul acestei decizii procedez conform religiei, își spuse el, numai în cazul acestei decizii n-o îndepărtez de la mine pe soția criminală, îi dau posibilitatea să se îndrepte și chiar, oricît de greu mi-ar fi, îmi dedic o parte din puterile mele pentru îndreptarea și mîntuirea ei“. Deci, Aleksei Aleksandrovici știa că nu poate avea asupra soției nici o influență morală și că din această tentativă de îndreptare nu va ieși nimic, decît minciună; deși, trăind aceste momente dificile, nu se gîndise niciodată să găsească un reper în religie – acum, cînd decizia lui coincidea, așa cum i se părea lui, cu cerințele religiei, această aprobare religioasă a hotărîrii sale îi dădea deplină satisfacție și un pic de liniște. Se gîndea cu bucurie că nimeni nu va putea spune că el, aflat în fața unei probleme de viață atît de importante, nu a procedat conform preceptelor acelei religii, al cărei stîndard el îl ținuse mereu sus în mijlocul răcelii și indiferenței generale. Chibzuind la celelalte amănunte, Aleksei

Aleksandrovici nu vedea chiar de ce relația lui cu soția n-ar rămîne aproape aceeași ca mai înainte. Fără îndoială, nu va mai fi în stare să revină la respectul pe care i-l purta : dar nimic nu putea să-l oblige și nu-l obliga să-și strice viața și să sufere din cauză că ea era o soție rea și infidelă. „Da, va trece timpul, timpul care aplanează totul, și relațiile noastre se vor restabili, își spuse Aleksei Aleksandrovici, adică se vor restabili în măsura în care eu nu voi simți că mi s-a bulversat viața. Ea trebuie să fie nefericită, dar eu n-am nici o vină și de aceea nu se cade să fiu nefericit.“

XIV

Ajungînd aproape de Petersburg, Aleksei Aleksandrovici nu numai că se opri la această decizie, ci și compuse în cap scrisoarea pe care i-o va expedia soției. Intrînd în cabina ușierului, Aleksei Aleksandrovici se uită la scrisorile și hîrțiile aduse de la minister și porunci să-i fie aduse în cabinet.

— Îi amîni pe toți, nu primești pe nimeni, răspunse el la întrebarea ușierului, accentuînd expresia „nu primești pe nimeni“ cu o oarecare plăcere, semn că era binedispus.

În cabinet, Aleksei Aleksandrovici străbătu de două ori încăperea și se opri la masa uriașă de scris, pe care valetul aprinsese șase lumînări, își pocni degetele și se așează, aranjînd ustensilele pentru scris. Punîndu-și coatele pe masă, își înclină capul într-o parte, se gîndi cam un minut și începu să scrie fără să se oprească măcar o secundă. Îi scria în franceză, fără să i se adreseze în mod direct, utilizînd cuvîntul „dumneavoastră“, care nu este atît de rece ca în limba rusă.

„La ultima noastră discuție mi-am exprimat intenția de a vă comunica hotărîrea mea cu privire la subiectul acestei discuții. După ce am reflectat cu grijă la toate, vă scriu cu scopul de a-mi îndeplini această promisiune. Hotărîrea mea este următoarea : oricare ar fi faptele dumneavoastră, nu consider că am dreptul să rup legăturile prin care ne-a unit puterea cerească. O familie nu poate fi distrusă dintr-un capriciu, prin bunul plac și chiar prin crima unuia dintre soți, și viața noastră trebuie să rămînă

așa cum a fost. Acest lucru este necesar pentru mine, pentru dumneavoastră, pentru fiul nostru. Sînt absolut convins că v-ați căit, că vă căiți de ceea ce reprezintă prilejul acestei scrisori și că mă veți ajuta să smulg din rădăcini cauza discordiei noastre și să uit trecutul. În caz contrar, puteți presupune și singură ce vă așteaptă pe dumneavoastră și pe fiul dumneavoastră. Sper să vorbim despre toate acestea atunci cînd ne vom vedea față în față. Întrucît sezonul de vilegiatură se apropie de sfîrșit, v-aș ruga să vă mutați la Petersburg cît mai repede, marți cel mai tîrziu. Voi da toate dispozițiile în legătură cu mutarea. Vă rog să remarcați că acord o importanță specială îndeplinirii acestei rugămînți a mele.

A. Karenin

P.S. Atașez la scrisoare banii de care s-ar putea să aveți nevoie pentru cheltuielile dumneavoastră.“

Reciti scrisoarea și rămase mulțumit mai ales de faptul că își amintise să anexeze banii; în scrisoare nu erau nici un cuvînt crud, nici un reproș, dar nici îngăduință. Important era că scrisoarea clădea un pod de aur pentru întoarcere. Împăturind-o și călcîndu-i marginile cu un cuțit masiv din fildeș, o introduse în plic alături de bani și sună cu plăcerea pe care întotdeauna i-o trezea mînuirea ustensilelor de scris de bună calitate.

— Dă-i-o curierului să i-o ducă mîine Annei Arkadievna la vilă, spuse el și se ridică.

— Am înțeles, Excelență. Să vă aduc ceaiul aici?

Aleksei Aleksandrovici spuse să i se aducă ceaiul în cabinet și, jucîndu-se cu cuțitul masiv, se duse spre fotoliul lîngă care erau pregătite o lampă și o carte franțuzească despre inscripțiile eugubine³⁰, pe care începuse să o citească. Deasupra fotoliului era un portret al Annei, oval, într-o ramă aurită, lucrarea superbă a unui pictor celebru. Aleksei Aleksandrovici îl privi. Ochii impenetrabili se uitau cu ironie și insolență la el, ca în seara cînd avusese loc explicația dintre ei. Insuportabil de impertinent și de provocator acționă asupra lui Aleksei Aleksandrovici imaginea dantelei negre, excelent realizată de pictor, de pe capul Annei, a părului negru și a mîinii albe, splendide, a degetului inelar plin de inele. Uitîndu-se

vreun minut la portret, Aleksei Aleksandrovici se cutremură atît de tare, încît buzele începură să-i tremure și rostiră sunetul „bîrr“. Se întoarse cu spatele, se așeză grăbit în fotoliu și deschise cartea. Încercă să citească, dar nu putu nicidecum să-și redescopere interesul, destul de mare mai înainte, pentru inscripțiile eugubine. Se uita în carte și se gîndea la altceva. Nu se gîndea la soție, ci la o complicație apărută în ultimul timp în serviciul său de stat, complicație care devenise principala sa preocupare în legătură cu serviciul. Simțea că acum aprofunda mai bine ca altădată această complicație și că în mintea lui se năștea – putea s-o spună fără falsă modestie – o idee capitală, care trebuia să descâlcească toată afacerea, să-l avanseze în carieră, să-i facă de rîs pe inamicii lui și astfel să aducă statului un mare folos. De îndată ce valetul, punînd ceaiul pe masă, ieși din cameră, Aleksei Aleksandrovici se ridică și se duse la masa de scris. Împingînd spre mijlocul mesei mapa cu chestiunile curente, cu un zîmbet de plăcere abia perceptibil, scoase de pe suport un creion și se cufundă în lectura unui dosar complicat, pe care-l ceruse, pentru că avea legătură cu complicația ce avea să urmeze. Complicația era următoarea. Ceea ce-l definea pe Aleksei Aleksandrovici ca om de stat, acea trăsătură caracteristică, specifică numai lui, trăsătură pe care o are orice funcționar care avansează, cea care, împreună cu ambiția lui perseverentă, cu sîngele rece, cu onestitatea și cu aplombul lui, îi clădise cariera, consta din disprețul față de hîrțogăraia oficială, din reducerea corespondenței, din contactul direct cu realitatea vie și din economie. Se întîmplase că în cadrul celebrei comisii din 2 iulie se pusese în discuție problema irigării cîmpurilor din gubernia Zaraisk, problemă care se afla în competența ministerului lui Aleksei Aleksandrovici și oferea un exemplu frapant de ineficiență a cheltuielilor și de inerție administrativă. Aleksei Aleksandrovici știa că aceste reproșuri erau îndreptățite. Inițiativa irigării cîmpurilor din gubernia Zaraisk fusese luată de predecesorul predecesorului lui Aleksei Aleksandrovici. Într-adevăr, pentru irigații se cheltuiseră și se cheltuiau mulți bani fără nici o eficiență și era clar că nu se va ajunge la nici un rezultat. Primindu-și funcția la minister, Aleksei Aleksandrovici înțelesese de îndată acest lucru și voise să pună capăt afacerii ; dar în prima perioadă, cînd încă nu se simțea sigur pe el, știa că ar fi atins

prea multe interese și n-ar fi fost prudent să procedeze astfel ; apoi, ocupat fiind cu alte treburi, uitase de această chestiune. Afacerea, ca toate afacerile, mergea de la sine, din inerție. (Mulți oameni trăiau de pe urma acestei afaceri, mai ales o familie foarte onorabilă și talentată la muzică : toate fiicele cântau la instrumente cu coarde și Aleksei Aleksandrovici cunoștea această familie, era nașul de botez al celei mai mari dintre surori.) Ridicarea acestei chestiuni de către un minister ostil era, după părerea lui Aleksei Aleksandrovici, un act necinstit, pentru că fiecare minister avea afaceri și mai urâte, pe care nimeni, din anumite motive ce țineau de conveniențele de serviciu, nu le punea în discuție. Acum însă, dacă i se arunca mănua, el o ridica cu curaj și cerea numirea unei comisii speciale, care să studieze și să verifice felul cum a lucrat comisia pentru irigarea câmpurilor din gubernia Zaraisk ; însă nici pe ceilalți domni nu-i cruța. Cerea și numirea unei comisii speciale în problema populațiilor neruse. Proiectul privitor la populațiile neruse fusese amintit întâmplător în cadrul lucrărilor comisiei din 2 iulie și Aleksei Aleksandrovici îl susținuse energic, întrucât, datorită situației de plîns a alogenilor, chestiunea nu mai suferea amîinare. La comitet, această atitudine a lui servise drept pretext de altercații între cîteva ministere. Ministerul ostil lui Aleksei Aleksandrovici demonstra că situația nerușilor era înfloritoare și că reforma propusă poate submina prosperitatea acestora și că, dacă există și aspecte negative, acestea se datorează faptului că ministerul lui Aleksei Aleksandrovici nu luase măsurile prevăzute de lege. Acum Aleksei Aleksandrovici avea intenția să ceară : în primul rînd, să fie alcătuită o nouă comisie, care să studieze la fața locului situația populațiilor neruse ; în al doilea rînd, dacă se va dovedi că situația alogenilor este într-adevăr aceea care reieșea din datele oficiale aflate la dispoziția comisiei, să fie numită încă o comisie, alcătuită din oameni de știință, care să studieze cauzele tristei situații a populațiilor alogene din cîteva puncte de vedere : a) politic ; b) administrativ ; c) economic ; d) etnografic ; e) material ; f) religios ; în al treilea rînd, să fie cerute de la ministerul ostil informații despre măsurile luate de-a lungul ultimului deceniu pentru prevenirea condițiilor dezavantajoase în care se află acum alogenii ; în sfîrșit, în al patrulea rînd, ministerul să fie obligat să răspundă de ce, așa cum

rezultă din notele informative nr. 17 015 și 18 308, din 5 decembrie 1863 și 7 iulie 1864, înaintate comisiei, ministerul respectiv a acționat contrar sensului legii fundamentale și organice, vol..., art. 18, neglijînd adnotarea de la art. 36. Culoarea roșie a însuflețirii acoperi fața lui Aleksei Aleksandrovici, cînd el se apucă să-și noteze repede conspectul acestor idei. Umplînd o coală de hîrtie, se ridică, sună și trimise conspectul la șeful său de birou, ca să i se pună la dispoziție informațiile de care avea nevoie. Plimbîndu-se prin cameră, se uită iarăși la portret, se încruntă și surise disprețuitor. După ce citi cartea despre inscripțiile eugubine și își trezi din nou interesul pentru acestea, la ora unsprezece, Aleksei Aleksandrovici se duse la culcare și cînd, în pat, își aminti incidentul cu soția, acesta nu-i mai apărură într-o lumină chiar atît de sumbră.

XV

Deși Anna îl contrazicea cu încăpăținare și îndîrjire pe Vronski, cînd el îi spunea că situația ei era imposibilă și o sfătuia să-i povestească totul soțului, în adîncul sufletului ei considera că situația era falsă, necinstită și dorea din toată inima să-i pună capăt. Întorcîndu-se împreună cu soțul de la curse, într-un moment de tulburare îi spuse tot; cu toată durerea pe care o resimțise, se bucura că procedase astfel. După plecarea soțului, își spunea că se bucură, că de-acum totul se va clarifica și că, în tot cazul, nu va mai fi nevoită să mintă și să înșele. Era sigură că situația ei se va limpezi pentru totdeauna. Noua ei situație ar putea fi și proastă, dar va fi clară, fără ambiguitate și minciună. Durerea, pe care, rostind aceste cuvinte, și-o pricinuisese atît ei, cît și soțului, va fi răsplătită, credea ea, prin faptul că totul se va clarifica. În seara aceea se văzuse cu Vronski, dar nu-i spusese nimic despre cele întîmplate între ea și soț, cu toate că, pentru clarificarea situației, ar fi trebuit să-i spună.

A doua zi, cînd se trezi, primul lucru pe care și-l aminti fură cuvintele pe care i le spusese soțului ei și aceste cuvinte i se părură atît de îngrozitoare, încît acum nu înțelegea cum avusese curajul să rostească niște cuvinte atît de ciudate și

de crude și nu-și putea imagina ce va ieși din toate acestea. Dar cuvintele fuseseră rostite și Aleksei Aleksandrovici plecase fără să-i spună nimic. „L-am văzut pe Vronski și nu i-am spus. În clipa când pleca, am vrut să-l chem înapoi și să-i spun, dar m-am răzgândit, pentru că era ciudat de ce nu i-am spus din prima clipă. De ce am vrut să-i spun și nu i-am spus?” Și, ca răspuns la această întrebare, roșeața fierbinte a rușinii i se întinse pe față. Înțelese ce n-o lăsase să-i spună; înțelese că-i era rușine. Situația ei, care în seara precedentă i se părușe clarificată, i se arată deodată nu numai neclarificată, ci și fără ieșire. Începu să-i fie frică de rușinea la care mai înainte nici nu se gândise. Numai când se întreba ce ar putea face soțul ei, îi treceau prin minte gândurile cele mai teribile. Își imagina că acuși-acuși va veni intendentul s-o alunge din casă, că toată lumea va afla de rușinea ei. Se întreba și nu-și putea răspunde unde se va duce după ce va fi alungată din casă.

Când se gândea la Vronski, i se părea că acesta n-o iubește, că începe s-o simtă ca pe o povară, că ea nu i se poate băga pe gît și simțea că-l urăște pentru asta. I se părea că vorbele pe care i le spusese soțului și pe care le repeta neîncetat în imaginație le spusese tuturor și toată lumea le auzise. Nu avea curajul să-i privească în ochi pe cei din casa ei. Nu se putea hotărî s-o cheme pe cameristă și, cu atît mai puțin, să coboare la catul de jos și să dea ochii cu fiul ei și cu guvernanta.

Camerista, care trăgea de mult cu urechea la ușa ei, intră nechemată. Anna o privi întrebător în ochi și roși speriată. Fata se scuză că a intrat și spuse că i s-a părut că a sunat-o. Îi aduse rochia și un bilet. Biletul era de la Betsy. Aceasta îi aducea aminte că în dimineața aceea urmau să vină la ea Liza Merkalova și baroana Stolz, cu admiratorii lor, Kalujski și bătrînul Stremov, la o partidă de crochet. „Vino măcar să-i vezi, să faci un studiu de moravuri. Te aștept“, scria ea în încheiere.

Anna citi biletul și oftă din greu.

— N-am nevoie de nimic, de nimic, îi spuse ea Annușkăi, care aranja pe masa de toaletă flacoanele și periile. Du-te, mă îmbrac imediat și cobor. N-am nevoie de nimic, de nimic.

Annușka ieși, dar Anna nu începu să se îmbrace, ci rămase în aceeași poziție, cu mîinile și capul lăsate în jos, tremurînd

din tot trupul, parcă voind să facă un gest, să spună ceva, după care încremenea din nou. Repeta mereu: „Dumnezeul meu! Dumnezeul meu!“ Dar nici „Dumnezeul“, nici „meu“ nu aveau pentru ea nici un sens. Cu toate că nu se îndoise niciodată de religia în care fusese crescută, ideea de a căuta ajutor în religie în situația în care se afla îi era la fel de străină ca și aceea de a căuta ajutor la Aleksei Aleksandrovici. Știa dinainte că ajutorul religiei este posibil doar cu condiția dezicerii de ceea ce reprezenta pentru ea sensul vieții. Nu numai că îi era greu, dar începea să simtă spaimă în fața unei stări sufletești noi, prin care nu mai trecuse. Simțea că în sufletul ei totul începe să se dedubleze, așa cum se dedublează uneori obiectele când le privești cu ochii oboșiți. Uneori nu știa de ce se teme și ce așteaptă. Nu știa dacă se teme și așteaptă ceea ce a fost sau ceea ce va fi.

„Ah, ce fac!“ își spuse ea, simțind deodată durere în ambele părți ale capului. Când își veni în fire, văzu că se ține cu mâinile de păr la amîndouă tîmplele și că trage de el. Sări în picioare și începu să umble prin cameră.

— Cafeaua e gata, *mademoiselle*, și Serioja vă așteaptă, spuse Annușka revenind și găsind-o pe Anna în aceeași poziție.

— Serioja? Ce-i cu Serioja? întrebă Anna, înviorîndu-se brusc, amintindu-și pentru prima dată în dimineața aceea de existența fiului ei.

— Mi se pare că a făcut o boroboață? îi răspunse Annușka, zîmbind.

— Ce boroboață?

— Aveați niște piersici în camera din colț. Cred că a mîncat una pe furiș.

Amintirea despre fiul ei o scoase deodată pe Anna din situația fără ieșire în care se afla. Își aminti rolul, în parte sincer, deși mult exagerat, de mamă care trăiește pentru fiul ei, rol pe care și-l asumase în ultimii ani, și simți cu bucurie că în situația ei are un sprijin independent de relațiile pe care le avea cu soțul și cu Vronski. Acest sprijin era fiul ei. În orice situație s-ar afla, nu-și poate părăsi fiul. Chiar dacă soțul o va goni, chiar dacă Vronski va deveni indiferent față de ea și își va continua viața independentă (se gîndi din nou cu amărăciune și reproș la el), ea nu-și poate părăsi fiul. Are un scop în viață. Și trebuie să acționeze, să acționeze pentru a-și

asigura această situație alături de fiul ei, pentru ca acesta să nu-i fie luat. Trebuie să-și ia fiul și să plece. Iată singurul lucru pe care trebuie să-l facă acum. Avea nevoie să se calmeze și să iasă din această situație chinuitoare. Ideea acțiunii directe, legată de fiul ei, ideea că trebuie să plece de îndată undeva cu el îi oferi motivul să se calmeze.

Se îmbracă repede, coborî și, cu pași hotărîți, intră în salon, unde, ca de obicei, o așteptau cafeaua și Serioja cu guvernanta. Îmbrăcat în alb din cap pînă în picioare, Serioja stătea lîngă masa de sub oglindă și, aplecîndu-și spinarea și capul, cu expresia de atenție încordată, pe care Anna i-o cunoștea și care îl făcea să semene cu tatăl lui, făcea ceva cu florile pe care le adusese.

Guvernanta avea un aer deosebit de sever. Așa cum i se întîmpla adeseori, Serioja strigă strident : „A, mamă !“ și se opri nehotărît : să se ducă să-și salute mama și să lase florile, sau să termine coronița și să se ducă cu florile ?

După ce o salută, guvernanta începu să-i povestească lung și amănunțit fapta urîță pe care o săvîrșise Serioja, dar Anna nu o asculta ; se întreba dacă o va lua și pe ea. „Nu, n-o iau, se decise ea. Plec singură cu băiatul.“

— Da, e foarte urît ce-a făcut, spuse Anna și, luîndu-și băiatul de umăr, cu o privire sfioasă, lipsită de severitate, care îl emoționează și-l bucură pe copil, se uită la el și îl sărută. Lasă-mă singură cu el, îi spuse ea guvernantei uimite și, ținîndu-l pe băiat de mîină, se așează la masa cu cafeaua servită.

— Mamă ! Eu... eu... nu... spuse el, încercînd să înțeleagă, după expresia de pe chipul ei, ce pedeapsă îl aștepta pentru piersică.

— Serioja, spuse ea de îndată ce guvernanta ieși din cameră, e o faptă urîță, dar nu-i așa că n-o să mai faci ?... Mă iubești ?

Simțea că-i dau lacrimile. „Oare pot să nu-l iubesc ? se întreba singură, privindu-l în ochii speriați și totodată bucuroși. Și oare o să i se alăture lui taică-său ca să mă pedepsească ? Oare n-o să-i fie milă de mine ?“ Lacrimile îi curgeau de-acum pe obraji și, ca să le ascundă, ea sări în picioare și se duse aproape fugind pe terasă.

După furtunile din ultimele zile, vremea era rece, senină. Aerul era rece în lumina soarelui strălucitor, care se cernea printre frunzele spălate de ploi.

Se cutremură din pricina frigului și a spaimei lăuntrice, care pusese din nou stăpînire pe ea la aer curat.

— Du-te, du-te la *Mariette*, îi spuse ea lui Serioja, care dăduse să vină după ea, și începu să umble pe covorul de pai al terasei. „Oare nu mă vor ierta, nu vor înțelege că totul nu putea fi altfel?” se întrebă ea.

Oprindu-se și uitîndu-se la vîrfurile tremurătoare ale plopului, cu frunzele spălate, strălucind în lumina rece a soarelui, ea înțelese că n-o vor ierta, că de-acum toți vor fi nemiloși cu ea, ca acest cer, ca această verdeață. Și iar simți că în sufletul ei toate încep să se dedubleze. „Nu trebuie, nu trebuie să mă gîndesc, își spuse ea. Trebuie să mă pregătesc de plecare. Unde? Cînd? Pe cine să iau cu mine? Da, la Moscova, cu trenul de seară. Annușka și Serioja și numai lucrurile cele mai necesare. Dar mai înainte trebuie să le scriu la amîndoi.” Intră repede în casă, se duse în budoarul ei, se așează la masă și îi scrisese soțului :

„După cele întîmplate, nu mai pot rămîne în casa dumneavoastră. Plec și iau băiatul cu mine. Nu cunosc legile și de aceea nu știu cu care dintre părinți trebuie să rămînă copilul ; dar îl iau cu mine, fiindcă nu pot trăi fără el. Fiți generos, lăsați-mi-l”.

Pînă aici scrisese repede și firesc, dar apelul la generozitatea lui, pe care nu i-o recunoștea, și necesitatea de a încheia scrisoarea cu ceva înduioșător, o făcură să se oprească.

„Despre vina și căința mea nu pot vorbi, pentru că...”

Aici se opri din nou, negăsind nici o legătură între gîndurile ei. „Nu, își spuse Anna, nu-i nevoie de nimic” și, rupînd scrisoarea, o rescrise, eliminînd aluzia la generozitate, apoi închise plicul.

Mai rămînea să-i scrie lui Vronski. „I-am spus soțului”, începu ea și stătu așa mult timp, nefiind în stare să scrie mai departe. Era o frază atît de grosolană, atît de lipsită de feminitate. „Și apoi, ce aș putea să-i scriu?” se întrebă ea. Iarăși roșeața rușinii îi acoperi fața, își aminti calmul lui și ciuda o făcu să rupă în bucățele foaia începută. „Nu-i nevoie de nimic”, spuse ea și, închizînd *buvardul*, urcă la catul de sus, îi spuse guvernantei și celorlalți că pleacă în ziua aceea la Moscova, după care se apucă imediat să-și pregătească bagajele.

XVI

Prin toate camerele casei de la țară umblau rîndașii, grădinarii și valeții, cărînd lucrurile. Dulapurile și comodele erau deschise; de două ori cineva dădu fuga la prăvălie după sfoară; pe dușumele erau aruncate bucăți de ziare. Două cufere, niște saci și pleduri legate fură scoase în antreu. O caretă cu doi vizitii aștepta la scară. Anna, care în timpul împachetării bagajelor uitase de îngrijorarea lăuntrică, stătea în picioare lîngă masa din budoarul ei și își punea lucrurile în sacul de voiaj, cînd Annușka îi atrase atenția la vuietul unei trăsuri care se apropia de casă. Anna se uită pe fereastră și-l văzu pe trepte pe curierul lui Aleksei Aleksandrovici, care suna la ușă.

— Du-te și vezi ce vrea, spuse ea și, resemnată, așteptîndu-se la orice, se așeză în fotoliu și își puse mîinile pe genunchi. Valetul îi aduse un plic gros, cu scrisul lui Aleksei Aleksandrovici.

— Curierul are ordin să aștepte răspunsul, zise el.

— Bine, spuse Anna și, de îndată ce valetul ieși, rupse plicul cu degetele tremurătoare. Un teanc de bancnote neîndoite, prinse cu o bandă de hîrtie, căzu din plic. Ea scoase scrisoarea și începu s-o citească de la urmă. „Am făcut pregătirile pentru mutare și acord importanță îndeplinirii rugăminții mele“, citi ea. Își plimbă ochii pe continuarea scrisorii, apoi o citi încă o dată de la început. Cînd termină, simți că o ia cu frig și că o lovise o nenorocire teribilă, la care nu se așteptase.

Regretase de dimineață cuvintele pe care i le spusese soțului și n-ar fi vrut decît ca aceste cuvinte să nu fi fost niciodată rostite. Iar această scrisoare declara că respectivele cuvinte nu fuseseră rostite și îi oferea ceea ce dorea. Dar acum scrisoarea i se părea lucrul cel mai îngrozitor care ar fi putut să i se întîmple.

„Are dreptate! Are dreptate! spuse ea. Desigur, are dreptate întotdeauna, e creștin, e generos! Da, e un om josnic, dezgustător! Și asta nimeni, în afară de mine, n-o înțelege și n-o va înțelege; și eu nu pot să explic. Oamenii spun: e un bărbat religios, moral, cinstit, inteligent; dar ei nu văd ceea ce am văzut eu. Ei nu știu cum timp de opt ani mi-a sugrumat

viața, nu știu că a sugrumat tot ce am viu în mine, că niciodată nu s-a gândit că sînt o femeie vie, care are nevoie de dragoste. Oamenii nu știu că la fiecare pas m-a jignit și a rămas mulțumit de sine. Oare eu n-am încercat, n-am încercat din răputeri să găsesc o justificare vieții mele? Eu nu m-am străduit să-l iubesc, să-mi iubesc fiul, atunci cînd era de-acum imposibil să-mi iubesc soțul? Dar a venit o zi și eu am înțeles că nu mă mai pot înșela singură, că nu-s vinovată că Dumnezeu m-a făcut așa și că trebuie să iubesc și să trăiesc. Și acum? Dacă m-ar fi ucis pe mine, dacă l-ar fi ucis pe el, aș fi îndurat totul, aș fi iertat totul, dar nu, el...”

„Cum de nu mi-am dat seama ce-o să facă? O să facă ceea ce se potrivește caracterului lui josnic. Va avea dreptate, iar pe mine, cea distrusă, mă va distruge și mai mult...” „Puteți presupune și singură ce vă așteaptă pe dumneavoastră și pe fiul dumneavoastră”, își aminti ea cuvintele din scrisoare. „Mă amenință că-mi va lua copilul și, probabil conform legii lor protestești, acest lucru este posibil. Dar parcă nu știu de ce mi-o spune? Nu crede în dragostea mea pentru băiat sau disprețuiește (așa cum și-a rîs întotdeauna), disprețuiește acest sentiment al meu, dar nu știe că n-o să-mi părăsesc fiul, că nu-mi pot părăsi fiul, că, fără băiat, nu mai poate exista viață pentru mine nici chiar alături de cel pe care îl iubesc, dar că, părăsindu-mi fiul și fugind de la el, aș proceda ca femeia cea mai demnă de ocară, cea mai ticăloasă, asta o știe și știe că n-aș avea puterea să fac una ca asta.”

„Viața noastră trebuie să rămînă așa cum a fost”, își aminti ea altă frază din scrisoare. „Viața aceasta a fost chinuitoare și mai înainte, iar în ultimul timp a fost îngrozitoare. Cum o să fie de-acum? Și el știe toate acestea, știe că nu mă pot căi de faptul că respir, că iubesc; știe că, în afară de minciună și înșelăciune, nu va ieși nimic din asta; dar ține morțiș să mă chinuiască în continuare. Îl cunosc! Știu că el, ca peștele în apă, înoată și se desfată în această minciună. Dar nu, n-o să-i fac plăcerea asta, o să rup toate mrejele minciunii, în care vrea să mă încâlcească; fie ce-o fi. Orice altceva e mai bine decît minciuna și înșelăciunea!”

„Dar cum? Doamne-Dumnezeule! Doamne-Dumnezeule! Va fi trăit vreodată pe lume o femeie mai nenorocită decît mine?...“

— Nu, o să rup mrejele, o să le rup! strigă ea, sărind în picioare și stăpînindu-și lacrimile. Și se duse la masă ca să-i scrie altă scrisoare. Însă în sufletul ei simțea de pe-acum că nu este în stare să rupă nimic, că nu va fi în stare să iasă din situația, oricît de falsă și necinstită, de pînă acum.

Se așează la masă, dar, în loc să scrie, își puse mîinile pe masă, își lăsă fruntea pe ele și începu să plîngă, sughițînd și tremurînd din adîncul pieptului, așa cum plîng copiii. Plîngea fiindcă visul de precizare, de clarificare a situației ei fusese spulberat pentru totdeauna. Știa dinainte că totul va rămîne cum a fost și chiar mai rău decît a fost. Simțea că ținea la poziția pe care o avea în societate, care de cu dimineată i se păruse atît de neînsemnată, că nu va avea puterea s-o schimbe cu poziția rușinoasă a unei femei care și-a părăsit soțul și fiul și s-a luat cu amantul; simțea că, oricît s-ar strădui, nu va putea fi mai puternică decît este. Nu va mai simți niciodată libertatea iubirii și va rămîne pentru totdeauna o femeie nelegiuită, aflată clipă de clipă în pericolul de a fi demascată, o femeie care și-a înșelat soțul de dragul relației cu un om străin, independent, cu care nu poate trăi aceeași viață. Știa că așa va fi și totodată toate acestea erau atît de îngrozitoare, încît nici măcar nu-și putea imagina cum se vor termina. Și plîngea fără să se stăpînească, așa cum plîng copiii pedepsiți.

Se auziră pașii valetului, care o făcură să-și vină în fire. Ascunzîndu-și fața de el, se prefăcu că scrie.

— Curierul vă roagă să-i dați răspunsul, raportă valetul.

— Răspunsul? Da, spuse Anna. Să aștepte. Te sun eu.

„Ce pot să scriu?“ se întrebă ea. Ce hotărîre pot lua singură? Ce știu eu? Ce vreau? Ce iubesc?“ Iarăși simți că, în sufletul ei, totul începe să se dedubleze. Se sperie din nou de acest sentiment și se agăță de primul pretext pentru a nu se mai gîndi la ea însăși. „Trebuie să-l văd pe Aleksei (așa îi spunea în gînd lui Vronski), numai el poate să-mi spună ce trebuie să fac. Plec la Betsy: poate o să-l văd acolo“, își spuse ea, uitînd cu totul că încă din seara precedentă, cînd îi spusese că nu se duce la prințesa Tverskaia, Vronski îi comunicase că, în cazul acesta, nu merge nici el. Se duse la masă și îi scrisese soțului: „Am primit scrisoarea dumneavoastră. A.“, sună și îi dădu plicul valetului.

— Nu mai plecăm la Moscova, îi spuse ea Annușkăi, care intrase.

- Nu mai plecăm deloc?
— Nu, nu despachetați pînă mîine și rețineți careta. Mă duc la prințesă.
— Ce rochie să vă pregătesc?

XVII

Societatea care urma să joace partida de crochet, la care prințesa Tverskaia o invitasese pe Anna, urma să fie alcătuită din două doamne cu admiratorii lor. Aceste două doamne erau reprezentantele noului cerc select din Petersburg, care, ca imitație a unei imitații la ceva, se numea „*Les sept merveilles du monde*”^{*}. Aceste doamne aparțineau unui cerc, ce-i drept, din înalta societate, dar care era cu totul ostil cercului pe care îl frecventa Anna. Pe deasupra, bătrînul Stremov, unul dintre oamenii influenți ai Petersburgului, admiratorul Lizei Merkulova, îi era inamic, pe linie de serviciu, lui Aleksei Aleksandrovici. Din aceste motive Anna nu voise să meargă și la acest refuz al ei se făcea aluzie în biletul prințesei Tverskaia. Acum însă, sperînd să-l vadă pe Vronski, Anna se hotărî să meargă.

La prințesa Tverskaia ajunse înaintea celorlalți musafiri. Chiar cînd intra, valetul lui Vronski, cu favoriții pieptănați, semănînd cu un *kammerjunker*, intra și el. Se opri în ușă și, ridicîndu-și chipiul, îi făcu loc să treacă. Anna îl recunoscuse și de-abia acum își aminti că Vronski îi spusese de cu seară că nu va veni. Probabil, trimisese un bilet cu scuze.

Scotîndu-și mantoul în antreu, Anna auzi cum valetul, pronunțîndu-l chiar și pe „r” ca un *kamerjunker*, spuse: „Din partea contelui pentru prințesă” și înmîină biletul.

Anna voia să-l întrebe unde era stăpînul lui. Voia să se întoarcă și să-i trimită o scrisoare să vină la ea sau să se ducă ea la el. Dar nu putea face nici una, nici alta, nici altceva: înainte se și auzeau soneriile care-i anunțau venirea și valetul prințesei Tverskaia stătea de-acum, întors pe jumătate către ea, ținînd ușa și așteptînd-o să intre în interiorul casei.

* Cele șapte minuni ale lumii (fr.)

— Prințesa e în grădină. Va fi anunțată imediat. Nu doriți să mergeți în grădină ? o întrebă alt valet, din cealaltă cameră.

Situația de indecizie, de neclaritate era la fel ca aceea de acasă ; era încă și mai rău, fiindcă nu putea face nimic, nu-l putea vedea pe Vronski și trebuia să rămână aici, în societatea unor oameni străini, atât de contrară dispoziției în care se afla ; dar purta o toaletă care, asta o știa, i se potrivea ; nu era singură, o înconjura această atmosferă obișnuită, solemnă și sărbătorească și ei îi era mai ușor decît acasă ; nu trebuia să se gîndească ce să facă. Totul se făcea de la sine. Întîlnind-o pe Betsy, care, într-o toaletă albă, uimitor de elegantă, venea spre ea, Anna îi zîmbi, ca întotdeauna. Prințesa Tverskaia venea acompaniată de Tușkevici și de o domnișoară, rudă din provincie, care, spre marea bucurie a părinților ei, își petrecea vara în casa celebrei prințese.

Probabil că Anna avea o expresie deosebită, fiindcă Betsy remarcă de îndată acest lucru.

— Am dormit rău, îi răspunse Anna, uitîndu-se la valetul care venea spre ei și, așa cum credea ea, aducea biletul lui Vronski.

— Ce bine-mi pare că ai venit ! spuse Betsy. Am obosit și tocmai voiam să beau o ceașcă de ceai înainte de sosirea musafirilor. Dumneata, i se adresă ea lui Tușkevici, ai face bine să încerci să joci cu Mașa *crochet ground*, acolo unde s-a tuns gazonul. Avem timp să vorbim după pofta inimii la ceai, *we'll have a cosy chat**, nu-i așa ? i se adresă ea Annei zîbind și strîngîndu-i mîna în care ținea umbrela.

— Mai ales că nu pot rămîne mult la dumneata, trebuie să mă duc la bătrîna Wrede. De-o sută de ani i-am promis, spuse Anna, pentru care minciuna, străină firii ei, devenise nu doar simplă și firească în societate, dar chiar îi făcea și plăcere.

De ce o fi spus ceva la care nu se gîndise cu o secundă înainte – n-ar fi putut nicidecum să explice. O spusese numai din cauză că, întrucît Vronski nu va veni, ea trebuia să-și asigure libertatea și să încerce să-l vadă cumva. Dar de ce pomenise de bătrîna Wrede, pe care trebuia s-o viziteze, ca de altfel pe o mulțime de alte persoane – n-ar fi putut să explice și totuși, așa cum avea să reiasă mai apoi, ea, inventînd

* Vom flecări plăcut (engl.)

felurite mijloace de a-l vedea pe Vronski, n-ar fi putut inventa ceva mai bun.

— Nu, nu te las să pleci nici în ruptul capului, îi spuse Betsy privind-o fix. Zău, m-aș supăra pe dumneata, dacă nu te-aș iubi. Parcă te-ai teme că societatea mea te-ar putea compromite cumva. Te rog, servește-ne ceaiul în salonul cel mic, spuse ea, mijindu-și ochii, cum făcea de obicei atunci când vorbea cu valetul. Luînd biletul din mîna lui, îl citi. Aleksei ți-a făcut o săritură falsă³¹, adăugă ea cu un ton atît de firesc și de simplu, de parcă niciodată nu i-ar fi trecut prin minte că Vronski i-ar putea fi Annei și altceva decît partener la crochet.

Anna știa că Betsy știe tot, dar auzind-o cum vorbește despre Vronski în prezența ei, întotdeauna era gata să creadă o clipă că nu știe nimic.

— A! spuse Anna cu indiferență, parcă prea puțin interesată de acest lucru, și continuă zîmbind: Cum poate societatea dumitale să compromită pe cineva? Acest mod de a vorbi în joacă, această ascundere a secretelor aveau pentru Anna, ca pentru toate femeile, farmecul lor. Și nu-i plăcea necesitatea de a ascunde scopul, în virtutea căruia se ascundea secretul, și însuși procesul ascunderii. Nu pot să fiu mai catolică decît Papa, spuse ea. Stremov și Liza Merkalova sînt elita elitei societății. Apoi, ei sînt primiți peste tot, iar *eu* (accentuă în mod deosebit cuvîntul *eu*) n-am fost niciodată severă și intolerantă. Pur și simplu, nu am timp.

— Nu, poate că nu vrei să te întâlnești cu Stremov? El și cu Aleksei Aleksandrovici n-au decît să-și încrucișeze spadele la comitet, pe noi asta nu ne privește. Însă în societate e omul cel mai amabil pe care îl cunosc, un pasionat jucător de crochet. O să vezi. Și, cu toată situația de bătrîn îndrăgostit de Liza, trebuie să vezi cum se descurcă și nu pare ridicol! E foarte simpatic. Pe Sapho Stolz o cunoști? E un ton nou, cu totul nou.

Betsy spunea toate acestea și totuși, după privirea ei veselă, inteligentă, Anna simțea că ea îi înțelege întru cîtva situația și pune la cale ceva.

— Totuși, trebuie să-i scriu lui Aleksei, spuse Betsy și, așezîndu-se la masă, scrise cîteva rînduri și puse scrisoarea într-un plic. Îi scriu să vină la masa de prînz. O doamnă îmi rămîne fără cavalier. Vezi dacă am fost convingătoare. Îmi

pare rău, trebuie să te las singură o clipă. Închide, te rog, plicul și trimite-l. Eu mai am de dat câteva dispoziții.

Fără să ezite nici o clipă, Anna luă scrisoarea, se așeză la masă și, fără s-o citească, adăugă în partea de jos: „Trebuie să te văd. Vino în grădina lui Wrede. Voi fi acolo la ora 6“. Lipi plicul și Betsy, care se întorsese, i-l înmînă valetului în prezența ei.

Într-adevăr, la ceai, care le fu servit în salonul mic, răcoros, pînă la sosirea musafirilor, între cele două femei se înfiripă acel *a cosy chat*, promis de prințesa Tverskaia. Îi vorbiră pe toți cei așteptați și discuția se opri la Liza Merklova.

— E foarte drăguță și întotdeauna mi-a fost simpatică, spuse Anna.

— Trebuie s-o iubești. E nebună după dumneata. Ieri, după curse, s-a apropiat de mine și era disperată că ai plecat. Spune că ești o adevărată eroină de roman și că, dacă ar fi bărbat, ar face o mie de prostii de dragul dumitale. Stremov susține că și așa le face.

— Dar spune-mi te rog, fiindcă n-am putut înțelege nici odată, zise Anna, după un moment de tăcere și pe un ton care arăta clar că nu pune o întrebare gratuită și că ceea ce întreba avea pentru ea mai multă importanță decît s-ar fi cuvenit. Spune-mi, te rog, ce fel de relație are cu prințul Kalujski, cu așa-numitul Mișka? I-am întîlnit de puține ori. Ce-i între ei?

Betsy zîmbi numai cu ochii și se uită cu atenție la Anna.

— E o manieră nouă, îi răspunse ea. Toți și-au ales această manieră. Și-au aruncat bonetele dincolo de moară³². Dar există maniere și maniere de a le arunca.

— Da, dar în ce fel de relații e cu Kalujski?

Betsy rîse neașteptat de vesel și impetuos, ceea ce i se întîmpla rar.

— Intri în domeniul prințesei Miagkaia. E o întrebare de copil teribil. Și Betsy, probabil vrînd, dar neizbutind să se abțină, izbucni în rîsul molipsitor, specific oamenilor care rîd rar. Trebuie să-i întrebi pe ei, adăugă ea, rîzînd cu lacrimi.

— Nu, îți rîzi de mine, spuse Anna, izbucnind și ea, fără să vrea, în rîs. Dar eu n-am putut înțelege niciodată. Nu înțeleg ce rol are aici soțul.

— Soțul? Soțul Lizei Merklova umblă cu pleduri după ea și e întotdeauna la dispoziția ei. În ce privește restul, nimeni nu vrea să știe. Știi dumneata, într-o societate selectă nu se

vorbește și chiar nu se gîndește la unele detalii de toaletă. Așa și aici.

— Veniți la sărbătorirea lui Rolandaki ? întrebă Anna, ca să schimbe discuția.

— Nu cred, răspunse Betsy și, fără să-și privească prietena, începu să toarne ceaiul parfumat în ceștile mici, străvezii. Împingînd o ceașcă spre Anna și, scoțînd o țigară subțire, o puse într-un ținaret de argint și o aprinse. Vezi dumneata, eu sînt într-o poziție norocoasă, spuse ea fără să rîdă și luînd ceașca în mînă. Te înțeleg pe dumneata și o înțeleg pe Liza. Liza este una dintre ființele naive, care nu înțeleg ce e rău și ce e bine. În tot cazul, n-a înțeles cînd a fost foarte tînără. Și acum știe că această neînțelegere îi șade bine. Acum, poate, nu înțelege cu bună știință, spuse Betsy cu un surîs fin. Și totuși, neînțelegerea o prinde. Vezi dumneata, unul și același lucru poți să-l privești tragic și să faci din el un chin, dar poți să-l privești și pur și simplu și chiar cu veselie. Poate că dumneata ești înclinată să iei lucrurile prea în tragic.

— Aș vrea să-i cunosc pe alții la fel de bine cum mă cunosc pe mine, spuse Anna pe un ton serios și îngîndurat. Sînt mai rea sau mai bună decît alții ? Cred că sînt mai rea.

— Copil teribil, copil teribil ! repetă Betsy. Uite că au venit.

XVIII

Se auziră pași și o voce masculină, apoi una feminină și rîsete, după care intrară doi dintre invitați : Sapho Stolz și un tînăr plesnind de sănătate, așa-numitul Vaska. Se vedea că-i priau friptura de vițel în sînge, trufele și vinul de Burgundia. Vaska le salută pe doamne și le privi, dar numai o clipă. Împreună cu Sapho, intră în salon și, în salon, se ținu scai de ea, ca și cum ar fi fost legat cu sfoară și nu-și mai lua de la ea ochii strălucitori, de parcă ar fi vrut să o mănînce. Sapho Stolz era o blondină cu ochii negri. Intră cu pași mărunți, vioi, bocănind cu tocurile înalte ale pantofilor, și le strînse doamnelor mîna bărbătește.

Anna n-o mai întîlnise niciodată pe această nouă celebritate și rămase uimită de frumusețea, de excentricitatea

toaletei și de impertinența manierelor. Pe cap, din șuvițele ei de păr și din meșele de o nuanță dulce-aurie, avea înălțat un asemenea eșafodaj al coafurii, încît capul era egal ca înălțime cu bustul ei zvult, bombat și foarte decoltat în față. Înainta atît de impetuos, încît la fiecare mișcare îi ieșeau în evidență de sub rochie formele genunchilor și coapselor, încît te întrebai fără să vrei unde se termină într-adevăr din spate, în acest munte tremurător, trupul ei mic și zvult, atît de decoltat sus și atît de ascuns în spate și jos.

Betsy se grăbi să-i facă cunoștință cu Anna.

— Imaginați-vă, era cît pe ce să strivim doi soldați, începu ea imediat să povestească, clipind din ochi, zîbind și trăgîndu-și înapoi trena rochiei, pe care o aruncase prea mult într-o parte. Eram în trăsură cu Vaska... Ah, da, nu vă cunoașteți. Și ea, rostindu-i numele, îl prezentă pe tînăr, după care, roșind, rîse zglobiu de greșeala ei, adică de faptul că-i spusese Vaska de față cu o persoană necunoscută.

Vaska o salută din nou pe Anna, dar nu-i spuse nimic. I se adresă lui Sapho :

— Pariul l-ai pierdut, fă bine și plătește, spuse el, zîbind. Sapho rîse cu și mai mare veselie.

— Doar nu vrei chiar acum, spuse ea.

— Oricum nu scapi nici mai tîrziu.

— Bine, bine. Ah, da! îi spuse ea pe neașteptate amfitrioanei. Sînt grozavă... Am uitat... V-am adus un musafir. Iată-l.

Tînărul musafir neașteptat, pe care îl adusese Sapho și de care uitase, era, totuși, un oaspete atît de important, încît, cu toată tinerețea lui, amîndouă doamnele se ridicară ca să-l întîmpine.

Era un nou admirator al lui Sapho. Acum, ca și Vaska, acesta se ținea scai de ea.

Curînd sosiră prințul Kalujski și Liza Merkalova cu Stremov. Liza Merkalova era o brunetă slabă, tipul molatic, oriental de frumusețe, cu ochii splendizi, inefabili, cum spuneau toți. Toaleta de culoare închisă (Anna remarcă imediat și aprecie acest lucru) era în perfectă armonie cu frumusețea ei. Pe cît era Sapho de vioaie și zvultă, pe atît era Liza de moale și languroasă.

Dar Liza, din punctul de vedere al Annei, era mult mai atrăgătoare. Betsy îi spuse că Liza pozează în copil neștiutor,

dar cînd Anna o văzu, simți că nu era adevărat. Într-adevăr, Liza era o femeie neștiutoare, frivolă, dar drăguță și iresponsabilă. Ce-i drept, era în ton cu Sapho ; ca și de Sapho, și de ea se țineau scai doi admiratori și o sorbeau din ochi, unul tînăr și altul bătrîn ; dar avea ceva mai presus de anturajul în care se afla, avea strălucirea briliantului înconjurat de mărgele de sticlă. Această strălucire i se vedea în ochii minunați, într-adevăr inefabili. Privirea obosită și în același timp pătimașă a ochilor înconjurați de cercuri negre uimea prin desăvîșita ei sinceritate. Privind în acești ochi, fiecăruia i se părea că a cunoscut-o la perfecție și, cunoscînd-o, nu putea să nu o îndrăgească. Văzînd-o pe Anna, Liza se luminea deodată la față și zîmbi cu bucurie.

— Ah, cît mă bucur că vă văd ! spuse ea, apropiindu-se. Ieri, la curse, am vrut să vin la dumneavoastră, dar pleaserăți. Aș fi vrut să vă văd chiar ieri. Nu-i așa că a fost îngrozitor ? întrebă ea, fixînd-o pe Anna cu acea privire care, se părea, îi dezvăluia tot sufletul.

— Da, nu m-am așteptat deloc că poate fi atît de emoționant, îi răspunse Anna, roșind.

Între timp, toți se ridicară că să iasă în grădină.

— Eu nu merg, spuse Liza, zîmbi și se așează lîngă Anna. Nu-i așa că nici dumneavoastră nu vă duceți ? Ce plăcere o mai fi și în jocul de crochet !

— Nu, mie îmi place, spuse Anna.

— Dar cum, cum faceți că nu vă plictisiți ? Numai prîvind-vă, omul se înveselește. Dumneavoastră trăiți, iar eu mă plictisesc.

— Cum să vă plictisiți ? Aveți cercul cel mai vesel din Petersburg, spuse Anna.

— Poate că cei care nu fac parte din cercul nostru se plictisesc și mai mult. Dar noi, eu cu siguranță, nu sîntem veseli și ne plictisim grozav de mult.

Aprinzîndu-și o țigară, Sapho ieși în grădină cu cei doi tineri. Betsy și Stremov rămaseră la ceai.

— Cum să vă plictisiți ? întrebă Betsy. Sapho spune că ieri v-ați distrat de minune acasă la dumneavoastră.

— Ah, ce plictiseală a fost ! spuse Liza Merkalova. Am plecat la mine după curse. Și aceleași, aceleași persoane ! Mereu același lucru. Toată seara am stat tolăniți pe canapele. Ce veselie poate fi în asta ? Nu, dumneavoastră cum faceți ca

să nu vă plictisiți? i se adresă ea din nou Annei. Mă uit la dumneavoastră și văd de îndată o femeie care poate fi fericită sau nefericită, dar nu se plictisește. Învățați-mă și pe mine! Cum să fac?

— Nu fac nicicum, îi răspunse Anna, roșind pînă în vîrfurile urechilor.

— E cea mai bună modalitate, se amestecă în discuție Stremov.

Stremov era un bărbat de vreo cincizeci de ani, aproape cărunt, încă în putere, foarte urît, dar cu o figură aparte și inteligentă. Liza Merkalova era nepoata soției lui și el își petrecea cu ea toate orele libere. Întîlnind-o pe Anna Karenina, el, care, pe linie de serviciu, îi era inamic lui Aleksei Aleksandrovici, încerca să se poarte cu ea, soția inamicului său, cît se poate de amabil.

— „Nicicum“, repetă el cu un surîs fin, e modalitatea cea mai bună. Și ți-am spus de mult, i se adresă el Lizei Merkalova, că, pentru a nu te plictisi, nu trebuie să te gîndești că te vei plictisi. La fel ca atunci cînd ți-e frică de insomnie: nu trebuie să te temi că nu vei ațipi. Tocmai această idee ți-a spus-o Anna Arkadieвна.

— M-aș fi bucurat dacă aș fi enunțat eu această idee, fiindcă nu este doar inteligentă, ci și adevărată, spuse Anna, zîmbind.

— Nu, explicați-mi de ce nu poți adormi și de ce nu poți să nu te plictisești?

— Ca să ațipești, trebuie să muncești, iar ca să nu te plictisești, trebuie, de asemenea, să muncești.

— De ce aș munci, cînd nimeni nu are nevoie de munca mea? Iar ca s-o fac într-adins sau să mă prefac – nu mă pricep și nici nu vreau.

— Ești incorrigibilă, spuse Stremov, fără să se uite la ea și adresîndu-i-se din nou Annei.

Întîlnind-o rar, nu-i putea spune altceva decît banalități, dar aceste banalități – cînd se mută la Petersburg, cît de mult o iubește contesa Lidia Ivanovna – le rostea cu o expresie care arăta că el dorește din tot sufletul să-i fie agreabil și să-i arate respectul său și chiar mai mult.

Intră Tușkevici și anunță că tot anturajul îi așteaptă pe jucătorii de crochet.

— Nu, vă rog, nu plecați, o rugă Liza Merkalova, aflînd că Anna vrea să plece. Stremov i se alătură.

— Ar fi un contrast prea mare, spuse el, ca să părăsiți acest anturaj și să vă duceți la bătrîna Wrede. Și apoi, i-ați oferi prilejul să vă ponegrească, pe cînd aici ați trezi cu totul alte porniri, cele mai frumoase, total contrare ponegrelilor.

Anna rămase o clipă pe gînduri, indecisă. Cuvintele măgulitoare ale acestui om inteligent, simpatia naivă, infantilă pe care i-o arăta Liza Merkalova și toată această obișnuită atmosferă mondenă erau atît de plăcute, și o aștepta un pas atît de dificil, încît cîteva clipe ezită, gîndindu-se că ar putea să rămînă, să mai amîne cît de cît momentul greu al explicației. Dar, amintindu-și ce o aștepta în singurătatea de acasă, dacă nu va lua nici o hotărîre, amintindu-și gestul, teribil în memoria ei, cînd se apucase cu amîndouă mîinile de păr, își luă rămas-bun și plecă.

XIX

Cu toată viața sa mondenă, aparent frivolă, Vronski era un om care ura dezordinea. Încă din adolescență, pe cînd era la Corpul de Paji, fusese umilit o dată, cînd, încurcîndu-se în datorii, ceruse bani cu împrumut și de atunci nu se mai puse niciodată într-o asemenea situație.

Pentru ca să-și pună afacerile la punct, în funcție de împrejurări, mai des sau mai rar, de vreo cinci ori pe an, se izola și își făcea calculele. În asemenea cazuri spunea că-și face socotelile sau că e vorba de *faire la lessive**.

A doua zi după curse, trezindu-se tîrziu, fără să se bărbie-rească și fără să facă baie, își îmbracă tunică și, punînd pe masă banii, notele de plată, scrisorile de credit, se apucă de lucru. Petrițki, știind că în aceste cazuri era prost dispus și văzîndu-și tovarășul la masa de scris, se îmbracă fără zgomot și ieși, ca să nu-l deranjeze.

Oricare om, știind pînă în cel mai mic amănunt complexitatea condițiilor care îl înconjoară, presupune fără să vrea că toată complexitatea acestor condiții și dificultatea lămuririi

* Spălarea rufelor (fr.)

lor sînt o obligație numai a lui, întîmplătoare, și nu se gîndește nicidecum că și alții sînt înconjurați de aceeași complexitate a condițiilor lor personale, ca și el. Așa i se părea și lui Vronski. Și nu fără o umbră de mîndrie lăuntrică, nu fără temei, se gîndea că altul s-ar fi încurcat de mult și ar fi fost nevoit să facă fapte urîte, dacă s-ar fi aflat în condiții la fel de grele ca ale lui. Dar Vronski simțea că acesta era momentul cînd trebuia să-și facă toate calculele și să se lămurească în ce situație se află, ca să nu se încurce.

Primul lucru, cel mai ușor, de care se apucă erau chestiunile financiare. Scriind mărunt pe o foaie de hîrtie toate datoriile, făcu totalul și găsi că era dator cu șaptesprezece mii și cîteva sute, pe care le tăie, pentru ca cifra să fie rotundă. Numărînd banii și adunînd tot ce avea în contul de la bancă, văzu că mai rămîne cu o mie opt sute de ruble și că pînă la Anul Nou nu se mai întrevede să primească și alți bani. Recitind lista datoriilor, Vronski o copie, împărțind-o în trei categorii. În prima categorie intrau datoriile care trebuiau achitate imediat sau, în orice caz, pentru achitarea cărora trebuia să aibă banii pregătiți, pentru ca să-i poată da la cerere, fără cea mai mică întîrziere. Aceste datorii erau de aproape patru mii: o mie cinci sute pentru cal și două mii cinci sute ca garanție pentru un tovarăș tînăr, Venevski, care, de față cu Vronski, îi pierduse jucînd cu un trișor. Vronski voise să dea banii pe loc (îi avea la el), dar Venevski și Iașvin insistaseră să plătească ei și nu Vronski, care nici nu jucase. Totul era minunat, dar Vronski știa că în afacerea murdară, în care intrase garantîndu-l verbal pe Venevski, trebuia să aibă aceste două mii cinci sute, ca să i le arunce escrocului și să nu mai aibă nici o discuție cu el. Așadar, privitor la această categorie, cea mai importantă, trebuia să aibă patru mii. În categoria a doua, opt mii, intrau datorii mai puțin importante: cheltuielile pentru grajdul de la hipodrom, plata furnizorului de ovăz și de fîn, leafa englezului, costul harnașamentului etc. Din aceste datorii trebuia să achite vreo două mii, ca să fie pe deplin liniștit. Ultima categorie era alcătuită de datoriile la magazine, la hotel, la croitor și nici nu merita să se gîndească la ele. Așa că îi trebuiau cel puțin șase mii de ruble, și nu avea decît o mie opt sute pentru cheltuielile curente. Pentru un om cu un venit de o sută de mii, așa cum era apreciată averea lui Vronski, aceste datorii n-ar fi trebuit

să reprezinte o dificultate ; problema era însă că nu avea nici pe departe această sută de mii. Uriașa avere a tatălui, care numai ea dădea un venit anual de aproape două sute de mii, nu fusese împărțită între frați. Când fratele mai mare, plin de datorii, se căsătorise cu prințesa Varia Cirkova, fiica fără zestre a unui decembrist, Aleksei îi cedase fratelui său tot venitul de pe moșiile tatălui lor, rezervându-și doar douăzeci și cinci de mii pe an. Aleksei îi spusese atunci fratelui că acești bani îi vor fi de ajuns pînă se va însura, ceea ce, probabil, nu se va întîmpla niciodată. Și fratele lui, comandantul unuia dintre regimentele cele mai costisitoare și de-abia însurat, nu putuse refuza acest cadou. Mama lor, care avea averea ei personală, în afara celor douăzeci și cinci de mii rezervate, îi mai dădea lui Aleksei în fiecare an vreo douăzeci de mii, iar acesta cheltuia totul. În ultimul timp, certîndu-se cu el din cauza relației cu Anna și a plecării din Moscova, mama încetase să-i mai trimită bani. Și așa Vronski, obișnuit să trăiască cu patruzeci și cinci de mii și primind în acest an numai douăzeci și cinci, se afla acum în dificultate. Ca să iasă din această situație dificilă nu-i putea cere bani mamei lui. Ultima scrisoare de la ea, primită în ajun, îl iritase în mod deosebit tocmai prin faptul că i se făcea aluzia că ea e gata să-l ajute pentru a avea succes în societate și în carieră și nu într-o viață care scandaliza toată lumea bună. Dorința mamei de a-l cumpăra îl jignează pînă în adîncul sufletului și îl făcea să se poarte și mai rece cu ea. Dar nu se putea dezice de promisiunea generoasă pe care o făcuse, deși acum simțea, bănuind vag unele complicații ale relației lui cu Karenina, că promisiunea fusese prea ușuratică și că, chiar necăsătorit fiind, s-ar putea să aibă nevoie de întregul venit de o sută de mii. Dar nu-și putea lua cuvîntul înapoi. Era de-ajuns să și-o amintească pe soția fratelui, să-și aducă aminte cum această blîndă și simpatică Varia, ori de cîte ori avea prilejul, îi spunea că n-a uitat de generozitatea lui și o apreciază – și își dădea seama că era imposibil să ia înapoi ceea ce dăruise odată. Era un gest la fel de imposibil ca și cum ar fi lovit o femeie, ar fi furat sau ar fi mințit. Un singur lucru era posibil și necesar : să împrumute bani de la un cămătar, zece mii, în privința căruia nu putea întîmpina nici o dificultate, să-și reducă pe viitor cheltuielile și să vîndă caii de curse. Hotărîndu-se, îi scrisese imediat lui Rolandaki, care îi propusese de mai multe

ori să-i cumpere caii. Apoi trimise după englez și după cămătar și repartiză pe categorii banii pe care îi avea. După ce sfârși aceste treburi, îi scrisese mamei un răspuns rece și tăios. Apoi, scoțind din portmoneu trei bilete primite de la Anna, le reciti, le arse și, amintindu-și discuția avută cu ea în ajun, căzu pe gânduri.

XX

Viața lui Vronski era deosebit de fericită tocmai pentru că respecta un cod de reguli care stabileau clar ceea ce trebuie și nu trebuie să facă. Acest cod cuprindea un cerc foarte mic de împrejurări, dar regulile erau stricte și Vronski, neieșind niciodată din acest cerc, nu ezita niciodată când trebuia să facă ceva. Regulile prescriau că trebuie să-l plătească pe un trișor, dar că pe croitor nu e obligatoriu, că bărbații nu trebuie mințiți, dar femeile pot fi mințite, că nu trebuie să înșeli pe nimeni, dar că un soț poate fi înșelat, că nu trebuie să te lași jignit, dar tu îi poți jigni pe alții etc. Toate aceste reguli puteau fi nerezonabile, dar erau fixe și, respectându-le, Vronski simțea că poate sta liniștit și cu fruntea sus. Numai în ultimul timp, datorită relației sale cu Anna, începuse să simtă că acest cod de legi nu se potrivea tuturor circumstanțelor și întrezărea în viitor dificultăți și îndoieli, în hățișul cărora nu mai avea parte de un fir călăuzitor.

Relația sa de acum cu Anna și cu soțul ei era pentru el simplă și clară. Era clar și precis definită în codul de reguli după care se conducea.

Anna era o femeie cinstită, care i-a dăruit dragostea ei și de aceea era pentru el o femeie demnă de un respect la fel de mare ca și o soție legitimă. Mai degrabă și-ar fi rupt o mână decât să-și permită cu un cuvânt, cu o aluzie nu numai s-o jignească, dar și să nu-i arate întreaga stimă la care se poate aștepta o femeie.

Atitudinea față de societate era și ea clară. Toți puteau să știe, să bănuiască acest lucru, dar nimeni nu trebuia să aibă curajul să spună ceva. În caz contrar, el era gata să-i oblige să tacă pe cei care vorbeau și să-i facă să respecte onoarea inexistentă a femeii pe care el o iubea.

Atitudinea față de soț era cea mai clară. Din clipa cînd Anna îl îndrăgise, Vronski considera că are asupra ei un drept imprescriptibil. Soțul nu era decît o persoană de prisos, care îl deranja. Fără îndoială, se afla într-o situație de plîns, dar ce era de făcut? Singurul lucru la care avea dreptul soțul era să ceară satisfacție cu arma în mînă, satisfacție pe care Vronski era gata să i-o ofere din prima clipă.

Dar în ultimul timp, între el și ea, apăruseră complicații noi, lăuntrice, care îl speriau pe Vronski prin imprecizia lor. Doar cu o zi înainte îi spusese că este însărcinată. Și el simțise că această noutate și ceea ce ea aștepta de la el pretindeau ceva ce nu se încadrează întocmai în regulile după care se conducea în viață. Și într-adevăr, fusese luat prin surprindere și în primul moment după ce Anna îi spusese de sarcină, inima lui îi sugerase că soțul trebuie părăsit. Vronski spusese acest lucru, dar acum, după ce mai reflectase, vedea clar că ar fi mult mai bine să evite acest lucru și totodată, spunîndu-și sieși toate acestea, se temea că a procedat rău.

„Dacă i-am spus să-și părăsească soțul, asta înseamnă să se unească cu mine. Sînt pregătit? Cum s-o iau de lîngă soț acum, cînd nu am bani? Să zicem că aș putea face rost... Dar cum s-o iau de lîngă soț atîta timp cît sînt în armată? Dacă am spus-o, trebuie să fiu pregătit pentru așa ceva, adică să am bani și să demisionez.“

Și el căzu pe gînduri. Întrebarea dacă să demisioneze sau nu îl conduse spre un interes secret, știut numai de el, care, deși ținut în mare taină, era, poate, interesul de căpătîi al vieții sale.

Ambiția era vechiul vis al copilăriei și adolescenței lui, visul pe care nu-l recunoștea, dar care era atît de puternic, încît acum această ambiție lupta cu dragostea lui. Primii lui pași în societate și carieră fuseseră încununați de succes, dar cu doi ani în urmă făcuse o greșeală grosolană. Dorind să-și arate independența și să avanseze, refuzase o funcție care i se oferise, sperînd că acest refuz îl va face să crească în ochii superiorilor; se văzu însă că fusese prea curajos și că superiorii renunțaseră la el; și, vrînd-nevrînd, asigurîndu-și reputația de om independent, se purta cu foarte mult rafinament și inteligență, ca și cum n-ar fi fost supărat pe nimeni, ca și cum nu s-ar fi considerat jignit de nimeni și nu și-ar fi dorit decît să fie lăsat în pace, fiindcă trăiește într-o veselie. În

realitate însă, încă din anul precedent, cînd plecase la Moscova, încetase cu veselia. Simțea că această atitudine de om independent, care ar putea face orice, dar nu vrea, începe să-și piardă din strălucire, că mulți încep să creadă că el n-ar putea face nimic, decît să fie un băiat bun și de ispravă, Legătura lui cu Karenina, care făcuse mult scandal și atrăsese atenția tuturor, îl făcuse să strălucească din nou și îi potolise pentru un timp viermele ambiției, dar cu o săptămînă în urmă acest vierme se trezise și mai puternic. Un prieten din copilărie, din același cerc, cu aceeași avere, camarad la Corpul de Paji, Serpuhovskoi, coleg de promoție cu el, cu care fusese rival și la învățătură, și la gimnastică, și la ștregării, și în visările ambițioase, se întorsese de cîteva zile din Asia Mijlocie, după ce primise acolo două grade și o distincție care se acorda foarte rar unor generali atît de tineri.

De îndată ce sosise în Petersburg, lumea începuse să vorbească despre el ca despre încă o stea de primă mărime, în curs de ascensiune, a Rusiei. Avînd aceeași vîrstă ca și Vronski, trecînd prin aceeași școală, era general și aștepta să fie numit într-o funcție care putea influența treburile de stat ale Rusiei, iar Vronski, cu toate că era independent și strălucitor, și iubit de o femeie splendidă, nu era totuși decît un simplu căpitan de cavalerie într-un regiment, căruia i se oferea posibilitatea să fie independent cît vrea. „Desigur, nu-l invidiez și nu-l pot invidia pe Serpuhovskoi, dar avansarea lui îmi demonstrează că, dacă prinde momentul potrivit, un om ca mine poate face foarte repede carieră. Acum trei ani era în aceeași situație ca și mine. Dîndu-mi demisia, mi-aș tăia creanga de sub picioare. Rămînînd în serviciu, nu pierd nimic. Chiar ea mi-a spus că nu vrea să-mi schimbe situația. Iar eu, avînd parte de iubirea ei, nu pot să-l invidiez pe Serpuhovskoi.“ Și răsucindu-și mustățile cu o mișcare înceată, se ridică de la masă și începu să se plimbe prin cameră. Ochii lui aveau o strălucire deosebită și el se simți cuprins de acea stare de spirit calmă, temeinică și plină de bucurie, care punea stăpînire pe el ori de cîte ori își clarifica situația. Ca și după curse, totul era clar și senin. Se bărbieri, se îmbracă, făcu o baie rece și ieși din casă.

XXI

— Am venit după tine, îi spuse Petrițki. Astăzi spălatul rufelor a durat mult. Ai terminat ?

— Am terminat, spuse Vronski, surîzînd doar cu ochii și răsucindu-și vîrfurile mustăților atît de grijuliu, de parcă acum, după ce-și pusese treburile în ordine, orice mișcare bruscă și rapidă ar fi putut să i-o strice.

— După treaba asta, întotdeauna pari ca și cum ai fi ieșit din baie, spuse Petrițki. Vin de la Grițko (așa îi spuneau ei comandantului de regiment), ești așteptat.

Fără să-i răspundă, Vronski se uita la prietenul său, gîndindu-se la altceva.

— Da, la el cîntă muzica ? întrebă el, auzind fanfara, pe care o cunoștea, interpretînd polci și valsuri. Ce sărbătorește ?

— A sosit Serpuhovskoi.

— A ! făcu Vronski. N-am știut.

Zîmbetul lui deveni și mai strălucitor.

Devreme ce hotărîse în sinea lui că e fericit cu dragostea lui, căreia i-a sacrificat ambiția, sau cel puțin asumîndu-și acest rol, Vronski nu mai putea simți nici invidie pentru Serpuhovskoi, nici nu putea fi supărat pe acesta pentru că, venind la regiment, nu trecuse mai întîi pe la el. Serpuhovskoi îi era bun prieten și se bucura să-l vadă.

— Ah, mă bucur foarte mult, spuse el ceva mai apoi.

Comandantul regimentului, Demin, ocupa un conac mare, boieresc. Toată societatea se afla în balconul spațios de jos. În curte, Vronski îi remarcă de la început pe cîntăreții în tunici, adunați împrejurul unui butoiaș cu votcă, după care văzu figura sănătoasă și veselă a comandantului de regiment, înconjurat de ofițeri ; coborînd pe prima treaptă a balconului, striga tare, acoperind orchestra care interpreta un cadril de Offenbach, dînd niște ordine și agitîndu-și brațele spre soldații ce stăteau deoparte. Un grup de soldați, un vagmistru și cîțiva subofițeri se apropiară de balcon odată cu Vronski. După ce se întoarse la masă, comandantul regimentului ieși din nou cu pocalul în mînă pe trepte și rosti un toast : „În sănătatea fostului nostru tovarăș, viteazul general și prinț Serpuhovskoi ! Ura !“

În urma comandantului regimentului, cu pocalul în mînă, ieși Serpuhovskoi.

— Rămii tot tînăr, Bondarenko, i se adresă el unui vagmistru reangajat, roșu la față, chipeș, care stătea drept în fața lui.

Vronski nu-l văzuse pe Serpuhovskoi de trei ani. Acesta se maturizase, își lăsase favoriți, dar era tot atît de zvelt și nu se distingea atît prin frumusețe, cît prin gingășia și noblețea chipului și a staturii. Vronski nu remarcă la el decît o schimbare : strălucirea permanentă, calmă, care apare pe chipurile oamenilor de succes, care sînt siguri de faptul că toți le recunosc acest succes. Vronski cunoștea această strălucire și o observă imediat la Serpuhovskoi.

Coborînd treptele, Serpuhovskoi îl zări pe Vronski. Un surîs de bucurie îi lumină fața. Îi făcu semn cu capul și ridică pocalul, salutîndu-l pe Vronski și arătîndu-i prin acest gest că nu poate să nu se apropie mai întîi de vagmistrul care, luînd o atitudine respectuoasă, își și țuguia buzele pentru sărut.

— A, uite-l și pe el ! strigă comandantul de regiment. Îmi spusese Iașvin că iar ești prost dispus.

Serpuhovskoi sărută buzele umede ale bravului vagmistru și, ștergîndu-și gura cu batista, se apropie de Vronski.

— Ah, ce mult mă bucur ! spuse el, strîngîndu-i mîna și trăgîndu-l deoparte.

— Ocupă-te de el ! îi strigă colonelul lui Iașvin, arătînd spre Vronski, și coborî printre soldați.

— De ce n-ai fost ieri la curse ? Credeam că o să te văd acolo, spuse Vronski, uitîndu-se la Serpuhovskoi.

— Am venit, dar mai tîrziu. Îmi pare rău, adăugă el, întorcîndu-se spre aghiotant. Te rog, dă ordin să se împartă banii aceștia soldaților, cît ajunge pentru fiecare.

Și scoase în grabă din portmoneu trei bancnote de cîte o sută de ruble.

— Vronski, vrei să mănînci ceva sau să bei ? îl întrebă Iașvin. Hei, adu-i ceva de mîncare contelui ! Iar asta bea-o.

Cheful de la comandantul regimentului se lungi.

Băură mult. Îl ridicară pe brațe și-l aruncară în sus pe Serpuhovskoi. Apoi îl ridicară pe colonel. Apoi, în fața cîntăreților, comandantul regimentului trase un joc împreună cu Petrițki. După aceea, un pic obosit, colonelul se așeză pe o bancă din curte și începu să-i demonstreze lui Iașvin

superioritatea Rusiei față de Prusia, mai ales în ce privește șarjele de cavalerie și pentru câteva momente cheful se potoli. Serpuhovskoi intră în casă, la toaletă, ca să se spele pe mâini și îl găsi acolo pe Vronski, care își turna apă în cap. Dezbrăcat de tunică, acesta își pusese grumazul roșu, năpădit de păr, sub jetul de apă al lavoarului și își freca cu mâinile gâtul și capul. Terminînd cu spălatul, Vronski se așeză lângă Serpuhovskoi, pe divan, și între ei începu o discuție foarte interesantă pentru amîndoi.

— Am știut totul despre tine prin soția mea, spuse Serpuhovskoi. Mă bucur că te-ai văzut des cu ea.

— E prietenă cu Varia și ele amîndouă sînt singurele femei din Petersburg cu care îmi place să stau de vorbă, îi spuse Vronski, zîmbind. Zîmbea pentru că prevedea ce turnură va lua discuția și acest lucru îi făcea plăcere.

— Singurele ? îl întrebă, zîmbind, Serpuhovskoi.

— De fapt, și eu am știut totul despre tine, dar nu numai de la soția ta, spuse Vronski, interzicînd aluzia prin expresia severă a feței. Mă bucur foarte mult de succesele tale, dar nu mă mir deloc. Mă așteptam chiar la mai mult.

— Eu, sincer să fiu, mă așteptam la mai puțin. Dar mă bucur, mă bucur foarte mult. Sînt ambițios, asta-i slăbiciunea mea și o recunosc.

— Poate că n-ai recunoaște dacă n-ai avea succes, spuse Vronski.

— Nu cred, spuse Serpuhovskoi, zîmbind din nou. Desigur, se poate să mă înșel, dar mi se pare că am unele calități pentru domeniul de activitate pe care mi l-am ales și că puterea, oricare ar fi ea, e mai bine să fie în mâinile mele decît în mâinile multor oameni pe care îi cunosc, spuse Serpuhovskoi, cu chipul strălucind de conștiința succesului. Și de aceea voi fi cu atît mai mulțumit, cu cît voi fi mai aproape de putere.

— Poate că pentru tine așa stau lucrurile, dar nu pentru toți. Și eu gîndeam la fel și uite că trăiesc și nu cred că merită să trăiești numai pentru asta, spuse Vronski.

— Asta-i, asta-i ! făcu Serpuhovskoi, rîzînd. Am adus vorba despre asta, pentru că am auzit de refuzul tău... Firește, te-am aprobat. Dar există maniere și maniere. Cred că refuzul în sine a fost bun, dar nu l-ai făcut așa cum trebuie.

— Ce-a fost a fost și știi că niciodată nu mă dezic de faptele mele. Și apoi mă simt excelent.

— Excelent, pentru un timp. Dar n-o să te mulțumești cu atît. Fratelui tău nu-i spun nimic. E un copil simpatic, la fel ca și gazda noastră de astăzi. Ascultă-l! adăugă el, trăgînd cu urechea la strigătele de „ura“. Și el se amuză, dar asta pe tine nu te satisface.

— Nu spun că m-ar satisface.

— Nu-i vorba numai de asta. E nevoie de oameni ca tine.

— Cine are nevoie?

— Cine? Societatea. Rusia are nevoie de oameni, de o grupare, altfel totul se duce de ripă.

— Cum adică? Liga lui Bertenev împotriva comuniștilor ruși?

— Nu, spuse Serpuhovskoi, cu o grimasă de ciudă la ideea că poate fi bănuț de o asemenea prostie. *Tout ça c'est une blague**. Așa a fost și așa va fi întotdeauna. Nu există nici un fel de comuniști. Dar întotdeauna intriganții au nevoie să scornească un partid ostil, periculos. E un joc vechi. Nu, e nevoie ca la putere să se afle o grupare de oameni independenți, ca tine și ca mine.

— Dar de ce? Aici, Vronski spuse numele cîtorva oameni aflați la putere. Ei de ce nu sînt oameni independenți?

— Numai pentru că nu au sau nu au avut din naștere independența averii, nu au avut un nume, nu s-au născut, ca noi, atît de aproape de soare. Ei pot fi cumpărați sau cu bani, sau cu onoruri. Și ca să se mențină la putere trebuie să scornească o direcție. Și ei pun în practică o idee, o direcție, în care nici ei nu cred, care face rău; și toată această direcție nu este decît un mijloc de a avea o casă pusă la dispoziție de stat și o leafă mare. *Çela n'est pas plus fin que ça*** , cînd te uiți în cărțile lor. Poate că sînt mai rău, mai prost decît ei, deși nu văd de ce ar trebui să fii mai puțin bun decît ei. Însă eu și tu avem cu siguranță un avantaj important, acela că sîntem mai greu de cumpărat. Și de asemenea oameni e nevoie mai mult decît niciodată.

Vronski asculta cu atenție, dar nu-l interesa atît sensul cuvintelor, cît atitudinea lui Serpuhovskoi, care se și gîndea să lupte cu puterea și avea în această lume simpatiiile și antipatiile lui, în timp ce el nu avea parte, pe linie se serviciu,

* Asta este o prostie (fr.)

** Asta nu-i chiar atît de inteligent (fr.)

decît de interesele escadronului. Vronski mai înțelese și cît de puternic putea fi Serpuhovskoi prin capacitatea sa neîn-doielnică de a gîndi, de a înțelege lucrurile, prin inteligența și harul vorbirii, care se întâlnea atît de rar în mediul în care trăia el. Și, cu toată rușinea, îl invidia.

— Totuși, pentru asta, îi răspunse el, îmi lipsește un lucru principal, setea de putere. Am avut-o, dar am pierdut-o.

— Scuză-mă, nu-i adevărat, îl contrazise, zîmbind, Serpuhovskoi.

— Nu, e adevărat, e adevărat!... Acum, ca să fiu sincer, adăugă Vronski.

— Da, e adevărat *acum*. Asta-i altceva. Dar acest *acum* nu va fi întotdeauna.

— Se poate, răspunse Vronski.

— Spui *se poate*, continuă Serpuhovskoi, parcă ghicindu-i gîndurile, iar eu îți spun *cu siguranță*. Și de aceea am vrut să te văd. Ai procedat cum trebuia. Asta o înțeleg, dar nu trebuie să perseverezi. Nu-ți cer decît *carte blanche**. Nu-ți ofer protecția mea... Deși, de ce nu ți-aș oferi-o? Și tu m-ai luat de-atîtea ori sub protecția ta! Sper că prietenia noastră e mai presus de asta. Da, spuse el, tandru ca o femeie, zîmbindu-i. Dă-mi *carte blanche*, lasă regimentul și te implic fără să se observe.

— Pricepe că n-am nevoie de nimic, îi spuse Vronski, decît ca lucrurile să rămînă așa cum sînt.

Serpuhovskoi se ridică și se plasă în fața lui.

— Ai spus: „lucrurile să rămînă așa cum sînt“. Dar ascultă-mă. Sîntem de-o vîrstă. Poate că ai cunoscut mai multe femei decît mine. Zîmbetul și gesturile lui Serpuhovskoi îl preveneau pe Vronski că nu trebuie să se teamă, că locul dureros va fi atins cu grijă și cu atenție. Dar sînt căsătorit și crede-mă că, cunoscînd o singură femeie (așa cum a scris cineva), pe care o iubești, le vei cunoaște mai bine pe toate femeile decît dacă ai cunoaște mii de femei.

— Venim imediat! strigă Vronski spre ofițerul care deschisese ușa camerei și-i chema la comandantul regimentului.

Vronski voia acum să-l asculte pe Serpuhovskoi pînă la capăt și să afle ce-i va spune acesta.

* Mîna liberă (fr.)

— Și iată care-i părerea mea. Femeile sînt obstacolul cel mai mare în cariera omului. E greu să iubești o femeie și să faci ceva. Pentru asta nu există decît un mijloc ca să poți iubi în tihnă și fără opreliște : căsătoria. Cum, cum să-ți spun ! exclamă Serpuhovskoi, mare amator de comparații. Stai, stai ! Păi, e imposibil să porți un *fardeau* * și să faci ceva cu mîinile, dacă acest *fardeau* nu este legat în spinare, adică dacă nu ești înșurat. Acest lucru l-am simțit după ce m-am căsătorit. Simți că, brusc, ți s-au eliberat mîinile. Dar să tragi după tine acest *fardeau* și să rămii neînșurat – înseamnă că ai mîinile atît de ocupate, încît nu vei putea face nimic. Uită-te la Mazankov, la Krupov. Și-au ratat carierele din cauza femeilor.

— Care femei ! făcu Vronski, amintindu-și de franțuzaica și de actrița cu care cei doi erau legați la cap.

— Cu cît poziția femeii în societate e mai sigură, cu atît mai rău. E ca și cum nu numai că porți un *fardeau* cu mîinile, ci și că îl smulgi din brațele altuia.

— Tu n-ai iubit niciodată, spuse Vronski încet, uitîndu-se în gol și gîndindu-se la Anna.

— Se poate. Dar amintește-ți ce ți-am spus. Și încă ceva : toate femeile sînt mai materialiste decît bărbații. Din dragoste, noi facem ceva imens, iar ele sînt întotdeauna *terre-à-terre*. Imediat, imediat ! îi spuse el valetului care intrase. Însă valetul nu venise ca să-i cheme din nou, așa cum credea el. Îi adusese un bilet lui Vronski.

— Un om de-al dumneavoastră l-a adus din partea prințesei Tverskaia.

Vronski desfăcu plicul și roși.

— A început să mă doară capul, așa că mă duc acasă, îi spuse el lui Serpuhovskoi.

— Bine, la revedere. Îmi dai *carte blanche* ?

— Vorbim mai tîrziu. Te găsesc la Petersburg.

XXII

Trecuse de ora cinci și de aceea, ca să ajungă la timp și să nu meargă cu trăsura sa, pe care o cunoștea toată lumea,

* Povară (fr.)

Vronski urcă în careta cu care venise Iaşvin şi îi porunci vizitiului să mîne cît mai repede. Vechea caretă era spaţioasă, cu patru locuri. Vronski se așeză într-un colţ, își întinse picioarele pe bancheta din față și începu să se gîndească.

Sentimentul vag al clarificării afacerilor, amintirea vagă a prieteniei și flătării din partea lui Serpuhovskoi, care îl considera un om necesar și mai ales așteptarea întîlnirii – totul se contopi în impresia generală de bucurie a vieții. Acest sentiment era atît de puternic, încît Vronski zîmbea fără să vrea. Își coborî picioarele de pe banchetă, și le puse unul peste altul și, ducîndu-și mîna la picior, își simți pulpa robustă, la care se lovise cu o zi înainte, atunci cînd căzuse de pe cal. Lăsîndu-se pe spătarul banchetei, respiră de cîteva ori din tot pieptul.

„E bine, e foarte bine!“ își spuse el. Și mai înainte își simțise trupul cu bucurie, dar niciodată nu-și mai iubise propria ființă, propriul corp, ca acum. Îi plăcea să simtă durerea ușoară în piciorul puternic, îi plăcea să-și simtă, la fiecare respirație, mișcarea mușchilor pieptului. Aceeași zi senină și rece de august, care o făcuse pe Anna să se simtă atît de disperată, i se părea stimulatoare și înviorătoare și îi înprospăta obrajii și gîtul, care se încălziră după ce-i pusese sub jetul de apă și îi frecase. Mirosul de briantină al mustăților i se părea deosebit de plăcut în aerul proaspăt. Tot ce vedea pe geamul caretei, în aerul rece și curat, în lumina palidă a amurgului era atît de proaspăt, vesel și puternic, ca și el însuși : și acoperișurile caselor, strălucind în lumina soarelui ce asfințea, și contururile stridente ale gardurilor și ale colțurilor clădirilor, și siluetele rare ale pietonilor și echipajelor, și verdele nemișcat al copacilor și ierbii, și al cîmpului de cartofi cu rîndurile drepte, și umbrele piezișe ale caselor, ale copacilor, ale tufelor și chiar ale mușuroaielor de cartofi. Totul era minunat ca un peisaj frumos, de-abia terminat și acoperit cu lac.

— Mîna, mîna ! îi strigă el vizitiului, scoțînd capul pe fereastră și întinzîndu-i o hîrtie de trei ruble, pe care o scoase din buzunar. Mîna vizitiului pipăi ceva lîngă felinar, se auzi șuieratul bicicului și careta porni și mai repede pe șoseaua netedă.

„N-am nevoie de nimic, de nimic, în afară de fericirea asta, își spunea el, uitîndu-se la butonul soneriei dintre cele două geamuri și imaginîndu-și-o pe Anna așa cum o văzuse ultima

dată. Și pe măsură ce și-o amintea mai bine, o iubea și mai mult. Iată și grădina vilei lui Wrede, pusă la dispoziție de către stat. Unde să fie? Unde-i? De ce mi-a dat aici întâlnire și de ce mi-a scris în biletul trimis de Betsy?“ De-abia acum își punea aceste întrebări, dar era prea târziu ca să se mai gândească la ele. Îi spuse vizitiului să oprească înainte de a ajunge la alee și, deschizând portiera, sări din mers pe aleea ce ducea spre clădire. Pe alee nu era nimeni; dar, uitându-se în dreapta, o zări. Fața îi era acoperită cu voalul, dar el îi învăluia într-o privire plină de bucurie mersul deosebit, felul cum își ținea umerii și capul și imediat prin corpul lui parcă trecu un curent electric. Cu o energie înnoită, își simți propria ființă, de la mișcărilor suple ale picioarelor la cele ale plămînilor și ceva începu să-i gâdile buzele.

Cînd ajunse în dreptul lui, ea îi strînse mîna cu putere.

— Nu te superi că te-am chemat? Trebuia să te văd, spuse ea. Și strînsoarea serioasă și severă a buzelor ei, pe care el o remarcă sub voal, îi schimbă pe loc starea sufletească.

— Să mă supăr! Dar cu ce ai venit? De ce aici?

— N-are importanță, spuse ea, punîndu-și mîna pe brațul lui. Să mergem, trebuie să stăm de vorbă.

Vronski înțelese că s-a întîmplat ceva și că această întîlnire nu-i va aduce bucurie. În prezența ei, își pierdea toată voința: fără să știe de ce era îngrijorată, simțea că, fără voie, îngrijorarea i se transmitea și lui.

— Ce s-a întîmplat? Ce? întrebă el, strîngîndu-i mîna sub braț și încercînd să-i citească gîndurile pe față.

Ea făcu în tăcere cîțiva pași, își făcu curaj și se opri brusc.

— Ieri nu ți-am spus, începu ea, răsuflînd repede și din greu, că, întorcîndu-mă acasă cu Aleksei Aleksandrovici, i-am spus tot... i-am spus că nu mai pot fi soția lui, că... și i-am spus tot.

El o ascultă, aplecîndu-se fără voie din tot trupul, ca și cum ar fi vrut să-i ușureze astfel dificultatea situației în care se afla. Dar de îndată ce ea rosti toate acestea, Vronski se îndreptă și chipul lui își luă o expresie gravă și aspră.

— Da, da, așa e mai bine, e de o mie de ori mai bine! spuse el. Îmi dau seama ce greu ți-a fost.

Dar ea nu-i ascultă cuvintele, citi pe fața lui la ce se gîndea. Nu putea să știe că expresia de pe chipul lui Vronski era în legătură cu primul gînd care-i venise: acela că duelul era

inevitabil. Ea nu se gîndise niciodată la duel și de aceea își explică altfel această expresie momentană de asprime.

Primind scrisoarea soțului, știa în adîncul sufletului ei că totul va rămîne cum a fost, că nu va putea să renunțe la situația ei, să-și părăsească fiul și să trăiască cu amantul. Dimineța, petrecută la prințesa Tverskaia, o convinsese și mai mult de toate acestea. Dar întîlnirea cu el era totuși extrem de importantă pentru ea. Spera că întîlnirea va schimba această situație și o va salva. Dacă, aflînd toate acestea, decis, cu pasiune, fără nici o clipă de ezitare, îi va spune : „Lasă totul și fugi cu mine !” – ea își va părăsi fiul și va pleca cu el. Dar cuvintele ei nu avuseseră asupra lui efectul scontat : el parcă părea doar jignit de ceva.

— Nu mi-a fost greu deloc. Totul a venit de la sine, spuse ea iritată, și iată...

Scoase din mînușă scrisoarea soțului.

— Înțeleg, înțeleg, o întrerupse el, luă scrisoarea, dar nu se apucă s-o citească ; încerca doar s-o calmeze. Nu mi-am dorit decît un lucru, nu te-am rugat decît un lucru : să punem capăt acestei situații, ca să-mi pot dedica toată viața fericirii tale.

— De ce-mi spui asta ? întrebă ea. Crezi că mă pot îndoi de asta ? Dacă m-aș îndoi...

— Cine vine ? întrebă deodată Vronski, arătînd spre două doamne, care veneau din partea opusă. Ar putea să ne cunoască. Și o trase în grabă pe o alee lăturalnică.

— Ah, mi-e indiferent ! spuse Anna. Buzele începură să-i tremure. Și lui i se păru că ochii ei îl privesc de sub voal cu o ranchiună ciudată. Îți spun, deci, că nu despre asta-i vorba, nu mă pot îndoi de tine. Dar uite ce-mi scrie. Citește.

Anna se opri din nou.

Iarăși, ca și în primul moment, cînd aflase de ruptura dintre ea și soț, Vronski, citind scrisoarea, se lăsă fără să vrea în voia sentimentului pe care i-l provoca soțul ofensat. Acum, ținînd scrisoarea în mînă, își imaginează fără să vrea provocarea pe care cu siguranță, astăzi sau mîine, o va găsi acasă și duelul, la care el, cu expresia cea mai rece și mai mîndră, pe care o avea și acum pe față, după ce va trage primul în aer, va sta, așteptînd împușcătura soțului ofensat. Și acum îi trecu prin cap că Serpuhovskoi de-abia îi vorbise despre asta și că

și el se gîndise de dimineată că-i mai bine să nu se încurce. Dar știa că ei nu-i poate spune așa ceva.

După ce citi scrisoarea, își ridică ochii spre ea, dar privirea lui era lipsită de fermitate. Anna înțelese pe loc că și el se gîndise mai înainte la asta. Știa că orice i-ar spune, nu-i va spune tot ce gîndea. Și înțelese că ultima ei speranță îi fusese înșelată. Nu era ceea ce aștepta de la el.

— Vezi ce fel de om e, spuse ea, cu vocea tremurătoare. E...

— Iartă-mă, dar mă bucur de asta, o întrerupse Vronski. Pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă să termin, adăugă, implorînd-o din priviri să-i dea timp să-și explice cuvintele. Mă bucur fiindcă situația nu poate, nu poate nicidecum să rămînă așa cum propune el.

— De ce să nu poată rămîne? întrebă ea, stăpînindu-și lacrimile, probabil fără să mai dea nici o importanță răsunsului lui. Simțea că soarta îi era pecetluită.

Vronski vru să spună că după duelul, iminent, după părăsirea lui, situația nu mai putea continua, dar spuse altceva.

— Nu mai poate continua. Sper că acum o să-l părăsești. Sper... Se fistici și roși. Sper că o să-mi permiți să mă gîndesc și să aranjez viața noastră. Mîine... dădu el să spună.

Ea nu-l lăsă să termine.

— Dar băiatul? strigă ea. Nu vezi ce scrie? Trebuie să i-l las, dar eu nu pot și nu vreau să fac asta.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, ce-i mai bine? Să-ți părăsești fiul sau să continui această situație umilitoare.

— Pentru cine-i umilitoare?

— Pentru toți și cel mai mult pentru tine.

— Găsești că-i umilitoare... nu-mi mai spune asta. Vorbele acestea nu au sens pentru mine, spuse ea cu voce tremurătoare. Acum nu voia ca el s-o mintă. Îi mai rămăsese doar dragostea lui și voia să-l iubească. Înțelege că pentru mine, din ziua cînd am început să te iubesc, s-a schimbat totul, totul. Mi-a mai rămas un singur lucru – dragostea ta. Dacă e a mea, mă simt atît de sus, atît de sigură pe mine, încît nimic nu poate fi umilitor. Mă mîndresc cu situația mea, pentru că... sînt mîndră că... mîndră... Nu termină fraza și nu mai spuse de ce este mîndră. Lacrimi de rușine și de disperare o sufocară. Tăcu și începu să plîngă.

Simți și el că ceva i se ridică în gât, îi gîdilă nasul și pentru prima dată în viață se simți gata să plîngă. N-ar fi putut să spună ce-l impresionase; îi era milă de ea și simțea că n-o poate ajuta și totodată știa că el era vinovat de nefericirea ei, că făcuse ceva urît.

— Oare divorțul e imposibil? întrebă el fără convingere. Ea, fără să-i răspundă, clătină din cap. Nu se poate să-ți iei fiul și totuși să-l părăsești?

— Da, dar asta depinde de el. Acum trebuie să mă duc la el, spuse ea cu răceală. N-o înșelase presimțirea că totul va rămîne cum a fost.

— Marți voi fi la Petersburg și totul se va hotări.

— Da, spuse ea. Să nu mai vorbim despre asta.

Veni careta Annei, pe care ea o trimisese de acolo, spunîndu-i vizitiului la ce oră să tragă la gardul grădinii lui Wrede. Anna își luă rămas-bun de la Vronski și plecă acasă.

XXIII

Luni avu loc ședința curentă a Comisiei din 2 iunie. Aleksei Aleksandrovici intră în sala de ședințe, se salută cu membrii comisiei și cu președintele și, ca de obicei, se așază la locul lui, punîndu-și mîna pe hîrțiile pregătite. Printre alte documente erau extrasele de care avea nevoie și conspectul propunerii pe care avea de gînd s-o facă. De altfel, nici n-avea nevoie de extrase. Își amintea totul și nu considera că e necesar să repete în gînd ceea ce avea să spună. Știa că atunci cînd va veni momentul și cînd va vedea dinaintea lui chipul adversarului, încercînd zadarnic să păstreze un aer indiferent, discursul său va curge de la sine și mai bine decît s-ar pregăti acum în vederea lui. Simțea că conținutul discursului său va fi atît de important, încît fiecare cuvînt va avea însemnătate. Totuși, ascultînd raportul obișnuit, avea înfățișarea cea mai nevinovată și mai inofensivă. Privindu-i mîinile albe, cu venele umflate, care, cu degetele lungi, pipăiau cu gingășie amîndouă marginile colii de hîrtie albă din fața lui, privindu-i capul aplecat pe-o parte, cu o expresie de oboseală, nimeni nu se gîndea că imediat din gura lui se vor revărsa cuvinte care vor provoca o furtună teribilă, îi vor face pe membrii comisiei

să țipe, să se întrerupă unul pe altul, încît președintele va fi nevoit să ceară respectarea ordinii. După ce referatul se termină, cu vocea sa calmă, Aleksei Aleksandrovici anunță că are de prezentat cîteva considerente în privința populațiilor alogene. Toți deveniră atenți. Aleksei Aleksandrovici tuși și, fără să se uite la adversarul său, ci fixîndu-și privirea, așa cum făcea întotdeauna cînd își ținea discursurile, pe prima persoană din fața lui, un bătrîn mărunțel și cuminte, care nu avea niciodată nici o părere în cadrul comisiei, începu să-și expună considerațiile. Cînd ajunse la legea fundamentală și organică, adversarul sări în picioare și începu să ridice obiecții. Stremov, care era membru al comisiei și fusese și el atins unde-l durea, începu să se justifice. Astfel că ședința fusese furtunoasă. Însă Aleksei Aleksandrovici triumfase și propunerea lui fusese acceptată : se numiseră trei comisii noi, și a doua zi în unele cercuri din Petersburg nu se vorbea decît despre această ședință. Succesul lui fusese chiar mai mare decît se așteptase.

A doua zi dimineată, marți, după ce se trezi, Aleksei Aleksandrovici își aminti cu plăcere triumful din ajun și, cu toate că voia să pară indiferent, nu putu să nu zîmbească atunci cînd șeful său de cabinet, dorind să-l fleteze, îi povesti zvonurile auzite în legătură cu ceea ce se întîmplase la comisie.

Lucrînd împreună cu șeful de cabinet, uitase cu desăvîrșire că era marți, ziua pe care o fixase pentru întoarcerea Annei Arkadieвна și avu o surpriză neplăcută, atunci cînd valetul anunță că aceasta a sosit.

Anna sosi la Petersburg dimineată devreme ; așa cum ceruse într-o telegramă, i se trimisese careta și de aceea Aleksei Aleksandrovici putea să știe cînd va sosi. Dar, ajungînd acasă, soțul nu-i ieșise în întîmpinare. Servitorii îi spuseră că nu ieșise și că lucra împreună cu șeful de cabinet. Dădu ordin să i se transmită soțului că a sosit, se duse în budoarul ei și-l așteptă acolo. Dar nici după un ceas el nu-și făcu apariția. Anna ieși în sufragerie sub pretextul că are de dat niște dispoziții, vorbi cu voce tare ca să se facă auzită, crezînd că va veni măcar aici ; însă el nu ieși, deși îl auzi că deschisese ușa cabinetului, conducîndu-și vizitatorul. Știa că el, ca de obicei, va pleca în curînd la serviciu și voia să-l vadă mai înainte de asta, pentru ca relațiile lor să fie clarificate.

Se plimbă prin încăpere, apoi porni hotărîită spre cabinet. Cînd intră, îl văzu în uniformă, probabil gata de plecare, stînd cu coatele sprijinite pe o măsuță și uitîndu-se posomorît în gol. Îl văzu prima și își dădu seama că se gîndește la ea.

Văzînd-o, el voi să se ridice, se răzgîndi, apoi se înroși la față, ceea ce Anna nu mai văzuse la el, se ridică și porni spre ea, privind-o nu în ochi, ci mai sus, interesat parcă de fruntea și de coafura ei. Se apropie de ea, o luă de mîină și o rugă să se așeze.

— Sînt foarte bucuros că ai venit, spuse el, așezîndu-se lîngă ea și, vrînd să-i mai spună ceva, se încurcă. De cîteva ori vru să înceapă, dar se poticnea. Cu toate că Anna, pregătindu-se pentru această întîlnire, își hotărîse să-l disprețuiască și să-l acuze, acum nu știa ce să-i spună și îi era milă de el. Așa că tăcerea ținu destul de mult. Serioja e sănătos, întrebă el și, fără să-i aștepte răspunsul, continuă : Astăzi n-o să iau prînzul acasă, iar acum trebuie să plec.

— Am vrut să plec la Moscova, îi spuse ea.

— Nu, ai făcut foarte, foarte bine că ai venit, spuse Aleksei Aleksandrovici și tăcu din nou.

Văzînd că el n-are puterea să deschidă discuția, Anna începu ea.

— Aleksei Aleksandrovici, spuse ea, privindu-l și nefेरindu-și ochii de privirile lui îndreptate spre coafura ei, sînt o femeie nelegiuită, o femeie stricată, dar sînt așa cum am fost, așa cum ți-am spus atunci și am venit ca să-ți spun că nu pot schimba nimic.

— Nu te-am întrebat despre asta, spuse el deodată, privind-o drept în ochi cu hotărîre și cu ură, chiar așa mi-am închipuit că va fi. Probabil că, înfuriîndu-se, își reciștigase toate aptitudinile. Dar, așa cum ți-am spus atunci și cum ți-am scris, reîncepu el să vorbească cu voce tăioasă, subțire, așa cum își repet acum, nu sînt obligat să știu toate acestea. Le ignor. Nu toate soțiile sînt atît de bune la suflet ca dumneata, încît să se grăbească să le aducă soților la cunoștință o veste atît de *plăcută*. Accentuă în mod deosebit cuvîntul „plăcută”. Toate acestea le ignor atîta timp cît lumea nu află, atîta timp cît numele meu nu e făcut de rușine. Și numai de aceea te previn cît relațiile dintre noi trebuie să rămînă așa cum au fost întotdeauna și că numai în cazul în care dumneata

te vei compromite, eu voi fi nevoit să iau măsurile necesare ca să-mi protejez onoarea.

— Dar relațiile noastre nu mai pot fi așa cum au fost, spuse Anna cu voce sfioasă, privindu-l speriată.

Cînd văzu din nou aceste gesturi calme, cînd auzi această voce stridentă, copilărească și ironică, dezgustul risipi mila pentru el și Annei nu-i mai era decît frică, însă dorea să-și clarifice, cu orice preț, situația.

— Nu mai pot fi soția dumitale, dacă... — dădu ea să înceapă, dar el izbucni într-un hohot de rîs răutăcios și rece.

— Cred că modul de viață pe care ți l-ai ales ți-a influențat concepțiile. Eu respect sau disprețuiesc atît de mult... îți respect trecutul și îți disprețuiesc prezentul... încît am fost departe de interpretarea pe care ai dat-o cuvintelor mele.

Anna oftă și își lăsă capul în jos.

— De altfel, continuă el, enervîndu-se, nu pot să înțeleg cum, avînd atîta ură, declarîndu-i pe față soțului că îi ești infidelă și negăsind nimic reprobabil în asta, găsești că, după cum mi se pare, ar fi ceva reprobabil, dacă ți-ai îndeplini față de soț obligațiile de soție.

— Aleksei Aleksandrovici! Ce vrei de la mine?

— Vreau să nu-l găsesc aici pe acest om și să te comporți în așa fel, încît nici *lumea*, nici *servitorii* să nu te poată acuza... să nu-l mai vezi. Mi se pare că nu-ți cer prea mult. Și pentru asta vei profita de toate drepturile unei soții cinstitute, neîndeplinindu-ți obligațiile. Asta-i tot ce am vrut să-ți spun. Acum trebuie să plec. Nu iau prînzul acasă.

Aleksei Aleksandrovici se ridică și se îndreptă spre ușă. Anna se ridică și ea. El, înclinîndu-se tăcut, o lăsă să iasă prima.

XXIV

Noaptea din căpiță nu trecuse pentru Levin fără urmări: administrarea moșiei ajunsese să-l dezguste și el își pierduse orice interes pentru ea. Cu toată recolta excelentă, nu avusese sau, în tot cazul, lui i se părea că nu mai avusese atîtea eșecuri și certuri în relațiile cu țărani și cauza eșecurilor și a certurilor îi era acum cît se poate de clară. Plăcerea, pe care o

simțise în muncă, apropierea de țărani, produsă ca urmare a acestei apropieri, invidia pe care o avea față de ei, față de viața lor, dorința de a adopta acest mod de viață, care în noaptea aceea nu mai fusese pentru el un vis, ci o intenție, pe care se gîndea cum s-o pună în aplicare – toate acestea îi schimbaseră atît de mult părerea despre administrarea moșiei, încît, în această privință, nu-și mai regăsea interesul de altădată și nu putea să nu-și surprindă antipatia pentru lucrători, atitudine care explica totul. Turma de vaci de rasă, ca Pava, pămîntul îngrășat, arat cu plugul de fier, nouă cîmpuri egale ca întindere, înconjurate cu răchitiș, nouăzeci de deseatine de pămînt gunoit, arat adînc, mașinile de semănat în rînduri etc. – toate acestea ar fi fost minunate, dacă ar fi fost făcute de el însuși, cu concursul unor tovarăși care să-l înțeleagă. Dar acum vedea clar (îl ajutase mult lucrul la cartea despre agricultură, în care elementul principal al gospodăriei trebuia să fie lucrătorul), acum vedea clar că felul cum făcea el agricultură nu era decît o luptă crîncenă și înverșunată între el și lucrători, în care de o parte, de partea lui, era încercarea permanentă și încordată de a face totul în modul pe care-l considera cel mai bun cu putință, iar de partea cealaltă nu funcționa decît ordinea firească a lucrurilor. Și vedea că în această luptă, cu toate marile eforturi din partea lui și cu toate că partea cealaltă nu se străduia deloc și nici măcar nu-și bătea capul, gospodăria mergea de la sine și că se prăpădeau degeaba uneltele excelente, vitele de rasă și pămîntul bun. Principalul nu era că se cheltuia degeaba energia pe care și-o mobiliza pentru realizarea scopurilor propuse, ci că nu putea să nu simtă acum, cînd descoperise sensul acestui mod de a face agricultură, că scopul pentru care își cheltuia această energie era nedemn. La urma urmei, în ce consta această luptă? El voia să economisească fiecare rublă (și, dacă n-ar fi economisit-o, dacă și-ar fi slăbit energia în această privință, nu ar fi avut cu ce să-și plătească lucrătorii), iar țăraniile nu voiau decît să muncească încet și plăcut, adică așa cum erau obișnuiți. Interesul lui era ca fiecare om să lucreze cît mai mult, să fie grijuliu, să încerce să nu strice vînturătorile, greblele trase de cai, treierătorile, să se gîndească la ceea ce face; iar țăranul nu voia decît să lucreze în mod plăcut, să se odihnească atunci cînd are chef și, mai ales, să n-aibă nici o grijă, să uite de toate și să nu-și bată capul cu nimic. În

vara aceea Levin văzuse la tot pasul asemenea apucături. Îi trimitea să cosească trifoiul, alegînd deseatinile cele mai proaste, năpădite de iarbă și pelin, care nu erau bune pentru sămînță, iar ei îi coseau la rînd deseatinile pentru sămînță, dezvinovățindu-se că așa le-a poruncit vechilul și încercau să-l îmbuneze, spunîndu-i că finul va fi grozav. Dar el știa că se întîmpla așa pentru că acele deseatine erau mai ușor de cosit. Trimitea mașina de întors finul, iar țăranul o strica de la primele rînduri, fiindcă îi era urît să stea pe capră sub paletele care se roteau deasupra lui. Și îi spuneau: „Nu vă faceți griji, îl întorc iute femeile“. Plugurile de fier nu erau bune, pentru că lucrătorului nu-i trecea prin cap să coboare cuțitul și, scormonind din greu, obosea caii și strica arătura; și-l rugau să nu-și facă griji. Scăpaseră caii în grîu, pentru că nici unul dintre lucrători nu voise să fie paznic de noapte și, cu toate că le ordonase să nu procedeze așa, făceau de pază cîte o noapte cu schimbul, iar Vanka, după ce muncise o zi întreagă, ațipise și se căia de păcatul său spunîndu-i: „Faceți ce vreți cu mine“. Îndopaseră peste măsură trei dintre cele mai bune vițele pentru că, fără să le adape, le dăduseră drumul în otava de trifoi și nu voiau să creadă că se umflaseră din cauza trifoiului și, ca să-l consoleze, îi povesteau că moșierului vecin îi muriseră douăsprezece vite în numai trei zile. Și toate acestea se făceau nu pentru că voiau să-i facă rău lui Levin sau gospodăriei lui; dimpotrivă, el știa că țărani îl iubesc, că îl considerau boier cumsecade (ceea ce era lauda cea mai mare); făceau toate acestea numai pentru că voiau să lucreze ușor și fără grijă, iar interesele lui nu numai că le erau străine și de neînțeles, dar se și loveau în mod fatal de interesele lor cele mai îndreptățite. De mult Levin se simțea nemulțumit de felul cum își conducea treburile moșiei. Vedeă că barca ia apă, dar nu găsea și nu căuta spărtura, poate înșelîndu-se singur cu bună știință. Dar acum nu se mai putea înșela. Modul cum făcea agricultură nu numai că nu-l mai interesa, ci îl și dezgusta și nu se mai putea ocupa de moșie.

La toate acestea se adăugase și prezența, la treizeci de verste de el, a lui Kitty Șcerbațkaia, pe care voia și nu putea s-o vadă. Cînd fusese la ea, Daria Aleksandrovna Oblonskaia îl invitase să vină, să vină ca să-și reînnoiască cererea în căsătorie pentru sora sa, cerere pe care, îi dăduse să înțeleagă, aceasta o va accepta. Levin însuși, văzînd-o pe Kitty,

înțelese că nu încetase să o iubească ; dar nu putea să se ducă la familia Oblonski, știind-o pe Kitty acolo. Faptul că el o ceruse în căsătorie, iar ea îl refuzase, pusese între ei un obstacol de netrecut. „Nu pot s-o rog să-mi fie soție numai pentru că nu poate fi soția celui pe care și l-a dorit“, își spunea Levin. Acest gând îl făcea să simtă pentru ea răceală și ostilitate. „Nu voi putea vorbi cu ea fără reproș, n-o voi putea privi fără ranchiună, iar ea mă va urî și mai mult, cum și trebuie să se întâmple. Și acum, după cele spuse de Daria Aleksandrovna, cum pot să mă duc la ele? Pot oare să mă prefac că nu știu ce mi-a spus? Venind, aș fi generos, aș arăta că o iert, că nu-i imput nimic. Eu să fiu în fața ei în rolul celui care iartă și o onorează cu iubirea lui!... De ce mi-a spus Daria Aleksandrovna să mă duc? Aș fi putut s-o văd întâmplător și atunci totul ar fi venit de la sine, dar acum e imposibil, imposibil!“

Daria Aleksandrovna îi scrisese, rugându-l să-i dea o șa de damă pentru Kitty. „Cineva mi-a spus că ai o șa, îi scria ea. Sper să o aduci chiar dumneata.“

Așa ceva nu mai putu suporta. Cum de e în stare o femeie inteligentă, delicată să-și umilească atât de mult sora! Îi scrisese zece răspunsuri, le rupse pe toate și îi trimise șaua fără vreun răspuns. Nu putea să-i scrie că vine, pentru că nu putea veni ; să-i scrie că nu vine pentru că nu poate sau că pleacă undeva – ar fi fost și mai rău. Trimise șaua fără răspuns și, conștient de faptul că făcuse ceva rușinos, a doua zi, lăsând în grija vechilului treburile de care i se făcuse lehamite, plecă într-un județ îndepărtat, la Sviiajski, un prieten al lui, în apropierea căruia se aflau niște bălți cu becaține și care-i scrisese de curînd, rugându-l să-și îndeplinească promisiunea mai veche că îl va vizita. Bălțile cu becaține din județul Surovsk îl ispiteau de mult pe Levin, dar, din pricina treburilor gospodărești, tot amîna călătoria. Acum era gata să plece și ca să scape de vecinătatea familiei Șcerbațki și, mai ales, de treburile moșiei, fiindcă vînătoarea era pentru el remediul cel mai eficace în toate amărăciunile.

XXV

Pînă în județul Surovsk nu era nici cale ferată, nici drum de poștă, așa că Levin mergea cu trăsura și cu caii săi.

La jumătatea drumului se opri să le dea tain cailor la un țăran bogat. Bătrînul, chel dar încă verde, cu o barbă lată, roșcovană, încărunțită lîngă obraji, deschise poarta și se lipi de stîlp, făcîndu-le loc cailor să treacă. După ce-i arătă vizi-tiului un loc sub șopronul din curtea mare, curată, cu gard nou și cu pluguri de lemn arse, bătrînul îl invită pe Levin în odaia pentru musafiri. O țărancă tînără, cu hainele curate, cu galoși în picioarele desculțe, spăla dușumeaua în tinda nou clădită. Se sperie de cîinele, care dăduse buzna în urma lui Levin, și țipă, dar imediat rise de sperietură, aflînd că animalul nu mușcă. Arătîndu-i cu mîna ușa spre casa mare, se aplecă din nou, ascunzîndu-și fața frumoasă, și continuă să spele dușumeaua.

— Să pun samovarul? întrebă ea.

— Da, te rog.

Casa mare era o odaie spațioasă, cu o sobă de teracotă și cu un paravan. Sub icoane era o masă cu modele pictate, o laviță și două scaune. Lîngă ușă era un dulăpior cu vase. Obloanele erau trase, muștele erau puține și totul strălucea de cură-țenie, așa că Levin se îngriji ca Laska lui, care alergase pe drum și se scăldase în băltoace, să nu murdărească dușu-meaua și îi arătă să stea în colțul de lîngă ușă. După ce văzu casa mare, Levin ieși în curtea din spate. Tînăra cea frumoasă cu galoși în picioare, clătinîndu-și gălețile goale pe cobiliță, fugea înaintea lui la fîntînă după apă.

— Să-mi umbli repede! strigă vesel la ea bătrînul și se apropie de Levin. Care va să zică, boierule, mergeți la Nikolai Ivanovici Sviijski? Și dumnealui oprește pe la noi, începu el, cu vădită poftă de vorbă, sprijinindu-și coatele pe balustrada cerdacului.

Pe la mijlocul povestirii bătrînului despre Sviijski, poarta scîrții din nou și în curte intrară lucrătorii, care veneau de la cîmp, cu caii înhămați la rarițe și la grape. Caii erau bine hrăniți și voinici. Lucrătorii păreau de-ai casei: doi erau tineri, cu cămăși de cit și șepci; ceilalți doi erau tocmiți, purtau cămăși de cînepă; unul era bătrîn, celălalt – flăcău.

Îndepărtându-se de cerdac, bătrînul se duse la cai și începu să-i deshame.

— Ce ați arat?

— Am prășit cartofii. Ținem și noi niște pămînt. Tu, Fedot, nu slobozi juganul, pune-l la adăpătoare, că-l înhămăm la altă rariță.

— Tată, i-am spus să ia brăzdarele, le-a adus? întrebă un flăcău înalt și voinic, probabil feciorul bătrînului.

— Uite-le... în sanie, îi răspunse bătrînul, făcînd colac hamurile și aruncîndu-le la pămînt. Pune-le cit timp oamenii mănîncă de prînz.

Țărăncuța cea tînă, cu gălețile pline, care îi îndoiu umerii, intră în tindă. Cine știe de unde, mai apărură niște femei; tinere și frumoase, de vîrstă mijlocie, bătrîne și urîte, cu și fără copii.

Samovarul începu să pufnească în horn; lucrătorii și ai casei, după ce terminară cu caii, se pregăteau să mănînce. Luîndu-și proviziile din trăsura, Levin îl invită pe bătrîn să bea ceai cu el.

— Păi noi am băut astăzi ceai, spuse bătrînul, acceptînd cu evidentă plăcere invitația. Numai dacă nu vreți să rămîneți singur.

La ceai, Levin află toată istoria gospodăriei bătrînului. Cu zece ani în urmă, acesta luase în arendă o sută douăzeci de deseatine de la moșierasă și cu un an în urmă le cumpărase și mai ținea cu arendă încă trei sute de la moșierul vecin. O mică parte de pămînt, cea mai proastă, o dădea în parte, iar vreo patruzeci de deseatine din cîmp le lucra cu familia și cu doi oameni tocmiți. Bătrînul se plîngea că nu-i merge bine. Dar Levin înțelegea că se plînge doar pentru că așa se cuvine și că gospodăria îi era înfloritoare. Dacă i-ar fi mers rău, n-ar fi cumpărat pămîntul cu o sută cinci ruble deseatina, nu și-ar fi însurat trei feciori și un nepot, nu și-ar fi reclădit casa de două ori după incendii și de fiecare dată mai bine. Cu toate plîngerile bătrînului se vedea că acesta se mîndrea pe bună dreptate cu bunăstarea, cu feciorii, nepotul și nurorile sale, cu caii, cu vacile și mai ales cu ceea ce susținea această gospodărie. Din discuția cu bătrînul, Levin află că acesta nu se dădea în lături nici de la înnoiri. Semănase mulți cartofi și cartofii lui, pe care Levin îi văzuse pe drum, își scuturaseră floarea și legau, pe cînd ai lui Levin de-abia dădeau în floare.

Cîmpul pentru cartofi îl ara cu „pluga“, cum îi spunea el plugului de fier pe care îl lua de la un moșier. Semăna și grîu. Amănuntul că plivea secara și cu această secară plivită hrănea caii îl uimi foarte mult pe Levin. De multe ori și el, văzînd acest nutreț excelent, care se pierdea degeaba, voise să-l strîngă, dar nu reușise niciodată. Pe pămîntul țaranului, acest lucru se făcea și bătrînul se lăuda nevoie-mare cu acest nutreț.

— Femeile ce au de făcut? Scot grămăjoarele în drum, iar o căruță le adună.

— Da, dar noi, moșierii, avem ghinion cu lucrătorii, spuse Levin, întinzîndu-i încă un pahar de ceai.

— Mulțam, spuse bătrînul, dar refuză zahărul, arătîndu-i bucata pe care n-o terminase de ronțait. Cum să faci treabă cu oameni tocmiți? întrebă el. Te duc la sapă de lemn. Să ne gîndim chiar la Sviiajski. Știm ce pămînt are, gras ca untul, și tot nu se poate lăuda cu recolta. Nu le poate supraveghea pe toate.

— Dar și tu îți faci treaba cu oameni tocmiți, nu-i așa?

— Asta-i treaba noastră, țărănească. Vedem totul cu ochii noștri. Nu ești bun, vezi-ți de drum. Ne descurcăm și singuri.

— Tată, Fenoghen a spus să-i dai niște catran, spuse femeia cu galoși, intrînd.

— Asta-i, boierule! spuse bătrînul, se ridică, își făcu mai multe cruci, îi mulțumi lui Levin și ieși.

Cînd Levin intră în odaia din dos ca să-și cheme vizitiul, îi văzu pe toți bărbații la masă. Femeile îi serveau stînd în picioare. Feciorul cel voinic, cu gura plină de cașă, povestea ceva amuzant și toți rîdeau, cea mai veselă fiind femeia cu galoși, care turna ciorbă de varză într-un blid.

Se prea poate ca chipul frumos al femeii cu galoși să fi contribuit la impresia de bună rînduială pe care i-o lăsa lui Levin casa aceasta țărănească, dar impresia era atît de puternică, încît Levin nu putea nicidecum să scape de ea. Și tot drumul de la bătrîn pînă la Sviiajski își tot aminti această gospodărie, de parcă ceva din această impresie pretindea din partea lui o atenție deosebită.

XXVI

Sviiajski era mareșalul nobilimii din județ. Era cu cinci ani mai în vîrstă decît Levin și se însurase de mult. În casa lui locuia tînăra lui cumnată, o fată pe care Levin o simpatiza foarte mult. Și Levin știa că Sviiajski și soția lui tare ar fi vrut să-l însoare cu fata aceea. Știa cu siguranță acest lucru, cum îl știu întotdeauna tinerii, așa-numiții posibili miri, deși nu s-ar fi putut hotărî să spună cuiva, și mai știa că, chiar dacă, după toate aparențele, această fată foarte atrăgătoare ar fi trebuit să fie o soție excelentă, el, chiar dacă nu ar fi fost îndrăgostit de Kitty Șcerbațkaia, nu ar putea să se însoare cu ea, așa cum nu ar putea zbura în cer. Și faptul că știa acest lucru îi otrăvea plăcerea pe care spera să i-o ofere vizita la Sviiajski.

Primind scrisoarea lui Sviiajski cu invitația la vînătoare, Levin se gîndi imediat la această eventualitate, dar își spuse că această intenție a lui Sviiajski în ceea ce-l privește nu este decît o bănuială neîntemeiată a lui și că totuși va accepta invitația. Mai mult chiar, în adîncul sufletului său, voia să se pună singur la încercare și să-și mai facă încă o părere despre fata aceea. Iar viața de familie a lui Sviiajski era cît se poate de plăcută, și însuși Sviiajski, cel mai bun tip de activist al zemstvelor, pe care îl cunoștea Levin, era pentru el extrem de interesant.

Sviiajski era dintre oamenii care întotdeauna îl uimiseră pe Levin, a căror gîndire, foarte consecventă, deși niciodată independentă, funcționează de la sine, iar viața, extrem de bine definită și fermă în orientarea ei, merge de la sine, cu totul independent și aproape întotdeauna în flagrantă contradicție cu gîndirea. Sviiajski era un ins foarte liberal. Disprețuia nobilimea și îi considera pe cei mai mulți aristocrați adepți ascunși ai iobăgiei, care numai din timiditate nu se exprimă pe față. Credea că Rusia este o țară pierdută, de felul Turciei, și că guvernul Rusiei este atît de rău, încît nu-și permitea niciodată să critice la modul serios acțiunile guvernului și totuși își făcea slujba și era un mareșal-model al nobilimii, iar cînd pleca la drum își puneă întotdeauna pe cap chipiul cu cocardă și cu bordură roșie. Declara că o viață omenească nu se poate trăi decît în străinătate, unde se și

ducea ori de cîte ori avea prilejul și totuși moșia din Rusia și-o administra într-un mod foarte complicat și perfecționat și urmărea cu mare interes și știa tot ce se întîmplă în Rusia. Spunea că țaranul rus se află pe o treaptă intermediară a evoluției, între maimuță și om și totuși, la alegerile în zemstvă, era cel care le strîngea cu plăcere mujicilor mîna și le asculta părerea. Nu era superstițios, nu credea în viața de pe lumea cealaltă, dar era foarte preocupat de problema îmbunătățirii condițiilor de trai ale clerului și de reducerea numărului de parohii, depunînd toate eforturile ca biserica din satul lui să nu fie desființată.

În chestiunea feministă era de partea adepților maximaliști, care susțineau libertatea deplină a femeilor și mai ales dreptul lor la muncă, dar trăia cu soția atît de bine, încît toți admirau viața armonioasă a acestei familii fără copii, și îi orînduise soției viața în așa fel, încît ea nu făcea și nu putea face nimic, decît să se îngrijească împreună cu soțul cum să-și petreacă timpul cît mai agreabil.

Dacă Levin n-ar fi avut deprinderea de a și-i explica pe oameni pornind de la latura lor cea bună, caracterul lui Sviiajski nu l-ar fi pus deloc în dificultate; și-ar fi spus că-i prost sau un om de nimic și totul ar fi fost clar. Dar nu putea spune că-i *prost*, fiindcă, neîndoielnic, Sviiajski era un om nu numai foarte inteligent, dar și foarte bine cultivat și nu făcea paradă de cultura lui. Nu exista subiect pe care să nu-l cunoască; dar își arăta cunoștințele doar cînd era nevoit s-o facă. Cu și mai puțină îndreptățire Levin ar fi putut spune că e un om de nimic, pentru că, indiscutabil, Sviiajski era un om cinstit, bun la suflet, inteligent, care, cu voioșie, cu vioiciune, permanent își vedea de ocupația lui, bine apreciată de cei din jur și cu siguranță nu făcea și n-ar fi putut face vreun rău în cunoștință de cauză.

Levin încerca să-l înțeleagă și nu-l înțelegea și întotdeauna se uita la el și la viața lui ca la o enigmă vie.

Erau prieteni și de aceea Levin își permitea să-l descoasă pe Sviiajski, să-i scruteze profunzimile concepției de viață, dar întotdeauna fără succes. De fiecare dată cînd Levin încerca să depășească ușile, deschise pentru toată lumea, de la camerele de primire ale minții lui Sviiajski, băga de seamă că acesta se fisticea; o spaimă de-abia perceptibilă îi apărea

în priviri, de parcă se temea că Levin îl va înțelege, și îi opunea o rezistență blândă și veselă.

Acum, după ce treburile de la moșie îl dezamăgiseră, vizita la Sviiajski îi făcea o plăcere deosebită. Pe lângă faptul că se bucura să-i vadă pe acești doi porumbei fericiți, mulțumiți de ei înșiși și de toată lumea, de cuibul lor confortabil, acum, simțindu-se atât de nemulțumit de viață, voia să-i ghicească lui Sviiajski secretul care îi dădea atîta claritate, siguranță și veselie în viață. În plus, Levin știa că va întîlni la el cîțiva moșieri vecini și acum avea tot interesul că discute cu ei, să audă conversațiile despre moșie, despre recoltă, despre toc-mirea lucrătorilor etc., care, Levin știa asta, erau considerate drept ceva foarte meschin, dar lui i se păreau singurele importante. „Poate că toate acestea n-au fost importante în epoca iobăgiei sau poate că nu-s importante în Anglia. În ambele cazuri condițiile sînt clare ; dar acum, la noi, cînd totul a fost dat peste cap și lucrurile de-abia se așază, problema felului în care se vor așeza aceste condiții este una din principalele probleme ale Rusiei“, se gîndea Levin.

Vînătoarea se dovedi mai proastă decît se așteptase Levin. Balta secase și becaține nu erau aproape deloc. Umblă toată ziua și nu aduse decît trei păsări, însă, ca de obicei după vînătoare, reveni cu o foarte bună poftă de mîncare, binedispus și cu acea stare intelectuală surescitată, care îi acompania întotdeauna efortul fizic. Și la vînătoare, și în momentele cînd parcă nu se gîndea la nimic, mereu își amintea de bătrîn și de familia acestuia, iar această amintire pretindea parcă nu numai atenție din partea lui, ci și dezlegarea unei taine, care era în legătură cu ea.

Seara, la ceai, în prezența a doi moșieri, veniți să-și rezolve niște chestiuni de tutelă, se înfiripă chiar discuția interesantă pe care o aștepta Levin.

Levin stătea lângă gazdă și trebuia să converseze cu ea și cu sora ei, care ocupa locul din fața lui. Stăpîna casei era o femeie blondă, scundă, cu fața rotundă, care făcea mereu gropițe în obraji și zîmbea. Observînd-o, Levin încerca să găsească răspunsul la enigma, importantă pentru el, pe care o reprezenta soțul ei ; dar nu avea deplină libertate de gîndire, pentru că se simțea chinuitor de penibil. Se simțea chinuitor de penibil, pentru că în fața lui stătea cumnata lui Sviiajski, într-o rochie deosebită, îmbrăcată, după cum i se părea,

anume pentru el, care avea pe pieptul alb un decolteu neobișnuit, sub formă de trapez; acest decolteu, cu toate că pieptul fetei era foarte alb sau poate mai ales pentru că era foarte alb, îl lipsea pe Levin de libertatea de gândire. Își închipuia, probabil în mod eronat, că decolteul fusese făcut special pentru el, credea că nu are dreptul să-l privească și se străduia să nu-l privească; dar se simțea vinovat și numai pentru că decolteul fusese făcut. I se părea că înșală pe cineva, că trebuie să explice ceva, dar că e imposibil să explice și de aceea roșea mereu, era agitat și jenat. Jena lui i se transmitea și frumoasei cumnate. Dar stăpîna casei părea să nu observe acest lucru și o antrena cu bună știință în conversație.

— Spuneți, continuă amfitrioana discuția începută, că pe soțul meu nu-l poate interesa tot ce este rusesc. Dimpotrivă, este vesel în străinătate, dar niciodată atît de vesel ca aici. Aici se simte în mediul lui. Are atîtea de făcut și are harul de a se interesa de toate. Ah, n-ați fost la școala noastră?

— Am văzut-o... E o căsuță acoperită de iederă?

— Da, e opera Nastiei, spuse ea, arătînd spre sora ei.

— Predați chiar dumneavoastră? o întrebă Levin, încercînd să privească pe-alături de decolteu și simțînd că, oriunde s-ar uita în partea cealaltă, nu poate să nu vadă decolteul.

— Da, am predat și mai predau, dar avem o învățătoare foarte bună. Am introdus și gimnastica în școală.

— Nu, mulțumesc, dar nu mai vreau ceai, spuse Levin și, simțînd că face o impolitețe, dar nemaifiind în stare să continue conversația, se ridică. Aud o discuție foarte interesantă, adăugă el și se duse în capătul celălalt al mesei, unde stăteau stăpînul casei și cei doi moșieri. Sviiajski stătea pieziș, avînd o mîină pe masă, cu care răsucea ceașca, iar cu cealaltă își lua barba în pumn, o ducea la nas, ca și cum ar fi mirosit-o, și îi dădea drumul din nou. Cu ochii săi negri și strălucitori, se uita fix la moșierul cu mustăți cărunte, care vorbea, și probabil se distra de spusele acestuia. Moșierul se plîngea de țărani. Lui Levin îi era clar că Sviiajski știe un răspuns la plîngerile moșierului, care ar fi spulberat tot sensul discursului acestuia, dar că, datorită situației sale de gazdă, nu poate rosti acest răspuns și ascultă fără plăcere tirada comică a acestuia.

După toate aparențele, moșierul cu mustața căruntă era un adept înveterat al regimului iobăgist, un vechi locuitor al

satului, un împătimit proprietar rural. Levin vedea semne în acest sens și în redingota de modă veche, uzată, cu care în mod evident proprietarul ei nu era obișnuit, și în ochii lui inteligenți, posomorîți, și frumoasa limbă rusă pe care o vorbea, și în tonul poruncitor, deprins cu siguranță ca urmare a unei lungi experiențe, și în mișcărilor hotărîte ale mîinilor lui mari, roșii, arse de soare, împodobite doar de verigheta de pe degetul inelar.

XXVII

— Dacă nu mi-ar părea rău de toate... de munca mea de pînă acum... aș da a lehamite din mînă, aș vinde tot și m-aș duce, precum Nikolai Ivanovici... să ascult *Elena*, spuse moșierul și un zîmbet plăcut străluci pe chipul lui bătrîn și inteligent.

— Dacă nu renunțați, spuse Nikolai Ivanovici Sviiajski, înseamnă că v-ați făcut niște socoteli.

— Socoteala e numai una, că stau acasă, că nimic nu-i de cumpărat sau luat cu chirie. Și tot tragi nădejdea că oamenilor are să le vină mintea la cap. Altfel, vă rog să mă credeți, au s-o țină numai în beție și destrăbălare! Și-au împărțit totul, nici unul n-are măcar un cal, o vacă. Crapă de foame, dar ia tocmește-l să-ți lucreze ceva : strică totul și te mai cheamă și la judecătorul de pace.

— Dar vă puteți și dumneavoastră plînge la judecătorul de pace.

— Eu să mă plîng? Pentru nimic în lume. Scornesc niște vorbe, de-ți pare rău că te-ai plîns! De pildă, la fabrica mea, au luat avansul și au plecat. Și ce-a făcut judecătorul de pace? I-a achitat. Dacă mai este un pic de ordine, asta-i datorită judecătoriei de plasă și plutonierului de jandarmi. Acesta măcar îi trage făptașului o chelfăneală bună, ca pe vremuri. Și dacă n-ar mai fi nici el, țăranii ar lăsa totul baltă, ar fugi la capătul pămîntului!

Probabil că moșierul îl tachina pe Sviiajski, dar acesta nu numai că nu se supăra, ci părea amuzat.

— Dar noi ne administrăm moșiile fără asemenea măsuri, spuse el, zîbind. Eu, Levin, dumnealui.

Arată spre celălalt moșier.

— Da, lui Mihail Petrovici îi merg treburile, dar întrebați-l cum îi merg. E o administrare rațională? Întrebă moșierul, făcînd evident paradă de cuvîntul „rațională“.

— Gospodăria mea e simplă, spuse Mihail Petrovici. Îi mulțumesc lui Dumnezeu. Gospodăria mea nu are alt țel decît ca toamna să fie pregătiți banii pentru biruri. Vin țărani: tătucă, ajută-ne! Și-mi pare rău, că-s vecinii mei. Bine, le dai pe primele trei luni și le spui: „Să nu uitați, fraților, că v-am ajutat, așa că și voi trebuie să mă ajutați la nevoie, la semănatul ovăzului, la cositul finului, la secerat“. Bine, și le spui cît trebuie să-ți muncească fiecare. Ce-i drept, sînt și unii care n-au rușine.

Levin, cunoscînd aceste obiceiuri patriarhale, făcu un schimb de priviri cu Sviiajski și îl întrerupse pe Mihail Petrovici, adresîndu-i-se din nou moșierului cu mustața căruntă.

— Atunci cum credeți, întrebă el, că ar trebui condusă o moșie?

— Păi cum face Mihail Petrovici: sau să le-o dai țăranilor în parte, jumătate ție și jumătate lor, sau să le-o arendezi. Asta se poate, numai că astfel se distruge bogăția comună a țării: unde, pe vremea iobăgiei, pămîntul îmi dădea de nouă ori mai mult decît am semănat, acum de-abia îmi dă de trei ori mai mult. Emanciparea a ruinat Rusia!

Cu ochii surîzători, Sviiajski se uită la Levin și îi făcu un semn aproape imperceptibil, vrînd să-și arate ironia; dar lui Levin cuvintele moșierului nu i se păreau ridicole, el le înțelegea mai bine decît Sviiajski. Multe dintre ideile enunțate în continuare de moșier pentru a-i demonstra că Rusia a fost ruinată de emancipare i se păsură foarte juste, noi și incontestabile. Se vedea că moșierul își exprima propriile idei, lucru care se întîmplă foarte rar, și era vorba de idei la care ajunsese nu din dorința de a-și ocupa cu ceva mintea leneșă, ci de idei izvorîte din experiența lui de viață, pe care le clocise și le întorsese pe toate părțile în singurătatea satului său.

— Vedeți dumneavoastră, problema e că orice progres se realizează numai cu forța, spuse el, dorind probabil să arate că nu este lipsit de cultură. Să luăm reformele lui Petru, ale Ecaterinei, ale lui Alexandru. Să luăm istoria Europei. Cu atît mai mult, progresul în agricultură. Pînă și cartoful a fost

impus la noi cu forța. Doar nici cu rarița nu s-a arat la noi întotdeauna. Și ea a fost impusă, poate pe vremea cnejilor, dar a fost impusă cu forța. Acum, în zilele noastre, în perioada regimului iobăgesc, noi, moșierii am perfecționat modul de producție; și uscătoarele, și vînturătorile, și căratul gunoierului, și celelalte unelte – noi le-am impus cu forța, iar țăranii la început s-au împotrivit, după care au început să ne imite. Acum, după abolirea regimului iobăgesc, ni s-a luat puterea din mînă și modul nostru de producție, acolo unde a ajuns la un nivel înalt, trebuie să decadă într-o stare sălbatică, primitivă. Astfel văd eu lucrurile.

— Dar de ce? Dacă modul de producție e rațional, puteți să-l realizați cu lucrători plătiți.

— Nu mai am puterea în mînă. Cum să lucrez, dacă nu am putere?

„Iată forța de muncă, principalul element din agricultură“, se gîndi Levin.

— Cu lucrători.

— Lucrătorii nu vor să lucreze bine și să lucreze cu unelte bune. Lucrătorul nostru nu știe decît să se îmbete ca porcul și să strice tot ce-i dai. Caii ți-i adapă peste măsură, hamurile cele mai bune ți le rupe, roata cu cerc de oțel ți-o schimbă și ți-o bea, îți bagă un cui în batoză ca să ți-o strice. Nu-i place dacă lucrurile nu-s cum vrea el. Din cauza asta a decăzut nivelul agriculturii. Pămînturile sînt lăsate în paragină, le-a năpădit pelinul sau le-au fost împărțite țăranilor și unde altădată se producea un milion de *kuli*³³, acum se produc cîteva sute de mii. Avuția țării s-a micșorat. Dacă s-ar fi făcut același lucru, dar bine gîndit...

Și începu să dezvolte propriul plan al eliberării iobagilor, care ar fi putut evita toate inconvenientele.

Pe Levin toate acestea nu-l interesau, așa că, după ce moșierul încheie, reveni la ideea de mai înainte și spuse, adresîndu-i-se lui Sviiajski și străduindu-se să-l provoace să-și exprime părerea lui sinceră:

— Că nivelul agriculturii decade și că, datorită relațiilor pe care le avem cu lucrătorii, nu există posibilitatea unei exploatare raționale a pămîntului sînt, după părerea mea, opinii întru totul justificate.

— Eu nu cred că-i așa, îi replică Sviiajski, de data aceasta serios, și nu văd decît că nu ne pricepem să lucrăm și că,

dimpotrivă, nivelul agriculturii pe care o făceam în regimul iobănesc nu era înalt, ci foarte scăzut. Nu avem nici mașini, nici animale de muncă bune, nici un mod de administrație ca lumea, nu ne pricepem nici să ținem evidența. Întreabă-l pe proprietar – nu știe ce-i avantajos și ce-i dezavantajos.

— Contabilitate italiană! spuse, cu ironie, moșierul. Oricît de bine ai ține evidența, tot nu ai profit, dacă țăranii strică tot.

— De ce să strice? Treierătoarea dumneavoastră cea veche, adică tropăitoarea rusească³⁴, o strică, dar batoza mea cu aburi n-au s-o strice. Căluțul rusc, cum îi zice?... De rasă tascană³⁵, pe care trebuie să-l tragi de coadă... Da, pe acesta au să vi-l nenorocească, dar ia să aveți cai perșeron sau cai de povară – n-au să vi-i prăpădească. Și tot așa. Trebuie să perfecționăm modul de producție.

— Numai să avem cu ce, Nikolai Ivanîci! Dumneavoastră vă e ușor, dar eu trebuie să-mi țin băiatul la universitate, pe cei mici trebuie să-i țin în liceu, așa că perșeroni n-am cu ce să cumpăr.

— Pentru asta există băncile.

— Ca să-mi vîndă totul la licitație? Nu, mulțumesc.

— Eu nu sînt de părere că trebuie, că este posibil să perfecționăm modul de producție, spuse Levin. Mă ocup de asta și am mijloace, dar n-am putut face nimic. Nu știu cui îi folosesc băncile. În tot cazul, întotdeauna am ieșit în pierdere cînd am investit în gospodărie: cu vitele am pierdut, cu mașinile am pierdut.

— Asta chiar că-i adevărat! confirmă moșierul cu mustățile cărunte și chiar rîse satisfăcut.

— Și nu numai eu, continuă Levin. Vorbesc de toți moșierii care încearcă să lucreze rațional; cu puține excepții, toți merg în pierdere. Dar ia spuneți-mi: moșia dumată e profitabilă? Întrebă Levin și remarcă imediat în ochii lui Sviiajski aceeași expresie de spaimă fulgerătoare, pe care o surprindea ori de cîte ori voia să treacă de anticamerele minții lui Sviiajski.

De altfel, această întrebare pusă de Levin nu era deloc de bună-credință. La ceai, stăpîna casei de-abia îi spusese că în vara aceea invitaseră de la Moscova un neamț, specialist în contabilitate, care, pentru un onorariu de cinci sute de ruble, le făcuse situația moșiei și găsise că aceasta le cauzează un deficit de trei mii și ceva de ruble. Nu-și mai amintea cît

anume, dar se pare că neamțul calculase pînă la un sfert de copeică.

Auzind de profitul moșiei lui Sviiajski, moșierul zîmbi, știind probabil ce profit poate avea vecinul său și mareșalul nobilimii.

— Poate că nu-i profitabilă, răspunse Sviiajski. Asta nu demonstrează decît că sînt un administrator prost sau că investesc capital pentru mărirea rentei.

— Ah, renta! exclamă Levin cu spaimă. Poate că există rentă în Europa, unde pămîntul a fost îmbunătățit prin munca investită în el, dar la noi pămîntul se degradează din cauza muncii, adică se secătuiește și, prin urmare, nici vorbă de rentă.

— Cum să nu existe rentă? Asta-i o lege.

— Păi noi sîntem în afara legii: pentru noi, renta nu explică nimic ci, dimpotrivă, mai mult ne încurcă. Nu, dumneata să-mi spui cum poate teoria rentei...

— Vreți lapte acru? Mașa, trimite-ne niște lapte acru sau niște zmeură, îi spuse el soției. Anul acesta vremea zmeurei e nemaipomenit de lungă.

Și, cît se poate de binedispus, Sviiajski se ridică și se retrase, considerînd probabil discuția încheiată în locul unde lui Levin i se părea că de-abia trebuia să înceapă.

Rămas fără interlocutor, Levin continuă conversația cu moșierul, încercînd să-i demonstreze că noi nu vrem să cunoaștem însușirile, obișnuințele lucrătorului nostru; dar moșierul, ca toți oamenii ce gîndesc singuri, după capul lor, nu era în stare să înțeleagă ideile altcuiva și pentru nimic în lume n-ar fi renunțat la părerile lui. Susținea că țăranul rus e un porc și îi place să trăiască precum porcul și că, pentru a-l scoate din starea de porc, trebuie să ai putere, dar uite că n-o ai, ai nevoie de ciomag, dar am devenit atît de liberali, încît ciomagul milenar l-am înlocuit deodată cu cine mai știe ce avocați și închisori, unde țărani puturoși, care nu sînt buni de nimic, sînt hrăniți cu supă bună și li se calculează metrii cubi de aer.

— De ce spuneți, întrebă Levin, încercînd să revină la subiect, că nu se poate găsi o atitudine față de forța de muncă, datorită căreia munca să devină productivă?

— Fără ciomag, cu poporul rus nu vom ajunge niciodată la așa ceva! N-avem putere, răspunse moșierul.

— Atunci, ce condiții noi pot fi găsite? întrebă Sviiajski, care băuse lapte acru, își aprinsese o țigară și revenise să ia parte la discuție. Toate raporturile posibile cu forța de muncă sînt definite și studiate, spuse el. Ultima rămășiță a barbariei, obștea primitivă, cu răspunderea ei colectivă, se destramă, iobăgia a fost abolită, mai rămîne munca liberă, iar formele ei sînt definite și puse la punct, așa că trebuie doar să le adop-tăm. Argatul, zilierul, fermierul – din acest cerc nu puteți ieși.

— Însă Europa e nemulțumită de aceste forme.

— E nemulțumită și caută altele. Și cu siguranță le va găsi.

— Nici eu nu susțin altceva, spuse Levin. De ce n-am căuta și noi la rîndul nostru?

— Pentru că ar fi același lucru ca și cum am inventa noi procedee de construire a căilor ferate. Acestea există, au fost inventate.

— Dar dacă la noi nu se potrivesc, dacă sînt idioate? întrebă Levin.

Și remarcă iarăși expresia de spaimă din ochii lui Sviiajski.

— Da, asta ar veni cam așa: aruncăm căciulile în sus de bucurie că am descoperit ceea ce caută Europa! Toate astea le știu, dar, scuză-mă, știi tot ce s-a făcut în Europa în privința lucrătorilor?

— Vag.

— Această problemă preocupă acum cele mai strălucite minți ale Europei. Școala lui Schulze-Delitzsch³⁶... Apoi, o imensă literatură despre problema lucrătorilor, de orientarea cea mai liberală, inspirată de Lassalle³⁷... Soluția de la Milhausen³⁸ e de-acum o realitate, de care probabil ai aflat.

— Am aflat ceva, dar destul de vag.

— Nu, asta o spui numai așa. Sînt sigur că toate astea îți sînt cunoscute mai bine decît mie. Desigur, nu sînt profesor de sociologie, dar toate astea m-au interesat și, dacă și pe dumneata te interesează, n-ar fi rău, zău, să studiezi problema.

— Și la ce rezultat au ajuns?

— Scuză-mă...

Moșierii se ridicară și Sviiajski se duse să-și conducă oaspeții, oprindu-l din nou pe Levin, care, în virtutea obiceiului său dezagreabil, încerca să vadă ce este dincolo de anticame-rele minții amfitrionului.

XXVIII

În seara aceea, în compania doamnelor, pe Levin îl cuprinse o plictiseală insuportabilă ; ca niciodată pînă atunci, îl preocupă ideea că nemulțumirea față de modul cum făcea el agricultura nu era numai a lui, că aceasta era situația în care se afla toată Rusia, că trebuie să găsească o soluție, astfel încît lucrătorii să muncească așa cum munciau la țăranul la care se oprise pe drum, și că nu era vorba de un vis, ci de o problemă pe care trebuia să o rezolve. Și i se părea că această problemă poate fi rezolvată și că trebuie să încerce să facă asta.

Luîndu-și rămas-bun de la doamne și promițîndu-le că va rămîne și a doua zi, că va merge călare împreună cu ele ca să vadă o surpătură interesantă în pădurea satului, Levin, înainte de culcare, intră în cabinetul stăpînului casei, ca să ia cartea despre problema muncitorilor, pe care Sviiajski i-o propusese. Cabinetul era o cameră imensă, plină de dulapuri cu cărți, în care se aflau două mese, una masivă, de scris, în mijloc și alta rotundă, pe care, împrejurul lămpii, erau aranjate în formă de stea ultimele numere de ziare și reviste, în diferite limbi. Lîngă masa de scris era un dulap îngust, cu sertare suprapuse, care aveau pe ele etichete aurii ce indicau documentele păstrate în ele.

Sviiajski căută cărțile, le scoase de pe rafturi, apoi se așează într-un fotoliu balansoar.

— La ce te uiți ? îl întrebă el pe Levin, care se oprise lîngă masa rotundă și se uita la reviste. Ah, da, acolo e un articol foarte interesant, spuse el, referindu-se la revista pe care Levin o ținea în mînă. Rezultă că, adăugă el cu o vioiciune voioasă, principalul vinovat pentru dezmembrarea Poloniei n-a fost Frederic. Rezultă că...

Și, cu claritatea care îl caracteriza, îi expuse pe scurt aceste descoperiri noi, foarte importante și interesante. Cu toate că pe Levin îl preocupa cel mai mult problema moșiei și, ascultîndu-l pe stăpînul casei, se întreba : „Ce are în cap ? Și de ce îl interesează dezmembrarea Poloniei ?“ După ce Sviiajski încheie, Levin întrebă fără să vrea : „Și ce-i cu asta ?“ Dar nu era nimic. Ceea ce „rezultase“ era doar interesant și atît. Însă Sviiajski nu-i explică și nu găsi cu cale să-i explice de ce chestiunea respectivă era interesantă.

— Da, însă pe mine m-a interesat moșierul cel supărat, spuse Levin, oftînd. E inteligent și a spus multe adevăruri.

— Ah, lasă-mă! E adept în taină al regimului iobăgesc, ca toți ceilalți! spuse Sviajski.

— Cărora le ești mareșal...

— Da, numai că-i conduc în altă direcție, spuse Sviajski, rîzînd.

— Uite ce mă preocupă, spuse Levin. Are dreptate că activitatea noastră, adică agricultura rațională, nu merge, că merge doar învoiala bazată pe camătă, ca la moșierul cel liniștit, sau procedeele cele mai simple. Cine-i vinovat?

— Firește că noi sîntem vinovați. Și apoi, nu-i adevărat că nu merge. La Vasilcikov merge.

— Fabrica...

— Totuși, nu știu ce te miră. Țăranii noștri se află la un nivel de evoluție materială și spirituală atît de scăzut, încît probabil trebuie să se împotrivescă tuturor aspectelor pe care nu le înțeleg. În Europa economia rațională funcționează pentru că oamenii sînt instruiți; deci, trebuie să instruim poporul și gata.

— Dar cum să instruim poporul?

— Ca să instruim poporul avem nevoie de trei lucruri: de școli, de școli și de școli.

— Păi chiar dumneata ai spus că țăranii se află pe o treaptă inferioară de dezvoltare materială. Cu ce-i pot ajuta școlile?

— Știi, mi-aduci aminte o anecdotă despre un bolnav, căruia i se dau sfaturi: „Mai bine ați lua un purgativ“. „Am luat, mi-e mai rău.“ „Puneți-vă lipitori.“ „Am încercat, mi-e mai rău.“ „Atunci, rugați-vă lui Dumnezeu.“ „Am încercat, mi-e mai rău.“ Așa-i și cazul nostru. Eu zic: „economia politică“, dumneata zici: „e mai rău“.

— Totuși, cu ce pot ajuta școlile?

— Le vor crea oamenilor alte necesități.

— Uite, asta n-am înțeles-o niciodată, îi replică Levin cu însuflețire. În cel fel școlile îi vor ajuta pe țăranii să-și îmbunătățească situația materială? Dumneata spui că școlile, că învățămîntul le vor crea noi necesități. Cu atît mai rău, pentru că nu vor fi în stare să și le satisfacă. Și în ce fel adunarea și scăderea sau catehismul îi vor ajuta să-și îmbunătățească situația materială – asta n-am înțeles-o niciodată.

Alaltăieri seară am întâlnit o femeie cu un copil de țîță și am întrebat-o de unde vine. Îmi zice: „Am fost la doftoroaie, copilul a dat în boala plînsului și l-am dus să mi-l lecuiescă“. Am întrebat-o cum lecuiește doftoroaia de boala plînsului. „Pune copilul pe stinghie unde dorm găinile și șoptește ceva.“

— Asta ai zis-o chiar dumneata. Ca să nu-l mai ducă să-l vindece pe stinghie de boala plînsului, este nevoie de... spuse Sviiajski, zîmbind voios.

— A, nu! spuse Levin cu necaz. Pentru mine, acest fel de lecuire e la fel ca lecuirea poporului cu ajutorul școlilor. Poporul e sărac și ignorant, asta o vedem la fel de bine, cum țărancă vede boala plînsului în faptul că pruncul ei zbiară. Dar de ce de această nenorocire, de sărăcie și ignoranță, ne pot scăpa școlile – e la fel de neînțeles ca și credința că găinile de pe stinghie pot lecu un copil de boala plînsului. Omului trebuie să-i dai ceea ce nu are.

— Mda, în tot cazul, aici ești în acord cu Spencer, pe care nu-l iubești deloc; el afirmă că civilizația poate fi urmarea unei vieți mai bune și mai lesnicioase, a unor îmbăieri mai dese, cum spune el, și nu a deprinderii scrisului și numărării...

— Sînt foarte bucuros sau, dimpotrivă, sînt foarte puțin bucuros că am aceeași opinie cu Spencer; numai că eu știu asta de mult. Școlile nu vor fi de ajutor, ci va fi de ajutor doar acea organizare economică, în cadrul căreia țăranii vor fi mai bogați, vor avea mai mult timp liber, și atunci vor apărea și școlile.

— Și totuși în toată Europa școlile sînt acum obligatorii.

— Dar dumneata ce părere ai, ești de acord cu Spencer? întrebă Levin.

Însă în privirea lui Sviiajski apăru iarăși licărirea de spaimă și el, zîmbind, spuse:

— Zău, boala asta a plînsului e grozavă? Chiar l-ai auzit plîngînd?

Levin vedea că nu poate găsi legătura dintre viața și gîndurile acestui om. Se pare că îi era absolut indiferent rezultatul raționamentului pe care îl făcea; nu avea nevoie decît de procesul raționamentului. Și nu-i plăcea cînd procesul raționamentului îl pune în încurcătură. Încurcătura nu-i plăcea și o evita, așa că schimba discuția și căuta un subiect mai agreabil și mai vesel.

Toate impresiile zilei, începînd cu cea lăsată de țăranul de la mijlocul distanței, care parcă servise drept temelie pentru toate impresiile și gîndurile din cursul zilei, îl emoționau foarte tare pe Levin. Sviiajski, acest om simpatic, care nu ținea la vedere decît idei pentru consumul colectiv și, cu siguranță, avea alte temeuri ale vieții, tănuite față de Levin, care era totodată alături de gloata cu numele de legiune, care dirija opinia publică cu ajutorul unor idei împrumutate de la alții; acest moșier înrăit, care avea întru totul dreptate în raționamentele sale, inspirate dureros de viață, dar care nu avea dreptate să fie îndrjit împotriva unei clase întregi, a celei mai bune clase din Rusia; nemulțumirea pentru propria sa activitate și speranța vagă că va putea îndrepta lucrurile – toate acestea se contopeau într-un sentiment de îngrijorare lăuntrică și în așteptarea unei rezolvări rapide.

Ducîndu-se în camera ce i se pregătise și stînd întins pe somiera cu arcuri, care-l sălta pe neașteptate la fiecare mișcare de mîna sau de picior, Levin rămase mult timp treaz. Nici una dintre discuțiile cu Sviiajski, deși acesta spusese destule lucruri inteligente, nu-l interesa pe Levin; însă argumentele moșierului trebuiau analizate. Fără să vrea, Levin își amintea tot ce-i spusese moșierul și, în imaginație, își corecta replicile.

„Da, ar fi trebuit să-i spun: ziceți că agricultura noastră nu merge din cauză că țăranul urăște toate îmbunătățirile și că acestea trebuie impuse cu forța; dacă lucrurile n-ar merge deloc fără aceste îmbunătățiri, ați avea dreptate; dar ele merg și merg numai acolo unde lucrătorul acționează conform deprinderilor sale, cum se întîmplă la bătrînul de la mijlocul distanței. Nemulțumirea mea și a dumneavoastră demonstrează că sau noi sîntem vinovați, sau lucrătorii. Noi procedăm de mult așa cum vrem noi, după metode europene, fără să ne punem problema specificului forței de muncă. Să încercăm să nu luăm această forță de muncă drept *ideală*, ci să ținem cont de *țăranul rus*, cu instinctele lui, și să ne organizăm activitatea în funcție de el. Imaginați-vă, ar fi trebuit să-i spun că vă conduceți moșia ca bătrînul acela, că ați găsit mijlocul de a-i face pe lucrători să fie interesați de succesul muncii și ați descoperit acea medie de aur a înnoirilor, pe care ei o recunosc și, fără să sleiți pămîntul, veți scoate o recoltă de două, de trei ori mai mare. Împărțiți-o în

două, dați jumătate forței de muncă; diferența care vă va rămîne va fi mai mare, iar forța de muncă va primi mai mult. Și pentru a face asta, trebuie să simplificați metodele de exploatare a moșiei și să-i cointeresați pe lucrători în bunul mers al acesteia. Cum să faci așa ceva – e o problemă de amănunt, dar nu încape îndoială că se poate.“

Această idee îl tulbură profund pe Levin. Nu dormi jumătate de noapte, chibzuind în amănunt cum ar putea să-și transpună ideea în practică. Nu avusese de gînd să plece a doua zi, dar acum se hotărî să plece de dimineată. În primul rînd, cumnata cu rochia decoltată îi trezea un sentiment asemănător cu rușinea și căința pentru o faptă urîță. În al doilea rînd, și acesta era lucrul cel mai important, trebuia să plece cît mai repede ca să apuce să le propună țăranilor noul său proiect înaintea semănatului de toamnă, astfel ca oamenii să semeze în noile condiții. Se hotărîse să schimbe din temelie sistemul de exploatare a moșiei.

XXIX

Aplicarea acestui proiect al lui Levin întîmpină multe dificultăți; dar el se zbatu din răputeri și realizează, dacă nu tot ce voia, măcar atît cît, fără să se înșele singur, să poată crede că nu a muncit degeaba. Una dintre dificultățile principale era aceea că gospodăria era pornită, că nu putea fi oprită pentru ca lucrurile să fie luate de la capăt, că mașina trebuia reglată din mers.

Cînd, chiar în seara întoarcerii acasă, îi împărtășe vechilului planurile sale, acesta, cu o satisfacție vizibilă, se declară de acord cu acea parte a discursului lui Levin care arăta că tot ce se făcuse pînă atunci era ceva aiurea și nerentabil. Vechilul îi spuse că și el susținuse de mult același lucru, dar că nimeni nu voise să-l asculte. În ce privește propunerea făcută de Levin – să participe, ca asociat, împreună cu lucrătorii la exploatarea moșiei – vechilul se arătă doar foarte decepționat și nu formulă nici o opinie precisă, ci spuse imediat că a doua zi de dimineată trebuiau cărați snopii de secară rămași și avea de gînd să trimită oameni să are a doua oară, așa că Levin simți că nu era timpul pentru schimbări.

Vorbind cu țăranii despre planurile lui și propunându-le să ia pământul în noile condiții, se lovi de aceeași dificultate principală: țăranii erau atît de ocupați cu munca de zi cu zi, încît nu aveau cînd să chibzuiască la avantajele și dezavantajele întreprinderii.

Ivan, un țăran naiv, care îngrijea vitele, păru să înțeleagă întru totul propunerea lui Levin – să fie pârtaș, împreună cu familia, la beneficiile date de fermă – și încuviința cu totul această idee. Dar cînd Levin îi enumera viitoarele avantaje, pe chipul lui Ivan se citeau neliniște și părerea de rău că nu poate asculta pînă la capăt și el se grăbea să-și găsească o treabă care nu suferea amînare: sau punea mîna pe furcă și arunca finul rămas în stănog, sau turna apă, sau rînea gunoiul.

Altă dificultate consta în neîncrederea de neînfrînt a țăranilor care nu puteau să creadă că moșierul ar avea alt scop, decît acela de a-i jecmăni cît mai mult. Erau ferm convinși că adevăratul lui scop (orice le-ar fi spus) se ascunde în ceea ce nu le spunea. Ei înșiși, dîndu-și cu părerea, vorbeau mult, dar nu-și dădeau niciodată pe față scopul adevărat. Pe deasupra (Levin simțea asta, moșierul cel artăgos avea dreptate), în oricare învoială, prima condiție, invariabilă, pe care o puneau țăranii era să nu fie siliți să lucreze altfel decît voiau ei și să nu li se impună să folosească unelte noi. Erau de acord că plugul de fier ară mai bine, că cultivatorul lucrează mai repede, dar găseau mii de motive să susțină că nu pot să se folosească nici de unul, nici de celălalt și, cu toate că era convins că trebuia să simplifice tehnologia, lui Levin îi părea rău să renunțe la perfecționările care aveau avantaje evidente. Totuși, în pofida acestor dificultăți, Levin își puse planul în aplicare și la începutul toamnei lucrurile începură să meargă sau, în tot cazul, lui i se părea că merg.

Mai întîi Levin se gîndise să-și dea în folosință toată moșia, așa cum era, țăranilor, lucrătorilor și vechilului, pe baza unor noi condiții de întovărășire, dar curînd se convinse că nu se putea și se hotărîse să o împartă în sectoare. Ferma de vite, livada, grădina, fînețele, ogoarele, împărțite în cîteva sectoare, trebuiau să reprezinte capitole separate ale învoielii. Ivan cel naiv, îngrijitorul vitelor, care, așa cum i se părea lui Levin, înțelesese cel mai bine despre ce era vorba, își alcătui un artel mai ales din membrii familiei sale și deveni asociat

la ferma de vite. Cîmpul din margine, care fusese lăsat pîrloagă de opt ani, a fost luat, cu ajutorul lui Feodor Rezunov, dulgherul cel deștept, de șase familii de țărani, în condițiile noii învoieli obștești, iar țăranul Șuraev luă în aceleași condiții toate grădinile de zarzavat. Restul rămase ca mai înainte, dar aceste trei învoieli erau începutul noului tip de administrație și îl preocupau foarte mult pe Levin.

Ce-i drept, la ferma de vite treburile nu mergeau mai bine ca înainte, iar Ivan nu voia nici în ruptul capului să facă focul în grajduri și să scoată untul la separator, spunînd că vaca ținută în frig are nevoie de mai puțin nutreț și că untul din smîntînă e mai spornic; își cerea simbria ca și mai înainte și nu-și bătea deloc capul că banii pe care îi primea nu erau simbrie, ci un avans din partea sa de profit.

Ce-i drept, brigada lui Feodor Rezunov nu arase de două ori cu plugul de fier, așa cum fusese înțelegerea, spunînd că timpul fusese prea scurt. Ce-i drept, țăranii din această brigadă, deși se învoiseră să muncească în noile condiții, nu considerau că pămîntul era un bun comun, ci luat în dijmă, și nu o dată țăranii din brigadă, chiar și Rezunov, îi spusese ră lui Levin: „Dacă v-ați primi bănișorii pentru pămînt, și dumneavoastră ați fi mai liniștit, și noi am scăpa de griji“. În afară de aceasta, sub diferite pretexte, țăranii tot amînaseră construirea unui grajd pentru vite și a unei șuri pe acest ogor și așa intrară în iarnă.

Ce-i drept, Șuraev voise să împartă grădinile de zarzavat în loturi mici și să le încredințeze altor țărani. Era clar că înțelesese anapoda, și parcă cu bună știință anapoda, condițiile în care i se dăduse pămîntul.

Ce-i drept, adesea, discutînd cu țăranii și explicîndu-le toate avantajele întreprinderii, Levin simțea că aceștia nu-i ascultă decît murmurul vocii și că știe sigur că, orice le-ar spune, n-au să se lase înșelați. Simțea asta mai cu seamă atunci cînd vorbea cu țăranul cel mai inteligent, Rezunov, și surprindea în ochii lui un joc care arăta clar și ironie la adresa lui Levin, și convingerea de neclintit că, dacă va rămîne cineva păcălit, acesta nu va fi nicidecum el, Rezunov.

Însă, cu toate acestea, Levin credea că treaba merge și că, ținînd strict socotelile și impunîndu-și punctul de vedere, le va demonstra în viitor țăranilor avantajele acestei organizări a muncii și atunci lucrurile vor merge de la sine.

Problemele acestea, împreună cu restul gospodăriei, rămas în grija lui, împreună cu lucrul de birou la cartea lui, îl preocupară atât de mult pe Levin toată vara, încît aproape că nici nu se duse la vînat. La sfîrșitul lui august, de la un om care-i aduse șaua, află că familia Oblonski plecase la Moscova. Simțea că, nerăspunzîndu-i Dariei Aleksandrovna la scrisoare, săvîrșise o impolitețe, de care nu-și putea aduce aminte fără să roșească de rușine, și că astfel își arsese toate corăbiile și niciodată nu va mai vizita această familie. La fel se purtase și cu Sviiajski, plecînd fără să-și ia rămas-bun. Nici la acesta nu se va mai duce. Acum îi era totuna. Problema noii organizări a muncii îl preocupa mai mult decît îl preocupase altceva în viață. Reciti cărțile pe care i le dăduse Sviiajski și, comandîndu-și alte volume, care îi lipseau, citi și lucrări de economie politică și cărți socialiste, care tratau acest subiect, și, așa cum se așteptase, nu găsi nimic legat de întreprinderea sa. În tratatele de economie politică, la Mill, de pildă, care era primul pe care îl studiase cu însuflețire, sperînd în fiecare clipă să descopere rezolvarea problemelor sale, găsi legi deduse din starea agriculturii europene, dar nu găsea de ce aceste legi, care nu puteau fi aplicate în Rusia, trebuiau să fie generale. Același lucru îl vedea și în cărțile socialiste: în ele se găseau fie fanteziile minunate, dar inaplicabile, de care se entuziasmaseră încă din studenție, fie rectificări, corijări ale situației în care era pusă Europa și cu care agricultura din Rusia nu avea nimic în comun. Economia politică susținea că legile după care s-a dezvoltat și se dezvoltă bogăția Europei sînt legi generale și imuabile. Doctrina socialistă spunea că dezvoltarea conform acestor legi duce la pieire. Nici una, nici alta nu numai că nu dădeau nici un răspuns, dar nu făceau nici măcar cea mai mică aluzie la ceea ce Levin, dimpreună cu toți țărani și proprietarii ruși, cu milioanele lor de brațe și de deseatine, trebuiau să facă pentru ca munca lor să fie cît mai productivă întru bunăstarea generală.

Apucîndu-se de această chestiune, reciti conștiincios tot ce avea legătură cu subiectul și se gîndea să plece toamna în străinătate, ca să studieze problema la fața locului, astfel ca, în această privință, să nu mai aibă parte de cele ce i se întîmplaseră în legătură cu alte chestiuni. Altădată, de cum începea să înțeleagă ideea interlocutorului și dădea și el să-și exprime opinia, numai ce se pomenea că i se replica: „Dar Kaufman,

dar Jones, dar Dubois, dar Miceli³⁹? Nu i-ați citit. Citiți-i : au studiat serios această problemă“.

Vedea acum clar că nici Kaufman și nici Miceli nu aveau ce să-i spună. Știa ce vrea. Vedea că Rusia are pămînturi minunate, lucrători excelenți și că, în unele cazuri, ca la țăranul de la mijlocul distanței, lucrătorii și pămîntul produc mult, însă în majoritatea cazurilor, cînd se investește capital ca în Europa, se produce puțin și că acest lucru se întîmplă numai din cauză că lucrătorii vor să muncească și muncesc bine numai în felul lor, iar această împotrivire nu este întîmplătoare, ci permanentă, avîndu-și temeiul în spiritul poporului. Se gîdea că poporul rus, avînd vocația de a popula și cultiva spații întinse, pustii, în mod conștient, atîta timp cît toate pămînturile nu erau ocupate, se ținea de metodele necesare pentru aceasta, iar metodele nu sînt chiar așa de rele cum se crede. Și acest lucru voia să-l demonstreze teoretic în carte și practic în gospodăria sa.

XXX

La sfîrșitul lui septembrie se cără cheresteaua pentru construirea grajdului de pe pămîntul dat artelului, se vîndu untul și se împărți profitul. În practică, treburile gospodăriei mergeau perfect sau, în tot cazul, așa i se părea lui Levin. Însă, ca să elucideze teoretic problema și să-și termine cartea, care, așa cum visa el, trebuia nu numai să producă o revoluție în economia politică, ci să și desființeze cu totul această știință și să pună bazele unei științe noi, aceea a relațiilor dintre oameni și pămînt, lui Levin nu-i mai rămînea decît să călătorească în străinătate, să studieze la fața locului tot ce se făcuse acolo în această direcție și să găsească argumente convingătoare că tot ce s-a făcut acolo nu era ceea ce trebuia. Aștepta numai să predea grîul, ca să primească banii și să plece în străinătate. Dar începură ploile, care făcură imposibilă strîngerea grînelor rămase în lan și scoaterea cartofilor, așa că toate lucrările, și chiar predarea grîului, încetaseră. Drumurile erau desfundate, numai mocirlă; două mori fuseseră luate la vale de puhoai și vremea devenea din ce în ce mai rea.

Pe 30 septembrie, de dimineață, se arată soarele și, sperînd că vremea se va îndrepta, Levin începu să se pregătească serios de drum. Dădu ordin să se încarce grîul, îl trimise pe vechil să ia banii de la negustor și făcu o raită prin moșie, ca să dea ultimele dispoziții înainte de plecare.

După ce-și făcu toate treburile, ud din cauza șiroaielor care, de pe haina de piele, i se scurgeau ba după gît, ba sub carîmbii cizmelor, se întoarse seara acasă cît se poate de vioi și binedispus. Spre seară vremea se stricase și mai tare, grindina lovea atît de tare calul ud, care-și scutura urechile și capul, încît bietul animal mergea pieziș; dar Levin, avînd gluga pe cap, se simțea bine și se uita vesel împrejur, ba la pîrîiașele tulburi, care alergau prin făgașuri, ba la picăturile de ploaie, atîrnate de fiecare creangă dezgolită, ba la pata albă de grindină netopită de pe scîndurile unui pod, ba la frunzele mustoase, cărnose încă, așternute într-un strat gros împrejurul cîte unui ulm desfrunzit. Cu toată mohoreala naturii înconjurătoare, el se simțea deosebit de însuflețit. Discuțiile cu țăranii din satul de la marginea moșiei îi arătaseră că oamenii începeau să se obișnuiască cu noile învoieli. Rîndașul bătrîn, la care intrase ca să se usuce, părea să încuviințeze planul lui Levin și se oferî singur să intre într-o întovărășire pentru cumpărarea de vite.

„Trebuie doar să înaintez perseverent spre țelul meu și îl voi atinge, se gîndi Levin, și am motive să mă străduiesc și să muncesc. Nu-i vorba de ceva personal, ci de binele comun. Toată agricultura și, mai ales, situația întregului popor trebuie să se schimbe din temelii. În loc de sărăcie, bogăție pentru toți, îndestulare; în loc de învrăjbire, armonia și comuniunea de interese. Într-un cuvînt, va fi o revoluție, fără vărsare de sînge, dar o mare revoluție, mai întîi în cercul restrîns al județului nostru, apoi în toată gubernia, în toată Rusia, în toată lumea. Pentru că o idee justă nu poate să nu fie fructuoasă. Da, este un țel pentru care merită să muncești. Și n-are importanță că toate acestea le fac eu, Kosteia Levin, cel care, cu cravată neagră la gît, a venit la bal și Șcerbațkaia l-a refuzat și care s-a simțit în sinea lui atît de jalnic și de neînsemnat. Sînt sigur că și Franklin se simțea la fel de neînsemnat și, amintindu-și tot trecutul, n-avea încredere în sine. Asta n-are importanță. Și el, probabil, avea o Agafia Mihailovna, căreia îi împărtășea planurile“.

Era de-acum întuneric cînd Levin, cu aceste gânduri, ajunsese acasă.

Vechilul care se dusesese la negustor, sosise și adusese o parte din bani. Învoiala cu rîndașul fusese încheiată și pe drum vechilul aflase că grînele rămăseseră peste tot în cîmp, așa că cele o sută șaptezeci de căpițe ale lor, pe care nu apucaseră să le scoată din lan, erau un nimic pe lîngă ce le rămăsese altora.

După ce mîncă, Levin luă o carte, se așează, ca de obicei, într-un fotoliu și, citind, continuă să se gîndească la călătoria pe care o avea de făcut în vederea scrierii cărții. Acum importanța problemei i se arăta deosebit de limpede și în mintea lui se alcătuiau de la sine paragrafe întregi, care îi exprimau esența gîndirii. „Asta trebuie s-o scriu, se gîndi el. Asta trebuie să fie o scurtă introducere, pe care mai înainte o credeam inutilă.“ Se ridică în picioare ca să se ducă la masa de scris, iar Laska, care stătuse întinsă la picioarele lui, se ridică și ea, se întinse și se uită la Levin, parcă întrebîndu-l unde se duce. Dar nu avu timp să scrie, fiindcă veniră vătășeii și Levin ieși în antreu.

După ce stabili lucrările de a doua zi și după ce-i primi pe toți țărani care aveau treabă cu el, Levin se întoarse în cabinet și se apucă de scris. Laska se întinse sub masă; Agafia Mihailovna, împletind un ciorap, se așează la locul ei.

După ce scrise cîtva timp, Levin își aminti deodată, neobișnuit de viu, de Kitty, de refuzul ei și de ultima lor întîlnire. Se ridică în picioare și începu să se plimbe prin cameră.

— N-are rost să te lași copleșit de urît, îi spuse Agafia Mihailovna. De ce stai acasă? Du-te la apele cele calde, dacă tot te-ai pregătit.

— Plec poimîine, Agafia Mihailovna. Trebuie să-mi termin treburile.

— Ce treburi să mai ai? Nu le-ai dat destul și așa oamenilor? Și-așa zic: pe boierul vostru o să-l răsplătească țarul pentru asta. Și chiar că-i de-a mirării: de ce să-ți faci dumeana atîtea griji pentru țărani?

— Nu de ei am grijă, o fac pentru mine.

Agafia Mihailovna știa toate amănuntele planurilor lui Levin. Adeseori, Levin îi expunea ideile lui, cu toate subtilitățile lor, și se contrazicea cu ea și nu era de acord cu explicațiile ei. Dar acum ea înțelegea altfel vorbele lui Levin.

— Se știe că omul trebuie să aibă grijă de sufletul lui mai întâi, spuse ea, oftînd. Uite, Parfion Denisîci nu știa carte, dar a murit așa cum să dea Dumnezeu să moară tot omul, povesti ea despre un argat de la curte, mort de curînd. S-a împărțit, s-a spovedit.

— Nu la asta m-am gîndit, spuse el. Îți zic că toate acestea le fac spre folosul meu. E în avantajul meu dacă țărani muncesc mai bine.

— Păi orice ai face dumneata, dacă omul e leneș, își face treaba de mîntuială. Dacă are obraz, muncește, dacă nu, n-ai ce-i face.

— Dar chiar dumneata spui că Ivan îngrijește vitele mai bine.

— Îți spun una și bună, îi replică Agafia Mihailovna, probabil nu din întîmplare, ci ca urmare a unei reflecții la obiect. Trebuie să te însori. Asta e !

Faptul că Agafia Mihailovna pomenise de lucrul la care și el de-abia se gîndise îl mîhni și îl jigni. Levin se posomorî și, fără să-i răspundă, se apucă iarăși de lucru, repetîndu-și tot ce credea despre importanța acestei lucrări. Doar din cînd în cînd, în liniștea camerei, trăgea cu urechea la țăcănitul andrelor Agafiei Mihailovna și, amintindu-și ceea ce nu voia să-și aducă aminte, se încrunta din nou.

La ora nouă se auziră clinchete de zurgălăi și huruitul surd al unei trăsuri care se apropia prin mocirlă.

— Uite, ți-au venit musafiri, n-o să-ți mai fie urît, spuse Agafia Mihailovna, ridicîndu-se și pornind spre ușă. Dar Levin i-o luă înainte. Acum lucrul nu-i mai mergea și se bucura de musafir, oricine ar fi fost el.

XXXI

Coborînd în fugă scara pînă la jumătate, Levin auzi în antreu o tuse cunoscută ; dar n-o auzi bine din pricina zgometului făcut de pașii săi și spera să se fi înșelat ; însă zări mai apoi o statură înaltă, osoasă, bine cunoscută și s-ar fi părut că nu se mai poate înșela, însă el tot mai spera că se înșală și că acest bărbat înalt, care-și scotea haina de blană și tușea, nu era Nikolai, fratele lui.

Levin își iubea fratele, dar să trăiască alături de el era întotdeauna un chin pentru el. Acum, cînd era stăpînit de ideea care îi venise și de spusele Agafiei Mihailovna, se afla într-o stare nelămurită, confuză, și apropiata întîlnire cu fratele i se păru deosebit de grea. În locul unui musafir vesel, sănătos, străin, care, așa cum spera, l-ar fi distrat în starea lui de nelămurire și confuzie, trebuia să se vadă cu fratele său, care îl citește ca-n palmă, care îi va incita gîndurile cele mai tainice și îl va face să spună totul. Iar el nu voia să facă așa ceva.

Reproșîndu-și singur acest sentiment urît, Levin intră în fugă în antreu. De îndată ce-și văzu fratele de aproape, dezamăgirea îi dispăru brusc și simți că i se face milă. Oricît de slab și de bolnav arăta Nikolai mai înainte, acum slăbise și mai mult, arăta și mai rău. Era un schelet, numai piele și os.

Se opri în antreu, smucindu-și gîtul lung, subțire, descotorosindu-l de fular și zîmbind ciudat de jalnic. Văzînd acest zîmbet, umil și resemnat, Levin simți că i se oprește un nod în gît.

— Uite că am venit, spuse Nikolai cu voce surdă, neslăbindu-și fratele nici o clipă din ochi. De mult am vrut să vin, dar nu m-a lăsat boala. Acum m-am înzdrăvenit de tot, spuse el, ștergîndu-și barba cu palmele mari și slabe.

— Da, da! îi răspunse Levin. I se făcu și mai frică atunci cînd, sărutîndu-se cu el, simți cu buzele uscăciunea trupului acestuia și îi văzu de aproape ochii mari, cu o strălucire ciudată.

Cu cîteva săptămîni înainte, Levin îi scrisese lui Nikolai că după vînzarea micii proprietăți, rămase indiviză pînă atunci, acesta avea de primit partea lui, cam două mii de ruble.

Nikolai spuse că a venit acum ca să primească acești bani și, mai ales, să mai stea un pic în cuibul lui, să atingă pămîntul precum voinicii din povești, ca să capete puteri pentru activitatea care îl aștepta. Cu toate că era și mai gîrbovit, cu toate că era uimitor de slab pentru înălțimea lui, avea mișcările, ca de obicei, repezi și impetuoase. Levin îl conduse în cabinet.

Nikolai se schimbă și își făcu toaleta cu mare grijă, ceea ce altădată nu se întîmpla, își pieptănă părul rar și, zîmbind, urcă la catul de sus.

Era cît se poate de prietenos și de vesel, așa cum Levin și-l amintea adesea din copilărie. Pînă și de Serghei Ivanovici pomeni fără ranchiună. Văzînd-o pe Agafia Mihailovna, glumi cu ea și o întrebă despre servitorii de altădată. Știrea despre moartea lui Parfion Ivanici avu un efect neplăcut asupra lui. Pe față i se întipări spaima ; dar își reveni repede.

— Era bătrîn, spuse el și schimbă discuția. Da, am să stau la tine o lună sau două, după care plec la Moscova. Știi că Miagkov mi-a promis o slujbă, așa că îmi iau serviciu. De-acum am să-mi aranjez viața altfel, spuse el. Să știi că i-am făcut vînt femeii aceleia.

— Mariei Nikolaevna ? Cum ? De ce ?

— Ah, era o femeie mîrșavă ! Mi-a făcut o mulțime de neplăceri. Dar nu povesti despre ce neplăceri era vorba. Nu putea spune că o alungase pe Maria Nikolaevna pentru că-i făcea ceaiul prea slab și, mai ales, pentru că îi purta de grijă ca unui bolnav. Acum am de gînd să-mi schimb viața cu desăvîrșire. Firește, ca toată lumea, am făcut prostii, dar averea e ultimul lucru după care ar putea să-mi pară rău. De-aș avea parte de sănătate, iar sănătatea, slavă Domnului, mi s-a îmbunătățit.

Levin asculta și încerca zadarnic să găsească ce să-i spună. Probabil că Nikolai se afla în aceeași încurcătură ; începu să-și întrebe fratele despre felul cum îi mergeau treburile ; și Levin se bucură să povestească despre el însuși, fiindcă putea să vorbească fără să se prefacă. Îi povesti planurile și acțiunile sale.

Nikolai îl asculta, dar nu părea interesat de ele.

Acești doi oameni semănau atît de mult, erau atît de apropiați unul de altul, încît cea mai mică mișcare, cea mai mică inflexiune a vocii spuneau pentru fiecare în parte mai mult decît orice se poate exprima în cuvinte.

Acum, amîndoi aveau același gînd : boala și moartea apropiată a lui Nikolai, care le copleșea pe toate celelalte. Dar nici unul, nici celălalt nu îndrăznea să vorbească despre asta, fiindcă orice ar fi spus, fără a exprima singurul gînd care-i preocupa, ar fi fost minciună. Niciodată Levin nu se bucurase atît de mult că se făcuse tîrziu și că trebuia să se ducă la culcare. Niciodată, nici cu un străin, nici la o vizită oficială, nu fusese atît de nenatural și de fals ca în seara aceea. Și conștiința, și căința pentru această lipsă de naturalețe îl

faceau să fie și mai nenatural. Îi venea să plîngă pe umărul fratelui iubit, muribund, și trebuia să discute cu el și să-l asculte povestindu-i cum va trăi.

Deoarece în casă era umezeală și numai într-o cameră se făcuse focul, Levin își culcă fratele în dormitorul lui, după un paravan.

Nikolai se culcă și, fie că dormea, fie că nu dormea, ca orice bolnav, se zvîrcolea și tușea și, cînd nu putea să expectoreze, mormăia ceva. Uneori, cînd ofta adînc, spunea: „Ah, Dumnezeu! „Alteori, cînd flegma îl sufoca, spunea cu ciudă: „Ah, drace!“ Ascultîndu-l, Levin nu putu mult timp să doarmă. Avea gînduri din cele mai diverse, dar sfîrșitul tuturor gîndurilor era unul singur: moartea.

Moartea, sfîrșitul inevitabil a toate, i se arătă pentru prima dată, cu o putere de neînvins. Și moartea de aici, din fratele lui iubit, care gemea prin somn și, din obișnuință, îl invoca, fără vreo diferență, cînd pe Dumnezeu, cînd pe dracu', nu era deloc chiar atît de departe, cum i se părea mai înainte. Era și în el, simțea asta. Nu azi, atunci mîine, nu mîine, atunci peste treizeci de ani – oare nu-i totuna? Dar ce era această moarte inevitabilă – nu numai că nu știa, nu numai că nu se gîndise niciodată la asta, dar nici nu putea și nici nu îndrăznea să se gîndească.

„Lucrez, vreau să fac ceva și am uitat că totul are un sfîrșit, că totul este moarte.“

Ședea pe pat în capul oaselor, în întuneric, cu genunchii strînși la piept și ținîndu-și răsufarea din cauza gîndurilor prea încordate. Dar cu cît își încorda mai mult gîndurile, cu atît mai clar vedea că, fără îndoială, era așa, că într-adevăr uitase, lăsase să-i scape în viață un mic amănunt, acela că va veni moartea și totul se va sfîrși, că n-avea rost să înceapă nimic și că în privința aceasta nu se putea aștepta la nici un ajutor.

„Dar încă sînt viu. Ce să fac acum, ce-i de făcut?“ se întreba el cu disperare. Aprinse o lumîinare, se ridică cu grijă din pat, se duse la oglindă și începu să-și privească fața și părul. Da, avea fire albe la tîmple. Deschise gura. Măselele din fund începuseră să se strice. Își dezgoli brațele musculoase. Da, are multă putere. Dar și Nikolenka, bietul de el, care respiră acolo cu rămășițele lui de plămîn, a avut un corp la fel de sănătos. Și deodată Levin își aminti cum, copii fiind, se culcau

și nu așteptau decît ca Feodor Bogdanîci să iasă pe ușă, ca să se bată cu pernele și să rîdă, să rîdă nestăpînit, încît nici frica de Feodor Bogdanîci nu putea opri această exuberanță a vieții, care se revărsa în spume. „Iar acum, acest piept scofilcit, gol pe dinăuntru... și eu, care nu știu de ce i s-a întîmplat așa și ce mă așteaptă și pe mine...”

— Chî! Chî! Ah, drace! De ce te foiești și nu dormi? se auzi glasul lui Nikolai.

— Nu știu, n-am somn.

— În schimb, eu am dormit bine. Acum nu mai transpir. Uite, pipăie-mi cămașa. Așa-i că n-am transpirat?

Levin pipăi cămașa, trecu dincolo de paravan, stinse lumînarea, dar mult timp nu putu să adoarmă. De-abia se lămurise cum să trăiască și se pomenise în fața unei noi probleme, insolubile: moartea.

„Da, moare, va muri în primăvară, dar cum să-l ajut? Ce pot să-i spun? Ce știu eu despre asta? Uitasem că există așa ceva.”

XXXII

Levin remarcase de mult că atunci cînd te simți stingherit de atitudinea excesiv de îngăduitoare, de resemnată a cuiva, curînd îți va fi imposibil să-l mai suporti din pricina pretențiilor și cicălelilor lui exagerate. Presimțea că așa se va întîmpla și cu fratele lui. Și într-adevăr, blîndețea lui Nikolai nu ținu mult. Chiar din dimineața zilei următoare deveni nervos și începu să-și sîciie asiduu fratele, atingîndu-i punctele cele mai sensibile.

Levin se simțea vinovat și nu putea îndrepta lucrurile. Simțea că dacă nu s-ar preface amîndoi și ar vorbi, cum se spune, deschis, din tot sufletul, adică dacă și-ar spune exact ceea ce cred și simt, atunci nu s-ar uita decît unul în ochii celuilalt, iar el, Konstantin, n-ar spune decît: „Ești pe moarte, pe moarte, pe moarte!” – iar Nikolai nu i-ar răspunde decît atît: „Știu că-s pe moarte, dar mi-e frică, mi-e frică, mi-e frică!” Și nu și-ar mai spune nimic altceva, dacă ar fi să vorbească sincer. Dar viața ar fi fost imposibilă așa și de aceea Levin încerca să facă ceea ce încercase zadarnic să facă,

ceea ce, după cum observase, mulți oameni se pricepeau foarte bine să facă, adică ceva fără de care nu se poate trăi : încerca să spună altceva decât gîndea și simțea tot timpul că era fals, că fratele lui îl prinde cu vorba și se enervează.

În cea de-a treia zi Nikolai își provacă fratele să-și expună din nou planul și începu nu numai să-l dezaprobe, dar să-l și confunde, cu bună știință, cu comunismul.

— N-ai făcut decât să iei ideile altora, le-ai pocit și vrei să le aplici acolo unde nu pot fi aplicate.

— Doar îți zic că n-are nici o legătură. Comuniștii neagă legitimitatea proprietății, a capitalului, a eredității, pe cînd eu, fără să neg acest *stimulent* principal (Levin se simțea el însuși dezgustat, fiindcă folosea asemenea cuvinte, dar, de cînd se pasionase de lucrarea sa, începuse să întrebuițeze fără voie și tot mai des cuvinte străine), nu vreau decât să reglementez munca.

— Aici e aici : ai luat ideea altuia, ai amputat tot ce reprezintă forța ei și vrei să mă convingi că e vorba de ceva nou, spuse Nikolai, sucindu-și nervos nodul de la cravată.

— Dar ideea mea n-are nimic comun...

— Acolo, spuse Nikolai Levin, cu o privire răutăcioasă și zîbind ironic, acolo cel puțin există un farmec, ca să zic așa, geometric, farmecul clarității, al certitudinii. Poate că e o utopie. Dar să admitem că se poate face *tabula rasa* din tot trecutul, că nu mai există proprietate, nu mai există familie și că munca se reglementează. Însă la tine nu-i nimic...

— De ce amesteci lucrurile ? N-am fost niciodată comunist...

— În schimb eu am fost și găsesc că, chiar dacă comunismul este prematur, este totuși rațional și are viitor, ca și creștinismul în primele veacuri.

— Eu nu sînt decât de părere că forța de muncă trebuie analizată din punctul de vedere al științelor naturii, adică s-o studiem, să-i recunoaștem însușirile și...

— Dar e complet inutil. Această forță, pe măsura dezvoltării sale, își găsește singură un anumit mod de activitate. Peste tot au fost sclavi, apoi *métayers** ; și noi avem munca în dijmă, în arendă, cu argați... Ce mai vrei ?

Levin se înflăcăra deodată la auzul acestor cuvinte, pentru că în adîncul sufletului se temea că acesta era adevărul, că

* Arendași (fr.)

voia să stabilească un compromis între comunism și formele existente, ceea ce nu părea să fie posibil.

— Caut o formă de muncă productivă și pentru mine, și pentru lucrător. Vreau să pun bazele... răspunse el cu însuflețire.

— Nu vrei să pui nici un fel de baze; pur și simplu, așa cum ai trăit toată viața, vrei s-o faci pe originalul, să demonstrezi că nu-l exploatezi pe țăran ca toată lumea, ci în virtutea unei idei.

— Dacă așa crezi, lasă-mă în pace! îi răspunse Levin, simțind că un mușchi de pe obrazul stîng începuse să i se zbată nervos.

— Nu ai avut și nu ai convingeri, nu vrei decît să-ți satisfaci amorul propriu.

— Foarte bine, dar lasă-mă în pace!

— Te las! Era și timpul! Du-te dracului! Îmi pare rău că am venit la tine!

Oricît se strădui Levin mai apoi să-și calmeze fratele, acesta nu voia să audă nimic, spunea că ar fi mult mai bine să se despartă și Konstantin vedea că pentru Nikolai viața devenise o povară insuportabilă.

Nikolai își terminase pregătirile de plecare cînd Konstantin veni din nou la el și-l rugă, pe un ton forțat, să-l scuze dacă l-a jignit cu ceva.

— Ah, cîtă mărinimie! făcu Nikolai și zîmbi. Dacă ții să ai dreptate, pot să-ți fac această plăcere. Ai dreptate, dar, totuși, plec!

Chiar înaintea plecării Nikolai se sărută cu el și, privindu-și deodată serios fratele, îi spuse:

— Totuși, să nu mi-o iei în nume de rău, Kostea! Și vocea îi tremură.

Acestea au fost singurele cuvinte rostite cu sinceritate. Levin înțelese că prin asta îi spunea: „Vezi și știi că stau prost cu sănătatea și, poate, n-o să ne mai vedem“. Levin înțelese și ochii i se umplură de lacrimi. Își mai sărută fratele încă o dată, dar nu putu și nici nu se pricepu să-i spună ceva de suflet.

La trei zile după despărțirea de Nikolai, Levin plecă și el în străinătate. Întîlnindu-se în tren cu Șcerbațki, un văr al lui Kitty, îl uimi cu aerul său abătut.

— Ce-i cu tine? îl întrebă Șcerbațki.

— N-am nimic, dar pe lumea asta este prea puțină bucurie.

— Cum să fie prea puțină? Hai cu mine la Paris, în loc să te duci la mai știu eu care Mulhouse. O să vezi ce-o să ne distrăm!

— Nu, eu mi-am încheiat socotelile. E timpul să mor.

— Asta-i bună! exclamă, rîzînd, Șcerbațki. Eu de-abia mă pregătesc să încep.

— Așa credeam și eu pînă de curînd, dar acum știu că moartea mi-e aproape.

Levin spunea ceea ce credea sincer în ultimul timp. În toate, nu vedea decît moartea sau apropierea de ea. Dar lucrarea începută continua să-l preocupe. Trebuia să-și trăiască cumva viața, atîta timp cît nu l-a lovit moartea. Pentru el, totul era acoperit de întuneric; dar tocmai datorită întunericului simțea că singurul fir călăuzitor în beznă era lucrarea lui și, cu ultimele puteri, se agățase de acest fir și se ținea de el.

Partea a IV-a

I

Cei doi Karenini, soțul și soția, continuau să locuiască în aceeași casă, se întâlneau în fiecare zi, dar erau cu totul străini unul de altul. Aleksei Aleksandrovici își impusese drept regulă să-și vadă soția în fiecare zi, pentru ca servitorii să nu aibă motive de a intra la bănuieli, dar evita să prânzească acasă. Vronski nu venea niciodată în casa lui Aleksei Aleksandrovici, însă Anna îl vedea în afara casei, lucru pe care soțul îl știa.

Situația era chinuitoare pentru toți trei și nici unul dintre ei n-ar fi avut puterea să trăiască măcar o zi în această situație, dacă n-ar fi sperat că se va schimba și că deocamdată se află într-o dificultate temporară și tristă, care va trece. Aleksei Aleksandrovici aștepta ca această pasiune să treacă, așa cum trec toate, sperînd că totul va fi dat uitării și numele lui va rămîne nepătat. Anna, de care depindea totul și pentru care situația era cea mai chinuitoare, o suporta nu numai pentru că se aștepta, ci era ferm convinsă că totul se va dezlega și limpezi în curînd. Nu știa ce anume va dezlega această situație, dar era absolut sigură că ceva se va întîmpla în timpul cel mai scurt. Vronski, care i se supunea fără voie, aștepta și el ceva care nu depindea de el, dar care trebuia să înlătore toate dificultățile.

La mijlocul iernii, Vronski își petrecu o săptămînă foarte plicticoasă. Fusese atașat pe lîngă un prinț străin sosit la Petersburg și trebuise să-i arate toate locurile demne de a fi văzute în oraș. Vronski era prezentabil, stăpînea arta de a se purta cu demnitate și respect și avea experiență în relațiile cu asemenea persoane ; de aceea fusese dat prințului ca însoțitor. Dar această obligație i se păruse foarte dificilă. Prințul nu voia să lase să-i scape nici unul dintre lucrurile despre care, acasă, ar fi putut să fie întrebat dacă le-a văzut în Rusia ;

de fapt, și dorea să profite, pe cât posibil, de plăcerile rusești. Vronski era obligat să-i fie ghid sub ambele aspecte. Dimineața mergeau cu trăsura ca să viziteze locurile care meritau să fie văzute, iar seara luau parte la plăcerile naționale. Prințul se bucura de o sănătate neobișnuită chiar și printre prinți; practicînd gimnastica și îngrijindu-și bine trupul, ajunsese să aibă atîta forță, încît, în pofida plăcerilor excesive în care se lansa, era proaspăt ca un castravete olandez, mare, verde și lucios. Prințul călătorea mult și găsea că unul dintre principalele foloase de pe urma căilor de comunicație actuale constă în ușurința accesului la plăcerile naționale. Fusesse în Spania, unde dăduse serenade și se împrietenise cu o spaniolă care cînta la mandolină. În Elveția împușcase o capră neagră. În Anglia, îmbrăcat într-un frac roșu, sărise cu calul peste garduri și, la pariu, împușcase două sute de fazani. În Turcia fusese într-un harem, în India călărise un elefant și acum, în Rusia, dorea să guste din toate plăcerile specifice acestei țări.

Vronski, care era pe lîngă el un fel de maestru de ceremonii, făcea mari eforturi ca să programeze toate plăcerile rusești, pe care diferite persoane i le ofereau prințului. Erau și trăpași, și clătite, și vînători de urși, și troici, și țigani, și chefuri cu spargerea veselei, după obiceiul rusesc. Iar prințul își însuși cu mare ușurință spiritul rusesc, spărgea tăvi cu veselă, își punea pe genunchi cîte o țigancă și parcă întreba: mai e și altceva, sau în asta constă tot spiritul rusesc?

În realitate, dintre toate plăcerile rusești, prințul prefera actrițele franțuzoaice, o balerină și șampania cu pecete albă. Vronski era obișnuit cu prinții dar, poate pentru că în ultimul timp se schimbase el însuși, poate din cauză că semăna prea bine cu acest prinț, săptămîna cu pricina i se păru teribil de grea. Toată săptămîna avu clipă de clipă sentimentul pe care îl are un om pus să însoțească un nebun periculos, care se teme de nebun și, datorită faptului că se află în preajma acestuia, se teme să nu-și piardă și el mințile. Vronski simțea nevoia să nu slăbească nici o clipă tonul de strictă politețe oficială, ca să nu fie jignit. Prințul era disprețuitor tocmai cu persoanele care, spre marea mirare a lui Vronski, se dădeau peste cap ca să-i ofere plăcerile rusești. Părerile despre ru-soaice, pe care dorea să le studieze, îl făceau adesea pe Vronski să se înroșească de indignare. Iar principalul motiv pentru care Vronski îl suporta cu greu pe prinț era acela că, fără să vrea, se recunoștea în el. Și ceea ce vedea în această oglindă

nu-l flata deloc în amorul propriu. Era un om foarte prost și foarte înfumurat, și foarte sănătos, și foarte îngrijit, dar atîta tot. Ce-i drept, era un gentleman și asta Vronski nu putea s-o nege. Se purta corect și demn cu superiorii, lejer și simplu cu egalii lui, iar inferiorilor le arăta o bunăvoință disprețuitoare. Vronski era el însuși la fel și considera că acest comportament este un mare merit; însă față de prinț era pus într-o poziție de inferioritate, astfel încît atitudinea disprețuitoare-binevoitoare a acestuia îl revolta.

„E o vită încălțată! Oare și eu sînt la fel?” se întreba el.

În tot cazul, în cea de-a șaptea zi, cînd prințul trebuia să plece la Moscova, după ce se despărți de el și primi mulțumirile, Vronski se descotorosi de această situație jenantă și de oglinda, care nu-i făcea deloc plăcere. Se despărți de el la gară, înapoiindu-se de la o vînătoare de urși, unde toată noaptea li se prezentase un spectacol al vitejiei rusești.

II

Întorcîndu-se acasă, Vronski găsi un bilet de la Anna. Aceasta îi scria: „Sînt bolnavă și nefericită. Nu pot ieși din casă, dar nici nu mai suport să nu te văd. Vino deseară. La ora șapte, Aleksei Aleksandrovici pleacă la consiliu, unde va rămîne pînă la zece“. Gîndindu-se cîteva clipe la ciudățenia faptului că ea îl cheamă acasă, în pofida faptului că soțul ei îi ceruse să nu-l primească, se hotărî să se ducă.

În iarna aceea Vronski fusese avansat la gradul de colonel, plecase de la regiment și locuia singur. După ce mîncă, se întinse de îndată pe divan și, în decurs de cinci minute, amintirile scenelor dezgustătoare văzute în ultimele zile se amestecară și se legară de gîndurile despre Anna și despre țăranul-hăițaș, care jucase un rol important la vînătoarea de urși; și Vronski ațipi. Se trezi în întuneric, tremurînd de spaimă și se grăbi să aprindă o lumîinare. „Ce-o fi asta? Ce? Ce grozăvie am visat? Da, da. Țăranul-hăițaș, mărunțel, murdar, cu bărbuța zburliță, parcă făcea ceva, stînd aplecat, și deodată a rostit franțuzește niște cuvinte ciudate. Da, n-am mai visat nimic, își spuse el. Dar de ce m-am înspăimîntat atît de tare?” Și-l aminti iarăși, ca aieva, pe țăran și cuvintele neînțelese, pe

care țăranul le spusese în limba franceză, și un fior de spaimă îi trecu pe spinare.

„Ce prostie!“ își zise Vronski și se uită la ceas.

Era de-acum opt și jumătate. Își sună valetul, se îmbracă în grabă și ieși pe scară, uitînd cu totul de vis și reproșîndu-și doar întîrzierea. Apropiindu-se de peronul casei lui Karenin, se uită la ceas și văzu că era nouă fără zece. La scară era trasă o caretă înaltă, îngustă, la care erau înhămați doi cai suri. Recunoscîndu careta Annei. „Se pregătește să vină la mine, își zise Vronski, și ar fi mai bine. Nu-mi place să intru în casa asta. Dar mi-e totuna, nu mă pot ascunde“, își spuse el și, cu purtarea, deprinsă încă din copilărie, a omului care n-are de ce să se jeneze, coborî din sanie și se duse spre ușă. Ușa se deschise, portarul ieși cu un pled pe braț și chemă careta. Vronski, neobișnuit să observe amănuntele, băgă totuși de seamă expresia de uimire cu care portarul îl privi. Chiar în ușă, Vronski aproape că se ciocni cu Aleksei Aleksandrovici. Lumina becului cu gaz cădea de-a dreptul pe fața lui palidă, scofilită sub pălăria neagră și pe cravata albă, care strălucea în contrast cu haina de biber. Ochii imobili, fără luciu, ai lui Karenin îl ținuseră pe Vronski. Acesta se înclină, iar Aleksei Aleksandrovici, molfăind ceva din buze, își duse mîna la pălărie și trecu pe lângă el. Vronski văzu că Aleksei Aleksandrovici urcă în caretă fără să se uite în urmă, luă pe fereastră pledul și binoclul, după care dispăru.

Vronski intră în antreu. Sprîncenele îi erau încruntate, iar în ochi avea o strălucire răutăcioasă și mîndră.

„Ce situație! își spuse el. Dacă ar lupta, dacă și-ar apăra onoarea, aș putea și eu să acționez, să-mi manifest sentimentele; dar această slăbiciune sau ticăloșenie... Mă pune în postura de seducător, ceea ce eu n-am vrut niciodată să fiu.“

De la explicația pe care o avusese cu Anna în grădina lui Wrede, gîndirea lui Vronski se schimbase. Fără să vrea, lăsîndu-se dominat de slăbiciunea Annei, care i se dăruia cu totul și numai de la el aștepta rezolvarea destinului ei, acceptînd dinainte orice rezolvare, el încetase de mult să mai creadă că relația dintre ei s-ar putea rezolva așa cum se gîndise atunci. Proiectele lui ambițioase trecuseră din nou în planul al doilea și el, simțînd că ieșise din acel cerc de activitate, care prețindea un țel precis, se lăsa cu totul în voia sentimentului, iar sentimentul îl lega tot mai strîns și mai strîns de Anna.

Încă din antreu auzi pașii ei. Înțelese că Anna îl aștepta, că trăsesese la ușă cu urechea și acum se întorcea în salon.

— Nu mai pot! strigă ea văzându-l și, de cum rosti primul cuvânt, ochii i se umplură de lacrimi. Știi, dacă va mai continua așa, asta se va întâmpla mai repede, mult mai repede!

— Ce, draga mea?

— Ce? Aștept, mă chinuiesc, o oră, două... Nu, n-am să plîng!... Nu mă pot certa cu tine. Sînt sigură că n-ai putut. Da, nu mai plîng!

Își puse amîndouă mîinile pe umerii lui și îl privi mult timp cu ochii ei adînci, exaltați și totodată iscoditori. Îi studia chipul pentru timpul cît nu-l văzuse. Ca la orice întîlnire, Anna făcea să se contopească imaginea ei despre Vronski (incomparabil mai frumoasă, imposibilă în realitate), cu persoana lui reală.

III

— L-ai întîlnit? îl întrebă ea, după ce se așezară la masă, sub lampă. Asta-i pedeapsa fiindcă ai întîrziat.

— Da, dar cum vine asta? Nu trebuia să fie la consiliu?

— A fost, a venit și a plecat iar undeva. Dar n-are a face. Nu-mi vorbi despre asta. Unde ai fost? Tot cu prințul?

Anna îi cunoștea viața în amănunțime. El vru să-i spună că nu a dormit toată noaptea și că a ațipit, dar, văzându-i chipul emoționat și fericit, simți muștrări de conștiință. Și îi spuse că a trebuit să se ducă să dea raportul despre plecarea prințului.

— Dar acum s-a sfîrșit? A plecat?

— Slavă Domnului, s-a sfîrșit. N-o să mă crezi ce greu am suportat.

— De ce? Doar de cînd lumea asta-i viața voastră, a bărbatilor tineri, spuse ea, încruntîndu-și sprîncenele și, luîndu-și de pe masă lucrul de mîină, fără să se uite la Vronski, se apucă să scoată croșeta.

— Am renunțat de mult la viața asta, spuse el, mirat de schimbarea expresiei ei și încercînd să-i înțeleagă semnificația. Recunosc, spuse el și zîmbi, arătîndu-și dinții albi și

puternici, de-a lungul întregii săptămîni, uitîndu-mă la viața asta, m-am văzut ca într-o oglindă și nu mi-a făcut plăcere.

Anna ținea lucrul de mîină, dar nu croșeta, ci îl fixa cu o privire ciudată, strălucitoare și neprietenoasă.

— Azi-dimineață a trecut Liza pe la mine... Doamnele astea încă nu se tem să mă viziteze, în ciuda contesei Lidia Ivanovna, adăugă ea. Liza mi-a povestit despre serata voastră ateniană. Ce murdărie!

— Tocmai voiam să-ți spun că...

Ea îl întrerupse :

— A fost și Thérèse, pe care o cunoșteai mai demult?

— Voiam să-ți spun...

— Ce mizerabili sînteți voi, bărbații ! Cum de nu vă puteți închipui că o femeie nu poate uita una ca asta ? spuse ea, înflăcărîndu-se din ce în ce mai mult și trădîndu-și astfel motivul iritării. Mai ales o femeie care nu-ți poate cunoaște viața. Ce știu eu ? Ce am știut ? întrebă ea. Ceea ce mi-ai spus tu. Și n-am de unde să știu dacă mi-ai spus adevărul...

— Anna ! Mă jignești. Oare nu mă crezi ? Oare nu ți-am spus că n-am nici un gînd pe care să nu ți-l împărtășesc ?

— Da, da, spuse ea, încercînd pesemne să-și alunge gelozia. Dar dacă ai ști ce greu mi-e ! Te cred, te cred... Ce spunei ?

Însă el nu-și putu aminti repede ceea ce voise să spună. Aceste accese de gelozie, care în ultimul timp o apucau din ce în ce mai des, îl îngrozeau pe Vronski și, oricît se străduia să ascundă acest lucru, îl făceau să-și mai piardă din înflăcărare, cu toate că știa că pricina geloziei era dragostea pentru el. De atîtea ori își spusese că dragostea ei era fericirea lui ; și iată că ea îl iubea așa cum poate să iubească o femeie, pentru care dragostea a ajuns să cîntărească mai greu decît toate darurile vieții, iar el era acum mult mai departe de fericire decît atunci cînd plecase după ea de la Moscova. Atunci se considera nefericit, dar fericirea era înaintea lui ; acum simțea că cele mai frumoase clipe de fericire rămăseseră în urmă. Anna nu mai era deloc aceeași femeie pe care o vedea la început. Și moral, și fizic, se schimbase în rău. Se îngrășase, și pe chipul ei, atunci cînd îi vorbise despre actriță, apăruse o expresie care o urîtea. Se uita la ea așa cum un om se uită la floarea pe care a rupt-o, care s-a veștejit și la care recunoaște cu greu frumusețea, de dragul căreia a rupt-o și a ucis-o. Și, cu toate acestea,

el simțea că atunci cînd dragostea lui era mai puternică, ar fi putut, dacă și-ar fi dorit foarte mult acest lucru, să-și smulgă din inimă această dragoste, dar acum, cînd, ca în clipa aceea, i se părea că n-o iubește, știa că legătura dintre el și ea nu poate fi ruptă.

— Ei bine, ce-ai vrut să-mi spui despre prinț? Gata, am alungat demonul, adăugă ea. „Demon“ îi spunea între ei geloziei. Ei, ce ai început să-mi povestești despre prinț? De ce ți-a fost așa de greu?

— Ah, a fost insuportabil! spuse el, încercînd să înnoade firul rupt al gîndurilor. Nu ți se mai pare simpatic, dacă ajungi să-l cunoști mai bine. Dacă ar fi să-l definesc, aş zice că-i unul dintre animalele bine hrănite, care cîștigă medaliile de aur la expoziții și atîta tot, spuse el cu o ciudă care îi atrase Annei atenția.

— Chiar așa? făcu ea. Totuși, a văzut multe la viața lui, e un om cultivat, nu?

— Cultura lor e cu totul altceva. Se vede că e cultivat numai ca să aibă dreptul să disprețuiască cultura, așa cum ei disprețuiesc totul, cu excepția plăcerilor animalice.

— Păi voi toți vă dați în vînt după plăceri animalice, spuse ea și Vronski îi surprinse din nou privirea posomorită, care îl evita.

— De ce-l aperi atîta? o întrebă el, zîmbind.

— Nu-l apăr, mi-e cu desăvîrșire indiferent; dar cred că, dacă tu n-ai umbla după aceste plăceri, ai fi putut să refuzi. Însă ție îți place s-o vezi pe Thérèse în costumul Evei...

— Iar, iar bîntuie demonul! spuse Vronski, luîndu-i mîna de pe masă și sărutînd-o.

— Da, dar nu mai pot! Nu știi cît de mult m-am chinuit, așteptîndu-te. Cred că nu sînt geloasă. Nu sînt geloasă; am încredere în tine cînd ești aici, cu mine; dar cînd ești undeva singur și-ți trăiești viața pe care nu ți-o înțeleg...

Anna se dezlipi de el, scoase, în sfîrșit, croșeta din lucrul de mîna și, repede, cu ajutorul degetului arătător, începu să înșire unul după altul ochiurile firului alb de lînă, care strălucea în lumina lămpii. Mîna ei subțire începu să se răsucescă iute, nervos, în mîneca brodată.

— Și cum a fost? Unde te-ai întîlnit cu Aleksei Aleksandrovici? se auzi deodată vocea ei cu inflexiuni nenaturale.

— Ne-am ciocnit în ușa.

— Și te-a salutat așa?

Lungindu-și fața și închizându-și ochii pe jumătate, Anna își schimbă repede expresia feței, își împreună mâinile și, pe chipul ei frumos, Vronski văzu deodată expresia pe care o avea Aleksei Aleksandrovici atunci când îl salutase. Zîmbi, iar ea rîse cu voioșie. Rîsul acela încîntător, izvorît parcă din piept, era unul dintre farmecele ei deosebite.

— Hotărît lucru, nu-l înțeleg, spuse Vronski. Dacă, după explicația pe care ați avut-o la casa de la țară, ar fi rupt-o cu tine, dacă m-ar fi provocat la duel... dar asta n-o înțeleg: cum poate suporta o asemenea situație? Se vede că suferă.

— El? întrebă Anna cu malițiozitate. E cît se poate de mulțumit.

— De ce ne chinuim cu toții, cînd totul ar fi putut să fie bine?

— El nu se chinuiește. Crezi că nu știi în ce minciună se scaldă?... Crezi că un om care simte ceva ar putea trăi ca el? Nu înțelege nimic, nu simte nimic. Crezi că un om, care are un sentiment cît de mic, poate trăi sub același acoperiș cu soția lui *nelegiuită*? Poate vorbi cu ea? Poate să-i spună *tu*?

Și iarăși, fără să vrea, îl maimuțări: „Tu, *ma chère*, tu, Anna!”

— Nu-i bărbat, nu-i om, e o păpușă! Nimeni nu știe ceea ce știu eu. Ah, dacă aș fi în locul lui, dacă cineva ar fi în locul lui, aș fi omorît de mult o soție ca mine, aș fi sfișiat-o în bucăți și nu i-aș spune: „*Ma chère*, Anna!” Nu e om, e o mașinărie ministerială. Nu înțelege că sînt soția ta, că el e un străin, care n-are ce căuta între noi... Dar să nu mai vorbim despre el.

— Draga mea, *nu* ai dreptate, *nu* ai dreptate, spuse Vronski, încercînd s-o calmeze. Oricum, să nu mai vorbim despre el. Povestește-mi ce ai făcut. Ce-i cu tine? Ce boală ai și ce ți-a spus doctorul?

Ea îl privi cu o bucurie zeflemitoare. Pesemne, găsise și alte laturi caraghioase și monstruoase la soțul ei și aștepta momentul să le dea pe față.

El continuă:

— Bănuiesc că nu e vorba de boală, ci de starea în care te afli. Cînd să ne așteptăm?

Strălucirea zeflemitoare din ochii ei se stinse, dar îi luă locul un alt zîmbet, umbrit de o tristețe potolită, expresie a ceva știut de ea și necunoscut lui.

— Curînd, curînd. Ai spus că situația noastră este chinuitoare și că trebuie să-i punem capăt. Dacă ai ști cît de greu îmi e și cît aș da ca să te pot iubi fără piedică, cu curaj! Nu m-aș mai chinui singură și nu te-aș mai chinui și pe tine cu gelozia mea... Și asta se va întîmpla în curînd, dar nu așa cum credem noi.

Și gîndindu-se cum se va întîmpla, i se păru sieși atît de vrednică de milă, încît ochii i se umplură de lacrimi și nu mai putu să continue. Își puse pe mîneca lui mîna ei albă, plină de inele, care străluceau în lumina lămpii.

— Nu va fi așa cum credem noi. N-am vrut să-ți spun, dar m-ai silit s-o fac. Curînd, curînd se va sfîrși totul și toți, toți ne vom liniști și nu ne vom mai chinui.

— Nu înțeleg, spuse el, înțelegînd.

— M-ai întreat : cînd? Curînd. N-o să supraviețuiesc. Nu mă întrerupe! Și se grăbi să vorbească. Asta o știu și o știu precis. O să mor și mă bucur că o să mor, că o să scap de toate astea și o să scăpați și voi.

Din ochi începură să-i curgă șiroaie de lacrimi ; el se aplecă spre mîna ei și începu s-o sărute, încercînd să-și ascundă tulburarea, care, știa asta, nu avea nici un temei, dar pe care nu și-o putea birui.

— Uite-așa, așa-i mai bine, spuse Anna, strîngîndu-i tare mîna. Numai asta, numai asta ne-a mai rămas.

El se dezmetici și își ridică fruntea.

— Ce prostii! Ce prostii absurde spui!

— Nu, acesta-i adevărul.

— Care, care-i adevărul?

— Că o să mor. Am avut un vis.

— Un vis? repetă Vronski și își aduse aminte fulgerător de țăranul pe care îl visase.

— Da, un vis, spuse ea. L-am avut demult. Se făcea că intrasem în fugă în dormitorul meu, că trebuia să iau ceva de acolo, să aflu ceva. Știi cum se întîmplă în vis, spuse ea, făcînd ochii mari de spaimă. Iar în dormitor, într-un colț, se vedea ceva.

— Ah, ce prostii! cum să crezi...

Dar ea nu-l lăsa s-o întrerupă. Ceea ce spunea era prea important pentru ea.

— Și acest ceva s-a răsucit, și văd că e un țăran mărunțel, cu barba zbîrlită, înfiorător. Am vrut să fug, dar el s-a aplecat deasupra unui sac și a început să răscolească în el cu mâinile...

Arată cum țăranul răscolea în sac. Pe chipul ei se citea groaza. Și Vronski, amintindu-și visul său, simțea că aceeași groază îi umplea sufletul.

— Răscolește și spune ceva franțuzește, repede-repede și, știi, graseiază: „*Il faut le battre le fer, le broyer, le pétrir...*”^{*} De spaimă, am vrut să mă trezesc, m-am trezit... dar m-am trezit în vis. Și am început să mă întreb ce înseamnă asta. Iar Kornei îmi spune: „Ai să mori la facere, măicuță, ai să mori la facere...” Și m-am trezit.

— Ce prostii, ce prostii! spuse Vronski, dar simțea și singur că vocea nu este deloc convingătoare.

— Dar să nu mai vorbim de asta. Sună, vreau să spun să ne servească ceaiul. Mai așteaptă, de-acum nu mai e mult pînă cînd eu...

Dar se opri brusc. Expresia feței i se schimbă fulgerător. Spaimei și emoției le luă brusc locul o expresie de atenție potolită, serioasă și fericită. El nu putea înțelege semnificația acestei schimbări. Anna simțea în trupul ei mișcarea unei vieți noi.

IV

După ce se întâlni pe scară cu Vronski, Aleksei Aleksandrovici plecă, așa cum intenționa, la Opera Italiană. Stătu două acte și se văzu cu toate persoanele de care avea nevoie. Întorcîndu-se acasă, se uită cu atenție la cuier și, văzînd că mantaua militară nu era acolo, se duse, ca de obicei, în camera lui. Dar, altfel decît de obicei, nu se culcă, ci se plimbă încoace și încolo prin cabinet pînă la ora trei noaptea. Nu-i dădea pace furia pe soția lui, care nu voia să țină cont de buna-cuviință și să respecte singura condiție pe care i-o pusese, aceea de a nu-și primi amantul în casă. Nu respectase

* Trebuie să bați fierul, să-l fărîmi, să-l presezi (fr.)

această condiție și trebuia să o pedepsească, ducându-și amenințarea la îndeplinire, adică să dea divorț și să-i ia copilul. Cunoștea toate dificultățile legate de această decizie, dar spusese că va face acest lucru și acum se vedea obligat să-și ducă amenințarea pînă la capăt. Contesa Lidia Ivanovna îi dăduse să înțeleagă că aceasta era cea mai bună ieșire din situație și în ultimul timp practica divorțurilor se perfecționase, încît Aleksei Aleksandrovici întrevedea posibilitatea de a depăși toate dificultățile juridice. Pe deasupra, o nenorocire nu vine niciodată singură și chestiunea rezolvării problemelor minorităților naționale îi atrăsese lui Aleksei Aleksandrovici atîtea neplăceri la serviciu, încît în ultimul timp fusese mereu iritat.

Nu dormi toată noaptea și furia lui, amplificată într-o progresie uriașă, ajunsese spre dimineață la limita maximă. Se îmbracă în grabă și, parcă ducînd o cupă plină cu mînie și temîndu-se ca nu cumva s-o verse, temîndu-se să nu-și piardă, odată cu mînia, și energia de care avea nevoie în vederea explicației cu soția, intră în camera ei, de îndată ce află că s-a sculat.

Anna, care credea că își cunoaște soțul foarte bine, fu uimită de înfățișarea lui. Fruntea îi era încruntată, iar ochii lui posomorîți priveau în gol, evitîndu-i privirea; avea gura strînsă, exprimînd fermitate și dispreț. În mersul, în mișcărilor, în inflexiunile vocii lui se simțeau o hotărîre și o duritate, pe care Anna nu le mai observase la el niciodată. Intră în cameră și, fără s-o salute, se îndreptă spre masa de scris și, luînd cheile, descuie sertarul.

— Ce cauți?! strigă ea.

— Scrisorile amantului dumitale, îi răspunse el.

— Nu-s aici, spuse ea, împingînd sertarul la loc; dar, după această mișcare, el înțelese că a ghicit și, dîndu-i brutal mîna deoparte, înșfăcă repede mapa în care știa că Anna își ține hîrțile cele mai importante. Ea vru să-i smulgă mapa, dar el o dădu la o parte.

— Stai jos! Trebuie să vorbesc cu dumneata, spuse el, punîndu-și mapa subsuoară și strîngînd-o atît de tare cu cotul, încît umărul i se săltă.

Tăcută, ea îl privea cu uimire și timiditate.

— Ți-am spus că nu-ți permit să-ți primești amantul în casa mea.

— Trebuia să-l văd, fiindcă...

Se opri, negăsind nici o minciună.

— Nu intru în amănunte și nu vreau să știu de ce o femeie trebuie să-și vadă amantul.

— N-am vrut decît... spuse ea, roșind. Grosolănia lui o irită și îi dădu curaj. Oare chiar nu simți cît îți e de ușor să mă jignești ? întrebă ea.

— Poți jigni doar un om cinstit și o femeie cinstită, dar să-i spui unui hoț că-i hoț, asta nu-i decît *la constatation d'un fait**.

— Această nouă trăsătură, cruzimea, încă nu ți-am cunoscut-o.

— Numești cruzime faptul că un bărbat îi oferă soției libertate, dîndu-i pavăza cinstită a numelui său numai cu condiția să respecte buna-cuviință. Asta-i cruzime ?

— E mai rău decît cruzime, e ticăloșie, dacă vrei să știi ! strigă Anna cu o răbufnire de răutate și, ridicîndu-se, voi să plece.

— Nu ! strigă el, cu vocea lui pițigăiată, care luase acum o notă mai sus decît de obicei și, cu degetele lui mari, o înșfăcă atît de tare de mîină, încît Annei îi rămaseră dungi roșii de la brățara pe care i-o strînsese. O așează cu sila la loc. Ticăloșie ? Dacă vrei să folosești acest cuvînt, ticăloșie este să-ți părăsești soțul și fiul de dragul amantului și să mănînci pîinea soțului !

Ea lăsă capul în jos. Nu numai că nu-i spuse ceea ce-i spusese amantului cu o zi mai înainte, că *el* îi este soț, iar soțul e de prisos ; nici nu se gîndi la asta. Simțea toată îndreptățirea cuvintelor lui și rosti doar încet :

— Nu poți să-mi descrii situația mai rău decît o înțeleg eu însămi, dar de ce-mi spui toate astea ?

— De ce ți le spun ? De ce ? continuă el, la fel de furios. Ca să știi că, pentru că nu mi-ai îndeplinit voința în ce privește respectarea bunei-cuviințe, voi lua măsuri ca să pun capăt acestei situații.

— Și așa o să se sfîrșească în curînd, rosti ea și, gîndindu-se iarăși la moartea apropiată, pe care acum și-o dorea, începu să plîngă.

— Se va sfîrși mai repede decît ai plănuit împreună cu amantul ! Voi n-aveți nevoie decît de satisfacerea poftei animale...

* Constatarea unui fapt (fr.)

— Aleksei Aleksandrovici ! Nu spun că nu-i mărinimos, ci că nu-i corect să-l lovești pe cel căzut.

— Da, nu te gîndești decît la dumneata, dar suferințele omului care ți-a fost soț nu te interesează. Îți e totuna că i-ai distrus viața, că a *srufe... surfe... surferit*.

Aleksei Aleksandrovici vorbea atît de repede, încît se încurcă și nu putu să rostească acest cuvînt. Pînă la urmă izbuti să spună : *surferit*. Annei îi veni să rîdă și imediat se rușină că găsisese ceva de rîs într-un asemenea moment. Dar pentru prima dată în viață se puse în locul lui, simți ce simțea el și i se făcu milă. Dar ce putea să spună sau să facă ? Cu capul în pămînt, tăcea. Tăcu și el cîtva timp și începu apoi să vorbească cu vocea mai puțin pițigăiată, rece, accentuînd cuvintele alese la întîmplare, care nu aveau nici o importanță deosebită.

— Am venit să-ți spun... zise el.

Anna îl privi. „Nu, mi s-a părut, se gîndi ea, amintindu-și expresia de pe fața lui, atunci cînd se încurcase la cuvîntul *surferit*. Oare poate simți ceva un om cu ochii atît de tulburi, atît de calm și de încrezut ?“

— Nu pot schimba nimic, șopti ea.

— Am venit să-ți spun că mîine plec la Moscova și nu mă mai întorc în casa asta. Hotărîrea mea o vei afla de la avocatul căruia am să-i încredințez chestiunea divorțului. Băiatul se va muta la sora mea, spuse Aleksandr Aleksandrovici, amintindu-și cu greu ceea ce voise să-i spună despre băiat.

— Ai nevoie de Serioja ca să mă faci să sufăr, spuse ea, privindu-l pe sub sprîncene. Nu-l iubești... Lasă-mi-l pe Serioja !

— Da, mi-am pierdut pînă și iubirea pentru fiul meu, pentru că de el se leagă dezgustul meu pentru dumneata. Totuși, îl iau. Adio !

Voi să plece, dar acum ea îl reținu.

— Aleksei Aleksandrovici, lasă-mi-l pe Serioja ! șopti ea încă o dată. Nu mai am nimic să-ți spun. Lasă-mi-l pe Serioja pînă... O să nasc curînd, lasă-mi-l !

Aleksei Aleksandrovici se aprinse la față și, smulgîndu-și mîna din strînsoarea ei, ieși tăcut din cameră.

V

La intrarea lui Aleksei Aleksandrovici, sala de aşteptare a celebrului avocat din Petersburg era plină. Trei doamne : o bătrână, o femeie tânără şi o soţie de negustor ; trei domni : un bancher neamţ cu inel pe deget, un negustor cu barbă şi un funcţionar nervos, în uniformă şi cu crucea unei decoraţii la gît – aşteptau pesemne de mult. Doi secretari scriau la birourile lor, scîrţîind din peniţe. Ustensilele de scris, pentru care Aleksei Aleksandrovici avea o slăbiciune, erau excelente, ceea ce el nu putu să nu remarce. Unul dintre secretari, fără să se ridice, îşi miji ochii şi îl întrebă cu asprime pe Aleksei Aleksandrovici.

— Ce doriţi ?

— Am treabă cu domnul avocat.

— E ocupat, spuse cu răceală secretarul, arătînd cu tocul la oamenii care aşteptau şi continuînd să scrie.

— N-ar putea să-mi acorde cîteva clipe ? întrebă Aleksei Aleksandrovici.

— N-are timp liber, e întotdeauna ocupat. Fiţi bun şi aşteptaţi.

— Atunci v-aş ruga să-i daţi cartea mea de vizită, spuse Aleksei Aleksandrovici cu demnitate, văzîndu-se nevoit să-şi deconspire identitatea.

Secretarul luă cartea de vizită şi, evident nemulţumit de conţinutul acesteia, intră în birou.

Aleksei Aleksandrovici aproba, în principiu, procesele publice, dar dezaproba unele amănunte ale aplicării lor la noi, datorită unor adrese superioare pe linie de serviciu, pe care le cunoştea, şi critica tribunalele cu juraţi în măsura în care putea critica ceva instituit din voinţa suveranului. Toată viaţa i se desfăşurase în domeniul administraţiei şi de aceea, atunci cînd nu aproba ceva, dezaprobarea lui era atenuată de admiterea necesităţii greşelilor şi a posibilelor corecţii în fiecare chestiune. În cadrul noilor instituţii judecătoreşti, el nu aproba condiţiile în care era pusă avocatura. Dar pînă acum nu avusese de-a face cu avocatura şi de aceea o dezaproba doar teoretic ; acum însă dezaprobarea lui se întetise din pricina impresiei pe care şi-o făcuse în sala de primire a avocatului.

— Vine imediat, spuse secretarul ; într-adevăr, peste două minute în uşă se arată statura înaltă a unui jurist bătrîn, cu care se consultase avocatul, după care se ivi şi avocatul însuşi.

Avocatul era un ins scund, vînjos şi chel, cu barba neagră-roşcată, cu sprîncenele blonde şi lungi, cu fruntea bombată. Era gătit ca un mire, de la cravată şi lanţul dublu pînă la ghețele de lac. Avea figura inteligentă, de țăran, dar era îmbrăcat ca un fante de prost gust.

— Pofțiți, spuse avocatul, adresîndu-i-se lui Aleksandr Aleksandrovici. Și, cu un aer posomorît, lăsîndu-l pe Karenin să treacă, închise uşa.

— Nu doriți să luați loc ? Îi arată un fotoliu de lîngă masa de scris, încărcată cu hîrtii, după care se așeză la locul din spatele biroului, frecîndu-și palmele mici, cu degetele subțiri, năpădite de păr blond, și înclinîndu-și capul într-o parte. Dar de îndată ce-și luă poza căutată, pe deasupra biroului trecu în zbor o molie. Cu o repeziciune la care nu te-ai fi putut aștepta de la el, avocatul și desfăcu mîinile, prinse molia și își reluă poziția de mai înainte.

— Înainte de a începe să vă relatez problema mea, spuse Aleksei Aleksandrovici, care, mirat, urmărise cu ochii mișcările avocatului, trebuie să vă previn că chestiunea despre care voi vorbi cu dumneavoastră trebuie să rămînă secretă.

Un zîmbet abia perceptibil desfăcu mustățile roșcate, lăsate în jos, ale avocatului.

— N-aș fi avocat dacă n-aș fi în stare să păstrez secretele care mi se încredințează. Dar dacă doriți o confirmare...

Aleksei Aleksandrovici îi privi chipul și văzu că ochii lui cenușii și inteligenți rîdeau și știau totul.

— Ați auzit de numele meu? continuă Aleksei Aleksandrovici.

— Vă cunosc și cunosc, ca orice rus, activitatea dumneavoastră folositoare, spuse avocatul înclinîndu-se și prinzînd încă o molie.

Aleksei Aleksandrovici răsufală din adînc, făcîndu-și curaj. Dar, după ce se hotărî, continuă cu vocea lui pițigăiată, fără sfială, fără să se încurce și accentuînd unele cuvinte.

— Am ghinionul, începu Aleksei Aleksandrovici, să fiu un soț înșelat și doresc să rup în mod legal raporturile cu soția, adică să divorțez, dar în așa fel, încît fiul nostru să nu rămînă cu maică-sa.

Ochii cenușii ai avocatului încercau să nu rîdă, dar jucau de o bucurie nestăpînită și Aleksei Aleksandrovici vedea că nu era vorba doar de bucuria unui ins care a dat peste un chilipir – aici era vorba de triumf și încîntare, de o strălucire ce semăna cu strălucirea sinistră pe care o remarcase în ochii soției.

— Doriți concursul meu pentru obținerea divorțului?

— Întocmai, dar trebuie să vă previn, spuse Aleksei Aleksandrovici, că risc să abuzez de atenția dumneavoastră. Am venit numai să vă consult. Doresc să divorțez, dar pentru mine sînt importante formele în care divorțul este posibil. N-ar fi deloc exclus ca, în cazul în care formele n-ar corespunde cerințelor mele, să renunț la calea legală.

— Ah, așa e întotdeauna, spuse avocatul, asta depinde oricînd numai de dumneavoastră.

Avocatul își aplecă ochii spre picioarele lui Aleksei Aleksandrovici, simțind că bucuria nestăvilită ce o exprimau l-ar putea jigni pe client; apoi se uită la o molie, care-i zbură pe sub nas, își mișcă mîna, dar n-o prinse din respect pentru situația lui Aleksei Aleksandrovici.

— Cu toate că, în linii mari, legislația noastră în această privință îmi este cunoscută, continuă Aleksei Aleksandrovici, aș dori să aflu în general formele în care, în practică, se rezolvă asemenea chestiuni.

— Deci, doriți, îi răspunse avocatul, fără să-și ridice ochii și însușindu-și, nu fără plăcere, tonul clientului, să vă expun căile prin care este posibilă îndeplinirea dorinței dumneavoastră.

Și, primind, printr-o înclinare a capului, un răspuns afirmativ, avocatul continuă, trăgînd doar din cînd în cînd cu coada ochiului la fața lui Aleksei Aleksandrovici, care se umpluse de pete roșii.

— Conform legilor noastre, spuse el cu o umbră de dezaprobare la adresa legilor noastre, divorțul este posibil, așa cum știți, în următoarele cazuri... Așteaptă! se răsti la secretarul care își băgase capul pe ușă, dar se ridică totuși, îi spuse cîteva cuvinte și se așeză la loc. În următoarele cazuri: defecte fizice ale soților, apoi dispariția fără urmă timp de cinci ani, spuse el, îndoindu-și un deget mic și păros, apoi adulterul (ultimul cuvînt îl rosti cu vădită plăcere). Capitolele sînt următoarele (continuă să-și îndoiaie degetele groase, deși

cazurile și capitolele, evident, nu puteau fi clasificate împreună): defectele fizice ale soțului sau soției, apoi adulterul soțului sau al soției. Deoarece i se terminaseră degetele, și le dezdoi pe toate și continuă: Acesta este punctul de vedere teoretic, dar presupun că mi-ați făcut onoarea să apelați la mine ca să aflați aplicarea lui în practică. Și de aceea, avînd în vedere precedentele, trebuie să vă spun că toate cazurile de divorț se reduc la... Defecte fizice nu există, după cît înțeleg? Și nici dispariție?...

Aleksei Aleksandrovici dădu afirmativ din cap.

— Se reduc la următoarele: adulterul unuia dintre soți și dovedirea vinovăției acestuia prin înțelegere reciprocă sau, atunci cînd această înțelegere lipsește, prin probarea unilaterală a infidelității conjugale. Trebuie să vă spun că ultimul caz se întîlnește arareori în practică, spuse avocatul și, după ce se uită pe furiș la Aleksei Aleksandrovici, tăcu, ca un vînzător de pistoale, care a descris avantajele ambelor arme și-l așteaptă pe client să aleagă. Dar Aleksei Aleksandrovici tăcea și de aceea avocatul continuă: după părerea mea, lucrul cel mai rațional și mai simplu este adulterul prin înțelegere reciprocă. Nu mi-aș permite să mă exprim așa, dacă aș vorbi cu un om necultivat, spuse el, dar cred că dumneavoastră înțelegeți.

Totuși, Aleksei Aleksandrovici era atît de tulburat, că nu pricepea că soluția adulterului prin înțelegere reciprocă era soluția cea mai rezonabilă și privirea lui exprima această nedumerire; însă avocatul îi sări iute în ajutor:

— Oamenii nu mai pot trăi împreună, iată un fapt. Și dacă sînt amîndoi de acord cu asta, amănuntele și formalitățile nu mai au importanță. În același timp, aceasta este calea cea mai simplă și mai sigură.

Acum Aleksei Aleksandrovici pricepu perfect. Dar avea niște considerente religioase, care nu-i permiteau această soluție.

— În cazul de față, chestiunea nu se poate pune așa, spuse el. Aici, este posibil un singur mod de acțiune: probarea unilaterală cu ajutorul scrisorilor pe care le am.

Auzind că i se vorbește despre scrisori, avocatul își țuguie buzele și slobozi un sunet subțire, compătimator și disprețuitor.

— Vedeți dumneavoastră, începu el, aceste chestiuni se rezolvă, după cum știți, de către departamentul bisericesc.

Iar părinții protopopi sînt, în asemenea cazuri, amatori să afle cele mai mici amănunte, spuse el cu un zîmbet, care arăta înțelegere pentru gustul protopopilor. Fără îndoială, scrisorile pot constitui, parțial, o probă; dar dovezile trebuie obținute direct, adică cu martori. În general, dacă îmi veți acorda onoarea să mă învredniciți cu încrederea dumneavoastră, dați-mi voie să aleg mijloacele de care trebuie să mă folosesc. Cine vrea un rezultat, acela acceptă și mijloacele.

— Dacă-i așa... începu Aleksei Aleksandrovici, pîlînd brusc, dar în timpul acesta avocatul se ridică și iar se duse la ușă, unde-l aștepta secretarul care îl mai întrerupsese o dată.

— Spune-i că nu sîntem la piață! îi zise el și se întoarse la Aleksei Aleksandrovici.

Revenind la locul lui, mai prinse o molie pe furiș. „Bine o să arate mocheta mea la vară!“ se gîndi el, posomorîndu-se.

— Deci, spuneți că... zise el.

— Am să vă comunic hotărîrea mea în scris, spuse Aleksei Aleksandrovici, se ridică și se sprijini de masă. Stînd cîteva clipe în picioare, adăugă: Prin urmare, pot deduce din cuvintele dumneavoastră că divorțul este posibil. V-aș ruga să-mi spuneți și condițiile dumneavoastră.

— Este posibil totul, dacă-mi lăsați deplina libertate de acțiune, spuse avocatul, fără să-i răspundă la întrebare. Cînd pot să mă aștept la o veste de la dumneavoastră? întrebă el și, în timp ce se apropiau de ușă, ochii și ghetele îi străluceau.

— Peste o săptămînă. Fiți bun și comunicați-mi dacă acceptați procesul, precum și condițiile dumneavoastră.

— Foarte bine.

Avocatul se înclină respectuos, îi deschise ușa, după care, rămas singur, se lăsă cu totul în voia bucuriei care-l cuprinsese. Era atît de bucuros, încît, în pofida regulilor sale, îi făcu o reducere doamnei care se tîrguia și încetă să mai prindă moliile, hotărînd că spre iarnă va trebui să-și tapițeze mobila cu catifea, ca la Sigonin.

VI

Aleksei Aleksandrovici repurtase o victorie strălucită la ședința comisiei din 17 august, dar urmările acestei victorii se întorseseră împotriva lui. Noua comisie pentru studierea sub toate aspectele a traiului minorităților naționale fusese alcătuită și trimisă la fața locului cu o repeziciune și cu o energie extraordinare, insuflate de Aleksei Aleksandrovici. Peste trei luni se prezentă raportul. Traiul minorităților naționale fusese studiat din punct de vedere politic, administrativ, economic, etnografic, material și religios. La toate întrebările se dădeau răspunsuri excelent formulate, răspunsuri mai presus de orice îndoială, deoarece nu erau rezultatul gândirii omenești, întotdeauna supuse erorii, ci proveneau toate din activitatea administrativă. Răspunsurile rezultau din datele oficiale, din rapoartele conducătorilor județeni și ale arhierilor, fundamentate, la rîndul lor, pe rapoartele administrațiilor de plasă și ale preoților parohi ; și de aceea toate răspunsurile erau indiscutabile. Toate întrebările, cum ar fi, de pildă : de ce recoltele sînt proaste, de ce localnicii se țin de credințele lor etc., la care, fără funcționarea unei mașini administrative, nu se răspunsese secole la rînd, fuseseră acum dezlegate în modul cel mai clar și mai sigur cu putință. Și răspunsurile erau în favoarea opiniei lui Aleksei Aleksandrovici. Dar Stremov, simțindu-se, la ultima ședință, atins unde-l durea, după primirea rapoartelor comisiei, adoptă o tactică la care Karenin nu se aștepta. Trăgînd după el cîțiva membri ai comisiei, Stremov trecu pe neașteptate de partea lui Aleksei Aleksandrovici și nu numai că susținea cu înflăcărare transpunerea în practică a măsurilor sugerate de Karenin, ci și propuse alte măsuri extreme, în același spirit. Aceste măsuri, exagerate față de ideea inițială a lui Aleksei Aleksandrovici, fură adoptate și atunci ieși la iveală tactica lui Stremov. Aceste măsuri, împinse la absurd, de dovediră deodată atît de ridicole, încît în același timp și oamenii de stat, și opinia publică, și doamnele inteligente, și ziarele – toți și toate se năpustiră asupra lor, exprimîndu-și indignarea și împotriva măsurilor, și împotriva părintelui lor, Aleksei Aleksandrovici. Iar Stremov se trase deoparte, prefăcîndu-se că n-a făcut altceva decît să urmeze orbește planul lui Karenin și acum

este el însuși stupefiat și revoltat de ceea ce ieșise. Toate acestea îi tăiară craca de sub picioare lui Aleksei Aleksandrovici. Însă, în pofida înrăutățirii sănătății, în pofida neplăcerilor din familie, Aleksei Aleksandrovici nu se dădea bătut. În comisie se produse o sciziune. Unii membri, în frunte cu Stremov, își justificau greșeala prin faptul că avuseseră încredere în comisia de revizie, condusă de Aleksei Aleksandrovici, care prezentase raportul și spuneau că raportul acestei comisii nu este decît o aiureală, decît hîrtie stricată de pomană. Karenin, împreună cu cîțiva oameni, care vedeau primejdia unei asemenea atitudini revoluționare față de hîrtii, continuau să susțină datele furnizate de comisia de revizie. Ca urmare a acestui fapt, în cercurile înalte, cît și în lumea bună, totul se învălmăși și, cu toate că pe toți îi interesa această problemă, nimeni nu putea înțelege dacă minoritățile naționale sînt într-adevăr pe cale de dispariție sau înfloresc. Ca urmare a acestui fapt și, în parte, din cauza disprețului căzut asupra sa din pricina infidelității soției, situația lui Aleksei Aleksandrovici devenise foarte șubredă. Și în aceste circumstanțe, Aleksei Aleksandrovici luă o hotărîre importantă. Spre marea uimire a comisiei, anunță că va cere permisiunea să meargă el însuși la fața locului, pentru a verifica starea de lucruri. Și, primind aprobarea, Aleksei Aleksandrovici plecă spre guberniile îndepărtate.

Plecarea lui Karenin stîrni mare vîlvă, cu atît mai mult, cu cît, chiar înaintea plecării, restituise oficial, cu chitanță, indemnizația de transport, acordată pentru doisprezece cai pînă la locul de destinație.

— Cred că e o atitudine foarte distinsă, îi spuse Betsy prințesei Miagkaia. De ce să dea indemnizații pentru cai de poștă, cînd toată lumea știe că acum sînt pretutindeni căi ferate?

Dar prințesa Miagkaia nu era de acord, și părerea prințesei Tverskaia chiar o irită.

— Dumneavoastră vă e ușor să vorbiți, spuse ea, avînd mai știu eu cîte milioane, dar mie îmi convine foarte mult cînd soțul meu pleacă vara în inspecții. Pentru el călătoriile sînt foarte sănătoase și agreabile, iar eu, cu indemnizația, întretin toată vara trăsura și vizitiul.

În drum spre guberniile îndepărtate, Aleksei Aleksandrovici se opri pentru trei zile la Moscova.

A doua zi după sosire plecă în vizită la generalul-gubernator. La răspîntia de lîngă Aleea Gazetnîi, unde întotdeauna se înghesuiau trăsurile și birjele, Aleksei Aleksandrovici își auzi deodată numele strigat cu o voce atît de tare și de bucuroasă, încît nu putu să nu întoarcă repede capul. În colțul trotuarului, într-un palton scurt, la modă, cu o pălărie mică, tot la modă, strălucitor, stătea Stepan Arkadici, care-l striga hotărît și insistent și-i cerea să oprească. Se ținea cu o mîină de fereastră unei carete oprite în colț, prin care se șteau capul unei femei cu o pălărie de catifea și două căpșoare de copii. Stepan Arkadici zîmbea și-i făcea semne cumnatului său. Femeia surîdea cu bucurie și-i făcea și ea semne lui Aleksei Aleksandrovici. Era Dolly cu copiii.

Aleksei Aleksandrovici nu voia să vadă pe nimeni la Moscova și cu atît mai puțin pe fratele soției. Își ridică pălăria și dădu să treacă mai departe, dar Stepan Arkadici îi porunci vizitiului să oprească și veni în fugă spre el, prin zăpadă.

— Păi nu-i păcat că nu ne-ai dat de știre? Ai sosit de mult? Ieri am fost la Dusseau și am văzut pe tablă „Karenin“, dar nici prin cap nu mi-a trecut că ești tu! spuse Stepan Arkadici, băgîndu-și capul pe fereastră caretei. Altfel aș fi intrat. Ce bucuros sînt să te văd! spuse el, lovindu-și un picior de celălalt, ca să se scuture de zăpadă. Chiar că-i păcat că nu mi-ai dat de știre! repetă el.

— N-am avut timp, sînt foarte ocupat, îi răspunse cu răceală Aleksei Aleksandrovici.

— Hai la soția mea, vrea să te vadă.

Aleksei Aleksandrovici desfăcu pledul în care își înfășurase picioarele friguroase și, coborînd din caretă, porni prin zăpadă spre Daria Aleksandrovna.

— Ce înseamnă asta, Aleksei Aleksandrovici, de ce ne ocolești? îl întrebă Dolly, zîmbind trist.

— Am fost foarte ocupat. Mă bucur să te văd, spuse el cu un ton care arăta clar contrariul. Cum o mai duci cu sănătatea?

— Dar ce face draga mea Anna?

Aleksei Aleksandrovici mîrîi ceva și dădu să plece. Dar Stepan Arkadici îl opri.

— Uite ce-o să facem mîine. Dolly, invită-l la masă! O să-i invităm pe Koznîșev și pe Pestov, ca să-l tratăm cu doi dintre intelectualii Moscovei.

— Chiar așa, poștește, te rog! spuse Dolly. O să te așteptăm la ora cinci, la ora șase, dacă vrei. Dar ce mai face draga mea Anna? De-atîta timp...

— E sănătoasă, mîrîi, încruntîndu-se, Aleksei Aleksandrovici. Mi-a părut bine, adăugă el și se îndreptă spre caretă.

— Vii? strigă Dolly în urma lui.

Aleksei Aleksandrovici spuse ceva, dar, din cauza huruitului trăsurilor, Dolly nu-l auzi.

— Trec mîine pe la tine! îi strigă Stepan Arkadici.

Aleksei Aleksandrovici urcă în caretă și se înfundă în ea în așa fel încît să nu vadă pe nimeni și să nu fie văzut.

— Ce om ciudat! îi spuse soției Stepan Arkadici și, uitîndu-se la ceas, își flutură mîna prin dreptul ochilor, gest care însemna o dezmierdare la adresa soției și a copiilor, după care o porni tinerește pe trotuar.

— Stiva! Stiva! strigă Dolly, roșind.

El întoarse capul.

— Știi că trebuie să cumpăr paltoane pentru Grișa și Tania. Dă-mi bani.

— Nu-i nimic, spune-le că am să plătesc eu.

Apoi dispăru, după ce făcu un semn voios cu capul spre un cunoscut care trecuse cu trăsura.

VII

A doua zi era duminică. Stepan Arkadici trecu pe la Teatrul Mare, la repetiția trupei de balet și îi înmînă Mașei Cibisova, o dansatoare drăgălașă, angajată recent la intervenția lui, colierul de coral promis în ajun, și în culise, în întinericul diurn al teatrului, apucă să-i sărute chipul drăgălaș, strălucind de bucuria darului primit. În afară de înmînarea cadoului, trebuia să se înțeleagă cu ea asupra întîlnirii de după spectacol. Explicîndu-i că nu poate veni la primul act, îi promise că va veni la ultimul și o va duce undeva la cină. De la teatru, Stepan Arkadici trecu pe la piața Ohotnîi Riad, alese cu mîna lui peștele și sparanghelul pentru masa de prînz și la ora douăsprezece era la Dusseau, unde trebuia să se întîlnească cu trei persoane, care, spre norocul lui, locuiau la același hotel: Levin, care de-abia se întorsese din

străinătate și se opri se aici, noul său șef, care de-abia primise acest post important și acum inspecta Moscova, și Karenin, cumnatul lui, ca să-l ia neapărat la masă.

Lui Stepan Arkadici îi plăcea să mănânce bine, dar și mai mult îi plăcea să dea câte o mică masă, rafinată atît ca mîncăruri și băuturi, cît și ca invitați. Programul dineului de astăzi îi plăcea foarte mult: vor avea bibani cumpărați vii, sparanghel și, *la pièce de résistance**, un rosbif excelent, dar simplu, și vinuri pe măsură; asta în ce privește mîncarea și băutura. Iar oaspeți îi va avea pe Kitty și pe Levin și, ca să nu bată prea tare la ochi, pe o verișoară a lui și pe tînărul Șcerbațki, iar *la pièce de résistance* printre invitați vor fi Koznîșev Serghei și Aleksei Aleksandrovici. Serghei Ivanovici era un filosof din Moscova, iar Aleksei Aleksandrovici, un practician din Petersburg; îl va mai chema și pe cunoscutul original și entuziast Peștov, liberal, vorbăreț, istoric, un tînăr simpatic în vîrstă de cincizeci de ani, care va fi sosul sau garnitura pe lîngă Koznîșev și Karenin. Acesta îi va tachina și-i va asmuți.

Primise și încă nu cheltuisese toți banii din rata a doua, pe care negustorul trebuise să i-o achite pentru pădure. În ultimul timp Dolly era foarte drăguță și blîndă, și dineul îl bucura în toate privințele pe Stepan Arkadici. Era cît se poate de binedispus. Numai două împrejurări erau întru cîtva neplăcute; dar amîndouă erau înecate în oceanul de bucurie sinceră, care tresălta în sufletul lui Stepan Arkadici. Prima împrejurare era aceea că ieri, întîlnindu-se pe stradă cu Aleksei Aleksandrovici, observase că acesta se purtase rece și aspru cu el și, punînd în legătură expresia feței lui Aleksei Aleksandrovici și faptul că nu-i vizitase și nici nu le dăduse de știre cu acele zvonuri pe care le auzise despre Anna și Vronski, Stepan Arkadici își dăduse seama că ceva nu era bine între Anna și soțul ei.

Asta era prima neplăcere. A doua mică neplăcere era că noul lui șef, ca toți șefii noi, avea reputația de om neîndurător, care se scoală la ora șase dimineața, muncește ca un cal și cere același lucru și de la subalterni. Pe lîngă asta, șeful cel nou avea reputația că se purta ca un urs și, după cum se vorbea, avea concepții diametral opuse celor pe care le avusese

* Piesa de rezistență (fr.)

fostul șef, concepții pe care Stepan Arkadici le împărtășea în continuare. Cu o zi înainte, Oblonski își făcuse apariția la serviciu în uniformă, și noul șef fusese foarte amabil, îi vorbise ca unei vechi cunoștințe; de aceea Stepan Arkadici considera că e de datoria lui să-i facă o vizită în redingotă. Gîndul că noul șef ar putea să-i facă o primire proastă era cea de-a doua împrejurare neplăcută. Dar Stepan Arkadici simțea instinctiv că totul *se va drege* excelent. „Toți sîntem oameni, toți sîntem păcătoși. De ce să ne înrăim și să ne certăm?” se gîndea el, intrînd în hotel.

— Noroc, Vasili, îi spuse el valetului, pe care îl cunoștea, trecînd pe coridor cu pălăria pe-o ureche. Ți-ai lăsat favoriți? Levin stă la numărul șapte, nu? Condu-mă, te rog. Și află dacă contele Anicikin (acesta era șeful cel nou) primește.

— Am înțeles, îi răspunse, zîbind, Vasili. De mult n-ați mai venit pe la noi.

— Am fost ieri, dar am intrat pe ușa cealaltă. Aici e numărul șapte?

Cînd intră, Levin stătea în mijlocul camerei cu un țăran din gubernia Tver și măsura cu arșinul o blană de urs, crudă încă.

— Oho, l-ați împușcat? strigă Stepan Arkadici. Frumos exemplar! E ursoaică? Noroc, Arhip.

Strînse mîna țăranului și se așeză pe un scaun, fără să-și scoată paltonul și pălăria.

— Dezbracă-te, nu te grăbi! îi spuse Levin, luîndu-i pălăria de pe cap.

— Nu, n-am timp, am venit numai pentru o clipă, îi răspunse Stepan Arkadici. Își descheie paltonul, dar apoi și-l scoase și stătu o oră întreagă, discutînd cu Levin despre vînătoare și despre lucrurile cele mai intime.

— Ia spune-mi, te rog, ce ai făcut în străinătate? Unde-ai fost? întrebă Stepan Arkadici, după ce țăranul plecă.

— Păi am fost în Germania, în Prusia, în Franța, în Anglia, dar nu în capitale, ci în orașele industriale, unde am văzut multe lucruri noi. Și mă bucur că am fost.

— Da, știu că te preocupi de situația muncitorului.

— Ba deloc: în Rusia nu se poate pune problema muncitorului. În Rusia avem problema atitudinii lucrătorilor față de pămînt. Problema asta există și acolo, dar e nevoie să repare ce au stricat, pe cînd la noi...

Stepan Arkadici îl ascultă cu atenție pe Levin.

— Da, da! spuse el. Se prea poate să ai dreptate. Dar mă bucur că ești binedispus: vînezi urși, lucrezi, te pasionează ceva. Că Șcerbațki, care s-a întîlnit cu tine, mi-a zis că te-a apucat un fel de deprimare, că nu vorbești decît de moarte...

— Ei da, n-am încetat să mă gîndesc la moarte, spuse Levin. E adevărat că mi-a venit timpul să mor. Și toate astea sînt fleacuri. Îți spun adevărul: țin foarte mult la ideea și la munca mea, dar în esență, gîndește-te și tu: toată lumea asta a noastră nu e decît un strat subțire de mucegai, întins pe fața unei planete minuscule. Iar noi credem că putem avea ceva măreț: idei, fapte! Toate nu-s decît niște fire de nisip.

— Păi, dragul meu, astea-s vechi de cînd lumea.

— Sînt vechi, dar, știi tu, cînd înțelegi limpede, totul devine cumva neînsemnat. Cînd înțelegi că azi-mîine vei muri și nu va rămîne nimic în urma ta, totul ți se pare meschin! Eu consider că ideea mea este foarte importantă, dar, chiar dacă aș duce-o la îndeplinire, se va dovedi la fel de neînsemnată ca și cum aș hăitui ursoaica asta. Așa își trăiește omul viața, luîndu-se cu vînatul, cu munca, numai ca să nu se gîndească la moarte.

Ascultîndu-l, Stepan Arkadici surîse malițios și tandru.

— Bineînțeles! Uite că ai ajuns la ideea mea. Îți aduci aminte că m-ai luat la rost pentru că, în viață, caut plăcerea?

*„O, moralistule, nu fi așa sever!...”*⁴⁰

— Nu, totuși, partea bună a vieții este... Levin se încurcă. Nu mai știu nici eu. Nu știu decît că o să murim curînd.

— De ce curînd?

— Știi, cînd te gîndești la moarte, viața are mai puțin farmec, dar e mai liniștită.

— Dimpotrivă, mi se pare că-i mai vesel la spartul petrecerii. Totuși, trebuie să plec, spuse Stepan Arkadici, ridicîndu-se a zecea oară.

— Nu, mai stai! spuse Levin, reținîndu-l. De-acum cînd ne mai vedem? Mîine plec.

— Halal de mine! Tocmai de asta venisem... Vino neapărat astăzi la mine la dejun. Vine și fratele tău, vine și Karenin, cumnatul meu.

— E aici ? făcu Levin și voi să-l întrebe de Kitty. Auzise că la începutul iernii Kitty fusese la Petersburg, la sora ei, soția unui diplomat, și nu știa dacă s-a întors sau nu. Dar renunță la întrebare. „Dacă va veni sau nu – mi-e totuna.“

— Deci, vii ?

— Bineînțeles.

— Atunci, la ora cinci, în redingotă.

Stepan Arkadici se ridică de pe scaun și coborî la etajul de jos, unde locuia șeful său. Instinctul nu-l înșelase pe Stepan Arkadici. Șeful cel nou și fioros se dovedi a fi un om foarte sociabil, și Stepan Arkadici luă cu el o gustare și abia după ora trei ajunse la Aleksei Aleksandrovici.

VIII

Întorcându-se de la biserică, Aleksei Aleksandrovici își petrecu toată dimineața acasă. În dimineața aceea avea de rezolvat două chestiuni : în primul rînd, să primească, să instruiască și să expedieze la Petersburg delegația minorităților naționale, care avea această destinație și se afla acum la Moscova ; în al doilea rînd, să-i scrie avocatului scrisoarea promisă. Delegația, cu toate că fusese chemată la inițiativa lui Aleksei Aleksandrovici, putea să-i creeze neplăceri sau chiar să-l pună în pericol și de aceea el se bucură că o găsise la Moscova. Membrii delegației nu aveau nici cea mai mică idee despre rolul și obligațiile lor. Credeau cu naivitate că nu trebuie să-și prezinte nevoile și să prezinte starea reală de lucruri, cerînd ajutor de la guvern, și nici prin cap nu le trecea că unele declarații și cereri veneau în sprijinul grupului ostil și astfel stricau totul. Aleksei Aleksandrovici își bătu mult capul cu ei, le scrisese un program, din care ei nu trebuiau să iasă și, lăsîndu-i să plece, scrisese la Petersburg niște scrisori ca să li se dea îndrumări delegaților. Principalul lui ajutor în această privință era contesa Lidia Ivanovna. Era specialistă în domeniul delegațiilor și nimeni nu se pricepea mai bine ca ea să facă din țînțar armăsar și să îndrume delegațiile în direcția dorită. Terminînd cu asta, Aleksei Aleksandrovici îi scrisese și avocatului. Fără cea mai mică ezitare, îi permise să acționeze cum va crede de cuviință. Băgă în plic și trei bilete

ale lui Vronski adresate Annei, pe care le găsisese în mapa confiscată.

De cînd Aleksei Aleksandrovici plecase de acasă cu intenția de a nu mai reveni la familie, de cînd fusese la avocat și, măcar acestuia, îi împărtășise ce avea de gînd să facă și, mai ales, de cînd transformase această problemă de viață într-o chestiune de hîrtii, se obișnuia tot mai mult cu această intenție și vedea acum clar că este posibil să și-o îndeplinească.

Tocmai închidea plicul adresat avocatului, cînd auzi glasul zgomotos al lui Stepan Arkadici. Acesta se certa cu servitorul lui Aleksei Aleksandrovici și insista să fie anunțat.

„De-acum e totuna, se gîndi Karenin, e chiar mai bine: o să-i povestesc cum stau lucrurile între mine și sora lui și o să-i explic de ce nu pot veni la el la masă.“

— Poftește-l! spuse el tare, adunîndu-și hîrțiile și punîndu-le în *buvard*.

— Vezi că minți? E acasă! se auzi vocea lui Oblonski dojenindu-l pe valetul care nu-l lăsase să intre. Apoi, scoțîndu-și paltonul din mers, Oblonski intră în cameră. Mă bucur că te-am găsit! Sper că... începu vesel Stepan Arkadici.

— Nu pot veni, îi răspunse cu răceală Aleksei Aleksandrovici, fără să-și invite musafirlor să ia loc.

Aleksei Aleksandrovici voia să instaureze imediat relațiile reci, în care trebuia să se afle cu fratele soției, împotriva căreia începea acțiunea de divorț; dar prevăzuse oceanul de bonomie care se revărsa din sufletul lui Stepan Arkadici.

Acesta își deschise larg ochii strălucitori, senini.

— De ce nu poți? Ce vrei să spui cu asta? îl întrebă el, nemulțumit, în limba franceză. Doar ai promis. Și toți contăm pe tine.

— Vreau să spun că nu te pot vizita, pentru că relațiile de rudenie care au existat între noi trebuie să înceteze.

— Cum? Cum adică? Cum? întrebă, zîmbind, Stepan Arkadici.

— Pentru că încep o acțiune de divorț împotriva soției mele, care-i sora dumitale. Trebuia...

Dar nici nu apucă Aleksei Aleksandrovici să termine ce avea de spus, că Stepan Arkadici avu o reacție total diferită de aceea la care se aștepta Karenin. Stepan Arkadici oftă și se așeză în fotoliu.

— Nu, Aleksei Aleksandrovici, ce spui! strigă el și pe chipul lui se întipări o expresie de suferință.

— Așa-i.

— Scuză-mă, dar nu pot nicidecum să cred...

Aleksei Aleksandrovici se așeză, simțind că vorbele lui nu avuseseră efectul scontat, că trebuie să dea explicații și că, oricare ar fi explicațiile, relațiile dintre el și cumnat vor rămâne aceleași.

— Da, am fost pus în dificila situație de a cere divorțul, spuse el.

— Am să-ți spun un singur lucru, Aleksei Aleksandrovici. Te știu de om admirabil și drept; o cunosc pe Anna... Scuză-mă, dar nu-mi pot schimba părerea despre ea... Știu că e o femeie minunată, extraordinară și de aceea, iartă-mă, nu pot să cred ceea ce îmi spui. Trebuie să fie o confuzie la mijloc, spuse el.

— Da, dacă ar fi vorba numai de o confuzie...

— Dă-mi voie, înțeleg, îl întrerupse Stepan Arkadici. Dar, bineînțeles... Un singur lucru: nu trebuie să te grăbești. Nu trebuie, nu trebuie să te grăbești!

— Nici nu m-am grăbit, îi spuse, cu răceală, Aleksei Aleksandrovici, dar într-o asemenea chestiune îmi e imposibil să mă sfătuiesc cu cineva. Am hotărît ferm.

— E îngrozitor! spuse Stepan Arkadici, oftînd din greu. Eu aș face un lucru, Aleksei Aleksandrovici. Te implor, fă-l! spuse el. Procesul încă nu a început, după cîte am înțeles. Înainte de a începe procesul, întîlnește-te cu soția mea, vorbește cu ea. Dolly o iubește pe Anna ca pe o soră, te iubește și pe tine și e o femeie extraordinară. Pentru numele lui Dumnezeu, stai de vorbă cu ea! Fă-o din prietenie pentru mine, te implor!

Aleksei Aleksandrovici căzu pe gânduri și Stepan Arkadici îl privea înțelegător, respectîndu-i tăcerea..

— Treci pe la ea?

— Nu știu. De asta nici n-am fost la voi. Cred că relațiile noastre trebuie să se schimbe.

— De ce? Nu văd nici un motiv. Dă-mi voie să cred că, pe lîngă relațiile noastre de rudenie, ai pentru mine, măcar în parte, sentimentele de prietenie pe care eu le-am avut întotdeauna pentru tine... Și un adevărat respect, spuse Stepan Arkadici, strîngîndu-i mîna. Chiar dacă cele mai rele

presupuneri ale tale ar fi juste, eu nu mă apuc și nu mă voi apuca vreodată să judec o parte sau alta și nu văd din ce motiv relațiile dintre noi ar trebui să se schimbe. Însă acum fă-o, du-te la soția mea.

— Mda, vedem lucrurile în mod diferit, spuse cu răceală Aleksei Aleksandrovici. De altfel, să nu mai vorbim despre asta.

— Cum, de ce să nu vii? Măcar la dejunul de astăzi. Soția mea te așteaptă. Vino, te rog. Și mai ales vorbește cu ea. E o femeie extraordinară. Pentru numele lui Dumnezeu, te implor în genunchi!

— Dacă ții atât de mult, o să vin, spuse Aleksei Aleksandrovici, oftînd.

Și, dorind să schimbe discuția, puse o întrebare despre ceea ce îi interesa pe amîndoi, despre noul șef al lui Stepan Arkadici, un om încă tînăr, care fusese numit pe neașteptate într-o funcție atît de importantă.

Aleksei Aleksandrovici nu-l simpatizase nici pînă atunci pe contele Anicikin și întotdeauna avusese păreri diferite de ale acestuia, însă acum nu-și putea ascunde ura, înțeleasă de toți funcționarii, a unui om care a avut un eșec pe linie de serviciu față de altul, care fusese avansat.

— Ei, l-ai văzut? întrebă Aleksei Aleksandrovici cu o bucurie răutăcioasă.

— Cum să nu? A fost ieri la mine la cancelarie. Cred că știe foarte bine ce trebuie făcut și este foarte activ.

— Așa o fi, dar spre ce este îndreptată activitatea lui? ripostă Aleksei Aleksandrovici. Ca să facă ceva sau să refacă ceea ce s-a făcut? Ghinionul guvernului nostru este administrația hîrțogărească, el fiind unul dintre vrednicii ei reprezentanți.

— Zău că nu știu ce aș putea să-i reproșez... Ideile nu i le cunosc, nu știu decît că e un băiat de ispravă, îi răspunse Stepan Arkadici. Chiar acum vin de la el și zău că-i un tip grozav. Am luat o gustare, iar eu l-am învățat să facă, știi tu, băutura aceea, vin cu portocale. E foarte răcoritoare. Și-i de-a mirării că pe asta n-o știa. Nu, zău, e un băiat de ispravă.

Stepan Arkadici se uită la ceas.

— Ah, Dumnezeule, a trecut de ora patru și trebuie să mai ajung și pe la Dolgovușin! Deci, vino, te rog, la noi la masă.

Nu poți să-ți imaginezi ce rău ne-ar părea și mie, și soției dacă n-ai veni.

Aleksei Aleksandrovici își conduse cumnatul cu totul altfel decît îl primise.

— Am promis și o să vin, spuse el posomorît.

— Crede-mă că apreciez asta și sper că n-o să-ți pară rău, îi răspunse, zîmbind, Stepan Arkadici.

Și, îmbrăcîndu-și paltonul din mers, îl atinse peste cap pe valet, izbucni în rîs și ieși.

— La ora cinci și în redingotă, te rog! strigă el încă o dată, întorcîndu-se spre ușă.

IX

Trecuse de ora cinci și cîțiva dintre musafiri sosiseră înaintea stăpînului casei. El intră împreună cu Serghei Ivanovici Koznîșev și cu Pestov, care se întîlniseră lîngă scară. Ei erau cei doi principali reprezentanți ai intelectualității din Moscova, cum le spunea Oblonski. Erau amîndoi oameni respectați, atît datorită caracterului, cît și inteligenței lor. Se stimau unul pe celălalt, dar aproape în toate privințele se aflau într-un iremediabil dezacord unul cu celălalt, și asta nu pentru că aparțineau unor curențe diferite de idei, ci tocmai pentru că făceau parte din aceeași tabără (adversarii îi confundau), însă în această tabără fiecare din ei își avea nuanța lui. Și întrucît nimic nu e mai greu de împăcat decît diferențele de gîndire în jumătăți de abstracțiuni, ei nu erau niciodată de aceeași părere, însă fiecare se obișnuise de mult doar să ia în deridere, fără să se supere, rătăcirea incorigibilă a celuilalt.

Tocmai intrau pe ușă, discutînd despre vreme, cînd Stepan Arkadici îi ajunsese din urmă. În salon se și aflau prințul Aleksandr Dmitrievici, socrul lui Oblonski, tînărul Șcerbațki, Turovțîn, Kitty și Karenin.

Stepan Arkadici observă de îndată că, fără el, în salon lucrurile stăteau prost. Daria Aleksandrovna, în rochia ei de gală, din mătase gri, făcîndu-și probabil griji și de copii, care trebuiau să mănînce singuri în camera lor, și de întîrzierea soțului, nu fusese în stare să amestece bine toată această

societate. Toți ședeau ca fetele de popă în vizită (cum se exprima bătrînul prinț), nedumeriți pesemne de felul cum picaseră acolo, storcînd din ei niște cuvinte, numai ca să nu tacă. Sociabilul Turovțîn nu se simțea probabil în apele lui și zîmbetul buzelor groase, cu care îl întîmpină pe Stepan Arkadici, parcă spunea : „Eh, frățioare, m-ai pus să stau lîngă deșteptîii ăștia ! Mai bine aș fi băut ceva și aș fi șters-o la *Château des Fleurs*, că acolo-i de mine“. Bătrînul prinț stătea tăcut, uitîndu-se dintr-o parte, cu ochii lui strălucitori, la Karenin, iar Stepan Arkadici înțelese că prințul născocise o poreclă pentru acest om de stat, de dragul căruia, ca la o mîncare bună de cegă, ești invitat la masă. Kitty se uita la ușă, pregătindu-se din răspuț să nu roșească atunci cînd va intra Konstantin Levin. Tînărul Șcerbațki, căruia nu i se făcuse cunoștință cu Karenin, se străduia să arate că asta nu-l deranjează cîtuși de puțin. Cît despre Karenin, acesta, așa cum se obișnuia la Petersburg cînd sînt și doamne la masă, era îmbrăcat în frac, purta cravată albă, iar Stepan Arkadici, văzîndu-i expresia feței, înțelese că nu venise decît ca să se țină de cuvînt și că, fiind prezent în această societate, își îndeplinea o grea îndatorire. El era principalul vinovat al răcelii care-i înghețase pe toți musafirii înainte de sosirea lui Stepan Arkadici.

Intrînd în salon, Stepan Arkadici se scuză, explicînd că fusese reținut de prințul care era întotdeauna țapul ispășitor al tuturor întîrzierilor și absențelor sale, și în cîteva clipe făcu din nou toate prezentările. Apoi, punîndu-i față în față pe Aleksei Aleksandrovici și pe Serghei Koznișev, le strecură drept subiect de discuție rusificarea Poloniei, de care aceștia, la un loc cu Pestov, se agățară imediat. Bătîndu-l pe umăr pe Turovțîn, îi șopti ceva hazliu la ureche și îl așeză lîngă soția lui și lîngă prinț. Apoi îi spuse lui Kitty că-i foarte frumoasă astăzi și îl făcu cunoștință lui Șcerbațki cu Karenin. Cît ai bate din palme, frămîntă atît de bine acest aluat monden, încît salonul își pierdu aerul mohorît și peste tot începură să se audă voci însuflețite. Nu lipsea decît Konstantin Levin. Dar așa era mai bine, pentru că, ducîndu-se în sufragerie, Stepan Arkadici descoperi cu groază că vinul de Porto și de Xeres nu fusese cumpărat de la Lîwe, ci de la Desprès, și el, dînd ordin ca vizitiul să fie trimis repede la Lîwe, reveni în salon.

În sufragerie dădu peste Konstantin Levin.

— N-am întârziat ?

— Parcă tu poți să nu întârzii ! spuse Stepan Arkadici, luându-l la braț.

— Ți-a venit multă lume ? Cine ? întrebă Levin, roșind fără voie și scuturându-și cu mănuașa zăpada de pe căciulă.

— Numai de-ai casei. Kitty e aici. Hai odată, vreau să-ți fac cunoștință cu Karenin.

Cu tot liberalismul său, Stepan Arkadici știa că oricine se simțea flatat să-i fie prezentat lui Karenin și de aceea acesta era una dintre delicatesele cu care își trata prietenii cei mai buni. Dar în momentul acela Konstantin Levin nu era în stare să simtă întreaga plăcere a acestei cunoștințe. După serata aceea de pomină, când se întâlnise cu Vronski, n-o mai văzuse pe Kitty decât atunci, pe șosea, când o zărise preț de câteva clipe. În adîncul sufletului său, știa că o va vedea astăzi și aici. Dar, nevrînd să-și piardă libertatea de gândire, încerca să se convingă singur că nu știe acest lucru. Acum însă, după ce auzise că ea era aici, simți deodată atîta bucurie și totodată atîta spaimă, încît i se curmă răsuflarea și nu putu să rostească ceea ce voia să spună.

„Cum, cum o fi ? O fi cea de mai înainte, sau cea din caretă ? Și dacă Daria Aleksandrovna mi-a spus adevărul ? De ce să nu-mi fi spus adevărul ?“ se gîndea el.

— Ah, te rog, fă-mi cunoștință cu Karenin, rosti el cu mare greutate și, cu pași disperați și hotărîți, intră în salon și o văzu.

Nu era nici cea de mai înainte, nici cea din caretă ; era cu totul altfel.

Era speriată, timidă, rușinată și de aceea însă și mai minunată. Îl văzu din prima clipă când păși în cameră. Îl aștepta. Se bucură și bucuria o tulbură atît de mult, încît avu parte de un moment, când el se apropie de stăpîna casei și se uită din nou la ea, încît și ei, și lui, și lui Dolly, care văzuse totul, li se păru că nu va rezista și va izbucni în plîns. Roși, se făcu albă la față, roși din nou și încremeni, cu buzele tremurînde, așteptîndu-l. El veni spre ea, se înclină și îi întinse mîna în tăcere. Dacă n-ar fi fost tremurul ușor al buzelor și umezeala care-i acoperise ochii, făcîndu-i și mai strălucitori, zîmbetul ei ar fi fost aproape calm cînd îi spuse :

— De cînd nu ne-am mai văzut ! Și cu o hotărîre disperată îi strînse mîna cu mîna ei rece.

— Dumneata nu m-ai văzut, dar eu te-am văzut, spuse Levin și un surîs de fericire îi străluci pe față. Te-am văzut atunci cînd, de la gară, mergeai la Ergușovo.

— Cînd? întrebă ea cu mirare.

— Mergeai cu trăsura la Ergușovo, spuse Levin, simțind că se înecă din pricina fericirii care îi inunda sufletul. „Cum de am îndrăznit să pun în legătură ceva lipsit cît de cît de puritate cu această ființă înduioșătoare! Și da, se pare că Daria Aleksandrovna mi-a spus adevărul“, se gîndi el.

Stepan Arkadici îl luă de mîna și îl duse la Karenin.

— Dați-mi voie să vă fac cunoștință. Le rosti numele.

— E o plăcere să vă revăd, spuse cu răceală Aleksei Aleksandrovici, strîngînd mîna lui Levin.

— Vă cunoașteți? întrebă mirat Stepan Arkadici.

— Am călătorit împreună trei ceasuri în același vagon de tren, spuse Levin, zîmbind, dar am coborît, ca și cum am fi plecat de la un bal mascat, intrigăți, cel puțin eu.

— Ca să vezi! făcu Stepan Arkadici. Pofțiți, spuse el, arătînd spre sufragerie.

Bărbații intrară în sufragerie și se apropiară de masa cu aperitive, pe care se găseau șase feluri de votcă și tot atîtea feluri de brînzeturi cu lopățele de argint și fără lopățele, cu felurite icre, scrumbii, conserve, alături de farfuriile cu feliuțe de franzelă.

Bărbații stăteau lîngă votca aromată și gustări și conversația despre rusificarea Poloniei, pe care o întrețineau Serghei Ivanovici Koznîșev, Karenin și Peștov, se potoli în așteptarea dejunului.

Serghei Ivanovici, care se pricepea ca nimeni altul să pună capăt discuției celei mai abstracte și mai serioase, presărînd pe neașteptate sare atică și schimbînd astfel dispoziția sufletească a interlocutorilor, făcu acest lucru și acum.

Aleksei Aleksandrovici susținea că rusificarea Poloniei se poate realiza numai ca urmare a unor principii superioare, care trebuie introduse de administrația rusă.

Peștov era de părere că un popor asimilează alt popor doar atunci cînd are o densitate mai mare a populației.

Koznîșev accepta ambele puncte de vedere, dar cu rezerve. Cînd ieșeau din salon, ca să pună capăt discuției, Koznîșev spuse, zîmbind:

— Pentru rusificarea minorităților naționale există un mijloc: să facem cât mai mulți copii. Eu și fratele meu stăm cel mai rău în această privință. Însă domniile voastre, oameni însurați, mai ales dumneata, Stepan Arkadici, vă purtați ca niște adevărați patrioți. Câți copii ai? îl întrebă el pe stăpînul casei, zîmbindu-i cu blîndețe și întinzîndu-i un păhărel minuscule.

Toți izbucniră în rîs. Mai ales rîsul lui Stepan Arkadici era deosebit de vesel.

— Da, e mijlocul cel mai bun! spuse el, mestecînd o bucăciță de brînză și turnînd o votcă de un soi deosebit în păhărelul care i se întinsese. Într-adevăr, această glumă puse capăt discuției.

— Brînză asta nu-i rea deloc. Nu doriți? întrebă stăpînul casei. Iar te-ai ținut de gimnastică? i se adresă el lui Levin, pipăindu-i mușchii cu mîna stîngă. Levin surîse, își încordă brațul și sub degetele lui Stepan Arkadici, ca un calup de cașcaval, se ridică, de sub stofa subțire a redingotei, o minge de oțel.

— Ce mai biceps! Ca al lui Samson!

— Cred că pentru a vîna urși ai nevoie de putere, nu glumă, spuse Aleksei Aleksandrovici, care avea o idee cât se poate de vagă despre vînătoare, întinzînd brînză pe pîine și rupînd din felia subțire ca o pînză de păianjen.

Levin zîmbi.

— Deloc! Dimpotrivă, și un copil ar putea ucide un urs, spuse el, făcînd o plecăciune ușoară și dîndu-se deoparte din fața doamnelor care, cu stăpîna casei în frunte, se apropiau de masa cu aperitive.

— Dumneata ai ucis un urs, nu-i așa? întrebă Kitty. Așa am auzit, adăugă, încercînd să prindă cu furculița o ciupercă încăpățînată, care aluneca, și fluturîndu-și dantelele de sub care i se vedea mîna albă. Aveți urși pe-acolo? întrebă ea, întorcîndu-și pe jumătate spre el capul minunat și zîmbind.

Nimic, parcă, nu era deosebit în cuvintele pe care i le spusese, dar ce înțeles inexprimabil în cuvinte avea pentru Levin fiecare mișcare a buzelor ei, a ochilor, a mîinii, cînd îi spunea toate acestea! Ele îl și rugau s-o ierte, îi arătau și încredere, și tandrețe, o tandrețe blîndă și sfioasă, erau și promisiune, și speranță, și dragoste pentru el, dragoste în

care el nu putea să nu creadă și care îl făcea să se simtă copleșit de fericire.

— Nu, am mers la vânătoare în gubernia Tver. Pe drumul de întoarcere, m-am întâlnit în tren cu *beau frère* al dumatile, adică am dat peste cumnatul dumatile, spuse el cu un zîmbet. A fost o întâlnire hazlie.

Și el povesti, cu voioșie și haz, cum, după ce nu dormise toată noaptea, îmbrăcat într-o scurtă îmblănită, dăduse buzna în compartimentul lui Aleksei Aleksandrovici.

— În ciuda proverbului, văzînd cum sînt îmbrăcat, conducătorul a vrut să mă dea afară. Dar imediat am început să mă exprim în vorbe alese și... Și dumneavoastră, îi spuse el lui Karenin, uitîndu-i numele, tot din cauza scurtei îmblănite ați vrut să-mi faceți vînt afară, dar apoi mi-ați luat apărarea și pentru asta vă sînt recunoscător.

— În general, dreptul călătorilor de a-și alege locurile este foarte neclar, spuse Aleksei Aleksandrovici, ștergîndu-și vîrfurile degetelor cu un șervețel.

— Am văzut că ezitați în privința mea, spuse Levin, zîmbind cu bunăvoință, și m-am grăbit să încep o discuție inteligentă, ca să vă fac să uitați de scurta îmblănită.

Sergei Ivanovici continua conversația cu stăpîna casei și, trecîndu-i pe lîngă ureche ceea ce spunea fratele său, se uită la el cu coada ochiului. „Ce-o fi cu el astăzi? Arată ca un învingător“, se gîndi el. Nu știa că Levin simțea că îi crescuseră aripi. Levin știa că ea îi aude cuvintele și că îi face plăcere să le audă. Și altceva nu-l mai interesa. Nu numai în această încăpere, ci în întreaga lume nu existau decît el, care căpătase pentru sine o semnificație și o importanță uriașă, și ea. Se simțea la o înălțime care îl făcea să amețească și undeva, jos, departe, se aflau acești oameni buni și de ispravă, alde Karenin, Oblonski și lumea întreagă.

Pe nesimțite, fără să se uite deloc la ei, ca și cum n-ar fi avut unde să-i așeze, Stepan Arkadici făcu în așa fel încît Levin și Kitty să stea la masă unul lîngă altul.

— Vino și așază-te aici, îi spuse el lui Levin.

Dejunul a fost la fel de bun ca și vesela, pentru care Stepan Arkadici avea o mare slăbiciune. Supa Marie-Louise reușise admirabil; pateurile minuscule, care ți se topeau în gură, erau ireproșabile. Doi valeți și Matvei, cu cravate albe la gît, serveau mîncărurile și băuturile cu calm și spor, fără să bagi

de seamă. Din punct de vedere material, dejunul reușise ; tot atît de reușit era și din punct de vedere imaterial. Conversația, la care luau parte cînd toți comensii, cînd doar cîțiva dintre ei, nu încetă nici o clipă, și spre sfîrșitul dineului se învioră atît de mult, încît bărbații, ridicîndu-se de la masă, continuau să vorbească. Pînă și Aleksei Aleksandrovici se înviorase.

X

Lui Peștov îi plăcea să-și ducă raționamentul pînă la capăt și nu era mulțumit de cuvintele lui Serghei Ivanovici, cu atît mai mult cu cît își dădea seama că el nu are dreptate.

— Nu m-am referit niciodată, spuse el la supă, adresîndu-i-se lui Aleksei Aleksandrovici, numai la densitatea populației, ci la aceasta în combinație cu bazele, nu cu principiile.

— Mi se pare, îi răspunse Aleksei Aleksandrovici încet și molatic, că e același lucru. În opinia mea, un popor nu poate fi influențat decît de altul, care are o dezvoltare superioară, care...

— Dar tocmai aici e problema, îl întrerupse, cu vocea sa de bas, Peștov, care se grăbea întotdeauna să vorbească și părea să-și pună tot sufletul în ceea ce spunea. Ce să înțelegem prin dezvoltare superioară ? Englezii, francezii, germanii — care se află pe cea mai înaltă treaptă de dezvoltare ? Care pe care va naționaliza ? Vedem că Rinul s-a franțuzit, iar nemții nu sînt cu nimic inferiori ! strigă el. Aici acționează altă lege !

— Mi se pare că influența vine întotdeauna din partea culturii adevărate, spuse Aleksei Aleksandrovici, săltîndu-și ușor sprîncenele.

— Dar care ar trebui să presupunem că sînt semnele adevăratei culturi ?

— Mi se pare că aceste semne sînt cunoscute, spuse Aleksei Aleksandrovici.

— Sînt cunoscute în întregime ? interveni, cu un surîs fin, Serghei Ivanovici. Acum se recunoaște că adevărata cultură nu poate fi decît cea pur clasică ; dar vedem dispute crîncene

și de o parte, și de cealaltă și nu se poate nega că tabăra adversă n-ar avea argumente puternice în favoarea sa.

— Dumneata ești un clasic, Serghei Ivanovici. Dorești niște vin roșu? spuse Stepan Arkadici.

— Eu nu-mi exprim părerea asupra unei culturi sau a alteia, spuse Serghei Ivanovici, cu un zîmbet îngăduitor, ca și cum i-ar fi vorbit unui copil. Întinse paharul și continuă, adresîndu-i-se lui Aleksei Aleksandrovici: Nu spun decît că ambele părți au argumente solide. Sînt clasic prin educație, dar în această dispută nu-mi pot găsi locul. Nu văd argumente clare, în virtutea cărora științelor clasice să li se acorde prioritate față de cele reale.

— Din punct de vedere pedagogic, științele naturale contribuie la fel de mult la dezvoltarea personalității, îl susținu Peștov. Luați măcar astronomia, luați botanica, zoologia, cu sistemul ei de legi generale!

— Nu pot să fiu întru totul de acord cu dumneavoastră, replică Aleksei Aleksandrovici. Mi se pare că nu se poate să nu recunoaștem că însuși procesul de studiere a formelor limbilor are o influență benefică asupra dezvoltării spirituale. Pe deasupra, nu se poate nega că influența scriitorilor clasici este, în cel mai înalt grad, morală, pe cînd, din nefericire, de predarea științelor naturale se leagă doctrinele primejdioase și false, care sînt plaga timpului nostru.

Serghei Ivanovici dădu să spună ceva, dar Peștov, cu vocea lui de bas, îl întrerupse. Începu să demonstreze cu însuflețire injustețea acestei opinii. Serghei Ivanovici așteptă liniștit să-i vină rîndul, pregătind în mod evident o ripostă victorioasă.

— Dar, spuse Serghei Ivanovici, surîzînd cu finețe și adresîndu-i-se lui Karenin, nu se poate să nu fiți de acord că e dificil să cîntărim precis avantajele și dezavantajele unora sau ale altora dintre aceste științe și că problema preferinței acordate unora dintre ele n-ar fi fost rezolvată atît de repede și de net, dacă de partea educației clasice n-ar fi fost avantajul pe care tocmai l-ați amintit, cel al influenței morale, adică, *disons le mot**, antinihiliste.

— Fără îndoială.

— Dacă științele clasice n-ar fi avut de partea lor acest avantaj al antinihilismului, ne-am fi gîndit mai mult, am fi

* Să-i spunem pe nume (fr.)

cîntărit argumentele ambelor părți, spuse Serghei Ivanovici, cu un surîs fin, și fiecăruia dintre curente le-am fi dat spațiu de desfășurare. Dar acum știm că în pilulele culturii clasice este conținută forța tămăduitoare a antinihilismului și le oferim cu curaj pacienților noștri. Dar dacă această forță tămăduitoare nu există? încheie el, presărînd sare atică.

Toți rîseră de pilulele lui Serghei Ivanovici, mai ales Turovîin, care izbucni într-un rîs deosebit de sonor și de vesel, bucuros că discuția ajunsese, în sfîrșit, la momentul amuzant pe care îl tot așteptase.

Stepan Arkadici nu greșise invitîndu-l pe Peștov. Cu el, o discuție inteligentă nu putea înceta nici o clipă. De îndată ce Serghei Ivanovici încheie subiectul cu o glumă, Peștov trecu la alt subiect.

— Nici măcar nu pot fi de acord, spuse el, că guvernul ar avea acest scop. Guvernul se conduce pesemne după niște considerente generale, rămînînd indiferent la influențele pe care le pot avea măsurile luate. De pildă, problema învățămîntului pentru fete ar trebui să fie considerată drept primejdioasă, dar guvernul deschide cursuri și universități pentru fete.

Și discuția sări imediat la noul subiect: învățămîntul pentru fete.

Aleksei Aleksandrovici își exprimă părerea că învățămîntul pentru fete este de obicei confundat cu problema libertății femeii și numai de aceea trebuie considerat primejdios.

— Dimpotrivă, eu cred că aceste două probleme sînt legate indisolubil, spuse Peștov, e un cerc vicios. Femeia este privată de drepturi și insuficiența educației provine din lipsa drepturilor. Nu trebuie să uităm că aservirea femeilor e atît de mare și de veche, încît adeseori noi nu vrem să înțelegem abisul care le desparte de noi, spuse el.

— Ai spus „drepturi“, interveni Serghei Ivanovici, prinzînd o clipă de tăcere a lui Peștov, drepturile de a ocupa funcțiile de jurat, de consilier, de președinte în administrație, de funcționar, de membru al parlamentului...

— Fără îndoială.

— Dar dacă femeile, în mod excepțional, pot ocupa aceste funcții, atunci mi se pare că n-ai folosit corect cuvîntul „drepturi“. Mai exact ar fi fost să spui „obligații“. Oricare va fi de acord că, îndeplinind funcția de jurat, de consilier, de

funcționar la telegraf, simțim că ne îndeplinim o obligație. Și de aceea expresia corectă ar fi aceea că femeile caută obligații, ceea ce e perfect legitim. Și nu putem decît să încurajăm această dorință a lor de a-i ajuta pe bărbați în muncă.

— Just, întări Aleksei Aleksandrovici. Cred că singura întrebare care se pune este dacă sînt capabile să îndeplinească aceste obligații.

— Probabil că vor fi foarte capabile, își exprimă părerea Stepan Arkadici. Cînd cultura se va răspîndi printre ele. Asta o vedem...

— Dar cum rămîne cu proverbul? întrebă prințul, care asculta de mult discuția și surîdea cu ochii lui mici și zefle-miști. Față de fetele mele pot să spun : poale lungi și minte...

— Tot așa s-a crezut și despre negri pînă la eliberarea lor ! spuse, supărat, Peștov.

— Ciudat mi se pare doar că femeile caută noi obligații, spuse Serghei Ivanovici, în timp ce noi, din nefericire, vedem că bărbații se feresc în mod obișnuit de ele.

— Obligațiile sînt însoțite de drepturi ; putere, bani, onoruri : tocmai așa ceva revendică femeile, spuse Peștov.

— Asta-i ca și cum eu aș cere dreptul să fiu doică și m-aș supăra că femeile sînt plătite, iar eu, nu, spuse bătrînul prinț.

Turovțîn izbucni într-un hohot răsunător de rîs, iar Serghei Ivanovici regretă că nu spusese el această vorbă de duh. Pînă și Aleksei Aleksandrovici zîmbi.

— Da, dar bărbatul nu poate alăpta, spuse Peștov, pe cînd femeia...

— Nu, un englez și-a alăptat copilul pe o corabie, spuse bătrînul prinț, permițîndu-și această licență de limbaj în prezența fiicelor lui.

— Cîți englezi de felul acesta vor fi, tot atîtea femei vor ajunge funcționari, spuse, în sfîrșit, Serghei Ivanovici.

— Da, dar ce să facă o fată care nu are familie ? interveni Stepan Arkadici, amintindu-și-o pe Cibisova, pe care o avusese tot timpul în vedere cînd îi dăduse dreptate lui Peștov și-l susținuse.

— Dacă ai cerceta bine istoria acestei fete, ai vedea că a părăsit o familie, sau pe a ei, sau pe a surorii ei, unde ar fi putut să aibă o îndeletnicire feminină, interveni pe neașteptate în discuție, cu iritare, Daria Aleksandrovna, care

pesemne își dăduse seama la care fată se gîndea Stepan Arkadici.

— Dar noi apărăm un principiu, un ideal ! ripostă, cu vocea lui de bas, Peștov. Femeia vrea să aibă dreptul de a fi independentă, educată. Este incomodată, apăsată de conștiința acestui lucru.

— Iar pe mine mă incomodează și mă apasă faptul că nu sînt primit ca doică într-un orfelinat, spuse iarăși bătrînul prinț, spre marea bucurie a lui Turovîn, care, de-atîta rîs, scăpă un sparanghel cu capătul gros în sosul din farfurie.

XI

Toți luau parte la conversația generală, în afară de Kitty și de Levin. La început, cînd se vorbea despre influența pe care un popor o poate exercita asupra altuia, lui Levin îi trecu fără voie prin minte că ar avea ceva de spus pe marginea acestui subiect ; dar ideile acestea, altădată foarte importante pentru el, îi licăreau acum prin cap ca prin vis și nu prezentau pentru el nici cel mai mic interes. I se părea chiar ciudat că oamenii aceia se străduiau să vorbească despre ceva de care nimeni nu are nevoie. La fel, s-ar fi părut că și pe Kitty ar fi trebuit s-o intereseze discuția despre drepturile și educația femeilor. De cîte ori nu se gîndise la asta, amintindu-și de Varenka, prietena ei din străinătate, despre dependența grea a acesteia, de cîte ori nu se întrebase în sinea ei ce se va întîmpla cu ea dacă nu se va mărita și de cîte ori nu se contrazisese despre aceste lucruri cu sora ei ! Dar acum toate acestea n-o interesau cîtuși de puțin. Între ea și Levin avea loc o discuție, de fapt, nu o discuție, ci un fel de comunicare tainică și această comunicare îi apropia tot mai mult și trezea în amîndoi un sentiment de spaimă plină de bucurie față de necunoscutul în care pătrundeau.

Mai întîi, la întrebarea ei cum a putut s-o vadă anul trecut în caretă, Levin îi povesti cum venea de la cosit și mergea pe șosea, cînd a întîlnit-o.

— Era în zori. Dumneata, pesemne, de-abia te treziseși. Mama dumitale dormea în ungherul ei. Era o dimineată minunată. Merg și mă gîndesc : cine să fie în careta trasă de

patru cai? Patru cai frumoși, cu zurgălăi, și pentru o clipă mi-ai apărut și văd pe fereastră cum stai uite-așa, ținându-te cu amîndouă mîinile de panglicile bonetei și grozav de îngîndurată, spuse el, zîmbind. Ce mult aș fi dat să știu la ce te gîndeai atunci. Era ceva important?

„N-oi fi fost cumva zburlită?” se gîndi ea; dar, văzînd zîmbetul de încîntare pe care i-l trezeau în amintire aceste amănunte, ea simți că, dimpotrivă, impresia pe care i-o făcuse fusese foarte bună. Roși și rîse bucurăoasă.

— Nu-mi aduc aminte, zău.

— Cu ce poftă rîde Turovțîn! spuse Levin, admirînd ochii umezi ai acestuia și trupul care se cutremura.

— Îl cunoști de mult? întrebă Kitty.

— Cine nu-l cunoaște!

— După cum văd, crezi că e un om rău, nu-i așa?

— Nu e rău, e un om de nimic.

— Nu-i adevărat! Să-ți schimbi repede părerea despre el! spuse Kitty. Și eu am avut o părere foarte proastă despre el, dar e un om nemaipomenit de drăguț și de bun la suflet. Are o inimă de aur.

— Cum i-ai putut cunoaște inima?

— Sîntem foarte buni prieteni. Îl cunosc foarte bine. Iarna trecută, curînd după ce... dumneata ai fost la noi, spuse ea cu un zîmbet vinovat și totodată încrezător, toți copiii lui Dolly s-au îmbolnăvit de scarlatină și el a trecut într-o zi pe la ea. Și dacă-ți poți imagina, spuse ea în șoaptă, a rămas și a început s-o ajute să-și îngrijească copiii. Da, trei săptămîni a rămas în casa lor și s-a îngrijit de copii ca o dădacă. Îi povestesc lui Konstantin Dmitrici despre Turovțîn și scarlatină, zise ea, aplecîndu-se spre Dolly.

— Da, e un om extraordinar, o minune! spuse Dolly, uitîndu-se la Turovțîn, care simțise că vorbeau despre el, și zîmbindu-i cu sfială. Levin îi mai aruncă o privire lui Turovțîn și se miră cum de nu observase mai înainte tot farmecul acestui om.

— Am greșit, am greșit, niciodată n-o să mai gîndesc urît despre oameni! spuse el cu veselie și cu sinceritate ceea ce simțea acum.

XII

În discuția începută despre drepturile femeilor erau câteva probleme delicate, privitoare la inegalitatea de drepturi în căsnicie. În timpul dejunului Peștov atacase aceste probleme, dar Serghei Ivanovici și Stepan Arkadici avuseseră grijă să îndrepte conversația pe alt făgaș.

Însă după ce se ridicară de la masă și doamnele ieșiră, Peștov nu le urmă, ci îl abordă pe Aleksei Aleksandrovici și începu să-i expună principala cauză a inegalității. Inegalitatea dintre soți, după părerea lui, consta în faptul că adulterul soțului și adulterul soției sînt pedepsite în mod diferit și de lege, și de opinia publică.

Stepan Arkadici veni în grabă spre Aleksei Aleksandrovici și-l invită să fumeze.

— Nu, nu fumez, îi răspunse calm Aleksei Aleksandrovici și, dorind parcă într-adins să arate că nu se teme de această discuție, i se adresă lui Peștov cu un surîs rece :

— Cred că temeiul acestei opinii se află în însăși esența lucrurilor, spuse el și voi să intre în salon. Dar în clipa aceea, pe neașteptate, începu să vorbească Turovțîn, adresîndu-i-se lui Aleksei Aleksandrovici.

— N-ați auzit de Priacnikov ? întrebă Turovțîn, înviorat de șampania băută, după ce așteptase destul de mult să i se ofere prilejul să rupă tăcerea care îl apăsa. Vasea Priacnikov, spuse el cu zîmbetul blînd al buzelor sale umezi și roșii, adresîndu-i-se în primul rînd lui Aleksei Aleksandrovici, pe care-l considera cel mai important dintre musafiri, Vasea Priacnikov, după cum mi-a povestit cineva chiar azi, s-a bătut în duel la Tver cu Kvîtski și l-a ucis.

Așa cum ți se pare întotdeauna că lovești, ca într-adins, tocmai locul care doare mai tare, Stepan Arkadici simțea că discuția din ziua aceea, ca un făcut, ataca punctul sensibil al lui Aleksei Aleksandrovici. Voi să-și tragă din nou cumnatul deoparte, dar Aleksei Aleksandrovici întrebă curios :

— Pentru ce s-a bătut Priacnikov ?

— Pentru soția lui. S-a purtat ca un viteaz ! L-a provocat și l-a omorît !

— Ah ! făcu, nepăsător, Aleksei Aleksandrovici și, ridicîndu-și sprîncenele, se duse în salon.

— Cît de mult mă bucur că ai venit, îi spuse Dolly cu un zîmbet speriat, întîlnindu-l în camera de trecere. Trebuie să vorbesc cu dumneata. Hai să ne așezăm aici.

Cu aceeași expresie de indiferență, pe care i-o dădeau sprîncenele ridicate, Aleksei Aleksandrovici se așează lîngă Daria Aleksandrovna și zîmbi ipocrit.

— Mai ales că, spuse el, voiam să-ți prezint scuzele mele și să mă retrag de îndată. Mîine trebuie s-o pornesc la drum.

Daria Aleksandrovna era ferm convinsă de nevinovăția Annei și își dădea seama că pălește și că buzele îi tremură din cauza furiei pe care o simțea față de acest om rece, nesimțitor, care se pregătea, cu atîta calm, să-i ducă la pieire prietena nevinovată.

— Aleksei Aleksandrovici, spuse ea, privindu-l în ochi cu o hotărîre disperată. Te-am întrebat despre Anna și nu mi-ai răspuns. Ce-i cu ea?

— Cred că-i sănătoasă, Daria Aleksandrovna, îi răspunse Aleksei Aleksandrovici, fără s-o privească.

— Aleksei Aleksandrovici, iartă-mă, nu am dreptul... dar o iubesc pe Anna ca pe o soră și te rog, te implor să-mi spui ce s-a întîmplat între voi. Ce vină îi găsești?

Aleksei Aleksandrovici se încruntă și, aproape închizînd ochii, își lăsă capul în jos.

— Presupun că soțul dumitale ți-a spus din ce motive cred că trebuie să-mi schimb atitudinea față de Anna Arkadievna, zise el, fără s-o privească în ochi și uitîndu-se nemulțumit la Șcerbațki, care traversa încăperea.

— Nu cred, nu cred și nici nu pot crede! rosti Dolly, frîngîndu-și, cu un gest energic, mîinile osoase. Se ridică repede și își puse mîna pe mîneca lui Aleksei Aleksandrovici. Aici n-o să putem vorbi în liniște. Hai dincolo, te rog.

Tulburarea Dariei Aleksandrovna avu efect asupra lui Aleksei Aleksandrovici. Se ridică și o urmă docil în camera de studiu a copiilor. Se așezară la masa acoperită cu o mușama plină de creștături de bricege.

— Nu cred, asta nu pot s-o cred! rosti Dolly, încercînd să-i prindă privirea, care o evita.

— Nu se poate să nu crezi în fapte, Daria Aleksandrovna, spuse el, accentuînd cuvîntul *fapte*.

— Dar ce a făcut? Ce? Ce? întrebă Daria Aleksandrovna. Ce anume a făcut?

— Și-a nesocotit obligațiile și și-a înșelat soțul. Asta a făcut, îi răspunse el.

— Nu, nu, nu se poate ! Nu, pentru numele lui Dumnezeu, te-ai înșelat ! spuse Dolly, ducându-și mâinile la temple și închi-zînd ochii.

Aleksei Aleksandrovici surîse rece, numai cu buzele, dorind să-i arate lui Dolly, ca și sieși, cît de ferm este în convingerea sa ; dar această apărare înflăcărată, deși nu-l făcu să se îndoiască, îi irită rana. Începu să vorbească cu mai multă însuflețire.

— Este foarte greu să te înșeli atunci cînd soția îți spune cu gura ei. Îți spune că cei opt ani de viață și copilul sînt o greșeală și că vrea să ia viața de la început, zise el supărat, smiorcăindu-se.

— Anna și viciul – nu pot face nici o legătură, mi-e imposibil să cred.

— Daria Aleksandrovna ! spuse el, de această dată privind chipul blînd și tulburat al lui Dolly și simțind că limba i se dezleagă fără voie. Ce n-aș da ca să mai existe încă loc de îndoială. Cînd mă îndoiam, îmi era greu, dar mai ușor decît acum. Cînd mă îndoiam, mai aveam o speranță ; dar acum nu mai am nici o speranță și totuși mă îndoiesc de toate. Mă îndoiesc de toate, îmi urăsc copilul și uneori nu cred că este copilul meu. Sînt foarte nefericit.

Nu era nevoie s-o spună. Daria Aleksandrovna înțelesese acest lucru de îndată ce el o privise în față ; și i se făcu milă de el, așa că încrederea în nevinovăția prietenei ei începu să se clatine.

— Ah ! E îngrozitor, îngrozitor ! Dar e adevărat că te-ai hotărît să divorțezi ?

— M-am hotărît să iau măsura extremă. Nu se mai poate face nimic.

— Nu se mai poate face nimic, nu se mai poate face nimic... repetă ea cu lacrimi în ochi. Nu se mai poate !

— Tocmai asta-i îngrozitor în astfel de dureri, că nu se poate să-ți duci crucea, ca atunci cînd ai oricare altă durere, cînd pierzi ceva, cînd îți moare cineva. Aici trebuie să acționezi, spuse el, parcă ghicind la ce se gîndea. Trebuie să ieși din situația umilitoare în care ești pus : nu se poate trăi în trei.

— Asta o înțeleg, o înțeleg foarte bine, spuse Dolly și își lăasă capul în jos. Tăcu, gîndindu-se la ea însăși, la amărăciunea ei conjugală și deodată, cu un gest energic, își ridică repede capul și își împreună mîinile a implorare. Dar stai! Dumneata ești creștin. Gîndește-te la ea. Ce se va întîmpla cu Anna dacă o vei părăsi?

— M-am gîndit, Daria Aleksandrovna, m-am gîndit mult, îi răspunse Aleksei Aleksandrovici. Fața i se acoperi de pete roșii și ochii lui tulburi o priveau fix. Acum Daria Aleksandrovna îl compătimea din tot sufletul. Chiar așa am procedat după ce ea, cu gura ei, m-a anunțat că m-a făcut de rușine; am lăsat totul cum a fost. I-am dat posibilitatea să se îndrepte, am încercat s-o salvez. Și ce-a ieșit? Nu a ținut seama de lucrul cel mai ușor pe care i l-am cerut: respectarea bunei-cuviințe, a spus el, aprinzîndu-se. Poți salva un om care nu vrea să piară; dar dacă firea îi este atît de stricată, atît de depravată, încît pieirea i se pare salvatoare, ce mai poți face?

— Orice, numai nu divorțul! îi răspunse Daria Aleksandrovna.

— Dar ce înseamnă acest „orice“?

— Nu, e îngrozitor. Nu va mai fi soția nimănui; va pieri!

— Și eu ce pot să fac? întrebă Aleksei Aleksandrovici, ridicîndu-și sprîncenele. Amintirea ultimei fapte a soției îl irită atît de tare, încît deveni iarăși rece, ca la începutul discuției. Îți mulțumesc mult pentru că-mi înțelegi necazurile, dar trebuie să plec, spuse el, ridicîndu-se.

— Nu, mai stai! Nu trebuie s-o duci la pieire. Stai puțin, o să-ți povestesc despre mine. M-am măritat. Soțul m-a înșelat; cuprinsă de ură, de gelozie, am vrut să las baltă totul, am vrut chiar... Dar m-am dezmeticit... Și cine m-a ajutat? Anna m-a salvat. Și uite că trăiesc. Copiii cresc, soțul revine la familie și simte că nu are dreptate, devine mai curat, mai bun, asta o văd... L-am iertat; și dumneata trebuie s-o ierți!

Aleksei Aleksandrovici o asculta, dar cuvintele ei nu mai aveau nici un efect asupra lui. În suflet i se ridică din nou toată furia din ziua cînd se hotărîse să divorțeze. Scutură din cap și spuse cu voce ascuțită, tare:

— Nu pot și nici nu vreau s-o iert și cred că e nedrept. Pentru această femeie am făcut totul, iar ea a împroșcat totul cu noroiul care o caracterizează. Nu sînt om rău, n-am urît

niciodată pe nimeni, dar pe ea o urăsc din adîncul sufletului și nu pot nici măcar s-o iert, fiindcă o urăsc prea mult pentru răul pe care mi l-a făcut! rosti el cu lacrimi de furie în glas.

— Iubiți-i pe cei ce vă urăsc... murmură cu sfială Daria Aleksandrovna.

Aleksei Aleksandrovici surîse disprețuitor. Cuvintele acestea le știa de mult, dar ele nu puteau fi puse în legătură cu cazul său.

— Iubiți-i pe cei ce vă urăsc, dar nu poți iubi oamenii pe care îi urăști. Iartă-mă că te-am mîhnit. Fiecăruia îi ajunge propria amărăciune. Și, izbutind să se stăpînească, Aleksei Aleksandrovici își luă liniștit rămas-bun și plecă.

XIII

Cînd se ridicară de la masă, Levin vru s-o urmeze pe Kitty în salon; dar se temea ca fetei să nu-i pară dezagreabilă curtea pe care i-o făcea într-un mod prea evident. Rămase cu bărbații, luînd parte la conversația comună și, fără să se uite la Kitty, îi simțea mișcărilor, privirile și locul unde se afla în salon.

Foarte repede și fără cel mai mic efort se ținu de promisiunea pe care i-o făcuse: aceea de a avea gînduri bune despre oameni și de a-i iubi întotdeauna pe toți. Veni vorba despre obște, în care Peștov vedea un principiu deosebit, pe care îl numea principiu coral. Levin nu era de acord nici cu Peștov, nici cu fratele său, care, așa cum obișnuia, recunoștea și nu recunoștea importanța obștii rusești. Dar stătea de vorbă cu ei, încercînd numai să-i împace și să le îndulcească replicile. Nu-l interesa deloc ceea ce spunea el însuși și, cu atît mai mult, ceea ce spuneau ei, dar nu-și dorea decît un singur lucru: și ei, și toți ceilalți să se simtă bine și toată lumea să fie veselă. Acum știa că o singură ființă are importanță. Și ființa aceasta fusese mai întîi acolo, în salon, iar apoi începuse să se miște și se oprișe în ușă. Fără să se întoarcă, simți o privire și un zîmbet îndreptate spre el și nu putu să nu se răsucească. Kitty stătea în ușă cu Șcerbațki și îl privea.

— Credeam că te duci la pian, spuse Levin, apropiindu-se. Iată ce-mi lipsește la țară: muzica.

— Nu, nu veneam decît să te chemăm și îți mulțumesc că ai venit la noi, spuse ea, răsplătindu-l cu un zîmbet, ca un dar. La ce bun polemicile astea? Doar nu se vor putea nici-odată convinge unul pe altul.

— Da, e adevărat, spuse Levin, cel mai adesea se întîmplă să discuți cu înflăcărare numai pentru că nu poți nicidecum să înțelegi ce anume vrea să-ți demonstreze adversarul.

Levin remarcase adesea în disputele dintre oamenii cei mai inteligenți că după eforturi uriașe, după o cantitate imensă de subtilități logice și de vorbe, participanții ajungeau în cele din urmă să înțeleagă că ceea ce se străduiseră atît de mult timp să-și demonstreze unul altuia le e cunoscut de mult, de la începutul discuției, dar că preferă lucruri diferite și nu vor să spună ce preferă pentru a nu fi învinși în polemică. El însuși băgase adesea de seamă că, uneori, în timpul unei polemici înțelegi ce îi place adversarului și deodată începe să-ți placă și ție același lucru, te declari de acord cu el și imediat toate argumentele cad de la sine, nemaifiind necesare; uneori însă băgase de seamă contrariul: dai pe față, în sfîrșit, ceea ce-ți place, ceea ce te împinge să inventezi argumente și, dacă se întîmplă să spui toate astea frumos și sincer, adversarul se declară deodată de acord cu tine și încetează polemica. Tocmai asta voia să spună.

Kitty își încreți fruntea, străduindu-se să înțeleagă. Dar de îndată ce el începu să-i explice, înțelese totul.

— Înțeleg: trebuie să afli ce susține adversarul, ce preferințe are și atunci se poate...

Fata înțelesese și exprimase foarte bine ideea lui prost formulată. Levin zîmbi bucuros: atît de surprinzătoare i se păruse trecerea de la prolixitatea întortocheată a discuției dintre Peștov și fratele lui la această transmitere laconică și clară, aproape fără cuvinte, a ideilor celor mai complicate.

Șcerbațki îi lăsa singuri și Kitty, apropiindu-se de o masă pentru jocul de cărți, se așeză și, luînd în mînă o bucată de cretă, începu să deseneze, pe postavul verde, cercuri divergente.

Reluară discuția de la dejun: despre libertatea și ocupațiile femeilor. Levin era de acord cu părerea Dariei Aleksandrovna că o fată, care nu s-a măritat, își va găsi o îndeletnicire feminină într-o familie. Își susținu opinia cu argumentul că nici o familie nu se poate lipsi de o ajutoare, că în fiecare

familie, săracă sau bogată, sînt și trebuie să fie dădace, fie ele rude, fie angajate.

— Nu, spuse Kitty roșind, dar cu atît mai curajos privindu-l cu ochii ei sinceri, o fată poate fi pusă în situația să nu poată intra într-o familie fără să fie umilită, pe cînd ea...

Levin înțelese aluzia :

— Ah, da ! spuse el. Da, da, da, ai dreptate, ai dreptate !

Și înțelese tot ceea ce, la masă, încercase să demonstreze Peștov cu privire la libertatea femeilor. Înțelese numai pentru că văzu în inima lui Kitty spaima la ideea că ar putea rămîne fată bătrînă și că astfel umilința i-ar putea da tîrcoale și, iubind-o, simți această spaimă și umilință și se dezise de îndată de argumentele sale.

Se făcu tăcere. Ea continua să deseneze cu creta. Avea o strălucire calmă în ochi. Supunîndu-se dispoziției ei sufletești, Levin simțea cu toată ființa că fericirea lui devine din ce în ce mai intensă.

— Ah ! Am mîzgălit toată masa ! spuse ea și, punînd creta deoparte, făcu o mișcare, de parcă ar fi vrut să se ridice.

„Ce-o să mă fac aici singur, dacă pleacă ?“ se gîndi el cu spaimă și luă creta.

— Stai puțin, îi spuse el, așezîndu-se la masă. De mult voiam să te întreb ceva.

Se uită drept în ochii ei. Aceștia îl priveau cu tandrețe, deși erau speriați.

— Întreabă-mă, te rog.

— Uite, spuse el și scrise literele inițiale : c, m, r : a, n, s, p, î, c, n, s, n, a ? Aceste litere însemnau : „Cînd mi-ai răspuns : *asta nu se poate*, însemna că niciodată sau numai atunci ?“. Era cu totul improbabil ca ea să poată înțelege această frază complicată ; dar el o privi cu aerul că viața lui depinde de reușita descifrării.

Kitty îl privi grav, apoi își sprijini fruntea îngîndurată în palmă și începu să citească. Din cînd în cînd trăgea cu coada ochiului la el, întrebîndu-l din priviri : „E ceea ce cred eu ?“

— Am înțeles, spuse ea, roșind.

— Ce cuvînt e acesta ? întrebă Levin, arătînd litera „n“, cu care începea cuvîntul *niciodată*.

— Înseamnă *niciodată*, îi răspunse Kitty, dar nu-i adevărat !

El șterse repede tot ce scrisese, îi întinse creta și se ridică. Ea scrise : a, n, p, s, r, a.

Dolly își revenise cu totul după amărăciunea pricinuită de discuția cu Aleksei Aleksandrovici, cînd îi văzu de departe pe cei doi : sora ei, cu creta în mînă și cu un zîmbet sfios și fericit, uitîndu-se de jos la Levin, și statura lui frumoasă, aplecată deasupra mesei, cu ochii arzători, uitîndu-se țintă cînd la masă, cînd la Kitty. Deodată, Levin se luminează la față : înțeleluse. Cuvintele scrise însemnau : „Atunci nu puteam să-ți răspund altfel“.

Îi aruncă o privire întrebătoare, timidă.

— Numai atunci ?

— Da, îi răspunse zîmbetul ei.

— Dar a... Dar acum ? întrebă el.

— Ei bine, citește. Voi spune ce mi-aș dori. Ce mi-aș dori foarte mult ! Scrise literele inițiale : c, d, s, p, u, ș, i, c, a, f. Asta însemna : „ca dumneata să poți uita și ierta ce a fost“.

El înșfăcă bucata de cretă cu degetele încordate și tremurătoare și, rupînd-o, scrise literele inițiale ale cuvintelor următoare : „N-am ce uita și ce ierta, n-am încetat să te iubesc“.

Kitty îl privi cu zîmbetul încremenit pe buze.

— Am înțeles, îi spuse ea în șoaptă.

Levin se așează și scrise o frază lungă. Kitty înțelese tot și, fără să-l întrebe dacă așa era, luă creta și îi răspunse pe loc.

El nu putu înțelege mult timp răspunsul și se uita des în ochii fetei. I se întunecase mintea de fericire. Nu putea nici-decum să ghicească cuvintele desemnate de inițiale ; dar, din ochii ei minunați, strălucind de fericire, el pricepu tot ce trebuia să știe. Și scrise trei litere. Dar, încă înainte de a le termina, ea i le citi după mișcarea mîinii, le sfîrși în locul lui și scrise răspunsul : Da.

— Vă jucați de-a secretarul ? îi întrebă prințul, apropiindu-se de ei. Totuși, să mergem, dacă vrei să apuci să ajungi și la teatru în seara asta.

Levin se ridică și o conduse pe Kitty pînă la ușă.

În această convorbire fusese spus totul ; fusese spus că ea îl iubește și că le va transmite părinților că a doua zi de dimineață el va veni la ei.

XIV

Rămas singur după plecarea lui Kitty, Levin simți atîta neliniște și o dorință atît de nerăbdătoare să trăiască mai iute, mai iute pînă a doua zi dimineață, cînd o va revedea și își va uni pe veci destinul cu al ei, încît, ca de moarte, se sperie de aceste douăsprezece ore pe care era nevoit să le petreacă fără ea. Trebuia să aibă pe cineva aproape, trebuia să aibă cu cine discuta ca să nu rămînă singur și să înșele cumva timpul. Pentru el, Stepan Arkadici era cel mai plăcut interlocutor, dar acesta pleca, așa cum susținea, la o serată, ducîndu-se, de fapt, la un spectacol de balet. Levin nu apucă decît să-i spună că e fericit, că îl iubește și niciodată, niciodată nu va uita ce a făcut acesta pentru el. Privirea și zîmbetul lui Stepan Arkadici îi arătară lui Levin că prietenul lui înțelege cum se cuvine acest sentiment.

— Ei bine, nu mai e cazul să mori? îl întrebă Stepan Arkadici pe Levin, strîngîndu-i mîna cu înduioșare.

— Nuuu! îi răspunse acesta.

Luîndu-și rămas-bun de la el, și Daria Aleksandrovna păru să-l felicite, spunîndu-i :

— Ce mult mă bucur că te-ai întîlnit din nou cu Kitty! Vechile prietenii trebuie prețuite.

Dar cuvintele Dariei Aleksandrovna îl impresionară neplăcut pe Levin. Ea nu putea să înțeleagă cît de înalte și inaccesibile erau pentru ea toate acestea și nu ar fi trebuit să îndrăznească să aducă vorba despre asta.

Levin își luă rămas-bun de la ei și, ca să nu rămînă singur, se agăța de fratele lui.

— Tu unde te duci?

— La o ședință.

— Merg și eu. Se poate?

— De ce nu? Să mergem, îi spuse, zîmbind, Serghei Ivanovici. Ce-i astăzi cu tine?

— Cu mine? Sînt fericit! spuse Levin, coborînd fereastra caretei cu care mergeau. Nu te deranjează? Mie mi-e cald. Sînt fericit! Tu de ce nu te-ai însurat niciodată?

Serghei Ivanovici zîmbi.

— Mă bucur foarte mult, pare o fată gro... dădu el să înceapă.

— Taci, taci, taci! strigă Levin, apucându-l cu amîndouă mîinile de gulerul hainei de blană și acoperindu-i gura cu el. „E o fată grozavă“ erau niște cuvinte atît de simple, atît de meschine, încît nu se potriveau deloc cu sentimentul lui.

Serghei Ivanovici rîse vesel, ceea ce i se întîmpla rar.

— Totuși pot spune că mă bucur foarte mult.

— Asta poți s-o spui mîine, mîine și gata! Gata, gata, tăcere⁴¹! spuse Levin și, acoperindu-i încă o dată gura cu gulerul hainei de blană, adăugă: Te iubesc foarte mult! Crezi că pot asista și eu la ședință?

— Sigur că poți.

— Despre ce se va vorbi? întrebă Levin, neîncetînd să zîmbească.

Ajunseră la ședință. Levin ascultă cum secretarul citi cu poticneli un proces-verbal, pe care era clar că nu-l înțelege; dar, după chipul secretarului, Levin își dădu seama ce om simpatic, bun la suflet și de ispravă era acesta. Asta se vedea din felul cum se bîlbîia și se încurca, citind procesul-verbal. Apoi începură cuvîntările. Se discuta despre alocarea unor sume și despre instalarea unor conducte, iar Serghei Ivanovici îi ironiză pe doi membri și vorbi, lung și triumfător, despre ceva; alt membru, după ce își însemnă ceva pe o hîrtie, se intimidă la început, dar apoi îi răspunse foarte caustic și drăguț. Și pe urmă Sviiajski (era și el acolo) spuse și el ceva, foarte frumos și distins. Levin îi asculta și vedea limpede că nici sumele alocate, nici conductele nu existau, nu exista nimic, iar ei toți nu se supărau cîtuși de puțin, ci erau cu toții niște oameni buni, de ispravă și între ei totul era bine și frumos. Nu deranjau pe nimeni și toți se simțeau bine. Pentru Levin, era remarcabil că îi citea acum pe toți ca în palmă și, după niște semne mici, altădată neobservate, îi vedea fiecare sufletul și înțelegea că erau buni cu toții. Mai ales pe el, pe Levin, toți îl iubeau extraordinar de mult. Asta se vedea din felul cum vorbeau toți cu el, după blîndețea și afecțiunea cu care îl priveau pînă și necunoscuții.

— Ei bine, ești mulțumit? îl întrebă Serghei Ivanovici.

— Foarte mulțumit. N-aș fi crezut că e atît de interesant! A fost grozav, minunat!

Sviiajski se apropie de Levin și-l invită la el acasă la un ceai. Levin nu putea nicidecum să înțeleagă și să-și amintească ce motive avea să fie nemulțumit de Sviiajski, ce-i

reproșa acestuia. Era un om inteligent și extraordinar de bun la suflet.

— Ah, cu plăcere! spuse el și îl întrebă despre soție și cumnată. Și, printr-o ciudată asociație de idei, întrucît în mintea lui gîndul la cumnata lui Sviiajski era legat de căsătorie, i se părea că nimănui nu i-ar putea împărtăși mai bine fericirea lui decît soției și cumnatei lui Sviiajski și de aceea era bucuros să meargă la ele.

Sviiajski îl întrebă despre treburile de la moșie, refuzînd, ca întotdeauna, să creadă în posibilitatea de a se descoperi în Rusia ceva care să nu existe în Europa și acum acest lucru nu-i plăcu deloc lui Levin. Dimpotrivă, simțea că Sviiajski are dreptate, că toată problema nu are importanță și vedea extraordinara delicatețe și gingășie ale lui Sviiajski, care evita să-i arate că are dreptate. Doamnele lui Sviiajski erau deosebit de drăguțe. Lui Levin i se părea că ele știu totul, că se bucură pentru el și că numai delicatețea nu le lăsa să spună ceva. Stătu la ei o oră, două, trei, discutînd despre diferite subiecte, dar înțelegînd din toate numai ceea ce-i umplea sufletul și nu observa că-i plictisise groaznic pe oamenii aceia, care trebuiau să se fi culcat de mult. Sviiajski îl conduse pînă în vestibul, căscînd și mirîndu-se de starea ciudată în care se afla amicul său. Trecuse de ora unu. Levin se întoarse la hotel și se sperie, gîndindu-se cum, cu nerăbdarea lui, își va petrece cele zece ore rămase. Valetul de planton, care nu dormea, îi aprinse lumînările și dădu să plece, dar Levin îl reținu. Acest valet, Egor, pe care Levin nu-l băgase în seamă pînă atunci, se dovedi a fi un om foarte inteligent și simpatice și, mai ales, foarte bun la suflet.

— Ce zici, Egor, e greu să stai treaz?

— Ce să fac! Așa-i meseria noastră. La particulari ar fi mai ușor, dar aici simbria e mai mare.

Află că Egor avea familie, trei băieți și o fată croitoreasă, pe care voia s-o mărite cu un vînzător de la o prăvălie de hamuri.

În legătură cu asta, Levin îi împărtăși lui Egor ideea sa că în căsătorie cea mai importantă este dragostea și că, dacă iubești, poți fi întotdeauna fericit, pentru că fericirea se află numai în tine însuși.

Egor îl ascultă cu atenție și părea să-i înțeleagă foarte bine ideea, însă o întări cu observația, neașteptată pentru

Levin, că ori de cîte ori slujise la stăpîni buni, fusese întotdeauna mulțumit de ei și că acum era întru totul mulțumit de stăpînul său, cu toate că acesta era francez.

„E un om extraordinar de bun“, se gîndi Levin.

— Dar tu, Egor, cînd te-ai însurat, îți iubeai soția?

— Cum să n-o iubesc, îi răspunse Egor.

Levin văzu că și Egor se află într-o stare de exaltare și se pregătește să-i împărtășească sentimentele cele mai intime.

— Și viața mea e extraordinară. De mic... începu el, cu ochii strălucind, molipsit pesemne de exaltarea lui Levin, așa cum oamenii se molipsesc de căscat.

Dar între timp îl sună cineva ; Egor plecă și Levin rămase singur. Nu mîncase aproape nimic la dejun, refuzase ceaiul și cina la Sviiajski, dar nici nu se putea gîndi la mîncare. Nu dormise deloc noaptea precedentă, dar nici la somn nu se putea gîndi. În cameră era răcoare, însă lui i se părea că se sufocă. Deschise amîndouă canaturile ferestrei și se așeză pe masă cu fața spre geam. Deasupra acoperișului înzăpezit se vedeau o cruce lucrată în fier, cu lanțuri și, mai sus, ridicîndu-se deasupra ei, triunghiul constelației Vizitiului, cu Capela galben-strălucitoare. Se uita cînd la cruce, cînd la stea, trăgea în piept aerul proaspăt și rece care pătrundea valuri-valuri în cameră și, ca prin vis, își urmărea imaginile și amintirile care îi apăreau în închipuire. După ora trei, auzi pași pe coridor și se uită pe ușă. Era Miaskin, un cartofor pe care îl cunoștea, ce se întorcea de la club. Mergea posomorît, îngîndurat și tușînd. „Bietul, sărmanul de el!“ își zise Levin și ochii i se umplură de lacrimi din mila și dragostea pe care le simțea pentru omul acela. Voi să discute cu el, să-l consoleze ; dar, amintindu-și că nu avea decît cămașa pe el, se răzgîndi și se așeză din nou în dreptul ferestrei, ca să se scalde în aerul rece și să privească crucea aceea de formă ciudată, tăcută, dar plină de înțeles pentru el, și la steaua aurie care urca pe cer. După ora șase, slugile începură să frece podelele, bătură clopoțele pentru cine știe ce slujbă și Levin simți că începe să i se facă frig. Închise fereastra, se spală, se îmbracă și ieși în stradă.

XV

Străzile erau încă pustii. Levin plecă spre casa familiei Șcerbațki. Ușa de la intrarea principală era încuiată și toată lumea dormea. Se întoarse la hotel, intră din nou în camera lui și ceru cafea. Valetul de zi, nu Egor, i-o aduse. Levin vru să intre în discuție cu el, dar cineva îl sună și valetul ieși. Încercă să soarbă un pic de cafea și își puse în gură o bucățică de corn, dar gura lui habar n-avea ce să facă cu cornul. Scurpă dumi-catul, se îmbracă cu paltonul și porni din nou să rătăcească pe străzi. Trecuse de ora nouă când ajunsese din nou în fața casei familiei Șcerbațki. Ai casei de-abia se sculasera și bucătarul pleca după provizii. Trebuia să mai aștepte cel puțin încă două ore.

În decursul nopții și dimineții Levin fusese cu desăvîrșire inconștient și se simțea cu totul în afara condițiilor materiale ale vieții. Nu mîncase o zi întreagă, nu dormise două nopți, stătuse cîteva ore dezbrăcat în frig și nu numai că se simțea mai proaspăt și mai sănătos ca niciodată, dar și total independent de trupul său : se mișca fără ca mușchii să facă vreun efort și simțea că poate să facă orice. Era sigur că, dacă ar fi fost nevoie, ar fi putut să zboare în sus sau să miște din loc colțul unei case. Restul timpului și-l petrecu umblînd pe străzi, uitîndu-se neconținut la ceas și privind în jurul lui.

Și ceea ce a văzut atunci n-avea să mai vadă niciodată în viață. Îl impresionară mai ales copiii care mergeau la școală, porumbeii brumării, care zburaseră de pe acoperiș pe trotuar, și chiflele presărate cu făină, pe care i le întinse o mînă nevăzută. Aceste chifle, porumbeii și cei doi băieței erau ființe nepămîntene. Toate se întîmplară în același timp ; un băiețel alergă spre un porumbel, porumbelul dădu din aripi și zbură, strălucind în soare prin pulberea de zăpadă ce tremura în văzduh, iar pe o fereastră răbufni o aromă de pîine caldă și cineva întinse chiflele. Toate acestea, la un loc, erau de o frumusețe atît de neobișnuită, încît Levin începu să rîdă și să plîngă de bucurie. Făcînd un ocol mare pe stradela Gazetnii și pe Kislovka, se întoarse din nou la hotel și, punîndu-și ceasul dinainte, se așeză, așteptînd să se facă ora douăsprezece. În camera de alături, locatarii vorbeau despre mașini și înșelăciuni și își hîrîiau tusea matinală. Ei nu înțelegeau că acul se

apropia de douăsprezece. Acul atinse cifra. Levin ieși pe scară. Pesemne, birjarii știau tot. Cu chipuri vesele, îl înconjurară pe Levin și se înghesuiră să-și ofere serviciile. Încercînd să nu-i supere pe ceilalți și promițîndu-le că va merge și cu ei, Levin îl alese pe unul și îi porunci să-l ducă la Șcerbațki. Cu gulerul alb al cămășii ieșindu-i de sub suman și strîngîndu-i ceafa voinică, roșie, birjarul era superb. Sania lui era cea mai înaltă, cea mai confortabilă dintre toate săniile cu care Levin avea să mai meargă vreodată, iar calul lui era bun și se străduia să alerge, dar nu se mișca din loc. Birjarul cunoștea casa familiei Șcerbațki și, ca un semn de respect pentru client, își arcui într-un mod anume amîndouă mîinile, făcu din buze : „Ptru!” și opri chiar la scară. Pesemne că ușierul familiei Șcerbațki știa totul. Asta se văzu după surîsul din ochi și după felul cum spuse :

— De mult n-ați mai fost la noi, Konstantin Dmitrici !

Nu numai că știa totul, dar, ceea ce era limpede pentru Levin, jubila și făcea toate eforturile ca să-și ascundă bucuria. Privindu-l în ochii lui simpatici, de om bătrîn, Levin chiar înțelese ceva nou în fericirea sa.

— S-au sculat ?

— Pofțiți ! Nu, lăsați-o aici, vă rog, spuse el cu un zîmbet, atunci cînd Levin dăduse să se întoarcă după căciulă. Asta însemna ceva.

— Cui să vă anunț ? îl întrebă valetul.

— Prințesei... Prințului... Domnișoarei... îi răspunse Levin.

Prima persoană pe care o văzu era *mademoiselle* Linon. Trecea prin sala de primire, iar buclele ei mici și chipul străluceau. De-abia intră în vorbă cu ea, că dindărătul ușii se auziră deodată pași și foșnetele unei rochii, care-l făcură să n-o mai vadă pe *mademoiselle* Linon și Levin fu cuprins de spaima bucuroasă a apropierii fericirii sale. *Mademoiselle* Linon grăbi pasul și, lăsîndu-l singur, ieși pe ușa cealaltă. De îndată ce ieși, niște pași repezi-repezi se auziră pe parchet și fericirea lui, viața lui, ființa lui, mai bună decît el însuși, ceea ce căutase și își dorise de atîta amar de vreme se apropie iute-iute de el. Kitty nu pășea, ci parcă era adusă spre el de o forță invizibilă.

Nu-i vedea decît ochii limpezi, sinceri, speriați de aceeași bucurie a dragostei, care umplea și inima lui. Ochii aceștia

luminau tot mai aproape, orbindu-l cu strălucirea dragostei lor. Kitty se opri chiar lângă el, atingându-l. Mîinile i se ridicară și se lăsară pe umerii lui.

Făcuse tot ce putea face – venise în fugă spre el și i se dăruise toată, sfioasă și bucuroasă. El o îmbrățișă și își apropiă buzele de gura ei, care-i căuta sărutarea.

Nici ea nu dormise toată noaptea și îl așteptase toată dimineața. Mama și tatăl ei se bucurau din tot sufletul de fericirea ei. Îl așteptase. Voise să-i vestească ea mai întîi fericirea ei și a lui. Se pregătise să-l întîmpine singură și se bucurase la acest gînd, și se sfiise, și se rușinase și nu știa nici ea ce va face. Îi auzise pașii și glasul și așteptase îndărătul ușii să plece *mademoiselle* Linon. *Mademoiselle* Linon plecase. Ea, fără să se gîndească, fără să se mai întrebe ce și cum, venise la el și făcuse ceea ce făcuse.

— Hai la *maman* ! spuse ea, luîndu-l de mînă. Mult timp, el nu putu spune nimic și nu atît pentru că se temea să nu strice cumva cu vreo vorbă măreția sentimentului său, cît pentru că, de fiecare dată cînd voia să spună ceva, simțea că, în loc de cuvinte, fericirea i se va revărsa în lacrimi. Îi luă mîna și i-o sărută.

— Oare chiar e adevărat ? întrebă el, în sfîrșit, cu voce surdă. Nu pot să cred că tu mă iubești.

Ea zîmbi, auzind acest „tu“ și observînd timiditatea cu care o privea.

— Da ! spuse ea grav, lent. Sînt atît de fericită !

Kitty, fără să-i dea drumul la mînă, îl trase în salon. Văzîndu-i, prințesa începu să răsufle repede și imediat izbucni în plîns, după care prinse să rîdă de bucurie și, cu niște pași energici, la care Levin nu se aștepta, veni în fugă la ei și, luînd în palme capul lui Levin, îl sărută și-i udă obraji cu lacrimile ei.

— Deci, totul s-a sfîrșit ! Mă bucur. Iubește-o. Mă bucur... Kitty !

— Repede ați aranjat lucrurile ! spuse bătrînul prinț, străduindu-se să fie indiferent ; dar Levin observă că avea ochii umezi atunci cînd i se adresa.

— De mult, întotdeauna mi-am dorit asta ! adăugă prințul, luîndu-l de mînă pe Levin și trăgîndu-l spre el. Încă de atunci, cînd flușturata asta își băgase în cap...

— Tată ! strigă Kitty și îi astupă gura cu palma.

— Bine, tac! spuse el. Mă bucur, mă bucur... foar... Ah! Ce prost sînt...

O îmbrățișă pe Kitty, îi sărută fața, mîna, iarăși fața și îi făcu semnul crucii.

Și Levin se simți cuprins de un nou sentiment de dragoste pentru acest om, care pînă atunci îi fusese străin, pentru bătrînul prinț, atunci cînd văzu cum Kitty îi sărută prelung și gingaș mîna cărnoasă.

XVI

Prințesa ședea în fotoliu, tăcea și zîmbea; prințul se așezase lîngă ea. Kitty stătea în picioare lîngă fotoliul tatălui ei, fără să-i lase mîna. Toți tăceau.

Prințesa spuse prima lucrurilor pe nume și transpuse toate gîndurile și sentimentele în probleme de viață. Și tuturor, în prima clipă, cuvintele ei li se părură ceva ciudat și chiar dureros.

— Atunci, pe cînd? Trebuie să-i binecuvîntăm și să dăm de știre. Dar cînd să facem nunta? Tu ce crezi, Aleksandr?

— Uite-l, spuse bătrînul prinț, arătînd spre Levin, el e personajul principal.

— Cînd? întrebă Levin, roșind. Mîine. Dacă mă întrebați, atunci, după părerea mea, azi ne binecuvîntați și mîine facem nunta.

— Lasă prostiile, *mon cher*!

— Atunci, peste o săptămînă.

— Parcă ar fi nebun.

— Nu, de ce?

— Ba să mă ierți! spuse mama, zîmbind din pricina acestei grabe. Dar trusoul?

„Oare chiar e nevoie de trusou și de toate celelalte? se întrebă Levin cu groază. De altfel, parcă trusoul, binecuvîntarea și ce-o mai fi îmi pot umbri fericirea? Nimic nu mi-o poate umbri!“ Se uită la Kitty și văzu că pe ea n-o jignise deloc, chiar deloc ideea trusoului. „Prin urmare, e nevoie și de asta“, își zise el.

— De fapt, eu nu știu nimic, n-am spus decît care-i dorința mea, zise el, scuzîndu-se.

— La asta o să ne gîndim. Acum putem să vă binecuvîntăm și să dăm de știre. Așa vom face.

Prințesa se apropie de soțul ei, îl sărută și dădu să plece ; dar el, reținînd-o, o îmbrățișă și, tandru, ca un tînăr îndrăgostit, o sărută de cîteva ori, zîmbind. Pesemne că bătrîni uitaseră pentru o clipă și nu mai știau prea bine dacă ei erau îndrăgostiți sau numai fiica lor. După ce prințul și prințesa ieșiră, Levin se apropie de logodnica lui și o luă de mînă. Acum era stăpîn pe el, putea vorbi și avea multe să-i spună. Dar spuse cu totul altceva decît ar fi vrut :

— Am știut că așa va fi ! N-am sperat niciodată ; dar în sufletul meu am fost sigur întotdeauna, spuse el. Cred că este ceva predestinat.

— Dar eu ? zise Kitty. Chiar și atunci... Se opri și apoi continuă, privindu-l hotărîtă cu ochii ei sinceri. Chiar și atunci cînd mi-am respins singură fericirea. Nu te iubeam decît pe dumneata, dar am avut o rătăcire. Trebuie să-ți spun... Poți să uiți asta ?

— Poate că așa a fost mai bine. Și dumneata trebuie să-mi ierți multe. Trebuie să-ți spun...

Era unul dintre lucrurile pe care se hotărîse să i le spună. Se hotărîse să-i spună, din primele zile, două lucruri : că nu e la fel de curat ca ea și că e necredincios. Era ceva chinuitor, dar trebuia să-i spună și una, și alta.

— Nu, nu acum, mai tîrziu ! hotărî el.

— Bine, mai tîrziu, dar să-mi spui neapărat. Nu mă tem de nimic. Trebuie să știu totul. Acum s-a sfîrșit.

El completă :

— S-a sfîrșit în sensul că o să mă iei oricum aș fi și n-o să renunți la mine ? Da ?

— Da, da.

Discuția le-o întrerupse *mademoiselle* Linon, care zîmbea duios, deși prefăcut, venind să-și felicite eleva preferată. Încă nu plecase cînd se înghesuira servitorii să-i felicite. Apoi sosiră rudele și începu o zăpăceală fericită, din care Levin nu mai ieși pînă a doua zi după nuntă. Levin se simțea tot timpul stingherit, plictisit, dar intensitatea fericirii creștea din ce în ce mai mult. Simțea permanent că i se cer multe lucruri pe care nu le știe și făcea tot ce i se spunea și se simțea fericit. Crezuse că peșitul lui nu va semăna deloc cu altele, că obișnuitele condiții de peșit i-ar umbri fericirea deosebită ; dar

pînă la urmă făcea ceea ce făcuseră și alții și, din aceste motive, fericirea lui sporea și devenea tot mai deosebită și nu semăna cu nimic din cîte-au fost sau erau pe lume.

— Acum o să mîncăm bomboane, spunea *mademoiselle* Linon, și Levin pleca cu trăsura după bomboane.

— Mă bucur foarte mult, îi spusese Sviiajski. Te sfătuiesc să cumperi florile de la Fomin.

— E nevoie și de flori? Și dădea fuga la Fomin.

Fratele lui îl prevenise că trebuie să împrumute bani, fiindcă va avea multe cheltuieli, va trebui să cumpere cadouri...

— E nevoie și de cadouri? Și pornea în goana cailor la Fuld.

Și la patiser, și la Fomin, și la Fuld, vedea că toți îl așteaptă, că se bucură să-l vadă și îi împărtășesc fericirea la fel ca toți oamenii cu care avea de-a face în zilele acelea. Neobișnuit nu era că toți îl iubeau, ci că toți oamenii care mai înainte nu-l simpatizau, care erau reci, indiferenți cu el, îl admirau, i se supuneau în toate, îi respectau cu delicatețe sentimentul și îi împărtășeau convingerea că el este omul cel mai fericit din lume, pentru că logodnica lui este culmea perfecțiunii. Tot așa simțea și Kitty. Cînd contesa Nordston își permisesese să facă aluzia că și-ar fi dorit ceva mai bun, Kitty se înflăcăraseră atît de tare și-i demonstrase atît de convingător că nimeni pe lume nu putea fi mai bun decît Levin, încît contesa trebuise să recunoască acest lucru și, în prezența lui Kitty, nu-l mai întîmpina pe Levin fără un zîmbet de încîntare.

Explicația promisă de Levin a fost singurul incident dificil din perioada aceea. El se sfătui cu bătrînul prinț și, primind permisiunea acestuia, îi dădu lui Kitty jurnalul său, în care era scris tot ce-l chinuia. Jurnalul fusese scris tocmai pentru viitoarea logodnică. Îl chinuiau două lucruri: lipsa lui de inocență și necredința. Mărturisirea necredinței trecu neobservată. Kitty era religioasă, nu se îndoise niciodată de adevărurile religiei, însă necredința lui aparentă n-o impresionă cîtuși de puțin. Datorită dragostei ei, îi cunoștea întreg sufletul, iar în sufletul lui vedea ceea ce voia și îi era totuna dacă această stare sufletească înseamnă să fii necredincios. Însă cealaltă mărturisire o făcu să plîngă amar.

Levin nu-i dăduse jurnalul fără o luptă lăuntrică. Știa că între el și ea nu pot și nu trebuie să existe secrete și de aceea

hotărîse că așa se cuvine; dar nu-și dăduse seama ce efect putea să aibă jurnalul asupra ei, nu se pusese în locul ei. De-abia într-o seară, cînd înainte de a pleca la teatru, veni la ei și intră la Kitty în cameră și o văzu plînsă, nefericită din pricina durerii ireparabile pe care i-o pricinuisese, cînd văzu chipul ei vrednic de milă și drag, Levin înțelese ce prăpastie uriașă desparte trecutul lui rușinos de puritatea ei de porumbel și pricepu cu groază ce făcuse.

— Ia, ia de-aici caietele astea îngrozitoare! spuse Kitty, împingînd caietele de pe masă. De ce mi le-ai dat? Nu, totuși așa e mai bine, adăugă ea, făcîndu-i-se milă de figura lui disperată. Dar e ceva îngrozitor, îngrozitor!

Levin tăcea, cu capul în pămînt. Nu putea spune nimic.

— N-o să mă ierți, șopti el.

— Nu, te-am iertat, dar e ceva îngrozitor!

Totuși, fericirea lui era atît de mare, încît această mărturisise nu i-o spulberă, ci îi dădu doar o nouă nuanță. Kitty îl iertase; dar de atunci începu să se considere și mai puțin demn de ea, se pleca și mai adînc, din punct de vedere moral, în fața ei și își prețuia și mai mult fericirea nemeritată.

XVII

Rememorînd fără să vrea impresiile cu care rămăsese de pe urma convorbirilor avute în timpul dejunului și după aceea, Aleksei Aleksandrovici se întoarse în singurătatea camerei lui. Cuvintele Dariei Aleksandrovna, care îi vorbise despre iertare, nu izbutiseră decît să-l irite. Aplicarea sau neaplicarea moralei creștine la cazul său era o problemă prea dificilă, despre care nu se putea vorbi cu ușurință, și această problemă Aleksei Aleksandrovici o rezolvase demult în sens negativ. Din toate cele spuse, cel mai bine i se întipăriseră în minte cuvintele rostite de Turovîn, insul acela prost și cumsecade: „*S-a purtat ca un viteaz! L-a provocat la duel și l-a omorît!*” Probabil că toți aprobau această faptă, dar, din politețe, nu recunoșteau.

„De altfel, istoria asta e încheiată, n-are rost să mă mai gîndesc la ea”, își spuse Aleksei Aleksandrovici. Și gîndindu-se numai la plecarea de a doua zi și la inspecție, intră în

camera lui și îl întreabă pe ușierul care îl conducea unde-i valetul lui; ușierul îi spuse că valetul de-abia plecase. Aleksei Aleksandrovici ceru să i se aducă ceai, se așeză la masă și, luînd ghidul lui Frum⁴², începu să-și alcătuiască itinerarul călătoriei.

— Aveți două telegrame, îi spuse valetul, care se întorsese și intrase în cameră. Scuzați-mă, excelență, de-abia am ieșit și eu.

Aleksei Aleksandrovici luă telegramele și le desfăcu. Prima îl înștiința că Stremov fusese numit în postul la care rîvnea Karenin. Aleksei Aleksandrovici aruncă depeșa și, roșind, se ridică și începu să umble prin cameră. „*Quos vult perdere Jupiter dementat*“*, spuse el, înțelegînd prin *quos* persoanele care contribuiseră la această numire în funcție. Nu-i era doar ciudă că nu primise acest post, că fusese în mod evident nedreptățit; dar nu putea înțelege, se mira cum aceștia nu văzuseră că flecarul, palavragiul de Stremov era mai puțin capabil decît oricine pentru acest post. Cum nu văzuseră că, prin această numire, își făcuseră singuri rău, își pierduseră prestigiul?

„Trebuie să fie ceva tot în genul acesta“, își spuse el cu necaz, desfăcînd a doua depeșă. Telegrama era de la soție. Semnătura ei, cu creion albastru, „Anna“, îi sări prima în ochi. „Mor, te rog, te implor să vii. Dacă o să mă ierți, voi muri mai liniștită“, citi el. Zîmbi cu dispreț și aruncă telegrama cît colo. Nu încăpea nici o îndoială că era vorba de înșelăciune și șiretenie, după cum i se părușe din prima clipă.

„Nu există înșelăciune în fața căreia s-ar opri. Trebuie să nască. Poate că sînt durerile facerii. Dar ce scop au? Să legitimizeze copilul, să mă compromită pe mine și să împiedice divorțul, se gîndi el. Dar mi se pare că scrie: mor...“. Reciti telegrama și deodată îl uimi sensul direct al cuvintelor scrise. „Dar dacă-i adevărat? se întreabă Karenin. Dacă-i adevărat că, într-un moment de suferință, cînd simte apropierea morții, se căiește sincer și eu, crezînd că-i vorba de înșelăciune, refuz să mă duc? N-ar fi numai cruzime, pentru care toți mă vor condamna, ar fi și o prostie din partea mea“.

— Piotr, oprește o trăsură. Plec la Petersburg, îi spuse el valetului.

* Jupiter le ia mințile celor pe care vrea să-i piardă (lat.)

Aleksei Aleksandrovici se hotărî să se ducă la Petersburg și să-și vadă soția. Dacă boala ei este o minciună, va tăcea și va pleca. Dacă este într-adevăr bolnavă, pe moarte, și vrea să-l vadă înainte de moarte, o va ierta, dacă o va găsi în viață, și își va face ultima datorie, dacă va ajunge prea târziu.

Tot drumul nu se mai gîndi la ceea ce trebuia să facă.

Simțindu-se obosit și murdar, după noaptea petrecută în tren, Aleksei Aleksandrovici mergea cu trăsura pe Nevski Prospekt prin ceața matinală a Petersburgului și se uita în gol, fără să se gîndească la ceea ce îl aștepta. Nu se putea gîndi la asta pentru că, imaginîndu-și ce va fi, nu se putea descotorosi de ideea că moartea ei va înlătura dintr-odată dificultățile situației în care se afla. Brutari, prăvălii închise, birjari de noapte, rîndași care măturau trotuarele i se perindau prin fața ochilor și el se uita la toate acestea, încercînd să nu se gîndească la ceea ce îl aștepta, la ceea ce nu îndrăznea să dorească și totuși își dorea. Ajunse în dreptul casei. O birjă și o caretă cu vizitiul adormit erau trase la scară. Intrînd în vestibul, Aleksei Aleksandrovici parcă scoase dintr-un ungher îndepărtat al creierului său o hotărîre și și-o asumă. Hotărîrea era: „Dacă e înșelăciune, arăt dispreț calm și plec. Dacă e adevărat, voi respecta conveniențele“.

Ușierul îi deschise înainte ca Aleksei Aleksandrovici să fi apucat să sune. Ușierul Petrov, Kapitonîci, după cum i se mai spunea, arăta ciudat în redingota lui veche, fără cravată și în papuci.

— Ce-i cu doamna?

— Ieri a născut cu bine.

Aleksei Aleksandrovici se opri și se făcu alb la față. Înțelese clar acum cît de mult îi dorea moartea.

— Dar e sănătoasă?

Avînd pe el șorțul, pe care îl purta dimineața, Kornei coborî scările în fugă.

— E foarte rău, îi răspunse el. Ieri a fost un consult medical, iar acum doctorul e aici.

— Ia bagajul, spuse Aleksei Aleksandrovici și, simțindu-se oarecum ușurat la aflarea veștii că există o speranță de moarte, intră în antreu.

În cuier atîrna o manta militară. Aleksei Aleksandrovici o văzu și întrebă:

— Cine mai e?

— Doctorul, moașa și contele Vronski.

Aleksei Aleksandrovici intră în celelalte camere.

În salon nu era nimeni; auzindu-i pașii, din budoarul Annei ieși moașa, avînd pe cap o bonetă cu panglici violete.

Veni spre Aleksei Aleksandrovici și, cu familiaritatea la care îi dădea dreptul apropierea morții, îl luă de mîna și îl conduse în dormitor.

— Slavă Domnului că ați venit! Numai de dumneavoastră întrebă, spuse ea.

— Dați-mi gheața mai repede! se auzi din dormitor vocea poruncitoare a doctorului.

Aleksei Aleksandrovici intră în budoar. La masa Annei, așezat pieziș pe un scaun scund, stătea Vronski și plîngea, acoperindu-și fața cu palmele. Auzind vocea doctorului, sări în picioare, își luă mîinile de la ochi și-l văzu pe Aleksei Aleksandrovici. Se fistici atît de tare, încît se așează la loc, trăgîndu-și capul între umeri, ca și cum ar fi vrut să se facă nevăzut; dar făcu un efort, se ridică și spuse:

— Moare. Doctorii au spus că nu mai există nici o speranță. Sînt cu totul în mîinile dumneavoastră, dar permiteți-mi să rămîn aici... de altminteri, dumneavoastră hotărîți, eu am ve...

Văzînd lacrimile lui Vronski, Aleksei Aleksandrovici simți acel acces de deprimare sufletească pe care i-l provocau suferințele altora, își întoarse capul și, fără să-l asculte pînă la capăt, porni grăbit spre ușă. Din dormitor se auzea vocea Annei, care spunea ceva. Vocea îi era veselă, vioaie, cu intonații foarte clare. Aleksei Aleksandrovici intră și se apropie de pat. Anna zăcea cu fața spre el. Obrajii îi erau îmbujorați, ochii îi străluceau, mîinile ei mici și albe, ieșind din manșetele bluzei, se jucau cu un colț de plapumă, frămîntîndu-l. Părea nu numai sănătoasă și proaspătă, dar și aflată în cea mai bună dispoziție sufletească. Vorbea repede, zglobiu, cu intonații neobișnuit de precise și pătrunse de simțire.

— Pentru că Aleksei, vorbesc de Aleksei Aleksandrovici (ce destin ciudat, teribil că amîndoi sînt Aleksei, nu-i așa?), Aleksei nu m-ar refuza. Eu aș uita, el ar ierta... Dar de ce nu mai vine? E bun, nici el nu știe ce bun e. Ah, Doamne, ce urît mi-e! Apă, dați-mi apă mai repede! Ah, asta i-ar putea face rău fetei mele! Bine, dați-i o doică. Da, sînt de acord, e chiar mai bine. El o să vină și o să sufere cînd o s-o vadă. Dați-o.

— Anna Arkadieвна, a sosit. Uite-l! spuse moaşa. încercînd să-i îndrepte atenţia spre Aleksei Aleksandrovici.

— Ah, ce prostie! continuă Anna, fără să-şi vadă soţul. Daţi-mi feţiţa, daţi-mi-o odată! El încă n-a venit. Îmi spuneţi că n-o să mă ierte pentru că nu-l cunoaşteţi. Nimeni nu l-a cunoscut. Numai eu, dar şi mie mi-a fost greu. Trebuie să-ştii ochii, Serioja are ochii la fel şi de aceea nu-l pot privi în ochi. I-aţi dat lui Serioja să mănînce? Ştiu eu că uitaţi. El n-ar fi uitat. Trebuie să-l mutaţi pe Serioja în camera din colţ şi s-o rugaţi pe Mariette să doarmă cu el.

Deodată Anna se crispă, tăcu şi, speriată, ca şi cum s-ar fi aşteptat la o lovitură, ca şi cum s-ar fi apărât, îşi duse mîinile la faţă. Îl văzuse pe soţul ei.

— Nu, nu, spuse ea, nu mi-e frică de el, mi-e frică de moarte. Aleksei, vino încoace. Mă grăbesc fiindcă nu mai am timp, mi-a mai rămas puţin de trăit, acuşi începe febra şi n-o să mai înţeleg nimic. Acum înţeleg, înţeleg tot, văd tot.

Faţa încruntată a lui Aleksei Aleksandrovici căpătă o expresie de suferinţă; îi luă mîna şi vru să spună ceva, dar nu putu să rostească nimic; buza de jos îi tremura, dar încă mai lupta cu emoţia şi o privea doar din cînd în cînd. Şi ori de cîte ori o privea, îi vedea ochii învăluindu-l într-o tandreţe atît de duioasă şi de exaltată, pe care nu o mai surprinsese niciodată în ei.

— Stai, tu nu ştii... Staţi, staţi... Se opri, parcă adunîndu-şi gîndurile. Da, începu ea. Da, da, da. Uite ce am vrut să spun. Să nu te miri de mine. Sînt aceeaşi... Dar în mine este alta şi mă tem de ea — s-a îndrăgostit de altul şi eu am vrut să te urăsc şi n-am putut s-o uit pe aceea care am fost mai înainte. Aceea nu sînt eu. Acum sînt adevărată, sînt toată. Şi acum mor, şi ştiu că mor, întreabă-l pe el. Şi acum simt, uite-le, greutăţi de plumb la mîini, la picioare, la degete. Uite ce uriaşe îmi sînt degetele! Dar curînd se va sfîrşi... N-am nevoie decît de un singur lucru: iartă-mă, iartă-mă de tot! Sînt groaznică, dar dacă mi-a spus că muceniţa aceea sfinţă — cum o fi chemat-o? — era mai rea ca mine. Şi-o să plec la Roma, acolo sînt pustiuri şi n-o să stingheresc pe nimeni, nu-i iau decît pe Serioja şi pe feţiţă... Nu, tu nu poţi să mă ierţi! Ştiu că asta nu se poate ierta! Nu, nu, pleacă, eşti prea bun! Cu o mîna fierbinte îl ţinea de braţ, iar cu cealaltă îl împingea.

Tulburarea sufletească a lui Aleksei Aleksandrovici se întetise și acum ajunsese atât de intensă, încât încetase să mai lupte cu ea; deodată simți că ceea ce crezuse el că era tulburare sufletească era, dimpotrivă, o stare de beatitudine a sufletului, care îi dăruise pe neașteptate o fericire nouă, pe care n-o mai încercase niciodată. Nu se gândea că legea creștină, pe care toată viața lui voise s-o respecte, îi poruncea să-și ierte și să-și iubească toți dușmanii; dar sentimentul bucuros că își iubește și își iartă dușmanii îi umplea sufletul. Îngenunche și, punându-și capul pe locul unde brațul ei era îndoit din cot, simțindu-i fierbințeala prin țesătura bluzei, începu să plîngă ca un copil. Ea îi îmbrățișă capul pleșuv, se trase lângă el și, cu o mîndrie provocatoare, își ridică puțin capul:

— Iată-l, știam eu! Acum, adio tuturor, adio!... Iar au venit, de ce nu pleacă?... Și dați jos de pe mine blănurile astea!

Doctorul îi dădu mîinile deoparte, o culcă cu grijă pe pernă și o înveli pînă la umeri. Docilă, Anna rămase culcată pe spate și privea în gol cu ochii ei strălucitori.

— Ține minte un singur lucru, că n-am nevoie decît de iertare și că altceva nu mai vreau... De ce nu vine și *el*? i se adresă ea, prin ușă, lui Vronski. Vino, vino! Întinde-i mîna!

Vronski se apropie de marginea patului și, văzînd-o, își acoperi iarăși fața cu palmele.

— Descoperă-ți fața, uită-te la el. E un sfînt, spuse Anna. Dar descoperă-ți, descoperă-ți fața! spuse ea supărată.. Aleksei Aleksandrovici, descoperă-i fața! Vreau să-l văd.

Aleksei Aleksandrovici luă mîinile lui Vronski și le îndepărtă, lăsîndu-i la vedere fața îngrozitoare din pricina suferinței și rușinii întipărite pe ea.

— Întinde-i mîna. Iartă-l.

Aleksei Aleksandrovici îi întinse mîna, fără să-și poată opri lacrimile care i se scurgeau din ochi.

— Slavă Domnului, slavă Domnului, spuse Anna, acum totul e gata. Doar să-mi întind un pic picioarele. Uite-așa, e bine. Ce lipsite de gust sînt florile astea, nu seamănă deloc a violete, spuse ea, arătînd spre tapet. Doamne-Dumnezeule! Cînd se vor sfîrși toate astea? Dați-mi morfină! Doctore, dați-mi morfină! Doamne-Dumnezeule!

Și începu să se zvîrcolească în pat.

Doctorul, ca și medicii cu care se consultase cu o zi înainte, spuneau că Anna avea febră puerperală, boală mortală în nouăzeci și nouă la sută din cazuri. Toată ziua bolnava a avut febră, a delirat și a avut lungi stări de leșin. Spre miezul nopții zăcea fără cunoștință și aproape fără puls.

Se așteptau să moară în fiecare clipă.

Vronski plecă acasă, dar dimineața veni să se intereseze de starea Annei și Aleksei Aleksandrovici, întâlnindu-l în antreu, îi spuse :

— Rămîneți, poate va întreba de dumneavoastră.

Și îl conduse el însuși în budoarul soției.

Spre dimineață, Anna deveni agitată, vioaie, gîndea și vorbea repede, dar pînă la urmă căzu iarăși în nesimțire. A treia zi starea aceasta se repetă și doctorul spuse că există o speranță. În ziua aceea, Aleksei Aleksandrovici intră în budoarul unde se afla Vronski și, încuind ușa, se așeză în fața lui.

— Aleksei Aleksandrovici, spuse Vronski, simțind că se apropie explicația, nu pot vorbi, nu pot înțelege. Cruțați-mă ! Oricît v-ar fi de greu, credeți-mă că eu mă simt și mai groaznic.

Voi să se ridice. Dar Aleksei Aleksandrovici îl apucă de mîini.

— Vă rog să mă ascultați, e nevoie s-o faceți. Trebuie să vă explic sentimentele după care m-am condus și mă voi conduce, ca să nu vă înșelați în privința mea. Știți că m-am hotărît să divorțez și chiar am început demersurile. Nu vă ascund faptul că, începînd procesul, am șovăit, m-am chinuit ; recunosc că m-a urmărit dorința de a mă răzbuna pe ea și pe dumneavoastră. Cînd am primit telegrama, am venit aici cu aceleași sentimente, mai mult chiar : i-am dorit moartea. Dar... Tăcu, gîndindu-se dacă să-i mărturisească sau nu simțămintele sale. Dar am văzut-o și am iertat-o. Și fericirea iertării mi-a revelat îndatoririle. Am iertat-o cu desăvîrșire. Vreau să întind și obrazul celălalt, vreau să dau și cămașa cînd mi se ia haina, și pe Dumnezeu nu-l rog decît să nu-mi ia această fericire a iertării ! Avea lacrimi în ochi și privirea lui senină și calmă îl uimi pe Vronski. Iată situația mea. Puteți să mă improșați cu noroi, să mă faceți de rîsul lumii, dar n-o s-o părăsesc și dumneavoastră n-o să vă reproșez niciodată nimic, continuă el. Datoria mea este clar trasată pentru mine :

trebuie să fiu alături de ea și voi fi. Dacă va dori să vă vadă, vă voi da de știre, dar acum cred că e mai bine să vă retrageți.

Aleksei Aleksandrovici se ridică. Hohotele de plîns îi întrepruseră cuvintele. Vronski se ridică și, încă încovoiat, încă neîndreptîndu-și spinarea, se uită la el pe sub sprîncene. Era învins. Nu înțelegea sentimentele lui Aleksei Aleksandrovici, dar își dădea seama că acestea reprezentau, în concepția despre lume a lui Karenin, ceva superior, chiar inaccesibil pentru el.

XVIII

După discuția cu Aleksei Aleksandrovici, Vronski ieși pe scara casei lui Karenin și se opri, amintindu-și cu greu unde se află și unde trebuie să plece pe jos sau cu trăsura. Se simțea făcut de rușine, umilit, vinovat și lipsit de posibilitatea de a-și spăla umilința. Se simțea aruncat de pe făgașul pe care, mîndru, pășise cu ușurință pînă atunci. Toate obișnuințele, toate regulile, care i se păruseră atît de ferme, se dovediseră dintr-odată false și inaplicabile. Soțul, soțul înșelat, care pînă atunci fusese doar o ființă vrednică de milă, o piedică întîmplătoare și întru cîtva ridicolă în calea fericirii lui, fusese chemat pe neașteptate chiar de Anna și ridicat la o înălțime ce-ți impune o atitudine de slugărnicie și, pe această culme, soțul își făcuse apariția fără să fie nici rău, nici fals, nici ridicol, fiind, dimpotrivă, bun, simplu și maiestuos. Asta Vronski nu putea să n-o simtă. Rolurile se schimbaseră brusc. Vronski simțea superioritatea soțului și propria sa umilință, dreptatea acestuia și nedreptatea lui. Simți că soțul fusese mărinimos și în amărăciunea sa, iar el, Vronski, fusese josnic, meschin în înșelăciunea lui. Dar conștiința propriei josnicii în fața omului pe care îl disprețuisese pe nedrept era doar o mică parte din nefericirea lui. Acum se simțea nespus de nefericit din cauză că pasiunea lui pentru Anna, care i se păruse că se răcise în ultimul timp, acum, cînd știa că a pierdut-o pentru totdeauna, devenise mai puternică decît fusese vreodată. Pe timpul bolii, o văzuse în toată profunzimea ființei ei, îi cunoscuse sufletul și i se părea că n-o iubise niciodată pînă atunci. Însă acum, cînd o cunoscuse, o iubea așa cum se cuvenea s-o

iubească și fusese înjosit în fața ei, și trebuia s-o piardă pentru totdeauna, lăsîndu-i doar o amintire rușinoasă. Momentul cel mai groaznic fusese situația lui penibilă, ridicolă, cînd Aleksei Aleksandrovici îi desprinsese mîinile de pe fața arzînd de rușine. Stătea pierdut pe scara casei lui Karenin și nu știa ce să facă.

— Doriți o birjă ? întrebă ușierul.

— Da, o birjă.

Ajuns acasă după trei nopți nedormite, Vronski, fără să se dezbrace, se trînti pe canapea, își împreună mîinile și își puse capul pe ele. Avea capul greu. Imaginile, amintirile și gîndurile cele mai ciudate i se perindau prin minte cu o rapiditate și claritate extraordinară : vedea ba doctoria pe care i-o turnase bolnavei, pînă ce lingura se umpluse și lichidul curgea pe de lături, ba mîinile albe ale moașei, ba poziția ciudată a lui Aleksei Aleksandrovici, stînd în genunchi pe parchet, la marginea patului.

„Dormi ! Uită !“ își spuse el, cu calma convingere a omului sănătos că, dacă e obosit și îi e somn, va ațipi imediat. Și într-adevăr, în aceeași clipă, toate începură să i se învălmășească în cap și el prinse să se prăbușească în prăpastia uitării. Valurile mării vieții inconștiente începură să se împreuneze deasupra capului său, cînd, deodată, ca și cum ar fi fost supus unui puternic șoc electric, tresări atît de tare, încît se cutremură din tot trupul pe arcurile canapelei și, sprîjinindu-se cu mîinile, sări speriat în genunchi. Ochii îi erau larg deschiși, ca și cum n-ar fi dormit deloc. Greutatea capului și moleșeala membrelor, pe care le simțise cu o clipă mai înainte, dispăruseră subit.

„Mă puteți împrôșca cu noroi“, auzea el cuvintele lui Aleksei Aleksandrovici și îl vedea în fața lui ; vedea și chipul Annei, cu obraji roșii din cauza febrei, cu ochii strălucitori, care, cu tandrețe și dragoste, nu se uitau la el, ci la Aleksei Aleksandrovici ; își văzu figura stupidă și ridicolă, după cum i se părea lui, cînd Karenin îi dăduse deoparte mîinile cu care își acoperea fața. Își întinse din nou picioarele, se lăsă pe canapea în aceeași poziție și închise ochii.

„Dormi ! Dormi !“ își porunci iarăși. Dar, cu ochii închiși, vedea și mai clar chipul Annei, așa cum era el în memorabila seară de dinaintea curselor.

— Asta nu există și nu va exista, iar ea vrea să-și șteargă asta din amintire. Eu însă nu pot trăi fără asta. Cum să ne împăcăm? Cum să ne împăcăm? întrebă el cu voce tare și, inconștient, începu să repete aceste cuvinte. Repetarea cuvintelor întârzie apariția de noi imagini și amintiri, care, Vronski simțea asta, se îmbulzeau în capul lui. Iarăși, una după alta, extrem de repede, începură să se perinde clipele cele mai frumoase și, odată cu ele, umilințele recente. „Dă-ți mâinile deoparte!” spuse vocea Annei. El își dă mâinile deoparte și simte că are pe față o expresie stupidă și rușinată.

Stătea întins, încercînd să ațipească, deși simțea că nu are nici cea mai mică speranță și repeta mereu în șoaptă cuvinte desprinse la întîmplare dintr-o idee, dorind să stăvilească în felul acesta apariția unor imagini noi. Trase cu urechea și auzi niște cuvinte, repetate de o șoaptă ciudată, de nebun: „Nu am știut să prețuiesc, nu am știut să profit; nu am știut să prețuiesc, nu am știut să profit“.

„Ce-i asta? Sau îmi pierd mințile? se întrebă el. Se poate. De ce înnebunesc oamenii, de ce se împrușcă?” își răspunse singur și, deschizînd ochii, văzu cu uimire lîngă capul lui o pernă brodată de Varia, soția fratelui său. Atinse un ciucure al pernei și încercă să și-o amintească pe Varia, întrebîndu-se cînd a văzut-o ultima oară. Dar era chinuitor să se gîndească la altceva. „Nu, trebuie să adorm!” Mișcă perna și își puse capul pe ea, dar trebuia să se sforțeze ca să țină ochii închiși. Se ridică în capul oaselor. „Asta s-a sfîrșit pentru mine, își spuse. Trebuie să chibzuiesc ce să fac. Ce mi-a rămas?” Gîndirea lui dădu iute ocol vieții sale în afara iubirii pentru Anna.

„Ambiția? Serpuhovskoi? Societatea? Curtea?” Nu se putea opri la nimic. Toate acestea avuseseră sens mai înainte, dar acum nu mai însemnau nimic. Se ridică de pe canapea, se dezbracă de redingotă, își slăbi cureaua și, descoperindu-și pieptul păros, ca să respire mai lejer, începu să umble prin cameră. „Așa înnebunesc oamenii, repetă el, așa se împrușcă... ca să nu le fie rușine”, adăugă el cu voce tărăgănată.

Se duse la ușă și o încuie; apoi, cu privirea fixă și cu dinții încheștați, se duse la masă, luă revolverul și, cercetîndu-l, îl răsuci cu țeava încărcată în jos și căzu pe gînduri. Vreo două minute, cu capul plecat și cu o expresie de mare efort de gîndire, stătu nemișcat cu revolverul în mînă, gîndindu-se la

ceva. „Firește“, își spuse el, de parcă un raționament de durată și clar îl condusese la o concluzie indiscutabilă. În realitate însă acest „firește“, convingător pentru el, nu era decât urmarea repetării aceleiași cerc de amintiri și imagini, prin care trecuse de zeci de ori în ceasul acela. Aceleași erau și amintirile fericirii pierdute pentru totdeauna, aceeași era și imaginarea lipsei de sens a întregii lui viați viitoare, aceeași era și conștiința propriei înjosiri. Aceeași era și succesiunea acestor imagini și trăiri.

„Firește“, repetă el cînd, pentru a treia oară, gîndirea lui se îndreptă spre același cerc vrăjit de amintiri și sentimente și, lipindu-și revolverul de partea stîngă a pieptului și, zvîcnind cu putere din toată palma, ca și cum și-ar fi strîns brusc pumnul, apăsă pe trăgaci. Nu auzi detunătura, dar lovitura puternică din piept îl doborî. Voi să se agațe de marginea mesei, scăpă revolverul, se clătină și se așează pe parchet, uitîndu-se cu mirare în jurul lui. Nu-și recunoștea camera, uitîndu-se de jos la picioarele curbate ale mesei, la coșul de hîrtii, la blana de tigru. Pașii repezi ai servitorului, care scîrțiau pe parchetul din salon, îl făcură să se dezmeticească. Făcu un efort de gîndire și înțelese că stă pe dușumea și, văzînd sînge pe blana de tigru și pe propria lui mîină, își dădu seama că se împușcase.

— Ce prostie! N-am nimerit! rosti el, bîjbîind după revolver. Revolverul era aproape, însă el îl căuta mai departe. Continuînd să-l caute, se întinse în partea cealaltă și, nemaiputînd să-și mențină echilibrul, se prăbuși, sîngerînd.

Valetul elegant, cu favoriți, care se plînsese deseori cunoscuților că are nervii slabi, se sperie atît de tare, văzîndu-și stăpînul zăcînd pe parchet, încît îl lăsă să sîngereze și dădu fuga după ajutor. Peste o oră, Varia, soția fratelui lui Vronski, veni și, cu ajutorul celor trei doctori după care trimisese în toate părțile și care sosiseră odată, îl culcă pe rănit în pat și rămase lîngă el să-l îngrijească.

XIX

Greșeala făcută de Aleksei Aleksandrovici, cînd, pregătindu-se să-și întâlnească soția, nu se gîndise la eventualitatea

că aceasta se va căi cu sinceritate, că el o va ierta și ea nu va muri, această greșeală, deci, la două luni după întoarcerea lui de la Moscova, îi apărură cît se poate de clar. Dar greșeala nu se întîmplase numai fiindcă el nu prevăzuse această eventualitate, ci și fiindcă, pînă în ziua întîlnirii cu soția muribundă, el nu-și cunoscuse inima. La căpătîiul soției bolnave, pentru prima dată în viața lui se lăsase în voia sentimentului de compătimire duioasă, pe care îl trezeau în el suferințele altor oameni și de care pînă atunci se rușinase ca de o slăbiciune păgubitoare; și mila pentru ea, și căința pentru faptul că îi dorise moartea și, mai ales, însăși bucuria iertării îl făcură să simtă nu numai potolirea propriilor suferințe, ci și o împăcare sufletească de care nu mai avusese parte pînă atunci. Simțise deodată că ceea ce fusese izvorul suferințelor sale devenise izvor de bucurie spirituală; ceea ce părea imposibil de rezolvat, atunci cînd el condamna, reproșa și ura, devenise simplu și clar acum, cînd ierta și iubea.

Își iertase soția și îi era milă de ea pentru suferință și căință. Îl iertase pe Vronski și îi era milă de el, mai ales după ce auzi de fapta disperată a acestuia. Îi era milă de fiul său și, mai mult ca altădată, își reproșa acum că s-a ocupat prea puțin de el. Dar pentru fetița nou-născută încerca nu numai un sentiment de milă, ci și de tandrețe. Mai întîi, numai din compasiune, se îngrijise de fetița aceea de-abia născută și slabă, care nu era fiica lui și care, în timpul cît mama ei fusese bolnavă, rămăsese uitată de toată lumea și ar fi murit dacă nu ar fi avut el grijă de ea – și ajunsese s-o iubească fără să bage de seamă. De cîteva ori pe zi intra în odaia copilului și stătea mult timp acolo, încît doica și dădaca, timide mai întîi în prezența lui, se deprinseră cu el. Uneori, cîte o jumătate de oră, se uita în tăcere la copilul adormit, la fețișoara lui ca șofranul, pufoasă și încrețită și urmărea mișcările frunții încruntate și ale mîinilor grăsuțe cu degetele îndoite, care, cu dosul palmelor, frecau ochii și rădăcina nasului. Mai ales în asemenea momente Aleksei Aleksandrovici se simțea cu desăvîrșire liniștit și împăcat cu sine și nu vedea în situația sa nimic neobișnuit, nimic care ar fi pretins o schimbare.

Dar pe măsura trecerii timpului vedea tot mai clar că, oricît de firească era pentru el situația de acum, lumea nu va permite ca lucrurile să rămînă așa. Simțea că, pe lângă bogata forță spirituală care îi călăuzea sufletul, mai exista o forță,

brutală, la fel de autoritară sau chiar mai imperativă, care dispunea de viața lui și că această forță nu-i va lăsa liniștea smerită pe care și-o dorea. Simțea că toți îl priveau cu o mirare întrebătoare, că nu-l înțelegeau și așteptau ceva de la el. Mai ales simțea lipsa de stabilitate și de firesc în relațiile sale cu soția.

După ce trecu înduioșarea pe care perspectiva morții apropiate i-o provocase Annei, Aleksei Aleksandrovici începu să bage de seamă că soția se temea de el, se simțea stingherită în prezența lui și nu-l putea privi drept în ochi. Parcă voia să-i spună ceva, dar nu îndrăznea și, simțind și ea că relația lor nu mai poate continua, aștepta ceva de la el.

La sfârșitul lui februarie se întâmplă că micuța fiică a Annei, botezată tot Anna, se îmbolnăvi. Aleksei Aleksandrovici trecu de dimineață prin camera copilului și, dând poruncă să fie chemat doctorul, plecă la minister. Terminându-și treburile, se întoarse acasă după ora trei. Intrînd în antreu, văzu un valet frumos cu fireturi și cu o pelerină din blană de urs, ținînd în mîna o capă din blană de cîine american.

— Cine e în vizită ? întrebă Aleksei Aleksandrovici.

— Prințesa Elizaveta Feodorovna Tverskaia, îi răspunse valetul, cu un zîmbet, după cum i se păru lui Aleksei Aleksandrovici.

De-a lungul acestei perioade dificile, Aleksei Aleksandrovici băga de seamă că toate cunoștințele lui mondene, mai ales femeile, manifestau un interes aparte pentru el și pentru soția lui. La toate aceste cunoștințe observa că se bucurau de ceva și că își ascundeau cu greu bucuria ; era aceeași bucurie pe care o remarcase în ochii avocatului și o vedea acum în ochii valetului. Toți erau parcă încîntați, ca și cum se pregăteau să mărite pe cineva. Cînd îl întîlneau, cunoscătorii, cu o bucurie de-abia disimulată, îl întrebau de sănătatea soției.

Prezența prințesei Tverskaia și datorită amintirilor legate de ea, și pentru că n-o iubea, nu-i făcea plăcere lui Aleksei Aleksandrovici, așa că el se duse de-a dreptul spre camerele copiilor. În prima odaie, Serioja, cu pieptul sprijinit de masă și cu picioarele pe scaun, desena ceva, vorbind vesel. Englezoaica, o guvernantă care, în timpul bolii Annei, luase locul franțuzoaicei, stătea lîngă băiat și croșeta niște dantele. Se ridică repede, făcu o reverență și îl înghionti pe Serioja.

Aleksei Aleksandrovici își trecu palma pe creștetul copilului, răspunse la întrebarea guvernantei despre sănătatea soției și întrebă și el ce a spus doctorul despre *baby*.

— Doctorul a spus că nu-i nimic primejdios și i-a prescris băi, domnule.

— Dar pe fetiță o doare, spuse Aleksei Aleksandrovici, trăgînd cu urechea la țipetele copilului din camera alăturată.

— Cred că doica nu-i bună, domnule, spuse englezoaica, sigură pe ea.

— De ce crezi asta? întrebă el, oprindu-se.

— La fel s-a întîmplat și la contesa Paul, domnule. Copilului i se dădeau tratamente de făcut, dar pînă la urmă s-a constatat că era pur și simplu flămînd: doica nu avea lapte, domnule.

Aleksei Aleksandrovici căzu pe gînduri și, stînd așa cîteva minute, intră pe ușa cealaltă. Cu capul dat pe spate, fetița se zvîrcolea în brațele doicii și nu voia nici să primească sînul mare, care i se apropia de buze, nici să tacă, cu toate că doica și dădaca, aplecate deasupra ei, făceau: „ș-ș-ș“ pe două voci.

— Tot nu îi e mai bine? întrebă Aleksei Aleksandrovici.

— E foarte neliniștită, îi răspunse dădaca în șoaptă.

— Miss Edwards crede că, poate, doica nu are lapte.

— Și eu tot așa cred, Aleksei Aleksandrovici.

— Atunci de ce taci și nu spui nimic?

— Cui să-i spun? Anna Arkadieвна e mereu bolnavă, spuse dădaca, cu un aer nemulțumit.

Dădaca era de mult în casa lor. Și în aceste cuvinte simple ale ei, lui Aleksei Aleksandrovici i se năzări o aluzie la situația lui.

Copilul țipa și mai tare, înecîndu-se de plîns și horcăind. Dădaca dădu din mîină, se duse la fetiță, o luă din brațele doicii și începu s-o legene din mers.

— Trebuie să-l rugăm pe doctor s-o consulte pe doică, spuse Aleksei Aleksandrovici.

Doica, o femeie ce părea sănătoasă, dichisită, se sperie că-și va pierde slujba, mormăi ceva pe nas și, băgîndu-și sînul mare la loc, zîmbi cu dispreț față de bănuiala că n-ar avea lapte din belșug. Și în acest zîmbet Aleksandr Aleksandrovici găsi o bătaie de joc la adresa situației sale.

— Bietul copil! spuse dădaca, făcînd mereu „ș-ș-ș“ și continuînd să umble.

Aleksei Aleksandrovici se așeză pe un scaun și cu o expresie de suferință, de deprimare se uita la ea cum mergea încoace și încolo. După ce, în sfârșit, copilul se potoli și fu culcat în pătuțul adânc, iar dădaca, îndreptându-i perna, se îndepărtă de el, Aleksei Aleksandrovici se ridică și, mergînd cu greu în vîrfurile picioarelor, se apropie de fetiță. Cam un minut tăcu și, cu aceeași expresie deprimată, se uită la copil; dar deodată un zîmbet, mișcîndu-i părul și pielea de pe frunte, îi apără pe chip și el ieși din cameră cu aceeași băgare de seamă.

În sufragerie sună și îi porunci servitorului să trimită după doctor. Era supărat că soția nu avea grijă de acest copil splendid și, fiind prost dispus, nu voia să de ducă la ea și, de asemenea, nu voia s-o vadă pe prințesa Betsy; dar soția putea să se întrebe de ce, ca de obicei, nu intră la ea, așa că el, făcînd un efort, porni spre dormitor. Călcînd pe covorul moale, se apropie de ușă și, fără să vrea, auzi o discuție, pe care n-ar fi vrut s-o audă.

— Dacă n-ar pleca, aș înțelege refuzul dumitale și pe al lui. Dar soțul dumitale trebuie să fie mai presus de toate acestea, spuse Betsy.

— Nu o fac pentru soțul meu, ci pentru mine. Nu vreau, nu-mi mai vorbi de asta! răspunse vocea tulburată a Annei.

— Da, dar nu poți să nu-ți iei rămas-bun de la omul care a încercat să se împuște din pricina dumitale...

— Tocmai de asta nu vreau.

Cu un aer speriat și vinovat, Aleksei Aleksandrovici se opri și voi să plece fără să fie băgat în seamă. Dar, gîndindu-se că ar fi un gest lipsit de demnitate, se întoarse din nou și, tușînd, se îndreptă spre dormitor. Vocile tăcură și el intră.

Într-un capot cenușiu, cu părul tuns scurt, ce părea o perie deasă pe capul rotund, Anna stătea pe o somieră. Ca întotdeauna cînd își vedea soțul, vioiciunea de pe chipul ei dispăru brusc; își lăsă capul în jos și se uită cu neliniște la Betsy. Aceasta, îmbrăcată după ultimul răcnet al modei, cu o pălărie ce-i plutea undeva deasupra capului, ca un abajur deasupra lămpii, și într-o rochie albăstrie cu dungi stridente și piezișe într-o parte a corsajului și în partea cealaltă a jupei, ședea alături de Anna și, ținîndu-și drept talia înaltă, aproape fără sîni, își înclină capul și îl întîmpină pe Aleksei Aleksandrovici cu un surîs ironic.

— Ah, spuse ea, parcă luată prin surprindere. Mă bucur foarte mult că sînteți acasă. Nu vă arătați nicăieri și nu v-am mai văzut de cînd Anna era bolnavă. Am auzit de grijile dumneavoastră. Da, sînteți un soț extraordinar! spuse ea cu un aer plin de importanță și tandru, parcă acordîndu-i ordinul mărinimiei pentru felul cum se purta cu soția.

Aleksei Aleksandrovici se înclină cu răceală și, sărutînd mîna soției, o întrebă de sănătate.

— Cred că mi-e mai bine, îi răspunse aceasta, evitîndu-i privirea.

— Dar mi se pare că ești îmbujorată, ca și cum ai avea febră, spuse el, accentuînd cuvîntul „febră“.

— Ne-am cam luat cu vorba, spuse Betsy, și, simțind că am fost egoistă, plec.

Betsy se ridică, dar Anna, roșind deodată, o apucă repede de mînă.

— Nu, mai stai, te rog. Trebuie să-ți spun... nu, duminică, i se adresă ea lui Aleksei Aleksandrovici și roșeața i se întinse pe gît și pe frunte. Nu vreau și nu pot să-ți ascund nimic, adăugă ea.

Aleksei Aleksandrovici își trosni degetele și își lăsă capul în jos.

— Betsy mi-a spus că contele Vronski ar vrea să treacă pe la noi, ca să-și ia rămas-bun înaintea plecării la Tașkent. Nu se uita la soțul ei și pesemne se grăbea să-i spună tot, oricît de greu îi era și oricît o durea. I-am răspuns că nu-l pot primi.

— Ai spus, draga mea, că asta va depinde de Aleksei Aleksandrovici, o corectă Betsy.

— Nu, eu nu-l pot primi și asta n-ar duce la... Se opri deodată și se uită întrebător la soț (el n-o privea). Într-un cuvînt, nu vreau...

Aleksei Aleksandrovici se dădu mai aproape și voi s-o apuce de mînă.

Prima mișcare a Annei a fost să-și ferească mîna de palma lui umedă, cu venele mari și umflăte, care i-o căuta pe a ei; dar făcînd pesemne un efort, îi strînse mîna.

— Îți mulțumesc foarte mult pentru încredere, dar... spuse el, zăpăcit, simțind cu ciudă că ceea ce ar putea decide, ușor și clar, dacă ar fi singur, nu poate discuta în prezența prințesei Betsy, care reprezenta pentru el personificarea acelei forțe brutale, care trebuia să-i călăuzească viața în

ochii societății și îl împiedica să se dăruiască sentimentului său de dragoste și de iertare. Se opri, uitându-se la prințesa Tverskaia.

— Ei bine, la revedere, scumpa mea, spuse Betsy, ridicându-se. O sărută pe Anna și ieși. Aleksei Aleksandrovici o conduse.

— Aleksei Aleksandrovici! Vă știu un om cu adevărat mărinimos, spuse ea, oprindu-se în salonul mic și strângându-i mîna încă o dată, deosebit de tare. Sînt o străină, dar o iubesc pe Anna atît de mult și am atîta stimă pentru dumneavoastră, încît îmi permit să vă dau un sfat. Primiți-l. Aleksei este cinstea personificată și pleacă la Tașkent.

— Vă mulțumesc, prințesă, pentru simpatie și pentru sfaturi. Dar soția mea va hotărî singură dacă poate sau nu poate primi pe cineva.

Spuse aceste cuvinte, ridicându-și din obișnuință sprîncenele, ca să se arate demn, dar imediat se gîndi că, oricare ar fi cuvintele, de demnitate nu poate fi vorba în situația lui. Și înțelese acest lucru din zîmbetul reținut, răutăcios și ironic, cu care Betsy îl privi după această frază.

XX

În salon, Aleksei Aleksandrovici își luă rămas-bun de la Betsy, făcîndu-i o plecăciune, și se întoarse la soție. Aceasta stătea culcată, dar, auzindu-i pașii, se ridică grăbită și se așeză în poziția de mai înainte, privindu-l speriată. Karenin își dădu seama că Anna plînsese.

— Îți sînt foarte recunoscător pentru încrederea pe care mi-o acorzi, repetă el, pe scurt, fraza rostită în limba franceză de față cu Betsy și se așeză lîngă ea. Cînd vorbea rusește și o tutuia, acest „tu“ o irita peste poate pe Anna. Și îți sînt foarte recunoscător pentru hotărîrea pe care ai luat-o. Și eu cred că, dacă tot pleacă, contele Vronski n-are nici un motiv să mai treacă pe aici. De altfel...

— Am spus o dată, ce rost are să mai repet? îl întrerupse deodată Anna cu o iritare pe care nu apucase să și-o stăpînească. „N-are nici un motiv, se gîndi ea, un om care pleacă n-are nici o motiv să-și ia rămas-bun de la femeia pe care o

iubește, pentru care a vrut să moară și s-a nenorocit, și care nu poate trăi fără el. N-are nici un motiv!" Își strînse buzele și își coborî ochii strălucitori spre mâinile lui cu venele umflate, care se frecau încet una de alta.

— Să nu mai vorbim despre asta, adăugă ea, mai calmă.

— Ți-am lăsat toată libertatea să rezolvi problema asta și mă bucur foarte mult să văd că... dădu Aleksei Aleksandrovici să înceapă.

— Că dorința mea se potrivește cu a dumitale, încheie ea repede, iritată de faptul că soțul ei vorbea atît de târăgănat, în timp ce ea știa dinainte ce va spune.

— Da, întări el, iar prințesa Tverskaia are o atitudine cu totul deplasată, amestecîndu-se în cele mai dificile probleme de familie. În primul rînd, ea...

— Nu cred nimic din cele ce se spun despre ea, spuse Anna repede. Știu că mă iubește sincer.

Aleksei Aleksandrovici oftă și tăcu. Anna se juca îngrijorată cu ciucurii de la capot, privindu-l cu acel sentiment chinuitor de dezgust fizic pentru el, din cauza căruia își făcea reproșuri, dar nu putea să și-l depășească. Acum nu-și dorea decît un singur lucru : s-o scutească de prezența lui nesuferită.

— Am trimis după doctor, spuse Aleksei Aleksandrovici.

— Sînt sănătoasă, la ce bun să vină doctorul ?

— Nu, micuța țipă și, se zice, doica are lapte prea puțin.

— De ce nu m-ai lăsat s-o alăptez, cînd te-am implorat să mă lași ? Oricum (Aleksei Aleksandrovici înțelese ce însemna acest „oricum“), e copil și au să-l omoare. Sună și porunci să-i fie adusă fetița. Am cerut s-o alăptez, nu mi s-a permis și acum tot mie mi se reproșează.

— Nu-ți reproșez...

— Nu, îmi reproșezi ! Doamne ! De ce n-am murit ! Și izbucni în plîns. Iartă-mă, sînt iritată, sînt nedreaptă, spuse ea, venindu-și în fire. Dar pleacă...

„Nu, asta nu poate rămîne așa“, își spuse cu hotărîre Aleksei Aleksandrovici, ieșind din camera soției.

Niciodată pînă atunci nu-i apăruse cu mai multă claritate situația imposibilă în care se afla el în ochii înaltei societăți, nu resimțise mai limpede ura soției față de el și, în general, atotputernicia acelei forțe brutale și misterioase, care, în pofida stării lui sufletești, îi diriguia viața și-i pretindea să-i îndeplinească voința și să-și schimbe atitudinea față de soție.

Vedea clar că societatea și soția îi cereau ceva, dar ce anume – el nu putea înțelege. Simțea că din această cauză în sufletul lui se ridica un sentiment de răutate, care-i tulbura liniștea și anula toate meritele jertfei sale. Considera că pentru Anna era mai bine că pună capăt contactelor cu Vronski, dar, dacă acest lucru era imposibil, el era gata chiar și să permită din nou aceste relații, numai să nu-și facă copiii de rușine, să nu-i piardă și să nu-și schimbe situația. Oricât de rău ar fi fost, era totuși mai bine decît o ruptură, în urma căreia Anna se punea într-o situație fără ieșire, rușinoasă, iar el pierdea tot ce iubea. Dar se simțea neputincios; știa dinainte că toți erau împotriva lor și că nu-i vor permite să facă ceea ce lui i se părea firesc și bine, ci îl vor sili să facă ceea ce era rău, dar necesar după părerea lor.

XXI

Betsy nu apucase încă să iasă din salon, cînd Stepan Arkadici, de-abia sosit de la Eliseev, unde se primiseră stridii proaspete, se întîlni cu ea în ușă.

— Ah! Prințesă! Ce întîlnire plăcută! spuse Oblonski. Iar eu v-am căutat acasă!

— E o întîlnire de-o clipă, pentru că plec, îi zise Betsy, zîmbind și trăgîndu-și mînușa.

— Stați, prințesă, lăsați mînușa și permiteți-mi să vă sărut mîna. Pentru nimic nu-i sînt mai recunoscător revenirii modei de altădată decît pentru sărutarea mîinilor. Îi sărută mîna lui Betsy. Atunci cînd ne vedem?

— Nu meritați, îi răspunse Betsy, zîmbind.

— Ba merit, și foarte mult, fiindcă am devenit omul cel mai serios. Nu-mi aranjez numai problemele mele de familie, ci și pe ale altora, spuse el cu o expresie plină de importanță.

— Ah, mă bucur foarte mult! spuse Betsy, înțelegînd pe loc că Oblonski vorbea despre Anna. Și revenind în salon, se opriră într-un colț. O omoară, șopti Betsy cu un aer semnificativ. Așa ceva nu se poate, nu se poate...

— Mă bucur că așa credeți, spuse Stepan Arkadici, clătînînd din cap cu o expresie serioasă, îndurerată și

compătimitoare întipărită pe față. Din pricina asta am sosit la Petersburg.

— Tot orașul vorbește despre asta, spuse ea. E o situație imposibilă. Anna se topește văzînd cu ochii. El nu înțelege că Anna este una dintre femeile care nu pot glumi cu sentimentele lor. Nu-i loc decît pentru una din două : sau s-o ducă de aici, purtîndu-se energic, sau să divorțeze. Dar așa o sufocă.

— Da, da... chiar așa... spuse, oftînd, Oblonski. Pentru asta am venit. Adică, propriu-zis, nu pentru asta... Am fost făcut șambelan și trebuie să mulțumesc. Însă, în primul rînd, trebuie să rezolv chestiunea asta.

— Atunci să vă ajute Dumnezeu ! spuse Betsy.

Conducînd-o pe prințesa Betsy pînă în vestibul, sărutîndu-i mîna încă o dată, ceva mai sus de mînușă, acolo unde se zbate pulsul, și mai îndrugîndu-i niște bazaconii atît de indecente, încît prințesa nu mai știa dacă trebuie să se supere sau să rîdă, Stepan Arkadici se duse la sora lui. O găsi plîngînd.

Cu toată buna lui dispoziție care făcea să reverse împrejur valuri de veselie, Stepan Arkadici adoptă imediat, foarte firesc, tonul compătimator, poetic-exaltat, care se potrivea cu starea ei de spirit. O întrebă de sănătate și cum și-a petrecut dimineața.

— Foarte, foarte rău. Și ziua, și dimineața, și toate zilele precedente și următoare, îi răspunse Anna.

— Mi se pare că te lași copleșită de gînduri negre. Trebuie să te scuturi, trebuie să privești viața drept în față. Știu că ți-e greu, dar...

— Am auzit că femeile îi iubesc pe bărbați chiar pentru viciile lor, începu brusc Anna, dar eu îl urăsc pentru virtuțile lui. Nu pot trăi cu el. Înțelege-mă, înfățișarea lui acționează fizic asupra mea și îmi ies din sărîte. Nu pot, nu pot trăi cu el. Ce să mă fac ? Am fost nefericită și am crezut că nu se poate să fiu mai nefericită, dar nu mi-aș fi putut imagina starea îngrozitoare prin care trec acum. Crede-mă că, știind că e un om bun, extraordinar, că eu nu fac nici cît degetul lui cel mic, îl urăsc totuși. Îl urăsc pentru generozitatea pe care o are. Și nu-mi mai rămîne nimic, decît...

Voise să pomenească de moarte, dar Stepan Arkadici n-o lăsa să termine.

— Ești bolnavă și surescitată, spuse el. Crede-mă că exagerezi teribil de mult. Nu-i nimic îngrozitor în asta.

Și Stepan Arkadici zîmbi. În locul lui, avînd a face cu o asemenea disperare, nimeni nu și-ar fi permis să zîmbească (zîmbetul ar fi părut brutal), dar în zîmbetul lui era atîta bunătate și atîta tandrețe aproape feminină, încît zîmbetul lui nu jignează, ci alina și potolea. Cuvintele lui blînde și liniștitoare, aveau un efect calmant, ca uleiul de migdale. Și Anna simți acest lucru.

— Nu, Stiva, spuse ea. Sînt pierdută, pierdută! Mai rău decît pierdută. Încă nu sînt pierdută de tot, dar pot spune că totul s-a sfîrșit, simt că totul s-a sfîrșit. Sînt ca o strună întinsă, care trebuie să plesnească. Dar încă nu s-a sfîrșit... și se va sfîrși groaznic.

— Nu-i nimic, struna poate fi slăbită încetul cu încetul. Nu există situație fără ieșire.

— M-am gîndit, m-am tot gîndit. Numai una singură...

După privirea ei speriată, el înțelese din nou că această singură ieșire, după părerea ei, era moartea și nu o lăsa să termine ce avea de spus.

— Ba deloc, spuse el, dă-mi voie. Tu nu-ți poți vedea situația, așa cum o văd eu. Dă-mi voie să-ți spun părerea mea sinceră. Surîse din nou, cu fereală, arătîndu-și zîmbetul de migdale. Am să încep cu începutul : te-ai măritat cu un bărbat cu douăzeci de ani mai bătrîn decît tine. Te-ai măritat fără dragoste și fără să știi ce-i dragostea. Să zicem că asta a fost o greșeală.

— O greșeală groaznică! spuse Anna.

— Însă repet : acesta este un fapt împlinit. Apoi ai avut, să zicem, ghinionul să iubești pe altcineva decît pe soțul tău. E un ghinion, dar tot un fapt împlinit. Și soțul tău ți-a acceptat și ți-a iertat fapta. Se oprea după fiecare frază, așteptînd-o să riposteze, dar Anna nu răspundea nimic. Asta-i așa. Acum se pune problema : mai poți trăi în continuare alături de soțul tău? Vrei asta? El vrea asta?

— Nu știu nimic, nimic.

— Dar singură ai spus că nu-l mai poți suporta.

— Nu, n-am spus. Mă dezic. Nu știu și nu înțeleg nimic.

— Da, dar dă-mi voie...

— Tu nu poți să înțelegi. Simt că zbor cu capul în jos într-o prăpastie și că nu trebuie să mă salvez. Și nici nu pot.

— Nu-i nimic, punem ceva dedesubt și te prindem. Te înțeleg, înțeleg că nu poți să-ți iei curajul de a-ți exprima dorința, sentimentul.

— Nu vreau nimic, nimic... doar să se termine toate.

— Dar el vede asta, știe. Crezi că lui îi e mai ușor decât ție? Te chinuiești, se chinuiește și el — și ce poate ieși din asta? În vreme ce divorțul le-ar dezlega pe toate, își expuse el, nu fără un anumit efort, ideea principală și îi aruncă o privire plină de subînțeles.

Anna nu-i răspunse nimic și își clătină a negație capul tuns. Însă, după expresia feței ei, care se luminase deodată de frumusețea de odinioară, Stepan Arkadici înțelese că ea nu-și dorea acest lucru numai pentru că i se părea o fericire imposibilă.

— Mi-e tare milă de voi! Și ce fericit aș fi, dacă aș aranja asta! spuse Stepan Arkadici, zîmbind cu mai mult curaj. Nu spune, nu spune nimic. Nu-mi doresc decât ca Domnul să mă ajute să spun ceea ce simt. Mă duc la el.

Anna îl privi cu ochii ei îngîndurați și strălucitori și nu spuse nimic.

XXII

Cu aerul oarecum solemn cu care se așeza în fotoliul său de președinte de la birou, Stepan Arkadici intră în cabinetul lui Aleksei Aleksandrovici. Cu mâinile la spate, acesta se plimba prin cameră și se gîndea și el la lucrurile pe care Stepan Arkadici le discutase cu soția lui.

— Nu te deranjez? întrebă Stepan Arkadici simțind deodată, la vederea cumnatului, un sentiment de jenă, cu care nu era obișnuit. Ca să-și ascundă jena, scoase o tabacheră cum-părată de curînd, care avea un sistem nou de deschidere, și, după ce-i adulmecă pielea, luă din ea o țigară.

— Nu, îi răspunse, fără chef, Aleksei Aleksandrovici. Ai nevoie de ceva?

— Dar, aș vrea... trebuie să... da, trebuie să stăm de vorbă, spuse Stepan Arkadici, mirîndu-se de sfiala neobișnuită pe care o simțea.

Sentimentul acesta era atît de neașteptat și de ciudat, încît Stepan Arkadici nu crezu că era vocea conștiinței, care îi spunea că ceea ce avea de gînd să facă era ceva rău. Făcu un efort și își învinse timiditatea, care-l cuprinsese.

— Sper că ești convins de dragostea mea pentru Anna și de atașamentul sincer și respectul pe care ți-l port, spuse el, roșind.

Aleksei Aleksandrovici se opri și nu-i răspunse nimic, dar chipul lui îl uimi pe Stepan Arkadici prin expresia lui de jertfă supusă.

— Aveam intenția... voiam să vorbim despre sora mea și despre relația dintre voi, spuse Stepan Arkadici, luptînd încă cu timiditatea, cu care nu era obișnuit.

Aleksei Aleksandrovici surîse trist, își privi cumnatul și, fără să-i răspundă, se duse la masă, luă de pe ea o scrisoare începută și i-o întinse.

— Nici eu n-am încetat să mă gîndesc la asta. Și uite ce am început să-i scriu, presupunînd că în formă scrisă mă voi exprima mai bine și că prezența mea o irită, zise el, întinzîndu-i scrisoarea.

Stepan Arkadici luă scrisoarea, se uită cu o uimire confuză la ochii tulburi, care îl țintuiau, și începu să citească.

„Văd că suporti cu greu prezența mea. Oricît de greu mi-a fost să mă conving de asta, văd că așa este și nu poate fi altfel. Nu te acuz, dar Dumnezeu îmi e martor că, văzîndu-te în timpul bolii dumitale, m-am hotărît din tot sufletul să uit tot ce a fost între noi și să încep o viață nouă. Nu-mi pare rău și nu voi regreta niciodată ce am făcut; dar n-am dorit decît un singur lucru, binele dumitale, și l-am dorit din tot sufletul și văd acum că nu am izbutit. Spune-mi chiar dumneata ce ți-ar da fericire adevărată și liniște sufletească. Mă supun cu totul voinței și spiritului dumitale de dreptate.“

Stepan Arkadici îi dădu scrisoarea înapoi și, cu aceeași nedumerire, continuă să-și privească cumnatul, neștiind ce să spună. Tăcerea lor era atît de jenantă, încît buzele lui Stepan Arkadici tremurau dureros în timp ce tăcea, fără să-și ia ochii de pe chipul lui Karenin.

— Iată ce am vrut să-i spun, zise Aleksei Aleksandrovici, întorcîndu-se cu spatele.

— Da, da... făcu Stepan Arkadici, dar nu era în stare să-i răspundă, pentru că ochii îi erau podidiți de lacrimi. Da, da. Te înțeleg, rosti el pînă la urmă.

— Vreau să știu ce-și dorește, zise Aleksei Aleksandrovici.

— Mă tem că nici ea nu-și înțelege situația. Nu este în măsură să dea verdicte, se corectă Stepan Arkadici. E strivită, este literalmente strivită de mărinimia ta. Dacă va citi scrisoarea asta, nu va fi în stare să spună nimic, doar își va pleca și mai jos capul.

— Da, dar ce-i de făcut în cazul acesta? Cum să-i explic... cum să-i aflu dorința?

— Dacă-mi dai voie să-ți spun părerea mea, cred că de tine depinde să indici direct măsurile pe care le crezi necesare pentru a pune capăt situației.

— Prin urmare, crezi că trebuie să-i pun capăt? îl întrerupse Aleksei Aleksandrovici. Dar cum? adăugă el, făcând un gest neobișnuit cu mâinile în dreptul ochilor. Nu văd nici o ieșire posibilă.

— Din orice situație există ieșire, spuse Stepan Arkadici, ridicându-se și înviorându-se. A fost o vreme când voiai s-o rupi... Dacă acum te convingi că nu puteți să vă asigurați fericirea reciprocă...

— Fericirea poate fi înțeleasă în fel și chip. Dar să zicem că sînt de acord cu orice, că nu vreau nimic. Care-i ieșirea din situația noastră?

— Dacă vrei să afli care-i părerea mea, spuse Stepan Arkadici cu același zîmbet blînd, gîngăș și dulce ca de migdale, cu care îi vorbise Annei. Acest zîmbet blînd era atît de convingător, încît Aleksei Aleksandrovici, fără să vrea, simțindu-și slăbiciunea și lăsîndu-se în voia ei, era gata să dea crezare la tot ce urma să-i spună Stepan Arkadici. Asta ea nu ți-o va spune niciodată. Dar un lucru este posibil, există un lucru pe care și-l poate dori, continuă Stepan Arkadici, și acest lucru este încetarea relațiilor și a tuturor amintirilor legate de ele. După părerea mea, în situația voastră este nevoie să stabiliți niște relații noi între voi. Și aceste relații nu pot fi stabilite decît prin libertatea ambelor părți.

— Prin divorț, îl întrerupse cu dezgust Aleksei Aleksandrovici.

— Da, cred că prin divorț. Da, prin divorț, repetă Stepan Arkadici și roși. În toate privințele, aceasta este cea mai bună soluție pentru doi soți, aflați într-o situație ca a voastră. Ce-i de făcut, dacă soții au ajuns la concluzia că le este imposibil să mai trăiască împreună? Asta se poate întîmpla oricînd.

Aleksei Aleksandrovici oftă din greu și închise ochii. Aici mai trebuie avut în vedere un singur lucru : dacă unul dintre soți dorește să se recăsătorească. Dacă nu, totul e foarte simplu, spuse Stepan Arkadici, din ce în ce mai puțin jenat.

Încruntat de emoție, Aleksei Aleksandrovici mormăi ceva și nu-i răspunse nimic. Tot ceea ce lui Stepan Arkadici i se părea așa de simplu, fusese frământat de mii de ori de Aleksei Aleksandrovici. Și toate acestea nu numai că nu i se păreau simple deloc, ci i se păreau imposibile. Divorțul, ale cărui amănunte acum le știa, i se părea imposibil pentru că sentimentul propriei demnități și respectul față de religie nu-i permiteau să ia asupra lui acuzațiile de adulter fictiv și încă și mai puțin să admită ca soției lui, pe care o iertase, pe care o iubea, să-i fie incriminată infidelitatea și să fie făcută de rușine. Divorțul îi părea imposibil și din alte motive, mai importante.

Ce-l așteaptă pe fiul lui, în cazul divorțului. Era imposibil să-l lase cu maică-sa. Mama divorțată va avea familia ei nelegitimă, în care situația lui de copil vitreg și educația ar fi, după toate probabilitățile, foarte proaste. Să-l oprească la el ? Știa că ar fi o răzbunare din partea lui și nu voia acest lucru. Dar, pe lângă toate acestea, divorțul i se părea imposibil lui Aleksei Aleksandrovici în primul rînd pentru că, acceptîndu-l, o nenorocă pe Anna. I se întipăriseră adînc în inimă cuvintele pe care Daria Aleksandrovna i le spusese la Moscova și anume că, hotărîndu-se să dea divorț, nu se gîndește decît la el și nu-și dă seama că astfel o distruge definitiv pe Anna. Și el, punînd în legătură aceste cuvinte cu iertarea, cu atașamentul lui pentru copii, le înțelegea acum în felul său. Să accepte divorțul, să-i dea libertatea însemna, în opinia lui, să-și refuze ultima legătură cu viața copiilor, pe care îi iubea, și s-o lipsească pe Anna de ultimul sprijin pe calea binelui, condamnînd-o astfel la pieire. Știa că după divorț Anna s-ar lua cu Vronski și această legătură ar fi nelegitimă și criminală, pentru că o soție, conform sensului legilor bisericii, nu se poate recăsători atîta timp cît soțul ei trăiește. „Se va lua cu el și peste un an sau doi el o va părăsi, iar ea va intra imediat într-o nouă relație, se gîndi Aleksei Aleksandrovici. Și eu, acceptînd un divorț nelegiuit, voi fi vinovat de pieirea ei“. La toate acestea chibzuise de sute de ori și era convins că divorțul nu numai că nu era ceva simplu, cum spunea cumnatul lui, ci

ceva absolut imposibil. Nu credea nici un cuvînt pe care i-l spunea Stepan Arkadici, la fiecare cuvînt al lui avea mii de contraargumente, dar îl asculta, simțind că în cuvintele acestuia se exprima forța aceea atotputernică și brutală, care îi diriguiește viața și căreia trebuie să i se supună.

— Toată chestiunea se rezumă la condițiile în care ești de acord să divorțezi. Anna nu vrea nimic, nu îndrăznește să-ți ceară nimic, lasă totul la voia mărinimiei tale.

„Doamne! Doamne! De ce?“ se întrebă Aleksei Aleksandrovici, amintindu-și amănuntele unui divorț, la care soțul ar lua toată vina asupra sa și, cu același gest cu care Vronski își acoperise chipul, își acoperi și el fața, încercînd să-și ascundă rușinea.

— Ești tulburat, te înțeleg. Dar dacă te gîndești bine...

„Și acelaia care te lovește peste obrazul drept, întinde-i-l și pe cel stîng, iar acelaia care-ți ia haina dă-i și cămașa“, se gîndi Aleksei Aleksandrovici.

— Da, da! strigă el cu voce stridentă. Iau rușinea asupra mea, îmi dau chiar și fiul, dar... dar n-ar fi mai bine s-o lăsăm baltă? De altfel, fă ce vrei...

Și el, întorcîndu-se cu spatele către cumnatul său, în așa fel încît acesta să nu-l poată vedea, se așeză pe un scaun de lîngă fereastră. Se simțea amărît, îi era rușine; dar împreună cu această amărăciune și cu această rușine, avea un sentiment de bucurie și de înduioșare față de măreția smereniei sale.

Stepan Arkadici era impresionat și tăcea.

— Aleksei, crede-mă că Anna va aprecia mărinimia ta, spuse el. Dar pesemne că așa a fost voia lui Dumnezeu, adăugă el și, rostind aceste cuvinte, își dădu seama ce prostie spusese și se abțînu cu greu să nu zîmbească de propria tîmpenie.

Aleksei Aleksandrovici voi să-i răspundă ceva, dar lacrimile nu-l lăsară.

— E o nenorocire fatală și trebuie s-o recunoști. Eu consider că această nenorocire e un fapt împlinit și voi încerca să vă ajut pe amîndoi, spuse Stepan Arkadici.

Cînd ieși din camera cumnatului său, Stepan Arkadici era mișcat, dar asta nu-l împiedica să fie mulțumit că a rezolvat cu succes această problemă, întrucît era convins că Aleksei Aleksandrovici nu se va dezice de cuvintele sale. La această

mulțumire se adăuga și ideea că, după ce se va pune capăt acestei istorii, își va întreba soția și prietenii apropiați : „Ce diferență este între mine și împărat? Împăratul asistă la schimbarea gărzii și nimănui nu-i e mai bine din pricina asta, pe cînd eu am făcut o mică schimbare, un divorț, și trei oameni se simt ușurați. Sau : Ce asemănare există între mine și împărat? Cînd... De altfel, găsesc eu ceva mai bun“, își spuse el, zîmbind.

XXIII

Rana lui Vronski era gravă, deși glonțul nu-i atinsese inima. Cîteva zile s-a zbătut între viață și moarte. Cînd, pentru prima oară, a fost în stare să vorbească, la el în cameră nu se afla decît Varia, soția fratelui său.

— Varia! spuse el, privind-o cu asprime. M-am împușcat din întîmplare. Și te rog să nu vorbești niciodată despre asta. Așa să le spui la toți. Altfel ar fi prea stupid!

Fără să-i răspundă, Varia se aplecă deasupra lui și îi privi fața, zîmbind de bucurie. Ochii lui Vronski erau senini, nu erau injectați de febră, dar o priveau cu asprime.

— Ei, slavă Domnului! spuse ea. Nu te doare?

— Mă doare puțin aici. Îi arată pieptul.

— Atunci lasă-mă să te pansez.

Strîngîndu-și fălcile mari, el o privi în timp ce îl pansa. După ce termină, îi spuse :

— Nu delirez. Te rog, fă în așa fel încît să nu se spună că am vrut să mă împușc.

— Nimeni nu spune. Numai că sper că n-o să te mai împuști din întîmplare, spuse ea cu un zîmbet întrebător.

— Cred că nu, deși ar fi fost mai bine...

Și zîmbi posomorît.

În pofida acestor cuvinte și a zîmbetului, care o speriase atît de mult pe Varia, după ce-i trecu inflamația și rana începu să i se vindece, Vronski simți că s-a descotorosit cu totul de o parte a amărăciunii sale. Prin această faptă, parcă își spălase rușinea și înjosirea, pe care le simțea mai înainte. Acum se putea gîndi liniștit la Aleksei Aleksandrovici. Recunoștea întreaga mărinimie a acestuia și nu se mai simțea umilit. Mai

mult chiar, intră din nou în vechiul făgaș al vieții sale. Avea posibilitatea să se uite fără rușine în ochii oamenilor și putea trăi, călăuzindu-se după obișnuințele sale. Singurul lucru, pe care nu și-l putea smulge din inimă, cu toate că lupta neconținut cu acest sentiment, era regretul aproape disperat că a pierdut-o pe Anna pentru totdeauna. Faptul că acum, după ce-și răscumpăraseră vina față de soț, trebuia să renunțe la ea și să nu se mai pună niciodată între Anna, cu căința ei, și Aleksei Aleksandrovici – era o hotărâre fermă a inimii lui; dar nu-și putea smulge din inimă părerea de rău pentru pierderea dragostei ei, nu-și putea șterge din amintire clipele de fericire pe care le cunoscuse alături de ea, pe care le prețuisese atât de puțin atunci și care acum îl urmăreau cu tot farmecul lor.

Serpuhovskoi pusese la cale această numire la Tașkent și Vronski, fără cea mai mică ezitare, acceptase propunerea. Dar pe măsură ce se apropia ziua plecării, tot mai greu devenea pentru el sacrificiul pe care, considera el, era obligat să-l facă.

Rana i se vindecase și Vronski ieșea din casă, pregătindu-se pentru plecarea la Tașkent.

„S-o mai văd o dată și apoi să mă bag în pământ, să mor!“ se gândea el, și făcând vizitele de rămas-bun, îi destăinuise lui Betsy acest gând. Cu această solie Betsy fusese la Anna și îi adusese un răspuns negativ.

„Cu atât mai bine, își spuse Vronski, primind această veste. Ar fi o slăbiciune, care m-ar seca de ultimele puteri.“

A doua zi veni chiar Betsy și îl anunță că, prin Oblonski, primise vestea sigură că Aleksei Aleksandrovici îi acordă divorțul și de aceea o poate vedea.

Fără să-și facă griji că ar trebui s-o expedieze pe Betsy, uitînd de hotărârile sale, neîntrebînd cînd se poate, unde e soțul, Vronski plecă imediat la Karenini. Urcă scara în fugă, fără să vadă pe nimeni și nimic și, cu pași repezi, abia abținîndu-se să nu alerge, intră în camera ei. Și fără să se gîndească sau să bage de seamă dacă nu cumva în cameră mai erau și alții, o îmbrățișă și începu să-i acopere cu sărutări fața, mîinile și gîtul.

Anna se pregătise pentru această întîlnire, se gîndise ce-i va spune, dar nu izbuti să-i spună nimic din toate acestea; pasiunea lui o cuprinsese și pe ea. Voia să-l potolească, să se potolească și ea, dar era prea tîrziu. Sentimentul lui i se

transmise și ei. Buzele îi tremurau atît de tare, încît mult timp nu putu să spună nimic.

— Da, ai pus stăpînire pe mine și sînt a ta, rosti ea, în cele din urmă, strîngîndu-i mîna la piept.

— Așa trebuia să se întîmple! spuse el. Cît trăim, așa trebuie să fie. Acum știi asta.

— E adevărat, spuse ea, făcîndu-se tot mai palidă și cu-prinzîndu-i capul cu palmele. Totuși, există ceva înfricoșător în asta, după toate cîte-au fost.

— Totul va trece, totul va trece, vom fi fericiți! Dragostea noastră, dacă s-ar putea înteți, s-ar înteți din cauză că are ceva înfricoșător în ea, spuse el, ridicînd capul, zîmbind și dezvelindu-și dinții puternici.

Și ea nu putu să nu-i răspundă tot cu un zîmbet – nu vorbelor, ci ochilor lui îndrăgostiți. Îi luă mîna și își mîngîie cu ea obrazii reci și părul scurt.

— Nu te recunosc cu părul acesta scurt. Te-ai făcut și mai frumoasă. Parcă ai fi un băiat. Dar ești atît de palidă!

— Da, sînt foarte slăbită, spuse ea, zîmbind. Și buzele începură să-i tremure din nou.

— O să mergem în Italia și acolo o să te întremezi, spuse el.

— Oare chiar e posibil să fim ca doi soți, ca o familie? întrebă ea, privindu-l de aproape în ochi.

— Nu mă miră decît că a putut fi altfel cîndva.

— Stiva spune că *el* e de acord cu toate, dar eu nu pot accepta mărînimia *lui*, spuse ea, privind îngîndurată pe lîngă chipul lui Vronski. Nu mai vreau divorțul, acum mi-e totuna. Numai că nu știu ce va hotărî în privința lui Serioja.

Vronski nu putea nicidecum să înțeleagă cum de ea era în stare, în acel moment al întîlnirii, să se gîndească și să-și aducă aminte de copilul ei, de divorț. Oare nu era totuna?

— Nu mai vorbi despre asta, nu te mai gîndi, spuse el, răsucindu-i mîna în palma lui și încercînd să-i atragă atenția; dar ea se uita mereu în altă parte.

— Ah, de ce n-am murit, ar fi fost mai bine! spuse ea și, fără hohote de plîns, lacrimile începură să i se scurgă pe obraji; însă încerca să surîdă, ca să nu-l întristeze.

În lumina vechilor principii ale lui Vronski, ar fi fost rușinos și imposibil să renunțe la numirea măgulitoare și primejdioasă la Tașkent. Dar acum, fără să stea o clipă pe

gînduri, renunță și, observînd că cercurile de la curte sînt nemulțumite de fapta lui, își dădu imediat demisia.

Peste o lună, Aleksei Aleksandrovici rămase acasă singur cu băiatul, iar Anna și Vronski plecară în străinătate, fără să obțină divorțul și renunțînd categoric la el.

Partea a V-a

I

Prințesa Șcerbațkaia era de părere că nunta nu se putea face pînă în post, fiindcă nu mai rămăseseră decît cinci săptămîni și pînă atunci trusoul nu putea fi gata nici pe jumătate ; dar nu putea să nu fie de acord cu Levin că, după post, ar fi fost prea tîrziu, deoarece o mătușă bătrînă a prințului Șcerbațki era foarte bolnavă și putea muri curînd, iar doliul ar fi amînat și mai mult nunta. Și de aceea, hotărîndu-se să împartă trusoul în două, în trusoul mare și cel mic, prințesa acceptă să se facă nunta înaintea postului. Se gîndi să pregătească acum tot trusoul cel mic, iar pe cel mare să-l trimită pe urmă și se supără foarte tare pe Levin fiindcă acesta nu-i putea nicidecum răspunde serios dacă este de acord cu asta sau nu. Această soluție era cu atît mai comodă, cu cît tinerii căsătoriți aveau să plece, imediat după nuntă, la țară, unde lucrurile din trusoul mare nu le trebuiau.

Levin continua să se afle în aceeași stare de nebunie în care i se părea că el și fericirea lui constituie principalul și unicul scop al întregului univers și că acum nu mai trebuie să se gîndească și să aibă grijă de nimic, că totul este și va fi făcut pentru el de alții. Nici măcar nu avea planuri sau scopuri pentru viața viitoare ; îi lăsase pe alții să rezolve, știind că totul va fi perfect. Fratele lui, Serghei Ivanovici, Stepan Arkadici și contesa îl călăuzeau în tot ce avea de făcut. El era întru totul de acord cu tot ce îi propuneau aceștia. Fratele împrumutase bani pentru el, prințesa îl sfătuisese să plece din Moscova imediat după nuntă. Stepan Arkadici îl îndemnase să plece în străinătate. Levin era de acord cu orice. „Faceți ce vreți, dacă asta vă bucură. Sînt fericit și fericirea mea nu va fi nici mai mare, nici mai mică, orice ați face voi“, se gîndea el. Cînd îi transmise lui Kitty sfatul lui Stepan Arkadici despre plecarea în străinătate, se miră foarte mult că ea nu era de

acord, ci avea în privința vieții lor viitoare niște pretenții ale ei, bine definite. Kitty știa că Levin are ceva de făcut la țară și că ține la ceea ce face. După cum vedea Levin, Kitty nu numai că nu înțelegea această ocupație, dar nici nu voia s-o înțeleagă. Totuși, asta n-o împiedica să considere că îndeltnicirea respectivă era foarte importantă. Și pentru că știa că vor avea casa la țară, nu dorea să plece în străinătate, unde nu era locul ei de trai, ci acolo unde le va fi căminul. Această intenție precis formulată îl uimi pe Levin. Însă, întrucât lui îi era totuna, îl rugă imediat pe Stepan Arkadici, ca și cum asta ar fi fost obligația lui, să plece la moșie și să aranjeze lucrurile așa cum știe el, cu bunul lui gust, de care nu ducea lipsă.

— Totuși, ascultă-mă, îi spuse o dată Stepan Arkadici lui Levin, după ce se întorsese de la moșie, unde aranjase totul pentru sosirea tinerilor căsătoriți, ai adevărîntă că te-ai spovedit?

— Nu. Dar de ce mă întrebi?

— Fără asta nu te poți cununa.

— Vai, vai, vai! strigă Levin. Mi se pare că n-am mai postit de vreo nouă ani. Nici nu m-am gîndit.

— Frumos din partea ta! spuse, rîzînd, Stepan Arkadici. Și mai zici că eu sînt nihilist! Totuși, așa nu se poate. Trebuie să postești.

— Păi cînd? N-au mai rămas decît patru zile.

Stepan Arkadici aranjă și spovedania. Și Levin începu să postească. Pentru el, ca om necredincios, dar care respecta credința celorlalți, prezența și participarea la orice ritual bisericesc erau foarte grele. Acum, în dispoziția sufletească în care se afla, plină de simțire față de toate și de moliciune, această necesitate de a se preface nu i se părea doar dificilă, ci și cu totul imposibilă. Acum, aflat în plină glorie, în plină înflorire, trebuia sau să mintă, sau să comită un sacrilegiu. Nu se simțea în stare să facă nici una, nici alta. Însă, oricît îl descusu pe Stepan Arkadici dacă n-ar putea primi adevărînta și fără să postească, acesta îi spuse că nu era cu putință.

— Ce mare lucru ai de făcut? Două zile! Și preotul e un bătrîn foarte simpatic și deștept. Are să-ți scoată măsseaua asta fără să-ți dai seama.

Stînd în picioare la prima liturghie, Levin încercă să-și reîmprospăteze în minte puternicul sentiment religios pe care

îl avusese între şaisprezece şi şaptesprezece ani. Dar se convinge de îndată că acest lucru este, pentru el, absolut imposibil. Încercă să ia totul ca pe un simplu obicei, cum ar fi vizitele; dar simţi că nici pe asta nu poate s-o facă. Faţă de religie, ca şi majoritatea contemporanilor săi, Levin se afla în situaţia cea mai incertă. Nu putea crede, dar în acelaşi timp nu era ferm convins că religia este ceva greşit. Şi de aceea, nefiind în stare să creadă că ceea ce face este important, dar neputînd nici trata lucrurile cu indiferenţă, ca pe o formalitate lipsită de sens, în timpul cît posti se simţi stingherit şi ruşinat făcînd un lucru pe care nu-l înţelegea, şi de aceea, aşa cum îi spunea vocea lăuntrică, totul era fals şi urît.

În timpul slujbei asculta rugăciunile, ba încercînd să le atribuie o semnificaţie care nu s-ar fi aflat în divergenţă cu vederile sale, ba simţind că nu poate înţelege şi trebuie să le critice, străduindu-se să nu le asculte, şi se lăsa în voia gîndurilor, observaţiilor şi amintirilor sale, care îi umblau prin cap cu o vioiciune neobişnuită în timp ce lîncezea în biserică.

Stătu la liturgie, la vecernie şi la rînduielile de seară şi a doua zi, sculîndu-se mai devreme ca de obicei, fără să-şi bea ceaiul, veni la biserică la ora opt ca să asculte rînduielile de dimineaţă şi să se spovedească.

În biserică nu erau decît un soldat cerşetor, două bătrîne şi slujitorii altarului.

Un diacon tînăr, cu cele două jumătăţi ale spinării lui lungi bine reliefate pe sub stofa subţire a anterului, îl întîmpină şi de îndată, apropiindu-se de masa de lîngă zid, începu să citească rînduielile. Pe măsura citirii, mai ales în cazul repetării dese şi repezi a aceluiaşi cuvinte: „Doamne, miluieşte“, care sunau ca: „mileşte, mileşte“, Levin simţea că gîndirea îi e închisă şi pecetluită şi că nu se cade s-o atingă şi s-o zgîndărească acum, ca nu cumva să iasă vreo încurcătură şi de aceea, stînd în picioare în spatele diaconului, fără să asculte şi fără să înţeleagă nimic, era absorbit de gîndurile sale. „Are mîinile extraordinar de expresive“, se gîndi el, amintindu-şi cum stătuseră, în seara precedentă, la masa din colţ. Nu aveau despre ce-şi vorbi, ca aproape întotdeauna în perioada aceea, şi Kitty, punîndu-şi o mînă pe masă, îşi strîngea şi îşi desfăcea palma şi rîdea singură, uitîndu-se la mişcarea pe care o făcea. Îşi aminti cum sărutase mîna aceea, iar apoi îi studiasse liniile convergente din palma trandafirie. „Iar

milește“, își zise el, făcându-și semnul crucii, aplecându-se și privind îndoirea suplă a spinării diaconului. „Mi-a luat pe urmă mîna și s-a uitat la linii. «Ai mîna foarte frumoasă», mi-a spus“. Și Levin se uită la mîna lui, apoi la mîna scurtă a diaconului. „Da, se termină curînd, se gîndi el. Nu, mi se pare că a luat-o din nou de la început, își spuse Levin, ascultînd rugăciunile. Nu, se sfîrșește, uite că face mătănii pînă-n pămînt. Așa-i întotdeauna înainte de încheiere.“

Luînd discret, cu palma ieșită din manșeta de catifea ieftină, bancnota de trei ruble, diaconul îi spuse lui Levin că-l va înscris și, bocănind vioi cu cizmele noi pe lespezile bisericii goale, intră în altar. Peste cîteva clipe își scoase capul de acolo și-i făcu semn să vină. Gîndirea, ferecată pînă atunci, începu să se miște în capul lui Levin, dar el se grăbi s-o alunge. „Se aranjează cumva“, își spuse el și porni spre amvon. Urcă treptele și, luînd-o la dreapta, îl văzu pe preot. Bătrînul preot, cu barba rară și încărunțită pe jumătate, cu ochii blînzi, stătea în picioare lîngă analoghion și răsfoia un trebnic. Făcîndu-i lui Levin o plecăciune ușoară, preotul începu imediat, cu glasul lui obișnuit, să citească rugăciunile. După ce le termină, se aplecă pînă în pămînt și se întoarse cu fața spre Levin.

— Hristos sălășluiește aici nevăzut, primind spovedania domniei voastre, spuse el, arătînd la icoana Răstignirii. Credeți în tot ce ne învață sfînta biserică apostolicească? continuă el, luîndu-și ochii de pe chipul lui Levin și împreunîndu-și mîinile sub patrafir.

— M-am îndoit, mă îndoiesc de toate, rosti Levin, cu o voce care nu-i plăcu nici lui, și tăcu.

Preotul lăasă să treacă vreo cîteva clipe, să vadă dacă nu mai spune nimic și, vorbind repede și rotunjind sunetul „o“, cum se pronunță acesta în gubernia Vladimir, spuse:

— Îndoielile se trag de la slăbiciunea omenească, însă noi trebuie să ne rugăm pentru ca Dumnezeu cel milostiv să ne întărească. Ce păcate mai deosebite aveți? continuă el fără nici o pauză, parcă încercînd să nu piardă timpul.

— Principalul meu păcat este îndoiala. Mă îndoiesc de toate și cel mai adesea mă aflu în îndoială.

— Îndoielile se trag de la slăbiciunea omenească, repetă preotul aceleași cuvinte. De ce anume vă îndoiiți cu precădere?

— Mă îndoiesc de toate. Uneori mă îndoiesc pînă și de existența lui Dumnezeu, spuse Levin fără să vrea și se îngrozi de lipsa de bună-cuviință a vorbelor sale. Dar acestea nu părău să aibă vreun efect asupra preotului.

— Ce îndoială poate să fie în existența lui Dumnezeu? se grăbi el să întrebe, cu un zîmbet abia perceptibil.

Levin tăcu.

— Cum vă puteți îndoi de existența Ziditorului, cînd vedeți cele zidite de El? continuă preotul cu vocea grăbită, obișnuită cu asemenea discuții. Cine a împodobit cu aștri bolta cerească? Cine a înveșmîntat pămîntul în frumusețea lui? Cine altul dacă nu Ziditorul? spuse el, privind-l întrebător pe Levin.

Levin simțea că n-ar fi cuviincios să intre într-o dispută filosofică cu preotul și de aceea, drept răspuns, nu zise decît ceea ce avea legătură cu întrebarea.

— Nu știu, îi răspunse el.

— Nu știți? Atunci cum vă îndoiiți că Dumnezeu a zidit totul? întrebă preotul, cu o nedumerire veselă.

— Nu înțeleg nimic, spuse Levin, roșind și simțind că vorbele lui sînt stupide și nu pot să nu fie stupide în situația aceea.

— Închinați-vă și rugați-vă lui Dumnezeu. Pînă și sfinții părinți au avut îndoieli și l-au rugat pe Dumnezeu să-i întărească în credința lor. Diavolul are mare putere, dar noi nu trebuie să ne lăsăm ispitiți de el. Închinați-vă lui Dumnezeu, rugați-l. Închinați-vă lui Dumnezeu, repetă el, grăbit.

Preotul tăcu un timp, căzînd parcă pe gînduri.

— După cum am aflat, vă pregătiți să vă căsătoriți cu fiica unui enoriaș și fiu duhovnicesc al meu, prințul Șcerbațki, adăugă el, cu un zîmbet. E o fată minunată!

— Da, răspunse Levin, roșind din pricina spuselor preotului. „De ce trebuia să mă întrebe de asta la spovedanie?” se gîndi el.

Parcă ghicindu-i gîndul, preotul îi spuse:

— Vă pregătiți să vă căsătoriți și Dumnezeu, poate, vă va răsplăti cu urmași, nu-i așa? Ia spuneți, ce educație le puteți da copilașilor dumneavoastră, dacă nu ați biruit în sine ispita diavolului, care vă duce la necredință? Dacă vă iubiți copilul, om bun fiind, nu-i veți dori numai bogăție și onoruri, îi veți dori mîntuirea, educarea spirituală cu lumina adevărului.

Nu-i așa ? Ce-i veți răspunde, cînd copilașul nevinovat o să vă întrebe ? „Tată, cine a făcut toate cîte mă farmecă pe lume : pămîntul, apele, soarele, florile, iarba ?“ Oare îi veți răspunde : „Nu știu“ ? Nu puteți să nu știți, cînd Domnul Dumnezeu, din mare mila Sa, v-a arătat asta. Sau copilașul dumneavoastră o să întrebe : „Ce mă așteaptă în viața de dincolo de mormînt ?“ Ce-i veți răspunde ? Îl veți lăsa în ispita lumii și a diavolului ? Asta nu-i bine ! spuse el și se opri, aplecîndu-și capul pe-o parte și privindu-l pe Levin cu ochii lui buni, sfioși.

Acum Levin nu-i răspunse nimic și nu pentru că nu voia să intre în dispută cu preotul, ci pentru că nimeni nu-i mai pusese asemenea întrebări ; iar cînd copilașii le vor pune, va avea timp ca să se gîndească la răspunsuri.

— Intrați într-o perioadă a vieții, continuă preotul, cînd trebuie să vă alegeți o cale și să vă țineți de ea. Rugați-vă lui Dumnezeu și El, în bunătatea Lui, vă va ajuta și vă va milui, încheie el. „Doamne și Dumnezeul nostru Iisuse Hristoase, cu harul și darurile tale iartă păcatele robului tău...“ Și, sfîrșind rugăciunea de dezlegare, preotul îl binecuvîntă și-l lăsa să plece.

Întorcîndu-se în seara aceea acasă, Levin avea sentimentul de bucurie că situația aceea jenantă luase sfîrșit și luase sfîrșit în așa fel, încît el nu fusese nevoit să mintă. Pe lîngă asta, îi rămase amintirea vagă a faptului că cele spuse de bătrînul acela simpatic și bun la suflet nu erau niște cuvinte chiar atît de stupide, cum i se păruse de prima dată, ci că în ele există ceva ce se cerea lămurit.

„Bineînțeles, nu acum, își spuse Levin, ci altă dată, mai tîrziu.“ Mai mult ca înainte, Levin simțea acum că în sufletul lui există ceva neclar și murdar și că, în privința religiei, se afla în situația pe care o observase atît de bine la alții, care nu-i plăcea și pe care i-o reproșa amicului său Sviajski.

Petrecîndu-și seara cu logodnica și cu Dolly, Levin era deosebit de vesel și, explicîndu-i lui Stepan Arkadici starea de exaltare în care se afla, îi spuse că se simte vesel ca un cîine care a fost învățat să sară printr-un cerc și care, înțelegînd pînă la urmă și făcînd ce i se cere, scheaună și, dînd din coadă, sare de bucurie pe mese și pe pervazurile de la ferestre.

II

În ziua nunții, după cum era obiceiul (asupra respectării tuturor obiceiurilor insistaseră cu strictețe prințesa și Daria Aleksandrovna), Levin nu se văzu cu logodnica și prânzi la hotel, împreună cu trei burlaci, care se adunaseră întâmplător la el: Serghei Ivanovici, Katavasov, un coleg de universitate, acum profesor de științele naturii, pe care, întâlnindu-l, Levin îl adusese cu forța, și Cirikov, cavalerul său de onoare, judecător de pace la Moscova și tovarăș al lui Levin la vânătoarea de urși. Prânzul era foarte vesel. Serghei Ivanovici se afla în cea mai bună dispoziție sufletească și se amuza de originalitatea lui Katavasov. Katavasov, simțind că originalitatea lui este prețuită și înțeleasă, făcea paradă de ea. Cirikov susținea cu bucurie și voie bună orice conversație.

— Uite, spuse Katavasov, lungind cuvintele cu obișnuința căpătată la catedră, ce băiat capabil a fost prietenul nostru Konstantin Dmitrici. Vorbesc despre cei absenți, pentru că el nu mai există. Și știința o iubea atunci, la ieșirea din universitate, și avea interese omenești; acum însă o jumătate din capacitățile lui sînt întrebuintate pentru a se înșela singur, iar cealaltă jumătate pentru a justifica această înșelăciune.

— N-am mai văzut un adversar al căsătoriei mai hotărît ca dumneata, spuse Serghei Ivanovici.

— Nu, nu sînt adversar. Sînt adeptul diviziunii muncii. Oamenii care nu pot face nimic trebuie să facă oameni, iar ceilalți – să contribuie la educarea și fericirea lor. Așa înțeleg eu lucrurile. Sînt o groază de amatori care ar vrea să confunde aceste două meserii, dar eu nu fac parte dintre ei⁴³.

— Ce bucuros o să fiu cînd o să aflu că te-ai îndrăgostit! spuse Levin. Te rog, invită-mă la nunta dumatăle!

— Chiar sînt îndrăgostit.

— Da, de o caracatiță. Știi, i se adresă Levin fratelui său, Mihail Semionici scrie o lucrare despre alimentație și...

— Vezi că încurci lucrurile! Nu interesează despre ce e lucrarea. Problema e că într-adevăr eu îmi iubesc caracatița.

— Dar nu te-ar împiedica să-ți iubești soția.

— Caracatița, nu, dar soția m-ar împiedica.

— De ce?

— O să vezi. Uite, dumitale îți place gospodăria, vînătoarea – păzea!

— Azi a venit Arhip și a spus că la Prudnoe sînt o mulțime de elani și doi urși, spuse Cirikov.

— Ei bine, o să-i vînezi fără mine.

— Asta așa-i, spuse Serghei Ivanovici. Și pe mai departe trebuie să-ți iei adio de la vînătoarea de urși – n-o să te lase soția!

Levin zîmbi. Gîndul că soția n-o să-l lase îi plăcu atît de mult, încît era gata să renunțe pentru totdeauna la plăcerea de a vedea urșii.

— Mie însă îmi pare rău că cei doi urși vor fi vînați fără dumneata, spuse Cirikov. Ți-aduci aminte cum a fost ultima dată la Hapilovo? Ar fi o vînătoare excelentă.

Levin nu voi să-i dezamăgească de faptul că undeva poate fi ceva frumos fără vînătoare și de aceea nu spuse nimic.

— Nu degeaba a apărut obiceiul de a-ți lua rămas-bun de la viața de burlac, spuse Serghei Ivanovici. Oricît de fericit ai fi, îți pare rău după libertate.

— Mărturisește că te simți precum eroul lui Gogol, că-ți vine să sari pe fereastră⁴⁴.

— Cu siguranță că așa se simte, dar nu vrea să recunoască! spuse Katavasov și izbucni într-un rîs zgomotos.

— Ei bine, fereastra-i deschisă... Să plecăm chiar acum la Tver! Ursoaica-i singură, putem s-o luăm de-a dreptul din bîrlog. Zău, hai să plecăm cu trenul de ora cinci! Iar aici n-au decît să facă ce vor, spuse Cirikov, zîmbind.

— Uite, zău, spuse Levin cu un zîmbet, nu pot să-mi găsesc în suflet acest sentiment de regret după libertate!

— Păi în sufletul dumitale acum e un asemenea haos, că nu poți găsi nimic, îi spuse Katavasov. Așteaptă să te dezmeticești puțin și o să găsești!

— Nu, aș simți, măcar un pic, că, pe lîngă sentimentul meu (nu voise să rostească față de el cuvîntul „dragoste”)... și pe lîngă fericirea mea, îmi pare totuși rău că-mi pierd libertatea... Dimpotrivă, mă bucur de această pierdere a libertății.

— Rău! Iată un caz disperat! spuse Katavasov. Ei, să bem totuși pentru vindecarea lui și să-i dorim ca măcar a suta parte din vise să i se împlinească. Și asta ar fi o fericire, cum nu s-a mai văzut pe pămînt!

Musafirii plecară curînd după masă, ca să apuce să se schimbe pentru nuntă.

Rămînînd singur și amintindu-și vorbele acestor holtei, Levin se mai întrebă încă o dată dacă are în suflet sentimentul de părere de rău după libertatea pierdută, despre care vorbeau ei. Își puse această întrebare și zîmbi. „Libertate? La ce bun libertatea? Libertate înseamnă să iubești și să dorești, să ai dorințele și gîndurile ei, adică să nu ai nici un fel de libertate – iată ce-i fericirea!”

„Dar oare îi cunosc gîndurile, dorințele, sentimentele?” îi șopti deodată o vocea. Zîmbetul dispăru de pe chipul lui și Levin căzu pe gînduri. Și subit se simți cuprins de un sentiment ciudat. Se simți cuprins de spaimă și de îndoială, îndoială de toate.

„Și dacă nu mă iubește? Dacă se mărită cu mine numai ca să se mărite? Dacă nici ea nu știe ce face? se întrebă el. Își poate veni în fire și, imediat după nuntă, poate înțelege că nu mă iubește și nu mă poate iubi. Și prin cap începură să-i treacă gîndurile cele mai ciudate, cele mai urîte despre Kitty. Era gelos pe Vronski ca și cu un an mai înainte, de parcă serata la care o văzuse cu acesta fusese în ajun. O suspecta că nu-i mărturisise totul.

Sări repede în picioare. „Nu, așa nu se poate! își spuse el cu disperare. Mă duc la ea, o întreb, îi spun pentru ultima oară: Sîntem liberi, n-ar fi mai bine să ne oprim? Tot ar fi mai bine decît veșnica nefericire, rușinea, infidelitatea!!” Cu disperare în inimă și urîndu-i pe toți oamenii, pe el însuși, pe ea, ieși din hotel și plecă la Kitty.

Nimeni nu-l aștepta. O găsi în camerele din spate. Stătea pe un cufăr și îi dădea niște porunci cameristei, răscolind o mulțime de rochii colorate, puse pe spătarele scaunelor și pe parchet.

— Ah! exclamă ea, văzîndu-l și luminîndu-se cu toată ființa ei de bucurie. Tu, dumneata, aici? (Pînă în ziua aceea îi spunea cînd „tu”, cînd „dumneata“.) Nu m-am așteptat! Mă uitam la rochiile mele de fată și mă gîndeam cui să le împart...

— Ah! E foarte bine! spuse el, uitîndu-se încruntat la cameristă.

— Du-te, Duniașă, te chem eu mai tîrziu, spuse Kitty. Ce-i cu tine? îl întrebă ea, tutuindu-l fără ezitare de îndată de fata

ieși. Îi văzuse chipul ciudat, tulburat și posomorât și o apucase spaima.

— Kitty! Mă chinuiesc! Nu mă mai pot chinui singur! izbucni el cu disperare în glas, oprindu-se în fața ei și privind-o implorator în ochi. Își dăduse seama, privindu-i chipul iubitor și sincer, că nu poate ieși nimic din ceea ce avea de gând să-i spună, dar era nevoie s-o facă, pentru ca ea să-i împrăștie singură îndoielile. Am venit să-ți spun că încă nu e prea târziu. Putem să renunțăm la nuntă și să îndreptăm lucrurile.

— Ce? Nu înțeleg nimic. Ce-i cu tine?

— Ceea ce ți-am spus de o mie de ori și nu pot uita... că nu te merit. Tu nu puteai accepta să te măriți cu mine. Gîndește-te. Ai greșit. Gîndește-te bine. Nu mă poți iubi... Dacă... mai bine spune-mi, zise Levin, fără să se uite la ea. Voi fi nefericit. Ceilalți n-au decît să spună ce vor; orice altceva e mai bine decît nefericirea... Ar fi mai bine acum, cînd mai este încă timp...

— Nu înțeleg, îi răspunse ea speriată. Vrei să spui că renunți... fiindcă nu se cade?

— Da, dacă nu mă iubești.

— Ți-ai ieșit din minți! strigă Kitty, înroșindu-se de furie.

Dar chipul lui era atît de jalnic, încît ea își stăpîni furia și, aruncînd rochiile de pe fotoliu, se așeză mai aproape de el.

— Ce ai în cap? Spune-mi tot.

— Cred că nu poți să mă iubești. De ce m-ai putea iubi?

— Dumnezeuule! De ce aș putea? repetă ea și izbucni în plîns.

— Ah, ce am făcut! strigă Levin și, îngenunchind în fața ei, începu să-i sărute mîinile.

Cînd, peste cinci minute, prințesa intră în cameră, îi găsi împăcați cu totul. Kitty nu numai că îl convinsese că îl iubește, dar chiar, răspunzîndu-i la întrebarea de ce îl iubește, îi explicase de ce. Îi spusese că îl iubește pentru că îl înțelege în toată ființa lui, pentru că știe ce trebuie el să iubească și pentru că tot ce iubește el e frumos. Și lui Levin argumentele ei i se părură cît se poate de clare. Cînd prințesa intră în cameră, ei ședeau pe cufăr unul lîngă altul, alegeau rochiile și se certau pentru rochia cafenie pe care Kitty o purtase atunci cînd Levin îi ceruse mîna. Kitty voia să i-o dea Duniașei, iar

Levin insista să n-o dea nimănui, iar Duniașei să-i dăruiască o rochie albastră.

— Cum nu înțelegi. Duniașa e brunetă, n-are să-i stea bine... M-am gândit la toate.

Aflînd de ce a venit, prințesa se supără jumătate în glumă, jumătate în serios și îl trimise acasă să se îmbrace și s-o lase în pace pe Kitty să se pieptene, fiindcă Charles trebuia să vină dintr-o clipă în alta.

— Și-așa n-a mîncat nimic zilele astea și s-a făcut urîtă, iar tu o mai tulburi și cu prostiile tale, îi spuse prințesa. Du-te, du-te, dragule.

Simțindu-se vinovat și făcut de rușine, dar liniștit, Levin se întoarse la hotel. Fratele lui, Daria Aleksandrovna și Stepan Arkadici, în ținută de gală, îl așteptau ca să-l binecuvînteze cu icoana. Nu mai era timp de pierdut. Daria Aleksandrovna trebuia să treacă pe acasă, ca să-și ia băiatul pomădat și cîrlionțat, care urma să ducă icoana împreună cu mireasa. Apoi una dintre carete trebuia trimisă după cavalierul de onoare, iar cealaltă, care avea să-l ducă pe Serghei Ivanovici, urma să fie trimisă înapoi... În general, erau foarte multe combinații nespuse de complicate. Un lucru era singur: nu mai aveau vreme de pierdut, pentru că era șase și jumătate.

Din binecuvîntarea cu icoana nu ieși nimic. Stepan Arkadici își luă o poză comic-solemnă alături de soție, puse mîna pe icoană și, poruncindu-i lui Levin să se închine pînă-n pămînt, îl binecuvîntă cu un zîmbet binevoitor și ironic și îl sărută de trei ori; la fel făcu și Daria Aleksandrovna și se grăbi să plece, astfel încît se încurcă din nou în traseele prestabilite ale trăsurilor.

— Bine, uite cum facem: tu du-te cu careta noastră după băiat, iar pe Serghei Ivanovici am să-l rog să fie atît de bun să se ducă și să ne trimită cupeul înapoi.

— Cu mare plăcere.

— Vin imediat și eu, cu el. Lucrurile le-ai trimis? întrebă Stepan Arkadici.

— Le-am trimis, îi răspunse Levin și îi porunci lui Kuzma să-i aducă hainele.

III

O mulțime de lume, mai ales femei, înconjura biserica iluminată pentru cununie. Cei care nu izbutiseră să pătrundă înăuntru, se înghesuiau pe lângă ferestre, se ciorovăiau și se uitau printre gratii.

Mai mult de douăzeci de carete fuseseră aliniate de către jandarmi de-a lungul străzii. Un ofițer de poliție, tratînd gerul cu indiferență, stătea la intrare, fălindu-se cu uniforma lui strălucitoare. Mereu soseau alte trăsuri și ba doamne cu flori și cu trena ridicată, ba domni, cu chipiurile sau pălăriile negre în mîină, intrau în biserică. Înăuntru erau aprinse amîndouă candelabrele și toate luminările din fața icoanelor sfinților din partea locului. Strălucirea aurie pe fundalul iconostasului roșu, și sculptura poleită a icoanelor, și argintul policandrelor și sfeșnicelor, și lespezile pardoselii, și covorașele, și praporii înălțați lângă strane, și treptele amvonului, și vechile cărți cu ferecătura înnegrită, și anteriele, și stiharele – totul era scaldat în lumină. În partea dreaptă a bisericii încălzite, în marea de fracuri și cravate albe, de uniforme și stofe, de catifea, atlas, coafuri, flori, mănuși lungi, umeri dezgoliți și brațe goale, vuia o rumoare de voci reținute și însuflețite, care avea ecouri ciudate sub cupola înaltă. Ori de cîte ori se auzea scîrțîitul ușii deschise, rumoarea mulțimii se potolea și toți întorceau capul, așteptîndu-se să-i vadă intrînd pe mire și pe mireasă. Dar ușa se deschisese de mai mult de zece ori și de fiecare dată își făcuse apariția un invitat sau o invitată întîrziată, care se alătura grupului de invitați din dreapta, sau o spectatoare, care îl înșelase sau îl înduplecase pe ofițerul de poliție și se amestecase în mulțimea străină din stînga. Și rudele, și străinii trecuseră de-acum prin toate fazele așteptării.

Mai întîi se așteptaseră ca mirele și mireasa să vină imediat, fără să acorde vreo atenție întîrzierii. După aceea începușeră să se uite tot mai des la ușa, întrebîndu-se dacă nu s-o fi întîmplat ceva. Apoi întîrzierea devenise jenantă, iar rudele și invitații se prefăceau că nu se gîndesc la mire și că sînt preocupați de conversația lor.

Protodiaconul, parcă ținînd să atragă atenția că timpul său este prețios, tușea nerăbdător, făcînd să tremure sticlele

de la ferestre. Din strană se auzea cum cîntăreții plictisiți ba își încercau vocile, ba își suflau nasul. Preotul îl trimitea mereu ba pe dascăl, ba pe diacon să afle dacă n-a sosit mirele, apărînd și el, cu anteriorul lui violet și cu cingătoarea brodată, în ușa laterală și așteptîndu-l pe mire. În cele din urmă, una dintre doamne, uitîndu-se la ceas, spuse: „Totuși, e ciudat!” și toți invitații se neliniștiră și începură să vorbească tare, exprimîndu-și uimirea și nemulțumirea. Unul dintre cavalerii de onoare plecă să afle ce s-a întîmplat. Între timp, Kitty, care era gata de mult, în rochia ei albă, cu voalul lung și cu coronița de lămîiță pe cap, stătea acasă în salon, împreună cu nașa și cu sora ei, doamna Lvova, așteptînd zadarnic, de o jumătate de oră, să vină cavalerul ei de onoare și să-i spună că mirele a ajuns la biserică.

În timpul acesta, numai în pantaloni, fără vestă și frac, Levin umbla încoace și încolo prin camera sa de hotel, scoțîndu-și mereu capul pe ușă și scrutînd coridorul. Dar pe coridor nu se vedea cel așteptat și el, revenind disperat în cameră și dînd din mîini, i se plîngea lui Stepan Arkadici, care fuma calm.

— A mai fost vreodată cineva într-o situație atît de tîmpită? întrebă el.

— Da, e stupid, confirmă Stepan Arkadici, zîmbind împăciuitor. Dar potolește-te, acuși ți-o aduce.

— Nu, așa ceva nu se poate! izbucni Levin, aproape turbat de furie. Și vestele astea deschise și idioate! Nu se poate! spuse el, uitîndu-se la piepții șifonați ai cămășii. Și dacă bagajele mi-au fost duse la gară? strigă el cu disperare.

— Atunci ai s-o îmbraci pe a mea.

— Trebuia s-o fi făcut de mult!

— Nu-i bine să fii caraghios... Ai răbdare! *Se drege.*

Problema era că, atunci cînd Levin ceruse hainele, Kuzma, bătrînul servitor, îi adusese fracul, vesta și tot ce trebuia.

— Dar cămașa? strigase Levin.

— Cămașa o aveți pe dumneavoastră, îi răspunsese Kuzma, cu un zîmbet calm.

Servitorului nu-i trecuse prin cap să oprească o cămașă curată și, primind poruncă să împacheteze toate lucrurile și să le ducă la familia Șcerbatki, din casa cărora în seara aceea plecau tinerii căsătoriți, făcuse întocmai, împachetase totul, în afară de pantaloni și de frac. Cămașa îmbrăcată de

dimineată era mototolită și nu putea fi îmbrăcată din pricina modei vestelor deschise în față. Să-l trimită la Șcerbațki era departe. Îl trimisese să cumpere una nouă. Valetul se întorsese spunînd că peste tot era închis, fiind duminică. Trimisese la Stepan Arkadici, i se adusese o cămașă, dar aceasta era imposibil de largă și de scurtă. Pînă la urmă, îl trimisese la Șcerbațki să desfacă bagajele. Mirele era așteptat la biserică, iar el, ca un leu în cușcă, umbla prin cameră, se uita pe coridor, își amintea cu disperare tîmpeniile pe care i le spusese lui Kitty și imaginîndu-și ce ar putea crede aceasta.

În sfîrșit, vinovatul, de-abia trăgîndu-și sufletul, dădu buzna în cameră, aducînd cămașa.

— Am ajuns în ultima clipă, spuse Kuzma. Tocmai urcau bagajele în căruță ca să le ducă la gară.

Peste trei minute, fără să se uite la ceas, ca să nu-și zgîndărească rana, Levin străbătea coridorul în fugă.

— Asta nu mai ajută la nimic, spuse Stepan Arkadici, zîmbind și venind agale în urma lui. *Se drege, se drege*, îți zic.

IV

— Au sosit! Uite-l! Care? Cel mai tînăr? Că ea, sărmana, era mai mult moartă decît vie! se auziră glasuri în mulțime atunci cînd Levin, întîmpinîndu-și mireasa la scară, intră împreună cu ea în biserică.

Stepan Arkadici îi spuse soției pricina întîrzierii și invitației, zîmbind, șușoteau între ei. Levin nu vedea nimic și pe nimeni; nu-și lua ochii de la mireasă.

Toți spuneau că Kitty se urîțise în ultimele zile și că la altar nu era nici pe departe atît de frumoasă, ca de obicei; dar lui Levin nu i se părea așa. Se uita la coafura ei înaltă, cu voalul lung, alb și cu florile albe, la gulerul plisat, înalt, care, cu o castitate aparte, îi acoperea din spate gîtul lung și i-l descoperea dinainte, îi privea talia extraordinar de subțire și i se părea mai frumoasă ca niciodată – și nu pentru că voalul, nu pentru că rochia comandată la Paris adăugau ceva frumuseții ei, ci pentru că, cu tot luxul voit al toaletei, expresia chipului ei drăgălaș, a privirii, a buzelor ei era aceeași expresie a ei, de o inocență sinceră.

— Începusem să cred că vrei să dai bir cu fugiții, îi spuse ea, zîmbindu-i.

— Mi s-a întîmplat ceva atît de stupid, încît mi-e și rușine să-ți spun, îi șopti el, roșind, și trebui să se întoarcă spre Serghei Ivanovici, care se apropiase de ei.

— Istoria ta cu cămașa e nostimă! spuse Serghei Ivanovici, clătînînd din cap și surîzînd.

— Da, da, făcu Levin, neînțelegînd ce i se spune.

— Ei, Kostea, acum trebuie să rezolvăm o problemă importantă, îi spuse Stepan Arkadici, prefăcîndu-se speriat. Tocmai acum ești în măsură să-i prețuiești însemnătatea. Lumea mă întreabă dacă să aprindă lumînări începute sau neîncepute. Diferența e de zece ruble, adăugă, schițînd un surîs cu buzele. Eu am hotărît, dar mă tem că tu n-ai să fii de acord.

Levin înțelese că era o glumă, dar nu putu să zîmbească.

— Ei, cum rămîne? Începute sau neîncepute?

— Da, da, neîncepute.

— Bine, mă bucur. Problema e rezolvată! spuse Stepan Arkadici, zîmbind. Totuși, tare se mai prostesc oamenii în situația asta, îi spuse el lui Cirikov, cînd Levin, după ce se uită zăpăcit la el, se apropie de mireasă.

— Kitty, ai grijă să calci tu mai întîi pe covor, o sfătui contesa Nordston, apropiindu-se. Bine ați mai brodit-o! i se adresă ea lui Levin.

— Ce, nu ți-e frică? o întrebă Maria Dmitrieva, o mătușă bătrînă.

— Nu ți-e frig? Ești palidă. Stai, apleacă-te! spuse sora lui Kitty, doamna Lvova, și, rotunjindu-și palmele durdulii și roșii, îi aranjă cu un zîmbet florile de pe cap.

Dolly se apropie, voi să spună ceva, dar nu fu în stare, începu să plîngă și rîse nefiresc.

Kitty se uita la toți cu același aer absent, ca și Levin. La tot ce i se spunea, nu putea răspunde decît cu un zîmbet de fericire, care acum era foarte firesc la ea.

Între timp, slujitorii altarului se îmbrăcaseră cu odăjdiile, iar preotul și diaconul se îndreptară spre analoghionul din pridvorul bisericii. Preotul i se adresă lui Levin și îi spuse ceva, dar Levin nu auzi.

— Luați-o pe mireasă de mînă și conduceți-o, îi suflă un cavalier de onoare.

Mult timp Levin nu putu să înțeleagă ce i se cere. Mult timp cei din jur îl sfătuiră și voiau de-acum să renunțe, pentru că nu o lua cu mîna care trebuia sau nu o lua de cea care trebuia, pînă cînd el înțelese că, fără să-și schimbe poziția, trebuie s-o ia cu dreapta de mîna dreaptă. Cînd, în fine, o luă cum trebuie pe mireasă de mînă, preotul făcu cîțiva pași înaintea lor și se opri lîngă analoghion. Mulțimea de rude și cunoștințe, murmurînd și foșnindu-și trenurile, îi urmă. Cineva se aplecă și îndreptă trena miresei. În biserică se făcu atîta liniște, încît se auzea cum cad picăturile de ceară.

Preotul bătrîn, cu potcapul pe cap, cu şuvițe argintii, strălucitoare de păr, care se despărteau în două după urechi, își scoase mîinile mici, bătrînești de sub felonul greu, brodat cu fir de argint și cu o cruce de aur la spate, pregătea ceva lîngă analoghion.

Stepan Arkadici se apropie cu grijă de el, îi șopti ceva, îi făcu cu ochiul lui Levin și se retrase din nou.

Preotul aprinse cele două lumînări împodobite cu flori, ținîndu-le într-o parte cu mîna stîngă, încît ceara picura încet din ele, și se întoarse cu fața spre miri. Era același preot care îl spovedise pe Levin. Se uită cu o privire obosită și tristă la mire, oftă și, scoțîndu-și de sub felon mîna dreaptă, îl binecuvîntă pe mire cu ea și la fel, dar cu o nuanță de gingășie atentă, își puse degetele împreunate pe capul aplecat al lui Kitty. Apoi le întinse lumînările și, luînd cădelnița, se îndepărtă încet de ei.

„Oare e adevărat!” se gîndi Levin și se uită la mireasă. O zări puțin de sus, din profil și, după mișcarea abia perceptibilă a buzelor și genelor, înțelese că ea îi simțise privirea. Nu întoarse capul, dar gulerul înalt, plisat se mișcă, ridicîndu-se spre urechea ei mică, trandafirie. Levin văzu că un oftat i se opri în piept și că mîna ei mică, cu mînușa lungă, în care ținea lumînarea, începuse să tremure.

Toată agitația pricinuită de cămașă, de întîrziere, discuțiile cu cunoscuții, cu rudele, nemulțumirea lor, situația lui ridicolă – toate acestea dispărură deodată și el se simți bucurios și înspăimîntat.

Protodiaconul frumos și voinic, îmbrăcat într-un stihar de argint, cu chipul încadrat de cîrlionți pieptănați, pași vioi înainte și, cu un gest obișnuit, săltîndu-și cu două degete orarul, se opri în fața preotului.

„Bi-ne-cu-vîn-tea-ză, stă-pî-ne!“ se făcură auzite încet, unul după altul, sunetele solemne, făcînd aerul să vibreze.

„Bindecuvîntat este Dumnezeuul nostru întotdeauna, acum, și pururi, și în vecii vecilor“, îi răspunse bătrînul preot, cu voce smerită și melodioasă, continuînd să pregătească ceva pe analoghion. Și, umplînd toată biserica de la ferestre pînă la bolți, armonios și larg se ridică, se întee, se opri pentru o clipă și se stinse încet acordul deplin al stranei nevăzute.

Erau rugăciuni obișnuite, pentru pacea și mîntuirea cerească, pentru sinod, pentru împărat; se rugară și pentru robii lui Dumnezeu Konstantin și Ekaterina, care se cununau în ziua aceea.

„Ca să li se trimită lor dragoste desăvîrșită, pașnică și ajutor, Domnului să ne rugăm“ – parcă respira întreaga biserică prin vocea protodiaconului.

Levin asculta aceste cuvinte și ele îl uimeau. „Cum de și-au dat seama de ajutor, chiar de ajutor? se gîndi, amintindu-și recente spaime și îndoieli. Ce știu eu? Ce pot eu face, fără ajutor, în treaba asta care mă sperie? Tocmai de ajutor am nevoie acum.“

După ce diaconul sfîrși ectenia, preotul se întoarse spre miri cu cartea în mînă:

„Dumnezeule cel veșnic, începu el cu glas smerit, armonios, Care cele risipite le împreunezi într-una și ai pus legătura neîntreruptă a dragostei, Care ai binecuvîntat pre Isaac și Rebeca și i-ai arătat pre ei moștenitori făgăduințelor Tale; Însuși binecuvîntează pre robii Tăi aceștia, Konstantin și Ekaterina, povățuindu-i pre dinșii spre tot lucrul bun. Că milostiv și iubitor de oameni ești și Ție mărire înălțăm, Tatălui, și Fiului, și Sfîntului Duh, acum și pururea, și în vecii vecilor.“ „A-a-min!“ se făcu iarăși auzit corul invizibil.

„Care cele risipite le împreunezi într-una și ai pus legătura neîntreruptă a dragostei“ – ce profunde sînt cuvintele astea și cît de bine se potrivesc cu ceea ce simt eu în clipa asta! se gîndi Levin. Oare și ea simte același lucru?

Și, întorcînd capul, îi întîlni privirea.

Și după expresia ochilor ei el trase concluzia că și ea simțea la fel. Dar nu era adevărat; ea nu înțelegea aproape deloc cuvintele slujbei⁴⁵ și nici măcar nu le asculta în timpul cununiei. Nu putea să le audă și să le înțeleagă: atît de puternic era singurul sentiment care îi umplea sufletul și devenea din

ce în ce mai intens. Sentimentul acesta era bucuria împlinirii depline a ceea ce de o lună și jumătate se împlinea în sufletul ei și, în decursul acestor șase săptămîni, o bucurase și o chinuse. În sufletul ei, ziua aceea, cînd ea, în salonul casei din Arbat, îmbrăcată în rochia cafenie, se apropiase de el tăcută și i se dăruise, se săvîrșise o ruptură totală cu viața de pînă atunci și începuse o cu totul altă viață, nouă, cu desăvîrșire necunoscută pentru ea, deși în aparență părea să-și trăiască viața de pînă atunci. Aceste șase săptămîni fusese perioada cea mai fericită și cea mai chinuitoare pentru ea. Toată viața ei, toate dorințele și speranțele erau concentrate asupra acestui om pe care nu îl înțelegea, de care o lega ceva și mai de neînțeles decît omul însuși, ceva care ba îi apropia, ba îi respingea sentimentul, și totodată ea continua să trăiască în condițiile vieții de pînă atunci. Ducînd viața dinainte, ea se îngrozea de sine, de indiferența totală și invincibilă pentru întregul ei trecut: pentru lucruri, obiceiuri, pentru oamenii pe care îi iubea și care o iubeau, pentru mama ei, amărită de această indiferență, și în primul rînd pentru tatăl ei drag, pe care îl iubise pînă atunci mai mult decît orice pe lume. Kitty ba se înspăimînta de această indiferență, ba se bucura de ceea ce o făcuse să fie indiferentă. Nu putea nici să gîndească, nici să-și dorească ceva în afara vieții alături de acest om; dar această viață nouă încă nu exista și ea nici măcar nu și-o putea imagina limpede. Trăia doar cu așteptarea, cu spaima și bucuria de nou și necunoscut. Și acum și așteptarea, și necunoscutul, și părerea de rău pentru renunțarea la viața de odinioară – totul urma să se sfîrșească și să înceapă noul. Acest nou nu putea să nu fie de temut prin necunoscutul său; dar, de temut sau nu, el se săvîrșise cu șase săptămîni în urmă în sufletul ei; iar acum doar se conștințea ceea ce demult se petrecuse în inima ei.

Întorcîndu-se din nou spre analoghion, preotul luă cu greu inelul cel mic al lui Kitty și, cerîndu-i lui Levin mîna, i-l puse pe prima încheietură a degetului. „Se cunună robul lui Dumnezeu Konstantin cu roaba lui Dumnezeu Ekaterina.“ Și, punînd inelul cel mare pe degetul lui Kitty, trandafiriu, mic, slab de-ți era milă de el, preotul rosti aceleași cuvinte.

De cîteva ori mirii încercară să-și dea seama ce li se cere să facă, dar de fiecare dată greșeau și preotul le dădea sfaturi în șoaptă. În sfîrșit, după ce făcură ce se cuvenea, preotul le făcu

semnul crucii cu inelele și îi dădu iarăși lui Kitty inelul cel mare, iar lui Levin, pe cel mic; iarăși ei se încurcară și de două ori își dădură inelele din mână în mână și, totuși, ieșea altfel decît ar fi trebuit.

Dolly, Cirikov și Stepan Arkadici ieșiră în față ca să-i ajute. Se produse o încurcătură, lumea șoptea, zîmbea, dar expresia de smerenie și solemnitate de pe chipurile mirilor nu se schimbă; dimpotrivă, încurcîndu-și mîinile, aveau priviri mai grave și mai solemne decît pînă atunci și zîmbetul, cu care Stepan Arkadici le șoptise că trebuie să-și pună fiecare inelul lui, îi îngheță fără voie pe buze. Simțea că orice zîmbet i-ar jigni.

„Că Tu dintru început ai zidit parte bărbătească și parte femeiască și de la Tine se însoțește femeia spre ajutor și spre continuarea neamului omenesc. Însuți Tu, da, Stăpîne Dumnezeu nostru, Cel Ce ai trimis adevărul preste moștenirea Ta și făgăduința Ta preste robii Tăi, părinții noștri, cei aleși ai Tăi întru fiecare neam și neam, caută spre robul Tău, Konstantin, și roaba Ta, Ekaterina, și întărește cununia lor în credință, într-un gînd, în adevăr și dragoste...”

Levin simțea din ce în ce mai mult că toate gîndurile lui despre căsătorie, despre felul cum își va aranja viața nu erau decît o copilărie și că înșurătoarea era un lucru pe care nu-l înțelegea nici pînă acum și că acum îl înțelege și mai puțin, deși se săvîrșește cu el; în pieptul lui, tremurăturile se ridicau tot mai sus și lacrimile nesupuse îi umpleau ochii.

V

La biserică era toată Moscova, veniseră toate rudele și toți cunoscuții. Și în timpul ceremoniei de cununie, în lumina strălucitoare din biserică, grupul de femei și fete gătite și de bărbați cu cravate albe, fracuri și uniforme, nu încetă sușoteala potolită și cuviincioasă, pe care o întrețineau mai ales bărbații, în timp ce femeile erau absorbite de observarea tuturor amănuntelor serviciului religios, care întotdeauna le impresionează foarte mult.

În cercul cel mai apropiat de mireasă se aflau cele două surori ale ei: Dolly și sora cea mai mare, Lvova, o femeie de o frumusețe calmă, sosită din străinătate.

— De ce o fi venit Marie la nuntă în violetul acesta închis, de parcă ar fi negru? întrebă Korsunskaia.

— E singura salvare pentru tenul ei, îi răspunse Drubețkaia. Mă mir că au făcut nunta seara. Obicei de negustori...

— E mai frumos așa. Și eu m-am cununat seara, interveni Korsunskaia și oftă, amintindu-și ce drăguță fusese în ziua aceea și ce îndrăgostit caraghios era soțul ei, pe câtă vreme acum lucrurile erau cu totul altfel.

— Se zice că acela care e cavaler de onoare de mai mult de zece ori nu se mai însoară. Am vrut să fiu a zecea oară, ca să mă asigur, dar locul era ocupat, îi spuse contele Siniavin simpaticei prințese Cearskaia, care pusese ochii pe el.

Cearskaia îi răspunse doar cu un zîmbet. Se uita la Kitty și se gîndea cum va fi și ea, alături de contele Siniavin, în situația lui Kitty și cum îi va aduce acestuia aminte gluma făcută astăzi.

Șcerbațki îi spuse bătrînei domnișoare de onoare Nikolaeva că vrea să-i pună lui Kitty cununa pe coc, ca să fie fericită.

— Nu trebuia să poarte coc, spuse Nikolaeva, care se hotărîse de mult că, dacă bătrînul văduv, pe care îl vîna, se va căsători cu ea, nunta va fi foarte simplă. Nu-mi place fastul acesta.

Serghei Ivanovici stătea de vorbă cu Daria Dmitrievna, încredințînd-o în glumă că obiceiul de a pleca după nuntă ia amploare pentru că tinerii căsătoriți se simt întotdeauna întru cîtva jenați.

— Fratele dumneavoastră poate să se mîndrească. E grozav de drăguț. Îl invidiați, nu-i așa?

— Nu mai sînt la vîrsta potrivită, Daria Dmitrievna, îi răspunse el și pe chipul lui apăru, pe neașteptate, o expresie tristă și gravă.

Stepan Arkadici îi spuse cumnatei sale calamburul despre divorț, pe care îl inventase.

— Păcat că s-a urîțit, îi spuse contesa Nordston doamnei Lvova. Și totuși, el nu face nici cît degetul ei cel mic. Nu-i așa?

— Ba mie îmi place foarte mult. Și nu pentru că e viitorul meu *beau-frère**, îi răspunse Lvova. Și ce bine se ține! E greu

* Cumnat (fr.)

să te ții bine într-o asemenea situație, să nu fii ridicol. Iar el nu-i ridicol, nu-i țeapăn, se vede că se simte mișcat.

— V-ați așteptat la asta, nu-i așa ?

— Oarecum. L-a iubit întotdeauna.

— Mda, să vedem care o să calce primul pe covor. Am sfătuit-o pe Kitty.

— N-are importanță, spuse Lvova, toate sîntem soții su-puse, așa-i în neamul nostru.

— Cînd m-am cununat cu Vasili, am călcat dinadins pri-ma. Dar dumneata, Dolly ?

Dolly stătea lîngă ele, le asculta, dar nu le răspundea. Era mișcată. Lacrimile îi dădeau ghes și n-ar fi putut să spună nimic fără să izbucnească în plîns. Se bucura pentru Kitty și Levin ; întorcîndu-se cu gîndul la nunta ei, se uita la Stepan Arkadici, care strălucea, uita prezentul și nu-și mai amintea decît de prima ei dragoste inocentă. Nu-și amintea numai de ea însăși, ci de toate femeile, prietene sau simple cunoștințe ; și le amintea în singurul moment solemn pentru ele, cînd, precum Kitty, stăteau în fața altarului cu dragostea, speranța și spaima în inimă, dezicîndu-se de trecut și pătrunzînd în viitorul misterios. Printre miresele care îi trecură prin minte, și-o aminti pe draga ei Anna, despre al cărei presupus divorț aflase de curînd unele amănunte. Și ea, la fel de curată, stătuse în fața altarului, cu flori de lămîiță pe cap și cu voal. Și acum ?

— E foarte ciudat, murmură ea.

Nu numai surorile, prietenele și rudele urmăreau cu aten-ție serviciul religios ; femeile străine, spectatoarele, cu emoție, cu sufletul la gură, se uitau, temîndu-se să nu le scape vreo mișcare, vreo expresie de pe chipul mirelui sau miresei și, în-ciudate, nu răspundeau sau adeseori nu auzeau ce le spu-neau bărbații indiferenți, care făceau observații glumețe sau fără nici o legătură cu cununia.

— De ce-o fi așa de plînsă ? O mărită cu de-a sila ?

— Cu de-a sila după un bărbat atît de chipeș ! O fi prinț ?

— Cea în atlas alb i-o fi soră ? Ia, ascultă cum o să zbiere diaconul : „Să se teamă de bărbatul ei“.

— Sînt de la Mănăstirea Ciudov ?

— Nu, de la Sinod.

— L-am întrebat pe valet. Cică o ia și-o duce îndată la moșie. Zice că-i putred de bogat. De asta au și dat-o după el.

— Da, e o pereche frumoasă.

— Iar dumneata, Maria Vlasievna, ziceai că nu se poartă crinoline largi. Ia uită-te la aceea în roșu, cică-i nevastă de ambasador, uite ce potriveală... Așa, și încă o dată așa.

— Ce mireasă drăgălașă, parc-ar fi o oiță gătită! Orice-ați spune, păcat de surata noastră.

Așa se vorbea în grupul spectatoarelor care izbutiseră să pătrundă pe ușa bisericii.

VI

Cînd slujba de logodnă se sfîrși, un slujitor al bisericii întinse în fața analoghionului din mijlocul bisericii o bucată de mătase trandafir, corul începu să cînte un psalm meșteșugit și complicat, la care basul și tenorul își răspundeau unul altuia, iar preotul, întorcîndu-se cu fața spre ei, le arătă mirilor bucata de pînză așternută. Oricît de des auziseră amîndoi că acela care va călca primul pe covor va fi capul familiei, nici Levin, nici Kitty nu-și putură aminti acest lucru atunci cînd făcură cei cîțiva pași. Nu auzeau nici părerile spuse cu voce tare, nici discuțiile aprinse despre faptul că, după cum văzuseră unii, el călcase primul, sau că, după cum observaseră alții, călcaseră amîndoi odată.

După întrebările obișnuite, dacă doresc să se căsătorească, dacă nu le-au făgăduit altora, și după răspunsurile lor, care sunau ciudat și pentru ei înșiși, începu încă o slujbă. Kitty asculta cuvintele rugăciunii, dorind și neputînd să le înțeleagă sensul. Un sentiment de triumf și de bucurie luminoasă îi umplea din ce în ce mai mult sufletul pe măsura săvîrșirii ritualului și o împiedica să fie atentă.

Rugăciunea era: „Însoțește-i pre dînșii într-un gînd; încununează-i într-un trup, dăruiește-le roadă pîntecelui, cîștigare de prunci buni“. Se pomenea că Dumnezeu a făcut-o pe femeie din coasta lui Adam și „pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa, și vor fi amîndoi un trup“, și că „taina aceasta mare este“; se cerea de la Dumnezeu să li se dea rodnicie și binecuvîntare, ca lui Isaac și Rebecăi, lui Iosif, Moise și Seforei, și ca ei să-i vadă pe fiii fiilor lor. „Totul a fost minunat, se gîndi Kitty, ascultînd

aceste cuvinte, și nu poate să fie altfel“ – și un zîmbet de fericire, care li se transmise fără voie celor ce o priveau, prinse a străluci pe chipul ei înseninat.

— Puneți-i-o pe cap! se auziră sfaturi, atunci cînd preotul le puse cununiile pe cap și Șcerbațki ținea cununia mai sus de capul miresei, cu mîna tremurîndu-i în mînușa cu trei nasturi.

— Pune-mi-o! șopti Kitty, zîmbind.

Levin se uită la ea și rămase uimit de strălucirea de bucurie care îi lumina fața: și acest sentiment, fără voie, i se transmise și lui. Ca și Kitty, era senin și vesel.

Le făcea plăcere să asculte citirea epistolei apostolicești și tunetul glasului protodiaconului la ultimul verset, așteptat cu atîta nerăbdare de publicul străin. Le făcu plăcere să soarbă din cupa întinsă vinul roșu și cald, amestecat cu apă și se bucurară și mai mult atunci cînd preotul, dîndu-și felonul pe spate și luîndu-i de mîna, îi conduse, în acompaniamentul basului care cînta „Isaia dănțuiește“, împrejurul analoghionului. Șcerbațki și Cirikov, care țineau cununiile, se încurcau în trena miresei și zîmbeau și ei și se bucurau de ceva, așa că ba rămîneau în urmă, ba se ciocneau de miri, atunci cînd preotul se oprea. Scînteia bucuriei, care se aprinsese în ființa lui Kitty, părea să li se transmită tuturor celor din biserică. Lui Levin i se părea că și preotului, și diaconului, ca și lui însuși, le venea să zîmbească.

După ce le luă cununiile de pe cap, preotul citi ultima rugăciune și îi felicită pe miri. Levin se uită la Kitty și i se păru că n-o mai văzuse niciodată așa. Era fermecătoare datorită noii fericiri ce se citea pe chipul ei. Voia să-i spună ceva, dar nu știa dacă ceremonia se încheiase. Preotul îl scoase din încurcătură. Zîmbi cu buzele sale blinde și îi spuse încet:

— Sărutați-vă soția, și dumneavoastră sărutați-vă soțul. Apoi le luă lumînările din mîna.

Levin o sărută cu grijă pe buzele surîzătoare, îi dădu brațul și, simțind o nouă și stranie intimitate, ieși din biserică. Nu-i venea să creadă și nici nu putea să creadă că ceea ce i se întîmpla era adevărat. Numai cînd privirile lor mirate și sfioase se întîlniră, crezu, pentru că simți că de-acum erau o singură ființă.

În aceeași noapte, după masa de cununie, tinerii căsătoriți plecară la țară.

VII

Vronski și Anna călătoreau de trei luni prin Europa. Vizitaseră Veneția, Roma, Neapole și de-abia sosiseră într-un orașel italian, unde voiau să rămână cîtva timp.

O mîndrețe de majordom, cu cărarea începîndu-i de la ceafă, cu chica deasă și pudrată, îmbrăcat în frac, cu o cămașă de batist, largă, albă, cu o legătură de brelocuri peste pîntecele rotund, cu mîinile băgate în buzunare, cu ochii mijiți a dispreț, îi răspundea cu asprime unui domn care se opriase în fața lui. Auzind de partea cealaltă a scării pași care urcau scara, majordomul întoarse capul și, văzîndu-l pe contele rus, care ocupa camerele cele mai bune, își scoase respectuos mîinile din buzunare și, înclinîndu-se, îi spuse că se întorsese curierul și închirierea *palazzo*-ului avusese loc. Administratorul-șef era gata să semneze contractul.

— Ah! Îmi pare foarte bine, spuse Vronski. Doamna este acasă sau nu?

— A ieșit la plimbare, dar s-a întors, îi răspunse majordomul.

Vronski își scoase de pe cap pălăria moale, cu boruri largi, își șterse cu batista fruntea transpirată și părul lăsat pînă la jumătatea urechii și pieptănat pe spate ca să-i ascundă chelia. După ce îi aruncă o privire distrată domnului care rămăsese pe loc și se uita la el, dădu să treacă.

— Domnul acesta este rus și s-a interesat de dumneavoastră, îi spuse majordomul.

Cu sentimentul de ciudă că nu scapi nicăieri de cunoscuți, amestecat cu dorința de a găsi măcar o variație în monotonia vieții, Vronski se mai uită o dată la domnul acela, care se îndepărtase cîtiva pași și se opri; și în aceeași clipă ochii lor începură să strălucească.

— Golenișcev!

— Vronski!

Într-adevăr, acesta era Golenișcev, un coleg al lui Vronski de la Corpul de Paji. La Corp, Golenișcev făcea parte din partida liberală, ieșise din școală cu grad civil și nu-și luase nici un serviciu. Cei doi colegi se despărțiseră definitiv după absolvirea școlii și după aceea nu se mai întîlniseră decît o dată.

Cu prilejul acelei întâlniri, Vronski înțelesese că Golenișcev își alesese o activitate liberală de înaltă anvergură intelectuală și, ca urmare a acesteia, era înclinat să disprețuiască activitatea și gradul lui Vronski. De aceea, la întâlnirea de atunci, Vronski îi opusese acea atitudine rece și mândră, pe care se pricepea să le-o arate oamenilor și al cărei sens era : „Poate să vă placă sau să nu vă placă modul meu de viață, dar mie mi-e absolut indiferent : trebuie să mă respectați, dacă vreți să aveți vreo legătură cu mine“. Însă Golenișcev răspunsese cu o indiferență disprețuitoare la tonul lui Vronski. S-ar fi părut că întâlnirea aceea ar fi trebuit să-i îndepărteze și mai mult. Acum însă se înseninaseră și scosese răgăte de bucurie, recunoscându-se. Vronski nu s-ar fi așteptat nicidecum să se bucure atât de mult de întâlnirea cu Golenișcev, dar cu siguranță nici el nu știa ce mult se plectisea. Uitase impresia neplăcută, rămasă de la ultima întâlnire, și cu o expresie de bucurie sinceră îi întinse mâna fostului său coleg. Aceeași expresie de bucurie înlocui aerul îngrijorat de pe fața lui Golenișcev.

— Ce bine îmi pare să te văd ! spuse Vronski, zîbind prietenos și dezgolindu-și dinții sănătoși și albi.

— Iar eu aud : Vronski, dar nu știam care. Mă bucur, mă bucur foarte mult !

— Păi hai să intrăm ? Ce mai faci ?

— E al doilea an de cînd stau aici. Lucrez !

— Ah ! făcu Vronski compătimitor. Dar să intrăm.

Și după obiceiul rușilor, în loc să spună rusește ceea ce voia să ascundă de servitori, Vronski începu să vorbească franțuzește.

— O cunoști pe Karenina ? Călătoresc împreună cu ea. La ea mă duc, spuse el în limba franceză, privindu-l în ochi pe Golenișcev.

— Ah ! Nu știam, îi răspunse cu indiferență Golenișcev, deși știa. Ai sosit de mult ?

— Eu ? De patru zile, îi răspunse Vronski, privindu-și încă o dată, fix, colegul.

„Da, e un om civilizată și vede lucrurile așa cum trebuie, își spuse el, înțelegînd semnificația privirii lui Golenișcev și schimbarea discuției. Pot să i-l prezint Annei, vede lucrurile cum trebuie.“

În cele trei luni petrecute cu Anna în străinătate, întâlnind oameni noi, Vronski își punea de fiecare dată întrebarea cum va vedea noua cunoștință relațiile sale cu Anna și cel mai adesea găsea la bărbați o înțelegere *cum trebuie*. Dar dacă cineva l-ar fi întrebat și i-ar fi întrebat pe cei care înțelegeau „cum trebuie” în ce consta această înțelegere, atunci și el, și ei s-ar fi aflat în mare dificultate.

În realitate, cei care, după părerea lui Vronski, înțelegeau „cum trebuie”, nu înțelegeau nicidecum, ci se purtau în general așa cum se poartă oamenii bine educați când sînt puși în fața unor probleme complexe și irezolvabile, care ne înconjoară viața din toate părțile — se purtau decent, evitînd aluziile și întrebările penibile. Se prefăceau că înțeleg foarte bine importanța și sensul situației, că o recunosc și chiar o aprobă, dar consideră că este deplasat și inutil să mai explice toate acestea.

Vronski își dădu seama pe loc că Golenișcev făcea parte din această categorie și de aceea era de două ori mai bucuros că-l întâlnise. Într-adevăr, de îndată ce fu introdus la Karenina, Golenișcev se comportă așa cum își dorise Vronski. Pesemne că fără cel mai mic efort evita toate discuțiile care ar fi putut deveni jenante.

N-o cunoscuse pînă atunci pe Anna și rămase uimit de frumusețea ei și, mai ales, de simplitatea cu care ea își accepta situația. Ea roși cînd Vronski îl introduse pe Golenișcev și această roșeață de copil, care îi năpădi chipul sincer și frumos, îi plăcu foarte mult musafirului. Dar cel mai mult îi plăcu că ea imediat, parcă dinadins, îi zise lui Vronski pe numele mic, Aleksei, și anunță că se mută împreună cu el într-o casă nou închiriată, căreia aici i se spune *palazzo*. Această atitudine directă și simplă pentru propria ei situație îi plăcu lui Golenișcev. Văzînd atitudinea sociabilă și veselă, energică a Annei, cunoscîndu-i pe Aleksei Aleksandrovici și pe Vronski, lui Golenișcev i se părea că o înțelege întru totul. I se părea că înțelege ceea ce ea nu înțelegea nicidecum: cum putea să se simtă energică, veselă și fericită, după ce-și făcuse soțul nefericit, părăsindu-l și pe el și pe copil, și pierzîndu-și buna reputație.

— Figurează și în ghid, spuse Golenișcev despre acel *palazzo*, pe care îl închiriasă Vronski. Acolo este un Tintoretto superb. Din ultima lui perioadă.

— Știi ce? Vremea e splendidă, hai să mergem acolo să mai aruncăm o privire, spuse Vronski, adresându-i-se Annei.

— Cu plăcere, mă duc să-mi pun pălăria. Spui că-i foarte cald? adăugă Anna, oprindu-se în ușă și uitându-se întrebător la Vronski. Și iarăși roșeața îi acoperi chipul.

După privirea ei, Vronski înțelese că Anna nu știa în ce relații voia el să fie cu Golenișcev și se temea să nu se poarte cumva altfel decît și-ar dori el.

O învălui într-o privire tandră, prelungă.

— Nu, nu e prea cald, spuse el.

Și Annei i să păru că înțelesese totul, mai cu seamă că el e mulțumit de ea; și zîmbindu-i, cu pași repezi, ieși pe ușă.

Cei doi amici se uitară unul la altul și pe chipurile amîndurora se vedea că se aflau în încurcătură: Golenișcev, care o admira în mod evident, parcă voia să spună ceva despre Anna, iar Vronski își dorea și se temea de acest lucru.

— Așa deci, spuse Vronski ca să înceapă o discuție. Te-ai stabilit aici? Ai aceeași ocupație? continuă el, amintindu-și că cineva îi spusese că Golenișcev scria ceva.

— Da. Scriu partea a doua din *Cele două principii*, îi răs-punse Golenișcev, roșind de plăcere că i se pusese această întrebare. La drept vorbind, ca să fiu exact, n-o scriu, ci o pregătesc, adun materiale. Va fi mult mai întinsă și va cuprinde aproape toate problemele. La noi, în Rusia, lumea nu vrea să priceapă că noi sîntem urmașii Bizanțului, începu el o explicație lungă, înflăcărată.

La început Vronski se simțea jenat că nu cunoștea nici primul articol din *Cele două principii*, despre care autorul vorbea ca despre un lucru cunoscut. Dar pe urmă, cînd Golenișcev începu să-și expună ideile și Vronski putu să-l urmărească, el, și fără să fie la curent cu *Cele două principii*, îl ascultă cu destul interes, pentru că Golenișcev vorbea bine. Însă Vronski era mirat și întristat de emoția iritată cu care Golenișcev vorbea despre subiectul care îl preocupa. Pe măsură ce vorbea, ochii i se aprindeau tot mai tare, se grăbea tot mai mult să le replice unor adversari imaginari și tot mai îngrijorată și mai jignită îi devenea expresia feței. Amintindu-și-l pe Golenișcev cel de altădată, care fusese un băiat slăbuț, vîoi, sociabil și aristocrat, totdeauna primul printre elevii școlii militare, Vronski nu putea nicidecum să priceapă cauza acestei iritări și nu o aproba. Mai ales nu-i plăcea că

Golenișcev, care se trăgea dintr-o familie bună, cobora la nivelul unor scribi oarecare, care îl iritau și pe care se supăra. Merita oare? Asta nu-i plăcea lui Vronski dar, cu toate acestea, simțea că Golenișcev este nefericit și îi era milă de el. Nefericirea, aproape nebunia, se vedea pe fața lui mobilă, destul de frumoasă, în timp ce el, fără să bage de seamă apariția Annei, continua să-și expună ideile în grabă și cu ardoare.

Cînd Anna ieși cu pălăria pe cap și cu pelerina pe umeri și, învîrtind umbrela cu mișcări repezi ale mîinii ei frumoase, se opri lîngă el, Vronski, cu un sentiment de ușurare, se eliberă de privirea grea a ochilor lui Golenișcev, care își plîngeau necazul, și cu un zîmbet nou se uită la prietena lui fermecătoare, plină de viață și bucurie. Golenișcev își veni cu greu în fire și în primele momente era abătut și întunecat la față, dar Anna, care era înclinată să se poarte frumos cu toată lumea (așa era ea atunci), îl învioră curînd cu atitudinea ei simplă și voioasă. Încercînd mai multe subiecte de discuție, îl atrase cu pictura, despre care el vorbea foarte frumos, iar ea îl ascultă cu atenție. Ajunseră pe jos la casa închiriată și o vizitară.

— Mă bucur de un singur lucru, îi spuse Anna lui Golenișcev pe drumul de întoarcere. Aleksei va avea un atelier frumos. Să iei neapărat camera aceea, îi zise ea lui Vronski în limba rusă, tutuindu-l, deoarece înțeleșese că Golenișcev, în singurătatea lor, va deveni un apropiat și că nu este nevoie să se ascundă de el.

— Să înțeleg că pictezi ? întrebă Golenișcev, întorcîndu-se repede spre Vronski.

— Da, m-am ocupat mai demult și acum am început să pictez puțin, îi răspunse Vronski, roșind.

— E foarte talentat, spuse Anna cu un zîmbet de bucurie. Desigur, eu n-am căderea s-o spun ! Dar și cei care se pricep au spus același lucru.

VIII

În această primă perioadă, după ce se eliberase și se însă-nătoșise repede, Anna se simțea nepermis de fericită și plină de bucuria vieții. Amintirea nefericirii soțului ei nu îi otrăvea

fericirea. Pe de o parte, această amintire era prea îngrozitoare, ca să se gîndească la ea. Pe de altă parte, nefericirea soțului îi dăruise o fericire prea mare ca să se căiască. Amintirea a tot ce se întîmplase cu ea după boală : împăcarea cu soțul, ruptura, vestea rănirii lui Vronski, apariția lui, pregătirile pentru divorț, plecarea din casa soțului, despărțirea de fiul ei – toate acestea i se păreau un vis pricinuit de febră, din care se trezise singură cu Vronski, în străinătate. Amintirea răului pe care i-l făcuse soțului îi trezea un sentiment aproape de dezgust și asemănător cu ceea ce simte un om care era pe cale să se înece și a îmbrîncit alt om, care se agățase de el. Omul acela se înecase. Bineînțeles, era o faptă urîță, dar fusese singura cale de salvare și era mai bine să nu-și aducă aminte aceste amănunte înfiorătoare.

Un singur raționament liniștitor despre fapta ei îi venise în minte atunci, în prima clipă a rupturii și, cînd ea își amintea, acum, tot trecutul, nu-și aducea aminte decît de raționamentul acela. „A fost o fatalitate să-l fac nefericit pe omul acesta, se gîndea ea, dar nu vreau să profit de această nefericire ; și eu sufăr și voi suferi ; pierd ceea ce am prețuit cel mai mult, pierd numele meu cinstit și pe fiul meu. Am săvîrșit o faptă urîță și de aceea nu vreau să fiu fericită, nu vreau divorțul și voi suferi din cauza rușinii și a despărțirii de băiat.“ Însă, oricît de sincer își dorea Anna să sufere, nu suferea. Nu avea parte de nici o rușine. Cu tactul care îi caracteriza pe amîndoi, în străinătate, evitîndu-le pe doamnele din Rusia, nu se puneau niciodată într-o situație falsă și pretutindeni întîlneau oameni care se prefăceau că le înțeleg situația mult mai bine decît și-o înțelegeau ei înșiși. Nici despărțirea de fiul ei, pe care îl iubea, n-o făcuse să sufere la început. Fetița, copilul ei, era atît de drăgălașă și o făcuse pe Anna să se atașeze atît de mult de ea de cînd n-o mai avea decît pe ea, încît Anna își amintea rar de fiul ei.

Nevoia de viață, sporită de însănătoșire, era atît de puternică și condițiile de viață erau atît de noi și de plăcute, încît Anna se simțea nepermis de fericită. Cu cît mai bine îl cunoștea pe Vronski, cu atît mai mult îl iubea. Îl iubea pentru el însuși și pentru că o iubea. Îl poseda cu totul și se bucura tot timpul. Intimitatea lui îi făcea întotdeauna plăcere. Toate trăsăturile lui de caracter, pe care i le cunoștea din ce în ce mai bine, i se păreau inexprimabil de frumoase. Înfățișarea

lui, care se schimbase de cînd purta haine civile, era pentru ea atrăgătoare ca pentru o tînră îndrăgostită. În tot ce vorbea, gîdea și făcea el, Anna vedea ceva deosebit, distins și superior. Era atît de încîntată de el, încît adeseori se speria singură: căuta și nu putea găsi la el ceva care să nu fie minunat. Nu îndrăznea să-și arate față de el conștiința propriei nimicnicii. I se părea că el, știind asta, ar înceta mai repede s-o iubească; și nu se temea acum de nimic mai mult, deși nu avea nici un motiv, decît de pierderea dragostei lui. Dar nu putea să nu-i fie recunoscătoare pentru felul cum se purta cu ea și nu putea să nu-i arate cît de mult prețuiește acest lucru. El, după părerea ei, care avusese o vocație certă pentru a se pune în serviciul statului și pentru a juca un rol de seamă, își sacrificase orgoliul de dragul ei, fără să arate vreodată nici cea mai mică părere de rău. Era, mai mult decît înainte, iubitor și respectuos cu ea și nu-l părăsea niciodată gîndul că ea nu trebuie să se simtă vreodată jenată de situația ei. El, un bărbat atît de curajos, nu numai că n-o contrazicea niciodată, dar nici nu avea propria lui voință și părea să nu aibă altă ocupație decît de a-i anticipa dorințele. Și Anna nu putea să nu aprecieze acest lucru, deși uneori se simțea împovărată de atenția încordată pe care i-o arăta Vronski, de această atmosferă plină de grijă.

În același timp, Vronski, cu toate că ceea ce își dorise atît de mult timp se împlinise, nu era cu totul fericit. Curînd simți că îndeplinirea dorinței lui nu-i dăruise decît un grăuncior din muntele de fericire, la care se așteptase. Această împlinire îi arătă eterna greșeală, pe care o fac oamenii închipuindu-și că fericirea este îndeplinirea dorințelor. La început, după ce își unise destinul cu al ei și îmbrăcase haina civilă, simțise tot farmecul libertății în general, pe care nu o cunoscuse pînă atunci, și libertatea dragostei, și fusese mulțumit, dar nu pentru mult timp. Curînd simți că în sufletul lui se înfiripă dorul de dorințe, melancolia. Independent de voința sa, începu să se agațe de fiecare capriciu trecător, luîndu-l drept dorință și scop. Șaisprezece ore din zi trebuiau ocupate cu ceva, deoarece trăiau în străinătate în deplină libertate, în afara conveniențelor mondene, care le ocupau timpul la Petersburg. Despre plăcerile vieții de celibatar, care îl preocupaseră pe Vronski în timpul călătoriilor de odinioară în străinătate, nici nu putea fi vorba, fiindcă o singură tentativă

îi pricinuisese Annei o deprimare neașteptată și disproporționată în raport cu cauza : o cină târzie cu niște cunoscuți. Aflându-se într-o situație atât de incertă, nu puteau avea relații cu societatea locală, nici cu cea a rușilor. Vizitarea punctelor de atracție turistică, nemaivorbind de faptul că totul fusese văzut, pentru Vronski, ca rus și om inteligent, nu avea importanța inexplicabilă pe care englezii se pricep s-o atribuie acestei îndeletniciri.

Și așa cum o jivină flămîndă înșfacă orice obiect peste care nimerește sperînd să găsească în el ceva de mîncare, și Vronski, absolut inconștient, se repezea ba la politică, ba la cărțile noi, ba la tablouri.

Întrucît din adolescență avusese talent la pictură și, neștiind cum să-și cheltuiască banii, începuse să colecționeze gravuri, se opri acum la pictură, începu să picteze și în această ocupație începu să-și cheltuiască surplusul de dorințe, care se cereau satisfăcute.

Avea capacitatea de a înțelege arta și de a o imita precis, cu bun-gust, și se gîndea că are toate datele necesare unui pictor, așa că, ezitînd cîtva timp în privința genului pe care urma să-l aleagă : pictură religioasă, istorică sau realistă – se apucase se picteze. Înțelegea toate genurile și se putea lăsa inspirat de toate, dar nu era în stare să-și imagineze că putea foarte bine să nu știe care sînt genurile în pictură și să se inspire direct din ceea ce are în suflet, fără să-și facă griji dacă ceea ce va picta va aparține unuia dintre genurile cunoscute. Neștiind acest lucru și inspirîndu-se nu direct din viață, ci indirect, din viața redată în artă, se inspira foarte repede și ușor și tot atât de repede și de ușor izbutea să aibă niște rezultate foarte asemănătoare genului pe care voia să-l imite.

Dintre toate genurile, cel mai mult îi plăcea cel franțuzesc, grațios și strălucitor, și în acest gen începuse s-o picteze pe Anna în costum italian, iar acest portret, atât lui, cît și celor care-l văzuseră, li se părea foarte reușit.

IX

Vechiul *palazzo*, dărăpănat, cu plafoane înalte, sculptate și cu fresce pe pereți, cu pardoselile de mozaic și cu draperii

grele din mătase galbenă la ferestrele înalte, cu vase pe console și pe șemineuri, cu uși sculptate și săli întunecoase, împodobite cu tablouri – acest *palazzo*, după ce se mutară în el, prin felul cum arăta, îl susținea pe Vronski în iluzia plăcută că nu este atît un moșier rus, un maestru de vînătoare fără slujbă, cît un admirator cultivat și un ocrotitor al artelor, pictor modest de felul lui, care, de dragul femeii iubite, a renunțat la societate, la relații, la ambiție.

Odată cu mutarea în *palazzo*, rolul ales de Vronski reuși de minune și, făcînd cunoștință prin intermediul lui Golenișcev cu cîteva persoane interesante, în primele zile se simți liniștit. Picta sub îndrumarea unui profesor italian studii după natură și se ocupa de viața italiană medievală. Viața italiană medievală îl fascina atît de mult în ultima vreme, încît începuse să poarte și pălărie medievală, și un pled peste umăr, care îi veneau foarte bine.

— Trăim și nu știm nimic, îi spuse o dată Vronski lui Golenișcev, care venise de cu dimineață la el. Ai văzut tabloul lui Mihailov? adăugă el, întinzîndu-i un ziar rusesc, de-abia primit, și arătîndu-i articolul despre un pictor rus, care locuia în același oraș și terminase un tablou, despre care se vorbea de mult și care fusese cumpărat dinainte. Articolul conținea reproșuri la adresa guvernului și Academiei pentru că pictorul acela remarcabil nu avea parte de nici un fel de încurajare și sprijin.

— L-am văzut, îi răspunse Golenișcev. Bineînțeles, nu-i lipsit de talent, dar și-a ales o direcție totalmente falsă. Este aceeași atitudine à la Ivanov-Strauss-Renan⁴⁶ față de Hristos și de pictura religioasă.

— Ce reprezintă tabloul?

— Pe Hristos în fața lui Pilat. Hristos este reprezentat ca un evreu, cu tot realismul noii școli.

Și, îndemnat de întrebarea despre conținutul tabloului spre una dintre temele sale preferate, Golenișcev începu:

— Nu înțeleg cum se pot face greșeli atît de grosolane. Hristos își are de mult imaginea bine definită în arta vechilor maeștri. Deci, dacă ei nu vor să-l reprezinte pe Dumnezeu, ci un revoluționar sau un înțelept, n-au decît să-i ia din istorie pe Socrate, pe Franklin, pe Charlotte Corday⁴⁷, însă nu pe Hristos. Ei aleg tocmai figura care nu poate fi reprezentată în artă, și apoi...

— Dar e adevărat că acest Mihailov trăiește într-o sărăcie atât de lucie? îl întreabă Vronski, gândindu-se că el, ca un Mecena rus, ar trebui să-l ajute pe pictor, indiferent dacă tabloul e bun sau rău.

— Nu prea cred. E un portretist remarcabil. Ai văzut ce portret i-a făcut doamnei Vasilcikova? Dar, mi se pare, nu vrea să mai picteze portrete și poate că de aceea n-are cu ce trăi. Eu spun că...

— N-aș putea să-l rog s-o picteze pe Anna Arkadievna? întreabă Vronski.

— De ce pe mine? sări Anna. După ce m-ai pictat tu, nu mai vreau nici un portret. Mai bine s-o picteze pe Ania (așa îi spunea fetei). Uite-o și pe Ania, adăugă ea, uitându-se pe fereastră la doică, o italiancă foarte frumoasă, care scosese fetița în grădină, după care îi aruncă imediat o privire neobservată lui Vronski. Frumoasa doică, al cărei cap Vronski îl luase drept model pentru un tablou al său, era singura amărăciune tainică din viața Annei. Pictându-i capul, Vronski îi admira frumusețea și ținuta medievală, iar Anna nu îndrăznea să recunoască nici în sinea ei că se teme să nu fie geloasă pe doică și de aceea o alinta și o răsfăța atât pe ea, cât și pe băiețelul ei.

Vronski se uită și el pe fereastră și în ochii Annei și, răsucindu-se repede spre Golenișcev, îl întreabă:

— Îl cunoști pe acest Mihailov?

— L-am întâlnit de câteva ori. Dar este un original și n-are nici un fel de educație. Este unul dintre oamenii noi, sălbatici, care pot fi întâlniți la fiecare pas; e unul dintre liber-cugetătorii educați *d'émblée** în ideile necredinței, negării și materialismului. Altădată, continuă Golenișcev, fără să observe sau fără să dorească să observe că și Anna, și Vronski voiau să vorbească, altădată liber-cugetătorul era un ins educat în ideile religiei, ale legii, ale moralității și el însuși, prin lupta și munca sa, ajungea la libera-cugetare; însă acum își face apariția un nou tip de liber-cugetători din naștere, care cresc fără măcar să fi auzit că au existat cândva legile moralei, religiei, că au existat autorități, și care cresc de-a dreptul cu ideea negării totale, adică cresc ca niște sălbatici. Mihailov este unul dintre ei. Mi se pare că e fiul unui valet de curte din

* Dintr-odată (fr.)

Moscova și n-a primit nici un fel de educație. După ce a intrat la Academie și și-a creat o reputație, nefiind om prost, a vrut să-și facă o educație. Și a recurs la ceea ce i se părea lui că este izvorul culturii, la ziare. Înțelegeți că altădată un om care dorea să se cultive, un francez, să zicem, i-ar fi studiat pe toți clasicii : și pe teologi, și pe autorii de tragedii, și pe istorici, și pe filosofi și vă dați seama ce muncă intelectuală ar fi avut de făcut. Însă acum, la noi, a dat de-a dreptul peste literatura negativistă, și-a însușit foarte repede un extras de știință negativistă și gata. Mai mult chiar : acum vreo douăzeci de ani ar fi descoperit în această literatură semnele luptei cu autoritățile, cu tradițiile seculare și din această luptă ar fi priceput că a existat și altceva ; dar acum, dă peste o literatură care nici măcar nu catadicsește să polemizeze cu vechile concepții și spune de-a dreptul : nu există nimic, *évolution*, selecție naturală, lupta pentru existență – și gata. Eu, în articolul meu...

— Știți ce ? spuse Anna, care de mult făcea niște schimburi precaute de priviri cu Vronski și știa că pe Vronski nu-l interesea educația acestui pictor și nu se gîdea decît cum să-l ajute comandîndu-i portretul ei. Știți ce ? îl întrerupse ea cu hotărîre pe Golenișcev, care turuia impetuos. Să mergem la el !

Golenișcev se dezmetici și acceptă cu plăcere. Însă, pentru că pictorul locuia într-unul din cartierele îndepărtate, hotărîră să ia o trăsură.

Peste o oră, Anna stînd alături de Golenișcev pe bancheta trăsurii, față în față cu Vronski, care ședea pe strapontină, ajunseră la o casă nouă și frumoasă, dintr-un cartier mărginaș. Aflînd de la soția portarului, care le ieșise în întîmpinare, că Mihailov primește în atelier, dar că acum e acasă, la cîțiva pași de acolo, o trimiseră la el cu cărțile lor de vizită, rugîndu-l să le permită să-i vadă tablourile.

X

Ca întotdeauna, pictorul Mihailov lucra cînd i se aduse cartea de vizită a contelui Vronski și a lui Golenișcev. De dimineață, lucrase în atelier la un tablou mare. Ajuns acasă,

se supăraseră pe soție, pentru că aceasta nu știuse să se înțeleagă cu proprietărea care cerea bani.

— De douăzeci de ori ți-am spus să nu te lansezi în explicații. Și așa ești proastă, dar, cînd începi să vorbești în italiană, te protestezi de trei ori mai mult, îi spuse el după o ceartă îndelungată.

— Atunci nu-i mai rămîne dator. Dacă aș avea bani...

— Lasă-mă în pace, pentru numele lui Dumnezeu! strigă Mihailov cu lacrimi în glas și, astupîndu-și urechile, intră în camera lui de lucru, separată de restul apartamentului printr-un perete subțire, și închise ușa în urma lui. „Aiurita!“ își spuse el și, deschizînd mapa, se apucă imediat cu înflăcărare de un desen pe care îl începuse mai demult.

Niciodată nu lucra cu atîta patimă și succes ca atunci cînd treburile îi mergeau prost și, mai ales, ca atunci cînd se certa cu soția. „Ah, dacă aș putea să dispar undeva!“ se gîndi el, continuînd să lucreze. Făcea o schiță pentru figura unui om cuprins de un acces de furie. Desenul îl făcuse mai demult, dar nu era mulțumit de el. „Nu, celălalt era mai bun... Unde-i?“ Se duse la nevastă-sa și, cu capul plecat, fără să se uite la ea, o întrebă pe fiica cea mai mare unde-i hîrtia pe care i-a dat-o. Hîrtia cu desenul la care renunțase se găsi, dar era murdară și pătată de stearină. Luă totuși desenul, îl puse pe masă și, depărtîndu-se de el și închizîndu-și ochii pe jumătate, începu să-l privească. Deodată zîmbi și prinse să dea bucuros din mîini.

— Așa, așa! rosti el și, luînd creionul, se apucă să deseneze repede. Pata de stearină îi dădea omului o nouă expresie.

Desenă această nouă expresie și deodată își aminti figura energică, cu bărbia proeminentă, a tînărului negustor de la care cumpăra țigări și figura aceea, bărbia aceea i-o făcu omului. Rîse de bucurie. Din moartă, născocită, figura deveni deodată atît de vie, încît nu mai putea fi schimbată. Figura trăia și era clar și precis conturată. Desenul putea fi retușat în funcție de figura aceea, picioarele puteau și chiar trebuiau să fie plasate altfel, poziția mîinii stîngi putea fi schimbată de tot, părul putea fi dat pe spate. Însă, făcînd aceste retușuri, el nu modifica figura, ci doar elimina ceea ce o ascundea. Parcă îndepărta voalurile din pricina cărora nu se vedea; fiecare nouă trăsătură doar accentua și mai mult întreaga

figură în toată forța ei energetică, așa cum îi apăruse deodată din pata de stearină. Când i se aduseră cărțile de vizită, făcea, cu grijă, ultimele retușuri la figură.

— Imediat, imediat!

Se duse la nevastă-sa.

— Gata, Sașa, nu mai fi supărată! îi spuse el cu sfială și zîmbindu-i tandru. Ai greșit. Și eu am greșit. Aranjez eu totul. Și, împăcîndu-se cu soția, se îmbracă cu un pardesiu de catifea măslinie la culoare, își puse pălăria pe cap și se duse la atelier. Uitase de desenul care îi reușise atît de bine. Acum era bucuros și emoționat de faptul că acești ruși importanți, sosiți cu trăsura, îi vizitau atelierul.

În privința tabloului pe care îl avea acum pe șevalet, Mihailov avea în adîncul sufletului lui părerea că nimeni nu mai pictase vreodată un asemenea tablou. Nu credea că tabloul lui era mai bun decît toate lucrările lui Rafael, dar știa că ceea ce voise să redea și redase în tabloul acela nu mai fusese redat de nimeni niciodată. Asta o știa sigur și o știa de mult, de cînd începuse să-l picteze; dar părerile oamenilor, oricine ar fi fost ei, aveau pentru el o importanță imensă și îl emoționau pînă în adîncul sufletului. Orice observație, cea mai neînsemnată, care arăta că privitorii vedeau măcar o mică parte din ceea ce vedea el în acest tablou, îl emoționa profund. Întotdeauna le atribuia privitorilor o înțelegere mai profundă decît a lui și întotdeauna își dorea de la ei ceva ce el însuși nu vedea în tabloul lui. Și adeseori, în opiniile spectatorilor, i se părea că descoperă acest lucru.

Cu pași repezi, se apropie de ușa atelierului și, în pofida emoției, îl uimi lumina molatică în care era învăluită silueta Annei, care stătea în umbra scării și-l asculta pe Golenișcev, care-i vorbea ceva cu însuflețire, și în același timp dorea pesemne să-l vadă pe pictor venind. Nici el nu-și dădu seama cum, apropiindu-se de ei, înșfăcase și înghițise această impresie, așa cum se întîmplase și cu bărbia vînzătorului de țigări, și o ascunsese undeva, de unde avea s-o scoată cînd îi va fi de trebuință. Vizitatorii, dezamăgiți dinainte de cele spuse de Golenișcev despre pictor, rămaseră și mai decepționați de înfățișarea lui. De statură mijlocie, îndesat, cu mersul repezit, cu pălăria cafenie, cu pardesiul măsliniu și cu pantalonii strîmți, în timp ce de mult se purtau pantaloni largi, și mai ales datorită feței sale late, în combinație cu

expresia de timiditate și cu dorința de a-și respecta demnitatea, Mihailov le făcu o impresie neplăcută.

— Poftiți, vă rog, spuse el, încercînd să pară indiferent și, intrînd în antreu, scoase cheia din buzunar și descuie ușa.

XI

Intrînd în atelier, pictorul Mihailov își învălui oaspeții cu încă o privire și își însemnă în memorie și expresia feței lui Vronski, mai ales pomeții obrazilor. Cu toate că instinctul lui artistic funcționa neîncetat, adunînd material, cu toate că se simțea din ce în ce mai emoționat din pricina faptului că se apropia momentul cînd munca sa va fi supusă judecății, el, pe baza unor semne imperceptibile, cu repeziciune și finețe, își făcu o idee despre cele trei persoane. Unul (Golenișcev) era rus din localitate. Mihailov nu-și mai amintea nici cum îl cheamă, nici unde îl întîlnise, nici ce vorbise cu el. Nu-și amintea decît chipul acestuia, așa cum își amintea toate chipurile văzute vreodată, dar își mai aducea aminte că acesta era trecut în memoria lui în vasta categorie a fizionomiilor fals-importante, dar sărace ca expresie. Părul lung și fruntea foarte deschisă îi dădeau chipului lui un aer de importanță, în care era doar o mică expresie infantilă, concentrată deasupra rădăcinii înguste a nasului. Vronski și Anna, după cum bănuia Mihailov, trebuiau să fie ruși de vază și bogați, care nu se pricep deloc la artă, ca toți rușii bogați, dar care se prefac că o iubesc și o apreciază. „Cu siguranță, au vizitat toate galeriile de artă veche și acum colindă atelierelor modernilor. Au fost la șarlatanul neamț și la dobitocul de prerafaelit și au venit la mine numai ca să-și completeze turneul“, se gîndi el. Cunoștea foarte bine maniera diletanților (cu cît erau mai inteligenți, cu atît mai rău) de a vizita atelierelor pictorilor contemporani numai cu scopul de a avea dreptul să spună că arta a decăzut și cu cît mai mult te uiți la lucrările pictorilor noi, cu atît mai bine îți dai seama cît de inimitabili rămîn marii maeștri din vechime. Se aștepta la toate acestea, le citea pe chipurile lor, le vedea în nonșalanța indiferentă cu care discutau între ei, cu care se uitau la manechine și busturi, plimbîndu-se lejer și așteptînd ca el să le dezvelească

tabloul. Cu toate acestea, în timp ce își întorcea schițele, ridica storurile și trăgea cearșaful, se simțea foarte emoționat și, lăsînd la o parte faptul că, după părerea lui, toți rușii de vază și bogați trebuiau să fie niște vite și niște proști, totuși Vronski și mai ales Anna îi plăceau.

— Nu doriți să vă uitați ? întrebă el, dîndu-se deoparte cu mersul lui repezit și arătînd spre tablou. Hristos dinaintea lui Pilat. *Evanghelia după Matei*, capitolul douăzeci și șapte, spuse el, simțînd că buzele încep să-i tremure de emoție. Se retrase și se opri în spatele lor.

De-a lungul celor cîteva secunde cît vizitatorii priviră, tăcuți, tabloul, Mihailov îl privi și el, și îl privi cu ochi indiferenți, străini. În aceste cîteva secunde fusese dinainte încredințat că verdictul suprem, drept va fi rostit tocmai de vizitatorii aceia, pe care îi disprețuisese cu o clipă mai înainte. Uitase tot ce crezuse pînă atunci despre tablou, în cei trei ani cît îl pictase ; uitase toate calitățile lui, care pentru el erau incontestabile ; privea tabloul cu ochii lor indiferenți, străini, și această nouă privire nu-i arăta nimic bun. În primul plan, vedea chipul înfuriat al lui Pilat și figura calmă a lui Hristos, iar în planul al doilea, siluetele slujitorilor lui Pilat și fața lui Ioan, care urmărea cu atenție tot ce se întîmplă. Fiecare figură, zămislită în imaginația lui cu propriul ei caracter, după atîtea căutări, după atîtea greșeli, retușuri, fiecare figură, care îi pricinuisese atîta suferință și-i dăruise atîta bucurie, și toate aceste personaje, de-atîtea ori strămutate pentru respectarea întregului, toate nuanțele de culoare și de tonuri, descoperite de el cu atîta greutate – toate acestea, privite acum cu ochii lor, i se păreau o banalitate repetată de o mie de ori. Chipul cel mai drag lui, al lui Hristos, centrul tabloului, care-i prilejuise atîta încîntare atunci cînd îl descoperise, totul era pierdut pentru el cînd se uită la tablou cu ochii lor. Vedea o copie bine pictată (și nici măcar bine pictată – observa acum clar o mulțime de defecte) a nenumăraților Hristoși zugrăviți de Tizian, Rafael, Rubens și a celorlorași ostași, precum și a lui Pilat. Totul era vulgar, sărac și vechi și chiar rău pictat – bălțat și fără talent. Vor avea dreptate atunci cînd, în prezența pictorului, vor rosti niște fraze de o politețe prefăcută și cînd, odată rămași singuri, îl vor compătimi și vor ride de el.

Tăcerea (deși nu se prelungise mai mult de un minut) începu să fie prea grea pentru el. Ca s-o întrerupă și să arate că nu este tulburat, făcu un efort și i se adresă lui Golenișcev.

— Mi se pare că am avut plăcerea să vă mai întâlnesc, spuse el, uitîndu-se neliniștit cînd la Anna, cînd la Vronski, ca să nu-i scape nici o trăsătură a expresiei de pe chipurile lor.

— Sigur că da! Ne-am văzut la Rossi, cred că vă amintiți, la serata cînd a recitat domnișoara aceea italiancă, noua Rachel, îi răspunse lejer Golenișcev, luîndu-și, fără cea mai mică părere de rău, ochii de la tablou și privind-l pe pictor.

Totuși, văzînd că Mihailov așteaptă o părere despre tablou, spuse :

— Tabloul dumneavoastră a avansat foarte mult de cînd l-am văzut ultima oară. Ca și atunci, și acum mă uimește în mod deosebit figura lui Pilat. Îl înțelege atît de bine pe acest om, un ins bun la suflet, de ispravă, dar funcționar pînă-n măduva oaselor, care nu știe ce face. Dar mi se pare...

Fața mobilă a lui Mihailov se însenină dintr-odată : ochii începură să-i strălucească. Voia să spună ceva, dar nu putea vorbi de emoție și se prefăcea că tușește ca să-și dreagă glasul. Oricît de scăzută era în opinia lui capacitatea lui Golenișcev de a înțelege arta, oricît de neînsemnată era observația justă despre veridicitatea expresiei feței lui Pilat ca funcționar, oricît de jignitor i se părea că această observație meschină i se făcuse prima, în timp ce nu se vorbea despre ceea ce era mai important, Mihailov era entuziasmat de această remarcă. El însuși avea despre figura lui Pilat aceeași părere ca și Golenișcev. Faptul că aceasta era doar una dintre milioanele de opinii, care, așa cum Mihailov știa foarte bine, ar fi fost toate exacte, nu micșora cu nimic importanța pe care această considerație o avea pentru el. Îl îndrăgi pe Golenișcev pentru această frază și de la starea de deprimare trecu brusc la cea de încîntare. Imediat întregul tablou prinse viață în fața lui cu complexitatea inefabilă a viului. Mihailov încercă din nou să spună că așa îl înțelesese pe Pilat, dar buzele lui tremurau nesupuse și nu putu să rostească nici un cuvînt. În acest timp, Vronski și Anna spuneau și ei ceva cu voce scăzută, ca să nu-l jignească pe pictor, în primul rînd, și, în al doilea rînd, ca să nu spună cu voce tare o prostie, care e așa de ușor de spus, vorbind despre artă așa cum se vorbește la expoziții.

Lui Mihailov i se păru că tabloul îi impresionase și pe ei. Se apropie.

— Expresia lui Hristos este extraordinară! spuse Anna. Din tot ce văzuse, această expresie îi plăcuse cel mai mult, simțea că acesta este centrul tabloului și că de aceea lauda va fi pe placul pictorului. Se vede că-i e milă de Pilat.

Și aceasta era una dintre milioanele de considerații juste care se puteau face în legătură cu tabloul și cu figura lui Hristos. Anna spusese că Lui îi e milă de Pilat. În expresia lui Hristos trebuia să fie și milă, pentru că ea cuprindea și dragostea, și liniștea nepămîntească, și acceptarea morții și conștiința zădărniciilor cuvintelor. Bineînțeles, Pilat are o expresie de funcționar, iar chipul lui Hristos exprimă milă, pentru că unul este întruchiparea vieții în trup, iar celălalt — a vieții în duh. Toate acestea și multe altele îi trecură prin minte lui Mihailov. Și iarăși fața îi străluci de încântare.

— Da, și cum e pictată figura asta, cât aer e în jurul ei! Poți să-i dai ocol, interveni Golenișcev, pesemne arătînd prin această observație că nu aprobă conținutul și ideea figurii.

— Da, măiestria e extraordinară! exclamă Vronski. Cum ies în evidență figurile din planul din spate! Asta e tehnica! spuse el, adresîndu-i-se lui Golenișcev și făcînd astfel aluzie la o discuție dintre ei despre faptul că Vronski ținea morțiș să dobîndească această tehnică.

— Da, da, e extraordinar! întăriră Golenișcev și Anna. Cu toată starea de exaltare în care se afla, observația cu privire la tehnica îl atinse dureros pe Mihailov și el, după ce îi aruncă o privire supărată lui Vronski, se posomorî dintr-odată. Auzea deseori cuvîntul „tehnică” și nu înțelegea nicidecum ce înțeleg oamenii prin el. Știa că prin acest cuvînt se înțelege abilitatea mecanică de a picta și desena, cu desăvîrșire independentă de conținut. Adeseori observase că în cazul unui elogiu adevărat, tehnica era pusă în opoziție cu meritul intrinsec al operei, de parcă se putea picta bine o compoziție proastă. Știa că trebuie să ai foarte multă precauție și prudență pentru ca, îndeplătînd un vâl, să nu-i faci rău operei, la fel ca și atunci cînd dai toate vâlurile deoparte; dar aici nu era nici o artă a picturii, nici o tehnică. Dacă unui copil sau unei bucătărese li s-ar fi relevat ceea ce vedea el, și ei ar fi putut să dezghioace cele văzute. Însă pictorul tehnicist cel mai experimentat și mai iscusit, numai prin abilitatea sa mecanică, n-ar putea

picta nimic înainte de a i se revela limitele conținutului. Mai mult chiar, vedea că, dacă tot se discuta despre tehnică, el nu putea fi lăudat pentru ea. În tot ceea ce picta și pictase vedea defecte bătătoare la ochi, pricinuite de imprudența cu care ridica vălurile, defecte pe care acum nu le mai putea retușa fără să strice întreaga operă. Și la aproape toate figurile și personajele el vedea rămășițe de vâl încă neridicate, care îi stricau tabloul.

— Aș spune un singur lucru, dacă mi-ați permite să fac o observație... încep Golenișcev.

— Ah, mă bucur și chiar vă rog, spuse Mihailov, zîbind forțat.

— Faptul că la dumneavoastră El este omul-Dumnezeu și nu Dumnezeu-om. De altfel, știu că așa ați vrut.

— N-am putut picta un Hristos pe care nu-l am în suflet, îi spuse, posac, Mihailov.

— Da, însă, în cazul acesta, dacă îmi permiteți să-mi spun ideea... Tabloul dumneavoastră este atât de frumos, încît observația mea nu-i poate dăuna cu nimic, și apoi aceasta este părerea mea personală. La dumneavoastră e altceva. Însuși motivul e altul. Dar să-l luăm pe Ivanov, de exemplu. Presupun că, dacă Hristos este redus la rolul de personaj istoric, Ivanov ar fi făcut mai bine dacă ar fi ales altă temă istorică, una inedită, neexploatăată.

— Dar dacă aceasta este cea mai mare dintre temele de care are parte arta?

— Dacă s-ar căuta, s-ar găsi și altele. Problema este însă că arta nu permite controverse și raționamente. Și, privind tabloul lui Ivanov, și credinciosul, și necredinciosul este pus în fața întrebării: este sau nu este Dumnezeu? Și asta distruge unitatea impresiei.

— De ce? întrebă Mihailov. Mi se pare că pentru oamenii cultivați nu poate exista nici o controversă.

Golenișcev nu acceptă acest punct de vedere și, insistînd pe prima sa idee despre unitatea impresiei, necesară în artă, îl făcu praf pe Mihailov.

Mihailov se agita, dar nu era în stare să spună nimic în apărarea ideii sale.

XII

Anna și Vronski făceau de mult schimburi de priviri, regretînd volubilitatea doctă a prietenului lor, și în cele din urmă, fără să-l mai aștepte pe stăpînul atelierului, Vronski trecu la alt tablou, mai mic.

— Ah, ce frumusețe, ce mai frumusețe! O minune! Ce frumusețe! izbucniră amîndoi într-un glas.

„Ce le-o fi plăcut atît de mult?“ se întrebă Mihailov. El unul uitase de acest tablou pictat cu trei ani în urmă. Uitase toată suferința și încîntarea, pe care le trăise lîngă acest tablou, care, timp de cîteva luni, îl preocupase neîncetat, zi și noapte; uitase, așa cum uita întotdeauna tablourile terminate. Nici măcar nu-i plăcea să-l privească și fi expusese numai pentru că aștepta un englez, care dorea să-l cumpere.

— Mda, e un studiu mai vechi, spuse el.

— Ce frumos! exclamă Golenișcev, pesemne surprins și el sincer de farmecul tabloului.

Doi băieți, la umbra unei răchite, prindeau pește cu undițele. Unul dintre ei, cel mai mare, de-abia își aruncase undița și se străduia să scoată pluta de după un tufiș, absorbit cu totul de această îndeletnicire; celălalt, mai mic, stătea culcat în iarbă, cu capul bălai, ciufulit, sprijinit pe brațe și, cu ochii lui îngîndurați și albaștri, privea apa. La ce s-o fi gîndind?

Încîntarea trezită de acest tablou îi răscoli lui Mihailov emoția de atunci, dar se temea și nu-i plăcea acest sentiment gratuit în legătură cu trecutul și de aceea, cu toate că îl bucurau laudele, voi să-i conducă pe vizitatori în fața altui tablou. Însă Vronski întrebă dacă tabloul e de vînzare. Lui Mihailov, care era acum emoționat de vizitatori, problema banilor nu-i făcea plăcere.

— Este expus pentru vînzare, răspunse el, posomorîndu-se.

După ce vizitatorii plecară, Mihailov se așează în fața tabloului și repetă în gînd tot ce spusese sau, chiar dacă nu spusese, măcar subînțeleseseră acești musafiri. Și, ciudat lucru: ceea ce avusese greutate pentru ei, cînd ei fuseseră aici și cînd el adoptase mintal punctul lor de vedere, își pierduse deodată pentru el orice importanță. Începu să-și privească tabloul din perspectiva sa artistică completă și ajunsese în acea

stare de încredere în perfecțiunea și, deci, în însemnătatea tabloului său, de care avea nevoie pentru acea tensiune, care excludea toate celelalte interese, tensiune fără de care nu putea să lucreze.

Totuși, piciorul lui Hristos, văzut în racursiu, avea un defect. Luă paleta și începu să lucreze. Retușind piciorul, se uita mereu la figura lui Ioan din planul din spate, pe care vizitatorii nici nu o remarcaseră, dar care, el știa asta, era culmea perfecțiunii. Terminînd cu piciorul, voi să se apuce de această figură, dar se simți prea emoționat pentru asta. Nu putea lucra cînd era apatic, ca și atunci cînd era prea înduioșat și vedea totul prea bine. Exista numai o treaptă pe acest traseu de la apatie la inspirație, la care era posibil lucrul. Acum era prea emoționat. Voi să acopere tabloul, dar se opri și, ținînd cearșaful cu mîna, zîmbind fericit, privi mult timp figura lui Ioan. În fine, parcă detașîndu-se cu părere de rău, lăsă cearșaful în jos și, obosit, dar fericit, se duse acasă.

Pe drumul de întoarcere, Vronski, Anna și Golenișcev erau deosebit de însuflețiți și de veseli. Vorbeau despre Mihailov și despre tabloul lui. Cuvîntul „talent“, prin care înțelegeau o abilitate innăscută, aproape fizică, independentă de inteligență și inimă, și cu ajutorul căruia voiau să numească întreaga trăire a pictorului, apărea foarte des în discuția lor, deoarece le era necesar pentru a desemna un lucru despre care habar nu aveau, dar despre care voiau să vorbească. Spuneau că nu i se poate reproșa lipsa de talent, dar că acest talent al lui nu putuse să se dezvolte din pricina educației insuficiente, de care suferă toți pictorii noștri ruși. Însă tabloul cu băieții li se întipărise în memorie și reveneau mereu la el.

— Ce minunăție! Ce bine i-a reușit și ce simplu e! El nici nu-și dă seama ce lucrare frumoasă a făcut. Da, e o ocazie care nu trebuie să-mi scape. Îl cumpăr, spuse Vronski.

XIII

Mihailov îi vîndu tabloul lui Vronski și acceptă să facă portretul Annei. În ziua stabilită veni și începu să lucreze.

După cea de-a cincea ședință, portretul îi uimi pe toți, mai ales pe Vronski, nu numai prin asemănare, ci și prin

frumusețe. Era ciudat cum Mihailov putuse să găsească frumusețea ei deosebită. „Trebuie s-o cunoști și s-o iubești așa cum o iubesc eu ca să găsești această frumoasă expresie spirituală a ei“, se gîndi Vronski, deși de-abia cu prilejul acestui portret descoperise și el această frumoasă expresie spirituală a Annei. Dar expresia era atît de veridică, încît și lui, și altora li se părea că i-o cunoșteau de mult.

— Atîta timp m-am străduit și n-am făcut nimic, spuse el, referindu-se la portretul său, iar el s-a uitat și a pictat. Iată ce înseamnă tehnica.

— Asta va veni cu timpul, îl consola Golenișcev, în opinia căruia Vronski avea și talent, și, mai ales, cultură, care îți dă o concepție sublimă despre artă. Convingerea lui Golenișcev despre talentul lui Vronski mai era susținută și de faptul că avea nevoie ca Vronski să-i aprobe și să-i laude articolele și ideile și simțea că susținerea și sprijinul trebuiau să fie reci-proce.

În case străine și, mai ales, în *palazzo*-ul lui Vronski, Mihailov era cu totul alt om decît în atelierul său. Era dezagreabil de politicoș, ca și cum se temea să nu se apropie prea mult de niște oameni pe care nu-i respecta. Lui Vronski îi spunea „Excelență“ și niciodată, deși Anna și Vronski îl invitau, nu rămînea la masă și nu venea decît pentru ședințe. Anna se purta cu el mai bine decît cu alții și îi era recunoscătoare pentru portret. Vronski, la rîndul său, era mai mult decît politicoș și pesemne se interesa de opinia pictorului despre tabloul său. Golenișcev nu lăsa să-i scape nici un prilej să-i insuflă lui Mihailov ideile sale juste despre artă. Dar Mihailov rămînea la fel de rece față de toți. După căutătura lui, Anna simțea că pictorului îi plăcea s-o privească; dar evita să discute cu ea. Cînd Vronski începea să vorbească despre pictura lui, tăcea cu încăpăținare și cu aceeași încăpăținare tăcea atunci cînd i se arăta vreun tablou al lui Vronski și pesemne suporta cu greu discuțiile cu Golenișcev, așa că nu-i replica. În general, Mihailov, prin atitudinea lui rezervată și antipatică, parcă dușmănoasă, le displăcu foarte mult cînd îl cunoscuseră mai bine. Și se bucurară atunci cînd ședințele se terminară și în mîinile lor rămase un portret excelent, iar pictorul încetă să-i mai viziteze.

Golenișcev exprimă primul ideea, pe care o aveau cu toții, că Mihailov îl invidia pur și simplu pe Vronski.

— Să zicem că nu-l invidiază, pentru că are *talent*. Dar îi e necaz că un curtean, un om bogat, care pe deasupra mai e și conte (căci toate astea el le urăște), fără vreun efort deosebit, face același lucru, dacă nu cumva mai bine, ca și el, care și-a dedicat toată viața acestei îndeletniciri. Și totul e cultura, pe care el n-o are.

Vronski îi lua apărarea lui Mihailov, dar în adâncul sufletului său era de aceeași părere, fiind convins că un om din altă lume, inferioară, trebuie să-l invidieze.

Portretul Annei, același subiect pictat după natură și de el, și de Mihailov, trebuia să-i arate lui Vronski diferența dintre ei; dar el nu o vedea. Atîta doar că, după Mihailov, încetase să mai lucreze la portretul Annei, hotărînd că acest lucru ar fi acum de prisos. Dar continua să lucreze la tabloul din viața medievală. Și el, și Golenișcev, și Anna mai ales, găseau că tabloul era foarte bun, pentru că semăna mult mai bine cu tablourile celebre decît lucrarea lui Mihailov.

Iar Mihailov, cu toate că portretul Annei îl pasionase foarte mult, era și mai bucuros decît ei cînd ședințele se terminară și nu mai era nevoit să asculte vorbele de clacă ale lui Golenișcev despre artă și putea să uite de pictura lui Vronski. Știa că nu-i putea interzice lui Vronski să mîzgălească, știa că acesta și toți diletanții aveau tot dreptul să picteze ce voiau, dar asta îi repugna. E imposibil să-i interzici unui om să-și facă o păpușă mare din ceară și s-o sărute. Dar dacă acest om ar veni cu păpușa lui în fața unui îndrăgostit și ar începe să-și mîngîie păpușa, așa cum îndrăgostitul o mîngîie pe cea pe care o iubește, scena aceasta i-ar repugna îndrăgostitului. Același sentiment dezagreabil îl avea Mihailov atunci cînd vedea pictura lui Vronski; îi venea să și rîdă, îi era și necaz, și milă, se simțea și jignit.

Pasiunea lui Vronski pentru pictură și Evul Mediu nu ținu mult. Avea destul gust pentru pictură, așa că nu termină tabloul. Încetă să mai lucreze la el. Simțea vag că defectele, puțin vizibile la început, vor fi izbitoare, dacă va continua să picteze. I se întîmplase același lucru ca și lui Golenișcev, care simțea că nu are ce spune și se înșela mereu singur, zicîndu-și că ideea încă nu i s-a maturizat, că o coace și adună material. Dar pe Golenișcev această situație îl înrăia și îl chinuia. Vronski însă nu se putea înșela și chinui singur și, cu atît mai mult, nu se putea înrăi. Cu fermitatea care îl caracteriza, fără

să dea explicații și fără să se justifice, încetă să se mai ocupe de pictură.

Dar fără această ocupație viața lui și a Annei, care se mira de dezamăgirea lui, i se păru atît de plicticoasă în orașelul acela italian, *palazzo*-ul i se păru deodată atît de vechi și de murdar, petele de pe draperii, crăpăturile din pardoseală, tencuiala căzută de pe pervazuri îi apărură într-o lumină atît de neplăcută, i se urî atît de mult de același anturaj, alcătuit din Golenișcev, profesorul italian și călătorul german, încît se simți nevoit să-și schimbe viața. Hotărîră să meargă în Rusia, la țară. La Petersburg, Vronski avea intenția să facă partaj cu fratele lui, iar Anna să-și vadă băiatul. Vara aveau de gînd să și-o petreacă la marea moșie părintească a lui Vronski.

XIV

Levin era căsătorit de două luni și ceva. Era fericit, dar cu totul altfel decît se așteptase. La fiecare pas găsea cîte o dezamăgire în visările de altădată și cîte o nouă și neașteptată încîntare. Era fericit, dar, după ce pășise în viața de familie, vedea la fiecare pas că aceasta nu era deloc cea pe care și-o imaginase. La fiecare pas simțea ceea ce ar simți un om, care, după ce a admirat plutirea lină și plăcută a unei bărci pe lac, ar urca el însuși în barca aceea. Vedea că nu era de-ajuns să stea liniștit, fără să se clatine, mai trebuia să și chibzuiască, fără să uite nici o clipă direcția în care voia să înainteze, să nu uite că are apă sub el și că trebuie să vîslească ; simțea că-l dor mîinile nedeprinse cu asta, că e ușor numai să te uiți, dar că, deși vislitul e o plăcere, este și foarte greu.

Altădată, cînd era încă neînsurat, văzînd viața conjugală a altora, grijile meschine, certurile, gelozia, nu făcea decît să zîmbească disprețuitor în sinea lui. În viitoarea lui viață conjugală nu numai că nu putea exista, după convingerea lui, ceva asemănător, dar și formele exterioare, după cum i se părea, trebuiau să fie cu totul diferite de viața celorlalți. Și deodată, în loc de asta, viața lui alături de soție nu numai că nu se orînduise într-un mod deosebit, ci, dimpotrivă, era alcătuită chiar din aceleași fleacuri neînsemnate, pe care le disprețuise mai înainte, dar care acum, în pofida voinței lui,

căpătau o importanță extraordinară și incontestabilă. Și Levin vedea că punerea la punct a tuturor acestor fleacuri nu era chiar atât de ușoară cum i se păruse pînă atunci. Deși Levin credea că are cele mai precise idei despre viața conjugală, el, ca toți bărbații, își imagina involuntar viața de familie doar ca o desfătare în dragoste, care nu trebuia să fie împiedicată de nimic și de la care nu se cuvenea să-l distragă grijile mărunte. După părerea lui, el trebuia să-și facă treaba și să se odihnească în fericirea dragostei. Ea trebuia să fie iubită și atît. Dar, ca toți bărbații, uita că și ea simțea nevoia să lucreze. Și se mira că ea, poetica, fermecătoarea Kitty, putea nu numai în primele săptămîni, ci chiar în primele zile ale vieții conjugale să se gîndească, să-și aducă aminte și să se îngrijească de fețe de masă, mobile, saltele pentru musafiri, de tăvi, de bucătar, de gătit și de celelalte. Încă de pe cînd era logodnic se mirase de tonul ferm cu care refuzase voiajul în străinătate și se hotărîse să plece la țară, ca și cum știa că așa trebuie să procedeze și, în afara dragostei ei, se putea gîndi și la altceva. Se simțise jignit atunci, iar acum îl jigneau adeseori trebăluiala și grijile ei mărunte. Dar vedea că Kitty avea nevoie de toate acestea. Și el, iubind-o, cu toate că nu înțelegea la ce bun, cu toate că rîdea de aceste griji, nu putea să nu i le admire. Rîdea de felul cum ea așezase mobila adusă de la Moscova, cum aranja camera lui și a ei, cum punea draperii, cum împărțea camerele pentru musafiri, pentru Dolly, cum pregătea odaia pentru noua ei cameristă, cum îi spunea bătrînului bucătar ce să gătească, cum intra în altercații cu Agafia Mihailovna, înlăturînd-o din funcția de mai-mare peste cămări. Levin vedea că bătrînul bucătar zîmbea, o admira și îi asculta dispozițiile nepricepute, imposibil de îndeplinit; vedea că Agafia Mihailovna clătina din cap îngîndurată și cu duioșie, văzînd noile orînduieli impuse de noua stăpînă în cămară; vedea că Kitty era neobișnuit de drăguță atunci cînd, rîzînd și plîngînd, venea la el să-i spună că Mașa, camerista, s-a obișnuit s-o privească tot ca pe o domnișoară și de aceea nimeni n-o ascultă. Toate acestea i se păreau lui Levin drăguțe, dar ciudate, și se gîndea că ar fi mai bine fără ele.

El nu cunoștea sentimentul de schimbare pe care îl încerca Kitty după ce uneori, acasă fiind, voia varză cu cvas sau bomboane și nu putea avea nici una, nici alta, iar acum putea

să comande ce-i poftea inima, să cumpere munți de bomboane, să cheltuiască oricît și să comande orice prăjitură.

Ea se gîdea acum cu bucurie la sosirea lui Dolly și a copiilor, mai ales pentru că putea să comande prăjitura preferată de fiecare, iar Dolly îi va aprecia felul cum face ea menajul. Nu știa nici singură la ce bun și de ce, dar menajul avea pentru ea o atracție invincibilă. Simțind instinctiv apropierea primăverii și știind că vor urma zile urîte, își împletea cuibul cum se pricepea și se grăbea în același timp și să-l împletească, și să învețe cum se face asta.

Această îngrijorare mărunță a lui Kitty, atît de contrară idealului de fericire sublimă pe care îl avea Levin în prima perioadă, era una dintre dezamăgiri; și această îngrijorare simpatcă, al cărei sens nu-l pricepea, dar nu putea să n-o îndrăgească, era una dintre noile lui încîntări.

Altă dezamăgire și încîntare erau certurile. Levin nu-și închipuise niciodată că între el și soție ar putea exista alte raporturi decît cele întemeiate pe tandrețe, respect și dragoste, și deodată, încă din primele zile, se certaseră atît de tare, încît Kitty îi spusese că n-o iubește, că se iubește doar pe sine, izbucnise în plîns și începuse să dea descurajată din mîini.

Prima lor ceartă a izbucnit din cauză că Levin a plecat la ferma cea nouă și a întîrziat o jumătate de oră, fiindcă voise s-o ia pe o scurtătură și se rătăcise. Venea spre casă gîndindu-se numai la ea, la fericirea lui și, pe măsură ce se apropia, tot mai mult se aprindea în el dragostea pentru ea. Intră în cameră cu acest sentiment, mai puternic decît cel pe care îl avea cînd sosise la familia Șcerbațki ca să-i ceară mîna. Și deodată îl întîmpină o expresie posomorîtă, pe care nu i-o mai văzuse niciodată pînă atunci. Vru s-o sărute, dar ea îl respinse:

— Ce-i cu tine?

— Ție ți-e bine... începu ea, dorind să fie calmă și caustică.

Dar de îndată ce deschise gura, revărsă un val de reproșuri izvorîte dintr-o gelozie absurdă și din tot ceea ce o chinuise de-a lungul jumătății de oră, pe care și-o petrecuse stînd nemișcată la fereastră. De-abia acum, pentru prima oară, înțelese el ceea ce nu înțelegea cînd, după cununie, ieșea împreună cu ea din biserică. Înțelese că ea nu numai că îi este apropiată, dar că acum nu mai știe unde se sfîrșește ea și

unde începe el. Înțelese acest lucru din sentimentul chinuitor de dedublare, pe care îl trăise în clipa aceea. În primul moment, se simți jignit, dar în aceeași clipă își dădu seama că nu poate fi jignit de ea, că ea este el însuși. În primul moment simți ceea ce simte un om care a fost lovit puternic din spate, se întoarce cu ciudă și cu dorința de a se răzbuna pe vinovat și își dă seama că s-a lovit singur, că n-are pe cine se supăra și trebuie să suporte durerea și să și-o domolească.

Niciodată după aceea nu a mai avut acest sentiment atât de puternic, dar atunci, prima dată, nu s-a putut dezmetici mult timp. Pornirea firească îi cerea să se justifice, să-i demonstreze că vina este a ei ; dar a-i demonstra vina însemna să o irite și mai mult și să adâncească ruptura, care era pricina întregii amărăciuni. Un sentiment obișnuit îl îndemna să se descotorosească de vină și s-o arunce asupra ei ; alt sentiment, mai puternic, îl îndemna să-și repare greșeala repede, cât mai repede, nelăsând ruptura produsă să se adâncească. Era chinuitor să rămînă cu o acuzație atât de nedreaptă, dar ar fi fost și mai rău să se justifice și s-o facă să sufere. Ca un om pe jumătate adormit ce se zvîrcolește de durere, voia să smulgă, să arunce mădularul bolnav, dar, trezindu-se, își dădea seama că mădularul bolnav era el însuși. Trebuie doar să se străduiască să ajute mădularul bolnav să îndure durerea, ceea ce el încerca să facă.

Se împăcară. Ea, dîndu-și seama că era vinovată, dar fără să recunoască, deveni mai tandră cu el și ei trăiau o nouă fericire a iubirii, de două ori mai mare. Dar asta nu îi împiedica să se certe, și chiar foarte des, din motivele cele mai neașteptate și cele mai neînsemnate. Ciocnirile acestea aveau loc adesea și din cauză că încă nu știau ce e important pentru fiecare din ei și de aceea în această primă perioadă erau adesea prost dispuși. Cînd unul era bucuros, iar celălalt prost dispus, pacea nu era încălcată, dar cînd amîndoi erau prost dispuși, ciocnirile se iscau din niște motive atât de neînțelese prin lipsa lor de însemnătate, încît mai apoi nici nu-și puteau aminti de ce se supăraseră unul pe altul. Ce-i drept, cînd amîndoi erau binedispuși, bucuria vieții era de două ori mai mare. Totuși, această primă perioadă a fost grea pentru amîndoi.

De-a lungul acestei prime perioade se simțea foarte acut o tensiune, ca și cum lanțul care îi lega era tras cînd într-o

parte, cînd în cealaltă. În general, luna de miere, adică prima lună de după cununie, de la care Levin așteptase mult, se dovedi a nu fi dulce deloc și rămase în amintirea lor drept perioada cea mai grea și mai umilitoare din viața lor. Ulterior, fiecare dintre ei avea să se străduiască, în egală măsură, să șteargă din memorie toate incidentele urite, penibile ale acestei perioade nesănătoase, cînd fuseseră arareori într-o dispoziție sufletească normală, cînd fuseseră foarte rar ei înșiși.

De-abia în cea de-a treia lună, după un sejur de patru săptămîni la Moscova, viața lor de familie deveni mai armonioasă.

XV

De-abia se întorseseră de la Moscova și erau bucuroși de singurătatea lor. El stătea la masa din cabinet și scria. Kitty, într-o rochie violet-închis, care lui Levin îi plăcea foarte mult, pentru că și-o amintea îmbrăcată cu ea în primele zile de după căsătorie, stătea pe un divan, pe divanul străvechi din piele, care se aflase întotdeauna în cabinetul bunicului și al tatălui lui Levin, și lucra la o *broderie anglaise*. Levin se gîdea și scria, fără să înceteze să simtă cu bucurie prezența ei. Nu-și părăsise planurile de înnoire a modului de lucru de pe moșie, nici ideea cărții în care trebuiau expuse principiile acestor inovații; dar, așa cum mai înainte aceste îndeletniciri i se păreau mici și neînsemnate în comparație cu bezna care-i acoperise viața, tot atît de mici și neînsemnate i se păreau acum pe lîngă viața care îl aștepta, scăldată într-o lumină strălucitoare. Își continua ocupațiile, dar simțea acum că centrul de greutate al atenției sale se mutase și că, drept rezultat, vede lucrurile altfel și mai clar. Mai înainte, ocupațiile lui fuseseră o încercare de a scăpa de viață. Mai înainte, simțea că fără aceste ocupații viața lui va fi prea întunecoasă. Însă acum avea nevoie de ele pentru ca viața să nu-i fie prea monoton de senină. Revenind la hîrțile lui, recitind ceea ce scrisese, avu satisfacția să descopere că problema merita să se ocupe de ea. Era ceva nou și util. Multe dintre ideile de odinioară i se păreau de prisos și exagerate,

dar numeroase lacune i se clarificară atunci cînd își reîmprospătă în memorie toată chestiunea. Acum scria un nou capitol despre cauzele situației dezavantajoase în care se afla agricultura Rusiei. Demonstra că sărăcia Rusiei nu provine din repartitia incorectă a proprietății funciare și a orientării proaste, ci că la crearea acestei situații contribuiseră în ultimul timp civilizația de formă, introdusă anormal în Rusia, mai ales căile de comunicație, căile ferate, care determinaseră centralizarea în orașe, luxul exagerat și, în consecință, dezvoltarea producției industriale, a creditului și a satelitului său, jocul de bursă, în dauna agriculturii. I se părea că în cazul dezvoltării normale a avuției unei țări, toate aceste fenomene își fac apariția de-abia atunci cînd în agricultură s-a investit o muncă importantă, cînd aceasta s-a așezat în niște condiții corecte, în tot cazul clar determinate ; că avuția unei țări trebuie să crească uniform și mai ales în așa fel, încît celelalte domenii ale economiei să nu o ia înaintea agriculturii ; că și căile de comunicație trebuie să se dezvolte în funcție de starea existentă a agriculturii și, în situația cînd, la noi, pămîntul nu este exploatat corect, căile ferate, construite nu din necesități economice, ci politice, au fost premature și, în loc să-i ofere agriculturii ajutorul așteptat, devansînd agricultura și impunînd dezvoltarea industriei și a creditului, au frînat-o ; că, așa cum la un animal dezvoltarea unilaterală și prematură a unui organ ar împiedica dezvoltarea sa generală, și pentru dezvoltarea generală a avuției Rusiei creditul, căile de comunicație, intensificarea activității industriale, care în Europa sînt indiscutabil necesare, sînt de actualitate, la noi n-au făcut decît rău, eliminînd punctul cel mai important de la ordinea zilei, care este organizarea agriculturii.

În timp ce Levin își scria ideile, Kitty se gîndea ce neferască fusese atenția pe care i-o arătase soțul ei tînărului prinț Cearski, care, total lipsit de tact, îi făcuse curte în ajunul plecării. „E gelos, se gîndi ea. Dumnezeuule ! Cît e de drăguț și de prostuț ! E gelos pe mine ! Dacă ar ști că nici unul dintre ei nu înseamnă pentru mine mai mult decît Piotr, bucătarul ! își spuse ea, uitîndu-se, cu un ciudat pentru ea simț al proprietății, la ceafa și la grumazul lui roșu. Deși îmi pare rău să-l întrerup (dar are timp să scrie !), trebuie să-i văd fața, ca să-mi dau seama dacă simte că mă uit la el. Vreau să se

întoarce cu fața la mine... Vreau, hai!" Și ea își deschise ochii și mai larg, dorind să-și mărească astfel forța privirii.

— Da, ele atrag toate sevele și dau o strălucire falsă, murmură Levin, oprindu-se din scris și, simțind că ea îl privește zîmbind, se întoarse. Ce-i? Întrebă el, surîzînd și ridicîndu-se.

„S-a întors“, se gîndi Kitty.

— Nu-i nimic, am vrut să te întorci cu fața la mine, spuse ea, privindu-l și dorind să-și dea seama dacă lui îi pare rău sau nu că l-a întrerupt.

— Ce bine ne simțim în doi! Adică eu, spuse Levin, apropiindu-se de ea cu un zîmbet strălucitor de fericire.

— Și eu mă simt foarte bine! Nu mai plec nicăieri, mai ales la Moscova.

— Dar la ce te gîndeai?

— Eu? Mă gîndeam... Nu, nu, du-te și scrie, nu te lăsa distras, spuse ea cu o mică strîmbătură. Și eu trebuie să fac acum găurelele astea, le vezi?

Kitty luă un foarfece și începu să facă găurelele.

— Hai, spune-mi la ce te gîndeai? insistă el, așezîndu-se lîngă ea și urmărind mișcările circulare ale micului foarfece.

— Ah, la ce mă gîndeam? Mă gîndeam la Moscova, la ceafa ta.

— De ce tocmai mie mi s-a dăruit atîta fericire? Nu-i firesc. E prea frumos, spuse el, sărutîndu-i mîna.

— Pentru mine, dimpotrivă, cu cît e mai frumos, cu atît e mai firesc.

— Ai aici o șuviță, spuse Levin, întorcîndu-i ușor capul. O șuviță. Uite, aici. Nu, nu, avem de lucru.

Dar nu se mai apucă de lucru și amîndoi, ca și cum ar fi fost vinovați de ceva, săriră unul de lîngă altul atunci cînd Kuzma intră să le spună că ceaiul era gata.

— Cei plecați în oraș s-au întors? îl întrebă Levin.

— S-au întors. Desfac pachetele.

— Vino mai repede, îi spuse Kitty, ieșind din cabinet, altfel citesc scrisorile fără tine. Și hai să cîntăm la pian la patru mîini.

Rămas singur și strîngîndu-și caietele în mapa cea nouă, cumpărată de Kitty, Levin se spală pe mîini în lavoarul cel nou, cu noile obiecte elegante de toaletă, apărute tot odată cu Kitty. Levin zîmbea gîndurilor sale și clătina dezaprobator

din cap la aceste gînduri ; un sentiment asemănător remuşcărilor îl chinuia. Ceva penibil, moleşitor, *capuiant*⁴⁸, cum spunea el, era în viaţa lui de acum. „Nu-i bine să trăiesc așa, îşi spuse el. Curînd se împlinesc trei luni de cînd nu fac aproape nimic. Astăzi m-am apucat pentru prima dată serios de lucru şi ce-a ieşit ? Doar am început şi am renunţat. Pînă şi de ocupaţiile mele obişnuite m-am lăsat. Pe ogoare nu mai umblu nici pe jos, nici călare. Ba mi-e milă s-o las singură, ba văd că se plictiseşte. Şi cînd te gîndeşti că altădată credeam că viaţa înainte de căsătorie e așa şi așa, nu intră la socoteală, dar că după căsătorie va începe viaţa cea adevărată. Acuşi se împlinesc trei luni şi niciodată nu mi-am petrecut timpul atît de trîndav şi fără folos. Nu, așa nu se poate, trebuie să mă apuc de lucru. Desigur, ea n-are nici o vină. Nu-i pot reproşa nimic. Eu însumi trebuia să fiu mai ferm, să-mi apăr independenţa de bărbat. Altfel, mă obișnuiesc așa şi o mai învăţ şi pe ea. Bineînţeles, ea n-are nici o vină“, îşi spuse el.

Dar omului nemulţumit îi e greu să nu-i reproşeze altuia lucrul de care este nemulţumit, şi îi reproşează omului celui mai apropiat. Şi lui Levin îi trecea vag prin cap nu că Kitty ar fi fost vinovată de ceva (ea nu putea fi vinovată de nimic), dar că de vină era educaţia ei, prea superficială şi frivolă („Acest imbecil de Cearski ; ea, ştiu, a vrut să-l pună la respect, dar n-a ştiut cum să procedeze“). „Da, în afara interesului pentru casă (aşa ceva avea), în afara toaletei şi a broderiei englezeşti, nu are preocupări serioase. Nu manifestă interes nici pentru treburile mele, pentru gospodărie, pentru ţărani, nici pentru muzică, la care se pricepe foarte bine, nici pentru lectură. Nu face nimic şi este cît se poate de mulţumită.“ Levin o condamna în sinea lui şi încă nu înţelegea că ea se pregătea pentru acea perioadă de activitate care trebuia să înceapă pentru ea cînd va fi în acelaşi timp şi soţia bărbatului ei, şi stăpîna casei, cînd îi va purta copiii în pîntece, după care îi va alăpta şi îi va creşte. Nu înţelegea ceea ce ea ştia din instinct şi, pregătindu-se în vederea acestei munci grozave, nu-şi reproşa clipele lipsite de griji, clipele de dragoste fericită, de care profita acum, împlетindu-şi bucuroasă cuibul viitor.

XVI

Cînd Levin intră în camerele de la catul de sus, soția lui, după ce o așezase pe Agafia Mihailovna la o măsuță mică și îi turnase o ceașcă de ceai, ședea în fața noului samovar de argint și a serviciului nou de ceai și citea o scrisoare de la Dolly, cu care întreținea o corespondență permanentă și intensă.

— Vezi, doamna dumitale m-a pus aici, mi-a poruncit să stau cu ea, spuse Agafia Mihailovna, zîmbind cu prietenie spre Kitty.

În aceste cuvinte ale Agafiei Mihailovna, Levin citi dezno-dămîntul dramei care avusese loc în ultimul timp între ea și Kitty. Văzu că, în pofida amărăciunii pe care noua stăpînă a casei i-o pricinuise Agafiei Mihailovna, luîndu-i din mînă frîiele gospodăriei, Kitty învinsese pînă la urmă și o făcuse s-o iubească.

— Bine că ai venit, altfel îți citeam scrisoarea, spuse Kitty, întinzîndu-i o scrisoare ticluită de un om fără prea multă școală. Cred că e de la femeia aceea a fratelui tău... adăugă ea. N-am citit-o. Iar astea sînt de la ai mei și de la Dolly. Imaginează-ți! Dolly i-a dus pe Grișa și pe Tania la Sarmațki, la un bal pentru copii; Tania a fost marchiză.

Dar Levin nu o asculta; roșind, luă scrisoarea Mariei Nikolaevna, fosta metresă a lui Nikolai, și începu s-o citească. Era a doua scrisoare pe care o primea de la Maria Nikolaevna. În prima, aceasta îi scria că fratele lui o alungase fără să fie vinovată și, cu o naivitate înduioșătoare, adăuga că, deși a ajuns iarăși în mizerie, nu cere, nu vrea nimic, dar că o ucide gîndul că Nikolai Dmitriici se prăpădește fără ea din pricina sănătății foarte zdruncinate și îl ruga pe Levin să aibă grijă de el. Acum îi scria altceva. Îl găsise pe Nikolai Dmitriici la Moscova, se împăcase cu el și plecaseră amîndoi în orașul reședință de gubernie, unde el primise o slujbă. Dar acolo Nikolai se certase cu șeful și plecase înapoi spre Moscova, însă pe drum se îmbolnăvise atît de tare, încît era puțin probabil să se mai facă bine. Așa îi scria: „Tot își aduce aminte de dumneavoastră și nici bani nu mai avem“.

— Citește, Dolly scrie despre tine, începu repede Kitty, zîmbind, dar deodată se opri, observînd expresia schimbată de pe chipul soțului ei.

— Ce-i cu tine? Ce s-a întîmplat?

— Îmi scrie că Nikolai, fratele meu, e pe moarte. Plec.

Kitty se schimbă brusc la față. Îi dispărură pe loc gîndurile la Tania în costum de marchiză, la Dolly.

— Cînd pleci? întrebă ea.

— Mîine.

— Merg și eu cu tine, se poate?

— Kitty! Cum vine asta? o întrebă el cu reproș.

— Ce să fie? făcu Kitty, jignită de faptul că el îi acceptă propunerea parcă fără chef și cu ciudă. De ce să nu merg și eu? N-o să te încurc cu nimic. Eu...

— Plec pentru că fratele meu e pe moarte, spuse Levin. Tu de ce...

— De ce? Din același motiv ca și tine.

„Într-un moment atît de grav pentru mine, nu se gîndește decît că se va plictisi“, își zise Levin. Și acest capriciu, cînd era vorba de o chestiune atît de serioasă, îl supăra.

— E imposibil, spuse el cu asprime.

Agafia Mihailovna, văzînd că se ajunge la ceartă, puse ceașca pe masă și ieși. Kitty nici măcar nu băgă de seamă. Tonul cu care soțul îi spusese ultimele cuvinte o jignise mai ales prin faptul că nu dăduse crezare celor spuse de ea.

— Iar eu îți spun că, dacă pleci tu, plec și eu cu tine și am să plec neapărat, spuse ea cu grabă și cu furie. De ce să fie imposibil? De ce spui că e imposibil?

— Pentru că trebuie să mă duc Dumnezeu știe unde, cine știe pe ce drumuri, prin ce hoteluri. O să mă încurci, spuse Levin, încercînd să rămînă calm.

— Cîtuși de puțin. N-am nevoie de nimic. Unde poți tu, pot și eu...

— Atunci, pentru simplul motiv că acolo este femeia aceea, în preajma căreia nu te poți afla.

— Nu știu și nu vreau să știu cine și ce este acolo. Nu știu decît că fratele soțului meu este pe moarte și că soțul meu se duce la el, iar eu merg cu soțul meu ca să...

— Kitty! Nu te supăra. Dar gîndește-te că situația este atît de gravă, încît mă doare gîndul că amesteci aici o slăbiciune, faptul că nu vrei să rămîi singură. Dacă o să te plictisești singură, du-te la Moscova.

— Asta-i, *întotdeauna* pui pe seama mea gînduri rele, mîrșave, spuse ea cu lacrimi care arătau că era jignită și

înfuriată. N-am nimic, nici o slăbiciune, nici... Simt că e de datoria mea să fiu lângă soțul meu la necaz, dar tu ții morțiș să mă faci să sufăr, nu vrei dinadins să înțelegi că...

— Nu, e groaznic! Să ajungi sclav! exclamă Levin, rîdîndu-se și nemaiputînd să-și stăpînească năduful. Dar în aceeași clipă simți că-și pune singur piedică.

— Atunci de ce te-ai însurat? Ai fi putut să fii liber. De ce te-ai însurat, dacă-ți pare rău? strigă ea, sărînd în picioare și fugînd în salon.

Cînd Levin veni după ea, Kitty plîngea cu suspine.

Începu să-i vorbească, dorînd să găsească acele cuvinte care ar putea s-o facă nu să se răzgîndească, ci măcar s-o calmeze. Însă ea nu-l asculta și nu era de acord cu nimic. Levin se aplecă spre ea și îi luă mîna, care se împotriva. Îi sărută mîna, îi sărută părul, îi sărută din nou mîna, însă ea nu scoase o vorbă. Dar atunci cînd o luă cu amîndouă mîinile de obraji și spuse: „Kitty!“ – ea se dezmetici brusc, mai plînsese puțin și se împacă cu el.

Hotărîră să plece a doua zi, împreună. Levin îi spuse soției că o crede că vrea să meargă numai ca să fie de folos, admise că în prezența Mariei Nikolaevna lângă fratele lui nu era nimic indecent pentru ea; dar în adîncul sufletului, pleca la drum nemulțumit atît de ea, cît și de el însuși. Era nemulțumit de Kitty pentru că nu avusese tăria să-l lase să plece cînd el avea nevoie de asta (și ce ciudat era să se gîndească la faptul că el, care pînă nu de mult nu îndrăznea să spere în fericirea că ea l-ar putea îndrăgi, acum se simțea nefericit din cauză că ea îl iubește prea mult!) și era nemulțumit de el însuși, pentru că nu arătase suficientă tărie de caracter. Și mai mult, în adîncul sufletului, nu era de acord că pentru Kitty femeia de lângă fratele lui n-avea nici o importanță și se gîndea cu spaimă de pe acum la ciocnirile care s-ar fi putut întîmpla. Numai gîndul că soția lui, Kitty a lui, se va afla în aceeași cameră cu o femeie de stradă îl făcea să se cutremure de dezgust și de groază.

XVII

Hotelul din oraşul reşedinţă de gubernie, unde zăcea Nikolai Levin, era unul dintre hotelurile de provincie, construite după modelele cele mai perfecţionate, cu cele mai bune intenţii de curăţenie şi chiar de eleganţă, dar care, din cauza publicului ce le frecventează, se transformă, cu o repeziciune extraordinară, în hanuri murdare cu pretenţii de confort modern şi, ca urmare a acestor pretenţii, devin mai rele decît vechile hoteluri, care sînt pur şi simplu murdare. Hotelul lui Nikolai apucase să ajungă în această stare; şi soldatul cu tunică murdară, care-şi fuma ţigara la uşă şi trebuia s-o facă pe portarul, şi scara de fontă, cu trepte perforate, întunecoasă şi dezagreabilă, şi chelnerul impertinent, îmbrăcat într-un frac slinos, şi sala de mese, cu buchetul prăfuit de flori de ceară, care o înfrumuseţa, şi murdăria, şi praful, şi delăsarea, care domneau pretutindeni, şi totodată preocuparea nouă, actuală, feroviară şi încîntată de sine a acestui hotel îi provocară lui Levin, după viaţa lor de tineri căsătoriţi, sentimentul cel mai greoi, mai ales prin faptul că impresia falsă, lăsată de hotel, nu se împăca deloc cu ceea ce îi aştepta.

Ca întotdeauna, după întrebarea despre preţul la care doreau să fie camera, nu găsiră nici o cameră bună; o cameră bună era ocupată de un inspector al căii ferate, alta, de un avocat din Moscova, cealaltă, de prinţesa Astafieva, sosită de la ţară. Rămînea o cameră murdară, urmînd ca seara, după cum li se promise, să se mai elibereze şi cea de alături. Supărat pe soţie pentru că i se împliniseră prevederile, că, la sosire, cînd i se tăia răsuflarea de emoţie gîndindu-se la starea în care se afla fratele lui, trebuia să aibă grijă de ea, Levin, în loc să dea fuga imediat la Nikolai, o conduse pe Kitty în camera care le fusese închiriată.

— Du-te, du-te! îi spuse ea, uitîndu-se la el cu o privire sfioasă, vinovată.

El ieşi tăcut pe uşă şi se pomeni de îndată faţă în faţă cu Maria Nikolaevna, care aflase de sosirea lui şi nu îndrăznea să intre. Era la fel cum o văzuse la Moscova: aceeaşi rochie de lînă, care-i lăsa dezgolite mîinile şi gîtul, aceeaşi faţă blajin-obtuză, ciupită de vărsat, puţin mai împlinită.

— Ei, cum e? Cum se simte? Ce-i cu el?

— E foarte rău. Nu se ridică din pat. V-a tot așteptat. Dumnealui... Dumneavoastră... sînteți cu soția...

Levin nu înțelese din prima clipă ce o făcea să se simtă jenată, dar ea îi explică imediat.

— Plec, am să stau la bucătărie, spuse Maria Nikolaevna. Dumnealui se va bucura. A auzit de doamna, o cunoaște și și-o aduce aminte din străinătate.

Levin înțelese că era vorba de soția lui și nu știa ce să-i răspundă.

— Să mergem, să mergem! zise el.

Dar de îndată ce făcu primii pași, ușa camerei lor se deschise și Kitty scoase capul pe coridor. Levin roși și de ciudă, și fiindcă îi era necaz pe soție, care îl pusese pe el și se pusese singură într-o situație atît de grea; dar Maria Nikolaevna roși și mai tare. Se chirci din tot trupul și roși pînă la lacrimi și, apucîndu-și cu amîndouă mîinile colțurile basmalei, le răsuci cu degetele roșii, neștiind ce să spună și ce să facă.

În prima clipă Levin observă o expresie de curiozitate lacomă în privirea cu care Kitty se uita la femeia aceea îngrozitoare, pe care nu o înțelegea; dar această privire nu ținu decît o clipă.

— Ei, cum se simte? Ce-i cu el? întrebă ea, adresîndu-i-se mai întîi soțului, apoi femeii.

— Nu putem vorbi pe coridor! spuse Levin, uitîndu-se cu ciudă la un domn, care, tîrșindu-și picioarele, se prefăcea că tocmai acum trece pe coridor cu treburi.

— Atunci, intrați, spuse Kitty, adresîndu-i-se Mariei Nikolaevna, care își mai venise în fire. Dar, văzînd fața speriată a soțului ei, adăugă: Sau duceți-vă înainte și trimiteți după mine.

Kitty se întoarse în cameră, iar Levin se duse la fratele lui.

Nu se așteptase deloc la ceea ce văzu și simți în camera lui Nikolai. Se aștepta să găsească aceeași stare de autoiluzionare, pe care, după cum auzise, o au adesea tuberculoșii și care îl uimise atît de mult în timpul vizitei din toamnă a lui Nikolai. Se aștepta ca semnele fizice ale morții apropiate să fie și mai vizibile, se aștepta să-l găsească mai slăbit, mai bolnav, dar aproape în aceeași stare. Se aștepta ca el însuși să trăiască într-o măsură mai mare același sentiment de părere de rău pentru pierderea fratelui și aceeași spaimă în fața

morții, pe care le trăise atunci. Și se pregătise pentru asta. Dar găsi cu totul altceva.

Într-o cameră mică și murdară, cu urme de scuipat pe panourile vopsite ale pereților, în care se auzeau voci de după un perete despărțitor, în aerul îmbălsăcit de duhoarea sufocantă a necurătențiilor, în patul tras de lîngă perete, zăcea un trup acoperit cu o pătură. O mîna a acestui trup era întinsă deasupra păturii, și palma uriașă, ca o greblă, a mîinii era într-un mod de neînțeles fixată de antebrațul lung și la fel de subțire de jos și pînă la jumătate. Capul îi era culcat pe-o parte pe pernă. Levin văzu părul rar și ud de transpirație de pe tîmple și fruntea netedă, aproape străvezie.

„Nu se poate ca acest trup înspăimîntător să fie Nikolai, fratele meu“, se gîndi Levin. Dar se apropie, îi văzu fața și îndoiala deveni imposibilă. Cu toate schimbările teribile ale trăsăturilor, lui Levin îi fu de-ajuns să se uite la ochii aceia vii, care se ridicaseră spre cel intrat, să observe mișcarea ușoară a gurii de sub mustățile năclăite, ca să înțeleagă adevărul îngrozitor că trupul acela mort era fratele lui viu.

Ochii strălucitori se uitară cu asprime și reproș la fratele care intrase. Și imediat, datorită acestei priviri, se stabili o relație vie între doi oameni vii. Levin simți imediat reproșul din privirea îndreptată asupra lui și remușcări pentru propria fericire.

Cînd Konstantin îl luă de mîna, Nikolai zîmbi. Zîmbetul era slab, de-abia perceptibil și, în ciuda zîmbetului, ochii își păstrară expresia de asprime.

— Nu te-ai așteptat să mă găsești așa, rosti Nikolai cu greutate.

— Da... nu... zise Levin, încurcîndu-se în cuvinte. De ce nu m-ai anunțat mai devreme, adică înainte de nunta mea? Am întrebat de tine peste tot.

Trebuia să vorbească numai ca să nu tacă și nu știa ce să spună, mai ales că fratele lui nu-i răspunse nimic și doar îl privea fix, pesemne încercînd să înțeleagă sensul fiecărui cuvînt. Levin îi spuse că a venit și soția lui, Nikolai își arătă mulțumirea, dar spuse că se teme ca nu cumva s-o sperie cu starea în care se află. Se făcu tăcere. Deodată Nikolai începu să se miște și să spună ceva. Judecînd după expresia de pe fața lui, Levin se aștepta la ceva deosebit de important și de semnificativ, dar Nikolai începu să-i vorbească despre

sănătatea lui. Îl acuza pe doctor, regretînd că nu-l are lîngă el pe un medic celebru de la Moscova, iar Levin înțelese că fratele lui încă mai spera.

Așteptînd primul moment de tăcere, Levin se ridică, dorind să scape pentru cîteva clipe de sentimentul acela chinuitor, și îi spuse că se duce s-o aducă pe soția lui.

— Bine, am să spun să se facă curat aici. E murdar și cred că miroase urît. Mașă, fă curățenie aici! spuse bolnavul cu greutate. Și după ce faci curățenie, pleacă, adăugă el, privindu-și întrebător fratele.

Levin nu-i răspunse nimic. Ieși pe coridor și se opri. Spusese că o aduce pe soția lui, dar acum, după ce se lămurise asupra sentimentului pe care îl trăia, se hotărîse că, dimpotrivă, va face tot posibilul s-o convingă pe Kitty să nu-l viziteze pe bolnav. „La ce bun să se chinuiască și ea ca mine?” se gîndi el.

— Ei, cum e? Cum se simte? îl întrebă Kitty, speriată.

— Ah, e îngrozitor, îngrozitor! De ce ai venit? se lamentă Levin.

Kitty tăcu vreo cîteva clipe, privindu-și soțul cu sfială și cu milă; apoi se apropie și-l apucă de cot cu amîndouă mîinile.

— Kosteă, spuse ea, du-mă la el, o să ne fie mai ușor în doi. Numai du-mă la el, du-mă la el, te rog, și pleacă. Pricepe că mi-e mult mai greu să te văd pe tine și să nu-l văd pe el. S-ar putea să vă fiu de folos și ție, și lui. Te rog, dă-mi voie! își imploră ea soțul, de parcă fericirea vieții ei depindea de asta.

Levin trebui să accepte și, venindu-și în fire și uitînd cu totul de Maria Nikolaevna, se duse cu Kitty la fratele lui.

Pășind ușor și uitîndu-se mereu la soțul ei, ca să-i arate fața curajoasă și compătimitoare, Kitty intră în camera bolnavului și, întorcîndu-se agale, închise ușa fără zgomot. Cu pași neauziți, se apropie repede de patul bolnavului și, așezîndu-se în așa fel, încît el să nu fie nevoit să-și întoarcă privirea, luă în mîna ei mică, tînără și proaspătă, scheletul mîinii lui uriașe, o strînse și, cu vioiciunea neajignitoare și compătimitoare, pe care o au numai femeile, începu să-i vorbească.

— Ne-am întîlnit, fără să ne cunoaștem, la Soden, spuse Kitty. Nu v-ați gîndit că o să vă fiu cumnată.

— Nu m-ați fi recunoscut? întrebă el cu zîmbetul care-i înșeninase chipul la intrarea ei.

— Nu, v-aș fi recunoscut. Ce bine ați făcut că ne-ați dat de știre! N-a trecut nici o zi în care Kosteia să nu amintească de dumneavoastră și să nu se îngrijoreze.

Dar vioiciunea bolnavului nu ținu mult.

Kitty nu terminase ce avea de spus, când pe fața lui apărură iarăși expresia aspră, de reproș și invidie a muribundului pentru oamenii vii.

— Mă tem că aici nu vă e bine deloc, spuse ea, ferindu-se de privirea lui stăruitoare și uitându-se prin cameră. Trebuie să-i cerem proprietarului altă cameră, i se adresă ea soțului, ca să fim și noi mai aproape.

XVIII

Levin nu-și putea privi liniștit fratele, nu putea să se poarte firesc și calm în prezența lui. Când intra în camera bolnavului, ochii și atenția lui se încețoșau fără să vrea, iar el nu vedea și nu distingea în amănunțime starea în care se afla fratele lui. Simțea mirosul urît, vedea murdăria, dezordinea și situația chinuitoare, îi auzea gemetele și își dădea seama că n-are cum să-l ajute. Nici nu-i trecea prin minte să cerceze toate amănuntele stării bolnavului, să se gîndească cum zăcea acolo, sub pătură, trupul acela, ce poziție aveau fluierile descarnate ale picioarelor, îndoite, coapsele, spinarea și dacă acestea n-ar fi putut fi așezate cumva altfel, astfel încît bolnavul să se simtă dacă nu bine, în tot cazul mai puțin rău. Îl treceau fiori pe spinare când începea să se gîndească la toate aceste amănunte. Era absolut sigur că nu se putea face nimic nici pentru prelungirea vieții, nici pentru ușurarea suferinței. Însă bolnavul îi simțea această convingere că orice ajutor este imposibil, ceea ce îl irita. Și de aceea lui Levin îi era și mai greu. Era un chin pentru el să stea lîngă bolnav, dar chinul era și mai mare când se îndepărta de el. Și mereu, sub diferite pretexte, ieșea și intra din nou, nefiind în stare să rămîină singur.

Însă Kitty gîndea, simțea și acționa cu totul altfel. Văzîndu-l pe bolnav, i se făcuse milă de el. Și în sufletul ei de femeie, mila trezise alte simțiri, decît spaima și dezgustul, pe care le trăia soțul ei, o îndemnase să acționeze, să afle toate

amănuntele stării lui și să-l ajute. Și întrucît nu avea nici cea mai mică îndoială că trebuie să-l ajute, nu se îndoia nici de faptul că acest lucru este posibil, așa că se apucă imediat de lucru. Aceleași amănunte, de care soțul ei se îngrozea numai gîndindu-se la ele, îi atraseră de îndată atenția. Trimise după doctor, trimise la farmacie, le puse pe camerista sosită împreună cu ea și pe Maria Nikolaevna să ștergă praful, să spele dușumeaua, clătea și spăla cîte ceva ea însăși, punea cîte ceva sub pătură. La ordinele ei, cîte ceva era adus sau scos din camera bolnavului. Ea însăși se duse de cîteva ori în camera ei, fără să le acorde nici o atenție domnilor întîlniți pe coridor, scoase din geamantane și aduse cearșafuri, fețe de pernă, ștergere, cămăși.

Chelnerul, care servea niște ingineri în sala de mese, venise de cîteva ori încruntat la chemarea ei și nu putuse să nu-i îndeplinească poruncile, deoarece Kitty le dădea cu o insistență atît de blindă, încît nu avusese cum să scape de ea. Levin nu aproba toate acestea; nu credea că inițiativele soției ar putea să-i fie folositoare bolnavului. Cel mai mult se temea ca nu cumva Nikolai să se enerveze. Însă bolnavul, deși părea indiferent la toate acestea, nu se enerva, ci doar se jena și parcă se interesa de ceea ce Kitty făcea cu el. Întorcîndu-se de la doctor, la care îl trimisese Kitty, Levin deschise ușa și îl găsi pe bolnav în momentul în care, la porunca soției lui, bolnavului i se schimba lenjeria de corp. Scheletul lung și alb al spinării, cu omoplații enormi, ieșiți în afară, era dezgolit, iar Maria Nikolaevna și valetul se încurcaseră în mîneca de la cămașă și nu puteau să-i împingă în ea mîna lungă, inertă. Kitty, care se grăbise să închidă ușa după Levin, nu se uita într-acolo; dar bolnavul începu să geamă și ea se duse repede la el.

— Mai repede, spuse ea.

— Nu vă apropiați, rosti cu supărare bolnavul, mă descurc singur...

— Ce spui? întrebă Maria Nikolaevna.

Dar Kitty auzise și înțelesese că-i era jenă și nu-i plăcea să stea dezgolit în fața ei.

— Nu mă uit, nu mă uit, spuse ea, ajutîndu-l să-și ridice brațul. Dumneata, Maria Nikolaevna, du-te în partea cealaltă și ajută-l, adăugă Kitty. Adu-mi, te rog, flaconul din poșeta mea, i se adresă ea soțului. Știi, e în buzunarul lateral. Adu-mi-l, te rog, iar pînă atunci noi isprăvim curățenia.

Cînd Levin reveni cu flaconul, bolnavul era culcat și aspectul camerei se schimbaseră cu desăvîrșire. Duhoarea acră se risipise și în locul ei mirosea a oțet amestecat cu parfum, pe care Kitty, ținându-și buzele și umflîndu-și obrajii rumeni, îl împrăstia cu pulverizatorul. Praf nu se mai vedea nicăieri, sub pat fusese întins un covor. Pe masă erau așezate în ordine flacoanele, carafa, teancul de rufe de care avea nevoie bolnavul și broderia englezească a lui Kitty. Pe altă masă, lîngă patul lui Nikolai, se aflau poțiuni, prafurile și o lumînare. Bolnavul, spălat și pieptănat, era întins în cearșafuri curate, pe perne ridicate, într-o cămașă curată, cu gulerul alb, care-i înconjură gîtul nefiresc de subțire. Cu o nouă expresie de speranță, se uita la Kitty, fără s-o scape din ochi.

Doctorul, pe care Levin îl găsise la club și îl adusese cu trăsura, nu era cel care îl trata pe Nikolai și de care acesta era nemulțumit. Noul doctor scoase stetoscopul și îl ascultă pe bolnav, clătina din cap, îi prescrise un medicament și mai întîi le explică amănunțit cum trebuie luat medicamentul, apoi ce regim să urmeze. Îi recomandă pacientului ouă crude sau fierte foarte puțin și apă gazoasă cu lapte proaspăt muls, la o anumită temperatură. După plecarea doctorului, bolnavul îi spuse ceva fratelui său; dar Levin nu auzi decît ultimele cuvinte: „Katia ta“ și, după cum o privea, înțelese că Nikolai o laudă. O chemă pe Katia, cum îi spunea el.

— Mi-e mult mai bine, spuse Nikolai. Cu dumneavoastră m-aș fi însănătoșit demult. Ce bine e!

Îi luă mîna, și-o duse la buze, dar, parcă temîndu-se că gestul îi va displacea, se răzgîndi, îi dădu drumul și doar o mîngîie.

— Acum întoarceți-mă pe partea cealaltă și duceți-vă la culcare, spuse el.

Nimeni nu auzise ce spusese, numai Kitty înțelese. Ea înțelegea, pentru că nu înceta să se gîndească la ceea ce îi trebuia bolnavului.

— Pe partea cealaltă, îi spuse ea soțului, doarme întotdeauna pe partea aceea. Întoarce-l, e neplăcut să chemăm servitorii. Eu nu pot. Dumneata poți? o întrebă Kitty pe Maria Nikolaevna.

— Mi-e frică, îi răspunse aceasta.

Oricît de groază îi era lui să îmbrățișeze trupul acela înfiorător, să pună mîna pe acele locuri de sub pătură, de care nu

voia să știe, totuși, influențat de soție, Levin își luă aerul cel mai hotărît pe care i-l cunoștea Kitty și, băgîndu-și mîinile sub pătură, trase de trup, însă, cu toată puterea lui, rămase uimit de greutatea ciudată a acelor mădulare sleite de vlagă. În timp ce-l întorcea și își simțea grumazul cuprins de mîna lui uriașă și descărnată, Kitty întoarse repede, fără zgomot, perna, o bătu și îndreptă capul bolnavului, răsfirîndu-i părul rar, care i se lipise iarăși de tîmplă.

Bolnavul reținu mîna fratelui său. Levin simți că acesta vrea să facă ceva cu mîna lui și că o trage într-o parte. Cu inima cît un purice, nu se împotrivi. Da, Nikolai duse mîna lui Levin la buze și i-o sărută. Levin se cutremură de hohote de plîns și, nemaifiind în stare să spună nimic, ieși din cameră.

XIX

„Ai ascuns celor înțelepți și ai descoperit copiilor și celor săraci cu duhul.“ Așa se gîndea Levin la soția lui, stînd de vorbă cu ea în seara aceea.

Levin nu se gîndea la spusa evanghelică pentru că se credea înțelept. Nu se considera înțelept, dar nu putea să nu știe că este mai inteligent decît soția lui, decît Agafia Mihailovna și nu putea să nu știe că, atunci cînd se gîndea la moarte, se gîndea cu toate puterile sufletului. Mai știa și că multe minți mari de bărbați, ale căror idei despre moarte el le citise, meditaseră la asta și nu știuseră nici a suta parte din ceea ce știau soția lui și Agafia Mihailovna. Oricît de deosebite erau cele două femei, Agafia Mihailovna și Katia, cum îi spunea fratele lui, în această privință semănau ca două picături de apă. Amîndouă știau precis ce este viața și ce este moartea și, cu toate că nu ar fi putut răspunde și nici măcar nu ar fi putut înțelege întrebările pe care și le punea Levin, amîndouă nu se îndoiau de însemnătatea acestui fenomen și îl priveau cu aceiași ochi nu numai ele două, ci împărtășind această părere cu milioane de oameni. O dovadă a faptului că știau precis ce este moartea era că, fără să se îndoiască nici o clipă, știau cum trebuie să se poarte cu muribunzii și nu se temeau de ei. Însă Levin și alții, cu toate că puteau spune

multe despre moarte, pesemne că nu știau ce este aceasta, pentru că se temeau de ea și habar nu aveau ce trebuie să facă atunci cînd oamenii mor. Dacă acum Levin ar fi fost singur cu fratele lui, s-ar fi uitat la el cu groază și ar fi stat în așteptare cu și mai multă groază și nu s-ar mai fi priceput să facă altceva.

Mai mult chiar, nu știa ce să spună, cum să se uite, cum să umble. Să vorbească despre altceva i se părea jignitor, era imposibil; tot imposibil era să vorbească despre moarte, despre lucruri triste. Și tăcerea era imposibilă. „Dacă m-aș uita la el, ar crede că îl studiez, că mă tem; dacă nu l-aș privi, ar crede că mă gîndesc la altceva. Dacă aș umbla în vîrfurile picioarelor, s-ar simți nemulțumit. Să calc apăsător mi-e jenă.“ Kitty, pesemne, nu se gîndea și nu avea timp să se gîndească la propria ei persoană; se gîndea la Nikolai, pentru că știa ceva, și toate îi ieșeau bine. Îi povestea și despre ea, și despre nunta ei, îi și zîmbea, îl și compătimea, îl și mîngîia, îi povestea cazuri de însănătoșire, și totul îi ieșea bine; deci, știa ceva. O dovadă că ea și Agafia Mihailovna nu acționau instinctiv, fiziologic, irațional era aceea că, în afara îngrijirii fizice, a ușurării durerilor, și Agafia Mihailovna, și Kitty cereau pentru un om aflat pe moarte ceva mai important decît îngrijirea fizică, ceva care nu avea nici o legătură cu condițiile fizice. Vorbind despre un bătrîn care murise, Agafia Mihailovna spusese: „Asta-i, slavă Domnului, s-a spovedit, s-a împărtășit, de-ar da Domnul să moară fiecare așa“. La fel și Katia, pe lîngă grija lenjeriei, a decubitului, a poțiunilor, încă din prima zi reușise să-l convingă pe bolnav că trebuie să se spovedească și să se împărtășească.

Întorcîndu-se de la bolnav în cele două camere ale sale, Levin stătea cu capul în jos, neștiind ce să facă. Nu numai că nu se putea gîndi la cină, la pregătirile pentru culcare, la ceea ce aveau să facă, dar nici cu soția lui nu era în stare să vorbească: îi era rușine. Însă Kitty, dimpotrivă, era mai activă decît de obicei. Porunci să li se aducă cina, despachetă cu mîna ei lucrurile, o ajută pe cameristă să aștearnă paturile și nu uită să presare praf persan. Avea acea surescitare și iuțea de gîndire, care apar la bărbați înaintea unei bătălii, a unei lupte, în clipele primejdioase și hotărîtoare ale vieții, în clipele cînd bărbatul arată o dată pentru totdeauna cît prețuiește și faptul că tot trecutul lui nu s-a scurs în zadar, ci a fost pregătirea pentru momentele acelea.

Kitty avea spor în toate și, încă înainte de ora douăsprezece, toate lucrurile erau bine aranjate, încît odaia de hotel începuse să semene a casă de om, de parcă ar fi fost una dintre camerele ei ; paturile erau așternute, periile, pieptenii, oglinjoarele fuseseră așezate în bună rînduială, șervețele erau întinse la locul lor.

Levin găsea că acum nu se cade să mănînce, să doarmă, chiar să vorbească și simțea că fiecare mișcare a lui era necuviincioasă. Însă ea aranja periutele și o făcea în așa fel, încît nu era nimic jignitor în asta.

Totuși, nu putură să mănînce, adormiră greu și, de altfel, se culcară tîrziu.

— Mă bucur că am reușit să-l conving să primească maslul, spuse Kitty, stînd îmbrăcată într-o bluză în fața oglinzii ei pliante și trecîndu-și un pieptene des prin părul moale și parfumat. N-am văzut niciodată slujba asta, dar mama mi-a zis că-s rugăciuni pentru vindecare.

— Chiar crezi că se poate însănătoși ? întrebă Levin, uitîndu-se la cărarea îngustă din ceafa căpșorului ei rotund, care dispărea de îndată ce pieptenul trecea prin păr.

— L-am întrebat pe doctor. Mi-a spus că mai are de trăit cel mult trei zile. Dar parcă doctorii pot ști ? Totuși, sînt foarte bucuroasă că l-am convins, spuse Kitty, trăgînd cu coada ochiului la el, printre șuvițele de păr. Totul e posibil, adăugă ea, cu expresia deosebită, puțin șireată, pe care o avea pe chip ori de cîte ori vorbea despre religie.

După discuția despre religie pe care o avuseseră încă de pe cînd erau doar logodiți, nici el, nici ea nu mai aduseseră vorba despre asta, însă ea îndeplinea rînduielile cerute de religie, mergea la biserică și se ruga, avînd siguranța calmă a faptului că așa trebuie. Cu toate că el o încredința de contrariul, Kitty era absolut convinsă că Levin e un creștin mai bun decît ea, și că tot ce spune în legătura cu asta nu este decît una din butadele amuzante pe care le fac bărbații, cum ar fi cea despre broderia englezească : cică oamenii cu scaun la cap peticesc găurile, iar ea le decupează cu bună știință etc.

— Da, femeia asta, Maria Nikolaevna, nu s-a priceput să facă toate astea, spuse Levin. Și... trebuie să recunosc că mă bucur, mă bucur foarte mult că ai venit. Ești atît de curată, încît... Îi luă mîna și nu i-o sărută (i se părea indecent să-i

sărute mîna acum, cînd moartea era atît de aproape), ci doar i-o strînse cu un aer vinovat, privind-o în ochii înseninați.

— Ai fi suferit foarte mult singur, spuse Kitty și, ridicîndu-și mîinile, care îi acopereau obrajii îmbujorați de plăcere, își răsuci cozile la ceafă și le prinse cu ace de păr. Nu, continuă ea, Maria Nikolaevna nu s-a priceput... Eu, din fericire, am învățat multe la Soden.

— Erau și acolo bolnavi ca el?

— Unii erau și mai bolnavi.

— Pentru mine e îngrozitor că nu-l pot vedea așa cum era în tinerețe... N-o să crezi ce adolescent fermecător era, dar eu pe-atunci nu-l înțelegeam.

— Ba cred. Simt că *aș fi putut fi* prietenă cu el, spuse Kitty și se înspăimîntă de cele spuse, se uită la soțul ei și ochii i se umplură de lacrimi.

— Da, *ai fi putut*, repetă el cu tristețe. El e într-adevăr unul dintre oamenii despre care se spune că nu sînt făcuți pentru lumea asta.

— Totuși, ne mai așteaptă multe zile, trebuie să ne culcăm, spuse Kitty, uitîndu-se la ceasul ei minuscul.

XX

Moartea

A doua zi bolnavul se împărtăși și primi maslul. În timpul ritualului, Nikolai Levin se rugă fierbinte. În ochii lui mari, ațintiți asupra icoanei puse pe o masă de joc, acoperită cu un șervet colorat, se vedeau o rugă atît de blîndă și de pătimasă, atîta speranță, încît Levin se îngrozea privindul-l. Levin știa că această rugă pătimasă și această speranță îi vor face și mai grea despărțirea de viața pe care el o iubea atît de mult. Levin își cunoștea fratele și știa cum gîndește; știa că necredința lui nu provenea din faptul că îi era mai ușor să trăiască fără credință, ci din faptul că, pas cu pas, explicațiile contemporane, științifice ale fenomenelor lumii îi înlăturaseră credința și de aceea știa că revenirea lui de acum nu era legitimă, săvîrșită pe aceeași cale a gîndirii, ci era ceva temporar, interesat, cu speranța nebună că se va vindeca.

Levin mai știa și că Kitty îi amplificase această speranță, povestindu-i despre vindecările extraordinare de care auzise. Toate acestea Levin le știa și simțea o durere chinuitoare văzînd această privire imploratoare, plină de speranță, și această palmă descărnată, care se ridica cu greu, făcînd semnul crucii, pînă la fruntea netedă, la umerii ieșiți în afară, la pieptul golit, horcăind, care nu mai puteau să cuprindă viața pe care o implora bolnavul. În timpul tainei, Levin se rugă și el și făcu ceea ce Nikolai, om necredincios, făcuse de o mie de ori. Spuse, adresîndu-i-se lui Dumnezeu : „Dacă ești, fă în așa fel, încît acest om să se vindece (căci asta se repeta de multe ori) și mă vei mîntui și pe mine, și pe el“.

După ungerea cu mir, bolnavul se simți deodată mult mai bine. Nu tuși deloc timp de un ceas, zîmbea, îi săruta mîinile lui Kitty, mulțumindu-i cu lacrimi în ochi și spunînd că îi e bine, că nu-l doare nimic, că are poftă de mîncare și se simte în putere. Chiar se ridică atunci cînd i se aduse supa și mai ceru un cotlet. Oricît de disperată era starea lui, oricît de clar era, privindu-l, că nu se poate însănătoși, Levin și Kitty simțiră de-a lungul acelei ore aceeași surescitare bucurăoasă și timidă, ca și cum s-ar fi temut să nu greșească.

— Se simte mai bine. Da, mult mai bine. Extraordinar. Nu-i nimic extraordinar. Totuși, îi e mai bine, își spuneau ei în șoaptă, zîmbind unul la altul.

Această iluzie nu ținu mult. Bolnavul adormi liniștit, dar peste o jumătate de oră tusea îl trezi. Și deodată și cei din preajma lui, și el însuși, își pierdură orice speranță. Realitatea suferinței, nemailăsînd loc nici îndoielii, nici măcar amintirii faptului că nădăjduseră pînă de curînd, distruse atît speranțele lui Levin și Kitty, cît și pe ale bolnavului însuși.

Uitînd pînă și ceea ce crezuse cu o jumătate de oră mai înainte, de parcă i-ar fi fost și rușine să-și aducă aminte de asta, Nikolai ceru să i se dea borcanul cu iod pentru inhalatii, acoperit cu o hîrtie găurită. Levin îi dădu borcanul și aceeași privire, plină de speranță pătimașă, pe care Nikolai o avusese în timp ce primea maslul, se aținti acum asupra fratelui său, cerîndu-i să-i confirme spusele doctorului că inhalarea de iod face minuni.

— Katia nu-i aici? întrebă el horcăind și cercetînd cu privirea în jur atunci cînd Levin, fără chef, îi confirmă cuvintele doctorului. Bine, așa pot să-ți spun... De dragul ei

am jucat comedia asta. E atât de încântătoare, dar noi doi nu ne mai putem înșela. Uite, în asta cred, spuse el și, strângînd paharul în palma lui osoasă, începu să respire deasupra lui.

Seara, pe la ora șapte și ceva, Levin și soția lui își beau ceaiul în camera lor, cînd Maria Nikolaevna, gîfîind, dădu fuga la ei. Era palidă și buzele îi tremurau.

— Moare! șopti ea. Mă tem că moare chiar acum.

Amîndoi alergară la Nikolai. Acesta se ridicase și, sprijinindu-se cu mîna, ședea pe pat, avînd spinarea lungă încovoiată și capul lăsat în jos.

— Ce simți? îl întrebă Levin după un moment de tăcere.

— Simt că plec, rosti Nikolai anevoie, dar foarte clar, storcînd cu greu cuvintele. Nu-și sălta capul, ci doar își îndrepta privirile în sus, fără să ajungă să vadă chipul fratelui său. Katia, du-te de-aici! mai adăugă el.

Levin sări în picioare și, cu o șoaptă imperativă, o făcu să iasă.

— Plec, repetă Nikolai.

— De ce crezi asta? întrebă Levin, ca să zică și el ceva.

— Fiindcă plec, spuse din nou Nikolai, de parcă ajunsese să îndrăgească acest cuvînt. S-a sfîrșit.

Maria Nikolaevna se apropie de el.

— Ți-ar fi mai ușor dacă te-ai întinde, spuse ea.

— Curînd o să stau întins liniștit, mort, rosti el ironic și supărat. Ei, dacă vreți, întindeți-mă.

Levin își culcă fratele pe spate, se așează lîngă el și începu să-i privească fața, ținîndu-și răsufierea. Muribundul zăcea cu ochii închiși, dar pe fruntea lui se mișcau din cînd în cînd niște mușchi, ca la un om care meditează profund și cu încredere la ceva. Fără să vrea, Levin se gîndea odată cu el la ceea ce se petrece acum în sufletul fratelui său, dar, cu toate eforturile pe care le depunea ca să nu rămînă în urmă cu gîndirea, vedea, după expresia chipului calm și aspru și după jocul mușchiului de deasupra sprîncenei, că pentru muribund se limpezea din ce în ce mai mult ceea ce pentru el rămînea la fel de misterios.

— Da, da, așa, rosti muribundul, rar și încet. Stați! Tăcu din nou. Așa! făcu el deodată, liniștitor, ca și cum totul se rezolvase pentru el. O, Doamne! adăugă și oftă din greu.

Maria Nikolaevna îi pipăi picioarele.

— Se răcesc, șopti ea.

Mult, foarte mult timp, după cum i se păru lui Levin, bolnavul zăcu nemișcat. Dar era încă viu și ofta din cînd în cînd. Levin obosise de-acum din pricina gîndirii încordate. Simțea că, deși depunea mari eforturi de gîndire, nu putea înțelege ceea ce era „așa”. Simțea că rămăsese de mult în urma muribundului. Nu se mai putea gîndi la însăși problema morții, ci, fără să vrea, gîndurile îi alunecau spre ceea ce urma să facă : să-i închidă ochii, să-l îmbrace, să comande sicriul. Și, ciudat lucru, se simțea cu totul indiferent, nu simțea nici amărăciune, nici regretul pierderii și, cu atît mai puțin milă pentru fratele lui. Dacă avea acum vreun sentiment pentru Nikolai, acesta era mai degrabă invidia pentru ceea ce muribundul știa acum, iar el, Levin, nu știa.

Stătu încă mult timp aplecat deasupra lui, așteptînd să se sfîrșească. Dar sfîrșitul nu venea. Ușa se deschise și se iți Kitty. Levin se ridică în picioare ca s-o oprească. Dar cînd se ridică, auzi o mișcare a muribundului.

— Nu pleca, spuse Nikolai și îi întinse mîna. Levin i-o întinse pe a lui și, supărat, îi făcu semn soției să iasă din cameră.

Cu mîna muribundului în mîna sa, stătu o jumătate de oră, o oră, încă o oră. Acum nu se mai gîndea deloc la moarte. Se gîndea ce face Kitty, cine stă în camera alăturată, dacă doctorul avea o casă a lui. I se făcu foame și somn. Își eliberă cu grijă mîna și îi pipăi picioarele. Picioarele erau reci, dar bolnavul încă mai respira. Levin voi din nou să iasă în vîrfurile picioarelor, dar bolnavul se mișcă iarăși și îi spuse :

— Nu pleca.

.....

Se luminează de ziuă; starea bolnavului era aceeași. Eliberîndu-și mîna pe furiș, fără să se uite la muribund, Levin se duse în camera lui, se culcă și adormi. Cînd se trezi, în locul știrii despre moartea fratelui, la care se aștepta, i se spuse că bolnavul își revenise la starea dinainte. Începuse să se ridice din nou în capul oaselor, să tușească, mîncă, vorbea, dar iarăși nu mai pomenea despre moarte, iarăși începuse să-și exprime speranța că se va însănătoși și devenise mai supărăcios și mai posac decît înainte. Nimeni, nici fratele lui, nici Kitty, nu-l putea calma. Se enerva pe toți și le spunea tuturor vorbe urîte, tuturor le reproșa suferințele sale și le cerea să-i aducă un medic celebru de la Moscova. Ori de cîte

ori îl întrebau cum se simte, răspundea cu aceeași expresie de ură și reproș :

— Sufăr îngrozitor, insuportabil !

Bolnavul suferea din ce în ce mai tare, mai ales din pricina locurilor atinse de cangrena decubitului, care nu mai puteau fi tratate și se enerva din ce în ce mai tare pe cei din jur, reproșându-le totul și, mai ales, faptul că nu i-l aduceau pe doctorul de la Moscova. Kitty se străduia în fel și chip să-l ajute, să-l calmeze ; dar totul era zadarnic și Levin vedea că și ea însăși era epuizată fizic și psihic, deși nu o recunoștea. Se spulberase acea simțire a morții, pe care le-o trezise tuturor despărțirea lui de viață din noaptea când își chemase fratele. Toți știau că moartea lui e inevitabilă și apropiată, că e pe jumătate mort. Toți nu-și doreau decât să-l vadă mort mai repede și toți, ascunzându-și această dorință, îi dădeau flacoanele cu medicamente, căutau medicamente, doctori și îl înșelau, înșelându-se și pe ei înșiși, și unii pe alții. Totul era minciună, o minciună dezgustătoare, jignitoare, un sacrilegiu. Iar minciuna aceasta, și datorită caracterului său, și pentru că el îl iubea cel mai mult pe muribund, Levin o percepea mai dureros decât ceilalți.

Levin, pe care de mult îl preocupase ideea să-i împace pe cei doi frați măcar înaintea morții, îi scrisese lui Serghei Ivanovici și, primind răspuns de la el, îi citi bolnavului scrisoarea. Serghei Ivanovici spunea că nu poate veni, dar, în expresii înduioșătoare, îi cerea iertare fratelui său.

Bolnavul nu spuse nimic.

— Ce să-i scriu ? îl întrebă Levin. Sper că nu ești supărat pe el, nu ?

— Nu, deloc ! răspunse Nikolai, iritat de întrebare. Scrie-i să mi-l trimită pe doctor.

Mai trecură trei zile chinuitoare ; bolnavul se găsea în aceeași stare. Acum, toți cei care îl vedeau îi doreau moartea : și servitorii de la hotel, și proprietarul, și locatarii, și Maria Nikolaevna, și Levin, și Kitty. Numai bolnavul nu-și manifestă această dorință, ci, dimpotrivă, se supăra că nu-i aduceau doctorul și continua să ia medicamentele și să vorbească despre viață. Numai în rarele momente, când opiul îl făcea să uite de suferințele lui necontenite, pe jumătate adormit, spunea ceea ce îl obseda mai mult decât pe ceilalți : „Ah, de s-ar sfârși odată !” sau : „Cînd s-or sfârși toate astea ?”

Durerile, crescînd din ce în ce mai mult, îşi făceau treaba şi îl pregăteau pentru moarte. Nu era poziţie în care să nu sufere, nu era moment în care să uite de sine, nu era loc, nu era mădular al corpului care să nu-l doară şi să nu-l chinuiască. Pînă şi amintirile, impresiile, gîndurile acestui trup îi stîrneau acelaşi dezgust, ca şi trupul însuşi. Înfăţişarea altor oameni, vorbele lor, propriile lui amintiri – toate acestea erau un chin pentru el. Cei din jurul lui simţeau acest lucru şi, în mod inconştient, nu-şi permiteau de faţă cu el nici mişcări lejere, nici discuţii, nici exprimarea dorinţelor lor. Toată viaţa lui se concentrase doar în sentimentul suferinţei şi în dorinţa de a se izbăvi de aceasta.

În fiinţa lui, pesemne, se săvîrşea acea cotitură care trebuia să-l silească să privească moartea ca o împlinire a dorinţelor, ca o fericire. Mai înainte fiecare dorinţă în parte, provocată de o suferinţă sau de o privaţiune, ca de pildă foamea, oboseala, setea, era o sursă de plăcere, satisfăcută prin funcţionarea organismului; dar acum privaţiunile şi suferinţele nu mai puteau fi satisfăcute şi încercarea de a le satisface îi provoca o nouă suferinţă. Şi de aceea toate dorinţele se contopiseră în una singură, în dorinţa de a scăpa de toate suferinţele şi de obîrşia lor, trupul. Dar pentru exprimarea acestei dorinţe de izbăvire el nu avea cuvinte şi de aceea nu vorbea despre asta, ci, în virtutea obişnuinţei, cerea să i se satisfacă dorinţele care nu-i mai puteau fi îndeplinite. „Întoarceţi-mă pe partea cealaltă“, le spunea el şi imediat după aceea le cerea să-l întoarcă la loc. „Daţi-mi supa. Luaţi supa de aici. Povestiţi-mi ceva, de ce tăceţi?“ Şi de îndată ce începeau să-i vorbească, el închidea ochii şi chipul lui exprima oboseală, indiferenţă şi dezgust.

În cea de-a zecea zi după sosirea în oraş, Kitty se îmbolnăvi. Începu s-o doară capul, să vomite şi toată dimineaţa nu se putu ridica din pat.

Doctorul, explicîndu-i că boala i se trage de la oboseală şi emoţii, îi recomandă linişte sufletească.

Totuşi, după dejun, Kitty se dădu jos din pat şi, luîndu-şi lucrul de mîină, se duse în camera bolnavului. El o privi cu asprime cînd o văzu intrînd şi zîmbi cu dispreţ atunci cînd ea îi spuse că fusese bolnavă. În ziua aceea se smiorcăise neîncetat şi gemuse jalnic.

— Cum vă simţiţi? îl întreabă Kitty.

— Mai rău, rosti el cu greu. Mă doare !

— Unde vă doare ?

— Peste tot.

— O să vedeți că astăzi își dă sufletul, spuse Maria Nikolaevna în șoaptă, dar în așa fel, încît bolnavul, care, așa cum remarcase Levin, avea auzul foarte ascuțit, trebuia s-o fi auzit. Levin făcu „pst“ spre ea și întoarse capul spre bolnav. Nikolai auzise, dar aceste cuvinte nu-l impresionaseră deloc. Privirea îi era la fel de plină de reproș și de încordată.

— De ce crezi asta ? o întrebă Levin cînd ieșiră împreună pe coridor.

— A început să-și smulgă carnea de pe el.

— Cum să și-o smulgă ?

— Uite-așa, îi răspunse ea, trăgîndu-se de cutele rochiei de lînă. Într-adevăr, Levin remarcase că în ziua aceea bolnavul încercase să apuce și să smulgă ceva de pe el.

Prezicerea Mariei Nikolaevna a fost exactă. La începutul nopții bolnavul nu mai era în stare să-și ridice mîinile și doar se uita în gol, avînd mereu aceeași privire atentă și concentrată. Nici măcar atunci cînd fratele lui sau Kitty se aplecau deasupra lui, în așa fel, încît el nu putea să nu-i vadă, privirea lui rămînea neschimbată. Kitty trimise după preot să-i facă slujba de dezlegare.

În timp ce preotul citea molitva de dezlegare, muribundul nu arăta nici un semn de viață ; ochii îi erau închiși. Levin, Kitty și Maria Nikolaevna stăteau în picioare la căpățiul lui. Molitva încă nu era gata, cînd muribundul se întinse, oftă și deschise ochii. După ce termină molitva, preotul puse crucea pe fruntea rece a bolnavului, apoi o înfășură încet în patrafir și, stînd așa încă vreo două minute, îi atinse mîna uriașă, rece, fără sînge.

— Și-a dat sufletul, spuse preotul și vru să se îndepărteze ; dar deodată mustățile năclăite ale muribundului se mișcară și în liniștea din cameră răsunară clar niște sunete tăioase, ieșite din adîncul pieptului :

— Încă nu... Îndată.

Și peste un minut, fața i se însenină, sub mustăți își făcu loc un zîmbet și femeile care se adunaseră acolo începură să se îngrijească de cel răposat.

Înfățișarea fratelui său și apropierea morții reînnoiră în sufletul lui Levin sentimentul de spaimă în fața tainei de

nedezlegat a morții apropiate și totodată inevitabile, pe care îl avusese în seara aceea de toamnă, când Nikolai sosise la el acasă. Sentimentul acesta era acum mai puternic decât înainte; Levin se simțea și mai puțin în stare decât odinioară să înțeleagă sensul morții, iar fatalitatea ei i se părea și mai îngrozitoare; dar acum, datorită prezenței soției, acest sentiment nu-l lăsa pradă disperării; în pofida morții, simțea nevoia să trăiască și să iubească. Simțea că dragostea îl salvase de la disperare și că, sub amenințarea disperării, dragostea aceea devenea tot mai puternică.

Nici nu apucă să se săvârșească, sub ochii lui, taina morții, rămasă nedezlegată, că apăru încă o taină, la fel de nedezlegat, care îl chema la dragoste și la viață.

Doctorul îi confirmă bănuielile în legătură cu Kitty. Indispoziția ei venea de la faptul că era însărcinată.

XXI

Din momentul în care, din explicațiile avute cu Betsy și cu Stepan Arkadici, Aleksei Aleksandrovici înțelesese că nu i se cerea decât să-și lase soția în pace, scutind-o de prezența sa, și că însăși soția își dorea asta, se simțea atât de pierdut, încât nu putea lua o hotărâre personală, nu mai știa nici el ce voia acum și, lăsându-se pe mâinile celor care acum se ocupau cu atîta plăcere de treburile lui, accepta orice îi propuneau aceștia. Numai după ce Anna plecă de acasă și englezoaica trimise să-l întrebe dacă trebuie să ia masa cu el sau separat, își înțelese pentru prima dată limpede situația și se îngrozi de ea.

Cel mai greu în această situație era că nu putea nicidecum să facă o legătură între trecut și prezent, să împace ceea ce fusese odinioară cu ceea ce era acum. Nu-l tulbura acea perioadă din trecut, când trăise fericit alături de soție. Trecerea de la acel trecut la certitudinea infidelității soției o îndurase și o depășise ca un martir; această stare era grea, dar o înțelegea. Dacă soția, după ce-i anunțase infidelitatea, l-ar fi părăsit, el ar fi fost amărît, nefericit, dar nu s-ar fi aflat în situația, de neînțeles pentru el, în care se simțea acum. Acum nu putea nicidecum să împace iertarea recentă, înduioșarea, dragostea

lui pentru soția bolnavă și pentru copilul altuia cu ceea ce era acum, adică cu faptul că, parcă drept răsplată pentru toate acestea, se pomenise singur, dezonorat, ridiculizat, inutil și disprețuit de toată lumea.

În primele zile după plecarea soției, Aleksei Aleksandrovici primea petiționarii, discuta cu administratorul, mergea la comitet și lua dejunul în sufragerie, ca întotdeauna. Fără să se întrebe de ce face toate acestea, își încorda toate puterile sufletești numai ca să pară calm și chiar indiferent. Răspunzînd la întrebările privitoare la ce trebuia să se facă cu lucrurile și cu camerele Annei Arkadiевна, el făcea eforturi uriașe să aibă aerul unui om pentru care incidentul produs nu era unul neprevăzut și nu se deosebea prin nimic de întâmplările obișnuite. Își atinse scopul : nimeni nu putea surprinde la el semnele disperării. Dar a doua zi după plecarea soției, cînd Kornei îi dădu o notă de plată de la un magazin de modă, pe care Anna uitase s-o achite, și îi spuse că comisionarul așteaptă, Aleksei Aleksandrovici porunci să-l cheme.

— Vă rog să mă scuzați, Excelență, că am îndrăznit să vă deranjez. Dacă doriți să mă adresez doamnei, fiți bun și comunicați-mi adresa dumneaei.

Aleksei Aleksandrovici, după cum i se păru comisionarului, căzu pe gînduri și, deodată, întorcîndu-se cu spatele, se așeză la masă. Sprijinindu-și capul în palme, stătu mult în această poziție, încercînd de cîteva ori să spună ceva și oprindu-se de fiecare dată.

Înțelegînd sentimentele stăpînului, Kornei îl rugă pe comisionar să vină altă dată. Rămas singur, Aleksei Aleksandrovici își dădu seama că nu mai este în stare să joace rolul unui om tare și calm. Porunci să se dea drumul caretei care îl aștepta, anulă toate primirile și nu-și făcu apariția la dejun.

Simțea că nu va rezista la presiunea unanimă de dispreț și înverșunare, pe care le vedea clar și pe chipul acestui comisionar, și pe fața lui Kornei, și pe chipurile tuturor persoanelor, fără excepție, pe care le întîlnise în aceste două zile. Simțea că nu se poate feri de ura oamenilor, fiindcă nu-l urau pentru că era un om rău (în cazul acesta, ar fi putut să se străduiască să fie mai bun), ci pentru că era rușinos și degustător de nefericit. Simțea că pentru asta, pentru că inima îi era sfișiată, oamenii vor fi nemiloși cu el. Simțea că oamenii îl vor distruge, așa cum cîinii ucid alt cîine chinuit, care urlă

de durere. Știa că singura salvare de oameni era să-și ascundă rănila și, în mod inconștient, încercase să facă acest lucru de-a lungul acestor două zile, dar acum simțea că nu mai este în stare să reziste acestei lupte inegale.

Se simțea și mai disperat, fiindcă știa că este cu desăvîrșire singur în durerea lui. Nu numai la Petersburg, ci nicaieri în lume, nu avea nici un om, căruia să-i poată spune tot necazul prin care trecea, care să-l compătimească nu ca funcționar superior, nu ca om de lume, ci pur și simplu ca om care suferă.

Aleksei Aleksandrovici crescuse fără părinți. Erau doi frați. Pe tatăl lor nu și-l aminteau, mama le murise cînd Aleksei Aleksandrovici avea zece ani. Avere aveau puțină. Îi crescuse unchiul Karenin, un funcționar de vază, pe vremuri favoritul răposatului împărat.

Absolvind, cu medalii, liceul și universitatea, ajutat de unchiul său, Aleksei Aleksandrovici începuse imediat o carieră strălucită și de atunci se lăsase stăpînit doar de ambițiile pe linie de serviciu. Nici la liceu, nici la universitate, nici mai tîrziu la slujbă, Aleksei Aleksandrovici nu înfiripase cu nimeni relații de prietenie. Fratele lui îi fusese omul cel mai apropiat sufletește, dar slujise tot timpul în Ministerul de Externe, locuise în străinătate și murise curînd după ce Aleksei Aleksandrovici se însurase.

Pe vremea cînd fusese guvernator, o mătușă a Annei, o boieroaică bogată din provincie, îi făcuse cunoștință lui Aleksei Aleksandrovici, trecut de prima vîrstă în postura de cavaler, dar tînăr în cea de guvernator, cu nepoata ei și îl pusese într-o asemenea situație, încît el trebuia sau să-i ceară mîna, sau să se mute din oraș. Aleksei Aleksandrovici ezitase mult timp. Atît în favoarea, cît și împotriva acestui pas, existau tot atîtea argumente și nu exista nici un motiv decisiv care să-l oblige să-și încalce regula: „Dacă te îndoiiești, abține-te”⁴⁹. Însă mătușa Annei îi făcuse insinuarea, printr-un cunoscut, că el o compromisese pe fată și că datoria de onoare îi impunea s-o ceară în căsătorie. El o ceruse în căsătorie și îi dăruise logodnicei și, mai apoi, soției toată afecțiunea de care era capabil.

Sentimentul pe care îl avea pentru Anna exclusese din sufletul lui ultimele nevoi de relații sincere cu oamenii. Și acum, dintre toți cunoscuții, n-avea nici un prieten. Avea multe așa-zise relații; dar relații de prietenie nu avea. Aleksei Aleksandrovici cunoștea mulți oameni pe care îi putea invita

la masă, pe care îi putea ruga să intervină într-o chestiune care îl interesa, să protejeze un ins, care avea nevoie de o slujbă, cu care putea discuta deschis acțiunile altor persoane sau ale guvernului ; dar relațiile cu aceste persoane se limitau la un domeniu ferm stabilit de conveniențe și cutume, din care nu se putea ieși. Avea un coleg de universitate, cu care se împrietenise mai târziu și cu care ar fi putut vorbi despre amărăciunea sa personală ; dar acest coleg era epitrop într-o circumscripție școlară îndepărtată. Iar dintre cunoștințele de la Petersburg, cei mai apropiați de el și cei mai la îndemână erau șeful de birou și doctorul.

Mihail Vasilievici Sliudin, șeful de birou, era un om inteligent, bun la suflet și onest, și Aleksei Aleksandrovici se simțea simpatizat de acesta ; dar cei cinci ani de serviciu pusese ră între ei un obstacol, care-i împiedica să-și facă confidențe.

Terminînd de semnat hîrțile, Aleksei Aleksandrovici tăcuse mult timp, uitîndu-se la Mihail Vasilievici, și de cîteva ori încercase, dar nu putuse să vorbească. Își și pregătise o frază : „Ați auzit de necazul meu ?“ Dar sfîrșise prin a-i spune, ca de obicei : „Atunci, pregătiți-mi asta“ – și îl lăsase să plece.

Alt om care ținea la el, era doctorul ; dar între ei, printr-un acord tacit, se stabilise de mult că amîndoi sînt foarte ocupați și trebuie să se grăbească.

La prietenele sale și, mai ales, la cea mai bună dintre ele, contesa Lidia Ivanovna, Aleksei Aleksandrovici nu se gîndea. Toate femeile, luate pur și simplu ca femei, îl înspăimîntau și îl dezgustau.

XXII

Aleksei Aleksandrovici o uitase pe contesa Lidia Ivanovna, dar aceasta nu-l uitase pe el. În momentul cel mai greu de disperare însingurată, ea îl vizită și, fără să fie anunțată, intră în cabinet. Îl găsi în poziția lui obișnuită, stînd la masă, cu capul sprijinit în palme.

— *J'ai forcé la consigne**, spuse ea, intrînd cu pași repezi și răsufliînd din greu din cauza emoției și a grabei. Am auzit

* Am încălcat consemnul (fr.)

tot! Aleksei Aleksandrovici! Prietene! continuă ea, strângându-i mîna cu amîndouă palmele și privindu-l fix cu ochii ei splendizi, îngîndurați.

Aleksei Aleksandrovici, încruntîndu-se, se ridică și, elibărîndu-și mîna, îi oferi un scaun.

— Nu vreți să luați loc, contesă? Nu primesc, fiindcă sînt bolnav, contesă, spuse el și buzele începură să-i tremure.

— Prietene! repetă contesa Lidia Ivanovna, fără să-l scape din ochi și deodată sprîncenele i se ridicară de la îmbinarea lor, alcătuiind un triunghi pe frunte; fața ei galbenă, urîță deveni și mai urîță; dar Aleksei Aleksandrovici simți că ea îl compătimentește și e gata să plîngă. Și se simți cuprins de înduioșare: îi luă mîna dolofană și începu să i-o sărute.

— Prietene! spuse contesa cu vocea întretăiată de emoție. Nu trebuie să vă lăsați pradă durerii. Durerea dumneavoastră este uriașă, dar trebuie să vă găsiți o consolare.

— Sînt distrus, sînt ucis, nu mai sînt om! spuse Aleksei Aleksandrovici, lăsîndu-i mîna dar continuînd s-o privească în ochii plini de lacrimi. Situația mea e cu atît mai îngrozitoare, cu cît nicăieri, nici în mine însumi, nu găsesc un punct de sprijin.

— O să găsiți un sprijin, dar nu-l căutați la mine, deși vă rog să fiți sigur de prietenia mea, spuse ea, cu un oftat. Sprijinul dumneavoastră este dragostea, acea dragoste pe care El ne-a lăsat-o. Povara Lui este ușoară, adăugă ea, cu privirea extaziată pe care Aleksei Aleksandrovici i-o cunoștea atît de bine. El vă va sprijini și vă va ajuta.

Cu toate că în aceste cuvinte era acea înduioșare față de sentimentele sale înalte și mai era și acea trăire mistică, răspîndită nu de mult în Petersburg, care lui Aleksei Aleksandrovici i se părea exagerată, acum îi făcea plăcere să le asculte.

— Sînt slab. Sînt distrus. Nu am prevăzut nimic și acum nu înțeleg nimic.

— Prietene! repetă Lidia Ivanovna.

— Nu-i vorba de ce am avut și ce am pierdut, continuă Aleksei Aleksandrovici. Nu-mi pare rău. Dar nu pot să nu mă rușinez în fața oamenilor pentru situația în care mă aflu. E urît, dar nu pot, nu pot.

— Nu dumneavoastră ați săvîrșit acea înaltă faptă a iertării, pe care o admir și o admiră toată lumea, ci El a

săvîrșit-o, sălășluind în inima dumneavoastră, spuse contesa Lidia Ivanovna, ridicîndu-și ochii cu exaltare, și de aceea nu vă puteți rușina de fapta dumneavoastră.

Aleksei Aleksandrovici se posomorî și, îndoindu-și mîinile, se apucă să-și trosnească degetele.

— Trebuie să cunoașteți toate amănuntele, zise el cu glas pițigăiat. Puterile omului au o limită, contesă, și eu am ajuns la capătul puterilor. Astăzi, toată ziua ar fi trebuit să dau dispoziții privitoare la casă, care decurg (accentuă cuvîntul *decurg*) din noua mea situație de bărbat singur. Servitorii, guvernanta, notele de plată... Acest foc mic m-a ars, n-am putut să rezist. La prînz... ieri era cît pe ce să plec de la masa de prînz. N-am putut suporta să văd cum mă privește fiul meu. Nu m-a întrebat ce înseamnă toate acestea, dar a vrut să mă întrebe și eu nu am putut rezista privirii lui. Se temea să se uite la mine, dar asta încă nu-i tot...

Aleksei Aleksandrovici voi să-i spună de nota de plată, care îi fusese adusă dar vocea începu să tremure și se opri. De această notă de plată, scrisă pe hîrtie albastră, pentru o pălărie și niște panglici, nu-și putea aminti fără să i se facă milă de el însuși.

— Înțeleg, prietene, spuse contesa Lidia Ivanovna. Înțeleg totul. Ajutor și consolare nu veți găsi la mine, însă am venit să vă ajut dacă îmi stă în putere. Dacă aș putea să vă scutesc de aceste griji mărunte, umilitoare... Înțeleg că e nevoie de cuvîntul, de dispozițiile unei femei. Îmi permiteți s-o fac eu?

Tăcut și cu o expresie de recunoștință, Aleksei Aleksandrovici îi strînse mîna.

— Ne vom ocupa împreună de Serioja. Nu-s tare în ches-tiunile practice. Dar mi le asum, voi fi intendentă dumnea-voastră. Să nu-mi mulțumiți. N-o fac numai pentru că așa vreau eu...

— Nu pot să nu vă mulțumesc.

— Dar, prietene, nu vă lăsați învins de sentimentul despre care mi-ați vorbit, nu vă rușinați de ceea ce este culmea cea mai înaltă a creștinismului: *cine se umilește, acela se înalță*. Și nu puteți să-mi mulțumiți. Trebuie să-I mulțumiți lui Dumnezeu și să-I cereți ajutorul. Numai în El vă veți găsi liniștea, mîngîierea, mîntuirea și dragostea, spuse ea și, ridi-cîndu-și ochii spre cer, începu să se roage, după cum înțelese Aleksei Aleksandrovici, judecînd după tăcerea ei.

Aleksei Aleksandrovici o asculta și expresiile, care altă dată nu că nu-i plăceau și le considera exagerate, i se păreau acum firești și consolatoare. Lui Aleksei Aleksandrovici nu-i plăcea această nouă exaltare. Era om credincios, care se interesa de religie cu precădere în sens politic, iar noua doctrină, care permitea câteva noi interpretări, nu-i plăcea în principiu, tocmai pentru că lăsa cale liberă disputelor și analizei. Mai înainte avusese o atitudine rece și chiar dușmănoasă față de această nouă doctrină și față de Lidia Ivanovna, care se pasionase de ea, nu discutase niciodată în contradictoriu și se străduise să răspundă cu tăcere la provocările ei. Acum însă îi asculta pentru prima dată cuvintele cu plăcere și nu le obiecta în sinea lui.

— Vă sînt foarte, foarte recunoscător și pentru faptele, și pentru cuvintele dumneavoastră, îi spuse el după ce aceasta își termină rugăciunea.

Contesa Lidia Ivanovna mai strînse o dată amîndouă mîinile prietenului ei.

— Acum mă apuc de treabă, spuse ea zîmbind, după un moment de tăcere, cînd își ștersese cu batista urmele de lacrimi. Mă duc la Serioja. Numai în cazuri extreme voi apela la dumneavoastră. Se ridică și ieși.

Contesa Lidia Ivanovna se duse în camera lui Serioja și acolo, scaldînd în lacrimi obrazii băiatului speriat, îi spuse că tatăl lui e un sfînt, iar maică-sa a murit.

Contesa Lidia Ivanovna se ținu de cuvînt. Într-adevăr, luă asupra ei toate grijile casei lui Aleksei Aleksandrovici. Dar nu exagerase spunînd că nu este tare în chestiunile practice. Toate dispozițiile ei trebuiau să fie schimbate, fiindcă nu puteau fi îndeplinite, și cel care le schimba era Kornei, valetul lui Aleksei Aleksandrovici, care, fără să bage nimeni de seamă, începuse să conducă acum toată casa și, în timp ce-l ajuta pe stăpîn să se îmbrace, îi raporta, calm și precaut, tot ce trebuia. Însă ajutorul Lidiei Ivanovna era cît se poate de util : îi oferise un sprijin moral lui Aleksei Aleksandrovici, făcîndu-l conștient de faptul că îl iubește și îl stimează și mai ales, așa cum îi plăcea să creadă, aproape convertindu-l la creștinism, adică, dintr-un credincios indiferent și leneș, făcînd din el un adept fervent și ferm al noii interpretări a doctrinei creștine, care se răspîndise în ultimul timp în Petersburg. Lui Aleksei

Aleksandrovici îi era ușor să se convingă de asta. La fel ca Lidia Ivanovna și ceilalți oameni, care le împărtășeau concepțiile, el era cu totul lipsit de profunzimea imaginației, de acea facultate sufletească, datorită căreia ideile trezite de imaginație devin atît de reale, încît pretind o corespondență cu alte idei și cu realitatea. El nu vedea nimic imposibil și absurd în ideea că moartea, existentă pentru necredincioși, nu există pentru el și că, întrucît se află în posesia celei mai depline credințe, a cărei măsură o judecă el însuși, nu există nici păcat în sufletul lui și astfel are parte aici, pe pămînt, de mîntuirea deplină.

Ce-i drept, frivolitatea și falsitatea acestei idei despre credința sa erau vag simțite de către Aleksei Aleksandrovici, care știa că altădată, cînd se lăsa în voia acestui sentiment nemijlocit, fără să se gîndească deloc că iertarea sa este acțiunea puterii de sus, se simțea mai fericit decît acum, cînd se gîndea în fiecare moment că îl are pe Hristos în suflet și că, semnînd hîrtille, îndeplinește voința Lui; dar Aleksei Aleksandrovici avea nevoie să gîndească așa, avea atîta nevoie ca, în înjosirea sa, să aibă acea înălțime inventată, de la care el, cel disprețuit de toți, să-i poată disprețui pe alții, încît, ca de un colac de salvare, se agăța de mîntuirea sa închipuită.

XXIII

Contesa Lidia Ivanovna, încă de pe cînd era o foarte tînără domnișoară exaltată, fusese măritată cu un ins foarte vesel, bogat, de vază, bun la suflet și desfrînat. În cea de-a doua lună a căsniciei lor soțul o părăsise și, la jurămintele ei exaltate de iubire îi răspundea numai cu ironie și chiar cu dușmănie, pe care cei ce cunoșteau inima bună a contelui și nu-i găseau nici un defect exaltatei Lidia nu puteau nicidecum să și le explice. De atunci, deși nu divorțaseră, locuiau separat și ori de cîte ori soțul se întîlnea cu soția îi arăta aceeași ironie caustică, a cărei pricină era imposibil de înțeles.

Contesa Lidia Ivanovna încetase de mult să-și mai iubească soțul, dar era neconținut îndrăgostită de cineva. Se întîmpla că era îndrăgostită deodată de cîțiva bărbați și cîteva

femei; era îndrăgostită de aproape toți oamenii care se remarcă prin ceva. Era îndrăgostită de toate noile prințese și de toții noii prinți care intrau în legături de rudenie cu familia imperială, fusese îndrăgostită de un mitropolit, de un vicar și de un preot. Fusese îndrăgostită de un jurnalist, de trei slavi, de Komissarov⁵⁰; de un ministru, de un medic, de un misionar englez și de Karenin. Toate aceste iubiri, ba slăbind, ba întărindu-se, îi umpleau inima, îi dădeau o ocupație și nu o împiedicau să întrețină cele mai vaste și mai complicate relații la curte și în înalta societate. Însă de cînd, după nenorocirea care îl lovise pe Karenin, îl luase sub protecția ei, de cînd începuse să depună eforturi în casa lui Karenin, îngrijindu-se de bunăstarea lui, simțea că celelalte iubiri nu fuseseră autentice și că de-abia acum era îndrăgostită cu adevărat de Karenin. Afecțiunea pe care o avea acum pentru el i se părea mai puternică decît toate sentimentele de odinioară. Analizîndu-și sentimentul și comparîndu-l cu celelalte din trecut, vedea clar că nu s-ar fi îndrăgostit de Komissarov, dacă acesta n-ar fi salvat viața împăratului, nu s-ar fi îndrăgostit de Ristici-Kugițki⁵¹, dacă n-ar fi existat chestiunea slavă, dar că pe Karenin îl iubea pentru el însuși, pentru sufletul lui mare și neînțeles, pentru vocea lui pițigăiată, care îi plăcea datorită intonațiilor ei prelungi, pentru privirea obosită, pentru caracterul și pentru miinile lui moi și albe, cu vinele umflate. Nu numai că se bucura de fiecare întîlnire cu el, ci și căuta pe chipul lui semnele impresiei pe care i-o făcea. Voia să-i placă nu doar prin ceea ce îi spunea, ci și prin întreaga ei persoană. De dragul lui, se preocupa acum de toaleta ei mai mult decît oricînd pînă atunci. Se surprindea visînd la ce s-ar întîmpla, dacă ea nu ar fi măritată, iar el ar fi liber. Roșea de emoție atunci cînd el intra în cameră, nu-și putea ascunde un zîmbet de încîntare atunci cînd el îi spunea ceva amabil.

De cîteva zile contesa Lidia Ivanovna era foarte surescitată. Aflase că Anna și Vronski se aflau la Petersburg. Trebuia să-l scape pe Aleksei Aleksandrovici de o întîlnire cu ea, trebuia să-l scape chiar de vestea dureroasă că această femeie odioasă se află în același oraș cu el și că ar putea-o întîlni în fiecare clipă.

Prin niște cunoștințe ale ei, Lidia Ivanovna se interesa ce aveau de gînd să facă acei *oameni dezgustători*, cum îi numea

ea pe Anna și pe Vronski, și încerca în aceste zile să conducă în așa fel pașii prietenului ei, încât acesta să nu-i poată întâlni. Un tânăr aghiotant, amic al lui Vronski, prin intermediul căruia contesa primea informații și care spera ca Lidia Ivanovna să-l ajute să capete o concesiune la calea ferată, îi spuse că Anna și Vronski își terminaseră treburile și plecau a doua zi. Lidia Ivanovna începu să se liniștească, dar a doua zi de dimineață primi un bilet, al cărui scris îl recunoscuse cu groază. Era scrisul Annei Karenina. Plicul era din hîrtie groasă precum coaja de tei; pe hîrtia galbenă, de format lung, era o monogramă mare, iar scrisoarea mirosea foarte frumos.

— Cine a adus-o?

— Un comisionar de la hotel.

Contesa Lidia Ivanovna nu putu mult timp să se așeze ca să citească scrisoarea. De emoție, o apucase o criză de astm, boală de care suferea. După ce se calmă, citi următoarea scrisoare în limba franceză:

„*Madame la Comtesse*, sentimentele creștinești care vă umplu inima îmi insuflă, simt asta, îndrăzneala de neiertat să vă scriu. Sînt nefericită din pricina despărțirii de fiul meu. Implor să mi se permită să-l văd o singură dată înaintea plecării. Iertați-mă că vă reamintesc de persoana mea. Apelez la dumneavoastră și nu la Aleksei Aleksandrovici numai pentru că nu vreau să-l fac să sufere pe acest om mărinimos, amintindu-i de mine. Cunosînd prietenia pe care i-o purtați, știu că mă veți înțelege. Îl trimiteți pe Serioja la mine sau să mă duc eu la el acasă la o oră anume, stabilită, sau îmi veți da de știre cînd și unde îl pot vedea în afara casei? Nu mă gîndesc la un refuz, cunosînd mărinimia celui de care depinde totul. Nu vă puteți imagina cît de mult doresc să-l văd și de aceea nu vă puteți închipui recunoștința pe care mi-o va trezi ajutorul dumneavoastră.

Anna“.

Tot ce era în această scrisoare o enervă pe contesa Lidia Ivanovna: și conținutul, și aluzia la mărinimie, și mai ales tonul, cum i se păru ei, degajat.

— Transmite-i să nu aștepte răspunsul, spuse contesa Lidia Ivanovna și imediat, deschizînd *buvardul*, îi scrisese lui

Aleksei Aleksandrovici că dorește să-l vadă la ora unu, cînd se prezentau felicitările la palat.

„Trebuie să stau de vorbă cu dumneavoastră într-o chestiune importantă și tristă. Acolo vom stabili locul. Cel mai bine ar fi la mine, unde voi porunci să se pregătească ceaiul *dumneavoastră*. E necesar. El ne pune crucea. Dar tot El ne dă și puteri“, adăugă ea, ca să-l pregătească măcar cît de cît.

Contesa Lidia Ivanovna îi scria de obicei lui Aleksei Aleksandrovici cîte două sau trei misive pe zi. Îi plăcea acest proces de comunicare cu el, de o eleganță și un mister care îi lipseau în relațiile ei personale.

XXIV

Felicitările erau pe sfîrșite. Întîlnindu-se, cei care plecau discutau despre ultima noutate a zilei, despre decorațiile nou primite și despre mutările din rîndurile funcționarilor superiori.

— Cică Ministerul de Război i s-ar fi încredințat contesei Maria Borisovna, iar șef de stat-major a fost numită prințesa Vatkovskaia, spunea un bătrînel cărunt, într-o uniformă cusută cu fir de aur, adresîndu-i-se unei doamne de onoare, frumoasă și înaltă, care îl întrebasese despre mișcările în funcții.

— Iar eu voi fi numită aghiotant, replică, zîmbind, doamna de onoare.

— Dumneavoastră ați și fost numită. Sînteți ministru al cultelor și, ca ajutor, îl aveți pe Karenin.

— Am onoarea, prințe! spuse bătrînelul, strîngînd mîna unui ins care se apropiase.

— Ce spuneți despre Karenin? întrebă prințul.

— El și Putiatov au primit ordinul „Aleksandr Nevski“⁵².

— Credeam că-l are.

— Nu. Ia uitați-vă la el, spuse bătrînelul, arătînd cu tricorul brodat spre Karenin, care, în uniformă de gală, cu noua panglică roșie trecută peste umăr, se opriese în ușa sălii și discuta cu unul dintre cei mai influenți membri ai Consiliului de Stat. E fericit și mulțumit, ca un cocoș, adăugă el, oprindu-se ca să-i strîngă mîna unui șambelan frumos, de constituție athletică.

— Mda, a îmbătrînit, spuse șambelanul.

— Din cauza grijilor. Acum scrie numai proiecte. Bietul consilier nu mai scapă acum pînă nu-i expune totul, pe puncte.

— Cum a îmbătrînit? *Il fait des passions**. Cred că acum contesa Lidia Ivanovna e geloasă pe el din pricina soției.

— Și ce-i cu asta? Vă rog să n-o vorbiți de rău pe contesa Lidia Ivanovna.

— Dar ce e rău dacă-i îndrăgostită de Karenin?

— E adevărat că și Karenina e aici?

— E aici, dar nu la palat, ci în Petersburg. Am întîlnit-o ieri, era cu Aleksei Vronski, *bras dessus, bras dessous***, pe strada Morskaia.

— *C'est un homme qui n'a pas**** ... dădu să înceapă șambelanul, dar tăcu, făcîndu-i loc să treacă și înclinîndu-se în fața unei persoane din familia imperială.

Așa vorbea fără încetare lumea despre Aleksei Aleksandrovici, condamnîndu-l și luîndu-l în derîdere, în timp ce el, barînd calea unui membru al Consiliului de Stat, pe care îl agățase, vorbea fără să-și întrerupă măcar o clipă discursul, ca să nu-l scape, expunîndu-i pe puncte proiectul său financiar.

Aproape în același timp cu plecarea soției, lui Aleksei Aleksandrovici i se întîmplase cel mai trist eveniment din viața unui slujbaș, întreruperea carierei ascendente. Această întrerupere avusese loc, toți vedeau clar acest lucru și numai Aleksei Aleksandrovici încă nu era conștient de faptul că avansării sale i se pusese punct. Poate că la mijloc o fi fost conflictul cu Stremov, poate nenorocirea cu soția sau poate, pur și simplu, faptul că Aleksei Aleksandrovici își atinsese limita care îi fusese hărăzită, însă pentru toată lumea în anul acela era clar că nu-l mai aștepta nimic pe linie de serviciu. Încă mai ocupa un post important, încă mai era membru în numeroase comisii și comitete: dar era un membru terminat, de la care nimeni nu mai aștepta nimic. Orice ar fi spus, orice ar fi propus, era ascultat ca și cum ceea ce propunea se știa de mult și era chiar lucrul care nu trebuia făcut.

Însă Aleksei Aleksandrovici nu simțea asta și, dimpotrivă, fiind îndepărtat de la participarea directă la activitatea

* Are succes (fr.)

** Braț la braț (fr.)

*** E un om care nu are (fr.)

guvernului, vedea mai clar ca înainte neajunsurile și greșelile din activitatea altora și se considera dator să indice mijloacele pentru corijarea acestora. Curînd după despărțirea de soție, începu să scrie un proiect despre noile tribunale, care era primul din numărul infinit de proiecte, de care nimeni nu avea nevoie, ce îi fusese hărăzit să le scrie în toate domeniile administrației.

Aleksei Aleksandrovici nu numai că nu remarcă situația sa disperată în lumea slujbașilor, nu numai că nu se întrista din această cauză, dar mai mult decît oricînd era mulțumit de activitatea sa.

„Cine e însurat se îngrijește de lucrurile lumești: cum să placă nevestei; dar cine nu e însurat se îngrijește de cele dumnezeiești: cum să placă Domnului“, spune Apostolul Pavel, iar Aleksei Aleksandrovici, care în toate treburile se conducea acum după *Scriptură*, își amintea adeseori acest text. I se părea că de cînd rămăsese fără soție îl slujea pe Dumnezeu cu aceste proiecte mai mult decît înainte.

Evidența nerăbdare a membrului Consiliului, care dorea să plece de lîngă el, nu-l deranja pe Aleksei Aleksandrovici; își întrerupsese expunerea doar atunci cînd membrul respectiv, profitînd de trecerea persoanei din familia imperială, reuși să se eschiveze și să dispară.

Rămas singur, Aleksei Aleksandrovici își lăsă capul în jos, își adună gîndurile, apoi se uită distrat împrejur și porni spre ușă, unde spera s-o întîlnească pe contesa Lidia Ivanovna.

„Ce voinici și sănătoși sînt din punct de vedere fizic, își zise Aleksei Aleksandrovici, uitîndu-se la șambelanul viguros, cu favoriții pieptănați și parfumați, și la grumazul roșu al prințului, strîns în uniformă, pe lîngă care era nevoit să treacă. Bine s-a zis că totul e rău pe lume“, se gîndi el, uitîndu-se încă o dată pieziș la pulpele șambelanului.

Mișcîndu-și fără grabă picioarele, cu aerul său obișnuit de oboeală și demnitate, Aleksei Aleksandrovici îi salută pe domnii aceia, care vorbeau despre el și, uitîndu-se spre ușă, o căuta din priviri pe Lidia Ivanovna.

— A! Aleksei Aleksandrovici! făcu bătrînelul cu o sclipire răutăcioasă în ochi, atunci cînd Karenin ajunsese în dreptul lui și îl salută cu răceală, înclinîndu-și puțin capul. Încă nu v-am felicitat, spuse el, arătînd spre panglica cea nouă.

— Vă mulțumesc, îi răspunse Aleksei Aleksandrovici. Ce zi *minunată* e astăzi, adăugă el, accentuînd, așa cum îi era obiceiul, cuvîntul „minunată“.

Că își rîdeau de el, asta o știa, dar nu se aștepta la nimic altceva de la ei decît la ură ; se obișnuise cu asta.

Văzînd umerii galbeni, ridicîndu-se din corset, ai contesei Lidia Ivanovna, care apăruse în ușă, și ochii ei frumoși, îngîndurați și chemători, Aleksei Aleksandrovici zîmbi, dezgolin-du-și dinții albi, încă sănătoși, și se duse spre ea.

Toaleta Lidiei Ivanovna o costase un mare efort de imaginație, la fel ca toate toaletele ei din ultimul timp. Scopul toaletei ei era acum exact contrariul celui pe care îl urmărea cu treizeci de ani mai înainte. Atunci voia să se înfrumusețeze cu ceva și cu cît mai mult, cu atît mai bine. Acum, dimpotrivă, era în mod obligatoriu atît de sulemenită, în contrast evident cu vîrsta și silueta, încît se îngrijea numai ca tot contrastul dintre podoabe și înfățișarea ei să nu fie prea îngrozitor. Și în ce-l privea pe Aleksei Aleksandrovici reușea, și lui i se părea atrăgătoare. Pentru Aleksei Aleksandrovici, ea era singura insulă nu numai de bunăvoință față de el, ci și de iubire în mijlocul acestui ocean de ostilitate și batjocură care îl înconjura.

Trecînd de-a lungul unui șir întreg de priviri zeflemitoare, el tindea în mod firesc către privirea ei îndrăgostită, așa cum o plantă trage spre lumină.

— Vă felicit, îi spuse ea, arătînd din ochi spre panglică.

Stăpînindu-și un zîmbet de plăcere, el strînse din umeri și închise ochii, parcă spunînd că asta nu-l poate bucura. Contesa Lidia Ivanovna știa că ordinul primit era una dintre cele mai mari bucurii, deși el n-ar fi recunoscut-o niciodată.

— Ce face îngerul nostru ? întrebă contesa, gîndindu-se la Serioja.

— N-aș zice că-s întru totul mulțumit de el, spuse Aleksei Aleksandrovici, ridicîndu-și sprîncenele și deschizînd ochii. Și Sitnikov e nemulțumit de el. (Sitnikov era pedagogul căruia îi fusese încredințată educația mondenă a lui Serioja). Așa cum v-am mai spus, are în el o anumită răceală față de problemele principale, care ar trebui să atingă sufletul oricărui om și al oricărui copil, începu Aleksei Aleksandrovici să-și expună ideile pe marginea singurei probleme, care, în afară de slujbă, îl interesa : educația fiului său.

Cînd, cu ajutorul Lidiei Ivanovna, Aleksei Aleksandrovici, revenise la viață și își reluase activitatea, simțise că e de datoria lui să se ocupe de educația băiatului, care rămăsese în grija lui. Deoarece nu se mai ocupase niciodată pînă atunci de problemele educației, Aleksei Aleksandrovici își rezervase cîtva timp pentru studierea teoretică a chestiunii. Și, după ce citi numeroase cărți de antropologie, pedagogie și didactică, își alcătui un plan de educație și trecuse la aplicarea lui, angajîndu-l pe cel mai bun institutor din Petersburg pentru supravegherea programului de studiu. Și acest lucru îl preocupă permanent.

— Da, dar inima? Eu văd la el inima tatălui, un copil cu o asemenea inimă nu poate fi rău, spuse cu entuziasm contesa Lidia Ivanovna.

— Mda, se poate... În ce mă privește, eu o să-mi fac datoria, o să fac tot ce-mi stă în putere.

— Trebuie să veniți la mine, îl invită Lidia Ivanovna, după un moment de tăcere. Avem de vorbit despre o chestiune tristă pentru dumneavoastră. Aș da orice ca să vă scutesc de unele amintiri, dar alții nu gîndesc așa. Am primit o scrisoare de la ea. E aici, la Petersburg.

Cînd contesa pomeni de soția lui, Aleksei Aleksandrovici tresări, dar imediat pe chip i se așternu acea imobilitate moartă, care exprima totala lui neajutorare în această chestiune.

— Mă așteptam la asta, spuse el.

Contesa Lidia Ivanovna îl privi cu exaltare și lacrimi de admirație pentru măreția sufletului lui îi apărură în ochi.

XXV

Cînd Aleksei Aleksandrovici intră în budoarul mic și confortabil al Lidiei Ivanovna, ticsit cu porțelanuri vechi și cu pereții plini de portrete, stăpîna casei lipsea. Își schimba toaleta.

Pe o masă rotundă era întinsă o față de masă pe care se aflau un serviciu chinezesc și un ceainic de argint cu spirtieră. Aleksei Aleksandrovici se uită distrat la nenumăratele portrete cunoscute, care înfrumusețau budoarul, și, așezîndu-se

la masă, deschise *Evangelia*, care era tot acolo. Îl întrerupse din lectură foșnetul rochiei de mătase a contesei.

— Așa, acum o să stăm liniștiți, spuse contesa, trecînd, cu un zîmbet emoționat, printre masă și divan, și o să discutăm la o ceașcă din ceaiul nostru.

După cîteva cuvinte pregătitoare, răsuflînd din greu și roșind, contesa Lidia Ivanovna îi întinse lui Aleksei Aleksandrovici scrisoarea pe care o primise.

După ce o citi, Aleksei Aleksandrovici rămase mult timp tăcut.

— Nu cred că am dreptul să o refuz, spuse el timid, rîdîndu-și ochii.

— Prietene! Nu vedeți răul din oameni!

— Dimpotrivă, văd răul peste tot. Dar ar fi drept?...

Fața lui exprima nehotărîre, dorința de a primi un sfat, un sprijin, o îndrumare în această chestiune, pe care nu o înțelegea.

— Nu, îl întrerupse contesa Lidia Ivanovna. Toate au o limită. Imoralitatea o înțeleg, spuse ea nu tocmai sincer, deoarece nu putea să înțeleagă ce le împinge pe femei la imoralitate, dar cruzimea n-o înțeleg. Și față de cine? Față de dumneavoastră! Cum să rămînă în orașul unde sînteți dumneavoastră? Nu, omul învață cît trăiește. Și eu învăț să înțeleg înălțimea dumneavoastră și josnicia ei.

— Dar cine aruncă piatra? întrebă Aleksei Aleksandrovici, în mod evident mulțumit de rolul său. I-am iertat totul și de aceea n-o pot frustra de ceea ce este pentru ea o necesitate a inimii: dragostea pentru fiul ei...

— Dar e vorba de dragoste, prietene? E sinceră? Să zicem că ați iertat-o, că o iertați... dar avem dreptul să tulburăm sufletul acestui înger? El o crede moartă. Se roagă pentru ea și îl imploră pe Dumnezeu să-i ierte păcatele... Și așa e mai bine. Acum ce o să creadă?

— Nu m-am gîndit la asta, spuse Aleksei Aleksandrovici, dîndu-i dreptate.

Contesa Lidia Ivanovna își acoperi fața cu palmele și tăcu. Se ruga.

— Dacă vreți să aflați părerea mea, spuse ea după ce se rugă și își descoperi fața, vă sfătuiesc să nu faceți asta. Parcă nu văd cît suferiți, nu văd că istoria asta v-a deschis toate rănilile? Bine, să zicem că nu vă gîndiți, ca de obicei, la

dumneavoastră. Dar la ce ar putea duce această întâlnire ? La noi suferințe din partea dumneavoastră, la chinuri pentru copil ? Dacă mai are ceva omenesc în ea, singură n-ar trebui să-și dorească acest lucru. Nu, fără nici o ezitare, vă sfătuiesc să nu-i dați voie și, dacă îmi permiteți, îi scriu.

Aleksei Aleksandrovici consimți, iar contesa Lidia Ivanovna scrisese următoarea scrisoare în limba franceză :

„Stimată Doamnă,

Amintirea despre dumneavoastră ar putea duce la întrebări din partea fiului dumneavoastră, întrebări la care nu se poate răspunde fără să se insuflă în inima copilului spiritul de condamnare pentru ceea ce ar trebui să fie sfânt pentru el și de aceea vă rog să înțelegeți că refuzul soțului dumneavoastră este în spiritul iubirii creștine. Îl rog pe Cel de Sus să fie milostiv cu dumneavoastră.

Contesa Lidia“.

Această scrisoare atinse scopul secret, pe care contesa Lidia Ivanovna și-l ascundea chiar sieși : o jigni pe Anna pînă în adîncul sufletului.

La rîndul lui, Aleksei Aleksandrovici, venind acasă de la Lidia Ivanovna, nu putu în ziua aceea să-și vadă de ocupațiile sale obișnuite și să-și găsească liniștea sufletească de om credincios și mîntuit, pe care o simțea mai înainte.

Amintirea soției, care era atît de vinovată față de el și în fața căreia el era un sfînt, cum, pe bună dreptate, îi spunea contesa Lidia Ivanovna, n-ar fi trebuit să-l tulbure ; însă el nu era liniștit : nu putea înțelege cartea pe care o citea, nu putea alunga amintirea chinuitoare a relațiilor lui cu soția, a greșelilor pe care, după cum i se părea acum, le făcuse în privința ei. Amintirea felului cum, întorcîndu-se de la curse, îi primise mărturisirea infidelității (mai ales că nu-i ceruse decît respectarea decenței exterioare și nu-l provocase pe Vronski la duel) îl chinuia acum ca o căință. De asemenea, îl chinuia amintirea scrisorii pe care i-o scrisese ; mai ales iertarea lui, de care nimeni nu avea nevoie, și grijile pentru copilul altuia îi frigeau inima cu rușine și căință.

Același sentiment de rușine și căință îl simțea acum, perindîndu-și în memorie tot trecutul trăit alături de ea și

amintindu-și cuvintele stîngace cu care, după îndelungi ezitări, îi ceruse mîna.

„Dar cu ce-s vinovat?” se întrebă el. Și această întrebare îi sugera întotdeauna o altă întrebare: nu cumva ceilalți oameni, acești Vronski, acești Oblonski... acești șambelani cu pulpele groase simt altfel, iubesc altfel, se căsătoresc altfel? Prin minte îi trecu un șir întreg de oameni de acest fel, proaspeți, viguroși, siguri pe ei, care întotdeauna și pretutindeni îi atrăseseră atenția plină de curiozitate. Alunga aceste gînduri, încerca să-și insuflă convingerea că nu trăiește pentru viața de aici, vremelnică, ci pentru cea veșnică și că are în suflet pacea și dragostea. Dar faptul că în această viață vremelnică, neînsemnată, făcuse, după cum i se părea lui, cîteva greșeli lipsite de importanță îl chinuia de parcă nici n-ar fi existat mîntuirea, în care credea. Însă această ispită nu ținu mult și curînd în sufletul lui Aleksei Aleksandrovici își făcură loc liniștea și elevația, datorită cărora putea să uite ceea ce nu voia să țină minte.

XXVI

— Cum e, Kapitonîci? întrebă Serioja, rumen și vesel, întorcîndu-se de la plimbare în ajunul zilei sale de naștere și dîndu-i *podiovka* bătrînului ușier, care, de la înălțimea sa, zîmbea spre omulețul din fața lui. A mai fost și astăzi funcționarul acela legat la falcă? Tata l-a primit?

— L-a primit. Numai ce-a ieșit șeful de birou, că l-am și anunțat, îi răspunse ușierul, făcîndu-i vesel cu ochiul. Lasă-mă să ți-o scot eu.

— Serioja! spuse preceptorul slav, oprindu-se în ușa ce dădea în camerele interioare. Scoate-ți-o singur.

Dar Serioja, cu toate că auzise vocea slabă a preceptorului, nu-i acordă nici o atenție. Stătea, ținîndu-se cu mîna de diagonală ușierului și privind-l în ochi.

— Crezi că tata a făcut pentru el ce trebuie?

Funcționarul cu falca legată, care venise de șapte ori ca să-l roage ceva pe Aleksei Aleksandrovici, îi interesa și pe Serioja, și pe ușier. Serioja îl găsise o dată în antreu și auzise

cum îl ruga jalnic pe ușier să-l anunțe, spunînd că altfel nu-i mai rămîne decît să moară cu copii cu tot.

De atunci Serioja îl mai văzuse o dată în antreu și începuse să se intereseze de el.

— Și era bucuros? întrebă el.

— Ba bine că nu! A plecat de-aici aproape sărind într-un picior.

— Mi s-a adus ceva? întrebă Serioja, după un moment de tăcere.

— Da, domnule, îi spuse ușierul, clătînînd din cap, ai ceva din partea contesei.

Serioja înțelese de îndată că ușierul îi vorbea de cadoul adus din partea contesei Lidia Ivanovna pentru ziua lui de naștere.

— Ce spui? Unde-i?

— Kornei l-a dus la tata. Trebuie să fie un lucru grozav!

— Cît de mare e? Cam așa?

— Mai mic, da' frumos.

— O carte?

— Nu, un lucru. Du-te, du-te, Vasili Lukici te cheamă, spuse ușierul, auzind pașii preceptorului care se apropia și, desprinzînd cu grijă mîna băiatului, cu mînușa pe jumătate scoasă, cu care îl ținea de diagonală, îi făcu cu ochiul și îi arătă cu capul spre Vunici.

— Vasili Lukici, vin imediat! spuse Serioja cu zîmbetul lui vesel și iubitor, care îl cucerea întotdeauna pe conștiinșiosul preceptor.

Serioja era prea vesel, prea fericit, ca să nu poată să nu împartă cu prietenul lui, ușierul, încă o bucurie din familie, pe care, în timpul plimbării de la Grădina de Vară, o aflase de la nepoata contesei Lidia Ivanovna. Bucuria aceasta i se părea deosebit de importantă, întrucît coincidea cu bucuria funcționarului și cu propria lui bucurie, pentru că i se aduseseră jucării. Lui Serioja i se părea că în ziua aceea toți trebuiau să fie veseli și bucuroși.

— Știi că tata a primit „Aleksandr Nevski“?

— Cum să nu știu? Au și venit unii să-l felicite.

— Și era bucuros?

— Cum să nu se bucure de răsplata țarului? Înseamnă că a meritat-o, spuse ușierul cu un aer grav și serios.

Serioja căzu pe gânduri, uitîndu-se la chipul ușierului, pe care-l studiasse pînă în cele mai mici amănunte, mai ales la bărbia ițindu-se dintre favoriții cărunți, pe care n-o vedea nimeni în afară de Serioja, care o privea întotdeauna de jos în sus.

— Dar fiica ta n-a mai fost de mult pe la tine, nu-i așa?

Fiica ușierului era dansatoare de balet.

— Cînd să vină în zilele de lucru? Și ele au de învățat. Și dumneata, domnule, ai de învățat, așa că du-te.

Intrînd în camera lui, în loc să se apuce de lecții, Serioja îi dezvălui preceptorului bănuiala lui, și anume că lucrul adus trebuia să fie o mașină.

— Dumneavoastră ce credeți? întrebă el.

Dar Vasili Lukici nu se gîdea decît la lecția de gramatică, pe care trebuia s-o pregătească pentru profesorul ce urma să vină la ora două.

— Nu, Vasili Lukici, vă rog să-mi spuneți, întrebă Serioja, stînd de-acum la masa de lucru, cu cartea în mînă, ce-i mai mare decît „Aleksandr Nevski“?

Vasili Lukici îi spuse că mai mare decît „Aleksandr Nevski“ este „Sfîntul Vladimir“.

— Dar mai mare?

— Cel mai mare este „Andrei cel Întîi chemat“.

— Dar și mai mare decît „Andrei“?

— Nu știu.

— Cum, nici dumneavoastră nu știți? Și Serioja, sprijinindu-și capul în palme, se adînci în meditație.

Meditațiile lui erau dintre cele mai complicate și mai variate. Își imagina că tatăl lui va primi deodată și ordinul „Vladimir“, și „Andrei“ și că, drept rezultat, la lecția de astăzi va fi mult mai indulgent, iar el însuși, cînd se va face mare, va primi toate ordinele, chiar și pe cel care se va inventa, mai mare decît „Andrei“. Nici n-au să apuce să-l inventeze, iar el o să-l merite. Dacă au să nascocoască și alte ordine mai mari, el o să ajungă să le merite de îndată.

Timpul se scurse cu aceste meditații și cînd veni profesorul, lecția despre complementele de timp, de loc și de mod nu era pregătită, motiv pentru care profesorul se arătă nu doar nemulțumit, ci și întristat. Această întristare a profesorului îl mișcă pe Serioja. Nu se simțea vinovat pentru că nu învățase lecția: oricît se străduise, nu izbutise s-o învețe;

atîta timp cît profesorul îi explica, credea și parcă înțelegea tot, dar de cum rămînea singur, nu putea nici în ruptul capului să-și amintească și să înțeleagă că un cuvînt atît de scurt și de ușor de înțeles ca „deodată” este *complement circumstanțial de mod*. Totuși, îi părea rău că-l supăraseră pe profesor și voia să-i facă o bucurie.

Alese un moment cînd profesorul se uita tăcut în carte.

— Mihail Ivanîci, cînd este ziua dumneavoastră onomastică? întrebă el deodată.

— Dumneata mai bine te-ai gîndi la ceea ce ai de făcut, iar onomastica nu are nici o importanță pentru o ființă rațională. E o zi ca toate celelalte, cînd trebuie să muncești.

Serioja se uită cu atenție la profesor, la bărbuța lui rară, la ochelarii, care îi alunecaseră mai jos de semnul de pe nas și căzu atît de adînc pe gînduri, încît nu mai auzea nimic din explicațiile profesorului. Își dădea seama că profesorul nu gîndea așa cum vorbea, simțise asta după tonul cu care i se replicase. „Dar de ce s-or fi înțeles cu toții să-mi vorbească în aceeași manieră, numai lucruri plicticoase și inutile? De ce mă respinge, de ce nu mă iubește?” se întreba el cu tristețe și nu-și putea răspunde.

XXVII

După lecția profesorului urma lecția ținută de tatăl lui. Așteptîndu-l să vină, Serioja se așeză la masă, jucîndu-se cu un cuțitaș, și începu să se gîndească. Printre ocupațiile preferate ale lui Serioja era și aceea de a-și căuta mama în timpul plimbărilor. Nu credea în moarte în general și în moartea ei în special, cu toate că Lidia Ivanovna îi spusese, iar tatăl lui îi confirmase acest lucru, și după ce i se spusese că mama lui a murit, el o căuta în timpul plimbărilor. Orice femeie plină, grațioasă și cu părul negru era mama lui. Cînd vedea o astfel de femeie, în sufletul lui se ridica un asemenea sentiment de tandrețe, încît se sufoca și ochii i se umpleau de lacrimi. Și el se aștepta ca ea, din clipă în clipă, să se apropie de el și să-și ridice voalul. Tot chipul ei va fi la vedere, ea va zîmbi, îl va îmbrățișa, el îi va simți mirosul, gingășia mîinii și va plînge de bucurie, așa cum odată, într-o seară, se culcase la picioarele

ei și ea îl gîdila, iar el rîdea printre lacrimi și îi mușca mîna albă, plină de inele. Apoi, cînd află de la dădacă, întîmplător, că mama lui nu murise, iar tatăl lui și Lidia Ivanovna îi explicară că ea era moartă pentru el, pentru că este rea (ceea ce el nu putea crede nicidecum, fiindcă o iubea), continuă s-o caute și s-o aștepte. În ziua aceea, în Grădina de Vară, fusese o doamnă cu voal violet, la care el se uitase mereu, cu inima cît un purice, așteptîndu-se să fie ea, în timp ce femeia se apropia de el pe alee. Însă doamna aceea nu ajunsese pînă la el și dispăruse undeva. În ziua aceea, mai mult decît altă dată, Serioja simțea un val de dragoste pentru ea și acum, uitînd de sine, creștase cu cuțitașul toată marginea mesei, uitîndu-se în gol cu ochii lui strălucitori și gîndindu-se la ea.

— Vine tata! îl făcu Vasili Lukici să se dezmeticească.

Serioja sări în picioare, se apropie de tatăl lui, îi sărută mîna, se uită la el cu atenție, căutînd semnele de bucurie pentru primirea lui „Aleksandr Nevski”.

— A fost frumoasă plimbarea? îl întrebă Aleksei Aleksandrovici, așezîndu-se în fotoliul său, trăgînd aproape cartea *Vechiului Testament* și deschizînd-o. Cu toate că îi spusese de multe ori lui Serioja că fiecare creștin trebuie să știe temeinic istoria sfîntă, Aleksei Aleksandrovici, în ce privește *Vechiul Testament*, consulta deseori cartea, ceea ce băiatul observase.

— Da, m-am amuzat foarte bine, tată, răspunse Serioja, așezîndu-se pieziș pe scaun și legănîndu-se, ceea ce era interzis. Am văzut-o pe Nadenka (Nadenka era nepoata pe care o creștea Lidia Ivanovna). Mi-a spus că ți s-a dat o stea nouă. Te bucuri, tată?

— În primul rînd, nu te mai legăna, spuse Aleksei Aleksandrovici. Iar în al doilea rînd, nu răsplata e plăcută, ci munca. Și aș dori ca tu să înțelegi acest lucru. Dacă ai să muncești, ai să înveți de dragul răsplății, munca o să ți se pară grea; dar atunci cînd muncești (spunînd asta, Aleksei Aleksandrovici își aminti cum conștiința datoriei îl ajutase să reziste în dimineața aceea la munca plicticoasă, care constase din semnarea a o sută optsprezece hîrtii) iubind munca, îți găsești răsplata în ea.

Ochii lui Serioja, strălucind de tandrețe și de veselie, se stinseră și se aplecară în jos sub privirea tatălui său. Era tonul, știut de mult, cu care tatăl lui i se adresa întotdeauna,

față de care Serioja se învățase să simuleze ascultarea. Tatăl lui vorbea întotdeauna cu el, și Serioja simțea asta, ca și cum i s-ar fi adresat unui băiat pe care și-l imagina, un băiat din cărți, care nu semăna deloc cu Serioja. Și întotdeauna, cînd era cu tatăl lui, Serioja se prefăcea că este băiatul acela din cărți.

— Sper că înțelegi asta, nu ? întreabă Aleksei Aleksandrovici.

— Da, tată, îi răspunse Serioja, făcînd-o pe băiatul din cărți.

Lecția consta din învățarea pe de rost a cîtorva versete din *Evangelhie* și din repetarea principiilor *Vechiului Testament*. Serioja știa multe versete din *Evangelhie*, dar, în timp ce le spunea, se uita la un os de pe fruntea lui taică-său, care se arcuia atît de brusc lîngă tîmplă, încît se încurcă și cuvîntul de la sfîrșitul unui verset îl mută în versetul următor, care începea cu același cuvînt. Pentru Aleksei Aleksandrovici era clar că băiatul nu înțelegea ce spune, ceea ce îl irită.

Se încruntă și începu să-i explice ceea ce Serioja mai auzise de multe ori și nu putuse ține minte, pentru că înțelegea prea bine, la fel cum nu ținea minte că „deodată“ este complement circumstanțial de mod. Cu privirea speriată, Serioja se uita la tatăl lui și nu se gîndea decît la un singur lucru : o să-l pună sau n-o să-l pună să repete ce a spus, așa cum se întîmpla cîteodată. Și acest gînd îl speria atît de tare, încît nu înțelegea nimic. Dar Aleksei Aleksandrovici nu-l puse să repete și trecu la lecția din *Vechiul Testament*. Serioja povesti bine evenimentele, dar, cînd trebui să răspundă ce au schimbat unele dintre evenimente, nu știu nimic, cu toate că mai fusese pedepsit o dată pentru lecția aceea. Pasajul la care nu putea spune nimic și se încurca, și cresta masa, și se legăna cu scaunul, era acela, la care trebuia să povestească despre patriarhii de dinaintea potopului. Din aceștia, nu știa pe nici unul, în afară de Enoh, care fusese luat de viu în cer. Mai înainte își amintea numele, dar acum le uitase de tot, mai ales pentru că Enoh era personajul lui preferat din întreg *Vechiul Testament* și de luarea lui Enoh de viu în cer se legase în mintea lui un șir întreg de gînduri, în voia cărora se lăsă acum, oprindu-și privirea pe lăntîșorul de la ceasornicul lui taică-său și la un nasture de la vestă, descheiat pe jumătate.

În moarte, despre care i se vorbea adesea, Serioja nu credea deloc. Nu credea că oamenii pe care îi iubea puteau să moară

și, mai ales, nu credea că el însuși va muri. Asta era pentru el cu totul imposibil și de neînțeles. Dar i se spunea că toți vor muri ; îi întrebasese chiar și pe oamenii în care avea încredere, iar aceștia confirmaseră ; și doica îi spusese, deși în silă. „Și de ce nu oricine poate să se învrednicească în fața lui Dumnezeu și să fie luat viu în cer ?“ se întreba Serioja. Oamenii răi, adică cei pe care Serioja nu-i iubea, puteau să moară, dar cei buni puteau să fie cu toții ca Enoh.

— Ei, care sînt patriarhii ?

— Enoh, Enos.

— Pe ăștia i-ai spus. Urît, Serioja, foarte urît. Dacă nu te străduiești să știi ceea ce îi este cel mai de trebuință unui creștin, spuse Aleksei Aleksandrovici, ridicîndu-se, atunci ce te poate interesa ? Sînt nemulțumit de tine, și Piotr Ignatici (acesta era profesorul principal) e nemulțumit de tine... Trebuie să te pedepsesc.

Tatăl și profesorul erau amîndoi nemulțumiți de Serioja, și într-adevăr băiatul învăța foarte rău. Dar nu se putea nicidecum spune că era un copil incapabil. Dimpotrivă, era mult mai capabil decît copiii pe care profesorul i-i dădea de exemplu lui Serioja. Din punctul de vedere al lui Aleksei Aleksandrovici, el nu voia să învețe ceea ce i se preda. Însă în realitate el nu putea învăța aceste lucruri. Nu putea pentru că avea în suflet cerințe mai imperioase decît cele pe care i le impuneau tatăl lui și profesorul. Aceste cerințe erau în contradicție cu cele care i se impuneau și el lupta de-a dreptul cu educatorii săi.

Avea nouă ani, era un copil ; dar își cunoștea sufletul și ținea la el, și-l ferea, așa cum pleopa ferește ochiul, și nu lăsa pe nimeni să-i intre în suflet fără să aibă cheia iubirii. Educatorii lui se plîngeau că nu vrea să învețe, în timp ce sufletul lui era însetat de cunoaștere. Și el învăța de la Kapitonîci, de la dădacă, de la Nadenka, de la Vasili Lukici și nu de la profesori. Apa, pe care tatăl lui și profesorul principal o așteptau să vină la moara lor, se scursese de mult și lucra în alt loc.

Aleksei Aleksandrovici îl pedepsi pe Serioja, nelăsîndu-l să se ducă la Nadenka, nepoata Lidiei Ivanovna ; dar pedeapsa fu spre norocul lui Serioja. Vasili Lukici era binedispus și îi arătă cum se fac morile de vînt. Toată seara și-o petrecu lucrînd și visînd să facă o moară cu care să se poată învîrți : să

se apuce cu mâinile de aripi sau să se lege de ele și să se tot învîrtească. La maică-sa Serioja nu se gîndi toată seara dar, băgîndu-se în pat, își aduse aminte brusc de ea și se rugă, cu cuvintele lui, ca mama lui mîine, cînd era ziua lui de naștere, să nu se mai ascundă și să vină la el.

— Vasili Lukici, știți pentru ce m-am rugat? E ceva în plus, care nu se pune.

— Să înveți mai bine?

— Nu.

— Pentru jucării?

— Nu. N-o să ghiciți. Pentru ceva minunat, dar secret! Cînd o să se împlinească, o să vă spun. N-ați ghicit?

— Nu, și nici n-o să ghicesc. O să-mi spui singur, zise Vasili Lukici, zîmbind, ceea ce i se întîmpla rar. Hai, culcă-te, că sting lumînarea.

— Eu deslușesc mai bine fără lumînare ceea ce văd și pentru ce m-am rugat. Ah, era cît pe ce să-ți destăinui secretul! spuse Serioja, rîzînd vesel.

După ce lumînarea fu scoasă din cameră, Serioja își simți mama. Ea stătea aplecată deasupra lui și îl mîngîia cu o privire iubitoare. Dar apărură morile, cuțitașul, toate se amestecară și el adormi.

XXVIII

Sosind la Petersburg, Vronski și Anna se opriă la unul dintre cele mai bune hoteluri. Vronski se instalează separat, la parter, iar Anna, împreună cu doica și camerista, ocupă un apartament separat, de patru camere, situat la etaj.

Chiar în ziua sosirii, Vronski își vizită fratele. Acolo o găsi pe mama lui, care venise cu treburi de la Moscova. Mama și cumnata îl primiră ca de obicei; îi puseră întrebări despre voiajul în străinătate, vorbiră despre cunoștințe comune, dar nu suflară nici o vorbă despre relația lui cu Anna. Însă fratele lui, sosind a doua zi la Vronski, îl întrebă despre ea și Vronski îi spuse de-a dreptul că el își consideră legătura cu Karenina ca pe o căsătorie; speră să aranjeze divorțul și atunci se va căsători cu ea, iar pînă atunci o socotește drept soție, ca orice soție și îl roagă să-i transmită acest lucru mamei și cumnatei.

— Dacă societatea nu e de acord, mi-e indiferent, spuse Vronski, dar, dacă rudele mele vor să fie în relații de rudenie cu mine, trebuie să fie în aceleași relații și cu soția mea.

Fratele mai mare, care respectase întotdeauna părerile mezinului, nu știa prea bine dacă acesta are sau nu dreptate înainte ca societatea să rezolve această chestiune; în cel privea, nu avea nimic împotrivă și, împreună cu Aleksei, se duse la Anna.

În prezența fratelui său, ca de față cu toată lumea, Vronski îi vorbea Annei cu *dumneavoastră* și se purta ca și cum i-ar fi fost o cunoștință apropiată, însă se subînțelegea că fratele lui știe ce relații există între ei, fapt pentru care se vorbea și că Anna merge la moșia lui Vronski.

Cu toată experiența lui mondenă, Vronski, ca urmare a noii situații în care se pomenise, se afla într-o confuzie ciudată. S-ar părea că ar fi trebuit să priceapă că societatea rămânea închisă pentru el și Anna; dar acum în capul lui se înfiripau niște considerații vagi, că așa a fost numai în vechime, dar că acum, datorită progresului (fără să-și dea seama, era acum adeptul oricărui progres), părerile societății se schimbaseră și că problema dacă vor fi sau nu acceptați în societate încă nu era rezolvată. „Bineînțeles, se gîndea el, societatea din preajma curții n-o va primi, dar oamenii apropiați pot și trebuie să înțeleagă situația așa cum se cuvine.“

Poți sta cîteva ore la rînd cu picioarele strînse sub tine, în aceeași poziție, dacă știi că nimeni nu te împiedică s-o schimbi; dar dacă omul știe că este silit să stea cu picioarele strînse sub el, încep spasmele, picioarele încep să-i tremure și să i se smucească în direcția unde ar vrea să și le întindă. Așa ceva simțea și Vronski relativ la societate. Deși în adîncul sufletului știa că societatea le este închisă, încerca să vadă dacă aceasta nu s-a schimbat cumva și dacă nu îi va accepta. Dar foarte repede observă că, deși societatea era deschisă pentru el personal, pentru Anna rămânea închisă. Ca într-un joc de-a șoarecele și pisica, mîinile ridicate pentru el, se lăsau de îndată în jos pentru Anna.

Una dintre primele doamne din Petersburg, pe care o văzu Vronski, era verișoara lui, Betsy.

— În sfîrșit! exclamă ea, bucuroasă. Dar Anna? Cît de mult mă bucur? Unde v-ați oprit? Îmi imaginez că, după voiajul vostru minunat, Petersburgul vă îngrozește. Îmi

închipui ce lună de miere ați avut la Roma. Ce-i cu divorțul? L-ați aranjat?

Vronski observă că entuziasmul lui Betsy scăzu cînd află că divorțul încă nu avusese loc.

— Știu că vor arunca cu pietre în mine, spuse ea, dar voi veni la Anna. Vin negreșit. Mai rămîneți mult în oraș?

Și într-adevăr, Betsy sosi în aceeași zi la Anna; dar nu mai avea tonul de altădată. Pesemne, se mîndrea cu curajul ei și voia ca Anna să-i prețuiască devotamentul în prietenie. Stătu cel mult zece minute, vorbind despre ultimele noutăți mondene, și la plecare spuse:

— Nu mi-ați zis cînd e divorțul. Să zicem că mie nu-mi pasă de ce zice lumea, dar alții, mai scortîși, au să vă lovească cu glacialitatea lor atîta timp cît n-o să fiți căsătoriți. Și asta-i atît de simplu acum. *Ça se fait**. Deci, plecați vineri? Păcat că n-o să apucăm să ne mai vedem.

Din tonul lui Betsy Vronski avea să înțeleagă la ce se putea aștepta din partea societății; dar mai făcu o încercare în familia lui. În mama lui nu-și punea nici o speranță. Știa că mama lui, care, deși fusese atît de încîntată atunci cînd o cunoscuse, acum era neînduplecată față de Anna pentru faptul că se făcea vinovată de distrugerea carierei fiului ei. Însă își punea mari speranțe în Varia, soția fratelui său. I se părea că ea nu va arunca cu piatra și, într-o manieră foarte simplă și hotărîită, o va vizita și o va primi în casa ei pe Anna.

A doua zi după sosire, Vronski se duse la ea și, găsind-o singură, îi împărtăși dorința.

— Știi, Aleksei, îi spuse ea, după ce îl ascultă, cît de mult țin la tine și că sînt gata să fac orice pentru tine; dar am tăcut, pentru că am știut că nu-ți pot fi de folos nici ție, nici Annei Arkadieвна, adăugă ea, rostind cu deosebită grijă cuvintele „Anna Arkadieвна“. Te rog să nu crezi că-mi permit să vă judec. Niciodată. Poate că, în locul ei, și eu aș fi procedat la fel. Nu intru și nu pot intra în amănunte, spuse Varia, uitîndu-se cu sfială la chipul lui încruntat. Dar trebuie să spunem lucrurilor pe nume. Tu vrei să mă duc la ea, s-o primesc și astfel s-o reabilitez în societate. Dar înțelege că *nu pot* face asta. Fetele mele cresc și trebuie să trăiesc în societate pentru soțul meu. Bine, am să vin la Anna Arkadieвна.

* E ceva obișnuit (fr.)

Ea va înțelege că n-o pot invita la mine sau că trebuie s-o fac în așa fel, încît să nu se întâlnească cu cei care văd altfel lucrurile. Asta o va jigni. Nu pot s-o ridic...

— Nu cred că a decăzut mai mult decît sutele de femei pe care le primiți ! îi replică Vronski și mai încruntat, după care se ridică tăcut, înțelegînd că hotărîrea cumnatei era definitivă.

— Aleksei ! Nu te supăra pe mine. Înțelege, te rog, că eu n-am nici o vină, spuse Varia, privindu-l cu un zîmbet sfios.

— Nu mă supăr pe tine, îi spuse el la fel de posac, dar asta mă face să sufăr îndoit. Mă doare, pentru că asta rupe prietenia dintre noi. Să zicem că nu o rupe, ci doar o slăbește. Îți dai seama că pentru mine nu poate să fie altfel.

Spunînd acestea, plecă.

Vronski înțelese că alte încercări ar fi zadarnice și că trebuie să trăiască aceste cîteva zile în Petersburg ca într-un oraș străin, evitînd toate contactele cu societatea pe care o frecventase înainte, ca să nu se expună la neplăceri și la jigniri, care ar fi fost foarte chinuitoare pentru el. Una dintre cele mai mari neplăceri din Petersburg era aceea că Aleksei Aleksandrovici și numele lui erau parcă peste tot. Nu puteai începe nici o discuție, fără ca aceasta să nu alunece în cele din urmă spre Aleksei Aleksandrovici ; nu puteai pleca nicăieri fără să-l întâlnești. În tot cazul, așa i se părea lui Vronski, așa cum unui om cu un deget bolnav i se pare că, parcă dinadins, se lovește mereu la degetul acela, care îl doare.

Șederea la Petersburg i se părea lui Vronski cu atît mai grea, cu cît în acest timp vedea la Anna o dispoziție nouă, pe care nu i-o înțelegea. Ba parcă era îndrăgostită de el, ba devenea rece, supărăcioasă și impenetrabilă. O chinuia ceva și îi ascundea ceva și parcă nu observa jignirile care lui îi otrăveau viața și care pentru ea, cu finețea ei de înțelegere, ar fi trebuit să fie și mai dureroase.

XXIX

Pentru Anna, unul dintre scopurile întoarcerii în Rusia era să-și vadă fiul. Din ziua cînd plecase din Italia gîndul că-l va întîlni nu încetase s-o tulbure. Și pe măsură ce se apropia

de Petersburg, bucuria și importanța acestei întâlniri pentru ea deveneau din ce în ce mai mari. Nu se întreba cum va pune întâlnirea la cale. I se părea ceva firesc și simplu să-și vadă fiul, atunci când vor fi în același oraș; dar, după sosirea în Petersburg, își văzu clar situația de acum în societate și înțelese că întâlnirea va fi greu de obținut.

Era de două zile în Petersburg. Nu încetase nici o clipă să se gîndească la băiat, dar nu-l văzuse. Simțea că nu are dreptul să meargă direct la el acasă, unde ar fi putut să-l întâlnească pe Aleksei Aleksandrovici. Puteau să n-o lase să intre și s-o jignească. Și mai chinuitor era gîndul că ar trebui să ia legătura cu soțul și să-i scrie: putea fi liniștită numai atunci când nu se gîndea la soț. Pentru ea era prea puțin să-și vadă fiul în timpul unei plimbări, aflînd când și unde va ieși: se pregătise atît de mult pentru această întâlnire, voia atît de mult să-l îmbrățișeze și să-l sărute. Bătrîna dădăcă a lui Serioja ar fi putut s-o ajute și s-o învețe ce să facă. Dar dădaca nu se mai afla în casa lui Aleksei Aleksandrovici. Cu aceste ezitări și căutînd-o pe dădăcă, pierdu două zile.

Aflînd de relațiile strînse dintre Aleksei Aleksandrovici și contesa Lidia Ivanovna, Anna se hotărî în cea de-a treia zi să-i scrie contesei o scrisoare, pe care o ticlui cu greu, în care spunea cu bună știință că permisiunea de a-și vedea fiul trebuia să depindă de mărinimia soțului. Știa că, dacă scrisoarea îi va fi arătată soțului ei, acesta, continuîndu-și rolul de om generos, nu o va refuza.

Comisionarul care dusesese scrisoarea îi transmisese răspunsul cel mai crud și mai neașteptat, acela că nu i s-a răspuns. Nu se mai simțise niciodată atît de umilită ca în clipa în care, chemîndu-l pe comisionar, auzi de la el relatarea amănunțită cum a rămas să aștepte și cum i s-a transmis să nu aștepte răspuns. Anna se simțea umilită, jignită, dar vedea că, din punctul ei de vedere, contesa Lidia Ivanovna avea dreptate. Amărăciunea ei era cu atît mai mare, cu cît trebuia s-o îndure în singurătate. Nu putea și nu voia s-o împărtășească cu Vronski. Știa că lui, deși el era principala cauză a nefericirii ei, problema întâlnirii ei cu fiul i s-ar fi părut scopul cel mai neînsemnat. Știa că el nu va fi niciodată în stare să înțeleagă toată profunzimea suferinței ei; știa că, pentru tonul rece pe care l-ar avea, dacă i-ar vorbi despre întâlnirea cu băiatul, ar putea să-l urască. Și se temea de asta mai mult decît de orice

pe lume și de aceea ascundea de el tot ce era în legătură cu fiul ei.

Stînd la hotel o zi întreagă, încercă să găsească un mijloc să-și vadă băiatul și se opri la decizia de a-i scrie soțului. Compusese de-acum scrisoarea, cînd i se aduse scrisoarea Lidiei Ivanovna. Tăcerea contesei o făcuse să se resemneze și să se supună, dar scrisoarea și tot ce citi printre rînduri o iritară atît de tare, atît de revoltătoare i se păru această ură, în comparație cu dragostea ei pătimașă și legitimă pentru fiul ei, încît o cuprinse revolta împotriva celorlalți și încetă să se mai acuze pe ea însăși.

„Răceala asta este ipocrizie! își spuse ea. Ei nu vor decît să mă jignească și să-l chinuiască pe copil, crezînd că am să-i las să facă ce vor! Pentru nimic în lume! Contesa e mai rea decît mine! Eu cel puțin nu mint.“ Și imediat se hotărî că chiar a doua zi, la aniversarea lui Serioja, se va duce de-a dreptul la soțul ei acasă, îi va cumpăra pe servitori, îi va înșela, dar își va vadea cu orice preț fiul și va spulbera minciuna monstruoasă, pe care ei o țesuseră împrejurul bietului copil.

Se duse la un magazin, cumpără o mulțime de jucării și își alcătui planul de acțiune. Va sosi dimineața devreme, la ora opt, cînd Aleksei Aleksandrovici încă nu se va fi sculat. Va avea în mînă bani, pe care îi va da ușierului și valetului ca s-o lase să intre în casă și, fără să-și ridice voalul, va spune că a venit din partea nașului de botez al lui Serioja și că i s-a poruncit să pună jucăriile lîngă pat. Numai cuvintele pe care urma să i le spună băiatului nu și le pregătise. Oricît se gîndise la asta, nu putuse găsi nimic.

A doua zi, la ora opt dimineața, Anna coborî singură dintr-o birjă și sună la ușa fostei sale case.

— Du-te să vezi ce vrea. E o cucoană, spuse Kapitonîci, încă neîmbrăcat, în palton și galoși, uitîndu-se pe geam la doamna cu voal pe față, care stătea chiar la ușă.

Ajutorul ușierului, un flăcău pe care Anna nu-l cunoștea, de-abia îi deschise ușa, că ea se și strecură înăuntru și, scoțînd din manșon o bancnotă de trei ruble, i-o puse repede în palmă.

— Serioja... Serghei Alekseici, rosti ea și dădu să treacă mai departe. Uitîndu-se la bancnotă, ajutorul ușierului o opri la ușa cealaltă, cu geamuri.

— Pe cine căutați? întrebă el.

Anna nu-l auzi și nu-i răspunse.

Observînd fistîceala necunoscutei, Kapitonîci veni spre ea, o lăasă să între şi o întrebă ce doreşte.

— Din partea prinţului Skorodumov, pentru Serghei Alekseici, spuse Anna.

— Încă nu s-a sculat, spuse uşierul, cercetînd-o cu atenţie.

Anna nu se aşteptase nicidecum să fie atît de tulburată la vederea acestui antreu al casei în care trăise nouă ani. Una după alta, amintirile, vesele şi chinuitoare, se ridicară în sufletul ei şi, pentru o clipă, uită ce căuta acolo.

— Doriţi să aşteptaţi? o întrebă Kapitonîci, scoţîndu-i haina de blană.

După ce-i scoase haina de blană, Kapitonîci o privi în faţă, o recunoscă şi, tăcut, îi făcu o plecăciune.

— Poftiţi, Excelenţă, rosti el.

Anna voi să spună ceva, dar vocea ei refuză să scoată vreun sunet; uitîndu-se la bătrîn cu un aer de implorare vinovată, porni pe scară cu paşi repezi şi uşori. Cu trupul aplecat înainte şi împiedicîndu-se cu galoşii de trepte, Kapitonîci fugea în urma ei, încercînd să i-o ia înainte.

— Preceptorul e acolo, poate că-i dezbrăcat. Vă anunţ.

Anna continua să înainteze pe scara cunoscută, fără să înţeleagă ce-i spunea bătrînul.

— Aici, poftiţi la stînga. Scuzaţi că nu-i curat. Acum stă în fosta odaie cu divane, îi spuse uşierul, gîfîind. Mai zăboviţi o clipă, Excelenţă, să-mi arunc o privire, spuse Kapitonîci şi, luîndu-i-o înainte, întredeschise uşa înaltă şi dispăru îndărătul ei. Anna se opri, aşteptînd. De-abia s-a trezit, spuse uşierul, întorcîndu-se.

Şi în timp ce uşierul îi spunea aceste cuvinte, Anna auzi zgomotul unui căscat de copil. Numai după acest căscat îşi recunoscă fiul şi-l văzu ca aievea dinaintea ochilor.

— Dă-mi drumul, dă-mi drumul, dă-te la o parte! spuse ea şi intră pe uşa înaltă. În dreapta uşii era un pat şi, pe pat, şedea un băiat cu cămăşuţa descheiată, care, cu trupşorul îndoit, întinzîndu-se, îşi sfîrşea căscatul. În clipa în care buzele se apropiară una de alta, alcătuiră un zîmbet fericit şi somnoros şi, cu acest zîmbet, se prăbuşi încet şi dulce iarăşi pe spate.

— Serioja! şopti Anna, apropiindu-se fără zgomot de el.

În timpul despărţirii de băiat şi sub tumultul iubirii pe care îl simţise în ultima vreme, şi-l imagina la trei ani, vîrstă

la care ținuse cel mai mult la el. Acum nu mai era nici măcar cum îl lăsase; semăna și mai puțin cu cel care fusese la patru ani, crescuse și slăbise. Ce-i asta? Ce slabă îi e fața, ce scurt îi e părul!! Ce mâini lungi are! Cît de mult s-a schimbat de cînd l-a lăsat! Dar era el, cu forma capului său, cu buzele lui, cu gîtul lui moale și cu umerășii lați.

— Serioja! repetă ea chiar la urechea copilului.

El se ridică iarăși într-un cot, își răsuci în amîndouă părțile capul zbîrlit, căutînd parcă ceva, apoi deschise ochii. Liniștit și întrebător, se uită cîteva secunde la maică-sa, care stătea încremenită în fața lui, apoi zîmbi deodată fericit și, închi-zîndu-și iar ochii somnoroși, se prăvăli, dar nu pe spate, ci spre ea, spre mîinile ei.

— Serioja! Dragul meu băiat! murmură ea înăbușindu-se și cuprinzînd cu brațele trupul lui moale.

— Mamă! spuse el, răsucindu-se sub mîinile ei, ca să se atingă de mîinile ei cu diferite părți ale corpului.

Zîmbind somnoros, cu ochii tot închiși, își mută mîinile dolofane de pe speteaza patului pe umerii ei, se lipi de ea, învăluind-o în mirosul plăcut și în căldura pe care o au numai copiii, și începu să-și frece obrajii de gîtul și de umerii ei.

— Am știut, spuse el, deschizînd ochii. Azi e ziua mea de naștere. Am știut că o să vii. Mă scol îndată.

Și, spunînd acestea, adormi la loc.

Anna se uita cu lăcomie la el; vedea cît de mult crescuse și se schimbase în absența ei. Îi recunoștea și nu-i recunoștea picioarele goale, atît de mari acum, care îi ieșeau de sub pătură, îi recunoștea obrajii slăbiți, cîrlionții tunși de pe ceafa pe care i-o săruta atît de des. Pipăia toate acestea și nu putea spune nimic; lacrimile o sufocau.

— De ce plîngi, mamă? o întrebă el, trezindu-se de-a binelea. Mamă, de ce plîngi? strigă Serioja, cu voce plîngă-reată.

— Eu? Nu mai plîng... Plîng de bucurie. Nu te-am mai văzut de mult. Gata, nu mai plîng, spuse Anna, înghițindu-și lacrimile și întorcîndu-se cu spatele. Hai, e timpul să te îmbraci, adăugă ea, după ce-și mai reveni. Tăcu și, nedîndu-i drumul la mîini, se așeză lîngă patul lui, pe scaunul unde îi erau pregătite hainele. Cum te îmbraci fără mine? Cum... voi ea să înceapă a vorbi simplu și vesel, dar nu putu și iarăși se întoarse cu spatele.

— Nu mă spăl cu apă rece, tata nu mă lasă. Dar pe Vasili Lukici l-ai văzut? Are să vină. Te-ai așezat pe hainele mele!

Și Serioja izbucni în râs. Ea se uită la el și zîmbi.

— Mamă, draga mea, iubita mea! strigă el, repezindu-se din nou spre ea și îmbrățișînd-o. Parcă de-abia acum, văzîndu-i zîmbetul, înțelesese clar ce se întîmplase. De asta nu-i nevoie, spuse el, luîndu-i pălăria de pe cap. Și, parcă văzînd-o altfel fără pălărie, se repezi iarăși s-o sărute.

— Tu ce-ai crezut despre mine? Nu te-ai gîndit că am murit?

— Niciodată n-am crezut.

— Nu ai crezut, dragul meu?

— Am știut, am știut! îi spuse el expresia preferată și, apucînd-o de mîna cu care Anna îl mîngîia pe pînă, începu să-și apese palma ei pe gură și s-o sărute.

XXX

Între timp, Vasili Lukici, care nu înțelesese la început cine era doamna aceea și, dîndu-și seama din ceea ce-și spuneau cei doi că femeia era mama băiatului, cea care își părăsise soțul și pe care el nu o cunoștea, fiindcă fusese angajat după plecarea ei, ezita dacă să intre sau nu, sau să-i dea de știre lui Aleksei Aleksandrovici. Amintindu-și în cele din urmă că obligația lui era să-l scoale pe Serioja la o anumită oră și că trebuie să-și facă datoria, fără să-și pună întrebarea cine este la el, se îmbracă, se apropie de ușă și o deschise.

Dar mîngîierile mamei și ale fiului, vocile lor și ceea ce își spuneau îl făcură să-și schimbe intenția. Clătină din cap și, oftînd, închise ușa la loc. „Mai aștept zece minute“, își spuse el, tuși ca să-și alunge emoția și își șterse lacrimile.

În același timp, servitorii din casă erau și ei foarte tulburați. Toți aflaseră că sosise doamna, că ușierul Kapitonîci îi îngăduise să intre, că ea era acum în camera copilului, unde domnul intra întotdeauna după ora opt și toți își dădeau seama că întîlnirea celor doi soți era imposibilă și trebuie s-o evite. Kornei, valetul, coborînd în cabina ușierului, îl întrebă cum de-o lăsase să intre și aflînd că ușierul o mai și condusese, îl dojeni pe bătrîn. Kapitonîci tăcea cu îndărătnicie, dar cînd

Kornei îi spuse că pentru asta ar trebui să i se facă vînt din slujbă, sări la el și, fluturîndu-i pumnul pe sub nas, îi spuse :

— Da, tu nu i-ai fi dat drumul ! După ce ai slujit zece ani și n-ai avut parte decît de vorbe bune, tu te-ai fi dus și i-ai fi spus : „Poftiți, vă rog, afară !“ Tare priceput mai ești la politică ! Da ! Tu nu te-ai gîndi decît cum să-ți furi stăpînul și cum să-i șterpelești blănurile de raton.

— Nu ești decît un soldat mitocan ! spuse cu dispreț Kornei și se întoarse cu fața spre dădaca lui Serioja, care tocmai intrase. Judecă și dumneata, Maria Efimovna : i-a dat drumul, n-a spus nimănui, iar Aleksei Aleksandrovici iese acuși din dormitor și se duce în camera băiatului.

— Ce încurcătură, ce încurcătură ! zise dădaca. Dumneata, Kornei Vasilievici, reține-l într-un fel sau altul pe domnul, iar eu dau fuga s-o scot cumva de-acolo. Ce încurcătură !

Cînd dădaca intră în camera lui, Serioja îi povestea mamei cum se dăduse cu Nadenka cu sania pe derdeluș și se duseseră de trei ori de-a berbeleacul. Anna îi asculta sunetul vocii, îi vedea chipul și jocul expresiei, îi pipăia mîna, dar nu înțelegea ce-i spune. Trebuia să plece, trebuia să-l părăsească — numai la asta se gîndea, numai acest sentiment îl avea. Auzise și pașii lui Vasili Lukici, care se apropiase de ușă și tușise, auzea și pașii dădacei, care venea spre ei ; dar stătea împietrită, fără să fie în stare nici să vorbească, nici să se ridice.

— Doamnă, draga mea ! spuse dădaca, apropiindu-se de Anna și sărutîndu-i mîinile și umerii. I-a dat Dumnezeu o bucurie sărbătoritului ! Văd că nu v-ați schimbat deloc.

— Ah, draga mea dădacă, n-am știut că mai ești aici, îi spuse Anna, dezmeticindu-se pentru o clipă.

— Nu mai stau aici, stau la fiica mea, am venit să-l felicit, Anna Arkadievna, scumpa mea !

Dădaca izbucni deodată în plîns și iar începu să-i sărute mîna.

Serioja, cu ochii strălucitori, zîmbind, ținîndu-se cu o mîină de maică-sa și cu cealaltă de dădacă, tropăia pe covor cu picioarele lui dolofane. Îl încînta dragostea pe care dădaca iubită i-o arăta mamei lui.

— Mamă ! Vine des pe la mine, iar cînd vine... începu el, dar se opri, observînd că dădaca îi șoptise ceva mamei lui, pe chipul căreia apăruse o expresie de spaimă și parcă de rușine, ceea ce nu-i stătea deloc bine.

Anna se apropie de el.

— Dragul meu! spuse ea. Nu putuse să-i spună „adio“, însă expresia chipului ei spuse acest lucru, iar el înțelese. Dragul meu Puișor! îi rosti ea numele cu care îl alinta cînd era mic. N-o să mă uiți? Tu... Dar nu mai putu spune nimic.

Cîte cuvinte avea să găsească mai apoi, pe care ar fi putut să i le spună! Dar acum nu se pricepu și nu putu să-i spună nimic. Însă Serioja înțelese tot ce voise să-i spună. Înțelese că mama lui e nefericită și că îl iubește. Înțelese pînă și ceea ce dădaca îi spusese în șoaptă: „Vine întotdeauna la ora opt și ceva“ și pricepuse că era vorba despre tatăl lui și că tata și cu mama nu trebuie să se întâlnească. Toate acestea le înțelegea, dar nu pricepea de ce pe chipul ei apăruse expresia aceea de spaimă și de rușine... Nu e vinovată, dar se teme de tatăl lui și îi e rușine de ceva. Voia să-i pună o întrebare, care l-ar fi lămurit, dar nu îndrăznea: vedea că mama lui suferă și îi era milă de ea. Tăcut, se ghemui lîngă ea și îi spuse în șoaptă.

— Mai stai. Nu vine așa de repede.

Anna îl îndepărtă puțin de lîngă ea, ca să înțeleagă dacă spune ce gîndește și, în expresia speriată de pe chipul lui, citi că Serioja nu numai că vorbea despre Aleksei Aleksandrovici, ci și că o întreba ce trebuie să creadă despre tatăl lui.

— Serioja, prietene, spuse ea, iubește-l, e mai demn și mai bun decît mine și eu sînt vinovată în fața lui. Cînd o să fii mare, o să înțelegi.

— Nimeni nu-i mai bun ca tine!... strigă el cu disperare printre lacrimi și, apucînd-o de umeri, începu s-o tragă din răspuțuri către el, ținînd-o cu mîinile tremurînd de încordare.

— Dragul meu, micuțul meu! rosti Anna și începu să plîngă tot atît de neajutorată, copilărește, cum plîngea și el.

În acest timp ușa se deschise și intră Vasili Lukici. Dinspre ușa cealaltă se auziră pași și dădaca îi șopti speriată: „Vine!“ și îi întinse Annei pălăria.

Serioja se trînti pe pat și începu să plîngă, acoperindu-și fața cu palmele. Anna îi dădu palmele la o parte, îl mai sărută o dată pe fața înlăcrimată și porni cu pași repezi să iasă pe ușă. Aleksei Aleksandrovici venea spre ea. Văzînd-o, se opri și își lăsă capul în pămînt.

Cu toate că de-abia spusese că Aleksei Aleksandrovici e mai demn și mai bun decît ea, acum, aruncîndu-i o privire iute și cuprinzînd întreaga statură și toate amănuntele ei,

Anna se simți cuprinsă de dezgust și ură pentru el, de pizmă pentru că băiatul era la el. Cu o mișcare bruscă, își coborî voalul și, iuțind pasul, ieși aproape în fugă din cameră.

Nu apucase să scoată jucăriile pe care cu atîta dragoste și tristețe le alesese cu o zi înainte la magazin. Se întoarse cu ele la hotel.

XXXI

Oricît de mult își dorise Anna întîlnirea cu fiul ei, oricît de mult se gîndise și se pregătise pentru ea, nu se așteptase nicidecum că această întîlnire o va impresiona atît de puternic. Întorcîndu-se în apartamentul ei singuratic de la hotel, mult timp nu putu înțelege ce caută acolo. „Da, totul s-a sfîrșit, iar am rămas singură“, își spuse ea și, fără să-și scoată pălăria, se așează în fotoliul de lîngă șemineu. Uitîndu-se țintă la ceasul de bronz de pe masa dintre ferestre, începu să se gîndească.

Camerista franțuzoaică, adusă din străinătate, intră și o întrebă dacă nu vrea să se îmbrace. O privi cu uimire și îi spuse :

— Mai tîrziu.

Valetul o întrebă dacă nu vrea o cafea.

— Mai tîrziu, spuse ea.

După ce îmbracă fetița, doica italiancă intră cu ea și i-o aduse Annei. Fetița dolofană, bine hrănită, își răsuci cu palmele în jos minuțele legate cu ațe la încheieturi și, zîmbind cu gurița fără dinți, începu, precum un pește cu aripioarele, să vislească cu ele, făcînd să foșnească pliurile rochiței brodate. Nu se putea să nu zîmbească, să n-o sărute pe fetiță, nu se putea să nu-i întindă un deget, de care ea se agăță, țipînd și săltîndu-se cu tot trupul ; nu se putea să nu-i întindă buza, pe care fetița, în chip de sărut, i-o apucă cu gura. Și Anna făcu toate acestea, și o luă în brațe, și o făcu să salte în sus, și îi sărută obrazul gingaș și coatele dezgolite, dar, văzînd acest copil, înțelese și mai clar că sentimentul pe care îl avea pentru el nu era deloc dragoste pe lîngă ceea ce simțea pentru Serioja. Toate la această fetiță erau drăgălașe, dar, cine știe de ce, n-o făceau s-o doară inima. Asupra primului copil, făcut cu un om

pe care nu-l iubea, își revărsase toată dragostea ei neîmplinită ; fetița se născuse în împrejurările cele mai grele, și nu-și făcuse cu ea nici măcar a suta parte din grijile pe care i le hărăzise primului copil. Pe lângă asta, la fetiță totul era încă așteptare, iar Serioja era de-acum aproape om mare, un om iubit ; în ființa lui luptau de-acum gândurile, sentimentele ; el o înțelegea, el o iubea, el o judeca, se gândi Anna, amin-tindu-și cuvintele și privirea lui Serioja. Și ea nu numai fizic, ci și spiritual era despărțită pentru totdeauna de el, situație care nu mai putea fi îndreptată.

Anna i-o dădu pe fetiță doicii, o lăsă să plece și deschise medalionul în care ținea portretul lui Serioja aproape la aceeași vîrstă pe care o avea fetița acum. Se ridică și, scoțîndu-și pălăria, luă de pe masă albumul cu fotografiile băiatului la vîrste diferite. Voia să compare fotografiile și de aceea începu să le scoată din album. Le scoase pe toate. Rămase una, singură, ultima, cea mai frumoasă. Într-o cămașă albă, Serioja stătea călare pe un scaun, se încrunta cu ochii și surîdea cu buzele. Era expresia lui aparte, cea mai simpatică. Cu mîinile mici și dibace, care acum își mișcau cu deosebită încordare degetele albe și subțiri, apucă de cîteva ori colțul fotografiei, dar o scăpa mereu și nu o putea scoate. Pe masă nu era un cuțit de tăiat hîrtie și ea, scoțînd fotografia de alături (era o fotografie a lui Vronski, făcută la Roma, cu pălărie rotundă și plete lungi), împinse cu aceasta fotografia băiatului. „Da, uite-l ! spuse ea, uitîndu-se la fotografia lui Vronski și deodată își aminti cine era pricina amărăciunii ei de acum. Nu-și amintise de el nici măcar o dată toată dimineța. Dar acum, deodată, văzînd chipul acela bărbătesc, nobil, pe care îl cunoștea atît de bine și la care ținea atît de mult, simți o neașteptată efuziune de dragoste pentru el.

„Unde-o fi ? Cum de mă lasă singură cu suferințele mele ?“ se gândi deodată cu reproș, uitînd că ea însăși îi ascundea tot ce era legat de fiul ei. Îi trimise vorbă să vină imediat ; cu inima cît un purice, îl așteptă alegîndu-și cuvintele pe care i le va spune și anticipînd expresiile de dragoste cu care el o va mîngîia. Servitorul trimis se întoarse cu răspunsul că Vronski are un musafir, dar că vine imediat și i-a poruncit să întrebe dacă poate să-l primească cu prințul Iașvin, sosit la Petersburg. „Nu vine singur, și doar nu m-a văzut de la dejunul de ieri, se gândi Anna, nu vine singur, ca să-i pot

spune tot, ci îl aduce pe Iașvin. “Și deodată îi trecu prin cap o idee ciudată: ce-ar fi dacă a încetat s-o iubească?”

Și, recapitulînd în memorie evenimentele din ultimele zile, i se păru că în toate vede confirmarea acestui gînd îngrozitor: și faptul că ieri Vronski nu luase prînzul acasă, și că insistase să locuiască separat la Petersburg, și că nici măcar acum nu venea singur la ea, parcă evitînd s-o întîlnească între patru ochi.

„Însă trebuie să mi-o spună. Trebuie s-o știu. Dacă voi afla asta, știu ce voi face“, își spuse ea, nefiind în stare să-și imagineze situația în care s-ar afla după ce s-ar convinge de indiferența lui. Se gîndea că el n-o mai iubește, se simțea aproape de disperare și, ca urmare a acestui fapt, era foarte aproape de surescitare. O sună pe cameristă și se duse în budoar ca să se schimbe. Îmbrăcîndu-se, își prelungi, mai mult decît în ultimele zile, toaleta, de parcă el, încetînd s-o mai iubească, ar fi putut s-o îndrăgească din nou dacă o va vedea cu rochia și coafura care îi stăteau mai bine.

Auzi soneria înainte de a fi gata.

Cînd intră în salon, nu Vronski o întîmpină cu privirea, ci Iașvin. Vronski se uita la fotografiile fiului ei, pe care le uitase pe masă, și nu se grăbea s-o privească.

— Ne cunoaștem, spuse ea, punîndu-și mîna mică în palma uriașă a lui Iașvin, care se intimidase (ceea ce era foarte ciudat la statura imensă și la chipul lui grosolan). Ne-am cunoscut anul trecut, la curse. Dă-mi-le, spuse Anna, luînd, cu o mișcare iute, fotografiile la care se uita Vronski și privindu-l semnificativ cu ochii ei strălucitori. Cursele de anul acesta au fost reușite? În locul lor, am văzut cursele de pe Corso, la Roma. De altfel, știu că nu vă place viața în străinătate, adăugă ea, zîmbind gingaș. Vă cunosc și vă cunosc toate gusturile, deși m-am întîlnit rar cu dumneavoastră.

— De asta îmi pare foarte rău, fiindcă gusturile mele sînt, cele mai multe, urîte, spuse Iașvin, mușcîndu-și mustața stîngă.

Mai discutînd cîtva timp și observînd că Vronski s-a uitat la ceas, Iașvin o întrebă dacă mai rămîne mult la Petersburg și, îndreptîndu-și statura înaltă, își luă chipiul.

— Cred că nu mai stau mult, spuse ea încurcată, uitîndu-se la Vronski.

— Deci, nu ne mai vedem? întrebă Iașvin, ridicîndu-se și adresîndu-i-se lui Vronski. Unde iei dejunul?

— Veniți la mine la dejun, spuse Anna pe un ton hotărît, parcă supărată pe ea însăși pentru fîstîceală, dar roșind, ca întotdeauna cînd își dădea situația în vileag față de o nouă cunoștință. Nu se mănîncă bine aici, dar cel puțin o să vă vedeți cu el. Dintre toți tovarășii de regiment, Aleksei nu ține la nimeni mai mult decît la dumneavoastră.

— Sînt încîntat, spuse Iașvin, cu un zîmbet, după care Vronski înțelese că Anna îi plăcuse foarte mult.

Iașvin se înclină și ieși. Vronski rămase în urmă.

— Pleci și tu? îl întrebă Anna.

— Am și întîrziat, răspunse el. Du-te! Te-ajung din urmă! îi strigă el lui Iașvin.

Anna îl luă de mînă și, fără să-și coboare ochii, îl privi, gîndindu-se ce-ar putea să-i spună ca să-l facă să rămînă.

— Stai, trebuie să-ți spun ceva, zise ea și, luînd mîna lui scurtă, și-o duse la gît. Da, am făcut rău că l-am invitat la dejun?

— Ai făcut foarte bine, îi spuse el cu un zîmbet calm, arătîndu-și dinții sănătoși și sărutîndu-i mîna.

— Aleksei, nu te-ai schimbat față de mine? întrebă ea, strîngîndu-i palma cu amîndouă mîinile. Aleksei, m-am chinuit destul aici. Cînd plecăm?

— Curînd, curînd. N-o să crezi cît de grea e și pentru mine viața noastră de aici, spuse el și-și trase mîna.

— Bine, du-te, du-te! spuse Anna, jignită, și se îndepărtă repede de el.

XXXII

Cînd Vronski se întoarse acasă, Anna nu venise încă. După cum i se spuse, curînd după plecarea lui, pe Anna o vizitase o doamnă cu care plecase și ea. Faptul că plecase fără să spună unde, că încă nu se întorsese, că și de dimineață fusese undeva, fără să-i spună nimic – toate acestea, împreună cu ciudata ei agitație din timpul dimineții și cu amintirea tonului ostil cu care, în prezența lui Iașvin, aproape că-i smulsese din mînă fotografiile fiului ei, îl făcură să cadă pe gînduri. Își zise că e necesar să aibă o explicație cu ea. Și o așteptă în salonul ei. Dar Anna nu se întoarse singură, ci aduse cu ea o mătușă,

fată bătrână, prințesa Oblonskaia. Ea venise în cursul dimineții și cu ea Anna plecase la cumpărături. Anna parcă nu observă expresia îngrijorată și întrebătoare de pe chipul lui Vronski și îi povesti veselă ce a cumpărat în dimineața aceea. Vedea că se petrece cu ea ceva deosebit: în ochii ei strălucitori, când se opriră în treacăt asupra lui, se citea o atenție încordată, iar vorbele și mișcările ei aveau în ele acea iuțeală nervoasă și grație, care în primele momente ale apropierii lor îl încântau atât de mult, iar acum îl îngrijorau și îl speriau.

Masa era pregătită pentru patru persoane. Se adunaseră cu toții, ca să treacă în mica sufragerie, când veni și Tușkevici cu un comision pentru Anna din partea prințesei Betsy. Prințesa Betsy o ruga s-o scuze că nu venise să-și ia rămas-bun; era bolnavă și o ruga pe Anna să vină la ea între șapte și jumătate și nouă. Vronski se uită la Anna, auzind această precizare a timpului, care arăta că fuseseră luate toate măsurile ca să nu se întâlnească cu nimeni; dar Anna parcă nu observă acest lucru.

— Îmi pare rău că tocmai între șapte jumătate și nouă nu pot, spuse ea, surîzînd ușor.

— Prințesa va regreta foarte mult...

— Și eu.

— Vă duceți, desigur, s-o ascultați pe Patti⁵³? întrebă Tușkevici.

— Pe Patti? Mi-ați dat o idee. M-aș duce, dacă aș putea găsi o lojă.

— V-o pot găsi eu, se offeri Tușkevici.

— V-aș fi foarte, foarte recunoscătoare, spuse Anna. Nu vreți să dejunați cu noi?

Vronski strînse din umeri de-abia perceptibil. Nu înțelegea deloc ce făcea Anna. De ce o adusese pe prințesa aceea bătrână, de ce îl invita la masă pe Tușkevici și, mai ales, de ce îl trimitea după lojă? Oare era posibil ca, în situația ei, să intre, într-o zi de abonament, la Patti, unde va fi toată societatea pe care o cunoaște? Îi aruncă o privire serioasă, dar ea îi răspunse cu o privire ce putea să pară și provocatoare, și veselă, și disperată, a cărei semnificație el nu o putu înțelege. La dejun, Anna se arătă agresiv de veselă: părea să cocheteze cu Tușkevici și cu Iașvin. După ce se ridicară de la masă și Tușkevici se duse să caute loja, iar Iașvin ieși să fumeze,

Vronski coborî împreună cu el în apartamentul lui. După ce stătu acolo cîteva minute, dădu buzna la etaj. Anna se și îmbrăcase într-o rochie de mătase albă cu catifea, decoltată la piept, pe care și-o făcuse la Paris ; pe cap avea dantele albe și scumpe, care îi încadrau fața și îi puneau favorabil în evidență frumusețea strălucitoare.

— Chiar te duci la teatru ? întrebă el, încercînd să n-o privească.

— De ce mă întrebi cu atîta spaimă, îi răspunse ea, iarăși jignită de faptul că nu se uita la ea. De ce nu m-aș duce ?

Anna parcă nu înțelegea sensul cuvintelor lui.

— Desigur, nu există nici un motiv, spuse el, încruntîndu-se.

— Asta zic și eu, îi replică Anna, prefăcîndu-se a nu sesiza ironia tonului lui și trăgîndu-și liniștită mînușa lungă și parfumată.

— Anna, pentru numele lui Dumnezeu ! Ce-i cu dumneata ? strigă Vronski, încercînd s-o facă să-și vină în fire și vorbindu-i la fel cum, cîndva, îi vorbea soțul ei.

— Nu înțeleg ce vrei să spui.

— Știi că nu poți să mergi.

— De ce ? Nu mă duc singură. Prințesa Varvara a plecat să se schimbe, vine cu mine.

Vronski strînse din umeri a nedumerire și disperare.

— Parcă n-ai ști... dădu el să înceapă.

— Nu vreau să știu ! a spus ea, aproape țipînd. Nu vreau. Mă căiesc de ceea ce am făcut ? Nu, nu și nu. Și dacă aș mai avea prilejul, aș proceda la fel. Pentru noi, pentru mine și pentru dumneata, nu e important decît un singur lucru : dacă ne iubim unul pe altul. Restul nu contează. De ce locuim separat aici și nu ne vedem ? De ce nu pot să mă duc ? Te iubesc și mi-e totuna dacă nu te-ai schimbat, spuse ea în limba rusă, privindu-l cu o strălucire aparte în ochi, pe care el nu i-o înțelegea. De ce nu te uiți la mine ?

Vronski o privi. Văzu toată frumusețea chipului și a toaletei, care o prindea întotdeauna foarte bine. Dar acum tocmai frumusețea și eleganța ei îl iritau.

— Sentimentele mele nu se pot schimba, știi asta, dar te rog să nu te duci, te implor, spuse el iar în limba franceză, cu o rugămintă gingașă în glas, dar cu răceală în privire.

Anna nu-i auzi cuvintele, dar îi văzu răceala din privire și îi răspunse iritată :

— Te rog să-mi spui de ce nu trebuie să mă duc.

— Pentru că asta ți-ar putea pricinui... Vronski tăcu încurcat.

— Nu pricep nimic. Iașvin *n'est pas compromettant*^{*}, iar prințesa Varvara nu-i cu nimic mai prejos decât alții. Dar uite-o.

XXXIII

Pentru prima dată Vronski încerca față de Anna un sentiment de necaz, aproape de ură pentru faptul că nu voia cu bună știință să-și înțeleagă situația. Sentimentul acesta se amplifică și datorită faptului că nu putea să-i explice cauza necazului său. Dacă i-ar fi spus de-a dreptul ce crede, i-ar fi zis : „Să-ți faci apariția la teatru în toaleta aceasta, cu această prințesă cunoscută de toată lumea înseamnă nu numai să-ți recunoști situația de femeie pierdută, ci să arunci societății o provocare, adică să te dezici pentru totdeauna de ea“.

Nu-i putea spune așa ceva. „Dar cum poate să nu înțeleagă asta și ce se întâmplă cu ea ?“ se întreba Vronski. Simțea cum în același timp scădea respectul lui pentru ea și sporea conștiința frumuseții ei.

Posomorît, se întoarse în apartamentul lui și, așezându-se lângă Iașvin, care își întinsese picioarele lungi pe o masă și bea coniac cu apă gazoasă, ceru și el aceeași băutură.

— Îmi zici de Vinjosul lui Lankovski. Calul e bun și te sfătuiesc să-l cumperi, spuse Iașvin, uitându-se la chipul posomorît al camaradului său. Are crupa teșită, dar picioarele și capul – nu-ți poți dori nimic mai bun.

— Cred că am să-l iau, îi răspunse Vronski.

Discuția despre cai îl interesa, dar nici o clipă nu uita de Anna ; fără să vrea, trăgea cu urechea la zgomotul de pași de pe coridor și se uita la ceasul de pe șemineu.

— Anna Arkadieвна mi-a poruncit să vă anunț că a plecat la teatru.

* Nu este compromițător (fr.)

Iașvin turnă încă un pahărel de coniac în paharul cu apă gazoasă, îl bău, se ridică și se încheie la veston.

— Ce zici, mergem? întrebă el, zîmbind un pic pe sub mustață și arătînd cu acest zîmbet că înțelege cauza supărării lui Vronski, dar că nu-i dă importanță.

— Eu nu merg, îi răspunse Vronski, posac.

— Eu trebuie să mă duc, am promis. Atunci, la revedere. Dacă vrei, vino la parter, ia locul lui Krasinski, adăugă Iașvin și ieși.

— Nu, am ceva de făcut.

„Cu soția ai grijă, dar cu nesoția e și mai rău“, se gîndi Iașvin, ieșind din hotel.

Rămas singur, Vronski se ridică de pe scaun și începu să umble prin cameră.

„Ce zi e azi? Abonamentul numărul patru... Egor cu soția, mama, toți sînt acolo. Înseamnă că tot Petersburgul e la teatru. Acum ea a intrat, și-a dezbrăcat haina de blană și a ieșit la lumină. Tușkevici, Iașvin, contesa Varvara... — își imagina Vronski. Dar ce-au să creadă despre mine? Sau că mă tem, sau că i-am dat-o lui Tușkevici s-o ocrotească? Oricum ai lua-o, e o prostie, o prostie... Și de ce mă pune într-o asemenea situație?“ se întrebă el, dînd din mîină.

Cu această mișcare, agăță și era cît pe ce să răstoarne masa pe care se aflau sticla de apă gazoasă și clondirul de coniac. Vru s-o țină, dar o scăpă și, de necaz, lovi masa cu piciorul și sună.

— Dacă vrei să te mai țin în slujbă, îi spuse el valetului care intrase, nu trebuie să uiți ce ai de făcut. Să nu se mai întîmple. Curăță mizeria asta.

Simțîndu-se nevinovat, valetul voi să se justifice, dar, uitîndu-se la stăpîn și văzîndu-i chipul, pricepu că trebuie să tacă și, făcîndu-și loc în grabă, se lăsă în genunchi și începu să separe minuțios paharele și sticlele întregi de cele sparte.

— Asta nu-i treaba ta. Cheamă un lacheu și pregătește-mi fracul.

Vronski intră în clădirea teatrului la ora opt și jumătate. Spectacolul era în toi. Un plasator bătrîn îi luă haina de blană și, recunoscîndu-l, îi spuse „Excelență“ și-i propuse să nu mai ia numărul, ci, pur și simplu, să-l strige pe Feodor. Pe coridorul luminat nu era nimeni în afară de doi valetî cu hainele

de blană în mâini, care trăgeau cu urechea la ușă. Prin ușă întredeschisă se auzea orchestra acompaniind în surdină, în *staccato*, vocea unei femei care modula foarte clar o frază muzicală. Ușa se deschise, lăsându-l pe un plasator să se strecoare afară, iar fraza, care se apropia de final, lovi auzul lui Vronski. Dar ușa se închise imediat la loc și Vronski nu mai auzi sfârșitul frazei, dar, după ropotul de aplauze care răzbătu prin ușă, înțelese că fragmentul de virtuozație se terminase. Când intră în sala puternic luminată de candelabre și de lustrele de bronz cu becuri cu gaz, ropotul încă mai continua. Pe scenă, cîntăreața, cu umerii goi și cu briliantele strălucind, înclinîndu-se și zîmbind, strîngea, cu ajutorul tenorului, care o ținea de mîină, buchetele de flori aruncate neîndemînatic peste rampă și se apropie de un domn, care avea pe cap o șuviță de păr lucios, pomădat și își întindea peste rampă mîinile lungi, în care avea un obiect – și tot publicul de la parter, cît și cel din lojă, se agita, se apleca înainte, striga și bătea din palme. De pe postamentul său, dirijorul ajută la transmiterea obiectului și își îndreptă cravata albă. Vronski înaintă pînă în mijlocul parterului și, oprindu-se, începu să se uite în jur. Acum, mai puțin decît altă dată, acordă atenție interiorului cunoscut, cu care era obișnuit, scenei, rumorii și turmei știute, neinteresante, pestrîte de spectatori din teatrul ticsit pînă la refuz.

În loji, ca întotdeauna, stăteau aceleași doamne, cu ofițeri în spatele lor; aceleași femei, pe care numai Dumnezeu le mai cunoștea, îmbrăcate în rochii multicolore, aceleași tunici și redingote, aceași gloată murdară la galerie și, în toată mulțimea aceea de la parter și din primele rînduri, de-abia dacă erau vreo patruzeci de oameni *adevărați*, bărbați și femei. Și Vronski își îndreptă imediat atenția asupra acestor oaze și intră numaidecît în contact cu ele.

La intrarea lui actul se terminase și de aceea, fără să mai intre în loja fratelui său, se duse pînă la primul rînd și se opri lîngă rampă, alături de Serpuhovskoi, care, cu genunchiul îndoit și bătînd cu călcîiul în rampă, îl văzuse de departe și, zîbind, îi făcuse semn să vină.

Vronski nu o zărise încă pe Anna, nu se uita dinadins înspre ea. Știa unde se află după direcția privirilor din sală. Se uita fără să fie observat în jur, dar nu o căuta; așteptîndu-se la ce era mai rău, îl căuta din priviri pe Aleksei

Aleksandrovici. Spre norocul lui, Aleksei Aleksandrovici nu era la teatru în seara aceea.

— Ce puțin mai arăți a militar! îi spuse Serpuhovskoi. Pari diplomat, artist sau mai știu eu ce.

— Da, de cum m-am întors acasă, mi-am îmbrăcat fracul, îi răspunse Vronski, zîmbind și scoțîndu-și încet binoclul.

— În privința asta, recunosc, te invidiez. Cînd mă întorc din străinătate și-mi pun astea, spuse el, atingîndu-și eghileții, îmi pare rău după libertate.

Serpuhovskoi își pierduse de mult orice iluzie privind cariera lui Vronski, dar îl iubea în continuare și acum era deosebit de amabil cu el.

— Păcat că ai pierdut primul act.

Ascultîndu-l doar cu o ureche, Vronski își mută binoclul de la benoar la balcon și se uita la loji. Lîngă o doamnă cu turban și un bătrîn pleșuv, care clipea supărat în lentila tremurătoare a binoclului, Vronski văzu deodată chipul Annei, mîndru, uimitor de frumos și zîmbitor în rama de dantele. Era în benoarul al cincilea, la douăzeci de pași de el. Stătea pe fotoliul din față și, răsucindu-se puțin, îi spunea ceva lui Iașvin. Ținuta capului ei între umerii frumoși și largi și strălucirea de o excitare potolită a ochilor și a întregii fețe i-o amintiră exact așa cum o văzuse la balul de la Moscova. Dar acum îi percepea cu totul altfel frumusețea. În sentimentul lui de acum pentru ea nu mai era nimic misterios, și frumusețea ei, deși îl atrăgea mai puternic ca înainte, îl și jignea în același timp. Anna nu se uita în direcția lui, dar Vronski simțea că ea îl și văzuse.

Cînd Vronski își îndreptă din nou binoclul în direcția aceea, observă că prințesa Varvara era foarte îmbujorată, rîdea nefiresc și trăgea mereu cu ochiul spre loja de alături; Anna, avînd evantaiul strîns, lovea cu el catifeaua roșie, uitîndu-se undeva, dar nu vedea și pesemne nu voia să vadă ce se întîmpla în loja învecinată. Expresia de pe fața lui Iașvin era aceea pe care o avea în mod obișnuit atunci cînd pierdea la cărți. Încruntat, își băga tot mai adînc mustața stîngă în gură și se uita cu coada ochiului la aceeași lojă.

În loja aceea, din partea stîngă, erau soții Kartasov. Vronski îi cunoștea și știa că și Anna îi cunoștea. Kartasova, o femeie slabă, scundă, stătea în loja ei și, întorcîndu-se cu spatele la Anna, își îmbrăca pelerina pe care i-o ținea soțul.

Kartasov, un domn gras, pleșuv, uitîndu-se mereu la Anna, încerca să-și calmeze soția. Cînd soția ieși, soțul întîrzie, căutînd din ochi privirea Annei și voind probabil să o salute. Dar Anna, prefăcîndu-se că nu-l observă, se întorsese cu spatele și-i spunea ceva lui Iașvin, care își aplecase spre ea capul tuns scurt. Kartasov ieși fără s-o salute și loja rămase goală.

Vronski nu înțelegea ce se întîmplase între soții Kartasov și Anna, dar își dădu seama că se întîmplase ceva umilitor pentru Anna. Își dădu seama și după cele văzute, dar mai ales după chipul Annei, care, asta o știa, își adunase ultimele puteri ca să reziste rolului asumat. Și acest rol de calm exterior îi reușea întru totul. Cei care nu o cunoșteau și nu-i cunoșteau anturajul, cei care nu le auziseră pe femei exprimîndu-și mila, indignarea și uimirea pentru că își permisesese să apară în societate și să-și etaleze sfidător dantelele și toată frumusețea ei – acești oameni, deci, admirau calmul și frumusețea acestei femei și nu bănuiau că ea avea sentimentul unui om pus la stîlpul infamiei.

Știind că s-a întîmplat ceva, dar neștiind ce, Vronski se simțea chinuitor de îngrijorat și, sperînd să afle ceva, se duse în loja fratelui său. Alegînd dinadins culoarul din dreptul lojii Annei, se întîlni cu fostul său comandant de regiment, care discuta cu doi cunoscuți. Vronski auzi că se rostise numele „Karenina“ și observă graba cu care colonelul rosti tare numele „Vronski“, uitîndu-se cu subînțeles la interlocutori.

— A, Vronski! Cînd vii la regiment? Nu te putem lăsa să pleci fără să facem un chef. Tu ești cel mai vechi dintre noi, spuse colonelul.

— N-am timp, îmi pare rău, dar rămîne pe altă dată, îi răspunse Vronski și urcă repede spre loja fratelui său.

Bătrîna contesă, mama lui Vronski, cu bucele ei ca oțelul, era în loja fiului ei. Pe Varia și pe prințesa Sorokina le întîlni pe coridorul de la balcon.

Conducînd-o pe prințesa Sorokina la mama ei, Varia îi întinse cumnatului mîna și imediat începu să-i spună ce o interesa. Era foarte tulburată, cum Vronski o văzuse foarte rar.

— Cred că e ceva josnic și urît și că *madame* Kartasova nu avea nici un drept. *Madame* Kartasova... începu ea.

— Ce-i cu ea? Nu știu nimic.

— Cum, nu ai aflat?

— Își dai seama că sînt ultimul care află.

— Există vreo ființă mai răutăcioasă decît această Kartasova?

— Dar ce a făcut?

— Mi-a povestit soțul meu... A jignit-o pe Karenina. Soțul ei a început să discute cu ea peste balustrada lojii, iar Kartasova i-a făcut o scenă. Se zice că a spus cu glas tare ceva jignitor și a ieșit.

— Conte, vă cheamă mama dumneavoastră, îi spuse prințesa Sorokina, scoțîndu-și capul pe ușa lojii.

— Și eu, care te tot aștept, îi spuse mama lui, zîmbind cu ironie. Nu te mai vede omul.

Fiul vedea că mama lui nu-și putea stăpîni un surîs de bucurie.

— Bună seara, *maman*. Veneam la dumneata, spuse el cu răceală.

— De ce nu te duci *faire la cour à madame Karenine**? adăugă ea, după ce prințesa Sorokina se îndepărtă. *Elle fait sensation. On oublie la Patti pour elle***.

— *Maman*, te-am rugat să nu-mi vorbești de asta, spuse el, încruntîndu-se.

— Spun ce spune toată lumea.

Vronski nu-i răspunse nimic și, spunîndu-i cîteva cuvinte prințesei Sorokina, ieși. În ușa se întîlni cu fratele său.

— A, Aleksei! spuse acesta. Ce porcărie! E o proastă și nimic mai mult... Tocmai voiam să mă duc la ea. Hai să mergem împreună.

Vronski nu-l mai ascultă. Cu pași repezi, coborî treptele: simțea că trebuie să facă ceva, dar nu știa ce anume. În inima lui clocoteau necazul împotriva ei, pentru că îi pusese pe amîndoi într-o situație atît de confuză, dar în același timp îi era și milă de Anna. Coborî la parter și porni de-a dreptul spre benoarul Annei. Lîngă benoar stătea Stremov și conversa cu ea:

— Nu mai sînt tenori. *Le moule en est brisé****.

Vronski se înclină înaintea ei și se opri, salutîndu-se cu Stremov.

* Să-i faci curte doamnei Karenina (fr.)

** Face senzație. Din pricina ei, publicul uită de Patti (fr.)

*** S-a stricat tiparul (fr.)

— Mi se pare că ați sosit prea târziu și nu ați auzit aria cea mai bună, îi spuse Anna lui Vronski, privind-l, așa cum lui i se păru, ironic.

— Sînt un cunoscător mediocru, îi răspunse el, privind-o cu asprime.

— Ca și prințul Iașvin, spuse Anna, zîmbind, care găsește că Patti cîntă prea tare. Vă mulțumesc, adăugă ea, luînd cu mîna ei mică, îmbrăcată în mînușa lungă, programul pe care îl ridicase Vronski și în aceeași clipă fața ei frumoasă se cutremură. Anna se ridică și se duse în fundul lojii.

Remarcînd că la actul următor loja ei era goală, Vronski, stîrnind șoaptele de protest ale sălii încrenenite la interpretarea unei cavatine, ieși din teatru și plecă acasă.

Anna era acasă. Cînd Vronski intră la ea, o găsi în aceeași toaletă cu care fusese la teatru. Stătea în primul fotoliu de lîngă perete și privea în gol. Îl privi și își relua poziția.

— Anna, spuse el.

— Tu, tu ești vinovat de toate! strigă ea cu lacrimi de disperare și răutate în ochi și se ridică.

— Te-am rugat, te-am implorat să nu te duci, știam că o să ai neplăceri...

— Neplăceri! strigă Anna. A fost îngrozitor. Asta n-am s-o uit cît am să trăiesc. A spus că e o rușine să stea alături de mine.

— Sînt cuvintele unei femei proaste, zise el, dar de ce trebuia să riști, să provoci...

— Urăsc calmul tău. Nu trebuia să mă faci să ajung pînă aici. Dacă m-ai iubi...

— Anna! Ce rost are să pui problema dragostei mele...

— Da, dacă m-ai iubi cum te iubesc eu, dacă ai suferi cum sufăr eu... spuse ea, uitîndu-se la el cu o expresie de spaimă.

Lui Vronski îi era milă de ea și totuși îi era și necaz. O încredință de dragostea lui, fiindcă vedea că numai asta o putea ajuta acum să se liniștească și nu-i spuse nici o vorbă de reproș, dar în sufletul lui îi reproșa.

Și jurămintele de dragoste, care lui i se păreau atît de vulgare, încît se jena să le rostească, Anna le absorbi în ființa ei și încetul cu încetul se potoli. A doua zi, împăcați pe deplin, plecară la țară.

Partea a VI-a

I

Daria Aleksandrovna, împreună cu toți copiii, își petrecea vara la Pokrovskoe, la sora ei, Kitty Levina. Casa de la moșia ei se dărăpănase cu totul, iar Levin și soția lui o convinseseră să stea peste vară la dînșii. Stepan Arkadici aproba din toată inima acest aranjament. Spunea că regretă foarte mult că slujba îl împiedică să-și petreacă vara cu familia la țară, ceea ce pentru el ar fi fost fericirea supremă, și, rămînînd la Moscova, venea arareori la țară pentru o zi sau două. În afară de familia Oblonski, cu toți copiii și cu guvernanta, în vara aceea mai stătea la Levin bătrîna prințesă, care se credea datoare să aibă grijă de fiica ei lipsită de experiență, aflată *într-o asemenea situație*. Pe lîngă asta, Varenka, prietena lui Kitty din străinătate, dăduse curs promisiunii că va veni la ea, atunci cînd Kitty se va mărita. Toți aceștia erau rudele și prietenii soției lui Levin. Și cu toate că Levin îi iubea pe toți, regreta puțin lumea și orînduiala lui „levineană“, care era înăbușită de invazia „elementului Șcerbațki“, cum îi spunea el. Dintre rudele sale îl avea ca oaspete pe Serghei Ivanovici, care nu era un Levin, ci un Koznișev, așa că spiritul levinean era complet spulberat.

În casa lui Levin, goală de obicei, se afla atîta lume, încît aproape toate camerele erau ocupate și aproape în fiecare zi bătrîna contesă, așezîndu-se la masă, era nevoită să-i numere pe toți, iar pe cea de-a treisprezecea persoană, un nepot sau o nepoțică, s-o pună la o masă separată. Și Kitty, care se ocupa cu sîrg de gospodărie, avea destule griji în ce privește achiziția de găini, curci, rațe, care, avînd în vedere pofta estivală de mîncare a musafirilor și copiilor, se consumau în număr foarte mare.

Toată familia se afla la dejun. Copiii lui Dolly, guvernanta și Varenka își făceau planuri unde să se ducă după ciuperci. Serghei Ivanovici, care, datorită inteligenței și erudiției sale, se bucura printre oaspeți de un respect împins uneori pînă la

adoratie, îi uimi pe toți, amestecându-se în discuția despre ciuperci.

— Luați-mă și pe mine. Îmi place foarte mult să culeg ciuperci, spuse el, uitându-se la Varenka, și găsesc că e o îndeletnicire foarte frumoasă.

— Pofțiți, ne bucurăm foarte mult, îi răspunse Varenka, roșind.

Kitty și Dolly făcură un schimb de priviri pline de subînțeles. Faptul că inteligentul și eruditul Serghei Ivanovici se oferise să meargă cu Varenka după ciuperci îi confirma lui Kitty niște bănuieli, care în ultima vreme o preocupau foarte mult. Se grăbi să intre în vorbă cu maică-sa, pentru ca privirea să nu-i fie observată. După dejun, cu ceașca de cafea alături, Serghei Ivanovici se așeză lângă fereastra din salon, continuînd discuția începută cu fratele lui și uitându-se la ușa pe unde urmau să iasă copiii care se pregăteau să meargă după ciuperci. Levin se așeză pe pervaz, lângă fratele lui.

Kitty stătea în picioare lângă soțul ei, așteptînd pesemne sfîrșitul discuției aceleia neinteresante, ca să-i spună ceva.

— Te-ai schimbat mult în bine de cînd te-ai căsătorit, spuse Serghei Ivanovici, zîmbind spre Kitty și probabil prea puțin interesat de conversația începută, dar ai rămas fidel maniei tale de a apăra tezele cele mai paradoxale.

— Katia, nu-i bine să stai în picioare, spuse soțul ei, împingîndu-i un scaun și privind-o semnificativ.

— Mda, de altfel nu mai avem timp, adăugă Serghei Ivanovici, văzîndu-i pe copii ieșind în fugă.

Înainte de a pleca, la galop, în ciorapii ei bine întinși, fluturînd coșul și pălăria lui Serghei Ivanovici, Tania venea întins spre ei.

Dînd fuga, curajoasă, cu ochii strălucitori, care semănau atît de bine cu ai tatălui ei, la Serghei Ivanovici, îi întinse pălăria și se prefăcu că vrea să i-o pună pe cap, atenuîndu-și îndrăzneala cu un surîs timid și tandru.

— Varenka așteaptă, spuse ea și îi puse lui Serghei Ivanovici cu băgare de seamă pălăria pe cap, înțelegînd, după zîmbetul acestuia, că se poate.

Varenka stătea în ușă, îmbrăcată într-o rochie de stambă galbenă, cu capul legat cu o basma albă.

— Vin, vin, Varvara Andreevna, spuse Serghei Ivanovici, sorbind ultima înghițitură de cafea din ceașcă și punîndu-și în buzunare batista și cutia cu țigări de foi.

— Ce minune e Varenka mea ! Nu ? făcu Kitty către soțul ei de îndată ce Serghei Ivanovici se ridică. Spusese asta în așa fel, încît Serghei Ivanovici să audă, ceea ce pesemne Kitty își și dorea. Și ce frumoasă e ! Cîta noblețe în frumusețea ei. Varenka ! strigă Kitty. Vă duceți în pădurea de lîngă moară ? Venim și noi mai tîrziu cu trăsura.

— Tu, Kitty, chiar uiți în ce stare te afli, rosti bătrîna prințesă, ieșind grăbită pe ușă. N-ai voie să strigi așa.

Auzind strigătul lui Kitty și reproșurile mamei ei, Varenka veni repede, cu pași ușori, către Kitty. Iuțea mișcărilor, roșeața de pe chipul ei însuflețit — totul arăta că i se întîmpla ceva deosebit. Kitty știa care era lucrul acela deosebit și o urmărea cu atenție. Acum o strigase pe Varenka numai ca s-o binecuvînteze în gînd pentru evenimentul important, care, după părerea lui Kitty, trebuia să aibă loc în pădure, în după-amiaza aceea.

— Varenka, sînt foarte fericită, dar aș fi și mai fericită dacă s-ar întîmpla ceva, îi spuse ea în șoaptă, sărutînd-o.

— Mergeți și dumneavoastră cu noi ? îl întrebă, fisticită, Varia pe Levin, prefăcîndu-se că nu a auzit ce i se spusese.

— Merg, dar numai pînă la arie și rămîn acolo.

— Ce te-a apucat să te duci la arie ? îl întrebă Kitty.

— Trebuie să văd furgoanele noi și să le număr, îi răspunse Levin. Dar tu unde ai să stai ?

— Pe terasă.

II

Pe terasă se adunase toată societatea feminină. În general le plăcea să stea acolo după dejun, dar în ziua aceea mai aveau ceva de făcut. În afară de cusutul pieptărașelor și împletitul scutecelor, cu care se îndeletniceau toate, făceau dulceață după o metodă nouă pentru Agafia Mihailovna : fără să se adauge apă. Kitty introdusese această metodă nouă, pe care o foloseau acasă la ai săi. Agafia Mihailovna, căreia i se încredințase mai întîi această treabă, considerînd că ceea ce se făcea în casa familiei Levin nu putea să fie rău, turnase totuși apă în căpșuni și în fragi, susținînd că altfel nu se poate ; fusese prinsă asupra faptului și acum dulceața de

zmeură se făcea de față cu toată lumea, pentru ca Agafia Mihailovna să se încredințeze că și fără apă dulceața iese bine.

Agafia Mihailovna, cu fața aprinsă și necăjită, cu părul încilcit și cu mînele suflecate pînă la coate, învîrtea lighenașul deasupra plitei cu mangal și se uita cu ciudă la zmeură, dorindu-și din tot sufletul să se întărească și să nu fiarbă. Prințesa, simțind că asupra ei, în calitate de consilier principal în problema dulceții, trebuie să fie îndreptată mînia Agafiei Mihailovna, se prefăcea că e ocupată cu altceva și nu se interesează de dulceață; vorbea despre lucruri fără nici o legătură cu dulceața, dar trăgea cu coada ochiului la plită.

— Cumpăr întotdeauna cu mîna mea, de la tarabe, materiale ieftine pentru servitoarele mele, spuse prințesa, continuînd discuția începută... N-ar fi bine să iei acum spuma, draga mea? adăugă ea, adresîndu-i-se Agafiei Mihailovna. Nu-i deloc nevoie s-o faci tu, și-i prea cald, o opri ea pe Kitty.

— Iau eu spuma, spuse Dolly și, ridicîndu-se, începu să mestece zahărul înspumat, lovind din cînd în cînd lingura, ca să desprindă dulceața prinsă de ea, de o farfurie, acoperită de-acum de spumă multicoloră, galben-trandafirie, cu dîre sîngerii de sirop. „Cum au s-o lingă la ceai!“ se gîndi ea la copiii ei, amintindu-și că și ea, cînd era mică, se mira de ce oamenii mari nu mănîncă ce-i mai bun, spuma.

— Stiva spune că-i mult mai bine să le dăm bani, continuă între timp Dolly discuția despre felul cum e mai bine să-ți răsplătești servitorii, dar...

— Cum să le dai bani! spuseră într-un glas prințesa și Kitty. Le plac cadourile.

— Anul trecut, de pildă, am cumpărat pentru Maria Semionovna a noastră un fel de poplin, spuse prințesa.

— Îmi amintesc, purta o rochie din poplin la ziua duminică.

— Un imprimeu drăguț, simplu și distins. Și eu mi-aș fi făcut una din același material, dacă nu ar fi avut-o ea. Ca rochia Varenkăi. Ceva simplu și ieftin.

— Da, acum mi se pare că-i gata, spuse Dolly, lăsînd siropul să curgă din lingură.

— E gata atunci cînd siropul e atît de vîscos, încît poți să faci colăcei din el. Mai fierbe-o un pic, Agafia Mihailovna.

— Ce de muște! făcu supărată Agafia Mihailovna. Are să iasă la fel, adăugă ea.

— Ah, ce drăguță e, să n-o speriați ! spuse pe neașteptate Kitty, uitîndu-se la o vrabie care se așezase pe balustradă și, răsucind o tulpiniță de zmeură, începuse s-o ciugulească.

— Da, dar stai mai departe de plită, o sfătui mama ei.

— *À propos* de Varenka, spuse Kitty franțuzește, așa cum vorbeau tot timpul, ca să nu le înțeleagă Agafia Mihailovna. *Maman*, cine știe de ce, astăzi mă aștept la un deznodămînt. Înțelegeți care. Ce bine ar fi !

— Totuși, ce pețitoare pricepută avem printre noi ! zise Dolly. Cu cită grijă și dibăcie îi împinge unul spre altul...

— Nu, *maman*, spune : dumneata ce crezi ?

— Păi ce să cred ? El (acesta era Serghei Ivanovici) putea face oricînd cea mai bună partidă din Rusia ; acum nu mai e chiar atît de tînăr, dar știu că multe fete s-ar mărita cu el... Ea e foarte bună la suflet, dar el ar putea...

— Nu, mamă, trebuie să înțelegeți de ce pentru el și pentru ea nu se poate găsi ceva mai bun. În primul rînd, ea e o minune ! spuse Kitty, îndoindu-și un deget.

— Îi place foarte mult, asta așa-i, întări Dolly.

— În al doilea rînd : el ocupă în societate o poziție atît de frumoasă, încît n-are deloc nevoie de averea soției sau de relațiile ei în lumea bună. Nu are nevoie decît de o soție bună, drăguță, liniștită.

— Da, cu ea poate fi liniștit, o susținu Dolly.

— În al treilea rînd : ea să-l iubească. Și îl iubește... Adică, ce bine ar fi !... Mă aștept să vină de la pădure și să se hotărască totul. Am să-mi dau seama imediat după ochii lor. Ce mult m-aș bucura. Tu ce crezi, Dolly ?

— Nu te mai emoționa. Nu-i deloc nevoie să te emoționezi, spuse bătrîna prințesă.

— Nu mă emoționez, mamă. Am impresia că astăzi îi va cere mîna.

— Ah, e ciudat cum și unde un bărbat cere mîna unei femei... Există o barieră, care deodată dispare, spuse Dolly, zîmbind îngîndurată și amintindu-și cum o ceruse în căsătorie Stepan Arkadici.

— Mamă, cum ți-a cerut tata mîna ? întrebă deodată Kitty.

— N-a fost nimic neobișnuit, totul a fost foarte simplu, răspunse prințesa, dar, amintindu-și, fața i se însenină.

— Da, dar cum ? Îl iubeai totuși, înainte de a vi se permite să discutați ?

Kitty era deosebit de încântată că putea vorbi cu mama ei de la egal la egal despre problemele cele mai importante din viața unei femei.

— Bineînțeles că-l iubeam... Venea la noi la moșie.

— Dar cum s-a hotărît? Cum, mamă?

— Îți imaginezi, probabil, că ați inventat ceva nou? Nu, toate-s vechi de când lumea: s-a hotărît din priviri, prin zîmbete...

— Ce frumos ai spus, mamă! Tocmai din priviri și prin zîmbete, adevări Dolly.

— Dar ce cuvinte ți-a spus?

— Ție ce cuvinte ți-a spus Kostea?

— A scris cu creata. A fost extraordinar... Am impresia că asta s-a întâmplat demult! spuse ea.

Și cele trei femei căzură pe gânduri, furate de aceeași amintire. Kitty rupse prima tăcerea. Își amintise de ultima iarnă dinaintea căsătoriei și de pasiunea ei pentru Vronski.

— Un singur lucru... iubirea din trecutul Varenkăi, spuse ea, amintindu-și de asta printr-o asociație firească de idei. Am vrut să-i spun lui Serghei Ivanovici, să-l pregătesc cât de cât. Ei, toți bărbații, adăugă ea, sînt grozav de geloși pe trecutul nostru.

— Nu toți, spuse Dolly. Tu judeci după soțul tău. Și acum îl mai chinuiește amintirea despre Vronski. Nu-i așa? E adevărat?

— E adevărat, îi răspunse Kitty, îngîndurată, surîzînd cu ochii.

— Numai că nu știu ce l-ar putea neliniști din trecutul tău, interveni prințesa în favoarea modului matern în care își supraveghease fiica. Faptul că Vronski ți-a făcut curte? Asta i se întîmplă fiecărei fete.

— Nu de asta e vorba, spuse Kitty, roșind.

— Nu, dă-mi voie, continuă prințesa. Chiar tu nu m-ai lăsat să vorbesc cu Vronski. Îți aduci aminte?

— Ah, mamă! făcu Kitty, cu o expresie de suferință.

— Acum nu vă mai poate ține nimeni în frîu... Relațiile tale nici n-ar fi putut merge mai departe decît ar fi trebuit: eu însămi i-aș fi cerut explicații. De altfel, draga mea, nu-i bine să te emoționezi. Te rog, nu uita asta și liniștește-te.

— Sînt cît se poate de liniștită, *maman*.

— Ce noroc a avut atunci Kitty cu sosirea Annei, spuse Dolly. Și ce ghinion pentru Anna. Totul era invers. Anna era

fericită, iar Kitty se credea nefericită. Și acum totul e exact invers! Mă gîndesc adeseori la ea.

— Ai și la cine te gîndi! E o femeie mîrșavă, dezgustătoare, fără inimă, spuse mama lor, care nu putea uita că Kitty se măritase cu Levin și nu cu Vronski.

— Nu înțeleg de ce vorbim despre toate acestea, spuse Kitty cu necaz. Eu nu mă gîndesc la asta și nici nu vreau să mă gîndesc... Nici nu vreau să mă gîndesc, repetă ea, auzind pașii soțului ei urcînd treptele terasei.

— La ce nu vrei să te gîndești? întrebă Levin, pășind pe terasă.

Dar nimeni nu-i răspunse și el nu insistă.

— Regret că v-am tulburat universul feminin, spuse el, învăluindu-le pe toate într-o privire nemulțumită și înțelegînd că vorbeau despre niște lucruri pe care nu le-ar fi repetat de față cu el.

Pentru o clipă, simți că împărtășește sentimentul Agafiei Mihailovna, nemulțumirea pentru că dulceața se face fără apă și în general pentru această influență străină a familiei Șcerbațki. Totuși, zîmbi și se apropie de Kitty.

— Cum e? o întrebă, privind-o cu expresia pe care acum o aveau toți cînd se uitau la ea.

— Excelent, îi răspunse Kitty, zîbind. Dar furgoanele tale?

— Pot căra de trei ori mai mult decît o căruță obișnuită. Deci, mergem după copii? Am poruncit să se înhame caii la brec.

— Cum, vrei s-o duci pe Kitty cu brecul? îl întrebă, cu reproș, soacra.

— O să mergem la pas, prințesă.

Levin nu-i spunea niciodată prințesei *maman*, cum obișnuiesc ginerii, și asta nu-i plăcea prințesei. Dar, cu toate că ținea foarte mult la prințesă, nu putea să-i spună așa, fără să-și pîngărească sentimentul pe care îl avea pentru răposata lui mamă.

— Vino cu noi, *maman*.

— Nici nu vreau să văd nechibzuința asta.

— Bine, atunci merg pe jos. Mersul pe jos e sănătos pentru mine. Kitty se ridică, se duse la soțul ei și-l luă de mînă.

— E sănătos, dar cu măsură, zise prințesa.

— Ce zici, Agafia Mihailovna, e gata dulceața ? o întreabă Levin pe Agafia Mihailovna, zîmbindu-i și dorind să o înveselească. E bine după metoda cea nouă ?

— Cred că-i bine. După metoda noastră, ar ieși prea legată.

— E mai bine așa, Agafia Mihailovna, nu se acrește, căci acum ni s-a topit toată gheața și n-avem unde s-o păstrăm, spuse Kitty, înțelegînd imediat intenția soțului ei și adresîndu-i-se bătrînei cu același sentiment. În schimb murăturile dumitale sînt atît de grozave, încît mama spune că n-a mîncat niciodată mai bune, adăugă Kitty, zîmbind și îndreptîndu-i basmaua.

Agafia Mihailovna se uită supărată la Kitty.

— Nu mă mai încurajați, doamnă. Mă uit la dumneavoastră și la el și mă bucur. Și expresia grosolană „la el“, în loc de „la dumnealui“, o înduioșă pe Kitty.

— Hai și dumneata cu noi după ciuperci, ai să ne arăți locurile.

Agafia Mihailovna zîmbi și clătină din cap, parcă spunînd : „Aș vrea eu să mă supăr pe voi, dar nu pot“.

— Fă, te rog, așa cum te sfătuiesc, interveni bătrîna prințesă. Pune deasupra o hîrtie muiată în rom : chiar și fără gheață, n-are să prindă mucegai.

III

Kitty se bucura mai ales că avea prilejul să fie între patru ochi cu soțul ei, fiindcă observase cum o umbră de mîhnire trecuse pe chipul lui, care oglindea totul foarte prompt, în momentul cînd intrase pe terasă și întrebasese despre ce vorbeau, iar ele nu-i răspunseseră. După ce porniră pe jos înaintea celorlalți și, nemaiputînd fi văzuți din casă, ieșiră în drumul bătătorit, prăfos și presărat de spice de secară, Kitty se sprijini mai tare de brațul lui și-l strînse mai aproape de ea. Levin uitase de-acum impresia aceea neplăcută, de-o clipă, și, singur cu ea, avea acum, cînd gîndul la sarcina ei nu-l părăsea nici un moment, un sentiment încă nou pentru el și dătător de o bucurie cu totul lipsită de senzualitate : încîntarea intimității cu femeia iubită. N-aveau despre ce vorbi,

dar el voia să-i audă glasul, care, ca și privirea, i se schimbase de cînd era însărcinată. Și în voce, și în privire, avea acea moliciune și seriozitate pe care le au oamenii absorbiți tot timpul de ocupația lor preferată.

— N-o să obosești așa? Sprijină-te mai bine, spuse el.

— Nu, mă bucur să sînt singură cu tine și, mărturisesc, oricît de bine m-aș simți cu ei, îmi pare rău după serile pe care astă-iarnă ni le petreceam în doi.

— Atunci a fost bine, dar acum e și mai bine. E bine și cu ei, și fără ei, spuse el, strîngîndu-i brațul.

— Știi despre ce vorbeam cînd ai intrat pe terasă?

— Despre dulceață?

— Da, și despre dulceață, dar pe urmă am vorbit despre felul cum bărbații le cer pe femei în căsătorie.

— A! făcu Levin, ascultîndu-i mai ales vocea și mai puțin cuvintele, gîndindu-se tot timpul la drum, care trecea acum prin pădure, și ocolind locurile unde ea ar fi putut să facă un pas greșit.

— Și despre Serghei Ivanovici și Varenka. Ai observat?... Asta mi-o doresc foarte mult, continuă ea. Tu ce crezi? Și îl privi în ochi.

— Nu știu ce să cred, îi răspunse Levin, zîmbind. În privința asta, Serghei e foarte ciudat pentru mine. Doar ți-am povestit...

— Da, că a fost foarte îndrăgostit de fata aceea, care a murit...

— Asta s-a întîmplat cînd eu eram copil; povestea o știu din auzite. Țin minte cum arăta atunci. Era extraordinar de drăguț. Dar de atunci îl observ cum se poartă cu femeile: e amabil, unele îi plac, dar simți că pentru el sînt oameni pur și simplu, nu femei.

— Da, dar acum, cu Varenka... Mi se pare că e ceva...

— Poate că o fi... Dar trebuie să-l cunoști... E un om deosebit, extraordinar. Nu are decît viață spirituală. E un om prea pur, cu o prea mare înălțime sufletească.

— Cum? Crezi că asta l-ar înjosi?

— Nu, dar s-a obișnuit să nu aibă decît viață spirituală, încît nu se poate împăca cu realitatea, iar Varenka este, totuși, o realitate.

Levin era de-acum obișnuit să-și spună gîndurile cu curaj, fără să se ostenească să le îmbrace în cuvinte precise; știa că,

în momente de tandrețe, ca acesta, ea va înțelege și dintr-o aluzie ce vrea să spună. Și Kitty îl înțelese.

— Da, dar nu are în ea realitatea pe care o am eu. Îmi dau seama că el nu s-ar îndrăgosti niciodată de mine. Ea e cu totul spirituală...

— Ba nu, te iubește foarte mult și întotdeauna îmi face plăcere că ai mei te iubesc...

— Da, e bun cu mine, dar...

— Dar nu cum a fost răposatul Nikolenka... v-ați îndrăgit unul pe altul, îi încheie Levin ideea. De ce să nu-ți spun? adăugă el. Cîteodată îmi reproșez: vei sfîrși prin a-l uita. Ah, ce om îngrozitor și minunat a fost... Da, despre ce vorbeam? întrebă Levin, după un moment de tăcere.

— Crezi că nu se poate îndrăgosti, spuse Kitty, traducînd în limbajul ei.

— Nu că nu se poate îndrăgosti, spuse Levin, zîmbind, dar nu are slăbiciunea de care e nevoie... Întotdeauna l-am invidiat și chiar și acum, cînd sînt atît de fericit, îl invidiez.

— Îl invidiezi pentru că nu se poate îndrăgosti?

— Îl invidiez pentru că-i mai bun decît mine, spuse Levin, zîmbind. Nu trăiește pentru el. Toată viața lui se subordonează datoriei. Și de aceea poate fi liniștit și mulțumit.

— Dar tu? întrebă Kitty cu un zîmbet ironic și tandru.

Ea nu putea nicidecum să exprime asociația de idei care o făcea să zîbească; dar ultima concluzie era aceea că soțul ei, încîntat de fratele lui și înjosindu-se față de acesta, era nesincer. Kitty știa că această lipsă de sinceritate a lui izvora din dragostea pentru fratele său, dintr-un fel de jenă că era prea fericit și mai ales din dorința, care nu-l părăsea niciodată, de a fi mai bun. Toate acestea îi plăceau la el și de aceea zîbea.

— Dar tu? Ce motive de nemulțumire ai? îl întrebă ea cu același zîmbet.

Neîncrederea ei pentru nemulțumirea lui de sine îl bucura și Levin, inconștient, o provoca să-și explice motivele neîncrederii.

— Sînt fericit, dar nu sînt mulțumit de mine... spuse el.

— Cum poți să fii nemulțumit, dacă ești fericit?

— Vezi tu, cum să-ți spun?... Nu-mi doresc din tot sufletul decît ca tu să nu te împiedici. Ah, dar n-ai voie să sari așa! își întrerupse el fraza, reproșîndu-i că făcuse o mișcare prea

bruscă, pășind peste o creangă de pe potecă. Dar cînd mă gîndesc la mine și mă compar cu alții, mai ales cu fratele meu, simt că nu sînt bun.

— Cum adică? continuă Kitty cu același zîmbet. Nu faci și tu ceva pentru ceilalți? Și fermele tale, și gospodăria, și cartea?

— Nu, simt și, mai ales acum, că tu ești vinovată, spuse el, strîngînd-o de mînă, că lucrurile nu merg cum trebuie. Fac totul numai așa, de mîntuială. Dacă aș putea iubi toate aceste îndeletniciri, așa cum te iubesc pe tine... căci, în ultimul timp, fac totul ca pe o temă impusă de altcineva.

— Atunci ce spui despre tata? îl întrebă Kitty. Crezi că nici el nu-i bun, fiindcă nu a făcut nimic pentru binele tuturor?

— El? Nu. Dar trebuie să ai simplitatea, seninătatea, bunătatea tatălui tău, iar eu am așa ceva? Nu fac nimic și mă chinuiesc. Toate astea sînt din pricina ta. Cînd nu erai tu și nu era nici *asta*, spuse el, aruncînd spre burta ei o privire, pe care Kitty i-o înțelese, toate puterile mi le dedicam muncii; iar acum nu mai pot și mi-e rușine; fac totul ca pe o temă impusă, mă prefac...

— Bine, dar ai vrea acum să faci schimb cu Serghei Ivanovici? întrebă Kitty. Ai vrea să te ocupi de binele public și să iubești această temă impusă, și atîta tot?

— Bineînțeles că nu, spuse Levin. De altfel, sînt atît de fericit, încît nu înțeleg nimic. Crezi că astăzi îi cere mîna? adăugă el după un moment de tăcere.

— Și cred, și nu cred. Numai că grozav de mult îmi doresc. Stai puțin. Kitty se aplecă și rupse de la marginea drumului o romaniță sălbatică. Hai, numără, spuse ea, întinzîndu-i floarea, ca să ghicești dacă îi cere mîna sau nu i-o cere.

— I-o cere, nu i-o cere, începu Levin, rupînd petalele albe, înguste, cu dungulițe pe mijloc.

— Nu, nu! îl opri Kitty, care îi urmărea degetele cu emoție, și îl apucă de mînă. Ai rupt două.

— În schimb, asta mică nu intră la socoteală, spuse Levin, rupînd o petală scurtă, necrescută. Uite că ne-a ajuns și brețul.

— Kitty, n-ai obosit? strigă prințesa.

— Deloc.

— Atunci urcă, dacă nu-s năvălași caii și mergem la pas.

Dar nu mai merita să urce. Erau aproape și porniră cu toții pe jos.

IV

Cu basmaua albă peste părul negru, înconjurată de copii, ocupându-se cu blîndețe și voioșie de ei și pesemne emoționată de posibilitatea unei explicații cu un bărbat care îi plăcea, Varenka era foarte atrăgătoare. Serghei Ivanovici mergea alături de ea și nu înceta s-o admire. Privind-o, își amintea toate cuvintele frumoase auzite de la ea, toate lucrurile bune pe care le știa despre ea și din ce în ce mai mult își dădea seama că sentimentul pe care îl are pentru ea este ceva deosebit, simțit demult și doar o singură dată, în prima sa tinerețe. Sentimentul de bucurie datorat apropierii de ea, sporind tot mai mult, ajunsese pînă la faptul că, punînd în coșul ei o minătarcă uriașă, cu piciorul subțire și cu marginile răsfrînte, o privi în ochi și, observînd emoția ei plină de frică și de bucurie, care o făcuse să roșească, se fistici și el și îi răspunse cu un zîmbet care spunea prea multe.

„Dacă-i așa, își spuse el, trebuie să chibzuiesc și să iau o hotărîre și să nu mă las, ca un băiețandru, luat înainte de o pasiune trecătoare.“

— Mă duc acum să culeg singur ciuperci, fiindcă altfel contribuția mea nu se observă, spuse el și plecă singur de la marginea pădurii, unde umblaseră prin iarba scurtă și mătăsoasă dintre mestecenii bătrîni și rari, și se afundă în pădure, unde, printre trunchiurile albe ale mestecenilor, se vedeau ploi de munte cu scoarța cenușie și tufe întunecate de alun. Îndepărtîndu-se vreo patruzeci de pași și ajungînd după o tufă de salbă în plină floare, cu mîțișori roșii-trandafirii, Serghei Ivanovici, știind că nu-l vede nimeni, se opri. Împrejur era liniște deplină. Numai deasupra mestecenilor, sub care stătea el, ca un roi de albine, bîziiu fără încetare muștele, și din cînd în cînd se auzeau vocile copiilor. Deodată, din apropierea marginii pădurii se auzi vocea de contralto a Varenkăi, care îl chema pe Grișa, și un zîmbet de bucurie flutură pe chipul lui Serghei Ivanovici. Dîndu-și seama de acest zîmbet, el clătină din cap, dojenindu-se pentru starea în care se afla, și, scoțînd o țigară, se apucă să și-o aprindă. Mult timp, freat de trunchiul unui mestecăn, chibritul nu se aprinse. Pelița subțire de pe scoarța albă se lipea de fosfor și acesta nu lua foc. În sfîrșit, unul dintre chibrituri se aprinse

și fumul aromat al țigării de foi, ca un ștergar alb și tremurător, se întinse înainte și în sus, deasupra tufișului, pe sub crengile aplecate ale mestecenilor. Urmărind din priviri dîra de fum, Serghei Ivanovici porni agale, gîndindu-se la situația sa.

„Adică, de ce nu? se întrebă el. Dacă ar fi o scînteie sau o pasiune, dacă n-aș simți decît această atracție, această atracție reciprocă (pot să-i zic *reciprocă*), dar mi-aș da seama că ea este în total dezacord cu întregul meu mod de viață, dacă aș simți că, lăsîndu-mă în voia acestei atracții, mi-aș trăda vocația și datorია... dar nu există așa ceva. Singura obiecție posibilă ar fi aceea că, pierzînd-o pe *Marie*, mi-am spus că voi rămîne credincios memoriei ei... Este un lucru important“, își spuse Serghei Ivanovici, simțînd în același timp că această considerație nu putea avea, pentru el personal, nici o importanță și doar îi compromitea rolul poetic în ochii celorlalți. „Însă, în afară de asta, oricît aș căuta, n-aș găsi nimic de spus împotriva sentimentului meu. Dacă aș alege numai cu rațiunea, n-aș putea găsi nimic mai bun.“

Dintre toate femeile și fetele pe care și le amintea, nu găsea nici una care să aibă totul, să întrunească într-o asemenea măsură toate calitățile pe care el, judecînd la rece, ar fi vrut să le vadă la soția lui. Varenka avea farmecul și prospețimea tinereții, dar nu mai era un copil și, dacă îl iubea, îl iubea în cunoștință de cauză, cum trebuie să iubească o femeie; asta era una la mîna. Doi la mîna: nu numai că se ținea departe de lumea bună, dar, se pare, se simțea dezgustată de înalta societate și totodată cunoștea această societate și avea toate manierele unei femei de societate, fără de care Serghei Ivanovici nu și-ar fi putut imagina o tovarășă de viață. Trei la mîna: era religioasă, dar nu era religioasă și bună instinctiv, precum Kitty, de pildă; însă viața ei era fundamentată pe convingeri religioase. Serghei Ivanovici găsea pînă în cele mai mici amănunte ceea ce își dorea de la soție: era săracă și singură, așa că nu-i va aduce o mulțime de rude, care să-și impună influența în casa soțului, așa cum vedea la Kitty, ci îi va fi obligată soțului, lucru pe care el și-l dorise de asemenea pentru viitoarea sa viață de familie. Și această fată, care întrunea toate aceste calități, îl iubea. El era modest, dar asta nu putea să n-o vadă. Și o iubea. Există un singur argument împotriva: anii lui. Însă neamul lor era

longeviv, el însuși nu avea nici un fir de păr alb, nimeni nu-i dădea patruzeci de ani și își amintea că Varenka spusese că numai în Rusia oamenii se consideră bătrâni la cincizeci de ani și că în Franța un bărbat de cincizeci de ani se consideră *dans la force de l'âge*^{*}, iar unul de patruzeci – *un jeune homme*^{**}. Dar ce importanță are numărul anilor, când el se simțea tânăr la suflet, așa cum fusese cu douăzeci de ani mai înainte? Oare nu tinerețe se numea sentimentul pe care îl avea acum, când, ieșind din altă parte la marginea pădurii, văzu, în lumina strălucitoare a razelor piezișe de soare, silueta grațioasă a Varenkăi, care, în rochia ei galbenă și cu coșul în mână, trecea cu pași ușori pe lângă un mesteacăn bătrîn și când imaginea Varenkăi se contopi cu priveliștea, uimitoare pentru el prin frumusețea ei, a lanului galben de ovăz, inundat de razele oblice, și a pădurii de dincolo de lan, împestrit de pete gălbui, care se topeau în depărtarea albastră? Inima lui se strînse de bucurie. Îl cuprinse un sentiment de înduioșare. Simți că s-a hotărît. Aplecîndu-se să culeagă o ciupercă, Varenka se ridică repede cu o mișcare suplă și se uită împrejur. Aruncînd țigara, Serghei Ivanovici porni spre ea cu pași apăsăți.

V

„Varvara Andreevna, încă foarte tânăr fiind, mi-am imaginat un ideal de femeie, al femeii pe care o voi iubi și voi fi fericit s-o numesc soția mea. Am trăit o viață lungă și acum, pentru prima dată, am întîlnit la dumneata ceea ce am căutat. Te iubesc și îți cer mîna.“

Serghei Ivanovici își spunea aceste cuvinte cînd ajunsese la zece pași de Varenka. Lăsîndu-se în genunchi și apărînd cu mîinile o ciupercă pe care voia s-o rupă Grișa, ea o chemă pe micuța Mașa.

— Aici, aici, mititeilor! Sînt multe! le spuse ea cu vocea ei plăcută, izvorită din piept.

* În floarea vîrstei (fr.)

** Un tânăr (fr.)

Văzîndu-l pe Serghei Ivanovici apropiindu-se, nu se ridică și nu-și schimbă poziția ; dar lui totul îi spunea că fata simte apropierea lui și se bucură.

— Cum e, ați găsit ceva ? întrebă ea, întorcîndu-și spre el fața frumoasă, care îi zîmbea blînd de sub broboada albă.

— Nimic, răspunse Serghei Ivanovici. Dar dumneavoastră ?

Ocupată cu copiii care o înconjurau, Varenka nu-i răspunse.

— Mai e una, lîngă creangă, îi arată ea micuței Mașa o pîinișoară mică, a cărei pălăriuță elastică, trandafirie era tăiată de-a curmezișul de firul de iarbă de sub care răsărea. Se ridică de-abia cînd Mașa culese ciuperca, rupînd-o în două jumătăți albe. Asta îmi aduce aminte de copilărie, adăugă ea, îndepărtîndu-se de copii și venind aproape de Serghei Ivanovici.

Făcură în tăcere cîtiva pași. Varenka vedea că el vrea să-i vorbească, bănuia ce voia să-i spună și își simțea inima tresăltînd de emoție, de bucurie și spaimă. Se îndepărtaseră atît de mult, încît nimeni nu-i mai putea auzi, dar el tot nu începea să vorbească. Varenka prefera și ea să tacă. După un moment de tăcere era mai ușor să-și spună ceea ce voiau să-și spună decît după o conversație despre ciuperci ; dar, în pofida propriei voințe, parcă din întîmplare, Varenka spuse :

— Deci, n-ați găsit nimic ? De altfel, în mijlocul pădurii sînt întotdeauna mai puține ciuperci.

Serghei Ivanovici oftă și nu spuse nimic. Îi părea rău că Varenka adusese vorba despre ciuperci. Voia s-o facă să revină la primele cuvinte pe care le spusese despre copilăria ei, dar, parcă împotriva voinței, după ce tăcu vreo cîtva timp, făcu o observație pe marginea ultimelor ei cuvinte :

— N-am auzit decît că cele albe cresc mai cu seamă la marginea pădurii, dar eu nu cunosc bine ciupercile albe.

Trecură alte cîteva minute, se îndepărtară și mai mult de copii și erau cu desăvîrșire singuri. Inima Varenkăi se zbătea atît de tare, încît ea îi auzea bătăile și simțea că roșește, că se face palidă la față și iar roșește.

După situația pe care o avea la doamna Stahl, i se părea culmea fericirii să fie soția unui om precum Koznîșev. În plus, era aproape sigură că îl iubește. Și acum totul trebuia să se clarifice. Îi era frică. Îi era frică de ceea ce Koznîșev îi va spune și de ceea ce nu-i va spune.

Trebuia să se explice acum sau niciodată; asta o simțea Serghei Ivanovici. În privirea, în îmbujorarea, în ochii aplecați ai Varenkăi, totul arăta o așteptare dureroasă. Serghei Ivanovici vedea asta și îi era milă de ea. Simțea chiar că ar jigni-o dacă nu i-ar spune nimic acum. Își repetă repede în minte toate argumentele în favoarea hotărârii sale. Își repetă cuvintele cu care voia să-și exprime cererea în căsătorie, dar, parcă împins de o considerație care-i venise pe neașteptate, întrebă deodată:

— Ce diferență este între o ciupercă albă și o mînătarcă? Buzele Varenkăi tremurau de emoție cînd îi răspunse:

— La pălărie nu se deosebesc, numai la picior.

Și de îndată ce aceste vorbe fură rostite, și el, și ea înțeleseseră că totul s-a sfîrșit, că ceea ce trebuia să fie spus nu se va mai rosti și emoția lor, care ajunsese la nivelul cel mai înalt, începu treptat să se potolească.

— Mînătarca seamănă la rădăcină cu barba unui brunet neras de două săptămîni, spuse Serghei Ivanovici, pe un ton de-acum calm.

— Da, așa-i, îi răspunse Varenka, zîmbind, și, fără voie, direcția plimbării lor se schimbă. Începură să se apropie de copii. Varenka era îndurerată și rușinată, dar totodată avea și un sentiment de ușurare.

Mergînd spre casă și recapitulîndu-și argumentele, Serghei Ivanovici găsi că nu raționase corect. Nu putea să trădeze memoria lui *Marie*.

— Mai încet, copii, mai încet! strigă Levin, supărat chiar, dîndu-se în fața soției ca s-o apere atunci cînd, cu chiote, stolul de copii se repezi spre ei.

În urma copiilor, din pădure ieșiră Serghei Ivanovici și Varenka. Kitty nu avea nevoie s-o întrebe nimic pe prietena ei; după expresia calmă și jenată de pe chipurile lor, înțelese că planurile ei nu se îndepliniseră.

— Ei, cum e? întrebă Levin cînd porniră iarăși spre casă.

— Nu trage, spuse Kitty, cu zîmbetul și cu felul de a vorbi al tatălui ei, ceea ce Levin remarcă des și cu plăcere la ea.

— Cum nu trage?

— Uite așa, spuse ea, luînd mîna soțului, ducîndu-și-o la gură și atingînd-o cu buzele nedesfăcute. Așa cum săruți mîna unui arhiereu.

- La cine nu trage? întrebă el, rîzînd.
- La amîndoi. Dar trebuie făcut uite-aşa...
- Vezi că vin nişte ţărani...
- Nu, n-au văzut.

VI

În timp ce copiii îşi beau ceaiul, cei mari stăteau pe balcon şi discutau atît de aprins, de parcă nu se întîmplase nimic, cu toate că toţi, şi mai ales Serghei Ivanovici şi Varenka, ştiau foarte bine că se întîmplase ceva foarte important, deşi negativ. Aveau amîndoi sentimentul prin care trece un elev care n-a reuşit să promoveze un examen şi a rămas repetent sau a fost exmatriculat pentru totdeauna din şcoală. Cei prezenţi, simţind şi ei că se întîmplase ceva, vorbeau cu însufleţire despre altceva. Levin şi Kitty se simţeau deosebit de fericiţi şi îndrăgostiţi în seara aceea. Iar faptul că erau fericiţi datorită dragostei lor conţinea o aluzie neplăcută la adresa celor care voiau acelaşi lucru şi nu puteau – aşa că se jenau.

— Să ţineţi minte vorba mea, interveni în discuţie bătrîna prinţesa. *Alexandre* nu vine.

În seara aceea îl aşteptau să vină de la tren pe Stepan Arkadici, iar bătrînul prinţ le scrisese că, poate, vine şi el.

— Şi ştiu de ce nu vine, continuă prinţesa. Spune că tinerii căsătoriţi trebuie lăsaţi singuri la început.

— Păi tata şi aşa ne-a lăsat singuri. Nu l-am mai văzut de mult, spuse Kitty. Şi ce fel de tineri căsătoriţi sîntem noi? Sîntem de-acum vechi familişti.

— Dacă nu vine, îmi iau şi eu rămas-bun de la voi, copii, îi anunţă prinţesa, oftînd cu tristeţe.

— Ei, ce te-a apucat, mamă! săriră la ea amîndouă fiicele.

— Ia gîndiţi-vă cum se simte singur? Acum...

Şi deodată, pe neaşteptate, glasul prinţesei începu să tremure. Fiicele ei tăcură şi se uitară una la alta. „*Maman* îşi găseşte întotdeauna un motiv de tristeţe“, spuneau aceste priviri. Nu ştiau că, oricît de bine îi era la fiica ei, oricît de utilă se simţea aici, o chinuia tristeţea pentru ea şi pentru soţul ei de cînd îşi măritaseră ultima fiică, preferata lor, şi cuibul rămăsese pustiu de tot.

— Ce dorești, Agafia Mihailovna ? o întrebă deodată Kitty pe bătrîna care se oprise cu un aer misterios și plin de importanță.

— În privința cinei.

— Foarte bine, spuse Dolly. Tu du-te și îngrijește-te de masă, iar eu mă duc să repet lecția cu Grișa. Că azi n-a făcut nimic.

— Asta-mi revine mie ! Nu, Dolly, mă duc eu, spuse Levin, sărind în picioare.

Grișa, care intrase la liceu, trebuia să repete lecțiile în timpul verii. Daria Aleksandrovna, care încă de la Moscova se ocupa de latină, după sosirea la moșia Levinilor își impusese regula să repete cu el, măcar o dată pe zi, lecțiile cele mai grele de aritmetică și latină. Levin se oferise să-i țină locul ; dar mama băiatului auzise o dată o lecție a lui Levin și, observînd că acesta face altfel de cum repeta cu Grișa profesorul de la Moscova, încurcată și încercînd să nu-l jignească pe Levin, îi spusese cu hotărîre că materia trebuie repetată după carte, așa cum făcea profesorul, și că e mai bine să repete tot ea cu Grișa. Levin era supărat și pe Stepan Arkadici pentru că acesta, din nepăsare, nu avea grijă de felul cum i se preda copilului, lăsînd-o să se ocupe de acest lucru pe soția lui, care nu se pricepea deloc, și pe profesorii care îi învățau atît de prost pe copii ; însă îi promisese cumnatei că-i va preda băiatului așa cum voia ea. Și repeta cu Grișa materia, dar nu după metoda sa, ci după carte, așa că o făcea cam fără chef și uita adesea ora cînd trebuia să înceapă lecția. Așa se întîmplat și atunci.

— Nu, mă duc eu, Dolly, tu stai aici, spuse el. O să facem totul în ordine, după carte. Numai cînd o să vină Stiva și o să mergem la vînătoare, atunci o să lipsesc de la lecții.

Și Levin se duse la Grișa.

Același lucru i-l spuse și Varenka lui Kitty. În casa fericită și bine orînduită a Levinilor, ea se pricepea să se facă utilă.

— Comand eu cina, iar dumneata rămîi aici, spuse ea și se îndreptă spre Agafia Mihailovna.

— Da, da, precis că n-au găsit pui. Trebuie să tăiem dintre ai noștri... zise Kitty.

— O să mă gîndesc împreună cu Agafia Mihailovna. Și Varenka ieși împreună cu bătrîna.

— Ce fată drăguță ! exclamă prințesa.

— Nu drăguță, *maman*, e o minune cum nu se mai află.

— Deci, îl așteptați astăzi pe Stepan Arkadici? Întrebă Serghei Ivanovici, dorind pesemne să întrerupă discuția despre Varenka. E greu să găsești doi cumnați care să semene mai puțin unul cu altul decât soții dumneavoastră, spuse el cu un surîs fin. Unul este sprinten, se simte în societate ca peștele în apă; celălalt, Kostea al nostru, este vioi, ager, sensibil în toate privințele, dar de cum nimerește în societate, ba înlemnește, ba se zbate fără rost, ca peștele pe uscat.

— Da, e foarte ușuratic, spuse prințesa, adresându-i-se lui Serghei Ivanovici. Chiar voiam să vă rog să vorbiți cu el și să-i spuneți că Kitty nu poate rămîne aici și că trebuie să meargă neapărat la Moscova. Spune că va angaja un doctor...

— *Maman*, o să facă tot, e de acord cu orice, interveni Kitty, necăjită pe mama ei pentru că, în această problemă, îl lua drept arbitru pe Serghei Ivanovici.

Cum discutau așa, de pe alee se auziră fornăituri de cai și huruit de roți pe pietriș.

Dolly nu apucă să se ridice ca să-și întâmpine soțul că, de la catul de jos, pe fereastra camerei în care învăța Grișa, sări Levin, apoi îl trase și pe băiat și îl puse jos.

— E Stiva, strigă Levin de sub balcon. Am terminat, Dolly, nu te teme! adăugă el și, ca un băiețandru, porni în fugă spre trăsura care se apropia.

— *Is, ea, id, ejus, ejus, ejus**, striga și Grișa, sărind pe alee.

— Mai e cineva cu el. Cred că-i tata! strigă Levin, oprindu-se la capătul aleii.

Dar Levin se înșelase luîndu-l pe cel care venea cu trăsura împreună cu Oblonski drept bătrînul prinț. Cînd se apropie de trăsură, văzu că lingă Stepan Arkadici nu se afla prințul, ci un tînăr frumos și gras, care purta o beretă scoțiană, cu panglici lungi la spate. Era Vasenka Veslovski, văr de-al doilea al surorilor Șcerbațki, un tînăr strălucit din societatea Petersburgului și a Moscovei, „un băiat grozav și un vînător pasionat“, cum îl prezentă Stepan Arkadici.

Cîtuși de puțin jenat de dezamăgirea pe care o provocase luîndu-i locul bătrînului prinț, Veslovski îl salută vesel pe Levin, îi aminti că se cunoșteau de mult și, trăgîndu-l în

* Acest, aceasta, acesta, al acestuia, al acesteia, al acestuia (lat.)

trăsură pe Grișa, îl săltă peste cîinele de vînătoare, pe care îl adusesese Stepan Arkadici.

Levin nu urcă în trăsură, ci porni pe jos. Era puțin necăjit că nu sosise bătrînul prinț, pe care, pe măsură ce-l cunoștea mai bine, îl îndrăgea tot mai mult și că își făcuse apariția acest Vasenka Veslovski, un ins cu totul străin și de prisos. Acesta i se păru și mai străin și mai de prisos cînd se apropie de scara la care se adunase întregul stol voios de copii mari și mici și văzu că Vasenka Veslovski îi sărută, cu un aer deosebit de tandru și de galant, mîna lui Kitty.

— Sînt *cousin** cu soția dumneavoastră și ne cunoaștem de mult, spuse Vasenka Veslovski, strîngînd din nou cu putere mîna lui Levin.

— Ei bine, este vînat? i se adresă lui Levin Stepan Arkadici, care nu mai prididea să se salute cu toată lumea. Eu și cu el avem intențiile cele mai crude. Sigur că da, *maman*, de-atunci n-au mai fost la Moscova. Hei, Tania, asta-i pentru tine! Ia-le, te rog, din spatele trăsurii, spunea el în dreapta și în stînga. Ce bine arăți, Dollenka, îi spuse Stepan Arkadici soției, sărutîndu-i mîna încă o dată, reținîndu-i-o în mîna lui și mîngîindu-i-o cu cealaltă.

Levin, care cu cîteva clipe mai înainte fusese foarte binedispus, se uita acum posomorît la toată lumea și nimic nu-i plăcea.

„Pe cine a sărutat ieri cu buzele astea?” se gîndi el, uitîndu-se la gesturile de tandrețe ale lui Stepan Arkadici față de soție. Se uită la Dolly și nici ea nu-i plăcu.

„Doar nu crede în dragostea lui. Atunci de ce-i atît de bucuroasă? E dezgustător!” își spuse Levin.

Se uită la prințesă, care fusese atît de drăguță cu cîteva clipe mai înainte, și nici la ea nu-i plăcu maniera cu care, ca acasă la ea, îl saluta pe acest Vasenka cu panglicile lui lungi.

Pînă și Serghei Ivanovici, care ieșise și el pe scară, îi displicu prin bunăvoința prefăcută cu care îl întîmpină pe Stepan Arkadici, știind că fratele lui nu-l iubea și nu-l respecta pe Oblonski.

Pînă și Varenka i se păru dizgrațioasă cu aerul de *sainte nitouche*** pe care îl avea cînd făcea cunoștință cu acest domn, în timp ce nu se gîndea decît la măritiș.

* Văr (fr.)

** Mironosiță (fr.)

Dar cel mai mult îi displăcea Kitty, fiindcă se lăsase prinsă de voioșia cu care acest domn lua sosirea lui la țară drept o sărbătoare atît pentru el însuși, cît și pentru ceilalți și îi repugna mai ales zîmbetul deosebit cu care ea răspundea la zîmbetele lui.

Discutînd cu însuflețire, intrară cu toții în casă; dar de îndată ce toată lumea se așeză, Levin îi lăsă și plecă.

Kitty văzuse că se întîmplase ceva cu soțul ei. Încercase să găsească o clipă ca să stea de vorbă cu el între patru ochi, dar el se grăbise s-o părăsească, spunînd că are treabă la birou. De mult treburile gospodăriei nu i se mai păruseră atît de importante ca în ziua aceea. „Pentru ei e mereu sărbătoare, se gîdea el, dar aici nu avem sărbători, treburile nu așteaptă și fără ele nu se poate trăi.“

VII

Levin se întoarse acasă numai cînd îl chemară la cină. Pe scară stăteau Kitty și Agafia Mihailovna, sfătuindu-se în privința vinurilor pentru cină.

— De ce faceți atîta *fuss**? Dați din cel obișnuit.

— Nu, Stiva nu bea... Kosteia, stai puțin, ce-i cu tine? îl întrebă Kitty, încercînd să se țină de el, dar Levin, fără milă, fără s-o aștepte, merse cu pași mari în sufragerie și începu imediat să ia parte la conversația generală, pe care o susțineau acolo Vasenka Veslovski și Stepan Arkadici.

— Ce zici, mergem mîine la vînătoare? îl întrebă Stepan Arkadici.

— Vă rog să mergem, spuse Veslovski, mutîndu-se într-o rîină pe alt scaun și trăgîndu-și sub el unul dintre picioarele lui groase.

— M-aș bucura foarte mult să mergem. Ați mai vînat vreodată anul acesta? îl întrebă Levin pe Veslovski, uitîndu-se cu atenție la piciorul acestuia și vorbindu-i cu acea cordialitate prefăcută pe care Kitty i-o cunoștea și care nu-i ședea deloc bine. Nu știu dacă o să găsim becațe, dar becaține

* Zarvă (fr.)

sînt multe. Numai că trebuie să plecăm devreme. N-o să fie obositor pentru dumneavoastră? Tu n-ai obosit, Stiva?

— Eu să obosesc? N-am obosit niciodată. Hai să nu dormim toată noaptea! Să ne plimbăm!

— Chiar așa, să nu dormim! Excelent! îl susținu Veslovski.

— Ah, sîntem siguri cu toții că poți să nu dormi și nici pe alții să nu-i lași, îi spuse Dolly soțului ei cu acea ironie abia perceptibilă cu care îl trata acum aproape întotdeauna. În ce mă privește, e timpul... Mă duc să mă culc, nu rămîn la cină.

— Nu, mai stai, Dollenka, îi spuse Stepan Arkadici, mutîndu-se lîngă ea, de partea cealaltă a mesei la care cinau. Mai am atîtea să-ți povestesc!

— Sînt sigură că n-ai nimic de povestit.

— Nu știi că Veslovski a fost la Anna. Și se duce din nou la ei. Căci moșia lor nu-i decît la șaptezeci de verste de aici. Și eu am să mă duc negreșit. Veslovski, vino încoace!

Veslovski se mută și el de partea cealaltă a mesei, unde stăteau doamnele, și se așeză lîngă Kitty.

— Ah, povestiți-ne, vă rugăm, ați fost la ea? Cum o duce? i se adresă Daria Aleksandrovna.

Levin rămase în celălalt capăt al mesei și, continuînd să converseze cu prințesa și cu Varenka, vedea că între Dolly, Kitty și Veslovski avea loc o discuție însuflețită și misterioasă. Ca și cum această discuție misterioasă n-ar fi fost de-ajuns, vedea pe chipul soției sale o expresie gravă cînd ea, fără să-și coboare ochii, se uita la fața frumoasă a lui Vasenka în timp ce acesta îi povestea ceva cu multă însuflețire.

— E foarte bine la ei, povestea Vasenka despre Vronski și Anna. Desigur, n-am dreptul să-mi dau cu părerea, dar în casa lor te simți ca într-o familie.

— Și ce au de gînd să facă?

— Cred că pe timpul iernii se vor muta la Moscova.

— Ce bine ar fi să ne întîlnim cu toții la ei! Cînd te duci? îl întrebă Stepan Arkadici pe Vasenka.

— Îmi petrec la ei luna iulie.

— Tu mergi? i se adresă Stepan Arkadici soției.

— Voiam de mult să mă duc și o să mă duc neapărat, spuse Dolly. Mi-e milă de ea și o cunosc. E o femeie minunată. O să mă duc singură după plecarea ta și așa n-o să deranjez pe nimeni. Chiar e mai bine să mă duc fără tine.

— Excelent, spuse Stepan Arkadici. Dar tu, Kitty?

— Eu? De ce să merg la ea? întrebă Kitty și se înroși. Apoi se uită la soțul ei.

— O cunoașteți pe Anna Arkadieвна? o întrebă Veslovski. Este o femeie foarte atrăgătoare.

— Da, îi răspunse Kitty, roșind și mai mult, se ridică și se duse la Levin. Deci, te duci mâine la vânătoare? îl întrebă ea.

În decursul celor câteva minute cînd Kitty vorbise cu Veslovski, mai ales din pricina roșelii care îi acoperea obrazii, gelozia lui Levin apucase să ajungă departe. Acum, ascultîndu-i vorbele, le înțelegea în felul lui. Oricît de ciudat se va simți mai tîrziu amintindu-și acest lucru, acum lui Levin i se părea clar că, dacă îl întreba dacă merge la vânătoare, se interesează numai pentru a afla dacă-i va face această plăcere lui Vasenka Veslovski, de care, după părerea lui, Kitty se și îndrăgostise.

— Da, mă duc, îi răspunse el pe un ton nefiresc, care îl dezgustă și pe el însuși.

— Nu, mai stați o zi aici, fiindcă Dolly nu și-a văzut soțul de mult, și plecați poimîine, spuse Kitty.

Sensul cuvintelor lui Kitty suna acum astfel în traducerea lui Levin: „Nu mă despărți acum de *el*. Plecarea ta mi-e absolut indiferentă, dar lasă-mă să mă bucur de societatea acestui tînăr încîntător“.

— Ah, dacă așa vrei, nu plecăm mâine, îi răspunse Levin pe un ton deosebit de dulceag.

Între timp, nebănuind deloc suferința pe care o pricinuia prezența lui, Vasenka se ridică și el de la masă, după Kitty, și porni în urma ei, urmărind-o cu o privire zîmbitoare, admirativă.

Levin observă această privire. Se făcu alb la față și cam un minut rămase cu respirația tăiată. „Cum își permite să se uite astfel la soția mea!“ își zise el, fierbînd de furie.

— Deci, mâine? Să mergem, vă rog! spuse Vasenka, așezîndu-se pe un scaun și trăgîndu-și iar un picior sub el, așa cum avea obiceiul.

Gelozia lui Levin se întetî și mai mult. Se și vedea soț încornorat, de care soția și amantul au nevoie numai ca să le asigure o viață confortabilă și plină de plăceri... Cu toate acestea, îl întrebă pe Vasenka, cu amabilitatea unei gazde primitive, de vînătorile lui, de pușcă, de cizme și acceptă să meargă la vînat a doua zi.

Spre norocul lui Levin, bătrîna prinţesă puse capăt suferinţelor lui ridicîndu-se ea însăşi şi sfătuind-o pe Kitty să se ducă la culcare. Dar nici acest moment nu trecu fără o nouă suferinţă pentru Levin. Despărţindu-se de stăpîna casei, Vasenka vru să-i sărute iarăşi mîna, dar Kitty roşi şi, cu o grosolănie naivă, pentru care prinţesa o dojeni mai tîrziu, îi spuse, ferindu-şi mîna :

— La noi nu se obişnuieşte.

În ochii lui Levin Kitty era vinovată că permisesese un asemenea comportament libertin şi, încă şi mai vinovată, pentru că arătase cu atîta stîngăcie că acest comportament nu-i face plăcere.

— Cum puteţi să dormiţi ! exclamă Stepan Arkadici, care, după cele cîteva pahare de vin băute la cină, fusese apucat de cea mai bună şi mai poetică dispoziţie. Uite, uite, Kostea, spuse el, arătînd spre luna ce se ridica deasupra unui tei, ce minunăţie ! Veslovski, uite momentul potrivit pentru o serenadă ! Ştii, are o voce foarte frumoasă. Pe drum ne-am ţinut de cîntat. A adus nişte romanţe splendide, două sînt noi. Ar fi bine să le cînte cu Varvara Andreevna.

După ce se retraseră cu toţii, Stepan Arkadici se plimbă încă mult timp cu Veslovski pe alee, de unde se auzeau vocile lor fredonînd o romanţă nouă.

Ascultînd aceste glasuri, Levin şedea încruntat într-un fotoliu din dormitorul soţiei şi tăcea cu îndărătnicie ori de cîte ori ea îl întreba ce-i cu el ; dar în cele din urmă, cînd Kitty, zîmbind cu sfială, îl întrebă : „Nu cumva nu ţi-a plăcut ceva la Veslovski ?“ – răbufni şi îşi vărsă tot năduful ; vorbele pe care le spunea erau jignitoare pentru el însuşi şi de aceea se enervă şi mai tare.

Stătea în faţa ei cu ochii strălucindu-i înfiorător de sub sprîncenele încruntate şi îşi strîngea la piept mîinile vînjoase de parcă îşi încorda toate puterile să se stăpînească. Expresia chipului lui ar fi fost aspră şi chiar cruntă dacă nu ar fi arătat totodată şi suferinţa care îl chinuia. Fălcile îi tremurau şi vorbea cu vocea întretăiată.

— Înţelege-mă că nu sînt gelos : e un cuvînt dezgustător. Nu pot să fiu gelos şi să cred că... Nu pot să-ţi spun ce simt, dar e ceva îngrozitor... Nu sînt gelos, dar mă simt jignit,

înjosit de faptul că cineva îndrăznește să creadă, îndrăznește să se uite cu ochii aceștia...

— Dar cu care ochi? întrebă Kitty, încercînd, cu cît mai multă bună-credință, să-și amintească toate cuvintele și gesturile din seara aceea, toate nuanțele lor.

În adîncul sufletului, simțea că fusese într-adevăr ceva în momentul cînd Veslovski se mutase lîngă ea, în celălalt capăt al mesei, dar nu îndrăznea să recunoască acest lucru nici față de ea însăși și, cu atît mai mult, nu putea să-i spună soțului și să-i sporească astfel suferința.

— Și ce-ar putea fi atrăgător la mine, în starea în care mă aflu?...

— Ah, exclamă el, apucîndu-se de cap. Mai bine nu mi-ai fi spus!... Adică, dacă ai fi fost atrăgătoare...

— Nu, Kostea, stai puțin, ascultă-mă! spuse ea, privindu-l cu o expresie de suferință și de compasiune. Cum poți să crezi așa ceva? Cînd pentru mine nu există nimeni, nimeni!... Vrei să nu mai văd pe nimeni?

În primele clipe se simțise jignită de gelozia lui; o necăjea faptul că i se interzicea și cea mai mică, cea mai nevinovată distracție; dar acum ar fi renunțat la orice, nu numai la asemenea fleacuri, ca să-l scutească de suferința prin care trecea.

— Înțelege în ce situație groaznică și ridicolă m-am pomenit, continuă el cu șoapte disperate. Se află în casa mea, nu și-a permis nici o indecență, la urma urmei, doar că se poartă cu dezinvoltură și-și trage piciorul sub el. Crede că tot ce face e de *bon ton* și de aceea eu trebuie să fiu amabil cu el.

— Ah, Kostea, exagerezi! exclamă Kitty, bucurîndu-se în adîncul sufletului de puterea dragostei care răzbătea acum în gelozia lui.

— Cel mai groaznic e că tu, așa cum ești întotdeauna și acum, cînd ești atît de sfîntă pentru mine, cînd sîntem atît de fericiți, fericiți într-un mod atît de deosebit, și deodată un asemenea mizerabil... Dar nu-i mizerabil, de ce îl insult? N-am nimic cu el. Dar ce legătură are cu el fericirea mea, a ta?...

— Știi, înțeleg de unde ți se trage, începu Kitty.

— De unde? De unde?

— Am văzut cum ne priveai cînd stăteam de vorbă cu el la cină.

— Ei da, ei da! făcu Levin, speriat.

Kitty îi povesti ce vorbiseră. Și, povestindu-i, se sufoca de emoție. Levin tăcu, apoi îi privi fața palidă, speriată și deodată se apucă de cap.

— Kitty, te-am torturat! Draga mea, iartă-mă! E o nebunie! Kitty, sînt vinovat pînă peste cap. Merita să mă chinuiesc atîta pentru o prostie ca asta?

— Nu, mi-e milă de tine.

— De mine? De mine? Ce-s eu? Un nebun!... De ce te-am bănuțit? E îngrozitor să crezi că orice om străin ne poate strica fericirea.

— Bineînțeles, și tocmai asta e jignitor...

— Nu, și, ca să mă învăț minte, o să-l invit să rămînă toată vara la noi și o să-l copleșesc cu toate amabilitățile posibile, spuse Levin, sărutîndu-i mîna. O să vezi. Mîine... Da, într-adevăr, mîine plecăm la vînătoare.

VIII

A doua zi de dimineată doamnele încă nu se sculaseră, cînd cele două echipaje pentru vînătoare, o căruță și o trăsură, așteptau la scară, iar Laska, înțelegînd de cu dimineată că se merge la vînătoare, după ce se săturase de schelălăit și de zbguit, stătea în căruță alături de vizitiu, uitîndu-se cu emoție și dezaprobare la ușa pe care vînătorii întîrziiau să iasă. Primul își făcu apariția Vasenka Veslovski, încălțat cu cizme mari, noi, care îi ajungeau pînă la jumătatea coapselor groase, într-o bluză verde, încins cu o cartușieră nouă care mirosea a piele, avînd pe cap bereta lui cu panglici și ducînd în mînă o pușcă englezească nouă, fără inele și fără curea. Laska sări la el, îl salută ținînd și îl întrebă în limba ei dacă vin repede și ceilalți, însă, neprimind răspuns, se întoarse la postul ei de observație și încremeni cu capul dat pe o parte și cu o ureche ciulită. În sfîrșit, ușa se deschise cu zgomot și Krak, cîinele cafeniu cu pete albe al lui Stepan Arkadici, zbură afară, învîrtindu-se și răsucindu-se prin aer, după care ieși însuși Stepan Arkadici cu pușca în mînă și cu țigara de foi în gură. „*Tout beau, tout beau*”, Krak!“ strigă acesta cu dragoste

* Ușurel, ușurel (fr.)

la câinele care îi sărea cu labele pe burtă și pe piept, agățându-se cu ghearele de tolă. Stepan Arkadici era încălțat cu opinci de piele și obiele, purta pantaloni rupți și o haină trei sferturi. Pe cap avea o vechitură de pălărie, dar pușca lui ca o jucărie era de modelul cel mai recent, iar tolă și cartușiera, deși jerpelite, erau de cea mai bună calitate.

Vasenska Veslovski nu înțelesese pînă atunci această adevărată eleganță de vînător : să umbli în zdrențe, dar să ai echipament de înaltă clasă. Înțelesese acum, uitîndu-se la Stepan Arkadici, care, în zdrențe, strălucea de eleganță, arătînd ca un boier vesel și bine hrănit, și se hotărî ca la viitoarea vînătoare să se îmbrace la fel.

— Dar ce-o fi cu gazda noastră ? întrebă el.

— Are soție tînără, îi răspunse, zîmbind, Stepan Arkadici.

Stepan Arkadici ghicise. Levin dăduse fuga la soție s-o mai întrebe încă o dată dacă l-a iertat pentru prostia din ajun, apoi mai făcuse încă un drum pînă în camera ei ca s-o roage, pentru numele lui Hristos, să fie cît se poate de atentă, în primul rînd, să stea cît mai departe de copii, care ar putea s-o îmbrîncească. Apoi, a treia oară, trebuia să i se confirme că Kitty nu se supără fiindcă pleacă pentru două zile și s-o roage să-i trimită a doua zi, printr-un argat călare, un bilet, să-i scrie chiar și numai două cuvinte, dar el să știe că e sănătoasă.

Ca întotdeauna, lui Kitty îi era greu să se despartă de soțul ei pentru două zile, dar, văzînd statura lui vioaie, care i se părea deosebit de înaltă și de vînjoasă în cizmele de vînătoare, în bluza albă, și observînd la el o înfrigurare de emoție vînătorească, pe care nu o înțelegea, uită propria amărăciune din pricina bucuriei lui și își luă, veselă, rămas-bun de la el.

— Iertare, domnilor ! spuse el, ieșind în fugă pe scară. Ați pus micul-dejun în trăsură ? De ce roibul e înhămat în partea dreaptă ? În fine, nu are importanță. Laska, fii cuminte, treci la locul tău ! Dă-le drumul în cireada vitelor sterpe, îi spuse el văcarului care îl aștepta lîngă scară ca să afle ce să facă cu niște junci. Iertare, mai vine un bandit !

Levin sări din căruța în care de-abia urcase ca să stea de vorbă cu dulgherul care se apropia de scară cu un stîngen în mînă.

— N-ai venit ieri la birou și acum mă faci să întîrzi. Ce-i ?

— Dați-mi voie să mai fac un cot. Nu mai adaug decît trei trepte și-o să se potrivească de minune. O să fie mai ușor de urcat.

— Mai bine m-ai fi ascultat pe mine, îi spuse Levin cu ciudă. Ți-am spus să pui mai întîi grinzile laterale și pe urmă să croiești treptele. Acum nu mai poți îndrepta nimic. Fă altă scară, așa cum ți-am spus.

Problema era că, la un pavilion aflat în construcție, dulgherul stricase scara făcînd-o separat și neluînd în calcul panta, așa că, atunci cînd o puseseră la locul ei, treptele ieșiseră înclinate. Acum omul voia ca, lăsînd aceeași scară, să mai adauge trei trepte.

— O să fie mult mai bine.

— Dar unde o să ajungă, cu cele trei trepte ale tale?

— Dați-mi voie, îi răspunse dulgherul, cu un zîmbet disprețuitor. Ajunge taman la loc. Pornește, care va să zică, de jos, adăugă el cu un gest convingător, urcă, urcă și ajunge.

— Păi cele trei trepte o fac mai lungă... Unde ajunge scara?

— Care va să zică, pornește de jos și ajunge așa, repetă cu încăpățîinare și convingere dulgherul.

— Îți ajunge sub tavan și în perete.

— Dați-mi voie, pornește de jos. Urcă, urcă și ajunge.

Levin scoase vergeaua de la pușcă și începu să-i deseneze scara în praf.

— Ei, vezi?

— Cum porunciți, spuse dulgherul, cu ochii înseninați deodată și pricepînd pesemne cum stăteau lucrurile. Înseamnă că trebuie să fac una nouă.

— Chiar așa, fă cum ți-am spus! îi strigă Levin, urcînd în căruță. Mîna! Ține cîinii, Filipp!

După ce lăsase în urmă toate grijile familiei și gospodăriei, Levin simțea o atît de mare bucurie a vieții și a așteptării, încît nu voia să vorbească. Pe deasupra, încerca sentimentul de emoție concentrată, pe care îl are orice vînător care se apropie de locul de acțiune. Acum nu se întreba decît dacă vor găsi ceva la balta Kolpenskoie, cît de bună va fi Laska în comparație cu Krak și cît de bine va trage el în ziua aceea. Nu cumva se va face de rîs față de omul acela străin? Nu cumva Oblonski i-o va lua înainte? Cam acestea îi erau gîndurile.

Oblonski avea aceleași sentimente și nu vorbea nici el. Numai Vasenka Veslovski era binedispus și vorbea întruna. Acum, ascultîndu-l, lui Levin îi era rușine să-și aducă aminte cît de nedrept fusese cu el în ziua precedentă. Vasenka era într-adevăr un băiat de ispravă, simplu, bun la suflet și foarte vesel. Dacă Levin l-ar fi cunoscut pe cînd nu era căsătorit, s-ar fi împrietenit la toartă cu el. Lui Levin îi displăceau la el faptul că lua viața ca pe o veșnică sărbătoare și că avea o eleganță etalată cam dezinvolt. Parcă se simțea foarte important pentru că avea unghiile lungi, și bereta, și toate celelalte; dar acestea puteau fi scuzate, ținînd cont de bunătatea și de corectitudinea lui. Îi plăcea lui Levin prin buna lui educație, prin pronunția excelentă în franceză și engleză, prin faptul că era un om din lumea lui.

Lui Vasenka îi plăcea foarte mult calul de stepă, de Don, înhămat în stînga, pe care îl admira întruna.

— Ce bine-i să călărești prin stepă pe un asemenea cal. A? Nu-i așa? întrebă el.

În mersul călare prin stepă își imagina ceva sălbatic, poetic, din care nu ieșea nimic; dar naivitatea lui, mai ales îmbinată cu frumusețea, cu zîmbetul lui drăguț și cu grațiozitatea mișcărilor, era deosebit de agreabilă. Poate pentru că firea lui îi era simpatică, poate pentru că, pentru a-și răscumpăra păcatele din ajun, încerca să găsească ceva bun la el, Levin se simțea foarte bine în compania lui.

După ce străbătură trei verste, Veslovski își dădu seama că n-are la el țișările și portofelul și nu știa dacă le-a pierdut sau le-a lăsat pe masă. În portofel avea trei sute șaptezeci de ruble și de aceea lucrurile nu puteau fi lăsate așa.

— Știți ceva, Levin? întrebă el. Trag o fugă pînă acasă călare pe lăturașul acesta de Don. Ce ziceți? Și dădu să încalece.

— Nu, de ce? făcu Levin, gîndindu-se că Veslovski trăgea cel puțin șase puduri la cîntar. Trimit un vizitiu.

Vizitiul plecă de îndată călare pe lăturaș, iar Levin rămase să mîne cei doi rotași.

IX

— Ei bine, care e traseul? Ia explică-mi binișor, spuse Stepan Arkadici.

— Uite care-i planul : acum mergem pînă la Gvozdevo. La Gvozdevo e o baltă cu sitari de partea asta a liniei ferate, iar dincolo de Gvozdevo încep niște bălți grozave cu becațe, chiar și cu sitari. Acum e arșiță, dar după douăzeci de verste, pe înserate, ajungem și batem cîmpul. Rămînem peste noapte și mîine batem bălțile cele mari.

— Dar pe drum nu-i nimic?

— Este, dar întîrziem și e arșiță. Sînt două locșoare grozave, dar nu prea cred să miște ceva prin ele.

Levin ar fi vrut și el să intre în locurile acelea, dar ele erau aproape de casă, le putea bate oricînd și, pe deasupra, erau prea mici pentru trei vînători. Și de aceea își călcase pe conștiință și spusese că e prea puțin probabil să miște ceva pe acolo. Ajungînd în dreptul unei bălți mici, Levin voi să treacă mai departe, dar ochiul de vînător experimentat al lui Stepan Arkadici zări de îndată smîrcul ce se putea vedea din drum.

— Nu mergem? întrebă el, arătînd spre baltă.

— Levin, te rugăm! E nemaipomenită! Începu să-l roage Vasenka Veslovski și Levin nu se putu împotrivi.

Nici nu apucară să oprească de-a binelea, că cei doi cîini, întrecîndu-se unul pe altul, zburau spre baltă.

— Krak! Laska!...

Cîinii se întoarseră.

— N-avem loc toți trei. Vă aștept aici, spuse Levin, sperînd că nu vor găsi decît nagîți, care, stîrniți de cîini, se ridicaseră în văzduh și, legănîndu-se în zbor, plîngeau jalnic deasupra bălții.

— Nu! Levin, hai să mergem cu toții! îl îndemnă Veslovski.

— Zău că-i prea strîmt. Laska, înapoi! Laska! Nu-i așa că n-aveți nevoie de amîndoi cîinii?

Levin rămase lîngă trăsura și se uita cu invidie la vînători. Aceștia străbătură toată balta. În afară de o găinușă și cîțiva nagîți, dintre care Vasenka împușcă unul, pe baltă nu mai era nimic.

— Vezi și tu că nu mi-a părut rău de balta asta, spuse Levin. Știam că o să ne pierdem timpul degeaba.

— Nu, a fost, totuși, amuzant. Ați văzut? întrebă Veslovski, urcînd stîngaci în căruță cu pușca și nagîțul în mîini. Ce bine l-am nimerit! Nu-i așa? Mai avem mult pînă ajungem la un loc cu adevărat bun pentru vînătoare?

Deodată caii se smuciră. Levin se lovi cu capul de țeava puștii cuiva și se auzi o împușcătură. La drept vorbind, împușcătura răsunase mai înainte, dar așa i se păru lui Levin. Problema era că, voind să descarce arma, Veslovski apăsase un trăgaci, dar ținuse cu degetul celălalt cocoș. Încercătura se slobozise în pămînt, fără să atingă pe nimeni. Stepan Arkadici clătină din cap și rîse dojenitor spre Veslovski. Dar pe Levin nu-l lăsă inima să-i facă vreo observație. În primul rînd, orice reproș ar fi putut să pară provocat de primejdia care trecuse și de cucuiul care îi apăruse lui Levin în frunte; în al doilea rînd, Veslovski avea mai întîi o întristare atît de naivă și apoi rîdea atît de sincer și voios de panica tuturor, încît Levin nu se putu abține să nu rîdă și el.

Cînd se apropiară de cealaltă baltă, care era destul de mare și le-ar fi luat destul de mult timp, Levin încercă să-și convingă însoțitorii să nu intre în ea, dar Veslovski îl făcu să cedeze din nou. Iarăși, ca o gazdă primitoare, Levin rămase lîngă trăsura, deoarece balta era îngustă.

De cum ajunse pe mal, Krak o porni spre popîndace. Vasenka Veslovski alergă primul după cîine. Nici nu apucă Stepan Arkadici să se apropie, că zvîcni în zbor un sitar. Veslovski dădu greș, dar sitarul se așeză în fineața necosită. Stepan Arkadici i-l lăsă lui Veslovski. Krak îl găsi din nou, îl făcu să zboare, Veslovski îl împușcă și se întoarse la trăsura.

— Acum mergeți dumneavoastră, păzesc eu caii, spuse el.

Levin începu să simtă invidia de vînător. Îi dădu hățurile lui Veslovski și intră în baltă.

Laska scheuna de mult cu jale și se plîngea de nedreptatea care i se făcea, așa că porni în goană drept spre o îngrămădire de popîndace, pe care Levin le cunoștea foarte bine și unde Krak nu apucase încă să ajungă.

— De ce n-o oprești? îi strigă Stepan Arkadici.

— N-o să sperie păsările, îi răspunse Levin, mulțumit de bucuria cîinelui și grăbindu-se în urma lui.

Cu cît se apropia mai mult de popîndacele cunoscute, căutarea Laskăi devenea din ce în ce mai serioasă. O mică pasăre de baltă îi distrase atenția doar pentru o clipă. Făcu un cerc

în fața popîndacelor, începu încă unul și deodată tresări și încremeni.

— Vino, vino, Stiva! strigă Levin, simțind că inima începe să i se zbată mai tare și că, deodată, o supapă parcă se deschisese în auzul lui și toate sunetele, pierzînd măsura distanței, începură să-l lovească dezordonat, dar limpede. Auzea pașii lui Stepan Arkadici, luîndu-i drept un tropot îndepărtat de cai, auzi pîrîitul unei bucăți de popîndac, pe care călcase, rupîndu-l cu tot cu rădăcini, și luă acest zgomot drept filfitul unui sitar. Mai auzea din spate un plescăit ciudat prin apă, dar nu-și dădea seama ce anume era.

Alegînd locul pentru fiecare pas, se apropia de cîine.

— Pil! strigă el.

Nu un sitar, ci o becață zvîcni de sub botul cîinelui. Levin o urmări cu arma, dar, în timp ce ochea, plescăitul pe apă se înteți, se apropie și i se adăugă vocea lui Veslovski, care striga ceva ciudat de tare. Levin văzu că nimerește în urma becaței, dar trase.

Convingîndu-se că a dat greș, Levin întoarse capul și văzu că, cine știe de ce, caii și căruța nu mai erau în drum, ci în baltă.

Dorind să vadă vînătoarea, Veslovski mînase spre baltă și împotmolise caii.

— Pe unde-l duce dracul! își spuse Levin, întorcîndu-se la căruța împotmolită. De ce ați venit spre baltă? îl întrebă el cu răceală și, strigîndu-l pe vizitiu, se apucă să scoată caii din mocirlă.

Lui Levin îi era ciudă că nu fusese lăsat să tragă în liniște și că Veslovski îi băgase caii în baltă, dar mai ales că acum, cînd el și vizitiul se chinuiau să deshame caii și să-i scoată din mocirlă, nici Stepan Arkadici, nici Veslovski nu-l ajutau, ca și cum nici unul, nici celălalt habar n-aveau cum este întocmit un ham. Fără să-i răspundă lui Veslovski, care îl încredința că i se păruse că locul era uscat, munea în tăcere cu vizitiul ca să scoată caii. Dar apoi, luîndu-se cu munca și văzînd cu cîtă sîrguință, cu cîtă rîvnă trăgea Veslovski de o aripă a căruței, încît chiar o rupse, Levin își reproșă că, împins de sentimentul din ajun, era prea rece cu acesta, așa că se strădui să fie deosebit de amabil, ca să-i șteargă această impresie. După ce trebuia se sfîrși și căruța ajunsese în drum lîngă trăsură, Levin îi spuse vizitiului să scoată gustarea.

— *Bon appétit – bonne conscience! Ce poulet va tomber jusqu'au fond de mes bottes**, spuse, înveselindu-se din nou, Veslovski o zicală franțuzească în timp ce dădea gata al doilea pui. Da, acum ghinioanele noastre s-au sfîrșit, totul va merge de minune. Numai că, pentru vina mea, voi fi obligat să stau pe capră. Nu-i așa? A? Nu, nu, eu sînt Automedon⁵⁴. O să vedeți cum o să vă duc! spuse el, fără să dea hățurile din mînă, cînd Levin îl rugă să-l lase pe vizitiu. Nu, trebuie să-mi răscumpăr vina și mă simt excelent pe capră. Apoi dădu bice cailor.

Levin se temea puțin că va speti caii, mai ales pe roibul din stînga, pe care nu se pricepea să-l stăpînească; dar, fără să vrea, se lăsă în voia veseliei lui, ascultă romanțele, pe care Vasenka, stînd pe capră, le cîntă tot drumul, îi ascultă povestirile și asistă la spectacolul de mimică despre felul cum trebuie condus englezește un *four-in-hand*^{**}; și, cît se poate de binedispuși după gustare, ajunseră la balta Gvozdevo.

X

Vasenka mînase atît de repede, încît ajunseră la baltă prea devreme, cînd era încă arșiță.

Apropiindu-se de balta serioasă, ținta principală a expediției, fără să vrea, Levin se gîndea cum să se descotorosească de Vasenka și să vîneze nestingherit. Pesemne că Stepan Arkadici își dorea același lucru; pe chipul lui, Levin vedea acea expresie de îngrijorare, pe care un vîntor adevărat o are întotdeauna înainte de începerea unei partide de vînătoare, și un aer șiret și naiv, care-i era specific.

— Cum mergem? Balta e excelentă, văd și ulii, spuse Stepan Arkadici, arătînd spre două păsări mari, care se roteau deasupra rogozului, și unde-s ulii, este cu siguranță ceva.

— Ei bine, domnilor, spuse Levin cam posomorît, trăgîndu-și cizmele și cercetînd capsele din pușcă, vedeți rogozul acela? Arată spre un ostrov de verdeață închisă la culoare din

* Pofta bună denotă o conștiință curată. Acest pui îmi va merge la inimă (fr.)

** Echipaj alcătuit din patru cai (engl.)

lunca uriașă, cosită pe jumătate, care se întindea pe partea dreaptă a pîrîului. Mlaștina începe chiar de-aici, din fața noastră, vedeți, de unde-i mai verde. De aici se duce la dreapta, unde umblă caii aceia ; acolo sînt popîndace și printre ele umblă sitarii ; și împrejurul rogozului pînă la aninișul de acolo și chiar pînă la moară. Uite-acolo, unde-i cotitura. Acolo-i locul cel mai bun. Acolo am împușcat odată șapte-sprezece becațe. Ne luăm cîte un cîne, ne despărțim și ne întîlnim la moară.

— Atunci cine-o ia la dreapta și cine-o ia la stînga ? întrebă Stepan Arkadici. La dreapta e mai larg, mergeți voi doi, iar eu o iau la stînga, adăugă el parcă nepăsător.

— Excelent ! zise Vasenka. O să-l batem la numărul de păsări împușcate. Să mergem, să mergem !

Levin nu putu să nu accepte și vînătorii se despărțiră.

De îndată ce intrară în mlaștină, amîndoi cîinii începură să caute și înaintară spre petele ruginii de pe apă. Levin cunoștea acest fel de a căuta al Laskăi ; cunoștea și locul și se aștepta la un cîrd întreg de becațe.

— Veslovski, mergeți alături de mine ! îi spuse el aproape în șoaptă tovarășului său, care venea din urmă, plescînd cu picioarele prin apă ; după împușcătura întîmplătoare de la balta Kolpenscoe, pe Levin îl interesa, fără să vrea, direcția în care acesta avea pușca îndreptată.

— Nu, nu vreau să vă stingheresc, nu vă gîndiți la mine.

Dar Levin se gîndea fără voie și își amintea cuvintele spuse de Kitty la despărțire : „Aveți grijă să nu vă împușcați unul pe altul“. Cîinii, trecînd mereu unul pe lîngă altul, se apropiau tot mai mult, adulmecînd fiecare urma lui ; așteptarea unei becațe era atît de încordată, încît clefăitul propriilor cizme smulse din mlaștină i se părea lui Levin țipătul unei becațe și îl făcea să apuce și să strîngă patul armei.

Pac ! Pac ! răsună la urechea lui. Vasenka trăsese într-un stol de rațe care se roteau peste baltă și treceau pe deasupra vînătorilor mult mai sus decît bătaia puștii. Nu apucă Levin să-și întoarcă repede capul, că plescăi o becață, apoi încă una, după care încă una și încă vreo opt bucăți țîșniră una după alta.

Stepan Arkadici împușcă una tocmai cînd se pregătea să-și înceapă zigzagurile și becața căzu ghem în mlaștină. Oblonski ochi fără grabă altă becață, care zbură încă jos, în direcția

rogozului și, odată cu bubuitul împușcăturii, și această becață se prăbuși; se vedea cum sărea din rogozul cosit, zbătîndu-se cu aripa neatinsă, albă pe dedesubt.

Levin nu a fost atît de norocos: în prima becață a tras de la distanță prea mică și a ratat; a ochit-o cînd a început să se ridice, dar între timp altă becață i-a sărit de sub picioare și l-a derutat, așa că a dat din nou greș.

În timp ce-și încărcau din nou armele, s-a mai ridicat o becață, iar Veslovski, care apucase să-și încarce pușca, slobozi pe apă două încărcături de alice mărunte. Stepan Arkadici își adună becațele și se uită la Levin cu ochii strălucitori.

— Acum ne despărțim, spuse Stepan Arkadici și, schiopătînd de piciorul stîng, ținîndu-și pușca pregătită și fluierîndu-și cîinele, porni într-o parte. Levin și Veslovski se îndreptară în cealaltă direcție.

Lui Levin i se întîmpla întotdeauna așa: cînd dădea greș de la primele focuri, se înfierbînta, se înfuria și trăgea prost toată ziua. Așa era și în ziua aceea. Becațe erau foarte multe. Săreau întruna și de sub botul cînelui, și de sub picioarele vînătorilor și Levin ar fi putut să-și ia revanșa; dar, cu cît mai multe focuri trăgea, cu atît mai mult se făcea de rușine față de Veslovski, care trăgea voios și cînd era, și cînd nu era cazul, fără să nimerască vreo pasăre și fără să se sinchisească de asta. Levin se grăbea, nu-și putea păstra calmul, se înfierbînta din ce în ce mai tare și ajunsese într-un asemenea hal, încît, trăgînd un foc, aproape nu mai spera că va nimeri. Parcă și Laska înțelegea acest lucru. Începuse să caute mai leneș și se uita cu nedumerire și reproș la vînători. Împușcăturile răsunau întruna. Fumul de praf de pușcă îi învăluia pe vînători și în plasa mare, încăpătoare a tolbei nu avea decît patru becațe mici și ușoare, dintre care una fusese lovită de Veslovski, iar pe cealaltă o nimeriseră amîndoi odată. În acest timp, din partea cealaltă a bălții se auzeau împușcăturile lui Stepan Arkadici, nu dese, dar, după cum i se părea lui Levin, revelatoare și aproape de fiecare dată erau urmate de strigătul: „*Krak, Krak, apporte!*“

Asta îl necăjea și mai mult pe Levin. Fără încetare, becațele pluteau deasupra rogozului. Filfiitul pe pămînt și cîrîitul în văzduh nu mai conteneau și se auzeau din toate părțile; după ce se ridicau în zbor, becațele se roteau pe sus și coborau

în fața vânătorilor. În loc de doi ulii, acum erau cîteva zeci și pluteau țîpînd deasupra bălții.

După ce străbătură mai mult de jumătate de baltă, Levin și Veslovski ajunseră pînă la locul unde fineața, împărțită în porțiuni lungi, care se terminau la marginea rogozului, era însemnată fie prin pîrtii bătătorite cu piciorul, fie prin cîte-o brazdă de iarbă cosită. Jumătate din ele erau de-acum cosite.

Deși pe fineața necosită erau prea puține șanse să găsească tot atîtea păsări ca pe cea cosită, Levin îi promise lui Stepan Arkadici că se vor întîlni ceva mai încolo și, împreună cu însoțitorul lui, porni peste parcelele cosite și necosite.

— Hei, vânătorilor! strigă la ei unul dintre țărani tolăniți lîngă o căruță cu caii deshămați. Veniți să îmbucați cu noi, să beți ceva!

Levin întoarse capul.

— Veniți, nu stați pe gînduri! le strigă un țaran vesel, cu obraji roșii, rînjindu-și dinții albi și ridicînd o carafă verzuie, care strălucea în lumina soarelui.

— *Qu'est ce qu'ils disent**? întrebă Veslovski.

— Ne cheamă să bem votcă cu ei. Pesemne că și-au împărțit finețele. Eu aș bea ceva, spuse Levin, nu fără viclenie, sperînd că Veslovski se va lăsa ispitit de votcă și se va duce la țărani.

— De ce vor să ne trateze?

— Așa, se distrează. Zău, duceți-vă la ei. O să vi se pară interesant.

— *Allons, c'est curieux***.

— Duceți-vă, duceți-vă, o să găsiți drumul spre moară! strigă Levin și, uitîndu-se în urmă, văzu cu bucurie că Veslovski, aplecat, tîrîndu-și picioarele ostenite și ținînd pușca în mîna întinsă, ieșea din baltă și se ducea spre țărani.

— Vino și tu! îi strigă țăranul lui Levin. Zău! O să guști niște plăcintă! Bu-u-nă!

Levin avea poftă de un pic de votcă și de o bucată de pîine. Slăbise și simțea că de-abia își împleticește picioarele prin mlaștină, așa că ezită un moment. Dar cîinele începu să caute. Și în aceeași clipă oboseala îi dispăru și el porni prin mocirlă spre cîine. De sub picioare îi zvîcni o becață; trase și o ucise;

* Ce spun? (fr.)

** Să mergem, e interesant (fr.)

cîinele rămase nemișcat. „Pil!“ De sub botul cîinelui zbură altă becață. Levin trase. Dar ziua era cu ghinion; nu nimeri și, cînd se duse să caute pasărea împușcată, n-o găsi. Umblă prin tot rogozul, dar Laska nu credea că nimerise și, cînd o trimitea să caute, se prefăcea că scormonește după becață, dar n-o căuta.

Și fără Veslovski, pe care Levin îl învinuia de ghinionul lui, lucrurile nu se îndreptaseră. Becațe erau multe și aici, dar Levin dădea mereu greș.

Razele piezișe ale soarelui erau încă fierbinți; hainele, ude toate de transpirație, i se lipeau de trup; cizma stîngă, plină cu apă, era grea și clefăia; pe fața lui împroșcată cu praf de pușcă se scurgeau șiroaie de sudoare; simțea amar în gură, în nas simțea mirosul de praf de pușcă și de rugină, avea în urechi filfritul neîntreput al becațelor; nu se putea atinge de țevile armei, atît erau de fierbinți; bătăile inimii erau repezi și scurte; mîinile îi tremurau de emoție și picioarele obosite i se împiedicau și se împleticeau prin mocirlă și printre popîndace; dar el mergea înainte și trăgea foc după foc. În sfîrșit, ratînd o lovitură într-un mod cît se poate de rușinos, dădu de pămînt cu pușca și pălăria.

„Nu, trebuie să-mi vin în fire!“ își spuse el. Ridică pușca și pălăria, o chemă pe Laska la picior și ieși din baltă. Ajungînd la loc uscat, se așeză pe un mușuroi, se descălță, scurse apa din cizmă, apoi se duse la baltă, bău cu sete din apa cu gust de rugină, udă țevile înfierbîntate și se spală pe față și pe mîini. După ce se răcori, porni iarăși spre locul unde se mutase becața, cu intenția fermă să nu se piardă cu firea.

Voia să fie calm, dar nu reușea. Degetul lui apăsa pe trăgaci înainte de a fi ochit pasărea. Îi mergea din ce în ce mai rău.

Avea trei bucăți în tolbă cînd ieși din baltă spre desișul de anini, unde trebuia să se întîlnească cu Stepan Arkadici. Dindărătul unei rădăcini răsucite țîșni Krak, murdar tot de nămolul rău-mirositor al bălții, care, cu un aer de învingător, se mirosi cu Laska. După Krak, în umbra aninilor, își făcu apariția silueta elegantă a lui Stepan Arkadici. Venea spre Levin roșu la față, transpirat, cu gulerul descheiat, șchio-pătînd ca și mai înainte.

— Ei, cum e? Ați tras multe focuri! spuse el, zîbind vesel.

— Dar tu? îl întrebă Levin. Dar nu avea nevoie să întrebe, pentru că văzuse tolba plină.

— Binișor.

Avea paisprezece bucăți.

— Grozavă baltă! Pesemne că te-a încurcat Veslovski. Când vinează doi cu un singur câine, nu le vine la îndemână, spuse Stepan Arkadici ca să îndulcească efectul triumfului său.

XI

Cînd Levin și Stepan Arkadici ajunseră la casa țăranului la care Levin trăgea de obicei, Veslovski era acolo. Stătea în mijlocul odăii, ținîndu-se cu amîndouă mîinile de laviță și se cutremura de risul lui vesel și molipsitor, în timp ce un soldat, fratele gazdei, îi trăgea din picioare cizmele pline de nămol.

— De-abia am ajuns. *Ils ont été charmants**. Imaginați-vă, mi-au dat să beau și să mănînc. Ce pîine, o minune, nu altceva! *Délicieux*! Și votca... N-am băut niciodată o votcă mai bună! Și n-au vrut nici în ruptul capului să primească bani. Și mereu spuneau: „Nu te supăra“.

— De ce să ia bani de la dumneavoastră? Înseamnă că v-au făcut cinste. Credeți că au votcă de vînzare? întrebă soldatul, reușind, în sfîrșit, să-i tragă o cizmă udă cu tot cu ciorapul înnegrit.

Cu toată murdăria din casă, făcută de cizmele vînătorilor și de cîinii tăvăliți prin noroi, care se lingeau mereu, cu tot mirosul de praf de pușcă și de baltă, care umpluse odaia, cu toată lipsa cuțitelor și a furculițelor, vînătorii băură ceai pe săturate și cinară cu pofta cu care se mănîncă numai la vînătoare. Spălați și curați, se duseră în șura de fîn, unde vizitiii pregătiseră așternuturi pentru boieri.

Cu toate că se înserase, nici unuia dintre vînători nu-i era somn.

După ce ezită între amintirile și povestirile despre felul cum trăsese peste zi, despre cîini și isprăvi de la alte partide de vînătoare, conversația se opri la o temă care-i interesa pe

* Au fost fermecători (fr.)

toți. Expresiile de încântare ale lui Vasenka privitoare la locul de mas și la mirosul de fîn, la frumusețea căruței stricate (aceasta se stricase pentru că fusese scoasă de pe roțile dinainte), despre simplitatea țăranilor, care-i dăduseră să bea votcă, despre cîinii care dormeau fiecare la picioarele stăpînului său, îl stîrniră pe Oblonski, care le povesti deliciile unei vînători la Malthus, la care participase în vara precedentă. Malthus era un antreprenor la căile ferate, foarte cunoscut și foarte bogat. Stepan Arkadici povesti ce bălți ținea în arendă acest Malthus în gubernia Tver, ce echipaje, ce docare îi transportaseră pe vînători și ce cort cu gustări fusese întins pe malul bălții.

— Nu te înțeleg, spuse Levin, săltîndu-se pe așternutul său din fîn, cum nu te dezgustă acești oameni. Îmi dau seama că un mic dejun cu vin *Lafitte* e foarte plăcut, dar chiar nu te dezgustă acest lux? Toți acești indivizi, precum cei care altădată luau în arendă un venit al statului, se îmbogățesc în așa fel încît, atunci cînd adună bani, merită disprețul oamenilor, iar mai apoi, cu averea adunată pe căi necinstite, se reabilitează, fac în așa fel încît disprețul de mai înainte să fie dat uitării.

— Foarte adevărat! sări Vasenka Veslovski. Exact. Desigur, Oblonski îi acceptă invitația din bonomie, dar alții spun: „Îl vizitează însuși Oblonski...”

— Cîtuși de puțin, spuse Oblonski, și Levin simți că acesta zîmbește. Nu-l consider deloc mai puțin cinstit decît oricare dintre negustorii sau nobilii bogați. Și unii, și alții au făcut avere prin munca sau inteligența lor.

— Da, dar ce fel de muncă? Crezi că-i o muncă să faci rost de o concesie și să o revinzi?

— Firește că-i o muncă. O muncă în sensul că, dacă n-ar exista el și alții ca el, n-ar exista nici căile ferate.

— Dar nu e o muncă precum cea a unui țăran sau a unui om de știință.

— Să zicem, dar e muncă în sensul că activitatea lui dă un rezultat, calea ferată. Însă tu ești de părere că liniile ferate sînt inutile.

— Nu, asta-i altă problemă; sînt gata să recunosc că sînt utile. Dar orice cîștig mult mai mare decît valoarea muncii depuse este necinstit.

— Și cine evaluează valoarea muncii depuse?

— Cîștigul pe căi necinstite, prin viclenie, spuse Levin, simțind că nu se pricepe să traseze clar limita dintre cinste și necinste, cum ar fi cîștigurile bancherilor. Acest rău, acumularea de averi imense fără muncă, așa cum a fost în cazul luării veniturilor statului în arendă, acum a luat altă formă. *Le roi est mort, vive le roi** ! De-abia s-a reușit desființarea luării veniturilor statului în arendă, că au apărut căile ferate, băncile : tot cîștig fără muncă.

— Da, poate că toate astea sînt juste și inteligente... Krak, culcat ! strigă Stepan Arkadici la cîinele care se scărpină și răvășea tot finul. Pesemne, era convins că are dreptate și de aceea vorbea calm și fără grabă. Dar n-ai trasat linia între cinste și necinste. Faptul că leafa mea e mai mare decît a șefului meu de birou, care e mai priceput decît mine, e ceva necinstit ?

— Nu știu.

— Atunci uite ce-ți spun : faptul că tu, pentru munca de pe moșie, te alegi, să zicem, cu cinci mii de ruble în plus, iar gazda noastră, țăranul, oricît ar trudi, nu se alege cu mai mult de cincizeci, e la fel de necinstit ca faptul că eu am leafa mai mare decît șeful meu de birou și că Malthus cîștigă mai mult decît un maestru de la calea ferată. Dimpotrivă, eu văd aici o atitudine ostilă, neîntemeiată a societății față de acești oameni și mi se pare că e vorba de invidie...

— Nu, e nedrept, spuse Veslovski, nu poate fi vorba de invidie, e ceva murdar în afacerea asta.

— Nu, dă-mi voie, continuă Levin. Spui că-i nedrept că eu primesc cinci mii, iar țăranul primește cincizeci de ruble. Asta așa-i. E nedrept, asta o simt, dar...

— Chiar așa-i. Noi de ce mîncăm, bem, vînăm, nu facem nimic, iar el muncește veșnic, veșnic ? interveni Vasenka, gîndindu-se pesemne pentru prima oară la acest lucru și, tocmai din cauza asta, fiind cît se poate de sincer.

— Da, simți, dar nu-i dai lui moșia ta, spuse Stepan Arkadici, parcă întăritîndu-l într-adins pe Levin.

În ultimul timp, între cei doi cumnați se stabilise parcă o relație de ostilitate ascunsă : de cînd aveau soții surori, între ei parcă apăruse un fel de rivalitate, dorind să dovedească fiecare că el și-a aranjat viața mai bine, iar acum această

* Regele a murit, trăiască regele (fr.)

rivalitate se exprima în discuția care începuse să ia o nuanță personală.

— N-o dau pentru că asta nu mi-o cere nimeni și, dacă aș vrea, n-aș putea s-o dau, răspunse Levin, și nici n-aș avea cui s-o dau.

— Dă-i-o țăranului acestuia, n-o să te refuze.

— Da, dar cum să i-o dau? Să mă duc cu el să închei un act de vânzare-cumpărare?

— Nu știu; dar dacă ești convins că nu ai dreptul...

— Nu sînt deloc convins. Dimpotrivă, simt că n-am dreptul s-o dau, că am obligații și față de pămînt, și față de familie.

— Nu, dă-mi voie; dacă tu consideri că această inegalitate este nedreaptă, de ce nu acționezi așa?

— Acționez, dar negativ, în sensul că nu mă voi strădui să măresc diferența dintre situația lui și a mea.

— Scuză-mă, dar e un paradox.

— Da, e o explicație cam sofistică, susținut și Veslovski. Hei, gospodarule! strigă el spre țăranul care, făcînd să scîrțîie ușa, intra în șură. Încă nu dormi?

— Nu, care somn! Credeam că boierii noștri dorm, da' aud că stau de vorbă. Vreau să iau o cange de aici. Nu mușcă? adăugă el, călcînd precaut cu picioarele goale.

— Unde o să dormi?

— Noaptea asta sînt de pază la cai.

— Ah, ce noapte! spuse Veslovski, uitîndu-se prin cadrul larg al ușii deschise și văzînd, în lumina slabă a amurgului, un colț al casei și căruța fără cai. Ia ascultați! Se-aud niște glasuri de femei și zău că nu cîntă rău. Cine cîntă, gospodarule?

— Niște fete de prin vecini.

— Haideți să ne plimbăm! Că și-așa nu putem dormi. Oblonski, hai!

— Bine-ar fi dacă aș putea și să stau întins, și să mă plimb, spuse Oblonski, întinzîndu-și oasele. Întins așa, mă simt excelent.

— Atunci mă duc singur, spuse Veslovski, sculîndu-se vioi și încălțîndu-se. La revedere, domnilor. Dacă o să fie distractiv, vă chem. M-ați luat la vînătoare și n-o să vă uit.

— Grozav băiat, nu-i așa? întrebă Oblonski după ce Veslovski ieși și țăranul închise ușa după el.

— Da, grozav, îi răspunse Levin, continuînd să se gîndească la subiectul discuției de mai înainte. I se părea că, atît cît se pricepuse, își exprimase clar ideile și sentimentele și totuși acești doi oameni inteligenți și sinceri îi spusese într-un glas că se mîngîie cu sofisme. Asta îi dădea de gîndit.

— Așa deci, amice. Una din două: ori recunoști că orînduirea actuală a societății este justă și atunci îți aperi drepturile, ori recunoști că ai privilegii nedrepte, așa cum fac eu, și profiți de ele cu plăcere.

— Nu, dacă ar fi nedrept, nu ai putea profita cu plăcere de aceste bunuri, în tot cazul, eu nu aș putea. Pentru mine, înainte de toate, e important să simt că nu sînt vinovat.

— Ce zici, n-ar fi bine să mergem și noi? întrebă Stepan Arkadici, pesemne obosit de atîta gîndire încordată. Tot nu putem dormi. Zău, hai să mergem!

Levin nu-i răspunse. Îl preocupa ceea ce spusese în timpul discuției despre faptul că acționează just numai în sens negativ. „Oare nu poți fi just decît în sens negativ?” se întrebă el.

— Totuși, ce puternic miroase finul proaspăt! spuse Stepan Arkadici, ridicîndu-se într-un cot. Nu pot ațipi nici în ruptul capului. Vasenka a pus ceva la cale acolo. Auzi rîsete și glasul lui? N-ar fi bine să mergem? Hai!

— Nu, nu merg, refuză Levin.

— Nu cumva și pe asta o faci tot din principiu? îl întrebă, zîmbind, Stepan Arkadici, căutîndu-și cascheta prin întuneric.

— Nu din principiu, dar de ce aș merge?

— Știi, îți faci singur rău, spuse el, găsindu-și cascheta și ridicîndu-se.

— De ce?

— Crezi că nu văd în ce postură te-ai plasat față de soție? Am auzit cum discutați chestiunea de primă importanță: dacă mergi sau nu două zile la vînătoare. Toate astea-s bune ca idilă, dar pentru toată viața nu-s de ajuns. Bărbatul trebuie să fie independent, el are interesele lui masculine. Bărbatul se cuvine să fie bărbat, spuse Oblonski, deschizînd ușa.

— Adică ce trebuie să fac? Să merg să le curtez pe fetele din sat?

— De ce să nu mergi dacă-i amuzant? *Ça ne tire pas à conséquence**. Soției mele n-o să-i fie mai rău din pricina asta,

* Asta nu are importanță (fr.)

iar eu o să mă distrez. Principalul e să respecti sfințenia casei, să nu se întâmple nimic acasă. Dar nu se cuvine să-ți legi mâinile.

— Se poate, îi răspunse Levin cu răceală și se întoarse pe o parte. Mîine dimineată trebuie să mergem devreme, n-o să trezesc pe nimeni, plec în zori.

— *Messieurs, venez vite**! se auzi vocea lui Veslovski, care se întorsese. *Charmante***! Eu am descoperit-o. *Charmante*, o adevărată Gretchen, am și făcut cunoștință. Zău că-i frumoasă foc! spuse el cu un aer aprobator, de parcă anume pentru el fata fusese făcută frumoasă și era mulțumit de cel care i-o pregătise.

Levin se prefăcu că doarme, iar Oblonski, încălțîndu-se cu pantofii și aprinzîndu-și o țigară de foi, ieși din șură. Curînd vocile lor nu se mai auziră.

Mult timp Levin nu putu să adoarmă. Auzea cum caii mestecau finul, apoi cum gazda și cu feciorul cel mai mare se pregătiră și plecară la caii pe care trebuiau să-i păzească pe imăș; apoi auzi cum soldatul și nepotul lui, mezinul gazdei, își făcură culcuș în partea cealaltă a șurii; auzi cum băiețelul, cu voce subțire, îi spunea unchiului ce impresie îi făcuseră cîinii, care i se păreau fioroși și uriași; apoi băiatul întrebă ce vor prinde cîinii, iar soldatul, cu voce răgușită și somnoroasă, îi răspunse că a doua zi vînătorii se vor duce la baltă și vor trage cu puștile, și mai apoi, ca să scape de întrebările băiatului, îi spuse: „Dormi, Vaska, dormi, că altfel te pocnesc” și curînd începu el însuși să sforăie și se făcu liniște; nu se auzeau decît nechezatul cailor și cîrîitul becațelor. „Oare chiar numai în sens negativ? se tot întreba Levin. Ei și? Eu nu-s vinovat.” Și începu să se gîndească la ziua următoare.

„Mîine o pornesc în zori și o să mă străduiesc să nu mă enervez. Becațe sînt grozav de multe. Sînt și sitari. Și cînd o să mă întorc, o să găsesc scrisoarea de la Kitty. Da, poate că Stiva are dreptate: nu mă port ca un bărbat cu ea, am ajuns ca o muiere... Dar ce să fac! Iar în sens negativ!”

Prin somn, îi auzi pe Veslovski și pe Stepan Arkadici rîzînd și vorbind cu veselie. Pentru o clipă, deschise ochii: luna răsărise și cei doi stăteau în cadrul ușii deschise și discutau,

* Domnilor, veniți repede (fr.)

** Fermecătoare (fr.)

scâldați în lumina lunii. Stepan Arkadici spunea ceva despre frăgezimea unei fete, pe care o compara cu o alună proaspătă, de-abia dezghiocată, iar Veslovski, rîzînd molipsitor, repeta cuvintele pe care pesemne i le spusese un țăran : „Fă-te luntre și punte să ai nevasta ta!”. Levin spuse înainte de a adormi la loc :

— Domnilor, pornim mîine în zori !

XII

Deșteptîndu-se la revărsatul zorilor, Levin încercă să-și trezească tovarășii. Întins pe burtă și avînd scos de sub pătură un picior în ciorap, Vasenka dormea buștean, încît Levin nu reuși să-l facă să-i răspundă ceva. Prin somn, Oblonski refuză să meargă atît de devreme. Pînă și Laska ce dormea încolăcită la marginea finului se sculă fără chef și, leneșă, își întinse și își îndreptă, una după alta, labele dinapoi. Încălțîndu-se, luîndu-și pușca și deschizînd cu grijă ușa scîrțîitoare a șurii, Levin ieși afară. Vizitiii dormeau lîngă trăsură, caii dormeau și ei. Numai unul ronțăia leneș ovăz, împrăștiindu-l cu fornăitul lui prin troacă.

— De ce te-ai sculat așa devreme, conașule ? i se adresă bătrîna soție a gospodarului, ieșind din casă și vorbindu-i cu prietenie, ca unui vechi cunoscut.

— Păi mă duc la vînătoare, mătușă. Dacă merg pe-aici, ajung la baltă ?

— Ia-o prin dosul casei, om bun, prin arii și prin cînepiști, este o cărăruie.

Călcînd cu grijă cu picioarele ei goale, arse de soare, bătrîna îl conduse pe Levin și îi deschise porțița de lîngă aria pentru treierat.

— Ține-o drept înainte și dai de baltă. Ai noștri au mînat caii acolo de cu seară.

Laska o zbughi veselă pe potecă ; Levin porni în urma ei cu pași repezi, ușori, uitîndu-se neconținut la cer. Voia ca soarele să nu răsară înainte ca el să ajungă la baltă. Dar soarele nu întîrzie. Luna, care mai lumina la ieșirea lui Levin, acum de-abia mai lucea ca o bucată de mercur ; zarea dimineții, pe care mai înainte nu putea să n-o vadă, acum trebuia s-o caute ;

petele nelămurite de pe un câmp îndepărtat acum se vedeau deslușit. Erau niște căpițe de secară. În cînepa înaltă și miro-sitoare, din care fuseseră scoși aldanii, roua, încă nevăzută fără lumina soarelui, îi uda lui Levin picioarele și bluza pînă mai sus de brîu. În liniștea străvezie a dimineții se auzeau pînă și cele mai mici foșnete. Șuierînd ca un glonț, o albină îi trecu pe lîngă ureche. Se uită și mai văzu una, apoi încă una. Toate ieșiseră în zbor de dincolo de gardul de nuiete, care înconjura prisaca, și se mistuiau deasupra cînepiștii, îndrep-tîndu-se spre baltă. Poteca îl scoase de-a dreptul la baltă. Aceasta putea fi ghicită după aburii care se ridicau din ea, în vălătuci ba mai deși, ba mai rari, așa că rogozul și tufele de răchită, ca niște mici ostroave, tremurau în acești aburi. Pe malul bălții și la marginea drumului, băiețandrii și țăranii care păziseră noaptea caii dormeau cu toții acum, în zori, înveliți cu sumanele. Nu departe de ei umblau trei cai împie-dicați. Unul își zornăia piedica de oțel. Laska mergea pe lîngă stăpîn, se cerea să fie lăsată s-o ia înainte și se uita în toate părțile. Trecînd pe lîngă țăranii care dormeau și ajungînd la primul ochi de mlaștină, Levin își cercetă capsele și dădu drumul cînelui din lesă. Unul dintre cai, un murg de trei ani, bine hrănit, se smuci văzînd cîinele și, ridicînd coada, fornăi. Ceilalți cai se speriară și ei și, vălurind apa cu picioarele împiedicate, își trăgeau copitele din nămolul gros și făceau un zgomot care semăna a plescăit din palme, apropiindu-se de marginea bălții și sărind pe mal. Laska se opri uitîndu-se cu ironie la cai și cercetîndu-l întrebător cu ochii pe Levin. El o mîngîie și fluieră în semn că poate să înceapă.

Veselă și preocupată, cățeaua porni în fugă prin mlaștina care făcea valuri sub ea.

După ce intră în baltă, printre mirosurile cunoscute de rădăcini, de ierburi de baltă, de rugină și alături de mirosul străin al baligii de cal, Laska simți de îndată, împrăștiat prin tot locul, mirosul de pasăre, mirosul acela pătrunzător, care o interesa cel mai mult. Pe alocuri, prin ostroavele cu mușchi și brusturi, mirosul era deosebit de puternic, dar cîinele nu-și putea da seama din ce direcție era mai tare și de unde se simțea mai slab. Ca să găsească direcția, trebuia să meargă mai departe, în bătaia vîntului. Fără să-și simtă picioarele, într-un galop încordat, astfel încît s-ar fi putut opri la fiecare săritură, dacă ar fi fost nevoie, Laska porni spre dreapta, în

direcția vîntului, ca să se ferească de vîntulețul de dinaintea zorilor ce sufla dinspre răsărit. Trăgînd aer în piept cu nările umflate, simți imediat că nu erau numai urme, ci și că *ele* erau acolo, în fața ei, că nu era numai una, ci multe. Laska își încetini alergarea. Ele erau aici, dar unde anume încă nu putea să-și dea deama. Ca să găsească locul, începu să facă un cerc, dar vocea stăpînului îi distrase atenția. „Laska, aici !” spuse el, arătînd în partea cealaltă. Cățeaua stătu un pic pe loc, întrebîndu-l dacă nu-i mai bine să facă cum începuse, dar el, cu vocea supărată, repetă porunca, arătînd spre niște popîndace inundate de apă, unde nu putea fi nimic. Îi dădu ascultare, prefăcîndu-se a căuta ca să-i facă plăcerea, scotoci prin popîndace și se întoarse la locul cu pricina, unde le simți repede din nou. Acum, cînd stăpînul nu o mai încurca, știa ce are de făcut și, fără să se uite pe unde calcă și împiedicîndu-se cu ciudă de popîndacele înalte și căzînd în apă, dar îndreptîndu-se cu labelle ei suple, puternice, cățeaua începu un cerc care ar fi trebuit să-i explice totul. Mirosul lor, tot mai pătrunzător și tot mai lămurit ajungea pînă la ea și deodată Laska înțelese că una dintre ele era acolo, dincolo de popîndacul din fața ei, la cinci pași, așa că se opri și tot trupul îi încremeni. De pe labelle ei scurte, nu putea să vadă nimic, dar după miros își dădea seama că pasărea se afla acolo, la cel mult cinci pași. Stătea în loc, simțînd-o din ce în ce mai deslușit și savurînd așteptarea. Coadă ei încordată era întinsă și nu se clătina decît la vîrf. Botul îi era ușor deschis, urechile – ciulite. O ureche i se răsucise încă din timpul alergării. Cîinele răsuflea din greu, cu grijă și, cu încă și mai multă grijă, se uită la stăpîn mai mult cu capul decît cu ochii. El, cu chipul pe care i-l cunoștea, dar cu ochii întotdeauna amenințători, mergea, împiedicîndu-se prin popîndace, neobișnuit de încet, așa cum i se părea Laskăi. I se părea că merge încet, dar el fugea.

Observînd acea căutare deosebită a Laskăi, cînd ea se lipea de pămînt, de parcă vîslea cu labelle dinapoi, și căsca botul, Levin înțelese că aceasta dăduse de becațe și, rugîndu-se lui Dumnezeu să aibă succes, mai ales cu prima pasăre, fugi spre cătea. Apropiindu-se de ea, de la înălțimea lui, începu să se uite înainte și văzu ceea ce Laska simțea cu nasul. În cotlonul dintre două popîndace se vedea un sitar. Cu capul întors, pasărea asculta. Apoi, desfăcîndu-și un pic aripile și strîngîndu-le la loc, dînd stîngaci din coadă, dispăru după un popîndac.

— Pil, pil! strigă Levin, împingînd-o de la spate.

„Dar nu pot să mă duc, îşi spuse Laska. Unde să mă duc? De aici le simt, dar dacă mă mişc înainte, n-o să-mi mai dau seama unde sînt şi cine sînt.“ Dar Levin o împinse cu genunchiul şi îi spuse cu vocea gîtuită de emoţie: „Pil, Lasocika, pil!“

„Mda, dacă vrea asta, o fac, dar acum nu mai am nici o răspundere“, îşi spuse căteaua şi se năpusti mîncînd pămîntul printre popîndace. Nu mai simţea nimic acum, vedea numai şi auzea, dar nu înţelegea nimic.

La zece paşi mai încolo, cu un horcăit gros şi cu un filfrit greoi al aripilor, se ridică un sitar. Şi imediat după împuşcătură se prăbuşi cu pieptul alb în mlaştină. Altul nu mai aşteptă cîinele şi se ridică din spatele vîntorului.

Cînd Levin se răsuci spre el, sitarul era de-acum departe. Dar focul îl ajunsese din urmă. Zburînd vreo douăzeci de paşi, cel de-al doilea sitar se înalţă ca o suliţă în sus şi apoi, rostogolindu-se ca o minge aruncată, bufni greu pe un loc uscat.

„De data asta iese ceva! se gîndi Levin băgînd în tolba sitarii calzi şi graşi. Ce zici, Lasocika, iese ceva?“

După ce Levin îşi reîncarcă puşca şi porni mai departe, soarele răsări, deşi încă nu se vedea de după nori. Luna, pierzîndu-şi toată strălucirea, rămăsese, albă, pe cer ca un mic crîmpei de nor. Popîndacele, mai înainte acoperite de rouă argintie, acum păreau aurii. Rugina apei era precum chihlimbarul. Albăstreala ierburilor se prefăcuse într-o verdeaţă gălbuie. Păsărelele de baltă mişunau prin micile tufişuri de lîngă pîrîu, care străluceau de rouă şi aruncau umbre lungi. Un uliu se trezise şi stătea pe o căpiţă, întorcîndu-şi capul cînd pe-o parte, cînd pe alta, uitîndu-se nemulţumit la baltă. Nişte stîncuţe zburau peste cîmp, iar un băieţandru desculţ mîna de-acum caii spre un bătrîn care se ridicase de sub suman şi se scărpină. Fumul împuşcăturilor părea nişte dire de lapte prelinse pe verdele ierbii.

Unul dintre băieţandri dădu fuga la Levin.

— Nene, ieri au fost raţe aici! strigă băiatul şi începu să vină spre el, ţinîndu-se totuşi departe.

În faţa acestui băiat, care-şi arăta aprobarea, lui îi făcu de două ori mai multă plăcere să împuşte trei becaţe una după alta.

XIII

Superstiția vânătorilor că, dacă nu-ți scapă prima jivină și prima pasăre, ai parte de o vânătoare bună se dovedi întemeiată.

Obosit, flămînd, bucuros, pe la ora nouă și ceva, după ce străbătuse vreo treizeci de verste, Levin se întoarce la gazda din sat cu nouăsprezece bucăți de vînat rar și cu o rață, pe care și-o agățase de centură, pentru că nu mai încăpea în tolbă. Tovarășii lui se treziseră de mult, li se făcuse foame și apucaseră să ia micul dejun.

— Stați, stați, știu că sînt nouăsprezece, spuse Levin, numărînd a doua oară sitarii și becațele; păsările nu mai arătau atît de maiestuoase ca atunci cînd zburau în bătaia puștii, fiind acum chircite și încîrligate, cu dire de sînge înche-gat, cu capetele răsucite într-o parte.

Numărătoarea era exactă și invidia lui Stepan Arkadici îi făcea plăcere lui Levin. Îi făcea plăcere și faptul că, întors la casa gazdei, găsise un om trimis de Kitty cu un bilețel.

„Sînt bine sănătoasă și veselă. Dacă te temi pentru mine, poți să fii mai liniștit ca pînă acum. Am o nouă gardă de corp, pe Maria Vlasievna (era moașa, o persoană nouă, importantă în viața de familie a lui Levin). A venit să mă vadă. M-a găsit cu desăvîrșire sănătoasă, am oprit-o la noi pînă la întoarcerea ta. Toți sînt veseli, sănătoși și te rog să nu te grăbești, așa că, dacă vânătoarea e bună, poți să mai rămii o zi.“

Aceste două bucurii, vânătoarea izbutită și bilețul de la soție, erau atît de mari, încît cele două mici neplăceri, care i se întîmplară ceva mai apoi lui Levin, trecură ușor pentru el. O neplăcere era aceea că murgul lăturaș, pesemne istovit de goana din ajun, nu mîncă și era posomorît. Vizitiul spunea că murgul trebuie să aibă hernie.

— Ieri l-ați alergat tare, Konstantin Dmitrici, își dădu cu părerea vizitiul. Chiar așa, zece verste l-ați alergat anapoda!

Cealaltă neplăcere, care îi strică în primele clipe buna dispoziție, neplăcere de care avea să-și rîdă mai apoi, era aceea că din toate proviziile puse de Kitty într-o cantitate atît de mare, încît ar fi fost imposibil să fie mîncate într-o săptămîină, nu mai rămăsese nimic. Întorcîndu-se obosit și flămînd de la vânătoare, Levin visa cu atîta poftă la niște pateuri, încît, apropiindu-se de casa gazdei, le și simțea mirosul și

gustul în gură, așa cum Laska adúlmea vînatul, și îi poruncise imediat lui Filipp să-i dea pateuri. Cu acest prilej, află că nu numai pateuri, dar nici pui nu mai aveau.

— Să vezi ce poftă de mîncare la el! spuse Stepan Arkadici, arătînd spre Vasenka Veslovski. Eu nu sufăr de lipsa poftei de mîncare, dar la el e ceva de-a mirării.

— *Mais c'était délicieux**, lăudă Veslovski friptura de vițel pe care o mîncase.

— Asta-i, n-am ce face! spuse Levin, uitîndu-se posac la Veslovski. Filipp, dă-mi niște friptură de vițel.

— Friptura au mîncat-o, iar oasele le-au dat la cîini, îi răspunse Filipp.

Levin se supără atît de tare, încît spuse cu năduf:

— Măcar să-mi fi lăsat și mie ceva!

Parcă îi venea să plîngă.

— Spintecă păsările vîinate și scoate-le măruntaiele, îi spuse el lui Filipp cu voce tremurătoare și încercînd să nu se uite la Veslovski. Și bagă urzici înăuntru. Iar pentru mine întreabă măcar de niște lapte.

Ceva mai apoi, după ce se sătură cu lapte, i se făcu jenă, fiindcă se arătase supărat pe un om străin și începu să rîdă singur de înrăirea lui din pricina foamei.

Seara bătură și cîmpul și cu acest prilej Veslovski împușcă vreo cîteva bucăți, iar în timpul nopții se întoarseră acasă.

Drumul de întoarcere a fost la fel de vesel ca și cel de la venire. Veslovski ba cînta, ba își amintea cu încîntare aventurile cu țărani care îl cinstiseră cu votcă și îi spusese „Nu te supăra“, ba vorbea despre aventurile nocturne cu alunele, cu fata din sat și cu țăranul care-l întrebasese dacă-i însurat și, aflînd că nu-i însurat, îi spusese: „Să nu-ți fugă ochii după nevestele altora, fă-te luntre și punte să ai nevasta ta“. Mai cu seamă aceste cuvinte îl făceau să rîdă pe Veslovski.

— În general, sînt grozav de mulțumit de călătoria noastră. Dar dumneavoastră, domnule Levin?

— Eu sînt foarte mulțumit, spuse cu sinceritate Levin, care se bucura în mod deosebit fiindcă nu numai că nu mai simțea ostilitatea față de Vasenka Veslovski, pe care o încercase acasă, ci că, dimpotrivă, simțea pentru el un sentiment cît se poate de prietenesc.

* Dar a fost delicios (fr.)

XIV

A doua zi, la ora zece, după ce-și inspectă gospodăria, Levin bătu la ușa camerei unde dormise Vasenka.

— *Entrez** ! îi strigă Veslovski. Scuzați-mă, de-abia mi-am sfârșit *ablutions***, îi spuse el, stînd înaintea lui numai în lenjeria de corp.

— Nu vă jenați, vă rog. Levin se așeză lângă fereastră. Ați dormit bine?

— Buștean. Și ce zi frumoasă, după ce ne-am întors de la vînătoare!

— Da. Beți ceai sau cafea?

— Și una, și alta. Zău că mi-e cam rușine. Cred că doamnele s-au sculat, nu? O plimbare ar fi grozavă acum. Îmi puteți arăta caii.

Plimbîndu-se prin grădină, trecînd prin grajd și chiar făcînd împreună gimnastică la bare, Levin se întoarse acasă cu musafirul său și intrară împreună în salon.

— Am vînat excelent și am rămas cu o mulțime de impresii! spuse Veslovski, apropiindu-se de Kitty, care stătea lângă samovar. Ce păcat că doamnele sînt lipsite de aceste plăceri!

„Mda, trebuie să-i spună ceva stăpînei casei“, își zise Levin. I se năzărise iarăși ceva în zîmbetul, în expresia de învingător cu care musafirul i se adresase lui Kitty...

Prințesa, care stătea de partea cealaltă a mesei cu Maria Vlasievna și cu Stepan Arkadici, îl chemă pe Levin lângă ea și începu să discute cu el despre mutarea la Moscova, pentru ca Kitty să nască acolo, și despre pregătirea locuinței. Precum, în preajma nunții, lui Levin nu-i plăceau pregătirile pentru că prin micimea lor, jigneau măreția faptului ce avea să se întîmple, și acum, cu atît mai mult, i se păreau jignitoare pregătirile pentru viitoarea naștere, al cărei soroc era cumva numărat pe degete. Tot timpul încerca să nu audă aceste discuții despre felul cum va trebui înfășat viitorul copil, întorcea capul și încerca să nu vadă misterioasele și nenumăratele feșe croșetate, triumphiurile de pînză, cărora Dolly le acorda o

* Intră (fr.)

** Spălatul (fr.)

importantă deosebită etc. Evenimentul nașterii fiului lui (era sigur că va fi băiat), care i se promitea, dar în care el nu putea să creadă, atît de neobișnuit și-l imagina, încît i se părea, pe de o parte, atît de imens și de aceea imposibil, iar pe de altă parte, un eveniment atît de misterios, încît această închipuită cunoaștere a ceea ce se va întîmpla și, în consecință, pregătirile ca pentru ceva obișnuit, făcute tot de oameni, i se păreau ceva revoltător și înjositor.

Însă prințesa nu-i înțelegea sentimentele și sila lui de a se gîndi și de a vorbi despre acest lucru și le explica prin firea lui ușuratică și indiferentă, așa că nu-l lăsa în pace. Îl însărcinase pe Stepan Arkadici să caute o locuință și acum îl chemase pe Levin la ea.

— Nu știi nimic, prințesă, faceți cum doriți, îi spuse el.

— Trebuie să hotărîm cînd vă mutați.

— Zău că nu știu. Știu că se nasc milioane de copii fără Moscova și fără doctori... de ce nu...

— Dacă-i așa...

— Ba nu, cum vrea Kitty.

— Cu Kitty nu se poate vorbi despre asta! Vrei s-o bag în speriet? Uite, primăvara asta, Natalie Golițina a murit din pricina unui doctor mamoș slab.

Prințesa începu să-i vorbească, dar el nu o asculta. Cu toate că discuția cu prințesa îl indispucea, nu se posomorî din pricina discuției, ci din pricina a ceea ce vedea lîngă samovar.

„Nu, asta nu se poate“, își zicea el, uitîndu-se din cînd în cînd la Veslovski, care se aplecase spre Kitty și, cu zîmbetul lui frumos, îi spunea ceva, în timp ce ea era îmbujorată și emoționată.

Era ceva murdar în poza lui Veslovski, în privirea, în zîmbetul lui. Levin vedea ceva murdar chiar și în poza și în privirea lui Kitty. Și iarăși ochii i se împăienjeniră. Iarăși, ca în ziua precedentă, deodată, fără nici o stare intermediară, se simți aruncat de la înălțimea fericirii, calmului, demnității în prăpastia disperării, urii și înjosirii. Iarăși se simți dezgustat de toți și de toate.

— Faceți cum doriți, prințesă, spuse el, uitîndu-se din nou spre soție.

— Capul face, capul trage! îl luă peste picior Stepan Arkadici, făcînd aluzie, totuși, nu numai la discuția cu

prințesa, ci și la cauza tulburării lui Levin, pe care o remarcase. Ce târziu ai ieșit astăzi, Dolly!

Toți se ridicară ca s-o întâmpine pe Daria Aleksandrovna. Vasenka se ridică doar pentru o clipă și, cu lipsa de respect pentru femeii caracteristică noilor tineri, se înclină doar un pic și continuă discuția, rîzînd de ceva.

— M-a chinuit Mașa. A dormit rău și e îngrozitor de capricioasă, spuse Dolly.

Conversația începută de Vasenka și Kitty era iarăși despre ziua de ieri, despre Anna și puneă problema dacă dragostea poate fi mai presus de convențiile societății. Lui Kitty această conversație nu-i făcea plăcere și o tulbura atît prin conținut, cît și prin tonul cu care era condusă și mai ales prin faptul că știa în ce fel aceasta îl va afecta pe soțul ei. Dar era prea lipsită de experiență și prea inocentă ca să-i pună capăt și chiar să ascundă plăcerea exterioară pe care i-o făcea această evidentă atenție față de ea a tînărului. Voia să curme discuția, dar nu știa ce să facă. Știa că tot ce va face va fi remarcat și răstălmăcit de soțul ei. Și într-adevăr, cînd o întrebă pe Dolly ce-i cu Mașa, iar Vasenka, așteptînd să se termine conversația dintre surori, care-l plictisea, începu să se uite indiferent la Dolly, această întrebare i se păru lui Levin o viclenie nenaturală, dezgustătoare.

— Ce zici, mergem astăzi după ciuperci? o întrebă Dolly.

— Să mergem, te rog, vreau și eu să merg, îi răspunse Kitty și roși. Voise să-l întrebe pe Vasenka, din politețe, dacă merge și el, dar nu-l întrebă. Kosteia, unde te duci? i se adresă, cu un aer vinovat, soțului ei, cînd acesta trecu pe lîngă ea cu pași hotărîți.

— În lipsa mea a venit mecanicul și încă nu l-am văzut, îi răspunse Levin, fără s-o privească.

Coborî la catul de jos, dar nu apucă să iasă din cabinet, că auzi pașii cunoscuți ai soției, care cobora scara cu o repezițiune imprudentă.

— Ce dorești? o întrebă el cu răceală. Avem treabă.

— Scuzați-mă, i se adresă ea mecanicului neamț, vreau să-i spun soțului meu cîteva cuvinte.

Neamțul dădu să iasă, dar Levin îl opri:

— Nu vă deranjați.

— Trenul e la ora trei? întrebă neamțul. Nu cumva să întîrzie.

Levin nu-i răspunse și ieși împreună cu soția.

— Ce vrei să-mi spui? întrebă el în limba franceză.

Nu i se uita în ochi și nu voia să vadă că lui Kitty, în situația ei, îi tremurau obrajii și că avea o înfățișare jalnică.

— Vreau... vreau să spun că așa nu se poate trăi, că acest chin... rosti ea.

— Sînt oameni aici, în bufet, spuse el supărat, nu-mi face scene.

Stăteau în camera de trecere. Kitty vru să treacă în cea de alături, dar acolo englezoaica făcea lecțiile cu Tania.

— Atunci hai în grădină!

În grădină dădură peste un țăran care mătura aleea. Și fără să se mai gîndească la faptul că grădinarul vede obrajii ei plini de lacrimi și chipul lui tulburat, fără să le treacă prin minte că par niște oameni care fug de cine știe ce nenorocire, porniră repede înainte, simțind că trebuie să aibă o explicație, să se convingă unul pe altul și să se descotorosească de chinul prin care treceau amîndoi.

— Așa nu se poate trăi, e un chin! Eu sufăr, suferi și tu. De ce? întrebă ea după ce ajunseră, în sfîrșit, la o bancă ferită dintr-un colț al aleii cu tei.

— Un singur lucru să-mi spui: a fost în tonul lui ceva indecent, murdar, înjositor și groaznic? o întrebă Levin, luînd din nou, în fața ei, aceeași poză pe care o avusese în noaptea aceea: cu pumnii strînși la piept.

— A fost, îi răspunse Kitty cu vocea tremurătoare. Dar, Kosteia, nu crezi că n-am nici o vină? De dimineață am vrut să fiu distantă, dar oamenii aceștia... El de ce a venit? Ce fericiți eram! spuse ea, încercîndu-se de hohotele de plîns care-i cutremurau trupul rotunjit.

Grădinarul văzu cu uimire că, deși nu-i fugărise nimeni și nu avuseseră de cine fugi, că deși nu putuseră găsi cine știe ce bucurie pe bancă, cei doi, întorcîndu-se spre casă, trecură pe lîngă el cu chipurile liniștite, înseninate.

XV

După ce-și conduse soția la catul de sus, Levin intră în apartamentul lui Dolly. La rîndul ei, Daria Aleksandrovna

era foarte necăjită în ziua aceea. Umbla prin cameră și o certa mînioasă pe una dintre fetițe, care urla într-un colț :

— O să stai la colț toată ziua, o să mănînci singură și n-o să vezi nici o păpușă, nici rochia cea nouă n-o să ți-o cos! îi spunea ea, nemaîștiind cum s-o pedepsească. Nu, e o fetiță rea! i se adresa ea lui Levin. Oare de unde apar apucăturile astea mizerabile?

— Dar ce a făcut? întrebă, destul de indiferent, Levin, care voia să se sfătuiască cu ea într-o anumită chestiune și de aceea era necăjit că nimerise într-un moment nepotrivit.

— S-a dus cu Grișa în zmeuriș și acolo... nici măcar nu pot spune ce a făcut. Niște porcării. De-o mie de ori îmi pare rău după *miss Elliot*. Asta nu are grijă de nimic, e o mașină... *Figurez vous, qu'elle...**

Și Daria Aleksandrovna îi povesti crima Mașei.

— Asta nu înseamnă nimic, nu-i vorba de apucături rele, ci de ștregării, o liniști Levin.

— Dar tu de ce ești supărat? De ce ai venit? îl întrebă Dolly. Ce se întîmplă acolo?

După acest ton al întrebării, Levin simți că îi va fi ușor să-i spună ceea ce voia să-i spună.

— N-am fost acolo, m-am dus în grădină împreună cu Kitty. Ne-am certat a doua oară de cînd... a venit Stiva.

Dolly îl privi cu ochii ei inteligenți, înțelegători.

— Hai, spune-mi cu mîna pe inimă, dacă... nu Kitty, ci acest domn nu a avut un ton care ar putea fi neplăcut, nu neplăcut, ci groaznic, jignitor pentru un soț?

— Cum să-ți spun... Stai, stai la colț! strigă ea spre Mașa, care, zărind un zîmbet abia perceptibil pe chipul mamei, dăduse să se întoarcă cu fața spre cameră. Părerea societății ar fi aceea că se poartă ca toți tinerii. *Il fait la cour à une jeune et jolie femme* **, iar un soț monden trebuie să se simtă măgulit de asta.

— Da, da, spuse posomorît Levin. Dar tu n-ai observat?

— Nu numai eu, și Stiva a observat. Imediat după ceai mi-a spus: *Je crois que Veslovski fait un petit brin de cour à Kitty* ***.

* Închipuie-ți că ea... (fr.)

** Îi face curte unei femei tinere și frumoase (fr.)

*** Cred că Veslovski îi cam face curte lui Kitty (fr.)

— Minunat, acum m-am liniștit. O să-i fac vînt din casă.

— Ce, ai înnebunit? exclamă cu groază Dolly. Ce-i cu tine, Kostea? Vino-ți în fire! spuse ea, rîzînd. Bine, acum te poți duce la Fanny, i se adresează ea Mașei. Nu, dacă așa vrei, îi spun lui Stiva, care o să-l ia de-aici. Îi putem spune că aștepți niște musafiri. De altfel, aici e nelalocul lui.

— Nu, nu, îl dau chiar eu afară.

— Și-o să te cerți cu el?...

— Cîtuși de puțin. Chiar o să mă amuz, spuse Levin, ai cărui ochi într-adevăr luceau vesel. Hai, iart-o, Dolly! adăugă el, referindu-se la micuța criminală, care nu se dusesese la Fanny, ci rămăsese nehotărîtă dinaintea mamei ei; fetița se uita la Dolly pe sub sprîncene, așteptînd și căutîndu-i privirea.

Mama se uită la fetiță. Aceasta izbucni în plîns, își îngropă fața în poalele mamei, iar Dolly își puse pe capul ei mîna slabă și gîngășă.

„Ce avem noi în comun cu el?” se întrebă Levin și porni să-l caute pe Veslovski.

Trecînd prin antreu, porunci să se înhame caii la trăsura pentru un drum pînă la gară.

— Ieri s-a rupt un arc, îi răspunse valetul.

— Atunci înhămați-i la droșcă și cît se poate de repede! Unde-i musafirul?

— S-a dus în camera lui.

Cînd Levin intră, Veslovski tocmai își aranjase lucrurile în geamantan, pusese pe masă noile romante și își încerca ghetrele ca să plece la călărie.

Fie că pe chipul lui Levin se citea ceva deosebit, fie că însuși Vasenka simțea că *ce petit brin de cour*, de care se apucase, era nelalocul lui în această familie, dar musafirul se simți întru cîtva (atît cît se poate simți un om de lume) zăpăcit de intrarea lui Levin.

— Călăriți cu ghetre?

— Da, așa e mult mai curat, îi răspunse Vasenka, după care își puse piciorul gras pe un scaun, încheie catarama de jos și zîmbi cu bunăvoință.

Cu siguranță, era un băiat bun și lui Levin i se făcu milă de el, se jenă de el însuși, ca stăpîn al casei, atunci cînd observă o umbră de sfială pe chipul lui Veslovski.

Pe masă se afla o bucată din bastonul pe care-l rupseseră împreună în dimineața aceea, cînd făcuseră gimnastică și

încercaseră să ridice niște bare umflate de ploaie. Levin luă această bucată de baston și începu să-i rupă așchiile din capăt, neștiind cum să înceapă.

— Voiam... Tăcu, dar apoi își aminti de Kitty și de toate cele întâmplate și, uitându-se cu hotărîre în ochii interlocutorului, spuse: Am poruncit să se înhame caii pentru dumneavoastră.

— Cum adică? începu mirat Vasenka. Unde să mă duc?

— Trebuie să vă duceți la gară, îi spuse Levin posomorît, rupînd așchiile din capătul bastonului.

— Plecați undeva sau s-a întîmplat ceva?

— S-a întîmplat că aștept niște musafiri, spuse Levin, rupînd din ce în ce mai repede așchiile din capătul bastonului rupt. Și nu aștept musafiri, și nu s-a întîmplat nimic, ci vă rog să plecați. Puteți să vă explicați cum doriți impolitețea mea.

Vasenka își îndreptă șira spinării.

— Vă rog să-mi explicați... spuse el cu demnitate, pricepînd în cele din urmă.

— Nu vă pot explica, îi replică încet și tărăgănat Levin, încercînd să-și ascundă tremurul fălcilor. Și-i mai bine să nu mă întrebați.

Și deoarece așchiile de la capete erau de-acum rupte, Levin apucă bastonul cu mîinile de ambele capete, îl frînse în două și prinse cu grijă bucata care era să-i scape.

Pesemne că brațele acelea încordate, mușchii pe care îi pipăise în dimineața aceea în timp ce făceau gimnastică, ochii aprinși, vocea potolită și maxilarele tremurătoare îl convinseră pe Vasenka mai mult decît cuvintele. Strîngînd din umeri și zîmbind cu dispreț, făcu o plecăciune.

— N-aș putea să-l văd pe Oblonski?

Strînsul din umeri și zîmbetul nu-l iritară pe Levin. „Ce-i mai rămîne de făcut?” se întrebă el.

— Vi-l trimit imediat.

— Ce neghiobie! spuse Stepan Arkadici, aflînd de la prietenul său că acesta este dat afară din casă și găsindu-l pe Levin în grădină, unde se plimba așteptînd plecarea mustrului. *Mais c'est ridicule!** Te-a lovit strechea? *Mais c'est du dernier ridicule!*** Ce ți-a cășunat, dacă un tînăr...

* Dar e ridicol (fr.)

** Dar asta e culmea ridicolului (fr.)

Însă locul în care strechea îl lovise pe Levin încă îl mai dureau pesemne, fiindcă el se făcu din nou alb la față atunci cînd Stepan Arkadici vru să-i explice cauza, așa că se grăbi să-l întrerupă :

— Te rog să nu-mi explici cauza ! Nu pot altfel ! Mi-e foarte rușine și de tine, și de el. Dar cred că pentru el plecarea nu-i un necaz prea mare, în timp ce mie și soției mele nu ne place prezența lui aici.

— Dar se simte jignit ! *Et puis c'est ridicule**.

— Și eu mă simt jignit și mă chinuiesc ! Și n-am nici o vină, așa că nu înțeleg de ce ar trebui să sufăr.

— Nu mă așteptam la așa ceva de la tine ! *On peut être jaloux, mais à ce point, c'est du dernier ridicule!***

Levin îi întoarse repede spatele și se îndepărtă de el pe alee, continuînd să umble singur înainte și înapoi. Curînd auzi huruitul droștei și văzu printre copaci cum Vasenka, șezînd pe fin (ca un făcut, droșca nu avea banchetă), cu bereta sa scoțiană pe cap, săltînd la hopuri, trecu pe alee.

„Ce-o mai fi și asta ?“ se întrebă Levin cînd valetul, ieșind în fugă din casă, opri droșca. Era mecanicul, de care Levin uitase cu totul. Acesta, salutîndu-l pe Vasenka, îi spuse ceva ; apoi urcă în droșcă și plecară împreună.

Stepan Arkadici și prințesa erau revoltați de purtarea lui Levin. Și el însuși nu numai că se simțea *ridicule* în ultimul hal, dar și vinovat pînă peste cap și dezonorat ; însă amintindu-și suferințele prin care trecuse împreună cu soția lui și întrebîndu-se cum ar proceda altă dată, își zise că ar face tot așa.

Cu toate acestea, spre sfîrșitul zilei, toți, cu excepția prințesei, care nu-i iertase lui Levin fapta, deveniră neobișnuit de vioi și voioși, ca niște copii după ce și-au primit pedeapsa sau ca niște oameni mari după o grea recepție oficială, așa că seara, în absența prințesei, despre izgonirea lui Vasenka se vorbea ca despre un eveniment de mult trecut. Dolly, care moștenise de la tatăl ei darul de a istorisi cu haz, o făcu pe Varenka să se prăpădească de rîs cînd, a treia și a patra oară, cu noi adăugiri umoristice, îi povesti cum tocmai se pregătea să-și pună niște panglici noi de dragul musafirului și să iasă

* Și pe urmă e ridicol (fr.)

** Poți să fii gelos, dar nu în halul acesta, e absolut ridicol (fr.)

în salon și auzise din senin huruitul harabalei. Și cine era în haraba? Vaska în persoană, cu bereta lui scoțiană, cu romanțele și cu ghetrele, ședea pe un braț de fîn.

— Măcar dacă ai fi poruncit să se înhame caii la caleașcă! Nu, și pe urmă aud: „Stai!“ Ah, îmi zic, li s-a făcut milă. Mă uit și văd că urcă lîngă el neamțul cel gras, și pe-aici ție drumul!... Păcat de panglicile mele!...

XVI

Daria Aleksandrovna își realizează intenția și se duse la Anna. Îi părea rău să-și necăjească sora și să-i facă o neplăcere soțului acesteia; înțelegea că Levinii au dreptate, nedorind să aibă nici un fel de relații cu Vronski; dar se considera obligată s-o viziteze pe Anna și să-i arate că sentimentele ei nu se pot schimba, în pofida schimbării situației ei.

Pentru a nu depinde de Levinii în această călătorie, Daria Aleksandrovna trimise să i se închirieze cai din sat; dar Levin, aflînd acest lucru, veni să-i reproșeze.

— De ce crezi că vizita ta ar putea să-mi displace? Chiar dacă mi-ar dispăcea, și mai mult îmi displace că nu iei cai de la mine, îi spuse el. Nu mi-ai spus niciodată că pleci sigur. Și închiriind cai din sat, faci, în primul rînd, un lucru care-mi displace și, în al doilea rînd, ceea ce-i mai important, țăraniilor să se angajeze, dar n-or să te ducă pînă la destinație. Am cai. Dacă nu vrei să mă necăjești, ia caii pe care ți-i dau eu.

Daria Aleksandrovna trebuise să accepte și în ziua hotărîtă Levin pregăti pentru cumnată patru cai și încă patru de schimb; caii fuseseră aleși la nimereală, din cei de muncă și de călărie, atelajele erau foarte urite la înfățișare, dar puteau s-o ducă pe Daria Aleksandrovna într-o singură zi. Acum, cînd avea nevoie de cai și pentru prințesă, care pleca, și pentru moașă, acest serviciu era dificil pentru Levin, dar regulile ospitalității nu-i permiteau s-o lase pe Daria Aleksandrovna, aflată în casa lui, să închirieze cai din altă parte, mai ales știind că pentru ea însemnau foarte mult cele douăzeci de ruble care i se ceruseră pentru acest drum; iar problemele financiare ale Dariai Aleksandrovna erau foarte mari și Levin le privea ca pe ale lui.

Așa cum o sfătuisese Levin, Daria Aleksandrovna plecă înainte de răsăritul soarelui. Drumul era bun, trăsura, confortabilă, caii alergau bine, iar pe capră, alături de vizitiu, ședea contabilul, pe care Levin îl trimisese în locul valetului, pentru mai multă siguranță. Daria Aleksandrovna ațipi și se trezi de-abia când se apropiau de hanul la care trebuiau să schimbe caii.

După ce bău ceai la același țăran bogat, la care se oprea Levin atunci când mergea în vizită la Sviiajski, după ce vorbi cu femeile despre copii și cu bătrînul despre contele Vronski, pe care acesta îl lăuda foarte mult, Daria Aleksandrovna porni mai departe la ora zece. Acasă, copleșită de grija copiilor, nu avea niciodată timp să se gîndească. Acum însă, de-a lungul acestei porțiuni de drum care îi luă patru ore, toate gîndurile amîinate îi năvăliră deodată în minte și ea se gîndi la toată viața ei, o întoarce pe toate fețele, așa cum nu mai făcuse niciodată. Pînă și ei i se păreau ciudate ideile pe care le avea. Mai întîi se gîndi la copii, de care era îngrijorată, deși prințesa și mai cu seamă Kitty (avea mai multă încredere în ea) îi promiseseră că nu-i vor scăpa din ochi. „Nu cumva Mașa să se apuce iar de pozne, Grișka să fie lovit de vreun cal, iar stomacul lui Lili să se strice și mai rău.“ Apoi însă problemele prezentului fură înlocuite treptat de cele ale viitorului. Începu să-și spună că pentru iarnă trebuie să ia alt apartament, să schimbe mobila din salon și să-i facă o haină de blană fiicei ei mai mari. După aceea începură să-i dea ghes problemele unui viitor mai îndepărtat: cum îi va face oameni pe copii. „Cu fetele încă n-ar fi nimic, își spuse ea, dar cu băieții? Bine, acum mă ocup de Grișa, dar o pot face fiindcă sînt liberă, n-am copil mic. În Stiva, firește, nu pot să-mi pun nici o speranță. Fie, cu ajutorul oamenilor buni o să-i cresc eu cumva, dar dacă mai nasc...“ Și se gîndi cît de nedrept s-a spus că femeia este blestemată să nască în chinuri. „Nașterea încă n-ar fi nimic, dar chinul cel mai mare e să porți copilul“, își zise ea amintindu-și cum purtase sarcina cu ultimul copil, care murise. Își aminti discuția pe care o avusese la han cu o țărăncuță. La întrebarea dacă are copii, țărăncuța cea frumoasă îi spusese:

— Am avut o fetiță, dar m-a dezlegat Dumnezeu, în postul cel mare am îngropat-o.

— Și-ți pare foarte rău după ea? întrebuse Daria Aleksandrovna.

— De ce să-mi pară rău? Bătrînul are și-așa mulți nepoți. Numai bătaie de cap. Nu poți lucra, nu poți face nimic. Numai te leagă, și-atît.

Dariei Aleksandrovna acest răspuns i se păruse dezgustător, cu toată frumusețea simpatică a țărăncuței, dar acum își aminti fără voie cuvintele ei. Era și ceva adevărat în răspunsul cinic al acesteia.

„La urma urmei, se gîndi Daria Aleksandrovna, amintindu-și cum trăise în cei cincisprezece ani de cînd era măritată, n-ai parte decît de sarcini, greață, abrutizarea minții, indiferență față de toate și mai cu seamă urîtenie. Kitty, tînăra, frumoasa Kitty, ce mult s-a urîțit, pe cînd eu, știu asta, cînd sînt gravidă, devin hidoasă. Nașterea, chinurile monstruoase, această ultimă clipă... apoi alăptatul, nopțile nedormite, durerile groaznice...”

Daria Aleksandrovna se cutremură numai amintindu-și de durerea sfîrcurilor crăpate, pe care o îndura aproape la fiecare copil. „Apoi îmbolnăvirile copiilor, această veșnică spaimă; apoi educația, apucăturile rele (își aminti crima săvîrșită de Mașa în zmeuriș), învățătura, latina – toate astea sînt atît de neînțeles și de dificile. Și pe deasupra, moartea acelorași copii.” Și iarăși în imaginația ei apărură o amintire care-i chinuia mereu inima de mamă: ultimul băiețel, copil de țîță, care murise de angină difterică, înmormîntarea lui, indiferența tuturor față de sicrișul roz și durerea ei sfișietoare și singuratică lîngă fruntea lui palidă, cîrlionțată, lîngă gurița deschisă și mirată, care se vedea din sicriu în clipa cînd se punea deasupra capacul roz, cu o cruce brodată cu fir auriu.

„Și de ce toate acestea? La ce bun? Să nu am nici o clipă de liniște, să fiu ba însărcinată, ba alăptînd, mereu supărată, cicălitoare, chinuită eu însămi și chinuindu-i pe ceilalți, dezgustătoare pentru soțul meu, să-mi trăiesc viața și să cresc niște copii nenorociți, prost educați și săraci lipiți. Și acum, dacă nu mi-aș fi petrecut vara la familia Levin, nu știu cu ce am fi trăit. Desigur, Kostea și Kitty sînt atît de delicați, încît aproape nu se simte; dar asta nu poate continua la nesfîrșit. Vor avea și ei copii și nu vor mai putea să mă ajute; și acum sînt strîmtorați. O să mă ajute tata, care nu și-a oprit mai

nimic din avere? Așa că nici să-mi cresc copiii nu pot singură, doar cu ajutorul altora, cu umilințe. Dar să presupunem că dă norocul peste mine, că nu-mi mai mor copiii și îi educ eu cumva. În cel mai bun caz, nu vor fi niște ticăloși. Asta-i tot ce pot să-mi doresc. Și pentru asta atîta chin, atîta muncă... O viață distrusă!“ Își aminti din nou ce-i spusese țărăncuța și iarăși se simți dezgustată de cuvintele acesteia; dar nu putea să nu admită că în vorbele ei exista și o umbră de adevăr grosolan.

— Mai avem mult de mers, Mihaila? îl întrebă Daria Aleksandrovna pe contabil, ca să se descotorosească de aceste gînduri, care o speriau.

— Cică de la satul ăsta mai avem șapte verste.

Trăsura cobora pe ulița satului spre un pod. Pe pod, vorbind tare și cu voioșie, mergea o ceată veselă de femei cu legături pentru snopi pe umeri. Femeile se opriră pe pod, uitîndu-se curioase la trăsură. Toate fețele întoarse spre ea i se părură Dariei Aleksandrovna sănătoase, voioase, luînd-o peste picior cu bucuria vieții lor. „Toată lumea trăiește, se bucură de viață, își continuă gîndurile Daria Aleksandrovna, după ce femeile rămaseră în urmă și trăsura veche, urcînd un deal, începu să se legene plăcut pe arcuri în trapul cailor, iar eu, parcă scăpată din închisoare, dintr-o lume care mă omoară cu grijile, de-abia acum mi-am venit în fire pentru o clipă. Toți trăiesc: și aceste femei, și sora mea Natalie, și Varenka, și Anna, la care mă duc acum, numai eu n-am parte de viață.

Și ei tabără asupra Annei. De ce? Adică eu sînt mai bună? În tot cazul, am un soț pe care-l iubesc. Nu așa cum aș vrea, dar îl iubesc. Însă Anna nu și-a iubit soțul. Atunci, cu ce-i vinovată? Vrea să trăiască. Dumnezeu ne-a pus în suflet această dorință. S-ar fi putut foarte bine ca și eu să fi făcut la fel. Nici pînă acum nu știu dacă am făcut bine că am ascultat-o atunci, în momentul acela groaznic, cînd a venit la mine, la Moscova. Atunci ar fi trebuit să-mi părăsesc soțul și să iau viața de la început. Aș fi putut iubi și să fiu iubită cu adevărat. Parcă acum e mai bine? Nu-l respect. Am nevoie de el, își spuse Daria Aleksandrovna, gîndindu-se la soț, și îl rabd. Oare asta-i mai bine? Atunci încă mai puteam să plac cuiva, îmi mai rămăsese ceva din frumusețe“, continuă ea să gîndească și voi să se uite în oglindă. Avea o oglindă de voiaj în poșetă și voi s-o scoată; dar, uitîndu-se la spinarea vizitiului

și la aceea a contabilului, care se clătina, simți că se va jena dacă vreunul dintre ei se va întoarce, așa că n-o mai scoase.

Dar și fără să se privească în oglindă se gândi că nici acum n-ar fi prea târziu, și-i aminti pe Serghei Ivanovici, care fusese deosebit de amabil cu ea, pe un amic al lui Stiva, Turovțin cel bun la suflet, care, în perioada de scarlatină, avusese grijă de copii împreună cu ea. Și mai era un ins foarte tânăr, care, așa cum îi spusese în glumă soțul ei, găsea că ea e cea mai frumoasă dintre toate surorile. Și cele mai pasionate și imposibile povești de dragoste începură să i se năzărească Dariei Aleksandrovna. „Anna a procedat foarte bine și eu n-o să-i reproșez nimic. E fericită, face un om fericit și nu-i uitată, oropsită ca mine, ci e pesemne ca întotdeauna: proaspătă, deșteaptă, plină de interes pentru toate“, își zise Daria Aleksandrovna și un zîmbet șiret de mulțumire îi flutură pe buze mai ales pentru că, gândindu-se la povestea de dragoste a Annei, își imagina pentru ea însăși, în paralel, o poveste aproape la fel cu un bărbat închipuit, un fel de personaj colectiv, care s-ar îndrăgosti de ea. Ca și Anna, i-ar mărturisi totul soțului. Și stupefacția și zăpăceala lui Stepan Arkadici, la aflarea acestei vești, o făcură să zîmbească.

În aceste visări, ajunse la o cotitură, de unde trăsura trebuia să părăsească drumul cel mare pentru a se îndrepta spre Vozdvijenskoe.

XVII

Vizitiul opri caii și se uită în dreapta, la lanul de secară, unde cîțiva țărani ședeau lîngă o căruță. Contabilul dădu să coboare, dar se răzgîndi și apoi strigă poruncitor la un țăran, făcîndu-i semn să vină la el. Curentul din timpul mersului nu se mai simțea; tăunii năvăliră asupra cailor asudați, care se apărau mînioși cu cozile. Zgomotul metalic de coasă bătută, care venea dinspre căruță, amuți. Unul dintre țărani se ridică și porni spre trăsură.

— Parcă ai avea picioarele de lemn! strigă supărat contabilul la țăranul care, cu picioarele goale, călca agale pe bulgării drumului uscat, nebătătorit. Mai iute!

Bătrînul avea părul creț, legat cu un curmei. Spinarea lui gîrbovită era neagră de sudoare. Iuțindu-și pasul, se apropie și-și puse mîna arsă de soare pe aripa trăsurii.

— La Vozdvijenskoe, la conacul boieresc, la conte? repetă el întrebările. Îndată ce lași măgura în urmă. E o cotitură la stînga. O ții de-a dreptul pe uliță și ajungi. Da' pe cine căutați? Pe boier?

— Sînt acasă, om bun? puse Daria Aleksandrovna o întrebare vagă, neștiind cum să se intereseze de Anna, chiar dacă cel din fața ei nu era decît un țaran.

— Trebuie să fie acasă, îi răspunse țaranul, mutîndu-se de pe un picior pe altul și lăsînd în praf urma clară a tălpii și a celor cinci degete. Trebuie să fie acasă, repetă el, pesemne vrînd să se întindă la vorbă. Ieri au mai venit niște musafiri. Au o mulțime de musafiri... Ce vrei? Se întoarse spre un flăcău, care-i strigase ceva de la căruță. Așa-i. Mai adineauri au trecut cu toții călări pe-aici. Se duceau să vadă cum se seceră. Acum ar trebui să fie acasă. Dar domniile voastre de unde veniți?

— De departe, îi răspunse vizitiul, urcînd pe capră. Zici că-i aproape?

— Ți-am zis că-i chiar colea. De cum urci... spuse el, bătînd cu palma pe aripa trăsurii.

Veni și flăcăul, care era zdravăn și îndesat.

— Nu s-ar găsi ceva de lucru la seceriș? întrebă el.

— Nu știu, om bun.

— Vasăzică, iei la stînga și nimerești de-a dreptul, spuse țaranul, care, avînd chef de vorbă, se vedea că-i părea rău să-i lase să plece pe călători.

Vizitiul smuci hățurile, dar de îndată ce trăsura începu să cotească, țaranul strigă:

— Stai! Hei, omule!

— Stai! strigă și flăcăul.

Vizitiul opri.

— Vin chiar ei! Uite-i! strigă țaranul. Uite-i că vin! spuse el, arătînd spre patru călăreți și o șaretă, în care se aflau încă două persoane.

Cei care veneau călare erau Vronski, jocheul, Veslovski și Anna, iar în trăsură se aflau prințesa Varvara și Sviiajski. Mergeu să se plimbe și să vadă cum funcționează noile mașini de secerat.

Cînd trăsura se opri, călăreții trecură la pas. În frunte mergea Anna, alături de Veslovski. Calul Annei, cu mersul liniștit, era un cob englezesc scund și îndesat, cu coama tunsă și coada scurtă. Capul frumos al Annei, cu părul negru ieșindu-i de sub pălăria înaltă, umerii rotunzi, talia subțire în costumul negru de călărie și toată ținuta calmă și grațioasă a cumnatei o uimiră pe Dolly.

În primul moment, i se păru indecent faptul că Anna călărește. În mintea ei, imaginea unei femei călare era legată de ideea cochetăriei tinere și frivole, care, după părerea ei, nu se potrivea deloc cu situația Annei, dar cînd o văzu de aproape se împacă imediat cu gîndul că aceasta călărește. Cu toată eleganța, totul era atît de simplu, de calm și demn în poza, în îmbrăcămintea și în mișcărilor Annei, încît nimic nu putea fi mai firesc.

Alături de Anna, pe un cal sur de cavalerie, înfierbîntat, mergea Vasenka Veslovski, întinzîndu-și înainte picioarele groase, cu bereta scoțiană pe cap, cu panglicile fluturînd, încîntat pesemne de sine, iar Daria Aleksandrovna, recunoscîndu-l, nu-și putu stăpîni un zîmbet vesel. Din urmă, venea Vronski. Avea un cal pursînge, murg-închis, care se înfierbîntase galopînd. Stăpînindu-l, Vronski îl conducea din frîu.

Ultimul venea un om scund, în costum de jocheu. Într-o șaretă nouă, trasă de un trăpaș negru, mare, Sviiajski și prințesa încercau să-i ajungă din urmă pe călăreți.

Chipul Annei, cînd în persoana mică, ghemuită într-un colț al trăsुरii vechi, o recunosc pe Dolly, se luminează deodată de un zîmbet bucuros. Strigă, se cutremură în șa și își porni calul la galop. Ajungînd lîngă trăsura, sări jos fără să fie ajutată de nimeni și, ținîndu-și fusta de călărie, alergă spre Dolly.

— Voiam să fii tu și nu îndrăzneam că cred. Ce bucurie! Nu poți să-ți imaginezi ce mult mă bucur! spuse Anna, ba lipindu-se cu obrazul de fața lui Dolly și sărutînd-o, ba dîndu-se înapoi și privind-o zîbind.

— Aleksei, uite ce bucurie avem! spuse ea, întorcîndu-se spre Vronski, care descălecăse și se apropia de ele.

Scoțîndu-și pălăria cenușie, înaltă, Vronski veni spre Dolly.

— N-o să credeți cît de mult ne bucurăm de sosirea dumneavoastră, spuse el, dînd o importanță deosebită cuvintelor rostite, și zîmbi, dezgolindu-și dinții albi și puternici.

Fără să coboare de pe cal, Vasenka Veslovski își scoase bereta și, salutînd-o pe musafiră, își flutură bucuros panglicile pe deasupra capului.

— E prințesa Varvara, răspunse Anna la privirea întrebătoare a lui Dolly, atunci cînd ajunse și șareta.

— A! făcu Daria Aleksandrovna și, fără să vrea, o umbră de nemulțumire îi trecu pe față.

Prințesa Varvara era mătușa soțului ei, iar Dolly o cunoștea de mult și nu o respecta. Știa că prințesa Varvara trăise toată viața oploșită pe la rudele bogate; dar faptul că trăia acum la Vronski, un om străin pentru ea, o făcea să se simtă jignită pentru familia soțului ei. Anna observă expresia feței lui Dolly și se fistici, roși, dădu drumul fustei din mîini și se împiedică în ea.

Daria Aleksandrovna se duse la șareta oprită și o salută cu răceală pe prințesa Varvara. Se cunoștea și cu Sviiajski. Acesta o întrebă cum o duce scrîntitul său prieten cu nevasta tînără și, aruncînd o privire fugară spre caii desperecheați și spre aripile peticite ale trăsुरii, le propuse doamnelor să meargă cu șareta.

— Eu o să merg cu vehiculul acela, spuse el. Calul e blînd, iar prințesa mină foarte bine.

— Nu, rămîneți cum ați fost, spuse Anna, care se apropiase, iar noi două mergem cu trăsura.

Luînd-o pe Dolly la braț, o trase după ea.

Daria Aleksandrovna nu știa la ce să se uite mai întîi: la șareta elegantă, cum nu mai văzuse vreodată, la caii frumoși, la persoanele elegante, strălucitoare, care o înconjuraseră. Dar cel mai mult o miră schimbarea petrecută cu Anna, pe care o cunoștea foarte bine și o iubea din toată inima. O altă femeie, mai puțin atentă, care nu o cunoscuse pe Anna mai înainte și, mai ales, nu fusese frămîntată de gîndurile pe care le avusese Dolly, nu ar fi remarcat nimic deosebit la Anna. Dar acum Dolly era uimită de frumusețea vremelnică, pe care femeile o au numai în momentele de dragoste și pe care o surprinse acum pe chipul Annei. Pe acest chip, totul: gropițele accentuate din obraji și bărbie, tăietura buzelor, zîmbetul, care parcă îi zbura împrejurul feței, grația și repeziciunea mișcărilor, plinătatea sunetelor glasului, pînă și maniera de a-i răspunde supărat-tandru lui Veslovski, care îi ceruse permisiunea să încalece cobul englezesc ca să-l învețe galopul

pornit cu piciorul drept – totul era deosebit de seducător și parcă ea știa acest lucru și se bucura.

Cînd cele două femei urcară în trăsură, amîndouă se simțiră deodată încurcate. Anna era încurcată de privirea atent-întrebătoare în care o învăluia Dolly; Dolly, din cauză că, după cuvintele lui Sviiajski despre „vehicul“, îi era, fără voie, jenă de trăsura veche în care urcase împreună cu Anna. Vizitiul Filipp și contabilul simțeau același lucru. Contabilul, ca să-și ascundă fîstîceala, se agitase, ajutîndu-le pe doamne să urce, iar vizitiul Filipp se făcuse posac și se pregătea să nu se mai lase copleșit de această superioritate aparentă. Zîmbise ironic, uitîndu-se la trăpașul negru și își zisese în sinea lui că armăsarul cel negru care trăgea șareta era bun doar de *prominadă* și n-ar fi în stare să facă, pe arșiță, patruzeci de verste fără oprire..

Toți țărani de lîngă căruță se ridicaseră în picioare și se uitau, cu o curiozitate veselă, la felul cum era întîmpinată musafira, făcînd observațiile lor.

— Și ei se bucură, nu s-au văzut de mult, spuse bătrînul care avea părul legat cu un curmei.

— Moș Gherasim, cred că armăsarul cel negru ar trage iute de tot o căruță cu snopi!

— Ia te uită. O femeie în nădragi? se miră unul dintre ei, uitîndu-se la Vasenka Veslovski, care urca în șaua de damă.

— Nu, e bărbat. Vezi ce dibaci s-a săltat!

— Ce ziceți, fraților, mai dormim astăzi?

— Ce somn să mai avem acum! spuse bătrînul, uitîndu-se pe sub sprîncene la soare. Cred că-i trecut de amiază! Puneți mîna pe coase și să începem!

XVIII

Anna se uită la fața lui Dolly, slabă, chinuită, cu ridurile pline de praf, și vru să spună ceea ce gîndea: că Dolly a slăbit; dar, amintindu-și că ea însăși se împlinise și văzînd că privirea lui Dolly îi spunea acest lucru, oftă și începu să vorbească despre sine.

— Te uiți la mine, spuse ea, și te întrebi dacă pot fi fericită în situația mea. Ei bine! Mi-e rușine să recunosc, dar... sînt

nepermis de fericită. Mi s-a întîmplat ceva fermecat, ca un vis, cînd ți se face frică, te ia cu groază și deodată te trezești și simți că toate aceste spaime nu există. M-am trezit. Am trecut prin clipe chinuitoare, îngrozitoare, și acum, mai ales de cînd ne-am mutat aici, sînt atît de fericită!... spuse ea, uitîndu-se cu un zîmbet timid și întrebător la Dolly.

— Ce bine-mi pare! îi spuse Dolly zîmbind fără să vrea mai rece decît ar fi vrut. Mă bucur pentru tine. De ce nu mi-ai scris?

— De ce?... Fiindcă n-am îndrăznit... uiți situația mea.

— Mie? N-ai îndrăznit? Dacă ai ști... Cred că...

Daria Aleksandrovna voi să-i spună la ce se gîndise în dimineața aceea, dar, cine știe de ce, își spuse că ar fi ceva nelalocul lui.

— De altfel, vorbim mai tîrziu despre asta. Ce-s construcțiile astea? întrebă ea, dorind să schimbe discuția și arătînd spre acoperișurile roșii și verzi, care se vedeau de după gardurile vii de salcîmi și liliac. Parcă ar fi un orașel.

Dar Anna nu-i răspunse.

— Nu, nu! Ce crezi, ce părere ai despre situația mea? întrebă ea.

— Presupun că... începuse Daria Aleksandrovna, dar în acest timp Vasenka Veslovski, după ce făcuse calul să pornească în galop cu piciorul drept, trecu pe lîngă ele, săltînd greoi cu jacheta lui scurtă în șaua de damă, îmbrăcată în piele de antilopă.

— Merge, Anna Arkadieвна! strigă el.

Anna nici măcar nu se uită la el; dar din nou Dariei Aleksandrovna i se păru că nu merită să înceapă în trăsura această discuție lungă și își scurtă gîndul.

— Nu cred nimic, spuse ea, întotdeauna te-am iubit și știu că, dacă iubești un om, îl iubești în întregime, așa cum este și nu cum ai vrea tu să fie.

Anna își mută privirea de pe chipul prietenei ei și, mijindu-și ochii (era un obicei nou, pe care Dolly nu i-l cunoștea), căzu pe gînduri, dorind să înțeleagă întru totul sensul acestor cuvinte. Și înțelegîndu-le pesemne așa cum voia, se uită la Dolly.

— Dacă ai păcate, spuse ea, toate îți vor fi iertate pentru că ai venit la mine și pentru că mi-ai spus vorbele astea.

Și Dolly văzu că ochii i se umezesc de lacrimi. Îi strînse în tăcere mîna Annei.

— Deci, ce-i cu clădirile acelea? Ce multe sînt? Își repetă ea întrebarea, după un moment de tăcere.

— Sînt casele slujbașilor, fabrica, grajdurile, îi răspunse Anna. Iar aici începe parcul. Toate erau în paragină, dar Aleksei le-a refăcut. Ține foarte mult la moșie și s-a pasionat de gospodărie, lucru la care nu m-aș fi așteptat de la el. De altfel, e un om atît de bogat în însușiri! De orice se apucă face foarte bine. Nu numai că nu se plictisește, dar muncește cu patimă. Din omul pe care îl cunoșteam eu, s-a făcut un proprietar chibzuit, excelent, chiar e zgîrcit în gospodărie. Dar numai în gospodărie. Acolo unde e vorba de zeci de mii, nu se scumpește, adăugă ea cu bucuria șireată cu care vorbesc femeile despre însușirile tănuite sau numai de ele știute ale omului iubit. Vezi clădirea asta mare? E noul spital. Cred că va costa mai mult de o sută de mii. E ultima lui marotă. Și știi de la ce a început? Țăranii l-au rugat să le lase ieftin finețele, mi se pare, el i-a refuzat și eu i-am reproșat că-i zgîrcit. Firește, nu numai de asta, ci din mai multe motive laolaltă, a început spitalul acesta, ca să-mi arate, mă înțelegi, că nu-i zgîrcit. Dacă vrei, *c'est une petitesse**; dar pentru asta îl iubesc și mai mult. Acuși o să vezi casa. A făcut-o bunicul lui, iar Aleksei n-a schimbat nimic pe dinafară.

— Ce frumusețe! exclamă Dolly, cu uimire involuntară, uitîndu-se la casa minunată, cu coloane, care se vedea din verdele de felurite nuanțe al copacilor bătrîni.

— Nu-i așa că-i frumoasă? Și din casă, de la etaj, privești este extraordinară.

Intrară într-o curte presărată cu prundiș și împodobită cu flori, unde doi lucrători înălțau un parapet din pietre nefasonate, poroase, împrejurul unui strât afinat de flori, și se opriră la scară, sub un peristil acoperit.

— Ah, au și sosit! spuse Anna, uitîndu-se la caii de călărie, care erau duși chiar atunci de lîngă scară. Nu-i așa că e frumos calul acesta? E un cob. E calul meu preferat. Adu-l încoace și dă-mi niște zahăr. Unde-i contele? îi întrebă ea pe cei doi valeți în livrele de paradă ce ieșiseră în fugă să le întîmpine la capătul scării. A, uite-l și pe el! spuse Anna, văzînd că Vronski și Veslovski le ies în întîmpinare.

* Asta e o meschinărie (fr.)

— Unde o instalezi pe prințesă? întrebă Vronski în limba franceză, adresându-i-se Annei și, fără să-i aștepte răspunsul, o mai salută o dată pe Daria Aleksandrovna și de data aceasta îi sărută mîna. În camera cea mare cu balcon, nu?

— O, nu, e departe! Mai bine în camera din colț, o să ne vedem mai des. Hai să mergem, spuse Anna, care îi dădea calului ei preferat zahărul adus de un valet.

— *Et vous oubliez votre devoir**, îi reproșă ea lui Veslovski, care ieșise și el pe scară.

— *Pardon, j'en ai tout plein les poches***, îi răspunse el, zîmbind, și își băgă degetele în buzunarul vestei.

— *Mais vous venez trop tard****, insistă Anna, ștergîndu-și cu batista mîna pe care i-o umezise calul, luînd zahărul. Ai venit pentru mult timp? i se adresă ea apoi lui Dolly. Numai pentru o zi? Nu se poate!

— Așa am promis, și copiii... spuse Dolly, simțindu-se stingherită pentru că trebuia să-și ia sacul de voiaj din trăsura și pentru că știa că fața îi era, desigur, plină de praf.

— Nu, Dolly, draga mea... Lasă, mai vedem noi. Hai, hai!

Și Anna o conduse pe Dolly în camera ei.

Nu era camera de onoare, pe care i-o oferise Vronski, ci aceea despre care Anna spusese că Dolly o va scuza. Această cameră, pentru care era nevoie de scuze, etala un lux în care Dolly nu mai locuise niciodată și îi amintea de cele mai bune hoteluri din străinătate.

— Dragă mea, cît sînt de fericită! spuse Anna, așezîndu-se pentru o clipă lîngă Dolly, în costumul ei de călărie. Povestește-mi despre ai tăi. Pe Stiva l-am zărit în treacăt. Dar el nu-i în stare să povestească despre copii. Ce face Tania, preferata mea? S-a făcut fată mare, nu-i așa?

— Da, foarte mare, îi răspunse scurt Daria Aleksandrovna, mirîndu-se singură că vorbește cu atîta răceală despre copiii ei. Stăm foarte bine la Levini, adăugă ea.

— Dacă aș fi știut, spuse Anna, că nu mă disprețuiești... Ați putea veni cu toții la noi. Doar Stiva și Aleksei sînt vechi și buni prieteni, adăugă ea, roșind brusc.

— Da, dar ne simțim bine și așa... spuse Dolly, fîstîcîndu-se.

* Și dumneavoastră vă uitați datoria (fr.)

** Scuzați, am buzunarele pline (fr.)

*** Dar veniți prea tîrziu (fr.)

— De fapt, sînt așa de bucuroasă, încît spun prostii. Dacă ai ști, draga mea, ce mult mă bucur! exclamă Anna, sărutînd-o din nou. Nu mi-ai spus ce crezi despre mine, iar eu vreau să știu totul. Dar mă bucur că o să mă vezi așa cum sînt. Cel mai important pentru mine e ca lumea să nu creadă că vreau să demonstrez ceva. Nu vreau să demonstrez nimic, vreau să trăiesc pur și simplu; nimănui, în afară de mine, nu-i fac rău. Am dreptul la asta, nu? De altfel, e o discuție lungă și o să vorbim pe îndelete despre toate. Acum mă duc să mă îmbrac, iar ție îți trimit o cameristă.

XIX

Rămasă singură, Daria Aleksandrovna cercetă camera cu ochiul unei femei care se pricepe. Tot ce văzuse apropiindu-se de casă și trecînd prin odăi, ca și acum, în camera ei, îi lăsa impresia de belșug și eleganță, de lux european, despre care citise numai în romanele englezești și nu le văzuse niciodată în Rusia și la țară. Totul erau nou, de la tapetul franțuzesc pînă la covorul care acoperea întreaga cameră. Patul era cu arcuri, cu saltea, cu un căpătîi deosebit și cu perne mici, cu fețe de tafta. Lavoarul de marmură, masa de toaletă, sofa, mesele, pendula de bronz de pe șemineu, perdelele și drapelele — toate erau noi și scumpe.

Subreta cochetă, venită să-și ofere serviciile, coafată și îmbrăcată mai la modă decît Dolly, era nouă și costisitoare, ca și toată camera. Daria Aleksandrovna îi plăcea politețea, curățenia și serviabilitatea acesteia, dar se simțea stingherită cu ea; îi era rușine în fața acesteia de o bluză peticită, care i se pusese din greșeală în bagaj. Îi era rușine de acele locuri peticite și stopate, cu care se mîndrea acasă. Acasă era clar că pentru șase bluze avea nevoie de douăzeci și patru de arșini de nansuc a șaizeci și cinci de copeici arșinul, ceea ce însemna mai mult de cincisprezece ruble în afară de dublură și de lucru și aceste cincisprezece ruble fuseseră economisite. Dar față de subretă se simțea dacă nu rușinată, atunci cel puțin jenată.

Daria Aleksandrovna simți o mare ușurare cînd în cameră intra vechea ei cunoștință, Annușka. Subreta cea cochetă era

chemată la stăpînă, iar Annușka rămase cu Daria Aleksandrovna.

Pesemne că Annușka era foarte bucuroasă de sosirea ei și sporovăia fără încetare. Dolly observă că aceasta voia să-și exprime părerea despre situația stăpînei și mai ales despre dragostea și devotamentul contelui pentru Anna Arkadievna, așa că avea grijă s-o oprească ori de cîte ori aducea vorba despre asta.

— Am crescut cu Anna Arkadievna, nimeni nu mi-e mai drag ca dînsa. Așa că, nu eu o s-o judec. Dar să te iubească cineva atît de mult...

— Așa, dă, te rog, asta la spălat, o întrerupse Daria Aleksandrovna.

— Am înțeles. Pentru spălat lucrurile mărunte, avem două femei, dar rufăria se spală cu mașina. Contele are grijă de toate. Așa un soț...

Dolly se bucură cînd Anna intră la ea și curmă astfel flecăreala Annușkăi.

Anna se schimbase într-o rochie de batist foarte simplă. Dolly se uită cu atenție la rochia aceea simplă. Știa ce înseamnă și cîți bani costă simplitatea.

— O veche cunoștință, spuse Anna, arătînd spre Annușka.

Anna nu se mai simțea stingherită. Era cu totul liberă în mișcări și calmă. Dolly văzu că își revenise după emoția provocată de sosirea ei și își luase acel ton superficial și indiferent care închidea ușa ce dădea spre compartimentul unde se aflau sentimentele și gîndurile ei sincere.

— Ce-ți face fetița, Anna? întrebă Dolly.

— Annie? (Așa îi spunea Anna fetei.) E sănătoasă. S-a întremat foarte bine. Vrei s-o vezi? Hai să ți-o arăt. Am avut multă bătaie de cap, începu ea, cu dădacele. Am avut o doică italiancă. Bună, dar atît de proastă! Am vrut s-o trimitem acasă, dar fetița s-a deprins cu ea, așa că încă o mai ținem.

— Dar cum v-ați aranjat?... dădu Dolly să înceapă întrebarea despre numele pe care îl va purta fetița; dar, observînd că Anna se posomorise brusc, schimbă înțelesul întrebării. Cum ați făcut? Ați și înțărcat-o?

Dar Anna înțelese.

— Altceva ai vrut să întreb, nu? Ai vrut să întreb care-i numele ei. Nu-i așa? Asta îl chinuiește pe Aleksei. Nu are nume. Adică, e Karenina, spuse Anna, făcînd ochii mici, încît

nu i se vedeau decît genele împreunate. De altfel, adăugă ea, înşeninîndu-se deodată, despre asta o să vorbim mai tîrziu. Hai să ți-o arăt. *Elle est très gentille**. De-acum umblă tîrîş.

În camera copilului, luxul, care o frapase pe Daria Aleksandrovna în toată casa, o uimi şi mai mult. Erau aici şi cărucioare comandate din Anglia, şi instrumente pentru de-prinderea mersului în picioare, şi un divan, anume construit, ca un biliard, pentru ca fetiţa să se poată tîrî, şi leagăne, şi cădiţe speciale, noi. Toate lucrurile erau englezeşti, trainice şi bine făcute şi, evident, foarte scumpe. Camera era mare, foarte înaltă şi luminoasă.

Cînd intrară, fetiţa, numai în cămăşuţă, şedea la masă pe un scaun înalt şi mîncă supă de pasăre, pe care şi-o vărsase pe tot pieptul. O hrănea şi pesemne mîncă împreună cu ea o rusoaică tînără, servitoare în camera copilului. Nici doica, nici dădaca nu se zăreau ; erau în camera alăturată şi de acolo se auzea conversaţia lor într-o franceză ciudată, singura limbă în care se puteau înţelege.

Auzind vocea Annei, englezoaica spilkuită, înaltă, cu faţa antipatică şi cu o expresie lipsită de sinceritate, intră pe uşă, scuturîndu-şi în grabă buclele blonde, şi începu de îndată să se justifice, deşi Anna nu-i făcuse nici un reproş. La fiecare cuvînt al Annei, englezoaica se grăbea să spună de cîteva ori : „*Yes, my lady*“**.

Fetiţa rumenă, cu sprîncenele negre, cu părul negru, cu trupşorul voinic, cu pielea roşie ca de găină, cu toată privirea aspră, pe care i-o arăta străinei, îi plăcu foarte mult Dariei Aleksandrovna ; simţi chiar un pic de invidie pentru înfăţişarea ei sănătoasă. Îi plăcu şi cum fetiţa se tîra în coate şi în genunchi. Nici unul dintre copiii ei nu se tîrîse aşa. Fetiţa, cînd o puseră pe covor şi-i traseră rochiţa la spate, era nemai-pomenit de simpatică. Precum un pui de sălbăticiune, se uită la cei mari cu ochii ei negri, strălucitori, bucurîndu-se vădit de faptul că era admirată, apoi, zîmbind şi ţinîndu-şi picioarele într-o parte, se sprijini energic în mîini şi începu să-şi tragă repede funduleţul înainte şi să depene din mînuţe.

Însă atmosfera din camera fetiţei şi mai ales englezoaica nu-i plăcură deloc Dariei Aleksandrovna. Numai gîndindu-se

* E foarte drăguţă (fr.)

** Da, doamnă (engl.)

că într-o familie neobișnuită, cum era a Annei, n-ar fi venit o guvernantă bună își putea explica Daria Aleksandrovna faptul că Anna, care se pricepea atât de bine la oameni, putuse să-și ia o englezoaică atât de antipatică și de puțin respectabilă. Mai mult chiar, numai din câteva schimburi de cuvinte, Daria Aleksandrovna își dădu seama de îndată că Anna, doica, dădaca și fetița nu se înțelegeau și că vizitele mamei erau rare și neobișnuite. Anna vru să-i dea fetiței o jucărie, dar n-o găsi.

Cel mai surprinzător era faptul că la întrebarea cîți dinți are fetița, Anna greși și se văzu că nu știa nimic despre ultimii doi.

— Uneori mi-e greu pentru că sînt în plus aici, spuse Anna, ieșind din camera fetiței și ridicîndu-și trena rochiei ca să nu dea cu ea peste jucăriile de lîngă ușă. Altceva a fost cu primul copil.

— Credeam că dimpotrivă, îi replică cu sfială Daria Aleksandrovna.

— O, nu! Știi, l-am văzut pe Serioja, spuse Anna, făcînd ochii mici de parcă s-ar fi uitat la ceva îndepărtat. De altfel, vorbim mai tîrziu. N-o să mă crezi, dar sînt ca un om flămînd căruia i s-a pus dinainte o masă îmbelșugată și el nu știe cu ce să înceapă mai întîi. Masa îmbelșugată ești tu și discuțiile pe care le voi avea cu tine și nu știu pe care s-o încep mai întîi. *Mais je ne vous ferais grâce de rien**. Trebuie să spun tot ce am pe suflet. Da, trebuie să-ți fac o descriere a societății pe care o s-o găsești la noi, începu ea. Mai întîi, doamnele. Prințesa Varvara. O cunoști și știu părerea ta și a lui Stiva despre ea. Stiva spune că scopul vieții ei este să-și demonstreze superioritatea față de mătușa Katerina Pavlovna; asta așa-i; dar e bună la suflet și îi sînt recunoscătoare. La Petersburg a existat un moment cînd aveam nevoie de *un chaperon*** . S-a nimerit ca ea să pice la țanc. Și chiar că e bună la suflet. Mi-a ușurat foarte mult situația. Tu nu înțelegi toată greutatea situației mele... acolo, la Petersburg, adăugă ea. Aici sînt cu totul liniștită și fericită. Dar o să vorbim mai tîrziu despre asta. Trebuie să ți-i spun pe toți. Pe urmă, Sviiajski. E marelșalul nobilimii și un om foarte cumsecade, însă vrea ceva de

* Dar n-am să te cruț deloc (fr.)

** Însotitoare (fr.)

la Aleksei. Îți dai seama, cu averea lui, acum, că ne-am stabilit la țară, Aleksei poate fi foarte influent. Apoi, Tușkevici. Îl cunoști, l-ai văzut la Betsy. Acum a fost dat deoparte și a venit la noi. Așa cum spune Aleksei, este unul dintre oamenii aceia foarte agreabili dacă îi iei drept ceea ce vor să pară, *et puis, comme il faut**, cum spune prințesa Varvara. Pe urmă, Veslovski... pe care îl știi. Un băiat foarte drăguț, spuse Anna și un zîmbet ștregăresc îi flutură pe buze. Ce-a fost istoria aceea ciudată cu Levin? Veslovski i-a povestit lui Aleksei, dar noi nu credem. *Il este très gentil et naïf***, continuă ea, cu același zîmbet. Bărbații au nevoie de distracție și Aleksei are nevoie de un anturaj, așa că eu țin la toată societatea asta. E bine ca în casa noastră să fie animație și veselie, astfel încît Aleksei să nu-și dorească nimic nou. Pe urmă, administratorul, un neamț foarte priceput, care știe ce face. Aleksei îl apreciază foarte mult. Apoi, doctorul, un tînăr despre care aș zice că-i nihilist pînă-n măduva oaselor, dar, știi, mănîncă cu cuțitul... dar e un medic foarte bun. Avem și un arhitect... *Une petite cour****.

XX

— Iat-o și pe Dolly, prințesă, pe care țineai atît de mult s-o vedeți, spuse Anna ieșind, împreună cu Daria Aleksandrovna, pe o terasă mare de piatră, unde, la umbră, în fața unui gherghef, ședea prințesa Varvara și broda o pînză cu care urma să se îmbrace un fotoliu pentru contele Aleksei Kirillovici. Spune că nu vrea nimic pînă la masa de prînz, dar vă rog să spuneți să i se aducă micul dejun, iar eu mă duc să-l caut pe Aleksei și să-i aduc pe toți aici.

Prințesa Varvara o primi pe Dolly cu prietenie și cu un aer întru cîțva protector și imediat începu să-i explice că s-a instalat la Anna pentru că a iubit-o întotdeauna mai mult decît sora ei, Katerina Pavlovna, mătușa care o crescuse pe Anna, și că acum, cînd toți o părăsiseră, considera că era de datoria

* Și apoi, la locul lui (fr.)

** Este foarte drăguț și naiv (fr.)

*** O curte în miniatură (fr.)

ei s-o ajute în această perioadă de tranziție, cea mai grea pentru Anna.

— Soțul o să consimtă la divorț și atunci o să mă retrag din nou în singurătatea mea, dar acum pot să-i fiu utilă și îmi fac datoria, oricît mi-ar fi de greu, și nu procedez ca ceilalți. Și tu ce drăguță ești, ce bine ai făcut că ai venit ! El și ea trăiesc ca și cum ar fi cei mai buni soți din lume ; Dumnezeu să-i judece, nu noi. Și parcă Biriuzovski și Avenieva... Dar însuși Nikandrov, dar Vasiliev și Mamonova, dar Liza Neptunova... Doar n-a zis nimeni nimic, nu ? Și pînă la urmă toată lumea a început să-i primească. Și apoi, *c'est un intérieur si joli, si comme il faut. Tout-à-fait à l'anglaise. On se réunit le matin au breakfast et puis on se sépare**. Fiecare face ce vrea pînă la dejun. Dejunul e la ora șapte. Stiva a făcut foarte bine că te-a trimis. Pentru el e bine să se afle în relații bune cu ei. Știi, cu ajutorul mamei și fratelui lui, el poate face orice. Și apoi, ei fac mult bine. Nu ți-a vorbit despre spital ? *Ce sera admirable***, totul e de la Paris.

Discuția le-o întrerupse Anna, care îi găsisese pe bărbați adunați în sala de biliard și se întorcea cu ei pe terasă. Pînă la dejun mai rămînea foarte mult timp, vremea era excelentă și de aceea se propuseră cîteva moduri de petrecere a celor două ore. La Vozdvijenskoe erau foarte multe moduri de petrecere a timpului, toate diferite de cele utilizate la Pokrovskoe.

— *Une partie de lawn tennis****, propuse Veslovski, cu zîmbetul său frumos. Fac din nou echipă cu dumneavoastră, Anna Arkadiевна.

— Nu, e prea cald ; mai bine ne plimbăm prin grădină, pe urmă facem o plimbare cu barca și-i arătăm Dariei Aleksandrova malurile, propuse Vronski.

— Eu sînt de acord cu orice, zise Sviiajski.

— Cred că lui Dolly cel mai mult i-ar plăcea să se plimbe prin grădină, nu-i așa ? Și apoi mergem cu barca, spuse Anna.

Așa hotărîră. Veslovski și Tușkevici se duseră la cabina de baie și promisera că vor pregăti barca și vor aștepta acolo.

* E o casă atît de drăguță, atît de decentă. Perfect englezească. Se întîlnesc dimineața la micul dejun și apoi se despart (fr.)

** Va fi minunat (fr.)

*** O partidă de tenis de cîmp (fr.)

În două perechi, Anna cu Sviiajski, Dolly cu Vronski, porniră pe alee. Dolly era într-o cîtvă stingherită și îngrijorată de mediul, absolut nou pentru ea, în care nimerise. La modul abstract, teoretic, nu numai că îndreptățea, dar chiar și aproba fapta Annei. Ca toate femeile de o moralitate ireproșabilă, obosite de uniformitatea vieții lor morale, ea, de la distanță, nu numai că scuza această dragoste vinovată, ci o și invidia. Pe deasupra, o iubea pe Anna din toată inima. Dar, în realitate, văzînd-o înconjurată de acești oameni străini pentru ea, cu noile lor maniere elegante, pe care Daria Aleksandrovna le vedea pentru prima dată, se simțea stingherită. Cel mai mult îi dispăcea s-o vadă pe prințesa Varvara, care le ierta totul de dragul confortului de care se bucura.

În general, la modul abstract, Dolly aproba fapta Annei, dar nu-i plăcea să-l vadă pe omul din pricina căruia fusese săvîrșită această faptă. În afară de asta, Vronski nu-i plăcuse niciodată. Îl considera un om foarte mîndru și, în afară de avere, nu găsea la el nimic cu care acesta s-ar fi putut mîndri. Însă, împotriva propriei voințe, aici, la el acasă, Vronski îi impunea și mai mult decît înainte și nu se simțea în largul ei în prezența lui. Față de el, avea un sentiment asemănător celui pe care îl avusese față de subretă pentru bluza ei. Ca și față de subretă, față de care nu se simțise chiar rușinată, ci mai curînd jenată din cauza peticelor, și față de Vronski nu se simțea chiar rușinată, ci mai curînd jenată din cauza propriei ei persoane.

Dolly se simțea fisticită și căuta un subiect de discuție. Deși credea că, la mîndria lui, laudele casei și grădinii ar trebui să-i dispacă, ea, negăsind alt subiect de conversație, îi spuse totuși că i-a plăcut foarte mult casa.

— Da, e o construcție foarte frumoasă, în stilul temeinic din vechime, zise Vronski.

— Mi-a plăcut foarte mult curtea din fața casei. Așa a fost și înainte ?

— O, nu ! îi răspunse el și chipul începu să-i strălucească de plăcere. Dacă ați fi văzut cum arăta curtea astă-primăvară !

Și, mai întîi reținut, apoi din ce în ce mai însuflețit, începu să-i atragă atenția asupra diferitelor amănunte ale ornaamentăției casei și grădinii. Se vedea că, după ce depusese mari eforturi pentru îmbunătățirea și înfrumusețarea proprietății sale, Vronski simțea nevoia să se laude cu ele în fața unei

persoane nou-venite și se bucura din suflet de laudele Dariei Aleksandrovna.

— Dacă vreți să vedeți spitalul și n-ați obosit, nu-i departe. Haideti, spuse el, privind-o în ochi, ca să se convingă că, într-adevăr, nu se plictisește.

— Mergi și tu, Anna ? întreabă el.

— Mergem și noi. Nu-i așa ? i se adresă Anna lui Sviiajski. *Mais il ne faut pas laisser le pauvres Veslovski et Touschkevitch se morfondre là dans le bateau**. Trebuie să trimitem pe cineva să-i prevină. Da, acesta este monumentul pe care el îl va lăsa aici, spuse Anna, adresându-i-se lui Dolly cu același zîmbet șiret, insinuant, cu care îi vorbise și mai înainte despre spital.

— O, e ceva capital ! spuse Sviiajski. Dar, ca să nu pară că-l fletează pe Vronski, adăugă imediat o observație oarecum dezaprobatore. Mă mir, totuși, conte, spuse el, cum dumneavoastră, făcînd atît de mult pentru țărani sub aspect sanitar, sînteți atît de indiferent față de școli.

— *C'est devenu tellement comun, les écoles***, îi răspunse Vronski. Înțelegeți, nu din motivul acesta, ci, pur și simplu, m-am lăsat antrenat. Spre spital trebuie să mergem pe aici, i se adresă el Dariei Aleksandrovna, arătîndu-i o ieșire laterală de pe alee.

Doamnele își deschiseră umbrelele și porniră pe aleea laterală. După ce făcură cîteva cotituri și ieșiră pe o poartă, Daria Aleksandrovna văzu dinaintea ei, pe un loc înalt, o construcție mare, roșie, de o arhitectură complicată, aproape terminată. Acoperișul de tablă încă nevopsită strălucea orbitor în lumina soarelui. Lîngă edificiul aproape terminat se mai construia o clădire, înconjurată de schele, pe care niște muncitori cu șorțuri așezau cărămizile, turnau mortar din ciubere pe zidărie și-l nivelau cu dreptarele.

— Ce repede se lucrează la dumneavoastră ! spuse Sviiajski. Cînd am fost aici ultima oară, acoperișul încă nu era înălțat.

— La toamnă totul va fi gata. În interior s-au făcut aproape toate finisajele, spuse Anna.

— Dar clădirea cea nouă ce e ?

* Dar nu trebuie să-i lăsăm pe bieții Veslovski și Tușkevici să se plictisească în barcă (fr.)

** Școlile au devenit atît de banale (fr.)

— Locuința doctorului și farmacia, îi răspunse Vronski, după care, văzînd că arhitectul, îmbrăcat într-un pardesiu scurt, vine spre el, se scuză față de doamne și porni spre acesta.

Ocolind groapa, din care muncitorii încărcau var, se opri cu arhitectul și începu să discute aprins cu el.

— Frontonul iese mai jos, îi răspunse el Annei, care îl întrebase despre ce-i vorba.

— Ți-am spus că trebuia înălțată fundația, spuse Anna.

— Da, desigur, ar fi fost mai bine, Anna Arkadiевна, îi replică arhitectul, însă acum nu se mai poate face nimic.

— Da, mă interesez foarte mult de asta, îi răspunse Anna lui Sviiajski, care își exprimase uimirea pentru cunoștințele ei de arhitectură. Noua construcție trebuia să fie potrivită pentru un spital, dar a fost concepută mai tîrziu și începută fără un plan.

Terminînd discuția cu arhitectul, Vronski li se alătură doamnelor și le conduse înăuntrul spitalului.

Cu toate că la exterior încă se mai lucra la cornișe și la parter se mai vopsea, la etaj totul era aproape gata. Urcînd pe o scară largă de fontă și ajungînd pe palierul de sus, intrară în prima sală mare. Tencuiala pereților imita marmura, ferestrele uriașe, dintr-o bucată, erau montate, numai parchetul nu era încă terminat și muncitorii care rindeluiiau un pătrat ridicat, lăsară lucrul pentru ca, scoțîndu-și șnururile care le țineau pletele, să-i salute pe domni.

— Asta e sala de primire, spuse Vronski. Aici vor fi un pupitru, o masă, un dulap și atîta tot.

— Pe aici, vă rog. Nu vă apropiați de fereastră, spuse Anna, încercînd cu degetul să vadă dacă vopseaua s-a uscat. Aleksei, vopseaua s-a uscat, adăugă ea.

Din camera de primire trecură într-un coridor. Aici Vronski le arată noul sistem de ventilație. Apoi le arată băile de marmură, paturile cu arcuri neobișnuite. Apoi, unul după altul, le prezentă saloanele, cămara, camera pentru lenjerie, sobele de un sistem nou, cărucioarele care nu vor face zgomot, cărînd pe coridor lucrurile necesare, și multe altele. Sviiajski aprecia totul, ca un om care cunoaște toate perfecțiunile moderne. Dolly se mira pur și simplu de toate aceste lucruri cu totul noi pentru ea și cerea lămuriri amănunțite despre toate, ceea ce îi făcea lui Vronski o plăcere vădită.

— Da, cred că va fi singurul spital corect conceput din Rusia, spuse Sviiajski.

— Dar n-o să aveți și o secție de nașteri? întrebă Dolly. E atîta nevoie de așa ceva la țară. Eu adeseori...

Cu toată politețea lui, Vronski o întrerupse.

— Nu e o casă de nașteri, ci un spital, și este destinat pentru toate bolile, cu excepția celor infecțioase, spuse el. Dar uitați-vă la asta... Împinse spre Dolly un cărucior pentru convalescenți, comandat special. Uitați-vă. Se așază în cărucior și începu să-l miște cu mîinile. Omul încă nu poate merge, e slăbit sau are picioarele bolnave, dar are nevoie de aer și umblă, se plimbă...

Daria Aleksandrovna se interesa de toate, toate îi plăceau, dar cel mai mult îi plăcea însuși Vronski, cu această pasiune a lui firească și naivă. „Da, e un om foarte simpatic și bun“, se gîndea ea cîteodată, fără să-l asculte, privindu-l, observîndu-i expresia și punîndu-se mintal în locul Annei. Îi plăcea atît de mult acum, cînd era însuflețit, încît înțelegea cum putuse Anna să se îndrăgostească de el.

XXI

— Nu, cred că prințesa a obosit și caii nu o interesează, îi spuse Vronski Annei, care propuse să meargă la crescătoria de cai, unde Sviiajski voia să vadă un armăsar adus de curînd. Duceți-vă voi, iar eu o conduc pe prințesă acasă. Mai stăm de vorbă, adăugă el, adresîndu-i-se lui Dolly, dacă o să vă facă plăcere.

— La cai nu mă pricep deloc și mă bucur foarte mult, spuse Daria Aleksandrovna, puțin uimită.

Vedea pe chipul lui Vronski că acesta vrea ceva de la ea. Nu greșise. De îndată ce intrară pe poartă și ajunseră din nou în grădină, Vronski se uită în direcția spre care plecase Anna și, convingîndu-se că ea nu poate nici să-i audă, nici să-i vadă, începu:

— V-ați dat seama că voiam să vorbesc cu dumneavoastră? întrebă el, privind-o cu ochi surîzători. Nu greșesc, îi sînteți prietenă Annei. Își scoase pălăria și își șterse cu batista capul care începuse să chelească.

Daria Aleksandrovna nu-i răspunse nimic și doar se uită speriată la el. Rămasă singură cu el, intrase brusc în panică : ochii surîzători și expresia aspră a feței lui o speriau.

Prin minte îi trecură presupunerile cele mai felurite despre subiectul pe care Vronski intenționa să-l aducă în discuție : „O să mă roage să mă mut la ei cu copiii și să locuiesc aici o vreme, iar eu o să fiu nevoită să-l refuz ; sau să alcătuiesc la Moscova un cerc pentru Anna... Sau nu cumva vrea să-mi vorbească despre Vasenka Veslovski și despre purtarea lui față de Anna ? Poate că va aduce vorba despre Kitty, spunându-mi că se simte vinovat față de ea ?“ Presupunea numai lucruri neplăcute, dar nu ghicise ceea ce Vronski voia să discute cu ea.

— Aveți o influență așa de mare asupra Annei, iar ea vă iubește atât de mult, spuse el, așa că, ajutați-mă.

Daria Aleksandrovna aruncă o privire întrebătoare și sfioasă spre fața lui plină de energie, care ba era din loc în loc luminată de razele ce pătrundeau prin frunziș, ba se cufunda cu totul în umbra copacilor, și aștepta să audă ce va spune în continuare, dar el, tîrîndu-și bastonul prin prundiș, mergea tăcut alături de ea.

— Dacă ați venit la noi dumneavoastră, care sînteți singura doamnă dintre prietenele de altădată ale Annei, pe prințesa Varvara n-o pun la socoteală, înțeleg că ați făcut-o nu pentru că ați considerat că situația noastră este normală, ci pentru că, înțelegînd toată greutatea acestei situații, încă o mai iubiți și vreți s-o ajutați. V-am înțeles bine ? întrebă Vronski, privind-o.

— Ah, da, îi răspunse Daria Aleksandrovna, închizînd umbrela, dar...

— Nu, o întrerupse el fără voie și, fără să-și dea seama că, procedînd astfel, își pune interlocutoarea într-o situație delicată, se opri, așa că și ea trebui să se oprească. Nimeni nu simte mai mult și mai profund toată dificultatea situației în care se află Anna. Și așa ceva e de înțeles, dacă îmi faceți onoarea să mă considerați un om cu inimă. Eu sînt cauza acestei situații și de aceea o simt.

— Înțeleg, spuse Daria Aleksandrovna, admirîndu-l fără să vrea și plăcîndu-i felul sincer și ferm cu care îi vorbise. Dar tocmai pentru că vă considerați cauza acestei situații mă tem

că exagerați, adăugă ea. Situația ei este grea în societate, asta o înțeleg.

— În societate e iadul curat! rosti el repede, întunecându-se la față. Nu se pot imagina chinuri morale mai cumplite decât cele prin care a trecut Anna timp de două săptămîni la Petersburg... și vă rog să mă credeți.

— Da, însă aici, pînă una-alta, nici Anna... nici dumnea-voastră nu simțiți nevoia societății...

— Societatea! exclamă Vronski cu dispreț. Ce nevoie pot să am eu de societate?

— Pînă una-alta, și așa poate fi întotdeauna, sînteți fericiți și liniștiți. O văd pe Anna că-i fericită, cu desăvîrșire fericită, asta a apucat să-mi spună, zise Daria Aleksandrovna, zîbind; și spunînd acestea, fără să vrea, se îndoi acum de faptul că Anna era într-adevăr fericită.

Însă Vronski nu părea să se îndoiască de acest lucru.

— Da, da, spuse el. Știu că și-a revenit după toate suferințele îndurate; e fericită. E fericită cu prezentul. Dar eu?... mă tem de ceea ce ne așteaptă... Scuzați, vreți să plecați?

— Nu, mi-e totuna.

— Bine, atunci să ne așezăm aici.

Daria Aleksandrovna se așeză pe o bancă dintr-un colț al aleii. Vronski se opri în fața ei.

— Văd că e fericită, repetă el și din nou îndoiala cu privire la fericirea Annei o cuprinse și mai tare pe Daria Aleksandrovna. Dar toate astea pot continua? Dacă am făcut bine sau rău, asta-i altă întrebare; dar zarurile au fost aruncate, spuse el, trecînd de la limba rusă la cea franceză. Sîntem uniți prin dragoste, care-i legătura cea mai sfîntă pentru noi. Avem un copil, putem să mai avem copiii. Dar legea și toate circumstanțele situației noastre sînt de așa natură, încît apar mii de complicații, pe care ea, odihnindu-și sufletul după toate suferințele și încercările, nu le vede și nu vrea să le vadă. Și asta-i de înțeles. Dar eu nu pot să nu le văd. Conform legii, fiica mea nu-i fiica mea, e Karenina. Nu vreau această înșelăciune! spuse el cu un gest energic de negare și îi aruncă Dariai Aleksandrovna o privire posomorită și întrebătoare.

Ea nu-i răspunse nimic, doar îl privi. Vronski continuă:

— Și miine se va naște un băiat, fiul meu, care după lege va fi Karenin, nu-mi va moșteni nici numele, nici averea și, oricît am fi de fericiți în familie și oricîți copii am avea, între

mine și ei nu există nici o legătură. Vor fi Karenini. Vă rog să înțelegeți în ce situație grea și îngrozitoare mă aflu. Am încercat să vorbesc despre asta cu Anna. Toate acestea o irită. Ea nu înțelege și *ei* nu-i pot spune totul. Acum vă rog să priviți lucrurile sub alt aspect. Sînt fericit cu dragostea ei, dar trebuie să am o ocupație. Mi-am găsit această ocupație, mă mîndresc cu această ocupație și o consider mai nobilă decît ocupațiile pe care le au foștii mei tovarăși la curte sau la slujbă. Și nu încape îndoială că n-aș schimba ceea ce fac eu cu ceea ce fac ei. Lucrez aici fără să mă deplasez și sînt fericit, mulțumit și nu ne mai trebuie nimic ca să fim fericiți. Îmi place această activitate. *Cela n'est pas un piss-aler**, dimpotrivă...

Daria Aleksandrovna observă că în acest punct al explicației sale Vronski încurca ceva și nu înțelese bine această divagație, dar simți că, odată începînd să vorbească despre relațiile sale intime, despre care nu putea vorbi cu Anna, va spune acum tot și că problema activității lui de la țară se afla în aceeași cutie cu gînduri intime, ca și problema relațiilor sale cu Anna.

— Deci, să continui, spuse el, dezmeticindu-se. Principalul e că, lucrînd, trebuie să fiu convins că ceea ce fac nu va muri odată cu mine, că voi avea urmași, și această convingere nu o am. Imaginați-vă starea unui om care știe dinainte că toți copiii lui și ai femeii iubite nu vor fi ai lui, ci ai altcuiva, ai cuiva care îi urăște și nu vrea să știe de ei. E ceva îngrozitor!

Tăcu, pesemne cuprins de o emoție puternică.

— Da, firește, asta o înțeleg. Dar Anna ce poate face?

— Întrebarea dumneavoastră mă conduce spre scopul discuției, spuse Vronski, făcînd eforturi să se calmeze. Anna poate, asta depinde de ea. Chiar și pentru a-l ruga pe împărat să-mi permită înfierea este necesar divorțul. Iar asta depinde de Anna. Soțul ei a fost de acord cu divorțul, atunci soțul dumneavoastră ar fi aranjat totul. Nici acum, știu asta, nu l-ar refuza. Anna nu are decît să-i scrie. Atunci i-a răspuns de-a dreptul că, dacă ea își va manifesta dorința, el nu va refuza. Desigur, spuse el posomorît, este una dintre cruzimile fariseice, de care sînt capabili numai acești oameni lipsiți de inimă. Știe cît de mult o chinuiește orice amintire legată de el

* Nu e un expedient (fr.)

și, cunoscînd-o, are pretenția să-i scrie. Înțeleg ce mult s-ar chinui. Dar motivele sînt atît de importante, încît trebuie *passer par dessus toutes ces finesses de sentiment. Il y va du bonheur et de l'existence d'Anne et de ses enfants**. Despre mine nu vorbesc, deși mi-e greu, foarte greu, spuse el cu o expresie de parcă amenința pe cineva fiindcă îi era greu. Așa că, prințesă, mă agăț fără rușine de dumneavoastră ca de o ancoră de salvare. Ajutați-mă s-o conving să-i scrie și să-i ceară divorțul!

— Da, desigur, spuse Dolly îngîndurată, amintindu-și ultima ei întîlnire cu Aleksei Aleksandrovici. Da, desigur, adăugă ea, amintindu-și-o pe Anna.

— Folosiți-vă de influența pe care o aveți asupra ei, faceți în așa fel, încît să-i scrie. Eu nu vreau și aproape că nu pot să discut cu ea despre asta.

— Bine, o să vorbesc. Dar cum nu se gîndește și singură? întrebă Daria Aleksandrovna, amintindu-și deodată, fără să știe de ce, ciudatul și noul obicei al Annei de a face ochii mici. Își aminti că Anna făcea ochii mici tocmai cînd era vorba de laturile intime ale vieții ei. „Parcă ar face ochi mici spre viața ei, ca să nu vadă totul“, se gîndi Dolly. Neapărat, o să vorbesc, atît pentru mine, cît și pentru ea, răspunse Daria Aleksandrovna la cuvintele lui de mulțumire.

Amîndoi se ridicară și porniră spre casă.

XXII

Anna o găsi pe Dolly în casă și o privi cu atenție în ochi, parcă întrebînd-o ce discutase cu Vronski, însă fără să rostească această întrebare.

— Mi se pare că trebuie să mergem la dejun, spuse ea. Încă nu ne-am văzut bine deloc. Sper s-o facem în timpul serii. Acum trebuie să mă duc să mă schimb. Cred că și tu. Ne-am murdărit la construcții.

Dolly se duse în camera ei și îi veni să rîdă. Nu avea cu ce să se îmbrace, pentru că-și pusese rochia cea mai bună; dar,

* Să se treacă peste aceste subtilități de sentiment. Este vorba de fericirea și de existența Annei și a copiilor ei (fr.)

pentru a-și marca cumva pregătirea pentru dejun, o rugă pe cameristă să-i curețe rochia, își schimbă manșetele și funda și își puse niște dantele în păr.

— Asta-i tot ce am putut să fac, îi spuse ea, zîmbind, Annei, care venise în camera ei în altă rochie, de-acum a treia, tot extraordinar de simplă.

— Da, aici avem foarte multe ifose, spuse Anna, parcă scuzîndu-și eleganța. Aleksei este mulțumit de sosirea ta, ceea ce i se întîmplă rar. E pur și simplu îndrăgostit de tine, adăugă ea. N-ai obosit?

Pînă la dejun nu aveau timp să înceapă o discuție. Intrînd în salon, îi găsiră acolo pe prințesa Varvara și pe bărbați, îmbrăcați în redingote negre. Arhitectul era în frac. Vronski îi făcu cunoștință musafirei cu doctorul și cu administratorul. Pe arhitect i-l prezentase la spital.

Un majordom gras, căruia îi străluceau fata rotundă, bine rasă și funda apretată de la cravată, anunță că masa e servită, iar doamnele se ridicară. Vronski îl rugă pe Sviiajski să-i ofere brațul Annei Arkadieвна, iar el se apropie de Dolly. Luînd-o înaintea lui Tușkevici, Veslovski îi oferî brațul prințesei Varvara, așa că Tușkevici, administratorul și cu doctorii meraseră singuri.

Dejunul, sufrageria, vesela, servitorii, vinul și mîncărurile nu numai că se potriveau cu tonul general de nou lux al casei, ci parcă erau mai luxoase și mai noi decît restul. Daria Aleksandrovna observa acest lux inedit pentru ea și, ca femeie care ținea o casă, deși nu spera să folosească în menajul ei nimic din cele văzute, deoarece tot acest fast era mult mai presus decît modul ei de viață, cerceta fără voie toate amănuntele și se întreba cine și cum a făcut toate acestea. Vasenka Veslovski, soțul ei și chiar Sviiajski și mulți alți oameni pe care îi cunoștea niciodată nu se gîndeau la asta și credeau cu naivitate ceea ce orice gazdă bună dorește să simtă oaspeții săi, adică faptul că tot ce la el în casă este atît de bine pus la punct nu l-a costat pe el, pe amfitrion, nici un efort și că totul s-a făcut de la sine. Însă Daria Aleksandrovna știa că de la sine nu se face nici măcar pilaful pentru micul dejun al copiilor și că de aceea într-o casă cu un serviciu atît de complicat și bine pus la punct trebuie să existe atenția încordată a cuiva. Și după privirea cu care Aleksei Kirillovici cercetă masa, după felul cum îi făcu semn cu capul majordomului și îi propuse Dariei

Aleksandrovna să aleagă între *botvinia*⁵⁵ și supă, ea înțelese că totul se face și se susține prin grija stăpînului casei. Pesemne că de Anna totul depindea la fel de puțin ca de Veslovski. Anna, Sviiajski, prințesa și Veslovski erau cu toții musafiri, care profitau bucuroși de tot ce fusese pregătit pentru ei.

Anna era stăpîna casei numai atunci cînd conducea conversația. Și această conversație, foarte grea pentru stăpîna casei la o masă cu puțini invitați și în prezența unor persoane ca administratorul și arhitectul, care făceau parte dintr-o cu totul altă lume, care încercau să nu se lase intimidați de luxul cu care nu erau obișnuiți și nu puteau lua parte prea mult la discuția generală – această conversație, deci, Anna o conducea cu tactul ei obișnuit, cu naturalețe și chiar cu plăcere, după cum observă Daria Aleksandrovna.

La început discutară despre faptul că Tușkevici și Veslovski se plimbaseră singuri cu barca, iar Tușkevici se apucă să povestească despre ultimele curse din Petersburg, la Yacht Club. Dar Anna, profitînd de o pauză, i se adresă imediat arhitectului ca să-l facă să vorbească.

— Nikolai Ivanîci a fost uimit, spuse ea despre Sviiajski, cum s-a înălțat construcția de cînd a fost aici ultima dată ; dar eu vin în fiecare zi la șantier și de fiecare dată mă mir cît de repede se înalță.

— E o plăcere să lucrezi cu Excelența sa, spuse arhitectul cu un zîmbet (era un om cu conștiința propriei demnități, respectuos și calm). Nu ca atunci cînd ai de-a face cu autoritățile guberniei. Unde s-ar mîzgăli un teanc de hîrtii, îi raportează contelui, stăm de vorbă și rezolvăm în trei cuvinte.

— Metode americane, spuse Sviiajski surîzînd.

— Da, acolo clădirile se construiesc în mod rațional.

Discuția trecu la abuzul celor de la putere în Statele Unite, dar Anna o dirijă de îndată spre alt subiect, ca să-l facă și pe administrator să-și întrerupă tăcerea.

— Ai văzut vreodată secerători mecanice ? i se adresă ea Dariai Aleksandrovna. Cînd te-am întîlnit, fusesem să le vedem. Și eu le-am văzut acum pentru prima dată.

— Cum funcționează ? întrebă Dolly.

— Exact ca niște foarfeci. O scîndură și o mulțime de foarfeci mici. Uite așa.

Cu miinile sale frumoase, albe, pline de inele, Anna luă un cuțit și o furculiță și începu să-i arate. Pesemne își dădea

seama că nu se înțelege nimic din explicațiile ei, dar, știind că vorbește plăcut și că are mâinile frumoase, își continuă demonstrația.

— Mai curînd ca niște bricege, spuse în glumă Veslovski, care n-o scăpa din ochi.

Anna zîmbi de-abia perceptibil, însă nu-i răspunse.

— Karl Feodorici, așa-i că-s ca niște foarfeci? i se adresă ea administratorului.

— O, ja! răspunse neamțul. *Es ist ein ganz einfaches Ding**, după care începu să explice construcția mașinii.

— Păcat că nu leagă. Am văzut, la expoziția de la Viena, una care leagă cu sîrmă. Acelea ar fi mai avantajoase.

— *Es kommt drauf an... Der Preis vom Draht muss ausgerechnet werden***. Și neamțul, scos din muțenie, i se adresă lui Vronski: *Das lässt sich ausrechnen, Erlaucht****. Neamțul dădu să bage mîna în buzunarul în care avea creionul și carnetul, în care făcea toate socotelile, dar, amintindu-și că se află la masă și observînd privirea rece a lui Vronski, se abțînu. *Zu komplicirt, macht zu viel Klopot*****, încheie el.

— *Wünscht man Dochots, so hat man auch Klopots******, spuse Vasenka Veslovski, glumind pe seama neamțului. *J'adore l'allemand******, i se adresă el iarăși Annei, cu același zîmbet.

— *Cessez******, îi spuse ea, pe jumătate aspru, pe jumătate în glumă.

— Credeam că o să vă găsim pe cîmp, Vasili Semionîci, i se adresă Anna doctorului, care era un om bolnăvicios. Ați fost acolo?

— Am fost, dar m-am evaporat, îi răspunse doctorul cu un aer glumeț și posomorît în același timp.

— Înseamnă că ați făcut o plimbare bună.

— Excelentă!

— Dar bătrîna cum stă cu sănătatea? Sper că n-are tifos, nu?

* O, da. E un lucru simplu de tot (germ.)

** Totul se reduce la... Trebuie calculat prețul sîrmei (germ.)

*** Asta se poate calcula, Excelență (germ.)

**** Prea complicat, e prea multă bătaie de cap (germ.)

***** Dacă vrei să ai profit, trebuie să ai bătaie de cap (germ.)

***** Ador germana (fr.)

***** Încetați (fr.)

— Tifos n-are, dar nu-i merge bine.

— Ce păcat! spuse Anna și, după ce-și plăti astfel tributul de politețe față de ai casei, se întoarse spre musafiri.

— Totuși, după descrierea dumneavoastră, ar fi greu de construit mașina, Anna Arkadievna, îi spuse Sviiajski în glumă.

— Nu, de ce? făcu Anna cu un zîmbet care spunea că știa că în descrierea mașinii, pe care o făcuse, era ceva drăgălaș, observat și de Sviiajski. Această nouă trăsătură de cochetărie tinerească o surprinse neplăcut pe Dolly.

— În schimb, cunoștințele de arhitectură ale Annei Arkadievna sînt uimitoare, spuse Tușkevici.

— Cum să nu! zise Veslovski. Ieri am auzit-o pe Anna Arkadievna spunînd: „căpriori“ și „plinte“. Am spus bine?

— Nu-i nimic de-a mirării, cînd vezi și auzi atîtea, spuse Anna. Așa-i că dumneavoastră nu știți nici măcar din ce se fac casele?

Daria Aleksandrovna vedea că Anna era nemulțumită de tonul frivol instaurat între ea și Veslovski, dar se lăsa fără voie purtată de inerție.

În acest caz, atitudinea lui Vronski era total diferită de aceea a lui Levin. Pesemne că nu acorda nici o atenție flecăreliei lui Veslovski și, dimpotrivă, încuraja aceste glume.

— Hai, Veslovski, spuneți-ne cu ce se leagă pietrele între ele?

— Cu ciment, firește.

— Bravo! Dar cimentul ce-i?

— Ceva ca un terci... nu, ca un chit, răspunse Veslovski, făcîndu-i pe toți să izbucnească în hohote de rîs.

Conversația dintre meseni, cu excepția doctorului, arhitectului și administratorului, cufundați într-o tăcere posacă, nu contenea, ba alunecînd, ba agățîndu-se de cineva și atîngîndu-l unde-l doare. O dată Daria Aleksandrovna fu atinsă unde o durea și se enervă atît de tare, încît chiar se făcu roșie la față și pe urmă tot încercase să-și amintească dacă nu cumva spusese ceva de prisos și neplăcut. Sviiajski aduse vorba despre Levin și povesti părerile lui ciudate despre faptul că mașinile nu fac decît rău în agricultura Rusiei.

— Nu am plăcerea să-l cunosc pe acest domn Levin, spuse Vronski zîbind, dar pesemne că nu a văzut niciodată mașinile pe care le vorbește de rău. Și dacă a văzut și a

încercat vreuna, a făcut-o doar așa și nu a avut la îndemână o mașină străină, ci una rusească. Ce idei poți avea în privința asta ?

— La drept vorbind, niște idei turcești, spuse Veslovski, adresându-i-se Annei.

— Nu pot să-i apăr părerile, izbucni Daria Aleksandrovna, dar vă pot spune că este un om foarte cult și că, dacă ar fi aici, ar ști cum să vă răspundă. Însă eu nu mă pricep.

— Țin foarte mult la el și sîntem buni prieteni, interveni Sviiajski, zîbind blajin. *Mais, pardon, il est un petit peu toqué*^{*} : de pildă, susține că și zemstva, și judecătoriile de pace nu sînt necesare și nu vrea să se implice în nimic.

— E vorba de indiferența noastră rusească, spuse Vronski turnîndu-și apă într-un pahar subțire, cu picior, dintr-o carafă pusă la gheață. Nu simțim obligațiile pe care ni le impun drepturile noastre și de aceea negăm aceste obligații.

— Nu cunosc un om mai strict în îndeplinirea obligațiilor lui, spuse Daria Aleksandrovna, iritată de acest ton de superioritate pe care și-l luase Vronski.

— Eu, dimpotrivă, replică Vronski, atins și el, cine știe de ce, în locul cel mai dureros de această discuție, eu, dimpotrivă, așa cum mă vedeți, sînt foarte recunoscător pentru onoarea care mi s-a făcut, datorită lui Nikolai Ivanîci (arătă spre Sviiajski), cînd am fost ales ca judecător de pace onorific. Consider că e de datoria mea să mă duc la adunarea nobilimii, că a dezbate procesul unui țăran în legătură cu un cal e la fel de important ca toate lucrurile pe care le pot face. Și voi considera că mi se va face o onoare dacă voi fi ales consilier. Numai așa m-aș putea achita pentru avantajele de care mă bucur ca proprietar de pămînt. Din păcate, la noi nu este înțeleasă importanța pe care marii proprietari trebuie s-o aibă în cadrul statului.

Aici, la masa lui, Dariei Aleksandrovna i se părea ciudat să-l audă vorbind atît de calm în convingerea lui că are dreptate. Își aminti că Levin, care avea idei contrarii, era la fel de sigur pe opiniile sale, enunțîndu-le la masa lui. Dar ținea la Levin și de aceea era de partea lui.

— Deci, putem conta pe dumneavoastră, conte, la apropiatele alegeri ? întrebă Sviiajski. Dar trebuie să plecați mai

* Dar, iertați-mă, e cam zăpăcit (fr.)

devreme, ca să fiți acolo pe data de opt. Ce-ar fi dacă mi-ați face onoarea să veniți la mine ?

— Eu una sînt întru cîtva de acord cu al tău *beau-frère*, spuse Anna. Numai că nu ca el. Mă tem că în ultimul timp la noi au apărut cam multe obligații publice. Așa cum altădată erau atît de mulți funcționari, încît pentru orice chestiune era nevoie de un funcționar, acum dai peste tot de oameni care și-au asumat treburile obștești. Aleksei e aici de șase luni și a ajuns, mi se pare, membru în cinci sau șase instituții publice diferite : tutelă, judecătorie, consiliu, curtea cu juri, ba chiar și în ceva cu cai. *Du train que cela va**, își pierde tot timpul cu asta. Și mă tem că atunci cînd un om ocupă atîtea funcții, totul devine o chestiune doar de formă. Dumneavoastră, Nikolai Ivanîci, în cîte comitete sînteți membru ? i se adresă ea lui Sviiajski. În peste douăzeci, nu-i așa ?

Anna vorbea în glumă, dar în tonul ei se simțea iritarea. Daria Aleksandrovna, care îi observa cu atenție pe Anna și pe Vronski, remarcă imediat această iritare. Remarcă și că, în timpul acestei convorbiri, fața lui Vronski avea o expresie serioasă și îndărătnică. Băgînd de seamă acest lucru și faptul că prințesa Varvara, ca să schimbe discuția, se grăbise să aducă vorba despre niște cunoștințe de la Petersburg, precum și amintindu-și ceea ce, ca din senin, Vronski îi vorbise în grădină despre activitatea lui, Dolly înțelese că de problema activității publice era legată o ceartă intimă dintre Anna și Vronski.

Dejunul, vinul, serviciul – toate păreau bune și frumoase, însă erau întocmai cu ceea ce văzuse Daria Aleksandrovna la sindrofiile și balurile de care ea se dezobișnuise, avînd același caracter impersonal și încordat ; și de aceea, într-o zi obișnuită și într-un cerc restrîns de invitați, toate acestea îi produsera o impresie neplăcută.

După dejun stătură pe terasă. Apoi se apucară să joace *lawn tennis*. Jucătorii, despărțindu-se în două echipe, se rînduiră pe *croquet-ground*-ul bine nivelat și bătătorit, de o parte și de alta a plasei întinse între doi stîlpi auriți. Daria Aleksandrovna încercă să joace, dar mult timp nu putu înțelege jocul și cînd îl înțelese se simți atît de obosită, încît se așeză alături de prințesa Varvara și se mulțumi să-i privească pe jucători.

* După cum merg lucrurile (fr.)

Partenerul ei, Tușkevici, renunță și el ; dar ceilalți continuară multă vreme jocul. Sviiajski și Vronski jucau amîndoi bine și serios. Urmăreau cu agerime mingea servită spre ei, fără să se grăbească și fără să întîrzie, alergau sprinten spre ea, o așteptau să sară și, lovind-o precis și sigur cu racheta, o trimiteau de partea cealaltă a fileului. Veslovski juca cel mai rău dintre toți. Se înfierbînta prea tare, în schimb, cu veselia sa, îi însuflețea pe ceilalți. Rîsetele și strigătele lui nu mai conteneau. Cu permisiunea doamnelor, ca și ceilalți bărbați, se dezbracă de redingotă și statura lui masivă și frumoasă, cu mînele albe ale cămășii, cu fața rumenă și plină de transpirație, ca și mișcărilor lui impetuoase, ți se întipăreau întocmai în memorie.

Cînd Daria Aleksandrovna se culcă în seara aceea, de îndată ce închise ochii, începu să-l vadă pe Vasenka Veslovski alergînd pe *crocket-ground*.

Cît ținu jocul, ea se simți tristă. Nu-i plăceau flirtul dintre Anna și Vasenka Veslovski și acea obișnuită lipsă de naturalețe a oamenilor mari cînd singuri, fără copii, joacă un joc copilăresc. Dar, ca să nu le strice celorlalți buna dispoziție și ca să-și omoare cumva timpul, după ce se odihni, intră din nou în joc și se prefăcu că se distrează. În toată ziua aceea i se păru că joacă teatru cu niște actori mai buni decît ea și că proasta ei interpretare strică totul.

Sosise cu intenția să stea două zile, dacă se va simți bine. Însă chiar de cu seară, din timpul jocului, se hotărî să plece a doua zi. Chinuitoarele ei griji de mamă, pe care pe drum le urîse atît de mult, acum, după o zi petrecută fără ele, îi apărură în cu totul altă lumină și o trăgeau spre ele.

Cînd, după ceaiul de seară și o plimbare nocturnă cu barca, intră singură în camera ei, își scoase rochia și se așeză să-și strîngă părul rar, Daria Aleksandrovna simți o mare ușurare.

Chiar începu să se gîndească fără plăcere că Anna va veni la ea din clipă în clipă. Voia să fie singură cu gîndurile ei.

XXIII

Dolly tocmai voia să se culce cînd Anna, în toaletă de noapte, veni la ea.

În decursul zilei, de cîteva ori Anna începuse să discute despre problemele ei intime și de fiecare dată se oprișe. „Mai tîrziu, o să stăm de vorbă despre toate între patru ochi. Am atît de multe să-ți spun“, zicea ea.

Acum erau între patru ochi și Anna nu știa despre ce să vorbească. Stătea pe un scaun lîngă fereastră, uitîndu-se la Dolly și trecea în revistă toate rezervele de discuții intime, care păreau inepuizabile, și nu găsea nimic. În clipa aceea i se părea că totul fusese spus.

— Ce face Kitty? întrebă ea, oftînd și uitîndu-se la Dolly cu un aer vinovat. Spune-mi adevărul, Dolly, nu e supărată pe mine?

— Supărată? Nu, îi răspunse Dolly, zîmbind.

— Nu mă urăște, nu mă disprețuiește?

— O, nu! Dar știi că așa ceva nu se iartă.

— Da, da, spuse Anna, întorcîndu-se cu spatele și uitîndu-se pe fereastra deschisă. Dar n-am fost vinovată. Și cine-i vinovat? Ce înseamnă vinovat? Oare putea fi altfel? Tu ce crezi? Se putea ca tu să nu fii soția lui Stiva?

— Zău, nu știu. Dar uite ce-aș vrea să-mi spui...

— Da, da, dar nu am terminat de vorbit despre Kitty. E fericită? Se zice că el e un om minunat.

— Minunat e prea puțin spus. Nu cunosc un om mai bun.

— Ah, cît mă bucur! Mă bucur foarte mult! Minunat e prea puțin spus, repetă Anna.

Dolly zîmbi.

— Dar povestește-mi despre tine. Trebuie să am o discuție lungă cu tine. Și am vorbit cu... Dolly nu știa cum să înceapă. Nu-i venea la îndemînă să-i spună conte sau Aleksei Kirillovici.

— Cu Aleksei, spuse Anna, știu despre ce ai vorbit. Dar aș vrea să te întreb direct ce crezi despre mine, despre viața mea?

— Cum să-ți spun așa deodată? Nu știu, zău.

— Nu, spune-mi, totuși... Vezi cum trăiesc. Dar nu uita că ne vezi în timpul verii, cînd ai venit tu, cînd nu sîntem singuri... Dar am venit aici la începutul primăverii, am trăit singuri-singurei și vom trăi singuri și, de altfel, nici nu-mi doresc ceva mai bun. Dar imaginează-ți că aș trăi singură, fără el, și asta se va întîmpla... Am toate motivele să cred că asta se va repeta des, că jumătate din timp și-l va petrece în

afara casei, spuse ea, ridicându-se și așezându-se mai aproape de Dolly.

— Firește, îi luă ea vorba din gură lui Dolly, care dăduse s-o contrazică, n-am să-l țin cu de-a sila. Nici nu-l țin. Astăzi sînt curse, aleargă și caii lui, el se duce și eu mă bucur. Dar gîndește-te la mine, imaginează-ți situația mea... De fapt, n-are rost să vorbim despre asta! Anna zîmbi. Deci, despre ce a vorbit cu tine.

— Mi-a vorbit despre niște lucruri pe care și eu vreau să ți le spun și mi-e mai ușor să fiu avocatul lui: dacă nu există posibilitatea și dacă nu s-ar putea... Daria Aleksandrovna ezită. Dacă nu s-ar putea îndrepta, îmbunătăți situația ta... Știi cum văd eu lucrurile... Totuși, dacă se poate, trebuie să te căsătorești...

— Te referi la divorț? întrebă Anna. Știi că singura femeie care m-a vizitat la Petersburg a fost Betsy Tverskaia? O cunoști, nu? *Au fond c'est la femme plus dépravée qui existe**. A avut o relație cu Tușkevici, și-a înșelat soțul în modul cel mai dezgustător cu putință. Și mi-a spus că nu vrea să știe de mine atîta timp cît situația mea nu este corectă. Să nu crezi că fac vreo comparație... Te cunosc, draga mea. Dar mi-am amintit fără să vreau... Bine, ce ți-a spus Aleksei? repetă ea întrebarea.

— Mi-a spus că suferă pentru tine și pentru el. Vei spune, poate, că asta înseamnă egoism, dar e un egoism atît de legitim și de plin de noblețe! Vrea, în primul rînd, să-și legitimizeze fiica și să fie soțul tău, să aibă drepturi asupra ta.

— Ce femeie, ce sclavă poate fi sclavă într-o asemenea măsură, cum sînt eu, în situația mea? o întrerupse Anna, posomorîta.

— Principalul e că el vrea... vrea ca tu să nu suferi.

— Asta nu se poate! Altceva?

— Ei bine, are dorința cea mai legitimă cu putință: vrea ca și copiii voștri să aibă un nume.

— Care copii? întrebă Anna, fără să se uite la Dolly și făcînd ochii mici.

— Annie și ceilalți pe care îi veți mai avea.

— În privința asta poate fi liniștit, eu nu voi mai avea copii.

* În fond, e femeia cea mai depravată din cîte există (fr.)

— Cum poți să spui că nu vei mai avea ?

— Nu voi mai avea pentru că nu vreau.

Și, în pofida emoției, Anna zîmbi, observînd expresia de uimire naivă și de groază de pe fața lui Dolly.

— După boala prin care am trecut, doctorul mi-a spus...

.....
— Nu se poate ! spuse Dolly, făcînd ochii mari. Pentru ea, aceasta era una dintre descoperirile, ale cărei consecințe și concluzii erau atît de uriașe, încît în primul moment nu simți decît că așa ceva nu se poate imagina, dar că vei fi nevoit să te gîndești mult și bine la asta.

Această descoperire, care îi explicase deodată toate acele familii, de neînțeles mai înainte pentru ea, care aveau numai cîte un copil sau doi, îi provocă atîtea gînduri, atîtea deducții și sentimente contradictorii, încît nu mai știa ce să spună și, cu ochii mari, se uita uimită la Anna. Era chiar lucrul la care visase în ziua aceea pe drum, dar acum, după ce aflase că este posibil, se îngrozise. Simțea că aceasta era o rezolvare prea simplă a unei probleme prea complicate.

— *N'est ce pas immoral ?** întrebă ea, doar atît, după un moment de tăcere.

— De ce ? Gîndește, trebuie să aleg una din două : sau să fiu gravidă, adică bolnavă, sau să-i fiu soțului meu – fiindcă oricum mi-e soț – prieten, tovarăș, îi răspunse Anna cu un ton voit superficial și frivol.

— Bine, bine, spuse Daria Aleksandrovna, ascultînd aceleași argumente pe care și le formulase și ea și nemaigăsind în ele puterea de convingere de mai înainte.

— Pentru tine, pentru alții, continuă Anna, parcă ghicindu-i gîndurile, mai poate exista îndoială, dar pentru mine... Pricepe că nu-i sînt soție ; mă iubește atîta timp cît mă iubește. Și cum, prin ce să-i întrețin dragostea ? Cu asta ?

Anna își întinse mîinile albe dinaintea pîntecelui.

Cu o iuțeală neobișnuită, așa cum se întîmplă în momentele de emoție, gîndurile și amintirile se înghesuiau în capul Dariai Aleksandrovna. „Eu, se gîndi ea, n-am știut cum să-l păstrez pe Stiva : m-a părăsit și s-a dus la altele, iar prima femeie, de dragul căreia m-a înșelat, n-a reușit să-l păstreze prin faptul că era mereu frumoasă și veselă. A părăsit-o și a

* Nu e imoral ? (fr.)

luat alta. Oare prin asta Anna va reuși să-l atragă și să-l păstreze pe contele Vronski? Dacă ar căuta așa ceva, ar găsi toalete și maniere și mai atrăgătoare, și mai vesele. Și oricît de albe, oricît de frumoase sînt brațele ei dezgolite, oricît de frumoase sînt trupul ei plinuț și fața ei îmbujorată de sub pletele negre, va găsi ceva și mai frumos, așa cum caută și găsește dezgustătorul, jalnicul și scumpul meu soț.“

Dolly nu-i răspunse nimic, oftă numai. Anna remarcă acest oftat, care exprima dezacordul, și continuă. Ca rezervă, mai avea cîteva argumente, atît de puternice, încît nu se putea răspunde nimic la ele.

— Spui că așa ceva nu-i bine? Dar trebuie să stai și să te gîndești, zise ea. Uîți în ce situație mă află. Cum mi-aș putea dori copii? Nu vorbesc de dureri, nu mă tem de ele. Gîndește-te, cine vor fi copiii mei? Niște copii nefericiți, care vor purta un nume străin. Prin însăși nașterea lor, vor fi nevoiți să le fie rușine de mama, de tatăl lor, de nașterea lor.

— Dar tocmai pentru asta ai nevoie de divorț.

Însă Anna nu o asculta. Voia să expună pînă la capăt argumentele cu ajutorul cărora încercase să se convingă singură de atîtea ori.

— De ce îmi e dată rațiunea, dacă n-o întrebuițez ca să nu aduc pe lume niște nenorociți?

Se uită la Dolly, dar, fără să-i aștepte răspunsul, continuă:

— M-aș simți întotdeauna vinovată față de acești copii nefericiți, spuse ea. Dacă nu există, măcar nu sînt nefericiți, iar dacă sînt nefericiți, numai eu sînt de vină.

Erau aceleași argumente, pe care Daria Aleksandrovna și le spusese în sinea ei; dar acum le asculta și nu le înțelegea. „Cum să fii vinovată față de niște ființe care nu există?“ se gîndi ea. Și deodată îi veni o idee: ar fi putut fi mai bine în vreun caz pentru Grișa, preferatul ei dintre copii, dacă el nu ar fi existat niciodată? Și acest lucru i se păru atît de ciudat, de neobișnuit, încît clătină din cap ca să împrăstie gîndurile nebunești care i se învălmășeau în minte.

— Nu, nu știu, asta nu-i bine. Atît putu să spună Dolly, cu o expresie de dezgust întipărită pe față.

— Da, dar nu uita cine ești tu și cine sînt eu... Și, pe lîngă asta, continuă Anna, în pofida bogăției ei de argumente și a sărăciei argumentelor lui Dolly, parcă dîndu-și seama totuși că lucrurile nu stăteau bine, nu uita aspectul cel mai

important, acela că eu nu mă aflu acum în situația ta. Pentru tine se pune problema dacă vrei să mai ai copii, pentru mine problema e dacă vreau să-i am. Și e o mare diferență. Vezi tu, eu nu-mi pot dori copii în situația în care mă aflu.

Daria Aleksandrovna nu o contrazise. Simți deodată că s-a îndepărtat atât de mult de Anna, că între ele există chestiuni pe marginea cărora nu se vor înțelege niciodată și despre care era mai bine să nu vorbească.

XXIV

— Atunci, cu atât mai mult e nevoie să-ți aranjezi situația, dacă este posibil, spuse Dolly.

— Da, dacă este posibil, repetă deodată Anna cu altă voce, calmă și întristată.

— Divorțul e imposibil? Mi s-a spus că soțul tău e de acord.

— Dolly! Nu vreau să vorbesc despre asta.

— Bine, nu vorbim, se grăbi să spună Daria Aleksandrovna, observînd expresia de suferință de pe chipul Annei. Vreau doar să spun că vezi lucrurile prea în negru.

— Eu? Cîtuși de puțin. Sînt întotdeauna veselă și mulțumită. Ai văzut, *je fais des passions**, Veslovski...

— Mda, dacă-i să-ți spun adevărul, mie nu mi-a plăcut tonul lui Veslovski, spuse Daria Aleksandrovna, dorind să schimbe discuția.

— Ah, deloc! Îl zgîndărește pe Aleksei în amorul lui propriu și nimic mai mult; dar e un băiețandru și e cu totul în mîinile mele; vezi tu, fac ce vreau cu el. E la fel ca Grișa al tău... Dolly! exclamă ea, schimbînd dintr-odată discuția. Spui că văd lucrurile prea în negru. Nu poți înțelege. E ceva prea îngrozitor. Și mă străduiesc să nu le văd deloc.

— Însă mi se pare că trebuie să le vezi. Trebuie să faci tot ce se poate.

— Dar ce se poate? Nimic. Spui că ar trebui să mă mărit cu Aleksei și că eu nu mă gîndesc la asta. Eu nu mă gîndesc la asta! repetă Anna și un val de roșeață îi apăru în obraji. Se

* Am succes (fr.)

ridică, își îndreptă pieptul, oftă adînc și, cu pașii ei ușori, începu să umple înainte și înapoi prin cameră, oprindu-se din cînd în cînd. Eu nu mă gîndesc? Nu există zi, oră în care să nu mă gîndesc și să nu-mi reproșez să mă gîndesc... pentru că gîndurile astea mă pot scoate din minți. Mă pot scoate din minți, repetă ea. Cînd mă gîndesc la asta, nu mai adorm fără morfină. Dar bine. Să vorbim calm. Mi se vorbește de divorț. În primul rînd, *el* nu mi-l va da. *El* e acum sub influența contesei Lidia Ivanovna.

Ștînd pe scaun și ținîndu-și spinarea dreaptă, Daria Aleksandrovna, cu o expresie de suferință și compătimire întipărită pe față, își întorcea capul încoace și încolo, urmărind-o pe Anna.

— Trebuie să încerci, spuse ea încet.

— Să zicem că trebuie să încerc. Ce înseamnă asta? începu Anna să-și expună gîndurile pe care pesemne și le repetase de mii de ori și le învățase pe de rost. Asta înseamnă că eu, care-l urăsc, dar totuși recunosc că-s vinovată în fața lui, și îl consider un om mărinimos, înseamnă că trebuie să mă umilesc și să-i scriu... Bine, să zicem că fac un efort și-i scriu. Primesc sau un răspuns jignitor, sau consimțămîntul. Bine, am primit consimțămîntul... În acest timp Anna se afla în colțul îndepărtat al camerei și se oprise acolo, făcînd ceva cu perdeaua de la fereastră. Primesc consimțămîntul, dar bă... dar băiatul? Căci n-au să mi-l dea. Disprețuindu-mă, băiatul va crește în casa tatălui lui, pe care eu l-am părăsit. Înțelege că iubesc, parcă în mod egal, două ființe, le iubesc mai mult decît pe mine însămi, iar ființele astea sînt Serioja și Aleksei.

Anna veni în mijlocul camerei și se opri în fața lui Dolly, strîngîndu-și pieptul cu mîinile. În capotul alb, trupul ei părea deosebit de mare și de lat. Își înclină capul și, cu ochii umezi și strălucitori, se uită pe sub sprîncene la Dolly, care, mică, slabă și vrednică de milă, în bluza peticită și cu scufia de noapte pe cap, tremura toată de emoție.

— Numai pe aceste două ființe le iubesc și una o exclude pe cealaltă. Nu le pot aduna la un loc, dar numai de asta am nevoie. Și dacă asta nu se poate, mi-e totuna. Da, mi-e totuna. Și se va termina cumva și de aceea nu pot, nu-mi place să vorbesc despre asta. Așa că nu-mi reproșa, nu mă judeca pentru nimic. Cu puritatea ta, tu nu poți să înțelegi toate motivele care mă fac să sufăr.

Anna se apropie, se așează lângă Dolly și, cu un aer vinovat, o privi în ochi și o luă de mână.

— Ce crezi ? Ce crezi despre mine ? Să nu mă disprețuiești. Sînt cu adevărat nefericită. Dacă există o femeie nefericită pe lume, aceea sînt eu, rosti ea și, întorcîndu-se cu spatele, izbucni în plîns.

Rămasă singură, Dolly se închină și se culcă. Cît stătuseră de vorbă, îi păruse rău din tot sufletul de Anna ; dar acum, rămasă singură, nu mai putea să se gîndească la ea. Amin-tirea casei și a copiilor, cu un farmec deosebit, nou pentru ea, îi apărură în imaginație cu o nouă strălucire. Această lume a ei i se păru acum atît de scumpă și de frumoasă, încît pentru nimic în lume nu voia să-și mai petreacă în afara ei o zi, așa că se hotărî să plece neapărat a doua zi.

În acest timp, întorcîndu-se în budoarul ei, Anna luă un pahar și turnă în el cîteva picături dintr-un medicament care conținea în principal morfină și, după ce-l bău și stătu cîtva timp nemișcată, intră în dormitor liniștită, cu o înfățișare calmă și veselă.

Cînd intră în dormitor, Vronski o privi cu atenție. Căuta urmele discuției pe care, știa, Anna, întîrziind atît de mult în camera lui Dolly, trebuia s-o fi avut cu aceasta. Dar în expresia ei de stăpînire surescitată, care ascundea ceva, nu găsi decît frumusețea cunoscută și fermecătoare pentru el, cunoștința acestei frumuseți și dorința de a-l seduce. Vronski nu voia s-o întrebe ce a vorbit cu Dolly, însă spera că ea îi va spune singură. Dar ea nu zise decît :

— Mă bucur că ți-a plăcut Dolly. Ți-a plăcut, nu-i așa ?

— De fapt, o cunosc de mult. E o femeie foarte bună la suflet, mi se pare, *mais excessivement terre-à-terre**. Totuși, mă bucur foarte mult că a venit.

O luă pe Anna de mână și se uită întrebător în ochii ei.

Ea, înțelegînd altfel această privire, îi zîmbi.

A doua zi de dimineață, cu toate rugămintele gazdelor, Daria Aleksandrovna se pregăti de plecare. Vizitiul lui Levin, într-un suman cam vechi și cu o pălărie care-l făcea să semene doar pe jumătate a surugiu, posomorît și hotărît, mîna pe

* Dar prea prozaică (fr.)

peronul așternut cu nisip trăsura cu aripile peticite, cu cai de culori diferite.

Despărțirea de prințesa Varvara, de bărbați era neplăcută pentru Daria Aleksandrovna. După ce își petrecuse o zi în societatea lor, și ea, și gazdele își dădeau foarte bine seama că nu se potrivesc și că nu se vor atașa mai mult unii de alții. Numai Anna era tristă. Ea știa că de acum, după plecarea lui Dolly, nimic nu-i va mai zgîndări în suflet sentimentele care i se treziseră cu prilejul acestei întâlniri. O durea cînd i se trezeau aceste sentimente, dar știa totuși că aceasta era partea cea mai frumoasă a vieții ei și că această parte devenea repede insensibilă în viața pe care o ducea.

Ieșind în cîmp. Daria Aleksandrovna simțea un plăcut sentiment de ușurare și tocmai voia să-și întrebe însoțitorii cum le plăcuse la Vronski, cînd vizitiul Filipp rupse singur tăcerea :

— Or fi ei bogați, dar nu mi-au dat decît trei măsuri de ovăz. Pînă să cînte cocoșii, caii l-au ronțait tot. Ce-s trei măsuri? Numai să-și înșele foamea. Acum rîndașii vînd ovăzul cu patruzeci și cinci de copeici. La noi, cînd vine cineva în vizită, cailor li se pune dinainte cît pot mîncă.

— Boierul e zgîrcit, întări contabilul.

— Bine, dar caii lor ți-au plăcut? întrebă Dolly.

— Despre cai, nimic de zis. Și mîncarea-i bună. Daria Aleksandrovna, nu știu cum v-ați simțit dumneavoastră, dar mie, nu știu cum, mi-a fost urît, spuse vizitiul, întorcîndu-și spre ea fața frumoasă și blindă.

— Și mie mi-a fost urît. Ce zici, ajungem spre seară?

— Trebuie să ajungem.

Întorcîndu-se acasă și găsindu-i pe toți sănătoși și deosebit de drăguți, Daria Aleksandrovna povesti, cu mare însuflețire, cum a călătorit, cît de bine a fost primită, ce lux și ce bun-gust se vede în viața familiei Vronski, cum se distrează și nu permise nimănui să spună vreun cuvînt împotriva lor.

— Trebuie să-i cunoști pe Anna și pe Vronski, acum l-am cunoscut mai bine și pe el, ca să-ți dai seama cît sînt de simpatici și înduioșători, spuse ea, de-acum foarte sincer, uitînd sentimentul nedeslușit de nemulțumire și stinghereală pe care îl avusese în casa lor.

XXV

Vronski și Anna, în aceleași condiții, fără să ia vreo inițiativă pentru a obține divorțul, își petrecură la țară toată vara și începutul toamnei. Luaseră amîndoi hotărîrea că nu vor pleca nicăieri ; dar, pe măsură ce trăiau mai mult singuri, amîndoi simțeau, mai ales toamna și fără musafiri, că nu vor rezista acestei vieți și că vor trebui s-o schimbe.

S-ar fi părut că nu-și puteau dori o viață mai bună : trăiau în belșug ; erau sănătoși, aveau un copil și fiecare din ei se ocupa de ceva. Rămasă fără musafiri, Anna continua să se îngrijească de felul cum arăta și citea foarte mult, și romanele, și cărțile serioase, care erau la modă. Comanda toate cărțile lăudate în ziarele și revistele străine pe care le primea, și le citea cu atenția și interesul pe care le ai numai atunci cînd te afli în singurătate. Pe lîngă asta, toate chestiunile care îl interesau pe Vronski le studia în cărți și în revistele de specialitate, așa că adeseori acesta apela direct la ea în probleme de agronomie, arhitectură, uneori chiar de creștere a cailor sau de sport. Se mira de cunoștințele, de memoria ei și, la început, îndoindu-se, dorea să i se confirme ; iar Anna găsea în cărți răspunsuri la întrebările lui și i le arăta.

Și organizarea spitalului o preocupa. Nu numai că-l ajuta, ci multe din cele ce se făceau erau gîndite de ea. Însă principala ei grijă era propria persoană, ea însăși, cît de dragă îi este lui Vronski, în ce măsură îi poate înlocui tot ceea ce el a părăsit pentru ea. Vronski prețuia această preocupare, care devenise unicul scop al vieții ei, dorința ca nu numai să-i placă, ci să-l și slujească, însă în același timp se simțea stingherit de mrejele drăgăstoase, în care ea începuse să-l încâlcească. Pe măsura trecerii timpului, pe măsură ce se vedea tot mai des încurcat în aceste mreje, el simțea tot mai mult nevoia nu să se descotorosească de ele, ci măcar să încerce să vadă dacă mrejele nu-i îngrădesc cumva libertatea. Dacă nu ar fi existat această dorință, din ce în ce mai puternică, de a fi liber, dacă nu ar fi avut parte de cîte o scenă ori de cîte ori trebuia să plece la oraș, la curse, Vronski ar fi fost pe deplin mulțumit de viața pe care o ducea. Rolul pe care și-l alesese, acela al unuiu dintre marii proprietari, din care trebuia să fie alcătuit nucleul aristocrației ruse, nu numai că se nimerise a fi întru

totul pe gustul lui, dar acum, după ce trăise astfel o jumătate de an, ajunsese să-i facă din ce în ce mai multă plăcere. Și treburile, care îl preocupau și îl absorbeau din ce în ce mai mult, mergeau de minune. În ciuda cheltuielilor uriașe cu spitalul, cu mașinile aduse din Elveția, cu vacile și cu multe altele, era sigur că nu-și risipea averea, ci și-o sporea. Acolo unde era vorba de venituri, de vânzarea pădurilor, a grânelor, a lînii, de pămîntul dat în parte, Vronski era tare ca piatra și se pricepea să țină la preț. În chestiunile administrative mari ale moșiei la care locuia și ale celorlalte moșii, se ținea de metodele cele mai simple, ferite de riscuri și era cît se poate de econom și păstrător în privința aspectelor mărunte ale gospodăriei. Cu toată șiretenia și abilitatea neamțului, care îl îndemna la investiții și îi prezenta de fiecare dată devizele în așa fel, încît mai întîi era nevoie de sume foarte mari, însă apoi, chibzuind, reieșea că se putea face același lucru cu bani mult mai puțini, obținîndu-se profit imediat, Vronski nu se lăsa antrenat. Îl asculta pe administrator, îi puneia întrebări și era de acord cu el numai atunci cînd ceea ce urma să fie comandat sau organizat era ceva foarte nou, încă nemaivăzut în Rusia, ceva ce putea trezi uimirea. În plus, se hotăra să facă cheltuieli mari numai atunci cînd avea bani disponibili și, făcînd cheltuiala respectivă, ajungea la cele mai mici amănunte și insista să primească ceea ce era mai bun în schimbul banilor săi. Așa că, după felul cum își administra moșiile, era clar că nu-și risipise, ci își sporise averea.

În luna octombrie trebuiau să aibă loc alegerile pentru funcția de mareșal al nobilimii în gubernia Kașin, unde erau moșiile lui Vronski, Sviiajski, Koznișev, Oblonski și o mică parte din moșia lui Levin.

Aceste alegeri, datorită multor împrejurări și persoanelor care luau parte la ele, atrăgeau atenția opiniei publice. Lumea vorbea mult despre ele și se pregătea în vederea lor. Persoane care locuiau la Moscova, la Petersburg și în străinătate, și nu fuseseră niciodată la alegeri, veniseră să participe.

Vronski îi promisese de mult lui Sviiajski că va veni la alegeri.

Înainte de evenimentului, Sviiajski, care îi vizita deseori la Vozdvijenskoe, veni să-l ia pe Vronski.

În ajunul acestei zile, Vronski și Anna erau cît pe ce să se certe din cauza călătoriei proiectate. Era perioada cea mai

grea, cea mai plicticoasă a toamnei la țară și de aceea Vronski, pregătindu-se de luptă, cu o expresie aspră și rece, cu care nu mai vorbise niciodată pînă atunci cu Anna, o anunță că pleacă. Dar, spre marea lui uimire, Anna primi această veste foarte calm și îl întrebă cînd se întoarce. El o privi cu atenție, neînțelegîndu-i calmul. Anna răspunse cu un zîmbet la această privire. Vronski o știa în stare să se ascundă în sine și știa că așa ceva se întîmpla atunci cînd lua o hotărîre în sinea ei, fără să-i spună și lui ce planuri are. Se temea de asta; dar ținea atît de mult să evite o scenă, încît se prefăcu și, în parte, chiar crezu sincer în ceea ce voia să creadă: în înțelepciunea ei.

— Sper că n-o să te plictisești.

— Sper, îi răspunse Anna. Ieri am primit o ladă cu cărți de la Gauthier⁵⁶. Nu, n-o să mă plictisesc.

„Dacă vrea să adopte tonul acesta, cu atît mai bine, se gîndi el, altfel ar fi același lucru.“

Și așa, fără s-o provoace la o explicație sinceră, plecă la alegeri. De la începutul relației lor, era prima dată cînd se despărțea de ea fără o explicație completă. Pe de o parte, asta îl neliniștea, pe de altă parte, găsea că așa era mai bine. „Mai întîi va fi, ca acum, ceva neclar, nescos la iveală, dar pe urmă se va obișnui. În tot cazul, pot să-i dăruiesc totul, dar nu și independența mea masculină“, se gîndi Vronski.

XXVI

În septembrie Levin se mutase la Moscova, unde Kitty trebuia să nască. Stătuse degeaba o lună întreagă la Moscova, cînd Serghei Ivanovici, care avea moșia în gubernia Kașin și era profund interesat de problema alegerilor, se pregătea să meargă la adunarea nobilimii. Îl îndemnă să meargă și pe fratele lui, care avea un vot pentru județul Selezniiov. În afară de aceasta, Levin avea de rezolvat la Kașin o chestiune foarte importantă pentru sora lui, care locuia în străinătate, privitoare la tutelă și la încasarea unor bani pentru răscumpărare.

Levin ezita, dar Kitty, care vedea că soțul ei se plictisește la Moscova și îl sfătuia să plece, comandă, fără știrea lui, o uniformă de nobil la prețul de optzeci de ruble. Și aceste optzeci de ruble, cheltuite pentru uniformă, erau motivul

principal, care îi determină călătoria lui Levin. Acesta plecă la Kașin.

Levin se afla la Kașin de șase zile, se ducea zilnic la adunare și făcea intervenții în problema surorii lui, care se tot târăgăna. Mareșalii erau cu toții ocupați cu alegerile și Levin nu putea nicidecum să obțină decizia simplă, care depindea de tutelă. Cealaltă chestiune, încasarea banilor, întâmpina și ea dificultăți. După îndelungi intervenții pentru ridicarea popririi, banii puteau fi încasați; dar notarul, un om foarte serviabil, nu-i putea elibera talonul, pentru că avea nevoie de semnătura președintelui, iar președintele, care nu-și dăduse funcția în primire, se afla la alegeri. Toată această alergătură din loc în loc, discuțiile cu oameni foarte buni și pricepuți, care înțelegeau foarte bine situația neplăcută în care se afla petiționarul, dar nu-l puteau ajuta, toate aceste eforturi, care nu dădeau nici un rezultat, îi provocau lui Levin un sentiment chinuitor, asemănător neputinței care te înciudează în vis, atunci când vrei să-ți pui la bătaie forța fizică. Avea deseori acest sentiment atunci când discuta cu avocatul său, care era un om foarte binevoitor. Acest avocat părea că face tot posibilul și că-și încordează toate puterile intelectuale ca să-l scoată pe Levin din încurcătură. „Iată ce trebuie să mai încercați, îi spunea el nu o dată, duceți-vă acolo și dincolo“, și avocatul îi alcătuia un plan întreg pentru a ocoli principiul fatal care împiedica totul. Și imediat adăuga: „Totuși, veți fi aminat; dar încercați“. Și Levin încerca, umbla pe jos și cu trăsura. Toți oamenii erau buni și amabili, dar pînă la urmă se vădea că obstacolul ocolit apărea din nou la capătul drumului și nu-l lăsa să înainteze. Pe Levin cel mai mult îl necăjea că nu înțelegea nicidecum cu cine luptă, că nu știa cine are de câștigat din faptul că această chestiune nu se mai termina. Asta părea să n-o știe nimeni; nu știa nici avocatul. Dacă Levin ar fi putut înțelege, așa cum înțelegea că într-o gară nu poți ajunge la casa de bilete decît așezîndu-te la rînd, n-ar mai fi fost necăjit și iritat; dar în privința piedicilor de care se lovea în rezolvarea problemei lui, nimeni nu-i putea explica de ce acestea există.

Însă Levin se schimbase mult de cînd se căsătorise; era răbdător și, dacă nu înțelegea de ce lucrurile stau într-un mod anume, își spunea că, fără să știe totul, nu poate să judece, că, pesemne, așa trebuie, și încerca să nu se enerveze.

Acum, fiind prezent la alegeri și luînd parte la ele, încerca de asemenea că nu judece, să nu discute în contradictoriu și, pe cît posibil, să înțeleagă problema de care, cu atîta seriozitate și pasiune, se ocupau oamenii aceia cinstiți și buni, pe care îi respecta. De cînd se însurase, Levin descoperise o mulțime de aspecte noi, serioase, care mai înainte, din cauză că le trata cu superficialitate, i se păreau neînsemnate, încît și în privința alegerilor presupunea că există un sens serios și căuta să-l afle.

Sergei Ivanovici îi explicase sensul și importanța răsturnării ce urma să aibă loc la alegeri. Mareșalul nobilimii din gubernie, în mîinile căruia, conform legii, se aflau atît de multe așezăminte publice importante – și tutelele (chiar acelea, din cauza cărora avea acum de suferit Levin), și fondurile uriașe ale nobilimii, și liceul de fete, cel de băieți și cel militar, și învățămîntul primar, conform noului regulament, și, în sfîrșit, zemstva, – mareșalul nobilimii din gubernie, Snetkov, era un nobil de modă veche, care risipise o avere uriașă, un om bun, cinstit în felul lui, dar care nu înțelegea deloc cerințele vremilor noi. În toate privințele lua partea nobilimii, se opunea fățiș extinderii învățămîntului primar, iar zemstvei, care trebuia să aibă o importanță imensă, îi atribuia un caracter de castă. În locul lui trebuia pus altcineva, un ins cu idei moderne, capabil, un om cu totul nou, iar activitatea trebuia condusă astfel încît din toate drepturile acordate nobilimii, nu ca nobilime, ci ca element al zemstvei, să se profite de toate avantajele posibile ale autoadministrării. În bogata gubernie Kașin, aflată mereu înaintea altora, acum se acumulasera atîtea forțe, încît lucrurile, conduse aici cum se cuvine, ar fi putut servi drept model pentru alte gubernii, pentru întreaga Rusie. Și de aceea alegerile aveau o importanță atît de mare. În locul lui Snetkov, aveau de gînd să-l pună ca mareșal ori pe Sviiajski, ori, și mai bine, pe Nevedovski, fost profesor universitar, un om foarte inteligent și bun prieten cu Sergei Ivanovici.

Adunarea a deschis-o guvernatorul, care le-a ținut nobililor o cuvîntare, cerînd ca alegerea în funcții să nu se facă după favoritisme, ci după merite și pentru binele patriei, adăugîndu-și speranța că distinsa nobilime din Kașin, ca și la precedentele alegeri, își va îndeplini cu sfințenie datoria și va merita astfel augusta încredere a monarhului.

Încheindu-și discursul, guvernatorul ieși din sală și nobilii, zgomotoși și însuflețiți, unii chiar entuziasmați, îl urmară și îl înconjurară în timp ce acesta își îmbrăca haina de blană și discuta prietenește cu mareșalul guberniei. Levin, dorind să înțeleagă totul și să nu scape nimic, se afla și el în mulțime și auzi cum guvernatorul spuse: „Transmiteți-i, vă rog, Mariei Ivanovna că soția mea regretă foarte mult că se duce la azil“. După asta, nobilii își îmbrăcară, veseli, hainele de blană și plecară cu toții la catedrală.

La catedrală, împreună cu ceilalți, ridicînd mîna și repetînd cuvintele protopopului, Levin jură cu strășnicie să îndeplinească tot ceea ce spera guvernatorul. Slujba bisericească întotdeauna avea influență asupra lui Levin și, cînd rosti „sărut crucea“ și se uită la mulțimea de oameni tineri și bătrîni, care repetau aceleași cuvinte, se simți emoționat.

A doua și a treia zi s-au discutat fondurile nobilimii și liceul de fete, chestiuni care, după cum i-a explicat Serghei Ivanovici, nu aveau nici o importanță, iar Levin, ocupat cu alergătura legată de treburile lui, nu le-a urmărit. A patra zi, la cancelaria gubernială, a avut loc verificarea fondurilor guberniale. Și acum, pentru prima dată, s-a produs o ciocnire între partida nouă și cea veche. Comisia, care fusese însărcinată cu verificarea sumelor, raportă adunării că fondurile erau intacte. Mareșalul nobilimii din gubernie se ridică, mulțumi nobilimii pentru încredere și lăcrimă. Nobilii îl aclamară zgomotos și îi strînseră mîna. Dar în acest timp un nobil din partida lui Serghei Ivanovici spuse că a auzit că respectiva comisie nu a inventariat fondurile, considerînd că verificarea ar fi o jignire la adresa mareșalului gubernial. Imprudent, unul dintre membrii comisiei confirmă acest lucru. Atunci un domn scund, foarte tînăr la înfățișare, dar foarte caustic, începu să spună că mareșalului gubernial i-ar fi plăcut probabil foarte mult să facă o dare de seamă în privința fondurilor și că delicatețea excesivă a membrilor comisiei îl lipsește de această satisfacție morală. Atunci membrii comisiei renunțară la declarația lor, iar Serghei Ivanovici începu să demonstreze logic că trebuie să recunoască faptul că sau au verificat fondurile, sau nu le-au verificat, și dezvoltă în amănunt această dilemă. Lui Serghei Ivanovici îi replică un flecar din partida adversă. Apoi vorbi Sviiajski, urmat de domnul caustic. Discuțiile se prelungiră mult timp, dar nu duseră la

nici un rezultat. Levin se mira de lungimea acestei dispute, mai ales pentru că, atunci cînd îl întrebă pe Serghei Ivanovici dacă bănuiește că fondurile ar fi cheltuite, acesta îi răspunse :

— O, nu ! E un om cinstit. Dar această modalitate bătrînească de administrare părintească și familială a treburilor nobilimii trebuia clătinată.

A cincea zi au avut loc alegerile mareșalilor județeni. Această zi a fost destul de furtunoasă în unele județe. În județul Selezniiov, Sviiajki a fost ales în unanimitate, fără balotaj, și în ziua aceea el a dat o masă la el acasă.

XXVII

A șasea zi era fixată alegerea mareșalului gubernial al nobilimii. Sălile mici și mari erau pline de nobili cu fel de fel de uniforme. Mulți sosiseră doar în ajunul acestei zile. Cunoscuți care nu se mai văzuseră de mult, care din Crimeea, care din Petersburg, care din străinătate, se întâlneau prin săli. La masa mareșalului nobilimii, sub portretul suveranului, se desfășurau dezbaterile.

Nobilii din sala mare și cea mică se grupaseră în funcție de interese și, după privirile ostile și suspicioase, după rumoarea vocilor, care se stingea ori de cîte ori se apropiau persoane străine, după faptul că unii, șușotind, se retrăgeau chiar și în coridorul îndepărtat, se vedea că fiecare tabără are secrete față de cealaltă. După înfățișare, nobilii se despărțiseră strict în două tagme : vechi și noi. Cei mai mulți dintre bătrîni purtau sau uniforme ieșite din modă, încheiate la toți nasturii, cu săbii și pălării, sau uniforme proprii, de pe vremea cînd slujiseră la marină, la cavalerie sau la infanterie. Uniformele nobililor vechi erau cusute după moda de altădată, cu umerii bufanți ; se vedea că erau mici, scurte în talie și strîmte, de parcă cei care le purtau ar fi crescut și nu mai încăpeau în ele. Tinerii purtau uniforme nobiliare deschise la piept, cu talia joasă și cu umerii largi, cu veste albe, sau uniforme cu gulere negru și cu lauri brodați, după modelul Ministerului de Justiție. Tot de cei tineri țineau uniforme de curteni, care împodobeau sala pe alocuri.

Însă împărțirea între tineri și bătrâni nu corespundea cu partidele. Cîțiva dintre tineri, după cum băgă Levin de seamă, făceau parte din partida veche și, dimpotrivă, cîțiva dintre nobilii cei mai bătrâni șusoteau cu Sviiajski, fiind pesemne adepți înflăcărați ai noii partide.

Levin stătea într-o sală mică, unde se fuma și se luau gustări, lîngă gruparea sa, trăgînd cu urechea la discuții și încordîndu-și în van puterile minții ca să înțeleagă ce se vorbea. Serghei Ivanovici era centrul împrejurul căruia se grupau ceilalți. Acum acesta îi asculta pe Sviiajski și pe Hliustov, mareșalul altui județ, care ținea de partidul lor. Hliustov nu era de acord să meargă cu județul său să-l roage pe Snetkov să participe la balotaj, iar Sviiajski încerca să-l convingă să facă acest lucru, în timp ce Serghei Ivanovici încuviința acest plan. Levin nu înțelegea de ce partida adversă trebuia să-l roage să participe la balotaj chiar pe mareșalul pe care voia să-l răstoarne.

Îmbrăcat în uniformă sa de șambelan și ștergîndu-se la gură cu o batistă parfumată din pînză fină, cu bordură, Stepan Arkadici, care de-abia luase o gustare și băuse ceva, se apropie de ei.

— Ocupăm poziția, spuse el, netezindu-și amîndoi favoriții, Serghei Ivanîci!

Și, trăgînd cu coada urechii la discuție, susținu opinia lui Sviiajski.

— Un județ e de-ajuns, iar Sviiajski face parte în mod evident din opoziție, spuse el niște cuvinte inteligibile pentru toți, cu excepția lui Levin.

— Cum e Kostea, mi se pare că ai prins și tu gustul, nu? adăugă el, adresîndu-i-se lui Levin și luîndu-l de braț. Levin ar fi fost și el bucuros să prindă gustul, dar nu putea înțelege despre ce era vorba și, îndepărtîndu-se cu vreo cîțiva pași de cei care vorbeau, își exprimă față de Stepan Arkadici nedumerirea în privința faptului că mareșalul gubernial trebuia rugat.

— Ah, *sancta simplicitas*! spuse Stepan Arkadici și îi explică pe scurt lui Levin despre ce era vorba.

Dacă, așa cum fusese la alegerile precedente, toate județele l-ar ruga pe mareșalul gubernial, l-ar alege cu toate bilele albe. Asta nu trebuia să se întîmple. Acum opt județe erau de acord să-l roage; însă dacă două ar renunța să-l roage,

Snetkov ar putea să refuze să participe la balotaj. Și atunci vechea partidă ar putea alege pe altcineva din rîndurile ei, dejucînd astfel calculele opoziției. Dar dacă numai un singur județ nu-l va ruga, Snetkov va candida. Chiar va obține un număr mare de voturi, va fi votat în mod intenționat și de cîțiva din opoziție, astfel încît partida adversă își va greși socotelile și, cînd va fi înaintată candidatura unuia dintre ai noștri, vor vota cu el și unii din vechea partidă.

Levin înțelese, dar nu prea bine și tocmai voia să mai pună cîteva întrebări, cînd toată lumea începu să vorbească, să facă zgomot și porni spre sala cea mare.

— Ce-i asta? Ce? Pe cine? Un mandat? Cui? Ce? Îl recuză? Nu-i mandat. Lui Flerov nu i se permite. Ce-are a face că-i urmărit de justiție? Așa oricine poate să nu fie admis. E o mîrșăvie. Legea! Toate aceste exclamații Levin le auzea din toate părțile și împreună cu toți ceilalți, care se grăbeau undeva și se temeau să nu le scape ceva, intră în sala mare și, înghesuit de nobili, se apropie de masa gubernială, la care discutau ceva cu aprindere mareșalul, Sviiajski și alți șefi.

XXVIII

Levin stătea în picioare destul de departe. Aflați lîngă el, un nobil, care respira greoi, cu horcăituri, și un altul, care scîrțîia cu pingecele groase, îl împiedicau să audă bine. De departe, nu auzea decît vocea moale a mareșalului nobilimii, apoi vocea țipătoare a domnului caustic și vocea lui Sviiajski. După cum putea el înțelege, cei trei discutau în contradictoriu despre importanța unui articol de lege și despre semnificația expresiei: *aflat sub urmărirea justiției*.

Mulțimea se dădu la o parte ca să-l lase pe Serghei Ivanovici să se apropie de masă. Așteptînd ca domnul caustic să-și termine replica, Serghei Ivanovici spuse că lui i se pare că cel mai corect ar fi să se consulte articolul respectiv de lege și îl rugă pe secretar să găsească articolul. În articol se spunea că, în caz de dezacord, trebuie să se voteze.

Serghei Ivanovici citi articolul și se apucă să explice înțelesul lui, dar deodată îl întrerupse un moșier înalt, adus de spate, cu mustața cînită, într-o uniformă scurtă, al cărei guler

îi sprijinea ceafa. Acesta se apropie de masă și, lovind cu inelul în ea, începu să țipe tare :

— Să votăm ! La bile ! N-avem ce vorbi ! La bile !

În acest moment se făcură auzite câteva voci, iar moșierul cel înalt, cu inel, îndârjindu-se din ce în ce mai mult, striga tot mai tare și mai tare. Însă nu se putea înțelege ce spunea.

Spunea același lucru pe care îl propunea Serghei Ivanovici ; dar pesemne îl ura și ura întreaga partidă a acestuia, iar acest sentiment de ură se transmise întregii sale grupări și provocă de partea cealaltă o ripostă la fel de înverșunată, deși ceva mai decentă. Se auziră strigăte și pentru câteva clipe toate se amestecară, așa încît mareșalul gubernial trebui să-i roage să facă liniște.

— La vot ! La vot ! Cine-i nobil înțelege. Ne vărsăm sângele... Încrederea monarhului... Nu vă uitați la mareșal, el nu poate să ne dea ordine... Dar nu despre asta-i vorba... Fiți buni, la bile ! E o murdărie !... Aceste strigăte îndârjite, nestăpînite se auzeau din toate părțile. Privirile și fețele erau și mai înrăite, și mai furioase decît cuvintele, exprimînd o ură de neîmpăcat. Levin nu înțelegea absolut deloc despre ce era vorba și se mira de pasiunea cu care se dezbătea problema admiterii la vot a lui Flerov, dacă aceasta trebuia sau nu rezolvată prin vot. Uita, cum mai apoi avea să-i explice Serghei Ivanovici, silogismul că pentru binele public mareșalul nobilimii trebuia răsturnat ; pentru răsturnarea mareșalului era nevoie de o majoritate de voturi ; pentru obținerea majorității de voturi trebuia să i se dea lui Flerov dreptul la vot ; pentru ca Flerov să fie recunoscut ca avînd drept la vot, era nevoie să se explice cum trebuie înțeles sensul legii.

— Un vot poate decide totul și trebuie să fii serios și consecvent, dacă vrei să contribui la binele public, încheie Serghei Ivanovici.

Dar Levin uitase acest lucru și îi era greu să-i vadă pe acești oameni respectabili, cumsecade, cuprinși de o surescitare atît de neplăcută, de răutăcioasă. Ca să scape de acest sentiment apăsător, fără să mai aștepte sfîrșitul dezbaterilor, se retrase în altă sală, unde nu era nimeni în afară de valeții de lîngă bufet. Văzîndu-i pe valeți ocupați cu frecarea vaselor și cu așezarea farfuriilor și paharelor, remarcîndu-le chipurile calme, voioase, Levin simți un neașteptat sentiment de ușurare de parcă, dintr-o cameră îmbîcsită, ar fi ieșit la aer curat.

Îi plăcu foarte mult cum un valet cu favoriții cărunți, arătându-se disprețuitor față de ceilalți, care erau tineri și îl tachinau, îi învăța cum să plieze șervețelele. Levin tocmai se pregătea să intre în discuție cu bătrînul valet, cînd secretarul tutelor nobiliare, care avea specialitatea de a-i cunoaște pe toți nobilii din gubernie după prenume și patronimic, veni să-l cheme.

— Poftiți, Konstantin Dmitrici, spuse el, vă caută fratele dumneavoastră. Se pune propunerea la vot.

Levin intră în sală, primi o bilă albă și, în urma lui Serghei Ivanovici, porni spre masa lîngă care stătea în picioare Sviiajski, cu o mină plină de importanță și ironică, strîngîndu-și barba în pumn și mirosind-o. Serghei Ivanovici își vîrî mîna în urnă, puse undeva bila lui și, făcîndu-i loc lui Levin, se opri lîngă el. Levin se apropie, dar, uitînd cu totul despre ce era vorba și fistîcîndu-se, îl întrebă pe Serghei Ivanovici unde să pună bila. Întrebase încet, în timp ce în preajma lui se vorbea, așa că spera că nimeni nu-i va auzi întrebarea. Însă cei care vorbeau au tăcut și întrebarea lui indecentă a fost auzită.

— Asta depinde de convingerea fiecăruia, îi răspunse fratele lui cu asprime.

Unii zîmbiră. Levin roși, se grăbi să-și vîre mîna sub postav și puse bila la dreapta, deoarece ținea bila în mîna dreaptă. După ce-o puse, își aminti că trebuia s-o țină în stînga și vîrî mîna, dar era prea tîrziu și el, derutat și mai tare, se retrase repede în fundul sălii.

— O sută douăzeci și șase pentru admiterea la vot! Nouăzeci și opt împotrivă! se auzi vocea secretarului, care nu pronunța sunetul „r”. Apoi răsunară rîsete: în urnă se găsiră un nasture și două nuci. Nobilul fu admis la vot și partida cea nouă învinse.

Dar vechea partidă nu se considera biruită. Levin auzi că Snetkov era rugat să candideze și văzu că un grup de nobili îl înconjurase pe mareșalul nobiliar, care le spunea ceva. Levin se apropie. Răspunzîndu-le nobililor, Snetkov vorbea despre încrederea nobililor, despre dragostea lor pentru el, pe care el n-o merită, căci nu are alt merit în afara devotamentului pentru nobilime, căreia i-a dedicat doisprezece ani de slujbă. De cîteva ori repetă: „Am slujit cît am avut puteri, cu credință și dreptate, apreciez rugămintea domniilor voastre și vă

mulțumesc“ și deodată se opri din cauza lacrimilor și ieși din sală. Lacrimile îi fuseseră poate provocate de conștiința nedreptății care i se făcea, de dragostea lui pentru nobilime sau, poate, de tensiunea situației în care se afla, simțindu-se înconjurat de dușmani, însă emoția lui li se transmise și celorlalți, cei mai mulți dintre nobili erau mișcați, iar Levin simți un fel de duiosie pentru Snetkov.

În ușă mareșalul se ciocni de Levin.

— Scuzați, scuzați, vă rog, îi spuse el ca unui necunoscut ; dar, recunoscându-l pe Levin, zîmbi timid. Lui Levin i se păru că vrea să-i spună ceva, dar nu poate din cauza tulburării. Expresia feței lui și a întregii staturi, cu uniformă, cruci de decorații și pantaloni albi cu fireturi, graba cu care mergea îi amintiră lui Levin de o jivină hăituită, care vede că nu are scăpare. Această expresie de pe chipul mareșalului era deosebit de înduioșătoare pentru Levin, deoarece chiar în ajun, în legătură cu tutela, fusese la el acasă și îl văzuse în toată măreția lui de om bun la suflet și familist. Casa mare cu mobilă veche de familie ; valetii bătrîni, nu prea elegant îmbrăcați, cam murdari, dar respectuoși, pesemne foști iobagi, care nu pleaseră de la stăpînul lor ; soția grasă, primitoare, purtînd o bonetă cu dantele și un șal turcesc, care-și dezmiarda o nepoțică frumoasă, fiica fiicei lor ; un fiu frumușel, elev în clasa a șasea, care sosise de la liceu și, revăzîndu-și tatăl, îi sărutase mîna mare ; vorbele convingătoare și blînde și gesturile stăpînului casei – toate acestea, în ajun, îi treziseră lui Levin, fără să vrea, un sentiment de respect și de simpatie. Acum, acest bătrîn i se părea lui Levin amărît și vrednic de milă și el simți nevoia să-i spună ceva plăcut.

— Deci, sînteți din nou mareșalul nostru, spuse el.

— Mă îndoiesc, îi răspunse mareșalul, uitîndu-se speriat împrejur. Am obosit, sînt bătrîn de-acum. Se găsesc oameni mai vrednici și mai tineri decît mine, să slujească ei.

Și mareșalul dispăru pe o ușă laterală.

Sosi momentul cel mai solemn. Imediat trebuia să se treacă la vot. Șefii celor două partide număraseră pe degete bilele albe și negre.

Disputa în legătură cu Flerov îi oferise noii partide nu numai un vot în plus, cel al lui Flerov, ci și posibilitatea de a cîștiga timp, deoarece puteau fi aduși trei nobili, care, prin uneltirile partidei vechi, fuseseră împiedicați să participe la

alegeri. Doi dintre ei, avînd slăbiciunea băuturii, fuseseră îmbătați turtă de acoliții lui Snetkov, iar celui de-al treilea i se furase uniforma.

Aflînd asta, partida nouă reușise, în timp ce se discuta cazul lui Flerov, să-și trimită oamenii cu birja ca să-l echipeze pe cel rămas fără uniformă și, dintre cei doi beți, să aducă unul la adunare.

— Pe unul l-am adus, i-am turnat apă în cap, spuse moșierul care plecase după acesta, apropiindu-se de Sviiajski. E amețit, dar merge.

— Nu-i foarte beat, n-o să cadă? întrebă Sviiajski, clătînd din cap.

— Nu, se ține bine. Numai să nu-l îmbete aici din nou. I-am spus bufetierului să nu-i dea de băut nici în ruptul capului.

XXIX

Sala îngustă, în care se luau gustări și se fuma, era plină de nobili. Emoția creștea mereu și pe toate chipurile se citea neliniștea. Cei mai alarmați erau șefii, care știau toate amănuntele și socoteala tuturor bilelor. Ei erau conducătorii înfruntării ce urma să înceapă. Ceilalți, ca soldații de rînd înaintea bătăliei, cu toate că se pregăteau și ei de luptă, căutau deocamdată să se distreze. Unii gustau cîte ceva, stînd în picioare sau așezați la masă; alții, fumînd țigări de foi, umblau încoace și încolo prin camera lungă și discutau cu amicii pe care nu-i mai văzuseră de mult.

Lui Levin nu-i era foame și nu fuma; nu voia să se alăture grupului său, adică lui Serghei Ivanovici, Stepan Arkadici, Sviiajski și celorlalți, pentru că între ei, purtînd o discuție însuflețită, stătea Vronski, în uniformă de *stallmeister*⁵⁷. Încă din ziua precedentă Levin îl văzuse la alegeri și îl ocolise stăruitor, pentru că nu voia să-l întâlnească. Se duse la fereastră și se așeză, uitîndu-se la grupuri și trăgînd cu urechea la ceea ce se vorbea împrejurul lui. Se simțea trist mai ales pentru că toți, așa cum vedea, erau vioi, îngrijorați și ocupați și numai el și un bătrînel știrb, în uniformă de marină, care

se așezase lângă el și molfăia din buze, n-aveau nici un interes și nu știau ce să facă.

— Ce mai potlogar! I-am spus, dar ți-ai găsit! Vezi să nu! În trei ani n-a fost în stare să adune! spunea, energic, un moșier scund, adus de spate, cu părul pomădat, care îi cădea peste gulerul brodat al uniformei, în timp ce bătea tare în dușumea cu tocurele cizmelor noi, pesemne încălțate special pentru alegeri. Și, aruncându-i o privire nemulțumită lui Levin, moșierul se răsuci brusc.

— Da, treaba nu-i curată, asta așa-i, spuse, cu voce subțire, un moșier mic de statură.

În urma lor, mai mulți moșieri, care înconjurau un general gras, se apropiară în grabă de Levin. Pesemne, căutau un loc unde să stea de vorbă fără să fie auziți.

— Cum îndrăznește să spună că am poruncit să i se fure pantalonii! Cred că i-a băut. Mă doare în cot de el și de titlul lui de prinț. Să nu îndrăznească să-mi vorbească așa, e o porcărie!

— Păi dați-mi voie! Ei se bazează pe articol, se vorbea în alt grup, soția trebuie trecută ca nobilă.

— Nu mai pot eu de articol! Eu vorbesc din suflet. De aceea sîntem nobili și aristocrați. Să avem încredere.

— Excelență, să mergem, *fine champagne*.

Alt grup se ținea scai de un nobil care striga ceva în gura mare: era unul dintre cei trei care fuseseră îmbățați.

— Am sfătuit-o întotdeauna pe Maria Semionovna să dea în arendă, pentru că nu cîștigă nimic, spuse, cu voce plăcută, un moșier cu mustățile cărunte, îmbrăcat într-o uniformă de colonel din vechiul stat-major. Era moșierul pe care Levin îl întâlnise la Sviiajski. Îl recunoscuse de îndată. Și moșierul se uită lung la Levin, după care cei doi se salutară.

— Îmi pare foarte bine! Cum să nu! Îmi amintesc foarte bine. Ne-am cunoscut anul trecut, la Nikolai Ivanovici, marelui nostru.

— Ei, cum vă mai merge gospodăria? îl întrebă Levin.

— Păi tot așa, în pierdere, îi răspunse moșierul, oprindu-se lângă el, cu un zîmbet resemnat, dar cu o expresie de calm și de convingere că așa trebuie să stea lucrurile. Dar dumneavoastră cum de-ați nimerit în gubernia noastră? întrebă el. Ați venit să luați parte la *coup d'état**? adăugă

* Lovitură de stat (fr.)

moșierul, pronunțînd apăsător, dar rău aceste cuvinte franțuzești. Toată Rusia a venit aici: și șambelani, și unii care aproape sînt miniștri. Arată spre statura impozantă a lui Stepan Arkadici, îmbrăcat în pantaloni albi și uniformă de șambelan, care se plimba cu un general.

— Trebuie să vă mărturisesc că înțeleg foarte puțin importanța alegerilor nobiliare, zise Levin.

Moșierul se uită la el.

— Păi ce-i de înțeles în asta? N-au nici o importanță. E o instituție desuetă, care își continuă existența doar din inerție. Uitați-vă: numai uniforme — și asta vă spune că e o adunare de judecători de pace, de membri permanenți și așa mai departe, dar nu de nobili.

— Atunci, dumneavoastră de ce ați venit? îl întrebă Levin.

— Din obișnuință, una la mînă. Apoi, trebuie să-mi mențin relațiile. E un fel de obligație morală. Și pe urmă, dacă-i să spun adevărul, am un interes. Ginerele meu dorește să fie ales membru permanent. Sînt oameni săraci, are nevoie de susținere. Dar acești domni de ce au venit? întrebă el, arătînd spre domnul caustic, care vorbea la masa mareșalului.

— Ei sînt noua generație de nobili.

— Se poate să fie nouă. Dar nu de nobili. Sînt agricultori, iar noi sîntem moșieri. Ca nobili, se sinucid singuri.

— Dar spuneți că e o instituție desuetă.

— O fi ea desuetă, dar trebuie s-o tratăm cu mai mult respect. Pe Snetkov, de pildă... Buni sau răi, noi am crescut timp de-o mie de ani. Știți dumneavoastră, vreți să faceți o grădină în fața casei, s-o proiectați, dar în locul acela crește un copac de o sută de ani. Deși e noduros și bătrîn, totuși, de dragul straturilor de flori, n-o să-l tăiați pe bătrîn și o să proiectați din nou straturile în așa fel, încît să vă folosiți de copac. Că doar nu crește într-un an, spuse el cu prudență și schimbă de îndată discuția. Ei bine, dar gospodăria dumneavoastră cum merge?

— Rău. Vreo cinci procente.

— Da, dar pe dumneavoastră nu vă puneți la socoteală. Munca dumneavoastră nu face nimic? Am să vă spun cum e la mine. Înainte, cînd nu mă ocupam de moșie, primeam la slujbă trei mii. Acum muncesc mai mult decît la slujbă și, la fel ca dumneavoastră, mă aleg cu cinci procente și-i mai și mulțumesc Domnului. Muncesc degeaba.

— Atunci de ce mai munciți, dacă n-aveți decît pierderi?

— Păi muncești! Ce să faci? Obişnuința și știi că așa se cuvine. Vă mai spun și altceva, continuă moșierul, sprijinindu-se de fereastră și dîndu-și drumul la gură, fiul meu n-are nici un chef de moșie. Pesemne că va fi om învățat. Așa că n-o să aibă cine duce mai departe. Și n-ai ce face. Anul acesta am sădit o grădină.

— Da, da, spuse Levin, e foarte adevărat ce spuneți. Simt mereu că nu ajung la nici un capăt cu gospodăria mea, însă faci... Simți un fel de obligație față de pămînt.

— Iată ce-o să vă spun, continuă moșierul. Un vecin, care-i negustor, a venit la mine. Ne-am plimbat prin gospodărie, prin grădină. „Nu, zice, Stepan Vasilievici, toate merg bine la dumneavoastră, dar grădina-i în paragină.” Însă grădina mea-i în regulă. „După mîntea mea, teii ăștia i-aș tăia. Numai să fie în sevă. Căci aveți o mie de tei și din fiecare ies cîte două scînduri bune. Iar acum scîndura de tei e la preț. Aș face și bîrne din lemn de tei.”

— Și cu banii ăștia, negustorul ar cumpăra vite sau pămînt pe nimica toată și l-ar da țăranilor în arendă, continuă Levin ideea zîmbind, ca unul care pesemne se lovise și el de multe ori de asemenea socoteli. Și va face avere. Iar dumneavoastră și eu – numai de-ar da Domnul să păstrăm ce-i al nostru și să lăsăm moștenire copiilor.

— Am auzit că v-ați însurat, așa-i? întrebă moșierul.

— Da, îi răspunse Levin cu o mulțumire mîndră. Da, e ciudată, continuă el. Trăim așa, fără nici un calcul, ca și cum am fi puși, precum vestalele antice, să păzim cine știe ce foc.

Moșierul zîmbi pe sub mustățile albe.

— Și printre noi există unii, cum ar fi amicul nostru Nikolai Ivanîci sau contele Vronski, stabilit aici de curînd, care vor să facă agronomie industrială; dar asta, pînă acum, în afară de risipirea capitalului, nu duce la nimic.

— Dar de ce nu procedăm ca negustorii? De ce nu tăiem parcurile ca să facem scînduri? întrebă Levin, revenind la gîndul care îl uimise.

— Păi, așa cum spuneți dumneavoastră, păzim focul. Ce fac negustorii nu e o treabă demnă de un nobil. Iar treaba noastră de nobili nu se face aici, la alegeri, ci acolo, la locul nostru. Există și un anumit instinct de castă, ce trebuie și ce nu trebuie să facem. Mă uit cîteodată la țărani: cînd mujicul

e vrednic se repede să ia în arendă cât pământ poate lucra. Oricît de rău ar fi pământul, tot îl ară. Și tot fără nici un calcul. De-a dreptul în pierdere.

— Așa sîntem și noi, spuse Levin Îmi pare foarte, foarte bine să vă reîntîlnesc, adăugă el, văzînd că Sviiajski se apropie de el.

— Acum ne-am întîlnit prima dată după ce ne-am cunoscut la dumneavoastră, spuse moșierul, și ne-am luat cu vorba.

— Deci, ați ocărît noua stare de lucruri ? întrebă zîmbind Sviiajski.

— Cam așa ceva.

— Ne-am ușurat sufletul.

XXX

Sviiajski îl luă pe Levin de braț și-l duse la grupul lor.

Acum nu-l mai putea evita pe Vronski. Stătea alături de Stepan Arkadici și Serghei Ivanovici și se uita drept spre Levin, care se apropia.

— Îmi pare foarte bine. Mi se pare, am avut plăcerea să vă întîlnesc la... la prințesa Șcerbațkaia, spuse Vronski, întinzîndu-i mîna lui Levin.

— Da, țin minte foarte bine întîlnirea noastră, îi replică Levin și imediat se întoarse spre fratele său și începu să discute cu el.

Zîmbind ușor, Vronski continuă să converseze cu Sviiajski, neavînd pesemne nici o intenție să intre în vorbă cu Levin ; dar acesta, vorbind cu fratele lui, se uita mereu la Vronski, gîndindu-se la ce anume ar putea să spună ca să-și îndrepte grosolănia.

— Acum de cine depind lucrurile ? întrebă Levin, întorcînd capul spre Sviiajski și Vronski.

— De Snetkov. E nevoie sau să refuze, sau să accepte, îi răspunse Sviiajski.

— Și ce a făcut, a acceptat sau nu ?

— Aici e aici, că n-a zis nici da, nici nu, spuse Vronski.

— Și dacă refuză, cine candidează ? întrebă Levin, privindu-l pe Vronski.

— Cine vrea, răspunse Sviiajski.

— Dumneavoastră candidați? întrebă Levin.

— Oricare altul, numai nu eu, îi răspunse Sviiajski fîstîcîndu-se și aruncînd o privire speriată către domnul caustic, care stătea alături de Serghei Ivanovici.

— Atunci cine? Nevedovski? întrebă Levin, simțînd că face o confuzie.

Dar nimerise și mai rău. Nevedovski și Sviiajski erau doi dintre candidați.

— Eu în nici un caz, spuse domnul caustic.

Acesta era chiar Nevedovski. Sviiajski îi făcu cunoștință cu Levin.

— Ce, a început să te pasioneze și pe tine? întrebă Stepan Arkadici, făcîndu-i lui Vronski cu ochiul E ca la curse. Se poate paria.

— Da, ajunge să te pasioneze, spuse Vronski. Și, dacă te-ai apucat de treaba asta, vrei s-o duci pînă la capăt. E o luptă! adăugă el, încruntîndu-se și strîngîndu-și fălcile puternice.

— Ce priceput e Sviiajski! Toate-s clare la el.

— Da, da, spuse Vronski distrat.

Intervenî un moment de tăcere, în timpul căruia Vronski, pentru că trebuia să se uite la cineva, se uită la Levin, la picioarele, la uniforma, apoi la fața lui și, observîndu-i ochii posomorîți, îndreptați către el, spuse doar ca să spună ceva:

— Cum se face că dumneavoastră, care locuiți permanent la țară, nu sînteți judecător de pace? Nu purtați uniformă de judecător de pace.

— Fiindcă eu cred că judecătoria de pace este o instituție prostească, îi răspunse posomorît Levin, care aștepta tot timpul un prilej să intre în vorbă cu Vronski, pentru a-și îndrepta grosolănia cu care se comportase la prima lor întîlnire.

— Eu am altă părere, cu totul opusă, îi replică Vronski, calm, dar un pic surprins.

— E o jucărie, îl întrerupse Levin. N-avem nevoie de judecători de pace. Timp de opt ani, eu unul n-am avut nici un proces. Iar cel pe care l-am avut a fost rezolvat pe dos. Judecătorul de pace e la patruzeci de verste de mine. Pentru un proces de două ruble trebuie să trimit un avocat, care mă costă cincizeci.

Și povesti cum un țăran a furat niște făină de la un morar și cînd morarul l-a dat de gol, țăranul l-a dat în judecată

pentru calomnie. Toate acestea erau anapoda și prostestși și Levin, în timp ce vorbea, simțea că așa stăteau lucrurile.

— Ah, spuse Stepan Arkadici cu surîsul lui dulceag. Totuși, să mergem, mi se pare că se votează...

Și se despărțiră.

— Nu pricep, spuse Serghei Ivanovici, care remarcase ieșirea nepotrivită a fratelui său, nu pricep cum poți fi atât de lipsit de orice tact politic. Uite ce ne lipsește nouă, rușilor. Mareșalul gubernial este adversarul nostru, tu ești *ami cochon** cu el și îl rogi să candideze. Iar contele Vronski... n-am să-mi fac un prieten din el; m-a invitat la masă, dar n-o să mă duc; dar e unul dintre ai noștri, de ce să-ți faci un dușman din el? Și apoi, îl întrebi pe Nevedovski dacă are de gând să candideze. Așa ceva nu se face.

— Ah, nu înțeleg nimic! Și toate astea-s fleacuri, îi răs-punse Levin mohorît.

— Spui că-s fleacuri, dar te amesteci și faci boacăn.

Levin tăcu. Intrară amîndoi în sala cea mare.

Mareșalul gubernial, cu toate că adulmecase că i se pre-gătea un renghi și cu toate că nu-l rugase toată lumea, se hotărîse totuși să candideze. Toată sala tăcu, secretarul anunță în auzul tuturor că pentru funcția de mareșal gubernial candidează Mihail Stepanovici Snetkov, căpitan în cava-leria de gardă.

Mareșalii județeni, ducînd farfurioarele cu bile, veniră de la mesele lor la masa cea mare a guberniei, după care începură alegerile.

— Pune-o la dreapta, îi șopti Stepan Arkadici lui Levin, cînd acesta, împreună cu fratele lui, se apropie de masă în urma mareșalului. Dar acum Levin uitase socotelile care i se explicaseră și se temea ca nu cumva Stepan Arkadici să fi greșit, spunîndu-i „la dreapta“. Doar Snetkov era adversarul lor. Apropiindu-se de urnă, ținea bila în mîna dreaptă, dar, crezînd că a greșit, cînd era de-acum aproape, mută bila în stînga și pesemne că o puse în partea stîngă. Un expert într-ale alegerilor, care stătea lîngă urnă și numai după miș-carea cotului își dădea seama unde pune fiecare bila, făcu o grimasă de nemulțumire. Nu avea cu ce să-și exerseze pers-picacitatea.

* Prieten la cataramă (fr.)

Toți tăcură, se auzea doar cum se numără bilele. Apoi o voce singuratică anunță numărul voturilor pentru și împotrivă.

Mareșalul fusese ales cu o mare majoritate de voturi. În sală se făcu zarvă și toată lumea porni iute spre ușă. Snetkov intră și nobilii îl înconjurară, felicitându-l.

— Ei, acum s-a terminat? îl întrebă Levin pe Serghei Ivanovici.

— De-abia începe, îi răspunse zîbind Sviiajski, în locul lui Serghei Ivanovici. Contracandidatul ar putea primi mai multe voturi.

Levin uitase din nou cu totul de asta. Își aminti de-abia acum că la mijloc era o subtilitate, dar n-avea chef să-și aducă aminte în ce consta aceasta. I se urîse și voia să scape de înghesuială.

Întrucît nimeni nu-i acorda nici o atenție și se părea că nimeni n-are nevoie de el, se strecură neobservat în sala mică, acolo unde se luau gustările, și simți o mare ușurare, văzîndu-i din nou pe valeți. Valetul cel bătrîn îi propuse să mănînce ceva și Levin acceptă. După ce mîncă o pîrjoală cu fasole și după ce discută cu valetul despre moșierii de altădată, Levin, nedorind să revină în sala mare, unde se simțea atît de stîngherit, dădu o raită pe la balcon.

Balconul era plin de doamne bine îmbrăcate, care se aplecau peste balustradă și se străduiau să nu piardă nici un cuvînt din discuțiile de jos. Pe lîngă doamne stăteau jos și în picioare avocați eleganți, profesori de liceu cu ochelari și ofițeri. Peste tot se vorbea despre alegeri și despre faptul că mareșalul era sleit de puteri, toți fiind de părere că dezbaterele erau foarte reușite; într-un grup, Levin auzi laude la adresa fratelui său. O doamnă îi spunea unui avocat:

— Ce bucuroasă sînt că l-am ascultat pe Koznîșev! Merita să rabd de foame. O minunăție! Cîtă claritate! Și s-a auzit totul! La judecătoria dumneavoastră nu vorbește nimeni așa. Numai Maidel, dar nici pe departe cu atîta elocvență.

Găsind un loc liber lîngă balustradă, Levin se aplecă în afară și începu să se uite și să asculte.

Toți nobilii ședeau grupați pe județe, grupurile fiind despărțite de niște paravane. În mijlocul sălii, stătea în picioare un ins îmbrăcat în uniformă și, cu voce subțire și puternică, anunța:

— La funcția de mareșal gubernial al nobilimii candidează Evgheni Ivanovici Apuhtin, căpitan-secund de cavalerie !

Se făcu o liniște de mormînt, după care se auzi o voce slabă de bătrîn :

— S-a retras !

— Candidează Piotr Ivanovici Bol, consilier de curte, anunță iarăși glasul.

— S-a retras ! se auzi o voce tinerească, stridentă. Procedura se reluă și iarăși se auzi : „S-a retras“ : Așa ținu aproape o oră. Sprijinit cu coatele de balustradă, Levin privea și asculta. La început se miră și voi să înțeleagă ce însemnau toate acestea ; apoi, convingîndu-se că nu poate pricepe, începu să se plictisească. Mai tîrziu, amintindu-și surescitarea și înrăirea pe care le văzuse pe toate chipurile, se simți trist : se hotărî să plece și coborî. Trecînd prin vestibulul balconului, văzu un licean posomorît, cu ochii puchinoși, care umbla încoace și încolo. Pe scară, din direcția opusă, se întîlni cu o pereche : o doamnă, alergînd repede pe tocurele ei înalte, și un sprinten substituit de procuror.

— V-am spus că n-o să întîrziati, spuse procurorul, în timp ce Levin se dădu deoparte, făcîndu-i doamnei loc să treacă.

Levin tocmai cobora scara de la ieșire și scotea din buzunarul vestei numărul de la garderobă, unde avea haina de blană, cînd secretarul îl prinse din urmă.

— Poftiți înăuntru, Konstantin Dmitrici, se votează.

Se vota candidatura lui Nevedovski, care refuzase cu atîta hotărîre.

Levin se apropie de ușa sălii ; aceasta era încuiată. Secretarul bătui, ușa se deschise și pe lîngă Levin se înghesuiră să iasă doi moșieri roșii la față.

— Nu mai pot, spuse unul dintre ei, care avea chipul de-a dreptul stacojiu.

În urma moșierului, mareșalul gubernial își scoase capul prin ușa întredeschisă. Arăta groaznic din pricina oboselii și a spaimei.

— Ți-am spus să nu lași pe nimeni să iasă ! strigă el la paznic.

— Am deschis ca să intre, Excelență !

— Dumnezeuule ! făcu mareșalul gubernial și, oftînd din greu, călcînd obosit cu picioarele strînse în pantalonii albi, cu capul în pămînt, porni prin mijlocul sălii spre masa cea mare.

Așa cum se mizase, Nevedovski avu parte de voturi în plus și se văzu ales mareșal gubernial. Mulți erau bucuroși, mulți erau mulțumiți, fericiți, mulți erau încântați, mulți erau nemulțumiți și nefericiți. Fostul mareșal gubernial era cuprins de o disperare, pe care nu și-o putea ascunde. Când Nevedovski porni spre ușă, mulțimea îl înconjură și îl urmă cu entuziasm, așa cum îl urmăse în prima zi pe guvernator, care deschisese adunarea, și așa cum îl urmăse pe Snetkov, după primul scrutin.

XXXI

În ziua aceea mareșalul gubernial nou ales și mulți membri ai partidei triumfătoare luară masa la Vronski.

Vronski venise la alegeri și pentru că se plictisea la moșie, și pentru că trebuia să-i arate Annei că are dreptul să fie liber, și pentru a se achita de Sviiajski, susținându-l la alegeri, pentru că acesta se zbatuse pentru el la alegerile în zemstvă, și, mai ales, pentru a-și îndeplini cu strictețe obligațiile situației sale de nobil și proprietar de pământ, pe care și-o asumase. Dar nu se așteptase nicidecum ca alegerile să-l intereseze într-atât de mult, să-l pasioneze, iar el să poată face totul atât de bine. Era o persoană cu totul nouă în cercul nobililor dar, în mod evident, avea succes și nu greșea atunci când își spunea că ajunsese de-acum să se bucure de influență printre nobili. La această influență contribuiau: bogăția și numele lui; locuința splendidă de la oraș, pe care i-o cedase un vechi amic, Șirkov, care se ocupa de afaceri financiare și întemeiase la Kașin o bancă înfloritoare; excelentul bucătar al lui Vronski, adus de la moșie; prietenia cu guvernatorul, care îi era camarad și încă un camarad pe care Vronski îl proteja; și mai presus de toate – purtarea simplă, egală față de toată lumea, îi făcuse pe cei mai mulți dintre nobili să-și schimbe părerea despre pretinsa lui mândrie. Simțea și singur că, în afară de acest domn zănatic, însurat cu Kitty Șcerbațkaia, care, *à propos de bottes**, cu o răutate ridicolă, îi turnase o mulțime de prostii deplasate, fiecare nobil cu care

* Hodoronc-tronc (fr.)

facea cunoștință devenea partizanul lui. Vedea limpede că și ceilalți recunoșteau că succesul lui Nevedovski depinsese foarte mult de el. Și acum, la masa lui, sărbătorind succesul lui Nevedovski, încerca un sentiment plăcut pentru triumful alesului său. Alegerile îl captivaseră pînă într-atît, încît, dacă peste trei ani va fi înșurat, se gîndea să candideze, așa cum, după ce cîștiga un premiu prin intermediul jocheului, avea chef să concureze el însuși.

Acum se sărbătorea victoria jocheului. Vronski stătea în capul mesei, în dreapta lui îl avea pe tînărul guvernator, general de suită. Pentru toți acesta era stăpînul guberniei, care deschisese solemn alegerile, care ținuse o cuvîntare și, așa cum văzuse Vronski, trezise în unii și respect, dar și slugărnicie; pentru Vronski, el era Maslov Katka, așa îi era porecla la Corpul Pajilor, un camarad care se fisticea în fața lui și pe care Vronski se străduia *mettre à son aise**. În stînga stătea Nevedovski, cu fața lui tinerească, imperturbabilă și caustică. Cu el, Vronski se purta simplu și respectuos.

Sviiajski își suporta cu voioșie insuccesul. Pentru el nici măcar nu era un insucces, așa cum spuse el însuși, cu pocalul în mînă, adresîndu-i-se lui Nevedovski: nu se putea găsi un reprezentant mai bun al noii direcții pe care trebuia s-o urmeze nobilimea. Și de aceea toți oamenii onești, continuă el, erau de partea succesului din ziua aceea și îl sărbătoreau.

Stepan Arkadici era și el bucuros că-și petrecuse bine timpul și că toți erau mulțumiți. În timpul dineului excelent se amintiră cîteva episoade ale alegerilor. Sviiajski imită cu mult haz cuvîntarea lacrimogenă a fostului mareșal și făcu remarca, adresîndu-i-se lui Nevedovski, că Excelența sa va trebui să găsească o altă modalitate, mai complexă decît lacrimile, prin care să se verifice fondurile. Alt nobil glumeț povesti că fuseseră angajați valeți cu ciorapi pentru balul mareșalului gubernial și că acum aceștia vor trebui trimiși înapoi, dacă noul mareșal nu va da un bal cu valeți încălțați cu ciorapi.

În timpul mesei, adresîndu-se lui Nevedovski, invitații îi spuneau mereu: „mareșalul nostru gubernial“ sau „Excelență“.

I se spunea așa cu aceeași plăcere cu care unei femei tinere i se spune „madame“ și se adaugă numele soțului. Nevedovski se prefăcea că acest titlu nu numai că îi este indiferent, dar și

* Să-l încurajeze (fr.)

că îl disprețuiește, însă se vedea limpede că-i fericit și se stăpînește cu greu să nu-și dea pe față încîntarea, care ar fi fost cu totul nelalocul ei în mediul nou, liberal, în care se aflau cu toții.

În timpul dineului se expediară cîteva telegrame unor persoane interesate de desfășurarea alegerilor. Și Stepan Arkadici, care se simțea foarte bine, îi trimise Dariai Aleksandrovna o telegramă cu următorul conținut: „Nevedovski ales cu douăsprezece voturi. Felicitări. Anunță“. O dictă cu voce tare, făcînd remarca: „Trebuie să se bucure și ei“. Primind depeșa, Daria Aleksandrovna oftă cu gîndul la rubla cheltuită cu telegrama și înțelese că totul se întîmplase la sfîrșitul unui banchet. Știa că Stiva, după o masă bună, avea slăbiciunea să „*faire jouer le télégraphe*“*.

Pe lîngă masa excelentă și vinurile, care nu proveneau din podgoriile rusești, ci fuseseră aduse din străinătate, gata îmbuteliată, totul era de bun gust, simplu și vesel. Cercul de douăzeci de invitați fusese selectat de Sviiajski și era alcătuit din oameni ce împărtășeau aceleași idei liberale, implicați de curînd în viața publică și totodată spirituali și distinși. Jumătate în glumă, jumătate în serios, rostiră toasturi și pentru noul mareșal gubernial, și pentru guvernator, și pentru directorul băncii, și pentru „dragul nostru amfitrion“.

Vronski era mulțumit. Nu se așteptase deloc să găsească în provincie o atmosferă atît de drăguță.

La sfîrșitul dineului veselie sporî și mai mult. Guvernatorul îl rugă pe Vronski să meargă la concertul dat în folosul *confreriei*, organizat de soția lui, care dorea să-l cunoască.

— Va fi un bal și o s-o vezi pe cea mai frumoasă dintre femeile de aici. O să fie într-adevăr nemaipomenit.

— *Not in my line*, răspunse Vronski, căruia îi plăcea această expresie, dar zîmbi și promise că va veni.

Înainte de a se ridica de la masă, cînd toți își aprinseseră țigările, valetul îi aduse lui Vronski o scrisoare pe tavă.

— De la Vozdvijenskoe, cu un curier, spuse el cu o mină plină de importanță.

— Ce bine seamănă cu Sventițki, substitutul de procuror, spuse despre valet, în franțuzește, unul dintre musafiri, în timp ce Vronski, încruntîndu-se, citea scrisoarea.

* Să facă abuz de telegraf (fr.)

Scrisoarea era de la Anna. Încă înainte de a o citi, Vronski îi ştia conţinutul. Gîndindu-se că alegerile se vor termina în cinci zile, îi promisese că se va întoarce vineri. Acum era sîmbătă şi el ştia că scrisoarea cuprindea reproşuri pentru că nu se întorsese la timp. Probabil că Anna încă nu primise scrisoarea pe care i-o trimisese în ajun.

Conţinutul era cel la care se aştepta, dar forma avea ceva neaşteptat şi neplăcut. „Annie e foarte bolnavă, doctorul spune că poate să aibă pneumonie. Sînt singură şi îmi pierd capul. Prinţesa Varvara mă încurcă, în loc să mă ajute. Te-am aşteptat alaltăieri, ieri şi acum trimit un om să afle unde eşti şi ce faci. Am vrut să vin eu însămi, dar m-am răzgîndit, ştiind că nu ţi-ar face plăcere. Dă-mi un răspuns, oricare, ca să ştiu ce să fac.“

Copilul e bolnav şi ea ar fi vrut să vină. Copilul e bolnav şi ea adoptă tonul acesta agresiv.

Veselia nevinovată de la alegeri şi dragostea sumbră, împovărătoare, la care trebuia să se întoarcă, îl uimiră pe Vronski prin contrastul dintre ele. Dar trebuia să se întoarcă, aşa că plecă în aceeaşi noapte, cu primul tren.

XXXII

Înainte de plecării lui Vronski la alegeri, gîndindu-se că scenele, care se repetau între ei la fiecare plecare a lui, nu pot decît să-l înstrăineze, în loc să-l apropie de ea, Anna se hotărîse să facă toate eforturile pentru a trece cu calm peste despărţirea de el. Dar privirea rece, aspră a ochilor săi din clipa în care venise s-o anunţe că pleacă, o jignise şi calmul îi fusese spulberat încă înainte de plecarea lui.

Meditînd apoi în singurătate la această privire, care exprima dreptul lui la libertate, ea ajunsese, ca întotdeauna, la aceeaşi concluzie, la conştiinţa propriei înjosiri. „El are dreptul să plece cînd şi unde vrea. Nu numai să plece, dar şi să mă lase singură. El are toate drepturile, iar eu n-am nici unul. Dar, ştiind acest lucru, nu trebuia s-o facă. Totuşi, ce a făcut?... S-a uitat la mine cu o expresie rece, aspră. Desigur, e ceva vag, imperceptibil, dar aşa ceva nu s-a mai întîmplat

pînă acum și privirea asta spune multe, se gîndea Anna. Privirea asta arată că începe răcirea.“

Și, cu toate că se convinsese că începe răcirea, nu avea totuși ce face, nu-și putea schimba în nici un fel atitudinea față de el. La fel ca și mai înainte, nu putea să-l păstreze decît prin iubirea și prin farmecul ei. Și tot la fel ca mai înainte, numai cu ocupațiile de peste zi și noaptea cu morfina putea să-și înăbușe gîndurile teribile despre ceea ce s-ar întîmpla cu ea, dacă Vronski ar înceta s-o iubească. Ce-i drept, mai avea o soluție : să nu-l rețină (pentru asta nu-și dorea nimic altceva, decît dragostea lui), ci să se apropie de el, să-l pună în situația de a nu putea s-o părăsească. Această situație era divorțul și căsătoria. Și începu să-și dorească acest lucru și se hotărî să accepte de îndată ce el sau Stiva vor aduce vorba despre asta.

Cu aceste gînduri își petrecu fără el cinci zile, atîtea cîte trebuia să lipsească.

Plimbările, discuțiile cu prințesa Varvara, vizitarea spitalului, și mai ales cărțile, citite una după alta, îi ocupară timpul. Dar în ziua a șasea, cînd vizitiul se întoarse fără el de la gară, Anna simți că nu mai poate să-și înăbușe gîndurile despre el și despre ceea ce face acolo. Chiar atunci fetița se îmbolnăvi. Anna se apucă s-o îngrijească, dar nici această ocupație nu o făcu să uite, mai ales că boala nu era primejdioasă. Oricît se străduia, nu putea iubi această fetiță și nu era în stare să se prefacă. În seara acelei zile, rămînînd singură, Anna începu să se teamă atît de mult pentru el, încît se hotărî să plece în oraș, dar, după ce se gîndi mai bine, îi scrisese scrisoarea aceea contradictorie, pe care o primise Vronski, și, fără s-o recitească, i-o trimise printr-un curier. A doua zi de dimineată primi scrisoarea lui și se căi de a ei. Aștepta cu groază repetarea acelei priviri aspre, pe care el i-o aruncase la plecare, mai ales cînd va afla că boala fetiței nu fusese gravă. Totuși, era bucuroasă că îi scrisese. Acum, zicîndu-și că el o va resimți ca pe o povară, că va renunța cu părere de rău la libertatea lui ca să se întoarcă la ea, Anna se bucura totuși de faptul că Vronski se va întoarce. N-are decît s-o resimtă ca pe o povară, dar va fi aici, cu ea, astfel încît ea să-l vadă, să-i știe fiecare mișcare.

Anna ședea în salon, sub lampă, cu o nouă carte de Taine, trăgînd cu urechea la vuietul vîntului de afară și așteptînd în fiecare clipă sosirea trăsुरii. De cîteva ori i se păruse că aude

huruitul roților, dar se înșelase; în sfârșit, auzi nu numai zgomotul roților, ci și strigătul vizitiului și un tropăit surd sub peristil. Pînă și prințesa Varvara, care făcea pasiențe, îi confirmă acest lucru și Anna, îmbujorîndu-se, se ridică, dar, în loc să coboare la catul de jos, cum făcuse de două ori pînă atunci, se opri. I se făcuse deodată rușine pentru minciuna ei, dar cel mai mult se temea de felul cum o va primi Vronski. Sentimentul de jignire îi trecuse; se temea doar de expresia nemulțumirii lui. Își aminti că fetița era bine sănătoasă de două zile. Annei îi era chiar necaz pe ea, pentru că se făcuse bine chiar în ziua cînd trimisese scrisoarea. Apoi își aminti de el, că este aici cu totul, cu mîinile, cu ochii lui. Îi auzi glasul. Și uitînd de toate, fugi bucuroasă să-l întîmpine.

— Ei, ce-i cu Annie? întrebă el sfios, de jos, uitîndu-se la Anna, care alerga spre el.

Vronski ședea pe un scaun și valetul îi trăgea din picioare cizmele îmblănite.

— Bine, se simte mai bine.

— Dar tu? întrebă Vronski, scuturîndu-se.

Cu amîndouă mîinile, Anna îi luă o mîină și și-o duse la talie, fără să-și ia ochii de la el.

— Bine, mă bucur, spuse el, privind-o cu răceală, uitîndu-se la coafura, la rochia, pe care, știa asta, Anna o îmbrăcase de dragul lui.

Toate acestea îi plăceau, dar îi plăcuseră de atîtea ori! Și expresia aceea aspră, împietrită, de care Anna se temea atît de mult, i se întipări pe față.

— Da, mă bucur. Dar tu ești sănătoasă, întrebă el, ștergîndu-și cu batista barba udă și sărutîndu-i mîna.

„Mi-e totuna, își zise Anna, numai să fie aici, iar cînd e aici nu poate, n-are cum să îndrăznească să nu mă iubească!”

Seara și-o petrecură veseli și fericiți alături de prințesa Varvara, care i se plînsese lui Vronski că, în absența lui, Anna luase morfină.

— Ce era să fac? Nu puteam dormi... Gîndurile nu-mi dădeau pace. Cînd e lîngă mine, nu iau niciodată morfină. Aproape niciodată.

Vronski îi povesti cum a fost la alegeri și Anna se pricepu, prin întrebări inteligente, să-l facă să aducă vorba despre ceea ce-l bucurase, despre succesul lui. Îi povesti și ea tot ce-l

interesa dintre treburile de acasă. Și toate lucrurile pe care le spunea erau cît se poate de vesele.

Dar seara tîrziu, după ce rămaseră singuri, Anna, văzînd că a pus din nou cu totul stăpînire pe el, dori să șteargă impresia grea pe care, din cauza scrisorii, i-o lăsase privirea lui.

— Recunoști că ți-a fost ciudă cînd ai primit scrisoarea mea și că nu m-ai crezut?

De îndată ce puse această întrebare, înțelese că, oricîtă tandrețe simțea el acum pentru ea, Vronski nu-i iertase scrisoarea.

— Da, spuse el. Scrisoarea a fost ciudată. Ba Annie era bolnavă, ba tu însăși voiai să vii.

— Totul a fost adevărat.

— Nici nu mă îndoiesc.

— Nu, te îndoiești. Văd că ești nemulțumit.

— Nici o clipă. E adevărat că-s nemulțumit, dar numai pentru că nu vrei să admiți că există obligații...

— Obligații de a te duce la concert...

— Dar să nu mai vorbim despre asta, spuse el.

— De ce să nu vorbim, întrebă Anna?

— Vreau să-ți spun doar că pot să apară treburi, chestiuni care nu suferă amîinare. Uite, acum trebuie să plec la Moscova în legătură cu casa... Ah, Anna, de ce te iriți în halul acesta? Nu știi că nu pot trăi fără tine?

— Dacă-i așa, spuse Anna, schimbînd brusc tonul, înseamnă că viața asta e o povară pentru tine... Da, o să vii pentru o zi și o să pleci, așa cum fac...

— Anna, e crud ceea ce spui. Sînt gata să-mi dau toată viața...

Dar ea nu-l asculta.

— Dacă pleci la Moscova, merg și eu. Nu rămîn aici. Sau ne despărțim, sau trăim împreună.

— Doar știi că asta-i singura mea dorință. Dar pentru asta...

— E nevoie de divorț? Am să-i scriu. Văd că nu mai pot trăi așa... Dar merg cu tine la Moscova.

— Parcă mă ameninți. Dar eu nu-mi doresc nimic mai mult decît să nu mă despart de tine, spuse Vronski zîmbind.

Dar nu numai privirea rece, rea a unui om hăituit și înverșunat fulgeră în ochii lui în timp ce rostea aceste cuvinte tandre.

Anna văzu această privire și înțelese exact ce înseamnă.
„Dacă-i așa, asta-i o nenorocire!“ spunea această privire.
Fusese o impresie de-o clipă, dar Anna n-avea s-o mai uite
niciodată.

Anna îi scrisese soțului ei, rugându-l să accepte divorțul și,
la sfârșitul lui noiembrie, despărțindu-se de prințesa Varvara,
care trebuia să plece la Petersburg, se mută la Moscova împreună
cu Vronski. Așteptând în fiecare zi răspunsul lui Aleksei
Aleksandrovici, după care avea să urmeze divorțul, se
instalară acum în același apartament, ca soț și soție.

Partea a VII-a

I

Soții Levin locuiau la Moscova de peste două luni. Trecuse de mult termenul la care Kitty ar fi trebuit să nască și care fusese stabilit pe baza calculelor celor mai precise, făcute de oameni pricepuți la așa ceva. Kitty ar fi trebuit să nască; dar ea purta sarcina mai departe și nu exista vreun semn care să arate că termenul era acum mai aproape decât fusese cu două luni înainte. Și medicul, și moașa, și Dolly, și mama ei, și mai ales Levin, care nu se putea gândi fără spaimă la evenimentul ce se apropia – toți începuseră să fie nerăbdători și neliniștiți; numai Kitty se simțea cât se poate de calmă și de fericită.

Acum Kitty își dădea foarte bine seama că în ea încolțește un nou sentiment de dragoste pentru viitorul copil, care pentru ea era aproape născut, și urmărea cu încântare acest sentiment. Acum copilul nu mai era într-o parte din ea, ci uneori își trăia viața independent de a ei. Adeseori suferea din pricina asta, dar în același timp îi venea să rîdă din pricina acestei noi și ciudate bucurii.

Toți oamenii pe care îi iubea erau cu ea, și toți erau atât de buni cu ea, aveau atîta grijă de ea, vedea în toate numai părțile agreabile, încît, dacă nu ar fi știut și nu ar fi simțit că toate acestea se vor sfîrși în curînd, nu și-ar fi dorit o viață mai frumoasă și mai plăcută. Singurul lucru care strica farmecul acestei vieți era faptul că soțul ei nu mai era acela pe care îl iubea ea, nu mai era cel de la țară.

Îi plăcea purtarea lui calmă, blîndă și ospitalieră de la țară. Însă la oraș părea neliniștit și cu ochii în patru, temîndu-se parcă să nu-l jignească cineva și, mai ales, să n-o jignească pe ea. Acolo, la țară, se simțea pesemne la locul lui, nu se grăbea nicăieri și avea tot timpul ce face. Aici, la oraș, se grăbea mereu, ca și cum se temea să nu-i scape ceva, și nu avea ce face. Și ei îi era milă de el. Știa că altora Levin nu li

se părea vrednic de milă ; dimpotrivă, cînd Kitty îl privea în societate, așa cum te uiți uneori la omul iubit, încercînd parcă să-l vezi cu ochi străini, ca să-ți definești impresia pe care le-o face altora, vedea, chiar cu spaimă și gelozie, că nu numai că nu este vrednic de milă, ci este chiar foarte atrăgător cu manierele lui corecte, cu politețea lui întru cîtva timidă și de modă veche față de femei, cu statura lui puternică și cu fața lui, care ei i se părea deosebit de expresivă. Dar ea nu-l vedea din exterior, ci din interior ; vedea că aici nu era cel adevărat ; altfel nu-și putea defini starea lui. Uneori, în sinea ei, îi reproșa că nu se pricepe să trăiască la oraș ; însă alteori își dădea seama că lui îi era într-adevăr greu să-și orînduiască aici viața în așa fel, încît să fie mulțumit de ea.

La drept vorbind, ce putea face ? Cărți nu-i plăcea să joace. La club nu mergea. Kitty știa de-acum ce-ar fi însemnat ca Levin să umble cu bărbați veseli de teapa lui Oblonski... ar fi însemnat să bea și, după chef, să se ducă într-un loc anume. Nu putea să-și imagineze fără spaimă unde anume se duc bărbații în asemenea cazuri. Atunci, poate, ar fi mai bine să frecventeze societatea ? Însă ea știa că pentru asta trebuie să găsești plăcere în flirturile cu femeile tinere și ea nu-și putea dori așa ceva. Să stea acasă cu ea, cu mama și cu surorile ei ? Însă, oricît de agreabile și vesele i se păreau ei discuțiile lor, mereu aceleași, „Aline-Nadine“, cum le spunea bătrînul prinț, știa că pe el trebuiau să-l plictisească. Atunci, ce-i mai rămînea de făcut ? Să continue lucrul la cartea sa ? Cu asta încercase să se ocupe și la început merse des la bibliotecă ca să scoată date și extrase pentru carte ; dar, așa cum îi spunea, pe măsură ce nu făcea nimic, îi rămînea tot mai puțin liber. Și, în afară de asta, i se plîngea că vorbise prea mult aici despre cartea lui și de aceea ideile i se încurcaseră și își pierduse interesul.

Singurul avantaj al vieții de la oraș era acela că aici aproape că nu se certau. Fie din cauză că, la oraș, condițiile erau altele, fie din cauză că amîndoi erau mai atenți și mai înțelepți în această privință, la Moscova nu mai avuseseră scenele de gelozie de care Kitty se temuse înainte de a se muta la oraș.

În legătură cu aceasta, se întîmplă chiar un eveniment foarte important pentru ei doi, și anume întîlnirea dintre Kitty și Vronski.

Bătrîna prințesă Maria Borisovna, nașa de botez a lui Kitty, care ținuse foarte mult la ea dintotdeauna, dorea foarte mult s-o vadă. Kitty care, din pricina sarcinii, nu vizita pe nimeni, plecă împreună cu tatăl ei la respectabila bătrînă și acolo se întîlni cu Vronski.

Cu prilejul acestei întîlniri, Kitty nu-și putea reproșa decît că, pentru o clipă, cînd recunoscuse la bărbatul acela, îmbrăcat în haine civile, trăsăturile atît de bine cunoscute cîndva, i se tăiasă răsuflarea, sîngele îi năvălise în inimă și o îmbujorare aprinsă, simțea asta, îi apăruse în obraji. Dar toate astea nu ținură decît cîteva clipe. Tatăl ei, care începuse dinadins să-i vorbească cu voce tare lui Vronski, încă nu terminase ce avea de spus, cînd ea era de-acum întru totul pregătită să-l privească pe Vronski, să vorbească eventual cu el așa cum vorbea cu prințesa Maria Borisovna și, mai ales, în așa fel încît totul, pînă la cea mai mică intonație, pînă la cel mai mic surîs, să fie aprobat de soțul ei, a cărui prezență nevăzută o simțea parcă în clipa aceea.

Schimbă cu el vreo cîteva cuvinte, zîmbi chiar cu calm la gluma lui despre alegeri, pe care le numise „parlamentul nostru“. (Trebuia să zîmbească, arătînd astfel că a înțeles gluma.) Dar imediat se întoarse spre prințesa Maria Borisovna și nu se mai uită niciodată la Vronski, pînă cînd el se ridică, luîndu-și rămas-bun; aici, îl privi, dar pesemne numai pentru că nu e politicoș să nu te uiți la un om cînd el te salută.

Îi era recunoscătoare tatălui ei pentru că acesta nu-i spusese nimic despre întîlnirea cu Vronski; dar, după tandrețea lui deosebită după vizită, în timpul plimbării obișnuite, vedea că el era mulțumit de ea. Și Kitty era mulțumită de ea însăși. Nu se așteptase cîtuși de puțin să aibă puterea de a reține undeva, în adîncul sufletului, amintirea fostelor sentimente pentru Vronski și nu numai să pară, dar să fie întru totul indiferentă și calmă în privința lui.

Levin roși mult mai tare decît ea atunci cînd îi spuse că s-a întîlnit cu Vronski la prințesa Maria Borisovna. Îi fusese foarte greu să-i spună acest lucru, dar și mai greu să continue să vorbească despre amănuntele întîlnirii, pentru că el nu o întreba nimic și, încruntat, doar o privea.

— Îmi pare foarte rău că n-ai fost și tu, spuse ea. Nu că n-ai fi fost în cameră... n-aș fi fost atît de naturală în prezența

ta... Acum roșesc mult mai tare, mult mai tare, spuse ea, roșind pînă la lacrimi. Îmi pare rău că n-ai putut vedea printr-o crăpătură a ușii.

Ochii sinceri ai lui Kitty spuneau că ea era mulțumită de sine și Levin, cu toate că roșise, se liniști pe loc și începu să-i pună întrebări, tocmai ceea ce Kitty își dorea. După ce află totul, chiar pînă la amănuntul că doar în prima clipă Kitty nu putuse să nu roșească, dar că mai apoi i-a fost simplu și ușor, ca și cum l-ar fi avut dinainte pe primul întîlnit, Levin se înveseli cu totul și spuse că se bucură de asta și de-acum înainte nu se va mai purta atît de prostește, ca la alegeri, și, la prima întîlnire cu Vronski, va încerca să fie cît mai amabil cu el.

II

— Treci, te rog, pe la soții Bol, îi spuse Kitty soțului ei, cînd acesta, la ora unsprezece, înainte de a pleca de acasă, intră în camera ei. Știi că iei prînzul la club, tata te-a înscris. Dar în timpul dimineții ce faci?

— Nu mă duc decît la Katavasov, îi răspunse Levin.

— De ce atît de devreme?

— Mi-a promis să-mi facă cunoștință cu Metrov. Vreau să discut cu el despre lucrarea mea, e un celebru om de știință din Petersburg, spuse Levin.

— Al lui era articolul pe care îl lăudai? Bine, și pe urmă? întrebă Kitty.

— Poate că trec și pe la tribunal, în legătură cu problema surorii mele.

— Dar la concert? întrebă Kitty.

— Doar n-o să mă duc singur la concert!

— Nu, du-te; se dau piesele astea noi... Asta te interesa. Să fiu în locul tău, m-aș duce neapărat.

— În tot cazul, înaintea prînzului, trec pe acasă, spuse Levin, uitîndu-se la ceas.

— Mai bine ia-ți redingota, ca să te duci direct la contesa Bol.

— Chiar trebuie să mă duc neapărat?

— Ah, neapărat! El a fost la noi. Ce te costă? Treci pe la ei, stai un pic, discuți cinci minute despre vreme, te ridici și pleci.

— N-ai să mă crezi, dar m-am dezobișnuit de tot și mi-e și jenă. Cum se poate? Vine un ins străin, stă așa fără nici o treabă, deranjează, se indis pune și pleacă.

Kitty izbucni în râs.

— Când erai neînsurat, făceai vizite, nu-i așa?

— Făceam, dar întotdeauna îmi era jenă, iar acum m-am dezobișnuit pînă într-atît, că, zău, m-aș simți mai bine dacă n-aș mînca de prînz două zile, decît să fac vizita asta. Așa mi-e de jenă! Mereu mi se pare că or să se supere, or să spună: De ce ai venit, dacă n-ai nici o treabă?

— Nu, n-au să se supere. Asta ți-o garantez eu, spuse Kitty, rîzînd și privindu-l drept în față. Îl luă de mînă. Bine, la revedere... Du-te, te rog.

El dădu să iasă, îi sărută mîna, dar Kitty îl opri.

— Kosteia, știi că mi-au mai rămas numai cincizeci de ruble.

— Bine, trec pe la bancă să iau bani. Cît? întrebă el, cu expresia de nemulțumire, pe care Kitty i-o cunoștea.

— Nu, stai puțin. Îi reținu mîna. Să stăm de vorbă, asta mă neliniștește. Mi se pare că nu cheltuiesc nici o rublă în plus, dar oricum banii se duc. Nu facem ceva cum trebuie.

— Cîtuși de puțin, spuse el, tușind și privind-o pe sub sprîncene.

Această tuse Kitty i-o cunoștea. Era semnul unei mari nemulțumiri, dar nu din cauza ei, ci din cauza lui. Într-adevăr, Levin era nemulțumit, dar nu fiindcă cheltuiseră bani mulți, ci de faptul că i se amintește un lucru, pe care el, știindu-l în neregulă, voia să-l uite.

— I-am dat ordin lui Sokolov să vîndă grîul și să ia un avans pentru moară. În tot cazul, bani vom avea.

— Nu, mă tem că în general cheltuim mult...

— Ba nu, ba nu, repetă el. Bine, draga mea, la revedere.

— Zău așa, uneori regret că am ascultat-o pe mama. Ce bine era la țară! Aici, v-am stors pe toți de puteri și cheltuim o groază de bani.

— Ba nu, ba nu. De cînd ne-am căsătorit, încă nu mi s-a întîmplat vreodată să spun că ar fi mai bine altfel decît este...

— Adevărat? întrebă ea, privindu-l în ochi.

Levin spusese cuvintele acestea fără să se gîndească, numai ca s-o liniștească. Dar cînd se uită la ea și văzu că ochii ei cinstiți și dragi sînt ațintiți întrebător asupra lui, repetă aceleași cuvinte din toată inima. „Chiar că uit de ea“, se gîndi el. Și își aminti ceea ce pe Kitty o aștepta atît de repede.

— Are să fie curînd? Tu cum simți? întrebă el în șoaptă, luînd-o de amîndouă mîinile.

— M-am gîndit de-atîtea ori, încît acum nu mai cred și nu mai știu nimic.

— Și nu ți-e frică?

Kitty zîmbi cu dispreț.

— Nici un pic, spuse ea.

— Dacă se întîmplă ceva, am să fiu la Katavasov.

— Nu, n-are să se întîmple nimic, să nu te gîndești la asta. Plec cu tata să mă plimb pe bulevard. Trecem și pe la Dolly. Înainte de masa de prînz, te aștept. Ah, da! Știi că situația lui Dolly devine absolut imposibilă? E plină de datorii, n-are bani. Ieri am vorbit cu mama și cu Arseni (așa îi spunea ea soțului Lvovei, sora ei) și am decis să vă punem pe tine și pe el să tăbărîți asupra lui Stiva. Așa ceva chiar că nu se mai poate. Cu tata nu se poate vorbi despre asta... Dar dacă tu și el...

— Dar ce putem noi face? întrebă Levin.

— Totuși, treci pe la Arseni, stai de vorbă cu el; are să-ți spună ce am hotărît.

— Mda, cu Arseni sînt dinainte de acord în orice privință. Am să trec pe la el. Pentru că veni vorba, dacă mă duc la concert, o iau pe Natalie. Bine, la revedere.

Pe scară, Kuzma, servitorul pe care-l avea încă de pe cînd nu era însurat, care administra gospodăria de la oraș, îl opri pe Levin.

— Pe Frumosul (un cal de ham, lăturaș din stînga, adus de la țară) l-am potcovit din nou, dar tot șchiopătează. Ce porunciți să facem?

La începutul șederii sale la Moscova, Levin se preocupase de caii aduși de la țară. Voia să aranjeze cît mai bine și mai ieftin această chestiune; dar descoperise că propriii lui cai îl costau mai mult decît cei de închiriat și, totuși, mai luau și birje.

— Trimite după doctorul de cai, poate are o infecție.

— Dar pentru Katerina Ivanovna? întrebă Kuzma.

Acum Levin nu se mai mira ca în primele zile după mutarea la Moscova, că pentru un drum de pe strada Vozdvijenska pînă la Sivțev Vrajek trebuia să înhame la cupeul cel greu o pereche de cai puternici, această caretă să fie mînată prin zăpada moale un sfert de verstă și să stea acolo patru ore, plătind pentru asta patru ruble. Acum așa ceva i se părea firesc.

— Poruncește-i birjarului să înhame o pereche de cai la cupeul nostru, spuse el.

Și, rezolvînd atît de simplu și de ușor, datorită condițiilor de la oraș, această dificultate, care la țară ar fi pretins atîta muncă și strădanie personală, Levin ieși pe scară și, strigîndu-l pe birjar, urcă în trăsură și se duse pe strada Nikitskaia. Pe drum nu se mai gîndi la bani, ci la faptul că va face cunoștință cu savantul din Petersburg, care se ocupa de sociologie, și că va sta de vorbă cu acesta despre cartea sa.

Numai în primele săptămîni petrecute la Moscova pe Levin îl uimiseră cheltuielile neproductive, dar inevitabile, care i se cereau din toate părțile și păreau ciudate din punctul de vedere al unui om care locuiește la țară. Însă acum se obișnuise cu ele. În această privință i se întîmplase ceea ce se spune că li se întîmplă bețivilor : primul pahar îți cade ca un pietroi, al doilea zboară precum șoimul, iar după al treilea toate par niște păsăruici mărunțele. Cînd Levin schimbase prima bancnotă de o sută de ruble ca să cumpere livrele pentru valet și ușier, își dăduse seama, fără să vrea, că livrelele acelea de care nimeni n-avea nevoie, dar care erau indispensabile, judecînd după felul cum se miraseră prințesa și Kitty la aluzia că s-ar putea descurca și fără livrele – că aceste livrele vor costa cît doi lucrători pe timpul verii, adică aproximativ trei sute de zile de muncă de la Paști pînă la lăsată-secului, zile de trudă grea din zori și pînă noaptea, așa că bancnota de o sută de ruble îi căzuse ca un pietroi. Dar următoarea, schimbată la cumpărăturile pentru un prînz oferit rubedeniilor, care costase douăzeci și opt de ruble, cu toate că îi trezise lui Levin amintirea faptului că douăzeci și opt de ruble înseamnă șaizeci de puduri de ovăz, pe care niște oameni, asudînd și gemînd, l-au cosit, l-au legat, l-au cărat, l-au treierat, l-au vînturat, au ales sămînța și au dus restul în hambar, această a doua bancnotă, deci, se dusesse mai ușor. Iar acum bancnotele schimbate nu-i mai provocau de mult

asemenea gînduri și zburau precum păsăruicile mărunțele. Dacă munca depusă pentru cîștigarea banilor corespunse plăcerii produse de ceea ce se cumpăra cu ei – ei bine, asemenea calcule fuseseră date uitării. Socoteala de gospodar că este un anume preț, sub care nu se poate vinde un anume fel de grîne, fusese și ea uitată. Secara, la care Levin nu voise mult timp să lase din preț, fusese vîndută în pierdere: pentru fiecare măsură de șase puduri i se dăduseră cîte cincizeci de copeici mai puțin decît i se oferise cu o lună mai înainte. Acum nu mai avea nici o importanță nici măcar socoteala că, făcînd asemenea cheltuieli, nu va putea trăi tot anul fără să intre în datorii. Nu era nevoie decît de un singur lucru: să aibă bani la bancă, fără să se întrebe de unde vin, astfel încît să știe că mîine va avea cu ce să cumpere carne de vită. Și această socoteală îi ieșise pînă atunci: avea întotdeauna bani la bancă. Dar acum și banii de la bancă se isprăviseră și Levin nu știa prea bine de unde să facă rost de alții. Tocmai asta îl necăjise în momentul cînd Kitty îi adusese aminte de bani; dar n-avea timp pentru astfel de gînduri. Mergea cu trăsura, gîndindu-se la Katavasov și la faptul că urma să facă cunoștință cu Metrov.

III

În timpul acestei șederi la Moscova, Levin se împrietenise din nou cu fostul său coleg de universitate, profesorul Katavasov, cu care nu se mai văzuse de la nunta sa. Katavasov îi plăcea prin claritatea și simplitatea concepției sale despre lume. Levin își spunea că această claritate a concepției despre lume, pe care o avea Katavasov, provenea din sărăcia spirituală a acestuia, iar Katavasov, la rîndul lui, credea că inconsecvența de gîndire a lui Levin se explica prin insuficienta disciplină a intelectului; dar claritatea lui Katavasov îi plăcea lui Levin, iar bogăția de idei nedisciplinate a lui Levin îi plăcea lui Katavasov, așa că amîndurora le plăcea să se întâlnească și să discute în contradictoriu.

Levin îi citise lui Katavasov cîteva pasaje din cartea sa, care îi plăcuseră acestuia. În ajun, întîlnindu-l pe Levin la o

prelegere publică, Katavasov îi spusese că celebrul Metrov, al cărui articol îi plăcuse atît de mult lui Levin, se află la Moscova și este foarte interesat de ceea ce el, Katavasov, îi povestise despre lucrarea lui Levin, că a doua zi acesta va veni la el la ora unsprezece și că s-ar bucura să-l cunoască.

— Văd că te dai și dumneata pe brazdă, mă bucur să te văd, spuse Katavasov, întîmpinîndu-l pe Levin în salonul mic. Aud soneria și îmi zic : nu se poate să fi venit la timp... Ei, ce părere ai despre muntenegreni⁵⁸ ? Sînt ostași pursînge.

— Cum adică ? întrebă Levin.

În cîteva cuvinte, Katavasov îi spuse ultimele știri și, intrînd în cabinet, îi făcu cunoștință lui Levin cu un ins scund, trupeș, foarte plăcut la înfățișare. Era Metrov. Pentru cîteva momente, conversația se opri la politică și la felul în care ultimele evenimente sînt văzute în cercurile înalte din Petersburg. Metrov le spuse niște cuvinte aflate dintr-o sursă sigură, pe care le-ar fi rostit cu acest prilej suveranul și unul dintre miniștri. Însă Katavasov, tot dintr-o sursă sigură, aflase că suveranul spusese exact contrariul. Levin încercă să-și imagineze o situație în care ambele opinii să fi putut fi rostite și discuția pe marginea acestei teme luă sfîrșit.

— Da, aproape că a terminat de scris o carte despre condițiile naturale ale lucrătorului în raport cu pămîntul, spuse Katavasov. Nu sînt specialist, dar, ca naturalist, mi-a plăcut că nu-l ia pe om ca pe ceva în afara legilor zoologice, ci, dimpotrivă, vede dependența lui de mediu și în această dependență caută legile dezvoltării.

— E foarte interesant, spuse Metrov.

— La drept vorbind, am început să scriu o carte despre agricultură, dar, fără să vreau, ocupîndu-mă de principala unealtă a agriculturii, de lucrător, spuse Levin, roșind, am ajuns la niște rezultate absolut neașteptate.

Și Levin, prudent, parcă sondînd terenul, începu să-și expună punctul de vedere. Știa că Metrov scrisese o carte împotriva doctrinei politico-economice general acceptate, însă nu știa în ce măsură putea să spere că acesta va aproba noile sale concepții și nu putea să-și dea seama de acest lucru după expresia inteligentă și calmă a chipului lui Metrov.

— Dar în ce anume vedeți însușirile deosebite ale lucrătorului rus ? întrebă Metrov. În calitățile zoologice, ca să spunem așa, și în condițiile în care se află ?

Levin văzu că în această întrebare era exprimată o idee cu care el nu era de acord ; dar continuă să-și expună teoria, care consta în faptul că lucrătorul rus are o atitudine față de pământ total diferită de a celorlalte popoare. Și pentru a demonstra această aserțiune, se grăbi să adauge că, după părerea lui, această atitudine a poporului rus rezultă din faptul că acesta este conștient că are chemarea de a popula spațiile imense, nelocuite din răsărit.

— E foarte ușor să cădeți în eroare, trăgînd o concluzie despre chemarea unui popor în general, spuse Metrov, întrerupîndu-l pe Levin. Starea lucrătorului va depinde întotdeauna de relația sa cu pămîntul și capitalul.

Și, nemailăsîndu-l pe Levin să-și continue ideea, Metrov începu să-i prezinte particularitățile propriei doctrine.

În ce consta originalitatea acestei doctrine – Levin nu înțelese, deoarece nici nu-și bătea capul să înțeleagă : vedea că Metrov, la fel ca și alții, în ciuda articolului său, în care combătea doctrina economiștilor, privea totuși situația lucrătorului rus numai din punctul de vedere al capitalului, salariului și rentei. Deși trebuia să admită că în partea răsăriteană, cea mai mare, a Rusiei renta era încă egală cu zero, că pentru nouă zecimi din populația de optzeci de milioane a Rusiei salariul se exprima numai în subzistență și că nici capitalul nu exista decît sub forma uneltelor primitive – Metrov numai din această perspectivă examina orice lucrător, cu toate că în multe privințe nu era de acord cu economiștii și avea o teorie nouă, proprie, a salariului, pe care i-o expuse lui Levin.

Levin îl asculta fără chef și la început îl contrazicea. Voia să-l întrerupă pe Metrov ca să spună o idee, care, după părerea lui, ar fi făcut inutilă continuarea expunerii. Dar apoi, convingîndu-se că privesc lucrurile în moduri atît de diferite, încît nu se vor înțelege niciodată, nu-l mai contrazise și îl ascultă în tăcere. Cu toate că acum nu-l mai interesa deloc ceea ce spunea Metrov, totuși, ascultîndu-l, simțea o anume satisfacție. Orgoliul lui era măgulit de faptul că un om atît de învățat, cu atîta atenție și încredere în cunoștințele pe care le are Levin în domeniu, îi expune ideile, uneori doar printr-o singură aluzie arătînd un aspect întreg al chestiunii. Toate acestea le punea pe seama propriei sale valori, fără să știe că Metrov, după ce vorbise cu toți prietenii, vorbea cu deosebită

plăcere despre acest subiect cu fiecare nouă cunoștință și că, de fapt, vorbea în general cu toată lumea despre acest subiect care îl preocupa și nici lui nu-i era clar încă.

— Totuși, întârziem, spuse Katavasov, uitându-se la ceas de îndată ce Metrov își încheie expunerea.

— Da, astăzi este o întrunire a Societății Amatorilor cu prilejul jubileului de cincizeci de ani al lui Svintici⁵⁹, răspunse Katavasov la întrebarea lui Levin. Eu și Piotr Ivanîci ne pregătim să ne ducem acolo. Am promis că voi ține o conferință despre lucrările lui de zoologie. Hai și dumneata cu noi, va fi foarte interesant.

— Da, chiar că e timpul să plecăm, spuse Metrov. Haideți cu noi și de acolo, dacă poștiți, mergem la mine. Aș dori foarte mult să vă ascult lucrarea.

— Nu, nu merită. N-am terminat încă lucrarea. Dar la întrunire merg cu plăcere.

— Ai auzit, dragă? Au făcut opinie separată, spuse Katavasov din camera alăturată, unde-și îmbrăca fracul.

Începu o discuție despre problema universității⁶⁰.

Problema universității era un eveniment foarte important al Moscovei din iarna aceea. Trei profesori bătrâni, în consiliu, nu acceptaseră părerea celor tineri; tinerii făcuseră opinie separată. Aceasta opinie, după cum spuneau unii, era ceva îngrozitor, în timp ce alții ziceau că e opinia cea mai simplă și mai dreaptă, iar profesorii se împărțiseră în două tabere.

Unii, printre care se număra și Katavasov, vedeau la tabăra adversă un fals, un denunț și o înșelăciune; alții vedeau o copilărie și o lipsă de respect pentru autorități. Levin, deși nu ținea de universitate, în decursul șederii sale la Moscova auzise de câteva ori despre această problemă, vorbise mult despre ea și își făcuse o părere în această privință; luă și el parte la discuția care continuă și pe stradă, pînă ce ajunseră tustrei la clădirea vechii universități.

Întrunirea începuse... La o masă acoperită cu postav, unde luară loc Katavasov și Metrov, ședeau șase oameni și unul dintre ei, mult aplecat deasupra unui manuscris, citea ceva. Levin se așeză pe unul dintre scaunele goale, aranjate împrejurul mesei, și îl întrebă în șoaptă pe studentul de lângă el ce se citește. Uitându-se nemulțumit la Levin, studentul îi răspunse:

— Biografia.

Cu toate că Levin nu era interesat de biografia savantului, ascultă fără să vrea și află cîte ceva interesant și nou pentru el despre viața ilustrului om de știință.

Cînd conferențiarul termină, președintele îi mulțumi și dădu citire unei poezii trimise de poetul Ment cu prilejul jubileului, după care rosti cîteva cuvinte de mulțumire pentru bard. Apoi Katavasov, cu vocea lui sonoră, țipătoare, citi un referat despre lucrările științifice ale jubiliarului.

După ce Katavasov sfinși, Levin se uită la ceas și, văzînd că era trecut de ora unu, se gîndi că, pînă la concert, nu mai apucă să-i citească lui Metrov lucrarea; de fapt, nici nu mai voia să i-o citească. În timpul referatului lui Katavasov se gîndise și la conversația pe care o avusese cu Metrov. Acum pentru el era clar că deși, poate, ideile lui Metrov sînt importante, și ideile lui au importanța lor; aceste idei se pot limpezi și duce la ceva numai cînd fiecare din ei va lucra separat, pe calea aleasă, pe cînd din alăturarea lor nu poate ieși nimic. Și, hotărînd să renunțe la invitația lui Metrov, Levin se apropie de el la sfîrșitul ședinței. Metrov îi făcu lui Levin cunoștință cu președintele, cu care vorbea despre noutățile politice. Cu acest prilej, Metrov îi povesti președintelui ceea ce îi povestise și lui Levin, iar Levin făcu aceleași observații, pe care le făcuse în timpul dimineții, dar, pentru mai multă varietate, își expuse o idee nouă, care îi venise tot atunci în minte. După aceea, discuția reveni la problema universității. Întrucît auzise toate aceste lucruri, Levin se grăbi să-și exprime față de Metrov regretul că nu poate profita de invitație, îl salută și plecă la Lvov.

IV

Lvov, însurat cu Natalie, sora lui Kitty, își petrecuse toată viața în capitală și în străinătate, unde își făcuse studiile și deținuse funcții în diplomatie.

Cu un an în urmă renunțase la diplomatie, dar nu din cauza vreunei neplăceri (nu avusese niciodată și cu nimeni neplăceri), și se mutase cu slujba la departamentul palatului din Moscova numai pentru a le da celor doi băieți ai lui o educație cît mai bună.

Cu toate că erau total diferiți în obiceiuri și opinii și cu toate că Lvov era mai în vîrstă decît Levin, cei doi se împrieteniseră în iarna aceea și țineau unul la altul.

Lvov era acasă și Levin intră la el fără să fie anunțat.

Lvov, îmbrăcat într-o redingotă lungă cu cordon și avînd în picioare ghete de antilopă, stătea într-un fotoliu, avînd la ochi un pince-nez cu lentile albastre; citea o carte aflată pe un pupitru; mîna lui frumoasă era întinsă și ținea o țigară de foi prefăcută pe jumătate în scrum.

Fața lui frumoasă, fină și tînă, căreia părul cîrlionțat, strălucind ca argintul, îi dădea un plus de distincție, se înseamnă de un zîmbet atunci cînd îl văzu pe Levin.

— Excelent! Voiam să trimit după dumneata. Ce face Kitty? Așază-te aici, e mai comod, spuse el, ridicîndu-se și împingînd spre Levin un scaun-balansoar. Ai citit ultima circulară din *Journal de St.-Petersbourg*⁶¹? O găsesc admirabilă, zise Lvov cu un ușor accent franțuzesc.

Levin îi relată ceea ce auzise de la Katavasov despre zvonurile de la Petersburg și, după ce discută politică, îi povestește despre felul cum făcuse cunoștință cu Metrov și despre participarea la întrunire. Lvov se arată foarte interesat de toate acestea.

— Da, te invidiez că ai intrare în această lume interesantă a oamenilor de știință, spuse el. Și, prinzînd chef de vorbă, trecu imediat la limba franceză, în care se exprima mai ușor. Ce-i drept, eu nu am timp. Serviciul meu și educația copiilor mă lipsesc de toate astea; și apoi, nu mă rușinez să spun că sînt prea puțin cultivat.

— Asta n-o cred, spuse Levin, zîmbind și, ca întotdeauna, se înduioșă de această părere, pe care o avea Lvov despre propria sa persoană, o părere cu totul sinceră, cîtuși de puțin prefăcută din dorința de a părea sau chiar de a fi modest.

— Ba bine că nu! Și acum simt ce puțină cultură am. Ca să-mi educ copiii, trebuie să-mi împrăpățez în memorie multe cunoștințe, iar pe unele le învăț de-abia acum. Pentru că nu-i suficient să ai profesori, mai e nevoie și de un supraveghetor, așa cum în gospodăria dumitale ai nevoie de lucrători și de un vechil. Iată, citesc, spuse el, arătînd spre gramatica lui Buslaev⁶², care se afla pe pupitru, i se cere lui Mișa și e atît de greu... Uite, explică-mi asta. Aici spune...

Levin vru să-i explice că regula aceea nu putea fi înțeleasă, ci că trebuia învățată ; dar Lvov nu era de acord cu el.

— Mda, râzi de asta !

— Dimpotrivă, nu-ți poți imagina cum, uitîndu-mă la dumneata, învăț întotdeauna ceea ce mă așteaptă în viitor, adică educația copiilor.

— Cred că n-ai ce învăța.

— Nu știu decît, spuse Levin, că n-am văzut copii mai bine educați ca ai voștri și n-aș dori să am copii mai buni ca ai voștri.

Pesemne că Lvov voia să se abțină, să nu-și arate bucuria, dar un zîmbet îi însenină totuși fața.

— Numai să fie mai buni decît mine. E tot ce-mi doresc. Nu știi de cîtă muncă e nevoie, începu Lvov, cu niște băieți, care, ca ai mei, sînt răsfățați de viața dusă în străinătate.

— Asta ai s-o recuperezi. Sînt copii foarte capabili. Principalul e educația morală. Asta învăț, uitîndu-mă la copiii voștri.

— Dumneata spui : „educație morală“. Nu-ți poți imagina ce greu e ! De-abia ai biruit o apucătură, că apar altele și lupta pornește de la început. Dacă n-ar avea religia drept sprijin, chestiune despre care am mai vorbit, nici un părinte, fără acest ajutor, n-ar putea să-și educe copiii numai prin propriile lui puteri.

Această discuție, care, ca întotdeauna, îl interesa pe Levin, a fost întreruptă de intrarea frumoasei Natalia Aleksandrovna, îmbrăcată ca pentru a ieși în oraș.

— Nici n-am știut că ești aici, spuse ea, nu numai fără să-i pară rău, ci chiar bucurîndu-se că a întrerupt o discuție atît de bine-cunoscută, de care i se urise de mult. Ce face Kitty ? Astăzi iau prînzul la voi. Uite cum facem, Arseni, i se adresează Natalie soțului, tu iei cupeul...

Și între cei doi soți începu o discuție despre felul cum urmau să-și petreacă ziua. Deoarece soțul trebuia să meargă să se întâlnească cu cineva într-o problemă pe linie de serviciu, iar soția avea de gînd să se ducă la un concert și la o ședință publică a Comitetului de Sud-est, aveau multe de hotărît și chibzuit. Levin, ca om al casei, trebui să participe la elaborarea acestor planuri. Hotărîră că Levin o însoțește pe Natalie la concert și la ședința publică, iar cupeul îl trimite de acolo la

birou după Arseni, care vine s-o ia pe Natalie și o duce la Kitty; dacă nu-și termină treburile, trimite cupeul îndărăt și merge Levin după ea.

— Uite cine mă strică, îi spuse Lvov soției. Mă încredințează că avem copii minunați, în timp ce eu știu că au atâtea apucături urâte.

— Spun mereu că Arseni exagerează, zise Natalie. Cel care caută perfecțiunea nu va fi niciodată mulțumit. Bine zice tata că, atunci cînd ne creștea pe noi, exista o exagerare: ne țineau la mezanin, iar părinții stăteau la parter; acum, dimpotrivă – părinții sînt înghesuți în cămară, iar copiii se lăfăiesc la parter. Acum, părinții nu mai au voie să trăiască, totul e pentru copii.

— Ce să-i faci, dacă așa e mai plăcut? spuse Lvov cu zîmbetul lui frumos și atingînd mîna soției. Cine nu te cunoaște ar putea crede că ești mamă vitregă.

— Nu, exagerările nu sînt bune în nici o privință, rosti calm Natalie, punînd cuțitul de tăiat hîrtie pe masă, la locul lui.

— Ei bine, veniți aici, copii perfecți, le spuse Lvov celor doi băieți care intrară, îl salutară pe Levin și se apropiară de tatăl lor, vrînd pesemne să-l întrebe ceva.

Levin ar fi vrut să discute cu băieții, să asculte ce-i spun tatălui lor, dar Natalie începu să vorbească cu el și imediat în cameră intră un coleg de serviciu al lui Lvov, Mahotin, îmbrăcat în uniformă de curtean, ca să meargă împreună cu Lvov să întîlnească pe cineva, după care începu o conversație însuflețită despre Herțegovina, despre prințesa Korzinskaia, despre Dumă și despre moartea subită a doamnei Apraksina.

Levin uitase de însărcinarea primită. Își aminti de ea de-abia cînd ieși în antreu.

— Ah, Kitty m-a pus să vorbesc cu dumneata despre Oblonski, spuse el, cînd Lvov se opri pe scară, luîndu-și rămas-bun de la soție.

— Da, da, *maman* vrea ca noi, *les beaux-frères*, să tăbărim asupra lui, zise Lvov, roșind și zîmbind. Însă, la urma urmei, de ce eu?

— Atunci îl iau eu la rost, spuse Lvova surîzînd, gata îmbrăcată cu haina ei albă, din blană de ciine, așteptînd încheierea discuției. Hai să mergem!

V

La matineu se dădeau două bucăți foarte interesante.

Una era fantezia *Regele Lear în stepă*⁶³, iar cealaltă un cvartet dedicat memoriei lui Bach. Amîndouă bucățile erau noi, compuse în noul stil și Levin voia să-și facă o părere despre ele. Conducîndu-și cumnata la fotoliul ei, se opri lîngă o coloană și se hotărî să asculte cît mai atent și cu cît mai multă bună-credință. Încerca să nu lase să-i distragă atenția altceva și să nu-și strice impresia, uitîndu-se la capelmaistrul cu cravată albă, care dădea din mîini – ceea ce-ți distrage întotdeauna atenția într-un mod atît de dezagreabil de la muzică – la doamnele cu pălării, care, în vederea concertului, își legaseră bine urechile cu panglici, și la toate persoanele acelea sau fără nici o preocupare, sau preocupate de felurite interese, dar nu de muzică. Levin încerca să evite întîlnirea cu cunoscătorii într-ale muzicii și cu flecarii, stătea privind în pămînt la cîțiva pași înaintea lui și asculta.

Dar pe măsură ce asculta fantezia Regelui Lear, se simțea tot mai departe de posibilitatea de a-și forma o părere cît de cît precisă. Mereu începea, parcă se încheaga o expresie muzicală a unui sentiment, dar acesta se dispersa imediat în crîmpeiele unor noi începuturi de expresii muzicale, iar uneori în sunete complicate, care nu aveau între ele nici o altă legătură decît capriciul compozitorului. Dar și aceste fragmente de expresii muzicale, uneori frumoase, sunau dezagreabil, pentru că erau cu totul neașteptate și apăreau fără nici o pregătire. Veselia, și tristețea, și disperarea, și tandrețea, și triumful își făceau apariția fără să aibă vreun drept la existență, exact ca sentimentele unui nebun. Și, la fel ca la un nebun, aceste sentimente treceau pe neașteptate.

În tot timpul interpretării Levin se simți ca un surd, care se uită la niște dansatori. Era total nedumerit la sfîrșitul piesei și se simțea foarte obosit din pricina atenției încordate, care nu-i fusese cu nimic recompensată. Din toate părțile se auziră aplauze puternice. Toți spectatorii se ridicară, începură să umble prin sală, să vorbească. Dorind să-și lămurească nedumerirea cu ajutorul impresiilor altora, Levin începu să umble, căutînd niște cunoscători și se bucură cînd observă un ilustru cunoscător discutînd cu Peștov, pe care îl cunoștea.

— Extraordinar! rosti vocea groasă, de bas, a lui Peștov. Bună ziua, Konstantin Dmitrici. Deosebit de expresiv și sculptural, ca să zic așa, și bogat în culori este pasajul unde simți apropierea Cordeliei, unde femeia, *das ewig Weibliche**, intră în luptă cu destinul. Nu-i așa?

— Adică ce caută aici Cordelia? întrebă cu sfială Levin, care uitase cu desăvârșire că fantezia îl reprezenta pe regele Lear în stepă.

— Apare Cordelia... uitați-vă! spuse Peștov, lovind cu degetul în programul tipărit pe hîrtie lucioasă și întinzîndu-i-l lui Levin.

De-abia acum Levin își aminti titlul fanteziei și se grăbi să citească versurile lui Shakespeare, în traducere rusă, tipărite pe o parte a programului.

— Fără asta nu puteți urmări, zise Peștov, adresîndu-i-se lui Levin, fiindcă interlocutorul său plecase și nu mai avea cu cine vorbi.

În timpul antractului între Levin și Peștov se încinse o discuție despre calitățile și defectele curentului wagnerian în muzică. Levin demonstra că greșeala lui Wagner și a tuturor adeptilor lui consta în faptul că muzica vrea să treacă în domeniul unei arte străine, că la fel greșește și poezia, care descrie trăsături ale fețelor, ceea ce trebuie să facă pictura, și drept exemplu al unei astfel de greșeli îl dădu pe un pictor, căruia îi trecuse prin cap să reprezinte în marmură umbrele unor imagini poetice, care se ridică pe pedestal, împrejurul figurii poetului. „Umbrele astea sînt atît de puțin umbre la sculptorul nostru, încît chiar se țin de scară“, spuse Levin. Fraza aceasta îi plăcu, dar nu-și mai amintea dacă n-o spusese și mai înainte tot lui Peștov și, după ce o rosti, se simți jenat.

La rîndul lui, Peștov demonstra că arta este una singură și că poate să-și realizeze manifestările superioare numai prin unirea tuturor genurilor.

Levin nu mai putu să asculte partea a doua a concertului. Oprindu-se lîngă el, Peștov vorbi aproape tot timpul, criticînd piesa pentru simplitatea excesivă, dulceagă și prefăcută și comparînd-o cu simplitatea prerafaeliților în pictură. Ieșind, Levin întîlni mulți alți cunoscuți, cu care stătu de vorbă și despre politică, și despre muzică, și despre cunoștințele

* Eternul feminin (germ.)

comune; printre alții, se întâlneau și cu contele Bol, pe care trebuia să-l viziteze și uitase cu desăvîrșire.

— Bine, du-te acum, răspunse Lvova atunci cînd Levin îi zise despre vizită, poate n-au să te primească. După aceea vino să mă iei de la ședință. Ai să mă găsești acolo.

VI

— Poate că nu primesc? întrebă Levin intrînd în vestibulului casei contesei Bol.

— Primesc, poftiți, spuse ușierul, luîndu-i hotărît haina de blană.

„Ce ghinion, se gîndi Levin, oftînd în timp ce își scotea o mînușă și își îndrepta pălăria. De ce am venit? Ce să vorbesc cu el?“

Trecînd printr-un mic salon, Levin se întâlneau în ușă cu contesa Bol, care, cu un aer îngrijorat și aspru, îi poruncea ceva unui servitor. Văzîndu-l pe Levin, îi zîmbi și-l invită în celălalt salon mic, de unde se auzeau glasuri. În salonul acela ședeau în fotolii cele două fiice ale contesei și un colonel din Moscova, pe care Levin îl cunoștea. Levin se apropie de el, îl salută și se așeză lîngă divan, ținîndu-și pălăria pe genunchi.

— Cum se simte soția dumneavoastră? Ați fost la concert? Noi n-am putut. Mama a trebuit să meargă la parastas.

— Da, am auzit... Ce moarte subită, spuse Levin.

Veni contesa, se așeză pe divan și îl întrebă tot despre soție și concert.

Levin îi răspunse și repetă ceea ce spusese despre moartea doamnei Apraksina.

— De altfel, sănătatea ei a fost întotdeauna destul de subredă.

— Ați fost ieri la operă?

— Da, am fost.

— Lucca⁶³ a fost foarte bună.

— Da, foarte bună, spuse Levin și, întrucît îi era absolut indiferent ce vor crede despre el, începu să repete ceea ce, de sute de ori, auzise despre specificul talentului acestei cîntărețe. Contesa Bol se prefăcea că ascultă. Apoi, după ce Levin vorbise destul și tăcuse, intră în discuție colonelul, care pînă

atunci nu suflase o vorbă. Colonelul vorbi tot despre operă și despre iluminatie. În sfârșit, aducînd vorba despre *une folle journée**, ce urma să aibă loc la Tiurin, colonelul începu să rîdă, să facă zgomot, se ridică și plecă. Levin se ridică și el, dar după expresia de pe chipul contesei observă că încă nu se cădea să plece, că trebuia să mai rămînă vreo două minute. Se așeză la loc.

Însă fiindcă își spunea mereu că vizita aceea era o prostie, nu găsea un subiect de conversație și tăcea.

— Mergeți la ședința publică? Se spune că e foarte interesantă, începu contesa.

— Nu, i-am promis cumnatei că trec s-o iau, răspunse Levin.

Se făcu tăcere. Mama făcu încă un schimb de priviri cu una dintre fiicele ei.

„Mda, cred că acum e momentul“, își zise Levin și se ridică. Doamnele îi strînsesă mîna și-l rugară să-i transmită soției *mille choses***.

Dîndu-i haina de blană, portarul îl întrebă :

— Unde locuiți? Și îi trecu iute adresa într-un registru mare, frumos legat.

„Firește, nu-mi pasă, dar e ceva jenant și stupid“, își zise Levin, consolîndu-se cu gîndul că așa face toată lumea, și plecă la ședința publică a Comitetului, unde trebuia să-și găsească cumnata, ca să plece împreună acasă.

La ședința publică a Comitetului era multă lume și aproape toată înalta societate se afla în sală. Levin mai prinse un capăt de dare de seamă, despre care toți spuneau că fusese foarte interesantă. După ce se termină lectura dării de seamă, înalta societate se adună în grupuri, și Levin se întîlni cu Sviiajski, care îl invită să vină neapărat în seara aceea la Societatea pentru Agricultură, unde urma să se dea citire unui raport celebru; se întîlni și cu Stepan Arkadici, care de-abia venise de la curse, și cu mulți alți cunoscuți, cu care discută și ascultă de la ei felurite păreri despre ședință, despre noua piesă și despre un proces. Probabil însă, ca urmare a oboselii, pe care începea s-o resimți, nu mai era foarte atent și, vorbind despre proces, făcu o greșeală de care mai

* O zi nebună (fr.)

** O mie de complimente (fr.)

apoi își aminti de cîteva ori cu necaz. Referindu-se la pedeapsa ce-l aștepta pe un străin judecat în Rusia, despre care se spunea că n-ar fi corect să se reducă la expulzarea peste graniță, Levin repetă ceea ce auzise cu o zi înainte de la un cunoscut.

— Cred că a-l expulza e ca și cum ai pedepsi o știucă aruncînd-o în apă, zise Levin. De-abia mai pe urmă își aminti că această idee, pe care parcă o dăduse ca fiind a sa, o auzise de la un cunoscut și era, de fapt, o expresie dintr-o fabulă de Krîlov⁶⁵, iar cunoscutul respectiv o citase din foiletonul unui ziar.

După ce-și însoți cumnata pînă acasă, unde o găsi pe Kitty veselă și sănătoasă, Levin plecă la club.

VII

Levin sosi la club tocmai la timp. Odată cu el sosiră și alți invitați și membri. La club, Levin nu mai fusese de foarte multă vreme, de cînd, după absolvirea universității, locuia la Moscova și frecventa înalta societate. Își amintea clubul, elementele exterioare de construcție, dar uitase cu totul impresia pe care o simțea altădată la club. Dar de îndată ce intră cu trăsura în curtea largă, semirodună, de îndată ce coborî din trăsură și urcă scara, iar ușierul cu diagonală îi deschise ușa fără zgomot și îl salută, de îndată ce văzu în vestibul galoșii și hainele de blană ale membrilor, care își dăduseră seama că e mai ușor să te descalți de galoși aici, jos, decît să urci cu ei, de îndată ce auzi soneria tainică ce îl preceda și, pășind pe scara lină, așternută cu un covor, văzu statuia din capul scării și-l zări pe al treilea ușier, îmbătrînit de-acum, pe care îl cunoștea, iar acesta, fără grabă, dar și fără să întîrzie, îi deschise ușa și-l privi, Levin se cufundă repede în atmosfera de altădată a clubului, o atmosferă de odihnă, mulțumire și decență.

— Dați-mi, vă rog, pălăria, îi spuse ușierul lui Levin, care uitase că regula clubului era ca pălăriile să fie lăsate în vestibul. N-ați mai venit de mult. Prințul v-a înscris de ieri. Prințul Stepan Arkadici încă n-a venit.

Ușierul îl cunoștea și pe Levin, îi știa toate relațiile și rubedeniile și de aceea îi pomenise de îndată pe toți oamenii apropiați.

După ce traversă prima sală de trecere cu paravane și camera din dreapta, de după un perete despărțitor, unde se afla vânzătorul de fructe, Levin depăși un bătrîn care mergea încet și intră în sala de mîncare, plină de rumoarea glasurilor celor de pe la mese.

Trecu pe lângă mesele, care erau aproape toate ocupate, uitîndu-se la clienți. Cînd într-un loc, cînd într-altul, vedea oameni feluriți, și bătrîni, și tineri, și inși de-abia cunoscuți, și alții care îi erau destul de apropiați. Nu se zărea nici un chip supărat sau îngrijorat. Toți păreau să-și fi lăsat la garderobă, alături de pălării, toate grijile și preocupările și se pregăteau, fără grabă, să se bucure de bunurile materiale ale vieții. Erau aici și Sviiajski, și Șcerbațki, și Nevedovski, și bătrînul prinț, și Vronski, și Serghei Ivanovici.

— A! De ce ai întîrziat? îl întrebă prințul zîmbind și întinzîndu-i mîna peste umăr. Cum se simte Kitty? adăugă el, îndreptîndu-și șervetul, pe care și-l prinsese de un nasture al vestei.

— Nu s-a întîmplat nimic, e bine; iau prînzul acasă toate trei.

— Aha, Aline-Nadine. Aici n-avem loc. Du-te la masa aceea și ocupă loc repede, spuse prințul și, răsucindu-se, luă cu grijă farfuria cu ciorbă de mihalți.

— Levin, vino aici! îl strigă o voce binevoitoare mai de departe. Era Turovțîn. Stătea la masă cu un tînăr ofițer, iar lângă ei erau două scaune întoarse. Levin se duse bucuros spre ei. Întotdeauna ținuse la chefliul și simpaticul Turovțîn, de care îl lega amintirea explicației pe care o avusese cu Kitty, dar acum, după toate conversațiile încordate și inteligente, înfățișarea bonomă a lui Turovțîn îi făcea o plăcere deosebită.

— Locurile sînt pentru dumneata și Oblonski. Vine imediat.

Ofițerul, care se ținea foarte drept, cu ochii veseli, întotdeauna surîzător, era din Petersburg și se numea Gaghin. Turovțîn le făcu cunoștință.

— Oblonski întîrzie mereu.

— A, uite-l.

— Tu de-abia ai venit? întrebă Oblonski, venind repede spre ei. Foarte bine. Votcă ai băut? Atunci, hai.

Levin se ridică și se duse împreună cu el la o masă mare, încărcată cu mai multe feluri de votcă și de gustări. Se părea

că din vreo douăzeci de gustări se putea alege una care să-ți placă, dar Stepan Arkadici ceru una deosebită și unul dintre vaeții în livrea, care stăteau lângă masă, îi aduse imediat comanda. Băură cîte un păhărel și se întoarseră la masa lor.

De îndată, în timpul ciorbei, lui Gaghin i se aduse șampanie și el porunci să se toarne în patru pahare. Levin nu refuză băutura ce i se oferise și mai ceru o sticlă. Îi era foame, așa că mîncă și bău cu mare plăcere și, cu o plăcere și mai mare, luă parte la discuțiile vesele și simple ale comesenilor. Gaghin, cu vocea scăzută, povesti o nouă anecdotă de la Petersburg, care, deși indecentă și stupidă, era atît de nostimă, încît Levin izbucni în hohote de rîs atît de zgomotoase, încît cei de la mesele alăturate întoarseră capetele spre el.

— Este ceva de genul ; „Tocmai asta nu pot să suport !“ O știi ? întrebă Stepan Arkadici. Ah, e o minunăție ! Mai adu o sticlă, îi spuse el valetului și începu să povestească.

— De la Piotr Ilici Vinovski, îl întrerupse un valet pe Stepan Arkadici, aducînd două pahare subțiri pline cu șampanie jucăușă și adresîndu-li-se lui Stepan Arkadici și lui Levin. Stepan Arkadici luă un pahar și, făcînd un schimb de priviri cu un bărbat roșcat, pleșuv și mustăcios, care stătea la celălalt capăt al mesei, îi făcu semn cu capul, zîmbind.

— Cine-i ? întrebă Levin.

— L-ai întîlnit o dată la mine, îți mai amintești ? Bun băiat.

Levin făcu același gest ca și Stepan Arkadici, și luă paharul.

Anecdota lui Stepan Arkadici era și ea foarte amuzantă. Levin spuse și el o anecdotă, care plăcu și ea. Apoi veni vorba despre cai, despre cursele din ziua aceea și despre felul vijelios în care Mătăsosul, un cal al lui Vronski, cîștigase premiul întîi. Levin nici nu băgă de seamă cum trecu timpul.

— A, uite-i și pe ei, spuse Stepan Arkadici, de-acum la sfîrșitul mesei, aplecîndu-se peste spătarul scaunului și întinzîndu-i mîna lui Vronski, care venea spre el însoțit de un colonel înalt din regimentele de gardă. Pe chipul lui Vronski strălucea aceeași veselă bună-dispoziție, specifică clubului. Se sprijini vesel de umărul lui Stepan Arkadici, șoptindu-i ceva, și, cu același zîmbet vesel, îi întinse mîna lui Levin.

— Sînt foarte bucuros să vă întîlnesc, spuse el. V-am căutat atunci, la alegeri, dar mi s-a spus că ați plecat.

— Da, am plecat în aceeași zi, spuse Levin. Mai înainte am vorbit despre caii dumneavoastră. Vă felicit, adăugă el. A fost o cursă foarte rapidă.

— Dar și dumneavoastră aveți cai.

— Nu, tatăl meu a avut ; dar îmi aduc aminte și mă pricep.

— Tu unde ai luat prânzul ? îl întreabă Stepan Arkadici.

— Stăm la masa a doua, cea de după coloane.

— A fost felicitat, spuse colonelul cel înalt. Al doilea premiu imperial ; de-aș avea și eu la cărți norocul pe care îl are el la cai. Mda, n-are rost să pierd timpul, fiindcă e mai prețios ca aurul. Mă duc în sala infernală⁶⁶, adăugă colonelul și se îndepărtă de masă.

— E Iașvin, îi răspunse Vronski lui Turovțin și se așează pe un scaun, care se eliberase la masa lor. După ce bău cupa ce i se oferi, comandă o sticlă. Sub influența atmosferei de la club sau din pricina șampaniei băute, Levin începu să converseze cu Vronski despre cea mai bună rasă de vite și se bucura foarte mult că nu simțea nici un fel de ostilitate față de acest om. Chiar îi spuse, printre altele, că a auzit de la soție că l-a întâlnit la prințesa Maria Borisovna.

— Ah, prințesa Maria Borisovna e o minune ! spuse Stepan Arkadici și povesti despre aceasta o anecdotă, care îi făcu pe toți să ridă. Mai ales Vronski rîse cu atîta voie bună, încît Levin se simți pe deplin împăcat cu el.

— Ei, ați terminat ? întreabă Stepan Arkadici și se ridică zîmbind. Să mergem !

VIII

După ce se ridică de la masă, Levin simți că brațele i se mișcă deosebit de regulat și ușor în timpul mersului, așa că porni împreună cu Gaghin spre sala de biliard, traversînd camerele înalte. Trecînd prin salonul mare, se ciocni de socrul său.

— Ei bine, cum îți place templul trîndăviei noastre ? întreabă prințul, luîndu-l de braț. Hai să facem un tur.

— Și eu am vrut să umblu, să mă uit. E interesant.

— Da, pentru tine e interesant. Dar eu găsesc alt interes decît tine. Te uiți la bătrîni aștia, spuse el, arătînd la un

membru al clubului, gîrbovit, cu buza atîrnînd în jos, care, de-abia mișcîndu-și picioarele, trecu pe lîngă ei, și îți zici că-s pitârci de cînd s-au născut.

— Cum adică pitârci ?

— Ah, nu știi denumirea asta. Eu un termen al nostru, de la club. Știi, asta se întîmplă cînd ouăle sînt fierte prea mult, se rostogolesc în oală, se sparg și albușul se prinde de coajă, de zici că nici nu mai sînt ouă, ci ciuperci. Așa și alde mine : vii și iar vii la club și ajungi pitarcă. Ție îți vine-a rîde, dar cei de teapa mea nici nu-și dau seama cînd ajung pitârci. Îl cunoști pe prințul Cecenski ? întrebă prințul și Levin citi pe chipul lui că vrea să-i povestească ceva plin de haz.

— Nu, nu-l cunosc.

— Nu se poate ! Prințul Cecenski e o persoană foarte cunoscută. Mda, n-are importanță. Joacă tot timpul biliard. Acum vreo trei ani încă nu era pitarcă și își făcea curaj. Vine el odată la club și ușierul nostru... îl cunoști pe Vasili ? Da, cel gras. E foarte spiritual. Și unde nu mi ți-l întrebă prințul Cecenski : „Ei, Vasili, cine și mai cine a venit ? Pitârci sînt ?” Iar el îi zice : „Sînteți a treia”. Da, frățioare, uite-așa !

Discutînd și făcînd schimb de saluturi cu cunoscuții, Levin și prințul trecură prin toate încăperile ; salonul mare, unde fuseseră puse mesele de joc și partenerii obișnuiți jucau pe mize mici ; sala cu divane, unde se juca șah și unde Serghei Ivanovici stătea de vorbă cu cineva ; sala de biliard, unde, într-un colț, lîngă o canapea se juca o partidă veselă, cu șampanie, la care participa și Gaghin ; aruncară o privire în sala infernală, unde, în jurul mesei la care se așezase Iașvin, se adunase o mulțime de chibiți. Străduindu-se să nu facă zgomot, intrară în sala de lectură, întunecoasă, unde sub cîte o lampă cu abajur ședeau un tînăr morocănos, care răsfoia revistă după revistă, și un general pleșuv, cufundat în lectură. Ajunseră în sala cea deșteaptă, cum îi spunea prințul. Aici trei domni discutau cu însuflețire despre ultima noutate politică.

— Prințe, poftiți, e gata, spuse unul dintre partenerii prințului, găsindu-l în această sală, și prințul plecă. Levin se așeză și se pregăti să asculte ; dar, amintindu-și toate discuțiile din cursul zilei, începu să se plictisească de moarte. Se ridică în grabă și porni în căutarea lui Oblonski și Turovșin, alături de care se simțea vesel.

Cu o cană de băutură în mână, Turovțîn ședea pe marginea unui divan înalt din sala de biliard, iar Stepan Arkadici și Vronski discutau ceva lângă ușă, în colțul celălalt al încăperii.

— Nu că s-ar plictisi, dar această incertitudine, această nelămurire a situației... — auzi Levin și dădu să se îndepărteze în grabă, dar Stepan Arkadici îl chemă la el.

— Levin! spuse Stepan Arkadici și Levin observă că ochii acestuia nu erau înlăcrimați, ci umezi, așa cum i se întâmpla întotdeauna când era sau cherchelit, sau înduioșat. Acum era și una, și alta. Levin, nu pleca, spuse el și-l strînse tare de mână, pesemne nedorind să-i dea drumul cu nici un preț.

— Mi-e prieten sincer, dacă nu cumva cel mai bun prieten al meu, îi spuse el lui Vronski. Tu îmi ești și mai apropiat, și mai drag. Și vreau, și știu că voi doi trebuie să fiți amici buni și apropiați, pentru că sînteți amîndoi oameni foarte buni.

— Bine, atunci nu ne mai rămîne decît să ne sărutăm, spuse Vronski, glumind cu voie bună și întinzîndu-i lui Levin mîna.

El luă repede mîna întinsă și o strînse tare.

— Mă bucur foarte, foarte mult, spuse Levin, strîngîndu-i mîna.

— Chelner, o sticlă de șampanie! strigă Stepan Arkadici.

— Și eu mă bucur, rosti Vronski.

Însă, în ciuda dorinței lui Stepan Arkadici și în ciuda propriei lor dorințe, cei doi nu aveau ce să-și spună și simțeau asta.

— Știi că el încă nu o cunoaște pe Anna? îl întreabă Stepan Arkadici pe Vronski. Vreau neapărat să-l duc la ea. Să mergem, Levin!

— Adevărat? făcu Vronski. Va fi foarte bucuroasă. Aș merge acasă chiar acum, adăugă el, dar mă îngrijorează Iașvin și vreau să rămîn aici pînă termină.

— Îi merge prost?

— Pierde mereu și numai eu pot să-l temperez.

— Atunci, facem o piramidă? Levin, joci? Excelent! zise Stepan Arkadici. Aranjează piramida, îi spuse el marcherului.

— E gata de mult, spuse marcherul, care așezase bilele în triunghi și, ca să se distreze, o rostogolea pe cea roșie.

— Hai să jucăm.

După partidă, Vronski și Levin se așezară la masa lui Gaghin, și Levin, la sfatul lui Stepan Arkadici, începu să

ponteze pe ași. Vronski ba stătea la masă, înconjurat de cunoscuții care veneau mereu la el, ba se ducea în sala infernală, să vadă ce face Iașvin. Levin simțea o odihnă plăcută după oboseala intelectuală din timpul zilei. Se bucura că pusese capăt dușmăniei cu Vronski și nu-l părăsea impresia de liniște, decență și mulțumire.

După ce sfinșiră partida, Stepan Arkadici îl luă pe Levin de braț.

— Eu zic să mergem la Anna. Acum. Ce zici? E acasă. I-am promis de mult că te aduc. Aveai de gând să te duci undeva în seara asta?

— Nicăieri în mod deosebit. I-am promis lui Sviiajski că mă duc la Societatea pentru Agricultură. Dacă vrei, mergem, spuse Levin.

— Excelent, să mergem! Află dacă mi-a venit cupeul, i se adresă Stepan Arkadici unui valet.

Levin se duse la masă, plăti cele patruzeci de ruble pierdute cu așii, achită cheltuielile pentru club, știute într-un chip misterios de valetul bătrîn care stătea lângă ușă și, mișcîndu-și cumva ciudat mîinile, porni spre ieșire, traversînd toate sălile.

IX

— Cupeul lui Oblonski! strigă ușierul, cu voce groasă, pe un ton supărat. Cupeul trase la scară și cei doi urcară în el. Numai în primele momente, cînd trăsura ieșea pe poarta clubului, Levin continuă să simtă impresia de liniște, plăcere și indiscutabilă decență a atmosferei de acolo; dar de îndată ce cupeul ieși în stradă și el simți scuturăturile din cauza drumului cu hopuri, după ce auzi strigătul posac al unui vizitiu care venea din direcția opusă, după ce, în lumina neclară, văzu firma unei bodegi și prăvăliile, această impresie se destrămă și el începu să mediteze la faptele sale și să se întrebe dacă e bine că se duce la Anna. Ce va spune Kitty? Dar Stepan Arkadici nu-l lăsă să cadă pe gînduri și, parcă ghicindu-i ezitățile, i le spulberă.

— Cît de mult mă bucur, spuse el, că ai s-o cunoști. Știi, Dolly dorea asta de mult. Și Lvov o vizitează. Chiar dacă mi-i

soră, continuă Stepan Arkadici, pot să spun cu curaj că e o femeie extraordinară. Ai să vezi. Situația ei este foarte grea, mai ales acum.

— De ce mai ales acum?

— Ducem tratative cu soțul ei în legătură cu divorțul. El e de acord; dar există greutăți în privința băiatului și afacerea asta, care ar fi trebuit să se sfârșească de mult, se târăgănează de trei luni. De îndată ce obține divorțul, se mărită cu Vronski. Ce stupid e vechiul obicei cu învîrtitul împrejurul mesei, cu „Isaiia dănțuiește“, în care nimeni nu crede și care pune piedici în calea fericirii oamenilor! adăugă Stepan Arkadici. Însă după aceea situația lor va fi clară, ca a mea, ca a ta.

— Și care-i dificultatea? întrebă Levin.

— Ah, e o istorie veche și plicticoasă! Toate astea, la noi, sînt atît de imprecise. Însă problema e că, așteptînd acest divorț, locuiește de trei luni aici, la Moscova, unde toată lumea îi cunoaște pe amîndoi; nu iese nicăieri, nu se vede cu nici o femeie în afară de Dolly, pentru că, înțelegi, nu vrea să fie vizitată din milă; pînă și proasta de prințesă Varvara a plecat, considerînd că societatea Annei o compromite. Așa că, în această situație, altă femeie nu ar putea găsi resurse sufletești. Însă ea... ai să vezi cum și-a aranjat viața, cît e de calmă, de demnă. La stînga, pe aleea din fața bisericii! strigă Stepan Arkadici, aplecîndu-se pe fereastra cupeului. Ptiu, ce cald mi-e! spuse el, în ciuda celor douăsprezece grade sub zero, desfăcîndu-și și mai mult haina de blană.

— Păi are o fetiță. Nu-i ocupată cu ea? întrebă Levin.

— Mi se pare că pentru tine orice femeie nu este decît o femelă, *une couveuse**, spuse Stepan Arkadici. Dacă-i ocupată, atunci e ocupată neapărat cu copiii. Nu, o educă excelent, mi se pare, dar despre fetiță nu se aude nimic. E ocupată, în primul rînd, fiindcă scrie. Văd că zîmbești ironic, dar degeaba. Scrie o carte pentru copii și nu vorbește cu nimeni despre asta, dar mie mi-a citit-o și eu i-am dat manuscrisul lui Vorkuev... îl știi, editorul... care-i și el scriitor, mi se pare. El se pricepe și zice că este o carte remarcabilă. Dar crezi că-i o femeie-autoare? Nici pomeneală. În primul rînd e o femeie de inimă și asta ai s-o vezi. Acum are în casă o micuță englezoaică și se ocupă de o întreagă familie.

* O cloșcă (fr.)

— Și asta ce-i, vreun act filantropic?

— Tu în toate vrei să vezi partea rea a lucrurilor. Nu e ceva filantropic, e ceva ce ține de inimă. Ei, adică Vronski, au avut un antrenor englez, un maestru în meseria lui, dar bețiv. A dat cu totul în patima băuturii, *delirium tremens* și familia a rămas pe drumuri. Anna i-a văzut, i-a ajutat, s-a implicat și acum toată familia e în grija ei; dar nu așa, de sus, cu bani, ci ea însăși îi meditează pe băieți la limba rusă pentru liceu, iar pe fetiță a luat-o în casă. Ai s-o vezi.

Cupeul intră într-o curte și Stepan Arkadici sună tare la scară, unde se mai afla o sanie.

Și fără să-l întrebe pe portarul care le deschise dacă stăpîna e acasă, Stepan Arkadici intră în vestibul. Levin îl urmă, îndoindu-se tot mai mult dacă face bine sau nu.

Privindu-se în oglindă, Levin observă că e roșu la față; dar era convins că nu-i beat și porni în urma lui Stepan Arkadici pe scara așternută cu un covor. Sus, Stepan Arkadici îl întreabă pe valetul, care i se înclină ca unui bun cunoscut, cine este la Anna Arkadieвна și i se răspunse că vizitatorul este domnul Vorkuev.

— Unde-s?

— În birou.

Traversînd o mică sufragerie cu pereții de lemn întunecat la culoare, Stepan Arkadici și Levin, călcînd pe un covor moale, intrară în biroul cufundat în semiîntuneric, iluminat de o lampă cu abajur mare. Altă lampă-refractor ardea pe perete și ilumina portretul în picioare al unei femei, asupra căruia, fără să vrea, Levin își îndreptă atenția. Era portretul Annei, făcut de Mihailov în Italia. În timp ce Stepan Arkadici pătrunse dincolo de o jardinieră și vocea de bărbat, care se auzea vorbind, tăcu, Levin se uita la portretul care, în lumina strălucitoare, parcă ieșea în relief din ramă. Uitase unde se află și, fără să audă ce se vorbea, nu-și mai lua ochii de la portretul acela extraordinar. Nu era un tablou, ci o femeie splendidă, vie, cu păr negru, cîrlionțat, cu umerii dezgoliți și cu un zîmbet ușor, îngîndurat, fluturînd pe buzele umbrite de puf gingaș, o femeie care, cu un aer triumfător și tandru, îl privea cu ochii ei tulburători. Nu era vie numai pentru că era mai frumoasă decît poate fi o femeie vie.

— Mă bucur foarte mult, auzi el deodată o voce în apropiere, care pesemne i se adresa, vocea femeii pe care o admira

în portret. Anna ieși de după jardinieră în întâmpinarea lui și, în semiobscuritatea biroului, Levin o văzu pe femeia din portret, îmbrăcată cu o rochie albastru-închis de diferite nuanțe, în altă poziție, cu altă expresie, dar la aceeași înălțime a frumuseții, la care o surprinsese pictorul în portret. Era mai puțin strălucitoare în realitate, în schimb ființa ei avea în ea ceva nou și atrăgător, care nu se vedea în portret.

X

Anna se ridicase ca să-l întâmpine, fără să-și ascundă bucuria de a-l vedea. Și în aerul calm, cu care îi întinse mîna mică și energică, în felul cum i-l prezentă pe Vorkuev și i-o arătă pe fetița frumușică, roșcată, care stătea tot acolo cu un lucru de mîna, despre care spuse că e copilul ei de suflet, Levin găsi manierele, pe care le cunoștea și care îi plăceau, ale unei doamne din înalta societate, întotdeauna calmă și firească.

— Mă bucur foarte, foarte mult, repetă ea și, rostite de buzele ei, aceste cuvinte simple căpătară pentru Levin, cine știe de ce, un înțeles deosebit. Vă știu și vă iubesc de mult, și datorită prieteniei cu Stiva, și datorită soției dumneavoastră... am cunoscut-o în treacăt, dar mi-a lăsat impresia unei flori minunate, da, chiar a unei flori. Și curînd va fi mamă!

Anna vorbea lejer și fără grabă, mutîndu-și din cînd în cînd privirea de la Levin la fratele ei și Levin simți că făcuse o impresie bună și imediat începu să aibă față de ea o atitudine atît de degajată, de simplă, începu să se simtă atît de bine, încît parcă o cunoștea din copilărie.

— Eu și cu Ivan Petrovici ne-am instalat în biroul lui Aleksei ca să fumăm, zise ea, răspunzîndu-i lui Stepan Arkadici, care o întrebasese dacă se poate fuma și, uitîndu-se la Levin în loc să-l întrebe dacă fumează, trase spre dînsa un port-țigaret de baga și scoase o țigară.

— Cum te simți astăzi? o întrebă fratele ei.

— Binișor. Doar nervii, ca întotdeauna.

— Nu-i așa că este extraordinar de frumos? întrebă Stepan Arkadici, observînd că Levin se uita la portret.

— N-am văzut un portret mai reușit.

— Și seamănă extraordinar de bine, nu? interveni Vorkuev.

Levin își mută privirea de pe portret spre original. O strălucire deosebită luminează chipul Annei atunci când îi simți privirea. Levin roși și, ca să-și ascundă fîstîceala, vru s-o întrebe dacă a văzut-o de mult pe Daria Aleksandrovna; dar chiar atunci Anna începu să vorbească:

— Mai înainte discutam cu Ivan Petrovici despre ultimele tablouri ale lui Vașcenkov. Le-ați văzut?

— Da, le-am văzut, îi răspunse Levin.

— Iertați-mă, parcă ați vrut să spuneți ceva...

Levin o întreabă dacă a văzut-o de mult pe Dolly.

— Ieri a fost la mine și e foarte supărată pe liceu, în privința lui Grișa. Mi se pare că profesorul de latină a fost nedrept cu el.

— Da, am văzut tablourile. Nu mi-au plăcut deloc, reveni Levin la discuția începută.

Acum Levin nu mai vorbea cu tonul de meseriaș plictisit, cu care vorbise în cursul dimineții. Discutînd cu ea, fiecare cuvînt căpăta o semnificație deosebită. Și îi plăcea să discute cu ea, dar și mai mult îi plăcea s-o asculte.

Anna nu vorbea doar firesc și inteligent, ci inteligent și degajat, fără să pună preț pe propriile ei idei și acordînd mai mare atenție gîndurilor interlocutorului.

Începură să vorbească despre noile curente în artă, despre o nouă ilustrație a *Bibliei* realizată de un pictor francez. Vorkuev îl acuza pe pictor de realism împins pînă la brutalitate. Levin spuse că francezii au ajuns la un convenționalism în artă, care nu se mai întîlnește la alte națiuni, și de aceea își văd un merit special în revenirea la realism. În faptul că nu mai mint ei descoperă poezia.

Nici o idee inteligentă rostită vreodată de el nu-i plăcuse lui Levin mai mult decît aceasta. Anna de înșenină deodată la chip, cînd aprecie această reflecție. Rîse.

— Rîd, spuse el, ca atunci cînd vezi un portret care seamănă foarte bine cu originalul. Ceea ce ați spus caracterizează perfect arta franceză de acum, și pictura, chiar și literatura: *Zola, Daudet*. Însă, poate, așa se întîmplă întotdeauna: oamenii își construiesc mai întîi *conceptions* din figuri inventate, convenționale, iar apoi, cînd toate *combinaisons* sînt făcute,

figurile inventate încep să-i plictisească și ei se apucă să inventeze figuri mai naturale, mai adevărate.

— Asta-i foarte exact! spuse Vorkuev.

— Deci, ați fost la club? i se adresează Anna fratelui ei.

„Da, da, așa femeie mai zic și eu!” se gândi Levin, uitînd de sine și privind fix fața ei frumoasă, expresivă, care în clipa aceea se schimbase brusc. Levin nu auzea despre ce vorbea, stînd aplecată spre fratele ei, dar era uimit de schimbarea expresiei ei. Splendidă pînă atunci în calmul ei, fața Annei începuse să exprime subit o curiozitate ciudată, mînie și mîndrie. Dar toate acestea nu țînură decît un minut. Anna făcu ochii mici, parcă amintindu-și ceva.

— Mda, de altfel, asta nu interesează pe nimeni, spuse ea și i se adresează englezoaicei: *Please, order the tea in the drawing-room* *.

Fetița se ridică și ieși.

— Ei, a dat examenul? întrebă Stepan Arkadici.

— Excelent! E o fetiță capabilă și are o fire simpatică.

— Pînă la urmă ai să ajungi s-o iubești mai mult decît pe fiica ta.

— Se vede că vorbește un bărbat. În dragoste nu există mai mult și mai puțin. Pe fiica mea o iubesc cu un fel de dragoste, pe ea, cu alt fel.

— Îi zic Annei Arkadieвна, interveni Vorkuev, că dacă măcar a mia parte din energia pe care o cheltuiește cu această englezoaică ar întrebuița-o pentru educarea copiilor ruși, ar face o faptă mare, folositoare.

— Tocmai ce vreți dumneavoastră n-am putut să fac. Contele Aleksei Kirillovici m-a încurajat foarte mult (rostind cuvintele *contele Aleksei Kirillovici*, Anna îi aruncă lui Levin o privire întrebătoare și sfioasă, iar el îi răspunse cu o privire respectuoasă și aprobatoare), m-a încurajat să mă ocup de școala de la moșie. M-am dus de cîteva ori. Sînt foarte drăguți, dar nu m-am putut atașa de ocupația aceasta. Energia se întemeiază pe dragoste. Iar dragostea n-ai de unde s-o iei, nu-i poți porunci. Pe fetița asta am îndrăgit-o fără să știu de ce.

Și Anna se uită din nou la Levin. Și zîmbetul, și privirea ei, totul îi spunea lui Levin că Anna numai lui îi vorbește,

* Te rog, spune să ni se servească ceaiul în salon (engl.)

ținînd la părerea lui și știind totodată dinainte că se înțeleg unul pe altul.

— Vă înțeleg perfect, spuse Levin. În școală și, în general, în asemenea instituții nu poți pune suflet și, cred eu, din pricina asta toate aceste așezăminte filantropice dau rezultate atît de slabe.

Anna tăcu, apoi zîmbi.

— Da, da, întări ea. Eu n-am putut niciodată. *Je n'ai pas le coeur assez large**, ca să îndrăgesc un orfelinat întreg, plin cu fetețe murdare. *Cela ne m'a jamais réussi***. Sînt atîtea femei, care își fac din asta *une position sociale****. Și acum, cu atît mai mult, spuse ea cu o expresie tristă, încrezătoare, părăind că se adresează fratelui ei, dar avîndu-l de fapt doar pe Levin în vedere. Și acum, cînd am nevoie de o ocupație oarecare, nu pot. Și încruntîndu-se deodată (Levin înțelese că se supăraseră pe sine, pentru că vorbea despre ea), schimbă discuția. Despre dumneavoastră, îi zise ea lui Levin, știu că sînteți un rău cetățean și v-am apărat așa cum am putut.

— Și cum m-ați apărat?

— Ținînd cont de atac. Dar nu doriți ceai?

Anna se ridică și luă o carte legată în marochin.

— Dați-mi-o, Anna Arkadievna, o rugă Vorkuev, arătînd spre carte. Zău că merită.

— O, nu, încă nu-i șlefuită.

— I-am spus, i se adresă Stepan Arkadici surorii sale, arătînd spre Levin.

— Rău ai făcut. Scrierile mele sînt precum coșulețele lucrate în lemn, pe care altădată Liza Merțalova le aducea din închisori și mi le vindea. Ea răspundea de închisori din partea unei societăți, i se adresă Anna lui Levin. Și nefericiții aceia făceau minuni de migală.

Și Levin observă încă o trăsătură la femeia aceea, care-i plăcea neobișnuit de mult. Pe lîngă inteligență, grație, frumusețe, mai avea și sinceritate. Nu voia să-i ascundă dificultatea situației în care se afla. După ce rosti aceste cuvinte, Anna oftă și fața ei, luîndu-și deodată o expresie aspră, parcă încremeni. Cu această expresie pe față, era și mai frumoasă

* N-am o inimă atît de mare (fr.)

** Asta nu mi-a reușit niciodată (fr.)

*** O poziție socială (fr.)

decît înainte ; dar această expresie era nouă ; se situa în afara ansamblului de expresii iradiind fericire şi împrăştiind fericire, care fuseseră surprinse de pictor în tablou. Levin se mai uită o dată la portret şi la statura ei, în timp ce Anna, luîndu-şi fratele de braţ, îl ducea spre uşa înaltă ; simţi faţa de ea o tandreţe şi o milă, de care se miră singur.

Anna îi rugă pe Levin şi pe Vorkuev să treacă în salon, iar ea rămase pe loc, ca să discute ceva cu fratele ei. „Despre divorţ, despre Vronski, despre ceea ce face el la club, despre mine?“ se întrebă Levin. Era atît de interesat de subiectul discuţiei dintre Anna şi Stepan Arkadici, încît aproape că nu asculta ce-i spunea Vorkuev despre calităţile romanului pentru copii scris de Anna Arkadieвна.

La ceai, continuă aceeaşi conversaţie plăcută, bogată în conţinut. Nu numai că nu exista vreun moment, cînd era nevoie să se caute un subiect de discuţie, ci, dimpotrivă, simţeai că nu apuci să spui tot ce doreşti şi că te abţii cu plăcere, ascultînd ce spune altul. Şi tot ce spuneau ei, nu numai Anna, ci şi Vorkuev, şi Stepan Arkadici, totul căpăta, după cum i se părea lui Levin, o semnificaţie deosebită, datorită atenţiei şi observaţiilor ei.

Urmărind conversaţia interesantă, Levin o admira tot timpul, îi admira şi frumuseţea, şi inteligenţa, cultura şi totodată simplitatea şi cordialitatea. Asculta, vorbea şi tot timpul se gîndea la ea, la viaţa ei interioară, încercînd să-i ghicească sentimentele. Şi cu toate că mai înainte o judecase atît de aspru, acum, datorită unei ciudate asociaţii de idei, o justifica şi totodată îi părea rău de ea şi se temea că Vronski nu o înţelege întru totul. După ora unsprezece, cînd Stepan Arkadici se ridică să plece (Vorkuev plecase mai devreme), lui Levin i se păru că de-abia sosiseră. Se ridică şi el cu părere de rău.

— La revedere, îi spuse Anna, ţinîndu-l de mîină şi uitîndu-se în ochii lui cu privirea ei atrăgătoare. Mă bucur *que la glace est rompue**.

Îi lăsă mîina şi făcu ochii mici.

— Transmiteţi-i soţiei dumneavoastră că o iubesc ca mai înainte şi că, dacă nu-mi poate ierta situaţia în care mă aflu,

* Că s-a spart gheaţa (fr.)

îi doresc să nu mă ierte niciodată. Ca să ierți, trebuie să treci prin ceea ce trec eu, și de asta s-o ferească Dumnezeu.

— Negreșit, da, am să-i transmit... spuse Levin, roșind.

XI

„Ce femeie fermecătoare, draguță și nefericită!“ se gîndi el, ieșind în gerul de afară împreună cu Stepan Arkadici.

— Ei, ce zici? Ți-am spus, îi zise Stepan Arkadici, văzîndu-l pe Levin încins cu desăvîrșire.

— Da, răspunse Levin gînditor, e o femeie neobișnuită! Nu e doar inteligentă, ci și extraordinar de cordială. Grozav de rău îmi pare de ea!

— Acum, dacă va da Dumnezeu, totul se va aranja curînd. Aici e aici, altă dată să nu mai judeci dinainte, spuse Stepan Arkadici, deschizînd portiera cupeului. La revedere, n-avem același drum.

Gîndindu-se fără întrerupere la Anna, la conversațiile simple pe care le avusese cu ea și amintindu-și totodată toate amănuntele expresiei de pe chipul ei, intrînd tot mai mult în situația ei și compătîmind-o, Levin ajunsese acasă.

Acasă, Kuzma îi transmise că doamna Katerina Aleksandrovna e sănătoasă, că de-abia plecaseră surioarele ei și îi dădu două scrisori. Chiar acolo, în antreu, ca să nu-și facă mai pe urmă de lucru cu ele, Levin le citi. Una era de la Sokolov, vechilul. Sokolov scria că grîul nu poate fi vîndut, fiindcă nu se dă decît cinci ruble și jumătate, și că bani nu mai are de unde lua. Cealaltă scrisoare era de la sora lui. Aceasta îi reproșa că afacerea ei încă nu fusese aranjată.

„Mda, am să-l vînd cu cinci ruble și jumătate, dacă nu mi se dă mai mult“, rezolvă imediat Levin, cu o ușurință neobișnuită, prima chestiune, care altă dată i se părea atît de dificilă. „E de-a mirării cît de ocupat sînt aici“, se gîndi el în legătură cu cea de-a doua scrisoare. Se simțea vinovat față de sora lui că nu făcuse ceea ce ea îl rugase. „Azi iar nu m-am dus la tribunal, dar azi chiar că n-am avut timp.“ Și hotărîndu-se că se va ocupa neapărat de asta a doua zi, se duse la soție. În drum spre camera ei, Levin își perindă repede în

amintire ziua aceea. Toate evenimentele erau discuții : cele pe care le auzise și cele la care participase. Toate discuțiile fuseseră pe marginea unor teme de care, dacă s-ar fi aflat singur la țară, nu s-ar fi preocupat, dar aici erau foarte interesante. Și toate discuțiile fuseseră frumoase ; numai în două momente nu fuseseră tocmai reușite. Unul era acela când se referise la știucă, al doilea, că era ceva *nepotrivit* în compătimirea gingașă, pe care o simțea pentru Anna.

Levin își găsi soția tristă și plictisită. Prânzul luat împreună de cele trei surori fusese foarte vesel, dar pe urmă îl așteptaseră, îl tot așteptaseră, tuturor li se urîse, surorile plecaseră pe la casele lor, iar Kitty rămăsese singură.

— Ei, ce ai făcut ? îl întreabă ea, privindu-l în ochii care, cine știe de ce, străluceau suspect. Însă, ca să-l lase să povestească nestingherit, își ascunse atenția și, cu un zîmbet aprobator, ascultă povestirea lui despre felul în care își petrecuse seara.

— Ei bine, m-am bucurat foarte mult că m-am întâlnit cu Vronski. M-am simțit foarte degajat cu el, m-am purtat simplu. Înțelegi, de-acum voi încerca să nu mă mai văd niciodată cu el, dar e bine ca această stînjeneală să înceteze, spuse Levin și, amintindu-și că, *încercînd să nu se mai vadă*, plecase tot atunci la Anna, roși. Uite, spunem că poporul bea ; nu știu dacă poporul bea mai mult, sau societatea noastră ; măcar poporul bea de sărbători, pe cînd...

Dar pe Kitty nu o interesa părerea lui despre felul în care bea poporul. Îl văzuse roșind și voia să afle de ce.

— Mda, dar pe urmă unde ai fost.

— Stiva a insistat grozav să merg la Anna Arkadiевна.

Și, spunînd aceasta, Levin roși și mai tare și pe loc i se risipiră îndoielile în legătură cu faptul dacă făcuse bine sau rău ducîndu-se la Anna. Acum știa că nu trebuia să facă una ca asta.

Ochii lui Kitty se deschiseră într-un mod deosebit și străluciră la auzul numelui Annei, însă, făcînd un efort, ea își ascunse tulburarea și îl înșelă.

— A ! făcu ea.

— Cred că n-ai să te superi că m-am dus la ea. Stiva m-a rugat, Dolly voia și ea, continuă Levin.

— O, nu, spuse Kitty, dar el văzu în ochii ei o încordare care nu-i promitea nimic bun.

— E o femeie foarte simpatică, foarte, foarte vrednică de milă și foarte bună, continuă el, povestindu-i despre Anna, despre ocupațiile ei și transmițându-i ceea ce aceasta îl rugase să-i spună soției.

— Da, firește, e vrednică de milă, spuse Kitty, atunci când el sfârși. De la cine ai primit scrisorile?

Levin îi spuse și, lăsându-se înșelat de tonul ei calm, se duse să se dezbrace.

Întorcându-se, o găsi pe Kitty în același fotoliu. Când se apropie, ea îl privi și izbucni în plâns.

— Ce-i? Ce-i? întrebă Levin, știind dinainte care *ce* era la mijloc.

— Te-ai îndrăgostit de femeia aceea mizerabilă, te-a vrăjit. Am citit-o în ochii tăi. Da, da! Ce poate ieși din asta? Ai băut la club, ai băut, ai jucat și apoi te-ai dus... la cine? Nu, plecăm de aici... Mîine plec.

Mult timp Levin nu putu să-și calmeze soția. În sfârșit, izbuti s-o potolească numai recunoscînd că sentimentul de compasiune, alături de vinul băut, îl derutase și el cedase influenței viclene a Annei, dar că de-acum înainte o va evita. Totuși, singurul lucru mărturisit cu sinceritate a fost acela că locuind de atîta timp la Moscova, neavînd altceva de făcut decît să discute, să mănînce și să bea, s-a zăpăcit de-a binelea. Stătură de vorbă pînă la ora trei noaptea. De-abia la ora trei se împăcară într-atît, încît să poată adormi.

XII

După ce-și conduse musafirii, Anna nu se așeză ci începu să umble înainte și înapoi prin cameră. Chiar dacă inconștient (cum proceda în ultimul timp cu toți bărbații tineri), toată seara făcuse tot posibilul să trezească în Levin sentimentul de dragoste pentru ea și, cu toate că știa că și-a atins scopul, în măsura în care este posibil cu un bărbat onest și înșurat, cu toate că Levin îi plăcuse foarte mult (în ciuda deosebirii nete, din punctul de vedere al unui bărbat, între Vronski și Levin, ea, ca femeie, vedea ceea ce aveau în comun, pentru care Kitty îi îndrăgise pe amîndoi), de îndată ce acesta ieși din cameră, încetă să se mai gîndească la el.

Un singur gând o urmărea insistent sub diferite forme. „Dacă am putere asupra altora, asupra acestui om înșurat, care-și iubește soția, de ce *el* e atît de rece față de mine?... Și nu că ar fi rece, mă iubește, asta o știu. Dar ceva nou ne desparte acum. De ce lipsește toată seara? L-a pus pe Stiva să-mi transmită că nu-l poate părăsi pe Iașvin și că trebuie să supravegheze jocul acestuia. Doar Iașvin nu-i copil! Dar să zicem că e adevărat. El nu minte niciodată. Însă în adevărul acesta este altceva. Se bucură că are prilejul să-mi demonstreze că are și alte obligații. Asta o știu, cu asta sînt de acord. Dar de ce să mi-o demonstreze? Vrea să-mi demonstreze că dragostea lui pentru mine nu trebuie să atenteze la libertatea lui. Însă eu n-am nevoie de demonstrații, am nevoie de dragoste. S-ar cuveni să înțeleagă cît de greu mi-e aici, la Moscova. Parcă trăiesc? Nu trăiesc, aștept un deznodămînt, care se amîină, se tot amîină. Iar nu am primit răspuns! Și Stiva zice că nu se poate duce la Aleksei Aleksandrovici. Iar eu nu-i mai pot scrie încă o dată. Nu pot face nimic, nu pot începe nimic, nu pot schimba nimic, mă stăpînesc, aștept, îmi născocesc distracții – familia englezului, scrisul, cititul, dar toate acestea sînt înșelăciune, sînt aceeași morfină. Ar trebui să-i fie milă de mine“, își spunea Anna, simțind că o podidesc lacrimi izvorîte din autocompătimire.

Îl auzi pe Vronski sunînd impulsiv la ușă și își șterse în grabă aceste lacrimi și nu doar că-și șterse aceste lacrimi, ci se și așeză lîngă lampă și deschise o carte, prefăcîndu-se că e calmă. Trebuia să-i arate că e nemulțumită de faptul că nu s-a întors cînd i-a promis, dar numai nemulțumită, fără să-i arate în nici un caz amărăciunea și, mai ales, mila de ea însăși. Ei îi putea fi milă de ea însăși, dar lui, nu. Anna nu voia lupta, îi reproșa lui Vronski că voia să lupte, dar, fără să vrea, lua ea însăși poziția de luptă.

— Nu te-ai plictisit? o întreabă el, apropiindu-se cu un aer plin de însuflețire și veselie. Ce patimă teribilă e jocul!

— Nu, nu m-am plictisit și de mult am învățat să nu mă plictisesc. Au fost Stiva și Levin.

— Da, au vrut să vină la tine. Ei, cum ți-a plăcut Levin? întreabă el, așezîndu-se lîngă ea.

— Foarte mult. Au plecat mai adineauri. Dar Iașvin ce-a făcut?

— Era în câștig, șaptesprezece mii. L-am chemat. Era cât pe ce să plece. Dar s-a întors din nou și acum e în pierdere.

— Atunci la ce bun ai rămas? îl întrebă ea, ridicându-și brusc ochii spre el. Expresia de pe fața ei era rece și ostilă. I-ai spus lui Stiva că rămii ca să-l scoți din joc pe Iașvin. Însă l-ai lăsat.

Aceeași expresie de disponibilitate rece pentru luptă se arătă pe fața lui.

— În primul rînd, nu l-am rugat să-ți transmită nimic, în al doilea rînd, eu nu mint niciodată. Și mai ales, am vrut să rămîn și am rămas, spuse el, încruntîndu-se. Anna, de ce, de ce? întrebă Vronski după o clipă de tăcere, aplecîndu-se spre ea și desfăcîndu-și palma în speranța că ea și-o va pune în a lui.

Anna se bucură de această provocare la tandrețe. Dar o ciudată forță a răului o împiedică să se lase în voia sentimentului, ca și cum condițiile luptei nu-i permiteau să se supună.

— Desigur, ai vrut să rămii și ai rămas. Faci tot ce vrei. Dar de ce îmi spui asta? De ce? întrebă ea, aprinzîndu-se tot mai mult. Îți contestă cineva drepturile? Dar tu vrei să ai dreptate și uite că ai!

Palma lui se închise, Vronski se îndreptă și pe chipul lui se întipări o expresie și mai îndărătnică decît înainte.

— Pentru tine e o chestiune de încăpăținare, spuse Anna, privindu-l insistent și găsind deodată o denumire acelei expresii de pe fața lui, care o irita, adică „încăpăținare“. Problema ta e dacă rămii învingător față de mine, iar a mea... Iarăși i se făcu milă de ea însăși și mai că nu izbucni în plîns. Dacă ai ști care-i problema mea! Cînd simt, ca acum, că tu te porți ostil cu mine, da, chiar ostil, dacă ai ști ce înseamnă asta pentru mine! Dacă ai ști ce aproape sînt de o nenorocire în clipele astea, cît de mult mă tem, mă tem de tine! Și se întoarse cu spatele, ascunzîndu-și sughițurile de plîns.

— La o adică, despre ce vorbim? întrebă el, înspăimîntat de expresia disperării ei și iarăși se aplecă spre ea, îi luă mîna și i-o sărută. De ce? Crezi că sînt în căutare de distracții în afara casei? Oare nu evit societatea femeilor?

— Cum să nu! făcu Anna.

— Bine, spune-mi ce trebuie să fac ca tu să fii liniștită? Sînt gata să fac orice ca tu să fii fericită, spuse el, mișcat de

disperarea Annei. Ce n-aş face, Anna, ca să te scutesc de momente de amărăciune, cum este cel de acum! spuse el.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, spuse Anna. Nici eu nu ştiu: viaţa în singurătate, nervii... Bine, să nu mai vorbim despre asta. Cum au fost cursele? Nu mi-ai povestit, adăugă ea, străduindu-se să-şi ascundă bucuria victoriei, care era totuşi de partea ei.

Vronski ceru cina şi începu să-i povestească amănuntele curselor; dar Anna vedea în tonul, în privirea lui, care devenea din ce în ce mai rece, că el nu-i iertase această victorie, că sentimentul de îndărătnicie, cu care luptase, se întetea din nou în sufletul lui. Era mai rece cu ea decât înainte, ca şi cum îi părea rău că se dăduse învins. Şi ea, amintindu-şi cuvintele care îi dăruiseră victoria, şi anume: „Sînt aproape de o nenorocire groaznică şi mă tem de mine“ – înţelese că arma aceea era foarte primejdioasă şi că n-o va mai putea folosi şi altă dată. Simţi că alături de dragostea care îi lega între ei se statornicise duhul rău al unei lupte, pe care ea nu-l putea alunga nici din inima lui şi, cu atît mai puţin, nici din inima ei.

XIII

Nu există condiţii cu care omul să nu se obișnuiască, mai ales dacă vede că *toţi* cei din jurul lui trăiesc la fel. Cu trei luni în urmă, Levin nu ar fi crezut că ar putea adormi liniştit în condiţiile de acum; să trăieşti fără nici un scop, alandala, să cheltuieşti mai mult decât îţi poţi permite, să te afli după o beţie (nu putea numi altfel ceea ce se întîmplase la club), după ce te-ai pus în nişte relaţii ambigue cu bărbatul de care a fost îndrăgostită soţia ta, după o vizită şi mai ambiguă la o femeie pe care n-o poţi numi altfel decât pierdută, după ce te-ai simţit atras de această femeie şi ţi-ai întristat soţia – şi cu toate acestea să poţi adormi liniştit! Dar din cauza oboselii, a nopţii nedormite şi a vinului băut, el se cufundă într-un somn adînc şi liniştit.

La ora cinci îl trezi scîrţîitul uşii deschise. Sări în sus şi se uită împrejur. Kitty nu era în pat, alături de el. Însă dincolo de paravan se mişca o lumină şi Levin auzi paşii soţiei.

— Ce-i?... Ce-i? întrebă el încă buimac de somn. Kitty!
Ce-i?

— Nu-i nimic, îi răspunse ea, ieșind de după paravan cu o lumânare în mână. Nu-i nimic. Nu m-am simțit bine, spuse ea, cu un zîmbet deosebit de simpatic și plin de înțeles.

— Ce? A început, a început? exclamă Levin speriat. Trebuie să trimit după doctor. Și începuse să se îmbrace în grabă.

— Nu, nu, zise Kitty și, zîmbind, îl opri cu mîna. Cred că nu-i nimic. Nu m-am simțit bine cîteva clipe. Acum mi-a trecut.

Și ea, apropiindu-se de pat, stinse lumînarea, se culcă și se liniști. Deși i se părea suspectă răsuflarea ei parcă reținută și mai ales expresia de deosebită gingășie și surescitare cu care ea, ieșind de după paravan, îi răspunsese: „Nimic“, lui Levin îi era atît de somn, încît adormi imediat. Numai după aceea își aminti răsuflarea ei înceată și înțelese tot ce se petrecea în sufletul scump și atît de drag al lui Kitty, în timp ce ea, fără să se miște, în așteptarea celui mai mare eveniment din viața unei femei, stătea întinsă lingă el. La ora șapte îl treziră atingerea mîinii ei de umărul lui și o șoaptă înăbușită. Kitty parcă ezita între mila să-l trezească și dorința de a vorbi cu el.

— Kosteia, nu te speria. N-am nimic. Dar mi se pare... Trebuie să trimitem după Elizaveta Petrovna.

Lumînarea era din nou aprinsă. Kitty ședea pe pat și ținea în mîini lucrul de mînă cu care se ocupase în ultimele zile.

— Te rog, nu te speria, n-am nimic. Nu mă tem deloc, spuse ea, văzîndu-i chipul speriat, ducîndu-și mîna lui la piept și apoi la buze.

Levin sări repede din pat, buimac, uitîndu-se mereu la ea, se îmbracă cu halatul și se opri, privind-o întruna. Trebuia să plece, dar nu-și mai putea lua ochii de la ea. El, care-i iubea chipul, care-i știa fiecare expresie, fiecare privire, n-o mai văzuse niciodată așa. Amintindu-și că în ajun o necăjise, ce mizerabil și îngrozitor se văzu pe sine însuși în fața ei, cum era acum! Fața ei îmbujorată, încadrată de plete moi, ieșite de sub scufia de noapte, strălucea de bucurie și hotărîre.

Oricît de puțină lipsă de naturalețe, oricît de puțin convenționalism avea firea lui Kitty, Levin era totuși uimit de ceea ce i se înfățișa acum, cînd totul era dat pe față și însuși miezul inimii ei îi strălumina în ochi. Și în această simplitate și dezgolire, Kitty, cea pe care el o iubea, se vedea și mai bine.

Zîmbind, îl privea ; dar deodată o sprînceană îi tresări, ea își ridică sus capul și, apropiindu-se repede, îl luă de mîină și se lipi de el cu tot trupul, învăluindu-l în răsufierea ei fierbinte. Suferea și parcă i se plîngea de suferințele ei. Și, din obișnuință, lui i se păru în primul moment că era vinovat. Dar în privirea ei se citea tandrețea, care-i spunea că ea nu-i reproșează aceste suferințe, ci îl iubește pentru ele. „Dacă nu eu, atunci cine-i vinovat de asta ?“ se întrebă Levin fără să vrea, căutîndu-l pe cel vinovat de aceste suferințe, ca să-l pedepsească ; dar nu era nici un vinovat. Deși nu exista un vinovat, s-ar fi convenit s-o ajute pur și simplu, s-o scutească de dureri, însă nici așa ceva nu se putea și nici nu era nevoie. Kitty suferea, se plîngea și triumfa prin aceste suferințe, și se bucura de ele, și le iubea. Levin vedea că în sufletul ei se săvîrșea ceva sublim, dar nu putea înțelege ce anume. Asta era mai presus de înțelegerea lui.

— Am trimis după mama. Tu du-te repede după Lizaveta Petrovna... Kostea ! Nu-i nimic, a trecut.

Kitty se îndepărtă de el și sună.

— Așa, acum du-te. Vine Pașa. N-am nimic.

Și, cu mirare, Levin văzu că ea și-a luat lucrul de mîină, pe care-l adusese în timpul nopții, și a început din nou să împletească.

În timp ce Levin ieșea pe o ușă, auzi cum pe cealaltă intra camerista. Se opri în prag și auzi cum Kitty îi dădu porunci amănunțite fetei și împreună cu aceasta se apucă să mute patul.

Se îmbracă și, în timp ce se înhămau caii, pentru că birjele încă nu circulau, dădu iar fuga în dormitor, nu în vîrfurile picioarelor, ci zburînd, cum i se păru lui. Cele două femei, preocupate, mutau ceva în cameră. Kitty umbla și împletea, adăugînd repede ochi după ochi, și dădea dispoziții.

— Plec imediat după doctor. După Lizaveta Petrovna a plecat cineva, dar mai trec și eu pe la ea. N-ai nevoie de nimic ? Să trimit după Dolly ?

Ea îl privi, neauzind pesemne ce îi spunea el.

— Da, da. Du-te, du-te, rosti Kitty repede, încruntîndu-se și făcîndu-i semn cu mîina.

Levin tocmai intra în salon, cînd din dormitor se auzi un geamăt jalnic, care se stinse de îndată. El se opri și mult timp nu putu înțelege.

— Doamne, miluiește! Iartă-mă, ajută-mă! rosti el aceste cuvinte, care îi veniră pe neașteptate pe buze. Și el, om necredincios, repeta aceste cuvinte nu doar cu buzele. Acum, în clipa aceea, știa că nu numai îndoielile lui, ci și imposibilitatea rațională de a crede, pe care și le cunoștea, nu-l împiedică deloc să I se adreseze lui Dumnezeu. Toate acestea, ca o pulbere, se scuturaseră de pe sufletul lui. Cui să i se adreseze, dacă nu Aceluia, în mîinile Căruia simțea că se află el însuși, cu sufletul și cu dragostea lui?

Calul nu era încă pregătit, dar, simțind în sine o încordare deosebită și a forțelor fizice, și a atenției pentru ceea ce urma să facă, Levin, ca să nu piardă nici o clipă, nu mai așteptă să se înhame calul, ieși pe jos în stradă și îi porunci lui Kuzma să-l ajungă din urmă.

În colțul străzii întâlni un birjar de noapte, care mîna grăbit. În sania mică, într-un mantou de catifea, legată la gură cu o basma, ședea Lizaveta Petrovna. „Slavă Domnului, slavă Domnului!” rosti Levin, recunoscînd cu încîntare chipul ei mic și blond, care avea acum o expresie deosebit de serioasă, chiar aspră. Poruncindu-i birjarului să nu oprească, el porni în goană pe lîngă sanie.

— Cam de vreo două ore? Nu mai mult? întrebă Lizaveta Petrovna. Găsiți-l pe Piotr Dmitrici, dar să nu-l grăbiți. Și cumpărați niște opiu de la farmacie.

— Deci, credeți că s-ar putea să se termine cu bine? Doamne, iartă și ajută! spuse Levin, văzîndu-și calul ieșind pe poartă. Sărind în sanie lîngă Kuzma, porunci să-l ducă la doctor.

XIV

Doctorul încă nu se sculase, iar valetul îi spune că „s-a culcat tîrziu, a poruncit să nu fie trezit, dar se scoală degrabă”. Valetul ștergea niște sticle de lampă și părea foarte ocupat cu asta. Această atenție a valetului pentru sticle și indiferența față de ceea ce i se întîmpla lui îl uimiră mai întîi pe Levin, dar imediat, dezmeticindu-se, înțelese că nimeni nu-i știe și nu e obligat să-i știe sentimentele și că, prin urmare, cu atît mai mult trebuie să acționeze calm, judicios și cu hotărîre,

pentru a sparge acest zid al indiferenței și a-și atinge scopul. „Să nu mă grăbesc și să nu uit nimic“, își spuse Levin, simțind avîntul tot mai mare al forțelor fizice și a atenției pentru ceea ce urma să facă.

Aflînd că doctorul încă nu se sculase, Levin, din mai multe planuri care-i treceau prin minte, se opri la următorul: Kuzma să se ducă cu un bilet la alt doctor, iar el să se ducă la farmacie după opiu și dacă, atunci cînd se va întoarce, doctorul nu se va fi sculat, el, mituindu-l pe valet sau cu de-a sila, dacă acesta nu va accepta, să-l trezească cu orice preț pe doctor.

La farmacie un asistent uscățiv, cu aceeași indiferență cu care valetul curăța sticlele de lampă, punea în capsule niște prafuri pe care le aștepta un vizitiu, și refuză să-i dea opiu. Străduindu-se să nu se grăbească, spunîndu-i numele doctorului și al moașei și explicîndu-i pentru ce are nevoie de opiu, Levin încercă să-l convingă. Asistentul întrebă în germană dacă să-i dea sau nu și, primind încuviințarea de după un paravan, luă un flacon și o pîlnie, umplu încet flaconul turnînd dintr-o sticlă, puse o etichetă, sigilă flaconul, în pofida rugămintilor lui Levin să nu piardă timpul cu asta, după care voi și să-l împacheteze. Asta Levin nu mai putu s-o rabde; îi smulse cu hotărîre flaconul din mînă și ieși în fugă pe ușa mare din sticlă. Doctorul încă nu se sculase și valetul, ocupat acum cu întinderea unui covor, refuză să-l trezească. Fără grabă, Levin scoase o bancnotă de zece ruble și, vorbind rar, dar și fără să piardă timpul, i-o întinse și îl lămuri că Piotr Dmitrici (ce mare și important i se părea acum lui Levin acest Piotr Dmitrici, care pînă atunci era atît de șters!) îi promisese că va veni la orice oră, că în nici un caz nu se va supăra și de aceea poate să-l trezească chiar acum.

Valetul acceptă, urcă la etaj și-l pofti pe Levin în sala de primire.

Levin auzea cum dincolo de ușă doctorul tușea, umbla, se spăla și spunea ceva. Trecură vreo trei minute; lui Levin i se păru că se scursese mai mult de-o oră. Nu mai putea să aștepte.

— Piotr Dmitrici, Piotr Dmitrici! spuse el, cu voce imploratoare, vorbindu-i prin ușa deschisă. Pentru numele lui Dumnezeu, iertați-mă. Primiți-mă așa cum sînteți. Au și trecut două ore.

— Imediat, imediat ! îi răspunse doctorul și Levin își dădu seama cu uimire că doctorul zîmbea cînd vorbea.

— Numai pentru o clipă...

— Imediat.

Trecură încă două minute pînă cînd doctorul își încălță cizmele, și încă două, timp în care acesta își puse haina pe el și se pieptănă.

— Piotr Dmitrici ! începu iarăși Levin cu voce jalnică dar în momentul acela își făcu apariția doctorul, îmbrăcat și pieptănat. „Oamenii ăștia nu au pic de inimă, se gîndi Levin. Se piaptănă, iar noi pierim !“

— Bună dimineața ! îi spuse doctorul, întinzîndu-i mîna și parcă întăritîndu-l cu calmul său. Nu vă grăbiți. Ei ?

Încercînd să fie cît mai precis, Levin începu să-i povestească toate amănuntele inutile despre starea soției, întreprupîndu-și mereu povestirea cu rugămintea ca doctorul să meargă imediat acasă la el.

— N-are rost să vă grăbiți. Știți doar că nu e nevoie de mine, dar am promis și, mă rog, o să vin. Dar nu-i nici o grabă. Stați jos, vă rog. Nu doriți niște cafea ?

Levin se uită la el, întrebîndu-l din priviri dacă nu cumva își rîde de el. Însă doctorului nici nu-i trecea prin cap să rîdă.

— Știu, știu, spuse doctorul zîmbind, și eu sînt însurat ; dar noi, soții, sîntem cele mai jalnice ființe în asemenea momente. Am o pacientă al cărei soț fuge întotdeauna în grajd în timpul acesta.

— Dar ce credeți, Piotr Dmitrici ? Credeți că se poate sfîrși cu bine ?

— Toate semnele arată că se va sfîrși cu bine.

— Deci, mergeți chiar acum ? îl întrebă Levin, uitîndu-se cu ură la servitorul, care aducea cafeaua.

— Peste o oră.

— Nu, pentru numele lui Dumnezeu !

— Atunci, lăsați-mă măcar să-mi beau cafeaua.

Doctorul se apucă să-și bea cafeaua. Amîndoi tăcură.

— Totuși, e clar că turcii mănîncă bătaie, spuse doctorul, mestecînd o chiflă. Ați citit telegrama de ieri ?

— Nu, nu mai pot ! spuse Levin, sărind ca ars. Deci, ajungeți într-un sfert de oră ?

— Într-o jumătate de oră.

— Pe cuvînt de onoare ?

Levin ajunsese acasă în același timp cu prințesa, așa că porniră amîndoi spre ușa dormitorului. Prințesa avea lacrimi în ochi și mîinile îi tremurau. Văzîndu-l pe Levin, îl îmbrățișă și izbucni în plîns.

— Cum e, dragă Lizaveta Petrovna ? întrebă ea, apucînd-o de mîna pe moașa care, cu un aer preocupat, veni să-i întîmpine.

— Merge bine, spuse aceasta. Convingeți-o să se întindă în pat. Îi va fi mai ușor.

Din clipa cînd se trezise și înțelesese despre ce era vorba, Levin se pregătise ca, fără să gîndească, fără să prevadă nimic, ferecîndu-și gîndurile și sentimentele, ferm, fără să-și necăjească soția ci, dimpotrivă, calmînd-o și încurajînd-o, să îndure tot ce trebuia să îndure. Nepermițîndu-și nici măcar să gîndească la ceea ce va fi, la felul cum se va sfîrși, judecînd după lămuririle primite în privința timpului cît durează de obicei o asemenea istorie, Levin se pregătise în imaginația lui să îndure și să-și stăpînească inima vreo cinci ore, ceea ce i se părea posibil. Dar cînd se întoarse de la doctor și văzu din nou suferințele ei, începu să repete din ce în ce mai des : „Doamne, iartă și apără“, să ofteze și să-și ridice ochii spre cer ; și se înfricoșă că nu va putea îndura, că va izbucni în plîns sau va fugi. Așa de mult se chinuia. Și nu trecuse decît o oră.

Dar după această oră, mai trecu încă una și încă una, trecură toate cele cinci ore, pe care și le fixase drept limită maximă a răbdării, iar situația rămînea neschimbată ; și răbda în continuare, pentru că n-avea altceva de făcut decît să rabde, gîndindu-se în fiecare clipă că a ajuns la ultima limită a răbdării și că acuși-acuși inima i se face țândări din cauza compătimirii.

Dar mai treceau minute, ore și alte ore și sentimentele lui de suferință și spaimă sporeau și se înteteau tot mai mult.

Toate condițiile obișnuite de viață, fără de care nu-și putea imagina nimic, nu mai existau pentru Levin. Pierduse noțiunea timpului. Ba minutele – acele minute cînd Kitty îl chema la ea și el o ținea de mîna transpirată, care ba îi strîngea mîna cu o putere neobișnuită, ba i-o împingea cît acolo – i se păreau ore, ba orele i se păreau minute. Se miră atunci cînd Lizaveta Petrovna îl rugă să aprindă lumînarea după paravan și află că era aproape cinci seara. Dacă i s-ar fi spus că este de-abia zece dimineața, s-ar fi mirat la fel de puțin. Unde

fusese în tot acest timp – știa la fel de puțin ca și când și unde se întâmplase ceva peste zi. Îi vedea fața arzînd ca focul, cînd nedumerită și suferindă, cînd zîmbitoare și liniștitoare. O vedea și pe prințesă, roșie la față, încordată, cu buclele de păr cărunț răvășite, cu lacrimi pe care și le înghițea cu greu, mușcîndu-și buzele, îi vedea și pe Dolly, și pe doctor, care fuma țigări groase, și pe Lizaveta Petrovna, cu chipul ferm, hotărît și liniștitor, și pe bătrînul prinț, plimbîndu-se prin salon cu fruntea încruntată. Dar el nu știa cum veneau și ieșeau ei, nici unde se duceau. Prințesa era ba cu doctorul în dormitor, ba în birou, unde apăru o masă întinsă; ba nu era ea, ci Dolly. Apoi Levin își aminti că îl trimisese undeva. O dată îl trimisese să mute masa și divanul. Făcu acest lucru cu rîvnă, gîndindu-se că este necesar pentru ea și de-abia mai pe urmă află că își pregătise culcușul pentru noapte. După aceea îl trimiseră în birou la doctor, ca să-l întrebe ceva. Doctorul îi răspunse, apoi aduse vorba despre tulburările din Dumă. Apoi îl trimiseră la prințesă în dormitor ca să aducă o icoană ferecată cu argint aurit și el, împreună cu bătrîna cameristă a prințesei, se urcă pe un dulăpior și sparse o candelă, iar camerista prințesei îl potoli în legătură cu soția și candela, iar el aduse icoana și o puse la căpătîiul lui Kitty, băgîndu-i-o cu grijă sub pernă. Dar unde, cînd și de ce se făceau toate acestea – el nu știa. Nu înțelegea nici de ce prințesa îl lua de mîină și, privindu-l cu milă, îl ruga să se liniștească, de ce Dolly îl sfătua să mănînce și îl scotea din cameră și de ce pînă și doctorul îl privea cu compătimire și îi oferea niște picături.

Nu știa și nu simțea decît că ceea ce se săvîrșea, semăna cu ceea ce se săvîrșise cu un an înainte într-un hotel dintr-un oraș reședință de gubernie, pe patul de moarte al lui Nikolai, fratele lui. Dar aceea fusese amărăciune, iar acum era bucurie. Însă și amărăciunea aceea, și bucuria de acum se aflau în afara condițiilor obișnuite de viață, în această viață obișnuită erau un fel de orificii, prin care se arată ceva din ceruri. Iar ceea ce se săvîrșea venea la fel de greu și de chinuitor și, la contemplarea acestei lumi de sus, la fel de neînțeles, sufletul i se ridica la o înălțime pe care n-o mai înțeluse niciodată pînă atunci, înălțime pînă la care rațiunea nu mai putea să ajungă.

„Doamne, iartă și apără“, își repeta el fără încetare, simțind, cu toată îndepărtarea lui atît de îndelungată și aparent

deplină, că i se adresează lui Dumnezeu cu aceeași încredere și simplitate ca pe vremea copilăriei și a primei tinereți.

În timpul acesta avea două stări de spirit distincte. Una, în absența ei, cu doctorul, care fuma țigări groase una după alta și le stingea de marginea scrumierei pline, cu Dolly și cu prințul, când era vorba despre masă, politică, despre boala Mariei Petrovna și când Levin uita dintr-odată pentru moment tot ce se întâmplă și se simțea ca trezit din somn, și altă stare sufletească – în prezența ei, la căpățiul ei, când inima lui era gata-gata să se spargă de milă și nu se spărgea, iar el se ruga fără încetare lui Dumnezeu. Și de fiecare dată când dintr-un moment de uitare îl scotea un țipăt ce se auzea din dormitor, Levin sărea ca ars, dădea fuga să se dezvinovățească, își amintea pe drum că nu e vinovat, și voia s-o apere, s-o ajute. Dar, uitându-se la ea, vedea din nou că nu avea cum s-o ajute, se îngrozea și spunea: „Doamne, ajută și apără“. Și pe măsură ce timpul se scurgea, amîndouă stările de spirit deveneau tot mai puternice: tot mai calm, uitînd cu desăvîrșire de ea, devenea el în absența ei, și tot mai dureroase deveneau chinurile ei și sentimentul lui de neputință în fața acestora. Sărea în sus, dorind să fugă undeva, dar dădea fuga la ea.

Uneori, când Kitty îl chema iarăși și iarăși, el o acuza. Dar văzîndu-i fața supusă, zîmbitoare și auzind-o spunînd: „Te-am vlăguit“ – îl acuza pe Dumnezeu, însă, amintindu-și de Dumnezeu, îl ruga imediat să-l ierte și să se îndure de el.

XV

Levin nu știa dacă era tîrziu sau devreme. Toate lumînările erau pe sfîrșite. Dolly de-abia fusese în birou și îi propusese doctorului să se întindă puțin. Levin ședea, ascultînd povestirile doctorului despre un șarlatan hipnotizator și se uita la scrumul țigării acestuia. Era un moment de odihnă și el se relaxase. Uitase cu totul de ceea ce se întâmpla acum. Asculta povestirea doctorului și o înțelegea. Deodată răsună un țipăt care nu putea fi asemuit cu nimic. Țipătul era atît de înspăimîntător, încît Levin nici măcar nu sări în sus, ci, fără să-și tragă sufletul, se uită la doctor speriat și întrebător. Doctorul

își lăsă capul pe-o parte, ascultă și zîmbi aprobator. Totul era atît de neobișnuit, încît nimic nu-l mai uimea pe Levin. „Pesemne că așa trebuie“, se gîndi el și rămase la locul lui. Al cui fusese țipătul? Sări de pe scaun și, alergînd în vîrfurile picioarelor, intră în dormitor, le ocoli pe Lizaveta Petrovna și pe prințesa și se opri la locul lui, la căpătîi. Țipătul încetase, dar ceva se schimbase acum. Nu vedea și nu înțelegea ce se schimbase și nu voia să vadă și să înțeleagă. Dar citi acest lucru pe chipul Lizavetei Petrovna: fața Lizavetei Petrovna era aspră și palidă și ochii ei erau ațintiți asupra lui Kitty. Fața congestionată, chinuită a lui Kitty, cu o buclă lipită de obrazul asudat, era îndreptată spre Levin și-i căuta privirea. Mîinile ei ridicate le chemau pe ale lui. Apucîndu-l cu palmele asudate de mîinile lui reci, ea începu să și le apese pe față.

— Nu pleca, nu pleca! Nu mi-e frică, nu mi-e frică! spuse ea repede. Mamă, ia-mi cerceii. Mă stînjenesc. Tu nu te temi? Curînd, curînd, Lizaveta Petrovna...

Kitty vorbea repede, repede și voia să zîmbească. Însă deodată fața i se strîmbă și Kitty îl împinse de lîngă ea.

— Nu, e îngrozitor! Mor, mor! Du-te, du-te! strigă ea și iarăși se auzi acel țipăt, care nu putea fi asemuit cu nimic.

Levin se apucă cu mîinile de cap și ieși în fugă din cameră.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, totul e bine! îi spuse Dolly din urmă.

Însă, orice i s-ar fi spus, Levin știa că de-acum totul era pierdut. Sprijinindu-și capul de pragul de sus al ușii, stătea în camera de alături și auzea ceea ce nu mai auzise niciodată: răcnete, mugete și el știa că țipa ceea ce pînă atunci fusese Kitty. Copilul nu și-l mai dorea de mult. Acum îl ura pe acest copil. Nici măcar nu se mai gîndea la viața ei, nu-și dorea decît încetarea acestor chinuri îngrozitoare.

— Doctore! Ce-i asta? Ce-i asta? Dumnezeuule! spuse el, înșfăcîndu-l de mîină pe doctor, care tocmai intrase.

— Se sfîrșește, îi răspunse doctorul. Și fața doctorului era atît de gravă cînd îi spuse aceste vorbe, încît Levin înțelese că *se sfîrșește înseamnă moare*.

Fără să-și dea seama ce face, se repezi în dormitor. Primul lucru pe care îl văzu era fața Lizavetei Petrovna. Aceasta era și mai încruntată, și mai aspră. Fața lui Kitty nu mai exista. În locul unde se afla mai înainte, era ceva groaznic și ca încordare și ca sunete pe care le slobozea. Levin se sprijini cu

capul de lemnul patului, simțind că inima i se rupe în bucăți. Țipetele îngrozitoare nu încetau, deveniseră și mai îngrozitoare, și, parcă ajungînd pînă la ultima limită a groazei, se stinseseră deodată. Lui Levin nu-i venea să-și creadă urechilor, dar nu mai încăpea îndoială: Țipetele încetaseră și nu se auzeau decît o forfoteală înceată, un foșnet și răsufări repezi, iar vocea ei întretăiată, vie și nevie, fericită, rosti încet: „S-a sfîrșit“.

Levin își înălță capul. Cu brațele neputincioase lăsate pe plapumă, neobișnuit de frumoasă și senină, ea îl privea tăcută, voind și neputînd să zîmbească.

Și deodată din această lume misterioasă și îngrozitoare, nepămîntească, în care trăise ultimele douăzeci și două de ore, Levin se simți într-o clipă mutat în lumea dinainte, obișnuită, dar strălucind acum de o nouă lumină atît de vie, încît el n-o putea îndura. Toate strunele întinse plesniră. Hohotele și lacrimile de bucurie, pe care nu le prevăzuse nicidecum, se ridicară în el cu atîta putere, cutremurîndu-i tot trupul, încît mult timp nu putu să vorbească.

Căzînd în genunchi lîngă pat, ținea în dreptul buzelor mîna soției și o săruta, iar mîna aceea, cu o mișcare slabă a degetelor, îi răspundea la săruturi. Iar între timp, la picioarele patului, în mîinile dibace ale Lizavetei Petrovna, ca o flăcăruie deasupra unui opaiț, tremura viața unei ființe omenești, care niciodată pînă atunci nu mai fusese pe lume și care la fel, cu același drept, cu aceeași importanță pentru sine, va trăi și va aduce semeni pe lume.

— Trăiește! Trăiește! Și mai e și băiat! Nu vă îngrijorați! auzi Levin vocea Lizavetei Petrovna, care îi plesnea pruncul pe spate cu palma tremurătoare.

— Mamă, așa-i? întrebă vocea lui Kitty.

Nu-i răspunseră decît sughițurile de plîns ale prințesei.

Și în mijlocul tăcerii, ca un răspuns neîndoielnic la întrebarea mamei, se auzi un glas cu totul nou printre cele care vorbeau încet în cameră. Era Țipătul curajos, obraznic, care nu voia să știe de nimic, al unei noi ființe omenești, venită nu se știe de unde.

Mai înainte, dacă lui Levin i s-ar fi spus că Kitty a murit și că el a murit odată cu ea, că toți copiii lor sînt îngeri, nu s-ar fi mirat de nimic; acum însă, întorcîndu-se la lumea realității, făcea mari eforturi de gîndire ca să înțeleagă că soția lui era

vie și sănătoasă și că ființa aceea, care țipa cu atîta disperare, era fiul lui. Kitty era vie, chinurile se sfîrșiseră. Și el era nespus de fericit. Asta o înțelegea și era întru totul fericit cu asta. Dar copilul? De unde a venit, de ce, cine-i?... Nu putea nicidecum să înțeleagă, să se obișnuiască cu această idee. Copilul i se părea ceva inutil, de prisos, cu care mult timp nu se putu obișnui.

XVI

Pe la ora nouă și ceva, prințul, Serghei Ivanovici și Stepan Arkadici se aflau la Levin și, după ce discutaseră despre lăuză, conversau despre altceva. Levin îi asculta și fără să vrea, în timpul acestor discuții, își amintea trecutul, ceea ce fusese pînă în dimineața aceea, amintindu-și și despre el însuși, cum fusese cu o zi înainte. Parcă trecuseră o sută de ani de atunci. Se simțea la o înălțime inaccesibilă, de la care încerca să coboare, ca să nu-i jignească pe cei cu care stătea de vorbă. Vorbea și nu contenea să se gîndească la soție, la amănuntele stării ei de acum și la copil, încercînd să se obișnuiască cu gîndul existenței acestuia. Întregul univers feminin, care, după ce se însurase, căpătase pentru el o importanță nouă, pe care nu o cunoștea, se ridicase acum în mintea lui atît de sus, încît nu-l putea cuprinde cu imaginația. Asculta conversația despre prînzul din ajun de la club și se gîdea: „Ce face ea acum, oare a ațipit? Cum se simte? Ce gîndește? Oare țipă Dmitri, băiatul?” Și la mijlocul discuției, la mijlocul unei fraze, sări în picioare și dădu să iasă din cameră.

— Trimite-mi vorbă dacă pot să mă duc la ea, îi spuse prințul.

— Bine, imediat, răspunse Levin și, fără să se oprească, intră la Kitty.

Ea nu dormea. Stătea liniștită de vorbă cu mama ei, făcînd planuri în legătură cu viitorul botez.

Schimbată, pieptănată, cu o bonetă elegantă pe cap, care avea ceva albastru, cu mîinile scoase deasupra plapumei, Kitty stătea întinsă pe spate și, întîmpinîndu-l cu privirea, tot cu privirea îl chemă la ea. Privirea ei, și așa senină, se înșenina din ce în ce mai mult, pe măsura apropierii lui. Pe

față avea trecerea de la pămîntesc la nepămîntesc, care se citește pe chipul răposaților; dar acolo e despărțire, pe cînd aici era întîlnirea. Levin se simți iarăși cuprins de o emoție asemănătoare celei pe care o încercase în momentul nașterii. Kitty îi luă mîna și îl întrebă dacă a dormit. El nu-i putu răspunde și întoarse capul, convingîndu-se de propria slăbiciune.

— Pe mine însă m-a doborît somnul, Kostea! îi spuse ea. Și mă simt așa de bine acum!

Kitty îl privea, însă deodată expresia ei se schimbă.

— Dați-mi-l mie, zise ea, auzind scîncetul copilului. Dați-mi-l, Lizaveta Petrovna, să-l vadă și el.

— Uite-așa, să vadă și tata, spuse Lizaveta Petrovna rîdînd și aducînd aproape ceva roșu, ciudat și zvîrcolitor. Stați puțin, să ne facem mai întîi toaleta.

Și Lizaveta Petrovna puse pe pat acest ceva zvîrcolitor și roșu, se apucă să desfeșe copilul, săltîndu-l și răsucindu-l cu un deget, îl presără cu ceva, după care îl înfășă la loc.

Levin, uitîndu-se la această făptură minusculă și jalnică, încerca în zadar să găsească în suflet niște semne de sentiment părintesc pentru aceasta. Nu simțea decît silă. Dar cînd Lizaveta Petrovna îl desfășă și ieșiră la vedere mînuțele, piciorușele subțiri-subțirele, de culoarea șofranului, cu degetele, între care cel mare se deosebea de celelalte, și cînd Levin văzu cum, ca pe niște arcuri moi, moașa strîngea aceste mînuțe ce ieșeau mereu în afară, băgîndu-le sub cămășuțele de pînză, simți atîta milă pentru făptura aceea și atîta spaimă că femeia i-ar putea face vreun rău, încît o apucă de mînă.

Lizaveta Petrovna izbucni în rîs.

— Nu vă temeți, nu vă temeți.

După ce copilul a fost schimbat și prefăcut într-o păpușă țeapănă, Lizaveta Petrovna îl mută dintr-o mînă într-alta, parcă mîndrindu-se cu ceea ce făcuse, și se dădu deoparte ca să-l lase pe Levin să-și vadă fiul în toată frumusețea lui.

Cu coada ochiului, Kitty se uita și ea insistent la copil.

— Dați-mi-l, dați-mi-l! spuse ea și chiar dădu să se ridice.

— Stați liniștită, Katerina Aleksandrovna, n-aveți voie să faceți asemenea mișcări! Aveți răbdare, vi-l dau. Numai să-i arătăm lui tata ce voinic sîntem!

Cu o singură mînă (degetele celeilalte doar sprijinea ceafa care se clătina), Lizaveta Petrovna ridică această făptură

roșie, jalnică, zvîrcolitoare, care își ascundea capul după marginea scutecului. Dar avea și nas, și ochi încrucișați, și buze care țocăiau.

— Frumos copil! spuse Lizaveta Petrovna.

Levin oftă cu amărăciune. Acest copil frumos nu-i inspira decît un sentiment de silă și de milă.

Era cu totul alt sentiment decît acela la care se aștepta.

Se întoarse cu spatele, în timp ce Lizaveta Petrovna îl așeza la sînul încă neobișnuit.

Deodată un hohot de rîs îl făcu să ridice capul. Cea care rîsese era Kitty. Copilul apucase sînul.

— Gata, ajunge, ajunge! zise Lizaveta Petrovna, dar Kitty nu lăsa copilul, care adormise în brațele ei.

— Uită-te acum, spuse Kitty, întorcînd copilul în așa fel, încît Levin să-l poată vedea. Mutrișoara de bătrîn se zbîrci și mai tare și copilul strănută.

Zîmbind și de-abia stăpînindu-și lacrimile de înduioșare, Levin își sărută soția și ieși din camera întunecoasă.

Ceea ce simțea pentru această mică făptură era cu totul altceva decît sentimentul la care se așteptase. În acest sentiment nu era nimic vesel și îmbucurător; dimpotrivă, era o nouă spaimă chinuitoare. Era conștiința unei noi zone de vulnerabilitate. Și această conștiință era atît de chinuitoare la început, spaima ca nu cumva această ființă neajutorată să aibă de suferit era atît de puternică, încît din cauza acesteia trecuse neobservat ciudatul sentiment de bucurie absurdă și chiar de mîndrie, pe care îl încercase atunci cînd copilul strănutase.

XVII

Treburile lui Stepan Arkadici erau într-o stare proastă.

Banii pentru două treimi din pădure fuseseră cheltuiți și, acordîndu-i negustorului o reducere de zece la sută, încasase de la acesta, cu anticipație, aproape toți banii pentru ultima treime. Negustorul nu-i mai dădea bani, mai ales că în iarna aceea Daria Aleksandrovna, revendicîndu-și pentru prima dată drepturile asupra averii sale, refuzase să semneze contractul pentru primirea banilor de pe ultima treime din

pădure. Toată leafa se ducea pe cheltuielile casei și pe stingerea datoriilor mărunte, care nu se mai isprăveau. Bani nu mai avea deloc.

După părerea lui Stepan Arkadici, situația era neplăcută, penibilă și nu mai putea continua așa. Cauza, credea el, era leafa prea mică. Postul pe care-l avea fusese pesemne foarte bun cu opt ani în urmă, dar acum nu mai era. Petrov, director de bancă, primea douăsprezece mii ; Sventițki, membru într-o societate, primea șaptesprezece mii ; Mitin, care înființase o bancă, primea cincizeci de mii. „Se vede treaba că am adormit și am fost uitat“, își zicea Stepan Arkadici. Și începu să tragă cu urechea și cu coada ochiului și la sfârșitul iernii puse ochii pe un post foarte bun, pe care îl atacă mai întâi din Moscova prin mătuși, unchi, prieteni, iar apoi, după ce terenul fusese pregătit, plecă în primăvară la Petersburg. Era unul dintre posturile de toate categoriile, cu leafă de la o mie la cincizeci de mii pe an, care au devenit acum mai numeroase decât erau altădată posturile călduțe, cu mita asigurată ; era vorba de un post de membru în comisia agenției unite a bilanțului de credit mutual al căilor ferate sudice și a instituțiilor bancare⁶⁷. Post, ca toate posturile de acest fel, pretindea cunoștințe vaste și o activitate nemaipomenit de bogată, care cu greu puteau fi întrunite într-un singur om. Și întrucît omul care să întrunească aceste calități nu exista, totuși era mai bine ca postul respectiv să fie ocupat de un om cinstit, decât de unul necinstit. Iar Stepan Arkadici nu numai că era om cinstit (fără accent), ci era om cinstit (cu accent), cu semnificația specială pe care o are acest cuvînt la Moscova, atunci cînd se spune : politician cinstit, scriitor cinstit, revistă cinstită, instituție cinstită, orientare cinstită și care nu înseamnă numai că insul sau așezămîntul nu sînt necinstiți, dar și că sînt în stare, la o adică, să și înțepe guvernul cu o vorbă răutăcioasă. La Moscova, Stepan Arkadici se învîrtea în cercurile în care se folosea acest cuvînt, fiind considerat aici un om cinstit și de aceea, mai mult decât alții, avea dreptul să ocupe acest post.

Postul asigura de la șapte la zece mii pe an, iar Oblonski putea să-l ocupe fără să-și părăsească slujba la stat pe care o avea. Numirea depindea de doi miniștri, de o doamnă și de doi evrei ; și pe toți acești oameni, cu toate că erau puși la curent, Stepan Arkadici trebuia să-i vadă la Petersburg. Pe

lîngă asta, Stepan Arkadici îi promisese surorii sale să obțină de la Karenin un răspuns ferm în privința divorțului. Așa că, scoțînd cu greu de la Dolly cincizeci de ruble, plecă la Petersburg.

Stînd în biroul lui Karenin și ascultînd proiectul lui de raport despre cauzele stării proaste a finanțelor Rusiei, Stepan Arkadici de-abia aștepta ca acesta să termine pentru a aduce vorba despre problema lui și despre Anna.

— Da, e foarte exact, spuse el cînd Aleksei Aleksandrovici, scoțîndu-și pince-nez-ul, fără de care acum nu mai putea citi, se uită întrebător la fostul său cumnat, e foarte exact în amănunte, dar principiul timpului nostru este, totuși, libertatea.

— Da, dar eu înaintez alt principiu, care cuprinde principiul libertății, replică Aleksei Aleksandrovici, accentuînd cuvîntul „cuprinde“ și punîndu-și din nou pince-nez-ul, ca să-i recitească interlocutorului pasajul în care se spunea acest lucru.

Și frunzărind manuscrisul frumos caligrafiat, cu margini foarte mari, Aleksei Aleksandrovici îi citi din nou pasajul respectiv.

— Nu vreau un sistem protecționist care să nu fie în beneficiul persoanelor particulare, ci pentru binele public, și pentru clasele de sus, și pentru cele de jos, spuse el, uitîndu-se la Oblonski pe deasupra pince-nez-ului. Dar *ei* nu pot înțelege asta, ei sînt preocupați doar de interesele lor personale și de frazele frumoase.

Stepan Arkadici știa că atunci cînd Karenin începea să vorbească despre ceea ce fac și cred *ei*, adică aceia care nu voiau să-i accepte proiectele și erau cauza a tot răul din Rusia, era de-acum gata de sfîrșit; și de aceea renunță acum cu plăcere la principiul libertății și se declară întru totul de acord. Aleksei Aleksandrovici tăcu, frunzărindu-și gînditor manuscrisul.

— Ah, era să uit, spuse Stepan Arkadici, am vrut să te rog, în caz că te vezi cu Pomorski, să-i strecorei o vorbă cum că tare aș vrea să ocup un post care se înființează acum, cel de membru în comisia agenției unite a bilanțului de credit mutual al căilor ferate sudice.

Denumirea acestui post, atît de drag lui Stepan Arkadici, era de-acum ceva obișnuit pentru el și de aceea o rosti repede, fără să greșească.

Aleksei Aleksandrovici îl întrebă în ce constă activitatea acestei noi comisii și căzu pe gânduri. Chibzuia dacă nu cumva în activitatea acestei comisii era ceva contrar proiectelor sale. Însă, întrucît activitatea acestei noi instituții era foarte complicată și proiectele lui acopereau un domeniu foarte întins de activitate, nu-și putu da seama pe loc de asta și, scoțîndu-și pince-nez-ul, spuse.

— Fără îndoială, pot să-i spun ; dar de ce, la o adică, vrei să ocupi acest post ?

— Leafa e bună, pînă la nouă mii, iar mijloacele mele...

— Nouă mii, repetă Aleksei Aleksandrovici și se încruntă. Cifra importantă a acestui salariu îi aduse aminte că din acest punct de vedere activitatea pe care și-o dorea Stepan Arkadici se afla în contradicție cu sensul fundamental al proiectelor sale, care tindeau întotdeauna să aducă economii.

— Părerea mea este, și am scris un memoriu în această privință, că în timpurile noastre aceste lefuri imense sînt semnul unei false politici economice a administrației noastre.

— Păi cum altfel ? zise Stepan Arkadici. Să zicem că un director de bancă primește zece mii, dar își merită banii. Sau un inginer este plătit cu douăzeci de mii. Orice ai spune, e o activitate utilă !

— Eu cred că leafa este precum prețul unei mărfi, care trebuie să se supună legii cererii și ofertei. Însă dacă scopul unui salariu se abate de la această lege, de pildă cînd văd că ies din institut doi ingineri, cu același nivel de cunoștințe și la fel de capabili, și unul primește patruzeci de mii, iar celălalt se mulțumește cu două mii ; sau cînd văd că directori de bancă, cu lefuri uriașe, sînt numiți juriști sau husari, care nu au nici un fel de cunoștințe speciale, trag concluzia că leafa nu este fixată conform principiului cererii și ofertei, ci este vorba de pur favoritism. Și avem aici un abuz, care este important în sine și are un efect dăunător asupra felului cum se muncește în serviciul statului. Cred că...

Stepan Arkadici se grăbi să-și întrerupă cumnatul.

— Da, dar ești de acord că se înființează o instituție nouă, de o utilitate neîndoielnică. Orice-ai spune, e o activitate vie ! Se pune preț în special pe ideea ca afacerea să fie condusă cinstit, spuse Stepan Arkadici, cu accent.

Dar semnificația moscovită de *cinstit* îi era necunoscută lui Aleksei Aleksandrovici.

— Cîntea este doar o însușire negativă, zise el.

— Totuși, mi-ai face un mare serviciu, insistă Stepan Arkadici, dacă ai pune o vorbă bună la Pomorski. Așa, în treacăt...

— Păi asta depinde mai mult de Bolgarinov, mi se pare, spuse Aleksei Aleksandrovici.

— În ce-l privește, Bolgarinov este cît se poate de acord, îi replică Stepan Arkadici, roșind.

Auzind de Bolgarinov, Stepan Arkadici roșise pentru că în aceeași dimineață fusese la evreul Bolgarinov și această vizită îi lăsase o impresie penibilă. Stepan Arkadici știa cert că afacerea în care voia să se implice era una nouă, vie și cinstită; dar dimineața cînd Bolgarinov, pesemne cu bună știință, îl lăsase să facă anticameră timp de două ore, alături de alți solicitanți, se simțise deodată penibil.

Nu-i venise la îndemîină că el, urmaș al lui Riurik, prințul Oblonski, a așteptat două ore în anticamera unui ovrei sau, poate, fiindcă, pentru prima dată în viață, nu urma întocmai exemplul înaintașilor, care fuseseră numai în slujba guvernului, ci pășea într-un nou domeniu de activitate, însă se simțise foarte penibil. În aceste două ore de așteptare la ușa lui Bolgarinov, Stepan Arkadici se plimbaseră vioi prin anticameră, își îndreptaseră mereu favoriții, intrînd în discuție cu ceilalți vizitatori și inventînd un calambur, pe care avea să-l spună mai apoi, cum că se simțise *jidnit* la ușa *jidanului*, și încercase să-și ascundă acest sentiment nu numai față de ceilalți petiționari, ci și față de sine.

Dar în tot acest timp se simțise stingherit și înciudat, fără să știe nici el din ce cauză: poate fiindcă nu-i ieșea calamburul: „m-am simțit *jignit* și *jidănit*“, poate din alt motiv. Iar cînd, în cele din urmă, Bolgarinov îl primise extrem de politicos, bucurîndu-se pesemne de umilința la care-l supusese, și aproape că-l refuzase, Stepan Arkadici se grăbise să uite asta cît mai repede. Și, amintindu-și de-abia acum, roșise.

XVIII

— Acum mai am încă o treabă și tu știi care. E vorba de Anna, spuse el după ce tăcu un timp și se scutură de impresia aceea neplăcută.

De îndată ce Oblonski rosti numele Annei, fața lui Aleksei Aleksandrovici se schimbă cu totul : în locul vioiciunii de pînă atunci începu să exprime oboseală și lividitate cadaverică.

— La urma urmei, ce vreți de la mine ? întrebă el, răsucindu-se în fotoliu și pocnind capacul cutiei cu pince-nez-ul.

— O hotărîre, o hotărîre oarecare, Aleksei Aleksandrovici. Acum nu apelez la tine („ca la un soț înșelat“, voise să spună Stepan Arkadici, dar, temîndu-se să nu strice totul cu aceste cuvinte, spuse altceva)... ca la un om de stat (ceea ce-i ieși anapoda), ci pur și simplu ca la un om, care e bun la suflet și creștin. Trebuie să ai milă de ea, adăugă Oblonski.

— În ce privință anume ? întrebă încet Karenin.

— Da, să ai milă de ea. Dacă ai vedea-o, așa cum am văzut-o eu, fiindcă am petrecut toată iarna împreună, ți s-ar face milă de ea. Situația ei este îngrozitoare, într-adevăr îngrozitoare.

— Mi se părea, îi replică Aleksei Aleksandrovici cu vocea și mai subțire, aproape stridentă, că Anna Arkadievna are tot ce și-a dorit.

— Ah, Aleksei Aleksandrovici, pentru numele lui Dumnezeu, să nu ne ținem de imputații ! Ce-a fost a trecut și știi ce-și dorește și așteaptă : divorțul.

— M-am gîndit că Anna Arkadievna renunță la divorț în cazul în care îi cer garanția că-mi lasă fiul. Așa i-am răspuns și am crezut că istoria s-a încheiat. Și o consider încheiată, spuse Aleksei Aleksandrovici, aproape țipînd.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu te înfierbînta ! îl sfătui Stepan Arkadici, atingînd genunchiul cumnatului. Istoria nu s-a terminat. Dacă-mi permiți să recapitulez, lucrurile au fost așa : cînd v-ați despărțit, tu ai fost mare, așa cum pot fi numai oamenii generoși ; i-ai oferit totul : libertatea, chiar și divorțul. Ea a apreciat asta. Nu, să nu-ți închipui altceva. Chiar a apreciat. Și atît de mult, încît, în primele clipe, simțindu-se vinovată față de tine, nu a chibzuit totul și nici nu putea să chibzuiască totul. A renunțat la tot. Dar

realitatea, timpul au arătat că situația ei este imposibilă și chinuitoare.

— Viața Annei Arkadievna nu mă poate interesa, îl întrerupse Aleksei Aleksandrovici, ridicându-și sprâncenele.

— Dă-mi voie să nu te cred, îi replică moale Stepan Arkadici. Situația ei e și chinuitoare pentru ea, și fără nici un folos pentru oricare alt om. Ai să spui că și-o merită. Anna știe asta și nu te roagă; spune de-a dreptul că nu îndrăznește să te roage nimic. Dar eu, noi, toate rudele ei, toți cei care o iubim te rugăm, te implorăm. De ce să se chinuiască? Cui îi e mai bine din cauza asta?

— Dați-mi voie, mi se pare că mă puneți în postura de acuzat, rosti Aleksei Aleksandrovici.

— Ba nu, ba nu, deloc, trebuie să mă înțelegi, spuse Stepan Arkadici, atingându-i din nou mâna, de parcă ar fi fost sigur că această atingere i-ar înmuia cumnatul. Nu-ți spun decât că situația ei este chinuitoare și că tu poți să i-o faci mai ușoară, fără să pierzi nimic. Le aranjez pe toate în așa fel, încît nici n-ai să bagi de seamă. Doar ai promis.

— Promisiunea a fost făcută mai înainte. Am presupus că chestiunea copilului rezolvă problema. Pe lângă asta, am sperat că Anna Arkadievna va avea atîta generozitate... rosti greu, cu buzele tremurătoare, Aleksei Aleksandrovici, care se făcuse palid la față.

— Anna lasă totul la dispoziția mărinimiei tale. Te roagă, te imploră un singur lucru, s-o scoți din situația imposibilă în care se află. Nu-ți mai cere băiatul. Aleksei Aleksandrovici, ești un om bun. Pune-te pentru o clipă în situația ei. Problema divorțului pentru ea, în situația ei, este o chestiune de viață și de moarte. Dacă nu i-ai fi promis mai înainte, s-ar fi împăcat cu situația ei, ar fi trăit la țară. Dar tu i-ai promis, ea ți-a scris și s-a mutat la Moscova. Și uite că la Moscova, unde fiecare întîlnire e pentru ea ca un cuțit înfipt în inimă, locuiește de șase luni, așteptînd în fiecare zi să se hotărască. Doar asta-i la fel ca și cum ai ține luni de zile un condamnat cu ștreangul la gît, promițîndu-i poate moartea, poate grațierea. Fie-ți milă de ea și apoi eu îmi iau obligația să aranjez totul, încît... *Vos scrupules*...

* Scrupulele dumitale (fr.)

— Nu de asta, nu de asta vorbesc... îl întrerupse cu dezgust Aleksei Aleksandrovici. Dar poate că i-am promis ceea ce nu aveam dreptul să-i promit.

— Deci refuzi ceea ce ai promis?

— Niciodată nu am refuzat să duc la îndeplinire ceea ce este posibil, dar doresc să am timp să chibzuiesc în ce măsură ceea ce am promis este posibil.

— Nu, Aleksei Aleksandrovici! exclamă Oblonski, sărind în sus. Nu vreau să cred asta. Anna e în ultimul hal de nefericire la care poate ajunge o femeie, și tu nu-i poți refuza o...

— În măsura în care ceea ce i-am promis este posibil. *Vous professez d'être un libre penseur**. Însă eu, ca om credincios, nu pot, într-o chestiune atât de importantă, să acționez împotriva legii creștine.

— Dar în societățile creștine și la noi, după câte știu, divorțul este permis, spuse Stepan Arkadici. Divorțul e permis și de biserica noastră. Și noi vedem...

— E permis, dar nu în sensul acesta.

— Aleksei Aleksandrovici, nu te mai recunosc, spuse Oblonski, după un moment de tăcere. Nu tu (și noi n-am apreciat acest lucru?) ai iertat tot și, împins fiind chiar de sentimentul creștin, erai gata să sacrifici totul? Singur ai spui: „să dai și haina, când ți se ia cămașa“, și acum...

— Vă rog, spuse Aleksei Aleksandrovici cu vocea pițigăiată, ridicându-se în picioare, palid și cu falca tremurătoare, vă rog să încetăm, să încetăm... această discuție.

— Ba nu! Bine, iartă-mă, iartă-mă, dacă te-am necăjit, rosti Oblonski, zîmbind încurcat și întinzându-i mîna, dar, ca un ambasador, n-am făcut decît să transmit mesajul.

Aleksei Aleksandrovici îi întinse mîna, căzu pe gânduri și zise:

— Trebuie să chibzuiesc și să caut indicații. Poimîine vă dau răspunsul definitiv, încheie el, după ce se gîndi la ceva.

* Dumneata pretinzi că ești liber-cugetător (fr.)

XIX

Stepan Arkadici voia de-acum să plece, cînd Kornei veni să anunțe :

— Serghei Alekseici !

— Care Serghei Alekseici ? dădu să întrebe Stepan Arkadici, dar își aminti imediat. Ah, Serioja ! exclamă el. Cînd am auzit : „Serghei Alekseici“, m-am gîndit că-i directorul departamentului. „Anna m-a rugat să-l văd“, își aduse el aminte.

Și Oblonski își aminti expresia aceea sfioasă, jalnică, cu care Anna, lăsîndu-l să plece, îi spusese : „Totuși, te rog să-l vezi. Află în amănunțime unde este, cine are grijă de el. Și, Stiva... dacă ar fi posibil ! Nu se poate să fie posibil ?“ Stepan Arkadici înțelese ce însemnau cuvintele : „dacă ar fi posibil“ – dacă divorțul ar putea fi aranjat în așa fel, încît să-i fie încredințat ei băiatul... Acum Stepan Arkadici vedea că nici vorbă de așa ceva, însă era bucuros să-și vadă nepotul.

Aleksei Aleksandrovici îi aminti cumnatului său că băiatului nu i se vorbește niciodată despre maică-sa și că-l roagă să nu sufle nici o vorbă despre ea.

— A fost foarte bolnav după întîlnirea aceea cu mama lui, pe care noi n-am pre-vă-zu-t-o, spuse Aleksei Aleksandrovici. Chiar ne-am temut pentru viața lui. Dar un tratament rațional și băile de mare în timpul verii i-au îndreptat sănătatea și acum, la sfatul doctorului, l-am dat la școală. Într-adevăr, influența colegilor s-a dovedit benefică, e sănătos tun și învață bine.

— Ce mare s-a făcut ! Chiar că nu-i Serioja, ci Serghei Alekseici din cap pînă în picioare ! spuse zîmbind Stepan Arkadici, uitîndu-se la băiatul frumos și lat în umeri, îmbrăcat într-un veston albastru și pantaloni, care intrase vioi și degajat. Băiatul avea un aer sănătos și vesel. Își salută unchiul ca pe un străin, dar, recunoscîndu-l, roși și parcă jignit și supărat de ceva, se întoarse repede în altă parte. Băiatul se duse la tatăl lui și îi dădu lista notelor primite la școală.

— E destul de bine, spuse tatăl lui, poți pleca.

— A slăbit, a crescut este acum băiețandru, nu copil, spuse Stepan Arkadici. Asta îmi place. Tu nu-ți mai aduci aminte de mine ?

Băiatul se uită repede la tatăl lui.

— Mi-aduc aminte, *mon oncle**, îi răspunse acesta ; se uită la unchiul lui și iarăși își lăsă ochii în pământ.

Unchiul îl chemă pe băiat și îl luă de mînă.

— Ei, cum merge treaba ? întrebă el, dorind să vorbească cu el și neștiind ce să spună.

Roșind, fără să răspundă, băiatul încercă să-și tragă mîna din palma unchiului. De îndată ce Stepan Arkadici îi dădu drumul la mînă, el, ca o pasăre lăsată în libertate, îi aruncă tatălui său o privire întrebătoare și ieși cu pași repezi din cameră.

Trecuse un an de cînd Serioja își văzuse mama pentru ultima dată. De atunci nu mai auzise nimic despre ea. Și în acest an fusese dat la școală, unde își cunoscuse și își îndrăgise colegii. Visările și amintirile despre mama lui, care după întîlnirea cu ea îl îmbolnăviseră, acum nu-l mai preocupau. Cînd îi veneau în minte, se scutura stăruiitor de ele, considerîndu-le rușinoase și potrivite doar pentru fetișcane și nu pentru un băiat înconjurat de colegi. Știa că între tatăl și mama lui avusese loc o ceartă care îi despărțise, știa că îi era hărăzit să rămînă cu tatăl lui și încerca să se deprindă cu această idee.

Văzîndu-și unchiul, care semăna cu maică-sa, fusese neplăcut impresionat, fiindcă această întîlnire îi provoca amintirile pe care le considera rușinoase. Asta nu-i plăcea cu atît mai mult, cu cît după cele cîteva cuvinte pe care le auzise așteptînd la ușa biroului și mai ales după expresiile de pe fețele tatălui și unchiului lui își dăduse seama că între ei trebuia să fi avut loc o discuție despre maică-sa. Și ca să nu-și învinovățească tatăl, cu care trăia și de care depindea și, în primul rînd, să nu se lase luat înainte de sensibilitatea pe care o considera atît de înjositoare, Serioja încercase să nu se uite la acest unchi al lui, care venise să-i tulbure liniștea, se străduise să nu se gîndească la ceea ce îi amintea el.

Dar cînd Stepan Arkadici ieși după el, îl văzu pe scară, îl chemă și îl întrebă cum își petrece la școală timpul liber dintre ore, Serioja, de-acum în absența tatălui său, își dădu drumul la gură.

— Acum ne jucăm de-a calea ferată, spuse el, răspunzîndu-i la întrebare. Asta se joacă așa : doi se așază pe bancă.

* Unchiule (fr.)

Ei sînt pasagerii. Iar unul se ridică în picioare pe bancă. Și toți se înhamă la bancă. Se poate și cu mîinile, și cu curelele și fug prin toate sălile. Ușile se deschid înainte. Ei bine, e foarte greu să fii conductor.

— Asta-i cel din picioare? întrebă Stepan Arkadici, zîmbind.

— Da, e nevoie și de curaj și de îndemînare, mai ales cînd banca se oprește brusc sau cînd cade cineva.

— Da, nu-i glumă, spuse Stepan Arkadici, uitîndu-se cu tristețe la ochii aceia viori, care semănau cu ai mamei sale, dar care acum nu mai erau de copil, nu mai erau întru totul inocenți. Și cu toate că îi promisese lui Aleksei Aleksandrovici să nu vorbească despre Anna, nu se putu stăpîni.

— Dar pe mama ta o mai ții minte? întrebă el deodată.

— Nu, n-o țin minte, rosti repede Serioja și, roșind ca racul, lăasă ochii în pămînt. Și unchiul nu mai reuși să afle nimic de la nepot.

Peste o jumătate de oră, preceptorul slav își găsi elevul pe scară și mult timp nu putu înțelege dacă e supărat sau plînge.

— Cred că te-ai lovit cînd ai căzut, spuse preceptorul. Ți-am spus că e un joc primejdios. Și ar trebui înștiințat directorul.

— Chiar dacă m-aș fi lovit, nimeni nu ar fi băgat de seamă. Puteți fi sigur de asta.

— Atunci ce ai?

— Lăsați-mă în pace! Mi-aduc aminte, nu-mi aduc aminte... Ce-l privește pe el? De ce să-mi aduc aminte? Lăsați-mă în pace! strigă el, adresîndu-i-se de-acum nu preceptorului, ci lumii întregi.

XX

Stepan Arkadici, ca întotdeauna, nu pierdea timpul degeaba la Petersburg. La Petersburg, în afară de chestiunea divorțului Annei și de cea a postului, avea nevoie, ca întotdeauna, să-și îmbogățească puterile după îmbîcseala de la Moscova.

Moscova, cu toate *cafés chantants*, cu toate omnibuzele sale, era totuși o baltă stătută. Asta Stepan Arkadici o simțea

întotdeauna. Când era la Moscova, mai ales în apropierea familiei, simțea că își pierde tot curajul. Stînd mai mult timp la Moscova, fără să plece în altă parte, ajungea în așa hal, încît începea să se simtă neliniștit de proasta dispoziție și de reproșurile soției, de sănătatea și educația copiilor, de interesele meschine ale slujbei sale ; pînă și faptul că avea datorii îl neliniștea. Dar era de-ajuns să sosească și să stea cîtva timp la Petersburg în cercul în care se învîrtea, unde oamenii trăiau, trăiau cu adevărat și nu lîncezeau ca la Moscova, că imediat toate aceste gînduri dispăreau și se topeau precum ceara la foc.

Soția?... În ziua aceea stătuse de vorbă cu prințul Cecenski. Prințul Cecenski avea o soție și o familie, copii mari, elevi la Corpul de Paji, și mai avea o familie, nelegitimă, tot cu copii. Cu toate că și prima familie era reușită, prințul Cecenski se simțea mai fericit în cea de-a doua familie. Îl ducea pe băiatul cel mai mare în această a doua familie și îi povestise lui Stepan Arkadici că, după părerea lui, asta e ceva folositor și instructiv pentru fiul lui. Ce-ar zice lumea la Moscova despre această faptă ?

Copiii ? La Petersburg, copiii nu erau o povară pentru tații lor, care puteau să trăiască după cum îi tăia capul. Copiii erau educați în așezăminte școlare și nu exista aici opinia stranie, atît de răspîndită la Moscova și împărtășită, de pildă, de Lvov, că ei, copiii, trebuie să aibă parte de tot luxul vieții, iar părinții, doar de muncă și de griji. Aici lumea înțelegea că omul este obligat să trăiască pentru sine, așa cum trebuie să trăiască un om cultivat.

Serviciul ? Nici serviciul nu era aici acel tras la jug, tenace, fără perspectivă, care îi împovăra pe oameni la Moscova ; aici era interes pentru serviciu. O întîlnire, un hatîr făcut cuiva, un cuvînt bine potrivit, priceperea de a spune anecdote imitînd personajele – și numai ce vezi că omul a făcut deodată carieră, ca Brianțev, pe care Stepan Arkadici îl întîlnise în ajun și care acum era demnitar de vază. Așa, serviciul prezenta interes.

Însă asupra lui Stepan Arkadici acționa liniștitor mai ales modul în care la Petersburg erau privite chestiunile bănești. Bartnianski, care cheltuia cel puțin cincizeci de mii, în virtutea modului său de viață, îi spusese în ajun o vorbă semnificativă.

Înainte de mesea de prînz, cînd se antrenaseră la vorbă, Stepan Arkadici îi spusese lui Bartnianski :

— Tu, mi se pare, ești amic cu Mordvinski ; poți să-mi faci un serviciu ; pune, te rog, o vorbă bună pentru mine. Există un post pe care aș vrea să-l ocup. Membru al agenției...

— Oricum n-am să țin minte... Dar ce ți-a venit să te bagi în afacerile de căi ferate, alături de ovrei?... Orice ai zice, e o mizerie !

Stepan Arkadici nu-i spusese că era vorba de o instituție vie ; Bartnianski n-ar fi înțeles așa ceva.

— Îmi trebuie bani, n-am cu ce trăi.

— Dar trăiești, nu ?

— Trăiesc, dar am datorii.

— Nu mai spune ! Mari ? îl întrebasese cu compătimire Bartnianski.

— Foarte mari, vreo douăzeci de mii.

Bartnianski izbucnise într-un hohot vesel de rîs.

— E, ești un om fericit ! spusese el. Eu am un milion și jumătate, am rămas fără un sfanț și, după cum vezi, încă mai pot trăi !

Și nu numai vorbele, ci și faptele îi arătau lui Stepan Arkadici justetea acestei opinii. Jivahov avea datorii de trei sute de mii, nici o copeică în buzunar și totuși trăia, ba încă cum ! Conte Krivțov, căruia toți îi pusese răscruce de mult, întreținea două curtezane. Petrovski risipise cinci milioane și trăia la fel ca mai înainte și chiar ocupa un post de frunte în Ministerul de Finanțe și primea o leafă de douăzeci de mii. Dar, pe lângă toate acestea, Petersburgul avea o influență plăcută asupra lui Stepan Arkadici și din punct de vedere fizic. Capitala îl întinerea. La Moscova se uita uneori la firele cărunte, ațipea după masa de prînz, se întindea, urca scara la pas, răsuflînd din greu, se plictisea cu femeile tinere, nu dansa la baluri. Însă la Petersburg simțea că a aruncat zece ani de pe umeri.

Simțea la Petersburg ceea ce cu o zi înainte îi spusese sexagenarul prinț Oblonski, Piotr, de-abia întors din străinătate.

— Aici, noi nu știm să trăim, îi zisese Piotr Oblonski. Vara asta mi-am petrecut-o la Baden și, crede-mă, m-am simțit într-adevăr tînăr de tot. Văd o femeie tinerică și gîndurile... Prînzești, bei ceva, simți în tine putere, vioiciune. M-am

întors în Rusia, fiindcă trebuia să mă duc la nevastă-mea și, pe deasupra, la țară – și n-o să crezi că după două săptămîni m-am băgat în halat, am încetat să mă mai îmbrac pentru masa de prînz! Unde să mă mai gîndesc la femeii tinerele! Îmbătrînisem cu totul. Nu-mi mai rămăsese decît să mă gîndesc la mîntuirea sufletului. Dar am plecat la Paris și iar m-am pus pe picioare.

Stepan Arkadici simțea exact aceeași diferență, ca și Piotr Oblonski. La Moscova ajungea într-un asemenea hal de delăsare că, într-adevăr, dacă ar fi trăit mult timp acolo, nu era mare lucru să nu-i mai rămînă altceva de făcut decît să se gîndească la mîntuirea sufletului; însă la Petersburg se simțea din nou om în rînd cu lumea.

Între prințesa Betsy și Stepan Arkadici existau relații vechi, foarte ciudate. Stepan Arkadici îi făcea întotdeauna curte în glumă și, tot în glumă, îi spunea lucrurile cele mai indecente, știind că acestea îi plac cel mai mult. A doua zi după discuția avută cu Karenin, Stepan Arkadici, ducîndu-se la prințesă, se simți atît de tînăr, încît, cu acest flirt glumeț merse fără să vrea atît de departe, încît nu mai știa cum să dea înapoi, deoarece, din nefericire, Betsy nu numai că nu-i plăcea, dar îl și dezgusta. Acest ton se stabilise între ei pentru că el îi plăcea foarte mult prințesei. Așa că Stepan Arkadici se bucură de sosirea prințesei Miagkaia, care puse la timp capăt singurătății lor în doi.

— A, și dumneavoastră sînteți aici! spuse prințesa Miagkaia, văzîndu-l. Ei, ce mai face biata dumneavoastră soră? Nu vă mai uitați așa la mine, adăugă ea. De cînd toată lumea s-a năpustit asupra ei, de cînd o judecă toți cei care-s mai răi de o sută de mii de ori decît ea, eu găsesc că a procedat excelent. Și nu-l pot ierta pe Vronski că nu mi-a dat de știre cînd ea a fost în Petersburg. Aș fi vizitat-o și aș fi umblat cu ea peste tot. Transmiteți-i, vă rog, din partea mea toată dragostea. Dar povestiți-mi despre ea.

— Da, situația ei este grea, ea... începu să povestească Stepan Arkadici, luînd de bune, în simplitatea lui sufletească, cuvintele prințesei Miagkaia: „povestiți-mi despre sora dumneavoastră“. Dar imediat, după cum îi era obiceiul, prințesa Miagkaia îl întrerupse și începu ea însăși să vorbească.

— A făcut ceea ce, în afară de mine, fac toate femeile, dar ascund; ea însă n-a vrut să mintă și a procedat excelent. Și

încă mai bine a făcut că l-a părăsit pe acest descreierat de cumnat al dumneavoastră. Scuzați-mă, vă rog. Toți spuneau că e inteligent peste poate, numai eu spuneam că-i prost. Acum, cînd s-a încurcat cu Lidia și cu Landau, toți spun că-i un descreierat și aș fi bucuroasă să nu fiu de acord cu lumea, dar de data asta nu pot.

— Explicați-mi, vă rog, spuse Stepan Arkadici, ce înseamnă asta? Ieri am fost la el în problema surorii mele și i-am cerut un răspuns ferm. Nu mi l-a dat și mi-a spus că se mai gîndește, iar azi dimineață, în loc de răspuns, am primit o invitație pentru seara aceasta la contesa Lidia Ivanovna.

— Așa-i, așa-i! exclamă cu bucurie prințesa Miagkaia. Au să-l consulte pe Landau, să vadă ce spune.

— Cum pe Landau? De ce? Cine-i Landau?

— Cum, nu-l cunoașteți pe Jules Landau, *le fameux Jules Landau, le clair-voyant**? Și el e un descreierat, dar de el depinde soarta surorii dumneavoastră. În provincie, habar n-aveți ce se mai întîmplă în viață. Landau, vedeți dumneavoastră, era *commis*** într-un magazin din Paris și s-a dus la un doctor. În anticamera doctorului a ațipit și, prin somn, a început să le dea sfaturi bolnavilor. Și niște sfaturi extraordinare. Pe urmă soția lui Iuri Meledinski... el e bolnav, îl cunoașteți?... soția lui a aflat despre acest Landau și l-a luat pe lîngă soțul ei. Landau îi tratează soțul. Și nu i-a făcut nici un bine, după părerea mea, pentru că-i la fel de slăbit, dar ei au încredere în el și-l poartă peste tot. Și l-au adus în Rusia. Aici o mulțime de inși s-au năpustit asupra lui și el a început să-i trateze pe toți. Pe contesa Bezzubova a vindecat-o, iar femeia l-a îndrăgit atît de mult, încît l-a înfiat.

— Cum l-a înfiat?

— Așa, l-a înfiat. Acum nu mai e Landau, ci contele Bezzubov. Dar problema nu-i asta. Lidia, pe care o iubesc, dar n-are capul la locul ei, s-a repezit, desigur, la acest Landau și acum fără el nici ea și nici Aleksei Aleksandrovici nu hotărăsc nimic, așa că soarta surorii dumneavoastră se află în mîinile acestui Landau, actualmente conte Bezzubov.

* Pe faimosul Jules Landau, clarvăzătorul (fr.)

** Vînzător (fr.)

XXI

După un prînz excelent și după mult coniac băut la Bartnianski, Stepan Arkadici nu întîrzie decît puțin față de ora fixată și intră la contesa Lidia Ivanovna.

— Cine mai e la contesă? Francezul? îl întrebă Stepan Arkadici pe ușier, uitîndu-se la paltonul cunoscut al lui Aleksei Aleksandrovici și la încă un palton demodat, naiv, cu copii.

— Aleksei Aleksandrovici Karenin și contele Bezzubov, îi răspunse ușierul cu asprime.

„Prințesa Miagkaia a ghicit, se gîndi Stepan Arkadici, urcînd scara. Ciudat! Totuși, n-ar fi rău să mă pun bine cu ea. Are o influență uriașă. Dacă-i suflă o vorbă lui Pomorski, lucrurile se aranjează precis.“

Afară era încă ziuă bine, dar în micul salon al Lidiei Ivanovna storurile erau coborîte și ardeau lămpile.

La o masă rotundă, sub o lampă, ședeau contesa și Aleksei Aleksandrovici, vorbind ceva cu voce scăzută. Un bărbat scund, uscățiv, cu șolduri de femeie, cu picioarele strîmbe din genunchi, foarte palid, frumos, cu ochi minunați, strălucitori și cu plete lungi căzîndu-i pe gulerul redingotei, stătea în picioare în capătul celălalt al încăperii, uitîndu-se la un perete plin de portrete. Salutînd-o pe stăpîna casei și pe Aleksei Aleksandrovici, Stepan Arkadici privi încă o dată, fără să vrea, spre necunoscut.

— *Monsieur* Landau! i se adresă acestuia contesa cu o moliciune și o precauție care îl uimîră pe Oblonski. Și făcu prezentările.

Landau întoarse capul repede, se apropie și, zîmbind, își puse în mîna întinsă a lui Stepan Arkadici mîna lui țeapănă, transpirată și se întoarse imediat la locul lui, continuînd să se uite la portrete. Contesa și Aleksei Aleksandrovici făcură un schimb de priviri pline de subînțeles.

— Mă bucur foarte mult să vă văd, mai ales astăzi, spuse contesa Lidia Ivanovna, arătîndu-i scaunul de lîngă Karenin.

— Vi l-am prezentat ca Landau, spuse ea în șoaptă, uitîndu-se la francez și apoi, imediat, la Aleksei Aleksandrovici, dar, la drept vorbind, este contele Bezzubov, așa cum știți pesemne. Numai că nu-i place acest titlu.

— Da, am auzit, răspunse Stepan Arkadici, se zice că a vindecat-o de tot pe contesa Bezzubova.

— A fost astăzi la mine, e atît de vrednică de milă! i se adresa contesa lui Aleksei Aleksandrovici. Despărțirea aceasta e îngrozitoare pentru ea. Pentru ea e o lovitură atît de cumplită!

— Plecarea lui e sigură? întrebă Aleksei Aleksandrovici.

— Da, pleacă la Paris. Ieri a auzit o voce, spuse contesa Lidia Ivanovna, uitîndu-se la Stepan Arkadici.

— Ah, o voce! repetă Oblonski, simțind că trebuie să fie cît se poate de precaut în această societate, unde se petrecea sau trebuia să se petreacă ceva deosebit, deocamdată de neînțeles pentru el.

Se lăsară cîteva momente de tăcere, după care contesa Lidia Ivanovna, parcă trecînd la principalul subiect al discuției, îi spuse lui Oblonski cu un zîmbet fin:

— Vă cunosc de mult și sînt bucuroasă să vă cunosc mai îndeaproape. *Les amis de nos amis sont nos amis**. Dar pentru a-i fi prieten cuiva trebuie să fii atent la starea sufletească a prietenului și eu mă tem că dumneavoastră nu procedați așa față de Aleksei Aleksandrovici. Înțelegeți la ce mă refer, spuse ea, ridicîndu-și spre el ochii frumoși și îngîndurați.

— În parte, contesă, înțeleg că situația lui Aleksei Aleksandrovici... zise Oblonski, neînțelegînd bine despre ce era vorba și de aceea dorind să se rezume la generalități.

— Schimbarea nu este în starea exterioară, spuse cu asprime contesa Lidia Ivanovna, privindu-l în același timp cu ochi îndrăgostiți pe Aleksei Aleksandrovici, care se ridicase și i se alăturase lui Landau. Inima lui s-a schimbat, i-a fost dată o nouă inimă și eu mă tem că dumneavoastră nu v-ați gîndit întru totul la schimbarea care s-a petrecut cu el.

— Adică, în linii mari, pot să-mi imaginez această schimbare. Întotdeauna am fost prieteni, și acum... rosti Stepan Arkadici, răspunzînd cu o privire tandră privirii contesei și chibzuind de care dintre cei doi miniștri era mai apropiată, ca să știe la care dintre ei s-o roage să intervină.

— Schimbarea care s-a săvîrșit în el nu-i poate slăbi sentimentul de dragoste față de aproapele său; dimpotrivă, schimbarea petrecută în el trebuie să sporească dragostea.

* Prietenii prietenilor noștri sînt prietenii noștri (fr.)

Dar mă tem că dumneavoastră nu mă înțelegeți. Nu doriți un ceai? întrebă ea, arătînd din ochi spre valetul care aducea ceaiul pe o tavă.

— Nu întru totul, contesă. Firește, această nenorocire...

— Da, o nenorocire care a devenit fericirea supremă cînd inima a devenit alta, cînd s-a umplut de ea, spuse contesa, uitîndu-se cu drag la Stepan Arkadici.

„Cred că o pot ruga să vorbească cu amîndoi“, își zise Stepan Arkadici.

— O, desigur, contesă, spuse el, dar eu unul cred că aceste schimbări sînt atît de intime, încît nimănui, nici omului celui mai apropiat, nu-i place să vorbească despre ele.

— Dimpotrivă! Trebuie să ne vorbim și să ne ajutăm unii pe alții.

— Da, fără îndoială, dar se întîmplă să existe asemenea diferențe de convingeri și apoi... replică Oblonski, cu un surîs molatic.

— Nu pot exista diferențe în privința sfîntului adevăr.

— O, da, desigur, însă... Și, fîstîcîndu-se, Stepan Arkadici tăcu. Înțelesese că era vorba despre religie.

— Cred că adoarme imediat, spuse Aleksei Aleksandrovici, venind spre Lidia Ivanovna și șoptind cuvintele cu un aer plin de importanță.

Stepan Arkadici își întoarse capul. Landau ședea lîngă fereastră, sprijinit cu cotul pe brațul fotoliului și cu capul aplecat. Simțînd privirile îndreptate spre el, își înălță capul și pe buze îi flutură un zîmbet copilăresc.

— Nu-i acordați atenție, spuse Lidia Ivanovna și, cu o mișcare ușoară, îi împinse un scaun lui Aleksei Aleksandrovici. Am observat... începu ea, dar în cameră intră valetul, aducînd o scrisoare. Lidia Ivanovna o citi repede și, scuizîndu-se, scrise foarte repede răspunsul, i-l dădu valetului și reveni la masă. Am observat, continuă ea fraza începută, că cei de la Moscova, mai ales bărbații, sînt oamenii cei mai indiferenți la religie.

— O, nu, contesă, mie mi se pare că locuitorii Moscovei au reputația de a fi cei mai neclintîți, îi replică Stepan Arkadici.

— Însă, așa cum înțeleg eu, dumneavoastră sînteți, din păcate, dintre cei indiferenți i se adresează Aleksei Aleksandrovici, cu un surîs obosit.

— Cum poți să fii indiferent! exclamă Lidia Ivanovna.

— În privința asta, n-aș zice că-s indiferent, ci că mă aflu în așteptare, spuse Stepan Arkadici cu zîmbetul său cel mai dulceag. Nu cred că pentru mine a venit timpul acestor întrebări.

Aleksei Aleksandrovici și Lidia Ivanovna făcură un schimb de priviri.

— Nu putem ști niciodată dacă a venit sau nu timpul pentru noi, rosti Aleksei Aleksandrovici cu severitate. Nu trebuie să ne gîndim dacă sîntem pregătiți sau nu : harul nu se conduce după judecata omenească ; uneori, el nu coboară asupra celor ce lucrează, ci coboară asupra celor care sînt nepregătiți, ca asupra lui Saul.

— Nu, mi se pare că încă nu, spuse Lidia Ivanovna, care în acest timp urmărea mișcările francezului.

Landau se ridică și veni spre ei.

— Îmi permiteți să ascult ? întrebă el.

— O, da, n-am vrut să vă deranjez, îi răspunse Lidia Ivanovna, privindu-l tandru. Stați cu noi.

— Nu-i nevoie decît să nu închizi ochii, ca să nu te lipsești de lumină, continuă Aleksei Aleksandrovici.

— Ah, dacă ați ști cît sîntem de fericiți simțind dinainte sălășluirea Lui în sufletul nostru ! rosti contesa Lidia Ivanovna, rîzînd cu exaltare.

— Dar uneori omul poate simți că nu este în stare să se ridice la această înălțime, spuse Stepan Arkadici, simțind că-și calcă pe conștiință recunoscînd înălțimea religioasă, dar în același timp neîndrăznind să se arate liber-cugetător față de o persoană, care printr-un singur cuvînd spus lui Pomorski îi poate obține postul rîvnit.

— Adică, vreți să spuneți că păcatul îl împiedică ? întrebă Lidia Ivanovna. Dar este o opinie falsă. Pentru credincioși, păcatul nu mai există, păcatul este răscumpărat. Pardon, adăugă ea, uitîndu-se la valetul care intrase din nou, aducîndu-i un bilet. Îl citi și răspunse verbal : Spuneți-i că mîine, la marea ducasă. Pentru credincios, păcatul nu există, continuă ea discuția.

— Da, dar credința fără fapte este moartă, spuse Stepan Arkadici amintindu-și această frază din catehism, apărîndu-și de-acum independența numai cu ajutorul zîmbetului.

— Uite, asta-i din *Epistola Apostolului Iacov*, spuse Aleksei Aleksandrovici, adresîndu-i-se Lidiei Ivanovna cu o

umbră de reproș, ca și cum ar mai fi vorbit de multe ori despre asta. Cît rău a făcut falsa interpretare a acestui pasaj. Nimic nu te îndepărtează de credință mai mult decît această interpretare. „Nu am fapte, nu pot să cred”⁶⁸, în timp ce așa ceva nu se spune nicăieri. Se spune tocmai contrariul.

— Să ostenești pentru Dumnezeu prin munci, să-ți mîntuiești sufletul prin post, spuse contesa Lidia Ivanovna cu un dispreț scîrbit, astea sînt părerile grosolane ale călugărilor noștri... În timp ce așa ceva nu se spune nicăieri. Asta-i mult mai simplu și mai ușor, adăugă ea, privindu-l pe Oblonski cu zîmbetul încurajator, cu care, la curte, le îmbărbăta pe tinerele domnișoare de onoare, zăpăcite de noul mediu.

— Sîntem mîntuiți de Hristos, Care a pătimit pentru noi. Sîntem mîntuiți prin credință, întări Aleksei Aleksandrovici, aprobîndu-i din priviri cuvintele.

— *Vous comprenez l'anglais** ? întrebă Lidia Ivanovna și, primind un răspuns afirmativ, se ridică și începu să caute printre cărțile de pe un raft.

— Vreau să citesc *Safe and Happy*** , sau *Under the wing**** , spuse ea, aruncînd o privire întrebătoare spre Karenin. Găcind cartea căutată și așezîndu-se din nou la locul ei, o deschise. E un fragment foarte scurt. Aici sînt descrise calea prin care se dobîndește credința și fericirea, mai presus de tot ce este pămîntesc, care umple sufletul cînd ne dobîndim credința. Omul credincios nu poate fi nefericit, pentru că el nu este singur. Dar o să vedeți. Se pregătea de-acum să citească, dar intră valetul. Borozdina ? Spuneți-i că mîine la ora două. Da, reluă ea conversația, punînd degetul la pagina respectivă, oftînd și privind înainte cu ochii ei frumoși, îngîndurați. Iată cum acționează credința adevărată. O cunoașteți pe Sanina, Marie ? Ați aflat de nenorocirea ei ? Și-a pierdut singurul copil. Era disperată. Și ? L-a găsit pe acest prieten⁶⁹ și acum îi mulțumește lui Dumnezeu pentru moartea copilului. Iată fericirea pe care ți-o dă credința !

— O, da, asta-i foarte... biîgui Stepan Arkadici, mulțumit de faptul că se va citi și i se va da posibilitatea să se

* Întelegeți englezește (fr.)

** Mîntuit și fericit (engl.)

*** Sub aripă (engl.)

dezmeticească. „Nu, se pare că-i mai bine să n-o rog nimic astăzi, se gîndi el. Ar fi bine ca, fără să încurc lucrurile, să-mi iau tîlpășița de aici.“

— O să vă plictisiți, spuse Lidia Ivanovna, adresîndu-i-se lui Landau. Nu știți englezește, dar fragmentul e scurt.

— Ba nu, o să înțeleg, spuse Landau cu același surîs și închise ochii.

Aleksei Aleksandrovici și Lidia Ivanovna se uitară cu subînțeles unul la altul și lectura începu.

XXII

Stepan Arkadici se simțea complet nedumerit de cuvintele acelea ciudate, noi pentru el, pe care le asculta. Complexitatea vieții de la Petersburg avea în general asupra lui un efect excitant, scoțîndu-l din stagnarea de la Moscova; dar aceste complicații îi plăceau și le înțelegea în sferele care îi erau apropiate și cunoscute; în acest mediu străin era nedumerit, uluit și nu putea cuprinde totul cu mintea. Ascultînd-o pe contesa Lidia Ivanovna și simțîndu-se fixat de ochii lui Landau, doi ochi frumoși, de om naiv sau potlogar (asta n-o mai știa nici el), Stepan Arkadici începu să simtă o greutate stranie în cap.

Gîndurile cele mai felurite i se încîlceau în minte. „Marie Sanina se bucură că i-a murit copilul... N-ar fi rău să fumez acum o țigară... Ca să te mîntuiești, nu e nevoie decît să crezi, călugării nu știu cum se face asta, dar contesa Lidia Ivanovna știe... Și de ce mi-e capul atît de greu? Din cauza coniacului sau din cauză că toate acestea sînt tare ciudate? Totuși, se pare că pînă acum n-am făcut nimic nelalocul lui. Însă nu mai pot s-o rog. Se zice că te silesc să te rogi. Numai de nu m-ar sili și pe mine. Ar fi ceva prea stupid. Citește niște bazaconii, dar pronunță bine. Landau e Bezzubov. De ce să fie Bezzubov?“ Deodată Stepan Arkadici simți că falca de jos îi este pîndită de un căscat pe care nu și-l poate stăpîni. Își îndreptă favoriții, ascunzîndu-și căscatul, și se scutură. Dar după asta simți că doarme și că e gata să sforăie. Se dezmetici în momentul cînd vocea contesei Lidia Ivanovna spuse: „Doarme“.

Stepan Arkadici tresări speriat, simțindu-se vinovat și prins cu mîța-n sac. Dar se liniști de îndată, văzînd că acest cuvînt, „doarme“, nu se referea la el, ci la Landau. Francezul ațipise la fel ca Stepan Arkadici. Dar somnul lui Stepan Arkadici, după cum se gîndea el, i-ar fi jignit (de altfel, nici asta nu o gîndea, atît de ciudate i se păreau toate acestea), pe cînd somnul lui Landau îi bucura nespus, mai ales pe contesa Lidia Ivanovna.

— *Mon ami**, spuse Lidia Ivanovna, îndreptîndu-și cu grijă, ca să nu facă zgomot, pliurile rochiei ei de mătase și, de emoție, spunîndu-i lui Karenin nu Aleksei Aleksandrovici, ci „*mon ami*“, *donnez lui la main. Vous voyez**?* Ssst! făcu ea spre valetul, care intrase din nou. Nu primesc.

Francezul dormea sau se prefăcea că doarme cu capul sprijinit de spătarul fotoliului și, cu mîna transpirată, pe care o ținea pe genunchi, făcea niște mișcări slabe, ca și cum ar fi vrut să prindă ceva. Aleksei Aleksandrovici vru să se ridice cu luare-aminte, dar se lovi de masă, se apropie de francez și își puse mîna în palma acestuia. Stepan Arkadici se ridică și el, făcînd ochii mari ca să se trezească dacă dormea, apoi se uită cînd la unul, cînd la celălalt. Toate erau aievea. Stepan Arkadici simțea că în capul lui toate se încurcau și mai rău.

— *Que la personne qui est arrivée la dernière, celle qui demande, qu'elle sorte! Qu'elle sorte***!* rosti francezul, fără să deschisă ochii.

— *Vous m'excuserez, mais vous voyez... Revenez vers dix heures, encore mieux demain****.*

— *Qu'elle sorte!* repetă nerăbdător francezul.

— *C'est moi, n'est ce pas*****?*

Și, primind un răspuns afirmativ, Stepan Arkadici, uitînd ceea ce voia s-o roage pe Lidia Ivanovna, uitînd problema surorii lui, dorind numai să dispară cît mai repede de acolo, ieși în vîrfurile picioarelor și, ca dintr-o casă ciumată, dădu fuga în stradă și mult timp după aceea stătu de vorbă și glumi cu birjarul, dorind să-și vină cît mai repede în fire.

* Prietene (fr.)

** Dați-i mîna. Vedeți? (fr.)

*** Persoana venită la urmă, cea care întreabă, să iasă! Să iasă! (fr.)

**** Iertați-mă, dar vedeți... Reveniți la ora zece, sau mai bine mîine (fr.)

*****E vorba de mine, nu-i așa? (fr.)

La Teatrul Francez, unde prinse ultimul act, și pe urmă la tătari, unde bău niște șampanie, Stepan Arkadici își trase un pic sufletul, aflîndu-se într-o atmosferă cunoscută. Totuși, în seara aceea nu se simți deloc în apele lui.

Întorcîndu-se acasă la Piotr Oblonski, la care se oprea atunci cînd venea la Petersburg, Stepan Arkadici găsi un bilet de la Betsy. Prințesa îi scria că dorește să termine discuția începută cu el și că îl roagă s-o viziteze a doua zi. De-abia apucă să citească biletul și să se strîmbe deasupra lui, că de jos se auziră pașii apăsăți ai unor oameni, care tîrau ceva greu.

Stepan Arkadici ieși să vadă ce se întîmplă. Era întineritul Piotr Oblonski. Era atît de beat, încît nu putea urca scara; dar, văzîndu-l pe Stepan Arkadici, porunci să fie pus pe picioare și, agățîndu-se de el, intră în camera lui și acolo începu să-i povestească cum și-a petrecut seara, după care adormi tot acolo.

Stepan Arkadici era descurajat, ceea ce i se întîmpla rar, și mult timp nu putu să adoarmă. Tot ce își amintea era dezgustător, dar cu cel mai mare dezgust, ca și cum ar fi fost ceva rușinos, își amintea seara petrecută la contesa Lidia Ivanovna.

A doua zi primi de la Aleksei Aleksandrovici refuzul categoric în legătură cu divorțul Annei și înțelese că hotărîrea aceasta se întemeia pe ceea ce spusese cu o zi înainte francezul în somnul său real sau prefăcut.

XXIII

Pentru a întreprinde ceva în viața de familie este nevoie ca între soți să existe sau o discordie completă, sau o armonie afectuoasă. Iar cînd relațiile dintre soți sînt nedefinite, cînd nu există nici una, nici alta, nu se poate întreprinde nimic.

Multe familii rămîn ani în șir în același loc, de care li s-a urît peste cap ambilor soți, pentru că nu există între ei nici discordie deplină, nici armonie.

Nici Vronski, nici Anna nu puteau să suporte viața la Moscova, în arșiță și praf, cînd soarele nu mai lumina ca primăvara, ci ca vara, și toți copacii de pe bulevarde

înfrunziseră de mult, iar frunzele erau pline de praf; dar ei, fără să se mute la Vozdvijenskoe, așa cum hotărâseră de mult, continuau să locuiască la Moscova, de care se săturaseră amândoi, pentru că în ultimul timp nu era armonie între ei.

Iritarea, care îi dezbina, nu avea nici o cauză exterioară, iar toate încercările de a-și da explicații nu numai că n-o eliminau, ci o sporeau. Era o iritare interioară, care, pentru ea, avea drept temei micșorarea dragostei lui, iar pentru el – părerea de rău că, de dragul ei, se pusese într-o situație grea, pe care ea, în loc să i-o ușureze, o face și mai grea. Nici el, nici ea nu-și dădeau pe față motivul iritării, dar fiecare din ei îl considera nedrept pe celălalt și la fiecare prilej încercau să demonstreze acest lucru.

Pentru ea, Vronski, cu toate obișnuințele, gândurile, dorințele, cu toată alcătuirea lui sufletească și fizică, însemna un singur lucru – dragostea pentru femei, și această dragoste, care, așa cum simțea ea, ar fi trebuit să se concentreze numai asupra ei, această dragoste, deci, scăzuse; prin urmare, așa cum judeca ea, o parte din această dragoste el trebuia s-o deplaseze asupra altor femei sau asupra altei femei – și Anna era geloasă. Nu era geloasă pe el din pricina altei femei, ci din cauza micșorării dragostei pentru ea. Neavînd nici cel mai mic motiv de gelozie, ea și-l căuta. La cea mai mică aluzie a lui, își strămuta gelozia de la o persoană la alta. Ba era geloasă pe femeile grosolane, cu care, datorită amicilor lui burlaci, putea lua ușor legătura; ba era geloasă pe femeile din înalta societate, cu care Vronski se putea întîlni; ba era geloasă pe o domnișoară imaginară, cu care, după ce ar fi rupt-o cu ea, Vronski ar fi vrut să se însoare. Și această ultimă gelozie o chinuia cel mai mult, mai ales că Vronski, într-o clipă de sinceritate, avusese imprudența să-i spună că mama lui îl înțelege atît de puțin, încît își permisese să încerce să-l convingă să se însoare cu prințesa Sorokina.

Și, fiind geloasă pe el, Anna era revoltată și căuta peste tot motive de revoltare. De tot ce era greu în situația ei – îl acuza pe el. Starea chinuitoare de așteptare, pe care o trăise la Moscova între cer și pămînt, încetineala și nehotărîrea lui Aleksei Aleksandrovici, propria singurătate – toate acestea Anna le punea pe seama lui Vronski. Dacă ar iubi-o, ar înțelege toată greutatea stării în care se află și ar scuti-o de aceasta. De faptul că locuia la Moscova și nu la țară tot el era

vinovat. El nu putea trăi, îngropându-se la țară, așa cum voia ea. Vronski avea nevoie de societate și o pusese în această situație îngrozitoare, a cărei povară nu voia s-o înțeleagă. Și tot el era vinovat pentru că ea fusese despărțită pe veci de băiatul ei.

Nici măcar rarele momente de tandrețe, care apăreau între ei, nu o linișteau : în tandrețea lui ea vedea acum o nuanță de calm, de încredere, care mai înainte nu existaseră și care o iritau.

Era de-acum în amurg. Singură, Anna, așteptându-l să se întoarcă de la un prînz între burlaci la care se dusese, umbla încoace și încolo prin biroul lui (camera în care se auzea cel mai puțin zgomotul străzii) și își amintea în amănunțime expresiile rostite în timpul certeii din ajun. Pornind de la cuvintele jignitoare, pe care și le amintea, și mergînd mereu spre ceea ce fusese motivul lor, ea ajunsese pînă la urmă la începutul discuției. Mult timp nu-i veni să creadă că cearta a pornit de la o discuție atît de inofensivă, atît de străină inimii fiecăruia. Dar în realitate așa fusese. Totul începuse de la faptul că el rîsese de liceele de fete, considerîndu-le inutile, iar ea le luase apărarea. Vronski se exprimase fără respect la adresa educației fetelor în general și spusese că Hanna, englezoaica protejată de Anna, n-are cîtuși de puțin nevoie de cunoștințe de fizică.

Acest lucru o iritase pe Anna. Văzuse în asta o aluzie disprețuitoare la adresa ocupațiilor ei. Și inventase și rostise o frază care să-l pedepsească pentru durerea pricinuită.

— Nu mă aștept ca dumneata să-ți aduci aminte de mine, de sentimentele mele, așa cum și le poate aminti un om care iubește, dar mă așteptam pur și simplu la delicatețe, spusese ea.

Și într-adevăr el roșise de ciudă și-i spusese ceva dezagreabil. Anna nu-și mai amintea ce-i răspunsese, dar în acest moment, pesemne dorind să-i provoace o durere, el îi replicase :

— Nu mă interesează interesul exagerat pe care i-l arăți acestei fetișcane, fiindcă, așa cum văd, nu e natural.

Această cruzime, cu care el distrusese lumea, pe care ea și-o construise cu atîta trudă, ca să-și poată îndura viața grea, această nedreptate a lui, cu care o învinuia de ipocrizie, o făcuseră să explodeze.

— Îmi pare foarte rău că pentru dumneata e de înțeles și natural numai ceea ce este grosolan și material, spusese Anna și ieșise din cameră.

Seara, cînd Vronski venise la ea, nu mai pomeniseră de ceartă, dar amîndoi simțeau că aceasta fusese doar potolită, dar că nu trecuse.

Acum, el lipsise toată ziua de acasă și Anna se simțea singură și îi era atît de greu să se știe certată cu el, încît voia să uite totul, să ierte și să se împace, voia să se acuze pe ea însăși și să-l dezvinovătească pe el.

„Vinovată sînt eu. Mă supăr repede și sînt absurd de geloasă. Am să mă împac cu el, o să mergem la țară și acolo am să fiu liniștită“, își spuse ea.

„Nu e natural“, își aminti Anna deodată ceea ce o jignise mai mult, adică nu cuvintele în sine, cît intenția de a-i pricinui o durere.

„Știu ce a vrut să spună ; a vrut să spună : nu e natural ca, ne iubindu-ți propria fiică, să iubești un copil străin. Ce înțelege el din dragostea pentru copii, din dragostea mea pentru Serioja, pe care l-am sacrificat de dragul lui ? Și această dorință de a-mi pricinui durere ! Nu, iubește altă femeie, nu se poate să fie altfel.“

Și văzînd că, dorind să se calmeze, parcursese din nou cercul gîndurilor pe care-l străbătuse de atîtea ori și revenise la vechea iritare, Anna se îngrozî de ea însăși. „Oare e imposibil ? Oare nu pot lua vina asupra mea ? se întrebă ea și începu iarăși de la capăt. El e drept, e cinstit, mă iubește. Și eu îl iubesc, peste cîteva zile obțin divorțul. Atunci, ce-mi mai trebuie ? Am nevoie de liniște și de încredere, și vina am s-o iau asupra mea. Da, acum, cînd o să vină, am să-i spun că eu am fost vinovată, cu toate că n-am fost vinovată, și o să plecăm de aici.“

Și ca să pună capăt gîndurilor și să nu mai cedeze iritării, Anna sună și porunci să fie aduse cuferele în care urmau să fie puse lucrurile pe care le vor lua la țară.

Vronski sosi la ora zece.

XXIV

— Ei, v-ați distrat ? întrebă Anna, ieșindu-i în întâmpinare cu o expresie vinovată și smerită.

— Ca de obicei, îi răspunse el, înțelegînd imediat, numai după privirea ei, că Anna se află într-unul din momentele de bună dispoziție. Se obișnuise cu aceste schimbări și astăzi se bucura, pentru că și el se simțea cît se poate de bine dispus.

— Ce văd ! Asta-i bine ! spuse el, arătînd la cuferele din vestibul.

— Da, trebuie să plecăm. M-am plimbat cu trăsura și mi s-a părut atît de frumos, încît mi-am dorit să fiu la țară. Doar nu te mai reține nimic, nu-i așa ?

— Numai de un lucru îmi pare rău. Vin imediat și stăm de vorbă, doar să mă schimb. Poruncește să ni se servească ceaiul.

Și Vronski se duse în biroul său.

Era ceva jignitor în faptul că îi spusese : „Asta-i bine“, așa cum îi spui unui copil cînd a încetat să mai facă nazuri ; și mai jignitor era contrastul dintre tonul ei vinovat și siguranța lui de sine ; și Anna pentru o clipă simți că răbufnește în ea dorința de luptă ; dar, făcînd un efort, și-o potoli și îl întâmpină pe Vronski cu același aer voios.

După ce se întoarse, Anna îi povesti, repetînd în parte vorbele pe care și le pregătise, cum își petrecuse ziua și planurile de plecare.

— Știi, a dat peste mine un fel de inspirație, spuse ea. De ce să așteptăm divorțul aici ? Oare nu-l putem aștepta și la țară ? Nu mai sînt în stare să aștept. Nu vreau să sper, nu vreau să mai aud nimic despre divorț. M-am hotărît ca el să nu aibă nici o influență asupra vieții mele. Ești și tu de acord ?

— Ah, da ! spuse el, uitîndu-se cu îngrijorare la chipul ei emoționat.

— Ce ați făcut acolo, cine a mai fost ? întrebă Anna, după un moment de tăcere.

Vronski îi spuse numele invitaților.

— Prînzul a fost excelent, și cursele cu bărci au fost destul de simpatice, dar la Moscova nu se poate fără o parte ridicolă. A apărut o doamnă, profesoara de înot a reginei Suediei, și ne-a arătat arta ei.

— Cum ? A înotat ? întrebă Anna, posomorîndu-se.

— Într-un *costume de natation** roșu, bătrîna, urîta. Deci, cînd plecăm ?

— Ce fantezie stupidă ! Dar ce, înoată cumva deosebit ? întrebă Anna, fără să-i răspundă.

— Chiar că n-a fost nimic deosebit. Ți-am spus că a fost groaznic de stupid. Deci, cînd ai hotărît să plecăm ?

Anna își scutură capul, ca și cum ar fi dorit să alunge un gînd neplăcut.

— Cînd să plecăm ? Cu cît mai repede, cu atît mai bine. Mîine nu apucăm. Poimîine.

— Da... Nu, stai puțin. Poimîine e duminică, trebuie să mă duc la *maman*, spuse Vronski, fisticîndu-se, din cauză că, de îndată ce pomeni de maică-sa, se simți fixat de o privire suspicioasă. Fîsticeala lui confirmă bănuielile Annei. Ea se aprinse la față și se îndepărtă de el. De-acum n-o mai văzu în fața ochilor pe profesoara de înot a reginei Suediei, ci pe prințesa Sorokina, care locuia împreună cu contesa Vronskaia într-un sat din apropierea Moscovei.

— Nu te poți duce mîine ? întrebă ea.

— Nicidecum ! În chestiunea pentru care mă duc, procurile și banii n-au cum să fie gata mîine, îi răspunse el.

— Dacă-i așa, înseamnă că nu mai plecăm niciodată.

— De ce adică ?

— Mai tîrziu nu mai plec. Sau luni, sau niciodată !

— De ce ? întrebă Vronski, parcă mirat. Doar asta n-are nici un sens !

— Pentru tine nu are nici un sens, fiindcă ție nu-ți pasă de mine. Nu vrei să înțelegi viața mea. Aici am avut o singură preocupare : Hanna. Spui că-i ipocrizie. Doar ai spus ieri că nu-mi iubesc fetița și că doar mă prefac că o iubesc pe englezoaica asta, că nu-i natural ; aș vrea să știu ce fel de viață poate fi naturală pentru mine aici !

Pentru o clipă, Anna se dezmetici și se îngrozi de faptul că își schimbase intenția. Însă, chiar și știind că se nenorocește singură, nu se putea stăpîni, nu putea să nu-i arate că era nedrept, nu putea să i se supună lui Vronski.

— Asta n-am spus-o niciodată ; am spus că nu-mi place această dragoste subită.

* Costum de înot (fr.)

— Dacă tot te lauzi că vorbești fără ocolișuri, de ce nu spui adevărul?

— Nu mă laud niciodată și niciodată nu spun minciuni, îi replică Vronski încet, stăpînindu-și mînia care începuse să clocotească în el. Îmi pare foarte rău, dacă nu respecti...

— Oamenii au inventat respectul ca să ascundă locul gol, unde ar trebui să fie iubirea. Dacă nu mă iubești, e mai bine și mai cinstit să mi-o spui.

— Nu, asta devine insuportabil! strigă Vronski, ridicîndu-se de la masă. Și, oprindu-se în fața ei, rosti tărăgănat: De ce îmi pui răbdarea la încercare? întrebă el cu aerul că ar putea să mai spună încă multe, dar că se stăpînește. Are și ea o limită.

— Ce vrei dumneata să spui cu asta? strigă Anna, privind cu spaimă expresia clară de ură întipărită pe chipul lui și mai ales în ochii crunți, amenințatori.

— Vreau să spun... începu el și se opri. Trebuie să te întreb și eu pe dumneata ce dorești de la mine.

— Ce aș putea să doresc? Pot să-mi doresc doar să nu mă părăsești, așa cum intenționezi, spuse ea, înțelegînd tot ceea ce el nu spusese pînă la capăt. Dar nici asta nu mi-o doresc, e ceva secundar. Îmi doresc iubirea, iar ea nu există. Înseamnă că totul s-a sfîrșit!

Anna porni spre ușă.

— Stai! Sta-ai! spuse Vronski, fără să-și descrețească sprîncenele posomorîte, dar prinzînd-o de mîna. Care-i problema? Am spus că trebuie să amînam plecarea cu trei zile, iar tu mi-ai imputat că mint, că nu-s cinstit.

— Da, și repet că omul care-mi reproșează că a sacrificat totul de dragul meu, spuse Anna, amintindu-și cuvintele dintr-o ceartă anterioară, e mai rău decît un om necinstit, e un om fără inimă.

— Nu, răbdarea are totuși o limită! strigă el și-i eliberă repede mîna.

„Mă urăște, asta-i clar“, se gîndi Anna și, tăcută, fără să se uite înapoi, cu pași nesiguri, ieși din cameră.

„Iubește altă femeie, asta-i și mai clar, își spuse ea, intrînd în camera ei. Îmi doresc dragostea, iar ea nu există. Înseamnă că totul s-a sfîrșit, repetă ea cuvintele spuse, și trebuie s-o sfîrșim.“

„Dar cum?“ se întrebă ea și se așează în fotoliul din fața oglinzii.

Se gîndea la multe. Unde se va duce acum, la mătușa, care o crescuse, la Dolly, sau pur și simplu va pleca singură în străinătate, și ce face *el* acum singur în birou, dacă cearta este definitivă sau dacă încă mai e posibilă împăcarea, și ce vor spune acum despre ea foștii ei cunoscuți de la Petersburg, cum va vedea lucrurile Aleksei Aleksandrovici – toate aceste gînduri și multe altele despre ce va fi acum, după ruptură, îi veneau în minte, însă ea nu se lăsa cu tot sufletul în voia acestor gînduri. În sufletul ei exista un gînd neclar, care o interesa, dar nu putea să și-l mărturisească. Aducîndu-și încă o dată aminte de Aleksei Aleksandrovici, ea își aminti și perioada de boală de după naștere și sentimentul care, atunci, nu o părăsea. „De ce nu am murit?“ își aminti Anna cuvintele și sentimentele de atunci. Și pricepu dintr-odată ce avea în suflet. Da, era ideea care, singură, ar fi pus capăt la toate. „Da, să mor!...“

„Și rușinea și dezonoarea lui Aleksei Aleksandrovici și ale lui Serioja, și rușinea mea îngrozitoare – toate s-ar mîntui prin moarte. Să mor – și el se va căi, mă va regreta, mă va iubi, va suferi din pricina mea.“ Avînd încremenit pe chip un zîmbet de compătimire pentru sine, Anna stătea în fotoliu scoțînd și punînd la loc inelele de la mîna stîngă și imagi-nîndu-și cu vioiciune și din părți diferite sentimentele lui Vronski după moartea ei.

Niște pași care se apropiau, pașii lui, o distraseră de la aceste gînduri. Prefăcîndu-se ocupată cu aranjarea inelelor, Anna nici măcar nu se întoarse spre el.

Vronski se apropie și, luînd-o de mînă, îi spuse încet :

— Anna, dacă vrei, să plecăm poimîine. Sînt de acord cu orice.

Ea tăcu.

— Ce zici ? întrebă el.

— Știi și singur, îi răspunse ea și, în aceeași clipă, nemai-putîndu-se stăpîni, izbucni în hohote de plîns.

— Părăsește-mă, părăsește-mă ! rosti ea printre sughiturile de plîns. Plec mîine... Fac și mai mult. Cine-s eu ? O femeie desfrînată. O piatră legată de gîtul tău. Nu vreau să te chinuiesc, nu vreau. Am să-ți redau libertatea. Nu mă iubești, iubești pe alta !

Vronski o imploră să se liniștească și o încredință că gelozia ei este neîntemeiată, că el n-a încetat și nu va înceta niciodată s-o iubească și că o iubește mai mult decît înainte.

— Anna, de ce te chinuiești atît de mult, de ce mă chinuiești? o întrebă el, sărutîndu-i mîna. Chipul lui exprima acum tandrețe și Annei i se părea că aude clipocitul lacrimilor în vocea lui și simțea umezeala acestora pe mîna. Și într-o clipă gelozia disperată a Annei se preschimbă într-o tandrețe disperată, pasionată; îl îmbrățișă, acoperindu-i cu sărutări capul, grumazul, mîinile.

XXV

Simțind că împăcarea era deplină, Anna, plină de însuflețire, începu de cu dimineată pregătirile pentru plecare. Cu toate că încă nu hotărîseră dacă pleacă luni sau marți, întrucît fiecare dintre ei cedase în fața celuilalt, Anna se pregătea temeinic de plecare, simțind acum că-i era indiferent dacă vor pleca cu o zi mai devreme sau mai tîrziu. Stătea în camera ei, aplecată deasupra unui cufăr și alegînd niște lucruri, cînd Vronski, gata îmbrăcat, veni la ea mai devreme decît de obicei.

— Plec acum la *maman*. Banii poate să mi-i trimită prin Egorov. Și mîine sînt gata de plecare, spuse el.

Cu toată buna dispoziția în care se afla, Anna se simți înțepată atunci cînd el îi pomeni despre vizita pe care urma s-o facă la vila mamei lui.

— Nu, eu însămi n-am să pot fi gata, spuse ea și imediat se gîndi: „Deci, lucrurile se puteau aranja astfel încît să facem cum voiam eu“. Nu, fă cum ai vrut. Du-te în sufragerie. Vin și eu imediat, numai să scot de-aici lucrurile astea, de care n-am nevoie, adăugă Anna, mai punînd încă ceva pe mormanul de boarfe din brațele Annușkăi.

Vronski își mîncă biftetul, cînd Anna intră în sufragerie.

— N-o să crezi cît mi s-a urît de camerele astea, spuse ea, așezîndu-se lîngă el, în dreptul ceștii de cafea. Nimic nu e mai groaznic decît aceste *chambres garnies**. N-au personalitate,

* Camere mobilate (fr.)

n-au suflet. Pendula, draperiile și mai ales tapetul – totul e un coșmar. Mă gîndesc la Vozdvijenskoe ca la pămîntul făgăduinței. Căi încă nu-i trimiți ?

— Nu, vor veni după plecarea noastră. Tu te duci undeva ?

— Vreau să trec pe la Wilson. Trebuie să-i duc rochiile. Deci, ești sigur că plecăm mîine ? Întrebă ea cu voce veselă ; însă deodată se schimbă la față.

Valetul lui Vronski veni să ceară recipisa unei telegrame primite de la Petersburg. Nu era nimic deosebit în faptul că Vronski primise o depeșă, însă el, parcă dorind să-i ascundă ceva, spuse că recipisa e în birou și se grăbi să i se adreseze.

— Mîine termin neapărat toate treburile.

— De la cine e depeșa ? întrebă ea, fără să-l asculte.

— De la Stiva, îi răspunse Vronski fără chef.

— Și de ce nu mi-ai arătat-o ? Ce secret poate să existe între Stiva și mine ?

Vronski îl chemă din nou pe valet și-i porunci să aducă depeșa.

— N-am vrut să ți-o arăt, pentru că Stiva are mania telegramelor ; la ce bun să telegrafiezi, cînd nu s-a rezolvat nimic ?

— E în legătură cu divorțul ?

— Da, însă scrie că n-a izbutit să obțină nimic. A promis răspunsul definitiv peste cîteva zile. Poftim, citește-o.

Cu mîinile tremurînde, Anna luă depeșa și citi ceea ce-i spusese Vronski. La sfîrșit mai erau cîteva cuvinte : „Sînt puține speranțe, dar am să fac tot posibilul și imposibilul“.

— Ieri am spus că mi-e absolut indiferent cînd primesc divorțul și chiar dacă îl primesc, spuse Anna, roșind. Nu era deloc nevoie să mi-o ascunzi. „Așa poate să ascundă de mine și ascunde corespondența pe care o are cu femeile“, se gîndi ea.

— Iașvin voia să vină astăzi împreună cu Voitov, spuse Vronski. Mi se pare că l-a curățat de tot pe Peștov și că a cîștigat chiar mai mult decît acesta poate plăti : vreo șazeci de mii.

— Nu, spuse Anna, iritîndu-se din pricina faptului că el, printr-o atît de evidentă schimbare a discuției, îi arăta că era iritată, de ce crezi că știrea asta mă interesează atît de mult, încît chiar trebuie să mi-o ascunzi ? Ți-am spus că nu vreau să mă gîndesc la asta și aș dori ca și pe tine să te intereseze tot așa de puțin cum mă interesează pe mine.

— Mă interesez pentru că-mi place claritatea, spuse el.

— Claritatea nu stă în formă, ci în dragoste, replică Anna, iritându-se din ce în ce mai mult, dar nu din cauza cuvintelor propriu-zise, ci din pricina tonului calm, cu care el vorbea. De ce vrei asta?

„Dumnezeule, iar vine vorba de dragoste!“ se gîndi el, încruntându-se.

— Știi și singură de ce: pentru tine și pentru copiii pe care îi vom avea.

— Copii nu vom avea.

— Îmi pare foarte rău, zise el.

— Ai nevoie de asta pentru copii, dar la mine nu te gîndești? întrebă Anna, uitînd cu totul și neauzind că el spusese: „Pentru tine și pentru copii“.

Problema probabilității de a avea copii era de mult controversată și iritantă pentru ea. Dorința lui de a avea copii Anna și-o explica prin faptul că Vronski nu-i prețuia frumusețea.

— Ah, am spus: pentru tine. Cel mai mult pentru tine, repetă el, strîmbîndu-se de parcă l-ar fi durut ceva, pentru că sînt sigur că cea mai mare parte a iritării tale provine din neclaritatea situației.

„Da, uite că a încetat să se mai prefacă și se vede toată ura lui rece pentru mine“, se gîndi ea, fără să-i asculte cuvintele, dar uitîndu-se cu groază la judecătorul acela rece și crud, care, întăritînd-o, o privea cu ochii țintă.

— Nu asta-i pricina, spuse ea, și nici măcar nu înțeleg cum pricina iritării mele, așa cum îi spui tu, poate fi faptul că mă aflu cu totul în puterea ta. Ce neclaritate poate fi aici? Dimpotrivă.

— Îmi pare foarte rău că nu vrei să înțelegi, o întrerupse Vronski, dorind cu îndărătnicie să-și exprime ideea. Neclaritatea constă în faptul că ție ți se pare că eu sînt liber.

— În privința asta, poți fi cît se poate de liniștit, îi replică Anna și, întorcînd capul, începu să-și bea cafeaua.

Ridicîndu-și degetul mic, apucă ceașca și și-o duse la gură. După ce sorbi cîteva înghițituri, se uită la el și, după expresia feței lui, înțelese foarte limpede cît de mult îl dezgustau mîna, și gestul, și zgomotul pe care ea îl făcea cu buzele.

— Mi-e absolut indiferent ce crede mama ta și cum vrea să te însoare, spuse Anna, punînd ceașca pe masă cu mîna tremurătoare.

— Nu despre asta vorbim.

— Ba chiar despre asta. Și, crede-mă, o femeie fără inimă, bătrână sau nu, mama ta sau una străină, nu mă interesează și nici nu vreau s-o cunosc.

— Anna, te rog să nu vorbești necuviincios despre mama mea.

— O femeie, care nu a ghicit cu inima unde se află fericirea și cinstea fiului ei, ei bine, o asemenea femeie nu are inimă.

— Repet ceea ce te-am rugat : să nu vorbești necuviincios despre mama mea, pe care o respect, spuse el, ridicând glasul și privind-o cu asprime.

Anna nu-i răspunse. Uitându-se fix la el, la fața, la mâinile lui, își aminti toate amănuntele, scena împăcării din ajun și mîngîierile lui pătimașe. „Mîngîieri din astea a împărțit și vrea să împartă și va împărți și altor femei !“ se gîndi ea.

— Tu nu-ți iubești mama. Astea nu-s decît vorbe, vorbe, vorbe ! spuse Anna, privindu-l cu ură,

— Dacă-i așa, atunci trebuie...

— Trebuie să mă hotărăsc și m-am hotărît, spuse ea și vru să plece, dar în acest moment în cameră intră Iașvin. Anna îl salută și se opri.

De ce, cînd în sufletul ei bîntuia furtuna și ea simțea că se află la o cotitură a vieții, care poate avea urmări îngrozitoare, de ce, în momentul acela, trebuia să se prefacă față de un om străin, care mai devreme sau mai tîrziu oricum va afla totul — Anna nu știa. Dar imediat, potolindu-și furtuna lăuntrică, se așeză și începu să converseze cu musafirul.

— Ei, cum a rămas cu problema dumneavoastră ? V-ați recuperat datoria ? îl întrebă ea pe Iașvin.

— Destul de bine ; cred că n-o să primesc toată suma, iar miercuri trebuie să plec. Dar voi cînd plecați ? întrebă Iașvin, uitîndu-se la Vronski și dîndu-și seama pesemne că între cei doi avusese loc o ceartă.

— Cred că poimîine, îi răspunse Vronski.

— De altfel, vă pregătiți de mult.

— De data asta plecarea-i sigură, zise Anna, uitîndu-se direct în ochii lui Vronski cu o privire care-i spunea acestuia să nu se gîndească în nici un caz la posibilitatea împăcării.

— Chiar nu vă e milă de amărîtul de Pevțov ? continuă ea conversația începută cu Iașvin.

— Anna Arkadieвна, niciodată nu m-am întrebat dacă îmi este milă sau nu. E ca la război: nu te întrebi dacă ți-e milă sau nu. Căci toată averea mea e aici, zise el, arătînd spre buzunarul lateral, și acum sînt un om bogat; astăzi mă duc la club și, poate, am să ies calic de acolo. Și cel cu care mă apuc să joc vrea să mă lase fără cămașă, așa cum și eu vreau să-l curăț. Deci, luptăm și aici e toată plăcerea.

— Dar, dacă ați fi căsătorit, îi replică Anna, cum s-ar simți soția dumneavoastră?

Iașvin izbucni în rîs.

— Pesemne că de asta nu m-am însurat și nici n-am avut vreodată de gînd s-o fac.

— Dar Helsingfors? întrebă Vronski, intervenind în discuție și uitîndu-se la Anna, care zîmbise.

Întîlnindu-i privirea, Anna se schimbă brusc la față, își luă o expresie rece și aspră, parcă spunîndu-i: „N-am uitat. Totul a rămas cum a fost“.

— Chiar n-ați fost îndrăgostit niciodată? îl întrebă ea pe Iașvin.

— Ah, Dumnezeu! De cîte ori! Dar, vedeți dumneavoastră, unul se poate apuca de cărți, dar în așa fel încît să se ridice cînd trebuie să se ducă la *rendez-vous**. Eu însă pot să-mi bat capul cu amorul, dar în așa fel, încît seara să nu întîrzii la partida de cărți. Așa aranjez eu lucrurile.

— Nu despre asta vă întreb, ci despre iubirea adevărată. Voise să spună „Helsingfors“, dar evitase să pronunțe un cuvînt rostit de Vronski.

Sosi Voitov, care cumpăra un armăsar; Anna se ridică și ieși.

Înainte de a pleca de acasă, Vronski intră în camera ei. Anna vru să se prefacă, dîndu-i impresia că are de căutat ceva pe masă, dar, rușinîndu-se de această ipocrizie, îl privi rece de-a dreptul în față.

— Ce dorești? îl întrebă ea în franceză.

— Vreau să iau certificatul lui Gambetta, pe care l-am vîndut, îi răspunse el pe un ton, care, mai clar decît cuvintele, îi spunea: „N-am timp de explicații și asta n-ar duce la nimic“.

„N-am nici o vină față de ea, se gîndi Vronski. Dacă vrea să se pedepsească singură, *tant pis pour elle***“. Dar, ieșind, i se

* Întîlnire (fr.)

** Cu atît mai rău pentru ea (fr.)

păru că Anna spusese ceva și inima lui tresări deodată din milă pentru ea.

— Ce-i, Anna? întrebă el.

— Nimic, îi răspunse ea, la fel de rece și calm.

„Dacă nu-i nimic, atunci *tant pis*“, se gândi el, revenind la răceala de mai înainte, se întoarse cu spatele și porni spre ușă. Ieșind, îi văzu în oglindă fața palidă, cu buzele tremurătoare. Vru să se oprească și să-i spună o vorbă de consolare, dar picioarele îl scoaseră singure din încăpere, înainte ca el să fi găsit ce să-i spună. Toată ziua și-o petrecu în afara casei și când se întoarse seara târziu, camerista îi spusese că pe Anna Arkadievna o doare capul și că îl roagă să nu vină la ea.

XXVI

Niciodată nu li se mai întâmplase să fie certați o zi întreagă. Acum era întâia oară. Și nu era o ceartă. Era mărturisirea evidentă că sentimentele lui față de ea s-au răcit cu desăvârșire. Oare era posibil s-o privească, așa cum se uitase la ea atunci când intrase în cameră după certificat? Să se uite la ea, să vadă că inima îi e sfișiată de disperare și să treacă tăcut, cu figura aceea indiferentă și calmă? Nu numai că dragostea lui se răcise, dar o ura, fiindcă iubea altă femeie – asta era clar.

Și amintindu-și toate cuvintele aspre spuse de Vronski, Anna născocea și alte vorbe, pe care el cu siguranță dorea și putea să i le spună, simțindu-se din ce în ce mai iritată.

„Nu te rețin, putea el să-i spună. Poți pleca unde vrei dumneata. Nu vrei să divorțezi de soțul dumitale pentru că, probabil, ai de gând să te întorci la el. Întoarce-te. Dacă ai nevoie de bani, îți dau. Câte ruble îți trebuie?“

Toate cuvintele crude, pe care le-ar fi putut spune un om brutal, Vronski i le spusese în imaginația ei și Anna nu i le ierta, de parcă el le-ar fi rostit într-adevăr.

„Și oare nu ieri a jurat că mă iubește, el, care-i om drept și cinstit? Oare nu am disperat degeaba de atâtea ori?“ se întreba ea după aceea.

Toată ziua aceea, cu excepția vizitei la Wilson, care-i luă două ore, Anna și-o petrecu întrebându-se cu îndoială dacă

totul s-a sfârșit sau dacă există o speranță de împăcare, dacă trebuie să plece imediat sau să-l mai vadă încă o dată. Îl așteptă toată ziua și seara, retrăgându-se în camera ei, după ce poruncise să i se transmită că o doare capul, își puse în gând o dorință: „Dacă nu ține seama de cuvintele cameristei și vine, înseamnă că mă iubește. Dacă nu, înseamnă că totul s-a sfârșit și atunci hotărâsc ce am de făcut!...”

Seara, auzi trăsura lui oprindu-se la scară, soneria, pașii și discuția lui cu camerista: Vronski crezu ce i se spuse, nu mai dori să afle nimic și se duse în camera lui. Prin urmare, totul se sfârșise.

Și moartea, ca singurul mijloc de a redeștepta în inima lui dragostea pentru ea, de a-l pedepsi și de a învinge în lupta, pe care duhul rău pripășit în inima ei o ducea cu el, i se arătă limpede, ca aieveau.

De-acum era totuna: să plece sau nu la Vozdvijenskoe, să primească sau nu de la soțul ei acceptul de divorț – toate erau inutile. Îi trebuia un singur lucru: să-l pedepsească.

Cînd își turnă porția obișnuită de opiu și se gîndi că era de-ajuns să bea tot flaconul ca să moară, asta i se păru atît de ușor și de simplu de făcut, încît începu din nou să se gîndească cu încîntare la el, cum se va chinui, se va căi și îi va iubi memoria, atunci cînd va fi de-acum prea tîrziu. Stătea în pat cu ochii deschiși, uitîndu-se, în lumina lumînării pe terminate, la ciubucul din ghips al plafonului și la umbra paravanului, care acoperea o parte din tavan, și vedea ca aieveau cum se va simți el cînd ea nu va mai exista și nu va mai fi pentru el decît o amintire. „Cum am putut să-i spun cuvintele acelea crude? se va întreba el. Cum am putut să ies din cameră fără să-i spun nimic? Dar acum ea nu mai este. Ne-a părăsit pentru totdeauna. E acolo...” Deodată umbra paravanului se clătină, acoperi tot ciubucul, tot tavanul și alte umbre se repeziră spre ea din partea cealaltă; pentru o clipă, umbrele se despărțiră, dar apoi, cu o nouă repeziciune, se smuciră, se clătinară, se contopiră și se făcu întuneric. „Moartea!” se gîndi Anna. Și o cuprinse o asemenea spaimă, încît mult timp nu-și putu da seama unde se află și, cu mîinile tremurînde, nu a putut mult timp să găsească chibriturile și să aprindă altă luminare în locul celei care arsese pînă la capăt și se stinsese. „Nu, să fac orice, numai să trăiesc! Doar îl iubesc. Doar mă iubește! Ce a fost a fost și totul va trece”,

își spuse ea, simțind că-i curg pe obraji lacrimi de bucurie pentru întoarcerea la viață. Și, ca să scape de spaimă, se grăbi să intre la el în birou.

În birou, Vronski dormea tun. Anna se apropie de el și, luminându-l de sus, îl privi îndelung. Acum, când el dormea, ea îl iubea atît de mult, încît, văzîndu-l, nu-și putea stăpîni lacrimile de înduioșare ; dar știa că, dacă s-ar fi trezit, Vronski s-ar fi uitat la ea cu o privire rece, conștientă de propria lui dreptate și că, înainte de a-i vorbi despre dragostea ei, ea ar trebui să-i demonstreze cît este de vinovat față de ea. Fără să-l trezească, Anna se întoarse în camera ei și, după încă o porție de opiu, se cufundă spre dimineață într-un somn greu, neîmplinit, în timpul căruia nu-și pierdu nici o clipă conștiința existenței.

Spre dimineață un coșmar îngrozitor, pe care îl mai avusese de cîteva ori în vise încă înainte de relația ei cu Vronski, i se arătă din nou și o trezi. Un bărbat bătrîn, cu barba ciufulită, făcea ceva aplecat deasupra unei bucăți de fier și bîguia niște cuvinte franțuzești fără noimă, iar ea, ca întotdeauna cînd avea acest coșmar (ceea ce o făcea să se înspăimînte) simțea că bărbatul acela nu-i acordă nici o atenție, dar că face cu fierul acela ceva îngrozitor care are legătură cu ea, că-i face ceva îngrozitor. Și se trezi scaldată în sudori reci.

Cînd se sculă, văzu ca prin ceață ziua din ajun.

„Am avut o ceartă. Ne-am certat, așa cum ni s-a mai întîmplat de cîteva ori. Am spus că mă doare capul și el n-a venit la mine. Mîine plecăm, trebuie să-l văd și să mă pregătesc pentru plecare“, își spuse Anna. Și, aflînd că Vronski e în birou, se duse la el. Trecînd prin salon, auzi o trăsură oprindu-se la scară și, uitîndu-se pe fereastră, văzu un cupeu, pe fereastra căruia își scosese capul o tînără cu pălărie violetă și-i poruncea ceva valetului care suna. După mai multe schimburi de cuvinte în vestibul, cineva urcă la etaj și aproape de salon se auziră pașii lui Vronski. Acesta cobora scara cu pași repezi. Anna se duse din nou la fereastră. Îl văzu pe Vronski ieșind, fără pălărie, pe scară și apropiindu-se de cupeu. Tînăra cu pălărie violet îi dădu un pachet. Zîbind, el îi spuse ceva. Cupeul plecă ; Vronski urcă scara în fugă.

Ceața, care învăluia totul în sufletul Annei, se împrăștie dintr-odată. Sentimentele din ajun îi treziră o nouă durere în

inima bolnavă. Acum nu mai putea înțelege cum de fusese în stare să se umilească într-atîta, încît să rămînă o zi întreagă cu el, în casa lui. Se duse la el în birou, ca să-i spună ce hotărîre a luat.

— Sorokina cu fiică-sa au trecut pe aici și mi-au adus banii și hîrtille de la *maman*. Ieri n-am putut să le primesc. Ce-i cu durerea ta de cap? Te simți mai bine? întrebă el calm, dorind să vadă și să înțeleagă expresia mohorîtă și triumfală de pe chipul ei.

Anna îl privea în tăcere, cu insistență, stînd în picioare în mijlocul camerei. Vronski îi aruncă o privire, se posomorî pentru o clipă și continuă să citească scrisoarea. Ea se întoarse și porni încet spre ușă. Vronski putea încă s-o oprească, dar Anna ajunsese la ușă, iar el tăcea și nu se auzi decît foșnetul foi de hîrtie pe care el o întoarse.

— Da, apropo, întrebă el cînd ea era încă în ușă, mîine plecăm cu siguranță, nu-i așa?

— Dumneata pleci, nu eu, îi răspunse Anna, întorcîndu-se spre el.

— Anna, așa nu se mai poate trăi...

— Dumneata pleci, nu eu, repetă ea.

— Asta devine insuportabil!

— Dumitale... dumitale o să-ți pară rău pentru asta, spuse ea și ieși.

Speriat de tonul disperat cu care fuseseră rostite aceste cuvinte, Vronski vru să sară în picioare și să fugă după ea, dar se dezmetici, se așeză la loc și, strîngînd tare din dinți, se încruntă. Cine știe de ce, această amenințare indecentă, cum o găsea el, îl enervase. „Am încercat totul, se gîndi el, nu-mi mai rămîne decît o soluție : să nu-i dau importanță.“ Și începu să se pregătească să plece în oraș și încă o dată la mama lui, care trebuia să-i semneze o procură.

Anna auzi zgomotul pașilor lui prin birou și prin sufragerie. În dreptul ușii salonului, Vronski se opri. Dar nu veni la ea și dădu doar poruncă să i se dea lui Voitov armăsarul, dacă vine să-l ia în lipsa lui. Apoi auzi cum trăsura trase la scară, cum se deschise ușa și Vronski ieși din nou. Dar el intră din nou în antreu și cineva dădu fuga sus. Era valetul care fugea după mînușile uitate de stăpîn. Anna se apropie de fereastră și văzu cum el, fără să se uite, luă mînușile și, bătîndu-l pe vizitiu pe spate, îi spuse ceva. Apoi, fără să se

uite spre ferestre, se așează în poziția lui obișnuită în trăsură, picior peste picior și, trăgându-și o mânășă pe mână, dispăru după colț.

XXVII

„A plecat! S-a sfârșit!“; și, ca răspuns la această constatare, impresia lăsată de beznă după stingerea lumînării și cea a coșmarului îngrozitor, contopindu-se într-una singură, îi umplură inima de o spaimă rece.

„Nu, asta nu se poate!“ strigă ea și, traversînd camera, sună tare. Îi era acum atîta teamă să rămînă singură, încît, fără să aștepte venirea servitorului, porni în întîmpinarea lui.

— Află unde s-a dus contele, îi porunci ea.

Servitorul îi răspunse că domnul conte a plecat la grajduri.

— Mi-a poruncit să vă spun că, dacă doriți să ieșiți în oraș, trăsura se întoarce repede.

— Bine. Stai puțin. Scriu îndată un bilet. Trimite-l pe Mihaila cu biletul la grajduri. Repede.

Se așează la masă și scrise :

„Sînt vinovată. Întoarce-te acasă, trebuie să avem o explicație. Pentru numele lui Dumnezeu, vino, mi-e frică“.

Lipi plicul și i-l dădu servitorului.

Acum îi era frică să rămînă singură și, ieșind în urma servitorului, se duse în camera copilului.

„Da, nu e aceeași ființă, nu-i el! Unde-s ochii lui albaștri, zîmbetul lui drăguț și timid?“ Acesta a fost primul gînd al Annei, cînd și-a văzut fetița dolofană, rumenă, cu părul negru, în locul lui Serioja pe care, în învălmășeala gîndurilor ei, se aștepta să-l găsească în camera copilului. Stînd la o masă, fetița lovea tare și îndărătnic un dop de masă și se uita stupid la maică-sa cu cele două coacăze, ochii ei cei negri. Răspunzîndu-i englezoaicei că e perfect sănătoasă și că mîine pleacă la țară, Anna se așează lîngă fetița și începu să învîrtească în fața ei un dop de carafă. Dar rîsul tare și zglobiu al fetiței și mișcarea pe care aceasta o făcu cu sprînceana i-l amintiră atît de viu pe Vronski, încît ea, stăpînindu-și hohotele de plîns, se ridică în grabă și ieși. „Oare s-a sfârșit totul ? Nu, nu se poate,

se gîndi ea. Se va întoarce. Dar cum îmi va explica zîmbetul acela, însuflețirea aceea, după ce a stat de vorbă cu ea? Dar, chiar dacă nu-mi va explica, voi crede. Dacă nu cred, nu-mi mai rămîne decît un singur lucru de făcut – și nu vreau.“

Anna se uită la ceas. Trecuseră douăsprezece minute. „Acum a primit biletul și vine înapoi. Nu mai e mult, încă zece minute... Dar dacă nu vine? Nu, asta nu se poate. Dar nu trebuie să mă vadă cu ochii plînși. Mă duc să mă spăl. Da, da, oare m-am pieptănat sau nu?“ se întrebă ea. Și nu-și putu aminti. Își pipăi părul. „Da, m-am pieptănat, dar cînd – nu-mi aduc aminte deloc.“ Nu dădu crezare nici măcar mîinii sale și se duse la oglindă ca să vadă dacă era într-adevăr pieptănată sau nu. Era pieptănată și nu-și putea aminti cînd făcuse acest lucru. „Cine-i asta?“ se întrebă ea, văzînd în oglindă o față congestionată, cu doi ochi ciudat de strălucitori, care o priveau speriați. „Ah, eu sînt“, înțelese ea deodată și, privindu-se din cap pînă în picioare, simți sărutările lui pe trup și, cutremurîndu-se, își mișcă umerii. Apoi își ridică mîna la buze și o sărută.

„Asta-i, îmi pierd mințile“, își spuse Anna și se duse în dormitor, unde Annușka deretica.

— Annușka, spuse ea și se opri în fața caméristei, uitîndu-se la ea și neștiind ce să-i spună.

— Voiati să vă duceți la Daria Aleksandrovna, îi zise camérista, parcă înțelegînd-o.

— La Daria Aleksandrovna? Da, am să mă duc.

„Cincisprezece minute încolo, cincisprezece minute încoace. De-acum e pe dum, ajunge imediat. Anna scoase ceasul și se uită la el. Dar cum a putut pleca, lăsîndu-mă în situația asta? Cum poate trăi fără să se împace cu mine?“ Se duse la fereastră și începu să se uite în stradă. Ar fi avut timp să se întoarcă. Dar socoteala putea să nu fie exactă și ea încercă să-și aducă aminte cînd plecase Vronski și să numere minutele.

În timp ce se ducea la pendul, ca să-și verifice ceasul, se auzi un huriu de roți. Uitîndu-se pe fereastră, Anna văzu trăsura lui. Dar nimeni nu urca scara și de la parter se auzeau voci. Era trimisul ei, care se întorsese cu trăsura. Anna coborî la el.

— Nu l-am mai găsit pe conte. A plecat la gara „Nijni Novgorod“.

— Ce vrei? Ce-ți... i se adresa Anna rumenului și veselului Mihaila, care-i dădea biletul înapoi.

„Păi nu l-a primit“, își aminti ea.

— Du-te tot cu biletul acesta la țară, la contesa Vronskaia. Știi unde? Și vino imediat cu răspunsul, îi spuse ea lui Mihaila.

„Dar eu ce-am să fac? se întreba ea. Da, mă duc la Dolly, asta așa-i, altfel pot să-mi pierd mințile. Da, mai pot și să-i trimit o telegramă.“ Și scrise o depeșă:

„Trebuie să vorbesc cu dumneata, vino imediat“.

După ce trimise telegrama, se duse să se îmbrace. Îmbrăcată și cu pălăria pe cap, se mai uită o dată în ochii liniștiți ai Annușkăi, care se îngrășase în ultima vreme. În ochii ei mici, buni, cenușii, se citea o vădită compătimire.

— Annușka, draga mea, ce să mă fac? o întreba Anna, plângînd cu hohote și lăsîndu-se neputincioasă într-un fotoliu.

— N-are rost să vă neliniștiți atîta, Anna Arkadievna! Așa ceva se mai întîmplă. Duceți-vă, o să mai uitați de griji, o sfătui camerista.

— Da, mă duc, spuse Anna, venindu-și în fire și rîdîndu-se. Dacă vine o telegramă în absența mea, trimite-o la Daria Aleksandrovna... Sau nu, mă întorc singură.

„Da, nu trebuie să mă gîndesc, trebuie să fac ceva, să plec, mai ales să plec din casa asta“, își spuse ea, ascultînd cu groază clocotul cumplit din inima ei. Ieși repede și urcă în trăsură.

— Unde doriți să mergeți? întreba Piotr, înainte de a urca pe capră.

— Pe strada Znamenka, la Oblonski.

XXVIII

Vremea era frumoasă. Toată dimineța cernuse o burniță deasă și mărunță, și doar de cîțva timp se înseninase. Acoperișurile de tablă, dalele trotuarelor, pietrele caldarîmului, roțile și pielăria, arama și tinichigeria trăsurilor – toate acestea străluceau viu în soarele lui mai. Era ora trei, momentul cel mai animat al străzilor.

Stînd în colțul trăsurii confortabile, care de-abia se legăna pe arcurile ei tari, în mersul iute al trăpașilor suri, Anna, în

huruitul nepotolit al roților și în iureșul impresiilor care se perindau repede în văzduhul limpede, recapitulă din nou evenimentele din ultimele zile și își văzu situația cu totul altfel decât o vedea acasă. Acum nici ideea morții nu i se mai părea atât de îngrozitoare și de clară, nici moartea nu i se mai înfățișa ca inevitabilă. Acum își făcea reproșuri pentru înjosirea la care coborîse. „Îl implor să mă ierte. M-am supus lui. M-am recunoscut vinovată. De ce? Oare nu pot trăi fără el?” Și, fără să-și răspundă la întrebarea cum va trăi fără el, Anna începu să citească firmele. „Birou și depozit. Dentist. Da, am să-i spun tot lui Dolly. Ei Vronski nu-i place. Îmi va fi rușine, mă va durea, dar îi voi spune totul. Mă iubește și îi voi urma sfatul. N-am să fiu supusa lui; n-o să-i permit să mă educe. Phillipov, colaci. Se zice că ăștia transportă aluatul la Petersburg. Apa de la Moscova e așa de bună. Dar fîntînile din Mîtișci și bliniile.” Și își aminti că demult, demult, cînd avea vreo șaptesprezece ani, a mers cu mătușa ei la Mănăstirea Sf. Treime. „Încă se mai călătorea cu trăsură. Și oare eu eram aceea cu mîinile roșii? Ce multe din cele ce mi se păreau minunate și inaccesibile au devenit neînsemnate, iar ceea ce aveam atunci îmi este acum pe veci inaccesibil. Aș fi putut crede atunci că aș putea ajunge într-un asemenea hal de înjosire? Ce mîndru și ce mulțumit va fi, primind biletul meu! Dar am să-i demonstrez... Ce urît miroase vopseaua asta. De ce oare se vopsește și se construiește întruna? Mode și confecții”, citi ea. Un bărbat o salută. Era soțul Annușkăi. „Paraziții noștri, își aminti Anna cum spunea Vronski. Ai noștri? De ce ai noștri? E groaznic că trecutul nu poate fi smuls din rădăcini. Nu poate fi smuls, dar amintirea lui poate fi ascunsă. Și am s-o ascund.” Și în momentul acesta își aminti trecutul ei cu Aleksei Aleksandrovici, cum îl stîrpilea din memoria ei. „Dolly va crede că părăsesc al doilea bărbat și de aceea, cu siguranță, nu am dreptate. Parcă eu vreau să am dreptate! Și nu pot!” rosti ea și îi veni să plîngă. Dar de îndată începu să se întrebe de ce zîmbeau două fete pe care le zărise. „Dragostea le face să zîmbească? Ele nu știu ce tristă, ce meschină e dragostea... Iată bulevardul, iată copiii. Trei copii aleargă, jucîndu-se de-a caii. Serioja! Și am să pierd tot și n-am să-l pot recăpăta. Da, pierd totul, dacă el nu se întoarce. Poate că a întîrziat la tren și acum s-a întors. Iar vrei să fii înjosită! își spuse ea sieși. Nu, intru la Dolly și îi spun

de-a dreptul: Sînt nenorocită și asta o merit, sînt vinovată, dar sînt totuși nefericită, ajută-mă. Caii aceștia, trăsura aceasta... cît de dezgustătoare sînt în trăsura asta... toate sînt ale lui, dar n-m să le mai văd.“

Gîndindu-se la vorbele pe care i le va spune lui Dolly și zgîndărindu-și inima cu bună știință, Anna urcă scara.

— Mai este cineva? întrebă ea în vestibul.

— Katerina Aleksandrovna Levina, îi răspunse valetul.

„Kitty! Kitty, de care a fost îndrăgostit Vronski, se gîndi Anna, femeia de care el își amintea cu drag. Îi pare rău că nu s-a însurat cu ea. Iar de mine își amintește cu ură și regretă că s-a legat la cap cu mine.“

La sosirea Annei, cele două surori aveau o discuție despre alăptare. Dolly ieși singură s-o întîmpine pe musafira care le întrerupsese convorbirea.

— Încă n-ai plecat? Voiam să vin la tine, spuse ea. Azi am primit o scrisoare de la Stiva.

— Am primit și noi o depeșă, îi răspunse Anna, uitîndu-se împrejur, ca s-o vadă pe Kitty.

— Scrie că nu poate înțelege ce anume vrea Aleksei Aleksandrovici, dar că nu pleacă fără un răspuns.

— Credeam că ai pe cineva. Pot să citesc scrisoarea.

— Da, Kitty, spuse Dolly, fîstîcîndu-se, a rămas în camera copiilor. A fost foarte bolnavă.

— Am auzit. Pot să citesc scrisoarea?

— O aduc imediat. Dar el nu refuză; dimpotrivă, Stiva speră, îi zise Dolly, oprindu-se în ușă.

— Eu nu sper, nici nu-mi doresc, îi răspunse Anna.

„Ce-i asta, Kitty consideră că s-ar înjosi întîlnindu-se cu mine? se gîndi Anna, rămînînd singură. Poate că are dreptate. Cu toate că așa este, nu ea, care a fost îndrăgostită de Vronski, ar trebui să mi-o arate. Știu că, în situația în care mă aflu, nu mă poate primi nici o femeie de bună condiție. Știu că din prima clipă am sacrificat totul pentru el! Și iată răsplata! Ah, cît de mult îl urăsc! Și la ce bun am venit aici? Mi-e și mai rău, și mai greu. Anna le auzi pe cele două surori discutînd. Și ce-o să-i spun acum lui Dolly? S-o consolez pe Kitty prin faptul că sînt nefericită, să mă las ocrotită de ea? Nu, de fapt nici Dolly n-ar pricepe nimic. Și n-am ce să vorbesc cu ea. Ar fi interesant doar s-o văd pe Kitty și să-i arăt cît de mult

dispreț am pentru toți și toate, cît de puțin îmi pasă acum de orice.“

Dolly intră cu scrisoarea. Anna o citi și i-o înapoie în tăcere.

— Știam tot, spuse ea. Și asta nu mă interesează cîtusi de puțin.

— Dar de ce? Eu, dimpotrivă, sper, îi răspunse Dolly, uitîndu-se curioasă la Anna. Niciodată n-o mai văzuse cuprinsă de o iritare atît de ciudată. Cînd pleci? întrebă ea.

Anna făcu ochii mici, privi în gol și nu-i răspunse.

— Dar ce, Kitty se ascunde de mine? întrebă ea, uitîndu-se la ușa și roșind.

— Ah, ce prostie! Alăptează și nu prea merge, iar eu am sfătuit-o... Se bucură foarte mult. Vine imediat, spuse Dolly, încurcată, pentru că nu se pricepea să mintă. Uite-o!

Aflînd că venise Anna, Kitty nu voise să iasă, dar Dolly o convinsese. Adunîndu-și puterile, ieși și, roșind, se apropie de ea și îi întinse mîna.

— Mă bucur foarte mult, spuse ea cu voce tremurătoare.

Kitty era jenată de lupta care se ducea în sufletul ei între ostilitatea față de această femeie stricată și dorința de a fi indulgentă cu ea; dar de îndată ce văzu chipul frumos, simpatie al Annei, toată ostilitatea ei se risipi.

— Nu m-aș fi mirat de dumneata, spuse Anna, dacă n-ai fi vrut să te întâlnești cu mine. M-am obișnuit cu toate. Ai fost bolnavă? Da, te-ai schimbat.

Kitty simțea că Anna o privește cu dușmănie. Această dușmănie și-o explica prin situația penibilă în care se simțea față de ea Anna, care mai înainte o proteja, și i se făcu milă de ea.

Îi povesti despre boala ei, despre copil, despre Stiva, dar era clar că pe Anna n-o interesa nimic.

— Am venit ca să-mi iau rămas-bun de la tine.

— Dar cînd plecați?

Dar Anna, fără să-i răspundă din nou, i se adresă lui Kitty.

— Da, mă bucur foarte mult că te-am văzut, spuse ea cu un zîmbet. Am auzit atîtea despre dumneata din toate părțile, chiar și de la soțul dumitale. A fost la mine și mi-a plăcut foarte mult, adăugă ea, evident rău intenționată. Unde-i?

— A plecat la țară, îi răspunse Kitty, roșind.

— Transmite-i salutări din partea mea, transmite-i neapărat.

— Neapărat! repetă cu naivitate Kitty, uitîndu-se cu compasiune în ochii ei.

— Atunci, Dolly, rămîi cu bine!

Sărutînd-o pe Dolly și strîngînd mîna lui Kitty, Anna ieși în grabă.

— A rămas aceeași, la fel de atrăgătoare. E foarte frumoasă! spuse Kitty, rămînînd singură cu sora ei. Dar are în ea ceva vrednic de milă. Mi-e grozav de milă de ea!

— Nu, astăzi e ceva deosebit cu ea, răspunse Dolly. Cînd am condus-o pînă în vestibul mi s-a părut că era gata-gata să plîngă.

XXIX

Anna urcă în trăsură într-o stare sufletească și mai proastă decît cea pe care o avusese plecînd de acasă. La vechile chinuri, se adăugase acum sentimentul de jignire și respingere, pe care îl simțise clar întîlnind-o pe Kitty.

— Unde porunciți să mergem? Acasă? întrebă Piotr.

— Da, acasă, răspunse ea, fără să se mai gîndească unde se duce.

„Cum mă priveau, ca pe ceva îngrozitor, de neînțeles și curios. Ce-i poate povesti celuiilalt cu atîta însuflețire? se întrebă ea, uitîndu-se la doi trecători. Oare poți să-i povestești altuia ceea ce simți? Am vrut să-i povestesc lui Dolly și bine că nu i-am povestit. Ce s-ar mai fi bucurat de nefericirea mea! Și-ar fi ascuns bucuria; dar principalul sentiment ar fi fost bucuria fiindcă am fost pedepsită pentru plăcerile pentru care ea m-a invidiat. Kitty s-ar fi bucurat și mai mult. O văd ca în palmă! Știe că am fost mai drăguță decît de obicei cu soțul ei. Și e geloasă pe mine, și mă urăște. Mă mai și disprețuiește. În ochii ei sînt o femeie destrăbălată. Dacă aș fi fost destrăbălată, aș fi putut să-l fac pe soțul ei să se îndrăgostească de mine... dacă aș fi vrut. De fapt, am vrut. Uite, acesta e mulțumit de el, se gîndi ea despre un domn gras, rumen, care venise din direcția opusă și, luînd-o drept o cunoștință, își ridicase pălăria lucioasă deasupra creștetului chel și lucitor, dar își dăduse imediat seama că se înșelase. Credea că mă cunoaște. Dar mă cunoaște la fel de puțin ca

oricare altă ființă de pe lumea asta. Eu însămi nu mă cunosc. Îmi cunosc apetiturile, cum spun francezii. Uite, ăștia au poftă de înghețata aceea murdară. Ei știu exact ce vor, se gîndi ea, uitîndu-se la doi băieți, care-l opriseră pe vînzătorul de înghețată, iar acesta își dăduse jos de pe cap putinica și își ștergea fața asudată cu marginea unui prosop. Toți vor ceva dulce, gustos. Dacă n-au parte de bomboane, atunci fie și o înghețată murdară. Și Kitty la fel: dacă nu-i Vronski, să fie Levin. Și mă invidiază. Și mă urăște. Și toți ne urîm unii pe alții. Eu pe Kitty, ea pe mine. Acesta-i adevărul. *Tiutkin, coiffeur... Je me fais coiffer par Tiutkin**... Asta am să-i spun la întoarcere, se gîndi ea și zîmbi. Dar în aceeași clipă își aminti că de-acum nu mai are cui să-i spună lucruri hazlii. La drept vorbind, nici nu există nimic hazliu, vesel. Totul e mizerabil. Bat clopotele de vecernie și negustorul acesta își face cruce cu grijă, de parcă s-ar teme să nu scape ceva pe jos. La ce bun bisericile astea, dangătul acesta și minciuna asta? Numai ca să ascundem faptul că ne urîm unii pe alții, ca birjarii ăștia, care se spurcă cu atîta răutate. Iașvin spune: el vrea să mă lase fără cămașă, iar eu vreau să-l las pe el. Da, acesta-i adevărul!“

Cufundată în aceste gînduri, care o prinseră într-atît, încît încetă chiar să mai mediteze la situația ei, se pomeni deodată la scara casei ei. De-abia cînd îl văzu pe portarul care-i ieși în întîmpinare, își aminti că trimisese un bilet și o telegramă.

— Este vreun răspuns? întrebă Anna.

— Mă uit îndată, îi răspunse portarul și, aruncînd o privire pe masa lui, luă de acolo și-i întinse plicul pătrat și subțire al unei telegrame. „Nu pot veni înainte de ora zece. Vronski“, citi ea.

— Dar omul pe care l-am trimis încă nu s-a întors?

— Încă nu, răspunse portarul.

„Ah, dacă-i așa, știu ce am de făcut“, spuse ea și fugi la etaj, simțind cum se ridică în ea o mînie vagă și nevoia de răzbunare. „Mă duc eu la el. Înainte de a pleca pentru totdeauna, am să-i spun tot. N-am urît pe nimeni cum îl urăsc pe acest om!“ Văzînd pălăria lui în cuier, se cutremură de dezgust. Nu-și dădea seama că telegrama era răspunsul la telegrama lui și că Vronski încă nu primise biletul. Și-l imagină acum stînd liniștit de vorbă cu maică-sa și cu Sorokina și

* Tiutkin, coafor... Mă coafez la Tiutkin (fr.)

bucurîndu-se de suferința ei. „Da, trebuie să plec cît mai repede“, își spuse Anna, încă neștiind unde voia să plece. Voia să se îndepărteze mai iute de sentimentele pe care le încerca în casa aceea îngrozitoare. Servitorii, pereții, lucrurile din casa aceea – totul îi provoca repulsie și înrăire și o apăsau ca o greutate.

„Da, trebuie să mă duc la gară și, dacă nu-l întîlnesc, să plec la maică-sa și să-l prind cu minciuna.“ Anna căută în ziare mersul trenurilor. Trenul de seară pleacă la ora opt și două minute. „Da, am timp.“ Porunci să se înhame alți cai și se apucă să-și pună în sacul de voiaj lucrurile necesare pentru cîteva zile. Știa că nu se va mai întoarce acolo. Printre planurile care-i treceau prin minte, și-l formulase vag și pe acela că, după cele ce se vor întîmpla la gară sau la moșia contesei, va lua trenul pe linia Nijni Novgorod, pînă la primul oraș și va rămîne acolo.

Prînzul o aștepta pe masă ; Anna se apropie, mirosi pîinea și brînză și după ce se convinsese că mirosul de mîncare o dezgustă, porunci să se tragă trăsura la scară și ieși. De-acum casa își arunca umbra peste toată strada și era o seară senină, caldă încă în locurile unde bătea soarele. Și Annușka, care o conducea cu lucrurile, și Piotr, care punea bagajele în trăsură, și vizitiul, care era vădit nemulțumit – toți îi erau nesuferiți și o iritau cu vorbele și mișcările lor.

— De tine n-am nevoie, Piotr.

— Dar biletul ?

— Bine, cum vrei, mi-e totuna, spuse Anna cu mînie.

Piotr sări pe capră și, punîndu-și mîinile în șolduri, îi porunci vizitiului să mîne la gară.

XXX

„Iată-mă ! Iarăși înțeleg totul“, își spuse Anna de îndată ce trăsura se urni din loc și, clătîndu-se, începu să huruie pe caldarîmul mărunț, iar impresiile prinseră să se perinde una după alta.

„Da, la ce m-am gîndit atît de frumos ultima dată ? Încercă ea să-și amintească. *Tiutkin, coiffeur* ? Nu, nu-i asta. Da, la ceea ce spune Iașvin : lupta pentru existență și ura sînt

singurele lucruri care-i unesc pe oameni. Nu, degeaba vă duceți, se adresă ea în gând unui grup, care, într-o caleașcă trasă de patru cai, se duceau pesemne să se distreze în afara orașului. Și cîinele, pe care-l duceți cu voi, n-o să vă fie de ajutor. N-o să scăpați de voi înșivă.“ Aruncîndu-și privirea în partea spre care se răsucise Piotr, văzu cum își legăna capul un lucrător de fabrică beat mort, pe care îl ducea undeva, cu birja, un vardist. „Uite, mai degrabă asta, se gîndi ea. Nici noi, eu și contele Vronski, n-am descoperit această plăcere, cu toate că ne-am așteptat la multe de la ea.“ Și Anna, pentru prima dată, îndreptă lumina aceea strălucitoare, cu ajutorul căreia vedea totul, către relațiile dintre ea și Vronski, la care mai înainte evitase să se gîndească. „Ce a căutat la mine? Nu atît iubirea, cît satisfacerea vanității.“ Își aminti cuvintele lui, expresia feței, care, la începutul relației lor, semăna cu mutra unui bulldog supus. Și acum toate îi confirmau acest lucru. „Da, avea în el triumful succesului ambițios. Desigur, era și iubire, dar în cea mai mare parte era mîndria succesului. Se lăuda cu mine. Acum totul a trecut. Nu mai are cu ce se mîndri. Nu mai e cazul să se mîndrească, ci să se rușineze. A luat de la mine tot ce a putut și acum nu mai are nevoie de mine. Se simte împovărat și se străduiește să nu fie necinstit în privința mea. Ieri a lăsat să-i scape fără să vrea că vrea divorțul și căsătoria ca s-o rupă cu trecutul. Mă iubește, dar cum? *The zest is gone**. Acesta vrea să-i uimească pe toți și e foarte mulțumit de sine, se gîndi Anna, uitîndu-se la un rumen vînzător de prăvălie, care călărea un cal de manej. Da, nu mai am același gust pentru el. Dacă aș pleca de la el, s-ar bucura în adîncul sufletului.“

Nu era o presupunere, vedea asta clar în lumina aceea pătrunzătoare, care-i descoperea acum sensul vieții și al relațiilor omenești.

„Iubirea mea devine tot mai pătimașă și mai egoistă, iar a lui se stinge și se tot stinge și de asta nu ne înțelegem, continuă ea să se gîndească. Și nu se poate face nimic. Pentru mine el e totul și îi cer să mi se dăruiască tot mai mult. Iar el vrea din ce în ce mai mult să plece de lîngă mine. Înainte de relația noastră, veneam unul spre altul, iar acum ne îndepărtăm implacabil în direcții diferite. Și asta nu se poate

* I-a trecut pofta (engl.)

schimba. Îmi spune că sînt absurd de geloasă, și eu mi-am spus că-s absurd de geloasă; dar nu-i adevărat. Nu sînt geloasă, ci nemulțumită. Dar... Anna deschise gura și își schimbă locul în trăsură din pricina emoției pe care i-o trezise acest gînd neașteptat. Dacă aș putea fi și altceva decît o amantă care nu iubește cu patimă decît dezmiertările lui; dar nu pot și nu vreau să fiu nimic altceva. Și cu această dorință a mea trezesc în el dezgustul, iar el trezește răutatea în mine, însă lucrurile nu pot sta altfel. Parcă nu știu că nu m-ar minți, că n-are nici un fel de intenții cu Sorokina, că nu-i îndrăgostit de Kitty, că nu mă va înșela cu alta? Toate astea le știu, dar nu mi-e mai ușor din pricina asta. Dacă el, fără să mă iubească, ar fi bun, ar fi tandru cu mine din *obligatie* și n-aș avea parte de ceea ce vreau eu – asta ar fi de o mie de ori mai rău decît ura! Ar fi un iad! Și chiar așa este. E mult de cînd nu mă mai iubește. Iar unde se sfîrșește iubirea, acolo începe ura. Străzile astea nu le cunosc deloc. Nu știu ce dealuri și case, case... Și în case trăiesc oameni și iar oameni... Cîți or fi – nu-i poate număra nimeni și toți se urăsc unii pe alții. Fie, să nascocesc ce-mi trebuie ca să fiu fericită. Ei? Primesc divorțul, Aleksei Aleksandrovici mi-l dă pe Serioja și mă mărit cu Vronski. “Amintindu-și de Aleksei Aleksandrovici, Anna, cu o intensitate deosebită, parcă aievea, îl văzu în fața ei, cu ochii lui sfioși, lipsiți de viață, stinși, cu venele albastre pe mîinile albe, cu intonațiile lui și cu pocnitul din degete și, amintindu-și sentimentul care existase între ei și care se numea tot dragoste, se cutremură de dezgust. „Bine, primesc divorțul și voi fi soția lui Vronski. Și ce, Kitty va înceta să se mai uite la mine așa cum s-a uitat astăzi? Nu. Iar Serioja va înceta să întrebe sau să se gîndească la cei doi soți ai mei? Și ce sentiment nou am să nascocesc între mine și Vronski? Mai este posibil oare ceva care să nu fie chiar fericire, dar nici chin? Nu și nu! Își răspunse ea acum fără cea mai mică ezitare. Nu se poate! Căile vieții noastre se despart și eu îl fac nefericit, el mă face nefericită pe mine și nici eu, nici el nu ne putem schimba. Toate încercările au fost făcute, șurubul a fost strîns pînă la refuz. Da, o cerșetoare cu un copil. Crede că oamenilor le e milă de ea. Oare nu sîntem aruncați în lume numai ca să ne urim unii pe alții și astfel să ne chinuim singuri și să-i chinuim pe alții? Vin niște liceeni, rîd. Serioja? Își aminti ea. Și eu am crezut că-l iubesc și mă înduioșam de

tandrețea mea. Și doar am trăit fără el, l-am dat în schimbul altei iubiri și nu m-am plîns de acest schimb atîta timp cît am fost mulțumită de iubirea aceea.“ Și Anna își aminti cu dezgust ceea ce numea „iubirea aceea“. Și claritatea, cu care vedea acum viața ei și viața tuturor oamenilor, o bucura. „Așa și eu, și Piotr, și vizitiul Feodor, și negustorul acesta și toți oamenii care trăiesc acolo, pe Volga, unde te invită afișele astea, și pretutindeni, și întotdeauna“, se gîndi ea atunci cînd ajunse la clădirea scundă a gării „Nijni Novgorod“ și hamalii veniră în fugă spre trăsură.

— Să vă iau bilet pînă la Obiralovka? întrebă Piotr.

Anna uitase cu desăvîrșire unde se duce și doar cu mare efort putu să înțeleagă întrebarea.

— Da, îi spuse ea, întinzîndu-i portmoneul și, luînd în mînă sacul mic și roșu de voiaj, coborî din trăsură.

Trecînd prin mulțime spre sala de așteptare de clasa întîi, ea își aminti rînd pe rînd toate amănuntele situației sale și hotărîrile între care ezita. Și iarăși ba speranța, ba disperarea începură să-i zgîndărescă vechile răni dureroase ale inimii ei chinuite, care-i tremura înfiorător. În așteptarea trenului, stînd pe o canapea în formă de stea, uitîndu-se cu dezgust la oamenii care intrau și ieșeau (îi era silă de toată lumea), Anna se gîndea ba că, ajungînd în stație, îi va scrie un bilet și ce anume îi va scrie, ba că el acum i se plînge mamei lui (neînțelegîndu-i chinurile) de situația sa, și cum ea va intra în cameră și ce-i va spune. Ba se gîndea că viața ar putea fi încă fericită și cît de dureros îl iubește și îl urăște, și cît de înfiorător îi tremură inima.

XXXI

Se auzi o bătaie de clopot, trecură niște bărbați tineri, urîți, obraznici și grăbiți și în același timp atenți la impresia pe care o făceau; în livreaua și ghetele lui, cu figura idioată și animalică, Piotr străbătu sala și veni spre ea ca să o conducă la vagon. Bărbații gălăgioși se potoliră atunci cînd ea trecu pe lîngă ei pe peron și unul îi șopti altuia ceva despre ea, desigur ceva murdar. Anna urcă pe treapta înaltă și se așeză singură în compartiment, pe canapeaua cu arcuri, albă cîndva, dar

care acum era murdară. Sacul de voiaj, după ce săltă pe arcuri, rămase nemişcat la locul lui. Cu un zîmbet prostesc, Piotr își ridică în dreptul ferestrei pălăria cu fireturi în semn de salut, conductorul impertinent trînti ușa și clanța pocni cu zgomot. O doamnă urîță, avînd o turnură sub rochie (Anna o dezbracă în gînd pe femeia aceea și se îngrozi de urîțenia ei) și o fetiță, rîzînd nefiresc, trecură în fugă pe peron.

— La Katerina Andreevna, totul e la ea, *ma tante**! strigă fetița.

„E încă o fetiță, dar e mutilată și se strîmbă“, se gîndi Anna. Ca să nu vadă pe nimeni, se ridică repede și se așeză la fereastra din partea cealaltă a vagonului gol. Un bărbat urît și murdar, cu o șapcă de sub care îi ieșeau pletele încîlcite, trecu pe lîngă fereastra aceea, aplecîndu-se spre roțile vagonului „Parcă l-aș cunoaște pe bărbatul acesta slut“, se gîndi Anna. Și, amintindu-și visul, începu să tremure de groază și se retrase la ușa din capătul celălalt al vagonului. Conducătorul deschise ușa, lăsînd să urce un domn cu soția lui.

— Doriți să coboriți?

Anna nu-i răspunse. Conducătorul și cei care urcaseră nu observară groaza de pe chipul ei acoperit de voal. Anna se întoarse în colțul ei și se așeză. Perechea luă loc pe bancheta din față, cercetîndu-i cu atenție, dar pe furiș, rochia. Atît soțul, cît și soția i se păreau Annei dezgustători. Bărbatul o întrebă dacă poate să fumeze, pesemne nu ca să fumeze, ci ca să intre în vorbă cu ea. Obținînd încuviințarea ei, începu să vorbească franțuzește cu nevastă-sa despre lucruri care îl interesau și mai puțin decît fumatul. Vorbeau, prefăcîndu-se, prostii, numai pentru ca ea să-i audă. Anna vedea clar cît de mult se săturaseră unul de celălalt și în ce hal se urau. Și nici nu se putea să nu urăști asemenea monștri jalnici.

Se auzi a doua bătaie de clopot, urmată de transportul bagajelor, de zgomot, țipete și rîsete. Annei îi era atît de clar că nimeni nu avea nici un motiv de bucurie, încît aceste rîsete o iritau dureros și voia să-și astupe urechile, ca să nu le audă. În sfîrșit, se auzi al treilea semnal, răsună un fluierat, locomotiva șuieră; garnitura se urni din loc, iar bărbatul își făcu cruce. „Ar fi interesant să-l întreb ce înseamnă asta pentru el“, se gîndi Anna, privindu-l cu ură. Se uita pe fereastră, pe

* Mătușă (fr.)

lîngă doamnă la oamenii care parcă alunecau înapoi, rămași pe peron după ce conduseseră pe cîte cineva la tren. Clătinîndu-se uniform la îmbinările dintre șine, vagonul, în care stătea Anna, trecu de-a lungul peronului, pe lîngă un zid de piatră, pe lîngă discul acarului, pe lîngă alte vagoane ; mai lin și mai molcom, cu un vuiet ușor, roțile începură să țacănească pe șine, în ferestre prinse să bată soarele strălucitor al înserării, iar un vîntișor începu să se joace cu perdeaua. Anna uită de vecinii ei de vagon și, în legănarea ușoară a trenului, trăgînd în piept aerul proaspăt, începu din nou să se gîndească.

„Da, la ce mă oprisem ? La faptul că nu-mi pot imagina o situație în care viața să nu fie un chin, la faptul că sintem creați ca să ne chinuim și că asta o știm cu toții, dar născocim mijloace ca să ne înșelăm singuri. Și atunci, cînd vezi adevărul, ce să te faci ?“

— Rațiunea îi e dată omului ca să se descotorosească de tot ce-l neliniștește, spune doamna în franceză, pesemne satisfăcută de fraza ei și schimonosindu-și obrazul cu limba.

Cuvintele acestea parcă erau un răspuns la gîndurile Annei.

„Să se descotorosească de ceea ce-l neliniștește“, repetă Anna. Și uitîndu-se la bărbatul acela cu obraji roșii și la slăbănoaga lui consoartă, ea înțelese că soția bolnăvicioasă se consideră o femeie neînțeleasă, iar soțul o înșală și o susține în această părere a ei. Mutînd lumina asupra celor doi, Anna parcă vedea istoria și toate ungherele sufletelor lor. Dar n-aveau nimic interesant și ea își continuă gîndurile.

„Da, mă neliniștește foarte mult și rațiunea îți este dată ca să te descotorosești ; prin urmare, trebuie să mă descotorosesc. De ce să nu sting lumînarea, cînd nu mai am la ce mă uita, cînd mi-e silă să mă uit la toate astea ? De ce conductorul acesta a trecut în fugă pe scîndurica asta, de ce tinerii aceia țipă în vagonul celălalt ? De ce vorbesc, de ce rîd ? Nimic nu-i adevărat, totul e minciună, totul e înșelăciune, totul este rău !...“

Cînd trenul opri în stație, Anna coborî odată cu mulțimea de călători și, ferindu-se de ei ca de niște ciurmați, se opri pe peron, încercînd să-și amintească de ce a venit aici și ce are de gînd să facă. Tot ceea ce mai înainte i se părea posibil acum era atît de greu de înțeles, mai ales în mulțimea gălăgioasă a

oamenilor monstruoși, care nu o lăsau în pace. Ba hamalii veneau spre ea în fugă, oferindu-și serviciile, ba niște tineri, bocănind cu tocurile pe scîndurile peronului și vorbind tare, se uitau la ea, ba cei întîlniți în cale se dădeau deoparte, dar nimereau tocmai în direcția pe care o lua ea. Amintindu-și că voia să meargă mai departe dacă nu primește răspuns, opri un hamal și-l întrebă dacă n-a venit un vizitiu cu un bilet pentru contele Vronski.

— Contele Vronski? Un om de-al dumnealui a fost aici. Le-a așteptat pe prințesa Sorokina și pe fiica ei. Dar vizitiul cum arată?

În timp ce vorbea cu hamalul, vizitiul Mihaila, rumen, vesel, într-o manta albastră, elegantă, cu lanțul ceasului la brîu, pesemne mîndru de faptul că își îndeplinise atît de bine însărcinarea, se apropie de ea și îi dădu un plic. Anna îl deschise și inima i se strînse încă înainte de a fi citit biletul.

„Îmi pare foarte rău că biletul tău nu m-a găsit. Vin la ora zece“, îi scria Vronski cu o caligrafie neglijentă.

„Așa! M-am așteptat la asta!“ își spuse ea cu un surîs răutăcios.

— Bine, du-te acasă, spuse Anna încet, adresîndu-i-se lui Mihaila. Vorbea încet pentru că repeziciunea bățăilor inimii îi stingherea respirația. „Nu, n-o să te las să mă chinuiești“, se gîndi ea, îndreptîndu-și amenințarea nu spre el, nu spre ea însăși, ci înspre cel care o făcea să sufere, și porni pe lîngă stație, de-a lungul peronului.

Două cameriste, care se plimbau pe peron, întoarseră capul, uitîndu-se la ea și comentîndu-i toaleta cu voce tare. „Sînt adevărate“, spuseră ele despre dantelele pe care le purta Anna. Tinerii n-o lăsau în pace. Trecură din nou pe lîngă ea, uitîndu-se la chipul ei, rîzînd și strigînd ceva cu glasuri nefirești. Șeful gării, trecînd pe lîngă ea, o întrebă dacă merge mai departe. Un băiat care vindea cvas n-o scăpa din ochi. Doamnele și copiii, care-l așteptaseră pe un domn cu ochelari și pînă atunci vorbiseră și rîseseră zgomotos, tăcură și se uitară la ea, atunci cînd Anna ajunsese în dreptul lor. Ea grăbi pasul și se îndepărtă de ele către capătul peronului. Se apropia un marfar. Peronul începu să se zguduie și Annei i se păru că merge din nou cu trenul.

Și deodată, amintindu-și de omul strivit de tren în ziua cînd se întîlnise pentru prima dată cu Vronski, înțelese ce are

de făcut. Cu pași repezi, ușori, coborî treptele care duceau de la castelul de apă la șine, se opri chiar lângă trenul care trecea prin fața ei. Se uita la partea de jos a vagoanelor, la șuruburi și lanțuri și la roțile mari de fontă ale primul vagon, care aluneca încet, și încerca să stabilească din ochi mijlocul distanței dintre roțile din față și cele din spate în momentul când acest mijloc va fi în dreptul ei.

„Acolo! își spuse ea, uitându-se în umbra vagonului, la nisipul amestecat cu zgură, cu care erau acoperite traversele. Acolo, chiar la mijloc, și am să-l pedepsesc și am să mă izbăvesc de toți și de mine însămi.“

Vru să cadă în mijlocul spațiului dintre roțile primului vagon. Dar sacul roșu de voiaj, pe care dădu să-l scoată de pe braț, o făcu să întârzie și mijlocul vagonului trecu. Trebuia să aștepte următorul vagon. Un sentiment asemănător aceuia pe care îl încerca atunci când, scăldându-se, se pregătea să intre în apă, o cuprinse și ea își făcu cruce. Gestul obișnuit al semnelui crucii îi trezi în suflet un șir întreg de amintiri din adolescență și copilărie, și deodată bezna, care acoperise totul pentru ea, se destrămă și viața i se înfățișă pentru o clipă cu toate bucuriile luminoase din trecut. Dar nu scăpa din ochi roțile celui de-al doilea vagon, care se apropia. Și exact în momentul când mijlocul distanței dintre roți ajunse în dreptul ei, ea aruncă micul sac roșu și, strângându-și capul între umeri, se prăbuși sub vagon în mâini și, cu o mișcare ușoară, de parcă s-ar fi pregătit să se ridice imediat, se lăsă în genunchi. Și în aceeași clipă se îngrozi de ceea ce făcea. „Unde sînt? Ce fac? De ce?“ Vru să se ridice, să se tragă înapoi; dar ceva uriaș o lovi neîndurător în cap și o trase de spate. „Doamne, iartă-mi totul!“ rosti, simțind că lupta era imposibilă. Un bărbat, bîguind ceva, lucra o bucată de fier. Și lumînarea, la lumina căreia ea citea cartea plină de îngrijorări, înșelăciuni, amar și răutate, răbufni cu o flacără mai strălucitoare ca niciodată și îi lumină tot ceea ce mai înainte fusese în întuneric, sfîrși, începu să pălească și se stinse pentru totdeauna.

Partea a VIII-a

I

Trecuseră aproape două luni. Vara fierbinte era în toi și Serghei Ivanovici de-abia acum se pregătea să plece din Moscova.

În ultimul timp, în viața lui Serghei Ivanovici avuseseră loc niște evenimente. Cam cu un an în urmă, terminase o carte, rodul muncii de șase ani, intitulată : *Încercare de trecere în revistă a bazelor și formelor de guvernare în Europa și Rusia*. Unele capitole din această carte și introducerea fuseseră publicate în periodice, alte părți Serghei Ivanovici le citise unor persoane din cercul său, așa că ideile acestei lucrări nu mai puteau reprezenta o noutate absolută pentru public ; totuși, Serghei Ivanovici se așteptase că, prin apariția ei, cartea va face o impresie serioasă în societate și, chiar dacă nu va produce o revoluție în știință, în orice caz va provoca o puternică frământare în lumea științifică.

După o migăloasă șlefuire, cartea aceasta fusese editată cu un an în urmă și trimisă în librării.

Fără să întrebe pe nimeni de ea, răspunzându-le fără chef și cu indiferență prefăcută prietenilor care-l întrebau cum merge cartea, neinteresându-se nici măcar la librari cum se vinde, Serghei Ivanovici urmărea cu vigilență, cu atenția încordată prima impresie pe care o va produce cartea sa în societate și în presă.

Dar trecuseră o săptămână, încă una și încă una și în societate nu se vedea nici o impresie, iar specialiștii și oamenii de știință aduceau vorba despre ea cu siguranță doar din politete. Ceilalți cunoscuți, pe care nu-i interesa o carte cu conținut științific, nu vorbeau deloc cu el despre aceasta. Nici în presă, în decurs de o lună, nu apăruse nici un cuvânt despre carte.

Serghei Ivanovici socotise amănunțit timpul necesar pentru scrierea unei recenzii, dar trecu o lună, două, fără ca tăcerea să fi fost ruptă.

Numai în „Gîndacul Nordului“, într-un foileton umoristic despre cîntărețul Drabanti, care-și pierduse vocea, se scriseră cîteva rînduri disprețuitoare și despre cartea lui Koznîșev, care arătau că lucrarea fusese de mult condamnată de toată lumea și supusă batjocurii publice.

În cele din urmă, în a treia lună, într-o revistă serioasă se tipări un articol critic. Serghei Ivanovici îl cunoștea pe autor. Îl întîlnise o dată la Golubțov.

Autorul articolului era un foiletonist foarte tînăr și foarte bolnav, foarte vioi ca scriitor, dar extrem de puțin cultivat și timid în relațiile personale.

Cu tot disprețul absolut pe care-l avea pentru autor, Serghei Ivanovici începu să citească articolul cu multă seriozitate. Articolul era îngrozitor.

Pesemne că în mod intenționat foiletonistul înțelesese cartea așa cum era imposibil să fie înțeleasă. Dar selectase cu atîta dibăcie citatele, încît pentru cei care nu citiseră cartea (și pesemne că n-o citise mai nimeni), era absolut clar că toată cartea nu era nimic altceva decît o adunătură de cuvinte pompoase, care pe deasupra mai erau și utilizate aiurea (ceea ce arătau semnele de întrebare), și că autorul cărții era un ins cu desăvîrșire ignorant. Și totul era atît de spiritual, încît Serghei Ivanovici n-ar fi dat înapoi de la o asemenea ironizare; dar tocmai asta era îngrozitor.

Cu toată desăvîrșita bună-credință, cu care Serghei Ivanovici verifică dreptatea argumentelor recenzentului, nu se opri nici o clipă la lipsurile și erorile, care erau ridiculizate, fiindcă era cît se poate de clar că selecția fusese făcută cu rea intenție, ci imediat, pînă în cele mai mici amănunte, începu să-și amintească întîlnirea și discuția purtată cu autorul articolului.

„Oare nu l-am jignit cu ceva?“, se întrebă Serghei Ivanovici.

Și, amintindu-și că la întîlnire îl corectase pe tînăr atunci cînd acesta rostise un cuvînt care-i trăda ignoranța, Serghei Ivanovici găsi o explicație pentru sensul articolului.

După acest articol se lăsă o tăcere de moarte, atît în presă, cît și în conversații, încît rodul celor șase ani de muncă, elaborat cu atîta dragoste și cu atîtea eforturi, trecu neobservat.

Situația lui Serghei Ivanovici era și mai dificilă din pricina faptului că, după ce terminase cartea, nu mai avea nimic pe

masa de lucru, care mai înainte îi ocupa cea mai mare parte a timpului.

Serghei Ivanovici era un om inteligent, cultivat, sănătos, activ și nu știa cum să-și întrebuințeze energia. Conversațiile din saloane, de la congrese, întruniri, comitete, adică peste tot, unde putea vorbi, îi ocupau o parte din timp; dar el, orășean vechi, nu-și permitea să se cufunde cu totul în discuții, cum făcea fratele lui lipsit de experiență, atunci când se afla la Moscova; îi mai rămânea o mulțime de timp liber și de forțe intelectuale.

Spre norocul lui, în această perioadă dificilă din cauza insuccesului cărții, la ordinea zilei, în locul problemei eterodocșilor⁷⁰, a prietenilor americani⁷¹, a foametei din Samarkand⁷², a expoziției⁷³, a spiritismului, își făcuse apariția chestiunea slavă⁷⁴, care mai înainte doar mocnise în societate, așa că Serghei Ivanovici, fiind și pînă atunci unul dintre cei care o ațîța, i se dedică cu totul.

În cercul oamenilor din care făcea parte Serghei Ivanovici, în vremea aceea nu se vorbea și nu se scria decît despre chestiunea slavă și despre războiul sîrbilor. Tot ceea ce de obicei mulțimea trîndavă făcea ca să-și omoare timpul se făcea acum în folosul slavilor. Balurile, concertele, banchetele, chibriturile, toaletele doamnelor, berea, bodegile – totul demonstra simpatia pentru slavi.

Cu multe din ceea ce se scria și se vorbea în această privință Serghei Ivanovici nu era de acord atunci cînd se ajungea la amănunte. Vedea că chestiunea slavă devenise una dintre preocupările la modă, care întotdeauna, succedîndu-se, îi oferă societății posibilitatea de a face ceva; vedea și că, printre cei care se ocupau de această chestiune, erau și mulți inși care urmăreau scopuri personale sau își satisfăceau vanitatea. Recunoștea că ziarele publicau multe lucruri inutile și exagerate doar cu scopul de a atrage atenția și de a face mai mult zgomot decît altele. Vedea că în acest avînt general al societății ieșiseră în față și strigau mai tare decît ceilalți toți oamenii ratați și bătuti de soartă: comandanți supremi fără armate, miniștri fără ministere, ziariști fără ziare, șefi de partide fără susținători. Vedea că era aici multă superficialitate și mult ridicol; dar vedea și recunoștea drept neîndoielnic entuziasmul din ce în ce mai mare, care unea într-un singur tot clasele societății, ceea ce nu putea să nu-i fie pe

plac. Măcelărirea fraților slavi de aceeași credință stîrnise simpatie pentru cei aflați în suferință și revoltă împotriva prigonitorilor. Și eroismul sîrbilor și al muntenegrenilor, care luptau pentru o cauză măreață, făcuse să încolțească în sufletul întregului popor dorința de a-și ajuta frații nu cu vorba, ci de data aceasta cu fapta.

Dar, pe lângă toate acestea, mai apăruse un fenomen care îl bucura pe Serghei Ivanovici, faptul că opinia publică se manifesta. Societatea își exprimase în mod clar părerea. Sufletul poporului primise o expresie, așa cum spunea Serghei Ivanovici. Și cu cît se ocupa mai mult de această chestiune, i se părea tot mai evident că era o cauză, care trebuia să ajungă la dimensiuni uriașe, să creeze o epocă.

Se dedică cu totul servirii acestei cauze mărețe și uită să se mai gîndească la cartea sa.

Era acum ocupat tot timpul, așa că nu mai reușea să răspundă la toate scrisorile și solicitările, care i se adresau.

Lucrînd toată primăvara și o parte din vară, de-abia în luna iulie se decise să plece la țară, la fratele lui.

Mergea și să se odihnească două săptămîni, și, aflîndu-se în însași sfînta sfintelor poporului, într-un fund de țară, să-și încînte ochii văzînd acel avînt al spiritului poporului, de existența căruia toți locuitorii capitalei și ai orașelor erau pe deplin convinși. Katavasov, care și el se pregătea de mult să-și țină promisiunea dată lui Levin de a-i face o vizită la țară, plecă împreună cu el.

II

De îndată ce Serghei Ivanovici și Katavasov reușiră să se apropie cu trăsura de gara „Kursk“, unde în ziua aceea foia o mulțime de oameni, și, coborînd, de-abia apucară să-l vadă pe valetul care venea din urmă cu altă trăsură, aducînd bagajele, că sosiră și voluntarii⁷⁵, încărcăți în patru birje. Niște doamne cu buchete de flori îi întîmpinară. Apoi, însoțiți de mulțimea care îi înconjurase, intrară în clădirea gării. Ieșind din sală, una dintre doamnele, care îi întîmpinaseră pe voluntari, i se adresă lui Serghei Ivanovici.

— Și dumneavoastră ați venit ca să-i petreceți ? îl întreabă ea în franceză.

— Nu, prințesă, eu însumi plec la drum. Mă duc să mă odihnesc la fratele meu. Dar dumneavoastră veniți întotdeauna să-i petreceți ? o întreabă Serghei Ivanovici cu un zîmbet abia perceptibil.

— Păi e imposibil ! îi răspunse prințesa. E adevărat că din partea noastră au fost trimiși opt sute ? Malvinski nu m-a crezut.

— Peste opt sute. Dacă-i numărăm pe cei care nu au fost trimiși direct din Moscova, sînt peste o mie, spuse Serghei Ivanovici.

— Poftim ! Spuneam eu ! zise cu bucurie doamna. Și nu-i așa că s-au strîns din donații aproape un milion de ruble ?

— Mai mult, prințesă.

— Dar ce spuneți de telegrama de azi ? Iar i-au nimicit pe turci.

— Da, am citit-o, îi răspunse Serghei Ivanovici.

Vorbeau despre telegrama din ziua aceea, care confirma faptul că trei zile la rînd turcii fuseseră bătuti pretutindeni, că fugeau și că a doua zi se aștepta o bătălie decisivă.

— Ah, da, știți, un tînăr, un băiat minunat, a cerut să plece și el. Nu știu de ce i s-au făcut greutăți. Voiam să vă rog pe dumneavoastră, fiindcă îl cunosc. Scrieți, vă rog, un bilet. E trimis din partea contesei Lidia Ivanovna.

Interesîndu-se de amănuntele pe care le știa prințesa despre tînărul care solicita plecarea ca voluntar, Serghei Ivanovici se duse în sala de așteptare pentru clasa întii și scrisese un bilet pentru persoana de care depindea rezolvarea problemei și ieși să i-l înmîneze doamnei.

— Știți, contele Vronski, cunoscut ca... merge cu acest tren, spuse prințesa cu un zîmbet triumfător și plin de înțelesuri, cînd Serghei Ivanovici o găsi din nou și îi înmîna biletul.

— Am auzit că pleacă, dar nu știam cînd. Cu trenul acesta ?

— L-am văzut. E aici ; îl conduce numai mama lui : Totuși, e cel mai bun lucru pe care putea să-l facă.

— Ah, da, desigur.

În timp ce vorbeau, mulțimea năvăli pe lîngă ei spre masa festivă. Făcură și ei cîțiva pași și auziră glasul puternic al

unui domn, care, cu o cupă în mână, le ținea o cuvîntare voluntarilor. „Să luptați pentru credință, pentru omenire, pentru frații noștri! spuse domnul, din ce în ce mai tare. Maica Moscova vă binecuvîntează pentru această faptă măreață. *Jivio*!” încheie el tunător, cu lacrimi în glas.

Toată lumea strigă: *Jivio*! Apoi altă mulțime de oameni se năpusti în sală și era cît pe ce s-o doboare pe prințesă din picioare.

— A! Prințesă, ce părere aveți? întrebă, cu un zîmbet strălucitor de bucurie, Stepan Arkadici, care-și făcuse deodată apariția în mijlocul mulțimii. Nu-i așa că a vorbit foarte bine, cu multă căldură? Bravo! Și Serghei Ivanovici e aici! N-ar fi rău să spuneți și dumneavoastră cîteva cuvinte, știți, ca de îmbărbătare. Doar vorbiți atît de bine, adăugă el cu un zîmbet tandru, respectuos și precaut, apucîndu-l ușor de braț pe Serghei Ivanovici.

— Nu, plec imediat.

— Unde?

— La țară, la fratele meu, îi răspunse Serghei Ivanovici.

— Înseamnă că o s-o vedeți pe soția mea. I-am scris, dar dumneavoastră o s-o vedeți mai repede; spuneți-i, vă rog, că m-ați văzut și că e *all right***. Va înțelege. De altfel, fiți bun și spuneți-i că am fost numit membru în comisia unită... Oricum, va înțelege! Știți, *les petites misères de la vie humaine****, parcă scuzîndu-se, i se adresa el prințesei. Iar Miagkaia, nu Liza, ci Bibiche, trimite totuși o mie de puști și douăsprezece infirmiere. V-am spus?

— Da, am auzit, îi răspunse fără chef Koznîșev.

— Păcat că plecați, spuse Stepan Arkadici. Mîine dăm un banchet în cinstea a doi care pleacă – Dimer-Bartnianski din Petersburg și Veslovski al nostru, Grișa. Pleacă amîndoi. Veslovski s-a însurat de curînd. Bravo lui! Nu-i așa, prințesă?

Fără să-i răspundă, prințesa se uită la Koznîșev. Dar pe Stepan Arkadici nu-l deranja cîtuși de puțin faptul că Serghei Ivanovici și prințesa parcă ar fi vrut să se descotorosească de el. Zîmbind, se uita cînd la pana de la pălăria prințesei, cînd în lături, parcă încercînd să-și amitească ceva. Văzînd o

* Trăiască (sîrbă)

** Totul e în regulă (engl.)

*** Micile mizerii ale vieții umane (fr.)

doamnă care trecea cu o chetă, o chemă și puse în cutie o bancnotă de cinci ruble.

— Nu mă pot uita liniștit la cutiile astea atîta timp cît am bani, spuse el. Dar ce ziceți despre depeșa de astăzi! Muntenegrenii sînt grozavi!

— Ce spuneți! exclamă el, cînd prințesa îi spuse că Vronski pleca cu trenul acela. Pentru o clipă chipul lui Stepan Arkadici exprimă tristețe, dar peste un minut, cînd tremurînd ușor pe fiecare picior și aranjîndu-și favoriții, intră în sala unde se afla Vronski, Stepan Arkadici uitase cu totul de propriile sale hohote disperate de plîns deasupra trupului surorii sale și nu vedea în Vronski decît un erou și un vechi prieten.

— Cu toate lipsurile pe care le are, nu poți să nu-i recunoști ceea ce-i al lui, îi spuse prințesa lui Serghei Ivanovici, de îndată ce Oblonski se îndepărtă de ei. Iată o fire întru totul rusă, slavă! Mă tem doar că lui Vronski nu-i va face plăcere să-l vadă. Orice ați spune, mă impresionează soarta acestui om. Să încercați să discutați cu el pe drum, zise prințesa.

— Da, poate, dacă voi avea prilejul.

— Niciodată n-am ținut la el. Dar asta spală multe păcate. Nu numai că pleacă el însuși, dar duce și un escadron pe cheltuiala lui.

— Da, am auzit.

Se auzi un semnal. Toți se înghesuiră la uși.

— Iată-l! rosti prințesa, arătînd spre Vronski, care, îmbrăcat într-un pardesiu lung și avînd pe cap o pălărie neagră, cu boruri largi, mergea la braț cu mama lui. Oblonski mergea pe lîngă el, vorbind ceva cu însuflețire.

Încruntat, Vronski privea în gol, parcă neauzind ceea ce-i spunea Stepan Arkadici.

Pesemne că la însemnul lui Oblonski, se uită înspre locul unde se aflau prințesa și Serghei Ivanovici și își ridică, tăcut, pălăria. Fața lui îmbătrînită și îndurerată părea împietrită.

Ajungînd pe peron, tăcut, Vronski își lăsă mama să treacă înainte, apoi dispăru în compartimentul lui.

Pe peron se cînta: „Doamne, ocrotește-l pe țar“, apoi se auziră strigăte de „ura“ și „*jivio*“. Unul dintre voluntari, un ins foarte tînăr, înalt, cu pieptul scofilcit, atrăgea cel mai mult atenția prin plecăciunile pe care le făcea, fluturîndu-și deasupra capului pălăria de pîslă și un buchet de flori. Din

spatele lui, se aplecau pe geam, salutînd și ei, doi ofițeri și un om în vîrstă, cu barbă mare și cu o caschetă soioasă.

III

Luîndu-și rămas-bun de la prințesă, Serghei Ivanovici, împreună cu Katavasov, care se i se alăturase, urcă în vagonul foarte aglomerat și trenul se puse în mișcare.

În stația Țarițin trenul a fost întîmpinat de un cor bun de tineri, care cînta „Slavă“. Voluntarii au salutat iarăși și s-au aplecat pe fereastră, dar Serghei Ivanovici nu le-a mai acordat atenție; avusese atît de mult de-a face cu voluntarii, încît le cunoștea tipul comun și asta nu-l interesa. Însă Katavasov, care din pricina ocupațiilor sale științifice, nu avusese prilejul să-i vadă pe voluntari, se interesa foarte mult de ei și îl descosea pe Serghei Ivanovici.

Serghei Ivanovici îl sfătui să se ducă la clasa a doua și să vorbească singur cu ei. La stația următoare Katavasov profită de acest sfat.

La prima oprire se duse în vagonul de clasa a doua și făcu cunoștință cu voluntarii. Aceștia ședeau separat, într-un colț al vagonului, și vorbeau tare, știind cu siguranță că atenția pasagerilor și a lui Katavasov, care intrase în vagon, era îndreptată asupra lor. Cel mai tare vorbea tînărul cel înalt și cu pieptul scofilcit. Era beat, pesemne, și povestea o istorie care se întîmplase în școala la care învățase. În fața lui ședea un ofițer, care de-acum nu mai era tînăr, îmbrăcat cu o flanelă de la o uniformă austriacă de gardă. Zîmbind, acesta îl asculta pe povestitor și îl întrerupea. Al treilea voluntar, în uniformă de artilerist, ședea pe un geamantan lîngă ei. Al patrulea dormea.

Intrînd în discuție cu tînărul, Katavasov află că acesta era un negustor bogat din Moscova, care tocuse o mare avere pînă la douăzeci și doi de ani. Nu-i plăcu lui Katavasov din cauză că era cocoloșit, răzgîiat și avea sănătatea șubredă; insul era pesemne convins, mai ales acum, după ce băuse, că săvîrșește o faptă eroică și se lăuda în modul cel mai dezagreabil cu putință.

Celălalt, un ofițer în retragere, îi lăsă lui Katavasov tot o impresie neplăcută. După cum se vedea, era un om care încercase totul. Fusese și funcționar la căile ferate, și administrator, și fabricant, și vorbea vrute și nevrute, întrebuițînd aiurea cuvinte livrești.

Dimpotrivă, cel de-al treilea, artileristul, îi plăcu foarte mult lui Katavasov. Era un bărbat modest, tăcut, care se închina pesemne în fața cunoștințelor ofițerului de gardă și a abnegației eroice a negustorului și nu vorbea nimic despre propria sa persoană. Cînd Katavasov îl întrebă ce l-a făcut să plece în Serbia, artileristul îi răspunse modest :

— Păi dacă toată lumea pleacă. Trebuie să-i ajutăm și pe sîrbi. Păcat de ei.

— Da, mai ales artileriști de-ai noștri sînt puțini acolo, spuse Katavasov.

— Dar n-am slujit mult la artilerie ; poate că au să mă înroleze la infanterie sau cavalerie.

— Cum să vă dea la infanterie, cînd cel mai mult au nevoie de artileriști ? întrebă Katavasov, socotind după vîrsta artileristului că trebuie să fie mare în grad.

— Am slujit puțin la artilerie, sînt iuncher în retragere, zise acesta și începu să-i explice de ce nu reușise la examen.

La un loc, toate acestea îi făcură lui Katavasov o impresie neplăcută și, cînd voluntarii coborîră la o stație ca să bea, el vru să discute cu cineva ca să-și verifice impresia nefavorabilă. Un pasager bătrîn, îmbrăcat într-o manta militară, trăsese tot timpul cu urechea la discuția lui Katavasov cu voluntarii. După ce rămaseră singuri, Katavasov i se adresă.

— Da, ce diferite sînt situațiile acestor oameni, care pleacă acolo, spuse vag Katavasov, dorind să-și exprime părerea și totodată să afle ce crede bătrînul.

Bătrînul era un ofițer trecut prin două războaie. Știa ce înseamnă să fii militar și, după cum arătau și vorbeau domnii aceia, după voinicia cu care trăgeau la măsea pe drum, îi considera militari de proastă calitate. Pe lîngă asta, locuia într-un oraș reședință de județ și ar fi vrut să povestească cum din orașul lor plecase un singur soldat aflat în permisie nelimitată, un bețiv și un hoț, pe care nu-l mai lua nimeni la lucru. Dar, știind din experiență că, în condițiile actualei stări de spirit a societății, e primejdios să susții o opinie contrară

celel unanim acceptate și, mai ales, să-i vorbești de rău pe voluntari, îl măsură și el din priviri pe Katavasov.

— Asta-i, acolo este nevoie de oameni. Se zice că ofițerii sîrbi nu sînt buni de nimic.

— Ah, da, iar aștia au să fie aprigi nevoie-mare, zise Katavasov rîzînd cu ochii.

Și începură să discute despre ultima știre de pe front, ascunzîndu-și amîndoi nedumerirea în privința faptului că a doua zi se aștepta o bătălie, cînd turcii, conform ultimei telegrame, fuseseră bătuti pretutindeni. Și așa, fără să-și spună părerea, se despărțiră.

Katavasov urcă în vagonul lui și, călcîndu-și fără să vrea pe suflet, îi povesti lui Serghei Ivanovici observațiile sale în legătură cu voluntarii, din care reieșea că aceștia erau niște băieți minunați.

În gara mare a unui oraș, cîntece și urale îi întîmpinară iarăși pe voluntari, iar își făcură apariția bărbați și femei cu cheta și doamnele guberniei le înmînară voluntarilor buchete de flori și îi urmară la bufet; dar totul era mult mai lipsit de fast și mai moderat decît la Moscova.

IV

În timpul opririi într-un oraș reședință de gubernie, Serghei Ivanovici nu se duse la bufet, ci începu să se plimbe încoace și încolo pe peron.

Trecînd prima dată pe lîngă compartimentul lui Vronski, observă că perdeaua era trasă. Dar, cînd trecu a doua oră, o văzu la geam pe bătrîna contesă. Aceasta îl chemă la ea pe Koznîșev.

— Iată, merg și eu, îl conduc pînă la Kursk, spuse ea.

— Da, am auzit, îi răspunse Koznîșev, oprindu-se în dreptul geamului ei și uitîndu-se înăuntru. Ce frumos din partea lui! adăugă el, băgînd de seamă că Vronski nu era în compartiment.

— Într-adevăr, după nenorocirea lui, ce-i mai rămînea de făcut?

— Ce întîmplare îngrozitoare! făcu Serghei Ivanovici.

— Ah, prin ce am trecut! Dar intrați... Ah, prin ce am trecut! repetă contesa, cînd Serghei Ivanovici intră în compartiment și se așează lîngă ea pe canapea. Nici nu vă puteți imagina! Șase săptămîni nu a vorbit cu nimeni și nu mîncă decît atunci cînd îl imploram eu. Și nu-l puteam lăsa singur nici o clipă. Am strîns toate lucrurile cu care s-ar fi putut sinucide; locuiam la parter, dar nu se putea prevedea nimic. Știți doar că se mai împușcase o dată din cauza ei, spuse contesa, și sprîncenele ei se încruntară la această amintire. Da, a sîrșit, așa cum se cuvenea să sîrșească o asemenea femeie. Pînă și moartea pe care și-a ales-o a fost una josnică, ordinară.

— Nu noi sîntem cei în măsură s-o judecăm, zise cu un oftat Serghei Ivanovici, dar înțeleg ce greu v-a fost.

— Ah, să nu mai vorbim despre asta! Locuiam la moșie și el era la mine. I se aduce un bilet. El i-a scris răspunsul și l-a trimis. Habar n-aveam că ea era tot acolo, în gară. Seara, cînd de-abia mă retrăsesem în camera mea, Mary îmi zice că la gară o femeie s-a aruncat sub tren. Parcă m-a lovit ceva! Am înțeles că era ea. Primul lucru pe care l-am rostit a fost să nu i se spună lui. Dar apucaseră să-i spună. Vizitiul lui fusese acolo și văzuse totul. Cînd am dat fuga în camera lui, era de nerecunoscut, ți-era și groază să te uiți la el. N-a spus o vorbă și a pornit într-acolo în fuga cailor. Nu știu ce-a mai fost la gară, dar l-au adus mai mult mort decît viu. Nici nu l-aș fi recunoscut. *Prostration complète**, a zis doctorul. Apoi l-a apucat un fel de turbare. Ah, n-are rost să vorbim! zise contesa, dînd din mînă. Ce zile groaznice! Nu, orice ați spune, a fost o femeie rea. Zău, ce-i cu patimile acelea desperate! A ținut morțiș să demonstreze ceva. Și uite că a demonstrat. S-a prăpădit și ea, a nenorocit și doi oameni minunați, pe soțul ei și pe bietul meu fiu.

— Dar ce face soțul ei? întrebă Serghei Ivanovici.

— A luat fetița la el. În primele zile, Alioșa accepta orice. Și acum se chinuiește amarnic că și-a dat fiica unui om străin. Dar nu-și mai poate lua cuvîntul înapoi. Karenin a venit la înmormîntare. Însă noi ne-am străduit să nu se întâlnească cu Alioșa. Pentru el, pentru soț, a fost totuși mai ușor. Ea îi dezlegase mîinile. Dar bietul meu fiu i s-a dăruit cu totul. A

* Prostrație completă (fr.)

renunțat la tot, la carieră, la mine, iar ei nu i-a fost milă de el și l-a omorât cu bună știință. Nu, orice ați spune, moartea ei e moartea unei femei mîrșave și fără religie. Să mă ierte Dumnezeu, dar eu nu pot să nu-i urăsc memoria, văzînd cum mi se prăpădește fiul.

— Dar cum se simte acum ?

— Dumnezeu ne-a ajutat cu războiul acesta al sîrbilor. Sînt femeie bătrînă, nu pricep nimic din asta, dar Dumnezeu i l-a trimis. Firește, ca mamă, mi-e frică ; și, mai ales, se zice, *ce n'est pas très bien vu à Pétersbourg**. Dar ce să-i faci ! Numai războiul l-a putut pune pe picioare. Iașvin, un prieten al lui, a pierdut totul la cărți și se pregătea să plece în Serbia. A trecut pe la Alioșa și l-a convins să-l însoțească. Acum numai la asta îi e gîndul. V-aș ruga să stați de vorbă cu el, aș vrea să-și mai uite gîndurile. E foarte întristat. Și ca un făcut, au început să-l doară dinții. Se va bucura foarte mult să vă vadă. Vă rog, stați de vorbă cu el, se plimbă pe partea cealaltă.

Serghei Ivanovici spuse că se bucură foarte mult și trecu de partea cealaltă a trenului.

V

În umbra piezișă a unor saci clădiți pe peron, cu pardesiul său lung și cu pălăria trasă pe ochi, cu mîinile în buzunare, Vronski umbla ca o fiară în cușcă, întorcîndu-se brusc după fiecare douăzeci de pași. Cînd se apropie, lui Serghei Ivanovici i se păru că acesta vede, dar se prefăce orb la cele din jur. Lui Serghei Ivanovici asta îi era absolut totuna. Se afla mai presus de orice diferend personal cu Vronski.

În momentul acela, în ochii lui Serghei Ivanovici, Vronski era un militant important pentru o cauză măreață și Koznîșev se simțea obligat să-l îmbărbăteze și să-l aprobe. Se duse spre el.

Vronski se opri, se uită cu atenție, îl recunoscu și, făcînd cîțiva pași în întîmpinarea lui Serghei Ivanovici, îi strînse mîna cît putu de tare.

— Poate că n-ați fi vrut să vă vedeți cu mine, îi spuse Serghei Ivanovici, dar n-aș putea să fiu de folos cu ceva ?

* Lucrul acesta nu-i prea bine văzut la Petersburg (fr.)

— Cu nimeni n-aș fi avut o neplăcere mai mică de a mă vedea decît cu dumneavoastră, îi răspunse Vronski. Vă rog să mă scuzați. Pentru mine nu mai există lucruri plăcute în viață.

— Înțeleg și vreau să vă ofer serviciile mele, zise Serghei Ivanovici, uitîndu-se la chipul vădit îndurerat al lui Vronski. N-aveți nevoie de o scrisoare pentru Ristici, pentru Milan⁷⁶?

— Ah, nu! răspunse Vronski, parcă înțelegînd cu greu despre ce era vorba. Dacă vă e indiferent, haideți să ne plimbăm. În tren e mare zăpușeală. O scrisoare? Nu, mă mulțumesc: ca să mori, nu ai nevoie de recomandății. Doar pentru turci... spuse el, zîmbind numai cu buzele. Ochii continuau să aibă o expresie mohorîtă și suferindă.

— Da, dar, poate, așa v-ar fi mai ușor să stabiliți o relație, care este totuși necesară, cu un om pregătit. De altfel, cum doriți. M-am bucurat foarte mult, auzind de hotărîrea dumneavoastră. Și așa sînt atît de multe atacuri asupra voluntarilor, încît un om ca dumneavoastră îi ridică în ochii opiniei publice.

— Ca om, spuse Vronski, eu sînt bun pentru că viața nu înseamnă nimic pentru mine. Dar că am destulă forță fizică pentru a mă năpusti asupra unui careu, nimicindu-l sau căzînd — asta o știu. Mă bucur că am pentru ce-mi da viața de care nu mai am nevoie și de care mi s-a urît. Cuiva îi va prinde bine. Și strînse nerăbdător din fălci din pricina durerii neconținute, crîncene a măselei, care îl împiedica să vorbească cu expresia pe care și-ar fi dorit-o.

— Veți renaște, v-o prezic, spuse Serghei Ivanovici, simțindu-se emoționat. Eliberarea fraților din robie este un scop demn și de o moarte, și de o viață de om. Să vă dea Dumnezeu succes exterior... și pace lăuntrică! adăugă el și-i întinse mîna.

Vronski strînse tare mîna întinsă a lui Serghei Ivanovici.

— Da, ca unealtă, încă mai pot fi bun de ceva. Însă ca om sînt o ruină, spuse el cu pauze între cuvinte.

Durerea chinuitoare a măselei lui puternice, care-i umplea gura cu salivă, îl stingherea la vorbit. Vronski tăcu, uitîndu-se la roțile unui tender, care înainta încet și lin pe șine.

Și deodată o cu totul altă stare, nu o durere, ci o furnicătură lăuntrică, totală îl făcu să uite pentru o clipă de durerea de măsele. Uitîndu-se la tender și la șine, sub influența

discuției cu un cunoscut, pe care nu-l întâlnise de la nenorocirea ce i se întâmplase, și-o aminti brusc pe *ea*, adică ceea ce mai rămăsese din ea, când, ca un nebun, dăduse buzna în sala corpului de gardă de la gară; pe masa corpului de gardă, întins fără rușine printre oameni străini, era trupul ei înșingurat, încă plin de viața care de-abia o părăsise; capul, rămas întreg, cu cosițele ei grele și cu zulufii cîrlionțați la tîmple, îi era dat pe spate, iar pe fața ei minunată, cu buzele rumene întredeschise, încremenise pe gură o expresie ciudată și jalnică, iar în ochii rămași deschiși împietrise o expresie îngrozitoare, spunîndu-i parcă în cuvinte teribila amenințare că se va căi, pe care i-o aruncase atunci când se certaseră.

Și el încerca să și-o amintească așa cum era atunci când o întâlnise pentru prima dată tot la o gară, misterioasă, minunată, iubitoare, căutînd și dăruind fericirea, și nu crudă și răzbunătoare, cum și-o amintea în ultima clipă. Încerca să-și amintească cele mai frumoase clipe petrecute cu ea, dar acele clipe fuseseră pentru totdeauna otrăvite. Și-o amintea numai triumfătoare, după ce își dusesese la îndeplinire amenințarea despre cîința de care nimeni nu avea nevoie, dar care nu putea fi dată uitării. Încetă să mai simtă durerea măselei și un val de hohote de plîns îi schimonosi fața.

După ce trecu tăcut de două ori pe lîngă saci și reuși să se stăpînească, Vronski i se adresa calm lui Serghei Ivanovici:

— N-ați mai primit nici o telegramă după cea de ieri? Da, au fost bătăuți a treia oară, dar mîine se așteaptă o bătălie hotărîtoare.

Și, după ce mai discutară puțin despre proclamarea lui Milan ca rege și despre consecințele imense pe care le putea avea acest eveniment, cei doi se despărțiră și, după cel de-al doilea semnal, urcară în vagoanele lor.

VI

Neștiind cînd va putea pleca din Moscova, Serghei Ivanovici nu-i telegrafiasse fratelui său ca să trimită o trăsură la gară. Levin lipsea de acasă cînd Katavasov și Serghei Ivanovici, negri de praf ca niște arapi, într-o șaretă luată de la gară, traseră la ora unsprezece și ceva la scara casei de la

Pokrovskoe. Kitty, care stătea pe balcon cu tatăl și sora ei, își recunoscu cumnatul și coborî în fugă ca să-l întâmpine.

— Să-ți fie rușine că nu ne-ai dat de știre, spuse ea, dînd mîna cu Serghei Ivanovici și întinzîndu-i fruntea să i-o sărute.

— Am venit foarte bine și nici pe voi nu v-am deranjat, îi răspunse Serghei Ivanovici. Sînt atît de murdar de praf, încît mă tem să te ating. Am fost atît de ocupat, încît n-am știut cînd am să scap. Dar voi, adăugă el, zîmbind, continuați să vă trăiți fericirea tihnită în afara curenților, adăpostiți în golful vostru. Uite-l și pe prietenul nostru Feodor Vasilici, care s-a hotărît, în sfîrșit, să vină și el.

— Să știți nu-s negru, dacă mă spăl, am să semăn și eu a om, spuse Katavasov, cu obișnuitul lui ton glumeț, întinse mîna și zîmbi, artătîndu-și dinții deosebit de strălucitori din pricina feței negre.

— Kosteia se va bucura foarte mult. S-a dus la fermă. Trebuie să se întoarcă.

— Își vede de gospodărie. Chiar că parcă s-a retras într-un golf, spuse Katavasov. Însă noi, orașenii, nu vedem nimic altceva decît războiul sîrbilor. Dar prietenul nostru ce părere are? Alta decît toată lumea, nu-i așa?

— Ba nu, gîndește și el ca toți, răspunse Kitty, uitîndu-se puțin încurcată la Serghei Ivanovici. Trimit pe cineva după el. E și tata la noi. A sosit de curînd din străinătate.

Și, poruncind să se trimită după Levin și avînd grijă ca musafirii să fie conduși să se spele, unul în birou, celălalt în fosta cameră a lui Dolly, Kitty spuse să li se pregătească micul dejun și, profitînd de dreptul de a se mișca repede, de care fusese lipsită în timpul sarcinii, dădu fuga în balcon.

— Au venit Serghei Ivanovici și Katavasov, profesorul, zise ea.

— Ah, greu pe arșița asta! făcu prințul.

— Nu, tată, e foarte simpatic și Kosteia ține foarte mult la el, îi răspunse Kitty, parcă rugîndu-l ceva, fiindcă observase expresia de ironie de pe chipul tatălui ei.

— N-am spus nimic.

— Tu, draga mea, du-te la ei, i se adresă Kitty surorii sale, și ține-le de urît. L-au văzut pe Stiva la gară, e sănătos. Iar eu dau fuga la Mitea. Ca un făcut, nu l-am alăptat de la ceai. Și acum s-a trezit și nu mă îndoiesc că plînge.

Și Kitty, simțind cum îi dă laptele, se duse cu pași repezi în camera copilului.

Într-adevăr, nu doar ghicise (legătura ei cu copilul încă nu se rupsese), ci știuse cu siguranță, după prea plinul de lapte din sîni, că pruncul era flămînd.

Încă înainte de a ajunge în camera lui, Kitty știa că Mitea plînge. Și într-adevăr, plîngea. Îi auzi glasul și grăbi pasul. Dar cu cît mergea ea mai repede, cu atît mai tare țipa copilul. Glasul nu era răgușit, era sănătos, doar flămînd și nerăbdător.

— De mult plînge, doică, de mult? întrebă în grabă Kitty, așezîndu-se la masă și pregătindu-se pentru alăptat. Dar dă-mi-l odată! Ah, doică, ce adormită ești! Ai să-i legi scufița mai tîrziu!

Micuțul se cutremura de țipetele sale flămînde.

— Păi nu se poate așa, dragă, îi răspunse Agafia Mihailovna, care stătea aproape tot timpul în camera copilului. Trebuie să-l înfășăm cum se cade. Măi-măi, măi-măi! cînta ea deasupra pruncului, fără să se uite la maică-sa.

Doica îi aduse copilul. Agafia Mihailovna veni după el cu fața topită de duioșie.

— Mă cunoaște, mă cunoaște. Jur pe Dumnezeu, Katerina Aleksandrovna, că m-a recunoscut! spuse Agafia Mihailovna, vorbind mai tare decît țipa copilul.

Dar Kitty n-o asculta. Nerăbdarea ei creștea la fel de mult ca și nerăbdarea micuțului.

Din pricina nerăbdării, mult timp nu le ieși nimic. Copilul nu apuca ceea ce trebuia și se supăra.

În sfîrșit, după țipete desperate și sufocante, după supt în gol, lucrurile se aranjă, încît mama și copilul se simțiră ușurați în același timp și se potoliră amîndoi.

— Văd, totuși, că bietul de el e lac de sudoare, spuse Kitty în șoaptă, pipăind copilul. De ce crezi că te cunoaște? adăugă ea, trăgînd cu coada ochiului la ochii micuțului, care, după cum i se părea ei, se uitau șmecherește pe sub scufița care-i alunecase, la obrăjorii lui care se umflau uniform și la mînuța cu palmă roșie, cu care făcea mișcări circulare.

— Nu se poate! Dacă ar cunoaște pe cineva, eu aș fi aceea, răspunse Kitty la afirmația Agafiei Mihailovna și zîmbi.

Zîmbea pentru că, deși spunea că micuțul nu poate recunoaște pe nimeni, inima ei știa că acesta nu numai că o recunoaște pe Agafia Mihailovna, dar și știe și înțelege multe

lucruri pe care nimeni nu le știe și că ea, mama lui, le-a aflat și a început să le înțeagă numai datorită lui. Pentru Agafia Mihailovna, pentru doică, pentru bunicul, pentru tatăl lui, Mitea era o ființă vie, care n-avea nevoie decât de îngrijire fizică; dar pentru mama lui acesta era de mult o ființă morală, cu care avea de-acum o întreagă istorie de relații spirituale.

— O să se trezească și, dacă o da Domnul, ai să vezi cu ochii dumitale. Cum fac așa, dragul de el, se înseninează. Se înseninează, ca o zi fără nori, spuse Agafia Mihailovna.

— Bine, bine, atunci o să vedem, șopti Kitty. Acum du-te, e gata-gata să adoarmă.

VII

Agafia Mihailovna ieși în vârful picioarelor; doica trase storul, alungă muștele de sub pologul de muselină al pătucului și dădu afară un bondar, care se lovea de sticla geamului, după care se așează, făcînd vînt deasupra mamei și copilului cu o crenguță de mesteacăn aproape ofilită.

— Ce zăpușeală! De-ar da Domnul un pic de ploaie! spuse ea.

— Da, da, ș-ș-ș... îi răspunse încet Kitty, legănîndu-se ușor și strîngînd gîngăș mînuța puhavă, cu palma parcă legată de braț cu firul de ață, pe care Mitea și-o agita alene, ba închizînd, ba deschizînd ochii. Mînuța aceea nu-i dădea pace lui Kitty: voia s-o sărute, dar se temea ca nu cumva să-l trezească pe copil. În cele din urmă, mînuța încetă să se mai miște și ochii se închiseră. Doar din cînd în cînd, continuîndu-și suptul, copilul, săltîndu-și genele lungi și răsfrînte, se uita la maică-sa cu ochii umezi, care, în semiîntunericul odăii, păreau negri. Doica încetă să le mai facă vînt cu crenguța și ațipi. De sus se auziră glasul răsunător al prințului și hohotele de rîs ale lui Katavasov.

„Se vede treaba că s-au încins la vorbă fără mine, se gîndi Kitty, și totuși păcat că încă nu a venit Kosteia. Cred că iar s-a dus la prisacă. Deși mă întristează faptul că se duce atît de des acolo, totuși mă bucur. Asta îi alungă gîndurile negre. Acum e mai vesel și mai bun decât în primăvară.

Și era atît de posomorît și se chinuia atît de tare, încît mă temeam pentru el. Și ce caraghios e!“ , șopti Kitty, zîmbind.

Știa ce îl chinuia pe soțul ei. Era necredința lui. Cu toate că, la întrebarea dacă după părerea ei, în viața viitoare, dacă soțul ei nu va crede, va fi pierdut, trebuia să fie de acord că va fi pierdut, necredința lui n-o făcea nefericită; și ea, care recunoștea că pentru un necredincios nu poate exista mîntuirea și iubea cel mai mult pe lume sufletul soțului, se gîndea cu un zîmbet la necredința lui și își spunea că e caraghios.

„La ce bun de un an întreg citește mai știu eu ce filosofii? se gîndi ea. Dacă totul e scris în cărțile acelea, el le poate înțelege. Și dacă în ele sînt neadevăruri, de ce să le mai citească? Chiar el spune că ar vrea să creadă. Atunci de ce nu crede? Fiindcă gîndește mult? Dar gîndește mult din cauza singurătății. Mereu e singur. Nouă nu ne poate spune totul. Cred că de musafirii aceștia se va bucura, mai ales de Katavasov. Îi place să discute cu el“, își spuse Kitty și imediat începu să se gîndească dacă acesta, Katavasov, s-ar simți mai bine să doarmă singur sau în aceeași cameră cu Serghei Ivanovici. Și în momentul acesta își aduse aminte de ceva, care o făcu să se cutremure de tulburare și chiar să-l deranjeze pe Mitea, care o privi cu asprime. „Mi se pare că spălătoreasa încă nu a adus rufăria și nu mai avem lenjerie de pat pentru musafiri. Dacă nu am grijă, Agafia Mihailovna o să-i aștearnă lui Serghei Ivanovici lenjerie folosită.“ Și, numai gîndindu-se la asta, lui Kitty îi năvăli singele în obraji.

„Da, am să am grijă“, hotărî ea și, revenind la gîndurile de mai înainte, își aminti că încă nu lămurise ceva important, sufletesc, și încercă să-și aducă aminte despre ce era vorba. „Da, Kostea e necredincios“, își aminti ea din nou și zîmbi.

„Ba bine că nu! Necredincios! Mai bine să fie întotdeauna așa cum este, decît să fie ca *madame* Stahl sau așa cum voiam eu să fiu în străinătate. El măcar nu se preface.“

Și în fața ochilor îi apărură o latură a bunătății lui, pe care i-o observase de curînd. Cu două săptămîni mai înainte Dolly primise o scrisoare de cîință de la Stepan Arkadici. O ruga să-i salveze onoarea, să-și vîndă moșia, ca să-i plătească datoriile. Dolly era disperată, își ura soțul, îl disprețuia, îi era milă de el, voia să divorțeze, să-l refuze și sfîrșise prin a accepta să vîndă o parte din moșie. După aceea, cu un zîmbet involuntar de înduioșare, Kitty își aminti stînjeneala soțului ei, repetatele lui încercări de a interveni în această situație, care îl preocupa, și cum, în cele din urmă, după ce găsise

singurul mijloc de a o ajuta pe Dolly fără s-o jignească, îi propusese ei, lui Kitty, să-i cedeze surorii ei o parte din moșie, lucru la care ea nu se gândise pînă atunci.

„Ce fel de necredincios mai este și el? Cu inima lui, cu teama lui de a nu necăji pe cineva, fie și pe un copil! Totul pentru alții, nimic pentru el. Serghei Ivanovici chiar crede că obligația lui Kosteia este să-i fie vechil. La fel și sora lui. Acum Dolly și copiii sînt sub tutela lui. Și toți acești țărani, care vin în fiecare zi la el, de parcă ar fi obligat să-i slujească.“

„Da, numai să fii așa cum este tatăl tău, numai așa“, rosti ea, dîndu-l pe Mitea în brațele doicii și atingîndu-i obrăjorul cu buzele.

VIII

Din clipa în care, văzînd cum moare fratele lui iubit, Levin își îndreptase pentru prima oară atenția asupra problemelor vieții și morții, privindu-le prin prisma noilor, cum le numea el, convingeri, care, pe neobservate pentru el, în perioada de la douăzeci la treizeci și patru de ani, luaseră locul credinței din copilărie și adolescență, se îngrozi nu atît de moarte, cît de viața trăită fără să știe cîtuși de puțin de unde, pentru ce și la ce bun există viața asta. Organismul, distrugerea lui, invincibilitatea materiei, legea conservării energiei, dezvoltarea, iată cuvintele care luaseră locul credinței de pînă atunci. Aceste cuvinte și noțiunile legate de ele erau foarte bune pentru scopurile intelectuale; dar nu-i dădeau nimic pentru viață și Levin se simți deodată în situația unui om care și-a dat haina de blană în schimbul unui strai de muselină și, la primul ger, s-a convins, desigur, nu prin raționamente, ci cu toată ființa sa că oricum este gol și trebuie neapărat să piară în chinuri.

Din clipa aceea, fără să-și dea seama de asta și continuînd să-și trăiască viața de mai înainte, Levin nu înceta să simtă această spaimă pentru neștiința sa.

Pe deasupra, simțea vag că ceea ce numea convingeri ale sale, nu erau numai neștiință, ci un mod de gîndire în prezența căruia era imposibil să ajungă la cunoașterea de care avea nevoie.

Mai întâi căsătoria, noile bucurii și obligații, pe care le descoperise, înăbușiseră cu totul aceste gânduri; dar în ultimul timp, după ce-i născuse soția, după ce stătuse la Moscova fără să aibă ce face, lui Levin, tot mai des și tot mai insistent, începuse să-i ațină calea o dilemă care se cerea rezolvată.

Pentru el, dilema era următoarea: „Dacă eu nu recunosc răspunsurile pe care le dă creștinismul la întrebările vieții mele, atunci care răspunsuri le recunosc?” Și, în tot arsenalul său de convingeri, nu numai că nu putea găsi vreun răspuns, dar nici măcar ceva care să semene a răspuns.

Se afla în situația unui om care caută să cumpere ceva de mâncare la prăvăliile de jucării sau de arme.

Fără să vrea, inconștient, în fiecare carte, în fiecare conversație, la fiecare om, el căuta acum legături cu aceste dileme și rezolvarea lor.

Cel mai mult, în această privință, îl mira și îl necăjea faptul că cei mai mulți oameni din cercul lui, după ce-și schimbaseră, ca și el, credințele de mai înainte cu noi convingeri, ca și ale lui, nu vedeau în asta nici o nenorocire și erau cu desăvîrșire mulțumiți și liniștiți. Așa că, pe lângă dilema principală, pe Levin îl mai chinuiau și altele. Sînt sinceri oamenii aceștia? Oare nu se prefac? Sau nu cumva vor fi înțelegînd altfel, mai clar decît el, răspunsurile pe care le dă știința la întrebările ce îi preocupă? Și el studia cu rîvnă și opiniile acestor oameni, și cărțile care exprimau aceste răspunsuri.

Un lucru pe care-l găsisese de cînd întrebările începuseră să-l preocupe, era acela că greșea, presupunînd, așa cum rezulta din amintirea opiniilor care circulau în mediul universitar al tinereții sale, că religia și-a trăit traiul și nu mai există. Toți oamenii buni, care trăiau în prejma lui, credeau. Și bătrînul prinț, și Lvov, pe care-l îndrăgise atît de mult, și Serghei Ivanîci, și toate femeile credeau, iar soția lui credea așa cum credea și el în copilărie, așa cum credea nouăzeci și nouă la sută din poporul rus, tot acel popor, a cărui viață îi insufla cel mai mare respect.

Alt lucru era acela că, citind o mulțime de cărți, se convinsese că oamenii, care împărtășeau aceleași concepții ca și el, nu subînțelegeau nimic altceva și, fără să explice nimic, doar negau întrebările și nu dădeau răspunsuri, fără de care el simțea că nu putea să trăiască, ci încercau să dezlege cu

totul alte probleme, care nu puteau să-l intereseze, cum erau de pildă problemele legate de evoluția organismelor, de explicare pe cale mecanică a sufletului etc.

Pe lângă aceasta, în timpul cît soția lui se aflase în chinurile facerii, lui Levin i se întîmplase un eveniment neobișnuit. El, un necredincios, începuse să se roage și în momentele cînd se ruga – credea. Dar momentele acelea trecuseră și el nu putea să găsească vreun loc în viața lui pentru starea de spirit de atunci.

Nu putea recunoaște că atunci știa adevărul și că acum greșește: pentru că, de îndată ce începea să se gîndească liniștit la asta, din toate se alegeau praful și pulberea; nu putea să recunoască nici că atunci greșea, pentru că prețuia starea de spirit de atunci și, dacă ar fi considerat că fusese un tribut plătit slăbiciunii, ar fi însemnat să pîngărească momentele acelea. Așa că se afla într-un dureros conflict cu sine însuși și își încorda toate forțele sufletești ca să iasă din el.

IX

Aceste gînduri îl frămîntau și îl chinuiau cînd mai slab, cînd mai puternic, dar nu-l părăseau niciodată. Citea și gîndea și, cu cît citea și gîndea mai mult, cu atît mai departe se simțea de scopul urmărit.

În ultima perioadă a șederii la Moscova și la țară, după ce se convinsese că la materialști nu va găsi răspuns, recitise sau citise pentru prima oară și pe Platon, și pe Spinoza, și pe Kant, și pe Schelling, și pe Hegel, și pe Schopenhauer – pe toți filosofi care nu explicau viața din punct de vedere materialist.

Ideile i se păreau fertile atunci cînd sau le citea, sau inventa singur obiecții împotriva altor doctrine, mai ales împotriva celei materialiste; dar de îndată ce citea sau imagina singur rezolvarea problemelor, mereu se repeta același lucru. Urmînd definiția respectivă a cuvintelor vagi, precum *spirit*, *voință*, *libertate*, *substanță*, lăsîndu-se cu bună știință prins în capcana de cuvinte, pe care i-o întindeau filosofi sau și-o întindea singur, parcă începea să înțeleagă ceva. Dar era de ajuns să uite raționamentul artificial și, din viață, să se

întoarce la ceea ce-l satisfăcea cînd gîndea, urmînd firul respectiv – și dintr-odată toată construcția artificială se prăbușea ca un castel din cărți de joc și era limpede că acea construcție fusese făcută din aceleași cuvinte permutate, fără să aibă în viață vreo legătură cu ceva mai important decît rațiunea.

Cîtva timp, citindu-l pe Schopenhauer, pusese *dragostea* în locul *voinței* acestuia și această nouă filosofie timp de două zile, înainte de a se îndepărta de ea, îl consolase ; dar și ea se prăbușise la fel, atunci cînd, mai pe urmă, o privise din viață și ea se dovedise a fi un strai de muselină, care nu ține de cald.

Sergei Ivanovici, fratele lui, îl sfătuisese să citească lucrările teologice ale lui Homiakov⁷⁷. Levin citise volumul al doilea al operelor lui Homiakov și, în ciuda tonului polemic, elegant și spiritual, care la început nu-i plăcuse, fusese uimit de doctrina bisericii. Mai întîi îl uimise ideea că perceperea tainelor dumnezeiești nu îi este dată omului, ci îi este dată mulțimii oamenilor uniți prin iubire – bisericii. Îl bucurase ideea că e mult mai ușor să crezi în biserica existentă, care trăiește acum și întruchiează credințele oamenilor, care-l are în frunte pe Dumnezeu și de aceea este sfîntă și infailibilă, și să primești de la ea credința în Dumnezeu, în creație, în cădere, în rîscumpărare, decît să începi cu un Dumnezeu îndepărtat și misterios, cu facerea etc. Dar apoi, după ce citi o istorie a bisericii scrisă de un catolic și altă istorie a bisericii scrisă de un ortodox și după ce văzu că amîndouă bisericile, infailibile în esența lor, se neagă reciproc, Levin se simți dezamăgit și de doctrina lui Homiakov cu privire la biserică, încît și din această construcție se aleseră praful și pulberea, ca și din construcțiile filosofice.

De-a lungul acelei primăveri, Levin nu se simțise în apele lui și trecuse prin chinuri cumplite.

„Fără să știu cine sînt și de ce sînt aici, nu pot trăi. Și asta nu pot să știu, deci, nu pot trăi“, își spunea Levin.

„În timpul infinit, în materia infinită, în spațiul infinit, apare o bășică-organism, și bășica asta rezistă un timp și se sparge, iar bășica sînt eu.“

Era un neadevăr dureros, dar era unicul, ultimul rezultat la care, după veacuri de muncă în această direcție, ajunsese gîndirea umană.

Era ultima credință pe care se construiau, aproape în toate domeniile, toate căutările gândirii umane. Era convingerea predominantă și, dintre toate celelalte explicații, fără să știe cînd și de ce, Levin și-o însușise fără să vrea tocmai pe asta, ca fiind cea mai clară.

Dar nu era doar un neadevăr, era batjocura cruntă a unei forțe malefice, crunte, dezgustătoare, căreia nu i te puteai supune.

Trebuia să se descotorosească de această forță. Și izbăvirea era în miinile fiecăruia. Trebuia să pună capăt acestei dependențe de rău. Și exista un mijloc – moartea.

Și, familist fericit, om sănătos, Levin fusese de cîteva ori atît de aproape de sinucidere, încît ascunse șnurul, să nu se spînzure cu el, și se temea să umble cu arma, ca nu cumva să se împuște.

Dar Levin nu se împușcase și nu se spînzurase și continua să trăiască.

X

Cînd Levin se gîdea cine este și de ce trăiește, nu găsea răspunsul și ajungea la disperare ; dar cînd înceta să-și pună aceste întrebări, parcă știa și cine este, și de ce trăiește, pentru că acționa și trăia ferm și clar ; în ultimul timp trăia chiar mult mai ferm și mai clar decît mai înainte.

Întorcîndu-se la țară la începutul lui iunie, își reluase ocupațiile obișnuite. Gospodăria, relațiile cu țărani și cu vecinii, treburile fratelui și surorii lui, de care trebuia să se îngrijească, relațiile cu soția, cu rudele, grijile pentru copil, noua pasiune a albinăritului, care pusese stăpînire pe el din primăvara aceea, îi ocupau aproape tot timpul.

Aceste treburi îl preocupau nu pentru că și le justifica prin cine știe ce concepții generale, cum proceda mai înainte ; dimpotrivă, acum, după ce, pe de o parte, fusese dezamăgit de insuccesul fostelor inițiative pentru binele tuturor și, pe de altă parte, era foarte ocupat cu gîndurile sale și cu numeroasele treburi ce-l pîneau din toate părțile, el renunțase cu totul la orice iluzii despre binele tuturor și aceste treburi îl preocupau numai pentru că i se părea că trebuia să le facă și le făcea fiindcă nu putea altfel.

Mai înainte (asta începuse aproape din pruncie și mersese tot în creștere pînă la deplina maturitate), cînd încerca să facă ceva bine pentru toți, pentru omenire, pentru Rusia, pentru gubernie, pentru întregul sat, observa că gîndurile erau plăcute, dar activitatea era întotdeauna stîngace, nu avea întotdeauna convingerea deplină că ceea ce făcea era necesar, iar activitatea însăși, care la început părea atît de mare, se tot împuțina, pînă se reducea la zero; acum însă, cînd, după căsătorie, începuse tot mai mult să se limiteze la a trăi pentru sine, deși nu mai simțea nici o bucurie gîndindu-se la activitatea sa, era sigur că face ceva necesar, vedea că are mai mult spor decît înainte și că activitatea lui lua dimensiuni din ce în ce mai mari.

Acum, parcă împotriva voinței sale, se înfîcea tot mai adînc în pămînt, ca un plug, așa că nu mai putea să iasă fără să răstoarne brazda.

Era fără îndoială necesar ca familia să trăiască așa cum fuseseră deprinși să trăiască părinții și bunicii, adică în aceleași condiții de educație și tot în acestea să-i crească și pe copii. Asta era la fel de necesar ca și mîncarea, atunci cînd ți-e foame; și pentru asta, la fel cum e nevoie să gătești ca să poți mînca, mașinăria gospodăriei de la Pokrovskoe trebuia condusă în așa fel încît să dea profit. La fel de indiscutabil ca faptul că trebuie să-ți plătești o datorie era și acela că trebuia să țină pămîntul strămoșesc într-o asemenea stare, încît, primindu-l drept moștenire, fiul să-i mulțumească tatălui său, așa cum Levin îi mulțumise bunicului său pentru tot ce acesta construisese și sădise. Și pentru asta pămîntul nu trebuia dat în arendă. Levin era obligat să se gospodărească, să țină vite, să îngrașe ogoarele, să planteze păduri.

Nu putea să nu se îngrijească de treburile lui Serghei Ivanovici, ale surorii lui, ale tuturor țăranilor, care veneau după sfaturi și se obișnuiseră cu asta, așa cum nu poți renunța la un copil, pe care îl ții în brațe. Trebuia să se îngrijească de confortul cumnatei și copiilor, pe care îi invitase să stea la el, de confortul soției și al fiului lor și nu putea să nu-și petreacă cu ei măcar o mică parte din zi.

Și toate acestea, la un loc cu vînătoarea și pasiunea albinelor, îi umpleau lui Levin toată viața, care era lipsită de sens atunci cînd gîndea.

Dar pe lângă faptul că Levin ştia bine *ce* are de făcut, el mai ştia şi *cum* trebuie să facă şi care treabă era mai importantă decît altele.

Ştia că lucrătorii trebuie tocmiţi cît mai ieftin; dar nu trebuia să-i înrobească, dîndu-le bani înainte, mai puţini decît făcea lucrul, deşi asta ar fi fost mai avantajos. Cînd era lipsă de nutreţ, putea să le vîndă ţăranilor paie, deşi îi era milă de ei; dar hanul şi crîşma, cu toate că aduceau venit, trebuiau desfiinţate. Pentru tăierea copacilor din pădure ţăranii trebuiau pedepsiţi cît mai aspru, dar pentru vitele prinse la păscut în lanuri nu-i putea amenda şi nu putea să nu înapoieze vitele ţăranilor, cu toate că asta îi necăjea pe paznici şi avea drept urmare faptul că ţăranilor nu le mai era frică.

Pe Piotr, care plătea zece la sută unui cămătar, trebuia să-l împrumute, ca să-l scape de datorie; dar ţăranilor rău-platnici nu le putea ierta sau amîna achitarea dijmei. Nu-l putea ierta pe vechil dacă lăsase o pajişte necosită şi iarba se prăpădise degeaba; dar nici nu putea să cosească cele optzeci de deseatine plantate cu pădure tînără. Nu-l putea ierta pe un lucrător care plecase acasă în toiul muncii pentru că-i murise tatăl, oricît de milă i-ar fi fost de el, ci se cuvenea să-l plătească mai puţin pentru lunile acelea preţioase, cînd el chiulise de la muncă; dar nu putea să nu le plătească simbriile oamenilor bătrîni de la curte, care nu mai erau buni de nimic.

Levin mai ştia şi că, întorcîndu-se acasă, trebuia să se ducă mai întîi la soţie, dacă aceasta era bolnavă; iar ţăranii, care îl aşteptau de trei ore, puteau să mai aştepte; ştia şi că, chiar dacă îi plăcea foarte mult să pună un roi în stup, trebuia să se lipsească de această plăcere şi să se ducă să stea de vorbă cu ţăranii, care îl găsiseră la prisacă.

Nu ştia dacă proceda bine sau rău şi acum nu numai că n-ar fi încercat să convingă pe cineva, ci chiar evita să discute şi să se gîndească la asta.

Raţionamentele îl făceau să aibă îndoieli şi îl împiedicau să vadă ce trebuie şi ce nu trebuie. Însă, atunci cînd nu gîndea, ci trăia, simţea fără încetare în sufletul său prezenţa unui judecător infailibil ce hotăra, din două fapte posibile, care era bună şi care era rea; şi de îndată ce proceda altfel decît ar fi trebuit, imediat simţea acest lucru.

Așa trăia Levin, fără să știe și fără să vadă posibilitatea de a ști cine este el și de ce trăiește pe lume, chinuindu-se cu această neștiință într-un asemenea hal, încît se temea de sinucidere, și totodată croindu-și ferm în viață calea sa deosebită și clară.

XI

În ziua cînd Serghei Ivanovici sosi la Pokrovskoe, Levin se afla într-unul din momentele sale cele mai chinuitoare.

Era timpul muncii celei mai spornice, cînd în tot poporul se manifestă o neobișnuită abnegație pentru lucru, care nu mai apare în nici un fel de condiții ale vieții și care ar fi mult prețuită, dacă oamenii, care arată aceste calități, le-ar prețui ei înșiși și dacă această abnegație nu s-ar repeta în fiecare an și dacă rezultatele acestei încordări nu ar fi atît de simple. Cositul și seceratul secarei și ovăzului, terminarea cositului imașurilor, arătura a doua a ogoarelor, treieratul semințelor și semănăturile de toamnă – toate acestea par simple și obișnuite ; dar ca să apuci să faci totul este nevoie ca toți locuitorii satelor, de la mic la mare, să lucreze fără încetare în aceste trei-patru săptămîni de trei ori mai mult decît de obicei, mîncînd cvas, ceapă și pîine neagră, treierînd și cîrînd snopii noaptea și dormind cel mult două-trei ore pe noapte. Și în fiecare an asta se face în toată Rusia.

Trăind cea mai mare parte a vieții la sat și aflîndu-se în relații strînse cu poporul, Levin simțea întotdeauna în timpul perioadelor de muncă încordată că această însuflețire generală a poporului i se transmite și lui.

De dimineață, mersese la primul semănat al secarei, la ovăzul care era cărat în clăi și, întorcîndu-se acasă la soție și la cumnata lui, își băuse cu ele cafeaua și plecase pe jos la fermă, unde trebuia pusă din nou în funcțiune treierătoarea pentru pregătirea semințelor.

În tot timpul acelei zile, discutînd cu vechilul și cu țărani, stînd de vorbă acasă cu soția, cu Dolly, cu copiii acesteia, cu socrul, Levin se gîndise, pe lîngă grijile gospodăriei, la singurul lucru care îl preocupa, și în toate căutase o legătură cu

întrebarea pe care și-o punea : „Cine sînt eu ? Și unde sînt ? Și de ce mă aflu aici ?“

Stînd în picioare în răcoarea șopronului cu acoperișul refăcut și cu frunzișul încă nescuturat și mirositor al împletiturii de alun, care se sprijinea în grinzile proaspăt cojite, din lemn de plop, ale acoperișului de paie, Levin se uita ba prin ușa deschisă, în care năvălea și juca praful uscat și amar al treierătorii, la iarba ariei, luminată de soarele fierbinte, și la paiele proaspete, de-abia scoase din șură, ba la rîndunelele cu capetele pestrițe și piepturile albe, care zburau ciripind pe sub acoperiș și, filfiind din aripi, se opreau în dîrele de lumină lăsate de uși, ba la oamenii care furnicau prin șopronul întunecos și plin de praf, și avea niște gânduri ciudate.

„La ce bun să fac toate acestea ? se întreba el. De ce eu stau aici, silindu-i să muncească ? Și de ce se foiesc și se străduiesc să-și arate hărnicia de față cu mine ? De ce se zbate bătrîna Matriona, cunoștința mea ? Am doftoricit-o cînd a fost pojar și s-a prăbușit peste ea o grindă, se gîndi el, uitîndu-se la femeia uscățivă, care, trăgînd boabele cu grebla, călca încordat cu picioarele goale, arse de soare pe armanul tare și cu hopuri. Atunci s-a însănătoșit ; dar, nu mîine sau poimîine, ci peste zece ani o să fie îngropată și nimic nu va mai rămîne din ea, ca și din această cochetă cu catrință roșie, care, cu mișcări atît de dibace și gingașe, scutură un spic de pleavă. Și ea va fi îngropată, va fi îngropat curînd și juganul acesta pag, se gîndi el, uitîndu-se la calul cu burta umflată, care răsufila des pe nările umflate, de-abia mutîndu-și picioarele pe roata înclinată care fugea de sub el. Și pe el au să-l îngroape, și pe Feodor, cel care aruncă snopii, cu barba lui cîrlionțată, plină de pleavă și cu cămașa ruptă, de sub care se vede umărul alb. Iar el desface snopii, dă niște comenzi și strigă la femei și, cu o mișcare iute, îndreaptă cureaua de pe roata volantă. Și, ceea ce-i mai important, nu numai pe ei, ci și pe mine au să mă îngroape și n-are să mai rămînă nimic. La ce bun ?“

Se gîndea la aceste lucruri și totodată se uita la ceas ca să facă socoteala cît se treiera într-o oră. Trebuia să știe pentru ca, judecînd după asta, să poată stabili norma pentru o zi.

„Acuși s-a scurs o oră și de-abia au început a treia claie“, se gîndi Levin, se duse spre lucrătorul care arunca snopii și strigînd, ca să acopere zgomotul mașinii, îi spusese să arunce mai rar.

— Pui prea mult, Feodor! Vezi, se îneacă și n-are spor. Pune mai uniform!

Negru tot de praful lipit de fața asudată, Feodor îi strigă ceva ca răspuns, dar făcea în continuare altfel decît voia Levin.

Ducîndu-se la tobă, Levin îl dădu deoparte pe Feodor și se apucă să arunce cu mîinile lui.

După ce munci pînă la prînzul țăranilor, pînă la care nu mai era așa de mult, ieși din șopron împreună cu cel care aruncase snopii și se luă cu el la vorbă, oprindu-se pe arman lîngă o claie galbenă de secară pentru sămînță, secerată și clădită cu grijă.

Feodor era dintr-un sat îndepărtat, unde mai înainte Levin le dădea pămîntul țăranilor care se organizau într-un artel. Acum acesta era dat în arendă unui rîndaș.

Levin vorbi cu Feodor despre pămîntul acela și-l întrebă dacă anul următor nu l-ar lua Platon, un țăran bogat și cumsecade din același sat.

— Prețul e mare, Platon n-ar putea să-și scoată banii, Konstantin Dmitrici, îi răspunse țăranul, scoțîndu-și spicele de sub cămașa udă de sudoare.

— Dar Kirillov cum și-i scoate?

— Mitiuha (așa îi spusese țăranul, cu dispreț, rîndașului), Konstantin Dmitrici, să nu și-i scoată! Te deșeală și își scoate banii. Nu îi e milă de țărani. Dar moș Fokanîci (așa îi zicea bătrînului Platon) s-ar apuca oare să jupoaie pielea de pe om? Mai dă pe datorie, mai lasă din preț. Dar nu ia cămașa de pe tine. Se poartă omenește.

— Dar de ce ar lăsa din preț?

— Păi, ca să zic așa, sînt oameni și oameni; unul trăiește numai pentru el, cum ar fi Mitiuha, își umple burta, pe cînd Fokanîci e om drept. Trăiește pentru suflet. Nu uită de Dumnezeu.

— Cum nu uită de Dumnezeu? Cum trăiește pentru suflet? aproape că strigă Levin.

— Se știe cum, cu dreptate, după voia Domnului. Că un om nu seamănă cu altul. De-ar fi să vă luăm pe dumnea-voastră, care nu asupriți omul...

— Da, da, rămîi cu bine! rosti Levin, sufocîndu-se de emoție și, răsucindu-se pe cîlcîie, își luă bastonul și porni repede spre casă.

Un sentiment nou de bucurie îl cuprinsese pe Levin. Auzind de la țăran că Fokanîci trăiește pentru suflet, cu dreptate, după voia Domnului, niște gânduri neclare, dar pline de înțeles parcă se smulseră dintr-un loc unde fuseseră ferecate și, avîntîndu-se toate spre aceeași țintă, se învîrteau în capul lui, orbindu-l cu lumina lor.

XII

Cu pași mari, Levin mergea pe șosea, urmărindu-și nu atît gîndurile (încă nu le putea lămuri), cît starea aceea sufletească, pe care n-o mai avusese niciodată.

Cuvintele țăranului avuseseră în sufletul lui efectul unei scînteii electrice, care transformase deodată și concentrase roiul de gînduri disperate, neputincioase, ce nu încetaseră niciodată să-l preocupe. Fără să-și dea seama, aceste gînduri îl preocupaseră atunci cînd vorbise despre arendarea pămîntului.

Simțea în sufletul său ceva nou și dibuia cu încîntare acest sentiment nou, fără să știe încă ce este.

„Să nu trăiești pentru nevoile tale, ci pentru Dumnezeu. Pentru care Dumnezeu? Pentru Dumnezeu. Și ce se poate spune mai fără tîlc decît ceea ce mi-a spus el? A spus că nu trebuie să trăiești pentru nevoile tale, adică nu trebuie să trăim pentru ceea ce înțelegem, pentru ceea ce ne atrage, pentru ceea ce ne dorim, ci trebuie să trăim pentru ceva de neînțeles, pentru Dumnezeu, pe care nimeni nu-l poate nici înțelege, nici defini. Și? N-am înțeles aceste cuvinte fără sens ale lui Feodor? Și, înțelegîndu-le, m-am îndoit de justetea lor? Le-am găsit prostesti, neclare, imprecise?

Nu, l-am înțeles și, întocmai cum înțelege el, am înțeles mai deplin și mai limpede decît înțeleg ceva în viață și niciodată în viață nu m-am îndoit și nu mă pot îndoi de asta. Și nu doar eu, ci lumea întreagă, toți înțeleg asta întru totul și numai de asta nu se îndoiesc și au întotdeauna aceeași părere.

Feodor spune că Kirillov, rîndașul, trăiește pentru burtă. Asta e de înțeles și rațional. Noi toți, ca ființe raționale, nu putem trăi decît pentru burtă. Și deodată același Feodor spune că e rău să trăiești pentru burtă, că trebuie să trăiești

pentru dreptate, pentru Dumnezeu și eu îl înțeleg de cum deschide gura ! Și eu, și milioanele de oameni, care au trăit cu veacuri în urmă și trăiesc acum, țărani, săraci cu duhul și înțelepți, care au gândit și au scris despre asta, care au vorbit tot despre asta în limba lor neclară – toți sîntem de acord în această privință : pentru ce trebuie să trăim și ce e bine. Eu am în comun cu toți oamenii numai o singură cunoaștere fermă, neîndoielnică și limpede și această cunoaștere nu poate fi explicată prin rațiune – este în afara ei și nu are nici un fel de cauze și nu poate avea nici un fel de efecte.

Dacă binele are o cauză, atunci nu mai e bine ; dacă are un efect, răsplata, nici atunci nu mai e bine. Prin urmare, binele se află în afara cauzelor și efectelor.

Iar eu îl cunosc și îl cunoaștem cu toții.

Și am căutat miracole, îmi părea rău că nu am văzut o minune, care să mă convingă. Și iată minunea, singura posibilă, mereu existentă, înconjurîndu-mă din toate părțile – și eu n-o băgam de seamă !

Ce minune poate fi mai mare decît asta ?

Oare chiar am găsit dezlegarea pentru toate, oare mi s-au sfîrșit acum suferințele ?“ – se gîndea Levin, mergînd prin praful șoselei, fără să bage de seamă nici arșița, nici oboseala și avînd sentimentul că-și potolește o suferință îndelungată. Sentimentul acesta era atît de îmbucurător, încît i se părea incredibil. Se sufoca de emoție și, nemaifiind în stare să meargă mai departe, se abătu de la șosea, întră în pădure și se așează pe iarba necosită, la umbra unor plop. Își scoase pălăria de pe capul transpirat și se întinse, sprijinindu-se într-un cot pe iarba de pădure, grasă, cu firul lat.

„Da, trebuie să mă dezmeticesc și să mă gîndesc, își spuse el, uitîndu-se insistent la iarba netăvălită din fața lui și urmărind mișcarea unei gîze verzi, care se urca pe un fir de pir, întîrziată la suș de o frunză de piciorul-caprei. Trebuie să iau totul de la început, se gîndi Levin, răsucind frunza de piciorul-caprei, ca să n-o mai stingherească pe gîza și îndoind altă iarbă, pentru ca gîza să se mute pe ea. Ce mă bucură ? Ce am descoperit ?

Mai înainte spuneam că în trupul meu, în trupul acestei ierbi și al acestei gîze (uite că n-a vrut să urce pe firul acela de iarbă, și-a desfăcut aripile și a zburat) are loc, conform legilor fizice, chimice, fiziologice, un schimb de materie. Iar în noi

toți, împreună cu plopii, cu norii, cu petele de ceață, are loc o evoluție. Evoluție din ce? În ce? O evoluție și o luptă fără sfârșit?... Ca și cum ar putea exista vreo direcție și vreo luptă în infinit! Și mă miram că, în pofida marelui efort de gândire pe calea asta, nu mi se revelează totuși sensul vieții, sensul impulsurilor și năzuințelor mele. Iar sensul impulsurilor mele este atât de clar în mine, încît trăiesc permanent în el și m-am mirat și m-am bucurat, atunci cînd țăranul mi l-a spus: să trăiești pentru Dumnezeu, pentru suflet.

N-am descoperit nimic. Doar am aflat ceea ce știu. Am înțeles forța care mi-a dat viață nu numai în trecut, ci și acum îmi dă viață. M-am eliberat de înșelăciune, l-am recunoscut pe stăpîn.“

Și Levin își repetă pe scurt întregul traseu al gândirii sale din ultimii doi ani, al cărui început fusese ideea clară, evidentă a morții, atunci cînd îl văzuse pe iubitul său frate bolnav, fără nici o speranță de însănătoșire.

Atunci înțelesese pentru prima dată că pentru fiecare om și pentru el însuși nu există altceva în viitor decît suferința, moartea și veșnica uitare, el își spusese că așa nu se poate trăi că trebuie sau să-și explice viața în așa fel, încît să nu apară ca o cruntă bătaie de joc a unui diavol, sau să se împuște.

Dar nu făcuse nici una, nici alta, ci continuase să trăiască, să gîndească și să simtă și chiar în răstimpul acesta se însurase și avusese multe bucurii, și fusese fericit, cînd nu se gîndise la rostul vieții sale.

Ce însemna asta? Însemna că trăia bine, dar gîndea rău.

Trăia (fără să-și dea seama de asta) cu adevărurile spirituale pe care le supsese odată cu laptele mamei și gîndea nu numai nerecunoscînd aceste adevăruri, ci ocolindu-le cu obstinație.

„Ce aș fi fost și cum mi-aș fi trăit viața dacă n-aș fi avut aceste credințe, dacă n-aș fi știut că trebuie să trăiesc pentru Dumnezeu, nu pentru nevoile mele? Aș fi prădat, aș fi mințit, aș fi ucis. Nici una dintre bucuriile principale ale vieții mele nu ar fi existat pentru mine.“ Și, făcînd cele mai mari eforturi de imaginație, nu-și putu totuși închipui ființa aceea bestială, care ar fi fost el însuși, dacă nu ar fi știut pentru ce trăiește.

„Am căutat un răspuns la întrebarea mea. Iar răspunsul nu mi-l putea da gîndirea – ea nu e pe potrivă întrebării.

Răspunsul mi l-a dat viața însăși, în faptul că știu ce e bine și ce e rău. Iar cunoașterea asta nu am dobândit-o prin nimic, mi-a fost dată ca și celorlalți oameni, *mi-a fost dată* pentru că n-aș fi putut s-o iau de nicăieri.

De unde am luat asta ? Oare am ajuns cu mintea la ideea că trebuie să-mi iubesc aproapele și să nu-l sugrum ? Asta mi s-a spus în copilărie și am crezut bucuros pentru că mi s-a spus ceea ce aveam în suflet. Și cine a descoperit asta ? Nu rațiunea. Rațiunea a descoperit lupta pentru existență și legea că trebuie să sugrum pe toți cei care mă împiedică să-mi satisfac dorințele. Aceasta e deducția rațiunii. Iar ideea de a-i iubi pe ceilalți n-o putea descoperi rațiunea, pentru că această idee nu este rațională.“

„Da, mândria“, își spuse el, întorcându-se cu fața în jos și se apucă să înnoade niște fire de iarbă, încercând să nu le rupă.

„Și nu-i doar mândria minții, ci și prostia minții. Și mai cu seamă e o escrocherie, da, o escrocherie a minții. O adevărată pungășie a minții“, repetă el.

XIII

Și Levin își aminti o scenă pe care Dolly le-o făcuse de curînd copiilor ei. Rămași singuri, copiii se apucaseră să prăjească niște zmeură la flacăra unei lumînări și să-și toarne de sus lapte în gură unii altora. Surprinzîndu-i asupra faptei, în prezența lui Levin, mama lor începuse să le explice cît de mult muncesc adulții pentru ceea ce strică ei, că munca aceea se face pentru ei și că dacă vor sparge ceștile, nu vor mai avea din ce să-și bea ceaiul și, dacă vor vărsa laptele, nu vor mai avea ce să mănînce și vor muri de foame.

Pe Levin îl uimise neîncrederea calmă și posomorîtă, cu care copiii ascultau aceste vorbe ale mamei lor. Erau necăjiți doar din cauză că fuseseră întrerupți de la un joc atît de interesant și nu credeau o iotă din spusele mamei. Nu puteau să creadă pentru că nu puteau să-și imagineze cît de multe sînt lucrurile de care au nevoie și de aceea nu erau în stare să înțeleagă că strică tocmai ceea ce le asigură viața.

„Toate astea vin de la sine, se gîndeau ei, și n-au nimic interesant și important, pentru că așa a fost și așa va fi

întotdeauna. Și întotdeauna e la fel. La astea n-are rost să ne gîndim, sînt de-a gata; iar noi vrem să născocim ceva numai al nostru, ceva nou. Și uite că am născocit să punem zmeura într-o ceașcă și s-o prăjim la lumînare, iar laptele să ni-l turnăm de sus unul în gura celuilalt. Asta-i vesel și nou și nu-i cu nimic mai rău decît dacă l-am bea din cești.“

„Oare nu tot așa facem și noi, nu așa am făcut și eu, căutînd cu mintea importanța forțelor naturii și sensul vieții omului?“ continuă el să gîndească.

„Și oare nu la fel procedează toate teoriile filosofice, care, pe calea gîndirii, o cale ciudată și improprie omului, îl conduc spre cunoașterea a ceea ce știe de mult și știe atît de bine, încît fără asta nici n-ar putea trăi? Oare, în evoluția teoriei fiecărui filosof, nu se vede că el știe tot atît de sigur, ca și țăranul Feodor, și cu nimic mai clar decît el, sensul vieții și că numai pe calea îndoielnică a rațiunii vrea să se întoarcă la ceea ce știi toți?

Dar ia să-i lăsăm pe copii să procure, să facă singuri vasele, să mulgă laptele etc. S-ar mai ține de năzbitoii? Ar muri de foame. Dar ia să fim și noi lăsați singuri cu pasiunile, cu gîndurile noastre, dar fără ideea unui Dumnezeu unic și creator! Sau fără ideea că există binele, fără explicarea răului moral.

Ia să încercăm să construim ceva fără aceste noțiuni!

Nu facem decît să distrugem, pentru că sîntem sătui spiritali. Precum copiii!

De unde am eu această cunoaștere îmbucurătoare, pe care o are și țăranul, care îmi dă liniștea sufletului? De unde am luat-o?

Eu, crescut cu ideea de Dumnezeu, creștin, umplîndu-mi sufletul cu toate bunurile spirituale, pe care mi le-a dat creștinismul, impregnat cu totul și trăind cu aceste bunuri, eu, precum copiii, nu le înțeleg, le distrug, adică vreau să distrug ceea ce îmi face posibilă viața. Și numai atunci cînd vine un moment important al vieții, precum copiii cînd le e frig și foame, mă duc la El și, chiar mai puțin decît copiii dojeniți de mama lor pentru năzbitoii, simt că nu-mi vor fi trecute la socoteală încercările mele de a nu-mi mai încăpea în piele de bine.

Da, ceea ce știu, nu știu din rațiune, ci mi-a fost dat, mi-a fost revelat și știu cu inima, cu credința în adevărul principal, pe care îl mărturisește Biserica.“

„Biserica? Biserica!“ repetă Levin, se întoarse pe cealaltă parte și, sprijinindu-se în cot, începu să se uite în depărtare, la cireada de vite care cobora spre malul celălalt al râului.

„Dar pot oare să cred tot ce mărturisește biserica? se întrebă el, punându-se la încercare și gîndindu-se la tot ceea ce i-ar fi putut zdruncina liniștea pe care o simțea. Căută dinadins să-și amintească acele doctrine ale bisericii care întotdeauna i se păruseră cele mai ciudate și îl ispitiseră cel mai mult. Creația? Dar prin ce îmi explicam existența? Prin existență? Prin nimic? Diavolul și păcatul? Dar prin ce îmi explic răul? Mîntuitorul?...

Dar nu știu nimic, nimic și nu pot să știu decît ceea ce mi s-a spus, ca și celorlalți.“

Și acum i se părea că între dogmele bisericii nu există nici una care să compromită esențialul – credința în Dumnezeu, în bine, ca singură menire a omului.

Fiecărei dogme a bisericii îi putea fi substituită credința în slujirea adevărului în locul nevoilor. Și fiecare din ele nu numai că nu nesocoteau acest lucru, dar era necesară pentru ca să se săvîrșească minunea cea mai de seamă, care apare mereu pe pămînt și constă din faptul că fiecare, împreună cu milioanele de oameni diferiți, înțelepți și smintiți, copii și bătrîni, împreună cu toți, cu țăranul acela, cu Lvov, cu Kitty, cu cerșetorii și împărații, poate înțelege cu siguranță același lucru și să-și alcătuiască acea viață a sufletului, care este singura de dragul căreia merită să trăim și singura pe care o prețuim.

Întins pe spate, Levin se uita acum la cerul înalt, fără nori. „Oare nu știu că cerul este un spațiu infinit și nu o boltă rotundă? Dar oricît mi-aș miji ochii și mi-aș încorda privirea, nu pot să nu-l văd rotund și limitat și, în pofida științei mele despre spațiul infinit, am cu siguranță dreptate atunci cînd îl văd o boltă neclintită și albastră, am mai multă dreptate decît atunci cînd mă sforțez să văd mai departe de el.“

Levin încetase să mai gîndească și parcă doar trăgea cu urechea la niște glasuri tainice, care își spuneau ceva cu bucurie și îngrijorare.

„Oare asta este credința? se întrebă el, temîndu-se să creadă în fericirea lui. Dumnezeu, îți mulțumesc!“ rosti el, înghițindu-și hohotele de plîns și ștergîndu-și cu amîndouă mîinile lacrimile care-i umpluseră ochii.

XIV

Levin privea înainte și vedea cireada, apoi își zări șareta, la care era înhamat Corbul, și pe vizitiul, care, ajungînd la cireadă, vorbea ceva cu păstorul; apoi, de-acum aproape de el, auzi hurelul roților și furnăitul calului bine hrănit; dar era atît de absorbit de gîndurile sale, încît nu se întrebă de ce venea vizitiul.

Își aminti de asta doar atunci cînd vizitiul, ajungînd aproape de tot, îl strigă.

— Doamna m-a trimis. A sosit fratele dumneavoastră și încă un domn.

Levin urcă în șaretă și luă hăturile.

Parcă de-abia trezit din somn, nu se putea dezmetici. Se uita la calul bine hrănit, înspumat la pulpe și la gît, unde îl rosesese hamul, se uita la Ivan, vizitiul, amintindu-și că își aștepta fratele, că pesemne soția lui e îngrijorată de absența lui îndelungată și încerca să ghicească cine era musafirul sosit odată cu fratele lui. Și fratele, și soția, și oaspetele necunoscut îi apăreau acum altfel decît mai înainte. I se părea că de-acum relațiile lui cu toți oamenii vor fi altele.

„Între mine și fratele meu nu va mai exista înstrăinarea care ne-a ținut departe unul de altul, nu vom mai avea discuții în contradictoriu; cu Kitty n-am să mă mai cert niciodată: cu musafirul, oricine ar fi, voi fi amabil și prietenos; cu oamenii, cu Ivan — totul va fi altfel.“

Strunind în hăturile întinse calul bun, care furnăia de nerăbdare și se cerea la trap, Levin se uită la Ivan, care stătea lîngă el și nu știa ce să facă cu mîinile rămase fără ocupație și își netezea întruna cămașa. Căuta un pretext să intre în vorbă cu el. Vru să-i spună lui Ivan că a strîns prea tare cureaua sădelcii, dar asta ar fi semănat a reproș și el își dorea o discuție prietenească. Însă altceva nu-i trecea prin minte.

— Luați la dreapta, altfel dați în ciotul acela, spuse vizitiul, trăgînd de hățuri.

— Te rog, nu pune mîna și nu mă învăța ce să fac! îi răspunse Levin, înciudat că vizitiul se amestecă în treaba lui. La fel ca întotdeauna cînd cineva îl bătea la cap, simți că se enervează și își dădu seama cu tristețe cît de mult greșise

presupunînd că starea sufletească ar putea să-l schimbe imediat în raporturile sale cu realitatea.

Cînd mai avea vreun sfert de verstă pînă acasă, Levin îi văzu pe Grișa și pe Tania, care veneau în fugă spre el.

— Nene Kosteia! Și mama vine, și bunicul, și Serghei Ivanici și încă cineva, spuseră ei, cățărîndu-se în șaretă.

— Cine?

— Un nene grozav de fioros! Uite-așa face cu mîinile, spuse Tania, urcînd în trăsură și maimuțărîndu-l pe Katavasov.

— Da cum e, bătrîn sau tînăr? întrebă rîzînd Levin, căruia maimuțăreala Taniei îi amintea de cineva.

„Ah, numai de n-ar fi un ins dezagreabil!“ se gîndi Levin.

De-abia la o cotitură a drumului, după ce-i văzu pe cei ce veneau spre el, Levin îl recunoscuse pe Katavasov, care, avînd pe cap o pălărie de pai, mergea și dădea din mîini exact cum îl imitase Tania.

Lui Katavasov îi plăcea foarte mult să vorbească despre filosofie, avînd despre aceasta o idee vagă, ca orice naturalist, care nu s-a ocupat niciodată de filosofie; și în ultima perioadă petrecută la Moscova Levin polemizase mult cu el.

Și primul lucru pe care și-l aminti Levin era una dintre disputele în legătură cu care Katavasov se crezuse pesemne învingător.

„Nu, pentru nimic în lume n-o să mai polemizez și n-o să-mi mai expun ideile cu superficialitate“, se gîndi el.

Coborînd din șaretă și salutîndu-se cu fratele său și cu Katavasov, Levin întrebă de soție.

— L-a dus pe Mitea la Kolok (aceasta era o pădurice de lîngă casă). A vrut să-l culce acolo, fiindcă în casă e înăbușeală, spuse Dolly.

Levin își sfătuia mereu soția să nu ducă băiatul în pădure, gîndindu-se că e primejdios, și de aceea această veste nu-i făcu plăcere.

— Umblă cu el din loc în loc, spuse prințul zîmbind. Am sfătuit-o să încerce să-l ducă în ghețarie.

— A vrut să vină la prisacă. Credea că ești acolo. Noi la prisacă mergem, spuse Dolly.

— Ei, ce mai faci? întrebă Serghei Ivanovici, rămînînd în urma celorlalți și alăturîndu-se fratelui său.

— Nimic deosebit. Ca întotdeauna, mă ocup de gospodărie, îi răspunse Levin. Stai mult la noi? Te-am așteptat de mult.

— Stau vreo două săptămîni. Am mult de lucru la Moscova.

La aceste cuvinte, ochii celor doi frați se întîlniră și Levin, în pofida vechii lui dorințe, care acum era deosebit de puternică, de a fi în relații prietenești și mai cu seamă simple cu fratele lui, simți că se jenează să-l privească. Își aplecă privirile în pămînt și nu știa ce să spună.

Trecînd în revistă subiectele de discuție care i-ar fi plăcut lui Serghei Ivanovici și l-ar fi făcut să renunțe la războiul din Serbia și la chestiunea slavă, la care făceau aluziile amintitele ocupații de la Moscova, Levin aduse vorba despre cartea lui Serghei Ivanovici.

— Ia spune-mi, au fost recenzii la cartea ta? întrebă el.

Serghei Ivanovici zîmbi, simțind caracterul premeditat al întrebării.

— Nimeni nu se ocupă cu asta și eu mai puțin decît alții, îi răspunse el. O să vezi, Daria Aleksandrovna, că are să toarne o ploită, adăugă el, arătînd cu umbrela la norii mici și albi, care se arătară deasupra vîrfurilor plopilor.

Și cuvintele acestea au fost de-ajuns ca relația dintre frați, nu ostilă, ci doar rece, pe care Levin voia s-o evite, să-și facă loc iarăși între ei.

Levin se duse la Katavasov.

— Ce bine ai făcut că ai venit, îi spuse el.

— De mult am tot vrut să vin. Acum o să mai stăm de vorbă, o să mai vedem. L-ai citit pe Spencer?

— Nu, încă nu l-am terminat, răspunse Levin. De altfel, acum nu mai am nevoie de el.

— Cum așa? Asta-i ceva interesant. De ce?

— Adică, m-am convins definitiv că rezolvarea problemelor care mă preocupă n-am s-o găsesc la el și la confrății lui. Acum...

Dar expresia calmă și veselă de pe chipul lui Katavasov îl uimi deodată și începu să-i pară atît de rău de dispoziția lui sufletească, pe care pesemne și-o strica cu această discuție, încît, amintindu-și propria intenție, se opri.

— De altminteri, o să vorbim mai pe urmă, adăugă el. Dacă vrei să mergeți la prisacă, s-o luăm pe cărarea asta, li se adresa el tuturor.

Mergînd pe poteca îngustă, ajunseră la o poieniță necosită, acoperită dintr-o parte de un covor multicolor de sor-cu-frate,

printre care creșteau tufe înalte și dese de steregoaie verde-întunecată la culoare. Levin își așează musafirii în umbra deasă și răcoroasă a plopilor tineri, pe o bancă și pe niște buturugi special pregătite pentru vizitatorii prisăcii, care se temeau de albine, iar el se duse la stupină ca să le aducă celor mici și celor mari pîine, castraveți și miere proaspătă.

Încercînd să nu facă multe mișcări bruște și ascultînd albinele care treceau tot mai des în zbor pe lîngă el, străbătu cărarea spre căsuță. Chiar lîngă tindă, o albină bîzii, încurcîndu-se în barba lui, dar el o slobozi cu băgare de seamă. Intrînd în tinda umbroasă, își luă masca atîrnată într-un cui pe perete și, punîndu-și-o pe față, își vîri mîinile în buzunare, ieși în stupăria împrejmuită cu un gard, în care, în rînduri drepte, legate de pari cu sfori din curmei, în mijlocul pajiștii cosite, stăteau toate vechile știubeie, pe care le știa foarte bine, fiecare cu istoria lui, iar de-a lungul gardului de nuiiele împleteite se înșiruiau stupii noi, roiți în anul acela. În dreptul urdinișului stupilor îți luau ochii albinele și trîntorii, care se roteau și se înghesuiau, jucîndu-se în același loc, și printre ei, într-o singură direcție, spre teii înfloriți din pădure, și înapoi, spre stupi, zburau albinele lucrătoare cu nectar sau după nectar.

În urechi îi stăruiau felurite zvonuri: ba bîziiia o albină lucrătoare, care avea treaba ei și zbura repede, ba zbîrnîitul unui trîntor leneș, ba freamătul alarmat al albinelor de pază, care își apărau averea de dușman și se pregăteau să-l înțepe. În celălalt capăt al curții, bătrînul prisăcar geluia o ramă și nu-l vedea pe Levin, care nu-l strigă și se opri în mijlocul prisăcii.

Era bucuros că are ocazia să stea un pic singur, ca să se dezmeticească după ciocnirea cu realitatea, care și apucase să-i strice buna dispoziție.

Își aduse aminte că avusese timp să se supere pe Ivan, să se arate rece față de fratele lui și să discute superficial cu Katavasov.

„Oare n-a fost decît o stare de-o clipă, care va trece, fără să lase vreo urmă?” se întrebă el.

Dar în aceeași clipă, revenind la dispoziția sa sufletească, simți că în el s-a petrecut ceva nou și important. Realitatea numai pentru moment îi acoperise liniștea sufletească, pe care o găsisese; dar aceasta era întreaagă în ființa lui.

Precum albinele, care se roteau acum împrejurul lui, care îl amenințau și-l făceau să se gîndească la altceva, lipsindu-l de posibilitatea de a avea deplină liniște fizică, silindu-l să strîngă capul între umeri și să le evite, la fel și grijile, care-l năpădiseră de îndată ce urcase în trăsură, îl lipseau de libertatea sufletească; dar asta ținuse doar atîta timp cît se aflase în mijlocul lor. Așa cum, în ciuda albinelor, forța fizică era întreagă în el, tot așa, întreagă, era și forța sufletească pe care și-o redescoperise de curînd.

XV

— Kosteia, știi cu cine a venit în tren Serghei Ivanovici? îl întreabă Dolly, împărțindu-le copiilor castraveți și miere. Cu Vronski! Pleacă în Serbia.

— Și nu pleacă singur, duce un escadron pe cheltuiala lui! exclamă Katavasov.

— Asta i se potrivește, spuse Levin. Dar încă mai pleacă voluntari? adăugă el, uitîndu-se la Serghei Ivanovici.

Fără să-i răspundă, Serghei Ivanovici scotea grijuliu cu cuțitul o albină încă vie, care se încheiasă în mierea scursă dintr-un fagure alb pus pieziș în ceașcă.

— Ba bine că nu! Dacă ați fi văzut ce-a fost ieri la gară! spuse Katavasov mușcînd cu zgomot dintr-un castravete.

— Asta cum s-o mai înțeleg? Pentru numele lui Hristos, Serghei Ivanovici, explicați-mi unde se duc toți acești voluntari, cu cine luptă? întreabă bătrînul prinț, continuînd pe-șemne discuția începută în absența lui Levin.

— Cu turcii, îi răspunse Serghei Ivanovici cu un zîmbet calm, după ce eliberă albina înnegrită de miere, care își mișca neputincioasă piciorușele, luînd-o de pe cuțit și punînd-o pe o frunză tare de plop.

— Dar cine le-a declarat război turcilor? Ivan Ivanovici Ragozov și contesa Lidia Ivanovna cu *madame* Stahl?

— Nimeni nu a declarat război, însă oamenii înțeleg suferința semenilor și vor să-i ajute, spuse Serghei Ivanovici.

— Dar prințul nu se referă la ajutor, interveni Levin, luînd apărarea socrului său, ci la război. Prințul spune că

persoanele particulare nu pot lua parte la război fără aprobarea guvernului.

— Kosteia, uite o albină! Zău că au să ne înțepte! strigă Dolly, apărîndu-se cu mîinile de o viespe.

— Nu-i albină, e viespe, spuse Levin.

— Bine, bine, care-i teoria dumitale? îl întrebă Katavasov pe Levin, zîmbind și provocîndu-l în mod evident la o dispută. De ce persoanele particulare nu au dreptul?

— Iată care-i teoria mea: războiul, pe de o parte, este ceva atît de animalic, de crud, de înfiorător, încît nici un om, ca să nu zic creștin, nu poate lua pe răspunderea sa începutul unui război, ci o poate lua doar un guvern, care are această menire și este condus inevitabil spre război. Pe de altă parte, și conform științei, și conform bunului-simț, în treburile de stat și mai ales în cele privitoare la război, cetățenii abdică de la voința lor.

Avînd obiecțiuni gata pregătite, Serghei Ivanovici și Katavasov începură să vorbească în același timp.

— Problema este, amice, că pot exista cazuri, cînd guvernul nu îndeplinește voința cetățenilor și atunci societatea își proclamă voință, zise Katavasov.

Însă în mod evident Serghei Ivanovici nu aproba această obiecție. Auzind cuvintele lui Katavasov, se încruntă și spuse altceva:

— Degeaba pui astfel problema. Aici nu-i vorba de o declarație de război, ci pur și simplu de exprimarea unui sentiment omenesc, creștin. Sînt uciși frații noștri de același sînge și de aceeași credință. Bine să zicem că nici măcar nu-i vorba de frați de aceeași credință, ci pur și simplu de copii, de femei, de bătrîni; sentimentul se revoltă și rușii dau fuga ca să ajute la încetarea acestor grozăvii. Închipuie-ți că mergi pe stradă și vezi cum niște bețivi bat o femeie sau un copil; cred că n-ai sta să întrebi dacă omului aceuia i s-a declarat război și te-ai repezi la el ca să-l aperi pe cel bătut.

— Dar nu l-aș ucide, spuse Levin.

— Nu, l-ai ucide.

— Nu știu. Dacă aș vedea așa ceva, m-aș lăsa în voia unui sentiment direct; dar nu pot spune dinainte. Și un asemenea sentiment direct față de asuprirea slavilor nu există și nu poate să existe.

— Poate că pentru tine nu există. Dar pentru alții există, spuse Serghei Ivanovici, încruntîndu-se fără să vrea. În popor sînt vii legendele despre ortodocșii care suferă sub jugul „păgînilor agareni“. Poporul a auzit despre suferințele fraților săi și a început să vorbească.

— Se poate, răspunse evaziv Levin, dar asta eu n-o văd ; și eu sînt din popor și nu am acest sentiment.

— Și eu tot așa, spuse prințul. Eram în străinătate, citeam ziarele și, recunosc, pînă la grozăviile din Bulgaria nu înțelegeam de ce rușii i-au îndrăgit atît de mult pe frații lor slavi, iar eu nu simțeam nici o umbră de dragoste pentru ei. Eram foarte întristat, mă gîndeam că sînt un monstru sau că așa acționează Karlsbadul asupra mea. Dar, după ce am sosit în țară, m-am liniștit, văd că nu numai eu, ci și alți oameni nu se interesează decît de Rusia și nu de frații noștri slavi. La fel și Konstantin.

— Părerile personale nu înseamnă nimic în privința asta, spuse Serghei Ivanovici, părerile personale n-au nimic a face, cînd întreaga Rusie, adică poporul, și-a exprimat voința.

— Scuzați-mă. Asta n-o văd. Poporul habar n-are, interveni prințul.

— Nu, tată... cum vine asta ? Dar duminică la biserică ? întrebă Dolly, care trăgea cu urechea la discuție. Dă-mi, te rog, un ștergar, îi spuse ea bătrînului, care se uita zîmbind la copii. Nu se poate ca toți...

— Și ce a fost, mă rog, duminică la biserică ? îi replică prințul. Preotului i s-a poruncit să citească. A citit. Ei n-au înțeles nimic, au oftat, ca la fiecare predică. Apoi li s-a spus că se strîng bani pentru o treabă bisericească de mîntuire a sufletului, iar ei au scos cîte o copeică și au dat-o. Nici singuri nu știu pentru ce au dat-o.

— Poporul nu poate să nu știe ; poporul are întotdeauna conștiința destinelor sale și, în momente cum sînt cele de acum, aceasta i se limpezește, spuse Serghei Ivanovici, uitîndu-se la bătrînul prisăcar.

Bătrînul frumos, cu barba neagră vîrstată cu fire albe, cu părul des și argintiu, stătea nemișcat în picioare cu ceașca de miere în mînă, de la înălțimea sa uitîndu-se blînd și liniștit la domni, pesemne neînțelegînd nimic și nedorind să înțeleagă.

— Asta așa-i, spuse el la cuvintele lui Serghei Ivanovici, clătînînd grav din cap.

— Păi întrebați-l pe el. Nu înțelege și nu crede nimic, spuse Levin. Mihailici, ai auzit de război? i se adresează el prisăcarului. Ce vi s-a citit la biserică? Tu ce crezi? Trebuie să luptăm pentru creștini?

— Ce să credem noi? Aleksandr Nikolaevici, împăratul a gândit pentru noi, se gîndește și acum la toate treburile. Știe el mai bine... Să mai aduc niște pîine? Băiatului să-i mai dau? i se adresează el Dariei Aleksandrovna. arătînd spre Grișa, care termina o coajă de pîine.

— Eu n-am nevoie să întreb, spuse Serghei Ivanovici. Am văzut și vedem sute de oameni care renunță la tot pentru a sluji o cauză dreaptă, care vin din toate colțurile Rusiei și își exprimă direct și clar gîndirea și țelul. Ei aduc pitacii lor sau se duc ei înșiși la război și spun de-a dreptul de ce o fac. Dar ce înseamnă asta?

— După părerea mea, zise Levin, care începuse să se înfierbînte, asta înseamnă că în sînul unui popor de optzeci de milioane se vor găsi întotdeauna nu sute, ca acum, ci zeci de mii de oameni care și-au pierdut situația socială, oameni nesăbuiți, care-s întotdeauna gata să intre în banda lui Pugaciov, să se ducă la Hiva⁷⁸, în Serbia...

— Îți spun că nu-i vorba de sute și nu de oameni nesăbuiți, ci de cei mai buni reprezentanți ai poporului! spuse Serghei Ivanovici, atît de iritat, încît parcă și-ar fi apărât aici ultima rămășiță de avere. Dar donațiile? Prin ele poporul își exprimă voința în mod fățiș.

— Cuvîntul „popor“ e atît de vag, îi răspunse Levin. Secretarii de la administrațiile de plasă, învățătorii și un țăran dintr-o mie poate că știu despre ce-i vorba. Restul de optzeci de milioane, ca Mihailici, nu numai că nu-și exprimă voința, dar n-au nici cea mai mică idee în legătură cu ce ar trebui să-și exprime voința. Ce drept avem să spunem că asta-i voința poporului?

XVI

Fiind expert în dialectică, Serghei Ivanovici mută imediat discuția în alt domeniu, fără să-l contrazică.

— Da, dacă vrei să afli spiritul poporului pe cale aritmetică, e foarte greu, desigur, să ajungi la un rezultat. Votul nu a fost introdus la noi și nu poate fi introdus, pentru că nu exprimă voința poporului; dar pentru asta există alte căi. Asta se simte în aer, se simte cu inima. Nu mai vorbesc despre acele curențe subacvatice, care s-au pus în mișcare în marea stătută a poporului și care sînt limpezi pentru orice om care nu are păreri preconcepute; uită-te la ceea ce înseamnă societate în sensul strict al cuvîntului. Cele mai diferite partide din lumea intelectualității, atît de ostile una alteia mai înainte, toate s-au contopit într-una singură. Orice dezbinare s-a sfîrșit, toate organele obștești spun același lucru, toate au simțit forța care le-a luat înainte și le duce într-o singură direcție.

— Da, ziarele sînt cele care spun același lucru, zise prințul. Asta așa-i. Orăcăie în cor, ca broaștele înaintea furtunii. Din cauza lor nu poți auzi nimic.

— Broaște, nebroaște, eu nu editez ziare și nu vreau să le iau apărarea; însă vorbesc de unitatea de vederi din lumea intelectuală, zise Serghei Ivanovici, adresîndu-se fratelui său.

Levin vru să răspundă, dar bătrînul prinț îi luă vorba din gură.

— Mda, despre această unitate de vederi s-ar putea spune și altceva, zise el. Am un ginerică, pe Stepan Arkadici, îl cunoașteți. Acum capătă un post în comitetul unei comisii și încă ceva, nu-mi mai aduc aminte. Numai că n-are ce căuta acolo. Dolly, stai cuminte, nu-i nici un secret! Și leafa-i de opt mii. Ia încercați să-l întrebați dacă slujba lui e utilă și el o să vă demonstreze că-i cea mai utilă. Și e un ins sincer, dar nu poate să nu creadă în utilitatea celor opt mii.

— Da, m-a rugat să-i spun Dariei Aleksandrovna că a primit postul, spuse nemulțumit Serghei Ivanovici, gîndindu-se că vorbele prințului erau nelalocul lor.

— Așa-i și cu unitatea de vederi a ziarelor. Mi-a explicat cineva că, de cum izbucnește un război, au venituri de două ori mai mari. Cum să nu considere că destinele poporului și ale slavilor... și toate astea?

— Nu-mi plac multe ziare, dar nu-i drept ceea ce spuneți, zise Serghei Ivanovici.

— Eu le-aș pune o singură condiție, continuă prințul. Alphonse Karr⁷⁹ a scris foarte bine înaintea războiului cu

Prusia. „Considerați că războiul e necesar? Minunat. Din cei care susțin războiul să fie formată o legiune specială, de avangardă și să pornească la asalt, la atac înaintea celorlalți!”

— Grozavi ar fi redactorii, spuse Katavasov și rîse tare, imaginîndu-și-i pe redactorii cunoscuți înrolați în această legiune de elită.

— Nu se poate, ar da bir cu fugiții, spuse Dolly. N-ar face decît să încurce.

— Dacă fug, să-i mitralieze din spate sau să-i mîne din urmă cazacii cu biciurile, urmă prințul.

— E o glumă, ba încă una fără haz. Scuzați-mă, prințe, zise Serghei Ivanovici.

— Nu găsesc că-i o glumă, cred că-i... dădu Levin să spună ceva, dar Serghei Ivanovici îl întrerupse.

— Fiecare membru al societății este chemat să-și facă treaba, cea care i se potrivește, zise el. Și oamenii gîndirii își fac treaba, exprimînd opinia publică. Iar unitatea de vederi și expresia completă a opiniei publice este meritul presei și în același timp un fenomen îmbucurător. Cu douăzeci de ani în urmă am fi tăcut, însă acum se aude glasul poporului rus, care este gata să se ridice ca un singur om și e gata să se jertfească pentru frații săi asupriți; este un pas uriaș și o garanție a forței.

— Dar nu-i vorba numai să se jertfească, ci să-i și ucidă pe turci, interveni Levin cu sfială. Poporul jertfește și e întotdeauna gata să jertfească pentru sufletul său, nu pentru ucidere, adăugă el, legînd fără să vrea discuția cu ideile care îl preocupau.

— Cum pentru suflet? Știi dumneata, pentru un naturalist, aceasta e o expresie dificilă. Ce-i sufletul? întrebă Katavasov, zîmbind.

— Ah, știi dumneata!

— Zău că n-am nici cea mai mică idee! spuse Katavasov, rîzînd zgomotos.

— „N-am adus pacea, ci sabia“, spune Hristos, obiectă, la rîndul său, Serghei Ivanovici citînd cu simplitate, ca pe lucrul cel mai ușor de înțeles, exact pasajul din *Evangelhie* care întotdeauna îl încurca cel mai mult pe Levin.

— Asta-i așa, repetă din nou bătrînul, care stătea în picioare lîngă ei, răspunzînd unei priviri aruncate întîmplător spre el.

— Nu, domnule, ești zdrobit, zdrobit de tot! strigă vesel Katavasov.

Levin roși de ciudă, dar nu pentru că ar fi fost zdrobit, ci pentru că nu se abținuse și intrase în dispută.

„Nu, nu mă pot contrazice cu ei, se gândi el. Ei au o platoșă impenetrabilă, iar eu sînt gol.“

Vedea că-i era imposibil să-i convingă pe fratele lui și pe Katavasov, dar vedea că și posibilitatea de a se declara de acord cu ei era și mai mică. Ceea ce susțineau ei era acea mîndrie a minții, care aproape că-l dusesese la pieire. Nu putea fi de acord cu faptul că vreo cîteva zeci de oameni, printre care se număra și fratele lui, aveau dreptul, în temeiul povestirilor cîtorva sute de voluntari palavragii, sosiți în cele două capitale, să spună că ei, împreună cu ziarele, exprimă voința și gîndirea poporului, ba încă o gîndire care se exprimă în răzbunare și ucidere. Nu putea fi de acord cu asta, pentru că nu vedea expresia acestor gînduri în popor, în mediul în care trăia, și nu găsea aceste gînduri în el însuși (și el nu se putea considera altceva decît unul dintre oamenii care alcătuiesc poporul rus) și mai ales pentru că atît el, cît și poporul nu știa, nu putea ști în ce constă binele tuturor, dar știa ferm că realizarea acestui bine al tuturor este posibilă numai prin urmarea strictă a legii binelui, care îi este revelată fiecărui om, și de aceea nu putea dori războiul și nu putea să-l propovăduiască pentru oricare din scopurile obștești. Împreună cu Mihailîci și poporul, care îi exprima gîndirea, spunea în legenda despre chemarea varegilor⁸⁰: „Fiți-ne cneji și stăpîniți-ne. Vă promitem cu bucurie supunerea deplină. Toată munca, toată înjosirea, toate jertfele le luăm asupra noastră; dar noi nu judecăm și nu hotărîm“. Iar acum poporul, după cum spunea Serghei Ivanovici, renunțase la acest drept, cum-părat cu un preț atît de mare.

Mai voia să spună că, dacă opinia publică este un judecător infailibil, atunci de ce revoluția, comuna nu sînt tot atît de legitime, ca mișcarea în folosul slavilor? Un singur lucru se putea vedea clar și anume că în momentul acela disputa îl irita pe Serghei Ivanovici și că ar fi făcut rău continuînd să-l contrazică; și Levin tăcu și le atrase musafirilor atenția că norii se îngrămădiseră și că era mai bine să se ducă acasă, ca să nu-i prindă ploaia.

XVII

Prințul și Serghei Ivanovici urcară în șaretă și plecară; ceilalți, grăbind pasul, porniră spre casă.

Dar norul, făcându-se când alb, când negru, venea spre ei atât de repede, încât trebuiau să iuțească pasul și mai mult ca să ajungă acasă înainte de începutul ploii. Înaintea lui trecură niște nori mai mici, negri și joși, precum fumul amestecat cu funingine, alunecând pe cer cu o repeziciune neobișnuită. Până acasă mai aveau vreo două sute de pași când se stîrni vîntul și în fiecare clipă se puteau aștepta să înceapă să toarne.

Cu țipete speriate și bucuroase, copiii alergară înainte. Daria Aleksandrovna, luptînd din greu cu fustele care îi încurcau picioarele, nu mai mergea, ci fugea, nescăpîndu-i pe copii din ochi. Bărbații, ținîndu-și pălăriile cu mîna, călcau cu pași mari. Ajunseră chiar lîngă scară când o picătură mare se lovi și se sparse de marginea unui jgheab de tablă. Sporovăind veseli, mai întîi copiii, apoi cei mari dădură fuga la adăpostul acoperișului.

— Dar Katerina Aleksandrovna? o întrebă Levin pe Agafia Mihailovna, care-i întâmpină în vestibul cu pelerine și pleduri.

— Credeam că-i cu dumneavoastră, răspunse ea.

— Dar Mitea?

— Trebuie să fie la Kolok, iar doica-i și ea acolo.

Levin înșfăcă pledurile și porni în fugă spre Kolok.

În acest scurt interval de timp, norul înaintase atât de mult, încât ajunsese cu mijlocul în dreptul soarelui și se făcuse întuneric ca la vreme de eclipsă. Cu încăpăținare, ca și cum ar fi avut un anume scop, vîntul îl oprea pe Levin și, rupînd frunzele și florile din tei și dezgolind urît și ciudat crengile albe ale mestecenilor, apleca totul într-o parte: salcîmii, florile, brusturii, ierburile și vîrfurile copacilor. Niște fete, care lucraseră în livadă, fugiră țipînd sub streășina casei slugilor. Perdeaua albă a ploii torențiale cuprinsese de-acum toată pădurea îndepărtată și o jumătate a ogorului din apropiere și se muta repede spre Kolok. Umezeala ploii dezlănțuite în stropi mici se simțea în văzduh.

Aplecîndu-și capul înainte și luptînd cu vîntul, care-i smulgea șalurile din mîna, Levin se apropie de Kolok și văzu ceva

alb sub un stejar, cînd deodată totul se aprinse, pămîntul întreg luă foc de parcă deasupra capului plesnise bolta cerească. Deschizînd ochii orbiți, prin perdeaua groasă a ploii, care-l despărțea acum de Kolok, Levin zări mai întîi cu groază cît de ciudat își schimbase poziția vîrfului verde al stejarului din mijlocul pădurii, pe care îl știa. „Oare l-a trăsnit?” de-abia apucă Levin să se întrebe, cînd, iuțindu-și tot mai mult mișcarea, vîrfurile stejarului se ascunse îndărătul celorlalți copaci și se auzi trosnetul unui copac mare, prăbușit peste copacii din jur.

Lumina fulgerului, bubuitul tunetului și fiorul de gheață care-i trecu prin trup se contopiră pentru Levin într-o singură simțire a spaimii.

— Dumnezeuule! Dumnezeuule, să nu se fi prăbușit peste ei! rosti el.

Și cu toate că își dădu de îndată seama cît de absurdă era ruga lui ca ei să nu fi fost uciși de stejarul, care se prăbușise de-acum, o repetă, știind că nu poate face nimic mai bun decît această rugăciune fără noimă.

Ajungînd în fugă la locul unde ei stăteau de obicei, nu-i găsi.

Erau la marginea cealaltă a pădurii, sub un tei bătrîn, și îl strigau. Două siluete în rochii închise la culoare (de fapt, rochiile erau albe), stăteau aplecate peste ceva. Erau Kitty și doica. Nu mai ploua și începuse să se însenineze cînd Levin ajunsese în fugă la ele. Doica avea poalele uscate, dar rochia de pe Kitty era udă leaorcă și i se lipise de corp. Deși nu mai ploua, încă mai stăteau în aceeași poziție în care se opriseră atunci cînd izbucnise furtuna. Erau amîndouă aplecate deasupra căruciorului cu umbreluță verde.

— Sînteți vii? Nevătămate? Slavă Domnului! rosti el, plescîind prin băltoace cu ghetete strîmbe și pline de apă și apropiindu-se în fugă.

Fața rumenă și udă a lui Kitty era îndreptată spre el și zîmbea de sub pălăria care-și schimbase forma.

— Cum de nu ți-e rușine? Nu înțeleg cum poți fi atît de neatentă! Își luă el soția la rost cu necaz.

— Zău că n-am nici o vină. Cînd tocmai voiam să plecăm, Mitea a început să facă tărăboi. A trebuit să-l schimbăm. De-abia am apucat... începu Kitty să se dezvinovățească.

Mitea era teafăr, uscat și dormea dus.

— Ei, slavă Domnului! Nu mai știu ce spun!

Adunară scutecele ude; doica luă copilul în brațe și porni cu el înainte. Levin păsea pe lângă soție, strângându-i mâna pe furiș, ca să nu-l vadă doica, simțindu-se vinovat pentru furia lui.

XVIII

În decursul întregii zile, în cadrul celor mai diferite conversații, la care luase parte numai cu partea exterioară a minții sale, Levin, în ciuda faptului că era dezamăgit de schimbarea care trebuia să se petreacă în el, ascultă fără încetare și cu bucurie plinătatea inimii sale.

După ploaie, se făcuse noroi și nu se puteau duce la plimbare; de altfel, norii de furtună nu dispăreau de la orizont și treceau când ici, când colo, tunînd și înnegrindu-se, pe marginile cerului. Toată societatea își petrecu restul zilei în casă.

Dispute nu se mai înfiripau ci, dimpotrivă, după masa de prînz, toți se aflau într-o bună dispoziție sufletească.

La început, Katavasov le făcu să ridă pe doamne cu glumele lui originale, care plăceau întotdeauna când de-abia l-ai cunoscut, dar apoi, îndemnat de Serghei Ivanovici, relatează observațiile sale foarte interesante despre deosebirile de caracter și chiar de fizionomie dintre muștele de casă, femele și masculi, și chiar despre viața lor. Serghei Ivanovici era și el vesel și, la ceai, îndemnat de fratele său, își expuse concepția despre viitorul chestiunii orientale și o făcu atît de simplu și de bine, încît toți îl ascultară cu mare plăcere.

Numai Kitty nu putu să-l asculte – fusese chemată să-i facă baie lui Mitea.

La cîteva minute după plecarea lui Kitty, Levin a fost chemat la ea, în camera copilului.

Lăsîndu-și ceaiul și regretînd că pleacă în toiul unei discuții interesante dar totodată întrebîndu-se cu neliniște de ce fusese chemat, deoarece așa ceva se întîmpla numai în cazuri importante, Levin se duse în camera copilului.

Cu toate că îl interesa foarte mult planul lui Serghei Ivanovici, pe care nu-l ascultase pînă la capăt, despre felul în

care lumea slavă, eliberată, împreună cu Rusia, trebuia să înceapă o nouă epocă în istorie, cu desăvîrșire nouă pentru această lume, cu toate că nu-i dădeau pace curiozitatea și îngrijorarea privitoare la motivele pentru care fusese chemat, de îndată ce se văzu singur, ieșind din salon, Levin își aminti în aceeași clipă gândurile din timpul dimineții. Și toate aceste considerații despre importanța elementului slav în istoria universală i se părură atît de neînsemnate în comparație cu ceea ce se petrecea în sufletul lui, încît uită fulgerător totul și se strămută în dispoziția sufletească în care se aflase de dimineață.

Nu-și mai amintea acum, cum i se întîmpla altădată, întregul traseu al gândirii (n-avea nevoie de asta). Se mută imediat în sentimentul care îl călăuzea, care era legat de aceste gânduri și găsi în sufletul său acest sentiment încă și mai puternic și mai bine definit decît mai înainte. Acum nu mai avea ceea ce simțea în cazul cînd își inventa motive de calmare, cînd trebuia să refacă întregul raționament pentru a găsi sentimentul. Acum, dimpotrivă, sentimentul de bucurie și calm era mai viu decît înainte, iar gîndirea nu putea ține pasul cu trăirea.

Străbătea terasa și se uita la două stele ce se vedeau pe cerul întunecat, cînd își aminti deodată: „Da, uitîndu-mă la cer, m-am gîndit că bolta, pe care o văd, nu este un neadevăr și atunci n-am gîndit ceva pînă la capăt, mi-am ascuns ceva, își zise el. Dar orice ar fi acolo, nu poate încăpea nici o obiecție. N-ai decît să gîndești și totul se lămurește!”

Intrînd de-acum în camera copilului, își aminti ce era acel ceva pe care și-l ascunsese. Era faptul că, dacă principala demonstrație a divinității este revelarea a ceea ce este bine, atunci de ce această revelație se limitează doar la biserica creștină? Ce relație cu această revelație au credințele budiștilor, mahomedanilor, care și ei mărturisesc și fac binele?

I se părea că are un răspuns la această întrebare; dar nu apucă să și-l exprime, pentru că ajunsese în camera copilului.

Kitty, cu mînele suflecate, stătea lîngă cădiță, aplecată deasupra copilului care se bălăcea acolo și, auzind pașii soțului ei, se întoarse cu fața spre el, chemîndu-l cu un zîmbet. Cu o mînă îl ținea de ceafă pe copilul durduliu, care plutea pe spate și dădea din picioare, iar cu cealaltă, încordîndu-și uniform mușchii, storcea buretele pe el.

— Uite, uite! spuse ea, cînd soțul se apropie. Agafia Mihailovna are dreptate. Ne recunoaște.

Era vorba despre faptul că, începînd cu ziua aceea, nu mai era loc de îndoială că Mitea îi recunoștea pe toți membrii familiei.

De îndată ce Levin se apropie de cădiță, Kitty îi propuse o experiență, care reuși foarte bine. Bucătăreasa, chemată într-adins pentru asta, o înlocui pe Kitty și se aplecă spre copil. El se încruntă și dădu negativ din cap. Kitty se aplecă spre el, iar Mitea începu să zîmbească, se împinse cu mîinile în burete și începu să-și miște buzele, scoțînd un sunet atît de mulțumit și de ciudat, încît nu numai Kitty și doica, ci și Levin se simți copleșit de o încîntare neașteptată.

Pe o singură mîină, doica a scos copilul din cădiță, a turnat apă pe el, l-a înfășurat într-un cearșaf, l-a șters și, după un țipăt ascuțit, i l-a dat mamei.

— Mă bucur că începi să-l iubești, îi spuse Kitty soțului, după ce, cu copilul la piept, se așeză liniștită la locul ei obișnuit. Mă bucur foarte mult. Căci asta începuse să mă necăjească. Mi-ai spus că nu simți nimic pentru el.

— Nu! Ți-am spus că eu nu simt nimic? N-am spus decît că sînt dezamăgit.

— Cum, te-ai simțit dezamăgit de el?

— Nu că de el aș fi fost dezamăgit, ci de sentimentul meu; mă așteptam la mai mult. Mă așteptam că, precum o surpriză, se va înfripa în mine un sentiment nou, plăcut. Și deodată, în loc de asta, dezgust, milă...

Kitty îl asculta cu atenție pe deasupra copilului, punîndu-și pe degete inelele pe care și le scosese ca să-l spele pe Mitea.

— Și mai cu seamă aveam mai multă spaimă și milă decît plăcere. Astăzi, după frica prin care am trecut în timpul furtunii, mi-am dat seama cît de mult îl iubesc.

Un zîmbet lumină chipul lui Kitty.

— Te-ai speriat foarte tare? întrebă ea. Și eu, dar mi-e mai multă frică acum, cînd totul a trecut. Am să mă duc să văd stejarul. Iar tu te porți atît de frumos cu Katavasov, atunci cînd vrei... Bine, du-te la ei. Aici, după ce-i fac baie, e întotdeauna cald și sînt aburi...

XIX

De îndată ce ieși singur din camera copilului, Levin își aminti iarăși gândul în care era ceva neclar.

În loc să se ducă în salon, de unde se auzeau voci, se opri pe terasă și, sprijinindu-se cu coatele de balustradă, începu să se uite la cer.

Se lăsase de-acum întunericul și, la mieznoapte, unde se uita el, nu mai erau nori. Norii se adunaseră în partea opusă. De acolo se zărea câte un fulger și se auzeau tunete îndepărtate. Levin trase cu urechea la picăturile care cădeau uniform de pe frunzele teilor din livadă și se uita la triumghiul de stele, pe care îl știa, și la mijlocul Căii Laptelui, cu încrengăturile ei, care traversa triumghiul. La fiecare aprindere a fulgerului, nu numai Calea Laptelui, dar și stelele strălucitoare dispăreau, dar, de îndată ce fulgerul se stinge, apăreau în aceleași locuri, de parcă ar fi fost aruncate de o mână dibace.

„Ei, ce mă pune de fapt pe gânduri?“ se întrebă Levin, simțind dinainte că dezlegarea îndoielilor lui, cu toate că încă nu o știe, este gata în sufletul lui.

„Da, singura manifestare evidentă, neîndoielnică a divinității sînt legile binelui, care-i sînt descoperite lumii prin revelație și pe care eu le simt în mine și în recunoașterea cărora nu că mă unesc, ci sînt de voie, de nevoie, unit cu ceilalți oameni într-o comuniune a credincioșilor, care se numește biserică. Bine, dar evreii, confucianiștii, budiștii – ei ce sînt? Își puse el aceeași întrebare, care i se părea primejdioasă.

— Oare aceste sute de milioane de oameni sînt lipsite de bunul suprem, fără de care viața nu are sens? Levin căzu pe gânduri, dar imediat se corectă. Dar ce întreb? Își spuse el. Întreb despre relația față de divinitate a tuturor credințelor, atît de diferite, pe care le are întreaga omenire. Întreb despre manifestarea generală a lui Dumnezeu pentru lumea întreagă cu toate aceste pete nebuloase. Ce fac? Mie personal, inimii mele, îmi este neîndoielnic descoperită o cunoaștere de nepătruns cu mintea și eu mă încapățînez să exprim cu mintea și cu cuvintele această cunoaștere.

Parcă nu știu că stelele nu se mișcă? se întrebă el, uitîndu-se la o planetă strălucitoare, care își schimbase locul,

apropiindu-se de ramura cea mai înaltă a unui mestecăn. Dar, uitîndu-mă la mișcarea stelelor, nu-mi pot imagina rotația pămîntului și am dreptate atunci cînd spun că stelele se mișcă.

Și oare astronomii ar fi putut înțelege și calcula ceva dacă ar fi ținut cont de toate mișcările complicate și variate ale pămîntului? Toate deducțiile lor uluitoare despre distanțe, despre greutatea, mișcările și perturbațiile corpurilor cerești nu se întemeiază decît pe vădita mișcare a astrilor în jurul pămîntului nemișcat, pe această mișcare care este acum dinaintea mea și care a fost la fel pentru milioane de oameni de-a lungul veacurilor și a fost și va fi întotdeauna aceeași și poate fi întotdeauna verificată. Și la fel cum deducțiile astronomilor ar fi sterile și incerte dacă nu s-ar baza pe observarea cerului vizibil în relație cu un meridian și cu un orizont, și deducțiile mele ar fi sterile și incerte, dacă nu s-ar baza pe acea înțelegere a binelui, care pentru toți și întotdeauna a fost și va fi aceeași și pe care mi-a descoperit-o creștinismul, care poate fi verificată întotdeauna în sufletul meu. Cît privește problema celorlalte credințe și a relațiilor lor cu divinitatea, nu am nici dreptul, nici posibilitatea s-o dezleg.“

— Ah, n-ai plecat? spuse deodată vocea lui Kitty, care se ducea pe același drum în salon. Ești necăjit de ceva? întrebă ea, uitîndu-se cu atenție, în lumina stelelor, la chipul lui.

Însă nu i-ar fi văzut bine chipul, dacă nu i l-ar fi luminat un fulger, care răbufni din nou, ascunzînd stelele. La lumina fulgerului, ea îi văzu toată fața și, dîndu-și seama că Levin era liniștit și bucuros, îi zîmbi.

„Kitty înțelege, se gîndi el, știe la ce mă gîndesc. Să-i spun sau să nu-i spun? Da, am să-i spun.“ Dar în momentul cînd voia să-i spună, ea începu să vorbească.

— Uite ce-i, Kosteia! Fii bun, spuse ea, du-te în camera din colț și vezi cum a fost pregătită pentru Serghei Ivanovici. Eu mă jenez. Uită-te dacă au pus lavoarul cel nou.

— Bine, mă duc neapărat, îi răspunse Levin, ridicîndu-se și sărutînd-o.

„Nu, nu trebuie să-i spun, își zise el, după ce Kitty trecu înaintea lui. E o taină, de care numai eu am nevoie, o taină importantă și inexprimabilă în cuvinte.

Acest nou sentiment nu m-a schimbat, nu m-a făcut fericit, nu m-a iluminat deodată, cum am visat, la fel ca și

sentimentul pentru băiatul meu. N-a existat nici o surpriză. Dar credința, sau poate nu credința, nu mai știu ce este, dar acest sentiment tot așa, nebăgat în seamă, a pătruns prin suferințe și s-a înrădăcinat adânc în suflet.

La fel mă voi supăra pe vizitiul Ivan, la fel mă voi contrazice, îmi voi exprima gândurile aiurea, la fel va fi un zid între sfânta sfintelor sufletului meu și ceilalți oameni, fie chiar și soția mea, la fel o voi învinovăți pentru spaima mea și mă voi căi de asta, la fel nu voi înțelege cu mintea de ce mă rog și mă voi ruga – dar viața mea acum, toată viața mea, indiferent de ceea ce mi se poate întâmpla, fiecare clipă a ei – nu numai că nu este absurdă, cum a fost mai înainte, dar are sensul neîndoielnic al binelui, pe care eu am puterea să-l pun în ea!“

Sfârșit

NOTE

1. *A Mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti* – Romani, 12, 19.
2. Riurik (830-879) – primul cneaz rus, normand de origine.
3. Bentham, Jeremy (1748-1832) – filosof și jurist englez.
4. Mill, John Stuart (1806-1873) – filosof, economist și sociolog englez.
5. Beust, Friedrich Ferdinand, conte de (1809-1886) – cancelarul Austro-Ungariei, adversarul politic al lui Bismarck, foarte des pomenit de presa rusă a anilor '70 din secolul XIX.
6. Prismă – în original : *zerțalo*, prismă cu trei laturi, avînd în partea de sus stema Rusiei și, pe fețele laterale, trei ucazuri ale lui Petru I ; se afla pe fiecare masă de lucru din cancelariile rusești.
7. *Kammerjunker* – rang de clasa a V-a la curtea imperială, conform Tabelului rangurilor legiferat de Petru I.
8. Zemstvă – administrație locală în Rusia, aleasă din rîndurile nobilimii.
9. Pud – unitate de măsură egală cu 16,38 kg.
10. Deseatină – unitate de suprafață în Rusia, de 1,092 ha.
11. Keiss, Wurst, Knaust, Pripasov – nume inventate de Tolstoi, parodiind moda apelului la autorități inexistente.
12. „Văd și eu că-i calul aprig...” – versuri de Pușkin (citate inexact).
13. „Eu, cu dezgust citindu-mi întregul meu trecut...” – versuri din poezia *Amintire* de Pușkin.
14. *Himmlisch ist's...* – cuplet din opera *Liliacul* de Johann Strauss.
15. „Sublime creaturi stricate n-am văzut...” – parafrază a unui vers din piesa lui Pușkin *Banchet în vreme de ciumă*.
16. *Bésigue* – joc de cărți.
17. *Poddiovka* – palton strîns în talie, cu crețuri mărunte.
18. Tyndall, John (1820-1893) – fizician englez de origine irlandeză.
19. Duc de Lille, *Poésie des enfers* – autor inexistent și titlul parodic ; este posibilă o aluzie la poetul francez Leconte de Lisle (1818-1894).
20. Rébecca – personaj din romanul *Ivanhoe* de Walter Scott (1771-1832).
21. Nilsson, Christina (1843-1921) – cîntăreață suedeză, care a avut concerte în Rusia în perioada 1872-1875.
22. Kaulbach, Wilhelm (1805-1874) – pictor german, director al Academiei de Arte din München.
23. Trimitere la albumul *Les enfants terribles*, alcătuit de desenatorul francez Paul Gavarni (1804-1866): copiii naivi divulgă secretele adulților.
24. Trimiterea la Frații Grimm este greșită ; povestea despre omul care și-a pierdut umbra (*Extraordinara poveste a lui Peter Schlemihl*) îi aparține scriitorului romantic german de origine franceză Adelbert von Chamisso (1781-1838).

25. „Nimeni nu-i mulțumit de averea sa...” – citat inexact din *Maximele* scriitorului și moralistului francez François de La Rochefoucauld (1613-1680).
26. Aluzie la salonul parizian al marchizei Catherine Rambouillet, descris sarcastic de Molière.
27. „Să numere firele de nisip...” – începutul baladei *Dumnezeu* a poetului Gavrila Derjavin (1743-1816).
28. „Era un rege în Thulé” – balada lui Grätchen din *Faust* de Goethe.
29. *Frumoasa Elena* – operetă de Jacques Offenbach (1819-1880); aici, Menelaus apare ca personaj comic, în postura de soț înșelat.
30. Inscriptiile eugubine – tăblițe în dialectul umbric, descoperite în 1444 în orașul Gubbio, care în Evul Mediu se numea Eugubium.
31. Aleksei ți-a făcut o săritură falsă – traducere *ad litteram* a expresiei franțuzești „faire faux bond”, a face o promisiune falsă, a-și încălca cuvîntul dat.
32. Și-au aruncat bonetele dincolo de moară – traducere *ad litteram* a zicalei franceze: „Jeter son bonnet par-dessus les moulins”, utilizată în legătură cu femeile care sfidează opinia publică.
33. *Kul* – unitate de măsură a cerealelor, egală cu 9 puduri de secară sau 6 puduri de ovăz.
34. Tropăitoarea rusească – treierătoare pusă în mișcare de cai, care se rotesc în cerc.
35. Rasă tască – joc de cuvinte ce trimite la cuvîntul „toscan” și la verbul rusesc *taskat*, a trage, a tîrî.
36. Schulze-Delitzsch, Hermann (1808-1883) – jurist, economist și sociolog german; a elaborat un program de înființare de cooperative agricole și de case de împrumut și economii.
37. Lassalle, Ferdinand (1825-1863) – om politic german, întemeietorul „Uniunii Generale a Muncitorilor Germani”; cooperativelor independente ale lui Schulze-Delitzsch le opunea asociațiile de producție susținute de stat.
38. Milhausen – Oraș din Alsacia, în care fabricantul Dolfus a înființat „Societatea de Asistență pentru Îmbunătățirea Vieții Muncitorilor”, care construia case plătite de muncitori în rate.
39. Kaufman, Jones, Dubois, Miceli – nume inventate de Tolstoi.
40. „O, moralistule, nu fi așa sever...” – parafrază a unui vers din poezia *Din Hafez* de Afanasi Fet (1820-1892).
41. „Gata, gata, tăcere!” – cuvintele lui Poprișcin, din *Însemnările unui nebun* de Gogol.
42. *Frum* – ghid al căilor ferate și al transportului naval în Rusia și Europa.
43. Katavasov citează cuvintele lui Ceatki, personajul central al comediei *Prea multă minte strică* de A.S. Griboedov.
44. Este vorba de Podkoliosin, personajul principal din comedia *Căsătoria* de N.V. Gogol.
45. În Biserica Rusă liturghia se ține în slavona bisericească, limbă relativ greu de înțeles pentru ruși.

46. Ivanov, Aleksandr Andreevici (1806-1858) – pictor, autorul celebrului tablou *Hristos arătându-se poporului*, care a pus bazele tentativelor de a-l reprezenta pe Iisus ca personaj istoric; Strauss, David-Friedrich (1808-1874) – celebru teolog german, autorul cărții *Viața lui Iisus* (1835), în care susține că partea istorică a Evangheliilor nu este decît o colecție de mituri; Renan, Ernest (1823-1892) – om de știință francez, autor, printre altele, al cărților *Istoria originii creștinismului* și *Viața lui Iisus*.
47. Corday D'Armont, Charlotte de (1768-1793) – regalistă franceză; l-a asasinat pe Marat.
48. *Capuian* – un neologism personal al lui Tolstoi, derivat de la orașul italian Capua (Campania). În *Istoria Romei*, Tit Livius scrie că în staționarea de iarnă din timpul celui de-al II-lea război punic oastea lui Hannibal, la Capua, a fost moleșită trupește și spiritual, fapt ce a dus la învingerea ei de către inamic. În publicistica din anii '70 ai secolului XIX, Capua era denumit Parisul din timpul lui Napoleon al III-lea. În jurnalul lui Tolstoi, Capua sînt denumite perioadele de lenevie.
49. Traducerea *ad litteram* a expresiei franțuzești: „*Dans le doute, abtiens-toi*“, care îi plăcea foarte mult lui Tolstoi.
50. Komissarov, Osip Ivanovici (1838-1892) – țăran din gubernia Kostroma. În ziua de 4 aprilie 1866, s-a aflat întîmplător lîngă gardul Grădinii de Vară din Petersburg, cînd a avut loc atentatul nereușit asupra împăratului Alexandru al II-lea. Eșecul atentatului a fost explicat prin faptul că Osip Komissarov l-a derutat pe Dmitri Karakozov (1842-1866, spînzurat), în momentul în care acesta a tras cu pistolul în țăr. Komissarov a fost făcut nobil, a devenit „von Komissarov“, cîtva timp a fost invitatul de onoare al saloanelor, cluburilor, comitetelor științifice. Căzînd treptat în patima beției, a fost dat uitării.
51. Ristici-Kugițki, Ristici Iovan (1831-1899) – om politic sîrb, partizan al emancipării țării sale de sub dominația otomană și influența austriacă; ministru de externe (din 1868), lider al partidului național, simpatizant al Rusiei.
52. Al treilea ordin, ca importanță, în Rusia țaristă. Poartă numele marelui cneaz Aleksandr (1220-1263), cel care, în 1240, i-a învins pe suedezi într-o mare bătălie desfășurată pe rîul Neva (de unde supranumele de „Nevski“).
53. Patti, Carlotta (1835-1889) – cîntăreață de operă, care a făcut turnee în Rusia în perioada 1872-1875. Este sora mai mare a mult mai cunoscutei Adelina Patti (1843-1919).
54. Automedon – calul de luptă al lui Ahile din *Iliada* lui Homer. În vorbirea curentă, cu acest cuvînt era desemnat, în glumă, vizitiul.
55. *Botvinia* – supă rece rusească, preparată din cvas, legume și pește.
56. Gauthier – proprietarul uneia dintre cele mai vechi și mai prestigioase librării din Moscova.
57. *Stallmeister* (germ., *ad lit.*: „șeful grajdului“) – rang de clasa a treia la curtea imperială a Rusiei.

58. Aluzie la mișcarea de eliberare națională a muntenegrenilor din 1876, despre care presa rusă scria consecvent.
59. Ironie a lui Tolstoi privitoare la mania anilor '70 de a sărbători felurite jubilee.
60. În anul 1875, presa rusă comenta pe larg problema autonomiei universităților.
61. *Journal de St.-Petersbourg* – ziar semioficial, editat, începînd cu anul 1842, în limba franceză.
62. Buslaev, Feodor Ivanovici (1818-1897) – filolog și istoric, autor al unor lucrări fundamentale de gramatică rusă.
63. *Regele Lear în stepă* – parodie la „muzica programatică“, față de care Tolstoi avea o părere critică; în tratatul *Ce este arta?* romanțierul susține că necesitatea de a adapta muzica la poezie și invers elimină orice posibilitate de creație.
64. Lucca, Paulina (1841-1908) – cîntăreață italiană de operă, care a făcut cîteva turnee și în Rusia.
65. Krîlov, Ivan Aleksandrovici (1768-1844) – celebru fabulist rus.
66. La cluburile englezești, sala infernală era cea a jocurilor de noroc.
67. Denumirea parodică a comisiei este alcătuită din denumirile a două instituții diferite, care într-adevăr existau pe vremea lui Tolstoi: „Societatea Creditului Mutual Funciar“ și „Societatea Căilor Ferate Sud-Vestice“.
68. Pasajul biblic în discuție este: „Ce folos, frații mei, dacă zice cineva că are credință, iar fapte nu are. Oare credința poate să-l mîntuiască?“ (Iacov 2, 14).
69. „Prietenul“ este probabil Granville Waldiger Redstock (1831-1913), predicator evanghelist englez, în spiritul căruia sînt scrise broșurile *Safe and Happy* și *Under the Wing*. Redstock a predicat în Petersburg în anul 1874, despre activitatea acestuia Tolstoi interesîndu-se în corespondența sa. La aceeași persoană s-a referit și Dostoievski în *Jurnal de scriitor*.
70. Eterodocși – în 1875 s-a sărbătorit alipirea ortodocșilor uniți din guberniile Sedleț și Holm la Biserica Ortodoxă Rusă. După cum s-a dovedit mai tîrziu, aducerea ucrainenilor uniți din fostele provincii poloneze în sînul Bisericii Ortodoxe a fost pur formală, serviciul religios continuînd să fie ținut de preoții catolici, ceea ce a provocat numeroase procese legate de „desprinderea de ortodoxie“, unele ajungînd chiar să fie dezbătute în Senat.
71. Prietenii americani – în 1866, după atentatul lui Karakozov asupra țarului, la Petersburg a sosit o misiune diplomatică americană, iar lui Alexandru al II-lea i-a fost înmînată o adresă a Congresului din Washington, în care se exprima „simpatia și respectul întregii națiuni americane“. „Prietenii americani“ au fost întîmpinați cu zgomotoase recepții, banchete și serate.
72. Foametea din Samarkand – în 1873, în această gubernie a izbucnit foametea, ca urmare a recoltelor proaste din anii precedenți. La 15 august 1873, în ziarul *Monitorul de Moscova*, Tolstoi a publicat celebra *Scrisoare despre foamete*, propunînd organizarea de

- subscripții publice, care au avut ca rezultat colectarea a peste două milioane de ruble și a 26 de mii de puduri de grîne.
73. Expoziția – este vorba, probabil, de expoziția vernisată la Petersburg în martie 1873, cuprinzînd circa o sută de lucrări de pictură și sculptură ce urmau a fi expediate la Expoziția Mondială de la Viena.
 74. Chestiunea slavă era una dintre problemele politice de actualitate în epocă. În 1874 a început o răscoală în Bosnia și Herțegovina, în 1876 s-au răscolat muntenegrenii, în același an Serbia i-a declarat Turciei război. Bulgaria era și ea gata să se răzvrătească. În 1877, Rusia a intrat în război cu Turcia. Tolstoi nu agrea planurile de „campanie asupra Constantinopolului“, fiind, aici, în opoziție clară cu Dostoievski, care scria pe larg despre o asemenea eventualitate în *Jurnal de scriitor*. Interesant este că și Eminescu, la 1876, în articolul *Rusia („Cu toate armările...“)*, definește foarte exact starea de spirit din Rusia: „Caracteristic este că, pentru înția dată de cînd există autocrația rusească, tonul ziarelor și a populațiunei a devenit cutezător față cu capul statului chiar. Un conservativ, adresîndu-se către partida revoluționară din Rusia, care nu încurajează îndestul războiul contra Turciei, se exprimă în acest mod neauzit: «Nu combateți cea mai populară din mișcările cîte s-au întîmplat vrodată în Rusia. Ziceți din contra împreună cu noi: Dacă țarul va refuza de a se pune în fruntea poporului și de-a împăca conștiința publică, dacă nu va voi să meargă cu noi spre liberarea fraților noștri, ei bine, atunci: Jos țarul!. Atunci el nu mai este al nostru, glasul singelui n-au vorbit în el, față cu entuziasmul nostru el a rămas rece». Și să se ia bine aminte că acestea le scrie un *conservativ*, un om ce face parte din acea clasă de oameni moderați, politicoși și reci care guvernează Rusia“.
 75. Voluntari – imediat după declanșarea războiului în Serbia, în Rusia au apărut comitete de voluntari. Militarii activi, care voiau să plece în Serbia, trebuiau să-și dea demisia din armată pentru a pleca în calitate de voluntari, deoarece țara lor încă nu se afla în stare de război cu Turcia. De fapt, mișcarea voluntarilor era susținută în mediile de la palat.
 76. Milan, Obrenovici (1852-1901) – regele Serbiei. În 1873 a sosit la Livadia pentru o întrevedere cu împăratul Alexandru al II-lea. Primind toate asigurările de sprijin ale Rusiei, în 1876 a declarat război Turciei.
 77. Homiakov, Aleksei Stepanovici (1804-1860) – poet, publicist, reprezentant important al slavofiliei.
 78. Hiva – hanat tătar anexat de Rusia în 1873.
 79. Alphonse Karr (1808-1890) – ziarist și scriitor francez.
 80. Varegi – vechea denumire rusească a normanzilor, care, așa cum rezultă dintr-o legendă inserată în cea mai veche cronică rusă, *Povestea anilor de demult* (sec. XII), ar fi fost invitați la putere de primele cnezate ruse. Pasajul care urmează între ghilimele este o parafrază liberă a cîtorva rînduri din această legendă.

De la sfîrșitul romanului spre început

1. Epilogul necesar și semnele simbolice

Partea a șaptea din romanul ce tocmai s-a încheiat pecetluiește ca o lespede grea destinul eroinei. În gara Nijni Novgorod, zgura-eșafod și traversele căii ferate stăteau de mult la pîndă, așteptîndu-și intrarea în scena finalului de tragedie, pe cînd vagonul ce trebuia să-i servească Annei drept ghilotină își strunea nerăbdător roțile. Și oricîte lacrimi ar fi vărsat autorul, doritor să-și salveze personajul, sinuciderea nu mai putea fi oprită din drumul croit după voia altcuiva, mai puternic și mai nemilos decît cel care avea să aștearnă pe hîrtie povestea de iubire. Sortii s-au hotărît înainte de începutul narației, și nimic nu va schimba decizia Annei Karenina, care preferă ne iubirii moartea năprasnică.

Premoniții și motive simbolice, descinse dintr-un alt cod decît cel al romanului realist, o însoțesc, încă dinainte de începutul romanului de dragoste. Ca un semn rău interpretase Anna întîmplarea din gară; chiar la sosirea ei în Moscova, cînd un paznic fusese, din neatenție, tăiat de tren. Stiva Oblonski și Aleksei Vronski văzură, fără voia lor, cadavrul desfigurat al nefericitului – peste cîțiva ani, vor recunoaște cu groază, în magazia gării, trupul desfigurat al Annei, impudic oferindu-se privirii curioșilor. Răzbunătoare în final, căutînd cu disperare moartea care să-l pedepsească pe Vronski, Anna își aminti fulgerător de omul secerat de tren în ziua întîlnirii ei cu Vronski, și hotărîrea ei se luă în aceeași clipă. Neîndurătoare este, în ordine sugestiv-simbolică, iar nu alegorică, și celebra secvență de la curse, unde iapa Frou-Frou, favorita cursei, va fi sacrificată, anunțînd sacrificarea, din dragoste, a Annei în final. Cititorului cît de cît atent la detalii nu-i poate scăpa asemănarea dintre expresia chipului călărețului – fața crispată de furie, mai cu seamă „falca

de jos, tremurîndă“, și chipul aceluiși Vronski, amoretul, în secvența cînd femeia mult rîvnită îi cedează. De pregătirea prin simboluri așternute în calea protagonistei ține și imaginea amenințătoare a *muicului care scotocește niște fiare*, grăind cuvinte tulburi în franțuzește, prevestitoare de moarte. Ciudatul muic îl vizitează, în vis, anunțînd nenorocirea, și pe Vronski, lăsînd în urmă o teamă înfiorată de mister. Valoare de mesaj, trimis de predestinare, căreia protagonista nu i se poate abstrage, capătă *sacul roșu de voiaj*, nelipsit din preajma Annei în scenele din cele două gări. *Flacăra lumînării* care se sfîrșește în beznă face loc umbrelor, aducînd presimțirea morții (în capitolul XXVI), pentru ca să revină, cînd nimic nu se mai poate schimba: „lumînarea, la lumina căreia ea citea cartea plină de îngrijorări, înșelăciuni, amar și răutate, răbufni cu o *flăcără* mai strălucitoare ca niciodată și îi luminează tot ceea ce mai înainte fusese în întuneric, sfîrșii, începu să pălească și se stinse pentru totdeauna“. Relatarea catastrofei în finalul părții a șaptea se păstrează într-o tonalitate înalt tragică; pentru ca eventualele adaosuri narative – ce se întîmplă după săvîrșirea cumplitei morți – să pară un fel de leș de care romancierul ar fi putut scăpa ușor. Instinctul creator al lui Lev Tolstoi însă nu ezită să adauge poveștii atît de nefast încheiate o parte – a opta, cu valoare de *Epilog*. La fel procedase, cu două decenii mai devreme, Gustave Flaubert. Romanul său, *Doamna Bovary*, se încheie numai și numai *după ce* naratorul scormonește, cu o liniște netulburată de emoție, prin lumea așezată a tîrgușorului Yonville, dînd la iveală triumful vieții meschine, nealterate de tragismul sinuciderii, întîmplăte sub ochii vinovați ai tîrgoveților. Ies la vedere tot felul de figuranți, cu existențe asupra cărora Flaubert stăruie, lăsînd să curgă în continuare viața. Rudele apropiate ale Emmei Bovary își vor duce zilele, multe, puține, cîte li s-au dat, pînă la sfîrșit. Intrigantul Homais va jubila, naratorul anunțîndu-ne în finalul absolut că spițerul își va primi dorita Legiune de Onoare. Rațiunea noastră, de cititori cumînți, se trezește serios amendată cînd află că, pedepsiți de ironia vieții – destinul pus la treabă – vor fi, în cele din urmă, Charles Bovary și fetița lui, rămasă pe mîini străine. Flaubert simțise nevoia să adauge un al doilea final, dintr-un alt roman decît cel anunțat de titlu. În felul acesta, din prea multă dragoste („ca să-i placă Emmei, ca și cum ea ar fi trăit“, precizează naratorul), Charles Bovary ia locul soției sale, iar romanul *Doamna Bovary* devine *romanul despre Emma*, căruia i se adaugă *romanul despre Charles*. Într-un plan mai larg, *Epilogul*

flaubertian uzurpă monocentrismul romanului de tip Balzac, observă cu îndreptățire Irina Mavrodin¹.

Din lecția flaubertiană, contele Tolstoi reține nevoia unui al doilea roman, avînd parte de o încheiere numai a sa, care să țină loc de *Epilog*. De parcă relatarea solemnă a morții celei care dă titlul romanului nu ar fi fost de-ajuns, autorul se așterne pe scris și dă la iveală un final de poveste, alta decît a Annei. Pe măsură ce al doilea roman prinde avînt, motivul Annei mai licărește, muzical, apoi se retrage, cedînd locul altora. Avem a descoperi cu uimire că, după doar două luni de la moartea cumplită a Annei, lumea care o cunoscuse, o admirase, o hulise apoi, continuă să trăiască, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Anna și moartea ei năprasnică interesează prea puțin, și prea puțini sînt cei pentru care moartea Annei să mai însemne ceva. Dintr-o relatare mai mult indiferentă decît interesată aflăm că Aleksei Aleksandrovici Karenin a dobîndit dreptul de a o crește pe fetița Annei și a lui Vronski. Pînă și Stiva Oblonski, fratele Annei, a revenit la mai vechile lui deprinderi și îndeletniciri, iar ambiția de a obține o slujbă mai bună i se împlinește, după multe intervenții. Curiozității firești a cititorilor, scriitorul îi vine în întîmpinare, oferind rezumativ povestea lui Vronski-fără-Anna, cînd singurul care suferă, poate mai mult *acum* decît *atunci*, este Vronski. Asta se întîmplă în capitolul II din partea a opta, pe peronul gării Kursk din Moscova, plină de lume venită să-i aplaude pe voluntarii care se îndreaptă spre Serbia, unde se vor alătura insurgenților. Prezența lui printre voluntari o anunță una dintre doamne, Prințesa, ca o știre printre alte știri, iar efectul este dezamăgitor. Înalta societate, adunată *ad-hoc*, manifestă un interes minor pentru amantul sinucigașei. Stingher printre persoanele care se agită pe peronul gării moscovite, Vronski așteaptă momentul plecării trenului care să-l ducă pe frontul sîrbesc, unde moartea, speră el, îl va izbăvi de chinuitoare întrebări și vinovății: „Îmi pare bine că am pentru ce să-mi dau viața, cu care n-am ce face și care îmi este o povară. Cel puțin, să fie de folos cuiva“, mărturisește el. O chinuitoare durere de măsele îl împiedică să vorbească pînă la capăt, – maxilarul inferior, „falca de jos, tremurînd“ altădată de satisfacția biruinței, îi trădează acum neputința. E un anume fel, tolstoian, de a coborî de pe soclu, din postura eroului romantic, personajul masculin, ce trebuie să-și ispășească vina prin cîință,

1. Vezi *Introducere în lectura operei lui Flaubert*, în Flaubert, *Doamna Bovary. Salammbô I*, Studiu introductiv, note și comentarii de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1979, p. 37.

dar și prin derîdere, căci ce poate fi mai jalnic, mai vrednic de compătimire totodată, decît o banală și sîcîitoare durere de dinți ?

Motivul Annei se șterge din amintirea celor care au cunoscut-o, și ultimul mesager al Annei este Vronski. „Da, i se potrivește“, va exclama Levin, aflînd că Vronski pleacă la război, însoțit de un întreg batalion, echipat din banii săi. Este ultima oară cînd numele Annei se pomeniște în roman, dispărînd odată cu Vronski din cîmpul atenției celor vii.

2. Adevărul și sufletele-pereche

De la Serghei Ivanovici Koznîșev nararea trece la Katavasov, de la Katavasov la Levin, de la Levin la Kitty, de la Kitty înapoi la Levin – și în toate aceste mișcări, al doilea roman dezvoltă muzical motivul atît de important pentru Lev Tolstoi – motivul *căutătorului de adevăr*. Lucrurile înaintează firesc, și ideile se așază pe făgașul conștiinței lui Konstantin Levin, după ce drumurile fac să se întâlnească purtători de opinii contrare. Romanul care se scrie își înglobează o problematică ce depășește, prin ambiția cuprinderii, tot ce-l preocupă pe contele Tolstoi la vremea aceea, iar preocupările autorului intră în vederile reformatoare ale lui Konstantin Levin. Gînduri de filosofie socială, păreri despre administrația Rusiei în anii care au urmat reformei agrare – prin care țarul Alexandru al II-lea proclamase, în februarie în 1861, abolirea iobăgiei, apoi proiectul de constituire a artelorilor, care să-i pună alături pe proprietarii de pămînt și pe foștii șerbi într-o comunitate ipotetică de interese, i se atribuie lui Levin, cel mai autobiografic dintre personajele tolstoiene. Același *alter-ego* al autorului își revendică întrebări pe care însuși Tolstoi și le pune în deceniul al optulea, pe cînd traversa deșertul unei profunde crize spirituale : De ce trăiește omul ? Care este rostul vieții și al morții ? E cert că obsesia paralizantă a morții Konstantin Levin o împrumută de la Lev Tolstoi, care nu ezită să-i transfere personajului său preferat pînă și spaimile încercate față cu agonia fratelui său, Dmitri – Nikolai în roman. După ce proiectul său de reasezare a relațiilor dintre moșieri și țăranii acum liberi eșuează, *căutătorul de adevăr* își dă seama că ambiția reformatoare nu este o necesitate vitală pentru binele obștesc. Și atunci nevoia sa de adevăr țintește la ceva mai înalt, care să răspundă nevoii lui de certitudine că Dumnezeu există și că omul n-a fost azvîrlit în univers printr-un capriciu al răului diavolesc.

Ateul Levin are a se mostra nu o dată că nu poate crede fără crîcnire în forța absolută a dumnezeirii. Mai cu seamă după stingerea din viață a fratelui său, gîndul apăsător al suferinței și al morții absurde îi întunecă dorința de a trăi și-l scufundă în cea mai neagră deznădejde. Ca și lui Ivan Karamazov, ca și lui Kirillov, din *Demonii* lui Dostoievski, viața îi pare a fi bătaia de joc a diavolului. Konstantin Levin se zbate în chinuri și neliniști de ordin metafizic. Luni întregi își repetase : „Fără să știu ce sînt și pentru ce sînt aici, nu pot trăi. Și asta nu pot să știu, deci, nu pot trăi“. Fericitului în căsnicie Levin nu-i rămîne decît să-și pună ștreangul de gît, nemulțumit de răspunsurile ce le găsește în cărți și la oamenii de seamă ai vremii. Dar, nu uită să menționeze naratorul, personajul nostru nu-și ia zilele, ci continuă să trăiască, pur și simplu, muncind, așa cum munciseră părinții și bunicii săi. Dezlegarea la „blestematele“ întrebări i-o aduce un mujic : omul, zice mujicul, trebuie să trăiască drept, fără să uite de Dumnezeu, adică de suflet, ceea ce înseamnă că nu trebuie să-și obijduiască aproapele. Și romanul se încheie pe nota solemnă, triumfătoare, a adevărului găsit de Levin prin suferință : viața nu este absurdă, ci are un sens, iar acest sens este *binele* pe care omul este în stare să-l facă în viață. Iată de ce romanul, chiar dacă se cheamă *Anna Karenina*, avea neapărată nevoie de *Epilogul* în care Levin și, alături de el, Tolstoi însuși, să-și poată duce la capăt menirea narativă și să ajungă la o împăcare cu sine și cu lumea.

Autorul se arată convins că binele, ca iubire față de semenii, așa cum i s-a dezvăluit lui Levin de către Providență, este calea de urmat pentru întreaga umanitate, și dacă alții încă orbecăiesc în căutarea căii celei drepte, ei sînt cei care poartă vina de a nu fi suferit îndeajuns și de a nu fi căutat adevărul, pentru ca acesta, ca soluție de împăcare cu viața, să li se reveleze în cele din urmă. Oricît ar părea de ciudat, dintre toți *ceilalți* care populează romanul, cea mai apropiată de Konstantin Levin în ordinea neostentată a adevărului și a iubirii, este Anna Karenina. Nu ipocrita opinie publică, ci vocea adevărului, ca existență în armonie și iubire, este imperativul căruia încearcă ea să i se supună. Din păcate, cele două ființe pe care le iubește mai mult decît viața – fiul Serioja și Vronski – nu-i pot rămîne alături. Anna nu avea cum să sfîrșească altfel ; a fi trăit în continuare ar fi însemnat pentru ea să accepte despărțirea brutală de băiatul ei și, mai ales, să îngăduie gîndul că Vronski nu o mai iubește ca la început.

La întrebarea *Cum trebuie să trăiască omul ?*, răspunsul lui Levin : *Numai în și prin iubire* – este și răspunsul Annei.

Înrudirea sufletească a celor două personaje face ca *iubirea* și *familia* (întemeiată ori nu pe iubire) să construiască romanul pe două linii tematice paralele, aflate într-o legătură de sens. Destinul perechii Anna-Vronski este îndeaproape urmărit în contrapunct cu destinul familiei Levin-Kitty. Povestea de dragoste a Annei, atrăgînd, fără voie, nefericirea celor din jur, își capătă pandantul pilduitor în fericirea perechii Levin-Kitty. Anna și Levin împărtășesc și ispita răului – sinuciderea, iar dacă Levin nu comite gestul sinucigaș, Anna se lasă pradă chemării diavolești, fiindcă Anna a păcătuit, iar păcatul nu poate rămîne nepedepsit. Din păienjenişul de legături în care sînt prinse, cele două suflete-pereche dau la iveală fericiri-nefericiri asemănătoare. La asta trebuie să se fi gîndit Lev Tolstoi, cînd invoca principiul constructiv, invizibil ochiului comun : „Mă mîndresc cu arhitectura romanului meu – arcurile le-am îmbinat în așa fel, că nu se poate observa unde se ascunde cheia de boltă. Este lucrul asupra căruia am stăruit cel mai mult. Nu fabula susține construcția, și nici relațiile personajelor (toate personajele se cunosc între ele), ci legătura interioară“.

3. Proiectul se reface

Temele, atît de importante, suscită din partea autorului introducerea unui material uman din ce în ce mai bogat. Romanul înghite lacom secvențe și „actori“ numeroși, fără ca vreunul să fie acolo nelalocul lui. Unele dintre personajele care apar în plan secund capătă și o menire tehnic riguroasă – ele fac legătura între liniile principale de subiect. Așa, de pildă, Kitty există în roman și pentru a fi părăsită de Vronski, în favoarea Annei; Dolly, soția veșnic înșelată a lui Stiva Oblonski, este sora lui Kitty; Stiva este fratele Annei și cumnatul nesuferitului Aleksei Aleksandrovici Karenin, înaltul funcționar de la Petersburg, funcționînd, spre admirația multora, ca un mecanism bine uns, pînă la declanșarea dezastrului... Dar rostul prezenței lor în roman nu se mărginește la valoarea de agent de legătură între liniile principale. Prinse în cupluri (familii, de cele mai multe ori), personajele secundare ilustrează, cu peripețiile și stările lor sufletești, ipostaze ale mai puținei iubiri. Nu întîmplător, pe măsură ce subiectul se ramifică, perspectiva se lărgeste, iar narațiunea antrenează figuri noi. Prezențe secunde, dar viu individualizate, sînt atrase în subiect de către eroii primului plan. Lidia Ivanovna ori Betsy Tverskaia gravitează în jurul Annei, iar

contesa Lidia Ivanovna intră în scenă, fiindcă este îndrăgostită de Karenin. Vronski aduce în fluxul narațiunii cercul camarazilor din batalionul de gardă, dar și rude apropiate – mama, fratele său mai mare. Levin îi „cheamă” în sfera acțiunii pe Nikolai, fratele său, pe Katavasov și figurile episodice de muji. Tema iubirii și a eșecului în cuplu este tratată muzical, ca temă cu variațiuni, de la flirt și aventură extraconjugală până la pasiunea neîngrădită de prejudecăți și răceala căminului întemeiat pe calcul. Tema principală își adaugă pe nesimțite alte și alte teme, și romanul depășește astfel granițele speciilor consacrate – *romanul de dragoste* și *romanul-cronică de familie*. Intenția primei variante cade în uitarea autorului, cu extraordinar efect asupra operei. Și lucrurile se întâmplă așa, deoarece, pe măsură ce se scrie, *Anna Karenina* depășește intriga romanului de dragoste, avînd în centrul intrigii sale femeia păcătoasă, care trebuie pedepsită pentru adulter. Greu de crezut, dar, cînd se apucase să scrie la romanul proiectat (se întâmpla în primăvara anului 1873), Lev Tolstoi intenționa doar să dea o replică lui Alexandre Dumas-Fiul, cu al său tratat despre femeia păcătoasă, care, pentru păcatul ei, s-ar cuveni să fie ucisă, nici mai mult, nici mai puțin! Oricîtă repulsie ar resimți pentru femeia adulteră, contele Tolstoi este de părere că pedeapsa ultimă trebuie să vină nu din partea oamenilor, păcătoși și ei, ci de la instanța morală supremă, dumnezeirea. Nu e de mirare că, în această fază a lucrului la roman, vinovata are și o înfățișare respingătoare, pe măsura oprobriului meritat.

Din proiectul inițial rămîne prea puțin. Personajul central al cărții își schimbă înfățișarea, odată ce, în locul dezgustului, trezește compasiunea, iar cei care au a-și modifica din temelii conduita și firea sînt cei doi bărbați – soțul și amantul. Încercînd să înțeleagă meandrele sufletului feminin, autorul nu se poate mulțumi cu un portret-șarjă; Anna se înalță în ochii noștri, pe măsură ce autorul descoperă vraja misterioasă a frumuseții fi-rești, nealterată de convenții. În codul valorilor tolstoiene, artificialul înseamnă falsitate, iar falsitatea este *neadevăr*. De misterul Annei se lasă fermecat nu numai Vronski, nu numai Kitty Șcerbațkaia, ci autorul însuși. Amănuntele pe care stăruie, privind-o pe Anna cu ochii lui Kitty, trădează emoția portretistului – în cuvinte, îndrăgostit de modelul său: „...văzînd-o în negru, simți că nu-i înțelesese tot farmecul. De data aceasta văzu o ființă cu totul nouă și surprinzătoare pentru ea. Pricepu că Anna nu putea fi în liliachiu și că întregul ei farmec consta în faptul că își punea toaleta în umbră, că aceasta nu putea fi

vizibilă niciodată pe corpul ei. Nici rochia neagră cu dantele bogate nu atrăgea atenția ; era doar un cadru, și nu se vedea decât ființa ei, simplă, firească, elegantă și în același timp veselă și vioaie“.

După ce scrisese neîntrerupt, vreme de șapte săptămîni, la roman, Lev Tolstoi descoperă că ceva extrem de important îl împiedică să se miște liber în ópusul la care lucrează, și acel ceva este lipsa „schelei“ pe care să-și clădească edificiul, o „schelă“ suficient de trainică prin importanța sa. Astfel, *romanul de dragoste*, pur și simplu, nu-l mai mulțumește. Nu-l poate mulțumi nici ideea de *roman-cronică de familie*, în care maeștrii genului, englezii, s-au dovedit greu de întrecut. În singurul capitol, căruia autorul îi dă un titlu, Nikolai Levin trage după el tema și teama *Morții*. De-acum încolo, Levin se adîncește în meditația isto-vitoare despre Moarte – așa se și numește capitolul, iar romanul ia cursul amplu și grav al *romanului filosofic*. Din perspectiva morală a lui Levin și a autorului, problemele sociale, politice și istorice aduse în dezbatere (unii chiar i-au reproșat autorului că acordă prea mult loc eseului socio-politic, în dauna romanului) scad sau cresc în importanță, numai dacă au tangență cu latura metafizică a cugetării.

4. Cît de obiectiv poate fi autorul ? Incipitul romanului

Odată găsită „schela“, romanul are nevoie de neclintita punere a ideii-fortă într-o lumină care să vină de sus, dinspre autor, și să nu cedeze zguduirilor ce s-ar putea isca în timp ce romancierul face și des-face destinele personajelor. Pentru contele Tolstoi, e o chestiune de instinct artistic să pună la lucru tehnica narativă *altfel* decît procedase, cu zece ani mai devreme, în romanul-epopee *Război și pace*, care îl făcuse celebru. Mai cu seamă în *Epilogul la Război și pace*, vocea naratorului-rapsod de epopee, identificîndu-se întru totul cu vocea națiunii sale, impunea idei cu o penetranță greu de contrazis. Pînă să se dumirească, cititorul capitula, fără să-și poată lămuri, rațional, misterul. De magia frazei tolstoiene avea să se convingă pînă și unul dintre cei mai lucizi și neîmblînziți cititori – Cehov. Acesta mărturisea că tolstoismul l-a subjugat într-o vreme nu atît prin puterea de convingere a ideilor, destul de naive, în esență, cît prin magia cuvîntului rostitor.

Lev Tolstoi recitește – pentru a câta oară? – *Povestirile lui Belkin* de Pușkin și descoperă, încântat, o proză de o simplitate și o armonie a disunerii părților în întreg, ce-i va servi de model pentru romanul la care scrie. Armonia și simplitatea vor deveni atributele *Annei Karenina*, ca aranjare și succesiune a capitolelor, unde temele alese spre discuție sînt încredințate dialogului¹. Prea puține rămîn, în noul roman, temele încredințate vocii naratorului; de cele mai multe ori, dezbaterile ia înfățișarea scenelor, fragmente desprinse parcă dintr-un text dramatic. Romancierul are a se convinge astfel de prioritățile romanului depersonalizat, mai obiectiv astfel – și mai elocvent. Dacă vocea naratorului, în jocul de-a neamestecul în materia disputelor, păstrează o anume rezervă, această distanță îi asigură avantaje. Singur o va spune, într-o scrisoare, unde recunoaște că episodul-narativ care evocă discuția dintre ateul Levin și preot fusese modificat, pentru că miezul atît de important al dezbaterii religioase să nu-i poată fi atribuit nici uneia dintre părțile în dialog, și să nu poată fi recunoscută opinia autorului: „Firește, sînt de partea preotului, și nu împărtășesc deloc părerea lui Levin. Povestirea am refăcut-o de patru ori, și tot mi se pare că se simte de partea cui mă aflu. Am observat că un lucru relatat ori o povestire impresionează numai atunci cînd nu poți să-ți dai seama pe cine simpatizează autorul“.²

Obiectivitatea țintită alungă autorul omniscient de la rampă, dar îl păstrează ca rezervă, schimbarea de prerogativă se face, apelînd la un narator fără chip și identitate, care vorbește, fără să devină personaj. Vocea acestui mediator între autor și cititorii săi înghite hălci masive de dialog, dar și de monolog interior, stratageme sub care își ascunde prezența, evitînd în felul acesta să intre în rolul de comentator al celor rostite de personaje, cu glas tare ori în gînd. Fără să părăsească nici o clipă vorbirea la persoana a treia, cînd echivocul situației amenință totuși să se prelungească prea mult, naratorul recurge la *stilul indirect-liber*. Procedul fusese exersat cu strălucire de către Flaubert în *Doamna Bovary*, permițînd autorului să prezinte trăirile intime ale personajului cu un maximum de neutralitate. Acestei forme de discurs, care reușește să redea interioritatea personajului în momente de criză, romanul modern îi datorează enorm, Tolstoi – nu mai puțin. Păstrînd, obligatoriu, în povestire, timpul trecut și persoana a treia, perspectiva pe care povestitorul o aruncă asupra

1. Vezi B.Eichenbaum, *Lev Tolstoi, Semidesetate godi*, Hudojestvennaia literatura, Leningrad, 1974, pp. 147-159.

2. *Idem*, p. 158.

lucrurilor și oamenilor coincide cu felul de a vedea și a traduce în cuvinte cele văzute de către personaj. Altfel spus, naratorul se apropie de personajul pe care își proiectează atenția, pînă la a se pierde, pe sine, în perspectiva și vocea personajului. Esența stilului indirect-liber constă în fragmentele din monologul interior de tip tradițional (solilocviu), unde semnele citării nu lipsesc, puse alături de gîndul personajului, povestit cu fidelitate¹.

Să ne întoarcem la cartea lui Lev Tolstoi. Naratorul, căruia romancierul nu ezită să-i încredințeze relatarea despre sfîrșitul Annei, se retrage discret din prim-planul narării și împrumută optica și vocea exclusivă a personajului său. Ultimele cinci capitole ale părții a șaptea se păstrează în cîmpul vizual și de conștiință al Annei: impresiile care se succed rapid, acuitatea halucinantă a detaliilor banale (Annei i se par vulgare). Efectul de real, mai verosimil realul, pe această impersonalizare (obiectivare) a povestirii se și bazează. „Anna nu răspunse. Conducatorul și cei care urcaseră nu observară groaza de pe chipul ei acoperit de voal. Anna se întoarse în colțul ei și se așeză. Perechea luă loc pe bancheta din față, cercetîndu-i cu atenție, dar pe furiș, rochia. Atît soțul, cît și soția i se păreau Annei dezgustători. Bărbatul o întrebă dacă poate să fumeze, pesemne nu ca să fumeze, ci ca să intre în vorbă cu ea. Obținînd încuviințarea, începu să vorbească franțuzește cu nevastă-sa despre lucruri care îl interesau și mai puțin decît fumatul. Vorbeau, prefăcîndu-se, prostii, numai pentru ca ea să-i audă. Anna vedea clar cît de mult se săturaseră unul de celălalt și în ce hal se urau“. Pradă „duhului celui rău“, care o trimite la moarte, în minutele despărțirii de viață, Anna deslușește în jurul ei *doar perfidie și slujenie*.

Obiectivitatea dorită de autor prinde contur și printr-un fel anume, atribuit naratorului, de a trece în revistă idei, mentalități, celebrități ale momentului, cărora, de fapt, nu le dă credit. Procedul este imbatabil: o teorie ori o discuție la modă în societate se rezumă, cu o seriozitate jucată; un eveniment politic, fie el și intrarea Rusiei în război de partea insurgenților sud-slavi împotriva otomanilor, este narat cu obiectivitate, însă obiectivitatea rece, solemnă și seriozitatea evocării ascund un zîmbet hîtru, și nu e nevoie de mai mult efort, pentru ca discreditarea respectivelor teorii ori purtători de teorie să se producă. Ironia fină a romancierului nu i-a atras doar elogiul publicului.

1. Acestei forme de discurs narativ, Dorris Cohn îi găsește o denumire mai nuanțată – *monologul narativizat*. (Vezi Magda Ciopraga, *Vocea autorului*, Junimea, Iași, 2001, pp. 158-160.)

Capitolele de la începutul *Epilogului*, unde se relatează, reporterește aproape, entuziasmul plecării voluntarilor ruși pe frontul sîrbesc, l-au indignat pe M.N. Katkov, redactorul-șef al revistei *Russkii vestnik* (*Mesagerul rus*) făcîndu-l să oprească de la publicare respectiva parte din roman.

În sfîrșit, o formă de obiectivitate narativă este „plimbarea“ unei teme – fericirea-nefericirea în iubire și în căsnicie – prin variațiunile mai multor cupluri. Totul pornește de la *incipitul*, care dă tonalitate întregii narațiuni romanești: „Toate familiile fericite seamănă una cu alta, fiecare familie nefericită este nefericită în felul ei“. Modelat după partea de incipit, dezarmant de simplă, a unei povestiri de Pușkin („Musalirii se adunau la casa de la țară...“), fraza axiomatică va trece prin dezvoltări succesive pe parcursul întregului roman. Și dacă fiecare familie este nefericită în felul ei, curiozității scriitorului nu-i rămîne decît să se aplece asupra mai multor cupluri dintre cele nefericite, înainte de a explora expresia clasică a nefericirii, triumhiul Anna-Vronski-Karenin. De altfel, romanul debutează cu cearta dintre Dolly și Stiva Oblonski, ceartă căreia îi va pune capăt Anna; nici perechea Levin-Kitty nu pare a fi cel mai armonios cămin, de vreme ce Levin este bîntuit de gîndul sinuciderii, fără ca devotata lui soție să bănuiască măcar. Și seria familiilor măcinate de nefericire poate continua. Singurele familii, care trăiesc într-o armonie edenică sînt pomenite în treacăt: sora mai mare a lui Kitty și Dolly, doamna Lvova și soțul ei, apoi un tînăr țăran, de pe moșia lui Levin, și nevasta lui.

Și epoca, și societatea evocată în *Anna Karenina*, și arhetipul căutătorului de adevăr, în varianta Konstantin Levin, îi sînt bine cunoscute romancierului. Ar fi firesc, prin urmare, să privească spre contemporanii săi cu subiectivă implicare. Învîingînd atașamente și antipatii, harul romancierului face însă ca „subiectivitatea să se obiectivizeze pînă la limita posibilă a perfecțiunii“, cum observa criticul Konstantin Leontiev¹.

5. În jurul motoului la roman

În versetul 35 – „A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti“, din *Cîntarea lui Moise* (*Deuteronomul*, Capitolul 32), citat reluat de

1. K. Leontiev, „Analiz, stil i veianie. O romanah grafa L.N. Tolstogo. Kriticeskii etiud“, în *Voprosi literaturî*, 1988, Nr. 132, p. 235.

apostolul Pavel în formularea de mai sus (*Romani*, 12, 19), Lev Tolstoi află cel mai nimerit moto pentru *Anna Karenina*. Altfel, pilda biblică, spusă de Moise înaintea fiilor lui Israel, spre împlinirea fără cârtire de către aceștia a tuturor Legilor, n-ar figura acolo, la început de roman, încă de la primul bruion. Povățuirea lui Moise, care atrăgea luarea-aminte a evreilor asupra miniei ce Dumnezeu o va îndrepta împotriva păcătoșilor, conținea, în intenția romancierului, ceva foarte important pentru înțelegerea operei. Numai că legătura dintre citatul biblic și ideea morală a romanului suscită controverse, și dezlegarea enigmei, cred contemporanii lui Tolstoi, nu poate veni decît de la cel care a scris romanul. Solicitat cu insistență să comenteze motoul, Lev Tolstoi întîrzie de fiecare dată răspunsul. În cele din urmă, le trimite cititorilor săi un fel de explicație care rezumă, emblematic, statutul ficțiunii literare : „În tot ce am scris, aproape în tot ce am scris, m-am condus după necesitatea de a aduna gînduri înlănțuite între ele, pentru a mă exprima pe mine ; însă fiecare gînd, exprimat separat în cuvinte, se degradează îngrozitor cînd este desprins din această conexiune. Conexiunea însăși nu gîndul o asigură, ci altceva, iar ceea ce stă la baza acestei conexiuni nu se poate exprima direct prin cuvinte, ci numai prin cuvinte care să descrie imagini, acțiuni, situații”¹. Este limpede că, pe cei care căutau dezlegarea fără echivoc a semnificațiilor, zicerea autorului n-avea cum să-i scutească de efortul propriei căutări. Curios să afle ce mai gîndesc cititorii despre romanul său mult iubit, Lev Tolstoi citește cronicile și referințele din gazete și jurnale literare, găsește că unul sau altul dintre cronicari spun lucruri cu tîlc, numai că sensul pildei din *Vechiul Testament*, cu aplicație la roman, este extins mai mult decît trebuie. Nu întreg romanul se înscrie în semnificația motoului. Iarăși întrebare – ce va să zică motoul ? – autorul răspunde, la bătrînețe : „Răul ce-l săvîrșește omul, are ca urmare toată suferința, care vine nu de la oameni, ci de la Dumnezeu, suferința pe care-a îndurat-o și Anna Karenina”². Vina de a fi săvîrșit răul atrage pedeapsa, dar în ce constă vina (răul, pentru care Anna este pedepsită atît de crunt ? La citire și recitare, romanul însuși caută să dea răspuns : inovați există, Anna este păcătoasa care trebuie să plătească pentru vina de a-și fi clădit fericirea pe nefericirea altora (a fiului ei, a soțului). Circumstanțîind „cazul“, instanța morală a autorului oferă situații care o apără pe vinovată – soțul, Karenin, este

1. *Apud* B. Eichenbaum, *op. cit.*, p. 168.

2. *Ibidem*.

nesuferit, iubirea năvălește în viața Annei ca o stihie distrugătoare, căreia ființa setoasă de fericire nu i se poate împotrivi. Dar vina dintîi a Annei este aceea de a fi acceptat o căsătorie din interes, unde ea este mamă, iar nu iubită. Ciudatele prefaceri pe care fatalitatea le aduce în viața „păătoasei“, după logica sinuoasă a obiectivității din roman, dacă nu o absolvă de vină, o transformă din vinovata absolută ce era în primele variante ale romanului, într-o *vinovată fără vină*. În privința vinovaților fără vină, literatura rusă a secolului al XIX-lea excelează în exemple.

Dar și problema vinovăției individuale se cere privită mai profund, ca expresie a răului metafizic. În cheia aceasta, mult măgulitoare pentru Tolstoi, citește Dostoievski scrierea confratelui și rivalului său întru literatură. În *Jurnal de scriitor* pe lunile iulie și august 1877, Dostoievski examinează Partea a opta – și ultima – din *Anna Karenina*, pentru a demonstra că romanul lui Tolstoi este „un fapt de o importanță deosebită prin forța gândirii și a realizării“, încurajînd speranța că poporul care a dat asemenea creatori va fi în stare să propună Europei și soluții economice, sociale. Trecînd la personajul care dă titlul romanului, căderea Annei, Dostoievski o tălmăcește în cel mai dostoievskian spirit, apropiat romanelor despre crimă și pedeapsă : Problema „blestemată“ a vinovăției și crimei omenești se afirmă în romanul lui Tolstoi „cu o teribilă profunzime și forță, cu un realism al reprezentării artistice cum nu s-a mai văzut pe la noi“, întrucît „răul se ascunde mai în profunzimea omenirii decît presupun doctorii socialiști, că, oricare ar fi organizarea societății, nu vei putea evita răul, că sufletul omului va rămîne același, că anormalul și păcatul provin chiar din el...“ În locul voinței oamenilor de a răzbuna răul prin rău, există un judecător suprem, care singur cunoaște taina sufletului omenesc, și numai Acela poate spune. «A Mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti»¹.

Pentru scepticul Mark Aldanov însă, – și nu numai pentru el –, nedumeritoare în romanul lui Lev Tolstoi rămîne disproporția dintre vinovăție și pedeapsă, mai ales că cei mai păcătoși dintre păcătoși – simpaticii adulteri Stiva Oblonski, Betsy Tverskaia și ceilalți rămîn nepedepsiți. Acestei nedreptăți, cînd imperativul categoric – „A Mea este răzbunarea ; Eu voi răsplăti“ se aplică numai unora dintre vinovații moral, iar pentru alți păcătoși, cei mai mulți, este valabil principiul „nimeni nu este

1. F.M. Dostoievski, *Jurnal de scriitor*, volumul III, traducere de Adriana Nicoară, Marina Vraciu, Leonte Ivanov și Emil Iordache, Polirom, 2000, pp. 112, 113.

vinovat și nu merită să fie pedepsit“, Mark Aldanov îi găsește o unică explicație : „neputința marelui artist... de a subordona ideii morale lumea fermecată, făurită de Tolstoi“¹.

A fost sau nu romancierul nedrept cu făpturile fanteziei sale ? Cruzimea și răceala cu care despică firul pedepsei vin din dorința de a fi cât mai obiectiv cu cei care, sufletește, îi sînt aproape, ideea morală fiind mai presus de cele omenești. Vina pentru care Anna are să plătească este dorința egoistă de a-i face rău lui Vronski, răzbunînd astfel trădarea lui. Vronski are să plătească și el prin veșnică și chinuitoare căință. Iar dacă păcătoșii fără scrupule sînt absolviți de vină, autorul ne lasă să credem că iertarea lor este firească, deoarece aspra măsură morală se aplică numai celor înzestrați sufletește. Criteriul moral îi hărăzește asprei judecăți numai pe cei buni, pe ceilalți romancierul îi lasă în voia lor, să-și trăiască, netulburat, măruntele și plăcutele vieți de pierzanie.

Sorina Bălănescu

1. *Apud* B. Eichenbaum, *op. cit.*, p. 165.

Cuprins

Partea I	5
Partea a II-a	129
Partea a III-a	259
Partea a IV-a	383
Partea a V-a	473
Partea a VI-a	595
Partea a VII-a	723
Partea a VIII-a	831
<i>Note</i>	884
<i>De la sfârșitul romanului</i>	
<i>spre început (Sorina Bălănescu)</i>	889

În seria CLASICI UNIVERSALI
a BIBLIOTECII POLIROM
au apărut:

A.P. Cehov – *Logodnica și alte povestiri*
A.P. Cehov – *Stepa și alte povestiri*
F.M. Dostoievski – *Demonii*
F.M. Dostoievski – *Idiotul*
F.M. Dostoievski – *Jucătorul și alte microromane*
F.M. Dostoievski – *Jurnal de scriitor* (3 vol.)
Gustave Flaubert – *Doamna Bovary*
Gustave Flaubert – *Trei povestiri*
N.V. Gogol – *Opere* (3. vol.)
Nathaniel Hawthorne – *Casa cu șapte frontoane*
J.-K. Huysmans – *Liturghia neagră*
Villiers de l'Isle-Adam – *Povestiri crude și insolite*
Henry James – *Daisy Miller*
E.A. Poe – *Masca Morții Roșii și alte povestiri*
E.A. Poe – *Misterul lui Marie Rogêt și alte povestiri*
Arthur Rimbaud – *Opere*
Mary Shelley – *Frankenstein*
Laurence Sterne – *Viața și opiniunile lui Tristram Shandy, Gentleman*
August Strindberg – *Singur*
Lev Tolstoi – *Anna Karenina*
I.S. Turgheniev – *În ajun. Fum*
I.S. Turgheniev – *Prima iubire*
Oscar Wilde – *Decăderea minciunii*
Oscar Wilde – *De Profundis*
Oscar Wilde – *Portretul lui Dorian Gray*

Coperta: Angela Rotaru

Bun de tipar: martie 2007. Apărut: 2007
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul de vânzare
și se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea
Scriitorilor din România,
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR-UNIREA
